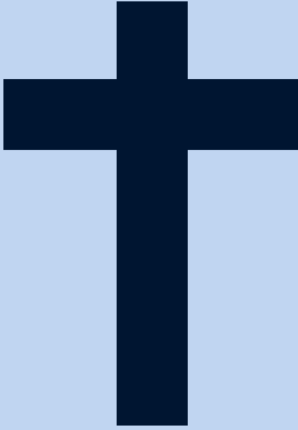

Ra 'da'yohogui
nangue ma Hmuh ra
Jesucristo

New Testament in Otomi, Eastern Highland (MX:otm:Otomi,
Eastern Highland)

Ra 'da'yongogui nangue ma Hmuhꨆ ra Jesucristo

New Testament in Otomi, Eastern Highland (MX:otm:Otomi, Eastern Highland)

copyright © 1974 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Eastern Highland

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Sierra [otm], Mexico

Copyright Information

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Eastern Highland

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
eed5311a-6154-516f-aead-3829b2989366

Contents

SAN MATEO 1
SAN MARCOS 60
SAN LUCAS 95
SAN JUAN 153
HECHOS 197
ROMANOS 249
1 CORINTIOS 271
2 CORINTIOS 293
GÁLATAS 307
EFESIOS 315
FILIPENSES 323
COLOSENSES 329
1 TESALONICENSES 334
2 TESALONICENSES 338
1 TIMOTEO 341
2 TIMOTEO 347
TITO 351
FILEMÓN 354
HEBREOS 356
SANTIAGO 373
1 PEDRO 379
2 PEDRO 385
1 JUAN 389
2 JUAN 394
3 JUAN 395
JUDAS 396
APOCALIPSIS 398

MATEO

Ran ho ma'da'yo bi 'yo't'a ra Mateo

Yám bombøta ra Jesucristo

¹ Guehna n'da ra søcuá i ja ua im ma to'o yá ngarpa bøta ra Jesucristo. Nu'a n'da ra Abraham ne man'da ra David ne xun ngu mi'da gátho yá ngarpa bombøta u.

² Nu ra Abraham bim 'bø a n'da rá ts'unt'u ngue ra Isaac. Nu ra Isaac xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Jacob a. Ne nu ra Jacob xø bim 'bøh yá ts'unt'u. Nu'a n'da ra Judá a ne'u yán 'yohø. Ne gue'u bi xandgahe u dyu ja' i israelgáhe, dyu judíohe. ³ Ne nu ra Judá bim 'bø i yoho yá ts'unt'u. N'dam'bøi tho ho yoho. Nu'a n'da ra Fares. Nu'a man'da ra Zara. Ne nu'a rá mbe a ra Rahab. Ne nu ra Booz xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Obed a. Ne nu rá mbe ra Obed, ra Rut a. Ne nu ra Obed xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Isai a. ⁶ Ne nu ra Isai xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra David a. Ne nu ra David gue'a bin ts'unt'abi a. Ne nu ra David xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Salomón a. Ne nu rá mbe ra Salomón, gue'a xí du rá ndø rá thuhu Urías.

⁷ Ne nu ra Salomón xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Roboam a. Ne nu ra Roboam xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Abías a. Ne nu ra Abías xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Asa a. ⁸ Ne nu ra Asa xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Josafat a. Ne nu ra Josafat xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Joram a. Ne nu ra Joram xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Uzías a. ⁹ Ne nu ra Uzías xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Jotam a. Ne nu ra Jotam xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Acaz a. Ne nu ra Acaz, xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Ezequías a. ¹⁰ Ne nu ra Ezequías xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Manasés a. Ne nu ra Manasés, xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Amón a. Ne nu ra Amón, xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Josías a. ¹¹ Ne nu ra Josías, xø bim 'bøh rá ts'unt'u ra Jeconías a, ne'u yán 'yohø. Ne gue'u yø pa bi ts'ix u ma mi israelhe dyu judíohe bø ja ra häi Babilonia. Bi zix yán sähø.

¹² Ne nubøya nu ra Jeconías bin xand bø ra häi Babilonia a, ne'a rá ts'unt'u ngue ra Salatiel. Nu ra Salatiel xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Zorobabel a. ¹³ Ne nu ra Zorobabel xø bim 'bøh rá ts'unt'u ra Abiud a. Ne nu ra Abiud xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Eliaquim a. Ne nu ra Eliaquim xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Azor a. ¹⁴ Ne nu ra Azor xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Sadoc a. Ne nu ra Sadoc xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Aquim a. Ne nu ra Aquim xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Eliud a. ¹⁵ Ne nu ra Eliud xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Eleazar a. Ne nu ra Eleazar xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Matán a. Ne nu ra Matán xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Jacob a. ¹⁶ Ne nu ra Jacob xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra José a. Gue'a rá ndø ra María a. Ne gue'a rá mbe ra Jesús a, ngue ra Cristo a bøya, rá thahni Ojá.

¹⁷ Ne gue'u gátho yám bombøta ra Jesucristo u. Mbødi tho ra Abraham, ná 'de'magoho a ra David. Ne xø bim 'bøh mi 'de'magoho yám bombøta ne gue'u yø pa bi ts'ix pø Babilonia. Ne xø bim 'bøh mi 'de'magoho, ná 'de'magoho a ra Cristo bøya.

Nu'a bin ja 'bø mim 'bøh ra Jesucristo

¹⁸ Ne nu'bu mim 'buh ra Jesucristo, nu'a rá mbe ngue ra María bi 'yän'na ra José, ne ya in nde din that'ui, pe nu'bu hin ním 'buhmi, ya bi hnu ngue in hat'uhni ra María, pegue bi nequi zehé rá t'uhni nangué rá Hogandahi Oja. ¹⁹ Ne nu ra José buya bi beñi hanja bin hat'uhni a ra María. Pegue ra hocja'i a ra José ne him mi nde di yap'a ra María bu 'buh ra ze'mi pegue bi beñi da hyetho. ²⁰ Ne nu ra José, nu'bu ngubm mim beñi, bi 'u'i n'da ra t'i 'bu min apm ran ngunse, bi nu rám 'behni Oja bi 'yembi:

—Nu'i, hague José, rám bom'betó i ra David, xun ho 'bu gam 'buhmi a ra xisu, nguetho nu ra 'uere dim 'bui, dim 'bui nangué rá Hogandahi Oja a. ²¹ Ne dim 'bu a n'da rá ts'ant'u ra María, gui xip rá thuhu ra Jesús. Nu'a ra Jesús nam bõni ngue da yãni gätho yá mijudíohu, yu israel, nangué yá ts'oqui u, bi 'yemp'a rám 'behni Oja a ra José 'bu min aha.

²² Nguetho maya'bu thoho bi zän Oja a ra María 'bu mi man'a ra pøngahya ngue bi 'yena:

²³ N'da ra hmute ngue hin jam'bu n'dandí bi zo a n'da ran 'yohu, ne din hat'uhni.

Ne nu'a rá t'uhni dim 'bui da t'embi ra Emanuel, bi 'yén'a ra pøngahya maya'bu. Ne nu'a ra Emanuel in nde da ma: “Dí 'buhmbu Oja.”

²⁴ Janangué'a nu'bu mi hyax buya a ra José, bi 'yøt'e 'be'a bi xi a rám 'behni Oja, ne 'bex bi zin'a ra María. ²⁵ Pe him 'bexque njuantho bim 'buhmi, ja gue'bu bim 'buh rá ts'ant'u ra María. Ne nu ra José buya bi xih rá thuhu ra Jesús a ra t'uhni bim 'bui.

2

Nu'u 'da yun 'yohu bi dqnde ra Jesús 'bu min 'uere

¹ Ne nu ra Jesús bãm 'bupm ra hnini Belén guerpum ra häi Judea. Ne min ts'at'abi bu ja a ra xequi a ra Herodes, ne mí zam bu ra dahnini Jerusalén. Ne bi zøm bu Jerusalén 'da yun 'yohu ngue yá 'befi mí hand yu sø. Ne nu'u bí nexpm mbe ní bõx ra hyadi u. ² Ne nu'bu mi zøm bu Jerusalén bi 'yän'du 'bupm:

—Haru i 'bucua a rá hmuts'at'abi yu judío ja bim 'bui, bi 'yén'u. Nguetho dán nuhe n'da ra sø njam'bu dá nuhe n'dandí. Ne gue'a ra hmepya bi 'yurcahe ngue ya bim 'bui, ne bá xhmbe ya ga thãdehe a, bi 'yén'u bi nu ra sø.

³ Ne nu ra ts'at'abi Herodes, nu'bu mi sifi 'be'a bi man'u yun 'yohu bi zøm bu, bi hyonya thoho nangué a ram hma ngue bim 'buh man'da ra ts'at'abi. Ne gätho 'bupm Jerusalén bin su nguetho im beñi: “Masque i ja 'be'a din ja ya,” xñ u. ⁴ Ne nu'a ra ts'at'abi Herodes buya bi zon'du yu hmumbäjä ne'u yu xãnbate nija, bi 'yãnni haru im man yá søcuq yu pøngahya dim 'bu a rá hmuts'at'abi yu judío, ngue ra Cristo. ⁵ Ne nu'u bi 'yembi:

—Guepm Belén ra häi Judea dim 'bui, nguetho gue'a bi man ra pøngahya 'bu maya'bu 'bu mi hma ngue,

⁶ Nu ra hnini Belén bu ra häi Judea, ra t'uhni a, pegue din ja tengu n'da ra dahnini nguetho guerpum dim 'bupm ra Hmu di jamansu ma t'uhni yu ja'i israel, i xñ Oja, bi 'yén'a ra pøngahya maya'bu, bi 'yén u yu mbäjä.

⁷ Nu'bu mi mbenc'u yu mbäjä ne yu xãnbate nija, nu ra Herodes bi zon'du bi nu ra sø, pe njon mi ndepe da nu 'bu mam bá ts'i. Ne nu'bu mam bá ts'i bu 'buh ra Herodes, bi 'yãnni:

—Ma njam'bu bi nequi a ra sø, bi t'emp'u.

⁸ Nε nu'bu mi xifi, nu ra Herodes buya bi 'yεmp'a bi nu ra sɔ:

—Ní mbähä bu Belén, gui hyomhbä hapu bim 'bu a ra 'uere, ne nu'bu gá t̄imhbä hapu i 'bui, gua řhmbu gui xiju, necä ga mba ga thände a, bi t'εmp'a bi nu ra sɔ. Pe hinga gue'a mim beŋ a.

⁹ Nε nu'u yan 'yohu buya bi mba da hyoni hapu bim 'bu a ra 'uere, ne xɔ bi nequi mahon'a a ra sɔ xpi nu bu yá häi. Ne i 'bet'o a. Ne nu'bu mi zom bu Belén, bin säya a ra sɔ bu din 'yε't'ui a ra ngu nubu mí 'bu a ra 'uere. ¹⁰ Nε nu'u yan 'yohu 'bu mí nu bin säya a ra sɔ, bin johya yá mbui buya. ¹¹ Nε bi yat'ambo, bi nu a ra 'uere ne ra María rá mbe. Ne bin danyahmu, bi dände a ra 'uere. Ne 'bexque bi xo't' yá 'beni bá tu, ne bi un yan t'unni a ra 'uere ngue εmme xan ngu di muui. Bi unna n'da ra oro, ne rá ndega ra za bi unni, ne n'da ra 'yεthi yaman'u. ¹² Nε nu'bu min a u yan 'yohu ngue bi nu ra sɔ, Oja bi 'yut'a n'da ra t'ı ngue nu'bu bi mbengui hin di mba bu bi 'buh ra Herodes. Janangue'a n'danni n'da ra 'yu bi hyax 'bu mi mbeng bu yá häi buya.

Ra Jesús bi ts'ix bu Egipto

¹³ Nε nu'bu mí mba u yan 'yohu buya, n'da rá m 'behni Oja bi xi a ra José 'bu min aha:

—Dami ndants'i. Dami six'a ra 'uere ne a rá mbe. Gui' dahmbu, ni mbähä bu ra häi Egipto ne gam 'buhmbu bu 'da yu pa. Ne him 'bex gua pengüi, jague'bu dá xi'au gu pengüi. Nguetho nu ra Herodes da hyon'a ra 'uere, ne nu'bu da d̄ini da hyo, bi 'yεmp'a rá m 'behni Oja a ra José.

¹⁴ Nε 'bex bi ndanc'a ra José a ra xui a. Bi zix a ra María ne rá t'uhni, ne bi mba bu ra häi Egipto. Him bi d̄o'mi 'be da hyats'i. ¹⁵ Nε bám 'bupu Egipto jague'bu mi du ra Herodes, ja bá penc'u buya. Ne bin ja 'be'a bi man Oja maya'bu, bi 'yεna: “Gan zohn'na ma t'uhni bu Egipto,” i εn Oja, bi 'yεn'a rá pongahya.

Ra ts'ut'abi Herodes bi manda dí ho yu t'uhni

¹⁶ Nε nu ra Herodes εmme bin cue ngue ya bi thät'i, nguetho nu'u yan 'yohu bi nu ra sɔ hin i mbeng bu 'bu mi d̄in'a ra t'uhni. Janangue'a bi mben'ndu yá dofui ngue da hyo yu 'uere bu Belén ne yu hnini i hänbu. Ne gätho u yu t'uhni hinga na pe'ts'a nyojeya gätho bi hyo. Nguetho bi man u yan 'yohu, ya mbe má nyojeya ya bi nequi a ra sɔ. ¹⁷ Nε nu'a bin ja, maya'bu thoho bi man a ra pongahya ra Jeremías ngue ngubu din ja 'bu mi 'yεna:

¹⁸ Bin ja n'da ran ts'oni bu ra hnini Ramá,

nts'edi bi mbah yá xisu yu judío,

bin zoni ne him bi 'yɔ a bi xi u bi hyurpa yá mbui,

nguetho εmme im beŋ'u yá t'uhni bi thopi, bi 'yεn'a ra Jeremías 'bu maya'bu.

¹⁹ Nε nu'bu mi du ra Herodes buya bi 'uj man'da rá m 'behni Oja a ra José 'bu min xui, bu ra häi Egipto.

²⁰ —Dami ndants'i. Dami six a ra t'uhni ne a rá mbe. Dami penju bu ra häi Israel, nguetho ya bi du u mí nde xtá hyo a ra t'uhni, bi t'εmp'a ra José.

²¹ Nε nu ra José buya bi hyax ra 'yu ní mba bu ra häi Israel 'bu mi hyats'i, ne bi zix a ra t'uhni ne'a rá mbe ra t'uhni bi zits'i, εna xtán zom bu ra xequi Judea. ²² Pe nu'bu mí 'yɔ a ra José ngue in ts'ut'abi bu ra Arquelao, bi zu da zom bu mahon'a, nguetho nu ra Arquelao rá ts'unt'u ra Herodes a. Ne'a xí 'uj xɔ bi beŋ buya, ngue'a hin da mba bu Judea. Janangue'a i mba bu ra xequi Galilea buya. ²³ Nε bi mba dim 'bupu ra hnini Nazaret. Janangue'a bin ja 'be'a xmán t'o't'i bu ja yá sɔcuá yá pongahya Oja, gue nu ra Jesús da t'εmbi ra mengu Nazaret.

3

Bi man rám hma Ojq b_u ja ra dąpo ra Xuua Nxixyą

1-2 Nε nub_uya nu ra Xuua Nxixyą bi d_u'mi bi xih y_u ją' i nε bi 'yęna:

—Dami päh nin 'yomfęnih_u nguetho ya mi ts'utho di manda ua rá ts'edi Ojq, bi t'ęmb y_u ją' i.

Nε mí 'b_ura ja ra dąpo b_u ra xęqui Judea 'b_u min yąh_u y_u ją' i a ra Xuua.

3 Nε nu a ra Xuua gue'a bi man ra pōngahyą Isaias maya'b_u ngue bi ma ba ęhe, 'b_u mi 'yęna:

N'da ra ją' i din yą b_u ja ra dąpo nε da 'yęna:

“Damin säh_u ga simhb_u ra Hmu mi ts'utho da zōcua,

dami hoc ni mb_uih_u ga tōmh_u x_un ho,” da 'yęna, bi 'yęn a ra Isaias maya'b_u.

4 Nu y_u he ra Xuua ám 'be y_u xingu y_u camello, nε midín gat' u y_u xifani, nε mi sa y_u t'ąxi nε mi si y_u t'afi t'asa dąpo. 5 Nε nu'b_u mi d_u'mi bi man rám hman a ra Xuua, bi mba _u y_u męngu b_u Jerusalén, bi zōm b_u 'b_uh ra Xuua, nε y_u męngu b_u ra xęqui Judea, nε' u mi 'b_ura hānb_u ra dąthe Jordán, ngue nde da 'yōde 'be'a da man'a ra Xuua. 6 Nε nu ra Xuua bi xixyąba _u to'o bi 'yōmanho 'be'a bi ma, nε bin juānni nanguę y_u ts'oqui. Nε x_un ngu bi xixyąba b_u ja ra dąthe Jordán.

7 Nε x_un ngu ma ngarp_uihe d_un israelhe, d_un judíohe, bi zōm b_u mí 'bāh ra Xuua ęna din xixyą _u. Nu' u 'da y_u fariseo _u, nε _u 'da y_u saduceo _u. Nε nu ra Xuua b_uya bi 'yęmp' u:

—Nu' ah_u tengu' b_u ni mēnih_u y_u poz_u nguetho g_un tontoh_u. To'o bi xi ah_u gua ęhmb_u ua ngue gua 'dahmb_u b_u ja ran _unb_u x_un _u tho, bi 'yęna. 8 Ha guím bęmh_u da zā ga yąmh_u 'b_u hin gui 'yōth_u a rān sāui _u to'o bi päh y_u mb_ui, bi t'ęmp' u ma ngarp_uihe. 9 Pę hin din ja ran 'yęts' i ni mb_uih_u ngue gui 'yęmh_u: “Nugāhe y_u t'uh_unigāhe ra Abraham, ya hin gan nuhe ran _unb_u,” hingui s_u gui 'yęmh_u, nguetho nęhya y_u do i 'bongua da zā din ją' i ngue da 'yęmbi y_u t'ah_uni ra Abraham 'b_u gue'a da nde Ojq da 'yōt' e, bi 'yęn' a ra Xuua. 10 Nε nu' a ra aza ya mahoqui x_un ho ngue da 'yęx _u y_u za hingui ho y_un dāt' ā, nε da thōsp_u ja ra sibi din zō. Nε nu' ah_u tengu' b_u g_un zah_u ngue hingui ho y_un dāt' ā, bi t'ęmp' u y_u fariseo nε y_u saduceo.

11 Nε xō bi xi _u mi'da:

—Nugā dí xixyą ah_u nanguę ra dehe 'b_u ya g_u päh ni mb_uih_u, pę nu' a man'da ba ęhe, di hoc'ah_u nanguę rá Hogandąhi Ojq tengu' b_u n'da ra sibi. Nε nu' a, man'da i ja rá ts'edi xinda guecā. Hin dí s_ucā tengu' a, i ęn a ra Xuua.

12 Nε da 'yōt' ran juānb_u, tengutho 'b_u i pa ma hoqui y_u j_u, ngue n'danni i pa m'be'ts' i _u y_u j_u nε n'danni da t'ęn _u y_u hāi. Nε nu _u y_u hāi da t'up_u ja ra sibi njām' b_u i huęt' i, bi 'yęmb y_u ją' i a ra Xuua.

Bin xixyą ra Jesús

13 Nε nub_uya bi nęxp_u ra hāi Galilea ra Jesús, bi zōm b_u ja ra dąthe Jordán guerp_u ja ra dąpo bi 'b_uh ra Xuua. Bi zōm b_u ngue bi nde din xixyą a ra Jesús.

14 Pę nu ra Xuua him mi ndehma di xixyąbi ra Jesús, nε bi 'yęmbi:

—Pę nu' i guí ęna ga xixyą i, pę go man s_u'be go gui xixyągui, bi 'yęn' a ra Xuua.

15 —Pę nuya x_un ho 'b_u gui xixyągui, nguetho i jatho ga oth_u 'be'a bi man Ojq, bi 'yęn' a ra Jesús.

—Da nde 'b_u, bi 'yęn' a ra Xuua b_uya.

16 Ne nu'bu mi gua a bin xixya ra Jesús ne bi bõx bu ja ra dehe, 'bex bi nu ngue bi xoh mahets'i, ne bi nu bá çah rá Hogandahi Oja tengu n'da ra t'azu, bi zõpu mí 'bá a ra Jesús. 17 Ne 'bex bi t'õ a n'da ra nde bí 'yeh mahets'i, bi 'yena:

—Nuna guehna ma Ts'ant'ugá na, ngue xmmε dídi huçä ne dí numanho, bi 'yên Oja.

4

Bi mba nts'ä a ra Jesús nangué ra zithu

1 Ne nu rá Hogandahi Oja buya 'bex bi zixpu ja ra dapo, in ndepe da mba nts'ä a ra Jesús nangué ra zithu.

2 Ne nyote pa ne nyote nxui bim 'buru ja ra dapo, ne him bin sihme, ne xmmε bin tumanthuhu maha. 3 Ne nubuya, bi zõm bu a ra zithu ngue da zäp rá mbwi ra Jesús. Ne bi 'yembi:

—Nu'bu majuani rá Ts'ant'u i Oja, dami japi dim hme yu do i 'bongua ne gui si, bi 'yên'a ra zithu.

4 Nu ra Jesús bi dati:

—Hin ga øt'ä a, bi 'yena. Nguetho mán t'o't'i bu ja rá m hman Oja, hinga hõnt'a ra hme dám 'buh yu ja' i pe ne a gátho i ma Oja, bi t'emp'a ra zithu.

5 Nu ra zithu xõ bi zixpu Jerusalén a ra Jesús, ne bi 'yexpu magats'i rá 'bet'e ra danija. 6 Ne bi 'yembi:

—Nu'bu majuani gue'e rá Ts'ant'u i Oja, damin säqui ne gui so nu häi, Ne Oja ba pehn yám 'behni mahets'i ngue da mbäx'i'i ne da bent'i i, ne hin haru gui 'uaqui nangué yu do,

tengutho im mam bu ja rá m hman Oja, bi 'yên'a ra zithu, bi t'emp'a ra Jesús buya.

7 Nu ra Jesús bi 'yena:

—Haha, gue'a i hmam bu, pe ne a i hmam bu, ngue “Nu Oja ma Hmuhu njongui sä da zá a ngue da ba 'bu majuani da 'yõt'a im man'a,” bi 'yên'a ra Jesús.

8 Ne xõ man'dandj buya, bi zix mahõn'a ra zithu a ra Jesús bu rá nya n'da ra t'õhõ xun hets'i, ne bi 'yuti gátho na ndoho ra ximhäi ne gátho 'be'a xun ho i ja bu ja yu hnini. 9 Ne bi 'yembi:

—Gátho ga 'da a ya 'be'a dá ut'i i 'bu gan danyahmu gui thandegui, bi t'emp'a ra Jesús, bi 'yên'a ra zithu.

10 Ne bi dah mahõn'a ra Jesús, bi 'yembi:

—Nu'i grá zithu, dami 'dagui nanguecä, nguetho nu rá m hman Oja i ena: “Hõnt'a Oja ra Hmu ga thandehu ne ga ørpahu rá 'befi a,” bi 'yên'a ra Jesús.

11 Ne nubuya bi 'da'a ra zithu bu 'buh ra Jesús, ne bá eh yám 'behni Oja bi zõpu mí 'bu a ra Jesús bu dapo ne bi 'uñ a.

Ra Jesús bi damp rá 'befi bu ra xequi Galilea

12 Ne bi bõm bu ja ra dapo a ra Jesús buya. Ne nu'bu mí bõm bu, bi 'yõde ngue bi jot'a fädi ra Xuua nxixya. Janangué'a bi mbengda bu ra häi Galilea. Guepu ra hnini Nazaret bim 'buru mahõn'a. 13 Pe hinga nya'a bim 'buru ne bi mba bu ra hnini Capernaum, nubu ra ndendädehe guepu ra xequi yu häi mam bombõtahe ra Zabolón ne mam bombõtahe ra Neftalí. 14-15 Nu'bu mi zõm bu a ra Jesús bin ja 'be'a bi 'yo't'a ra põngahya Isaiás maya'bu ngue din ja bu ra häi Zabolón ne ra häi Neftalí, i hãnbu ra dadehe, 'danguadi ra dæthe Jordán, ngue ne a i t'ẽmbi Galilea, guepu 'bu u i thãnde yu ojaæhe. Ne bi 'yên'a ra põngahya ngue:

16 Nu yu ja'i mi 'bap̄u tengu'bu i bap̄u ja ra 'bexui, ne i ja bu ran d̄ate, p̄e nuya bi nequi n'da ran nequi ngue di yot'i, bi 'yēn'a ra Isaias 'bu maya'bu. Ne gue'a bin ja 'bu mi zom bu ra Jesús.

17 Ne nu ra Jesús bi d̄a'mi bi mam bu rá m hma ne bi 'yēna:

—Dami p̄ah nin 'yomf̄enih̄u nangue yu ts'oqui, ngue da z̄a di manda ua rá ts'edi Oj̄a bi z̄ocua guí 'b̄ahmb̄u, bi 'yēmb̄u yu ja'i a ra Jesús 'bu mim 'bap̄u.

Goho yu mbahuq bi den'na ra Jesús

18 Ne n'da ra pa mí 'yo bu ja ra ndend̄adehe a ra Jesús nub̄u ra h̄ai Galilea, ne bi nu yoho yun 'yohu din 'yohu zeh̄e u. Nu'a n'da ra Simón, gue'a ra Pedro a. Ne nu man'da ra Andrés. Ne nu'u yu mbahuq u, ne mi enxit'q̄ bu ja ra d̄adehe.

19 Ne nu ra Jesús bi 'yēmp'u:

—Ba tengauí, guí xihmb̄u yu ja'i da 'yēc'yēigui, tengu thoho bu gn̄i th̄eui yu huq̄ guí øt'ui, bi 'yēmp'u.

20 Ne 'bex bi hyep̄u yá xit'q̄ ne bi den'na ra Jesús.

21 Ne bi thop̄aya bin 'yo mi ts'u a ra Jesús, ne bi nu mi yoho yun 'yohu din 'yohu zeh̄e u, ne nu n'da ra Jacobo, ne nu man'da ra Xuua, ḡatho yoho yá ts'unt'u ra Zebedeo u. Ne mín 'yohu a rá ta mi hu bu 'ben yá mbosa, mí 'uet yá xit'q̄. Ne x̄o bi xi u da d̄enni mah̄on'a. 22 Ne 'bex bi zop̄u rá ta ne'u yá mbosa, 'bex bi den'na ra Jesús buya.

Ra Jesús bi x̄anbi x̄un ngu yu ja'i

23 Ne nu ra Jesús mí 'yo ḡatho ra h̄ai Galilea ne mí x̄anba u yu ja'i bu ja yu nij̄a ne bi ma 'ber̄u dí manda ua rá ts'edi Oj̄a. Ne midí hoc yu hyēnni ngue 'be'a ḡa ní gēhe mí hēmp'a n'da ngu n'da. 24 Ne ḡatho yu ja'i bu ra x̄equi Siria bi 'yode 'be'a øt ra Jesús, ne bá thunba u yu hyēnni ngue 'dahma 'dan'yo yun u mí hēmbi ne'u mín 'yohu yu z̄ithu, ne'u z̄ant'a mí s̄and̄ate 'da yu ora, ne'u xí ts'a rá ja'i, ne ḡatho bi hoc'a ra Jesús. 25 Ne x̄un ngu yu ja'i bi den'na ra Jesús. Mín numanho da d̄enthoho yu ja'i nangue 'be'a bi 'yøt'e. Nu'u 'da yu mēngu bu ra x̄equi Galilea, ne u 'da yu mēngu bu ra x̄equi Decápolis, ne'u 'da mí 'bap̄u Judea, ne'u 'da mí 'bap̄u 'danguadi ra d̄athe Jordán, ne'u 'da mí 'bap̄u ra hnini Jerusalén. Ḡatho bi zom bu mí 'bu a ra Jesús.

5

Ra Jesús bi mba bu ja ra nyuni

1 Ne nu ra Jesús 'bu mi nu yu ja'i ē mme x̄un ngu bi zop̄u, ne bi ndex bu ja ra nyuni ne mi hup̄u. Ne'u yá x̄adi buya bi zom bu mí hudi, 'darpu mi huhmb̄u.

2 Ne bi x̄anba u.

Nu'u i h̄an rán j̄api Oj̄a

3 Ne bi 'yēmp'u yu x̄adi ra Jesús:

—Nu'u to'o p̄ase hingui ho yá mb̄ui bu na nu Oj̄a ne da hyon Oj̄a di z̄edi, nu Oj̄a da zimanho bu di manda rá ts'edi, janangu'e'a maj̄ari u buya.

4 Ne nu'u tu yá mb̄ui, Oj̄a da hyurpa yá mb̄ui, janangu'e'a maj̄ari u.

5 Ne nu'u im b̄eni i cose h̄ai, da hyan a ra hogah̄ai bi man Oj̄a di unni, janangu'e'a maj̄ari u.

6 Ne nu'u i humbi da 'yøt' ran ho, Oj̄a di j̄api da 'yøt'e x̄un ho, janangu'e'a maj̄ari u.

7 Ne nu'u di huēc yá mij̄a'ih̄u, xin di huēc Oj̄a u, janangu'e'a maj̄ari u.

8 Ne nu'u n'dat'a im b̄eni, dim 'b̄ahmb̄u Oj̄a u, janangu'e'a maj̄ari u.

⁹ Nε nu'η ɔt' ran hocpate, nu Ojā da 'yεmbi yá t'uhni η, janangue'a majāpi η.

¹⁰ Nε nu'η i nu ran ηnbi nangue ran ho i ɔt'e, da yεrpη di manda rá ts'edi Ojā η, janangue'a majāpi η, i εn'a ra Jesús.

¹¹ Nε gan johyahη 'bη i η'ts'ahη yη jā'i nε i then'nahη nε i xi ahη yη fεhni 'bη guí tengahη, bi 'yεn'a ra Jesús. ¹² Nε da hyu ni mbηihη, gan johyahη, guim bεmhβη ngue 'dat'a ran ηnbi guín nuhη η yη pøngahyā mam 'bet'o, nε i ja 'be'a din 'da ahη ngue am 'be'ts'i mahεts'i, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra ũ ua ja ra ximhāi

¹³ —Nu'ahη gyη ũhη hapη 'bηh yη jā'i, nguetho nu'a ra ũ di hoqui 'be'a i pa njapi, nε ngutho ahη guídí hojū yη jā'i, i εn a ra Jesús. Pε nu'βη bi 'beh rá ts'edi ra ũ, ya hin'yη 'be'a sá dí hoqui, janangue da mba ma bηnt'i thoho βη hāi. Dami jamansuhη hin din ja βη guí 'yøthη tengu a, bi 'yεmp'η yá xādi ra Jesús.

Ran nequi ua ja ra ximhāi

¹⁴ Nε bi 'yεn'a ra Jesús:

—Nu ahη gyηn nequihη βη 'bηh yη jā'i, bi 'yεmp'η yá xādi. Dami jafη da hnu a ran nequi. Tengu n'da ra hnini i ja βη ja rá nyā ra t'øhø, am 'batho xηn ho ngue hin'yη 'be'a i juti. ¹⁵ Ngutho n'da ra sibi, hingui sá da mba ma cη't'i βη ja ra huada 'βη da mba ma søque, i jatho da t'εxpη m' batho, janangue'a di yot'i gātho 'βerpη. ¹⁶ Nε ngutho guí 'yøthη ngue tengu'βη gyη sibihη εmmε di hyārpη i 'bηh yη jā'i. Janangue'a da hnut'ahη xηn ho nin t'øt'eηη, nε η da 'yεspa Ojā ma Tahη 'βerpη mahεts'i η βηya, bi 'yεmp'η yá xādi ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yurcahη 'be'a nam bøn'η yān t'εdi ra Moisés

¹⁷ Nε xø bi 'yεn'a ra Jesús:

—O guím bεmhβη ngue ga 'becā yηn t'εdi bi man ra Moisés nε 'be'a bin xānbate η yη pøngahyā, pε bá εcā ngue ga ut'ahη 'be'a majuāni nam bøn η. ¹⁸ Majuāni dí xi ahη, gātho 'be'a nt'o't'i βη, nε xinga n'da η ngue hin din ja, 'βη guexta'a i jatho ra ximhāi nε mahεts'i. ¹⁹ Janangue'a madí ts'ũtho maha a ram hma ngue hingui nde da 'yεrpa ra güenda n'da, nε i xi η mi'da ngue din jabη da 'yøt'e, pε zi ts'ũtho rá ts'edi di nequi βη bí ja rá ts'edi Ojā βη mahεts'i 'βη. Pε nu'η di jā'ts'i gātho η mam βη ja rām hma Ojā, nε i xi η mi'da ngue din ja βη da 'yøt'e, nε man'da xηn ngu rá ts'edi di nequi βη bí ja rá ts'edi Ojā, bi 'yεn'a ra Jesús. ²⁰ Nε gue'a dí xi ahη a, nde'βη man'da xηn ho guí 'yøthη xinda gue ma ngarpihη yη fariseo nε yη xānbate nijā. Nguetho nu'βη hin guí 'yøthη xηn ho, njām'βη da zā guí cūthη hapη di manda rá ts'edi Ojā, bi 'yεmp'η yá xādi ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hingui ho ra cue

²¹ Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Gue'βη go maya'βη bi sih mam bombøtahη ran t'εdi ngue im ma: “O guí hācpahη rá te ni mijā'ihη, nε nu to'o da hyācpa rá te rá mijā'iuí, i jatho da ts'ānba rá muui a bi 'yøt'e,” bi t'εmp'η. ²² Pε i jagā man'da ga xi ahη, ngue nu'βη 'bo'o di cuerp rá mijā'iuí nangue'a bi 'yørpe, ngue im bēni di co'ts'i, guehma da nu ran ts'embí. Nε nu'a to'o da xih ra ts'ore βη ja rá hmi rá mijā'iuí, da ts'ixpη 'bηh yη ngārpi da ts'embí. Nε nu to'o εmmε then rá mijā'iuí dí mba βη ja ran ts'embí ngue ra sibi njām'βη i huεt'i, bi 'yεn'a ra Jesús.

²³ Janangue'a nu'βη guí pāhā βη ja ra nijā ngue guí εna guí thāndehη Ojā, pε nu'βη gá sømhbη βη nε 'bex gá bεmhβη 'be'a xquín xihmi ni mijā'ihη, ²⁴ gua

peng thohu ne 'be gui mba bu i 'bu a ni mija'iuu gam punbau, ja da za gui thandehu Oja buya, bi 'yena ra Jesus.

²⁵ Ne nu'bu gui pahmbu ja 'be'a guidin xihmbu n'da ni mija'ihu, pe gan hocpa zehehu, ne hin gui tomhbu da ts'ix ahu bu 'buh yu ts'at'abi. Nguetho nu'bu gui somhbu bu, ²⁶ guehma da jo ahu ne hin da hye'c'a thohohu ra ze'mi jague'bu gui unhdu ra mbeti hangu da 'ya ahu, ne xinga n'da centavo da nde gui 'yepahu, bi 'yena ra Jesus.

Ra Jesus bi 'yena hingui ho ran 'yomt'eni

²⁷ Ne man'da bi xih ya xadi ra Jesus:

—Nu man'da ran t'edi maya'bu i ena: “O gui othu ran 'yomt'eni.” ²⁸ Pe i jagä man'da ga xi ahu, ngue nu'bu n'da ran 'yohu da hyant'a n'da ra xisu, ne im ben'a n'da ran 'yomf'eni xan ts'o nangue a, madague'bu bi bentho, tengu'bu ya bi 'yot' ran 'yomt'eni bu ra mbai a buya, bi 'yena ra Jesus.

²⁹⁻³⁰ Janangue nu'bu i ja a i ut'ahu ra ts'oqui, pe gui samzehe ni mbuihu madague'bu guim bemhbu emme xan u 'bu gui 'yeshu. Tengu'bu xqui hya'a n'da ni dahu ne xqui 'yemhbu bu ma'ueni ne xqui n'dada thohohu, uague tengu'bu xqui hye'c'a nin 'yeihu ne xqui 'yemhbu bu ma'ueni ne xqui n'da ye thohohu. Pe man'da xan ho guin nuhu nangue ga 'behmbu yu ts'oqui, xinda gue'bu xqui 'yothu yu ts'oqui ne xqui 'behmbu ran ho mazai bu ja ra sibi.

Ra Jesus bi 'yena hin da hyeh ra xisu n'da ran 'yohu

³¹ Ne man'da bi man ra Jesus, bi 'yena:

—Ne a bi mam 'bu maya'bu gue: “Nu'bu n'da ran 'yohu in nde da hyeh ra xisu, i jatho da 'yot'a n'da ra socua din xummi.” ³² Pe i jagä man'da ga xi ahu, ngue hingui sa da hyeh ra xisu n'da ran 'yohu gue'bu hingui ot' ran 'yomt'eni a ra xisu. Nguetho nu'bu bi hyeh ra xisu n'da ran 'yohu, di japi da 'yot' ran 'yomt'eni a ra xisu 'bu bi hyegui ne dim 'buhmi man'da ran 'yohu. Ne 'bu n'da ran 'yohu dim 'buhmi n'da ra xisu bi thegui, ra 'yomt'eni a, bi 'yena ra Jesus.

Nte ga ndonbahu ra thuhu, bi 'yena ra Jesus

³³ —Ne gui pahmbu ran t'edi mi hmam 'bu maya'bu ngue i ena: “Pe nu'bu ga ndonbahu ra thuhu Oja, guehma gui ja'ts'a ga mamhbu.” ³⁴ Pe nuya i jagä man'da ga xi ahu, bi 'yena ra Jesus. Hin'yu 'be'a i sa gui ndonbahu ra thuhu 'bu ja a gui xihmbu ni mija'ihu ngue guin ndefa da 'yec'yei a gui xihmbu. Hingui sa gui ndomhbu Oja, pe ngutho hingui sa gui ndomhbu mahets'i, nguetho nu bu mahets'i bi ja bu ra ts'edi Oja. ³⁵ Ne xingui sa gui ndomhbu ra ximhai, nguetho necua i ja u ra ts'edi Oja. Ne xingui sa gui ndomhbu ra hnini Jerusalen, nguetho ra hnini ra Thahni Oja a. ³⁶ Ne xingui sa gui ndomhbu ni yahu, nguetho 'dat'a Oja bi zan'na, ne xinga n'da ni xahu sa gui sanzehehu gue'bu xan t'axi o gue xum pothi da gohi. ³⁷ Pe nu'bu ja a gui xihmbu ni mija'ihu, “da za,” ga emhbu 'bu da za, “hin da za,” ga entohu 'bu hin da za. Pe gatho mi'da yam hma bi xepu ja ran 'yomf'eni ra zithu, bi 'yena ra Jesus.

Bi 'yena ra Jesus hin ga cos'hu 'bu ja a da t'orcahu

³⁸ Ne xö bi 'yena ra Jesus:

—Nu'ahu ga 'yomhbu 'be'a bi sih mam bombotahu ngue: “Nu'bu n'da ra ja'i di ts'onba ra da ra mija'iuu, pe ne a da mba ma ts'onbi ra da. Ne nu'bu ra ts'i da 'yocpe, ngutho ne'a xin da t'ocpa ra ts'i.” ³⁹ Pe nuya i jagä man'da ga xi ahu ya, ngue nu'bu 'bu a n'da in nde di un'nahu, pe o gui sahmbu a. Ne nu'bu 'bo'o da mber'ahu 'danguadi ni hmihu, gui unhdu man'da nguadi da mber'ahu. ⁴⁰ Ne

nu'bu 'bo'o da zix ahu bu 'buh ra ze'mi ngue da gan'na ni pahnihu, pe ne a ni cotohu gui unhdu. ⁴¹ Ne nu'bu i si ahu gui tuspahu ra 'beni n'da ra ja'i n'da ora, xun ho 'bu nyo ora gui tuxhu a ra 'beni. ⁴² Ne hont'a go to'o da 'ya ahu 'be'a i honi, dami unhdu. Ne nu'bu 'bo'o da mip'ahu 'bu ja a gui pes'hu, pe xun ho 'bu gui unhdu, bi 'yεn'a ra Jesus.

Ga huεc man sūihu, bi 'yεn'a ra Jesús

⁴³—Ne a n'da ram hma maya'bu i εna: “Dami huεc ni amigohu ne gui ucra nin sūihu,” mi t'εn'ahu. ⁴⁴ Pe i ja man'da ga xi ahu, ngue gui huεc nin sūihu, gan yamanhohu u man ya ts'ore nanguε ahu, ne gui 'yorpahu ran ho to'o di uc'ahu. Ne dami 'yāfu rá mate Oja u to'o i numan'uhuhu ne u di un'nahu, bi 'yεn a ra Jesús. ⁴⁵ Ne nu'bu ngubu gui 'yothu, 'da'angu gá 'yothu a ma Tahu 'bupu mahεts'i ngue bá penh ra 'ye ne ra hyadi. Pe hinga hōnbu 'bu u yu hocja'i gue i so ra 'ye ne ra hyadi, pe ne pu i 'buh yu ts'om'bāi, bi 'yεna. ⁴⁶ Pe nu'bu hont'uh to'o di huεc'ahu guidi huεju, 'be'a gue gá tǎhmbu 'bu ngubu gá 'yothu. Pe ne n'dat'a gá 'yothu u yu ziyate hyacahāi. ⁴⁷ Pe ha gui εmhbu xun ho gui othu 'bu hont'uh ni cuhu guidi zenguahu. Nu'bu guin jahu bu, 'da'angu gui othu u i thānde yú oja zεhe. ⁴⁸ Pe nde'bu xun hotho gui 'yothu, nguetho xun hotho Oja ma Tahu bi 'bupu mahεts'i, bi 'yεmp'uh yú xādi ra Jesús.

6

Hin ga othu ran 'yεts'i 'bu di othu yun t'ot'e xun ho

¹ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yεmp'uh mi 'bupu:

—Pe nu'bu gui othu ra 'befi Oja, hin gui 'yothu da 'yεs'a ni mija'ihu, nguetho hin te di 'da ahu ma Tahu 'bupu mahεts'i 'bu din jabu gui 'yothu, bi 'yεn'a. ² Ne nu'bu guin nde gui fāxhu n'da ra hyoya, hin gui 'yothu ngue da nu ahu yu ja'i, tengu ot'uh di yorpa a im beni 'bu di un'na n'da ran t'unni yu hyoya, ngue di um bu ja yu nija o gueru ja yu 'yu ngue in nde da 'yεspa yu ja'i 'be'a i ot'e. Majuani di xi ahu, ya hont'a ran 'yεts'i bi dāha 'bu ngubu i ot'e, bi 'yεna. ³ Pe nu'bu i ja a gui nde gui unhdu n'da zi hyoya, nde'bu hin gui xihmbu u mi'da 'be'a gá 'yothu. ⁴ Ne man'da xun ho 'bu hin njon da nu 'be'a guidi unhdu, pe go da nu Oja ma Tahu, ne i ja 'be'a din 'da ahu baya, bi 'yεn'a ra Jesús.

Hingui yoho guim bεmhbu 'bu gui yahu Oja

⁵ Ne man'da di xi ahu:

—Nu'bu gui yahu Oja, o gui othu tengu i ot'uh di yorpa a im beni, bi 'yεn'a ra Jesús. Nu'uh, i 'bāpu ja yu nija ne pu ja yu xo'yu, εna i yahu Oja pe hont'a ran 'yεts'i im beni. Majuani di xi ahu, hont'a ran 'yεts'i bi dāha nanguε 'be'a i ot'e.

⁶ Ne nu'bu gui yahu Oja gui mbāhā bu njon da nu ahu, pe Oja ma Tahu go i nu ahu ne di 'da ahu 'be'a gui āfu a, i εna.

⁷ Pe hinga guexta a ram hma gui mamhbu ngue nte ní mba tho 'bu gui yahu Oja, tengu i ot'uh ten yú oja zεhe. Ne sā im beni i ot'a Oja 'be'a im ma 'bu xun ngu i xifi. ⁸ Ne o gui othu tengu i ot'uh, nguetho nu Oja ma Tahu ya i pa'di 'be'a gātho gui homhbu gue'bu hinga ná āfu, i εna. ⁹ Pe guim bεmhbu 'bu gui yahu Oja 'da yuh hma tengu di xi ahu ngue:

Nuya ma Ta ahe gui 'bupu mahεts'i.

Da hnumansu ni thuhu.

¹⁰ Ne din ndehe din ja ua n'dihi ni ts'edi ngue di manda ua.

Ne da t'ot' ua ni pāhā ua ja ra hāi tengu tho i t'orpū mahεts'i.

¹¹ Ne dami 'daje ran ts'ihme di homhbe ra pa i jabu ya.

12 Dami punga ma ts'oquihe, tengu thoho bu na punbahe u i orcahe ran ts'o.

13 Ne o gui hegahe da daje ran ts'o, pe dami yanje nanguie ran ts'o.

Nguetho nu'i gra hmuts'ut'abi, ga di manda ua ja ra hai ni ts'edi, ne i ja ni ts'edi mixte njam'bu da guadi gatho yu pa mazai.

Ne hont'a di xi'ahe ya.

14 Nguetho nu'bu gadi punbahu ya ts'oqui ni mijai'ihu, nguetho da 'yot'ahu Oja ma Tahu 'bup mahets'i, di pun'na ni ts'oqui. 15 Pe nu'bu hin gadi punbahu ni mijai'ihu, ne ah hin di pun'nahu Oja ma Tahu 'bup mahets'i 'bu, bi 'yen'a ra Jesus.

Hin gui 'yuhmbu 'bu gui et' yun ts'ihme 'bu guin yqhu Oja

16 —Ne nu'ahu, nu'bu gui nde gui 'yet' nin sihme hu n'da ora ngue guim bεmhbu Oja, o gui othu tengu ot'u di yorpa a im be ni. Nu'u i ut yu ja'i 'be'a ot'e, nde'a di hnumanho, pe hont'a ran 'yets'i bi dahu nanguie 'be'a bi 'yozehε, bi 'yen'a ra Jesus. 17 Pe nu'ahu, 'bu gui et' nin sihme hu ngue guim bεmhbu Oja, pe gan 'yomanhohu tengu'bu ya gan sihme hu. 18 N'dahma njon da badi 'be'a ga 'yothu gue ga 'yet' nin sihme hu, ne hont'a Oja ma Tahu i nu'ahu 'be'a ga 'yothu, ne i ja 'be'a di 'da ah buya, bi 'yen'a ra Jesus.

Gui hyomhu 'be'a di nεcmanho bu mahets'i

19 Ne man'da bi man ra Jesus, bi 'yena:

—Hin gui muns'hu 'be'a gdam membetihu ua ja ra ximhai, nguetho nuua i 'bu yu zu'ue ngue di ts'oni 'be'a gatho gui pes'hu, ne ja'bu da boxjua, ne ja'bu da be'ahu yu be. 20 Pegue gui hyoni gui xanthu 'be'a di hnumanho ah bu mahets'i. Nguetho hin te dim 'beru, hin da yuru yu be ngue da be'ahu 'be'a gui pes'hu bu, ne hin da boxjua, ne njo'o bu yu zu'ue ngue di ts'oni. 21 Nguetho honbu i ja nim pe'ts'i n'da im be ni mbai n'da. Nu'bu guecua ja ra ximhai i ja 'be'a i pe'ts'a n'da, hont'ua im be ni a n'da, ne nu'bu gueru mahets'i, gueru im be ni a n'da 'bu, bi 'yen'a ra Jesus.

Ran nequi ni mbai n'da

22 Ne xø bi 'yena:

—Ne nu'bu hont'a xun ho guim bεmhbu ne gui othu, din ja ahu tengutho 'bu n'da ra ja'i xun ho ra da, i handi xun ho ran nequi, din jabu ni mbaihu. 23 Pe nu'bu hinga gue'a guim bεmhbu, sa gui εmhbu i ja ahu ran nequi, pegue xam 'be'xui thoho ni mbaihu, tengutho 'bu n'da ra ja'i ngue hingui ho ra da, ne xam 'be'xui thoho bu i handi, bi 'yen'a ra Jesus.

Hin di yoho yu hmu n'da

24 Ne xø bi 'yena:

—Ne hingui sa dim 'bu i yoho ya hmu n'da ra 'yεhe. Nguetho nu'bu yoho ya hmu i 'bu a n'da, nu'a n'da da numanho, ne nu'a man'da hin da numanho. Uague nu'a n'da da hyumbi dim pehmi a, pe nu'a man'da da zocpa thoho ra 'be'fi a. Jananguie'a hingui sa yoho ya hmu da den'na n'da. Hingui sa da 'yemp Oja ra Hmu 'bu i numanho u yu mbeti, nguetho tengu'bu ra hmu a ra mbeti, bi 'yen'a ra Jesus.

Oja di jamansu ya 'yεc'yei

25 —Jananguie'a di xi'ahu, hin go guim be'nsεhu 'be'a gui sihu ngue gdam 'bεmhbu, ne xin guim bεmhbu 'be'a gui hyehu. Pe guim bεmhbu ngue man'da di muui ni tehu xinda gue u nin ts'ihme hu, ne man'da di muui ni ja'ihu xinda gue u ni hehu, bi 'yen'a ra Jesus. 26 Dami nuhu yu doja i 'yo honbu go haru, ne

hin'y_u yá huáhi, ne xín te i pe'ts'i, pe dí xi ah_u, nu Oj_a ma Tah_u bí 'b_up_u mahéts'i gátho i 'u_in_u. Ne nu ah_u, man'da di mu ah_u xinda gue_u y_u doja, bi 'y_en'a ra Jesús. ²⁷ Ne ha guím b_emhb_u man'da nya'a gam 'b_uhmb_u ua ja ra ximhái 'b_u émm_e guím b_endumb_uih_u 'be'a gátho guidí 'behmb_u.

²⁸ Ne hanja émm_e go guím b_enseh_u nangu_e ni heh_u. X_ogue ts'útho guí éc'y_eih_u, bi 'y_en'a ra Jesús. Pe dami nuh_u y_u d_oni i ja b_u d_apo, ne nu'ú hingui díim p_efi ne xingui di hoc yá he. ²⁹ Pe dí xi ah_u, man'da mahotho y_u d_oni xinda gue a rá he ra ts'ú't'abi Salomón ngue mí he 'b_u mi ja rá ts'edi, bi 'y_en'a ra Jesús. ³⁰ Ne ngub_u bi 'y_ot'a Oj_a nangu_e y_u d_oni, mahotho nám pa ya, ne nixudi da mba nts'equi ne da t'udi. Janangu_e'a guím b_emhb_u, man'da x_un ho da 'y_ot'ah_u Oj_a xinda gue_u y_u d_oni, bi 'y_en'a. ³¹ Janangu_e o guí émh_u: “'Be'a hmaha ga sih_u.” Uague: “'Be'a hmaha ga heh_u.” ³² Nguetho nu'ú i th_ande yá oj_a z_ehe, gue'a z_ai i hon'ú, pe nu'ah_u i 'b_up_u ni Tah_u b_u mahéts'i, ne i p_adi 'be'a gá guidí 'behmb_u, bi 'y_en'a ra Jesús. ³³ Janague'a nu ah_u, m'bet'o thoho gan umhb_u di manda ah_u rá ts'edi Oj_a, ne gui hyomhb_u n'da ra hogamb_ui nangu_e rá p_ah_a Oj_a, ne nub_uya di 'da ah_u 'be'a gátho gui hyomhb_u. ³⁴ O guím b_endumb_uih_u, o guí émh_u: “'Be'a da z_a ga øth_u 'b_u nixudi.” Pegue gui t_omhb_u, 'be nixudi ja gui p_ahmb_u b_uya 'be'a da z_a gui 'y_oth_u. N'da pa ngu n'da pa i ja 'be'a din ja, bi 'y_en'a ra Jesús.

7

Ra Jesús bi ma hingui ho ran y_api

¹ —“Nuna bi 'y_ot' y_u ts'oqui,” hin gui 'y_emhb_u, n'dahma hinga gue'a dí ts'ep'ah_u a, bi 'y_engáhe ra Jesús. ² Pe nu'b_u guidí y_af_u u mi'da ngue guím b_emhb_u h_onse ah_u x_un ho ah_u, pe Oj_a hin da numanho ah_u 'b_u. Ne 'da'ingu da 'y_ot'ah_u Oj_a tengu gá 'y_orpa_uh_u u gá y_af_u, bi 'y_en'a. ³ Hanja bi z_a gá nurpah_u ra zi hái i o rá dá ni mij_a'ih_u, ne hin go guí p_ahmb_u i o ra x_ecza ni dáh_u. In jab_u ní nequi ni ts'oqui_u. ⁴ Ne ha da z_a gui xihmb_u ni mij_a'ih_u: “Mba ga hap'a ra hái o ni dá,” sá gui 'y_emf_u, ne go man'da x_un ndoho ra x_ecza i o ni dáh_u. ⁵ Émm_e guidí y_orpa_uh_u a guí øth_u. Pe nde'b_u m'bet'o gan hoj_u nangu_e y_u ts'oqui guidí hoseh_u, janangu_e'a da z_a gui hy_amp'ah_u ra hái o rá dá ni mij_a'ih_u, bi 'y_en'a ra Jesús.

⁶ O guidí unh_u a x_un ho_u y_u fo'yo, ndetho da za ah_u. O gue'b_u guidí unh_u a di muui_u y_u ts'údi, ndetho da n_em b_u hái, bi 'y_en'a ra Jesús.

Nu'b_u ja da t'áp'a Oj_a di uni

⁷ Ne x_o bi 'y_emp'ú:

—Dami 'yáfu Oj_a 'be'a guí homhb_u, ne nu'a di 'da ah_u. ⁸ Nguetho nu'a to'o da 'yádi, Oj_a di un'na bi 'yápi. Ne nu'a to'o ja a i honi, di und Oj_a a i honi. Ne nu'a to'o da hyoni da socpa n'da ra goxthi njut'i thoho, Oj_a da xocpa a, bi 'y_en'a ra Jesús.

⁹⁻¹¹ Pe nu'ah_u madague'b_u gyá ts'om'bäih_u, xínga n'da ah_u guidí unh_u ra do ni t'úhni_u 'b_u i ä'ah_u ra h_me, ne xíng ra c'eyá guidí unh_u 'b_u i ä'ah_u ra huá, pe h_ont'a x_un ho guidí unh_u ni t'úhni_u. Ha maguet'a Oj_a ma Tah_u 'b_up_u mahéts'i ngue hin di 'da ah_u x_un ho 'b_u ja a guí äfu, bi 'y_en'a ra Jesús.

¹² Ne nu'b_u guí nde da 'y_ot'ah_u ran ho ni mij_a'ih_u, nde'b_u guí 'y_orpa_uh_u ran ho. Gue'a nam b_on'a rán t'édi ra Moisés ne rám hma y_u p_ongahy_a maya'b_u, bi 'y_en'a ra Jesús.

N'da ran t'uti nangu_e ra goxthi ne y_u 'yu

13-14 Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'a ní yut'a n'da bη ja ra te mazai, tengu'bη n'da ra goxthi xηn ts'it'i, uague n'da ra t'uyu, nε hingui ngu yη ja'i i numanho da thopη. Pε dami hyomhbη gui cuthη bη. Nguetho nu'a ra goxthi xηn ndoho nε ra da'yu ní zix a n'da bη ja ran ηnbi mazai, nε xηn ngu η yη ja'i i numanho da thopη, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nda'a η yη hyäte pøngahyq

15—Pε gam fähmbη nangue yη hyäte pøngahyq. Nu'bη i søm bη gui 'bηhmbη, sä øt'e tengu'bη yη de'yo ngue xηn ho, pε nu yä mbηi tengu'bη n'da ra zate. 16 Nε da zä gui pähmbη yη hyäte pøngahyq nangue yän t'øt'e i øt'e, tengu thoho yη za da bā a n'da nangue yän dät'ä i zηpη. Nguetho hin din zηpη ja n'da ra za n'da ran dät'ä 'bη hinga gue'a rá za a. 17 Pε nu ra za xηn ho i zηh yän dät'ä xηn ho, nε ngutho ra za hingui ho i zηh yän dät'ä hingui ho. 18 Nguetho nu'a ra za xηn ho hin da zä din zηpη yän dät'ä ngue hingui ho, nε ngutho a ra za hingui ho hin njam'bη da zä din zηpη yän dät'ä xηn ho. 19 Nε nu yη za hingui ho η yän dät'ä, da mba nt'ets'i nε da t'udi. 20 Janangue'a da zä gui pähmbη η yη hyäte pøngahyq nangue 'be'a da 'yøt'e, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nda'a η di manda rá ts'edi Ojq

21 Nε xø bi 'yεn'a ra Jesús:

—Nε sä εna yä hmujη η 'da, pε hin da yærpη di manda rá ts'edi Ojq η. Pε hønt'η majuani i øt' rá pähä ma Ta mahεts'i da yærpη η. 22 Nε nu'bη bi zøn ra pa ran juani 'bη rán zεgui, xηn ngu da mbarqui da 'yεngui: “Ma Hmu, nugähe dá mamhbe a nim hma, nε nangue ni thuhu dá hømhbη thi yη zïthu, nε nangue ni thuhu xηn ngu yän t'øt'e mixte dá øthe,” da 'yεngui. 23 Pε nugä ga εmp'η: “Njam'bη dá pā ahη. Dami 'uehmbη ua ja ma hmigä, gyη ts'om'bäihη,” ga εmbi, bi 'yεn'a ra Jesús.

Hønt'a go to'o in nde da 'yø a díma, bi 'yεn'a ra Jesús

24—Pε nu'a to'o i øh ma nde nε i øt'a ma pähägä, i øt'e tengu bi 'yøt'a n'da ran 'yohη ngue mí ja rán 'yomfēni nε bi hyø a n'da rá ngu bη ja n'da ra dongu xηn juani. 25 Nε bin ja n'da ra da'ye, nε εmme xηn ngu yη dehe bi 'yugui, nε bá εh ran dāhi xηn ndoho mí nde xtí yøt'a ra ngu. Pε him bi yøt'a, nguetho nu'a ra ngu mí hørpη ja ra dongu xηn ho. 26 Pε nu'a to'o i ø'a dí ma nε hingui ærpa ra güenda a, i øt'e tengu bi 'yøt'a n'da ran 'yohη ngue ra 'yqmbi, nε bi hyøh rá ngu bη mí ja n'da ra 'bomu. 27 Nε bin ja n'da ra da'ye ngue bi 'yuh yη dehe, nε ran dāhi xηn ndoho, nε bi yøt'a rá ngu. Nε εmme nts'utho bin ja baya, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu yη ja'i bi numanho rán xädi ra Jesús

28-29 Nε nu'bη mi gua a bi ma ra Jesús 'bη mí hyurpη ja ra nyuni, nu yη ja'i mi huhmbη bη bi hyonya η.

—Haguen ja i xänbi xηn ho, nε hinga ngubη i xängahη ma xänbatehη bη ja ra nijä, bi 'yεn'η yη ja'i.

Nguetho nu'bη mi xänba ra Jesús, bi 'yuti ngue mi ja rá ts'edi xηn ho a.

¹ Nε nu'bu mi gua a bi man ra Jesús, ne bi gαpα ja ra nyuni buya, ne εmme xαn ngu yα ja'i mí numanho da dεnthoho mahøn'a. ² Nε bá ε'a n'da ran 'yohu ngue mi hεmb ra t'axca'ya. Bin dαnyahmu bu mí 'bäh ra Jesús, ne bi 'yεmbi:

—Gra Hmu, nu'bu ni pähä, da zä gui 'uec'i ts'u ran u dí hεmbi.

³ Nε nu ra Jesús buya bi uαt rá 'yε bi dädi ne bi 'yεmbi:

—I jagä ra pähä ngue 'bex da zä i. Dami yäni.

Nε nu'bu mí 'yεmbi, 'bexgue bi yän'a ran 'yohu. ⁴ Nε nu ra Jesús buya bi hεcpa a ran 'yohu njon da xifi to'o a bi japi bi yäni, ne bi 'yεmbi:

—Ní mba bu 'bäh yα mbäjä da nu i ngue ya bi yän i, ne gui un'na n'da ra 'bøts'e tengu i man yän t'εdi ra Moisés, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nε ja bi thopα ra hnini Capernaum buya.

Ra Jesús bi hocpa rá 'yεhe n'da ra hmudofai

⁵ Nε nu'bu mí zøm bu ra hnini Capernaum a ra Jesús, 'bex bá ε a n'da ra hmudofai ra mεngu bu Roma, ne bin c'at'ui ne bi 'yäp ra mate, ⁶ bi 'yεmbi:

—Nu'i grá Hmu, nu n'da ma 'yεhe i 'bem bu ja ma ngu, i ts'a rá ja'i, hingui sä di 'yäni, εmme xαn 'doni, bi 'yεmbi.

⁷ Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Ga mba bu ga hoqui.

⁸⁻⁹ Pε nu ra hmudofai buya bi 'yεmbi:

—Hingui jatho gui mba bu ja ma ngu, grá Hmu, nugä hin dí sæcä tengu e ne hin drá judiögä. Pε dí pädi ngue i ja ni ts'edi zεhe, ngue nu'bu guim ma da yäni, ne 'bexgue da yäni, bi 'yεna. Tengu thohogä bin 'dac'i ts'u man t'εdi, ne nu'bu i ja 'be'a dí xi u ma dofai ne'u ma 'yεhe, 'bexgue 'dahmantho in ja. Nε ngutho i, da zä guim mantho ua ne 'bexgue da yäm buya, bi 'yεn'a ra hmudofai.

¹⁰ Nu'bu mí 'yoh ra Jesús 'be'a bi man a ra hmudofai, bi hyonya thoho ne bi xi u min 'yohu:

—Majuäni dí xi ahα, njäm'bu xtá tñgä n'da ma mεnguhα yα ja'i israel dyα judiöhu ngue xtám badi i ja ma ts'edi xαn ho tengu na ran 'yohu, bi 'yεn'a ra Jesús. ¹¹ Guim bεmhbu a dí xi ahα, xαn ngu yα ja'i ngue gätho na ndoho ra ximhäi, ngue him ma mijudiöhu, da 'yεc'yεigui ne da yαrpα di manda rá ts'edi Ojä, 'darbu dim 'bähmbα ma ngurpa bombøtahα ra Abraham, ne ra Isaac ne ra Jacob. ¹² Pε xαn ngu ma mijudiöhu ngue yän sähu xtän yαrpα, pε man'da go da t'entpα ja ra 'bexui u, ne din zom bu ne din guxpα yä ts'i, bi t'εmp'u yα ja'i 'bu mi 'yεn'a ra Jesús.

¹³ Nε nubuya bi t'εmp'a ra hmudofai:

—Ní mba ni ngu, ya bin ja a gäm ma nguetho gá 'yεc'yεi i ja ma ts'edi, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nε 'bexgue bi yän a rá 'yεhe buya.

Ra Jesús bi hocpa rá suto ra Pedro

¹⁴ Nε nu'bu mí mbenc'a ra hmudofai buya, xø bi tho a ra Jesús, bi zøm bu rá ngu ra Pedro. Nε bi nu 'bem bu rá oi a rá suto ra Pedro, mi hεmb ra pa.

¹⁵ Nε nu ra Jesús buya bi bendba rá 'yε, ne 'bex bi bøñ a ra pa mi hεmbi. Nε bi ndanc'a ra xisu buya, bi hyonba ra hmε a ra Jesús ne u mín 'yohu, nguetho ya bi yän'a ra xisu buya.

Xαn ngu yα hyεnni bi hoc'a ra Jesús

¹⁶ Nε nu'bu mín xui buya xαn ngu yα ja'i bá ts'i bu mi 'bäh ra Jesús ngue min 'yohu yα zithu. Nε hønt'a n'dare bi man ra Jesús, 'bexgue gätho bi hyøn a thi u

yá zìthu, nɛ bi hoc'ɛ yá hyɛnni. ¹⁷ Gátho bin ja 'bɛ'a bi man a ra pɔngahyá Isaiás maya'bɛ ngue din ja 'bɛ mi 'yɛna: “Da du zɛɛɛ 'bɛ'a gátho xɛn hɛi dín nuhɛ, nɛ da nuse 'bɛ'a gá man ɛ dí hɛmfɛ,” bi 'yɛn'a ra Isaiás 'bɛ maya'bɛ.

Yoho yánn 'yohɛ ɛna da dɛn'na ra Jesús

¹⁸ Nɛ nu'bɛ mín nu ra Jesús ngue ɛmmɛ xɛn ngu yá jà'i mi 'báɛɛ, bi 'yɛmp'a yá xádi:

—Masque xɛn ho 'bɛ ga thohmbɛ 'danguadi ra dɛdehe, bi 'yɛna.

¹⁹ Nɛ nu n'da ra xánbate nijá bi 'yɛmbi:

—Xánbate i, dín nde ga tɛn'ni i hɔnbɛ go harɛ gui mba, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

²⁰ Nɛ bi dɛ a ra Jesús nɛ bi 'yɛmbi:

—Pɛ nu yá haho i ja yá ngu nɛ yá doja i ja harɛ da 'yoi. Pɛ nugá ngue dán já'igá ua ja ra ximhái, hin'yá ma ngungá ua, bi 'yɛmthoho ra Jesús.

²¹ Nɛ xɔ bi 'yɛn'a man'da ra já'i mín 'yohɛ bɛya:

—Ma Hmu, dami tɔcpi ts'ɛ, 'bɛ ga ácá ts'ɛ ma ta nɛ ga tɛn'na bɛya, bi 'yɛmbi.

²² Bi dɛ'a ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Tɛnga maha, nu'ɛ xɛn du da 'yá ɛ 'báɛɛ, tengu'bɛ nɛ ɛ xɛn du ɛ, bi 'yɛna.

Ra Jesús bi sáyaba ran dɛhi nɛ ra t'øthe

²³ Nɛ nu'bɛ mi gua'a man ra Jesús bɛya, 'bɛx bi hyu bɛ ja ra mbosa nɛ bi mbähá yá xádi, dí mba bɛ 'danguadi ra dɛdehe. ²⁴ Nɛ bi mbɛ'a n'da ran dɛhi ts'ɛdi bi 'yɛn ra dehe, nɛ ɛmmɛ di thoni yá t'øthe, bi dons i ts'ɛ ra dehe a ra mbosa. Pɛ nu ra Jesús mí áha, him bi 'yáɛra ra güenda 'bɛ'a midí ja ra dehe.

²⁵ Nɛ bi 'yá ɛ yá xádi nɛ bi 'yɛmbi:

—Gra Hmu, dami nuhu, guín yáɛje, nguetho ya in nde ga tonthɛ mbo ra dehe, bi 'yɛmbi.

²⁶ Nɛ nu ra Jesús bi dɛdi:

—Hanja, ha ɛmmɛ zi ts'útho guí ɛc'yɛigahɛ ngue i ja ma ts'ɛdi, nɛ guín suhɛ.

Nɛ nubɛya bi ndanc'a ra Jesús nɛ bi xi a ran dɛhi ngue dín hɛ nɛ ra dehe, nɛ 'bɛxgue bin hɛ bɛya. ²⁷ Nɛ nu'ɛ yánn 'yohɛ bɛya bi hyonya thoho 'bɛ'a bi 'yɔt'a ra Jesús.

—'Bɛ'a di 'yɛt'ui na ran 'yohɛ, nguetho nɛ ran dɛhi i ø'a i xifi, nɛ ra dehe i ø'a i xifi, bin 'yɛmzɛɛ ɛ.

Ra Jesús bi hoc'i yoho yánn 'yohɛ mín 'yohɛ yá zìthu

²⁸ Nɛ nubɛya bi zɔm bɛ 'danguadi ra dɛdehe bɛya, nguɛɛra ra xɛqui Gadara. Nɛ 'bɛx bá ɛɛra yoho yánn 'yohɛ ngue mín 'yohɛ yá zìthu, nɛ mán ts'útho ɛ, tengutho ɛ yá zate. Mí 'báɛɛ ja yánn 'yágui ɛ, janangue'a nu yá já'i i su da thopɛ hánbɛ ja ran 'yágui. Nɛ 'bɛx bá ɛ'ɛ yánn 'yohɛ bin c'athɛ a ra Jesús, nɛ bi mbafi:

²⁹ —'Bɛ'a gní 'yɛcua gra Jesús, rá Ts'ant'ɛ i Oja. Ha cpi 'yɛɛ guí ángahe, nɛ hinga na sɔn ra pa guí ángahe, bi 'yɛn yá zìthu mín 'yohɛ ɛ yánn 'yohɛ.

³⁰ Nɛ hinga yatho bɛ mi 'bɛ i 'da yá ts'údi. ³¹ Nɛ nu'ɛ yá zìthu bɛya bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Nu'bɛ guín nde gui hyɔɛje thi, dami 'daje ran t'ɛdi ga cɛthe nu 'yo yá ts'údi, bi 'yɛn'ɛ:

³² —Ni mbähá, dami cɛthɛ nu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ nu yá zìthu bɛya bi bɔm bɛ ja rá mbɛi ɛ yánn 'yohɛ, nɛ 'bɛxgue bi yáɛra 'bɛh yá ts'údi. Nɛ nu yá ts'údi bɛya bin tihí nɛ bi gáɛra ja ra nguani, him bi zä bin sáyá, nin uɛm bɛ ja ra dehe, bim 'bɛɛɛ. ³³ Nɛ nu'ɛ mí fá ɛ yá ts'údi bɛya, 'bɛxgue bi mba n'dihí bɛ ja ra hnini, nɛ nu'bɛ mi zɔm bɛ, bi mam bɛya ngue

'be'a bin ja nangué ɱ yɱn 'yohɱ min 'yohɱ yɱ zɪ̯thu, nɛ nangué ɱ yɱ ts'ɛdi. ³⁴ Nɛ bá çh yɱ mɛngu bɱ ra hnini bɱya, bi zɔpɱ 'bäh ra Jesús, nɛ nts'ɛdi bi 'yäp ra mate ngue da mbengui, nguetho him bi numanho 'be'a bi 'yøt'a.

9

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohɱ xí ts'a rá ja'i

¹ Nɛ nu ra Jesús bɱya, xø bá hu mahø'n'a ra mbosa, bá peng bɱ 'danguadi ra dādehe. Bi zøm bɱ ra hnini mi 'bɛi. ² Nɛ bá thunba bɱ man'da ra hyɛnni mahø'n'a, ngue n'da ran 'yohɱ bá 'yox ra 'beza nguetho midí ts'a rá ja'i. Nɛ 'bexgɱ mí pɱ a ra Jesús mí çc'yɛi ɱ ngue i jase rá ts'ɛdi, janangué'a bi 'yɛmp'a ra hyɛnni:

—O te guím bɛni n'yø, nguetho ya dá pun'na ni ts'oqui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³ Nɛ nu'ɱ 'da yɱ xānbate nijɱ bɱya, nu'bɱ mi 'yøde 'be'a bi man ra Jesús, 'bex bi bɛn ɱ:

—Nuna ran 'yohɱ hingui ho i øt' na, ha hinga hønt'a Ojɱ sä di punba n'da, mi çnse ɱ.

⁴ Pɛ nu ra Jesús 'bex bi bɱdi 'be'a mim bɛn'ɱ yɱ xānbate nijɱ, nɛ bi 'yɛmp'ɱ:

—Hingui ho guím bɛmhɱ mbo ni mbɛihɱ, ngue guí çmhɱ hingui ho 'be'a dá øt'ä, bi 'yɛna. ⁵⁻⁶ Ha guím bɛmhɱ nte ní mbatho dá xicä ran 'yohɱ, ngue rá ts'oqui ya dá punbi. Ha guím bɛmhɱ man'da xquí pɱhɱ bi i ja ma ts'ɛdi 'bɱ ga xifi da ndants'i, din 'yo. Pɛ nuya ga ut'ahɱ ngue i ja man t'ɛdigä ua ja ra häi ga punba yá ts'oqui yɱ ja'i, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛmp'ɱ.

Nɛ xø bi 'yɛmp'a ran 'yohɱ i ts'a rá ja'i bɱya:

—Dami ndants'i, çɱ ni fidi, ní mba ni ngu, bi 'yɛmbi.

⁷ 'Bex bi ndanc'a ran 'yohɱ mi ts'a rá ja'i, bi mba rá ngu. ⁸ Nɛ nu'bɱ mín nu yɱ ja'i 'be'a bi 'yøt'a ra Jesús, bin su nɛ bi 'yɛspa Ojɱ nangué a n'da ra ja'i bin t'un'na ran t'ɛdi ngue di punba yá ts'oqui yɱ ja'i.

Ra Mateo bi ðen'na ra Jesús

⁹ Nɛ nu'bɱ mi bøm bɱ ra Jesús, bi thopɱ mi hucä bɱ dí hɱcä ra renta, drá hyaçahäigä ngue drá Mateo, nɛ bi 'yɛngui:

—Dami tengui.

Nɛ nubɱya dá ndangui nɛ dá tenni.

¹⁰ Nɛ nubɱya 'darbɱ dán sihmɛgähe ra Jesús yá xädigähe a ya. Nɛ bi zøm bɱ xɱm ngu yɱ ziyate hyaçahäi nɛ yɱ ts'om'bäi, 'darbɱ dá huhmbe bɱ dán sihmɛhe.

¹¹ Nɛ nu yɱ fariseo bɱya, ngue im bɛni hønsɛ xɱn ho, 'bɱ mi nu 'be'a bi 'yøt'a ra Jesús, bi 'yängähe ngue yá xädigähe bɱya:

—Hanja in jabɱ ni xānbatehɱ 'darbɱ i sihmɛhɱ yɱ ziyate hyaçahäi nɛ yɱ ts'om'bäi, bi 'yɛn'ɱ.

¹² Nu'bɱ mi 'yøt'a ra Jesús 'be'a bi man ɱ, bi 'yɛmp'ɱ:

—Hingui honi to'o da mbäx ɱ im bɛnsɛ xɱn zaqui tengu ahɱ, pɛ hønt'ɱ i pɱse xɱm bøca i honi to'o da mbäx ɱ tengu ya i nde da ðengui, bi 'yɛmp'ɱ. ¹³ Ní mbähä bán xähmbɱ bɱ ja ni søcuɱhɱ 'be'a nam bøn'a rá m hma Ojɱ ngue i çna: “Pɛ nugä man'da dí numanho 'bɱ gui 'yøthɱ ran huçcate xinda gue ɱ yɱ 'bøts'e guidi 'dajɱ,” i çn Ojɱ, i çm bɱ ja yá søcuɱ Ojɱ, bi 'yɛn'a ra Jesús. Nɛ nugä him bá çcä gan zon'dɱ im bɛnsɛ xɱn ho, pɛ bá çcä gan zon'dɱ i pɱdi hingui ho, janangué da zä di päh yán 'yomfɛni, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛmp'ɱ yɱ fariseo.

Ra Jesús bi ma nda'a ní pa da 'yɛt' yán sihmɛ yá xädi

14 Ne n'da ra pa bɔya bi zɔm bɔ 'bɔh ra Jesús yá xádi ra Xuua Nxixyá, ne bi 'yánni:

—Hanja dí é't'áhe man ts'ihmɛ, ne yá fariseo, pɛ nu ni xádi hingui é't' yán ts'ihmɛ ɔ, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

15 Ra Jesús bi man'a n'da ran t'uti 'bɔ mi dádi, bi 'yɛmbi:

—Pɛ nu'ɔ i 'bɔpɔ ja ran tɔati hin da du yá mbɔi, nguetho 'bɔpɔ a ran 'yohɔ din tɔati. Pɛ da zɔn ra ora da ts'ispa a ran 'yohɔ, ne ja da 'yɛ't' yán ts'ihmɛ bɔya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

16 Pɛ nu'a din xá ɔ ma xádigá hin da bɔmanho 'bɔ ne'a ram hma maya'bɔ da dɛn ya, bi 'yɛna. Tengutho'bɔ n'da ra 'ya'bɔ't'e 'bɔ dí 'bɔ't'a ra 'bɔ't'e ma'da'yo, hin da bɔmanho, ne nu'a ra 'bɔ't'e ma'da'yo di ts'on a ra 'ya'bɔ't'e. 17 Ne tengutho i ɔt' yá já'i 'bɔ da xit' ra gui'uva ma'da'yo bɔ ja ra 'yambot'asɛi, da fɔ'a ne dim fáni. Janangue i xit'a ra gui'uva ma'da'yo bɔ ja ra mbot'asɛi ma'da'yo, ne hin da fɔgue ne hin dim fáni, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛmp'ɔ yá xádi ra Xuua.

Ra Jesús bi xoxa n'da ra hmute xí du, ne bi hoc'an'da ra xisu mi hɛmb ra mbáji

18 Ne nu'bɔ mí yáhɔ ɔ, 'bɛxgue bi zɔm bɔ n'da ra ngɔrpi bɔ ja ra nijá, ne bin danyahmu bɔ mí 'báh ra Jesús ne bi 'yɛmbi:

—Bi du n'da ma t'ixu, 'yɔrqui ts'ɔ ra mate ga mbɛ gui cǎx ni 'yɛ, ne da dambɛni.

19 'Bɛx bi mba a ra Jesús, bi dɛn'na bi du rá t'ɔhni. Ne gátho dá mbácáhe dɔɔ xádigáhe. 20 Ne nu'bɔ má mbáhmbe bɔ 'yɔ, hin da ná sɔmhbe bɔ ja rá ngu a ra ngɔrpi, bi zúje n'da ra xisu ngue ná 'dɛ'mayo nɛya min 'youi ra mbáji. Bi hyán bɔ rá xátha ra Jesús ne bi dárpa rá nyáni rá pahni. 21 Nguetho mí ɛnɛ ra xisu: “Go hɔntho ga thárpa rá pahni, ya da yángui.” 22 Ne nu'bɔ mí dárpa rá pahni ra Jesús a ra xisu, 'bɛx bi nyɛ a ra Jesús, bi nu a ra xisu ne bi 'yɛmbi:

—Damin johya gra xisu, ya bi yán i nguetho gá 'yɛc'yɛi i ja ma ts'edi, bi 'yɛmbi. 'Bɛxgue gue'a ra ora bi yán'a ra xisu bɔya.

23 Ne bi tho a ra Jesús bɔya, dá sɔngáhe bɔ rá ngun'a ra ngɔrpi, ne mí 'bɔpɔ yá mbɛ'bida ne xán ngu yá já'i mi 'bɔpɔ ngue mí ɛna xtá 'yáh ra hmute xí du.

24 Ne bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Dami pɔmhbɔ thi, nguetho nuna ra hmute him bi du, ne i átho, bi 'yɛmbi.

Pɛ bin thetho ɔ yá já'i 'bɔ mi 'yɔ a bi xifi, nguetho mi pɔ ɔ ya xí du ra hmute.

25 Ne nu'bɔ mí bɔn'ɔ yá já'i bɔya, bi thopɔ mbo mí 'bɛn a ra hmute ra Jesús, ne bi bɛndba rá 'yɛ 'bɛx bi ndanc'a n'dihi ra hmute. 26 Ne gátho na ndoho ra xɛqui bɔ bi 'yɔ ɔ yá já'i 'bɛ'a bin ja.

Yoho yá xádá bi hoc'a ra Jesús

27 Ne bi bɔm bɔ rá ngu a ra ngɔrpi a ra Jesús. Ne bi dɛnni yoho yá xádá, ne i mba't' bɔ ní mba:

—Dami huɛgá'be, gram bom'bɛto i ra David, bi 'yɛmbi.

28 Ne bi zɔm bɔ ja ra ngu a ra Jesús, bi dɛn'ndɔ yá xádá. Nu ra Jesús bi 'yánni:

—Ha gui ɛc'yɛiui i ja ma ts'edigá ngue ga xoc'a ni dáui, bi 'yɛn a ra Jesús.

—Dí ɛc'yɛi'be ngue i ja ni ts'edi, gra Hmu, bi 'yɛn ɔ yá xádá.

29 Nu ra Jesús bɔya bi dárpa yá dá ne bi 'yɛmbi:

—Din ja tengu a gá 'yɛc'yɛiui, bi 'yɛmbi.

30 Ne 'bɛx bi xɔ ɔ yá dá. Ne nu ra Jesús bɔya bi hɛcpa ɔ yán 'yohɔ, bi 'yɛmbi:

—Njon gui xihmi 'bɛ'a dá ɔt'au.

31 Pɛ hɔntho bi bɔm bɔ yá xádá, 'bɛx bi xih yá já'i 'bɛ'a bi 'yɔrpa ra Jesús.

Ra Jesús bi xocpa rá nde n'da ra gore

³² Nu 'b_u mi b_on u y_u xädä, x_o bá ts'inba man'da ran 'yoh_u a ra Jesús. Midí goreba n'da ra zìthu min 'youi. ³³ Nu ra Jesús b_uya bi hy_onba thi ra zìthu min 'youi a ra gore, 'bex bi nyä a b_uya. Nu y_u ja'ì b_uya bi hyonya thofo 'b_u mi nu a bin ja, n_e bi 'y_ena:

—Hinj_am' b_u xtá nuh_u ua ja ma häih_u ra Israel tengu dí nuh_u ya, bi 'y_en u.

³⁴ P_e nu u y_u fariseo sä i _ena:

—Nuna ran 'yoh_u i h_on a thi y_u zìthu nangu_e rán t'èdi bi un'na rá hmu y_u zìthu, sä i _en u.

Bi hu_ec y_u ja'ì ra Jesús

³⁵ N_e nu ra Jesús nzäi mi pa b_u ja y_u hnini n_e min xänb_ate b_u ja y_u nijä, n_e mim mam b_u ran ho ma'da'yo ngue 'ber_u ní manda rá ts'edi Oj_a. N_e midí hoqui h_ont'a go man u mi h_emb y_u ja'ì. ³⁶ N_e bi hu_ec' u y_u ja'ì a ra Jesús nguetho mi 'b_ui tengu' b_u y_u d_e'yo 'b_u njon midí jamansu, i 'yodumb_ui thofo. ³⁷⁻³⁸ N_e bi 'y_engähe ngue y_u xädigähe:

—Maju_ani dí xi ah_u, x_un ngu y_u ja'ì i 'b_ui ngue di d_ap rá mb_ui Oj_a 'b_u 'bo' o da xifi nangu_e'a, p_e hingui ngu i 'b_ui ngue da xifi. Nde' b_u gui 'y_af_u Oj_a di un ra 'b_efi mi'da da mbäx'a rá 'b_efi. Tengu' b_u i ja n'da ra hu_ahi x_u 'yot' i, n_e hingui ngu y_u mb_efi, n_e da 'y_ap'a ra mehu_ahi mi'da y_u mb_efi 'dahma da xoc'a n'dihi, bi 'y_en'a ra Jesús.

10

Nu ra Jesús bi zänni 'de'mayoho y_u xädi

¹ N_e nu ra Jesús b_uya bi zängähe dí 'de'mayoho gähe y_u xädigähe, n_e bi 'daje rán t'èdi ga h_omhb_e thi y_u zìthu n_e ga hoje 'b_e'a gä n_u u i h_emb y_u ja'ì.

² N_e nugähe 'de'mayoho bi zängähe, m'bet'o ra Simón, gue'a ra Pedro, n_e'a ra Andrés rán 'yoh_u a ra Pedro. N_e ra Jacobo n_e a ra Xuua rán 'yoh_u a ra Jacobo, ngue gätho yoho y_u ts'ant' u ra Zebedeo u. ³ N_e ra Felipe, n_e ra Bartolomé, n_e ra Tomás, n_ecä dra Mateogä ngue min h_açahäigä, n_e ra Jacobo rá ts'ant' u ra Alfeo, n_e ra Lebeo ngue gue'a rá thuhu ra Tadeo; ⁴ n_e ra Simón t'èmbi ra cananista; n_e ra Judas Iscariote, gue'a xí d_a a ra Jesús. N_e guecähe 'de'mayoho bi huangähe ra Jesús.

Bi mben'd_u y_u xädi da mamp'a räm hma

⁵ N_e nu' b_u mí zängähe dí 'de'ma yohogähe bi 'y_enje:

—Nuya hin gui mbähä b_u i 'b_u u him ma mijudíoh_u, dy_u israelh_u. Xínga guer_u ra x_equi Samaria gui mbähä. ⁶ P_e nuya gui mbähä b_u 'b_u u ma menguh_u y_u israel. Nu' u i 'b_ui tengu y_u d_e'yo bi 'b_eh ra 'yu in nde xtán donsp_u ja ran d_ate.

⁷ N_e nub_u har_u gui mbähä gui 'y_emf_u: “Damin umhb_u ya ngue di manda ah_u rá ts'edi Oj_a.” bi 'y_engähe ra Jesús. ⁸ Gui hoj_u u i h_emp'a ra t'axca'ya, n_e h_ont'a go man u i h_emb y_u ja'ì, n_e gui xoxh_u u x_on du, n_e gui hy_omhb_u thi y_u zìthu in 'yoh_u 'da y_u ja'ì. N_e nu' b_u gui 'y_oth_u u, hin gui 'yäh nin zäbih_u, nguetho hin dá p_a ah_u a ma ts'edigä, bi 'y_engähe ra Jesús.

⁹ N_e hin te ma mbeti gui hyäxh_u 'b_u gä mbähä, bi 'y_engähe. ¹⁰ N_e xín ni tu'd_oz_a gui tuxh_u, n_e h_ont'a ni he gui heh_u n_e h_ont'a ni thixfani gui 'y_uth_u, n_e hin' y_u 'b_e'a gui hyäxh_u, nguetho nub_u gui s_omhb_u i ja nin t'èdi ngue da zimanho ah_u u.

¹¹ N_e nu' b_u gä s_omhb_u b_u ja y_u hnini ma mi israelh_u gui 'yänhd_u har_u 'b_u a n'da ran 'yoh_u ngue ra hocj_a' i n_e nu'a gätho y_u ja'ì i numansu a. N_e guer_u gam 'b_uhmb_u b_u, jague' b_u gui thohmb_u b_u man'da ra hnini mah_on'a, bi 'y_engähe

ra Jesús. ¹² Nu'bu gá sòmhbü bü ja rá ngu, gui zenguahü, gui 'yáfu rán japi Ojã nangu'e'a. ¹³ Ne nu'bu rán säui a da 'yot'ahü yu mengu bü hapü gui sòmhbü, Ojã di un rán japi gá 'yáfu büya. Pe nu'bu hin'na, tengutho 'bü nte gami 'yáfu. ¹⁴ Ne nubü hapü gui sòmhbü, nu'bu hin da zimanho ahü ne hingui nde da 'yömanho a gui xihmbü, dami pòmhbü bü ne gui huajü yu böhäi ni guahü. Nu'a nam bö'n'a gui sohmbü bü. ¹⁵ Ne majuani dí xi ahü, nu yu mengu bü i ja n'da ra hnini hin da zimanho ahü, pe nu'bu bin ja ra pa ran juanbi, man'da emme xün u tho da nu, xinda gue'u mí 'bupü maya'bü bü ja ra hnini Sodoma ne ra hnini Gomorra, bi 'yénje a ra Jesús.

Yün unbi da nu yu xädi ra Jesús

¹⁶ Ne xø bi 'yëna:

—Nuya hønbü go hapü ga pen'nahü, emme di un'nahü u 'bupü, tenguthoho yu zate di unba yu de'yo. Damim fähmbü tengu yu c'ëya ne gui 'yøthü tengu øt' yu t'azü, hønt'a ran ho gui 'yøthü. ¹⁷ Ne gam fähmbü, nguetho nu yu ja'i di dá ahü bü 'büh yu ngurpi bü ja yu nija, ne da mbep'ahü. ¹⁸ Ne da zix'ahü bü 'büh yu ze'mi ne yu ts'üt'abi, nguetho gui 'c'yeigahü, pe hinga ndetho da zix ahü bü. Nguetho nu'bü da zix ahü bü, da zä gui xihmbü yu ze'mi ne yu ts'üt'abi nangu'e ma thuhugä, n'dahma ne u yu judío ne u i thände yé oja zehé da 'yøde nanguécä. ¹⁹ Ne nu'bü da ts'ix ahü bü 'büh yu ts'üt'abi, o gui hädumbühü 'be'a guim mamhbü o gue'bü da zä gan yähü uague hin'na, nguetho Ojã di 'da ahü ran 'yomfëni 'be'a gui mamhbü 'bü bi mba ma juan'ni ahü. ²⁰ Nguetho hinga guesé ahü gan yähü 'bü bi mba ma juan'ni ahü, pe gue'a rá Hogandähi Ojã ma Tahü din yä, bi 'yëngähe ra Jesús.

²¹ Ne dim 'bü i 'da di däsé yün 'yohü da mba ntho. Ne nu'u 'da di däsé yé ts'ünt'ü bü 'büh ra ze'mi da tho. Ne dim 'bü i 'da yu ts'ünt'ü di yap zehé yé ta ngue da tho. Ne din jabü da t'ørpa u i 'c'yeigui, bi 'yën'a ra Jesús. ²² Ne gätho na ndoho ra ximhäi da ts'an ahü nangu'e gui têngahü, pe nu'bü gui hyäthü gue'bü go ran zegui, gui täha gan yähmbü büya, bi 'yën'a ra Jesús. ²³ Ne nu'bü n'da ra hnini di øc'ahü, dami 'dahmbü bü, ne gui mbähä bü man'da ra hnini büya. Ne majuani dí xi ahü, hin gni täthü gätho yu hnini Israel gui xihmbü rá m hma Ojã ne gui 'dahmbü, 'bü bá pengä.

²⁴⁻²⁵ Ne tengu thoho n'da ra xädi hin da t'ëmbi xün ho 'bü him bi t'ëmbi xün ho rá xänbate; ne hin da hnumanho n'da ra 'yëhe 'bü him bi hnumanho rá hmu. Ne din jabü da 'yot'ahü, hin da numanho ahü yu ja'i, tengu thohogui him bi hnumanhogui, ne i t'ëngui drä zïthu, bi 'yën'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hønt'a Ojã da ts'u

²⁶—Janangu'e'a hin gui suhü 'be'a da 'yot'ahü yu ja'i, guehma gui mamhbü a dí xi ahü. Hin gui cømhbü a. ²⁷ Nu'a dí xi ahü ua njonguin nu, dami mamhbü bü 'büh yu ja'i, ne nu'a dí xi ahü njongui øde, dami mbahmbü bü ja yu hnini, da t'ørpü 'be'a gätho dá xi ahü ya, bi 'yëngähe ra Jesús. ²⁸ Ne o gui suhü u in nde da hyo ahü, hin'yü yé ts'edi ne'a ni mbühü di juat'ahü. Man'da xün ho 'bü gui suhü a Ojã, ne hønt'a i sä di un'na ni ja'ihü ne ni mbühü bü ja ran unbi mazäi, bi 'yëngähe ra Jesús.

²⁹⁻³¹ Janangu'e 'yo gui hädumbühü, guim bëmhbü yu doja i 'bä bü ja yu täi, hingui ngu di muui, pe nu'u xinga n'da da du 'bü hin rá pähä Ojã da du. Janangu'e'a guim bëmhbü, hin'yü 'be'a din ja ahü 'bü hin rá pähä Ojã din ja. Nguetho man'da di mu ahü bü na nu Ojã xinda gue u yu doja, ne i pädi gätho nangu'e ahü. Janangu'e'a hin gan suhü, bi 'yëngähe ra Jesús.

Da ma to'o ten ra Jesús

³² —Nε gátho to'o da mam b_u 'b_uh y_u ja'i ngue i tengä, necä gam ma b_u 'b_uh ma Ta nub_u mahęts'i nangue u. ³³ Pε nu'a to'o din cöm b_u i 'b_uh y_u ja'i nanguecä, necä xin ga cöm b_u bi 'b_uh ma Ta b_u mahęts'i, bi 'yęngähe ra Jesús.

Ra Jesús bi ma da ts'uu to'o da denni

³⁴ —Nε hin guim bęmh_u ngue bá ęcä da zeh y_u sui, pε man'da din ja y_u sui nanguecä. ³⁵⁻³⁶ Nu y_u 'yęc'yęi da ts'up_u ja rá ngue, nu'b_u hing y_u 'yęc'yęi 'b_up_u. Nu y_un 'yoh_u din sähmb_u yá ta, nε nu y_u xisu b_uya din sähmb_u yá mbe nε u yá cä, nangue u hingui ęc'yęigui, bi 'yęna.

³⁷ Pε nu'b_u n'da ra ja'i man'da im bęn'a rá ta nε rá mbe xında guecä, hin ga ęmbi ngue rá hmugui. Nε nu'b_u n'da ra ja'i man'da im bęn'a rá ts'unt' u nε rá t'ixu xında guecä, ngutho u hin da zä ga ęmbi ngue rá hmugui, bi 'yęn'a ra Jesús. ³⁸ Pε nu'b_u 'bo'o ęna i tengui nε hingui hāt' y_un unbi da t'ørpe, necä xin ga ęmbi rá hmugui. ³⁹ Nε nu'a to'o da zu da thęcpa rá te nanguecä, da mba ma unbi b_u ja ran dąte rá te a, pε nu to'o hin da zu da thęcpa rá te nanguecä, hin da mba ma unbi b_u ja ran dąte a, bi 'yęngähe ra Jesús.

Ra Jesús i man y_un t'unni

⁴⁰ Nε xø bi 'yęn'a ra Jesús:

—Nu'a to'o da zimanho ah_u, necä xin bi zimanhogui, nε'a bá pęngä xim bi zimanho a. ⁴¹ Nε nu'a to'o da zimanho n'da rá pęngahy_u Oja nangue a ra 'bęfi i øt'e, 'da'angu ran ho din t'unui a ra pęngahy_u. Nε nu'b_u 'bo'o da zimanho n'da ra hocja'i nangue a ran hocja'i i øt'e, 'da'angu ran ho din t'unui a. ⁴² Nε nu'b_u n'da ra ja'i i ja 'be'a di un'na n'da ma xädigä ngue'a i tengui, madague'b_u hont'i ts' u ra dehe di unni, pε nε a i ja 'be'a din t'unni ngue man'da x_un ho, bi 'yęn'a ra Jesús.

11

Ra Xuua Nxixy_u bi manda dí änni to'o a ra Jesús

¹ Nu'b_u mi gua a man ra Jesús b_uya, bi mbęngähe dí 'de'mayohogähe. Nε n'danni bi mbase ra Jesús b_uya. Bi mba bin xänbate b_u mi'da y_u hnini b_u ra häi Galilea.

² Nε mi ofädi ra Xuua Nxixy_u, nε bi sifi 'be'a gátho bi 'yøt'a ra Cristo, janangue'a bi mbęn'nd_u yoho yá xädi a ra Xuua. Nε nu'b_u mi zøm b_u 'b_uh ra Jesús, ³ bi 'yänni:

—Ha gue'e gra Cristo, gra Thahni i Oja, ngue mi hma ba ęhe, uague ga thoqui ga tømhb_u, bi 'yęn' u yá xädi ra Xuua.

⁴⁻⁵ Nu ra Jesús b_uya bi 'yęmp' u yá xädi ra Xuua:

—Ni mbe b_u, gui xihmi a ra Xuua 'be'a gátho gui øhmi, bi 'yęmbi. Dami xihmi 'be'a guin nuui, ngue nu y_u xädä bin zø yá dä ya, nε' u y_u dogua i 'yo, nε' u mi hęmb ra t'axca'ya ya bi y_un u, nε' u y_u gogu ya i øhnahy_u ya, nε' u 'da xøn du i pa nsots'i, nε y_u hyoya i si a ram hma ngue 'ber_u dím pø u. ⁶ Majari u to'o hin di u't' yá mb_ui nanguecä, bi 'yęn'a ra Jesús 'b_u mi 'yęmp' u yá xädi ra Xuua.

⁷ Nε nu'b_u mi mbęc' u yá xädi ra Xuua, nu ra Jesús bi xih y_u ja'i 'be'a øt' ra Xuua, nε bi 'yęmbi:

—'Be'a guí mbähä guin nuh_u b_u ja ra dąpo 'b_u mi 'b_up_u ra Xuua. Ha gá mbähä gbá nuh_u n'da tengu ra xithi i ęn ran dąhi. ⁸ Uague gá mbähä gbá nuh_u n'da ran 'yoh_u mahotho rá he mí he. Pε guí pąhmb_u to'o mahotho yá he i 'b_up_u ja y_u ngunts'ut'abi u. ⁹ Uague gá mbähä gbá nuh_u n'da rá pęngahy_u

Ojã. Majuãni ngue gán nuhã n'da rá pøngahyã Ojã, nê nu'a, man'da xãn hêts'i rá ts'edi a xínda gue'u gã mi'da yã pøngahyã. ¹⁰ Nguetho gue'a ra Xuua a mí hmam bũ ja ráam hman Ojã maya'bũ 'bũ mí 'yëna:

M'bet'o ga pëhna n'da ran 'yohũ ngue mam 'bëhni da xih yã jã'i ngue da dørp'e'e xãn ho, bi 'yën Ojã, bi 'yën'a ra Jesús.

¹¹ Majuãni dí xi ahũ, njon mí 'bũh man'da ran 'yohũ man'da xãn hêts'i nanguê a rá 'bëfi bin t'unni xínda gue a ra Xuua. Pë hønt'a go to'o din uni ngue dí manda rá ts'edi Ojã, madague'a hingui hêts'i rá 'bëfi din t'unni, pë man'da xtãn hêts'i bũ dí nêqui, xínda guepũ ni nêqui a ra Xuua ya, bi 'yëna.

¹² Asta gue'bũ mi dũmp' rá 'bëfi ra Xuua nê guehya, i honi da yãrpũ dí manda rá ts'edi Ojã yã jã'i. Nê nu'ũ i humbi i honi, da dãha da yãrpũ, bi 'yën'a ra Jesús.

¹³ Nê gue'a bi man 'yã pøngahyã maya'bũ ã bin ja, nê mí ëm bũ ja yán t'ëdi Ojã, nê gue'ũ mí man 'bũ hín nim 'bũh ra Xuua. ¹⁴ Nê nu'bũ guí ëc'yëi a dí xi ahũ, guí pãhmbũ ngue tengu'bũ da gue a ra Elías a ra Xuua, ngue gue'a ra Elías guí tømhbũ ngue mí 'bũh maya'bũ. ¹⁵ Nê nu'bũ 'bo'o i ja rá zagu dí jamansu a díim mangã ya, bi 'yën'a ra Jesús.

¹⁶ Ga xi ahũ 'bë'a guí øthũ ya, ngue nte guí ãrpahũ ra güenda. Guí øthũ tengu i øt' yã t'ũhni 'bũ in ëni. Din sãse ã, nê i xih yã mit'ũhnih: ¹⁷ "Dá pixt' mam 'bixt'i pë hin gã yãrpahyã ra güenda, nê hin gán nêhmbũ," i ën'ũ 'da. "Pë nugãhe dá pë'be n'da ra 'bëi ngue tengu'bũ xøn d n'da, pë nte gã bëmhbũ nê hin gán zomhbũ," i ën'ũ mi'da yã t'ũhni. ¹⁸ Nê ngutho guí øthũ, hin gã 'yãrpahũ ra güenda a ra Xuua, ngue him mi ho yán sihme nê him bi zi ra vino, pë gã 'yëmdahũ in 'youi ra zĩthu. ¹⁹ Pë nugã, dán jã'igã ua ja ra ximhãi, xãn ho man ts'ihme 'bũ n'dandĩ nê ma ts'itægã, pë xínga guecã guí ãrcahũ ra güenda. Pë guí xijũ yã fëhni, guí ënjũ: "Nuna ran 'yohũ ran zãthu nê ra mihni na, nê yã amigo yã ts'om'bãi nê yã ziyate hyãchãi," guí ënjũ. Pë Ojã i pãdi 'bë'a xãn ho da 'yøt'e ngue bi zãnga'be, bi 'yën a ra Jesús.

N'da ram hma nanguê ran ãnbi da nu yã jã'i him bi pãh yã mbũi

²⁰ Nê man'da ram hma bi man ra Jesús nanguê yã hnini bũ bi 'yøt'e xãn ngu yán t'øt'e mixte. Nguetho nu yã jã'i bũ, njãm'bũ bi nde bi pãh yã mbũi, madague'a bi nu yán t'øt'e mixte. Nê bi 'yën'a ra Jesús:

²¹—Huçhi maha ahũ gyã mænguhũ bũ ra hnini Corazín nê ra hnini Betsaida, nguetho nu'bũ xcã øt'ã yãn t'øt'e xcã ut'ahũ bũ ja ra hnini Tiro nê ra hnini Sidón, xtãn dũ yã mbũi nanguê ran ts'o mí øt'ũ nê xtí pãh yã mbũi ã. ²² Jananguê'a nu'bũ bi zøn ra pa din ja ran juãnbĩ, man'da xãn ã tho ran ãnbi guí nuhã xínda gue ã 'bũrpũ Tiro nêrpũ Sidón, bi 'yëmbi. ²³ Ngutho ahũ gyã mænguhũ ra hnini Capernaum. Masque guí ëmhũ man'da xãn hêts'i rá ts'edi ni hninihũ xínda gue ã mi'da. Pëgue hin'na, guehma da mba mã juadi ahũ. Nguetho nu'bũ xcã øt'ã yãn t'øt'e mixte bũ ra hnini Sodoma tengu dá dørpũ ja ni hninihũ, hin xtãn guadi nanguê ra sibi, nguetho xtím pãh yán 'yomfëni yã mængu bũ, nê guexta'a dí jat'a ra hnini ya. ²⁴ Pë guehma majuãni dí xi ahũ, 'bũ bin ja ran juãnbĩ, man'da xãn ã tho ran ãnbi guí nuhã, xínda gue a da nu yã mængu bũ ra hnini Sodoma, bi 'yën'a ra Jesús.

Ra Jesús i hurpa rá mbũi n'da

²⁵ Nê nubũya nu ra Jesús bin yãui Ojã nê bi 'yëna:

—Ma Ta i, gra Hmu mahêts'i, nê gra Hmu ua ja ra hãi, jamadi ya ngue gã japi him bi bã'a ram hma nanguê ni ts'edi ã im bënë ja yán 'yomfëni, pë gã

japi bi bađi nangue'e ɛ i hon'a'i, tengu yu t'ahni ngue hin te i pađi. ²⁶ Ne gue'a gá 'yot'e ma Ta i, ngue gue'a gá numanhose guí øt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bu min yaui Oja rá Ta.

²⁷ Ne xø bi 'yɛmp'u yu ja'i buya:

—Gátho 'be'a i ja, bi 'dacá ma Ta. Ne njon da baqui xan ho, hinda hont'a ma Ta i paqui. Ne njon da bađi xan ho ma Ta, hinda hængdá ngue rá Ts'ant'ugui dí pačá a, ne ɛ ngue ma páhã ga japi da bađi, bi 'yɛn'a ra Jesús. ²⁸⁻³⁰ Ne nu'bu gá yáhmbu ne gán xømbuɪhu nangue 'be'a gátho guí øthu, ba ɛhmbu guí tɛngahu, ne nugã ga hut'a ni mbaihu. Ne nu'a ra 'befi dí 'da ahɛ hingui ɛɛi a, tengu'bu dí huthu ran thuyá dín hyanbahɛ ya. Ne nugã dí set ma mbai ne hin'yɛ ran 'yɛts'i ma mbai, ne ga xán'nahɛ ngue njabu guí 'yøthu, ne ga hut'a ni mbaihu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

12

Ra Jesús bi 'yuti nda'a man'da xɛn ho xtá 'yøt'u yu fariseo

¹ Ne nu'a n'da ra pa mi 'yo a ra Jesús bu ja yu huahi. Necãhe dá mbähme yá xädigãhe a, 'bu ra pa ran ts'äya. Dá ndehmehe ne dá tuje 'da yu trigo. Dá ɛnt' ma 'yɛhe ɛ yu trigo ne dá sahe. ² Nu yu fariseo bi nu 'be'a dá øthe ne bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Nu ni xädi bi 'yøt'a hin xtá 'yøt'e, nguetho bi 'yøt'a n'da ra 'befi ra pa ran ts'äya, 'bu mi dac yu trigo.

³ Ne bi da'a ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ha hin gán nuhu bu ja ni søcuahɛ, ngue ne a ra David bi mbesta a rán t'ɛdi Oja 'bu mi mbähã ɛ 'da, ne bin tumanthuhu, má hin'yɛ 'be'a da zi ɛ.

⁴ Janangue'a bi yærpu ja rá ngu Oja, bi zi ɛ yu 'bøxthuhme him mi sä da zi ɛ, pe hont'u yu mbäjä mi si ɛ. Pe hin guí ɛmhbu bi 'yøt' ra ts'oqui ra David, bi 'yɛn'a ra Jesús. ⁵ Uague hin guim bæmhbu 'be'a mam bu ja rán t'ɛdi ra Moisés nangue yu mbäjä 'bæpu ja ra nija, ngue ne'bu ra pa ran ts'äya i øt' yá 'befi. Pe hing ra ts'oqui a i øt'e, nguetho gueru ja ra nija dim pefi. ⁶ Ne nugã dí xi ahɛ, man'da xɛn ɛts'i ma ts'edigã xinda gue ra nija, hanja guí ɛmhbu bi 'yøt' ra ts'oqui ma xädigã, bi 'yɛmbi. ⁷ Pe nu ahɛ hin guí paɛhmbu 'be'a nam bøn'a im ma bu ja ráman hman Oja ngue i ɛna: “Nugã man'da dí nde din ja nin huɛcatehu, xinda gue guí hyohu yu zu'uɛ ngue guí pøscahu,” i ɛn Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús. Nu'bu xquí paɛhmbu 'be'a nam bøn'a, hin xcami yaɛu ɛ hin'yɛ yu ts'oqui, bi 'yɛn'a ra Jesús. ⁸ Ne nugã guecã dán ja'igã ua ja ra nixhã, drã hmu, ne i ja man t'ɛdi ga mangã 'be'a da 'yøt' yu ja'i ra pa ran ts'äya, bi 'yɛmbi.

N'da ran'yohu ra mbedi rá 'ye bi hoc'a ra Jesús

⁹ Ne bi thoh pɛya ne bi yærpu ja ra nija. ¹⁰ Ne nu yán saihu a ra Jesús mi nde xtán dɪnba n'da ra ts'oqui ngue mi sä xti yaui, ne bi t'ɛmp'a ra Jesús:

—Ha da zã da mba ma hoqui a ra pa ran ts'äya n'da ra hyɛnni, uague hin'na, bi 'yɛn'u. Nguetho mí 'bæpu n'da ran 'yohu ngue ra mbedi rá 'ye.

¹¹ Ne bi da'a ra Jesús:

—Ha i 'bu a n'da ahɛ ngue nu'bu ni de'yohu da dæpu ja ra hyähãi gue'bu ra pa ran ts'äya, ha hin guí juɛhu. ¹² Ha má guet'a n'da ra ja'i ngue hin da zã da t'ørpa ran ho 'bu ra pa ran ts'äya. Ne nu'a, man'da dí muui xinda gue yu de'yo, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹³ Ne nubɛya, bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Dami juɛn ni 'ye, bi t'ɛmp'a ran 'yohu.

Nε bi juan baya. Ne 'bex bi gohi xan ho tengu man'da rá 'ye xan ho. ¹⁴ Ne nu yu fariseo emme bin cue baya. Bi bøm bu ja ra nija, bi nyase u 'be'a dí zã da hyo ra Jesús.

Maya'bu bi hma 'be'a bi 'yot'a ra Jesús

¹⁵ Ne nu'bu mi ben'a ra Jesús 'be'a mi nde xtã 'yõrpa u yu fariseo, bi bøm bu baya, bi mba n'danni, ne emme xan ngu yu ja'i bi numanho da den'ho. Ne gãtho midin hyenni bi hoc'a ra Jesús. ¹⁶ Ne bi xi u njon da xifi to'o a bi hoqui.

¹⁷ Ne nu'a bi 'yot'a ra Jesús ngue njon bi ndepe da xifi, bin theui a mi hma maya'bu 'bu mi 'yẽn'a ra põngahya Isaias:

¹⁸ Nuna guehna ma 'yehẽgã dá huahni ngue emme didi huẽcã ne i hurca ma mbui,

ga un ma Hogandahi

ngue da xi u i thãnde yá oja zehẽ, nanguẽ ran juanbi ga ot'ã 'bu ran zegui ra pa.

¹⁹ Ne hin din sãte a ne xĩn dim mbatho, ne hingan ts'edi din ya hapu din 'yo.

²⁰ Ne nu' u in ja tengu'bu ra xithi bi domp' ran dahi, da xots'i mahõn'a.

Ngutho u in ja tengu n'da ra sibi mi ts'ũtho da huẽzẽhẽ, di japi ngue da de xan ho mahõn'a, asta gue'bu bi zõni dim hmu xan ho ua ja ra ximhãi, ne din jabu da 'yot'e.

²¹ Ne gãtho yu ja'i 'dahma 'dan'yo bu na ya da domp' ran ho da 'yõrpa u, i ẽn Oja, bi 'yẽn'a ra Isaias maya'bu.

Gue'a bi ma nanguẽ ra Cristo rá Thahni Oja.

Bi t'ẽmbi n'youi rá ts'edi ra zĩthu a ra Jesús

²² Ne n'da ran 'yohu min 'youi ra zĩthu ne mi xãdã ne mi gore, bi ts'ixpu 'bu a ra Jesús, ngue di hoqui. Ne 'bexgue bin zõ yá dã, ne bi nyã baya. ²³ Nu' u gãtho bi nu 'be'a bi 'yot'e bi hyonya thoho u, ne bi 'yẽna:

—Masque guehna mi man u yu põngahya, ngue rãm bom'betõ ra David, ngue rá Thahni Oja, bi 'yẽn' u yu ja'i.

²⁴ Ne nu yu fariseo 'bu mi 'yõde 'be'a i man yu ja'i, bin cue u, bi 'yẽna:

—Nuna ran 'yohu na i hõn a thi yu zĩthu nguetho in 'youi rá ts'edi a yá hmu, sã ẽn'u.

²⁵⁻²⁶ Ne 'bex bi ba'a ra Jesús 'be'a mim ben' u yu fariseo ne bi 'yẽmp' u:

—Pẽ him majuañi guĩ mamhbu, nguetho nu ra zĩthu hin da zã din sũsehũ yãm fãts'ihu. Nu'bu din sũsẽ din juasẽ yá ts'edi u 'bu, tengutho 'bu n'da ra ts'ũt'abi din heque ne din tunhdu u yãm fãts'ihu, di 'besẽ yá ts'edi 'bu. Ne ngutho n'da ra hnini o gue n'da ra ngu 'bu din heque, pẽ gã dim 'be u. ²⁷ Nu'ahu guĩ ẽmhbu dín 'yo'be rá ts'edi ra zĩthu, jananguẽ'a i sã dí hõn a thi yu zĩthu, sã guĩ ẽmhbu. Pẽ xi'bu da gue'a dí ot'ã, ha in jabu u guĩ xãnbahu 'bu i hõn a thi yu zĩthu u. Ne guesẽ u i ut'ahu ngue him majuañi a guĩ mamhbu, bi 'yẽn'a ra Jesús.

²⁸ Pẽgue rá Hogandahi Oja dá hõn a thi yu zĩthu ne dá ut'ahu ngue ya di manda rá ts'edi Oja ua guĩ 'bũhmbu, bi 'yẽmp' u.

²⁹ Ne tengutho n'da ran 'yohu 'bu i 'bũpu ja rá ngu, hin njongui sã da yũrpu 'bu hinga m'bet'o da mba nthurpi yá 'yẽ, ne nuya sã da yũrpu ne da hyãspi 'be'a gãtho i ja bu. Dín jagã bu, him mí sã xcã mispa yu zĩthu 'bu hin xcã tãpã u yá hmu, bi 'yẽn'a ra Jesús.

³⁰ Ne nu'a to'o hingui numansugui, man sũi'be a. Ne nu'a to'o hingui ot' ma 'bẽfi i di japi dim 'be u mi'da, bi 'yẽn'a ra Jesús.

³¹ Jananguẽ'a dí xi ahũ, hõnt'a go má ts'oqui ne hõnt'a go má ts'ore da man a n'da, i sã da mba ma punbi, pẽ nu'bu i man ra ts'ore nanguẽ rá Hogandahi

Ojã n'da, ya hin da zã da mba ma punbi n'da 'bũ. ³² Pɛ dí xi ahũ, nu'bũ 'bo'o da man ra ts'ore nanguécã, dán ja'igã ua ja ra ximhäi, pɛ i sä da mba ma punbi a. Pɛ nu'a da man ra ts'ore nangué rá Hogandãhi Ojã, pɛ hin jã'm'bũ da mba ma punbi a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'da'anguui a rá mbũi n'da a rán t'òt'e n'da

³³ —Pɛ nu'bũ xãn ho ran t'òt'e ngue dá høn a thi ɩ yũ zĩthu, nde'bũ gui numanhojũ 'bũ, nguetho gui 'yɛmfũ xãn ho ra za gue'bũ xãn ho rán dät'ä. Pɛ nu'bũ hingui ho yãn dät'ä gui 'yɛmfũ hingui ho ra za 'bũ. Nguetho nu yãn dät'ä i zũrũ da bã a n'da nda'ä ní za a, bi 'yɛn'a ra Jesús. ³⁴ Nu ahũ, tengu'bũ yú mení ahũ yũ pozũ. Hague dán zã gui mamhbũ n'da ra nde xãn ho 'bũ xãn ts'otho ahũ. Nguetho nu'a i yupũ rá mbũi n'da, gue'a i pøn rá nde n'da, bi t'ɛmp'ũ yũ fariseo. ³⁵ Nu'a ran 'yohũ i yuh ran ho rá mbũi, hønt'a xãn ho im ma, pɛ nu'a ran 'yohũ xãn ts'o, hønt'a im ma, nguetho xãn yuh ran ts'o rá mbũi. ³⁶ Nɛ dí xi ahũ ngue nu'a ra pa din ja ran juãmbi, gãtho yũ ja'i da mba ma juãmbi nangué a him bin 'yomfɛni 'bɛ'a í mba a bi man ɩ. ³⁷ Nɛ nangué yũm hma gá mamhbũ dí ts'ãn'nahũ ran ɩnbi 'da ahũ nɛ dí mba ma thøgue 'da ahũ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús nte ma hmɛpya bi 'yu 'bũ mi t'äp yũ hmɛpya

³⁸ Nɛ nubũya, bi t'ɛmp'a ra Jesús, bi 'yɛmp'ũ 'da ma ngãrpihe yũ fariseo nɛ yũ xãnbate nijã:

—Gra xãnbate, dami 'yurcahe n'da ra hmɛpya ngue'bũ majuãni Ojã bi 'da'a ni ts'edi.

³⁹ Bi dã'a ra Jesús:

—Nu'ũ xø 'uegue nangué Ojã nɛ xãn ts'o yã mbũi, gue'ũ i äh yũ hmɛpya ɩ. Pɛ hin da t'ut yũ hmɛpya ɩ, pɛ hønt'a n'da ra hmɛpya da t'uti, tengu bi 'yøt'a ra Jonás. ⁴⁰ Ngue tengu thoho ra Jonás, hyu pa nɛ hyu xui bi 'yo bũ mbo rá foho n'da ra dãhuã, nɛ ngutho din jacã guécã dán ja'igã ua ja ra ximhäi, hyupa nɛ hyu xui ga o bũ 'bũ ɩ xãn du, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bũ mi 'yɛmp'ũ. ⁴¹ Nɛ dí xi ahũ, nu'ũ mí 'bũrũ ra dãhni Nínive 'darbũ gam 'bãhmbo ɩ 'bũ bin ja ran juãmbi 'bũ ran zɛgui, nɛ da 'yut'ahũ i ja ni ts'oquihũ. Nguetho nu'ũ 'bex bi pãh yũ mbũi 'bũ mí 'yø a bi man a ra Jonás, pɛ nu ahũ xø hin guín nde gui pãh ni mbũihũ nangué'a dí mangã. Nɛ nugã, man'da xãn hɛts'i ma ts'edi xinda gue ra Jonás, bi 'yɛn'a ra Jesús. ⁴² Nɛ'a ra xisu min ts'ut'abi bũ Sur, 'darbũ gam 'bãhmbo a 'bũ bin ja ran juãmbi 'bũ ran zɛgui. Nɛ da 'yut'ahũ ngue i ja ni ts'oquihũ. Nguetho nu'a yatho bá ɛhɛ ngue mí nde da 'yø a 'bɛ'a bi man a ra ts'ut'abi Salomón nangué ran 'yomfɛni bi un Ojã, pɛ nu'ahũ hin guí nde gui 'yøhmbo a dí mangã. Pɛ nugã man'da i ja rá ts'edi mam hmangã xinda gue ra Salomón, bi 'yɛmp'ũ yũ fariseo a ra Jesús.

Nu rá mbũi n'da da yut' ra zĩthu mahøn'a 'bũ hin da bɛn Ojã

⁴³ —Pɛ nu'a ran ts'o guidí hohũ, din ja ahũ tengu bi 'yøt'a n'da ra ja'i min 'youi n'da ra zĩthu. Nɛ bi bøn a ra zĩthu, bin 'yo bũ ja ra 'yonhäi, mí honí hapũ din säya pɛ him bi dñi hapũ din säya. Nɛ bi mbeng bũ ja rá mbũi ra ja'i bũ bá nɛts'i. ⁴⁴ “Man'da xãn ho 'bũ ga peng bũ bá nɛts'i,” bi 'yɛnsɛ a ra zĩthu. Nɛ nu'bũ mi mbeng bũya, bi zøm bũ ja rá mbũi a ra ja'i mahøn'a, nɛ bi nu tengu'bũ n'da ra ngu ngue mán joqui bũ rá mbũi, nɛ njom mí 'bũrũ nguetho him bin zãm bũ rá m hman Ojã. ⁴⁵ Nɛ xø bi mba bũya bá si mí yoto yã minzĩthuhũ ngue man'da ɛmmɛ xãn ts'o i øt'e, nɛ bi yãrũ, bin säya bũ rá mbũi a ra ja'i. Nɛ man'da ɛmmɛ xãn ts'o bi 'yøt'a ra ja'i bũya. Nɛ gan jahũ bũ, bi 'yɛmp'ũ yũ ja'i a ra Jesús.

Nda'a ɩ din cuhũ ra Jesús

46 Nε nu ra Jesús mi yáħu yu ja' i 'bui mi zom bu a rá mbe ne yán 'yohu. Bi zom bu ja ra ngu mí 'bui. Pε him bi yarpu, bim 'bátho bu thi, mi nde xtín yaui a rá ts'ant' u. 47 Nε nu' u 'da buya bi xi a ra Jesús:

—I 'bácuu thi ni mbe ne nin 'yohu, ne in nde gan yáħu 'na, bi t'εmp'a ra Jesús.

48 Nε bi da a ra Jesús:

—Ga xi aħu to'o a ma mbe ne to'o u man 'yohu.

49 Nε bi 'yut' u yá xádi buya:

—I 'bucua ya ma mbe ne ma cu, bi 'yεna. 50 Nguetho hont'a go to'o i ot' rá páhā ma Ta bí 'buru mahets'i, gue u man 'yohu u, ne gue' u man ju u, ne gue' u ma mbe u, bi 'yεn'a ra Jesús.

13

Rán t'uti ra mbomhmudä

1 Nε nubuya bi bøn'a ra Jesús bu ja ra ngu mí 'bui, ne bi mba nín hupu ja ra ndendeja. 2 Nε εmme bim peti bu yu ja' i, janangue'a nu ra Jesús bi ndexpu ja n'da ra mbosa ne bi hyu bu. Pε hingui 'yo a ra mbosa, bá copu ndenthe. 3 Nε bi xánba u yu ja' i, bi xi i 'da yun t'uti. Nε nu' a n'da ran t'uti bi mam bu, bi 'yεna:

—N'da ra mbomhmudä bi mba bu huahi. 4 Nε nu' bu mi mbon yu hmudä, nu' u 'da bi zo bu ja ra 'yu, ne bá εħ yu doja bi za u. 5 Nε nu mi' da yu hmudä bi zo bu ja yu 'bodo, 'bexgue bi bōts'e nguetho hingui pidi ra häi. 6 Pε nu' bu mambá pōx ra hyadi 'bexgue bi 'yot' u nguetho him mi ja yu 'yu xun ho. 7 Nε nu mi' da yu hmudä buya bi zo bu ja yu 'bo' uñi, ne bi bōx' u yu hmudä. Pε nu' bu min te yu 'uñi buya bi go' mi, ne bim 'bedi. 8 Pε nu' u 'da bi zo bu ja ra hogahäi, ne bin ja xun ho u. Nu 'da bi ndø' a n'da ciento, ne nu' u 'da bi ndø' i hyate, ne 'däte ma 'det' a bi ndø u 'da. 9 Pε nu' bu i ja ni zaguhu, dami jamansu 'be' a dí xi aħu, bi 'yεmp' u yu ja' i a ra Jesús.

I än' du yá xádi ra Jesús hanja i xih yun t'uti yu ja' i

10 Nε dá xihmbe ra Jesús buya, dá εmfe:

—Hanja gní xánba yun t'uti yu ja' i, ne hingui pa u 'be' a nam bøn u, dá εmfe.

11 Nε nu ra Jesús bi darcahe buya, ne bi 'yεnje:

—Nu aħu bin ja aħu gá pāħmbu a njom mi pāħ mam'bet'o 'beru ní manda rá ts'edi Oja, pε nu' u mi' da, him bin japi da bađi, bi 'yεngāhe ra Jesús. 12 Nε tengu thofo a ram hma i εna: “Nu' a i ja, man' da xun ngu din t'unni, ne nu' a zi ts'atho i ja, ne' a i ja da thāba a,” gan jahu bu. Nu' u i honi da bađi, man' da xun ngu da bađi. Pε nangue u hingui honi da bađi, ne a zi ts' u mi pađi da thāba u. 13 Janangue' a yun t'uti thofo dí xi u, nguetho i øde pε εna gue' bu him bi 'yøde, ne i nu pε tengu' bu hin te xtá nu; him bi yut' yá mbai a dá xifi, bi 'yεn' a ra Jesús. 14 Nε majuani i man' a ra pōngahya Isaias nangue u 'bu mi 'yεn' a:

Gui 'yøhmbu pε hin gui pāħmbu 'be' a gá 'yøhmbu.

Nε gui nuhu pε hin gui pāħmbu 'be' a nám bøn' a guin nuhu.

15 Nguetho nu ni mbaihu εmme xun meħto,

ne njam' bu gui 'yøhmbu, tengu' bu njot' i ni guhu,

ne njam' bu gui nuhu, tengu' bu guidí ts'ant' ni dāhu,

ne hin jam' bu i sá da bεn ni mbaihu ngue dim pađi nangue ran ts'o, ngue ga

nyan aħu,

i εn Oja, bi 'yεn' a ra pōngahya Isaias 'bu maya' bu, bi 'yεn a ra Jesús.

16 Pε nu' aħu majapi aħu nguetho i nu ni dāhu ne i øħ ni guhu, bi 'yεngāhe ra Jesús. 17 Majuani dí xi aħu εmme xun ngu yá pōngahya Oja ne xun ngu yu ja' i

ngue 'dat' Ojã mim bɛni, mí nde xtá nuna gátho guí nuh_u ya, pɛ him bi zã bi nu; nɛ ɛmmɛ mí nde xtá 'yøhna guí øhmbu ya, pɛ him bi zã bi 'yøde, nguetho him mí zøn ra ora xtám badi, bi 'yɛngãhe dy_u xãdigãhe ra Jesús.

'Be'a rãn theui a ran t'uti ra mbomhmudã

18 —Nɛ nuya ga xi ah_u 'be'a nam bøn'a rãn t'uti a ra mbomhmudã, bi 'yɛngãhe ra Jesús. 19 Nɛ nu'a to'o bi sih ram hma ngue di manda ua rá ts'edi Ojã, nɛ him bi badi 'be'a nam bøn'a, in ja tengu _u y_u hmudã bi zo b_u ja ra 'yu, nɛ 'bex bá ɛ'a ra zĩthu bi hyax a ra hmudã bi thup_u ja yá mbui _u. 20 Nɛ nu'_u y_u hmudã bi zo b_u ja y_u do, tengu'b_u n'da ra ja'í ɛmmɛ di johya 'b_u ja bi 'yø a ram hma, pɛ maxøts'e thoho. 21 Nɛ hinga gátho mbo yá mbui, nguetho hin'y_u yá 'y_u x_un ho, nɛ go zi ts'_u din _unbi nangue a ram hma, 'bexgue da 'uegue. 22 Nɛ nu'a ra hmudã dá xi ah_u bi zo b_u ja y_u 'uĩni, nam bøn'i tengu n'da ra ja'í bi 'yø a ram hma, pɛ hønt'a ɛmmɛ im bɛn ra ximhãi nɛ ra mbeti ngue i hãt'í, janangue'a bi japi bim 'be a nɛ hin te bin ja rá 'bɛfi Ojã nangue'a ra ja'í tengu a. 23 Pɛ nu'a ra hmudã dá ma ngue bi zo b_u ja ra hogahãi, nam bøn'i tengu _u i ømanho a ram hma nɛ i paði 'be'a yãn theh_u a, nɛ din te x_un ho _u nɛ da ndøgue tengutho y_u hmudã, ngue nu'_u da bi ndø'a n'da ciɛnto, nɛ'_u da bi ndø a hyãte, nɛ _u da bi ndø a 'dãte ma 'dɛt'a.

Rãn t'uti ra hmudã x_un ho nɛ a hingui ho

24 Nɛ nu ra Jesús b_uya bi xih mi'da y_un t'uti _u y_u ja'í, nɛ bi 'yɛmbi:

—Nu'b_u bi 'yøt' ran ts'ut'abi Ojã, in ja tengutho 'b_u n'da ra ja'í bi du a n'da y_u hmudã x_un ho b_u ja rá huãhi. 25 Pɛ nu'b_u mín xui nɛ gátho bin aha, bi mba a rãn s_uiui nɛ 'darb_u bi duhmi a n'da y_u hmudã hingui ho b_u ja rá huãhi, nɛ bi mba b_uya. 26 Nɛ nu'b_u mí bøx b_uya, bi bøx'_u x_un ho nɛ _u hingui ho, 'darb_u bi bøts'e. 27 Nɛ nu'_u yá 'yɛhe b_uya bi mba bi xi _u yá hmu: “Nu y_u hmudã gá tup_u ja ra huãhi, x_un ho 'b_u gmí tuhu, hap_u bi nɛqui _u y_u hmudã hingui ho,” bi 'yɛmbi. 28 Nɛ nu _u yá hmu b_uya bi 'yɛmbi: “Nɛ masque n'da man s_ui'be bá ɛhe bi ts'onga ma huãhi,” bi 'yɛna. “Ha ga xath_u _u y_u paxi hingui ho,” bi 'yɛn'_u yá 'yɛhe b_uya. 29 Nɛ nu yá hmu bi 'yɛmbi: “Hin'na, hin da zã gui mbãhã gui xath_u _u y_u paxi hingui ho, nguetho xøhma ts'arpu thoho nɛ _u x_un ho gui xath_u. 30 Man'da x_un ho gui hyethoh_u 'darpu din te, ja gue'b_u bin ja ran sofo. Nɛ nub_uya ga xi _u y_u mbɛfi ngue nu'_u hingui ho di peti nɛ da 'yudi, nɛ nu _u x_un ho b_uya da mbɛ'ts' b_u ja ma ngu,” bi 'yɛn _u yá hmu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ guehna man'da ran t'uti bi mam 'b_u mi xi _u y_u ja'í.

Rãn t'uti rá hmudã ra mostaza

31 Nɛ man'da ran t'uti bi man'a ra Jesús nɛ bi 'yɛna:

—Nɛ tengu n'da rá hmudã ra mostaza bi dup_u ja rá huãhi n'da ra ja'í. Nɛ zi ts'utho a, ɛmmɛ man'da zi ts'_u xinda gue _u mi'da y_u hmudã. 32 Pɛ nu'b_u bin te nɛ man'da x_un ndoho b_u ni nɛqui, madague'b_u ra c'ani thoho, pɛ i te tengu'b_u n'da ra za guerp_u da zã da 'yøt' yá 'bafi y_u doja b_u ja yá 'yɛ. In jab_u rá ts'edi Ojã b_u ni nɛqui ngue di manda ua, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Rãn t'uti rá íxi ra hocj_uni

33 Nɛ man'da ran t'uti bi ma ra Jesús nɛ bi 'yɛna:

—Nɛ tengu ra íxi 'b_u din jap'a ra hocj_uni, nɛ gátho bi nden a ra j_uni b_uya. In jab_u rá ts'edi Ojã b_u ni nɛqui ngue di manda ua, bi 'yɛna.

Maya'b_u bi ts'ãnni da man y_un t'uti a ra Jesús

³⁴ Ne ngub_u bi 'yøt'a ra Jesús, hønt'u y_un t'uti bi 'yut'u y_u ja' i 'b_u mi xänbi.
³⁵ Ne gue'a bi man'a ra pøngahya maya'b_u ngue din ja 'b_u mi 'y_una:
 Ga utä y_u ja' i y_un t'uti,
 Ga xänba a njon mi pa'di asta gue'b_u go mi mb_uh ra ximhäi,
 i en Oja, bi 'y_un'a ra Isaías 'b_u mim pøngahya.

'Be'a rán theui a rán t'uti ra hmudä x_un ho ne'a hingui ho

³⁶ Ne nub_uya bi xi u y_u ja' i a ra Jesús ngue da mbengui. Ne nu'b_u gätho mí mba u, bi mba ra Jesús b_u ja ra ngu. Ne dá tэндähe b_uya. Ne nu'b_u mí hyup_u ja a ra ngu, dá änhde:

—Dami xije ts'u 'be'a nam bøn'a ran t'uti gá ma nangu ra hmudä hingui ho bi dup_u rá huähi a ran 'yoh_u, dá emfe.

³⁷ Ne bi 'y_ungähe ra Jesús b_uya:

—Nu'a nam bøn'i ngue y_u hmudä x_un ho u dí tucä, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ³⁸ Ne nu a ra huähi nam bøn'i gue'a ra ximhäi. Ne nu'a ra hogahmudä nam bøn'i gue'u di manda rá ts'edi Oja u. Ne nu'a ra hmudä hingui ho nam bøn'i y_u ja' i ngue rá mbeti ra zithu. ³⁹ Ne nu a rán swiui a rá mbeti ra huähi ngue bi dup_u y_u hmudä hingui ho, gue'a ra zithu a. Ne nu'a ran sofo nam bøn'i rán zegui ra pa. Ne nu'u y_u mbefi da xoqui nam bøn'i ngue yám 'behni Oja mahets'i. ⁴⁰ Ne tengu thoho u y_u hmudä bi bøts'e ngue hingui ho ne bi mba ma munts'i ne bi mba nt'udi, din ja b_u 'b_u ran zegui ra pa. ⁴¹ Nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, 'b_u rán zegui ra pa ga pen'du mam 'behni di peti gätho nangu y_u ja' i ra ximhäi. Ne gätho u bi 'yøt' ran ts'o da thøn a thi, ne u gätho midí parpa y_u mijä'ihä da 'yøt' y_u ts'oqui. ⁴² Ne da thøsp_u ja ra sibi njäm'b_u i huët'i, guerp_u din zoni ne din guxt' yá ts'i b_u. ⁴³ Ne nub_uya, nu'u to'o i øt' rá pähä Oja, di nec thoho tengu ra hyadi b_u di manda rá ts'edi ma Tah_u mahets'i. To'o gätho ja yé zagu, di jamansu a dí m mangä ya, bi 'y_ungähe ra Jesús.

Rán t'uti a ra mbeti man t'agui

⁴⁴ Ne man'da ran t'uti bi man'a ra Jesús, bi 'y_una:

—Nu n'da ran 'yoh_u bi dñ'n'a n'da ra mbeti b_u mbo ra häi ngue emme di muui a. Ne bi gärp_u mahøn'a. Ne midí johya, ne bi mba b_uya da mbä 'be'a gätho mí pe'ts'i guerp_u bi zä bi dän'a ra xequi a guerp_u bi dñ'n'a di muui, ngue mi pa'di man'da da dapi b_u. Ne din jab_u gui 'yøth_u ngue emme gui hyomhb_u ngue di manda rá ts'edi Oja, bi 'y_un'a ra Jesús.

Rán t'uti a ra do emme di muui x_um hmadi

⁴⁵ Ne xø bi 'y_una:

—Nu n'da ra pøhø ngue mi honi da dän y_u do i thj_um b_u mbo ra dehe x_um hmadi di muui. ⁴⁶ Ne nu'b_u mí dñ'n a n'da man'da mahotho xinda gue'u gä min nu mam'bet'o, bi mbä 'be'a gätho mí pe'ts'i ne bi dän'a emme mahotho b_uya. Ne din jab_u gui 'yøth_u ngue emme gui hyomhb_u ngue di manda rá ts'edi Oja, bi 'y_un'a ra Jesús.

Rán t'uti n'da ra xit'q án t'ei b_u ja ra daqdaqdehe

⁴⁷ Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'y_una:

—Nu'a ní 'yøt' ran ts'ut'abi Oja, in ja tengu n'da ra xit'q ngue i pa nt'ei b_u ja ra daqdaqdehe, ne i the høn't'a go ní huä i 'b_u mbo ra dehe. ⁴⁸ Ne nu'b_u ya bi yu'a yá xit'q y_u mbahua, da g_ux b_uya, da mba nín hup_u ja ra ndenthe ne da huan'd_u y_u huä x_un ho da 'yarp_u ja yá 'bøts'e ne nu'u hingui ho b_uya di bant'i. ⁴⁹⁻⁵⁰ Ne din jab_u 'b_u rán zegui ra pa, 'darb_u dim 'bähmb_u u y_u ts'om'bäi u

xan ho bi 'yot'e. Ne nu yám 'behni Ojã mahęts'i da huan'du yu ts'om'bãi ne da 'yentpu ja ra sibi njam'bu i huęt'i, ngueru din zom bu u ne din guxt pu yú ts'i, bi 'yęngãhe ra Jesús.

Mahyoni a mi pezehę ne'a xø bi dijm ma'da'yo

⁵¹ Ne nu'a ra Jesús buya bi 'yęngãhe yú xädigãhe:

—Ha gui pãhmbu a dí xi ahũ ya.

—Hãha, ma Hmu, ya dí pãhmba a guím ma, dá ęmbãhe a.

⁵² Ne xø bi 'yęngãhe buya:

—Nu'ũ midín xãh ram hma maya'bu, ne a ram hma ma'da'yo da hyumbi din xãdi, ngue 'beru ní manda rá ts'edi Ojã, hin te di 'beh rán xãdi u buya, ne da zã da xãba u mi'da. Din ja tengu'bu n'da ra ja'i i ja 'be'a i pe'ts'i ngue gã mahyoni. Ne'a bi zocpa yám bombøta ne'a bi dijnse. Janangue'a hin te di 'be u 'buřu ja rá ngu, bi 'yęngãhe ra Jesús.

Yu męngu bu rá hnini zehę him bi 'yęc'yęi rá ts'edi ra Jesús

⁵³ Ne nu'bu mi gua'a bi man ra Jesús buya bi bøm bu. ⁵⁴ Ne bi mba bu rá hnini zehę ngue Nazaret. Ne bin xãpu ja ra nijã, ne nu yu ja'i buya bi hyonya thofo 'be'a bi 'yot'a, ne bi 'yęna:

—Haru bí hyã rán 'yomfęni na, ngue da zã da 'yot'a i øt'e. ⁵⁵ Ha hinga guehna rá ts'unt'ũ ra yaxi ná, ngue i 'bucua rá mbe i María. Ne nu yán 'yohu ra Jacobo ne ra José ne ra Simón ne ra Judas. ⁵⁶ Ne u yán ju dí 'bũhmbu ua. Pe haru bí hyã a ran 'yomfęni na, bi 'yęn u yú męnguhu. ⁵⁷ Ne him bi numanho a ra Jesús. Pe nu ra Jesús bi 'yęmp'u:

—Gãtho yu ja'i in jabu. Nubu ja yú hnini zehę hin da hnumanho n'da rá pøngahyã Ojã, xinga gue'ũ i 'buřu rá ngu da numanho, bi 'yęn'a ra Jesús.

⁵⁸ Janangue'a hingu ngu yun t'øt'e mixte bi 'yøřu, ngue him bi 'yęc'yęi u 'buřu.

14

Ra Xuua Nxixyã bi thecpa rá yuga

¹ Ne min ts'at'abi bu ra xęqui Galilea a ra Herodes. Ne nu'bu mi sifi 'be'a gã bi 'yot'a ra Jesús 'bu min 'yo bu, bi 'yęn'a:

² —Masque ra Xuua Nxixyã a, bi dãmբęni bu 'bu u xun du, janangue'a i ja rá ts'edi xun ho i øt' yun t'øt'e mixte, bi 'yęm buya.

³⁻⁵ Nguetho gueę a ra Herodes bi hyo a ra Xuua Nxixyã. Bin cue a ra Herodes 'bu mi sifi ngue hingu ho a bi 'yot'e ngue bi zinse a rá 'beřo, nu'a ra xisu mi 'bũhmi a ra Felipe 'bu mi sin'a ra Herodes. Ne nu'a ra xisu, ra Herodías a. Ne bi 'yęn'a ra Xuua: “Hingu ho gá 'yot'e ngue gá sinba rá xisu a nin 'yohu,” bi t'ęmp'a ra Herodes. Bin cueřho ra Herodes buya bi got'a fãdi a ra Xuua ne bi manda dí tu't'i con yu cadena. Ne mim bęni xta hyo a ra Xuua, pe him bi hyo nguetho mi su din cue yu ja'i, ngue nu yu ja'i mi pađi rá pøngahyã Ojã a ra Xuua. ⁶ Pe nu'bu mi zøn ra pa bin ja rá ngopa a ra Herodes 'bu mi dät ra jęya mahøn'a, bi 'yot'a n'da ran ts'ihme ne bin ne a rá t'ixu a ra Herodías. Ne bi numanho a ra Herodes a ran hnei bi 'yot' buya. ⁷ Ne bi 'yęmp'a ra hmute: “Damı 'yãdi 'be'a gãtho gui nde gui 'yãqui. Majuani dí xi i, ga 'da i 'be'a gãtho gui 'yãqui,” bi 'yęn'a ra Herodes. ⁸ Ne nu'a ra hmute buya bi 'yã a rá yã ra Xuua Nxixyã ngue di o ra mbohi, nguetho gue'a xí xi a rá mbe a da 'yãp'a.

⁹ Ne bi du rá mbai a ra Herodes buya, him mi ndehma da hyo a ra Xuua, pe hin'yũ 'be'a sã da 'yot'e nguetho ya xí xifi di unni 'be'a gã da 'yãpi, ne ya xí

'yoh yu ja'i di unni 'be'a gätho da 'yäpi. ¹⁰ Ne bi manda büya ngue da mba ba thecpa rá ya ra Xuua Nxixya bü ja ra fädi, ne ba jät'a n'da ra mbohi din t'un'na ra hmute. ¹¹ Ne nu'bu min t'unni bi den a ra mbohi bi un'na rá mbe büya.

¹² Ne nu yú xädi ra Xuua büya, bá tunba a rá ngoc'yei bü ja ra fädi, bi 'yägwi. Ne bi mba büya bá xi a ra Jesús ngue ya bi du ra Xuua.

Bi 'uñ'i cat'a mahuqhi yun 'yohu ra Jesús

¹³ Ne nu ra Jesús 'bu mi 'yode bi du ra Xuua, 'bex dá mbähmbe dá huhe bü ja ra mbosa mí nde xcá sòmhe bü 'danguadi, mi ena xcám 'busehe n'da zi ora. Pe nu'bu mi pü u yu ja'i ngue dá mbähmbe bü a ra Jesús, ne u bá nexpu ja yú hnini bi dengähe, bin 'yogua toho gätho bü ja rá nyani a ra dādehe. ¹⁴ Ne nu'bu má çähme bü ja ra mbosa a ra Jesús, xun ngu u yu ja'í xí zòm bü. Ne emme bi huç'u büya ne bi hoqui hont'a go to'o mí u. ¹⁵ Ne nu'bu min de büya dá embähe a ra Hmu:

—Ya bin de ya, ne njongui 'bucua ja ra xequi ua, dami xih yu ja'í da mba bü ja yu hnini ne da däm bü 'be'a da zi, dá embähe a.

¹⁶ Ne bi 'yēn'a ra Jesús:

—Pe hingui jatho da mba, pe guesē ahü dami 'uimhbü, bi 'yēngähe.

¹⁷ Ne dá thähmbe büya:

—Pe hin'yü 'be'a da zi, ne hont'i cat'a yu hme i ja ua ne yoho yu huä, dá emfe büya.

¹⁸ —Bá çuhü ua, bi 'yēn'a ra Jesús.

¹⁹ Ne bi xih yu ja'í ngue din säya bü ja yu t'ei, ne bi hyän u cat'a yu hme ne yoho yu huä. Bi ndös' mahets'i ne bi 'yap rán japi Ojä, ne bi xem büya ne bi 'dacähe dá darpähe yu ja'í. ²⁰ Gätho bin sihme u yu ja'í ne bin niya ne bi bong mi'da yu xequi bi yu'í 'de'ma yoho yu 'bøts'e. ²¹ Ne nu'bu gätho bin sihme í jua'í cat'a mahuqhi u yun 'yohü, ne hin njon bi mbeh yu xisu xinga gue yu t'ähni.

Bin 'yo maxøts'e ra dādehe a ra Jesús

²² Ne nubüya, bi xije ga mbähmbe ngue ga 'daxhe ra dādehe mahøn'a. Dá huhe a ra mbosa dá mbähmbe büya. Go bi gose bü a ra Jesús, bin 'yēhmbe yu ja'í. ²³ Ne nu'bu mi mba u yu ja'í bi ndezehe bü ja ra nyuni ne bi nyäui bü Ojä. Bá hazēhe bü a. ²⁴ Ne nu'bu má mbähmbe ngue dá huhe ra mbosa, 'bu mí zòm made ra dehe, bi zeh ran dāhi ne emme bin ja yu t'øthe, ne ts'edi midí cos'a ra mbosa. ²⁵ Ne nu'bu ya mbe mí ts'ütho da hyats'i, ne 'yo a ra Jesús bü maxøts'e ra dehe ngue da zu'a ra mbosa. ²⁶ Ne nu'bu mambá epü ra Jesús, ne i 'yo bü maxøts'e ra dehe dá handähe büya, ba epü ne hin dí pähmbe ngue gue'a. Emme dán suhe ne dá mbahmbe:

—Ba éhnu n'da ra ánima, dá emhbe.

²⁷ Ne bi dāçähe a ra Jesús:

—Dami hyuthü nzambü, o guín suhü, guecä, bi 'yēngähe.

²⁸ Ne bi dät'a ra Pedro büya:

—Nu'bu gue'e ma Hmu í, dami jaqui necä dan 'yo maxøts'e ra dehe ne ga sòm bü guí 'bäi, bi 'yēn'a.

²⁹ —Ba çcua, bi 'yēn'a ra Jesús, bi t'ēmp'a ra Pedro büya.

Ne nu'a ra Pedro büya bi gapü ja ra mbosa ne bi du'mi bin 'yo maxøts'e ra dehe ngue in nde da zòm bü bí 'bä a ra Jesús. ³⁰ Pe bi nu ngue emme nts'edi ran dāhi ne 'bex bin su büya, ne bi du'mi bi dont'a mbonthe. Ne nts'edi bi mbah püya:

—Ma Hmu, dami yāngui, bi 'yēna.

³¹ Nε 'bex bi bēndba rá 'yε a ra Jesús b̄aya.

—Hanja ts'utho guí εc'yεi ngue i ja ma ts'edi nε 'bexgue gá su 'be'a gán nu, bi 'yεmp'a rá hmu.

³² Nε nu'bu mi hyu ra mbosa a ra Pedro nε ra Jesús b̄aya, 'bex bin hε a ran d̄ahi. ³³ Nε nugáhe mí huhmbe bu mbo ra mbosa dán d̄anyahmuhe bu mí 'b̄a a ra Jesús nε dá εmfe:

—Majuq̄ni maha, gue'e rá Ts'unt'ni i Oj̄a, dá εmfe.

Bi hoc'ni yu hyenni bu ra hnini Genesaret a ra Jesús

³⁴ Nε dá thohmbe b̄aya dá s̄omhbe bu 'danguadi ra dehe bu mi ja ra xεqui Genesaret. ³⁵ Nε nu'ni yu j̄a'i mi 'buṛu, 'bu mi nu bi z̄om bu ra Jesús, 'bexgue bi mbēnh ra nde h̄onbu go haru ja yu hnini ngue ya mí 'buṛu ra Jesús. Nε bá ts'inbi gátho yu hyenni bu mi 'bucáhe a ra Jesús. ³⁶ Nε bi 'yáh ra mate ni ngue bi d̄arpa rá nȳq̄ni rá pahni ra Jesús, nε 'bex bi ȳan ni b̄aya.

15

Ra Jesús bi ma 'be'a di ts'onba rá mb̄ui n'da

¹ Nε nub̄aya bá ε i 'da ma nḡarpihe ngue yu fariseo nε yu x̄anbate nīja. Bá nεxp̄u Jerusalén ni, nε bi 'yān'na ra Jesús:

² —Hanja ni x̄adi hingui t̄en ȳán t'ot'e mam bomb̄otah nε him 'be i x̄at'yε 'bu i sihmε, bi 'yεn'ni.

³ Bi d̄a a ra Jesús nε bi 'yεmbi:

—Pε nε ah̄u guí f̄esthohoh̄u rán t'εdi Oj̄a 'bu guí homhb̄u guí 'yot' nin t'ot'e zεhεni, bi t'εmp'ni yu fariseo. ⁴ Nguetho i mam bu ja r̄am hman Oj̄a: “Gui numansu ni ta nε ni mbe.” Nε a i mam bu ngue: “Nu'a to'o san rá ta nε rá mbe i jatho da tho,” bi 'yεn'a ra Jesús. ⁵ Pε nu ah̄u, 'dan'yo thoho guí mamhb̄u, ngue guí εmh̄bu x̄an ho 'bu di ȳar̄pa Oj̄a a mi ja ngue xt̄a mb̄ax'a rá mbe o gue rá ta n'da ran 'yoh̄u. Nε hin gá xihmb̄u ngue him bi numansu rá ta 'bu ngub̄u bi 'yot'e. ⁶ Gá 'yεmh̄bu nte ní mba tho ȳán t'εdi Oj̄a 'bu guim b̄εn̄se nin t'εdih̄u, bi 'yεn'a ra Jesús, bi t'εmp'ni yu fariseo. ⁷ Pε εmmε guidi yorpah̄u a guim b̄εmh̄bu, bi 'yεmp'a ra Jesús. Majuq̄ni bi man Oj̄a bu ja rá s̄ocuq̄ ra Isaías 'be'a guí oth̄u ngue bi 'yεna:

⁸ Nuya yu j̄a'i ya i εsq̄ui nangue yá nde, pε max̄ots'e thoho nε hinga gátho yá mb̄ui.

⁹ Nε s̄ati thoho 'bu i th̄andegui, nguetho h̄ont'ni ȳán t'εdi zεhε i x̄anba ni mi'da, i εn Oj̄a, bi 'yεn'a ra Isaías 'bu maya'bu, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁰ Nε nub̄aya, nu ra Jesús bi zon'du yu j̄a'i:

—Dami 'yoh̄mb̄u 'be'a dí xi ah̄u janangue'a guí p̄ah̄mb̄u 'be'a nam b̄on'a.

¹¹ Hinga gue'a i ts'i di ts'onba rá mb̄ui n'da, pε gue'a ní b̄om bu rá nde n'da, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹² Nε dá mb̄ah̄mbe bu mi 'b̄ah ra Jesús.

—Nu'ni yu fariseo bi b̄εman'ni a gám ma, dá εmfe.

¹³ Nε bi d̄ah ra Jesús, bi 'yεna:

—H̄ont'a go 'be'a ma paxi him bi 'yεzεhε ma Ta, i jatho da mba nsat'i. ¹⁴ Nte guim b̄εmh̄bu nangue ni nguetho tengu'bu i x̄ad̄a ni, nε εna da 'yut' ra 'yu yá mix̄ad̄ahu. Nε nu'bu n'da ra x̄ad̄a i six'a rá mix̄ad̄aui, th̄amb̄ēni tho gátho yoho da zo bu ja n'da ra hȳah̄ai, bi 'yεngáhe ra Jesús 'bu má εmfe.

¹⁵ Nu ra Pedro b̄aya bi xi a ra Jesús:

—Dami xije nangu e a ran t'uti gá ma mahé'bu, 'be'a nam bôn'a, bi 'yëmbi.

¹⁶ Nê bi dâ'a ra Jesús:

—Ha nê ahú xingui ts'u guí pãhmbu 'be'a nam bôn'a dí xi ahú, bi 'yëna. ¹⁷ Ha hin guí pãhmbu nu 'be'a da zi n'da, da yãrpã ja rá nde nê da mba bu ja rá foho, nê hingui zãm bu, bi 'yëngãhe. ¹⁸ Pê nu 'be'a gãtho da bôn bu ja rá nde n'da í nẽxpã rá mbúi nê gue'a dí ts'on'a n'da. ¹⁹ Nguetho guerpã mbo rá mbúi n'da ní nẽx'ũ yũ ts'on'yomfëni, ran thodu, ran 'yom't'ëni madague'bu bin thãt'a n'da o hin gana din thãti, nê yãm fẽ, nê yũ fëhni, nê yãn ts'ante, nê gue'ũ gãtho ní nẽxpã rá mbúi n'da u. ²⁰ Nê gãtho u gue'ũ ní ts'om'bãi n'da ra jã'i u. Pê nu'bu bin sihmẽ nê him bi 'yõt'a ran t'õt'e ngue din xãt'yẽ, hinga gue'a dán ts'on'a, bi 'yëngãhe ra Jesús.

N'da ra xisu hin rá mēnguhũ a ra Jesús bi 'yëc'yëi a rá ts'edi nê bi yãn'a rá t'ixu

²¹ Nê nubũya dá pãmhbẽ bu a ra Jesús dá mbãhmbẽ bu ja rá xequi ra hnini Tiro nê ra hnini Sidón. ²² Nê dán c'athe n'da ra xisu ra mēngu Canaan, hing ra israel a. Nê ts'edi bi mbafi, bi 'yëmp'a ra Jesús:

—Gra Hmu, rá m bom'betõ i ra David, din ja nin huẽcate nangu ma t'ixu in 'yõu n'da ra zĩthu ngue ẽmmẽ di ẽnbi.

²³ Nu ra Jesús bi thotho, tengu'bu him bi 'yõ a bi xifi. Nugãhe bũya dá xihmbe ra Jesús:

—Dami 'yõrpa ra mate a ra xisu, janangu'e da mbengui, nê i mbafi i tẽgãhũ.

²⁴ Nu ra Jesús bũya bi 'yëna:

—Nu Ojã bá pẽngui ga õrpa rá 'bëfi ngue hõnt'ũ ma mēnguhũ yũ israel ga jamãnu, nguetho í 'búi tengu yũ dẽ'yo bi 'bẽh ra 'yu, bi 'yëna.

²⁵ Pê nu ra xisu bi zõm bu 'bãh ra Jesús bin dãnyahmu nê bi 'yëmbi:

—Gra Hmu, dami zequi.

²⁶ Pê nu ra Jesús bi 'yëmbi:

—Hingui ho 'bu n'da ran 'yohũ da hyãnba rá hmẽ yá t'ũhni, go di un'dũ yũ t'ũ'yo, bi 'yëmbi.

Ngubũ bi xifi nguetho hing ra israel a ra xisu. ²⁷ Bi 'yë'n'a ra xisu bũya:

—Majuãni guím ma gra Hmu, pẽ nê'ũ yũ t'ũ'yo i si yũ xeca hmẽ 'bom bu ja ra 'bimexa ngue i hẽ u yã hmu.

²⁸ Ra Jesús bũya bi 'yëmp'a ra xisu:

—Gra xisu, ẽmmẽ guí ẽc'yëi xãn ho a ma mate. Janangu'e a din ja a gá 'yãdi, bi 'yëmbi.

Nê 'bexgue gue'a ra ora bi yãn'a rá t'ixu.

Bi hoc mi'da yũ hyënni a ra Jesús

²⁹ Nê nubũya nu ra Jesús bi bõm bu. Dá mbãhmbẽ bu ja ra ndendãdehe bu Galilea nê dá texhe bu ja ra nyuni, nê bi hyurũ a ra Jesús. ³⁰ Nê xãn ngu yũ jã'i bi zõm bu mi hudi, nê bá ts'inba yũ dogua, nê yũ xãdã, nê yũ gore, nê yũ do'yẽ, nê xãn ngu mi'da yũ mbëdi nê yũ hyënni bá ts'inba bu mi hu'a ra Jesús. Nê nu ra Jesús bũya gãtho bi hoc'ũ. ³¹ Nê nu yã jã'i bi hyonya thoho 'bu mi nu bin yã yũ gore nê bin 'yo u mí dogua nê bi yãn'ũ mi do'yẽ, nê bin zõ yã dá u mi xãdã. Nê nu'bu mi nu 'be'a bi 'yõt'a ra Jesús, bi 'yẽspa Ojã, ngue ma Ojãhe dyũ israelhe. Nê hyu pa dán degãhe bu yũ jã'i.

Bi 'uñ'i goho mahuqhi yũn 'yohũ ra Jesús

³² Nê nu ra Jesús bi zongahe bi 'yëngãhe:

—Ɛmmε dím bεngä y_u ja'i i 'bucua nguetho ya ná hyupa i 'bucua nε hin'y_u 'be'a da zi y_u. Nε nu'bu_h ga xifi da mba bu_h yá ngu, masque hin da hyät'i da zòm bu_h ja yá ngu, bi 'yεn'a ra Jesús.

³³ Nε dá εmhbe bu_{ya}:

—Pε hin hap_u ga tĩmhbu_h ra hme ga unhndu_h y_u ja'i, nguetho εmmε x_un ngu i 'bucua, nε njongui 'bucua ngue ga tãmf_u ra hme, dá εmfe.

³⁴ —Hangu guí hãhu_h ra hme thã, bi 'yεn'a ra Jesús.

—Yoto thoho y_u hme nε zi yoho y_u t'ãhuã, dá εmfe.

³⁵ Nε nu ra Jesús bi xih y_u ja'i din säya bu_h häi. ³⁶ Nε bi hyãn'u y_u hme a ra Jesús nε y_u huã, nε bi 'yãp rán jãpi Ojã nangue u bi hyãni. Nub_uya, nu ra Jesús bi x_un y_u hme nε y_u huã nε bi dargãhe ngue ga unhde y_u ja'i bu_h mí hudi. ³⁷ Nε gãtho u mí 'bu_hu bin sihme u nε bin niyã, nε bi bongui yoto y_u 'bõts'e 'bu_h mi niyã. ³⁸ Nε goho mahuãhi u y_u 'yohu bin sihme, nε njom bi mbeh y_u xisu nε y_u t'ãhni. ³⁹ Nε nu ra Jesús bu_{ya} bi xih y_u ja'i da mbeng yá ngu. Nε nu'bu_h mi mbeng y_u ja'i bu_{ya} dá mbãhmbε mahõn'a a ra Jesús, dá huhe ra mbosa mahõn'a ngue ga sòmhbε bu_h ra xεqui Magdala.

16

Y_u ngurpi y_u judío bi 'yãh mi'da y_u hmεpya

¹ Nε nu'bu_h ma sòmhbε bu_h, bi zòm bu_h 'da ma ngurpihe ngue y_u fariseo nε y_u saduceo, in nde da zãp rá mbu_h a ra Jesús, bi 'yεmbi:

—'Yurcahe n'da ra hmεpya ngue ga pãhmbε majuãni Ojã bá pεn'ni i, bi 'yεn'u.

² —Pε nu'eh_u, bi 'yεn'a ra Jesús, guí nuh_u x_un theni y_u güi 'bu_h xõn de nε guí εmhbu_h bu_{ya} ngue din hyadi 'bu_h bi hyats'i. ³ Nε nu'bu_h guí nuh_u ts'ũtho x_un theni y_u güi 'bu_h xudi, guí εmhbu_h din dã'ye bu_{ya}. Ɛmmε guidí yorpah_u a guím bεmhbu_h. Hanja ngue guí pãhmbu_h 'be'a nam bõn'u y_u güi guí nuh_u nε hin go guí pãhmbu_h 'be'a nam bõn y_u hmεpya guí nuh_u ya, bi 'yεn'a ra Jesús. ⁴ Nu ah_u guí 'bãhmbu_h ya, gue ah_u y_u ts'om'bãih_u, xcã 'uehmbu_h bu_h rá 'yu Ojã, nε sä guí ähmbu_h ra hmεpya ya pε hin da 't'ut'ah_u ra hmεpya. Pε hõnt'a ra hmεpya da 't'ut'ah_u tengu bi 'yõt'a ra Jonás maya'bu_h, bi 'yεn'a ra Jesús bi 'yεmp'u y_u fariseo. Nε xõ dá mbãcãhe a ra Jesús bu_{ya}.

Ra Jesús bi xih yá xãdi di jamansu nangue rá íxi y_u fariseo

⁵ Nε nub_uya dá penje mahõn'a 'danguadi ra dãdehe a ra Jesús. Nε dá pumbεnihe a ra hme nzãí mí sihe ngue min 'youi ra íxi. ⁶ Nu ra Jesús bu_{ya} bi 'yεngãhe:

—Damim fãhmbu_h nangue yá íxi y_u fariseo nε y_u saduceo, bi 'yεna.

⁷ Nε dá εnsche:

—I man na ya ngue him bá hãhu_h ra hme.

⁸ Nε nu ra Jesús bi bãdi 'be'a dá bεmhbe nε bi 'yεnje:

—Hanja guí εmhbu_h: “Hin'y_u ra hme ga sihu.” Pε ts'ũtho guí εc'yεih_u. ⁹ Ha gã pumbεnihu_h 'bu_h má 'uĩngã goho mahuãhi yãn 'yohu ngue hõnt'i yoto y_u hme nε yoho y_u t'ãhuã, nε bi bong thoho yoto y_u 'bõts'e y_u hme. ¹⁰ Nε'bu_h má 'uĩn'i cãt'a mahuãhi yãn 'yohu ngue hõnt'i cãt'a y_u hme mí ja, nε x_un ngu y_u 'bõts'e bi yu 'bu_h mí bongui. ¹¹ Hanja hin gã pãhmbu_h 'bu_h má xi ah_u nangue yá íxi y_u fariseo nε y_u saduceo, pε hin nangue u y_u hme dá xi ah_u, bi 'yεngãhe.

¹² Ja dá pãhmbε bu_{ya} 'be'a nam bõn'a bi xije ra Jesús. Dã pãhmbε ngue gue'a yãn xãdi y_u fariseo nε y_u saduceo, nε hinga gue'a njuãntho ra íxi bi ma.

Ra Pedro bi ma to'o a ra Jesús

¹³ Nε nubuya dá mbähmbe ra Jesús bu ra xequi Cesarea, gueru min ts'ut'abi ra Felipe. Nε bi 'yängähe dyu xädigähe ra Jesús:

—'Be'a im bεn'u yu ja'i ngue to'ogä, ngue guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yεna.

¹⁴ Dá thäthe buya:

—Nu'u 'da yu ja'i im bεni gue'e gra Xuua Nxixya, nε nu'u 'da im bεni ngue gue'e gra Elías mi 'buh maya'bu. Nε nu'u 'da im bεni gue'e grá Jeremías ngue maya'bu xon du, uague man'da rá pöngahya Oja, i εn'u, dá εmfe buya.

¹⁵ Nu ra Jesús buya bi 'yängähe:

—Xi'ahu, 'be'a guím bεmhbu ngue to'ogä.

¹⁶ Ra Simón Pedro buya bi dāti:

—Gue'e rá thahni i Oja ngue ra Cristo, rá Ts'ant'u i Oja i 'bui.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Majapi i gra Simón, rá ts'ant'u i ra Jonás, nguetho nu'a gá ma hinga n'da ra ja'i bi bεn'ni i, pegue Oja ma Ta bi 'buh mahεts'i bi bεn'ni i. ¹⁸ Pε ne'a dí xi i, nu'i gra Pedro, nu'a ni thuhu nam bōni gue ra do. Nguetho tengu 'bu da gue'e gra dongu gueru dí mbuh rán ngu Oja, nangu'e ga du'mä ga pet'u da 'yεc'yεigui. Nε hin'yu 'be'a da zä di jua u, xing ran dāte, bi 'yεn'a ra Jesús. ¹⁹ Nε ga 'da a n'da nin t'εdi ngue gui xih yu ja'i 'berpu dí yut'a n'da bu di manda Oja. Tengub'u ga 'da a n'da ran sogui ngue gui xocpu di manda rá ts'edi Oja. Nε nu'a gui 'yεmbi hingui ho ua ja ra ximhäi, nεpu mahεts'i da t'εmbi hingui ho a. Nε ngutho a gui 'yεmbi xan ho, nεpu mahεts'i da t'εmbi xan ho a, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁰ Pε nubuya, nu ra Jesús bi hεgähe hin ga mamhbe bu 'buh yu ja'i ngue guese a rá Thahni Oja, ngue ra Cristo.

Ra Jesús bi ma da tho nε da dāmbεni

²¹ Nε nu'a ra pa a, bi du'mi bi xije jatho da mba bu Jerusalén di unba bu u ma ngurpihe, ngue yu dāc'yεi nε yu mbäjä nε yu xānbate nijā. Nε bi xije da tho nε da dāmbεni 'bu ná hyupa. ²² Nε nubuya bi zixpu ma'ueni a ra Pedro nε bi zui, bi 'yεmbi:

—O guidi japi da bent'i i, damin yañi, bi t'εmp'a ra Jesús, bi 'yεn'a ra Pedro.

²³ Nε bi dā'a ra Jesús:

—Dami pōni gra zithu. Ní mba, nguetho gui εngui hin ga øt'ä a bi zān Oja. Hin'yu nin 'yomfēni tengu im bεn Oja, pε hōnt'a im bεn yu ja'i guím bεni, bi 'yεn'a ra Jesús, bi t'εmp'a ra Pedro.

²⁴ Nε nubuya, bi 'yεngähe:

—Pε to'o gātho in nde da dengui i jatho hin da bεn'a rá pähä zεhε nε da hyät yan unbi madague'bu da tho. ²⁵ Nguetho nu'a to'o di huεczεhε rá te, da mba ma unbi rá te bu ja ran dāte, pε nu'a to'o hingui su da thācpa rá te nanguecä, da dīn'a ra te mazāi a. ²⁶ Pε nu'bu n'da ra ja'i, madague da 'yøt'e rá mbeti 'be'a gātho i ja ua ja ra ximhäi, pε nte ní mbatho 'bu him bi pōh rá te. Nguetho njo'o n'da ra ja'i da zä da guzεhε rá te, bi 'yεn'a ra Jesús. ²⁷ Nguetho nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, nε din jagä rá ts'edi ma Ta bu mahεts'i 'bu bá pengä mahōn'a, nε gātho yām 'bεhni ban 'yohe 'bu bá εcä. Nε i ja 'be'a ga undä nanguε 'be'a bi 'yøt'a n'da ngu n'da yu ja'i. ²⁸ Majuāni dí xi ahū, hinga gā gní tuhū 'bu bi du'mi di manda ma ts'edi ua, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yεngähe ra Jesús.

17

N'da ran t'uti bi 'yøt' ra Jesús

¹ Nε nu'bu mi tho i 'dato pa nu ra Jesús bi zix ra Pedro nε ra Jacobo nε ra Xuua, rán 'yohu ra Jacobo, nε bi mbähä bu ja ra t'øhø. ² Nε nu'bu mí zøm bu, bim pä'a ra Jesús. Nu rá hmi bi hyät'i tengu'bu ra hyadi, nε nu rá he bi t'axqui tengu'bu ran nequi. ³ Nε nu'u ma mixädihe min 'yohu, bi nu bi zøm bu ra Elías nε ra Moisés, bin yqhu ra Jesús.

⁴ Nε nu ra Pedro buya bi 'yemp'a ra Jesús:

—Gra Hmu, xun ho ngue dí 'buhmbe ua, nε ga hócähe hyu yu t'ungu. Nu n'da gam 'buse, nu n'da dim 'buh ra Moisés, nε nu'a man'da dim 'buh ra Elías, bi 'yεn'a ra Pedro.

⁵ Pε nu'bu mí yä ra Pedro, bi nequi n'da ra güi di fexni, ngue bi go'bu, nε bi 'yø'a n'da ra nde bin yä bu ja ra güi: “Guehna ma Ts'ant'ugä na, εmme dídí huçcä na nε dí numanho. Dami 'yøhmbu 'be'a i xi ahü.” Gue'a bi man'a ra nde bi 'yøpu.

⁶ Nε nu'bu mí 'yø a ra nde u ma mixädihe 'bex bin danyahmu bu häi nε bi nyetho nguetho bin su u. ⁷ Nε nu ra Jesús buya bi mba bu mín danyahmu u nε bi 'yεmbi:

—Dami ndanju, o guín suhu.

⁸ Nε nu'bu mi ndox'u buya njom bi nu, pε hont'a ra Jesús mí 'bäpu.

⁹ Nε nu'bu mam bá εpu 'yu bu ja ra t'øhø buya, bi 'yεn'a ra Jesús:

—Nuya njon gui xihmbu 'be'a gá nuhu bu, jague'bu dá thqmbεnigä bu 'bu u xon du, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi t'εmp'u.

¹⁰ Nε nu ma mixädihe buya bi 'yänni:

—Hanja i εn'u yu xänbate nija ngue m'bet'o thoho ba penc'a ra Elías, nε ja ba ε'a rá Thahni Ojä ngue ra Cristo buya, bi 'yεn'u.

¹¹ —Majuani im ma ngue m'bet'o ba εh ra Elías di hoqui gätho. ¹² Pε dí xi ahü, ya bi zøh ra Elías nε njon bi badi ngue gue'a. Pεgue bi mba ma unbi nε bi mba ma upi, nε ngutho da t'orcä ya, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹³ Ja bi bā u ma mixädihe buya gue tengu'bu ra Elías a ra Xuua Nxixyā.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da ra sändqte

¹⁴ Nε nu'bu mí zøm bu 'buh yu ja'i, bi zøm bu n'da ran 'yohu bu mí 'bäh ra Jesús, nε bi 'yεmbi:

¹⁵ —Gra Hmu, dami 'yørqui ts'u ran huçcate a ma ts'ant'u, jant'a thoho i sändqte nε hønba go i so 'bu xø 'yagui. Ja'bu i so bu ja ra sibi, nε ja'bu i so bu ja ra dehe, hønba go hapu 'yo 'bu xøn zändqte. ¹⁶ Nε bá sigä bu mí 'bu u ni xädi, pε him bi zä bi hyaçpa a ran u in 'youi, bi 'yεn'a ran 'yohu.

¹⁷ Nε bi 'yεn'a ra Jesús:

—Gyu ts'om'bäihü, hin gui εç'yεihü Ojä xun ho. Hangu yu pa ga tøp'a thoho ahü ngue gui 'yç'yεigahü, bi 'yεn'a ra Jesús. Bá si ni ts'ant'u guüm ma, bi t'εmp'a ran 'yohu.

¹⁸ Nu'bu mí zøpu buya, nu'a ra Jesús bi zu a ra zıthu min 'youi, nε bi xifi da bøni. 'Bex bi yan'a ra ts'ant'u buya.

¹⁹ M'bejua buya bin yqhu u ma mixädihe a ra Jesús nubü däm 'busehe.

—Hanja him bi zä dá høngähe thi a ra zıthu min 'youi a ra ts'ant'u, bi 'yεn'u.

²⁰ Bi dā a ra Jesús nε bi 'yεna:

—Him bi zä gá hyømhbü thi ra zïthu, nguetho ts'utho gui 'çc'yeyihü. Man'da zi ts'utho ni t'çc'yeyihü xinda gue n'da rá hmodä ra c'u ngue 'çmmε zicue. Ne nu'bü da zøni gui 'yçc'yeyihü tengu n'da rá hmodä ra c'u, da zä gui xihmbü n'da ra t'øhø: “Dami 'uegue gui thän nü n'danni,” gui 'yçmfü, ne da 'uegue. Hin te gui hyçmfü 'bü majuañi gui 'yçc'yeyihü. Gätho xän hçi i sä gui 'yøthü, bi 'yçnje. ²¹ Pe nu'ü 'da'ü yä zïthu tengu min 'youi a ra ts'ant'ü, xän hçi da hyøn a thi ü, pe hønt'bü çmmε hañ rá mbüi din yaui Oja ne da 'ye't' ran ts'ihme n'da, da zä da hyøn a thi ü, bi 'yçngähe ra Jesús.

Ra Jesús bi ma mahøn'a da tho ne da dçmbçni

²²⁻²³ Ne nu'bü män 'yohe bü ra häi Galilea, bi 'yçnje mahøn'a a ra Jesús:

—Nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, dan dägä bü 'büh yä ja'i ngue da thogä. Pe ga thämbçni 'bü ná hyu pa, bi 'yçn'a ra Jesús. Ne çmmε bi du ma mbüigähe büya.

N'da ran t'änni to'o i jut ra mbeti nangue ra nijä

²⁴ Ne nu'bü má sømhbe bü ra hnini Capernaum a ra Jesús, bi t'çmp'a ra Pedro:

—Xi ni xänbathü, ha hingui jut'a ra mbeti dí haçähe nangue ra nijä, bi t'çmbi.

²⁵ Bi dā a ra Pedro büya:

—Hañä i jut'i, bi 'yçmp'ü.

Ne nubäya nu'bü mi yærü ja ra ngu xín säya a ra Jesús, 'bex bi t'än'na ra Pedro:

—'Be'a guím bëni gra Simón, ha ne'ü yä t'ühni yä ts'ut'abi i jut'a ra mbeti ua ja ma häihü, uague hønt'ü yä ja'i thoho, bi 'yçn'a ra Jesús.

²⁶ Bi dā a ra Pedro:

—Nu'ü yä ja'i thoho.

—Janangue'a hin män zähma'be ga jut'ä 'bü hingui jut'ü yä t'ühni yä ts'ut'abi, bi 'yçn'a ra Jesús.

²⁷ —Pe ni mba bü ja ra dādehe, gui hyü'ts'a n'da ra hua, ne gui xemba rá nde. Gui tïm bü n'da ra mbeti, ngue'a xøt'a ga jut'ui a ra cota a ra nijä, n'dahma hin da bëman'ü ü i haç ra mbeti, bi 'yçn'a ra Jesús.

18

Ra Jesús bi ma to'o xtán hçts'i bü dán nu Oja

¹ Ne xø dá änhde a ra Jesús:

—Xiya, to'o man'da xän hçts'i rán t'çdi bü na hnu bü di manda rá ts'edi Oja, dá çmfe.

² Nu ra Jesús büya bi zohna n'da ra t'ühni ne bi gats'i bi mbämp'ü made, ³ ne bi 'yçnje:

—Majuañi dí xi ahü, nde'bü gui päh ni mbühü gui cohmbü tengu'bü gyü t'ühnihü, nu'bü hin'na hin gui sä gui cøthü bü di manda rá ts'edi Oja 'bü, bi 'yçnje. ⁴ Ne nu'a to'o da gohi tengu'bü ra t'ühni ne da 'yøt'e ngue hin'yä rá ts'edi, gue'a xtán hçts'i rán t'çdi bü na hnu bü di manda rá ts'edi Oja. ⁵ Ne nu'a to'o da numanho n'da ra t'ühni nangue ma thuhugä, nam bøni bi zingä büya, bi 'yçngähe ra Jesús.

Yän t'ü't'ate i ja ua

6 —Pε nu'bu 'bo'o di japi da 'ue a n'da ra t'ahni ngue i εc'yεigui, xηn atho ran anbi da nu. Man'da xηn η xinda gue'bu da t'εrpa ra dojani rá 'yuga ne da thōrpη ja ra dādehe, bi 'yεn'a ra Jesús.

7 —Nhuεcate ahη nangue yam 'βεpate xηn ngu da t'ōt'ahη. Guehma gui nuhη η, pε i huεhi maha to'o di 'βεp'ahη, bi 'yεna.

8 Pε nu'bu guí εmhbu gue'a ni 'yεhη o gue ni guahη di 'βεp'ahη gui 'yōthη ra ts'oqui, pε xηn ho 'bu gui hyεjη gui 'yεmhbu bu yatho. Nguetho man'da xηn ho 'bu dan 'datho ni guahη o gue dan 'datho ni 'yεhη 'bu gá mba bu ja ra te mazai, xinda gue'bu di yoho ni 'yε o gue di yoho ni gua ne gui mba bu ja ra sibi njam'bu da huεt'i. 9 Ne ngutho 'bu gui εmhbu gue'a n'da ni dāhη di 'βεp'ahη gui 'yōthη ra ts'oqui, pε xηn ho 'bu gui hyahmbu gui 'yεmhbu bu yatho. Nguetho man'da xηn ho 'bu dan 'datho ni dāhη 'bu gui cuthη bu ja ra te mazai xinda gue'bu di yoho ni dāhη ne gui mba bu ja ra sibi njam'bu da huεt'i, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ran t'uti nangue ra de'yo bim 'bedi

10 —Dami jamansuhη a guí othη. Hin gui 'yōthη tengu'bu nte di muui η zicue, nguetho dí xi ahη nu yam 'behni Oja di jamansu η, ne zai i 'burpη ja rá hmi ma Ta bu mahεtsi η yam 'behni. 11 Nguetho nugā, ngue dán ja'igā ua ja ra ximhāi, bá εcā ngue ga nyanba yá te η xom 'bedi nangue yη ts'oqui, bi 'yεn'a ra Jesús.

12-13 —'Be'a guím bεmhbu bi 'yōt'a n'da ran 'yohη ngue mí si n'da ciento yá de'yo. Ne bim 'be a n'da. Ha him bi hyon'a bim 'bedi. Pε bi zopη η goho 'dāte ma 'de'ma guto bu mi sapaxi η, bi mba bi hyon'a bim 'bedi. Ne nu'bu mi djni, man'da bin johya nangue'a, xinda gue'η mí'da ngue him bim 'bedi. 14 In jabu ma Tahη bí 'burpη mahεts'i, in ndepe xinga n'da dim 'bedi, madague'a hin te di muui bu na hnu, bi 'yεn'a ra Jesús.

N'da ran hocpi nangue yη 'yεc'yεi

15 Ne man'da ram hma bi man ra Jesús, bi 'yεngāhe:

—Nu'bu n'da ni cuhη bu ja ram peti, 'bu hinga gue'a da 'yōt'e e, gui xi 'bu guí 'buseui, janangue'a da bađi hingui ho a bi 'yōt'e e, bi 'yεngāhe ra Jesús. Ne nu'bu bi 'yōmanho a gui xifi, ya gá taha gá hocpa rá mbai a ni cu. 16 Pε nu'bu hingui ηrpa ra güenda a gá xifi, gui six man'da o gue mí yoho yη cu din testigo nangue'a guí mammi. 17 Pε nu'bu guexta'a him bi 'yεrpathoη ra güenda a guí mammi mahōn'a, gui mam bu ja ram peti buya. Ne nu'bu him bi 'yεrpa ra güenda a 'be'a gá xihmbu bu, pεgue gui 'yōthη tengu'bu hin ni cuhη a buya, bi 'yεngāhe ra Jesús.

18 —Majuani dí xi ahη, nu 'be'a guí εmhbu hingui ho ua ja ra ximhāi, nepη mahεts'i i t'εmbi hingui ho a. Ne ngutho a guí εmfη xηn ho, nepη mahεts'i i t'εmbi xηn ho a, bi 'yεngāhe ra Jesús.

19 —Ne nu'bu guí yohmi 'bu n'dat'a guím bεmmi 'bu ja a guí ahui ma Tahη 'burpη mahεts'i, nu'a di 'da aui a gá 'yāhui. 20 Nguetho nu'bu dim peti nangue ma thuhugā 'da, madague'bu yoho o gue hyu, pεgue dí 'bā i nde bu, bi 'yεn'a ra Jesús.

21 Ne bi 'yān'na ra Pedro:

—Gra Hmu, xi'bu ja 'be'a da 'yōrca n'da ra ja'i, hangu yη nidi ga punbi. Ha xōt'a yoto nidi, bi 'yεn'a ra Pedro.

22 Bi dā a ra Jesús:

—Hinga hōnt'i yoto nidi, pε nde'bu thocpa tho gui punbahη, bi 'yεn'a ra Jesús.

N'da ran t'uti a him bi punba rá mimbefui

23 —Janangue'a dí xi ah_u, nu'a nán ts'ut'abi Ojã, i øt'e tengu bi 'yøt'a n'da ra ts'ut'abi 'b_u mi 'yærpa ra güenda hangu in dupate yám fäts'ih_u. 24 Ne nu'b_u mi nu rá søcuã, 'bexgue bi manda ba ts'i a n'da ngue min dupate y_u millone thoho. 25 Pe nu'a ra jã'i, hin'y_u 'be'a mi ja ngue xtán zã xtán gut'a min dupate. Ne nu ra ts'ut'abi b_uya, mi nde xtá mbã a, ne yá t'uhni, ne rá xisu mí 'b_up_u ja rá ngu, ne 'be'a gã mí pe'ts'i, ngue da gut'a ndupate. 26 Ne nu'a ran 'yoh_u b_uya bin danyahmu ne nts'edi bi 'yãp ra mate a rá hmu: “Gra hmu, tøcpi ts'ã, jante tho ga jut'i i.” 27 Nu rá hmu b_uya bi huç'c'a, ne bi punba a rán dupate ne bi thøh p_uya. 28 Pe nu'b_u mi ne xp_u, bin c'at'ui n'da rá mimbefiui xí hmit'i ts'ã ra mbeti. Nu'a xí mba ma thøgue b_uya, 'bexgue bim bent'ãte, bi bændba rá 'y_uga a bin c'at'ui, ne bi 'yẽmbi: “Curca a ma mbeti guí tuc ya,” bi 'yẽmbi. 29 Ne nu'a rá mimbefiui b_uya bin danyahmu ne nts'edi bi 'yãp rá mate, bi 'yẽmbi: “Tøcpi ts'ã, jante tho ga jut'i i,” bi 'yẽmbi. 30 Pe nu'a xí mba ma punbi him bi dø'mi, bi got'a fãdi, ẽmbi din ofãdi jague'b_u da gut'a in dupate. 31 Ne nu yá mimbefiui b_uya ẽmme bi bændumbã 'be'a bi 'yøt'a xí mba ma punbi, ne bi mba bi xi a rá hmu 'be'a bi 'yøt'a. 32 Nu yá hmu b_uya bi manda bá ts'i a ran 'yoh_u mahøn'a ne bi 'yẽmbi: “Gra ts'om'bã, nugã dá pun'ni i 'b_u gmí 'yãc ra mate, madague'a xøn ngu guí tuqui. 33 Nde'b_u ne'e xquí huç'c'a ni mimbefiui,” bi 'yẽn'a rá hmu. 34 ẽmme bin cuẽ a rá hmu, bi manda da jot'gue'b_u go bi gut'a gãtho y_u millone min dupate, bi 'yẽn'a ra Jesús, 'b_u mi man a ran t'uti.

35 Din jab_u da 'yøt'ah_u ma Tah_u 'b_up_u mahẽts'i 'b_u hin gui punbah_u ni mijã'ih_u ngue gãtho ni mbãih_u, bi 'yẽngãhe ra Jesús.

19

Man'da ram hma nangue ran hyẽgui

1 Ne nu'b_u mi gua'a man ra Jesús, bi bøm b_u Galilea, bi hyãx ra 'yu ni mba b_u ra xequi Judea, 'danguadi ra dãthe Jordán. 2 Ne xøn ngu y_u jã'i bi denthoho ne bi hoqui xøn ngu y_u hyẽnni.

3 Ne nub_uya, bi zøm b_u'da ma ngærpihe ngue y_u fariseo, b_u mi 'bãh ra Jesús. Mí honi 'be'a dí yãpi, ne bi 'yẽmbi:

—Ha sä da hyeh rá xisu n'da 'b_u madí ts'utho 'be'a da 'yøt'e, bi 'yẽn'ã.

4 Nu ra Jesús bi dãti:

—Ha hin gá nuh_u b_u ja rá m hman Ojã, ngue'b_u rá mbudi thoho ra ximhäi bi zãn Ojã n'da ran 'yoh_u ne n'da rá xisu. 5 Ne i mam b_u: “Nu n'da ran 'yoh_u him man da den'na rá ta o rá mbe 'b_u dim 'bãhmi rá xisu, pe dim 'bãhmi da gohi tengu'b_u n'dan jã'itho,” i ẽm b_u ja rá m hma Ojã. 6 Janangue'a nu'b_u n'da ran 'yoh_u i 'bãhmi rá xisu, pe hingui yonjã'i b_u na hnu, n'datho. Ne nu'a bi zãn Ojã, dim 'bãi tengu'b_u n'dan jã'itho, pe hin njon da bẽni din hyẽgui, bi 'yẽn'a ra Jesús, bi t'ẽmp'ã y_u fariseo.

7 —Hanja gní 'yẽnje, ne nu ra Moisés bi ma da t'øt'a n'da rá søcuã ran xuni 'b_u da hyeh rá xisu n'da ran 'yoh_u, bi 'yẽn'ã y_u fariseo.

8 Xø bi 'yẽn'a ra Jesús b_uya:

—Gue'a bi 'yo't'a ra Moisés, nguetho ẽmme xãm me ni mbãih_u. Pe nu'b_u rá mbudi ra ximhäi him mín jab_u. 9 Ne dí xi ah_u, nu'b_u n'da ran 'yoh_u bi hyeh rá xisu ne him mí 'yomt'ẽni a rá xisu, pe nu'b_u bin that'ui man'da ra xisu a ran 'yoh_u, ya i 'yomt'ẽni a b_uya. Ne nguetho 'b_u n'da ran 'yoh_u din that'ui n'da ra xisu bi thegui, ne a ra 'yomt'ẽni a b_uya, bi 'yẽn'a ra Jesús.

10 Ne nub_uya, dá ẽmbãhe ra Jesús:

—Nu'bu hingui sä da hyeh rá xisu n'da, man'da xun ho 'bu hin din thät'a n'da 'bu.

¹¹ Ra Jesús bi 'yena:

—Pe hinga gátho da zä din jabu, pe hont'u bi zän Oja din jabu. ¹² Nguetho i 'bu i 'da ngue him bim 'bah rá xisu nguetho yu mbedi gue'bu go mim 'bai. Ne nu'u mi'da yun 'yohu him bim 'bah yá xisu nguetho bi mbocpa u yá hmu. Ne nu'u mi'da, yá pähä zehé him bim 'bah rá xisu nguetho gue'a í ts'anni ngue hin dim 'bah rá xisu, ngue nte di heni nangué rá 'befi Oja mahets'i da 'yot'e. Nu'a to'o da bēn'na ram hma na, gue'a da ba a, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yāp rān jāpi Oja nangu'e u yu t'uhni

¹³ Ne nubaya bá ts'inba 'da yu t'uhni bu mi 'bah ra Jesús, ngue'a mi hndepe da dospa yá yā yu t'uhni, ne da 'yāp rān jāpi Oja nangu'e u yu t'uhni. Nugāhe buya, dá hecpāhe u yá ta u yu t'uhni ngue hin da thopu 'bā a ra Jesús. ¹⁴ Pe nu ra Jesús bi 'yēnje:

—O guí hecpahu yu t'uhni ngue him ba thocua, pe dami jafu ba thocua, nguetho nu'u to'o di manda rá ts'edi Oja, tengu'bu yu t'uhni u, bi 'yēna.

¹⁵ Ne bi dospa yá yā yu t'uhni buya ne bi 'yāp rá mfāts'i Oja. Ne nu'bu mi jua a bi 'yot'a ra Jesús, dá pōngāhe bu buya.

N'da ra membeti bi nyqui ra Jesús

¹⁶ Ne man'da ra ts'ant'u bi mba bu 'bā a ra Jesús ne bi 'yēna:

—Hoga xānbate i, 'be'a nin ho da zā ga øt'ä ngue ga tīngā ra te, bi 'yēna.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yēmp'a:

—Ha guím be'ni 'be'a guí ma ngue guí engui xun hogui, nguetho hont'a xun ho a Oja. Pe nu'bu guím nde guí tīn ra te, dami jā'ts'u yun t'ēdi.

¹⁸ —Nda'a nín t'ēdi, bi 'yēn'a ra ts'ant'u.

¹⁹ Bi dā'a ra Jesús:

—O guí hāpa rá te ni mijā'iui, o guí 'yomt'ēni, ne o guím pe, ne o guí man yu fehni, ne guí numansu ni ta ne ni mbe, ne guí huēc ni mijā'iui tengu'bu da guesē i, bi 'yēn'a ra Jesús.

²⁰ —Gātho u xtā jā'ts'i gue'bu go mán t'uhni, 'be'a man'da di 'bedi ga øt'e, bi 'yēn'a ra ts'ant'u.

²¹ Nu ra Jesús bi 'yēmp'a:

—Nu'bu guí nde guí tīn ra te, ní mba bá pä 'be'a gātho i ja i, ne guí darpa yu hyoya a rá muui 'be'a gātho ga pä, ne din ja'a man'da di muui bu mahets'i buya, ne nubaya ba ēhe guí tengui.

²² Pe nu ra ts'ant'u 'bu mí 'yō a bi xifi, ēmmē bi du rá mbai, nguetho ēmmē xun ngu 'be'a gā mi ja, ne bi mbeng thoho buya.

²³ Ne nu a ra Jesús buya:

—Majuāni dí xi ahū, bi 'yēna, xun hēi da yērpū di manda rá ts'edi Oja n'da ra membeti. ²⁴ Dami 'yōhmbū mahōn'a. Man'da hingui hēi da yat'a ra camello bu ja rá gu ra 'yofani, xinda gue'a n'da ra membeti da yērpū di manda rá ts'edi Oja, bi 'yēnje.

²⁵ Ne dá hyonya thohohe 'bu má øhmbe bi ma ra Jesús. “To'o maha da zā din yāni,” dán 'yēm zehēhe buya.

²⁶ Bi hyērcāhe ra Jesús ne bi 'yēnje:

—Hin da zā da 'yōzehē yu jā'i, pe nu'a Oja hingui hēmp'a da 'yōrpū u yu jā'i.

²⁷ Nu ra Pedro buya bi 'yēmp'a ra Jesús:

—Gra Hmu, nugähe dá socähe gätho 'be'a mí pëts'ähe ne dá ten'nahe, 'be'a maha ga tïmhbe ya.

²⁸ Ra Jesús baya bi 'yëñje:

—Majuani dí xi ahü, 'bä bin ja ma'da'yo mahëts'i ne ma'da'yo ra ximhäi, din ja ma ts'edi mixte, ga hupä ja ma mëxa ga øt' ran ts'ut'abi, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. Ne ahü gui 'de'mayoho ahü, 'darbä ga huhmbä, ga comhbä ma ts'edigä, ne'ahü ga juänbahü ma mi israelhä dyä judiöhü, bi 'yëngähe ra Jesús.

²⁹ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yëna:

—Nu'a to'o bi zoh rá ngu, o gue rán 'yohü o gue rán ju, o gue rá ta o gue rá mbe, o gue rá xisu o gue yá t'ühni bi zogui ngue bi dengui, o gue rá huähi, da dāha man'da xün ngu xinda guet'a n'da ciento nidi, ne a ra te mazäi da hyäni, bi 'yëngähe ra Jesús. ³⁰ Pegue nu'ü im bëni i 'bet'o dim 'bejua ü. Pe nu'ü t'ëmbi i 'bejua, dim 'bet'o ü, bi 'yëngähe ra Jesús.

20

N'da ran t'uti bi 'yøt'a n'da ra me'bëfi

¹ Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, bi 'yëna:

—Nu'bä bi 'yøt' ran ts'ut'abi Ojä, din ja tengu bi 'yøt'a n'da ran 'yohü mí ja ra dāhuähi. Midi 'yonba yä mbëfi 'bä xudi thoho. ² Ne 'bex bi xifi hangu da gu't'i, ne bi mba bē ja rá huähi ü baya. ³ Nu'bä mbe guto xudi, xø i 'yo bā hnini a ra me'bëfi mahøn'a, ne bi nu'da yän 'yohü mi 'yotho bā ne bi mben bā ja rá huähi. ⁴ “Ní mbähä, gam pëhmbä, ga jut'ahü hangu dí nde ahü gui tåhmbä,” bi 'yëmbi. Ne bi mba ü baya. ⁵ Ne nu'bä mi hyuxyadi, xø 'yo bā ja ra hnini mahøn'a ra me'bëfi ne bi mbenh mi'da bā rá huähi. Ne'bä mi zøn'a hyu nde, xø bi mbenh mi'da. ⁶ Ne'bä mi zøn a cüt'a nde, xø 'yo bā mahøn'a ne bi nu'bä mi'da yä ja'i: “Hanja ngue xcán dethohü,” bi 'yëmbi. ⁷ “Nguetho njon bi xije ra 'bëfi,” bi 'yëñ'ü. Ne bi 'yëmp'ü: “Ní mbähä bā ja ma 'bëfigä gam pëhmbä bā, ga jut'ahü hangu dín ndegä ga jut'ahü,” bi 'yëmbi. ⁸ Nu'bä min de baya nu ra me'bëfi bi xi a rá ngäpa mbëfi: “Dami zøn'dä yä mbëfi, m'bet'o gui jut'ü m'bejua bi zøni,” bi 'yëmp'a. ⁹ Ne nu'bä mi mba nju't'i ü xi zøm bā ja ra huähi 'bä cüt'a nde, bin ju't'i tengu'bä gä ra pa xtím pëfi. ¹⁰ Ne nu'bä min ju't'ü bi mbäm xudi ra 'bëfi, bi bëni ngue man'da xtán dāha xün ho xinda gue'ü n'da ora tho bim pëfi. Pegue 'da'angu bi dāha. ¹¹ Janangue'a bin cue ü 'da ¹² ne bi 'yëmp'a ra me'bëfi: “Hanja ngue 'da angu gä jurcahe ü m'bejua bi zøhø, ne ts'utho bim pë ü. Pe nugähe, gätho ra pa dām pëmhbe, madague'a xäm pa ra hyadi,” bi 'yëmbi. ¹³ Pe bi dät'i, bi 'yëmp'a n'da mí 'bäpü: “Xi'e n'yø, nte man ts'o dá øt'e e. Ha hinga gue'a dá xi i dá jut' i. ¹⁴ Dami hyän'a nin zäbi, ní mba. Nugä, i ja ma pähä 'da angu ga jut'ahü ü rán zegui bi zøhø. ¹⁵ Ha hin'yä man t'ëdi ga øt'ä a dín nde ga øt'ä nangue ma mbëti, uague gui seya nguetho dá ørpa ran hocjä'i n'da,” bi 'yëñ'a ra me'bëfi baya, bi 'yëñ'a ra Jesús 'bä mi man a ran t'uti. ¹⁶ Ne ngubä din ja 'bä bin ts'ut'abi Ojä. Nu'ü m'bejua dim 'bet'o ü, ne nu'ü 'bet'o dim 'bejua ü. Xün ngu bi zonhd Ojä, pë hinga gätho bi huahni, bi 'yëngähe ra Jesús.

Xø bi ma mahøn'a ngue da du ne da dqmbëni ra Jesús

¹⁷ Ne nu'bä mi ts'utho ga sømhbë bā Jerusalén, dí 'yohe bā ja ra nguani. Ne bi gügähe bā ma'ueni ts'ü a ra Jesús, dí 'de'mayohohe, ne bi 'yëñje:

¹⁸ —Nuya ga mbähä bā Jerusalén. Nu'bä dá sømhbä bā, da mba ma dägä bā 'büh yä hmumbäjä ne yä xänbate nijä, ngue da hyögä, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ¹⁹ Ne di dägä bā 'bä ü him ma mijudiöhü, ne din thengui ne da

thexcä ne di cuarcä bu ja ra za, ga tu bu, ne da t'ägui. Pe nu'bu ná hyupa ga thambɛnigä, bi 'yɛngähe ra Jesús.

Rá mbe ra Jacobo ne ra Xuua bi 'yáp rá mate ra Jesús nangue yú ts'unt'u

²⁰ Ne nu'a rá mbe ra Jacobo ne ra Xuua, ngue yú ts'unt'u ra Zebedeo u, bin danyahmu bu ja a rá gua ra Jesús, in nde 'be'a da 'yäpi. ²¹ Ne nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—'Be'a guí nde ga øt'e e, bi 'yɛmbi.

—Dami 'yørca ra mate ngue nu'bu gui 'yøt' ran ts'ut'abi, 'da xtí hyut'u ma t'uhni, bi 'yɛn'a ra xisu.

²² Bi dā a ra Jesús:

—Pe hin guí pādi 'be'a nam bøn'a gá 'yāqui.

Ne bi 'yän'na ra Jacobo ne ra Xuua:

—Ha guí ɛna ne'auí gui hyät'ui gui nuuí ran unbi tengu gan nugä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ne bi dā u buya:

—Hāha, ga hāt'be.

²³ —Majuāni maha, ne'auí gui nuuí ran unbi tengu gan nugä, pe hingui sä ga 'da'a ran t'ɛdi guí āhmi. Pe gue'a ma Ta di un rán t'ɛdi to'o in ndepe 'da xtí hyutho 'bu dán ts'ut'abigä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁴ Ne nugähe dí 'det'agähe buya dán cue 'bu má øhmbe a 'be'a bi man u yoho.

²⁵ Ne gä bi zongahe ra Jesús dí 'de'mayohohe, ne bi 'yɛnje:

—Nu'u yu ts'ut'abi ua ja ra ximhäi i øt' yú 'yɛhe to'o gätho di manda, ne tengu'bu maguese yú ts'edi u. ²⁶ Pe nu'ahu hinga gue'a gui 'yøth u a. Pe gue gan 'yɛhe thohohu nangue u mí'da 'bu guí nde din ja ni ts'edih u. ²⁷⁻²⁸ Ne nu'ahu 'bu guín nde gam 'bet'oh u, gui 'yøth u ngue hin'y u ni ts'edih u ne gan 'yɛhe thohoh u, tengu thohogä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, him bá ɛcä dam hmugä, pe bá ɛcä dan 'yɛhegä ne ga dā ma te gan yānba yú te yu ja'i, bi 'yɛnje ra Jesús.

Yoho yu xädä bi hoc'a ra Jesús

²⁹ Ne nu'bu xø má nexhe bu ra hnini Jericó, xun ngu yu ja'i bi denthon ra ra Jesús. ³⁰ Ne mí hup u yoho yu xädä bu ja ra nden'yu. Nu'bu mí 'yøde mba bu ra Jesús, bi mbafi:

—Grá Hmu, rá m bom'bet o i ra David, dami huɛgä'be, bi 'yɛn'u yu xädä.

³¹ Ne nu yu ja'i min 'yoh u ra Jesús bi hecpa u yu xädä. Pe man'da bi mba u, bi 'yɛm mahøn'a:

—Grá Hmu, rá m bom'bet o i ra David, dami huɛgä'be, bi 'yɛn'u.

³² Nu ra Jesús buya 'bu mí 'yø a man u yu xädä, bi 'yänni:

—'Be'a guín nde ga øt'auí, bi 'yɛmp'u.

³³ Nu'u bi dāti:

—Grá Hmu, xoga ma dā'be, bi 'yɛn'u.

³⁴ ɛmmɛ bi huɛc'a ra Jesús u, bi dārpa thoho yú dā, 'bex bi xoh yú dā ne bi den'na ra Jesús buya.

21

Yu ja'i bi 'yɛspa a ra Jesús 'bu mí yu rpu Jerusalén

¹ Ne bi zøm bu ja ra ndehnini Betfagé, nub u ja ra nyuni Olivos, ne him ma yabu ra hnini Jerusalén. Nu ra Jesús buya bi mben'ndu yoho ma mixädihe, ² ne bi 'yɛmbi:

—Ní mbɛ nɛ ja ra t'ahnini, guehnɛ gua tɪmmi n'da ra buru in 'youi rá bási. Bá xocui, nɛ bá siui ua ɛ. ³ Nu'bu da t'ɛn'auí 'be'a gui jahui, “Nu'a ra hmu da hyon'i ts'ɛ nɛ 'bexgue ba sin'a thoho'be,” gui 'yɛm thohoui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴ Nɛ guehna bi man ra pɔngahyɔ maya'bu ngue din ja 'bu mi 'yɛna:

⁵ Gui 'yɛmfɛ yɛ mɛngu bu Jerusalén:

“Dami nuhu ya ba ɛcua ni hmuts'ut'abihu,
nɛ hin din 'yɛts'i, ba hyux'a n'da zi buru thoho
bán 'youi rá bási,” gui 'yɛmfɛ,
bi 'yɛn'a ra pɔngahyɔ maya'bu.

⁶ Nu ma mixádihe buya bi mba nɛ bi 'yɔt'a bi xih ra Jesús. ⁷ Nɛ bá si ra buru nɛ'a rá bási, nɛ bi gɔspa yú coto nɛ bi hyux'a ra Jesús buya. ⁸ Nɛ nu yɛ jɔ'i ɛmme xɛn ngu ɛ bi dɛnni nɛ bi mbøh yú coto bu ja ra 'yu nɛ yú pahni, nɛ yú paxi yɛ za bi mbøcpa bu ngue da thopu ra Jesús. Nɛ bi 'yɛt'inde ra Jesús. ⁹ Nɛ nu'ɛ i 'bet'o nɛ'ɛ bim 'bejua bi mbuh na thuhu buya, bi 'yɛna:

—Mixte thoho rá ts'edi rá m bom'bet'o ra David. Nɛ xɛn ngu rán japi in 'youi, nguetho bá ɛhe nangue rá thuhu Ojɔ, ra Hmu. Mixte thoho Ojɔ mahɛts'i, bi 'yɛn'ɛ yɛ jɔ'i bu ní mba.

¹⁰ Nɛ nu'bu bi yɛrpɛ Jerusalén ra Jesús, gátho mi 'buɛpɛ ja ra hnini bi hyonya thoho, nɛ bi 'yán'ndɛ mín 'yohu ra Jesús:

—To'o nín 'yohu na, bi 'yɛn'ɛ.

¹¹ —Guehna ra pɔngahyɔ, ra Jesús, ra mɛngu Nazaret bu ra hái Galilea, bi 'yɛn'ɛ bi t'ánni.

Bi hyon a thi ɛ mim pá bu ja ra nijɔ ra Jesús

¹² Nɛ nu'bu mi zøm bu Jerusalén a ra Jesús bi yɛrpɛ ja rá dɔnijɔ Ojɔ, bi hyon a thi gátho ɛ mim pá bu nɛ'ɛ mín tái bu. Nɛ bi ndønpa yú mɛxa ɛ midí páh yɛ mbɛti, nɛ bi buntpa yán thuts'i ɛ mi pá yɛ ts'áha, nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

¹³ “I thø a ma ngu ngue da mba nthandegá bu,” i ɛn Ojɔ, i ɛm bu ja rá m hma. Pɛ nu'ahu gá 'yørpadaɛ tengu'bu ra hyádo guerpɛ nín 'yɔn'ɛ yɛ bɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁴ Nɛ nu'bu mí 'buɛpɛ ja ra dɔnijɔ, xø bi zøm bu mi'da yɛ xädä, nɛ'ɛ mi dogua. Nu ra Jesús bi hoc'ɛ buya. ¹⁵ Pɛ nu yɛ hmumbájɔ nɛ yɛ xänbate nijɔ him bi numanho yán t'øt'e bi 'yøt'a ra Jesús bu. Nɛ bin cue 'bu mí 'yø a bi man'ɛ yɛ t'uhni 'bu mí 'yɛna: “Majapi rá m bom'bet'o ra David,” bi t'ɛmp'a ra Jesús:

¹⁶ —Ha hin gui ø'a 'be'a man yɛ t'uhni ngue i ɛ'ts'i i, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

—Dí øcá a i man'ɛ, bi 'yɛn'a. Pɛ xi ahɛ ha hin guím bɛmhbu a i mam bu ja rá m hma Ojɔ ngue i ɛna:

Gá japi bi bømanko a i man

ɛ yɛ t'uhni 'bu i ɛ'ts'i i,

bi t'ɛmp'a Ojɔ 'bu mi t'ɛmbi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁷ Nɛ bi zøtpɛ ɛ yɛ hmumbájɔ nɛ yɛ xänbate, dá mbäcähe a ra Jesús, bán oxähe bu ja ra hnini Betania.

Ra Jesús bi japi da 'yot'a n'da ra za

¹⁸ Nɛ nu'bu mí hyax buya, xø dá pengähe a ra Jesús bu Jerusalén. Nɛ bin tumanthuhu bu 'yu. ¹⁹ Nɛ bi nu n'da ra za bu ja ra nden'yu, bi mba ɛna da dɛcpa n'da rán dät'ä. Pɛ hønt'ɛ yú paxi mi ja. Nɛ bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nuya, njám'bu din zuh nin dät'ä ya.

Nɛ 'bexgue bi 'yot'a ra za buya.

²⁰ Nu'bu mán nuhe bi 'yot'a ra za, dá hyonya thohohe nɛ dá änhde ra Jesús:

—Hanja í 'yot'a n'dihi ra za, dá ɛmfɛ.

²¹ Bi dǎ'a ra Jesús:

—Majuǎni dí xi ahɛ, nu 'bɛ gui 'yɛc'yɛigahɛ xɛn ho, nɛ n'dat'a guim bɛmhɛbɛ a rá ts'edi Oǎ, hinga hɔnt'a dá ɔt'á sǎ gui 'yɔthɛ, pɛ sǎ gui 'yɔthɛ man'da xɛn hɛi. Sǎ gui xihmbɛ nɛ ra t'ɔhɔ: “Dami 'uegue guin hyɔzɛhɛ bɛ ja ra dejǎ,” gui 'yɛmfɛ, nɛ da 'ueh pɛya. ²² Nɛ nu Oǎ dí 'da ahɛ 'bɛ'a gǎ gui áfɛ 'bɛ n'dat'a guim bɛmhɛbɛ a rá ts'edi Oǎ, bi 'yɛngǎhɛ ra Jesús.

Bi t'ǎn'na ra Jesús to'o bi un rán t'ɛdí

²³ Nɛ nu 'bɛ má sɔmhɛbɛ bɛ Jerusalén, xɔ bin xǎnbate bɛ ja ra dǎniǎ a ra Jesús. Nɛ xɔ bi mba bɛ yɛ hmumbǎǎ nɛ mi'da ma ngɛrpihɛ, nɛ bi 'yǎn mahɔn'a:

—Hanja gní 'yɔt'a njabɛ. To'o bi 'da'a nin t'ɛdí, bi 'yɛn'a.

²⁴⁻²⁵ Bi 'yɛn'a ra Jesús bɛya:

—Nɛcǎ ga ǎn'nahɛ to'o bi un rán t'ɛdí ra Xuua ngue bi 'yɔt' ran xixyǎ. Hague Oǎ uague yɛ jǎ'i. Nu 'bɛ gui xijɛ, nɛcǎ ga xi ahɛ to'o bi 'dacǎ man t'ɛdí bɛya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ bin 'yɛmzɛhɛ ɛ yɛ hmumbǎǎ nɛ yɛ xǎnbate niǎ:

—“Bɛ'a gue ga xihmbɛ, nguetho nu 'bɛ ga ɛmfɛ, “Oǎ bi un rán t'ɛdí a ra Xuua,” nɛ da 'yɛna: “Hanja hin gǎ 'yɛc'yɛihɛ thǎ.” ²⁶ Nɛ nu 'bɛ ga ɛmfɛ, “yɛ jǎ'i thoho bi un rán t'ɛdí ra Xuua,” pɛ da zǎjɛ yɛ jǎ'i 'bɛ, nguetho im bɛn ɛ ngue rá pɔngahyǎ Oǎ a ra Xuua, bin 'yɛmzɛhɛ ɛ.

²⁷ Janangue'a bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Hin dí pǎhmbe, bi 'yɛntho ɛ.

Nu ra Jesús bɛya bi 'yɛna:

—Xinga guecǎ ga xi ahɛ to'o bi 'dacǎ man t'ɛdí ga ɔt'á a dá ɔt'á, bi t'ɛmp'ɛ.

Ran t'uti a yoho yɛ ts'unt'ɛ bi sih ra 'bɛfi

²⁸ Nɛ man'da bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu n'da ran 'yohɛ mí 'bɛ i yoho yǎ ts'unt'ɛ. Nɛ bi 'yɛmp'a n'da rá ts'unt'ɛ: “Ní mba bɛ huǎhi, bǎm pɛfi,” bi 'yɛmbi. ²⁹ Nɛ bi dǎ'a rá ts'unt'ɛ: “Hin'na, hin ga mba,” bi 'yɛntho. Pɛ m'bɛjua bin 'yomfɛni ts'ɛ nɛ bi mba bim pɛfi. ³⁰ Nɛ'a man'da rá ts'unt'ɛ bi xifi da mba mahɔn'a. “Hǎhɛ, ga mba,” bi 'yɛna. Pɛ him bi mba, bi 'yɛn'a ra Jesús. ³¹ Nɛ xɔ bi 'yǎn'ndɛ yɛ xǎnbate niǎ:

—Nuya, dami xiqui nangue ran t'uti dá xi ahɛ, nda'a ní ts'unt'ɛ ngue njuǎntho bi 'yɔt'a rá pǎhǎ rá ta, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu'ɛ bi dǎti:

—Masque nu'a ra ts'unt'ɛ him mi nde da mba 'bɛ ra mbɛdi, gue'a njuǎntho bi 'yɔt'a rá pǎhǎ rá ta, bi 'yɛn'a.

Nɛ nubɛya bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Guehɛ majuǎni dí xi ahɛ, nu yɛ ziyate hyǎcǎhǎi nɛ yɛ xisu 'yomt'ɛni, man'da da yǎrpɛ dí manda rá ts'edi Oǎ, pɛ nu ahɛ hin gui cɛthɛ bɛ. ³² Nguetho nu 'bɛ mi xi'ahɛ a ra Xuua Nxixyǎ, bi xǎn'nahɛ a ra 'yu xɛn ho, nɛ nu ahɛ hin gǎ 'yɛc'yɛihɛ. Pɛ nu yɛ hyǎcǎhǎi nɛ yɛ xisu i 'yomt'ɛni, man'da go bi 'yɛc'yɛi ɛ nɛ bi pǎh yǎ mbɛi. Nɛ nu 'bɛ gmí nuhɛ ɛ, nɛ guexta'a hin gǎ nde gǎ pǎh ni mbɛihɛ, bi t'ɛmp'ɛ yɛ hmumbǎǎ nɛ yɛ xǎnbate niǎ.

Rán t'uti yɛ ts'om'bǎi mbɛfi

³³ Nɛ bi 'yɛm mahɔn'a ra Jesús:

—'Yɔhmbɛ ts'ɛ man'da ran t'uti ga xi ahɛ. Mí 'bɛ a n'da ran 'yohɛ mi ja rán uǎndǎt'á, nɛ bi fɔt'e, nɛ bi hyɔ a n'da ra ngu guerpɛ da thɛmp' yɛ guindǎt'á. Nɛ bi mbǎ'ma n'da ra jǎdo xɛn hɛts'i, da ndɛx'ɛ da nu rá hǎi.

Nε nubɔya bi hmit yá häi ɯ 'da yɯ mbɛfi, nε bi nde bi mba n'danni a ran 'yohɯ bɔya. ³⁴ Nε nu'bu mi ts'utho din ja yɯn dät'ä, bá pehn'i 'da yú 'yɛɛ da duspa ɯ yán dät'ä, nguetho gue'a án yaɯɯ a, ngue di un'ni ts'ɯ 'be'a da bəm bɯ. ³⁵ Pε nu'ɯ yɯ mbɛfi bi bent'ɯ yám 'behni a ra hmu. Nu'a n'da bi mbemthoho. Nu'a man'da bi hyotho. Nε nu'a man'da, bi hyøta dotho a. ³⁶ Nε xø mahø'n'a, bá pehn mi'da xɯn ngu yú 'yɛɛ ngue xtan duspa yán dät'ä a rá mbeti ran uændät'ä. Pε nu'ɯ yɯ mbɛfi xø bi bent mahø'n'a 'bu mi zøpɯ ɯ, nε 'da'angu bi t'ørpe tengu bi t'ørpa ɯ mbadi bi zøpɯ.

³⁷ Nε nubɔya bá pen'na rá ts'unt'ɯ zɛɛ a rá mbeti ra huəhi. Bi bɛni: “Masque da numansu na ma ts'unt'ɯ.” ³⁸ Pε nu'bu mí nu ba ɛpɯ rá ts'unt'ɯ, nu yɯ mbɛfi xø bi bɛn'ɯ: “Nuna, rá ts'unt'ɯ zɛɛ, da gohmi ra häi na 'bu bi du rá ta. Pε mbähä ga hohɯ, janangue ga cosehɯ ra häi bɔya.” ³⁹ Nε bi bent bɔya, bi zixpɯ ma'ueni nε bi hyo, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁰ Nu ra Jesús bi 'yän'ndɯ mí 'bäpɯ:

—Xi'bu da mbase na ra hmu, 'be'a da jap'ɯ yú mbɛfi 'bu, bi 'yɛmp'ɯ.

⁴¹ Bi dɔ ɯ bɔya:

—Masque da hyo ɯ yú mbɛfi, nguetho ɛmmɛ yɯ ts'om'bäi ɯ, nε nu rá häi bɔya di hmit'ɯ i pɔdi da gu't'a ra renta 'bu bi zøn ra pa da gu't'i, bi 'yɛn'ɯ.

⁴² Nε xø bi 'yɛm bɔya:

—Ha njəm'bu gá nuhɯ bu ja rá m hma Ojɔ a ram hma i ɛna:

Nu'a ra do bi bunt'ɯ yɯ gɔdo 'bu mi hyøh ra ngu, gue'a ra do man'da mahyoni, tengu thoho yɯ guangu.

Gue'a bi zän Ojɔ a,

nε gui hyonya thohohɯ,

i ɛm bu rá m hma Ojɔ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nε gue'a i mam bu nangue a rá Thahni Ojɔ ngue ra Cristo. ⁴³ Janangue'a di xi ahɯ, Ojɔ him bi numanho a gá 'yøthɯ nε da thən'nahɯ a ra 'bɛfi bu di manda rá ts'edi Ojɔ, din t'un'dɯ mi'da ngue da 'yøt'manho a ra 'bɛfi gmí øthɯ. ⁴⁴ Nε nu'a ra do bi mba ma bunt'i, tengu'bu n'da ra xɛndo i ti bu ja ra 'yɯ. Nε hønt'a go to'o da dɔng bu ja ra do, din tɯni, nε hønt'a go to'o da zɛ'ma ra do, 'bexgue da 'yet'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁵ Nu'bu mí 'yø'a bi man a ra Jesús, bi bɔ ɯ yɯ fariseo nε yɯ hmumbäjä, gue guesɛ ɯ bi 'yøt'ɯ bi sifi. ⁴⁶ Nε mí nde 'bexgue xtám bent'a ra Jesús, pε him bi bent'i, nguetho mi su ɯ yɯ jä'i, ngue mi ɛn'ɯ, rá pøngahɔ Ojɔ a ra Jesús.

22

N'da ran t'uti ngue ran thqti

¹ Nε xø bi thoqui bi xänba yɯ jä'i nangue yɯn t'uti thoho bi man a ra Jesús, nε bi 'yɛmp'ɯ:

² —Nu'a mí manda rá ts'edi Ojɔ, i t'øt'e tengu bi 'yøt'a n'da ra ts'ut'abi. Nu'a ra ts'ut'abi bi zän'na n'da ra ngo 'bu min thəta n'da rá ts'unt'ɯ. ³ Nε bi mbɛn'dɯ yám 'behni ngue ba sinba yú amigo, pε him bi nde bá ɛɛ. ⁴ Nε xø bi mbɛhn mi'da, bi 'yɛmbi: “Damí xihmbɯ ma amigo ba ɛɛ, nguetho ya dá hoc ran ts'ihmɛ. Dá manda bi tho 'da man dani xɯn zaqui nε ya gätho mahoqui, i ɛn'a ra hmu, gui 'yɛmfɯ.” Nε gue'a bi man ɯ yám 'behni. ⁵ Pε him bi 'yærpatho ra güenda ɯ yú amigo, nε bi mba da huəhi a n'da, nu man'da bi mba bám pätho, ⁶ nε nu'ɯ mi'da bi bent thoho yám 'behni nε i thenthoho nε bi hyo ɯ. ⁷ Nu'bu mí 'yø a bin ja, ɛmmɛ bin cue ra ts'ut'abi bɔya, bi mbɛnh yú dofai bá ho ɯ yɯ hyote nε bi 'yump'a yú hnini. ⁸ Nε bi xih mahø'n'a ɯ yám 'behni: “Nuya him bá ɛ'ɯ

ma amigo nguetho hing yán sähü ba ðhe. ⁹ Ní mbähä bü ja yu 'yu ne gbá sihu ua hont'a go má já'i gba tìmhü bü, nguetho ya ma hoqui 'be'a da zi ua ja ran thätì." ¹⁰ Nu yám 'behni büya bi mba bü ja yu 'yu ne bá pen bü ja ran thätì to'o gätho bin c'athü bü, pe hinga mfädi 'bü yu ts'om'bäi o gue yu hocjä'i 'da. Ne bi yurü ja rá ngu ra ts'ut'abi yu já'i.

¹¹ Ne nu ra ts'ut'abi büya bi yurü mbo da nu ü yu já'i bi zòm bü. Ne bi nu n'da ran 'yohü ngue him mi he ü yá he i the 'bü in ja n'da ran thätì. ¹² Ne bi 'yén'a ra ts'ut'abi büya: "Xi'i grán 'yohü, hanja gá cat'ua ne hin guí he yán säui da the ua ja ran thätì," bi 'yëmbi. Pe nu ran 'yohü him bi zä bi däti. ¹³ Ne bi 'yëmp'ü yú 'yëhe ra ts'ut'abi: "Dami turpahü yú gua na ran 'yohü ne yá 'ye, ne gui 'yenthü bü ja ra 'bexui. Din zom bü ne din guxpü yú ts'ü," bi 'yén'a ra ts'ut'abi, bi 'yén'a ra Jesús. ¹⁴ Nguetho xän ngu i ts'ohni pe hinga gä yán sähü ngue da yurü, bi 'yëna.

N'da ran t'änni nangue ra renta bi t'än'na ra Jesús

¹⁵ Ne nubüya bi mba ü yu fariseo. N'danni bá nyaë ü, bi hyoni 'be'a dí ucra ra Jesús ngue di yäpi. ¹⁶ Janangue bi 'behn pü 'büh ra Jesús ü mi'da yú mifariseohü, ne mi'da ma ngürpihe mi ten'na ra ts'ut'abi Herodes. Nu'bü mi zòm bü, bi 'yén'ü:

—Grá xänbate, dí pämhbe gätho majuäni guím ma, bi 'yëmp'a ra Jesús ü. Ne guí u a majuäni rá 'yu Ojä, ne hin guí su 'bü da hnumanho i ogue hin'na, bi 'yén'ü. ¹⁷ Pe dín ndehe gui xije ts'ü 'be'a guím bëni. Ha din theui yán t'ëdi Ojä ngue dí juhe ra renta a ra ts'ut'abi Roma in ts'ut'abi ua, uague hin'na.

¹⁸ Pe nu ra Jesús bi bädi 'be'a mim bën'ü ngue in nde da dñni 'be'a dí yäpi. Janangue'a bi 'yëmbi:

—Ëmmë guidi yorpahü a guím bëmhü. Hontho guí nde gui sägdahü. ¹⁹ Xi ni mbeti gní jut ni rentahü, ga nugä, bi 'yén'a ra Jesús.

Bi un'na ra mbeti büya. ²⁰ Ne nu'bü mi nu a ra mbeti, bi 'yén'a ra Jesús:

—To'o rá hmi na i cuat na ra mbeti, ne to'o rá thuhu män t'o't'i ua, bi 'yén'a ra Jesús.

²¹ —Rá hmi ra ts'ut'abi Roma ne rá thuhu a, bi 'yén'ü.

Nu ra Jesús büya bi 'yëmp'ü:

—Nu'a rá mbeti ra ts'ut'abi gui unhü a. Nu'a xin rá mbeti Ojä, gui unhü Ojä a, bi 'yén'a ra Jesús.

²² Ne nu'bü mí 'yø a bi man ra Jesús, bi hyonya thoho ü ngue mi nde xtí yäpi. Ne xø bi mbatho ü.

N'da ran t'änni gue'bü bi dqmbëni ü xøn du

²³ Ne m'bejua büya xø bi zòm bü 'da ma ngürpihe ngue yu saduceo. Nu'ü him mi ðc'yëi ngue da dqmbëni ü xøn du, nguetho mi ën'ü, nu rá mbüi n'da, ma zä dim 'be'bü bi du. Ne nu'ü bi 'yän'na ra Jesús, bi 'yëmbi:

²⁴ —Xänbate i, dím bënthohe ran t'ëdi bi man ra Moisés, ngue nu'bü da du n'da ran 'yohü, 'bü 'büh rá xisu, ne hin ním 'bü a n'da rá t'ühni 'bü mi du, nu'a rán 'yohü dín thätui a rá xisu a ra du, ne nu'bü dim 'büh rá mbüdi t'ühni, da t'ëmbi rá t'ühni a xí du. ²⁵ Pe mí 'bücua yoto yän 'yohü midín 'yohüzehe ü. Nu'a ra mbüdi n'yohü bin thätui n'da ra xisu, pegue bi du n'dihi a ran 'yohü. Ne hin ním 'büh yá t'ühni 'bü mi du, janangue'a bi zinba rá xisu a rán 'yohüzehe. ²⁶ Pe ne'a guexta'a bi du n'dihi, ne hin ní dñtho rá t'ühni a ra xisu 'bü mi du. Janangue'a xø bim 'bühmi a man'da rá mbegue. Ne bin ja gue'bü go mi dät'i bim 'bühmi gätho ü yú mbegue a ra xisu. ²⁷ M'bejua büya neë ra xisu bi du, bi

'yɛn'u. ²⁸ Nuya, dami xije 'be'a din ja 'bɥ majuaɲi da dambɛɲi ɥ xɔn du, ngue guí mamhbɥ. Nda'a nín 'yohɥ da 'yɛmbi rá xisu a ra xisu, nguetho gátho yoto bim 'bɥhmi, bi 'yɛmp'a ra Jesús 'bɥ mi dentho ho ɥ.

²⁹ Bi dɔt'a ra Jesús:

—Nu ahɥ guídí 'bɛthohɥ, nguetho hin guím bɛmhɥ 'be'a mam bɥ ja rá t'ohni Ojɔ, nɛ xín guí pɔhmbɥ rá ts'ɛdi Ojɔ. ³⁰ Nu 'bɥ bi dambɛɲi ɥ xɔn du, ya him man ja ran thɔti, pɛgue dim 'bɛtho tengu yám 'bɛhni Ojɔ mahɛts'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³¹⁻³² Nɛ nangue'a ram hma ngue da dambɛɲi ɥ xɔn du. Ha hin gá nuhɥ bɥ ja rá t'ohni Ojɔ 'be'a bi ma nangue ɥ ma ndu mbombɔtahɥ 'bɥ mi 'yɛna: “Nugá drá Ojɔgá, nu ra Abraham nɛ ra Isaac nɛ ra Jacob, i ɛc'yɛigui,” bi 'yɛn Ojɔ. Ngubɥ im ma nguetho guexta'a i 'bɥh yá mbɥi ɥ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³³ Nɛ nu'ɥ yɥ jɔ'i 'bɥ mí 'yɔ a bi man ra Jesús, bi hyonya thoho a bi xifi 'bɥ mi xánbi.

Ra Jesús bi ma nda'a nín t'ɛdi man'da mahyoni

³⁴ Nɛ nu mi'da ma ngɛrpihe ngue yɥ fariseo, 'bɥ mi nu hin'yɥ man'da sá da man'ɥ yɥ saduceo, bin 'yánzɛhɛ 'be'a mí sá ngue dí yɔp'a ra Jesús. ³⁵ Nu'a n'da ra xánbate nangue ɥ yɥ fariseo bɥya, bi 'yán'na ra Jesús:

³⁶ —Xánbate i, bi 'yɛna, nda'a rán t'ɛdi Ojɔ hnehɥ thoho ga ɔt'áhe.

³⁷ Bi dɔ a ra Jesús bɥya:

—Nu'a ran t'ɛdi i ɛna: “Gam bɛmhɥ Ojɔ ngue gátho ma mbɥihɥ, nɛ gátho ma jɔ'ihɥ, nɛ gátho man 'yomfɛnihɥ.” ³⁸ Guehna ran t'ɛdi i 'bɛt'o na, nangue ɥ gá mí'da yán t'ɛdi. ³⁹ Nɛ'a ɛna: “Dami huɛc ni mija'ihɥ tengu bɥ gní huɛczɛhɛ ni jɔ'ihɥ.” Guehna ná yoho ran t'ɛdi guexta'a mahyoni na. ⁴⁰ Nɛ nu'bɥ gá 'yɔthɥ ya yoho yán t'ɛdi, tengu bɥ gá jɔshɥ gátho yán t'ɛdi ra Moisés nɛ yám hman yá pɔngahyɔ Ojɔ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

To'o rá 'yɥ a ra Cristo

⁴¹ Nɛ guexta'a mi 'báɔpɥ yɥ fariseo, ⁴² nɛ bi t'ɛmp'ɥ bɥya:

—'Be'a guím bɛmhɥ, to'o rá 'yɥ a ra Cristo, rá Thahni Ojɔ, bi 'yɛmp'ɥ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Bi dɔ ɥ yɥ fariseo bɥya:

—Nu rá Thahni Ojɔ, rá bom'bɛto ra David a, bi 'yɛn'ɥ.

⁴³ Nɛ xɔ bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Pɛ nɛ guesɛ ra David bi 'yɛmbi rá hmu a ra Cristo 'bɥ hin ním 'bɥi, nguetho bi 'yɛna:

⁴⁴ Nu Ojɔ bi 'yɛmp'a ma Hmu:

“Hyucua ja man 'yɛi ga conhui ma ts'ɛdi gue'bɥ go dá tapá gátho ɥ man suiɥhɥ ngue guí manda ɥ bɥya,” bi t'ɛmp'a ma Hmu, bi 'yɛn'a ra David, 'bɥ mi bɛnba rá Hogandáhi Ojɔ 'be'a bi ma.

⁴⁵ Hanja i ɛmbi rá hmu nɛ xin rá bom'bɛto a rá Thahni Ojɔ, ngue ra Cristo, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛmp'ɥ.

⁴⁶ Nɛ hin'yɥ 'be'a bi zá dí dɔti, janangue'a him man'dandj bi zá da 'yán'ndɥ yɥ fariseo bɥya.

23

Bi man ra Jesús 'be'a nam bɔn'a ɔt'ɥ yɥ fariseo nɛ yɥ xánbate nijɔ

¹ Nɛ nu ra Jesús bi xi ɥ yɥ jɔ'i, nɛcáhe bɥya:

2 —I ja yán t'èdi da xän'nahü u yán t'èdi ra Moisés u yu xänbate nijä ne yu fariseo. 3 Dami 'yøhmbü 'bü i xän'nahü u, pe hin gui 'yøthü tengu yán t'øt'e i sänzehë, nguetho 'dan'yo thoho gä mi'da i øt'e. 4 Ne xän hëi i xi ahü gui 'yøthü, tengu'bü n'da ra 'beni xän hyü i xi ahü gui tuxhü, pe nuse'u xingui ts'u in nde da 'yøt'a i sän zehë. 5 Ne hønt'a i honi da hnumanho yán t'øt'e i ørpu 'büh yu ja'i. Janangue'a di cuat yá dë yán t'èdi Ojä ngue xän ndoho ne i pä't' yá 'yë, ne ëmmë di ho di hoc yán zädi yá nyämpahni. 6 Ne ëmmë di ho rá mbädi din sihmë bü i t'øt' yän ts'ihmë; ne di ho da mipü ja ran thuts'i mahoqui bü ja ra nijä. 7 Ne ëmmë di ho da t'ësä 'bü din zenguate. Ne i honi da t'ëmbi yá xänbate u. Høntho in nde da hnumansu.

8 Pe nu ahü o gui ndehü da t'ën ahü gyü xänbatehü, nguetho høngdä ni Xänbatejü ngue drä Thahnigä, ne nu'ahü guidin cuhü, bi 'yëngähe ra Jesús. 9 Ne hin gui 'yëmfü ni tahü 'da u i 'bücua ja ra häi, nguetho nu'a ni Tahü bí 'büpü mahëts'i a. 10 Ne xín gui ndehü ngue da t'ën ahü gyü hmuhü, nguetho guecä drä Thahni Ojä ngue ra Cristo, ni Hmuju. 11 Nu'a to'o din 'yëhe thoho nangue yá mijä'ihü, pe gue'a man'da xtán hëts'i bü dá nu Ojä a. 12 Nguetho nu'a i øt'e ngue xän hëts'i, man'da zi cue bü dá nu Ojä a, pe nu'a i øt'e ngue hingui hëts'i, pe man'da xtán hëts'i bü dá nu Ojä a, bi 'yën'a ra Jesús.

13 Ne nubäya bi 'yëmp'u yu xänbate nijä ne yu fariseo:

—Huçhi maha ahü, gyü xänbatehü bü ja ra nijä, ne gyü fariseohü, ëmmë guidi yorpahü a guim bëmhbü, nguetho gä xihmbü u mín nde xtán yärpü di manda rá ts'ëdi Ojä, ngue xqui 'yuthü ra 'yu, pe ne tengu'bü gä corpa zehëhü ra goxthi, nguetho 'dan'yo thoho gä xänbahü. Nese ahü hin da zä gui cäthü bü, bi 'yën'a ra Jesús.

14 Huçhi maha ahü, gyü xänbatehü ne gyü fariseohü, ëmmë guidi yorpahü a gui øthü. Sä nya'a gui yähu Ojä bü ja yá ngun yu xisu xøn du yá ndø, ngue gui ëmhbü gui äfü räm fäts'i Ojä u, pe ne gui häspahü 'be'a bi zopa yá ndø. Janangue'a man'da xän ütho ran ünbi gui nuhü.

15 Huçhi maha ahü, gyü xänbatehü ne gyü fariseohü, ëmmë guidi yorpahü a gui øthü. Säti thoho gän 'yohü hønü go hapü ne yatho gä mbähä, ngue gä sømhbü bü 'bü u i thände yá ojä zehë, ngue gä xihmbü da den'na nin xädihü. Pe nu'a to'o bi den'nahü man'da gä jafü bim 'bedi, ne 'da gdí mbähä bü ja ran ünbi mazäi, bi 'yëmp'ü.

16 Huçhi maha ahü, gyü ngärpihü, pegue tengu'bü gyü xädähü ne gui xihmbü u gui xänbahü: “Nu'bü ja 'be'a bi ma n'da ra ja'i, ne bi ndønba rá thuhu ra nijä, hingui jatho di ja'ts'a,” gui ëmfü. “Pe nu'bü bi ndønba a rá oro i ja bü ja ra nijä, i jatho di ja'ts'a bi ma,” gui ëmhbü. 17 Gyü 'yämbühü ne gyü xädähü. Gui ëmhbü man'da di muui ra oro xinda gue ra nijä, pegue hin'na maha nguetho gue'a ra nijä ní t'ëmbi xän ho a ra oro i ja bü, bi 'yën'a ra Jesús. 18 Ne gui ëmhbü: “Nu'bü ja 'be'a bi man a n'da ra ja'i, ne bi ndønba rá thuhu ran ts'äya bü ja ra nijä, gui ëmhbü hingui jatho di ja'ts'i. Pe nu'bü bi ndønba rá thuhu ran t'unni i høxpu ja ran ts'äya, ya ra ts'oqui a büya 'bü him bi ja'ts'i,” gui ëmhbü. 19 Gyü 'yämbühü, tengu'bü gyü xädähü. Gui ëmhbü man'da di muui u yu 'böts'e i ja bü xinda gue ran ts'äya. Pegue hin'na maha, gue'a ran ts'äya ní t'ëmbi xän ho u yu 'böts'e bí ja bü. 20 Nguetho nu'a bi ndønba rá thuhu ran ts'äya bü ja ra nijä, hinga hønt'a ran ts'äya, pe gätho í ndønba rá thuhu 'be'a gätho høxpu. 21 Ne nu'a to'o bi ndønba rá thuhu ra nijä, hinga hønt'a ra nijä bi ndønba rá thuhu, pe ne a rá thuhu Ojä bi ndønbi, nguetho rá ngu Ojä a ra nijä. 22 Ne'bü n'da bi ndønba

rá thuhu mahęts'i, pę hinga høn bę mahęts'i bi ndøni, pę nę a rá thuhu Ojå bi ndønbi, nguetho bí 'bųpę Ojå bę mahęts'i.

²³ Huęhi maha ahę gyę xąnbatehę nę gyę fariseohę, ęmmę guidi yorpahę a gui őthę. Hin njam'bę gá pumbęnihę gá hyąxhę bę ja ra nijå a ná 'det'a yú 'yęthi yę tuhę bi bøxpę ja ni huąhiehę, tengu bi man ra Moisés, pę gá pumbęnihę ę yęn t'ędi man'da mahyoni, ngue i ęna: “Da gdı numanhohę ni mijå'ihę, nę din ja nın huęcatehę, nę gui 'yęc'yeihę Ojå.” Guehya nde'bę man'da gan ęhya gui 'yøthę, madague'bę gui thoqui gui 'yøthę ę mi'da. ²⁴ Pę gá 'yøthę tengu'bę gám fáhmbę ngue xınga n'da ra 'uę i sá di uąshę 'bę ja a gui sihę, pę nu'a go ra fani nę man'da go hin gá nuhę 'bę gmı tuthę a, nguetho hin gui pąhmbę nda'a nın t'ędi man'da xęn ndoho.

²⁵ Huęhi maha ahę gyę xąnbatehę nę gyę fariseohę, ęmmę guidi yorpahę a guım bęmhbę. Gá 'yęmhbę xęn hotho ahę, pę gá 'yøthę tengu'bę n'da ra baso bi mba m'berpe bę maxøts'e, pę hinga nępę mbo. Nę tengu'bę n'da ra mbohi høn bę ní ndi a häi bi 'berpe, nę guın jahę bę nguetho ęmmę i yuh ni mbühę nangue ram fę nę ran ts'iyate. ²⁶ Gyę xädähę, nde'bę gui 'yøthę tengu'bę nępę mbo bin sät'i n'da ra mbohi, nę majuąni xtán ho ahę bęya, bi 'yęn'a ra Jesús.

²⁷ Huęhi maha ahę gyę xąnbatehę nę gyę fariseohę, ęmmę guidi yorpahę a guım bęmhbę. Nę guın jahę tengu'bę ra jådo bę ja ran 'yągui ngue xęn t'axi maxøts'e, nę mahotho, pę nubę mbo, yųpę yę do'yodu nę gá mi'da xęn xątho.

²⁸ Guın jahę bę. Nubę na nu ahę yę jå'i, ęna xęn ho ahę. ęmmę guidi yorpahę a guım bęmhbę nę ęmmę yuh ran ts'o ni mbühę, bi 'yęn'a ra Jesús.

²⁹ Pę í huęhi maha ahę gyę xąnbatehę nę gyę fariseohę. Guidi yorpahę a gui őthę. Gá hocpahę yú jądon'yągui ę yú pøngahyą Ojå maya'bę bi hyo nim bombøtahę, nę'u yú jądon'yągui ę gui ęmfę yę hocjå'i gá hocpahę. ³⁰ Nę sá gui ęmhbę: “Nu'bę di 'bühmbę ę 'bę mi hyo yú pøngahyą Ojå ę mam bombøtahę, nę xcá uthę ngue hingui ho a bi 'yøt'e, nę xcá 'uethohę,” guidin 'yęmfę.

³¹ Janangue'a gadın juąnzehęhę ya ngue yú 'yę ahę yę hyote. ³² Dami juahmbę a ra 'bęfi bi 'yut'ahę nim bombøtahę, bi 'yęn'a ra Jesús.

³³ Tengu'bę gyę pozahę. Hin da zå gui 'dahmbę bę ja ra sibi njam'bę i huęt'i. ³⁴ Nguetho, nu'bę ba pęn'nahę ma pøngahyą nę ma xąnbate, hin gui simanhohę ę, gui hyohę ę 'da, nę gui cuathę bę ja ra za ę 'da, nę gui fęhmbę ę 'da bę ja ni nijåhę. Nę ęmmę gui ęcpadahę ę 'da 'bę i 'yo bę ja ni hninihę. ³⁵ Nę nangue a gui 'yøthę, tengu'bę gá hyosehę ę gá yęn hocjå'i bi tho gue'bę go rá mbüdi ra xımhäi, 'bę mi tho ra Abel ngue man ra hocjå'i nę asta gue'bę mi tho a ra Zacarías, rá ts'unt'ę ra Berequías, gá hyohę bę ja rá goxthi ra nijå. ³⁶ Majuąni dí xi ahę, tengu'bę ni ts'oqui zehęhę ę gá yęn thote i jatho ya, nę da ts'än'nahę ran ęnbi nangue ę, bi 'yęn'a ra Jesús, bi t'ęmp'ę yę xąnbate nijå nę yę fariseo.

Bi huęc'ę yę męngu Jerusalén ra Jesús

³⁷ Nę nubęya bi xi a n'da ram hma ę yę męngu bę Jerusalén, bi 'yęmbi:

—ęmmę dí m bęn ahę gyę męnguhę Jerusalén. Nzåi gui hohę yę pøngahyą, nę guidi bat'adohę ę mi'da ba pęn'nahę Ojå. Nę xęn ngu yę nidi dí m bęngå xcá pet'ahę xcá jamansu ahę, tengu'bę n'da ra sumfö di pet yú t'ühni nę i comp' rá hua, pę nu'ahę, hin gá ndehę xcá ja ahę bę, bi 'yęn'a ra Jesús. ³⁸ Dami nuhę ya, nu ni hninihę tengu'bę ya njongui 'bųpę ya, ³⁹ nguetho hin gui nuję mahøn'a jaque'bę bi zøn ra ora ba pęngå ua nę gui 'yęscahę. “Majåpi a ba ęhę nangue rá thuhu ma Hmuhę Ojå,” gui 'yęnję, bi 'yęn'a ra Jesús.

24

Bi ma ra Jesús da guah ra danija

¹ Nε nubaya, nu ra Jesús 'bη mi bōm bη ja ra danija, dá utähe 'be'a gä mí ja bη ja ra ngu.

—Mahotho ua, dá εmfe.

² Pε nu ra Jesús bi 'yεnje:

—Guí nuhη ngue mahotho i ja ua, pε gätho da mba nso't'i, ne xinga n'da ra do din tōcua ngue hin da mba ma juadi, bi 'yεn'a ra Jesús.

M'bet'o din ja yη hmεpya 'bη ran zegui

³ Nε dá nεxähe dá mbähmbe bη ja ra nyuni Olivos. Nε ní mipη ra Jesús dá ändähe 'bη njom mí øde, yη xädigähe:

—Din ndehe guí xije nda'a ní pa din ja a gäm mam bη ja ra niija. 'Be'a ní hmεpya din ja 'bη guä pengui mahøn'a ne 'bη ran zegui ra pa, dá εmfe bηya.

⁴ Nε bi 'yεngähe ra Jesús:

—Damim fähmbη 'dahma njon da hyä aη. ⁵ Nguetho xηn ngu yη hyäte ba εhe da 'yεna: “Nugä, guecä, rá thahnigä Oja, drá Cristogä,” da 'yεn aη. Nε xηn ngu da hyät'η nangue ra fεhni da man η. ⁶ Nε nu 'bη gui 'yøhmbη ngue din ja yη sui, o gue'bη gui 'yøhmbη i ja bη ja 'da yη hnini ya, pε o guín suhη, nguetho jatho din ja η. Nε nu 'bη bin ja η, xinga gue'bη rán zegui 'bη. ⁷ Nguetho da ndants'η 'da yη ts'ut'abi din sühmbη η yη mí ts'ut'abihη, ne da ndanc'η 'da yη hnini din sühmbη mí 'da yη hnini. Nε xηn ngu yη nidí din ja ra thuhu, ne ra dagεhe, ne din ja yη 'yqmhäi bη ja yη xεqui ua ja ra ximhäi. ⁸ Pε nu 'η, yη mbædi thoho yηn ηnbi din ja η.

⁹ Nε da mba ma dá aη ne da ts'ix aη ngue din ηn'nahη, ne da tho aη 'da aη. Nε gätho yη ja'i da zan aη nguetho guí tεngahη. ¹⁰ Nε nu 'η 'da mí εc'yεigui, m'bejua da 'uesε. Nε gueε η di dá η ma 'yεc'yεi da mba ma ηnbi.

¹¹ Nε dim 'bηi xηn ngu yη hyäte pøngahyā ne xηn ngu yη ja'i da hyät'η. ¹² Nε nangue a ran ts'o xtá ngu, him ma din ja yän huεcate η 'da. ¹³ Pε nu 'a da hyät'i gue'bη go ran zegui, da dāha dim pø a. ¹⁴ Nε gätho na ndoho ra ximhäi da hma 'be'a da dá dí yεrpη di manda rá ts'edi Oja n'da. Nε gätho yη ja'i 'dahma 'dan'yo bη na yā da sifi, ne nubaya, gue'a ra pa ran zegui a bηya, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁵⁻¹⁶ Nu ra pøngahyā Daniel maya'bη bi ma ngue din ja n'da ran ts'o di ts'oni gätho. Janangue'a nu 'bη gä nuhη da mbædi din ja bη ja ra danija a, dami 'dahmbη bη ra xεqui Judea, ní mbähä bη ja yη dāpo. Nguetho nts'utho ran ηnbi din jabη. ¹⁷ Bex gui mbähä. Nu 'bη gdi tøhmbη bη maxøts'e ra tōcangu, hin gui cuthη mbo ra ngu ngue gui hyāxhη 'be'a di ja bη. Dami 'dathohη. ¹⁸ Nε nu 'bη gdi 'bähmbη bη ja ni huāhliη, hin 'be gui mbähä bη ni ngumhmbη ngue gba cā ni xi'yohη. Dami 'dathohη. ¹⁹ Huεcate η yη xisu in ha't'uhni η yη pa η, ne 'η i 'bηh yä 'uere, nguetho xηn he'i thoho da 'da η. ²⁰ Yäfū rá mate Oja hinga gue'η yη pa xtan εε din ja aη ran 'dagui, ne xinga gue'bη ra pa ran ts'äya, nguetho i man η yηn t'εdi hinga yatho gan 'yohη a ra pa ran ts'äya. ²¹ Dami 'yāfū rá mate Oja, nguetho nu 'a ran ηnbi din ja, hin jam'bη n'dandí xøn ja gue'bη go rá mbædi ra ximhäi. Nε nu 'bη ya bin ja, hin man'dandí din ja a ran ηnbi tengu a. ²² Nε nu Oja da zänba thoho η yηn ηnbi din ja nangue a di huεc'η xí huahni. Nu 'bη hin'na, njon da bongui.

²³ Nu 'η yη pa η, “Dami nuhη ua, i 'bäcua ra Cristo,” da 'yεn aη. Nε nu 'η mí 'da da 'yεn aη: “Dami nuhη i 'bähηη ra Cristo.” Pε o guí εc'yεihη η. ²⁴ Nguetho xηn ngu yη hyäte dim 'bηi, sä da 'yεn'η: “Guecä, rá thahni Oja, drá Cristogä,”

sä da 'yɛn'ɸ. Nɛ xɸn ngu da 'yɛna ngue dim pɔngahya nangue Oja, nɛ da 'yɔt' yɸ hyonya nt'ɔt'e nɛ yɸ hmɛpya ngue da nde da hyät yɸ ja'i. Nɛ da hyoni 'bɛ'a da zä dí hyät'ɸ xí huahn Oja. ²⁵ Nuya gätho dá xi ahɸ guepɸ da zä guí pɸhmbɸ 'bɛ'a din ja. ²⁶ Janangue nu'bɸ da 'yɛn ahɸ: “Ní mbähä, bí 'bäpɸ ma'ueni a ra Cristo,” da 'yɛn'ahɸ, pɛ o guí pähä. O gue da 'yɛn'ahɸ: “Bá cɸthɸ ua, i 'bäcua ra Cristo,” da 'yɛn'ahɸ, pɛ o guí cɸthɸ bɸ. ²⁷ Nguetho nu'bɸ bá pengä ua mahɔn'a, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, dan jagä tengu rán nɛqui ra huɛi ngue dam 'bathogä gätho ra ximhäi. ²⁸ Nɛ tengu i ɔt' yɸ pada, ɛmmɛ di pɛti bɸ 'bɛn ɸ xɸn du, din jabɸ a ran ts'ɛmbi din ja bɸ 'bɸ ɸ yɸ ts'om'bäi.

Bɸ bá peng ra Jesús

²⁹ Nɛ xɔ bi thoqui bi man ra Jesús nɛ bi 'yɛna:

—Nu'bɸ bin ja a ran ɸnbi bɸya, him man di nɛc ra hyadi nɛ ra zana, nu'ɸ yɸ sɔ 'bɸpɸ mahɛts'i da dägui. Gätho bí ja bɸ mahɛts'i gä di 'bɛh yú ts'edi ɸ. ³⁰ Nɛ nubɸya di nɛqui bɸ mahɛts'i ra hmɛpya nanguecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, nɛ gätho yɸ hnini ua ja ra ximhäi din su. Nɛ da nugui ba ɛcä bɸ ja yɸ güi, dan 'yo'be ma ts'edi tɛtɛ thofo, mixte thofo, bi 'yɛn'a ra Jesús. ³¹ Nɛ nts'edi din ya ra thaxi. Nɛ ba pɛnhdä yám 'bɛhni Oja di pɛti gätho ɸ bi huahn Oja, gä na ndoho ra ximhäi.

³² Guim bɛmhɸ 'bɛ'a dí ɔthɸ ua ma häihɸ dyɸ israelhɸ, ngue nu'bɸ dí nuhɸ bi mbɸdi dim pɸh yú mbɸi 'da yɸ za, ya dí pɸhmbɸ mi ts'ɸtho ba ɛpɸ yú pa ra pa'ye. ³³ Nɛ ngutho 'bɸ guin nuhɸ bin ja gätho ya yɸn ɸnbi dí xi ahɸ, guí pɸhmbɸ bɸya ngue mbɛ rán zɛgui. ³⁴ Nɛ majuani dí xi ahɸ, di 'batho ua 'da ahɸ 'bɸ bi mbɸdi din ja. ³⁵ Nu ra ximhäi nɛ mahɛts'i da zɔni da gua ɸ, pɛ nu'a mam hmangä njam'bɸ da gua a.

³⁶ Pɛ njongui pɸdi nda'a ní pa din ja a dí m mangä ya, xínga gue'ɸ yám 'bɛhni Oja mahɛts'i nɛ xínga guengä rá Ts'ɸnt'ɸgä Oja dí pɸdi, pɛ hɔnt'a Oja ma Ta i pɸ a ra ora din ja.

³⁷ Nɛ tengu thofo bin ja 'bɸ mí 'bɸh ra Noé, ngutho din ja 'bɸ bá pengä mahɔn'a, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ³⁸ Nu yɸ pa ɸ ngue 'bɸ mi ts'ɸtho din ja ra dambɸnt'i, nu yɸ ja'i mí 'bɸhmbɸ ra Noé hɔnt'a ran ts'ihmɛ mim bɛni nɛ hɔnt'a ran thɛti mí honi, gue'bɸ go mí yɸrpɸ ja ra mbosa ra Noé. ³⁹ Nɛ him bi 'yɸrpɸ ra güenda a bi sifi ngue din ja ra 'ye, jague'bɸ mi mbɸh ra 'ye, nɛ bi yuh ra dehe ua ja ra häi nɛ gätho bi gua ɸ. Nɛ din jabɸ 'bɸ bá pengä mahɔn'a, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ⁴⁰ Nɛ dim 'bɸ i yoho yɸn 'yohɸ bɸ ja a ra huɸhi, nu'a n'da da mba nts'its'i nɛ man'da da ts'opɸ. ⁴¹ Nɛ 'bɸ di cɸm bɸ ja n'da ra ngu yoho yɸ xisu, nu'a n'da da mba nts'its'i nɛ nu man'da da ts'opɸ.

⁴² Janangue'a dí xi ahɸ, o guí tonspahɸ ra t'áha, nguetho hin guí pɸhmbɸ 'bɛ'a ní ora ba ɛ a ni hmuhɸ. ⁴³ Nu'bɸ n'da ran 'yohɸ xtám bɸdi nda'a ní xui xtán yɸrpɸ yɸ bɛ bɸ ja rá ngu, xtán äthɸ, xtán dɔ'mi, nɛ hin xtá japi xtá nyɸrpɸ ja rá ngu ngue da bɛpi 'bɛ'a i ja bɸ. Pɛ hingui pɸdi 'bɛ'a ní pa, janangue'a i tɔ'mi gätho yɸ pa. ⁴⁴ Janangue'a dí xi ahɸ, damin sähɸ nguetho ts'ɸrpɸ thofo ga sɔcä, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ngue ra ora njongui tɔcpä ga sɔcä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Rán t'uti ra hogambɛfi nɛ ra ts'om'bäi mbɛfi

⁴⁵⁻⁴⁶ Nɛ xɔ bi 'yɛna:

—Dami 'yɔthɸ tengu'bɸ gyɸ hogambɛfihɸ. Nu'a ra ngɸrpambɛfi 'bɸ xɸn ho i ɔt'e, nɛ nu'bɸ da mba n'danni rá hmu da zopɸ ja rá ngu, da 'yɔt'e tengu'bɸ i 'bɸsɛ bɸ rá hmu. Nɛ nu'bɸ bá penc'a rá hmu, bi nu bi jamansu rá 'bɛfi, nɛ xɸn

ngu ran japi da nu a baya. ⁴⁷ Majuani dí xi aha, nu'a ra ngarpambefi, man'da din t'un ra ts'edi, ne 'be'a gätho i pe'ts'a rá hmu di jamansu a. ⁴⁸ Pe nu'bu ra ts'om'bái a ra ngarpambefi, ne im beñi ngue him 'be ba penc'a rá hmu, ⁴⁹ ne di unba yú 'yehé ne i tenthoho ya mihni, ⁵⁰ ts'arpu thoho ba penc'a rá hmu n'da ra pa ngue hingui pa a ra ngarpambefi. ⁵¹ Ne nubuya din t'un'na n'da ran unbi xan atho, ne n'dat'a ran unbi da nuha u di yorpa a im beñi. Ne din zom baya ne din guxtru yú ts'i bu ja ran unbi mazai, bi 'yén'a ra Jesús.

25

N'da ran t'uti nangue ya hmute xti hyun yan thati

¹ Ne xø bi 'yena:

—Nu'bu bi 'yot' ran ts'ut'abi Oja, din ja tengu bin ja 'bu min ja n'da ran thati. Nu'a to'o gä bin sä, bi thopu mbo, pe nu'u him bin sä, bi gopu thi u. Nu'bu min ja ran thati, 'det'a ya hmute bi mba, éna xtín hyamhbu u din thati. Ne bá the yú bombilla mi tom'ma ran 'yohu din thati. ² Pe nu'u cat'a ya hmute ya 'yambui u, ne nu'u mi cat'a bin 'yomfëni u. ³ Ne nu'u ya 'yambui him bi dux man'da ra sibi ngue xta xirpa yú bombilla 'bu bin the a po bu. ⁴ Pe nu'u bin 'yomfëni, bi dux yú sibi ngue da xirba rá bombilla 'bu bin the a po bu. ⁵ Ne nu'a ran 'yohu him 'be bi zom bu. Ne nu ya døm'mate bi zuh ra t'aha u. ⁶ Nu'bu made ra xui bi 'yø a n'da ra nde bi 'yena: “Ya ba écuá ran 'yohu, ndanshu, ba thahmbu,” bi 'yena. ⁷ Gätho bi ndang baya ne bi hoc yú sibi u. ⁸ Pe nu'u ya 'yambui, bi 'yemp'u bin 'yomfëni: “Daje ts'u ni sibihu nguetho i nde da huét ma bombillahe,” bi 'yén'u. ⁹ Pe bi daj u bi dux yú sibi: “Hin da zä, nguetho nu'bu ga 'da ahe go da huét' ma sibihu 'bu. Pe xan ho 'bu gui mbähä gba tämhbu.” ¹⁰ Pe nu'bu mi mba ba tän ra sibi, 'bexgue bi zom bu a ran 'yohu din thati. Ne nu'u ya hmute bi dux yú sibi bi yurpu mbo ngue da nu ra ngo ran thati, ne 'bex bi mba njut'i ra goxthi baya. ¹¹ Ne nu'bu mi zom bu u xí mba bá tän ra sibi, bi nu ngue njut'i tho ra goxthi, ne bi mba u, bi 'yén'u: “Gra hmu, grá hmu, dami xoqui,” bi 'yén'u. ¹² Pe nu'a ra hmu bi daj'u: “Hin dí padi to'o aha,” bi 'yëmbi, ne him bi xocpi, bi 'yén'a ra Jesús.

¹³ Ne bi 'yénje ra Jesús baya:

—Gue'a dí xi aha, nde'bu gan äthahu nguetho hin gui pahmbu a ra pa ba pengä ua, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yén'a ra Jesús 'bu mí 'yëngähe.

N'da rán t'uti ya 'yehé bi ts'ocpa ra mbeti

¹⁴ Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, ne bi 'yena:

—Nu'bu bi 'yot' ran ts'ut'abi Oja, da 'yot'e tengu bi 'yot'a n'da ran 'yohu 'bu mi zon'ndu yú 'yehé, bi 'yän'na rá mbeti xí zocpi. Nguetho nu'bu mí mba n'danni n'da ra häi, bi zon'ndu yú 'yehé da zocpa rá mbeti.

¹⁵ Nu n'da rá 'yehé bi zocpa cat'a mahuähi ngue di pepi; ne nu man'da, yo mahuähi bi zocpa a; ne nu man'da bi zocpa n'da mahuähi. Bi unni hangu xot'a di pepi n'da ngu n'da. Ne bi mba baya. ¹⁶ Ne nu'a bi unni cat'a mahuähi, bi pepi ne bi daj mi cat'a mahuähi. ¹⁷ Ne'a bi unni yomahuähi, yomahuähi xø bi dapi. ¹⁸ Pe nu'a bi un'na n'da mahuähi, bi mba bá cat'a häi a rá mbeti xi un'na rá hmu.

¹⁹ Ne him 'be bá penc rá hmu. Pe nu'bu mi zøhø bi zon'ndu yú 'yehé mahøn'a ngue da nu 'be'a xí 'yot'u. ²⁰ M'bet'o bi zøn'a xín t'unni cat'a mahuähi, ne bi dáp'a rá hmu cat'a mahuähi ngue rá mbeti zehé rá hmu. Ne xø bi un'na xí dāha ngue mi cat'a mahuähi, ne bi 'yëmbi: “Grá hmu, i ja ua ni mbeti, nehna

cut'a mahuāhi dá taha," bi 'yēmbi. ²¹ "Xun ho," bi 'yēn'a rá hmu. "Nu'i grá hogambēfi," bi t'ēm buya. "Xun ho gá 'yōrpa a ts'utho dá 'da i, janangue'a ga 'da i man'da xun ngu ya. Bá thocua mbo 'dat'ua dan johyau," bi 'yēn'a rá hmu. ²² Ne xō bi zōm b_u man'da xí unni yo mahuāhi, ne bi 'yēna: "Grá hmu, i ja ua ra mbēti gá 'daqui, nehna mi yomahuāhi dá taha i ja ua," bi 'yēmp'a rá hmu. ²³ Ne nu'a rá hmu buya bi 'yēmbi: "Xun ho, grá hogambēfi, xun ho gá 'yōt'e, madague'b_u hingui ngu dá 'da i, nuya man'da xun ngu ga 'da i. Bá thocua mbo 'dat'ua dan johyau," bi 'yēmbi. ²⁴ Pe nu'b_u mí zōm b_u a xi hyān'a n'da mahuāhi, bi 'yēmp'a rá hmu: "Grá hmu, mí pačā ngue hin'y_u nin huēcate ne nzaí guí honi 'bep_u gdí hyānba rá mbēti y_u ja'í ne gui hyānba yú huāhi u 'da. ²⁵ Janangue'a dá pēs' thoho a gá 'daqui, dí su gui s_uqui 'b_u xcá 'betho, ne i ja ua ni mbēti gá 'dac ya," bi 'yēna. ²⁶ Ne nu'a rá hmu buya bi 'yēmbi: "Gra ndōdānhyēi, hingui ho gá 'yōt'e ngue hin gá pep'a ra mbēti. ²⁷ Nu'b_u guí pađi ngue dí numanhogá ga tačā, sá xquí hmi a ra mbēti ne xtán dāh rán zābi, ne hin xtím 'beh p_uya," bi 'yēn'a rá hmu. ²⁸ Ne bi 'yēmp' u mi'da yú 'yēhe mí 'bāp_u: "Hyānba na ra mbēti, dami un'na bin t'unni 'det'a mahuāhi. ²⁹ Nguetho nu'a bim pēfi xun ho, man'da xun ngu din t'unni. Pe nu'a him bim pēfi, pe da thānba a zi ts' u mí pēts'i. ³⁰ Ne nuna ra ts'om'bāi mbēfi na, bá hōth_u b_u ja ra 'bexui guerp_u din zom b_u ne din guxtr_u yú ts'i," bi 'yēn'a ra hmu buya, bi 'yēn'a ra Jesús 'b_u mi man na ran t'uti. Ne njab_u din ja 'b_u bi 'yōt'a ran ts'ut'abi Ojā.

Ran t'uti nangue ran ts'embi da t'ōrpa y_u ja'í

³¹ Ne bi 'yēm mahōn'a ra Jesús:

—Nu'b_u bá pengā, nugā ngue dán ja'igā ua ja ra ximhāi, dam mixtegā, dan ts'ut'abigā; dan 'yohe yām 'behni Ojā ne ga hup_u ja ma mēxa ngue din ja ma ts'edi xun ho. ³² Ne dim peti gātho y_u ja'í gā na ndoho ra ximhāi b_u ga hucā. Ne gātho ga huan'd_u tengu ōt'a n'da ra mbānde'yo, ngue n'danni ga fā'b_u y_u de'yo ne n'danni ga fā'b_u y_u denzu. ³³ Ne nu y_u de'yo ga fāmp' u ja man 'yēi ne nu y_u denzu ga fāmp' u ja ma gāha. ³⁴ Ne ga ēmp' u dim 'bāp_u man 'yēi: "Ba ēhmb_u ua, bi ja'p'ah_u Ojā. Ga 'da ah_u ra ts'edi ān ts'ānni ngue gui hyāmhb_u gue'b_u go rá mbūdi ra ximhāi," ga ēmp' u. ³⁵ "Nguetho gá 'daj_u ra hme 'b_u mán tumanthuhu; ne gá 'daj_u ra dehe 'b_u mán tuthe; ne gá sāyagah_u 'da ah_u 'b_u mán 'yo b_u n'danni ni hninih_u. ³⁶ Ne gá 'daj_u ma he 'b_u gmí nuh_u hin'y_u ma hegā; ne gá nuc 'b_u mán hyēnni, ne gá zēnguagah_u 'b_u mán ofādi," ga ēmp' u, bi 'yēn'a ra Jesús. ³⁷ Ne da 'yēnc' u: "Grá Hmu, 'be'a ní pa dá ōt'ahe a guím ma. Hin dím bēmhbe ngue gán tumanthuhu n'dandj ne gamá 'uñ ahe. Ne hin dím bēmhbe ngue gán tuthe ne xcá 'da ahe ra dehe. ³⁸ Ne hin dím bēmhbe 'b_u xcamá sāya ahe, ne xcá 'da ahe ni he. ³⁹ Ne hin dím bēmhbe 'b_u gamán hyēnni o gue gamán ofādi ngue xcá nu ahe," da 'yēngui. ⁴⁰ Ne nugā drá hmuts'ut'abigā, ga ēmbā u buya: "Majuāni dí xi ah_u, nu'a ran ho gá 'yōrpa_u n'da ma cuh_u, madague'a nte di muui b_u na hnu, pe guēcā gá 'yōrcā a," ga ēmp' u buya, bi 'yēn'a ra Jesús.

⁴¹—Ne nub_uya, nugā drá hmuts'ut'abigā, ga ēmp' u 'bāp_u ja ma gāha: "Dami 'uehmb_u ua ja ma hmi, ní mbāhā b_u ja ra sibi njām'b_u da huēt'í, nguep_u dá sānni din zō a ra zjth_u ne u yú mizjthuh_u. ⁴² Nguetho dán tumanthuhu ne hin gá 'uñj_u, ne dán tuthe, ne hin gá sithegah_u, ⁴³ ne hin gá sāyagah_u 'b_u mán 'yo b_u n'danni, ne hin te má he gá 'daj_u 'b_u gmín nuh_u hin'y_u ma hegā; ne hin gá nugui 'b_u mán hyēnni, ne hin gbán nuj_u 'b_u mán ofādi," ga ēmp' u. ⁴⁴ Ne nu' u da 'yēngui: "Grá hmu, 'be'a ní pa dá nu ahe ngue gán tumanthuhu o gue gán tuthe o gue gán 'yo b_u n'danni ra hnini. Ne 'be'a ní pa dá nuhe hin mí

he ni he; o gue xquín hyēnni o gue xcamín ofädi,” da 'yēn'ü. ⁴⁵ Pē nugä drä hmuts'üt'abigä, ga ėmp'ü büya: “Majuāni dí xi ahü, n'da ma cu madague'a nte dí muui bü na hnu, 'bü hin gá 'yörpahü ran ho, necä hin gá 'yörcahü ran ho,” ga ėmp'ü. ⁴⁶ Nē nu ü büya da nu ran ünbi mazāi. Pē nu'ü bi 'yöt' ran ho din ja ra te mazāi ü, bi 'yēn'a ra Jesús.

26

Nu yu ngurpi bi ma da bent' ra Jesús

¹ Nē nu'bü mi gua a bi man ra Jesús, bi 'yēngähe:

² —Nuya man yopa thoho di 'bedi ngue din ja ra dāmpeti a ran dābaxjua, nē nubüya da mba ma dägä ngue da mba ma cuatigä bü ja ra za, guēcä dán jā'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yēngähe ra Jesús.

³ Pē nu'ü ma ngurpihe ngue yu hmumbäjä, nē yu xānbate nijā, nē yu dāc'yēi, bim peti bü mbo rá mbä't'i rá ngu ra Caifás, nu'a mi hmumbäjä a ra jeya a.

⁴ Nē bi nyāse ü, bi ma nda'a ní fehni da xi a ra Jesús ngue da bent'i da hyo. ⁵ Nē bi ma, 'be da gua a ra dāmpeti, ja da tho a. Nguetho bi zu din junthü yu jā'i mi 'yo bü ja ram peti.

N'da ra xisu bi hocpa rá ngöc'yēi ra Jesús

⁶ Nē nu'bü mi mbeng bü ra hnini Betania a ra Jesús, bi zōm bü ja rá ngu a ra Simón mí hēmb ra t'axca'ya mam'bet'o. ⁷ Nē bi hyupü mi ja a rá mēxa a, ēna din sihme. Bi zōm bü n'da ra xisu mí tu n'da ra xaro xām hmadī, án t'öt'e ra do ra alabastro. Nē mi po bü ra 'yēthi yūman'u, nē'a ėmmē di muui a. Nē nu'bü mí zōm bü a ra xisu bü i hudi, bi xo'ts'a rá 'yēthi bi xispa rá yā ra Jesús. ⁸ Nē dán cuēhe 'bü mán nuhe 'be'a bi t'örpa ra Jesús, nē dá ėmhbe:

—Ndetho bi xispa ra 'yēthi, ⁹ xūn ho 'bü xta 'bä, xtā mba ma darpi yu hyoya a ra mbeti, dá ėmhbe büya.

¹⁰ Nē bi bā'a ra Jesús 'be'a dá bēmhbe, nē bi 'yēnje:

—Hanja gní ünbañ rá mbüi na ra xisu, nē xūn ho 'be'a bi 'yörque. ¹¹ Nu yu hyoya nžai gam'bühmbü ua ü, nē hōnt'a go má pa da zä gui fāxhü ü. Pē nugä hin dan zāngä ua, bi 'yēngähe ra Jesús. ¹² Nuna ra xisu bi hoga ma ngöc'yēi 'bü mi xiscä ra 'yēthi, ngue da mba nt'āguigä bü ja ran 'yāgui. ¹³ Nē majuāni dí xi ahü, hōnbü go harü da hman a rán ho ma'da'yo Ojā, nehna da hman na bi 'yörca na ra xisu, n'dahma hōnbü go harü da fēn'a, bi 'yēn'a ra Jesús.

Nu ra Judas bi ma di dä ra Jesús

¹⁴ Nē nubüya, nu'a ma mixädihe ra Judas Iscariote, bi mba bi nyāñu yu hmumbäjä ¹⁵ nē bi 'yēmbi:

—Hangu gui 'dajü ngue ga dä ahü ra Jesús, bi 'yēmp'ü.

Nē 'bexgue bi unni 'däte ma 'det'a yu mbeti ngue ra t'axi büya. Nē xō bi mbeng bü 'bü a ra Jesús büya. ¹⁶ Pē ėmmē mí honi 'be'a ní ora da zä dí dä a ra Jesús.

Rán ts'ihme ra Hmu

¹⁷ Nē nu'a rá mbüdi pa ra dāmpeti nangue ran dābaxjua 'bü žai dí sihe a ra hme hinguin 'youi ra íxi, ngue dyu judíohe, dyu israelhe, dá ānhde ra Jesús yú xädigähe:

—Harü guin nde ga hoje a rán ts'ihme ram baxjua ga siñu ya, dá ėmfe.

¹⁸ Nē bi xi ü yoho ma mixädihe a ra Jesús, nē bi 'yēmp'ü:

—Ní mbe bu ja ra hnini Jerusalén ne gui xihmi a ran 'yohu, gui 'yɛnui: “Nugä, ya mi ts'utho da zøn ma ora, ne dí nde ga si rán sihme ram baxjua bu ja ni ngu, ne u ma xädigä, i ɛn'a bá pengähe,” gui 'yɛnui.

19 Ne bi 'yøt'a bi xi u buya, ne bi hoc'a rán zibde a ram baxjua u buya. 20-21 Nu'bu mín de buya, dá sømhbbe bu Jerusalén, 'darpu dán sihmehe bu ja ra mexa ra Jesús, ne bi 'yɛnje:

—Majuani dí xi ahü, i 'bu a n'da ahü ngue gui dāju, bi 'yɛnje.

22 Ne ɛmme bi du ma mbuihe, ne n'da ngu n'dagähe dá ɛmfe:

—Grä hmu, ha guengä ga dá i, dá ɛmfe n'da ngu n'daje.

23 Ne bi dā a ra Jesús:

—Gue'a dí com'be ma mbohi ua dí sihmehe, gue'a di dägä a, bi 'yɛm buya.

24 Guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da t'ørcä 'be'a gätho i mam bu ja rá m hma Ojä ya, pe í huçi maha a ran 'yohu ngue nu'a di dägä. Man'da xun ho 'bu hin xtim 'bu a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

25 Ne bi dā'a ra Judas buya:

—Xänbate i, ha guecä.

—Häha, gue'e, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

26 Ne nubuya bi hyäc'a ra hme ra Jesús ne bi 'yäp rán jäpi Ojä, bi xem buya, bi darcähe a.

—Dami sihu na, guehna nim bøn i ma ngøc'yei na, bi 'yɛnje.

27 Ne bi dec'a ra vaso mi po rán gui ra uva buya, bi un ra jamadi Ojä mahøn'a, ne bi 'daje a ra vaso, bi 'yɛnje:

—Gätho dami sihu, 28 guehna nam bøn i, ma jigä ngue bi hoc'a ra 'da'yo 'yu bi 'yøt'ahu Ojä na. Ne dim fäni dí punba yú ts'oqui yu jä'i. 29 Ne dí xi ahü, him man'dandj ga sigä ra guindät'ä jague'bu bi zøn ra pa ga sihu ma'da'yo bu di manda rá ts'edi ma Ta, bi 'yɛngähe ra Jesús.

Ra Jesús bi badi din cøn'a ra Pedro

30 Ne dán tuhmbe a ra thuhu ne dá mbähmbe bu ja ra nyuni Olivos buya.

31 Ne bi 'yɛngähe ra Jesús mahøn'a:

—Dí paði, nu'bu ni xui, gätho gui sogä thohohu, bi 'yɛngähe ra Jesús. Ne gue'a nt'o't'i bu ja rá m hman Ojä, i ɛna: “Ga ho ra mbänd'yo ne din 'uext'ü yú de'yo buya,” i ɛn Ojä, bi 'yɛn'a ra Jesús. 32 Pe nu'bu dá thämbɛnigä, ga mbagä bu Galilea ní tñ ahü bu, bi 'yɛngähe ngue yú xädigähe.

33 Ne bi 'yɛn'a ra Pedro:

—Madague'bu gätho da 'uegue pe nugä, hin'nagä, bi 'yɛn'a.

34 Bi dā a ra Jesús:

—Majuani dí xi i, guet'a ra xui i jabuya ná hyundj xquí cønc 'bu bi mbah ra øni.

35 Nu ra Pedro bi dāti mahøn'a:

—Madague'bu 'darpu ga tuui, pe njäm'bu ga cøn'i, bi 'yɛna.

Ne n'dat'a gätho dá mamhbe ngue hin ga 'uehmbe u ma mixädihe.

Ra Jesús bi du rá mbui bu ja ra nuqndät'ä Getsemaní

36 Ne nu'bu má sømhbbe bu ra nyuni Olivos, dá cäthe a ra Jesús bu ja ra nuqndät'ä mí ɛmbi Getsemaní.

—Dami huhmbu ua ya, ga mbagä ua njongua ts'ü, da nyä'be Ojä ma Ta, bi 'yɛnje.

³⁷ Ne hyu u ma mixädihe bi zits'i, bi zix'a ra Pedro ne'u yoho yá ts'ant'u ra Zebedeo. Ne emme man'da bi du rá mbui a ra Jesús. ³⁸ Ne bi 'yemp'u ma mixädihe min 'yohu:

—Éna da foh ma mbui a ra dumbui, éna ga tugä. Dami tɔcpahu, 'dat'a dan äthahu, bi 'yemp'u.

³⁹ Ne xø bi dam mi ts'u ra Jesús bu mi huhmbu u, ne bin danyahmu bu, bi nye'ma häi, bi nyäui Oja, bi 'yembi:

—Ma Ta i, nu'bu da zä, dami japi hin gan nugä a ra mbohi xcä sänni; pe hin din nde ma pähä zehé pe hont'a go ni pähä zehé gui 'yot'e, bi 'yemp'a Oja.

⁴⁰ Ne bá peng bu mí hu u xí zopu buya, ne mí a u. Ne bi 'yemp'a ra Pedro:

—Ha xinga n'da zi ora xquí sethu a ra t'aha, ngue 'be xcán hyambhu ts'u.

⁴¹ Damin äthahu ne gui nyahu Oja, gueru da zä hin hapu gui tanju 'bu bi ts'ä ahü ya, nguetho nu ní mbui n'da i ja ra pähä nangue Oja, pe nu ní ngoc'yci n'da xan güent'i thoho.

⁴² Ne ná yondj buya bi mba bi nyäui Oja mahon'a:

—Ma Ta i, nu'bu ya hin da zä ga socä a xcä sänni, pe hont'a ni pähä zehé gui 'yot'e, bi 'yén'a ra Jesús.

⁴³ Ne xø bi mbeng bu mi 'bu u ma mixädihe. Xø mí atho 'bu xø mi zøm bu mahon'a, nguetho emme mí nde t'aha u. ⁴⁴ Ne xø bi zopu u mahon'a, ya ná hyundi buya bi mbengui di nyäui Oja, ne guexta'a bi ma. ⁴⁵ Ne xø bi mbeng bu mí 'buh ma mixädihe mahon'a, ne bi 'yembi:

—Nuya, 'da'angutho 'bu gán ahmbu ya o hin'na, nguetho ya bi zøn ra ora da mba ma dägä bu 'buh yu ts'om'bäi, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ⁴⁶ Dami ndanshu, ga mbähä ba nuhu ya ba écua ngue dí dägä, bi 'yemp'u.

Bi fent'a ra Jesús

⁴⁷ Ne guexta'a mí yahü u ma mixädihe 'bu mi zøm bu a ra Judas, n'da ma mixädihe dí 'de'mayoho gähe. Ne bán 'yohu xan ngu yu ja'i ba hyä yá juai ne yu ts'äza. Ne gue'u yám 'behni yu hmumbäjä ne yu dac'yci, ma ngarpa judiohe.

⁴⁸ Ne nu'a di dá ra Jesús bi xi a n'da ran t'uti da 'yot' 'bu bi zøm bu: “Nu'a ga säs 'bu dán zengua'be, gue'a guim benthü a,” bi 'yén'a ra Judas. ⁴⁹ Janangue'a nu'bu mí zøm bu 'bä a ra Jesús, bi 'yembi:

—Xude ya 'bu, grá xänbate, bi 'yembi.

Ne bi zäspa rá 'yogu buya. ⁵⁰ Ne bi da'a ra Jesús buya:

—Xi'e n'yø, ha gue'a gní 'yé a.

Ne nu'u mí'da buya bi hyäm bu 'bä a ra Jesús ne bi bent'i.

⁵¹ Ne nu'a n'da ma mixädihe min 'yohu ra Jesús, bi c'os' rá juai ne bi zecpa rá ga ra 'yéhe ra hmumbäjä. ⁵² Ne bi 'yén'a ra Jesús buya:

—Dami pe'ts'a ni juai bu ja rán t'o. Nu'u din tuhni nangue ra juai, ne'u dí du ra juai u, bi 'yemp'a. ⁵³ Ha guí éna hin xtan zä ga äp'a rá m fäts'i Oja ma Ta ne ba penhua 'de'mayo munts'i yám 'behni da yangui, bi 'yemp'a n'da ma mixädihe.

⁵⁴ Pe nu'bu da gue'a xcä mangä a, hague dán zä ga ja'ts'ä a bi man rá t'ohni Oja, ngue 'be'a i jatho din ja, bi 'yén'a ra Jesús.

⁵⁵ Ne bi 'yemp'u yu ja'i buya:

—'Be'a guí homhbu ua ngue guí hä ni juaihu ne ni zahü. Ha guí émhbu drä bégä, ne nya'a thoho dá xän'nahu bu ja ra danijä ne njäm'bu gä bendgahu bu, bi 'yemp'u. ⁵⁶ Pe gue'a din ja a tengü bi man'u yu pøngahyá Oja 'bu maya'bu, bi 'yén'a ra Jesús.

Ne nugähe buya dyu xädigähe, 'bexgue dá 'dahmbe, dá sohmbe bu ra Hmu.

Bi juq̄nba a ra Jesús ɱ yá ngurpi yɱ judío

⁵⁷ Nε bi bent'a ra Jesús, bá si bɱ 'bɱh ra Caifás, ngue ra ngurpa mbájá. Nε ya xím peti gátho ma xánbate nijáhe nε yɱ dɱc'yεi, ma ngurpihe dɱɱ judíohe. ⁵⁸ Nε bi den'na ra Pedro bɱya pεgue a ná 'bejua thoho, bi zɔm bɱ ja rá ngun'yu a ra hmumbájá bɱ hapɱ xí zɔn'a ra Jesús. Nε 'darbɱ bi hyuhmbɱ ɱ yɱ asmayo, nge in nde da nu a da t'ɔrpa a ra Jesús.

⁵⁹ Nε nu'ɱ yɱ hmumbájá nε yɱ dɱc'yεi nε gá mi'da ma ngurpihe dɱɱ judíohe, dɱɱ israelhe, mi hon'a n'da ra fehni ngue da zá dí yɱp'a nε da hyo. ⁶⁰ Pε guehma nte bi dɱnbi, madague'bɱ xɱn ngu ɱ bin juɱni, bi 'yεmbi majuɱni ɱ yá fehni. Nε m'bejua bɱya, bi zɔm bɱ yoho yɱn 'yohɱ din testigo, ⁶¹ nε bi 'yεn'ɱ: —Nuna ran 'yohɱ na bi 'yεna: “Nugá da zá ga xo't'ra dɱniɱá nε man hyupa thoho da zá ga hœe mahɔn'a,” bi 'yεna, bi 'yεn'ɱ bin juɱn bɱ.

⁶² Nε bi ndanc'a ra hmumbájá bɱya bim 'bái, bi t'εmp'a ra Jesús:

—Hanja hin guí tɱɱti 'be'a i man ya yɱn 'yohɱ.

⁶³ Pε nu ra Jesús bin hεtho. Nε bi 'yεn'a ra hmumbájá bɱya:

—Nangue rá thuhu Oɱá mahεts'i, dami xije 'bɱ majuɱni gue'e grá Thahni, grá Cristo, rá Ts'ɱnt'ɱ i Oɱá, bi t'εmp'a ra Jesús.

⁶⁴ Bi dɱ a ra Jesús bɱya:

—Gue'a gám ma. Nε dí xi ahɱ, guin nuɱ, guecá dán jɱ'igá ua ja ra ximhái, dam mixtegá ga com'be rá ts'edi Oɱá tɱte thoho rá ts'edi. Nε guin nuɱ 'bɱ bá çacá mahεts'i mahɔn'a, ba εçá bɱ ja yɱ güi, bi t'εmp'a ra hmumbájá.

⁶⁵ Nε nu ra hmumbájá bɱya, bi dɱnse rá pahni. Nam bɔni εmbi hingui εspa Oɱá ra Jesús nangue'a bi ma. Nε bi 'yεna:

—Nuna ran 'yohɱ na, bi man ra ts'ore nangue Oɱá. Him man ga homhbɱ yɱ testigo. Nε gátho gahɱ dá øhmbɱ a bi ma. ⁶⁶ 'Be'a guí ndehɱ ga øthɱ ya, bi t'εmp'ɱ yá mingurpihɱ.

Bi dɱ ɱ:

—Nuna i ja rá ts'oqui, i jatho da du, bi 'yεn'ɱ.

⁶⁷ Nε nubɱya, 'dahma 'dan'yo bi t'ɔrpa ra Jesús. Bi zox ɱ 'da, bi mbε'mi ɱ mi'da, bi mbεnpa rá hmi ɱ mi'da, ⁶⁸ bi 'yεmbi:

—Nu'bɱ majuɱni grá Thahni i Oɱá, ngue ra Cristo, dami xije to'o bi mbεp'i i. Nε εmmε bi denthoho.

Ra Pedro bi gɔn'a ra Jesús

⁶⁹ Nε nu ra Pedro mi hupɱ thi bɱ ja ra ngun'yu, nε nu n'da ra xisu rá 'yεhe ra hmumbájá, bi mba bɱ hu a ra Pedro, bi 'yεmbi:

—εna nε'e gmín 'yohɱ na ra Jesús ra mεngu Galilea, bi 'yεmp'a ra Pedro.

⁷⁰ Nε bi dɱ'a ra Pedro, bin cɔni:

—Hin dí pɱdi, bi 'yεn'a.

Nε gátho ɱ mi 'bɱpɱ bi 'yɔ a bi man ra Pedro.

⁷¹ Nε nu'bɱ mi nde da bɔn'a ra Pedro, bi nu man'da ra xisu bɱya nε bi 'yεmp'ɱ mí 'bɱpɱ:

—Nuna ran 'yohɱ na min 'youi ra Jesús, ra mεngu bɱ Nazaret, bi 'yεn'a ra xisu.

⁷² Nε xɔ bin cɔn'a ra Pedro:

—Majuɱni dí m mangá ngue hin dí pɱçá a ran 'yohɱ guím ma, bi 'yεmp'a ra xisu.

⁷³ M'bejua bɱya nu ɱ 'da mi 'yo bɱ, bi mba bɱ 'bäh ra Pedro, nε bi 'yεmbi:

—Majuɱni maha, nε'e gmín 'yohɱ a, mfɱdi thoho ni ndehɱ nε 'da'angu bɱ gna yɱhɱ a, bi 'yεmp'a.

74 Nε nts'edi bi mam bɥya ne bin juanni, bi 'yɛna:

—Ojā i pādi majuaṅi hin dí pācā a ran 'yohu guí mamhbɥ, bi 'yɛn'a ra Pedro.

Nε 'bexgue bi mbah ra tamfɔ bɥya. 75 Nε nu ra Pedro bɥya, ja bi bɛn'a xí man a ra Jesús 'bɥ mi 'yɛmbi: “Dí pādi hin ní mbah ra tamfɔ 'bɥ na hyundí xquí cɔngui.” Nε bi nɛxpɥ bɥya ne ɛmme bin zoni, xɛn ɛ bi bɛni nangue a bi 'yɔt'e.

27

Ra Jesús bi mba ma dā bɥ 'bɥh ra ts'ut'abi Pilato

1 Nε nu 'bɥ mi hyax bɥya, gātho yɥ hmumbājā ne yɥ dāc'yɛi, ma ngɛrpihe dyɥ judíohe, dyɥ israelhe, 'da'angu bi bɛni ngue di dā ra Jesús bɥ 'bɥ a ra ts'ut'abi, ngue da hyo. 2 Nε án thu't'i 'bɥ mi mba ma dā bɥ 'bɥ a ra Poncio Pilato, ra ts'ut'abi bɥ a.

Bi zat rá 'yuga ra Judas

3 Nε nu'a ra Judas xí dā a ra Jesús, 'bɥ mi 'yɔde 'bɛ'a bi man ɛ ma ngɛrpihe ngue da hyo a ra Jesús, bi mba bɥya bi cospa a 'dāte ma 'det'a yɥ mbeti ngue ra t'axi xí un'ndɥ yɥ hmumbājā, bi bɛni 'bɛ'a bi 'yɔt'e. 4 Nε bi 'yɛn'a ra Judas:

—Hingui ho hma a dá ɔt'e. Dā fānba rá ji n'da ran 'yohu hin'yɥ rá ts'oqui, bi 'yɛmp'ɥ yɥ hmumbājā.

Pɛ nu'ɥ bi dāti:

—Him ma güendagāhe 'bɛ'a gá 'yɔt'e. Ya guí pā'a guím bɛnse bɥ, bi 'yɛn'ɥ yɥ hmumbājā.

5 Bá ɛn bɥ ra mbeti bɥ ja ra nijā a ra Judas bɥya, ne bi mba bá sat rá 'yuga bɥ ja ra ndehnini.

6 Nε nu'ɥ yɥ hmumbājā bi hyax'a ra mbeti ne bi 'yɛna:

—Hingui sá ga pɛs'hɥ ua na ra mbeti ngue dim pɛcua mahɔn'a, nguetho rán jut'iuí ra ji na, bi 'yɛn'ɥ, ne gue'a i mam bɥ ja man t'ɛdihɥ.

7 Nε bin 'yānni 'bɛ'a di jap'a ra mbeti. Nε bi bɛni da dāmba n'da xɛqui rá hāi a ra 'yɔt'ats'ɔe, guepɥ da t'āh yɥ 'damhnini 'bɥ da du bɥ. 8 Nε asta guetya ní huti “rá hāi ra ji” a ra xɛqui bɥ. 9 Nε nu'a bin ja, maya'bɥ bi man'a ra pɔngahyā Jeremías ngue din ja 'bɥ mí 'yɛna ngue: “Da thax i 'dāte ma 'det'a yɥ mbeti ngue ra t'axi, rá muui a ra jā'i. Gue'a bi man ɛ yɥ mɛngu israel ngue di muui. 10 Nε bi dānba rá hāi a ra 'yɔt'ats'ɔe, ngubɥ bi xicā ra Hmu,” bi 'yɛn'a ra Jeremías 'bɥ maya'bɥ 'bɥ mí ma.

Ra Pilato bi juqɛba a ra Jesús

11 Nu'bɥ mim 'bāpɥ ja rá hmi ra ts'ut'abi Pilato, bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Ha gue'e grá hmuts'ut'abi yɥ judío, bi t'ɛmbi.

Bi dā a ra Jesús:

—Gue'a guím ma.

12 Nε nu'bɥ mi yāp'ɥ yɥ hmumbājā ne mi'da ma ngɛrpihe a ra Jesús, pɛ hin te i tātho a ra Jesús. 13 Nu ra Pilato bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Ha hin guí ɔ'a i man'ɥ di yāp'i i, ne hin guí thāti.

14 Pɛ nu ra Jesús guexta'a hin te bi ma. Nε ɛmme bi hyonya thoho ra ts'ut'abi, him mi pādi 'bɛ'a sá da bɛni.

Bi hma da mba ma cuati bɥ ja ra pont'i ra Jesús

15 Nε nu ra ts'ut'abi nzaí midí thɔ a n'da ra ofādi 'bɥ ra pa ra dāmpɛti ran dāqɛxjua. Midí thɔ'a to'o bi huan'ndɥ yɥ jā'i. 16 Nε mí o bɥ n'da ran 'yohu i

Barrabás, gátho mi fap̄u 'be'a mí øt'a. ¹⁷ Nu ra Pilato b̄aya bi 'yän'nd̄u bim peti b̄u:

—To'o guí ndeh̄u ga xocpah̄u ya. Ha gue ra Barrabás uague ra Jesús ngue nu'a ɛmbi ra Cristo, bi 'yɛmp'̄u.

¹⁸ Ngub̄u bi ma nguetho mi pađi ȳu zeya ̄u ȳu ya pate.

¹⁹ Ne nu'bu mi hup̄u ja ran ts'ɛmbate ra Pilato, bi mb̄enpa ra nde a rá xisu bi 'yɛmbi: “Hin te gui 'yørpa a ra hogan'yoh̄u, nguetho má xui dá 'uį n'da ra t'į nts'utho nangue a,” bi 'yɛmp'a ra nde bi mb̄enbi.

²⁰ Pɛ nu ȳu hmumbáj̄a ne ̄u ȳu daç'yei, bi 'ber'̄u ȳu ja'i da 'yäpi go da mba ma thøgue a ra Barrabás, ne go da mba ntho a ra Jesús. ²¹ Ne bi 'yän mahøn'a a ra ts'ut'abi:

—Nda'a guín ndeh̄u ga thøcä, bi 'yɛmp'̄u ȳu ja'i.

Ne bi da ̄u b̄aya:

—Gue'a ra Barrabás gui thøgue, bi 'yɛn'̄u.

²² Ne bi da a ra Pilato b̄aya:

—Xi'a ra Jesús ɛmbi ra Cristo, 'be'a ga ørpä a thä.

Gátho bi 'yɛn'̄u 'bup̄u:

—Dami cuatp̄u ja ra pont'i a.

²³ —Pɛ hin te mán ts'o dá t̄nba na, bi 'yɛn'a ra Pilato.

Pɛ nts'edi bi da ̄u:

—Dami cuatp̄u ja ra pont'i.

²⁴ Min nu ra Pilato b̄aya ngue hingui sä dim päh yú mb̄u ȳu ja'i, pɛ man'da bin junth̄u ̄u. Janangue'a bi manda bá thunba ra dehe b̄aya, bin xat'yɛ b̄u yú hm̄i ȳu ja'i, ne bi 'yɛm b̄aya:

—Ne nugä hin ma ts'oquigä rán da te da nu na ran 'yoh̄u hin te in dupate, pɛ go ni ts'oqui zeh̄u, bi t'ɛmp'̄u ȳu ja'i.

²⁵ Ne bi da ̄u ȳu ja'i b̄aya:

—Ha ha, madague'a i 'yosɛ ma güendahe a rán da te na ran 'yoh̄u, ne cähe ne mam bom'betohe dim 'b̄u 'b̄u niya'b̄u, bi 'yɛn'̄u.

²⁶ Nu ra Pilato b̄aya bi xocpa a ra Barrabás, ne bi manda dí fei a ra Jesús b̄aya. Ne bi manda da mba ma cuati b̄u ja ra pont'i.

²⁷ Ne nu ȳu dofai b̄aya bi zix'a ra Jesús b̄u mí ja yú ngun'̄u ȳu dofai b̄u ja ra nguts'ut'abi. Ne gátho ȳu dofai mí 'bup̄u bim peti, midi fäts'a ra Jesús. ²⁸ Ne bi mbøcpa rá he b̄aya ne bi het'a n'da ra he x̄an j̄u poi tengu mi he ȳu ts'ut'abi.

²⁹ Ne nts'edi bi huspa n'da ra corona tengu mí hu'ts' ȳu ts'ut'abi, pɛgue ran thenni thoho bi 'yørpe, janangue'a ám 'be ra 'y'u'uj̄ni a ra corona. Ne bi un'na n'da ra t̄hø rán 'yei tengu mí h̄a ȳu ts'ut'abi. Ne bin d̄anyahmu b̄u ja rá hmi ne bi 'yɛmbi: “Grá hmuts'ut'abi ȳu judío.” Ne bi 'yɛns' ȳu biba, pɛgue ran thenni thoho bi 'yørpe.

³⁰ Ne bi ts'ots'i, ne bi hyänba a rá t̄hø ne bi mbärpa rá ya. ³¹ Ne nu'bu mi gua'a bi 'ȳaspi bi mbøcpa a ra he xí het p̄aya, bi het'̄u yú hesɛ mahøn'a. Ne bi zix b̄aya ngue di cuatp̄u ja ra pont'i b̄u ndeh̄nini.

Bi cuatp̄u ja ra pont'i ra Jesús

³² Ne nu'bu mi ts'utho da bøm b̄u ja ra hnini, bin c'ath̄u b̄u n'da ran 'yoh̄u ra m̄engu b̄u Cirene, i Simón a. Ne bi t'ørpa ra ts'edi da duspa rá pont'i ra Jesús.

³³ Ne bi zøm b̄u ja ra nyuni ɛmbi Gólgota b̄aya. Nu'a ra Gólgota in nde da ma “ra t'øhø nyaxmu” a. ³⁴ Ne nub̄aya bi un'na n'da ra vino mauq̄spi ra 'yɛthi x̄an ju. Nu'bu ya mí zä a ra Jesús, him bi nde bi zi.

35 Ne nu'bu mi jua a bi cuatpu ja ra pont'i buya, nu'u yu dofui bi 'yot'a n'da ran taha nangue rá he ra Jesús. Gue'a bi man'a ra pøngahya maya'bu ngue din ja 'bu mi 'yena: “Da mba ma dat'i a ma he nangue n'da ran taha da 'yot'e.”

36 Ne mi hupu yu dofui mi fädi. 37 Ne nubá rá ya a ra pont'i bi mba nt'o't'i bu ram hma bi ma 'be'a i ts'emba a ra Jesús, bi 'yena ra t'ohni: “Nuna ra Jesús na, rá hmuts'ut'abi yu judío na.”

38 Ne bi mba ma cuatihá ra Jesús yoho yu be, 'da a n'da yá pont'i. Ne bi 'bämp'u ja rán 'yei a n'da ne bi 'bämp'u ja rá gaha a man'da. 39 Ne nu yu ja'i mi thopu, bi zani, 40 ne bi 'yembi:

—Nu'i gui ena gui xo't' ra danija ne xo man hyupa thoho gui hyoh mahón'a, 'be'a gui ot' ya tha. Nu'bu majuqni gue'e rá Ts'ant'u i Oja, dami capu ja ra pont'i, gan yanse, bi 'yena.

41 Ne'u yu hmumbäja bi 'yuspi ne yu xänbate nija, ne yu fariseo, ne yu dác'yei, gátho ma ngurpihe, din 'yemp'u:

42 —Bi yanba yá te u 'da, pe hingui sä din yanse ya. Pe nu'bu majuqni da guehna ma hmuts'ut'abihá, dyu israelhá, sä xtán gase bu ja ra pont'i ne xcá ec'yeihá buya. 43 Bi ma, i ena i töp'ma rá m fäts'i Oja, da zä da yan a Oja ya 'bu, nguetho ya bi ma, guese rá ts'ant'u Oja na, bi 'yena 'bu mi 'yuspi.

44 Ne'u yu be 'darbu bi guat'u bi zan a ra Jesús.

Bi du ra Jesús

45 Ne nu'bu mi hyuxadi buya bim 'bexui ra häi, ne jague'bu hyunde bi nequi mahón'a. 46 Nu'bu mi ts'utho da zøn a hyunde, nts'edi bi mbah ra Jesús, bi 'yena:

—Elí, Elí, lama sabactani, bi 'yena ngue ra nde ra arameo.

Nu'a nam bøn: “Ma Oja i, ma Oja i, hanja gá hyega thoho,” bi 'yena.

47 Nu'bu mi 'yot'a bi man ra Jesús 'da yu ja'i mi 'bäpu, bi 'yena:

—Nuna ran 'yohu na, i mba't'a ra pøngahya Elías, mí 'bu 'bu maya'bu.

48 Ne nu'a n'da mí 'bäpu 'bex bi mba bá há n'da ena ra funjo, bi darpu ja ra vino ne bi ndocta n'da ra xithi, ne bi 'uqspa a ra Jesús, embi da zi. 49 Ne bi 'yena mi'da mí 'bäpu:

—Dami hyehmbu. O te guidí unhdá. 'Be gan nuhu 'bu ba eh ra Elías da yan, bi 'yena.

50 Ne xo bi mbafi nts'edi mahón'a ra Jesús, ne 'bex bi du buya. 51 Ne nu'a ra ora a buya, nu'a ra 'bøt'e mi ndam bu man'da mbo ra danija bá fupu magats'i bi xet'i ne 'bexgue bi zot'a häi. Ne bi 'yan ra häi buya, ne bi fø'i 'da yu do hønbu go haru. 52 Ne pu ja yan 'yagui bi foh yu jado. Ne nu'bu mi dambeni ra Jesús, bi böx u 'da yu 'yec'yei xi du, bi dambeni bu ja yan 'yagui u, 53 bi mba bu ra hnini Jerusalén u ne bi nu u 'da yu ja'i u xi du. Pe hinga gátho yu pa.

54 Ne nu'bu mi du ra Jesús, ne nu'a ra hmudofui mí fä a ra Jesús, ne'u mi'da min 'yohu, 'bu mi nu di 'yan ra häi, ne'u gä mi'da bin ja, emme bin su u, ne bi 'yena:

—Majuqni maha, rá Ts'ant'u Oja na ran 'yohu.

55 Ne mí 'bäpu njombu ts'u 'da yu xisu ngue man yám fäts'ihá a ra Jesús 'bu mán 'yohu bu ja ra 'yu, 'bu mambá nexhe bu Galilea. Mi 'bäpu u, nguetho mi nde da nu 'be'a da t'ørpa ra Jesús. Ne nu'u bi nu 'be'a gä bin ja. 56 Ne nu'a n'da mí 'bäpu, ra María Magdalena a; ne'a man'da ra María mi 'bäpu, ngue rá mbe ra Jacobo ne ra José; ne nu man'da ra xisu mi 'bäpu, gue'a rá mbe ra Jacobo ne ra Xuua, yá ts'ant'u ra Zebedeo u; ne'u mi'da yu xisu mi 'bäpu.

Bi mba nt'ägui a ra Jesús

⁵⁷⁻⁵⁸ Ne nu'a ra José, n'da ra mēmbeti bu ra hnini Arimatea, bi mba bu 'buh ra Pilato 'bu mi ts'utho da yah ra hyadi. Bi 'yädi da 'yácra rá ngóc'yei ra Jesús, nguetho mi ꝑc'yei a. Ne bi manda ra Pilato buya din t'unni. ⁵⁹ Nu ra José buya bi duspa rá ngóc'yei a ra Jesús ne bi mbärpa n'da ra 'bøt'e xun ho. ⁶⁰ Ne bi gärru ja rán 'yägüi zehē a ra José. N'da ra hyädo xí manda xí mba nthēqui. Nu'bu mi gua'a bi gärru, bi juaspu n'da ra xīndo xun hyu bu ja rá goxthi ra hyädo, ne bi mba buya. ⁶¹ Ne mi hupu ra María Magdalena, ne man'da ra María mi hupu ja rá goxthi ra hyädo.

Yu dofui bi mbäh ran 'yägüi

⁶² Ne nu'bu mi hyax a ra pa ran ts'äya buya, xudi thoho bi mba u yu hmumbäjä ne yu fariseo, bá nu ra Pilato, ⁶³ ne sä bi 'yēmbi:

—Ma ts'ut'abi ahe, dá bēmhbe man'da bi man'a ra hyäte 'bu him maní du, bi 'yēna: “Nu'bu ná hyupa ga thāmbēni bu 'bu u xon du,” bi 'yēna. ⁶⁴ Janangue'a xun ho 'bu gui pēhni to'o da mbäh ran 'yägüi an hyupa, xōhma ba ꝑ u yú xädi 'bu bin xui da gūcra a rá ngóc'yei, ne da 'yēna bi dāmbēni buya. Man'da xun ts'o ra fehni tengu a, xinda gue a bi manse 'bu mi 'bui, sä bi 'yēn'u yu hmumbäjä ne yu fariseo.

⁶⁵ Bi dá a ra Pilato buya, bi 'yēmbi:

—Sixhu u n'dan ne ts'i ni dofui dá 'da'ahu. Dami cothu xun ho bu ja rá goxthi a ra hyädo, ne njon da zä da xo't'i.

⁶⁶ Ne bi mbähä u yu mbäjä ne yu fariseo, bi got'i xun ho a ra hyädo ne bi mēpya, ne bá peng buya, bá copu yu dofui ngue da mbädi.

28

Bi dāmbēni ra Jesús

¹ Ne nu'bu ya mi thoh ra pa ran ts'äya, xō rá mbüdi ra semana, bi mba mxudi thoho u yoho yu xisu. Nu'a n'da ra María Magdalena ne'a man'da ra María. Nu'bu mí nets'i ní mba bu bí ja a ra hyädo. ² Ne nu'bu mí mba u, 'bexgue nts'edi bi 'yān ra häi mahōn'a. Nguetho bi 'yøt'a rá m 'behni Ojä xí zøpu 'bu mí 'uec'a ra do mi juaxpu ja rá goxthi ra hyädo. ³⁻⁵ Ne nu'a rá m 'behni Ojä di fexni tengu n'da ra huei. Ne nu rá he buya, xun t'axi tengu n'da ran nequi. Ne nu'u yu dofui 'bu mín nu a rá m 'behni Ojä ꝑmme bin su, bi fet'i, ne nte sä da 'yøt'e, tengu'bu xi du. Nu'a rá m 'behni Ojä, mi hupu ja a ra do xí 'ueque, ne bi 'yēmp'u yu xisu 'bu mi zōm bu:

—O guín suui. Dí pädi ngue guí hommi a ra Jesús xí cuatpu ja ra pont'i u. ⁶ Pe njo'o ua, bi mba nsots'i tengu mi ma. Ba thohmi gui nuui ua mí 'beni, bi 'yēn'a rá m 'behni Ojä 'bu mi 'yēmp'u yu xisu. ⁷ Nuya, ní mbe 'dahmantho, gui xihmi yú xädi: “Bi dāmbēni bu 'bu u xon du ya,” gui 'yēnui. Ne nde'bu gätho ahū gui mbähä bu Galilea ne gueru guin c'athu bu. Ne gue'a bá ꝑcä ua ngue ga xi aui, bi 'yēmp'a rá m 'behni Ojä mahēts'i.

⁸ Ne bi bōm bu ja ra hyädo u yu xisu, bin su ne xim midi johya. Bin tihi, bi mba bá xi u yú xädi ra Jesús 'be'a bi sifi. ⁹ Ne bi zəpu 'yu a ra Jesús u yu xisu.

—Xihats'i, bi 'yēmp'u.

Nu yu xisu buya bin dānyahmu ne bi huap'u yú gua, bi dānde buya. ¹⁰ Ne bi 'yēn'a ra Jesús:

—O guín suui, ní mbe ba xihmi u ma cuhu, ní mbähä bu Galilea, ja nín tūmhbu bu, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra fehni bi man yu dofui

11 Ne nu'bu mí mbenc'u yu xisu, ne'u yu dofui mí fäh ran 'yägüi bi mba bá xi u yu hmumbäjä 'be'a gätho bin ja. 12 Bim peti yu hmumbäjä buya, ne yu daç'yei. Bi ma 'be'a da zä da 'yøt'e. Ne nubuya xun ngu ra mbeti bi un'ndu yu dofui 13 ne bi 'yemp'u:

—Gui 'yemhbü: “Bá ε u yá xädi 'bu min xui 'bu män aħmbe, bi bep'a rá ngøc'yei,” gui 'yemhbü, bi 'yemp'u. 14 Ne nu'bu da 'yø'a ra ts'ut'abi ngue gán aħmbü, ne da 'yena da zu aħu, nugähe dan yähe ga fäx ahe, bi 'yenu yu hmumbäjä 'bu mi 'yemp'u yu dofui.

15 Ne bi hyän a ra mbeti u yu dofui buya. Bi mba da 'yøt'a bi sifi. Ne nu'a ra fehni bi man u, xun ngu bi 'yεc'yei u ma mijudíohe dyu israelhe. Ne guexta'a ra fehni i man u.

Yá xädi ra Jesús bi un yün t'edi da mamp'a rá m hma

16 Ne dá mbähmbe bu ra häi Galilea buya, dí 'de'ma'da gähe, yá xädigähe ra Jesús. Ne dá sømhbe bu ja ra nyuni xí xije ra Jesús dan c'athe bu. 17 Ne nu'bu má nuhe, dá εspahe a, pe nu'u 'da him mi εc'yei gue gue'a. 18 Ne bi hyäm bu dí 'bähmbe a ra Jesús ne bi 'yεnje:

—Gätho ra ts'edi bin 'dacä ga manda gätho ra ximhäi ne mahεts'i, bi 'yεnje. 19 Janangue'a ní mbähä ya hønbu go hapu 'buh yu ja'i gä na ndoho ra ximhäi, gui xihmbü da 'yεc'yeigui. Ne nu'u to'o dí dācä yá mbai, gui xixyābahü nangue rá thuhu ma Ta, ne nangue rá thuhu rá Ts'unt'u, ne rá thuhu rá Hogandähi Ojä. 20 Ne gui xänbahü da 'yøt'e 'be'a gätho dá xi aħu. Ne guim beħmbü dín 'yohu gätho yu pa asta gue'bu da guah ra ximhäi, bi 'yεngähe ra Jesús buya.

MARCOS

Ran ho ma'da'yo bi 'yo't' ra Marcos

Nu ra Xuua Nxixyq bi ma mi ts'utho da zøh ra Hmu

¹ Ja ua rá mbúdi ran ho ma'da'yo nangu'e a ra Jesucristo, rá Ts'ant'u Ojã.
² Bin ja a mán t'o't'i 'bũ maya'bũ bũ ja rá sòcuã Ojã 'bũ mí 'yëna:
 Nugã ga pëhn'na n'da mam 'behni dim 'bët'o bũ gni mba.
 Nu'a da xih yũ jã'i da døp'e'e,
 bi 'yëmp'a rá Ts'ant'u.

³ N'e'a ra pøngahyã Isaiãs bi ma nguehna ráam 'behni 'bũ mí 'yëna ngue:
 N'da ra ja'i din yã nts'edi bũ ja ra dãpo ngue da 'yëna:
 "Damin sãhũ ga simhbũ ra hmu mi ts'utho da zøcuã,
 Dami hoc ni mbũihũ ga tømhbũ xũn ho," da 'yëna a mam 'behni, i ãn Ojã, bi
 'yëna ra Isaiãs.

⁴ N'e gue'a ra Xuua bi 'yøt' ran xixyã bũ ja ra dãpo bi man Ojã maya'bũ.
 Nu ra Xuua bi xih yũ jã'i din xixyã to'o di pãh yãn 'yomfëni n'e da mba ma
 punbi yã ts'oqui bũya. ⁵ Gãtho yũ jã'i mí 'bũpũ ra xequi Judea, nepũ ra dãhnihi
 Jerusalén, bi zøm bũ i øt' ran xixyã ra Xuua. N'e nu'u 'da bi pãh yãn 'yomfëni
 n'e bi mam bũya ngue hingui ho 'be'a xí 'yøt'e. N'e bi mba ma xixyãba bũ ja ra
 dãthe Jordán u bũya.

⁶ Nu ra Xuua mí he n'da ra mbapahni án t'øt'e ngue yã xingu yũ camello n'e
 mi ja rán gut'i ra xifani. N'e hønt'u yũ t'ãxi nãn sihmë n'e ra t'afi t'asa dãpo. ⁷ N'e
 bi 'yëna:

—Ba epũ n'da man'da ja rá ts'edi xinda gucã, hin dí sũcã tengu a. ⁸ Nugã
 xtã xixyã ahũ nangu'e ra dehe thoho, pë nu'a di 'da'ahũ rá Hogandãhi Ojã, bi
 'yëmb yũ jã'i a ra Xuua.

Bi mba ma xixyãbi ra Jesús

⁹ N'e nu yũ pa bi 'yøt' ran xixyã ra Xuua, bi n'expũ ra hnini Nazaret ra Jesús,
 ngue ra xequi Galilea. N'e bi zøm bũ ra Jesús bin xixyã'a bũya bũ ja ra dãthe
 Jordán. Gue'a ra Xuua bi 'yøt' ran xixyã. ¹⁰ N'e nu'bũ mí bøxpũ ja ra dehe bũya
 'bex bi nu bi xoh mahëts'i n'e bá çãh rá Hogandãhi Ojã, tengu n'da ra t'azũ, bi
 zøpũ 'bãh ra Jesús. ¹¹ N'e bi t'ø a n'da ra nde mahëts'i bi 'yëna:

—Ma Ts'ant'u i, dadí huçë'i i n'e dín numanho i, bi 'yëna a ra nde.

Nu ra Jesús bi ts'ãp rá mbũi bũ ma'ueni

¹² N'e nubũya nu rá Hogandãhi Ojã 'bex bi bënbi da mba bũ ma'ueni a ra
 Jesús. ¹³ N'e nyote pa bim 'bũpũ n'e nyote xui. N'e nu ra zĩthu ra Satanãs bi zãp
 rá mbũi a ra Jesús gãtho yũ pa bim 'bũpũ, n'e mí 'bũhmbũ bũ yũ zate. Pë bi
 mbãx'u yãm 'behni Ojã mahëts'i a ra Jesús 'be'a gã bi nu bũ.

Nu ra Jesús bi dũ'mi bi man a ráam hma bũ ja yũ hnini

¹⁴ Ya xí jot'a fãdi ra Xuua Nxixyã 'bũ mí bøm bũ ra Jesús bũ ra xequi Judea, bi
 mba bũ Galilea. N'e bi mam bũ ran ho ma'da'yo ngue 'berpũ dí manda rá ts'edi
 Ojã n'da. ¹⁵ N'e bi 'yëmb yũ jã'i:

—Mí ts'utho da zøn ra pa di manda ua rá ts'edi Ojã, dami pãh nin
 'yomfënihũ, damin unsehũ di manda ahũ Ojã 'dahma din ja ahũ ra te
 ma'da'yo. Gue'a bi man a ra Jesús 'bũ mí 'yëmp'u yũ jã'i.

Ra Jesús bi zohni goho y_H mbahuq

16 N'da ra pa mi 'yo b_H a ra Jesús b_H ndendađehe t'εmbi Galilea. Ne nub_Hya bi nu a ra Simón n'youi rán 'yoh_H i Andrés a, mi enxit'á b_H ja ra dąđehe _H, ngue yá 'bēfi y_H mbahuq _H. 17 Ra Jesús bi 'yεmp'á:

—Ba tεngau i ga ja aui gu i xihmi y_H já'i da 'yεc'yεigui tengu thoho b_H gní theui y_H huq ngub_H guí øt'ui, bi 'yεmp'á.

18 'Bex bi hyεp_H yá xit'á b_Hya ne bi denni.

19 Ne xø bi thogui bin 'yo mi ts'á ne bi nu a ra Jacobo n'youi rán 'yoh_H i Xuua a, gátho _H yoho yá ts'ant'á ra Zebedeo _H. Mi hub_H ja yá mbosa _H, midí hoc yá xit'á. 20 Ne xø bi xifi da den'd_H. 'Bex bi den'd_H b_Hya bi zop_H rá ta b_H ja ra mbosa _H b_Hya ne yá mēfi.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yoh_H min 'youi ra zı̄thu

21 Ne nub_Hya nu ra Jesús bi y_Hth_H b_H ja ra hnini Capernaum _H xí tenni. Nu ra pa ran sāya mí cεrp_H ja ra nijá ne mi xánba b_H y_H já'i. 22 Ne nu'á b_Hya, εmme bi hyonya thoho 'b_H mí 'yø a bi man ra Jesús, nguetho bi xánbi x_Hn ho ne hinga ngub_H mí man _H ma xánbate sehe ngue dy_H israelhe, dy_H judíohe. 'Bex gue bi bądı ja rán t'ędı ra Jesús. 23 Ne mi 'b_Hp_H n'da ran 'yoh_H n'youi ra zı̄thu ne nts'edi bi mbah p_Hya, bi 'yεna:

24 —'Bε'a guí nde gu i 'yørcahe grá Jesús, grá mεngu Nazaret. Ha gu i juae ya. Dí pądı gue'e rá Thahni i Ojá gue x_Hn hotho, bi 'yεna.

25 Pε nu ra Jesús bi dąmhyá ra zı̄thu, bi 'yεmbi:

—Daman hε, dami pøm b_H ja rá mbai na ran 'yoh_H, bi 'yεmbi.

26 Nu ra zı̄thu b_Hya nts'edi bi huq'ts'a ran 'yoh_H, nts'edi bi mbafi, ne bi bøm b_Hya. 27 Gátho bi hyonya thoho _H 'b_Hp_H ne bin 'yεmzεhe _H:

—'Bε'a nam bøn'a dí nuh_H ya. 'Bε'a ni 'da'yonxádi na, nguetho i ja rán t'ędı na i s_Hh y_H zı̄thu ne i su _H, bin 'yεmzεhe _H.

28 Ne 'bexque 'dahmantho bi hmam b_H gátho ra häi Galilea 'bε'a bi 'yøt'a ra Jesús.

Bi hoc'a rá suto ra Simón a ra Jesús

29 Nu'b_H mi bøm b_H ja ra nijá a ra Jesús bi mbähä ra Simón, ne ra Andrés, ne ra Jacobo, ne ra Xuua. Bi zømhb_H b_H rá ngu ra Simón. 30 Ne nu'a rá suto ra Simón 'bεm b_H rá oi, i hεmb ra pa. Ne bi si a ra Jesús. 31 Ne bi nu b_H i 'ben'a ra xisu b_Hya, bi benba rá 'ye ne bi xots'i. 'Bex bi bøn a ra pa, hin har_H x_Hn'á, ne 'bex bi zä bi hoc yán sihme b_Hya.

Ra Jesús bi hoqui x_Hn ngu y_H hyenni

32 Ne nu'b_H mí y_Hh ra hyadi gátho _H mi _H bá ts'inba a ra Jesús b_H mi 'b_Hi, ne _H min 'yoh_H ra zı̄thu bá ts'inbi. 33 Bim pεti b_H ja ra goxthi gátho y_H já'i 'b_Hp_H ja ra hnini. 34 Gátho na ngu y_H hyenni bi hoqui, ne bi hyønba thi y_H zı̄thu min 'yoh_H _H 'da. Ne nu y_H zı̄thu, εmme mi ndehma da ma to'o a ra Jesús, pε nu ra Jesús him bi japi dın yá _H.

Nu ra Jesús bi xánba y_H já'i b_H ra xεqui Galilea

35 Ne nu'b_H mi ts'utho da hyax b_Hya, bi ndants'a ra Jesús bi bøm b_H ja ra hnini, bi mba b_H ma'uēni bin yąui Ojá. 36 Ne nu'b_H mí hyats'i x_Hn ho b_Hya, bi mba ra Simón da hyoni, ne'á mi'da mí 'b_Hhmb_H bi mbähä da hyomhb_H ra Jesús. 37 Pε nu'b_H mí dım b_Hya, bi 'yεmbi:

—Mbähä b_H ja ra ngu nguetho gátho y_H já'i hon'a b_H mahøn'a, bi 'yεmbi.

38 —Hin'na, pɛ man'da xən ho 'bɛ ga mbähä bɛ ja mi'da yɛ hnini, nɛpɛ ga mangä bɛ mam hmam bɛ, nguetho gue'a bá ɛcä ua a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

39 'Bex bi mbähä bɛya, bin 'yo gätho ra häi Galilea, bi man rá m hman Ojā bɛ ja yɛ niǰā nɛ bi hyøn'a thi yɛ zǰthu mín 'yohɛ 'da yɛ jǰ'i bɛ bi thogui.

Bi hoc'a n'da ran 'yohɛ mi hɛmb ra t'axca'ya

40 Nɛ bi zøm bɛ n'da ran 'yohɛ bɛ 'bäh ra Jesús, i hɛmb ra t'axca'ya. Bin danyahmu, bi 'yǰp ra mate, bi 'yɛna:

—Nu'bɛ ni pähä da zä gui hogui ts'ɛ, bi 'yɛmbi.

41 Bin yeh rá mbɛi ra Jesús, bi dǰ'a ra hyɛnni, nɛ bi 'yɛmb bɛya:

—I jagä ra pähä da yǰn'a ya, bi 'yɛmbi.

42 'Bex bim 'bɛ'ɛ yɛ 'ya mi hɛmbi. 43-44 Nu ra Jesús bɛya, nts'edi bi hɛcpi nɛ bi 'yɛmbi:

—Nuya, njon gui xifi 'bɛ'a dá ɔt'e'e. Ni mba, bán 'yupɛ 'bɛh ra mbǰǰǰ, gui un bɛ n'da ra 'bɔts'e i man rán t'ɛdi ra Moisés da hyǰxɛ n'da 'bɛ ya bi yǰn ra t'axca'ya, nɛ da fǰh bɛya ngue bi zä i, bi 'yɛmbi.

Nɛ bi xifi da mba bɛya. 45 Pɛ nu ran 'yohɛ 'bɛ mi bøm bɛ bi mbɛdi ɛmmɛ mma. Nɛ bi xih yɛ jǰ'i 'bɛ'a xí t'ørpe. Jannangue'a nu ra Jesús ya him bi zä da yǰpɛ ja yɛ hnini nɛ 'yotho bɛ ma'ueni nguetho ɛmmɛ bi muns yɛ jǰ'i 'bɛ i cǰpɛ ja ra hnini. Pɛ guehma xən ngu yɛ jǰ'i mi zøm bɛ harɛ mi 'yo ngue høn bɛ go harɛ ní nets'i.

2

Bi hoc'a n'da ra jǰ'i mi ts'a rá jǰ'i

1 Nu'bɛ mi tho i ts'ɛ 'da yɛ pa bi yɛt mahøn'a bɛ Capernaum ra Jesús. Nu'bɛ mí 'yøh yɛ jǰ'i ngue 'bɛpɛ ja ra ngu, 2 'bexque xən ngu bi zøm bɛ yɛ jǰ'i gue'bɛ go mi yupɛ mbo ra ngu nɛpɛ thi. Nu ra Jesús bɛya, bi xih rá m hman Ojā ɛ yɛ jǰ'i. 3 Nɛ nubɛya, bi zøm bɛ 'da yǰn 'yohɛ i tu n'da ra hyɛnni ngue mí ts'a rá jǰ'i. Goho ma 'yohɛ yǰn dute. 4 Nɛ hingui sä da thopɛ 'bɛh ra Jesús nguetho mi dɛ bɛ yɛ jǰ'i. Janangue'a bi xɔ'ts'a n'da xɛqui ra 'bet'e, bi cǰmp'ɛ a ra hyɛnni con rá 'beza. 5 'Bex bi bǰh ra Jesús ngue mi pǰ ɛ ngue i jase rá ts'edi, nɛ bi 'yɛmp'a ra hyɛnni bɛya:

—Nu'í, n'yø, ni ts'oqui ya xɛm pun'ni i, bi 'yɛmbi.

6 Nɛ nu'ɛ 'da yɛ xǰnbate niǰǰ, mi hupɛ. Nɛ nu'bɛ mí 'yø'a 'bɛ'a i man ra Jesús, 7 bi 'yɛnɛ mbo yá mbɛi n'da ngu n'da: “Xina, hanja ni man na tengu na. Pɛ hingui numansu Ojā na, njo'o n'da ra jǰ'i da zä di punba yá ts'oqui n'da, hinda høn't'a Ojā,” bi 'yɛnɛ yá mbɛi ɛ. 8 Pɛ nu ra Jesús 'bexque bi bǰtho 'bɛ'a mbɛn ɛ, nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Hanja ngubɛ guím bɛmhɛ mbo ni mbɛihɛ. 9 Ha guím bɛmhɛ ngue nte ni mba tho a dá xicä na ran 'yohɛ ngue rá ts'oqui ya xɛm punbi. Ha guím bɛmhɛ man'da xquí pǰhmbɛ ngue i ja ma ts'edi 'bɛ ga xifi da ndants'i, da gǰx rá fidi din 'yo. 10 Pɛ nugä ngue dán jǰ'igä ua ja ra ximhäi, ga ut'ahɛ ya i ja man t'ɛdi ua ja ra häi ngue ga punba yá ts'oqui n'da ra jǰ'i, jannangue'a ga japi din 'yo na ran 'yohɛ ya, bi 'yɛn a ra Jesús.

Nɛ nubɛya, bi 'yɛmp'a mí ts'a rá jǰ'i:

11 —Nu'í, dí xi i, ndants'i, cǰx ni fidi, ni mba ni ngu, bi 'yɛmbi.

12 Nubɛya, 'bex bi ndants'i, bi gǰx rá fidi, bi bøm bɛ i ja ra ngu. Nɛ bi nu ɛ gätho mi 'bɛpɛ. Nɛ bi hyonya thoho ɛ. Jannangue'a bi 'yɛspa Ojā ɛ bɛya nɛ bi 'yɛn ɛ:

—Njám'bu xta nuh tengu a bin ja ya, bi 'yɛn u.

Nu ra Leví 'bex bi den'na ra Jesús

¹³ M'bejua buya xø bi mba mahøn'a bu ja ra ndendaðehe a ra Jesús. Ne mi søm bu yu ja'i ne mi xänba bu u. ¹⁴ Nu'bu mi thopu 'bu a ra Leví, i hupu ja rá mɛxa gue'a ra hyaçahäi a. Nu'a ra Leví rá ts'unt'u ra Alfeo a. Nu ra Jesús buya bi 'yɛmbi:

—Ba tɛngui.

'Bex bi ndants'a ra Leví buya, bi denni.

Jesús bin sihmehu yu ts'om'bäi

¹⁵ Ne bin sihmehu ra Jesús ne yú xädi bu ja rá ngu a ra Leví. 'Darpu bin sihmehu 'da yu ziyate hyaçahäi ne mi'da yu ts'om'bäi. Xän ngu mi 'buru nguetho xän ngu u ya xí 'yɛc'yɛi a. ¹⁶ Ne nu'u 'da ma xänbatehe bu nijä, yu fariseo u, ne nu'bu mi nu ra Jesús ne yú xädi sihmehu u yu ziyate hyaçahäi ne yu ts'om'bäi ne bi 'yɛmp'u yú xädi ra Jesús:

—Hanja ngubu øt' ni Hmuhu. Hingui ho øt'a ngue i sihmehu yu ziyate hyaçahäi ne yu ts'om'bäi, bi 'yɛn u.

¹⁷ Nu'bu mi 'yøh ra Jesús 'be'a bi man u, bi 'yɛmp'u:

—Nu'u im bɛnse xän zaqui hingui honi to'o da mbäts'i, hinda hønt'u i pæse in zäman'u i honi to'o da mbäx u. Ne nugä bá ɛcä ga fäx u i pädi ja yú ts'oqui, him bá ɛcä ga fäx u im bɛnse yu hocjä'i, bi 'yɛn a ra Jesús.

Ran t'änni nangu u ɛ't' yän sihme

¹⁸ Nu'u yú xädi ra Xuua Nxixyü ne yú xädi yu fariseo mi ɛ't' yän sihme u. Ne bi zøm bu u 'da bu mi 'bah ra Jesús ngue bi 'yänni ne bi 'yɛmbi:

—Hanja hingui ɛ't' yän sihme u ni xädi ne i ɛ't' yän sihme u yú xädi ra Xuua ne yú xädi yu fariseo, bi 'yɛn u.

¹⁹ Ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti ngue ran thäti 'bu mi dät'u, bi 'yɛmbi:

—Pe nu'u i 'buru ja ran thäti hin da du yú mbai nguetho 'buru a ran 'yohu din thäti. Hin da 'yɛna ngue hin din sihme u. ²⁰ Pe da zøn ra ora da ts'ispa a ran 'yohu ne ja da 'yɛ't' yän sihme buya, bi 'yɛn a ra Jesús. ²¹ Ne nu'a din xä u ma xädigä hin da bømanko 'bu ne'a ra nyomhma da den ya, tengu thoho ra naxca 'bø't'e hin da zä di 'bø't'a ra 'ya'bø't'e nguetho da xe thoho mahøn'a. ²² Ne nguetho a ra vino ma'da'yo hin da zä da sirpu ja ra 'yambot'asɛi nguetho nu'a ra vino ma'da'yo da dän 'bu da sirpu ne dim fän a ra vino buya, gätho 'da dín ts'ontho buya. Nu'a ra vino ma'da'yo i pa nsit'i bu ja yu mbot'asɛi ma'da'yo, pi 'yɛn'a ra Jesús 'bu mi dadi.

Bi t'ɛmbi i øt' ra 'befi u yú xädi ra Jesús a ra pa ran ts'äya

²³ Ne nu'a ra pa ran ts'äya bi mbähä yú xädi ra Jesús, bi thopu ja n'da rá huqhi yu trigo. Nu yú xädi buya i toc yu trigo bu bi thogui. ²⁴ Nu yu fariseo bi nu 'be'a bi 'yøt'u yú xädi ra Jesús ne bi t'ɛmp'a ra Jesús buya:

—Hanja ngubu i øt'u ni xädi hu ya ne i ma man t'ɛdi hu hin dam pɛhmbu a ra pa ran ts'äya, bi 'yɛn'u yu fariseo.

²⁵ Pe nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Ha hin gui nu bu ni søcuahu ngue ne ra David bi mbesta rán t'ɛdi Ojä 'bu n'dandj 'bu min tumanthuhu bu bin 'yo ne u min 'yohu. ²⁶ Janangu'e'a bi yurpu ja rá ngu Ojä ne bi zihu bu yu 'bøxthuhme. Pe him mi sä xtän zi u ne hønt'u yu mbäjä i sä da zi u. Ne nu ra Abiatar, ra hmumbäjä bu a, bi 'yɛmp'u.

²⁷ Ne xø bi 'yɛna:

—Í ts'än'na ra pa ran ts'äya nguetho bi ndep yu ja'i hin ε din unbi, hin í ts'änni ngue da mba nts'upi. ²⁸ Ne nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, drá hmugä ne i ja man t'edi gam mangä 'be'a da 'yøt' yu ja'i ra pa ran ts'äya, bi 'yεn a ra Jesús.

3

Bi hoc'a n'da ran 'yohu him mi sä di juan rá 'ye

¹ Ne nu ra Jesús buya bi yurpu ja ra nija mahøn'a. Ne mi 'burpu n'da ran 'yohu him mi sä di juan rá 'ye. ² Ne mi 'burpu 'da di axtho ra Jesús 'bu di hocpa rá 'ye ran 'yohu. Ne nu'bu da nu di hocpi di yap puya nguetho ra pa ran ts'äya a. ³ Pe nu ra Jesús bi 'yεmp'a ran 'yohu:

—Ndants'i, gam 'bähnu made i 'buh yu ja'i, bi 'yεmbi.

⁴ Ne nubuya, bi 'yän'du 'burpu ne bi 'yεmp'a:

—Dami xiju ya 'be'a xun ho da t'øt' 'bu ra pa ran ts'äya. Ha da t'øt'a n'da ran ho uague da t'øt'a n'da ran ts'o. Ha xun ho 'bu da yanba rá te rá mijaj'ui n'da, uague xun ho 'bu da hyacpa rá te rá mijaj'ui n'da.

Pe nu'x hin'yu 'be'a sä dí dæti. ⁵ Nu ra Jesús bi hyanman'u yu ja'i buya ne bi zøt rá mbai nguetho hin'yu ran hocja'i u. Nubuya bi 'yεmp'a mi u rá 'ye:

—Dami juan ni 'ye.

Ne 'bex bi juan rá 'ye buya, bi gomanho. ⁶ Bi bøn yu fariseo buya ne in cue. Bin yajhu mahøn'a u yün sähnu ngue mi ten ra Herodes, ne mi hon u 'berpu dí hyo a ra Jesús.

Xun ngu yu ja'i bim peti bu ja ra dædehe mahøn'a

⁷ Nu ra Jesús bi 'uegu bi mbähä yá xädi bu ja ra dædehe ne xun ngu yu ja'i mi 'burpu ra häi Galilea bi denthoho. ⁸ Ne u yu mengu bu ja ra häi Judea, nepu ra hnini Jerusalén, nepu ra häi Idumea, nepu 'danguadi ra Jordán, nepu ra xequi Tiro ne Sidón, bi 'yø u 'be'a gätho bi 'yøt'a ra Jesús. Janangue a gätho bi zøm bu mi 'bu a. ⁹ Ne nu ra Jesús bi 'yεmp'u yá xädi:

—Damin sähu, gui jomhbü n'da ra t'umbosa nu ja ra dehe, bi 'yεmp'u.

Ngubü bi xifi nguetho i nu man'da man'da ní zøntho yu ja'i ne nu'bu bin du bu yu ja'i da hyuxpu ja ra mbosa ra Jesús buya. ¹⁰ Nguetho ya xí hoqui xun ngu yu hyεnni, janangue a din tønthoho u yun zäman'u in nde da benba rá pahni ra Jesús ngue mi pa u, høntho ga thärpa thoho rá pahni 'bex gue da yangui, mi εn'u. ¹¹ Ne nu'x min 'yohu ra zithu bin danyahmu bu 'buh ra Jesús ne mbafi, εn u:

—Nu'i gue'e rá Ts'ant'u i Oja, bi 'yεn u.

¹² Pe nu ra Jesús nts'edi bi hεcpa u nguetho hingui ndepe gue'u yu zithu dí ba u yu ja'i gue gue'a rá Ts'ant'u Oja a.

Ra Jesús bi huahni 'de'mayoho yá xädi

¹³ M'bejua buya bi guam bu ja ra nyuni a ra Jesús. Nubuya bi zohn'du 'da yá xädi ne nu'x bi mba bu 'buh ra Jesús u buya. ¹⁴ Ne nubuya bi huahn'du 'de'mayoho, bi zänni din 'yohu ngue da zä da mbēhni da xih yu ja'i rām hman Oja. ¹⁵ Ne bi un yá ts'edi di hoc yu hyεnni ne da hyøn a thi yu zithu n'yohu 'da yu ja'i. ¹⁶ Bi zänna ra Simón, ne bi zänbi dí huti ra Pedro a. ¹⁷ Ne ra Jacobo ne'a ra Xuua rån 'yohu na ra Jacobo. Gätho yoho yá ts'ant'u ra Zebedeo ya. Ne bi zänba yün sopathuhu Boanerges, i nde da ma tengu n'da ra ngäni. ¹⁸ Ne'a ra Andrés bi zänni, ne ra Felipe, ne ra Bartolomé, ne ra Mateo, ne ra Tomás, ne man'da ra Jacobo ngue rá ts'ant'u ra Alfeo, ne ra Tadeo, ne man'da ra Simón,

t'ɛmbi ra cananista. ¹⁹ Nε ra Judas Iscariote gue'a di dā a ra Jesús. Nε nu'bu mí gua'a bi un yú ts'edi u, bá ɛh yú ngu.

Bi t'ɛmbi in 'youi rá ts'edi ra zĩthu a ra Jesús

²⁰ Nε xø bi zøm bu xan ngu yu ja' i mahøn'a xø him mi pongui din sihme ts'u ra Jesús nε yú xadi. ²¹ Nu'bu mí 'yø u yú mení ra Jesús 'be'a gátho i øt'a, ɛmbi in gat'i, nε bá ɛ u bi zøm bu 'bah ra Jesús i nde da zits'i.

²² Nε nu yu xānbate niǰa xp'i 'yε a Jerusalén, sǎ ɛn u n'youi ra zĩthu ra Jesús, nε ɛn u nangue rá ts'edi yú hmu ra zĩthu gue'a ní zǎ i høn a thi yu zĩthu ra Jesús, sǎ bi 'yɛn u yu xānbate niǰa.

²³ Nu'bu mí baǰ ra Jesús 'be'a bi man u, bi zon'du buya nε bi xih yu n t'uti da baǰi hinga gue'a man u. Bi 'yɛmp'u:

—Hin da zǎ a ra zĩthu din susehu yú minzĩthuhu, nε xtí 'betho rá ts'edi.

²⁴ Tengu n'da ra ts'ut'abi bu ja ra hnini hingui sǎ da hyǰ rá ts'edi 'bu din susehu u yú ja' i. ²⁵ Nε ngutho n'da ra ngu 'darpu 'buhmbu yú ts'unt'u n'da ran 'yohu da guase u 'bu hinga 'dat'a im bɛni. ²⁶ Ngutho u yu zĩthu 'bu xtín susehu yú hmu, xan guase u 'bu hinga 'dat'a im bɛn'u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁷ Nε xø bi xih man'da ran t'uti nangue 'be'a bi 'yørpa ra zĩthu, bi 'yɛmbi:

—Njon da zǎ da yarpu ja rá ngu n'da ran 'yohu i ja rá ts'edi gue'bu hinga m'bet'o da thu'ti. Pε nu'bu ya bi thu'ti, hingui hɛi da thǰspi 'be'a gátho i pɛs' puya, bi 'yɛn a ra Jesús.

²⁸ Pε majuani dí xi ahu høn't'a go ma ts'oqui bi 'yøt' yu ja' i da mba ma punbi 'bu da hyon ra punbi, nε høn't'a go ma ts'ore bi ma. ²⁹ Pε nu'u to'o im man ra ts'ore nangue rá Hogandǰhi Oǰa njam'bu da zǎ da mba ma punbi u, da nu ran unbi gátho yu pa mazǰi, bi 'yɛn a ra Jesús.

³⁰ Ngubu bi xih yu xānbate niǰa ra Jesús nguetho bi 'yɛn'u hinga gue'a rá ts'edi rá Hogandǰhi Oǰa in 'youi ra Jesús, ngue mi høn a thi yu zĩthu.

Ra Jesús i ɛmbi rá mbe nε yán 'yohu u i øt' rá pǎhä Oǰa

³¹ Nε nubuya bá ɛse rá mbe ra Jesús nε yán 'yohu. Pε mí 'bátho bu thi nguetho him bi zǎ bi yat'a mbo. Nε bi xi u 'bǎpu mbo:

—Xihmi ts'u ra Jesús ngue dín zohndáhe ua thi, bi 'yɛmp'u.

³² Nε nu'u 'darpu mí huhmbu ra Jesús bi 'yɛmp'u buya:

—'Bǎpu thi ni mbe nε nin 'yohu, i hon a i 'na.

³³ Nu ra Jesús buya bi dat'u:

—Ga xi ahu te'o a ma mbe nε man 'yohu.

³⁴⁻³⁵ Nε bi hyant'u 'darpu huhmbu buya, nε bi 'yɛna:

—'Bucua ya ma mbe, nε man 'yohu, nguetho høn't'a go te'o da 'yørpa rá pǎhä Oǰa, gue'a man 'yohu a, nε gue'a man ju a, nε gue a ma mbe a, bi 'yɛmp' bu mi ɖadi.

4

Ran t'uti ra mbomhmudǎ

¹ Nε xø bi xānba yu ja' i mahøn'a bu ja ra ndendǰdehe a ra Jesús. Nε ɛmme xan ngu yu ja' i bim pɛtihu bu. Janangue'a bi yarbu ja ra t'ambosa bi ɖǎn i ts'u bu ja ra ndenthe. Nu yu ja' i bi goru ndenthe buya. ² Nu ra Jesús buya xan ngu yu n t'uti bi xih yu ja' i 'bu mí xānbi, nε bi 'yɛna:

³ —'Yøhmbu ts'u ran t'uti ga xi ahu ya. Nu'a n'da ra uǰhi bi mba bá pon yu hmudǎ. ⁴ Nε bi zo 'da bu 'yu. Nubuya bá ɛh yu doja bi jua'a nts'a yu hmudǎ xí zo bu. ⁵ Nu'u mi'da yu hmudǎ bi zo bu ja yu ndaxnado nε ts'utho ra häi bu.

Janangue'a 'bex bi bəxa n'dihi. ⁶ Pɛ nu'bu mam bá pəx ra hyadi 'bex bi 'yot'u nguetho hin hapu sä da mba yá 'yu. ⁷ Nu'u mi'da bi zo bu ja yu dəpo, bi bəts'e pɛgue bi gom' yu dəpo, nɛ nte bi ndə'u. ⁸ Pɛ nu'u mi'da bəya bi zo bu ja ra häi xən ho. Bi bəts'e nɛ bin te, nɛ bi ndəgue. Nu'u 'da 'däte ma'det'a bi ndəgue, nu'u 'da hyate, nu'u 'da n'da ciento bi ndəgue ngue n'da 'bäi, bi 'yɛn a ra Jesús.

⁹ Nɛ xə bi 'yɛmp'u yu ja'i:

—Hənt'a go to'o ja yá zagu bi 'yə a dá ma, bi 'yɛmbi.

Hanja i xih yun t'uti yu ja'i a ra Jesús

¹⁰ Nu'bu mi 'bəsɛhu 'dɛ'ma yoho yá xädi ra Jesús nɛ'u mi'da yá 'yɛc'yɛi, bi xifi da xi u 'bɛ'a na mbən a ran t'uti bi ma. ¹¹ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'u bəya:

—Gue'ahu bi ja ahə gui pəhmbu a him mam fədi mam 'bet'o ngue 'bɛpu nı manda rá ts'ɛdi Oja. Pɛ nu'u yu ja'i thoho gue'u da sänba yun t'uti, ¹² madague da nu pɛ hin da 'yɔrpa masu 'bɛ'a da nu, nɛ madague da 'yode pɛ hin da bədi 'bɛ'a nı mba a, nɛ hin da bɛni di päh yá mbəi ngue da hyon ra punbi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Rán theui a ran t'uti a ra mbomhmudä

¹³ Nɛ xə bi 'yɛmp'u mahən'a:

—Nu'bu hin guı pəhmbu 'bɛ'a na mbən'a ran t'uti dá mangä, ha da zä gui pəhmbu gätho mi'da ga xi ahə 'bu. ¹⁴ Nu'a na mbən'a dá mangä, nu'a ra uəhi que'a bá man räm hman Oja hənbu go hapu. ¹⁵ Guehya bi zo bu ja ra 'yu na mbəni bi 'yomanho räm hman Oja ya. Pɛ nu ra zıthu 'bex bi japi bi pumbɛni a ram hma bi sifi. ¹⁶ Ximangutya bi zo bu ja yu ndaxnado na mbəni bi 'yoh ram hma nɛ bin johya. ¹⁷ Pɛgue hinga gätho rá mbəi bi bɛni. Janangue'a nu'bu bi nu yun əcpi nɛ yun ənbi nange räm hman Oja him bi hyät'i, 'bex gue bi zu nɛ bi 'uegue. ¹⁸ Nɛ nuya bi zo bu ja ra dəpo na mbəni bi 'yomanho ram hma ¹⁹ pɛ ɛmmɛ di ho ra ximhäi nɛ ra mbɛti i hät'i, nɛ di ho da 'yot' yá pähä zɛɛ. Tengu'bu bi gomba ram hma, nɛ hin di japi din te yá mbəi. ²⁰ Pɛ nuya bi zo bu ja ra häi xən ho, na mbəni bi 'yomanho räm hman Oja, bi hyani, nɛ bin te yá mbəi xən ho, nɛ bi xant'a ram hma xən ho, tengutho yu hmudä, gue bi ndə'a 'däte ma'det'a u 'da, nɛ hyate u 'da, nɛ n'da ciento u 'da, bi 'yɛmp'u yá xädi 'bu mi xifi 'bɛ'a na mbən'a ran t'uti bi ma.

Gätho him mam fədi da zəni da fədi

²¹ Nɛ xə bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nu'a mam hmangä nts'änni gätho yu ja'i da 'yode, tengu n'da ra nyot'i nts'änni di yot'i gätho bu mbo ra ngu, hingan ts'änni da mba ma cət'i bu ja ra 'bihuanza o ra 'bit'ots'i. ²² Nguetho gätho 'bɛ'a him mam fədi da zəni da fədi, nɛ gätho 'bɛ'a him midı nequi da zəni da hnu. ²³ Hənt'a go to'o ja yá zagu bi 'yə a dá ma. ²⁴ Nɛ nu'a di jamansu a i øde da bədi xən ho nɛ Oja di japi man'da xən ngu da zəni da bədi. Pɛ nu'a hin ɛ di jamansu a i øde, pɛ nɛ'a zi ts'u mi pədi dim 'bɛdi, nɛ tengu ni t'ɛni gnán ɛmhbu gue'a dí t'ɛn'nahu, nɛ man'da mbongui thoho din 'da ahə. ²⁵ Din ja ahə tengu ram hma i ɛna: “Nu'a xən ngu i ja man'da xən ngu din t'unni pɛ nu'a ts'utho i ja man'da da thənba a.”

Rán t'uti ra hmudä i te

²⁶⁻²⁷ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'u mahən'a:

—Nuya di manda ua rá ts'ɛdi Oja madague'bu hin di nequi, tengu thoho n'da ra hmudä 'bu bi du a n'da ran 'yohu, madague'bu hingui nu Hague ám bəts'e pɛgue i pədi da bəts'e, nte im bɛntho. ²⁸ Nguetho nu'a ra häi dí tɛɛ yu thuhu a. Nu'bu bi mbədi bi bəts'e, yu paxi thoho, m'bɛjua bəya da ndəh yá

daxi, ne nubuya din thą ɯ. ²⁹ Ne nu ran 'yohɯ bɯya da xoqui nguetho bi zon ra ora da 'be'ts'i, bi 'yɛn a ra Jesús. In jabɯ rá ts'edi Oją ngue di manda ua ne njongui nu hague na te.

Ran t'uti rá hmudá ra mostaza

³⁰ Ne man'da ran t'uti bi xih yá xádi ra Jesús mahon'a, ne bi 'yɛmp'ɯ:

—'Bɛpɯ dá bɛmhɯ hague di manda ua rá ts'edi Oją. Ga xi ahɯ n'da ran t'uti nangu'e'a. ³¹⁻³² In ja tengu n'da rá hmudá ra mostaza i pa m'boni, ne ɛmmɛ zicue tho, ɛmmɛ man'da zicue xinda gue mi'da yɯ hmudá, pɛ man'da i te xɯn ngu yá 'yɛ, xinda gue gá mi'da yɯ paxi ne xogue sá da 'yot' yá 'bafi yɯ doja bɯ ja yá xaha. Njabɯ rá ts'edi Oją bɯ ni nequi ngue di manda ua, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Hanja bi xih yɯn t'uti ɯ ja'i

³³ Ne xɯn ngu mi'da yɯn t'uti bi xánba yɯ ja'i a ra Jesús 'bɯ mi xánbi tengu ya i hmangua, pɛ hont'ɯ hingui hɛi bɯ dá fadi bi xifi. ³⁴ Ne nte bi xih mi'da yɯm hma, hont'ɯ yɯn t'uti bi xifi. Pɛ nu'bɯ mi 'bɯsɛhɯ yá xádi bi xih pɯya 'be'a na mbon'ɯ yɯn t'uti bi mam bɯ 'bɯh yɯ ja'i.

Bi xifi din hɛ ran dahi ra Jesús

³⁵ Nu'bɯ mín de bɯya nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ yá xádi:

—Nuya ga thohmbɯ nɯ 'danguadi ra dadehe, bi 'yɛmp'ɯ.

³⁶ Ne nubuya bi xih yɯ ja'i da mbeng bɯ yá ngu. Nu yá xádi bɯya bi 'yon a ra mbosa mi huhɯ ra Jesús, bi mbähá bɯya. Ne xɯn ngu mi'da yɯ ja'i bi denni ngue bi hyuse yá mbosa ɯ. ³⁷ Ne nu'bɯ ya i 'yo bɯ ja ra dehe ne nts'edi ran dahi bin ja, ne bi donts' ra dehe ra mbosa ne mi ts'atho xtán yudi. ³⁸ Pɛ nu ra Jesús mi hunh ra huhni, ne mi apɯ ja ra mbosa. Nu yá xádi bi 'yá ra Jesús ne bi 'yɛmbi:

—Xánbate i, ha nte guím bɛni ne nde ga tuhɯ, bi 'yɛmp'ɯ.

³⁹ Bi ndants'a ra Jesús bɯya ne bi 'yɛmp'a ran dahi ne a ra dehe:

—Daman hɛ, bi 'yɛmbi.

'Bex gue bin hɛ ran dahi ne ra dehe bɯya him mam bi 'yáni. ⁴⁰ Nubuya, bi 'yɛmp'ɯ yá xádi:

—Guín suhɯ nguetho ts'atho guí ɛc'yɛigahɯ.

⁴¹ Nu yá xádi bɯya bi zu a ra hmu, ne bi hyonya thoho a bin ja. Bin 'yɛmzɛhɛ n'da ngu n'da ɯ:

—'Be'a di 'yɛt'ui na ran 'yohɯ, ne ya 'bex gue in hɛ a ran dahi ne ra dehe di hecpi.

5

Ra Jesús bi hyonba thi yɯ zithu a ra mɛngu bɯ Gadara

¹ Nubuya nu ra Jesús ne yá xádi bi zom bɯ 'danguadi ra dadehe nubɯ ja ra häi Gadara. ²⁻⁶ Ne mi 'bɛpɯ n'da ran 'yohɯ min 'youi yɯ zithu. Nu'a mi zɛm bɯ ja ran 'yägui, ne njo'o to'o mi sá da zɛmmi nguetho gá i xɛcthoho yɯ cadena mi pa nthat'i. Xɯn ngu yɯ nidi bi thurpa yá 'yɛ ne yá gua nanguɛ yɯ cadena, pɛ gátho i xɛcthoho. Njon mi sá di hecpi. Gátho ra pa ne ra xui mi mbapɯ ja ra dapo o guɛpɯ ja ran 'yägui, ne midi ɯnba zɛhɛ nguetho mi hɛzɛhɛ rá ja'i nanguɛ yɯ do. Nu'bɯ mí bɛm bɯ ja ra mbosa a ra Jesús ne yá xádi, 'bex bá ɛ a ran 'yohɯ bin c'athɯ, bí 'yɛpɯ ja ran 'yägui, bin danyahmu bɯ 'bäh ra Jesús, bi dande, ⁷ ne nts'edi mbafi, bi 'yɛna:

—'Be'a guí nde gui 'yorcahe grá Jesús, rá Ts'ant'u i Ojá mahęts'i. Nuya dí ä a ra mate hin gui ungahe, ⁸ bi 'yęn'u yu zįthu 'bu mi sifi da bøm bu rá mbui ran 'yohu. ⁹ Ne nubaya nu ra Jesús bi 'yän'nü yu zįthu:

—'Be'a ní thuhu, bi 'yęmbi.

—Ma thuhu “N'dan nęts'igähe” ne ęmme xan ngu gähe, bi 'yęna. ¹⁰⁻¹² Ne nts'edi dí ä a ra mate gue'bu ga pømhbę hin gui pęngahe bu n'danni i ja yu häi, dami 'yorcahe ra mate gui pęngahe nu 'bah yu ts'udi ga cęthe nu, bi 'yęn'u. Nguetho hinga yatho mí 'yo u yu ts'udi xan ngu, mi sapaxi bu.

¹³ Nu ra Jesús ya bi un ran t'ędi da yęrpü 'bah yu ts'udi. Nu'bu mí yęrpü ya 'bex bán tih yu ts'udi bá cęrpü ja ra nguani u 'bex bi yęrpü ja ra dehe u, ne gä bi du bu u buya. Mbę yo mahuęhi i jua u.

¹⁴ Nu u yu 'yohu midu jamansu yu ts'udi, 'bex bi 'da 'bu min nu 'be'a bi 'yot'u yu ts'udi. Bi mba bá mam bu ja ra hnini nęrpü huęhi a bin ja. 'Bex bi mba yu ja' i buya da nuse u 'be'a bi man u yu mbädi yu ts'udi. ¹⁵ Nu'bu mí zøm bu, bi nu i hupü a ran 'yohu madu unba ra zįthu, ya xı zä ne i he rá zi pahni. ęmme bi mbidi yu ja' i buya. ¹⁶ Nu'bu xı nu yu ts'udi, xø bi xifi xan ho yu ja' i mahøn'a 'be'a xın ja. ¹⁷ Ne nubaya, nu yu męngu bu ęmme bi 'yäp ra mate ngue 'bex gue da bøn a ra Jesús bu ja yu häi u.

¹⁸ Bi mba da ndex ra mbosa a ra Jesús buya. Ne nu'a ran 'yohu xı unba ra zįthu ęmme i nde da den'na ra Jesús gue 'darpu din 'yohu. ¹⁹ Pe nu ra Jesús him bi un ran t'ędi ne bi hęcpi.

—Ni mba bu ni ngu, ne gui xi u nim 'buihu ran ho bi 'yot'a Ojá ra Hmu ngue bi huęc'a i, bi 'yęmp'a ran 'yohu.

²⁰ Nu'a min 'youi ra zįthu buya, bi mba rá ngu. Bi du'mi bi mam bu gätho ra xęqui Decápolis 'be'a xı 'yörpa ra Jesús. Ne gätho u bi xifi bi hyonya thofo u.

Ra Jesús bi 'yä'a rá t'ixu ra Jairo ne bi hoc'a n'da ra xisu mi hęmb ra mbeji

²¹ Ne nu'bu ya mi zøn ra Jesús bu ná 'danguadi ra dądehe, ęmme xan ngu yu ja' i bim peti bu ndenthe mahøn'a guerpü bin säya ra mbosa. ²² Bi zø'a n'da rá ngarbi ra niја i Jairo a, bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús. ²³ Ne ęmme bi 'yäp ra mate, bi 'yęmbi:

—'Yörqui ts'u ra mate ga mbähä ba cäx ni 'ye ma t'ixu nguetho ęmmei, janangue'a da yęni ne hin da du, bi 'yęmbi.

²⁴ Nu ra Jesús bi mbe buya, ne xan ngu yu ja' i bi den'ndu, xøgue bin du bu ni mba u. ²⁵ Ne bi zupü 'yu n'da ra xisu ná 'de'mayon jeya mi hęmb ra mbeji.

²⁶ ęmme xı nu ran unbi nangue xan ngu yu 'yøthebate xı 'yøthe. Xi juadi gätho rá mbeti mi ja, ne xingui ts'u bi dįts'i, xøgue man'da ęmmei. ²⁷ Pe nuya i hon a ra Jesús nguetho xı 'yø'am man yu ja' i ngue di hoqui høn't'a go 'be'a man u. Janangue nu'bu mi zadı 'bex bi yat'i nde bu ní mba u, bi därpa rá xathapahni ra Jesús buya. ²⁸ Nguetho mí ęnse ra xisu, “Høntho ga thärpa rá pahni, ya da yąngui,” mí ęna. ²⁹ Ne nu'bu mí därpa rá pahni ra Jesús 'bex bin hę a rá mbeji mí hęmb buya. 'Bex bi bą a ra xisu ngue ya bi zä xan ho. ³⁰ 'Bex bi bąh ra Jesús ngue bi hoc'a n'da ra ja' i rá ts'edi 'bu mí därpa rá pahni. Janangue bi nyę'a ra Jesús, bi hyęt'u yu ja' i min 'yohu ne bi 'yęna:

—To'o bi därca ma pahni, bi 'yęna.

³¹ Nu yu xädi buya bi 'yęmbi:

—Guín nuhma ęmme du ua yu ja' i, “To'o bi därca ma pahni,” ne guí ęna.

³² Nu ra Jesús i t'ø'mi da manse to'o xí dārpa rá pahni. ³³ Ne nu ra xisu b̄ya, bin su ne di fet'i nguetho p̄a a xí t'ørpe. Ne bi mba b̄ 'bäh ra Jesús bin d̄anyahmu b̄ ja rá hmi ne bi xifi gätho 'be'a xí 'yøt'e. ³⁴ Nu ra Jesús b̄ya bi 'yẽmbi:

—Nu'i grá zi xisu, bi zä i nguetho gá 'yẽc'yẽigui. Ni mba da hyu ni mb̄i, him man di ʉn'a a gmi hẽmbi.

³⁵ Gätho na ȳai a ra xisu 'bex bi zøp̄u mi'da ȳu j̄a'i bí 'yẽp̄u ja rá ngu a ra Jairo, bi t'ẽmp'a ra Jairo:

—Nu'a ni t'ixu ya bi du. Sāti thoho man'da gadi pah na ra xänbate.

³⁶ P̄e nu ra Jesús 'b̄ mí 'yø a bi man'ʉ, bi 'yẽmp'a ra Jairo b̄ya:

—O di tu ni mb̄i, hõntho gui 'yẽc'yẽi ngue majuañi i ja ma ts'edi, bi 'yẽmp'a.

³⁷ Guehma bi thoh p̄ya ne njom bi japi da d̄enni. Hõnt'a ra Pedro, ne ra Jacobo ne ra Xuua rán 'yoh̄u ra Jacobo, bi xifi da mbäh̄a b̄ rá ngu ra Jairo.

³⁸ Nu'b̄u mi zøm b̄ ja rá ngun a ra Jairo b̄ya, bi nu ngue i zon'ʉ ȳu j̄a'i 'b̄ap̄u, ne ẽmm̄e di mbahni na ts'oni. ³⁹ Bi ȳarp̄u mbo ra Jesús b̄ya, bi 'yẽmp'ʉ 'b̄ap̄u:

—Hanja ẽmm̄e gadi h̄ih̄ na ts'oni. Nuna ra hmute hingui tu p̄egue i ǵha.

⁴⁰ Nu'b̄u mi 'yøh̄ ȳu j̄a'i 'be'a bi man a, bi den thoho b̄ya. Nu ra Jesús b̄ya, bi 'yẽmp'ʉ ȳu j̄a'i:

—Dami p̄ømhb̄u thi, bi 'yẽmbi.

Hõnt'a rá ta ne'a rá mbe ra hmute xí du ne ȳu xädi, bi ȳath̄u ra Jesús b̄ 'ben a ra hmute. ⁴¹ Nu'a ra Jesús b̄ya bi benba rá 'ȳe a ra hmute ne bi 'yẽmbi:

—Talita cumi, bi 'yẽmbi. I nde da ma: “Nu'i grá hmute dí xi i, dami ndants'i.”

⁴² Nu'a ra hmute b̄ya 'bex bi ndants'i ne bin 'yo. 'De'mayon j̄eya mi p̄e'ts'a. Nu'ʉ bi ȳath̄u mbo bi hyonya thoho. ⁴³ Nu'a ra Jesús b̄ya nts'edi bi 'yẽmp'ʉ:

—Njon gui xihmb̄u 'be'a dá øt'ä, bi 'yẽmp'ʉ. Ne nub̄ya bi 'yẽmp'a ra Jairo:

—Dami 'uñ̄ na ni t'ixu ya, bi 'yẽmbi.

6

Ra Jesús bi zøm b̄u rá hniniz̄eh̄e

¹ Bi bøm b̄u ra Jesús b̄ya, bi mba b̄u ja rá hnini zeh̄e Nazaret. Bi mbäh̄a ȳu xädi. ² Ne nu'a ra pa ran ts'äya, bi mbäh̄a ȳu xädi b̄u ja ra nij̄a. Nu ra Jesús b̄ya bi xänba b̄u ȳu j̄a'i. Nu'b̄u mi 'yøh̄ ȳu j̄a'i a bi man'a ra Jesús, bi hyonya thoho ne d̄in 'yẽmz̄eh̄e ʉ:

—'Be'a nin xädi im man na. 'Be'a ni ts'edi i ja na, ngue i sä i øt' ȳan t'øt'e mixte na. ³ Ha hinga guehna ra yaxi na, rá ts'ant'ʉ ra María. Ne ȳán 'yoh̄u ra Jacobo, ne ra José, ne ra Judas, ne ra Simón, ne ʉ ȳán ju dí 'b̄ahmb̄u ua, bi 'ȳen ʉ.

Ne bi ʉt' ȳu mb̄i zeh̄e ʉ. ⁴ Janangue'a nu'a ra Jesús bi 'yẽmp'ʉ:

—Gätho ȳu p̄ongahȳa Oj̄a i hnumansu, p̄e hõnb̄u ja rá häiz̄eh̄e nep̄u 'b̄uh̄ ȳu m̄eni, nep̄u ja rá nguse hingui hnumansu b̄u, bi 'ȳen'a.

⁵ Ne hingui ngu ȳan t'øt'e bi 'yørp̄u ngue xt̄a 'yut rá ts'edi. Hõnt'ʉ zi yoho ȳan z̄aman'ʉ bi ḡax rá 'ȳe bi japi bi ȳan'ʉ. ⁶ Ne bi hyonya thoho a ra Jesús nguetho him bi 'yẽc'ȳei ʉ ngue i ja rá ts'edi ʉ ȳu m̄enguh̄u. Ne nub̄ya bi mba b̄u ja ȳu t'ʉh̄nih̄ni jomb̄u Nazaret, ne bi xänba b̄u ȳu j̄a'i.

Bi mb̄eh̄n'd̄u 'de'mayoho da mamp'a rá m̄ hma

⁷ M'bejua b̄ya bi xi ʉ 'de'mayoho ȳu xädi ngue da mba b̄u ja ȳu hnini. Ne 'da i yoho bi zänni, ne bi un ȳu ts'edi da hyõn'a thi ȳu z̄iṭhu in 'yoh̄u ʉ 'da ȳu j̄a'i.

⁸⁻⁹ Ne bi xi ʉ nte da hȳax 'b̄u bi mba ʉ. Hõnt'a n'da ra tøhø da hȳq̄ts'i n'da ngu

n'da u. Ne hont'u yu thixfani da 'yut'i. Xing yun ju'doza, xing yun zedi da hyats'i, xing ra mbeti, ne xin da gax u jojo'ts'i yu pahni.

¹⁰ Ne man'da bi 'yemp'u:

—Hõnbu go hapu da mba ma säya ahü 'bu gá sõmhbu bu ja yu hnini, gam 'bõhmbu bu gue'bu go gá nexhu bu. ¹¹ Ne nubu hapu gui sõmhbu ngue hin da zin ahü ne hin da 'yõmanho a gui mamhbu, dami põmhbu bu, dami huaju ra häi ja ni xinguahü, ra hmepya ngue gui sohmbu bu u. Ne majuani dí xi ahü, nu'a ra hnini hin da zin ahü, man'da xun ngu ran unbi da nu a 'bu bi zõn ra pa ran juanbi, xinda gue'a ra hnini Sodoma ne ra hnini Gomorra, bi 'yemp'u yu xädi.

¹² Ne bi bõm bu 'de'mayoho büya, bi mba. Hõnbu go hapu bin 'yo bi xih yu ja'i di päh yün 'yomfëni nangue yu ts'oqui bi 'yõt'e. ¹³ Ne bi hyõn a thi xun ngu yu zithu mín 'yohu 'da yu ja'i ne xun ngu yun zäman'u bi gox ra aceite ne bi japi bi zä u.

Rán däte ra Xuua Nxixyá

¹⁴ Mí ø a ra ts'ut'abi Herodes ngue mí man yu ja'i 'be'a mí øt'a ra Jesús bu mí 'yo, ne bi 'yemb büya:

—Masque gue'a ra Xuua Nxixyá a bi dambëni, janangue'a i øt yun t'øt'e ngue i uh rá ts'edi, bi 'yëna.

¹⁵ Pë nu'u 'da yu ja'i, mi ëna:

—Ra Elías a ra Jesús.

Ne nu'u 'da i ëna:

—Ra põngahyá tengü mi 'buh maya'bu.

¹⁶ Pë nu ra Herodes 'dat'a im ma, bi 'yëna:

—Gue'a ra Xuua Nxixyá a ngue dá manda da ts'ëpa rá 'yuga, masque bi dambëni, bi 'yëna a ra Herodes.

¹⁷⁻¹⁸ Nguetho guesë ra Herodes bi mbenh'du bá bent ra Xuua, bi du'ti ne bi got'a fädi. Nguetho in cue ra Herodes 'bu mí t'ëmbi hingui ho a bi 'yõt'e ngue xit zin a rá 'bëpo. Ne nu'bu mí zin'a ra xisu, mi 'buhmi a ra Felipe. Ne nu'a ra Felipe, rán 'yohu zehë a ra Herodes. Ne nu ra xisu i Herodías a. Ne gue'a ra Xuua Nxixyá bin yaui ra Herodes, bi xifi hingui ho a bi 'yõt'e. Him bi 'yõmanho ra Herodes büya, janangue bi manda dí cot'a fädi ra Xuua Nxixyá.

¹⁹ Ne a ra Herodías bin cue ne ëmmë honi 'bëpu dí hyo a ra Xuua. Pë him 'bex bi zä bi hyo. ²⁰ Nguetho nu ra Herodes mi pädi ra hocja'i a ra Xuua, ne bi xi u yu mbãngoxthi njon da japi da yurpu ngue di unba ra Xuua. Ne nu ra Herodes, ja'bu di manda bá ts'inba ra Xuua ngue i nde da 'yø i ts'u rá m hman ra Xuua. Ne bi 'yõmanho tho madague'bu hinga gätho i pädi 'be'a nam bõn'a i man ra Xuua.

²¹ Nu'bu mí zõn ra pa rá ngopa ra Herodes, nu ra Herodías büya bi ðini 'bëpu dí hyo ra Xuua büya. Bi 'yõt'a n'da ra ðansihme ra Herodes bá si yám fäts'ihu, ne yu hmudofai ne'u yu ngurpi bu ja ra häi Galilea. ²² Nu'bu min sihme u bi yurpu rá t'ixu ra Herodías, bin nesë a ra hmute. Nu ra Herodes ne u gä mi huhmbu bu ëmmë bi numanhop rán hnei ra hmute.

—Nuya gui 'yäqui 'be'a gui nde gui 'yäqui, nugä ga 'da i, bi 'yëmbi.

²³ Ne xø bi 'yëmbi:

—'Yëc'yëi Ojä majuani ga 'da i 'be'a gui 'yäqui madague a gui 'yäc made gätho 'be'a dí pë'ts'ä, bi 'yëmbi.

²⁴ Nu'a ra hmute büya bi bõni ne bi 'yän'na rá mbe ngue ra Herodías, bi 'yëmbi:

—'Be'a sä ga äpi, mbe.

Nu'a rá mbe baya bi 'yεmbi:

—'Yāp'a rá yā ra Xuua Nxixyā.

²⁵ Bi mbenga n'dihi ra hmute baya bi 'yεmp'a ra Herodes:

—Dí nde 'bexque guehya gui 'dac'a rá yā ra Xuua Nxixyā, gui cārca ra mbohi, bi 'yεmbi.

²⁶ Nu ra Herodes baya bi du rá mbai 'bη mi 'yø a bi man a ra hmute, pε hingui sá 'be'a da mam baya nguetho hupη ja ran sihme η xí 'yøde 'be'a bim ma ngue ya xi ma majuāni di unni 'be'a da t'āpi. ²⁷ Janangue a guehma bi mbεnhna n'da ra dofui bá hānba rá yā ra Xuua. ²⁸ Nu'a ra dofui baya bi mba bá scpa rá yā ra Xuua nubη ja ra fādi ne bá cāt'a n'da ra mbohi, bi unna ra hmute baya. Nu ra hmute baya, bi unna rá mbe a rá yā ra Xuua. Ne gue'a bin ja 'bη mi du ra Xuua Nxixyā.

²⁹ Nu'bη mi 'yøh yá xādi ra Xuua ngue bi ts'εcpa rá yā, bá ε η, bi duspa rá ngøc'yεi ne bi mba bi 'yāpη ja ran 'yāgui baya.

Bi un ran ts'ihme cat'a mahuāhi a ra Jesús

³⁰ Nu'bη jam bá penc η yá xādi a ra Jesús, bi xifi 'be'a gātho xi 'yøpη bin 'yo, ne bi ma 'be'a gātho bi mam bη 'bηh yη jā'i 'bη mi xih rām hman Ojā η. ³¹ Nu ra Jesús bi 'yεmp'η:

—Ga mbāhā ts'η nη n'danni ngue dan sāyahη ts'η nη, xøhma guí yāhmbη, bi 'yεmp'η.

Nguetho xηn ngu yη jā'i i søm bη, ní mba ne ní 'yēhe, ne xíngui ts'η im bongui din sihme η. ³² Janangue a bi hyu ra mbosa η im bēni da zøm bη ma'ueni η guerpη da zā dim 'būsc η. ³³ Pε xηn ngu mi'da yη jā'i bi hyant'a ra mbosa bη ni mba ne bi bādi i hu bη ra Jesús. Ne bá nεxpη ja yá hnini η, ne εmme bin ti η ne 'yogua thohe ne m'bet'o bi zøm bη da zø'n'a ra mbosa. ³⁴ Nu'bη mi gāh ra mbosa ra Jesús ne yá xādi, bi nu xηn ngu yη jā'i ya xí zøm bη, ne bi huεc'η ngue in ja tengu yη de'yo njo'o di jamansu. Ne 'bex bi d'η mi bi xih yη jā'i rām hman ra Jesús mahø'n'a asta gue'bη go mín de. ³⁵⁻³⁶ Nu'bη mín de baya bi t'εmp'a ra Jesús:

—εmme bin de ya, ne hinga nan sihme yη jā'i, dami pεnpη ja yη t'uhnini ya da dān yη hme bη nguetho ma'ueni ua ne hin'yη 'be'a da zí, bi 'yēn'η yá xādi.

³⁷ Pε nu'a ra Jesús bi 'yεna:

—Gue'ahη gui 'uīmhba yη jā'i, bi 'yεmbi.

Ne bi 'yēn'η yá xādi:

—Pε ha guí εnje gua tāmhe yociento ra hme ngue ga unhde yη jā'i da zi, bi 'yēn'η. ³⁸ Nu ra Jesús baya bi 'yεmp'η:

—Bá nuhη bη hangu yη hme ja bη.

Nu'bη mí bādi, bi 'yεmbi:

—Cāt'a mhme ne yoho yη huā ja ua, bi 'yēn η.

³⁹ Ne bi xih pūya:

—Dami xihmbη yη jā'i din sāya nη i ja yη 'bot'ei.

⁴⁰ Ne 'darpη bi hyu η n'da ciento, ne 'darpη bi hyu η mi yote ma 'det'a, ne njabη bi 'yøt'e gātho η mi'da. ⁴¹ Nu'bη mi gān'η cāt'a yη hme ne η yoho yη huā ra Jesús, bi ndøs mahεts'i, bi 'yāp rān jāpi Ojā ne bi xēn'η yη hme. Ne η yη huā baya. Nubaya bi un'dη yá xādi di darpa yη jā'i. ⁴² Gātho bin sihme η 'bηpη ne bin niyā xηn ho η. ⁴³ Ne nu'bη mi jua'a bi pεt'η bi bongui, 'de'mayo 'bøts'e bi yudi. ⁴⁴ Ne nu'η bin sihme cāt'a mahuāhi ma 'yohη η.

Ra Jesús bin 'yo maxøts'e bη ja ra dādehe

45-46 Nu ra Jesús buya bi xih yá xádi m'bet'o da mba ɯ da zøm bu ra hnini Betsaida, ne bi yat'a n'dihi bu ja ra mbosa ɯ buya. Nu ra Jesús him 'bex gue bi mba ne nu'bu min 'yɛhmbu gátho yu ja'í, bi ndexpu ja ra nyuni bin yaui Oja bu. 47 Nu'bu min xui, ya i 'yo bu ra mbosa bu made ra dehe. Nu ra Jesús mi 'butho bu bán ts'ogui. 48 Ne nu'bu mí hyant'u 'be'a øt'u yá xádi, bi nu ngue xan he'i bu ni 'yon yá mbosa nguetho di costa'a ran dahi a ra mbosa. Ne nu'bu maguembu da hyax puja bá ɛh ra Jesús bu ní mba yá xádi, ba 'yo maxøts'e ra dehe. Ne nu'bu mi zudi ɛna da mi'ts'a ra mbosa. 49-50 Nu'u yá xádi 'bu mi nu bi beɲ ɯ: "N'da ra du i mba bu," ɛn'u. Ne ɛmme bi mba ɯ nguetho bin su. Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Guecã o te guim beɲmbu. Damin johyahu, bi 'yɛmp'u.

51 Ne bi ndexpu ja ra mbosa buya. 'Bex bin he ran dahi, ne ɛmme bi hyonya thoho yá xádi 'bu mi nu 'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús, ne bin he n'dihi ran dahi. 52 Bi hyonya thoho nguetho him bi beɲi 'be'a bi nu 'bu mi 'uɲi'i cæt'a mahuɛhi yuɲ 'yohu bu ndenthe, nguetho hingana paɲi xan ho ɯ.

Ra Jesús bi hoc'u yuɲ zãman'bu ja ra xequi Genesaret

53 Ne bi zøm bu 'danguadi ra daɲehe buya, nubu ra häi Genesaret, bi zopu yá mbosa. 54 Nu'bu mi gapu ja ra mbosa, gátho yu ja'í bi baɲi gue gue'a ra Jesús. 55 Ne nu yu ja'í buya 'bex bi mba bá si yu hyɛnni, bi zixpu da thoh ra Jesús. Mi oxpu ja yá 'beza 'da, hønbu go haru ní nets'í. Ne nu'bu mi thopu ra Jesús bu ja yá häi ɯ, 56 hønbu go haru bi thogui, o gue yu t'uhnini o gue yu dahnini, o gueru ma'uenu yu hnini, ya xí 'bom bu yuɲ zãman'bu. Ne gátho bu bi thogui bi si a ra Jesús: "Mada hont'a ni pahni ga thät'i i," bi t'ɛmbi. Ne hont'a go to'o bi dãrpa rá nyãpahni 'bex bi zã buya.

7

Ra Jesús bi ma nda'a dí ts'onba rá mbai n'da ra ja'í

1 Ne bi nexpu Jerusalén 'da yu fariseo ne yu xãnbate niɲa, bi zøm bu mi 'buh ra Jesús. 2 Ne bi nu ɯ 'da yá xádi ra Jesús i sihme ne hin nin xu'yɛ tengu rán sa'yɛ bi zãnzehe yán t'ɛtizehe ɯ. Ne bi 'yɛmbi øt ra ts'oqui ɯ. 3 Nguetho nu'u yu fariseo ne gátho mi'da ma mijudiohe ɛmme i tenda'u yán t'ɛdi yu dác'yɛi. Ne nu'bu hin nin xu'yɛ tengu man yán t'ɛdi, ya hin din sihme 'bu. 4 Ne nguetho 'bu xpá mbenga tai, him 'bex gue i sihme, 'be din xu'yɛ xan ho tengu yán t'ɛdizehe i ten'du. Ne man'da xan ngu yuɲ sät'i i ten'du, tengu yán t'ɛdi yu dác'yɛi. Yán sät'i ngue yu tasa, ne yu xaro, ne yu t'ɛgui, ne yám 'be't'e yu 'ots'í. 5 Janangue nu yu fariseo ne yu xãnbate niɲa bi 'yãna ra Jesús:

—Hanja ɯ ni xádi hingui ten yán t'ɛdi yu dác'yɛi ne i sihme ne hin nin xu'yɛ, bi 'yɛmp'u.

6 Bi däh ra Jesús, bi 'yɛmp'u:

—Nu'ahu yoho nin 'yomfɛnihu, bi 'yɛmp'u. Ne majuani bi man ra Isaías nanguעהu 'bu mim pøngahya, bi 'yɛna: Nuya yu ja'í nangue yá nde i ɛscagui, pe maxøts'e thoho, hinga gátho mbo yá mbai im beɲgui.

7 Sãti thoho i ɛscagui nguetho hont'u

yán t'ɛdi zehe i xãba ɯ mi'da,

i ɛn Oja, bi 'yɛn a ra Isaías, bi 'yɛn a ra Jesús. 8 Gue'a gá 'yøthu a nguetho gá hyehmbu yán t'ɛdi Oja ne gá tenhdu yán nt'ɛdi zehe yu ja'í nangue yán sät'i yu xaro, ne yu tasa ne xan ngu mi'da guí øthu, bi 'yɛmp'u.

⁹ Nε man'da bi xi ɱ, bi 'yεmp'ɱ:

—Nε hɔnt'a ram fε'ts'i guí ɔthɱ nangue yán t'εdi Oja, tengu 'bɱ nte di muui, nguetho hɔnt'ɱ nin t'εdi zεhεhɱ guí nde gui tɛnhɱ. ¹⁰ Gue'a gní festahɱ rán t'εdi Oja bi xi a ra Moisés a guí ɔthɱ, nguetho nu a ra Moisés bi 'yεna: “Gui numansu ni tahɱ nε ni mbehɱ” Nε man'da ram hma bi ma: “Nu'a to'o da zan rá ta o gue rá mbe, jatho da tho a.” ¹¹⁻¹² Pε nu'ahɱ 'dan'yo thoho gui mamhbɱ ngue gue εmhɱ hing ra ts'oqui 'bɱ bi yɱrba Oja a mi ja ngue xtá mbäx a rá mbe o gue rá ta n'da ran 'yohɱ. Nε hin gá xihmbɱ ngue him bi numansu yá ta 'bɱ ngubɱ bi 'yɔt'e. ¹³ Gue'a gní combahɱ rám hman Oja a, nangue ni t'εc'yεi zεhεhɱ guí xānbahɱ mi'da yɱ ja'i. Nε xɱn ngu mi'da guí ɔthɱ, bi 'yεmp'ɱ yɱ fariseo a ra Jesús.

¹⁴ Nε nubɱya bi zohni gátho yɱ ja'i bi 'yεmp'ɱ:

—Dami 'yɔhmbɱ, gátho ahɱ, nε dami pɱhmbɱ na ga xi ahɱ ya. ¹⁵ Hin'yɱ 'be'a da yɱrɱ mbo rá mbɱi n'da, gue di ts'onba bɱ, pεgue nu'a ní bɔm bɱ ja rá mbɱi n'da gue a dí ts'onba rá ja'i n'da a. ¹⁶ Hɔnt'a go to'o ja yá zagu bi 'yɔ a dí m mangá, bi 'yεmp'ɱ yɱ ja'i a ra Jesús.

¹⁷ Nε bi 'uepɱ 'bɱh yɱ ja'i a ra Jesús, bi mbähá yá xádi bɱ ja ra ngu. Nε nubɱya bi 'yán'dɱ yá xádi:

—'Be'a gue na mbɔn'a ran t'uti gá ma.

¹⁸ Nε bi 'yεmp'ɱ yá xádi bɱya:

—Ha nε ahɱ hin guí pɱhmbɱ a dá mangá. Ha hin guí pɱhmbɱ hin'yɱ 'be'a da yɱrɱ mbo rá mbɱi n'da, gue hinga gue'a dí ts'onba bɱ a. ¹⁹ Nguetho nu'a 'be'a gátho i si n'da, hin din zɱm bɱ rá mbɱi n'da, pε da mba bɱ rá foho n'da nε da thotho a, bi 'yεn a ra Jesús.

Ngubɱ bi man ra Jesús i ndepe da fɱdi ngue xɱn ho 'be'a gátho i ja u ngue da zi n'da. ²⁰ Nε mi εn'a ra Jesús:

—Nu'a ní bɔm bɱ rá mbɱi n'da ra ja'i, gue a dí ts'on'a n'da a. ²¹ Nguetho nubɱ ja yá mbɱi yɱ ja'i ní bɔm bɱ gátho yɱ ts'on'yomfɛni, ne'bɱ i 'yomt'ɛni thoho n'da, ne'bɱ di 'yomt'ɛniba n'da ra xisu nε i 'bɱh rá xisu, ne'bɱ i hɱcpa rá te rá mijá'iuu.

²² Nε'bɱ ɔt' ram fε, ne'bɱ ɔt' ran ts'iyate, ne'bɱ nzɱi ɔt ran ts'o, ne'bɱ i häte, ne'bɱ ra 'yɱsä o gue ran ts'ɛya, o gue yɱn c'ɱte, o gue yɱn 'yεts'i, o gue'bɱ i ɔt'e tengu 'bɱ hin'yɱ rán 'yomfɛni n'da. ²³ Gue'ɱ gátho ní bɔm bɱ yá mbɱi yɱ ja'i nε gue'ɱ ní ts'onba yá mbɱi yɱ ja'i ɱ, bi 'yεmp'ɱ yá xádi ra Jesús.

N'da ra xisu ngue hing yɱ judío bi 'yεc'yεi ra Jesús

²⁴ Nu'bɱ mi jua a bin yɱhɱ yá xádi a ra Jesús, bi mbähá bɱ ra xεqui yɱ hnini Tiro nε Sidón. Nε nu'bɱ mi díni hapɱ din säya bi nde ngue njon da bɱdi, pε njɱm'bɱ bi zä bin 'yɱgui. ²⁵⁻²⁶ Nguetho 'bex bi zɔm bɱ n'da ra xisu mi 'bɱ a n'da rá t'ixu min 'youi ra zithu. Bi zɔm bɱ ngue ya xí 'yɔde nangue rá ts'edi ra Jesús. Nu ra xisu, hin ma mijudiohe a, ra mengu bɱ ra xεqui Sirofenicia. Bin dɱnyahmu bɱ ja rá gua ra Jesús nε nts'edi bi 'yɱp ra mate ngue da hyɔnba thi a ra zithu in 'youi a rá t'ixu. ²⁷ Nu'a ra Jesús bi 'yεmbi:

—Hin nin säui ga ɔt'a a guím ma nguetho him ma menguhɱ. Tenguthoho bɱ ja n'da ra ngu hin rán sähɱ rá mbɱdi da t'ɱn ɱ yɱ t'ɱ'yo, yá mbɱdi ɱ go yɱ t'ɱhni, bi 'yεmbi.

²⁸ Bi dɱ a ra xisu bɱya:

—Majuɱni guím ma, gra Hmu, pε ne'ɱ yɱ t'ɱ'yo i sip yá xeni yɱ ts'ɱnt'ɱ i hεpɱ 'bimεxa.

²⁹ Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'ɱ:

—Xɛn ho ngue ngubɛ gá bɛni, janangue nu ra zɪthu min 'youi ni t'ixu ya bi bɔni. Ni mba ya.

³⁰ Nu 'bɛ mi zɔm bɛ rá ngu bi nu a rá t'ixu 'bɛm bɛ ja rá oi, ya xí 'ue a ra zɪthu bɛya.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohɛ i gogu nɛ i 'bare

³¹ Nɛ bi bɔm bɛ ra häi Tiro a ra Jesús bi thotho bɛ ra hnini Sidón, nɛpɛ yɛ hnini ra häi Decápolis, nɛ bi zɔm bɛ ja ra dɛdehe Galilea mahɔn'a. ³² Bá ts'inba n'da ra gogu nɛ i 'bare, bi t'áp ra mate ra Jesús da dospa rá yá a. ³³ Nu'a ra Jesús bi zixa ra gogu bɛ ma'ueni ts'ɛ nguepɛ njongui 'bɛh yɛ ja'i, nɛ bi dɪmba rá saha bɛ ja yá zagu, nɛ nu rá jɪni bi gospa rá jani. ³⁴ Nɛ nubɛya, bi ndɔts' mahɛts'i a ra Jesús nɛ bin gá'ts'i nɛ bi 'yɛna:

—Efata, bi 'yɛn a ra Jesús.

Nu'a i nde da ma: “Dami xoqui.”

³⁵ Nɛ 'bɛx bi xoh yá zagu, nɛ bi xoh rá nde nɛ bin yá xɛn ho bɛya. ³⁶ Nu ra Jesús bɛya nts'edi bi xifi njon da xifi 'bɛ'a bi 'yɔrpe. Pɛ nu 'bɛ mi sifi hin da ma pɛ man'da bi ma. ³⁷ Nɛ gátho ɛ bi xifi ɛmmɛ bi hyonya thoho ɛ, nɛ bi 'yɛn'ɛ:

—Xɔgue xɛn ho tho gátho i ɔt'a ra Jesús. Di jap yɛ gogu da 'yɔhnaɛyá nɛ di japi din yá yɛ gore, bi 'yɛn ɛ.

8

Ra Jesús bi un ran ts'ihmɛ ɛ goho mahuɛhi

¹ Nu'ɛ yɛ pa ɛ, xɛn ngu yɛ ja'i bim peti mahɔn'a bɛ ma'ueni mi 'bɛh ra Jesús, nɛ nte mi ja bɛ 'bɛ'a da zi, nguetho ma'ueni bɛ. Janangue a bi zohn'dɛ yá xádi ra Jesús nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

² —Nhuɛcate tho yɛ ja'i nguetho ná hyupa dí 'bɛhmbɛ ua ya, nɛ hin'yɛ da zi. ³ Nɛ nu 'bɛ ga pɛnpɛ yá ngu yɛ ja'i ngue ban sihmɛ bɛ masque da güent ra thuhu bɛ 'yu nguetho nu'ɛ da yabɛ bá nɛts'i, bi 'yɛn a ra Jesús.

⁴ Bi dá ɛ yá xádi bɛya:

—Ma'ueni ua, hapɛ da zá da thɪn a da zi ya 'bɛcua.

⁵ Nu ra Jesús bi 'yán'dɛ:

—Hangu yɛ hmɛ guí cɛhɛ, bi 'yɛmp'ɛ.

—Yotomhmɛ, bi 'yɛn ɛ.

⁶ Nu ra Jesús bɛya bi xifi da hyupɛ häi yɛ ja'i. Nɛ bi hyɛn ɛ yotomhmɛ bi 'yáp ra jamadi Ojɛ nɛ bi xɛm bɛya, bi un'dɛ yá xádi di darpa ɛ yɛ ja'i i hupɛ. ⁷ Nɛ yɛ t'uhua mi cɛ ɛ, bi japi nɛ bi un'dɛ yá xádi bɛya bi darpa yɛ ja'i hupɛ. ⁸ Gátho bin sihmɛ ɛ nɛ bin niyá xɛn ho. Nɛ nu 'bɛ mi mba ma peti ɛ bi bongui, bin ja yoto 'bɔts'e. ⁹ Nɛ nu'ɛ bin sihmɛ mi jua'i goho mahuɛhi. Nɛ nubɛya, bi xih yɛ ja'i da mba yá ngu. ¹⁰ Nɛ bi yɛrpɛ ja ra mbosa ra Jesús bɛya nɛ yá xádi, bi zɔm bɛ ra häi Dalmanuta.

Yɛ fariseo i áp ra hmɛpya a ra Jesús

¹¹ 'Bɛx bi zɔm bɛ yɛ fariseo bɛya bi zä ra Jesús 'bɛ majuaɪni Ojɛ bi un rá ts'edi nɛ bi 'yáp yɛ hmɛpya mahɛts'i. ¹² Pɛ nu ra Jesús bin gá'ts'i, bi du rá mbai nguetho guexta'a hingui ɛc'yɛi gue ja rá ts'edi, nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Hanja ngue guexta'a guí áju yɛ hmɛpya. Majuaɪni dí xi ahɛ hin te ma hmɛpya ga ut'ahɛ ya.

¹³ Nɛ bi zopɛ ɛ bɛya, bi mba bi yɛrpɛ ja ra mbosa mahɔn'a ɛ, bi mba bɛ 'danguadi.

Yá xádi ra Jesús bi xifi di jamansu nangue yán xádi yɛ fariseo

14 Pɛ nu yá xádi ra Jesús bi pumbɛni him bi hyax ra hmɛ. Nɛ hɔnt'a zi n'dam hmɛ mi o bɔ ja ra mbosa. 15 N'da ran t'uti bi xih yá xádi ra Jesús nɛ bi 'yɛmbi: —Dami jamansuhɔ nanguɛ rá íxi yɔ fariseo nɛ rá íxi ra Herodes, bi 'yɛmp'a.

16 Pɛ yá xádi bɔya sä bin 'yɛmzɛhɛ n'da ngu n'da ɔ:

—Masque i xijɔ nguetho him bá hɔhɔ ra hmɛ.

17 Pɛ nu ra Jesús 'bɛx bi badi ngue him mi pa ɔ ngue gue'a yán t'ɔt'e yɔ fariseo nɛ ɔ mi tɛn ra Herodes bi xifi, nɛ bi 'yɛmp'a:

—Ha gue'a gnín 'yánhɔa, ngue nte bá hɔhɔ ra hmɛ. Hin gadin 'yomfɛnihɔ, xɔm mɛ tho ni mbaihɔ. 18 Ja ni dáhɔ nɛ hin guím bɛmhɔ 'bɛ'a gá nuhɔ, ja ni zaguhɔ nɛ hin guím bɛmhɔ a gá 'yɔhmbɔ. 19 Nɛ nu'bu má xɛngá cut'a yɔ hmɛ dá japi bin xandi janague bin niya xɔn ho cut'a mahuahi dá 'uĩngá, ha'mi 'bɔts'e yɔ xɛqui gá pɛthɔ thá.

Nɛ bi 'yɛn ɔ:

—'Dɛ'mayo 'bɔts'e.

20 Nɛ nu'bu má xɛngá yoto yɔ hmɛ dá japi bin xandi jananguɛ a bin niya xɔn ho goho mahuahi dá 'uĩngá, ha'mi 'bɔts'e gá pɛthɔ yɔ xɛqui thá.

Nɛ bi 'yɛn ɔ:

—Yoto 'bɔts'e.

21 —Ha guexta'a hin guí pɔhmbɔ a díɔ mangá, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra xädä bu ra hnini Betsaida

22 Nu'bu mi zɔm bu ra hnini Betsaida ra Jesús nɛ yá xádi, 'bɛx bá ts'inba n'da ra xädä, nɛ bi t'äp ra mate da dädi. 23 Nu ra Jesús bɔya bi bɛnba rá 'yɛ ra xädä nɛ bi zix bu ma'ueni ts'a ra hnini. Bi zɔpɔ yá dä nɛ bi därpa yá xidä, nɛ nubɔya bi 'yán 'bu in nu ts'a ran nɛqui. 24 Nɛ nu'bu min hanni ra xädä bi 'yɛna:

—Dín nugá yɔ ja'i ya, ɛna yɔ za, pɛ i 'yo, bi 'yɛna.

25 Nɛ bi därpa yá dá mahɔn'a nɛ bi japi bi nu xɔn ho ran nɛqui bɔya. 26 Nɛ nu ra Jesús bɔya bi mbɛnpɔ rá ngu bi 'yɛmbi:

—Hín guí mba bu hnini nɛ njo'o to guí xifi nanguɛ a dá ɔt'e'e, bi 'yɛmp'a mí xädä.

Ra Pedro bi ma gue gue'a rá Thahni Oja a ra Jesús

27 Nɛ nu'bu mi bɔm bu ra hnini Betsaida a ra Jesús nɛ yá xádi, bi mbähä bu ja yɔ hnini ra xɛqui Cesarea Filipino. Nu'bu mi mba bu 'yu bi 'yán'ndu yá xádi nɛ bi 'yɛmp'a:

—'Bɛ'a i man yɔ ja'i nanguɛä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

28 Nɛ nu'bu bi ðati:

—ɛn ɔ 'da yɔ ja'i gue'e grá Xuua Nxixyá. Nɛ nu'ɔ mi'da i ɛn ɔ gue'e grá Elías. Nɛ mi'da i ɛn ɔ, gue'e 'da ɔ yɔ pɔngahyá mi 'buh maya'bu, bi 'yɛn ɔ yá xádi.

29 Nu ra Jesús bi 'yánzɛhɛ yá xádi mahɔn'a:

—Xi ahɔ, 'bɛ'a guí mamhɔ nanguɛä.

'Bɛx bi ða a ra Pedro, bi 'yɛmbi:

—Nu'i gue'e grá Cristo, rá Thahni i Oja, bi 'yɛn'a. 30 Nɛ nu'a ra Jesús bi hɛcua yá xádi ngue hin da ma to'o a.

Bi man ra Jesús nanguɛ rán dqtezhɛ

31 Nu ra Jesús bi ða mi bi xi ɔ yá xádi 'bɛ'a da t'ɔrpe ngue gue'a bin ja'i ua ja ra ximhäi a, nɛ bi xi'ɔ ngue hin da numanho ma ngɛrbihe yɔ ðaq'yɛi, nɛ yɔ ngurba mbäjä nɛ yɔ xänbate nijä, nɛ bi xi ɔ jatho da nu xɔn ngu ran unbi nɛ da tho, nɛ da ðambɛni 'bu ná hyupa. 32 Nɛ bi xifi xɔn ho 'bɛ'a da t'ɔrpe, hin'yɔ 'bɛ'a bi gɔn'du. Pɛ nu ra Pedro bi zixmanhɛ nɛ bi hɛcipi, bi 'yɛmbi:

—Njon gui japi da bɛnt'i i, damin yaɲi, bi 'yɛmbi. ³³ Nu ra Jesús bi hyand bɛ mi 'bäh mi'da yú xädi 'bɛ mi 'yɛmp'a ra Pedro:

—Dami 'uegue nangu e ma hmigä grä zĩthu Satanás. Nu'i hingui sä guim bɛni tengu im bɛn Oja, hɔnt'a guım bɛn a guım nu ua ja ra ximhäi, bi 'yɛmbi.

³⁴ Nu'a ra Jesús bɛya bi zohn'du ya ja'i nɛ yú xädi nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

Hɔnt'a go to'o i nde da ɛngui, hin da zän zɛhɛ 'bɛ'a da 'yɔt'e nɛ da hyät yaɲ ɛnbi madague da tho, nɛ da bɛni tengu dım bɛngä. ³⁵ Nguetho nu'u to'o i su da du nanguecä, pɛ gätho ya pa da nu ran ɛnbi mazäi ɛ, pɛ nu'u hingui su da du nanguecä nɛ nangu e mam hmangä, gätho ya pa mazäi dim 'bɛ ɛ. ³⁶ Hin'yɛ 'bɛ'a xɛn ho da nu ɛ ya ja'i 'bɛ xti pɛti gätho 'bɛ'a i ja ua ja ra ximhäi, nɛ hɔnt'a ran ɛnbi mazäi da nu ɛ. ³⁷ Hin'yɛ 'bɛ'a sä da 'yɔt'a n'da ra ja'i ngue da 'yɛna di pɔsɛ rá te, bi 'yɛn a ra Jesús.

³⁸ Nɛ xɔ bi 'yɛna:

—Nɛ nu'a to'o i pɛ'ts' rá sä nanguecä nɛ nangu e mam hmangä bɛ 'bɛ ɛ hingui ɛc'yei Oja, nɛcä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, xın ga ɛmbi ma t'uhni 'bɛ rán zɛgui ra pa a, 'bɛ bá pengä mahɔn'a. Nɛ din jagä rá ts'edi ma Ta bɛ mahɛts'i nɛ gätho yám 'bɛhni ban 'yohe 'bɛ bá ɛcä mahɔn'a, bi 'yɛn a ra Jesús.

9

Ra Jesús bim pä a n'da ora bɛ ja ra nyuni

¹ Nɛ man'da bi xi ɛ, bi 'yɛmbi:

—Majuɲni dí xi ahɛ, 'bɛ i 'da ahɛ ngue hin gni tuhɛ 'bɛ bi dɛ'mi di manda ua rá ts'edi Oja.

² Nu'bɛ mi tho'a n'dato pa xım man ra Jesús na, bi zixa ra Pedro nɛ'a ra Jacobo nɛ ra Xuua bɛ ma'ueni bɛ bí ja n'da ra t'òhò xɛn hɛts'i. Nu'bɛ mí zòm bɛ, bi nu yú xädi bim pä'a ra Jesús. ³ Nɛ rá pahni bim pädi bi fɛxni, nɛ ɛmme bi t'axqui xinda gue'u gätho mi'da t'ɛmbi xɛn t'axi. ⁴ Nɛ bi nɛqui bɛ ra Elías n'youi ra Moisés, bin yaɲɛ ra Jesús, mi 'bɛh maya'bɛ ɛ. ⁵ Nu ra Pedro bɛya bi xih ra Jesús:

—Ma xänbate i, xɛn ho ngue gätho dí 'bɛhmbɛ ua ya, bi 'yɛna. Ga hòhmbɛ hyu ya t'ungu. N'da'e nɛ n'da Moisés, nɛ n'da Elías, bi 'yɛna.

⁶ Ngubɛ bi ma nguetho him mi pädi 'bɛ'a bi ma nguetho ɛmme bi mbidi. ⁷ Nɛ nubɛya, bá ɛh ya güi bi gomp'ɛ mi 'bä ɛ nɛ bi 'yɔ a n'da ra nde ɛ ngue bin ya bɛ ja ya güi, bi 'yɛna:

—Guehna ma Ts'ant'ɛ ɛmme dadí huɛqui, dami 'yòmanhòhɛ 'bɛ'a da man na, bi 'yɛn a ra nde bin ya.

⁸ Nɛ nu'bɛ min hannɛ ɛ yú xädi ra Jesús, njon mam bi nu, hɔnt'a ra Jesús bi nu i 'bäpɛ.

⁹ Nɛ nu'bɛ mi gäpɛ ja ra t'òhò, bi 'yɛmp'ɛ yú xädi ngue njo'o to da xifi 'bɛ'a xi nu bɛ, jague'bɛ bi dambɛnise a ra Jesús gue nu'a bin ja'i ua ja ra ximhäi a. ¹⁰ Janangu e bi bɛntho a ram hma bi sifi nɛ him bi ma. Nɛ bin 'yänzɛhɛ nɛ bin 'yɛmp'ɛ:

—Bɛ'a ní mba a ram hma bi ma ra Jesús ngue da dambɛni.

¹¹ Nɛ bi 'yän'na ra Jesús ɛ bɛya:

—Bɛ'a ní mba a i man ya xänbate ni ja ngue jatho duam 'bet'o ra Elías nɛ m'bɛjua ra Cristo, bi 'yɛmbi.

¹² Mí dą a ra Jesús, bi 'yɛmp'ɛ:

—Majuɲni im man ɛ, bam 'bet'o ra Elías di hoqui gätho 'bɛ'a ja ua. Nɛ ha guım bɛmhɛbɛ 'bɛ'a man rá m hman Oja ngue din ja bɛya, ngue da zòh man'da

din ja'i ua ja ra ximhäi, da nu xən ngu ran ənbi ne da t'ɛmbi nte di muui. ¹³ Pɛ dí xi ahə ngue bi zɔcua a gue bi thocpa rá 'bɛfi ra Elías, ne bi 'yɔrpe gátho mí ndesɛ yə ja'i da 'yɔrpe, tengu nt'o't'i nangue a, bi 'yɛna.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra t'əhni min 'youi ra zɪthu

¹⁴ Nɛ nu'bu mi zɔpə 'bəh mi'da yá xádi bi nu n'da munts'i yə ja'i ngue madi thɛ'ts'ə. Nɛ nu'ə 'da yə xānbate ni ja ngue madin junthə yá xádizɛhɛ ra Jesús.

¹⁵ Gátho yə ja'i mi 'bəpə bi hyonya thoho 'bə min nu ba ɛpə ra Jesús nɛ bin 'yɛmp'ə: “Bɛ'a din ja ya.” Nɛ 'bex bin tihi bi mba bí zengua. ¹⁶ Nɛ nu ra Jesús bi 'yän'də nɛ bi 'yɛmp'ə:

—'Bɛ'a gue gnín junthə, bi 'yɛmp'ə.

¹⁷ 'Bex bi dą a n'da ran 'yohə mín 'yohə yə ja'i:

—Xānbate i, nugā bá sigā ua n'da ma ts'ant'ə ngue in 'youi ra zɪthu di japi i gore. ¹⁸ Nɛ hɔnbə go hapə i sits'i, nɛ i huə'ts'i, nɛ i pɔn yə fəgui rá nde bəya. Nɛ di cuxt' yá ts'i nɛ di bɔcabi. Nɛ dá xi ə ni xádi bəya gue da hyɔnba thi ra zɪthu pɛ him bi zä, bi 'yɛn'a.

¹⁹ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nu'ehə guexta a hin guí ɛc'yɛihə 'bɛ'a dí xi ahə. Ha'mi pa ngue ga tɔp'a thoho ahə ngue gui 'yɛc'yɛigahə. Nu'a ni ts'ant'ə ba singa ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁰ Bá ts'i bəya. Nu'a ra zɪthu 'bə mi nu ra Jesús 'bex bi dɛxa häi ra ts'ant'ə min 'youi. Nɛ nu'bu mi zo bə häi din dən bəya, nɛ i pɔn yə fəgui rá nde. ²¹ Nu ra Jesús bi 'yän'na rá ta ra ts'ant'ə:

—Man jam'bə bi mbədi.

Bi dą a rá ta ra ts'ant'ə bəya:

—Bi mbə 'bə min t'əhni. ²² Nɛ xən ngu yə ni di japi i apə ja ra sibi nɛpə po ra dehe 'bə i 'yo bə, i nde dí du a. Nu'bu da zä, dami zɛc'be gui huɛga'be, bi 'yɛmbi.

²³ Nu ra Jesús bi dądi:

—Həhə, nu'bu guí ɛc'yɛi gue i ja ma ts'ɛdi. Gátho din ja a da nde n'da ra ja'i 'bə i ɛc'yɛi i ja rá ts'ɛdi Ojə, bi 'yɛmbi.

²⁴ Nu'a rá ta ra t'əhni 'bex bi dąti nts'ɛdi:

—Majuəni dí ɛc'yɛi pɛ dami jaqui man'da ga ɛc'yɛi xən ho, bi 'yɛna.

²⁵ Nɛ min nu ra Jesús, man'da ni zɔtho yə ja'i, janangue a 'bex bi hyɔn a thi ra zɪthu min 'youi ra ts'ant'ə, bi 'yɛmbi:

—Grá gore zɪthu nɛ grá gogu, dami pɔm bə nɛ him man gui cərpə rá mbəi na ra ts'ant'ə, bi 'yɛmbi.

²⁶ Nɛ nu'a ra zɪthu bi mbafi nɛ nts'ɛdi bi huəspa rá ja'i ra t'əhni, nɛ bi bɔm bəya. Nu'a ra t'əhni bi gohi tengu 'bə xi du. Nɛ xən ngu ə ɛna: “Bi du.” ²⁷ Pɛ nu'a ra Jesús bi bənba rá 'yɛ, nɛ bi xots'i, nɛ bim 'bäh ra t'əhni bəya.

²⁸ Nɛ bi mbähä yá xádi ra Jesús bə ja ra ngu bəya. Nu'bu mi zɔm bə bi 'yän bə ma'ueni ts'ə:

—Hanja him bi zä dá hɔmhbe thi ra zɪthu min 'youi ra t'əhni, bi 'yɛn'ə yá xádi.

²⁹ Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ə:

—Nuna ra zɪthu tengu na, hin da zä gui hyɔmhbə thi 'bə hinga m'bet'o gui 'yɛ't' nin sihmehə nɛ ɛmmɛ gan yəhə Ojə, bi 'yɛmp'ə yá xádi ra Jesús.

Ra Jesús im ma mahɔn'a rán dąte

³⁰ Nu'bu mi bɔm bə ra Jesús nɛ yá xádi, bi mbähä bə Galilea, nɛ nu ra Jesús njom bi ndepe da bądi ngue i 'yo bə. ³¹ Nguetho mí xānba yá xádi nɛ mí ɛmbi:

—Nugä nque dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da mba ma dägä b_u ja yá 'y_e y_un 'yoh_u n_e da thogä. N_e nu'b_u dá tu, ga thãmb_enigä 'b_u na hyupa. ³² P_e nu yá xädi him bi bãdi 'be'a nam b_on'a bi ma n_e mí su da 'yãnni.

Nu'a i nde dim 'bet'o din 'yêhe thoho a

³³ N_e bi z_om b_u Capernaum b_uya. N_e nu'b_u mi z_om b_u ja yá ngu, nu ra Jesús bi 'yãn 'd_u yá xädi:

—'Be'a gnín junth_u b_u 'yu.

³⁴ N_e him bi d_u ñ nguetho xin junt p_u 'yu, xin 'yãnni nangue'a to'o dim 'bet'o.

³⁵ Nu'b_u min säya ra Jesús,

—Bá thãmh_u ua, bi 'yêmp'_u 'de'mayoho yá xädi. N_e nub_uya bi 'yêmp'_u:

—To'o nde di ng_ubi da 'y_ot'e ngue dim 'bejua thoho n_e din 'yêhe nangue gãtho ñ mi'da, bi 'y_en'a ra Jesús.

³⁶ N_e nub_uya bi japi dim 'bã inde n'da ra t'ãhni, n_e bi dospa rá xixi n_e bi 'yêmp'_u:

³⁷ —Nu'a te'o i simanho n'da ra t'ãhni nangue ma thuhugä, n_ecã i simanhogui. N_e nu'a to'o i simanhogui, hinga h_ongdã i simanhogã a p_e n_e'a Ojã bá pengä ua i simanho a, bi 'y_en a ra Jesús.

Nu'a i t_en rá ts'edi ra Jesús rãm fãts'iu i a

³⁸ Nu ra Xuua bi 'yêmp'a ra Jesús:

—Xãnbate i, xtán nuhe n'da ran 'yoh_u i nd_on'na ni thuhu 'b_u i h_on a thi y_u zith_u in 'youi 'da y_u ja'i, n_e dá h_ecpahe, nguetho hin dín 'yoh_u.

³⁹ P_e nu ra Jesús bi 'yêmp'_u:

—Nde'b_u hin xqui h_ecpah_u nguetho hin di c'ãman'ugã to'o *o*t' y_un t'*o*t'e mixte nangue ma ts'etigã. ⁴⁰ N_e nu' ñ to'o i 'b_ui ngue him man s_uih_u, gue' ñ mam fãts'ih_u ñ. ⁴¹ H_ont'a go te'o di 'da ah_u ts' ñ ra dehe ngue i pãdi gui t_engah_u, majuañi dí xi ah_u i ja 'be'a di un Ojã a nangue ran ho bi 'y_ot'ah_u, bi 'y_en a ra Jesús.

Nu'a da 'y_ot' ran ts'o x_un ngu ran ñnbi da nu a

⁴² N_e x_o bi 'y_en'a ra Jesús:

—H_ont'a te'o di 'bepi da 'y_ot' ran ts'o n'da ra t'ãhni i ç'y_eigui, x_un ñtho ran ts'emb_u da nu a. Man'da x_un ñ xinda gue'b_u da thurpi rá 'y_uga b_u ja ra do ngue ra j_uni x_un h_u, n_e da t'ëñ b_u mbonthe ja ra deja. ⁴³ Nu'b_u ni 'y_eh_u di ja ah_u gui 'y_oth_u ran ts'o, x_un ho 'b_u gui 'y_oth_u tengu 'b_u gui h_yej_u. Madague gan do'y_eh_u p_egue gui t_umh_u ra te mazã, xinda gue'b_u di ja yoho ni 'y_eh_u n_e gui nuh_u ran ñnbi mazã guerp_u ja ra sibi njã'm'b_u i hu_et'i. ⁴⁴ X_un ñtho guin nuh_u b_u 'b_u, tengu tho 'b_u i sa a ni ng_oh_u y_u zu'u_e, n_e njã'm'b_u din h_e a dí zapi gãtho y_u pa, n_e tengu 'b_u n'da ra sibi njã'm'b_u da hu_et'i.

⁴⁵ O nu'b_u ni guah_u di ja ah_u gui 'y_oth_u ran ts'o, x_un ho 'b_u gui 'y_oth_u tengu 'b_u gui h_yej_u. Madague gan doguah_u p_egue gui t_umh_u ra te mazã xinda gue'b_u di ja yoho ni guah_u n_e gui nuh_u ran ñnbi mazã. ⁴⁶ X_un ñtho guin nuh_u b_u 'b_u, tengu tho n'da ra du ngue 'b_uh yá zu'u_e sap yá ng_o n_e njã'm'b_u din h_e a ni zapi gãtho y_u pa, n_e tengu 'b_u n'da ra sibi njã'm'b_u da hu_et'i.

⁴⁷ O nu'b_u ni dãh_u di ja ah_u gui 'y_oth_u ran ts'o, x_un ho 'b_u gui 'y_oth_u tengu 'b_u gui h_yãmb_u. Madague gan 'dadã thohoh_u, p_egue gui cãth_u b_u di manda rá ts'edi Ojã, xinda gue'b_u di ja yoho ni dãh_u n_e gui nuh_u ran ñnbi mazã. ⁴⁸ X_un ñtho guin nuh_u b_u 'b_u, tengu tho n'da ra du ngue 'b_uh yá zu'u_e sap yá ng_o n_e njã'm'b_u din h_e a ni zapi gãtho y_u pa, n_e tengu 'b_u n'da ra sibi njã'm'b_u da hu_et'i.

49 Gätho ahü din ja ahü yän ünbi 'dahma gui pömanhohü, tengu tho ü yu 'bøts'e din t'un Ojä i pa ma japi ra ü ngue da bømanho. 50 Nu ra ü xün ho. Pë nu'bü bi 'beh rá ts'edi ya hin'yü 'be'a sä din hoqui. Ne ngutho ahü o guidi jafü gui 'behmbü ran ho i ja ahü. Pë guim 'bümanhohü ni mi ja'ihü.

10

Ra Jesús bi ma njon da hyeh rá xisu

1 Nu'bü mam bá epü Capernaum ra Jesús bi zøm bü ra xequi Judea, ne bin 'yo bü rá nyäni ra häi Judea nepü 'danguadi ra dæthe Jordán. Bi mbüh yu jä'i bim peti mahøn'a bü mi 'bäh ra Jesús, ne bi xänbi mahøn'a tengu nzäi mi øt'e.

2 Ne nu'bü mi zøm bü yu fariseo, bi 'yän 'bü da zä da hyeh rá xisu n'da ran'yohü, nguetho i nde da dñibi 'be'a dí yäp'a ra Jesús. 3 Nu'bü mi dā a ra Jesús:

—'Be'a mam bü ja rán t'ëdi ra Moisés nangué ran hyëgui.

4 Bi dā'ü yu fariseo büya:

—Nu ra Moisés bi ma ngue nu'bü n'da ran 'yohü in nde da hyeh rá xisu, da t'ørpa ra søcuä ngue ran xuni.

5 Nu'bü mi dā a ra Jesús bi 'yëmp'ü:

—Nangué'a xüm mē ni mbühü janangué a gue a ran t'ëdi bi man ra Moisés

a. 6 Pë nu'bü rá mbüdi ra ximhäi, Ojä bi zänna n'da ran 'yohü ne rá xisu. 7 Janangué a nu'bü n'da ran 'yohü da zin a n'da ra xisu him man i 'yo rá güenda rá ta o gue rá mbe, 8 pëgue dim 'bühmi rá xisu ne din ja tengu 'bü n'dan jä'itho. Nu mam 'bet'o mí yonjä'i, pë nu'bü bi zini din ja tengu 'bü n'dan jä'itho. 9 Ne nu'ü di penba Ojä ü, njon da zä di xunba ü, bi 'yën a ra Jesús.

10 M'bejua bi zøm bü ja n'da ra ngu ne bi 'yän'dü yü xädi:

—'Be'a nam bøn a gám ma, bi 'yën ü.

11 Nu ra Jesús bi 'yëmp'ü:

—Gätho te'o da hyeh rá xisu ne da zim man'da, nu'a øt' ra 'yomt'ëni a. 12 Ne ngutho n'da ra xisu 'bü da hyeh rá ndø ne da zim man'da ran 'yohü ne'a øt' ra 'yomt'ëni a, bi 'yën a ra Jesús.

Nu ra Jesús i numanho yu t'ühni

13 Nu'ü 'da yu jä'i bi zix yü t'ühni bü 'büh ra Jesús, i ndepe da dospa yü yä. Pë nu yü xädi bi hēcpa ü ngue hin da zix yu t'ühni bü 'büh ra Jesús. 14 Nu'bü mi nu ra Jesús 'be'a bi 'yøt' yü xädi bin cüe büya, ne bi 'yëna:

—Dami jafü yu t'ühni ba thocua, 'yo gui corpahü bü, nguetho hønt'ü to'o da gohi tengu n'da ra t'ühni ngue din unse di manda rá ts'edi Ojä, da yäp'ü di manda rá ts'edi Ojä ü. 15 Majuäni dí xi ahü, nu'bü hin gui cohmbü tengu n'da ra t'ühni hin da zä gui cüthü bü di manda rá ts'edi Ojä 'bü, bi 'yën'a ra Jesús.

16 Ne nubüya i thex'ü yu t'ühni ne bi dospa yü yä ne bi 'yäp' rá m fäts'i Ojä nangué ü.

Ra mēmbeti ts'ünt'ü bi si a ra te mazäi

17 Nu'bü mi bøn'a ra Jesús bü mí 'büi, 'bex bá é a n'dihi n'da ra ts'ünt'ü. Bi zäp'ü 'yu, bin danyahmu bü ja rá gua ra Jesús ne bi 'yëmbi:

—Hoga xänbate i, 'be'a ga øt'ä ngue din jagä ra te mazäi, bi 'yën a.

18 —Ha guim bëni 'be'a guim ma ngue gui ëngüi xün hogüi. Nguetho hønt'a Ojä xün ho. 19 Ha guí pā ü yän t'ëdi Ojä ngue i ëna: "O guí 'yomt'ëni, o guí hācpa rá te ni mi ja'iu, o guim pë, o guí man yu fēhni, hin gan siyate, ne gui numansu ni ta ne ni mbe, ne gue'a man yän t'ëdi a," bi 'yën a ra Jesús.

20 Ne bi dā a ra ts'ünt'ü büya:

—Xänbate i, gätho yän t'ëdi dá øt'ä gue'bu go man t'uhnigä.

²¹ Nu ra Jesús ãmmë bi huëc 'bu min hyëtui ne bi 'yëmbi:

—I ja a man'da di 'bedi gui 'yøt'e. Ni mba, bá pá 'be'a gätho i ja i, ne gui darpa yu hyoya ni mbeti buya. Ne din ja a 'be'a m'be'ts'i bu mahëts'i gue di muui. Ne nubuya ba ãhe gui tenguí, ne gui hyät' yän unbi madague gui tu, bi 'yëmbi.

²² Pe nu ra ts'unt'u bi du rá mbui 'bu mi 'yø a bi man a ra Jesús nguetho ãmmë ra mëmbeti a. Janangue a bi 'uetho.

²³ Nu ra Jesús bi hyant'u gätho mi 'bäru ne bi xih yá xädi buya:

—Ëmmë xän hej n'da ra mëmbeti da yäru di manda rá ts'edi Ojä, bi 'yëna.

²⁴ Ne nu yá xädi bi hyonya thoho a bi man ra Jesús. Pe nu ra Jesús xø bi 'yëmp'u yá xädi mahøn'a:

—Ma zü t'uhní ahü, xän hej da yäru di manda rá ts'edi Ojä n'da 'bu i hu rá mbui nangue ra mbeti. ²⁵ Man'da hingui hej ra camello da yäru ja rá zagu ra 'yofani, xinda gue n'da ra mëmbeti da yäru di manda rá ts'edi Ojä, bi 'yëmp'u.

²⁶ Ne xø man'da bi hyonya tho u yá xädi ne bin 'yëmzehe u:

—To'o maha da zä da ðin a ra te mazäi 'bu, bi 'yëu n.

²⁷ Nu ra Jesús bin hyëthü yá xädi ne bi 'yëmp'u:

—Hingui sä da ðinse ra te mazäi n'da ra ja'i pe nu Ojä gätho da zä da 'yøt'e, bi 'yë'n'a ra Jesús.

²⁸ Nu ra Pedro buya bi 'yëmp'a ra Jesús:

—Nugähe, gätho 'be'a mi jaje xtá sohmbe ne dá ten'nahe.

²⁹⁻³⁰ —Majuani, en a ra Jesús, ne dí xi ahü ya, hønt'a go to'o bi zoh rá ngu, o gue yá cu, o gue rá ta, o gue rá mbe, o gue rá xisu, o gue yá t'uhní, o gue yá häi, ngue da dengui, pe ãmmë man'da xän ngu din ja ngue yu ngu, o gue yän 'yohü, o gue yän ju, o gue yá mbe, o gue yá t'uhní, o gue yá häi, xinda gue u gätho mi ja mam 'bet'o, pe ne'u yän unbi da nu, ne da nu ran ho gätho yu pa mazäi 'bu rán zegui ra pa. ³¹ Ne xän ngu u mi 'bet'o dim 'bejua ne nu'u mi 'bejua dim 'bet'o u, bi 'yë'n'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma mahøn'a rán ðqte

³² Nu'bu mi mba bu 'yu Jerusalén ra Jesús, xän ngu yu ja'i bi ðenni. Nu ra Jesús mi 'bet'o, min 'yohü yá xädi, ne mí 'bejua yu ja'i. Ne min su u yá xädi, midí hyonya thoho u ngue nde da mba bu Jerusalén ra Jesús. Ne nu ra Jesús bi zix bu ma'ueni ts'u yá xädi nde da xifi 'be'a da t'ørpe. ³³ Ne bi 'yëmp'u:

—Nuya ná mbähä bu Jerusalén. Ne nugä ngue dán ja'igä u ja ra ximhäi, da mba ma ðägä bu 'buh yu ngüra mbäjä ne'u yu xänbate nijä, ne da 'yørcä ran juanbi u ngue ga tu, ne di ðägä bu 'bu u him ma mijudíohü. ³⁴ Ne da mba nthengui ne da mba m'be'migui, ne da mba nts'ots'igä, ne da thogui. Pe nu'bu ná hyupa ga thämbëngä, bi 'yëmp'u yá xädi.

Äh ra mate ra Jacobo ne ra Xuua

³⁵ Nu ra Jacobo ne ra Xuua, yá ts'unt'u ra Zebedeo, man'da bi hyäm bu mí 'bäh ra Jesús ne bi 'yëmbi:

—N'da ra mate dí nde ga ä'a'be.

³⁶ Ne nu ra Jesús bi 'yëmp'u:

—'Be'a gui nde ga øt'auí.

³⁷ Ne bi 'yëmp'u buya:

—Dí nde'be 'darpü ga hühmbü ngue 'da xtá hutho'be bu ja ni mëxa 'bu gán ts'ut'abi, bi 'yëmbi.

³⁸ Ne nu ra Jesús bi 'yëmp'u:

—Nu'aui, hin guí pahmi 'be'a nam bøn'a guí ähmi. Ha da zä ne'aui gui säui ran unbi ga sägä. Ha da zä ne aui gui hyät'ui ra dumbai ga hä't'ä.

³⁹—Da zä, bi 'y'ɛn ɯ.

Ne nu ra Jesús bi 'y'ɛmp'ɯ:

—Majuani, nu ran unbi ga sägä gui säui a, ne nu a ra dumbai ga hä't'ä ne aui gui hyät'ui a. ⁴⁰Pe hinga gue'a man t'ɛdigä gam mangä to'o dan hyuhmbe bu ja ma mexa. Pegue gue'a Ojã di un ran t'ɛdi to'o xan zänni, bi 'y'ɛn a ra Jesús.

⁴¹Nu'bu mi 'y'ɔ ɯ yá mixädiɯ 'be'a bi man ra Jacobo ne ra Xuua, bi mbadi bin cue ɯ. ⁴²Janangue'a nu ra Jesús bi 'y'ɛmp'ɯ gätho 'de'mayoho yá xädi buya:

—Nu'ɯ i ja yá ts'edi ua ja ra häi ɛmmɛ xɯn hɛi i ɔrpa ɯ to'o di manda ɯ, ne ɛmmɛ din 'y'ɛx'ɯ. ⁴³Pe nu'ahɯ hinga ngubɯ gui 'y'ɔthɯ. Pe hont'a go to'o da nde din ja rán t'ɛdi xɯn ho, pegue jatho din 'y'ɛhe ngue gätho mi'da. ⁴⁴Ne nu'bu 'bu a n'da ahɯ ngue i nde dim 'bet'o, pegue din 'y'ɛhe thoho ngue gätho mi'da. ⁴⁵Tengu thohogä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, him bá ɛcä ngue dam hmugä, pe bá ɛcä ngue dan 'y'ɛhe thohogä, ne ga dä ma te gan yänba yá te yu ja'i, bi 'y'ɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoc'a ra xädä i Bartimeo a

⁴⁶Ne mi thopɯ ja ra hnini Jericó ra Jesús ne yá xädi, n'yohɯ xɯn ngu yɯ ja'i. Ne mi hupɯ nden'yu n'da ra xädä rá thuhu ra Bartimeo, rá ts'ant'ɯ ra Timeo. Mí äh ra mbeti a. ⁴⁷Ne nu'bu mi 'y'ɔde ngue gue'a ra Jesús ra mangu Nazaret ní mba bu, bi mba't'i, bi 'y'ɛmbi:

—Hague Jesús, rá m bom'beto i ra David, dami huɛgui, bi 'y'ɛna.

⁴⁸Pe nu yɯ ja'i bi hecpi, bi xifi din hɛ. Pe nu'a ra xädä man'da nts'edi mbafi:

—Rám bom'beto i ra David, dín ja a nin huɛcate nanguécä, bi 'y'ɛna.

⁴⁹Nu ra Jesús bim 'bäh pɯya, bi zohna ra xädä. Nu yɯ ja'i mí 'bejua bi xi a ra xädä:

—Dami ndants'i, gan johya, nguetho in zon'na i ra Jesús, bi 'y'ɛmp'ɯ.

⁵⁰Bi tonts'a rá coto ra xädä buya, bi ndants'i ne bi mba bu mi 'bäh ra Jesús.

⁵¹Nu'a ra Jesús bi 'y'ɛmp'a:

—'Be'a guí nde ga ɔt'a i.

Ne nu ra xädä bi 'y'ɛmbi:

—Xänbate i, dí nde gui xoga ma dä.

⁵²Ne nu ra Jesús bi 'y'ɛmbi:

—Ni mba, bi zä i nguetho gá 'y'ɛc'yɛigui, bi 'y'ɛna.

Ne 'bex bin zɔ yá dä ne 'bex bi den bu ni mba ra Jesús.

11

Bi hyux ra buru a ra Jesús ne bi t'ɛspi

¹Ne mi ts'ɯtho da zɔm bu Jerusalén ra Jesús ne ɯ mín 'yohɯ. Bin 'yo bu hämbu ra hnini Betfagé ne ra hnini Betania, hɛrprɯ ja ra nyuni Olivos. Ne nubɯya bi mbehndɯ yoho yá xädi ra Jesús.

²—Ni mbe nɯ njon nɯ bí ja ra hnini ne nu'bu gá sɔmmi, gui tɛmmi bu n'da ra buru nthät'i ngue njo'o to xí hyux'a n'dandj, ne gua xoc pɯya ne gua siui ua.

³Ne nu'bu da t'ɛn'aui: “Hanja ngubɯ guí ɔt'ui,” bu da t'ɛn aui, gui 'y'ɛnui: “Nu'a ra Hmu i honi ne xɔ ba si'be ua mahøn'a,” gui 'y'ɛnui, bi 'y'ɛn'a ra Jesús.

⁴Ne bi mba buya, ne bi dɛm bu a ra buru, nthät'i bu ja ra goxthi nguerɯ i thoh ra 'yu. Ne bi xoc'ɯ buya.

⁵Nu'ɯ mi 'bɯrɯ bi 'y'ɛn'ɯ:

—'Be'a guí øt'ui bu, hanja guí xocui ra buru.

⁶ Nu'u yu xädi bi dät'u ne bi xifi tengu xi xih ra Jesús.

—Dami sixui 'bu, bi t'emp'u yu xädi buya.

⁷ Bá ts'inba a ra buru a ra Jesús buya ne bi mbøh yá coto u bá si ra buru, ngue bi gäspi ne bi hyuxa ra Jesús buya. ⁸ Ne'u yu ja'i bi mbøh yám 'bexøts'e pahni bi ximba bu 'yu, ne nu'u mi'da yu ja'i bi xec yu paxi ne bi mbøcpa bu ja ra yu.

⁹ Nu'u mi 'bet'o bu ní mba a ra Jesús, ne u mi 'bejua, gätho í mba u bi 'yēn'u:

—Majari a bá penhd Oja, bi 'yēn u. ¹⁰ Din ts'ut'abi a tengu tho ma mbombøtahe ra David. Mixte rá ts'edi Oja, bi 'yēm bu ní mba u.

¹¹ Bi yathu bu Jerusalén ra Jesús buya. Ne bi yarpu ja ra danija, ne bi nu 'be'a gätho i t'ørpu ne bi bøm buya nguetho ya bin de. Bi mba bu ra hnini Betania ne u 'de'mayoho yá xädi bi mbähä.

Ra Jesús him bi numanho ra za him mi zuh yá ndät'ä

¹² Nu'bu mi hyax buya bi bøm bu Betania ra Jesús, bi mbeng bu Jerusalén. Ne bin tumanthuhu bu 'yu a. ¹³ Ne mi hant'a n'da ra za ja yá paxi, bi mba da nu 'bu i zøpu yá ndät'o. Pe nu'bu mi zøm bu, nte bi dīm bu, hønt'u yá xi nguetho hinga gue'u yu pa i zuh yá ndät'o, ne säti tho ja yá xi. ¹⁴ Nu ra Jesús buya bi 'yēmp'a ra za:

—Njam'bu to da zi mahøn'a u ni ndät'o, bi 'yēmbi.

Ne bi 'yøh yá xädi a bi man ra Jesús.

Ra Jesús bi hyøn a thi u yu mbä ne u yu däi bu ja ra danija

¹⁵ Ne bi thøpu Jerusalén ra Jesús ne yá xädi. Ne bi yarpu ja ra danija mahøn'a. Ne bi hyøn a thi gätho yu mbä ne yu däi mi 'bøpu. Ne bi ndønba yá mexa yam pämbeti ne yän thuts'i yu mbät'azu. ¹⁶ Ne njon di japi da thøpu nija 'bu i tu yá 'beni. ¹⁷ Ne bi 'yēmp'u yu ja'i buya:

—Ha hinga nt'o't'i bu ja rá søcuä Oja ngue bi 'yēna: “I thø a ma ngu ngueru da dandegui gätho yu ja'i 'bøcua ja ra ximhäi,” i ēn Oja, bi 'yēn a ra Jesús. Pe nu'ahu, xcá 'yørpahu tengu 'bu rá hyädo ngueru nin yän u yu bē, bi 'yēmp'u buya.

¹⁸ Bi 'yø u yu xänbate nija ne yu ngøpa mbäja 'be'a xí man'a ra Jesús, ne i honi Hague dán zä da hyo, nguetho bin su 'bu mi nu gätho yu ja'i madi hyonya thoho nangue a 'be'a bi xänba ra Jesús. ¹⁹ Nu'bu mín de bi bøm bu a ra Jesús bu ja ra dahnihni Jerusalén ne yá xädi. Bi mbähä bu ra hnini Betania mahøn'a.

Bi 'yot'a ra za

²⁰ Nu'bu mi hyax buya bi thoh mahøn'a bu 'bä a ra za ngue mi ēna xtán zip yán dät'o ra Jesús. Nu'bu mi nu'u, ya xí 'yot'i gätho yá 'yu. ²¹ Nu ra Pedro buya bi bēn a xí man ra Jesús ne bi 'yēmbi:

—Xänbate i, ne nuna ra za gá 'yēmbi him man'dandj da ts'ip yán dät'o ne ya xø 'yot' ya, bi 'yēn a ra Pedro.

²² Ne nu'bu mi dah ra Jesús, bi 'yēmp'u:

—Dami 'yēc'yēihu ngue gätho da zä da 'yøt' Oja a xän hēi. ²³ Janangue'a nu'bu ya gá xihmbu n'da ra t'øhø da 'uegue din hyøzehe bu ja ra dejä, din ja a gá mamhbü 'bu hingui yoho guim bēmhbü, ne guí pahmbü majuqni gätho sä da 'yøt' Oja a xän hēi. ²⁴ Janangue'a dí xi ahü ngue nu'bu ja a guí äfu Oja, dami 'yēc'yēihu ngue di 'da ahü a guí äfu ne din ja a buya. ²⁵ Ne nu'bu guí yähu Oja him man guim bēmhbü a bi 'yøt'ahü ni mijä'ihu, gam punbahu u ne'a Oja di

pun'nah_u b_uya. ²⁶ Nguetho nu'b_u hin gadim punbah_u ni mijā'ih_u xinga gue'a ni Tah_u bí 'b_up_u mahęts'i di pun'nah_u, bi 'yęmp'u yę xādi ra Jesús.

Ran t'änni nanguie rán t'ędi ra Jesús

²⁷ Bi zōm b_u Jeruslén ra Jesús ne yę xādi, ne xō bi zōm b_u ja ra dānijā. Ne nu y_u ngarpa mbājā bi zōm b_u mi 'bāh ra Jesús, n'yoh_u y_u xānbate nijā ne yę dāc'yęi. ²⁸ Nu'u bi 'yān'na ra Jesús:

—To'o bi 'da a ran t'ędi gui 'yōt'a guí øt'e.

²⁹⁻³⁰ Ne nu ra Jesús 'b_u mi dādi bi 'yęna:

—Necā ga ān'nah_u to'o bi un rán t'ędi ra Xuua Nxixyā, hague Ojā uague yę jā'ithoho. Ne nu'b_u gá xij_u, necā ga xi ah_u to'o bi 'dacā man t'ędi b_uya. ³¹ Nu'u bi 'yęmzēh_u u b_uya:

—Xi'b_u ga xihmb_u ngue gue'a Ojā bi un rán t'ędi, ne da 'yęnj_u: “Hanja hin gá 'yęc'yęih_u thā,” da 'yęnj_u b_uya. ³² Ne nu'b_u ga ęmhb_u yę jā'i thoho bi un ran t'ędi ra Xuua, pę hingui sā ga xihmb_u teng_u a, bi 'yęn_u, nguetho gātho yę jā'i mī ęspa ra Xuua ne bi 'yęc'yęi ngue rá pōngahyā Ojā a. ³³ Ne nu'b_u mi dā u yę xānbate nijā ne u gātho min 'yoh_u,

—Hín dí pāhmb_e, bi 'yęntho u.

Nu ra Jesús bi 'yęmp'u:

—Xinga guecā ga xi ah_u to'o bi 'dacā man t'ędi, bi 'yęn'a.

12

Rán t'uti y_un ts'ombęfi

¹ Nu ra Jesús 'bex bi d_u'mi bi xi a n'da ran t'uti ne bi 'yęmp'u:

—Nu n'da ran 'yoh_u bi 'yōt'a n'da ra nuāndät'o, ne bi fōt'e ne bi 'ya'ma n'da ra hyāhāi guerp_u da 'yōt'a n'da ran thę'ma guindät'o, ne bi hyō a n'da ra jādo x_un hęts'i da ndex_u da nu rá häi.

Ne bi hmit'u yę mbęfi a rá häi ngue dim pęp_u, ne bi mba n'danni a ran 'yoh_u. ² Nu'b_u bi zōn ra pa din ja u yęn dät'o, bá pęhna n'da rá 'yęh_e ba tu a xí mamhb_u di unni. ³ Pę nu'u yę mbęfi bi bęnt'a ra 'yęh_e, ne bi mbe'mi ne bi mbęnthoho b_uya ne nte bi unni. ⁴ Nu rá mbęti ra nuāndät'ä bá pęhn man'da rá 'yęh_e b_uya. Pę ne'a bi mba ma bat'a do a, ne bi mba ma ũba rá yā, ne bi zantho, ne xō bi mbęnthoho b_uya. ⁵ Ne bá pęhn man'da, ne xō bá tho a. Ne x_un ngu mi'da bi 'bęhni. Nu'u 'da bi ũba thoho ne nu mi'da bi hyo.

⁶ Mi 'b_u a n'da rá ts'ünt'u a rá mbęti ra nuāndät'o ne ęmmę di huęc'a. “Nu yę mbęfi masque da numansu ma ts'ünt'u,” bi 'yęnse, ne bá pęn'na b_uya. ⁷ Pę nu u yę mbęfi 'b_u mi nurpa a rá ts'ünt'u, bin 'yęmzēh_u u: “Nuna, guehna da gohmi ra häi 'b_u bi du rá ta. Mbähā ga hoh_u ne nub_uya ma mbęti zęhęh_u ra nuāndät'o,” bin 'yęmzēh_u u. ⁸ Ne bi bęnt'i ne bi hyo ne bi 'yęm b_u ma'ueni b_u ja ra nuāndät'o, bi 'yęn'a ra Jesús 'b_u mi man a ran t'uti.

⁹ —Nuya guim bęmhb_u 'be'a da 'yōt'a rá mbęti ra nuāndät'o, bi 'yęmp'u. Guehma ba ęsę ne da hyo u xí hmit'a rá nuāndät'o ne di un ra nuāndät'o u mi'da, bi 'yęn a ra Jesús. ¹⁰ Ha hin gán xāhmb_u rá t'ohni Ojā ngue i ęna:

Nu'a ra do bi bęnt'u yę gādo,

gue'a man'da mahyoni tengutho b_u ná thon yę guangu.

¹¹ Gue'a bi zānd Ojā,

hanja gní hyonya thohoh_u,

ęm b_u rá m hman Ojā, bi 'yęn a ra Jesús.

¹² Nu y^h ngurba mbäjä ne'ü min 'yoh^h, bi nde da bent'a ra Jesús nguetho bi bađi ngue go yän t'uti ü nangue a bi man ra Jesús, pegue bi zutho din cue y^h ja'i, janangue him bi bent'i. Bi mbatho ü büya.

Ran t'änni nangue ra renta im man ra ts'üt'abi Roma

¹³ Ne bi 'benp^h 'b^hh ra Jesús ü mi'da y^h fariseo ne ü 'da ma ngurpihe mi ten'na ra ts'üt'abi Herodes. Bi 'behni ngue da 'yän'na n'da ran t'änni ne nu'b^h hinga gue a da ma, 'bex gue di yapⁱ. ¹⁴ Nu'b^h mi zom b^h bi 'y^hen ü:

—Xänbate i, dí p^hhmb^e gätho maju^hni guim ma ne njon guí su, nguetho hin guí öpa masu a man y^h ja'i ne guí xänba a maju^hni räm hman Ojä ü y^h ja'i. Dín nde gui xije, ha din theui yän t'edi Ojä 'b^h dí öth^h ngue dí juth^h ra renta im man ra ts'üt'abi b^h Roma in ts'üt'abi ua, uague hin'na. Ha x^hn ho 'b^h ga thoqui ga juth^h uague hin'na, bi 'y^hen ü. ¹⁵ Pe nu'a ra Jesús mi p^hadi höntho i nde da d^hinbi 'be'a dí yap'a, janangue a bi 'y^hemp'ü:

—Hanja gní 'yängah^h, xi'a ni mbeti gní juth^h ra renta im man ra ts'üt'abi, gan nugä.

¹⁶ Ne bi un büya.

—To'o rá pöte ne rá thuhu i cuat na ra mbeti, bi 'y^hen a ra Jesús.

Ne nu'ü bi 'y^hen ü:

—Rá pöte ne rá thuhu ra ts'üt'abi Roma i cuat na.

¹⁷ Mí d^hah ra Jesús ne bi 'y^hemp'ü:

—Nu'a rá mbeti ra ts'üt'abi Roma, gui un'na. Nu'a xin rá mbeti Ojä gui un'na Ojä a, bi 'y^hemp'ü.

Ne nu'ü bi hyonya thoho nangue a bi man'a ra Jesús.

Ran t'änni nangue ü da d^hamb^heni

¹⁸ Ne bá ξ ü 'da y^h saduceo büya ngue mi ϵ n ü njo'o to da d^hamb^heni. Ne bi 'yän'na ra Jesús, bi 'y^hembi:

¹⁹ —Xänbate i, nu'a n'da ran t'edi bi man'a ra Moisés i ϵ na, ngue nu'b^h da du n'da ran 'yoh^h ne njo'o rá t'ühni 'b^h bi du, ne nu'a rán 'yoh^h zeh ϵ da zinba a rá xisu a rán 'yoh^h bi du. Ne nu'a rá t'ühni dim 'b^hi da t'ëmbi rá t'ühni a xí du.

²⁰ Ne mi 'b^h i yoto yän 'yoh^h i din 'yoh^h zeh ϵ ü. Ne nu'a ra 'bet'o n'yoh^h bi zin'a n'da ra xisu, ne nu'b^h mi du njo'o yá t'ühni. ²¹ Janangue'a nu a rán 'yoh^h a bi du bi zin a ra xisu mahön'a. Ne'a bi du a, ne xinga gue a bim 'b^hh yá t'ühni a. Ne ná hyu nguetho. ²² Ne gätho ü yoto ma 'yoh^h ne 'dat'a ra xisu bi zini, ne xinga n'da mí'm 'b^hh yá t'ühni 'b^h bi du ü. Ne nze ϵ gui ne ϵ ra xisu bi du. ²³ Nuya dami xije nu'b^h maju^hni da d^hamb^heni y^h ja'i, nda'a nin 'yoh^h dim 'b^hhmi ra xisu, nguetho gätho yoto bim 'b^hhmi, bi 'y^hen ü y^h saduceo. ²⁴ Mi d^hah ra Jesús ne bi 'y^hemp'ü:

—Nu'ah^h 'dan'yo thoho guí mamhb^h nguetho hin guim b ϵ mhb^h 'be'a mam b^h ja rá t'ohni Ojä xín rá ts'edi Ojä guí p^hhmb^h. ²⁵ Nu'b^h bi d^hamb^heni ü x^hn du him man ja ran sini b^h pegue dim 'b^htho y^h ja'i tengu yám 'behni Ojä 'b^hh mah ϵ t's'i. ²⁶ Ne nu'a ram hma ngue da d^hamb^heni ü x^hn du, maju^hni a ne guin nu^h b^h ja räm hman Ojä ngue nu'b^h min y^hqui Ojä ra Moisés b^h ja ra t'üza bi 'y^hembi: “Nugä drá Ojägä, nu ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob ngue nim bombötah^h, i ϵ c'y ϵ igui,” bi 'y^hen Ojä. ²⁷ Ngub^h bi ma nguetho guexta'a i 'b^hh yá mb^hi ü. Pe hin guim b ϵ mhb^h, nguetho 'dan'yo thoho guí mamhb^h, bi 'y^hen a ra Jesús.

Rán t'edi Ojä man'da ja ts'editho

²⁸ Nu'bu min yaḥu yu saduceo ra Jesús, mi 'bupu n'da ra xānbate nijā bi 'yøde 'be'a bi man ra Jesús ne bi baḍi ngue xun ho a bi ma. Janangue'a bi 'yānni:

—Nda'a rán t'ḗdi Ojā ngue man'da ja ts'editho ga øthū, bi 'yḗn'a.

²⁹⁻³⁰ Bi da'a ra Jesús:

—Nu'a rán t'ḗdi Ojā man'da jats'editho ga øthū, gue'a ran t'ḗdi ngue i ḗna: “Dami 'yøhmbu gyū ja' i israelhu, nu'a Ojā ra Hmu, n'datho a. Ne guim bēmhbū a nangue gātho ni mbūihū, ne gātho ni tehu, ne gātho nin 'yomfēnihū, ne gātho ni ts'edihū,” i ḗn rá t'ohni Ojā. Pē guehna ran t'ḗdi man'da ja ts'editho ga øthū, bi 'yḗn'a ra Jesús. ³¹ Ne 'da'angutho ui ná yoho ran t'ḗdi ga øthū i ḗna: “Gui huḗc ni mijā'ihū tengu bu gnin huḗc zehēhū,” i ḗn rá t'ohni Ojā. Guehya yun t'ḗdi man'da ja ts'editho ga øthū xinda gue u mi'da, bi 'yḗn a ra Jesús.

³² Ne nu'a ra xānbate nijā, bi 'yēm buya:

—Xānbate i, majuaḅni xun ho guim ma, ngue hont'a n'da Ojā i 'būi ne njo'o man'da tengu a. Ne ja ts'editho da beḅn Ojā n'da ngue gātho rá mbūi, ne gātho rá te, ne gātho rán 'yomfēni, ne gātho rá ts'edi, ³³ ne di huḗc rá mijā'ui tengu bu nin huḗczehē n'da. Man'da ja ts'editho da 'yøt'a n'da u xinda gue u gātho yu 'bøts'e ne yun t'unni dí mbøspa Ojā n'da, bi 'yḗn a ra xānbate nijā.

³⁴ Ne nu ra Jesús 'bu mí 'yø a bi man ra xānbate nijā bi baḍi ngue n'dat'a Ojā im beḅni janangue a bi 'yēmbi:

—Nu'i ts'utho di 'be i ngue da zā gui cæpū di manda rá ts'edi Ojā, bi 'yēmp'a. Ne nubūya njom man'da bi zāpi da 'yān mi'da yun t'ānni.

To'o gue rá Ts'unt'u a ra Cristo

³⁵⁻³⁶ Ne mí xānba yu ja' i a ra Jesús bu ja ra daḅnija, ne bi 'yēmp'u:

—Hanja ḗn u yu xānbate nijā ngue nu ra Cristo rá m bom'бето ra David a, ne xim mí ḗmbi rá Hmu 'bu hin ním 'būi, nguetho mi ḗn'a ra David:

Nu'a Ojā bi 'yēmp'a ma Hmu:

“Dat'ua ga huhmi ga conhui ma ts'edi gue'bu go dá tapā nin sūihū ua ja ra ximhāi ne gui manda u buya,”

bi t'ēmp'a ma Hmu, bi 'yḗn a ra David 'bu mí beḅnba rá Hogandāhi Ojā nangue 'be'a da 'yøt' ra Cristo. ³⁷ Guesē ra David bi 'yēmbi rá Hmu a ra Cristo. Hague nja pē ne rá m bom'бето a, bi 'yḗn a ra Jesús.

Pē nu yu ja' i, bi 'yømanho gātho a bi man ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a i øt'u yu xānbate nijā

³⁸ Ne bi thoqui bi xānba yu ja' i a ra Jesús bi 'yēmp'u:

—Gam fāhmbū nangue a i xi ahu yu xānbate nijā, nguetho hont'a ran 'yets'i i øt'u ne di ho da hye yu pahni xū mba guepū i 'yo, ne di ho da mba ma zengua bu ja yu tāi, ³⁹ ne di ho da hyux bu ja yun thuts'i xun ho bu ja yu nijā, ne di ho yá mbūdi din sihme bu ja yun sihme u, ⁴⁰ ne i ḥaspi 'be'a gātho bi ts'ocpa u yu xisu xøn du yá ndø, ne sá nya'a thoho in yaḥu Ojā ngue i nde da t'ēmbi xun ho tho yá mbūi. Man'da xun ngu ran unbi da nu ya, bi 'yḗn'a ra Jesús.

Ran t'unni man'da di muui bu na nu Ojā

⁴¹ Ne mi hupū ra Jesús bu mí ja ra huada guepū i pa njāt' i ra mbeti rán t'unni Ojā. Ne in nu bu i cāt' ra mbeti u yu ja' i bu ja ra huada. Ne bi nu xun ngu yu mēmbeti bi thopū ngue xun ngu ra mbeti bi gārpu ja ra huada n'da ngu n'da u. ⁴² Ne bi zøm bu n'da ra hyoya xisu xi du rá ndø, ne bi gāt' i yocentavo thoho.

⁴³ Ne nu'bu mi nu a bi 'yøt'a ra xisu buya ne bi 'yēmp'u:

—Majuṇni dí xi aḥu nuna zḥ hyoya xisu man'da xḥn ngu di muui a bi gārṛu ja ra huada xinda gue'ḥ gātho mi'da. ⁴⁴ Nguetho gātho ḥ mi'da bi gāt'a i pongui, pḥ nuna ra xisu madague i hyoya na, pḥ bi gāt'i gātho mi pḥ'ts'i, bi 'yḗmp'ḥ yá xādi a ra Jesús.

13

Ra Jesús bi ma ngue da mba nso't'i ra ḍanija

¹ Nu'bu mi bḥm bu ja ra ḍanija ra Jesús ne yá xādi, nu'a n'da bi 'yḗn'a:

—Xānbate i, hyandi ts'ḥ nḥ ra niḗ, ḗmme xḥ ndoho yḥ do n'yohḥ ne ḗmme mahotho.

² Mi ḍāḥ ra Jesús ne bi 'yḗmp'ḥ:

—Guín nuḥa ngue mahotho ne ḗmme ndoho yḥ do, pḗgue da zḥn ra pa da so't'i, bi 'yḗmp'ḥ.

Yá hmḗpya ngue rán zḗgui

³ Ne nu'bu mi zḥm bu ja ra nyuni Olivos, bi hyurḥ ra Jesús, ḥḗ't ra ḍanija. Ne hḥnt'ḥ yá xādi mi 'bḥmbḥ bu. Ne nubḥya ra Pedro ne ra Jacobo ne ra Xuua ne ra Andrés:

⁴—Nda'a ní pa da mba nso't'i ra niḗ gá xije, bi 'yḗn ḥ. Nda'a ni hmḗpya da hnu 'bu din ja a guím ma, t'ḗmp'a ra Jesús.

⁵ Mi ḍā a ra Jesús ne bi 'yḗmp'ḥ:

—Gam fāhmbḥ njon da hyá aḥu, ⁶ nguetho xḥn ngu ba ḗḥe ngue sā da 'yḗna: “Nugá, guecá drá Cristogá,” da 'yḗn'ḥ. Ne xḥn ngu ḥ da hyāt'i.

⁷ Ne nu'bu gui 'yḥmbḥ yḥ sui ne'bu da hma ngue din ja yḥ sui, o guin suḥu nguetho jatho din ja ḥ. Pḥ nu'bu din ja ḥ xinga gue'bu ran zḗgui 'bu. ⁸ Nguetho nu yḥ ja'i bu 'da yḥ hāi din suḥmi yá miḗa'ihḥ. Ne nu 'da yḥ ts'ut'abi din suḥmbḥ yá mits'ut'abihḥ, ne din ja yḥ 'yaḥhāi, ne xḥn ngu yḥ ṇidi din ja ra thuhu ne yḥn 'yo'ts'i. Ne guehya yá mbḗdi yḥn ḥnbi ya, bi 'yḗmp'ḥ.

⁹ Ne xḥ bi 'yḗn'a:

—Ne gam fāhmbḥ njon di 'uec'aḥu bu ja rá 'yu Oḗ, nguetho da mba ma dá aḥu bu ja ran juṇbate, neṛu ja yá niḗ ma mijudíohḥ da 'beṛ'aḥu, ne nangue guí ḗc'yḗigahḥ da ts'on'nahḥ bu 'bḥh yḥ ts'ut'abi, neṛu 'bḥh yḥ ḍats'ut'abi ngue da ts'ḗp'aḥu. Ne xḥn ho 'bu din jabḥ ne gue'a dí zā guí xihmbḥ mam hmangá ḥ. ¹⁰ Pḥ m'bet'o thoho da mba nsifi gātho yḥ ja'i 'bḥua ja ra ximhāi ran ho ma'da'yo di pḥ ḥ. ¹¹ Ne nu'bu da zix aḥu di dá aḥu bu 'bḥh ra ts'ut'abi, pḥ him 'be' gui hyonseḥa 'be'a gui mamhbḥ 'bu da mba ma juṇ'ni aḥu, nguetho nu'bu bi zḥn ra ora da t'ān'nahḥ, hḥnt'a rá Hogandāhi Oḗ da zā di beṇ'nahḥ 'be'a gui mamhbḥ. ¹² Ne nu n'da ran 'yohḥ di manda da tho rán 'yohḥ, ne nu'a rá ta di manda da tho rá ts'unt'ḥ. Ne da ndants'ḥ yá ts'unt'ḥ din tunhdḥ ḥ yá ta ne yá mbe ne di manda da tho rá ta ne rá mbe 'da yḥ ts'unt'ḥ. ¹³ Ne gātho yḥ ja'i da zan aḥu nangue a guí ḗc'yḗigahḥ. Ne nu'ḥ to'o gātho da hyāt yḥn ḥnbi gue'bu go rán zḗgui, gue ḥ dim pḥ ḥ, bi 'yḗmp'ḥ.

¹⁴ Ne bi thoqui bi xi ḥ:

—Ba ḗ a n'da ra ts'edi xḥn ts'o ngue di ts'oni gātho. Ngubḥ bi man ra Daniel gue rá pḥngahyá Oḗ. Ne nu'bu gá nuḥa dim 'bārḥ guerpḥ hin rán sāui dim 'bāi, dami 'dahmbḥ gyá mḗnguhḥ bu Judea, gui mbāhā bu ja yḥ t'ohḥ guin 'yaḥmbḥ bu. Nu a to'o da nu ra sḥcuá i ja ua, da 'yḗ't'ambḥi na. ¹⁵ Ne nu'bu bin ja a, to'o i 'bārḥ goxthi hin da yḥrḥ mbo rá ngu, hin da beṇi ja 'be'a 'be da hyats'i, 'bex gue da 'dagui. ¹⁶ Ne nu'a to'o 'bārḥ ja yá huāhi hin da mbeng bu ja yá ngu ngue ba cā yá coto, 'bex gue da 'datho bu. ¹⁷ Huḗcate ḥ yḥ xisu in ḥat'ḥhni ne ḥ 'bḥh

yá 'uere yu pa u. ¹⁸ Yáfu rá mate Ojā ngue hin din ja ahū ran 'dagui 'bū yu pa xūn se xōhma hin da zā gui 'dahmbū. ¹⁹ Ne nu'ū yu pa u, din ja xūn ngu yūn ũnbi hin jām'bu n'dandī xōn ja gue'bu go rá mbūdi ra ximhāi. Ne nu'bu ya bin ja, him man'dandī din ja yūn ũnbi tengu u. ²⁰ Pe nangue u yá 'yεc'yεi, Ojā di japi hingui ngu yu pa din ja yūn ũnbi, nu'bu hin'na njon xtam bongui, bi 'yεn a ra Jesús.

²¹ Ne bi thoqui bi ma, bi 'yεna:

—Ne nu'bu da si ahū: “Dami hyanthū, 'būcua ra Cristo ya, rá Thahni Ojā,” da t'εn ahū. O gue da t'εn'ahū: “Ba nuhū 'būpū ra Cristo ya, rá Thahni Ojā,” da t'εn ahū, pe o gui εc'yεihū. ²² Nguetho xūn ngu dim 'bū u yu hyāte Cristo ne yu hyāte pōngahyā da 'yōt' yu hyonya nt'ōt'e nguetho i nde da hyāt yu 'yεc'yεi gue bi huanh Ojā, 'bū da zā da hyāt'ū. ²³ Pe nde'bu gam fāsehu nguetho ya dá xi ahū 'be'a gātho din ja m'bejua, bi 'yεn a ra Jesús.

Nu'a din ja 'bū bi zōcua mahōn'a ra Jesús

²⁴ Ne xō bi 'yεmp'ū yá xādi a ra Jesús:

—Ne nu'bu ya bi guah yūn ũnbi, nu a ra hyadi di 'beh rá ts'edi ne ra zāna him man ja rán nequi. ²⁵ Ne nu yu sō da dāgui. Ne gātho mi'da di 'beh yá ts'edi u gā bi ja bu mahεts'i, di 'yāni. ²⁶ Ne nubūya da hnugui ba εcā ua ngue dán jā'igā ua ja ra ximhāi, ba ogā bu ja yu güi, dan 'yo'be xūn ngu ma ts'edi ne dam mixte xūn ho. ²⁷ Ga pēn'dū yām 'behni Ojā mahεts'i būya, di pet'ū gātho xtā huahni guecua gātho na ngūni ra ximhāi, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁸ Nuya da zā gui pāhmbū 'be'a gue nin t'uti i ut'ahū 'da yu za. Nu'bu bi bōx yá 'dogui u yá 'ye gui pāhmbū mi ts'ūtho din ja ra hyethe būya. ²⁹ Ngutho 'bū ya bin ja gātho u dá xi ahū, gui pāhmbū ngue mi ts'ūtho ba pengā ua mahōn'a būya, bi 'yεna. ³⁰ Majuāni dí xi ahū di 'būtho ua 'da ahū 'bū bi mbūdi din ja a dí xi ahū. ³¹ Mahεts'i da guadi, necua ja ra hāi, pe nu'a mam hmangā hin jām'bu da gua a.

³² Pe nu'a ra pa a, njongui pādi 'be'a ní ora din ja a dí m mangā, xinga gue u yām 'behni Ojā 'būpū mahεts'i, xinga guecā ngue dán jā'igā ua ja ra ximhāi dí pādi. Hōnt'a Ojā ma Ta i pādi, bi 'yεn a ra Jesús.

³³ Ne xō bi 'yεna:

—Thocpa thoho gan nuhmbū tengu'bu hin gui tonspahū ra t'āha. Ne xinga n'da zi ora gui pumbēnihū Ojā ne thocpa thoho gan yāhū a, nguetho hin gui pāhmbū nda'a ni pa ba pengā mahōn'a. ³⁴ Tengu n'da ran 'yohū bi mba yatho bi zoh rá ngu, bi un yún t'ēdi yá 'yεhe ngue di jamansu bu, n'da ngu n'da bi xi a da 'yōt'e. Ne bi xi a ra mbāngoxthi ngue hin di tonspa ra t'āha. ³⁵ Ne ngutho dí xi ahū, dami tōmhbu tengu 'bū gan āthāhū nguetho hin gui pāhmbū 'be'a ní pa ba pengā ua, o gue'bu bin de, o gue'bu made ra xui, o gue'bu bi mbah yu ōni, o gue'bu bi hyats'i. ³⁶ Nguetho hin gui pāhmbū nda'a ni ora ba εcā, xi'bu ba εcā ne ga tūn ahū bu gdi āhmbū. ³⁷ Ne nu'a dí xi ahū, ngutho dí xicā gātho mi'da: “Dami tōmhbu,” bi 'yεmp'ū yá xādi a ra Jesús.

14

Yū ngurbi yu judío i nde 'bex gue da bēnt'a ra Jesús

¹ Ne man yopa da dāt ra pa 'bū mi bēn a xí 'yōt' ma mbombōtahe bu Egipto dyū judíohe. Nu yu ngurpa mbājā būya ne yu xānbate ni jā bi bēni 'be'a ni fehni da xi a ra Jesús guerpū da zā da bēnt'i ngue da hyo. ² Ne bin 'yεmzehe u:

—Hinga gue a ra pa ra dāmpeti gam benth_u ne xøhma din cue y_u ja'í, bi 'yęn_u.

N'da ra xisu bi naspa ra 'yęthi rá yq ra Jesús

³ Ne mi 'b_ura ra Jesús b_u ja rá ngu ra Simón b_u ja ra hnini Betania. Gue'a ra Simón mi hęmb ra t'axca'ya 'b_u mam 'bet'o. Ne nu'b_u mi sihme b_u ra Jesús bi zøp_u n'da ra xisu i tu n'da ra xito nt'øt'e ngue ra do'yaxi, mi po ra 'yęthi ęmme yaman'u a, ne x_un ngu di muui a. Bi xęcpa rá nde b_uya ne bi naspa rá yq ra Jesús. ⁴ Nu'x 'da mi 'b_ura, bin cue x b_uya ne bi 'yęn_u:

—Hanja bim 'betho ra 'yęthi ne x_um hmadi di muui. ⁵ Mi sä xtá 'b_u xtin t'un y_u hyoya a hyu ciento rá muui a ra 'yęthi, bi 'yęn_u.

Ne bi numan'x ra xisu x. ⁶ Ne nu ra Jesús bi 'yęmp'x:

—Hanja guín jah_u b_u, o guidi pahmb_u ra xisu nguetho x_un ho bi 'yørcá na. ⁷ Nu'ah_u thocpa thoho gam 'b_uhm_u y_u hyoya ne hønt'a go ma pa da z_u gui f_uxh_u x. Pe nug_u hinga thocpa thoho dam 'b_uhm_u. ⁸ Bi 'yørc_u ra xisu a mi sä da 'yøt'e, bi hoga ma ngøc'yęi ngue da t'ägä b_u ja ran 'yägüi. ⁹ Majuq_uni dí xi ah_u gue hønb_u go har_u da hman ran ho ma'da'yo g_utho na ndoho ra ximhäi, nehna bi 'yørc_u ra xisu da hman na, 'dahma ne'a da fęn a, bi 'yęn'a ra Jesús.

Ra Judas im ma di dä a ra Jesús

¹⁰ Nu'a ra Judas Iscariote b_uya, ngue'a n'da y_u xädi ra Jesús, bi mba b_u 'b_uh y_u ngarpa mbäjä bi xifi di d_up'a ra Jesús. ¹¹ Ne bi hyu y_u mb_ui x y_u ngarpa mbäjä ne bi xifi di un ra mbeti. Ne bi mbenc'a ra Judas b_uya mi honi jam'b_u di dä a ra Jesús.

Bin sihmęh_u ra Hmu x y_u xädi

¹² Nu rá mb_udi ra pa ra dāmpeti ngue ran d_ubaxjua i ts'i ra thuhme hin'y_u rá x_ui, ne i ho ra t'ude'y_u. Ne nu y_u xädi ra Jesús bi 'yęmbi:

—Har_u guí ndeje ga hoje ran ts'ihme ra mbaxjua ga sih_u, bi 'yęn_u.

¹³ Ne nub_uya bi xi x yoho y_u xädi:

—Ni mb_u b_u ja ra d_uhnihi Jerusalén, ne nu'b_u g_u nuui b_u n'da ran 'yoh_u i tu n'daxaro ra dehe gui t_unui b_u da zøni. ¹⁴ Ne nu'b_u g_u sømh_u gui 'yęnui a ra męngu b_u: “Nu'a ra Hmu bá pęng_uhe ngue ga *än'nahe* har_u i ja a ra cuarto ngue ga sihe ran ts'ihme ra mbaxjua,” gui 'yęnui. ¹⁵ Ne nu'a b_uya da 'yut'aui n'da ra cuarto i ja b_u mag_ut's'i x_un ndoho ne mahoqui. Guep_u ja gui hocui b_u a ran sihme ga sih_u, bi 'yęn'a ra Jesús.

¹⁶ Bi mba y_u xädi b_uya ne bi zøm b_u ja ra d_uhnihi Jerusalén ne bi d_um b_u g_utho 'be'a xi sifi. G_utho bi hocp_u 'be'a da zi b_u 'b_u bin de, ne bi mbeng b_u 'b_uh ra Jesús b_uya. ¹⁷ Nu'b_u min de ts'x, bi mbähä ra Jesús 'de'mayoho y_u xädi b_uya.

¹⁸ G_utho bin sihme x. Ne nu ra Jesús bi 'yęmp'x:

—Majuq_uni dí xi ah_u, dí sihmęh_u ua n'da gue di dägä, bi 'yęmp'x.

¹⁹ Nu y_u xädi b_uya bi du y_u mb_ui, n'da ngu n'da bi 'yänni:

—Ha guecä, bi 'yęn'x.

²⁰ Ne nu'a ra Jesús bi d_ut'x:

—Go gue'a n'da gue gue'ah_u guí 'de'mayoho ah_u gue dí comh ma mboh_u'be.

²¹ Majuq_uni nug_u ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga tug_u tengu nt'o't'i nanguecä. Pe i huęhi maha a ran 'yoh_u ngue di dägä. Man'da x_un ho 'b_u hin xt_um 'b_u a, bi 'yęn a ra Jesús.

²² G_utho na sihme x bi hy_uc man'da ra hme ra Jesús, bi un ra jamadi Ojä, bi x_uni ne bi darpa y_u xädi b_uya.

—Dami sih_u na. Guehna nam bøn'a ma ngøc'yęigä na, bi 'yęmp'x.

²³ Nε bi de'c'a ra vaso mi po a nzai mi si u. Bi un ra jamadi Oja ne bi un'da buya, bi zi n'da ngu n'da u.

²⁴ —Guehna tengu 'bu ma jigä na, i ot' ra 'da'yo nhogui, dim fäni dí yänba yú te yu ja' i 'bucua ja ra ximhäi. ²⁵ Majuani dí xi ahu, hin ga si man'da ra gui uva ja gue'bu bi zön ra pa ga si ma'da'yo bu di manda rá ts'edi Oja, bi 'yén a ra Jesús.

Jesús bi badi gue a ra Pedro da gón'a

²⁶ Nε bin tu a n'da rá thuhu Oja u buya. Bi bøm bu mi sihme u ne bi mba bu ja ra nyuni Olivos. ²⁷ Nε nu ra Jesús bi 'yemp'u yú xädi:

—Nu'ahu dí paçä ngue gui 'dahmbu, gui sogahu nán xui ya, tengu nt'o't'i bu ja rá mhan Oja i éna: “Ga ho ra mbände'yo ne din 'uext'u yú de'yo,” i em bu ja rá t'ohni, bi 'yéna. ²⁸ Pe nu'bu dá thambenigä dan tĩmhbu bu Galilea, bi 'yemp'u yú xädi a ra Jesús. ²⁹ Nu'a ra Pedro bi 'yén'a:

—Madague a gätho da 'dah ya 'da, pe nugä hin ga soc'i'i.

³⁰ Nu ra Jesús bi da'a buya:

—Haha, dí pacä 'be'a gui 'yot'a ra xui jabuya, ná hyundj xqui cöngä 'bu bi mbah ná yondj ra öni, bi 'yén a.

³¹ Pe nu'a ra Pedro man'da nts'edi bi 'yén'a:

—Nugä hin ga cön'a i madague'bu 'darpu ga tuui, bi 'yembi.

Nε 'da'angu bi ma gätho u mi'da yú xädi buya.

Ra Jesús i tu rá mbui ne gue'a ra ora da nu yun unbi a

³² Nε bi yurpu ja ra nuadöni Getsemaní guerpu ja ra nyuni Olivos. Nu ra Jesús buya bi 'yemp'u yú xädi:

—Hyuhmbu ua gätho ahu, 'be dán yagä'be Oja ua nan jongua ts'u, bi 'yén'a.

³³ Nε nubuya bi zixa ra Pedro, ne ra Jacobo, ne ra Xuua. Nε nu ra Jesús emme bi hyundumbui ne bin su. ³⁴ Nε bi 'yemp'u:

—Emme tu ma mbui, éna da hyog ra dumbui. Gui cohmbu ua ne gan äthahu, bi 'yemp'u.

³⁵ Nε bi mba bu njom bu ts'u. Bin danyahmu bu ja ra häi bin yäui Oja, gue'bu da zä hin da nu ran unbi a da nu. ³⁶ Nε bi 'yéna:

—Ma Ta i, hin te gui hēmbi, gätho da zä gui 'yot'e. Dami 'uegä a ran unbi. Pe hin dín nde gue gue'a ma pähä zehē ga ot'ä pe gue'a go gui nde da t'ot'e, bi 'yéna.

³⁷ Nε bi mbeng bu xi go u hyu ne bi 'yemp'a ra Pedro:

—Hague grá Simón, ha gui äha. Ha hingui sä xquin äthä n'da ora. ³⁸ Damin äthahu ne gui 'yafu Oja ngue gui serbahu 'be'a di bēn'nahu ra zĩthu. Nu rá mbui n'da ja ra pähä nanguē ran ho, pe nu rá ngoc'yēi n'da xan güent'i a, bi 'yén a ra Jesús.

³⁹ Nε bi mbeng mahön'a ra Jesús bin yäui Oja ne guexa'a bi xifi. ⁴⁰ Nε nubuya bi mbeng bu bá co u hyu ne bi dīm bu i äha nguetho emme mí ndet'äha u. Janangue nu'bu mi zo u hingui pađi 'be'a dí da u. ⁴¹ Ná hyundj bán yäui Oja, 'bu mam bá pengbu bá co u hyu, ne bi 'yemp'u:

—Ahmahu ya, damin säyahu ya, bi 'yén'a. Nuya bi zön ra ora ngue da mba ma dägä bu 'buh yu ts'om'bäi, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ⁴² Dami ndanshu, ga mbähä dan c'athu a di dägä, ya häntua, bi 'yemp'u yú xädi a ra Jesús.

Ra Jesús bi bent'u yün suihu

43 Gátho ná yáhu yá xádi 'bex bi zòm bu ra Judas, gue'a n'da rá xádi. Ne xun ngu yu já'i bi zix'a, mi há yú juai ne yu ts'at'egui. Ne gue'u yám 'behni yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nijä ne yu daç'yei. 44 Ne nu'a ra Judas ya xí xi u: "Nu'a ga sáspa rá 'yogu gue a ra Jesús a, 'bex guim bentu buya ne gui sixhu, ne hin gui thóhmbu," xi 'yemp'u min 'yohu. 45 Janangue a nu'bu mi zòpu mi 'bàh ra Jesús: —Xänbate i, xänbate i, bi 'yembi.

Ne bi zúspa rá 'yogu. 46 'Bex bi bent puya. 47 Ne 'bex bi c'o'ts' rá juai a n'da min 'yohu ra Jesús ne bi zecpa rá zagu rá 'yêhe ra dambäjä. 48 Ne nu ra Jesús bi 'yemp'u bi bent'i:

—Ha guí emhbu drá bëgä ngue guá háhu ni juaihu ne ni zahu ngue gui bentcahu. 49 Gátho yu pa däm 'buhmbu, dá xän'nahbu bu ja ra danija ne hin gá bentcahu bu. Pe ja xi jabu thoho, ngue din ja a nt'o't'i bu ja ráh hman Ojä ngue mi hma din ja, bi t'emp'u yám 'behni yu mbäjä.

50 Pe nu'u yá xádi buya gátho bi 'dagui, bi zopu a ra Jesús.

Ra ts'unt'u ngue bi 'dagui

51 Hont'a n'da ra ts'unt'u bi den'na 'bu mi ts'ix a ra Jesús, dim pät'a ra the'bø't'e, ne mí en u ne'a xtám bent'a. 52 Pe nu'a hont'a ra the'bø't'e bi bentpa a, ne bi 'dah puya ne bin 'yo mánxu bu ní mba.

Ra Jesús bi mba ma dá bu 'buh yu mbäjä

53 Nu'bu mi mba ma dá bu 'buh ra dambäjä, bim peti u ma ngurbihe ngue yu ngurpambäjä ne yu daç'yei ne yu xänbate nijä. 54 Ne nu ra Pedro bin tet'i, i 'bejua thoho bu ní mba, gue'bu go mi zòm bu mbo rá mbä't'i rá ngu ra dambäjä, ne bi hyuhmbu bu u yu asmayo nijä, bin taspíhu u. 55 Nu yu ngurba mbäjä ne gátho u mi'da i ø't' ran juanbate, mi honi to'o da ma xun ho 'beru dí yap'a ra Jesús ngue da hyo, ne madague'a xun ngu u bin ya pe xinga n'da u bi ma njuantho. 56 Xun ngu bi man yu fehni pe him bin tñ yám hma. 57 Xø bi ndants'u 'da mahøn'a bi zänba man'da ra fehni u, ne bi 'yên u:

58 —Nuna ran 'yohu bi ma ne bi 'yena, “Nugä ga yø't' ra nijä ua, nt'ø't'e yá 'ye yu já'i, ne nu'bu ná hyupa ga hócä n'da ngue hinga nt'ø't'e yá 'ye yu já'i,” bi 'yenna ran 'yohu, ne nugähe dá øhmbe 'bu mí 'yenna, bi 'yem buya.

59 Pe xinga gue'u bin tñ u yám hman u. 60 Pe nu ra Jesús bin hetho. Njo'to to bi dätu. 61 Nu'a ra ngurpa mbäjä bi 'yän mahøn'a:

—Ha gue'e grá Cristo. Ha gue'e rá Ts'unt'u i Ojä nuixte rá ts'edi.

62 Nu ra Jesús bi dätu:

—Guecä, ne guin nuju, nugä ngue dán já'igä ua ja ra ximhäi, ga com'be rá ts'edi Ojä madä rá ts'edi. Ne guin nuju 'bu bá pengä, ba êcä bu ja yu güi, bi 'yên'a ra Jesús.

63 Pe nu'a ra dambäjä bi danse rá pahni, embi hingui espa Ojä ra Jesús nange a bi ma. Ne bi 'yem buya:

—Ya hin ga homhbu mi'da yu testigo, 64 ne dá øhmbe ya ngue hingui espa Ojä na ran 'yohu. 'Be'a guí mamhbu ga ørpahu ya, bi 'yên a ra dambäjä.

Ne gátho 'da'angu bi man u ngue di un ran ts'embi ngue da hyo. 65 Nu'u 'da buya bi zox'a ra Jesús, ne bi gorpa rá dá, ne bi mb'e'mi ne bi 'yembi, “Grá pøngahyá, man ya, to'o bi mbep'a'i,” bi 'yên u. Ne nu yu asmayo bu nijä emme bi mbemp'a rá hmi.

Ra Pedro bi gon a ra Jesús

66 Nu'bu mim 'bäpü ra Pedro bu mbo ra mbä't'i, bi thopü n'da ra xisu ngue rá 'yēhe ra dambäjä. 67 Ne bi nu'a ra Pedro din täspi, bi hyē't'i ne bi 'yēmbi:

—Ėna ne'e gmin 'yohü ra Jesús ra mengü bu Nazaret, bi 'yēmp'a ra Pedro.

68 Pe nu'a ra Pedro bin cöni.

—Hin dí pädi 'be'a nam bön'a guim ma, bi 'yēn a ra Pedro.

Ne bi 'uegue bi mba bu hänt ra goxthi. Ne bi mbah ra tamfö büya. 69 Ná ya'a ts'ü büya xö bi thopü ra 'yēhexisu bu 'bäh ra Pedro, ne bi 'yēmp'ü 'büpü:

—Nuna ran 'yohü, min 'yohü ü mi ten'na ra Jesús.

70 Pe nu'a ra Pedro bin cöni mahön'a. Ná ya'a ts'ü büya, guesē ü mí 'büpü mi 'bäh ra Pedro bi 'yēn ü:

—Majuäni guim 'yohü ü nguetho grá mengü Galilea ne 'da igu bu gná yähu ü, bi t'ēmp'a ra Pedro.

71 Nu'a ra Pedro büya bi 'yēmp'ü:

—Nu'bu him majuäni dí xi ahü, Ojä da zegbä, janangue dí xi ahü, hin dí päcä a ran 'yohü gui mamhbü, bi 'yēn a.

72 'Bex bi mbah ná yondj ra tamfö büya. 'Bex bi bēn a ra Pedro 'be'a xí xih ra Jesús ngue xí 'yēmbi: “Dí päcä ngue ná hyundj xqui cöngä 'bü bi mbah ná yondj ra öni,” xí 'yēmp'a ra Jesús. Ne nu'bu mi bēn a xí 'yöt'e, bi du rá mbäi ra Pedro ne 'hex bin zöni.

15

Ra Jesús bi mba ma dä bu büh ra ts'üt'abi ra Pilato

1 Nu'bu t'äxudi tho, nu yu ngärba mbäjä ne yu däc'yel ne yu xänbate nijä ne gätho ü mi'da ma ngärbihe dyü judíohe, bin yäse ü. Ne nubüya bi zix a ra Jesús ngue di döp'a ra Pilato. Bin thät' 'bü mi zits'i. 2 Ne nu ra Pilato bi 'yän'na ra Jesús:

—Ha gue e grá hmuts'üt'abi yu judío, bi 'yēmp'a.

Bi dä a ra Jesús:

—Gue'a guim ma, bi 'yēna.

3 Ne nu yu ngärpa mbäjä emme bi yäpi. 4 Janangue a nu ra Pilato bi 'yän'na ra Jesús mahön'a, bi 'yēmbi:

—Hanja hin ni thät'ya i di yäpi'i. Ne xän ngu 'be'a gätho i xi'i, bi 'yēmbi.

5 Pe nu ra Jesús guexta'a him bi dät'a ra Pilato. Janangue'a nu ra Pilato bi hyonya thoho.

Ra Jesús bin t'un ran ts'ēmbi ngue da du

6 Nu'a ra pa ram peti ra mbaxjua, zäi di thö a n'da ra ofädi ra Pilato hönt'a go nda'a da man yu jä'i. 7 Ne min ofädi n'da ran 'yohü i Barrabás, 'darpü mi ofädihü ü 'da'ingu bi 'yöthü ngue bin hote ü, bi düm'ma n'da ra sui. 8 Nu'bu mi zöh yu jä'i xän ngu bu mi 'büh ra Pilato, nu'ü bi xih ra Pilato di thöcpa n'da ra ofädi tengu nžäi bi 'yöt' 'bü ra pa ram peti. 9 Janangue a nu ra Pilato bi 'yēmp'ü:

—Ha gue'a ni hmuts'üt'abihü gyü israelhü, gyü judíohe, ga thöc'ahü, bi 'yēmp'ü.

10 Nguetho mi päh ra Pilato di seya thohoba ra Jesús yu ngärpa mbäjä 'bü mi döp'a. 11 Pe nu yu ngärpa mbäjä bi parpa yu jä'i gue'a ra Barrabás da 'yäh yu jä'i. 12 Nu ra Pilato xö bi 'yēmp'ü mahön'a:

—Xina ni hmuts'üt'abihü, gyü israelhü, gyü judíohe, 'be'a ga örpä na büya, bi 'yēn'a.

13 Nu yu jä'i büya nts'edi bi 'yēn ü:

—Go gui cuarpü ja ra pont'i na ra Jesús.

14 Pε nu ra Pilato bi 'yεmp'ɥ:

—'Be'a gue man ts'o xɥ 'yɔt'na, bi 'yεmp'ɥ.

Ne nu'ɥ yɥ jɔ'i man'da nts'edi bi 'yεn ɥ:

—Go cuarpɥ ja ra pont'i na, bi 'yεn ɥ.

15 Nu ra Pilato bi nde da 'yɔrpa rá pähä yɥ jɔ'i, janangue guehma go bi thɔcpa a ra Barrabás. Ne bi manda da mba m'bei a ra Jesús ne da mba ma cuati bɥ ja ra pont'i.

16 Nu yɥ dofai bɥya, bi zixa ra Jesús bɥ mbo guerpɥ ja yún säya yɥ dofai, ne bi zo ɥ gätho yá mindofuihɥ 'bɥpɥ. 17 Ne bi mba ma hete n'da ra pahni xɥn jɥpoi a ra Jesús ngue tengu he yɥ ts'ut'abi, ne nts'edi bi mba ma huspi n'da ra corona á m'be yɥ 'yɥ'uiɥn nguetho bi den thoho. 18 Ne bi zεngua ɥ ne bi 'yεnsa yá biba ɥ: “Damim 'bɥmanho gra hmuts'ut'abi yɥ judío,” bi 'yεmp' bɥ mi dentho. 19 Ne bi dεspa rá yɔ yɥ za ne bi zots'i, ne bin danyahmu, εna i thände pegue bi dentho. 20 Nu'ɥ mi jua'ɥ bi denni bi tonspa a ra pahni xɥn jɥpoi ne bi het'a rá pahni zεhe. Bi gɥc pɥya ngue bi zits'i da 'dɔm'pɥ ja ra pont'i.

Ra Jesús bi mba ma cuati bɥ ja ra pont'i ne bi du

21 Ne nu'ɥ mi mba bɥ 'yu, bin c'athɥ ra Simón, ra mεngu bɥ Cirene, rá ta ra Alejandro ne ra Rufo, bí 'yε a huqhi a. Ne nu yɥ dofai bɥya bi 'yɔrpa ra ts'edi a ra Simón da duspa rá pont'i a ra Jesús. 22 Ne guerpɥ ja ra nyuni Gólgota ní ts'ixa ra Jesús. Nu'a Gólgota in nde da ma “ra Nyuni Yɔxmu.” 23 Ne nu'ɥ mi zɔm bɥ, bin t'un ra vino ngue ma uqnts'i n'da ra 'yεthi xɥn ju a ra Jesús. Pε nu'a him bi zi a. 24 Ne nu'ɥ mi 'dɔm'pɥ ja ra pont'i bɥya, nu yɥ dofai bi 'yɔt'a n'da ran tɔha ɥ nangue yɥ he ra Jesús ngue i nde da badi nda'a ní 'bɔt'e da gaxa n'da ngu n'da. 25 Gato xudi 'bɥ mi mba n'dɔ'mi bɥ ja ra pont'i a ra Jesús. 26 Ne mán t'ot'i bɥ ja ra pont'i a í yarp'a bi 'yεna, “Rá hmuts'ut'abi yɥ judío na,” εm bɥ.

27 Ne bi mba ma cuatihɥ ra Jesús yoho yɥ bε. 'Da a n'da yɥ pont'i. Ne bi 'bäm'pɥ ja rán 'yεi a n'da ne bi 'bäm'pɥ ja rá gaha a man'da. 28 Ne nuna bin ja, mi mam bɥ ja rá t'ohni Ojɔ maya'bɥ, bi 'yεna: “Da t'εmbi ngue da'anguui ɥ yɥ dɔdits'oqui a.” 29 Ne nu yɥ jɔ'i bi thopɥ, bi ɥcpi ne bi dentho, bi 'yεmbi:

—Ha hinga gue e gá ma ngue gui xo't' ma nijahɥ ne hyupa tho gui hyøh mahøn'a. 30 Sä gui çarpɥ ja ra pont'i ya 'bɥ, ne gan yanse, bi 'yεmbi.

31 Ne ximangutho bi man ɥ yɥ ngarba mbäja bin 'yεmp'ɥ:

—Nuna, bi yɔnba yá te ɥ'da, pe hingui sä din yanse ya. 32 Gan nuhɥ ra Cristo, rá hmuts'ut'abi yɥ judío 'bɥ ba çarpɥ ja ra pont'i, gan nugähɥ, ne ga εc'yεihɥ bɥya, bi 'yεm' bɥ mi dentho. Ne ɥ mi cuathɥ bɥ, bi ɥcpa ra Jesús.

Bi du ra Jesús

33 Nu'ɥ mi zøn a huxhyadi bɥya bim 'bεxui gätho ra häi, ja gue'bɥ mi zøn a hyunde bin nequi mahøn'a. 34 Ne nu'a ra ora a ε xø i huxhyadi, nts'edi bi mbah ra Jesús, bi 'yεna:

—Eloi, Eloi, lama sabactani, bi 'yεna. Nde da ma: “Ma Ojɔ i, ma Ojɔ i, hanja xcá hyεga thoho.”

35 Nu'ɥ mi 'yɔ ɥ'da 'bɥpɥ, bin 'yεmp'ɥ:

—Nuna, nzo a ra Elías, bin 'yεmp'ɥ.

36 Ne bán ti a n'da mí hɔ n'da tengu ra fanjo xí 'yot'i, bi fospɥ ja ra vino xɥn ju, ne bi ndøct'a n'da ra xithi. Pi uqspa ra Jesús εmbi da zi, ne bi 'yεmp'ɥ min 'yohɥ:

—Pε 'bε ga undä na, ga nuhɥ 'bɥ da zøh ra Elías di tongui, bi 'yεmp'ɥ.

³⁷ Pɛ nu'a ra Jesús nts'edi bi mbafi nɛ 'bex bi du. ³⁸ Nɛ nubɛ mbo ra ɗɔniɗa 'bex gue bin xɛngui nde ra 'bɔ't'e mi ndam bɛ. Bá fah magats'i nɛ bi zɔtahäi a bin xeni. ³⁹ Nɛ nu'a rá hmu yɛ dofai, mi hɛt'a ra Jesús bi mba 'bɛ mi du, nɛ bi 'yɛna:

—Majuani nuna ran 'yohɛ na, rá Ts'unt'u Oɗa na, bi 'yɛn a ra hmu dofai.

⁴⁰ Nɛ mi 'bɛɾɛ 'da yɛ xisu bɛ ma'ueni ts'u, mi hant'a ra Jesús. Nu'a n'da ra Salomé a, nɛ nu'a man'da ra María, ra mɛngu Magdala, nɛ nu'a man'da ra María, rá mbe ra Jacobo nɛ ra José. ⁴¹ Guehya yɛ xisu mi tɛn ra Jesús 'bɛ mi 'bɛɾɛ Galilea nɛ mi fäts'i. Nɛ ɛ mi'da yɛ xisu bi ɗɛn 'bɛ mi mba bɛ Jerusalén, mi 'bäɾɛ.

Jesús bi mba nt'ägui

⁴²⁻⁴³ Nɛ ya bin de, nɛ mim bɛni da 'yäcpa n'dihi rá ngɔc'yei ra Jesús nguetho mi ts'utho da ɗɛ'ma ra pa ran ts'äya, nɛ nu ra pa ran ts'äya nɗongui sä da t'ä a. Janangue a nu ra José ra mɛngu Arimatea, bi hyut'anzambɛi bi mba bán yaui ra Pilato, bi 'yäp a rá ngɔc'yei ra Jesús. Nu ra José n'da rá ngurbi yɛ jã'i israel, pɛ gue'a n'da majuani mi ɛc'yɛi Oɗa nɛ mi tɔm'ma ra pa di manda ua rá ts'edi Oɗa. ⁴⁴ Nu ra Pilato bi hyonya thoho 'bɛ mi sifi bi du ra Jesús. Nɛ nubɛya bi mbehna n'da ba si a rá hmu yɛ dofai ngue da 'yän 'bɛ majuani ya bi du. ⁴⁵ Nɛ nu'bɛ mi man a rá hmu yɛ dofai gue bi du, nu ra Pilato bi 'yɛmp'a ra José:

—Da zä gui tuxa rá ngɔc'yei ra Jesús 'bɛ.

⁴⁶ Nu a ra José buya, bi ɗän a n'da ra 'bɔ't'e nɛ bi mba bi tongba rá ngɔc'yei ra Jesús, nɛ bi mbant'a ra 'bɔ't'e xi ɗäi nɛ bi cɛ't' pɛ ja n'da ra hyädo gue ran 'yägui xi mba nthɛgui bɛ ja n'da ra t'ɛmba'ye. Nɛ bi juaspa n'da ra xɛndo xɛn ndoho bɛ ja rá goxthi ran 'yägui. ⁴⁷ Nɛ nu'a ra María, ra mɛngu bɛ Magdala, nɛ man'da ra María ngue rá mbe a man'da ra José, bi nu hapɛ bi jät'i.

16

Bi ɗɔmbɛni ra Jesús

¹ Nu'bɛ mi thoh ra pa ran ts'äya, nu'a ra María ra mɛngu bɛ Magdala, nɛ ra María rá mbe a man'da ra José, nɛ man'da ra xisu ngue ra Salomé, bi ɗän yɛ 'yɛthi ngue yaman'u ngue da mba bɛ ja ran 'yägui da gospa rá ngɔc'yei ra Jesús, tengu man t'ɔt'ehe dyú judiohe. ² Nɛ nt'ɛxudi ɗa ndomingo 'bɛ mi bɔx ra hyadi bi mba bɛ ja ran 'yägui ɛ buya. ³ Nɛ bin 'yɛmzehe ɛ:

—To'o da zä di 'uec'a ra do bí juaxɾɛ ja ra hyädo, bi 'yɛn ɛ.

⁴ Nɛ nu'bɛ mi zɔm bɛ bi nu buya, ya ma 'ueque a ra do, ngue xɛn ndoho. ⁵ Nɛ nu'bɛ mi yɛɾɛ ja ra hyädo buya, bi nu n'da ran 'yohɛ mi hupɛ rá hyo ngue rán 'yɛi ra hyädo, mi he n'da ra pahni xɛn t'axi. Nɛ nu'ɛ yɛ xisu bin su 'bɛ mi nu.

⁶ Pɛ nu'a, bi 'yɛmp'a:

—O guín suhɛ. Dí paçá guí homhbɛ ra Jesús ra mɛngu Nazaret, ngue bi 'dɔm'ɾɛ ja ra pont'i, pɛ bi ɗɔmbɛni a, njo'o ua ya. Dami nuhɛ ua mí 'ɗeni, bi t'ɛmp'ɛ yɛ xisu.

⁷ Nɛ xɔ bi 'yɛna:

—Pɛ nuya ni mbähä gui xihmbɛ ra Pedro nɛ'ɛ mi'da yú xädi nɛ gui 'yɛmfɛ gui tɛmhɛ bɛ Galilea a ra Jesús tengu tho bi xi ahɛ," bi t'ɛmp'ɛ yɛ xisu.

⁸ Nɛ nu'ɛ yɛ xisu buya 'bex bi bɔn'a n'dihi bɛ ja ran 'yägui nɛ bá ɛ ɛ, ɛmme di fet'ɛ nguetho bin su, nɛ njo'o to min nde din yähhɛ ngue bin su.

Ra Jesús bin tɛmmi ra María Magdalena

⁹ Nu'a ra Jesús bi dambɛni 'bɛ xudi thoho ndomingo. M'bet'o thoho bin tɛmmi ra María ra mɛngu bɛ Magdala, ngue gue'a xi hyɔnba thi yoto yɛ zɛthu. ¹⁰ Nɛ nubɛya bi mba a ra María, bá xip'ɛ yá xádi ngue bi dambɛni a ra Jesús, nɛ mí zon'ɛ ngue tu yá mbɛi, ngue bi du ra Jesús. ¹¹ Nɛ nu'bɛ mi 'yɔde ngue bi dambɛni nɛ bi man a ra María ngue bi nuse, pɛ him bi 'yɛc'yɛi ɛ.

Ra Jesús bin tɛmhɛ yoho yá xádi

¹² Nubɛya bin tɛmhɛ mi yoho yá xádi a ra Jesús bɛ 'yu, 'dan'yo ts'ɛ bɛ án nu ɛ. ¹³ Nɛ nu'ɛ, bi mba ɛ bɛya, bá xi ɛ mi'da ngue xɔ bi nu mahɔn'a, pɛ ngutho him bi 'yɛc'yɛi a bi man ɛ.

Ra Jesús bi xi ɛ yá xádi da mamp'a rá m hma 'bɛ mí ndɛx mahɛts'i

¹⁴ Rán zɛgui thoho bin tɛmhɛ gátho 'dɛ'ma'da yá xádi ra Jesús. Mi hupɛ ja ra mɛxa ɛ. Nɛ bi zɛ ɛ nguetho him bi 'yɛc'yɛi a xi sifi ngue bi dambɛni a. ¹⁵ Nɛ nubɛya bi 'yɛmp'ɛ:

—Ni mbähä gátho na ngɛni ra ximhäi, gui mamhɛ ran ho ma'da'yo. Hɔnbɛ go harɛ i 'bɛh yɛ jɛ'i gui xihmbɛ. ¹⁶ Nu'a to'o da 'yɛc'yɛi nɛ din xixyɛ, gan yɛnba rá te a. Pɛ nu'a hin da 'yɛc'yɛi, da nu ran ɛnbi gátho yɛ pa mazɛi a. ¹⁷ Nɛ nu'ɛ to'o da 'yɛc'yɛigui xɛn ngu yɛ hmɛpya ga japi da 'yɔt'ɛ. Nangue ma ts'ɛdigä da hyɔn a thi yɛ zɛthu in 'yohɛ 'da yɛ jɛ'i, nɛ din yɛ 'dahma 'dan'yo yɛ ndɛ, ¹⁸ nɛ nu'bɛ da bɛnt'ɛ yɛ pozɛ nte da ja ɛ, ngutho 'bɛ da zi ra 'yɛthi ngue ran dɛte, nte da ja ɛ. Nɛ di japi da yɛn ɛ yɛn zăman'ɛ 'bɛ da gäspa yá 'yɛ, bi 'yɛmp'ɛ yá xádi a ra Jesús.

Bi ndɛx mahɛts'i a ra Jesús

¹⁹ Nɛ nu'bɛ mi gua a bi xih yá xádi, bi ts'ix bɛ mahɛts'i a ra Hmu, nɛ 'darpɛ ní conhui rá ts'ɛdi Ojɛ. ²⁰ Nu'ɛ yá xádi bi mba bɛya bi man rá m hman Ojɛ hɔnbɛ go harɛ bi mba. Nɛ nu ra Hmu bi japi da ză da ma xɛn ho nɛ bi japi da 'yɔt' yɛ hmɛpya 'dahma da 'yɛc'yɛi yɛ jɛ'i yám hman ɛ. Nɛ hɔnt'a dí xi ahɛ ya.

LUCAS

Ran ho Ma'da'yo bi 'Yo't'a ra Lucas

'Be'a í 'yo't' rá sœcuq ra Lucas

¹ Dí paçã x̄n ngu ȳm ja'í bi 'yo't' ȳm sœcuq ngue i man'a bin ja 'b̄m mím 'b̄m̄cua ja ra ximhãi ra Cristo. ² Nu'ũ bi 'yo't'ũ, tengu thofo bi xãngahũ ã bi nuse 'b̄m mi 'yot' rá 'b̄fi ra Cristo, n̄e tengu thofo bi man'ũ h̄onbũ go hapũ. ³ N̄ecã dra Lucasgã dí o't'na ra sœcuq ngue im man'a bin ja, n̄e dí p̄en'na i, hague Teófilo, ma amigo i x̄n ho. N̄e dá änzeh̄e ȳm ja'í to'o bi nu 'be'a gã bin ja. N̄e ãmme dá hongã 'be'a nt'o't'í gã m'í da ȳm sœcuq, janangue'a da b̄omanho 'be'a dí o't'ã. ⁴ Nguetho dín nde guí pađi x̄n ho ngue majuañi a bi sãn'na i.

Rám 'behni Ojã bi ma dim 'buh ra Xuua

⁵ Nu'ũ ȳm pa m̄in ts'ut'abi ra Herodes b̄m ja ra x̄equi Judea, mi 'b̄m̄p̄ n'da rá mbãjã ȳm judío, ra Zacarías a. Madim p̄ehmbũ n'dan nets'i ȳm mbãjã bi d̄am'ma ra mbãjã Abías. Nu'a ra Elisabet, rá xisu ra Zacarías, gue'a n'da rá m bom'бето ra Aarón a, ngue ra hmumbãjã maya'b̄m. ⁶ Nu'a ra Zacarías n̄e ra Elisabet, gãtho yonja'í, Ojã bi numanho ã, nguetho x̄n ho yã mb̄ui, n̄e mi øt'e gãtho yãn t'ẽdi Ojã. ⁷ Nu ra Elisabet n̄e ra Zacarías, x̄n daç'yei ã n̄e xinga n'dandĩ mi 'buh rá t'ũhni a ra Elisabet.

⁸⁻⁹ N̄e nu'ũ x̄n z̄on ra pa dim p̄ep̄m ja ra ðanjã ã n'dan nets'i ȳm mbãjã bi d̄m'ma ra Abías, janangue'a madim p̄ep̄m ra Zacarías. N̄e zã mi thahna n'da ra mbãjã, ngue da ȳm̄p̄m man'da mbo ra ðanjã da 'yuh ȳm xiza ȳmanho. N̄e gue'a ra Zacarías bi mba nthahni ngue da ȳm̄p̄m mbo. ¹⁰ N̄e x̄n ngu ȳm ja'í mi 'bãp̄m thi mi yãh̄m Ojã 'b̄m ra ora bi 'yuh ra xiza ra Zacarías. ¹¹ N̄e 'bex bi z̄o a n'da rá m 'behni Ojã b̄m mi 'bãh ra Zacarías. N̄e mi 'bãp̄m rá hyo rán 'yei ra mexa guep̄m mí uh ȳm xiza. ¹² Nu'ũ mi nu a b̄uya, ãmme bin su n̄e hingui pađi 'be'a da b̄eni. ¹³ N̄e nu'a rá m 'behni Ojã bi 'yẽmbi:

—O guín su Zacarías, nguetho bi 'yø Ojã 'be'a guí ãpi, nangue ni xisu ra Elisabet ðin hať'ũhni n̄e dim 'b̄m a n'da rá ts'ũnt'ũ, n̄e guí xip rá thuhu dí Xuua. ¹⁴ N̄e gan johya n̄e ãmme da hyu ni mb̄ui, n̄e x̄n ngu ȳm ja'í ðin johya 'b̄m bim 'b̄ui. ¹⁵ Nguetho Ojã ði un ra 'b̄efi nuĩxte a. N̄e nu'a, hin da zi ra vino xinga gue'a ra s̄ei, n̄e ðin 'youi rá Hogandãhi Ojã gue'b̄m go bim 'b̄ui. ¹⁶ N̄e nu'a rá 'b̄efi da 'yot'e, gue'a dí japi x̄n ngu ȳm ja'í israel ði pãh yãn 'yomf̄eni n̄e da 'yẽc'yei Ojã ra Hmu. ¹⁷ N̄e nu'a ni t'ũhni bam 'bet'o a 'b̄m bá ãh ra Hmu mah̄ets'i, n̄e ðin ja rá ts'ẽdi tenguthofo ra p̄ongahyã Elías, n̄e ði japi ðin hocpahũ yã t'ũhni ã ȳm ja'í. N̄e nu'ũ nzãi hingui øde 'be'a pa nsif, ði japi da 'yøde. N̄e nangue rá m hman ra Xuua ði pãh yãn 'yomf̄eni ȳm ja'í n'dahma da zã da zimanho ra Hmu 'b̄m bá ãh̄e, bi t'ẽmp'a ra Zacarías 'b̄m m̄in yãui rá m 'behni Ojã.

¹⁸ Nu ra Zacarías b̄uya:

—Hague ðãn zã ga paçã a guí xiqui nguetho xtãn daç'yeigã n̄e'a ma xisu, bi 'ȳna.

¹⁹ Nu rá m 'behni Ojã bi 'yẽmp'a b̄uya:

—Nugã dí Gabriel n̄e dí 'bãcã b̄m ja rá hmi Ojã, n̄e Ojã bá p̄engã gue ga xi a ran ho ðin ja ahũ. ²⁰ P̄e nuya, gan gore ya, nguetho hin guí ãc'yei a dí xi i. Nuya hin da zã gan yã astague'b̄m go bin ja a dá xi a i, nguetho gãtho ðin ja a dá xi a i, bi 'yẽn'a rá m 'behni Ojã.

21 Nu yu ja'i mi 'bäpu thi, mi t'oma ra Zacarías, ne him mi pa'u hanja him 'bexque p'oni. 22 Ne nu'bu mi böm bu ra Zacarías hingui sä din ya, hont'a bi uanda rá 'ye. Nu yu ja'i bi bäh puya ngue bi nu n'da ran t'uti bu mbo.

23 Ne nu'bu mi guah yu pa dim p'epu ra Zacarías bi mba rá ngu büya. 24 Ne bin hat'uhni ra Elisabet, ne nubüya hin hapu i mba an cut'a zana, bim 'butho bu rá ngu. Ne bi 'y'ena: 25 "Xun ngu rá mate bi 'yörca Oja, nuya him man da zangá yu ja'i nguetho dim 'bu'a n'da ma t'uhni ya," bi 'y'ense.

Rám 'behni Oja mahets'i bi ma dim 'buh ra Jesús

26 Nu'bu mi tho i cut'a zana, nu'a Oja bi mbehn mahon'a a rá m 'behni ngue i Gabriel. Bi mbehn pu ra hnini Nazaret bu ra xequi Galilea. 27 Nu'a, bi zöm bu mi 'bu a ra María. Nu ra María xinga n'dandí bin yaui n'da ran 'yohu, pe ya mi an'na ra José, n'da rá m bom 'beto ra ts'at'abi David a. 28 Nu rá m 'behni Oja bi zengua, bi 'y'emi:

—Nu'i María ya bi 'yot'a n'da rá mate Oja ne guín 'youi a. Pe man'da bi jap'a Oja xinda gue'u gátho mi'da yu xisu, bi 'y'emi.

29 Nu'a ra María 'bu mi nu rá m 'behni Oja, bin su ne bin 'yomf'eni 'be'a ním bön'a bi sifi. 30 Nu rá m 'behni Oja bi 'y'emp'a büya:

—O guín su María nguetho guín 'youi rá mate Oja, 31 ne dim 'bu'a n'da ni Ts'ant'u ne gui xip rá thuhu ra Jesús. 32 Ne nu'a, din ja rá ts'edi ne da fadi ngue rá Ts'ant'u Oja tate thoho rá ts'edi. Ne nu'a Oja di japi din ts'at'abi tengu rá m bomböta ngue ra David. 33 Ne di manda yu ja'i israël gátho yu pa ne hin jam'bu da guah rá ts'edi a, bi 'y'en'a rá m 'behni Oja.

34 Nu ra María bi 'y'en'a:

—Hague dán zä din jabu ne hin jam'bu dán ya'be n'da ran 'yohu, bi 'y'ena.

35 Pe nu rá m 'behni Oja bi 'y'emp'a:

—Nu rá ts'edi rá Hogandahi Oja di ja i gui tün ni t'uhni, ne nu'a dim 'bu, rá Ts'ant'u Oja a. 36 Ne'a ni meni ra Elisabet xun dác'y'ei a, pe dim 'bu a n'da rá ts'ant'u. N'dato zana ya i ha'a rá t'uhni ne mi en yu ja'i ngue hin jam'bu da dín rá t'uhni. 37 Nu Oja gátho sä da 'yot'a, hin'y'u 'be'a gue hingui sä da 'yot'e, bi 'y'en'a rá m 'behni Oja.

38 Nu'a ra María bi 'y'en'a:

—Nugá rá 'y'ehégä Oja, nu'bu gue'a in nde Oja, da 'yörque gátho guím ma, bi 'y'ena.

'Bex bi mbeng mahets'i rá m 'behni Oja büya.

Ra María bi mba bí zengua ra Elisabet

39-40 Nu'a ra María büya, 'bex bi mba bí zengua yé meni mí 'bapü ja yu nyuni bu ra xequi Judea, gue'a ra Zacarías ne rá xisu ra Elisabet. 41 Ne nu'bu mi mba ma zengua ra Elisabet, 'bexque bi 'yan'a rá t'uhni mí o rá mbui. 'Bex bin 'youi rá Hogandahi Oja ra Elisabet büya, 42 ne bi 'y'ena:

—Oja man'da bi jap'i i María, xinda gue'u mi'da yu xisu. Ne nu'a ni ts'ant'u dim 'bu, majapi a. 43 Pe xun ngu ra mate gá 'yörque ngue gá zenguagui, nguetho gue'e rá mbe a ma Hmu. 44 Ne dí paði gue'e rá mbe a ma Hmu nguetho nu'bu má ocä nin zengua, 'bex bin johya a ra t'uhni o ma mbui ne bi 'y'ani. 45 Bi jap'a Oja nguetho gá 'y'ec'y'ei a bi xi i, ne majuañi da 'yot' Oja a bi xi i, bi 'y'en'a ra Elisabet, bi 'y'emp'a ra María.

46 Nu ra María büya bi 'y'és pa Oja ne bi 'y'ena:

Émme dí éspa Oja ma Hmu,

47 ne din johya ma mbui nangue Oja mam pörpate.

48 Nguetho Ojā bi bēngā ngue dra hyoya 'yēhēgā, ne gātho yu jā'i da 'yēngui dá tūngā rá mate Ojā.

49 Xun ngu ran ho bi 'yōrcā Ojā madā rá ts'edi, ne xun hotho a. 50 Ne da nu rá yembui to'o gātho da numansu a.

51 Nu Ojā nuixte tho yun t'ot'e, bi 'berpa yá ts'edi u din yēzēhe ngue im bēni jase yá ts'edi.

52 Ne bi 'berba yá ts'edi yu ts'ut'abi, ne go bi un yá ts'edi yu jā'i thoho.

53 Ne bi japi da bā u to'o i honi da bādi, pe nu'u to'o him bi hyoni da bādi bi japi di 'be'u.

54 Ne nu Ojā bi mbāxcahu ya ngue dyu jā'i israelgāhu, ngue bi 'yēnjū yá t'uhni gāhu a,

ne him bi pumbēni a ran ho bi ma da 'yōrcahu.

55 Pe bi 'yōt'e tenguthoho bi si a ra Abraham ta t'ōrcahu,

yám bom'betōju, gātho yu pa mazāi, bi 'yēn'a ra María 'bū mi 'yēspa Ojā.

56 Ne nu'a ra María hyuzna bi gopu rá ngu ra Elisabet, m'bejua bi mbeng bu rá ngue.

Bim 'būh ra Xuua Nxixyā

57 Ne bi zōn ra pa dim 'bū a rá ts'unt'u ra Elisabet. 58 Ne gātho yá meni ne yá menguhū bin johya 'be'a bi 'yōrpa Ojā a ra Elisabet, ne bi zōm bu rá ngu bi zēngua a. 59 Nu 'bū mi gua'an hyāto pa xim 'bū a ra t'uhni, bi mba nts'its'i da thecua rá xifani. Ne gātho u mi 'būpu, bi ma da hyānba rá thuhu rá ta ngue dí Zacarías. 60 Pe nu rá mbe bi ma ngue hin da zā, pegue jatho da hyux rá thuhu ngue dí Xuua. 61 Ne gātho mi 'būpu bi 'yēna:

—Pe njo'o n'da ni menihū i Xuua, bi 'yēmbi.

62 Ne nu'u, bi uān yá 'ye, bi 'yān'na rá ta: “'Be'a rá thuhu a ni t'uhni,” bi 'yēmbi.

63 Nu rá ta būya bi 'yāh ra sōcuā ne bi 'yo't'a n'da ram hma ngue bi 'yēna: “Dí Xuua a ma t'uhni.” 64 Bex bi zā bin yā mahōn'a ra Zacarías būya, ne bi 'yēspa Ojā a. 65 Ne bi hyonya thoho gātho mi 'būpu. Ne gātho yu jā'i mi 'būpu ja yu nyuni a ra xēqui Judea bi 'yō a bin ja. 66 Ne gātho bin 'yomfēnise 'be'a da 'yōt'a ra t'uhni, nguetho Ojā bi japi.

Bi 'yēspa Ojā ra Zacarías 'bū mim 'būh rá t'uhni

67 Ne bin 'youi rá Hogandāhi Ojā ra Zacarías, ne bim pōngahyā a, bi 'yēna:

68 Emmē dí ēspa Ojā ra Hmu nguetho bi bēnju

dyu jā'i israelgāhu, dyu judiōhu, ngue da yānju.

69 Ne nanguēhna ma t'uhni bim 'būi, jananguē'a dí pādi him ma ya'a ba pēnga mam pōrpatēhu i ja rá ts'edi,

rām bom'betō ra ts'ut'abi David a.

70 Gue'a bi bēnba Ojā u yá pōngahyā maya'bū thoho,

71 ngue bi ma da yānju nanguē man sūihū,

ne nanguē gātho u i numan'ujū.

72 Pe nu Ojā bi huēc'u mam bombōtahū,

ne him bi pumbēni ran ho mi ēna da 'yōrcahu.

73 Ne majuāni da 'yōt' Ojā a bi xih mam bombōtahū ra Abraham,

74 ngue bi xifi da yānju nanguē u man sūihū,

ne hin ga su ga thāndēhu a Ojā būya.

75 Jananguē da gohi xun ho ma mbūihū bū dá nu a Ojā, ne ga othū ra hogam'būi bū ja rá hmi.

76 Nε nuna ma t'uhni, da 'yεmb yu ja' i rá pøngahya Oja mahεts'i, nε da xih yu ja' i di päh yán 'yomfεni, da dø'ma ra Hmu.

77 Nε da xi u da mba ma punbi yú ts'oqui, nε da mba nhyani.

78 Gätho da 'yøt' Oja nguetho di huεgahu nε ba pengahu ra Hmu ngue gueε rán nequi ma mbaihu.

79 Nε gue'a di yorpa yú mbai u i 'buɾu ja ra 'bexui nε i 'yo bu ja rá 'yu ran däte,

nε da zixpu ja ran nequi, bi 'yεn'a ra Zacarías 'bu mim pøngahya.

80 Nε nu rá t'uhni, ngue ra Xuua, bin te mán zaqui nε bin te rá mbai nanguε Oja. Nε nu 'bu min te, bim 'buɾu ja ra dapo asta gue'bu go bi zøn ra pa bi dæmp' rá 'bεfi bi xi Oja, guεpu 'buh yú mi'israelhu.

2

Bim 'bu'a ra Jesús

1 Nu'bu mim 'buh ra Jesús, gue'u yu pa bin ja ra dapede bi 'yøt'a ra hmuts'ut'abi ngue ra Augusto César. 2 Nε gue'u yu pa bin ts'ut'abi ra Cirenio bu ja ra xεqui Siria, nε gue'u yu pa ja bi du'mi bi 'yøt' ra pede u. 3 Gätho yu ja' i bi mba bu ja rá hnini zεhe yám bombøta ngue da thuspa bu yú thuhu. 4 Jananguε nu ra José bi nεxpu ja ra hnini Nazaret ngue ra xεqui Galilea, nε bi mba bu ja ra hnini Belén ngue ra xεqui Judea, nguetho guεpu rá hnini a rá m bombøta a ra José, ngue ra David. 5 Nε bi mba da thuspa bu rá thuhu. Bi mbe a ra María rá xisu. Pε nu'a ra María ya min hat'uhni a. 6 Nε nu'bu mi zøm bu ja ra hnini Belén, bi zøn ra pa dim 'buh rá t'uhni buya. 7 Nε bim 'bu a rá mbadi ts'ant'u a ra María ngue ra Jesús. Nε bi mbant yu bazu, nε bi cäpɾu ja rán ts'adεthä yu fani bu ja ra ngumfani, nguetho hin'yu bu din säya bu ja n'da ra ngu.

Yám 'behni Oja bi xih yu mbände'yo ngue bim 'buh ra Jesús

8 Nu'a ra xui a buya, mi 'buɾu håntho ra hnini Belén 'da yu mbände'yo, madí jamansu yú dε'yo u. 9 'Bex bi nu n'da rá m 'behni Oja u, nε bi yorpu rán nequi Oja bu 'bai, nε εmme bin su'u. 10 Pε nu'a rá m 'behni Oja bi 'yεmp'u:

—O guín suhu, nguetho bá εcä ga xi ah u n'da ram hma gue di ja ah gan johyah yú ja' ihu ua ja ra ximhäi. 11 Nu bu ra hnini Belén, ngue rá hnini ra David, ja bim 'bu'a nim pøpatehu, gue'a ra Cristo ra Hmu bi ma ba pen'nahu Oja. 12 Nε nu'bu gá tihbu n'da ra 'uεε xí järpu ja rá yänza yu fani m'bant'i yám 'bahni, gue'a gdí pähmbu a buya, bi 'yεn'a rá m 'behni Oja 'bu mi 'yεmp'u yu mbände'yo.

13 'Bex bi nequi n'dan nets'i yám 'behni Oja, bi 'yεspa Oja ngue bin tuhu, nε bi 'yεn'u:

14 Nuixte rá ts'edi Oja mahεts'i.

Oja da hyurpa yú mbai gätho u i 'buca ja ra häi, hønt'a go to'o da hyän'a rá mate, bi 'yεm 'bu min tuhu.

15 Nε bi mbeng mahεts'i yám 'behni Oja buya. Nε nu'u yu mbände'yo bin 'yεmp'u buya:

—Ga mbähä bu ja ra hnini Belén, ga nuhu a bin ja ngue bi jaj u ra Hmu ga pähmbu.

16 Bi mba n'dihi u buya, nε bi dīm bu a ra María nε ra José nε ra 'uεε. Nε nu'a ra uεε mi o bu ja rá yänza ra fani. 17 Nε nu'bu mi nu'u yu mbände'yo buya, bi mam bu a xí xih rá m 'behni Oja nanguε ra t'uhni bim 'bai. 18 Nε gätho u bi 'yø'a

bi man'ɥ yɥ mbände'yo, bi hyonya thofo ɥ. ¹⁹ Pɛ nu'a ra María, bi bɛm bɥ mbo rá mbɛi 'be'a gátho bin ja. ²⁰ Nɛ nu yɥ mbände'yo bi mbeng bɥya, nɛ bi 'yɛspa Ojɔ, ngue gátho bin ja'ɥ 'be'a gátho bi sifi, nɛ xí nu.

Bi mba ma dǎpi Ojɔ a ra 'uere Jesús bɥ ja ra dǎnijɔ

²¹ Nu'bɥ mi gua'an hyáto pa xím 'bɛi, bi thecua rá xifani ra 'uere, nɛ bi thuspa rá thuhu dí Jesús, nɛ ngue'a xí xih rá m 'behni Ojɔ a ra María 'bɥ hin ní hyá rá t'ɥhni.

²² Nɛ nu'bɥ mí gua'a ra pa nts'ǎnni da dɔ'ma ra María, tengu bi man yán t'ɛdi ra Moisés, ya í sǎ da mba bɥ ja ra dǎnijɔ bɥ Jerusalén. Nɛ bi zixa rá t'ɥhni ɥ ngue di dǎp Ojɔ. ²³ In ja bɥ bi 'yɔt'e nguetho nɛ'a í mam bɥ ja rán t'ɛdi ra Moisés, ngue: “Gátho yɥ mbɛdi ts'unt'ɥ da mba ma dǎpi Ojɔ,” í ɛm bɥ ja yɥn t'ɛdi. ²⁴ Nɛ bi hyaxa n'da ra 'bɔts'e bɥ ja ra dǎnijɔ tengu bi mam bɥ ja rán t'ɛdi ra Moisés ngue í ɛna: “Yoho yɥ t'azɥ uague yoho yɥ ts'áha ngue da hyo bɥ ja nijá to'o im 'bɥh yú t'ɥhni.”

Nu ra Simeón í thex ra 'uere Jesús

²⁵ Nɛ mi 'bɥm Jerusalén n'da ran 'yohɥ í Simeón, ra hocjá'í a, mi numansu Ojɔ nɛ mí tɔ'ma ra pa ngue da mba nhyani ɥ yɥ ja'í israel, nɛ min 'youi rá Hogandáhi Ojɔ a. ²⁶ Nu rá Hogandáhi Ojɔ bi bɛnba ra Simeón gue hin da du asta gue'bɥ go da nu'a rá Thahni Ojɔ ba pɛhni ngue ra Cristo a. ²⁷ Nɛ nu'a rá Hogandáhi Ojɔ bi bɛnbi da zɔm bɥ a ra Simeón bɥ ja ra dǎnijɔ 'bɥ mí zɔm bɥ rá ta nɛ rá mbe di dá'a ra Jesús. ²⁸ Nu ra Simeón bi dexa ra 'uere nɛ bi 'yɛspa Ojɔ bɥya, bi 'yɛna:

²⁹ Ma Hmu í, pɛ hin te dí m bɛngǎ 'bɥ ga tugǎ ya, nguetho dá nugǎ na gá xiquí ngue ga nugǎ, ní 'yɛhɛgǎ.

³⁰ Nuya dá nusegǎ mam pɔrpatehe,

³¹ ngue gá sǎnni ngue da yǎnba yú te ɥ to'o da bǎn na.

³² Nuna dí japi da nu ran nɛqui ɥ hing yɥ judío,

nɛ gue'a dí t'ɛscahe dyɥ ja'í israelgǎhe, dyɥ judíohe, bi 'yɛn'a ra Simeón 'bɥ mí dexa ra 'uere Jesús.

Bim pɔngahyɔ ra Simeón 'bɥ mí nu ra Jesús

³³ Nu ra José nɛ rá mbe ra Jesús bi hyonya thofo 'be'a bi man ra Simeón nangue'a ra 'uere. ³⁴⁻³⁵ Nu ra Simeón bɥya, bi 'yǎp Ojɔ da 'yɛnsa rán jǎpi ra José nɛ ra María, nɛ bi 'yɛna:

—Nuna ra t'ɥhni 'bɥ dí n dǎn'yohɥ nts'ǎnni xɥn ngu ɥ yú mí 'israelɥ dim 'bedi 'bɥ hin da numanho. Pɛ nu'ɥ to'o da numanho da yǎn'a. Guehna dí fǎdi 'be'a im bɛm bɥ mbo yú mbɛi n'da ngu n'da yɥ ja'í. Nɛ nu'í María, gui nu ra dumbɛi xɥn ɥ tho ngue 'be'a da t'ɔrpa na ní ts'unt'ɥ, bi 'yɛn'a ra Simeón.

Nɛ'a ra Ana bim pɔngahyɔ 'bɥ mí nu ra Jesús

³⁶ Nɛ'a n'da ra dǎc'yɛi xisu ngue í Ana mí 'bɥm ja ra dǎnijɔ, nɛ'a xin rá pɔngahyɔ Ojɔ a. Nu'a, rá t'ixu ra Fanuel a, rá m bom'beto ra Aser ngue n'da rá ts'unt'ɥ ra Israel. Nu ra Ana, nu'a nyoto jeya bim 'bɥhmi rá ndɔ nɛ 'bɛx bi du. ³⁷ Nɛ bim 'bɥsɛ goho 'dǎte ma goho njɛya, ya xɥn dǎc'yɛi a. Nɛ nu ra Ana, mí zǎm bɥ ja ra dǎnijɔ a. Mɛn yǎqui Ojɔ ra pa nɛ ra xui, nɛ ja yɥ pa him mí sihɛ 'bɥ í thǎnde Ojɔ. ³⁸ Nu'bɥ min yǎhɥ ra Simeón ra María nɛ ra José, bi zɔm bɥ ra Ana, nɛ 'bɛx bi xí Ojɔ jamadi 'bɥ mí nu'a ra 'uere, nguetho bi bǎdi gue yú yǎnte ɥ. Janangue'a bi 'yɛmp'ɥ to'o mí tɔmp' yú yǎnte ngue ya bi zɔh ya.

Bi mbenc'a ra José bɥ ra hnini Nazaret nɛ rá xisu

³⁹ Nu'bu mi 'yot'u gätho mi man rán t'edi Ojã ngue da 'yot'e, nu ra José ne ra María bi mbeng bu ja ra hnini Nazaret bu ja ra xequi Galilea. ⁴⁰ Ne nu'a ra t'uhni bin te mán zaqui a, ne mi ja rán 'yomfëni xun ho. Ne emme bi jap Ojã a.

De'mayon jeya p'e'ts'a ra Jesús 'bu mi mba bu ja ra danijã

⁴¹ Nu ra José ne ra María zai n'dandã n'da jeya i pa bu ja ra hnini Jerusalén da nu ra dämpeti ngue ran dãbaxjua. ⁴² Ne nu'bu mi mbe'ts'a 'de'mayon jeya ra Jesús, bi mbähã bu ja ra hnini Jerusalén ngue da nu ra dämpeti bu. ⁴³ Nu'bu mi gua'a ram peti, bi mbeng bu yá ngu yu ja'i. Ne nu'bu mi mba bu 'yu ra José ne ra María, him mi pã'u ngue bá copu a ra Jesús. ⁴⁴ Pe mim bëni mín 'yohu yá amigo. Ne n'dapa bin 'yo bu ja ra 'yu. Ne nu'bu mín de bin säya buya, ne njo'o bu ra Jesús. Ne nu rá mbe ne rá ta bi 'yän'du yá amigo: “Ha gbán 'yohu a ra Jesús,” ne'u yá mení bi 'yänni. ⁴⁵ Pe him bi ñni, janangue'a bi mbeng bu Jerusalén, bi hyom bu.

⁴⁶ Ne ná hyupa buya ja bi ñim bu ja ra danijã. Mi 'buhmbu bu yu xänbate nijã. Ne nu'a ra Jesús mi òde 'be'a mi man'u ne bi 'yän yun t'änni 'be'a bi 'yode. ⁴⁷ Nu yu xänbate nijã buya bi hyonya thoho nangue gätho 'be'a mi pã'a ra Jesús. ⁴⁸ Ne nu'a rá mbe ne ra José, bi hyonya thoho 'bu mi nu i yãhu yu xänbate. Nu'a rá mbe bi 'yëmbi:

—Ts'unt 'u, hanja in jabu gá 'yorca'be, nguetho nu'a ni ta necã emme dá hon'a'be ne mi tu ma mbui'be.

⁴⁹ Nu ra Jesús bi ñadi:

—Pe nde'bu hin xqui hyongüi, nguetho guí pãhmi ngue jatho ga øt'à rá 'befi ma Ta.

⁵⁰ Pe nu'u, him bi ñadi 'be'a nam bøn'a bi man'a.

⁵¹ Pe nu'a ra Jesús 'bex bi mbähã bu ja rá ngu bu ra hnini Nazaret, ne nzai mi øt'a i pa nsifi. Pe nu'a rá mbe mim benthø bu ja rá mbui 'be'a gätho bin ja.

⁵² Nu ra Jesús, in te rá ja'i ne in te rán 'yomfëni. Ne gätho yu ja'i mi numanho a ne'a Ojã mi numanho a.

3

Xuua Nxixyã bi du'mi bi man rãm hma Ojã bu ma'ueni

¹⁻² Nu'bu ná 'de'ma cõt'a njeya in ts'ut'abi ra hmuts'ut'abi Tiberio, ne bin yaqui Ojã ra Xuua bu ja ra ñapo mi 'bui, bi xifi di dämp'a rá 'befi. Ne gue'a ra Xuua rá ts'unt'u ra Zacarias a. Ne guet'a ra jeya bin ts'ut'abi ra Poncio Pilato bu ja ra xequi Galilea, ne n'dat'a ra jeya bin ts'ut'abi a ra Felipe bu ja ra xequi Iturea ne ra xequi Traconite. Nu'a ra Felipe ngue rán 'yohu ra Poncio Pilato. Ne guet'a ra jeya a bin ts'ut'abi ra Lisaniã bu ja ra xequi Abilinia. Ne 'dat'a ra jeya mi ngurpa mbäjä ra Anás ne ra Caifás bu Jerusalén. ³ Ne nubuya, bi dämp' rá 'befi ra Xuua Nxixyã, bin 'yo bu n'danguadi ra ñathe Jordán ne bi xih yu ja'i di pãh yän 'yomfëni nangue yá ts'oqui, n'dahma da mba ma punbi. Ne bi xifi din xixyã buya. ⁴ Ne guehna ra Xuua bi man'a ra Isaías 'bu mi 'yëna:

N'da ra ja'i din yã bu ja ra ñapo ne da 'yëna:

“Dami pãh nin 'yomfënihu, ga simhbu ra Hmu mi ts'utho da zocua.

Dami hoc ni mbuihu, ga tømhbü xun ho.

⁵ Tengu yu mbothäi ne yu t'øhø din juani

tengu n'da ra 'yu i pa ma hoqui, hingui ndaxni, i uëntho, din ja bu ni mbuihu.

⁶ Ne gätho yu ja'i da nu'a ram pørpate ba pënd Ojã,” da 'yëna, bi 'yën'a ra Isaías.

⁷ Ne bi zøm bu yu ja'i bu 'buh ra Xuua ngue in nde din xixyã u. Ne nu ra Xuua bi 'yëmp'u:

—Nu'ahú tengu thoho 'bú gyú pozúhú, né guí ɛnsehú hin guin nuhú rá muui ni ts'oquihú 'bú gan xixyáhú, né hin gui hoc ni mbúihú. ⁸ Pɛ nte di muui 'bú guí ɛmhúbú gán yámhbú ngue ya nim bombótahú ra Abraham. Pɛ nɛhya yú do i 'bongua mi sá xtá 'yɛna yú t'úhni ra Abraham gue'bú gue'a xtán nde Ojá a. ⁹ Né nu'a to'o gátho him bi páh yán 'yomfɛni nangué yá ts'oqui, tengu'bú yú za ngue hingui ho yán dát'o. Né nu rán ts'onza Ojá ya mahoqui xún ho ngue da 'yɛx'ú yú za hingui ho yán dát'o, né da thóspú ja ra sibi dín zó, bi 'yɛn a ra Xuua.

¹⁰ Nu yú já'i búya, bi 'yɛn'ú:

—'Bɛ'a sá ga ót'áhe 'bú, bi 'yɛmp'a ra Xuua.

¹¹ Nu ra Xuua bi dátí:

—Nu'a to'o i ja yoho yú pahni, di un'na n'da to'o hin'yú rá pahni. Né nu'a to'o i ja 'bɛ'a da zi, di unni ts'ú a to'o hin'yú da zi, bi 'yɛna.

¹² Né'ú 'da yú hyáçaháí xí zóm bú ngue in nde da mba ma xixyábi, bi 'yán'dú: —Xánbate í, 'bɛ'a sá ga ót'áhe.

¹³ Nu ra Xuua bi dátí:

—'Yo guí huspahú man'da ra renta, pɛ hont'a i man rán t'ɛdi ra háí gui hyájú.

¹⁴ Né'ú 'da yú dofú bi 'yánni:

—Nɛçáhe, 'bɛ'a sá ga ót'áhe, bi 'yɛn'ú.

Nu ra Xuua bi dátí:

—O guí háçuahú ra mbeti yú já'i nangué ni ts'ɛdizɛhɛhú. Né o gadí yáfú n'da ra já'i 'bú guí páhmbú him majúani a guí mamhbú. Né hin guim bɛmhúbú ngue man'da ɛmmɛ xún ngu gui táhmbú, pɛ hont'a nin zábi gui táhmbú, bi 'yɛn'a ra Xuua.

¹⁵ Né xún ngu ú ngue mi tó'ma ra Cristo mim bɛnse ú ngue ɛmbi ra Cristo a ra Xuua. ¹⁶ Pɛ nu'a ra Xuua bi 'yɛmp'ú:

—Nugá di xixyá ahú ngue ra dehe thoho, pɛ ba ɛ'a n'da ja rá ts'ɛdi xinda guécá, hin dí sácá tengu a. Nu'a di hoc'ahú nangué rá Hogandáhi Ojá tengu'bú xtí hoc'ahú ra sibi. ¹⁷ Né da huahn'dú yú já'i tengu 'bú i pa nt'ɛi yú trigo. Nu rá xi di 'uec ran dáhi, né nu yú trigo da mba m'bɛ'ts'í, pɛ nu yú xi da t'úpú ja ra sibi njám'bú i huɛt'í, in jabú da 'yót' 'bú bi huahn yú já'i a ra Cristo, bi 'yɛn a ra Xuua.

¹⁸ Né xún ngu mi'da yúm hma bi xi ú yú já'i nangué ran ho ma'da'yo. ¹⁹ Pɛ nu ra Xuua bi dámhyá ra ts'ut'abi Herodes nguetho nu ra Herodes bi zin'a rá 'bɛpozɛhe, ngue rá xisu ra Felipe, í Herodías a ra xisu. Né hinga hont'a pɛ xún ngu mi'da yún ts'o bi 'yót'a, janangué bi dámhyá. ²⁰ Pɛ nu ra Herodes man'da xún ngu rá ts'oqui bi 'yót'e nguetho bi got'a fádi a ra Xuua.

Ra Jesús bin xixyá

²¹ Nu'bú mi xixyába yú já'i a ra Xuua, né'a ra Jesús bi mba bú, bin xixyá.

²² Né nu ra Jesús 'bú mi yáui Ojá, 'bɛx bá xoh mahɛts'í né bá çá a rá Hogandáhi Ojá tengu n'da ra t'ázú, né bi zoxpú ja rá já'i ra Jesús. Né bi t'ó'a n'da ra nde mahɛts'í bi 'yɛna:

—Nu'í ma Ts'unt'ú í, ɛmmɛ dadí huɛc'í í, né dí numanho í, bi 'yɛn Ojá.

Nu'ú yám bombóta ra Jesús

²³ Nu ra Jesús mi pɛ'ts'a n'dánte ma'det'a njeya 'bú mi dúmp' rá 'bɛfi ua ja ra háí. Nu yú já'i mim bɛni rá ts'unt'ú ra José a ra Jesús. Né nu ra José rá ts'unt'ú ra Elí a. ²⁴ Nu ra Elí, nu'a rá ta, gue'a ra Matat a. Nu ra Matat, nu'a rá ta gue'a ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta gue'a ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta gue'a ra Jana a. Nu ra Jana, nu'a rá ta gue'a ra José a. ²⁵ Nu ra José, nu'a rá ta

ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Amós a. Nu ra Amós, nu'a rá ta ra Nahum a. Nu ra Nahum, nu'a rá ta ra Esli a. Nu ra Esli, nu'a rá ta ra Nagai a. ²⁶ Nu ra Nagai, nu'a rá ta ra Maat a. Nu ra Maat, nu'a rá ta, ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Semei a. Nu ra Semei, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Judá a. ²⁷ Nu ra Judá, nu'a rá ta ra Joana a. Nu ra Joana, nu'a rá ta ra Resa a. Nu ra Resa, nu'a rá ta ra Zorobabel a. Nu ra Zorobabel, nu'a rá ta ra Salatiel a. Nu'a ra Salatiel, nu'a rá ta ra Neri a. ²⁸ Nu ra Neri, nu'a rá ta ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta ra Adi a. Nu ra Adi, nu'a rá ta ra Cosam a. Nu ra Cosam, nu'a rá ta ra Elmodam a. Nu ra Elmodam, nu'a rá ta, ra Er a. ²⁹ Nu ra Er nu'a rá ta ra Josué a. Nu ra Josué, nu'a rá ta ra Eliezer a. Nu ra Eliezer, nu'a rá ta ra Jorim a. Nu ra Jorim, nu'a rá ta ra Matat a. ³⁰ Nu ra Matat, nu'a rá ta ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta ra Simeón a. Nu ra Simeón, nu'a rá ta ra Judá a. Nu ra Judá, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Jonán a. Nu ra Jonán, nu'a rá ta ra Eliaquim a. ³¹ Nu ra Eliaquim, nu'a rá ta, ra Melea a. Nu ra Melea, nu'a rá ta, ra Mainán a. Nu ra Mainán, nu'a rá ta ra Matata a. Nu ra Matata, nu'a rá ta, ra Natán a. ³² Nu ra Natán, nu'a rá ta, ra David a. Nu ra David, nu'a rá ta, ra Isaí a. Nu ra Isaí, nu'a rá ta, ra Obed a. Nu ra Obed, nu'a rá ta, ra Booz a. Nu ra Booz, nu'a rá ta ra Salmón a. Nu ra Salmón, nu'a rá ta, ra Naasón a. ³³ Nu ra Naasón, nu'a rá ta ra Aminadab a. Nu ra Aminadab, nu'a rá ta ra Aram a. Nu ra Aram, nu'a rá ta ra Esrom a. Nu ra Esrom, nu'a rá ta ra Fares a. Nu ra Fares, nu'a rá ta ra Judá a. ³⁴ Nu ra Judá, nu'a rá ta ra Jacob a. Nu ra Jacob, nu'a rá ta ra Isaac a. Nu ra Isaac, nu'a rá ta ra Abraham a. Nu ra Abraham, nu'a rá ta, ra Taré a. Nu ra Taré, nu'a rá ta ra Nacor a. ³⁵ Nu ra Nacor, nu'a rá ta ra Serug a. Nu ra Serug, nu'a rá ta ra Ragau a. Nu ra Ragau, nu'a rá ta, ra Peleg a. Nu ra Peleg, nu'a rá ta, ra Heber a. Nu ra Heber, nu'a rá ta, ra Sala a. ³⁶ Nu ra Sala, nu'a rá ta, ra Cainán a. Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Arfaxad a. Nu ra Arfaxad, nu'a rá ta, ra Sem a. Nu ra Sem, nu'a rá ta, ra Noé a. Nu ra Noé, nu'a rá ta, ra Lamec a. ³⁷ Nu ra Lamec, nu'a rá ta, ra Matusalén a. Nu ra Matusalén, nu'a rá ta, ra Enoc a. Nu ra Enoc, nu'a rá ta, ra Jared a. Nu ra Jared, nu'a rá ta, ra Mahalaleel a. Nu ra Mahalaleel, nu'a rá ta ra Cainán a. ³⁸ Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Enós a. Nu ra Enós, nu'a rá ta ra Set a. Nu ra Set, nu'a rá ta ra Adán a. Ne nu ra Adán, bi zänd Ojã a.

4

Ra Jesús bi nu rán ts'äte ra zïthu

¹ Nu ra Jesús bi neɣpɣa ja ra ðathe Jordán ne min 'youi rá Hogandãhi Ojã. Ne nu'a rá Hogandãhi Ojã bi beɣnbi da mba bɛ ma'ueni bɛ ja ra ðapo. ² Ne nyote pa ne nyote xui bim 'bɛpɣa ja ra ðapo ra Jesús. Ne bi ts'ãp rá ra mbɛi, bi zã'a ra zïthu. Ne xingui ts'u bin sihme gãtho yɛ pa bim 'bɛpɣa, ne bin tumanthuhu bɛya. ³ Ne bi 'yɛn'a ra zïthu:

—Nu'bɛ majuqni gue'e rá ts'unt'u Ojã, dami japi dim hme ra do 'bengua, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

⁴ Nu ra Jesús bi ðati:

—Nt'o't'i bɛ ja rá m hman Ojã: “Hinga hont'a ra hme dí m 'bɛh yɛ ja'i pɛ ne'a gãtho i man Ojã,” bi t'ɛmp'a ra zïthu. Ne him bi 'yot'a bi sifi.

⁵ Pɛ nubɛya, nu ra zïthu bi zix a ra Jesús bɛ ja n'da ra t'òhò xɛn hɛts'i, ne bi 'yuti hapɛ gãtho 'bɛ'u ja yá ts'edi yɛ ts'ut'abi ua ja ra häi, ⁶ ne bi 'yɛmbi:

—Gätho guí nu ya ga 'da'a'i, nguetho ma mbetigä. Ya bin'daqui ne sä ga unni to'o gätho dín nde ga unni. ⁷Ne nu'bu gan danyahmu bu ja ma gua ne gui thandegui, ga 'da a i gätho guín nu ya, i é'n'a ra zïthu.

⁸Nu ra Jesús bi dätì:

—“Hønt'a Ojå, ra Hmu, ga thandehu ne ga ørpahu rá 'befi a,” i ém bu ja rãm hman Ojå, bi 'yén'a ra Jesús.

⁹Nubuya, nu ra zïthu bi zix mahøn'a a ra Jesús bu ra hnini Jerusalén, ne bin tøpu magäts'i thoho ra danija. Ne bi 'yëmbi:

—Nu'bu majuani gue'e rá ts'unt'u i Ojå, damin säqui, gui sonu häi, ne hin hapu gui 'uaqui, ¹⁰nguetho nt'o't'i bu ja rãm hman Ojå:

Nu'a Ojå ba pën'da yam 'behni da mbäx'i i.

¹¹Ne da bent'i i ne hin hapu gui 'uaqui, i ém bu ja rá t'ohni Ojå, bi 'yén'a ra zïthu.

¹²Nu ra Jesús bi dätì:

—Pe ne'a i mam bu ngue: “Nu Ojå ma Hmuhu njongui sä da zä'a ngue da ba 'bu majuani da 'yøt'a im man'a,” i ém bu ja rá t'ohni Ojå, bi 'yén'a ra Jesús.

¹³Nu'bu mi gua'a bi man yán ts'äte ra zïthu, bi 'uepaya, bi zo'a ra Jesús 'da yu pa.

Ra Jesús bi dæmp' rá 'befi bu ja ra xequi Galilea

¹⁴Nu ra Jesús bi mbeng bu ja ra häi Galilea, min 'youi rá Hogandähi Ojå. Ne gätho yu jä'i mi 'bøpu bi 'yø'a i øt' ra Jesús. ¹⁵Ne bi xänba yu jä'i bu ja yu nijå, ne gätho bi numanho a.

Nu ra Jesús bi mba bu ja ra hnini Nazaret gueru bin te

¹⁶Nu ra Jesús buya bi mba bu ja ra hnini Nazaret, gueru bin te. Nu ra pa ran säya bi mba bu ja ra nijå tengu zäi mi ørpu hapu mí 'yo. Ne bim 'bäi ngue da neh rãm hman Ojå. ¹⁷Ne bin t'un'na rá søcuå bi 'yo't'a ra pøngahyå Isaiás, ne bi tants'a ra søcuå gueru i éna:

¹⁸Nu'a Ojå bi 'yënsäcä rá Hogandähi

nguetho bi huangä ne bá pengä ga xih yu hyoya ran ho ma'da'yo.

Nä pengä ngue ga hurpa yú mbui to'o i ja yu dumbui.

Ne ga xocua u to'o xí bent'a ra zïthu tengu 'bu i ofädi u.

Ga xocpa yán 'yomfëni yu jä'i ne da bç'a majuani rá 'yu Ojå u.

Ne ga japi him man zä ran u u di unba yú hmu.

¹⁹Ne ga xih yu jä'i ngue bi zøn ra ora da 'yøpra rá mate Ojå u, i ém bu ja rá søcuå ra Isaiás gueru bi neh ra Jesús.

²⁰Nu ra Jesús 'bu mi gua'a bi neh ra søcuå, bi mbants'i, bi uni da 'bes' mahøn'a ra søcuå. Ne bi hyuh puya ngue da xi u 'be'a mí mam bu. Ne gätho yu jä'i mi 'bøpu ja ra nijå bi hyët'a ra Jesús. ²¹Nu'a bi 'yëna:

—Nu'a dá necä ya, mi mam bu ja rá søcuå ra Isaiás ngue mi ma din ja, ne bin ja a ya, nguetho dí 'bucä ua, bi 'yëna.

²²Ne gätho yu jä'i bin yamanho nangue ra Jesús ne bi hyonya thoho nguetho mahotho a bi man ra Jesús bu ja ra nijå. Ne é'n'a:

—Hanja ngubu i øt'e, é'n'u nguetho im bëni gue ra Jesús rá ts'unt'u ra José.

²³Nu ra Jesús buya bi 'yëmp'u:

—Masque guí nde gui xijå a ram hma i éna: “Grå 'yøthebate, damin hoczehe,” masque guí nde gui xijå a, nguetho guím bënschu, hin dí øt'ua ja ma hnini zehé u yan t'øt'e nujxte tengu dá øt'ä bu ja ra hnini Capernaum, bi 'yëna. ²⁴Majuani dí xi ahn, n'da rá pøngahyå Ojå hingui hnumansu bu ja rá

häizehē. ²⁵ Njabu bi 'yot' ra pøngahya Elías 'bu maya'bu. Xun ngu yu xisu xí du yá ndò mi 'bai ngue yá mijudíohu, gue'bu him bin 'ye hyu jeya made, ne bin ja ra thuhu bu. ²⁶ Pe him bi mbäx'a n'da ra xisu xí du rá ndò bu ja rá häizehē, pegue bi 'ben bu ra hnini Sarepta gueru ra häi Sidón, da mbäx a n'da ra xisu mi 'buru, bi 'yena. ²⁷ Ne ngutho bi 'yot' ra pøngahya Eliseo, guexta'a xun ngu yá mijudíohu mi hemb ra t'axca'ya, pe xinga n'da bi hoc'a ra pøngahya ngue yá menguzehēu, hont'a ra hmudofui Naamán, ra mengu bu ra häi Siria, bi hoqui, bi 'yēn'a ra Jesús.

²⁸ Ne nu'bu mi man'a ra Jesús a bi ma, nu yu ja'i mi 'buru ja ra nija emme bin cue buya. ²⁹ Ne bi ndants'u bi bent'a ra Jesús ne bi zixru maya ra nyuni, im bēni da hyom bu ja ra mba'ye. ³⁰ Pe nu'a ra Jesús bi tho in de bu 'buh yu ja'i, ne bi zopu u, ne hin te bin jap'a.

Bi hoc'a n'da ran 'yohu min 'youi ra zithu a ra Jesús bu ja ra nija

³¹ Ne nu'a ra Jesús bi mbeng bu ja ra hnini Capernaum bu ja ra häi Galilea, ne i xänba yu ja'i 'bu ra pa ran säya. ³² Ne gätho yu ja'i bi hyonya thoho nangu ran xädi a, nguetho ra Jesús bi 'yuti xun ho ngue mi ja rán t'ēdi gue'bu mi xänbi.

³³ Nu n'da ra pa mi 'buru ra Jesús bu ja ra dānija ne mi 'buru n'da ran 'yohu min 'youi ra zithu, ne emme nts'edi bi mbafi, ne bi 'yena:

³⁴—Gra Jesús, ra mengu Nazaret, 'be'a guí nde guí 'yorcahe, ha gui juaje ya. Nugá dí paçä to'o i, rá Hogam 'bēhni Oja i.

³⁵ Ne nu ra Jesús bi 'yēmbi:

—Damin hē ne gui pøm bu ja rá mbai na ran 'yohu.

Ne nu'a ra zithu nts'edi bi hyomma häi ran 'yohu bu 'bäh yu ja'i ne bi bøm bu rá mbai ran 'yohu buya, pe hin haru bi unba ran 'yohu. ³⁶ Ne bi hyonya thoho yu ja'i 'be'a bin ja na ran 'yohu. Ne bin 'yēmzehe n'da ngu n'da: “'Be'a ní ts'edi i ja na ran 'yohu ne i sä i høn'a thi yu zithu,” bin 'yēmzehe u.

³⁷ Ne bi t'ode gätho ra xequi bu 'be'a bi 'yot'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hocpa rá suto ra Simón Pedro

³⁸ Nu ra Jesús buya bi bøm bu ja ra nija, bi mba bu ja rá ngu ra Simón Pedro. Ne nu'a rá suto ra Simón Pedro, xun u, nts'edi ra pa mi ja. Ne bi si a ra Jesús ngue xun u a ra xisu. ³⁹ Nu ra Jesús bim 'bäru mi 'ben'a ra hyēnni, ne bi ma ngue da bøn'a ra pa. 'Bex bi bøn'a ra pa, hin haru xun u buya. 'Bex bi ndants'a ra xisu ne bi hoc ran sihme, bi 'ujn'u.

Nu ra Jesús bi hoqui xun ngu yu ja'i

⁴⁰ Ne nu'bu mi yah ra hyadi, gätho yu hyēnni bi ts'ixru 'buh ra Jesús. Ne 'bex bi yan'u yu hyēnni 'bu mi mba nthädi n'da ngu n'da u, bi dä'a ra Jesús. ⁴¹ Ne yu zithu min 'yohu 'da yu ja'i bi japi da bøn'u. Ne nts'edi i mba'u, i ēn'u:

—Nu'i, rá Ts'ant'u i Oja, bi t'ēmp'a ra Jesús.

Pe nu ra Jesús him bi japi din ya nguetho mi pa'gue ra Cristo a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi man rá m hma bu ra xequi Galilea

⁴² Ne nu'bu mi hyax buya, t'axuditho bi mbase bu ma'ueni ra Jesús. Nu yu ja'i bi hyoni gue'bu go mi dñi, ne him min nde'u da mba ra Jesús. ⁴³ Pe nu'a ra Jesús bi 'yēmp'u:

—Nugá jatho ga mbagä mi'da yu hnini, ga mam bu ran ho ma'da'yo, ga xih yu ja'i 'beru ní manda rá ts'edi Oja ua, jananjabu bá pengä Oja, bi 'yēna.

⁴⁴ Ne bi thoru ja mi'da yu hnini ja ra xequi Galilea buya, ne bi mam bu rá m hma bu ja yu nija.

5

Da yu mbahuq bi jap'a ra Jesús xun ngu bi de yu huq

¹ Nε man'da ra pa, ra Jesús mi 'bäpü ja ndendädehe Genesaret. Nε emme mi dü bü yu jä'i in nde da 'yøh rá m hman Ojä, nε hingui sä bü dim 'bä'a ra Jesús.

² Nε bi nu, i høpü yoho yu mbosa hin te i ja bü mbo. Nε bi zo'u yú mbeti bü ndenthe gue'bü mi mben yú xit'ä. ³ Nu'a n'da, rá mbeti ra Simón Pedro, nε bi hyu'a ra Jesús. Nε bi xi'a ra Simón da gon'i ts'u ra mbosa. Nε nu yu jä'i bim 'bäpü ndenthe u. Nu ra Jesús bi xänba u yu jä'i büya. ⁴ Nε nu'bü mi gua'a bi man ra Jesús bi 'yemp'a ra Simón:

—Dami thäm bü xun hε ra dehe, nε gui 'yem bü ni xit'ä. Guepü da zä gui the yu huq.

⁵ Pε bi 'yεn'a ra Simón:

—Xänbate, gätho ra xui däm pεhmbe nε hin te dá thehe yu huq, pε nu'bü guím ma, ga emhbe mahøn'a, bi 'yεna.

⁶ Nε bi 'yem büya, nε xun ngu bi de yu huq gue'bü go mi mbüdi bin tün yú xit'ä. ⁷ Nε bi xi'u yú mimbahuqü di ze'i ts'u. Nε bi yuts'i gätho yoho yú mbosa, nε in nde da dom bü mbo ra dehe yu mbosa nangue nán hyu yu huq. ⁸ Nε nu'bü mi nu ra Simón Pedro 'be'a bin ja, bin danyahmu bü ja rá gua ra Jesús, nε bi 'yεmbi:

—Dami 'ue'i ts'u nanguecä nguetho nugä drá dädits'oquigä, bi 'yεn'a ra Pedro.

⁹ Ngubü bi ma nguetho bi hyonya thoho ngue xun ngu yu huq bi de. ¹⁰ Nε'a ra Jacobo nε ra Xuua ngue yú ts'unt'u ra Zebedeo, bi hyonya thoho u. Nε nu'u mi comhbü rá 'befi a ra Pedro. Pε nu ra Jesús bi 'yemp'a ra Simón:

—O guín su nε nuya gui dü mi gui hyon yu jä'i to'o da 'yεc'yεigui, bi 'yεmbi.

¹¹ Nε nu'bü mi zøm bü ndenthe u yú mbosa büya, bi den'na ra Jesús.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da mi hεmb ra t'axca'ya

¹² Nu n'da ra pa mi 'büpü ja n'da ra hnini ra Jesús. Nε'a n'da ran 'yohü mi 'büpü, mi hεmb ra t'axca'ya gätho rá jä'i. Nε nu'a ran 'yohü 'bü mi nu a ra Jesús, 'bex bim 'bemfo bü ja rá gua ra Jesús, nε bi 'yäp ra mate ran 'yohü ngue in nde da yäni, bi 'yεmbi:

—Ma Hmu i nu'bü guín nde, da zä gui jaqui da yängä.

¹³ Nu ra Jesús bi dätü nε bi 'yεmbi:

—Nugä, dín nde ngue 'bex da zä i. Nuya bi yän'a ya, bi 'yεmbi.

'Bex bi zä'a ran 'yohü büya.

¹⁴ Nε nu ra Jesús bi hεcua a ran 'yohü gue hin da mam bü 'büh yu jä'i, pε da mam bü 'büh yu mbäjä. Nε bi 'yεmbi:

—Ní mba bü 'büh yu mbäjä, gui 'yøt'a rán t'edi ra Moisés ngue da 'yøt'a n'da 'bü bi yän'a ra t'axca'ya, n'dahma da bäh yu jä'i ngue majuqni bi yän'i, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁵ Pε nu'u yu jä'i guemhma mi ma hønübü go harü ja yu hnini 'be'a gätho øt'a ra Jesús, nε man'da xun ngu bi mba bü mi 'büi ngue da 'yøse u 'be'a i man'a, ngue in nde dín hocpa yün u i hεmp'i 'da'u. Nε xun ngu bi hoc'a ra Jesús, madague'a hønt'a go mán u mi hεmp'u. ¹⁶ Nu'a ra Jesús büya mi pa bü ma'ueni guepü hingui 'büh yu jä'i, dín yäni Ojä.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da mi ts'a rá jq'i

¹⁷ Nu n'da ra pa bi xänba yu jä'i ra Jesús. Nε mi 'büpü 'da yu fariseo nε 'da yu xänbate nijä, xp'i 'yε'u hønübü go harü i ja yu hnini bü ra xεqui Galilea nε ra

xεqui Judea, nεpυ ra dahnini Jerusalén. Nε nu'a ra Jesús bi 'yut'u ngue min 'youi xυn ngu rá ts'edi Ojā 'bυ mi hoc yυn zāman'u. ¹⁸ Nε bi zōm bυ 'da yυn 'yohυ, bá tu n'da ran 'yohυ xυn υ, mi ts'a rá jā'i a, ox ra 'beza. Nε min nde xtán yυrpυ mbo 'bυh ra Jesús. ¹⁹ Pε εmme dυ yυ jā'i bυ ja ra goxthi, nε hin hapυ sá dí yūt'i. Janangue'a bi zix ra dārgεhe bυ maxōts'e ra ngu, nε bi xospa rá 'bet'e nε bi çā'ma ran 'yohυ bυ made i 'bā'a ra Jesús. Nε ox ra 'beza 'bυ mi çamp'u. ²⁰ Bi bāh ra Jesús bōya gue i εç'yei xυn ho υ yυn 'yohυ gue i ja rá ts'edi a, 'bυ mi nu'a bi 'yōt'u. Janangue'a bi 'yεmp'a ra dārgεhe:

—Amigo, ya ma punbi ni ts'oqui, bi 'yεmbi.

²¹ Pε nu'υ yυ fariseo nε yυ xānbate nijā bin 'yεmzεhe υ: “Hanja na ran 'yohυ ngue εna da 'yōt'a i ōt' Ojā, nε ya εna sá di punba rá ts'oqui n'da ra jā'i. Hingui numansu Ojā na,” bi 'yεmp'υ yυ xānbate nε yυ fariseo.

²² Pε nu'a ra Jesús i pādi 'be'a im bεn'υ, nε bi 'yεmp'υ:

—Hanja in jabυ guím bεmhυ. ²³ Ha guím bεmhυ ngue nte ní mbatho dá xicā ran 'yohυ, ngue rá ts'oqui ya xυm punbi. Ha guím bεmhυ man'da xqui pāhmbυ ngue i ja ma ts'edi 'bυ ga xifi da ndants'i, din 'yo. ²⁴ Pε ga ut'ahυ ngue i ja man t'εdi ua ja ra hāi ga punba yú ts'oqui n'da ra jā'i, ngue ga japi din 'yo na ran 'yohυ, guεcā gue dán jā'igā ua ja ra ximhāi, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nε nubūya bi 'yεmp'a mí ts'a rá jā'i:

—Dami ndants'i, gui çax ni fīdi nε gui mba ni ngu, bi t'εmbi.

²⁵ 'Bex bi ndants'a ran 'yohυ bi gax rá fīdi nε bi mba rá ngu, nε bi 'yεspa Ojā bυ ní mba. Nε gātho yυ jā'i mi 'bυpυ bi nu 'be'a bin ja. ²⁶ Nε gātho bi hyonya tho ho υ, nε bin su, bi 'yεspa Ojā nε bi 'yεn'υ:

—N'da ran t'ōt'e nuixte dá nuhυ ra pa jabυ ya, bi 'yεn'υ yυ jā'i.

Ra Jesús bi xih ra Leví da denni

²⁷ M'bejua būya, bi bōm bυ ja ra ngu ra Jesús, nε bi thopυ mi hu'a ra Leví, guεpυ mí hac rán ju't'i ra hāi, nguetho ra hyaçahāi a. Nε nu'a ra Jesús bi 'yεna: —Dami tengui, bi t'εmp'a ra Leví.

²⁸ Nu ra Leví būya, 'bex bi ndants'a, bi zopυ gātho mi ja nε bi den'na ra Jesús.

²⁹ Nε nu'a ra Leví būya, bi 'yōt'a n'da ran sihme xυn ndoho bυ ja rá ngu, ngue bin sihme bυ ra Jesús. Nε bi zōm bυ ja ran sihme xυn ngu yυ hyaçahāi nε xυn ngu mí da yυ jā'i, 'darpυ bin sihmehυ ra Jesús. ³⁰ Pε nu'υ yυ fariseo nε yυ xānbate nijā bi 'yεna:

—Hanja gní sihmehυ yυ dādits'oqui nε yυ ziyate hyaçahāi, bi t'εmp'υ yú xādi ra Jesús.

³¹ Nu ra Jesús bi xi a n'da ran t'uti 'bυ mi dāt'υ:

—To'o i 'bυh mán zaqui hingui hon'a to'o da 'yōthe, pε hōnt'a to'o xυn υ i hon'a da 'yōthe. ³² Nugā ma 'befigā ngue ga xih yυ dādits'oqui di pāh yán 'yomfēni. Pε nu'υ to'o εnse mahoqui yú mbūi, nε hingui sá ga zε'υ, bi 'yεn'a ra Jesús.

Bi t'ān'na ra Jesús hanja him bi 'yε't' yán sihme yú xādi

³³ Nε bi t'εmp'a ra Jesús:

—Nu yú xādi ra Xuua Nxixyā nzāi ε't' yán sihme 'bυ i yāui Ojā, nε'υ yú xādi yυ fariseo, pε nu ni xādi hin jam'bυ ε't' yán sihme. Hanja ngue in jabυ, bi 'yεmbi.

³⁴ Nu ra Jesús bi dāti:

—Pε nu'υ i 'bυpυ ja ran thāti, hin da du yú mbūi nguetho 'bυpυ a ran 'yohυ din thāti. Hin da 'yεna ngue hin din sihme υ. ³⁵ Pε da zōn ra ora da ts'ispa a ran 'yohυ, nε ja da 'yε't' yán sihme būya, bi 'yεn'a ra Jesús.

³⁶ Ne xø bi xih man'da ran t'uti, ngue da 'yuti hingui sä yá xädizehe ra Jesús da den'na ran yonxädi, ne bi 'yẽmp'ũ:

—Njo'o n'da ra ja'li da xen ma'da'yo rá pahni ngue da mbørba rá 'yapahni, nguetho nu'bu da mbørba a, hin da bõmanho ne di ts'ontho a ma'da'yo. ³⁷ Ne njo'o to da xirpu ra 'yaxfani mbot'asẽi ra vino ma'da'yo, nguetho nu'bu bin hogui, da fõh ra 'yaxfani buya. Ne dim fãn ra vino ne di ts'on'a ra 'yaxfani, gãtho dim 'bedi. ³⁸ Nu'a ra vino ma'da'yo da sirpu ma'da'yo ra xifani, ngue hin dim 'beh ra vino, ne xín din ts'on'a ra xifani.

³⁹ Ne to'o in zai i si ra nyomvino, pe hingui nde a ra vino ma'da'yo, nguetho man'da xẽ cẽhi ra nyomvino, ẽn'ũ. Guín jahũ bu ngue hin guí numanhohũ man xädigã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

6

Ra Jesús bi ma 'be'a da t'õt' ra pa ran säya

¹ Nu n'da ra pa ran säya, nu ra Jesús ne yá xädi bi thopu ja n'da ran uatrigo. Nu u yá xädi bi duc'i 'da yu trigo. Bi dẽnt yá 'yẽ'ũ yu trigo, bi za buya. ² Ne nu'ũ 'da yu fariseo bi 'yẽmp'ũ:

—Hanja in jabũ guí øthũ, nguetho i mam bu ja man t'ẽdihũ hingui sä gui 'yøthũ ra 'befi a ra pa ran säya, bi 'yẽn'ũ.

³ Nu ra Jesús bi ðati:

—Ha hin guí paĩmbũ 'be'a mam bu ja rá søcuã Oja ngue ne'a ra David bi mbesta man'da rán t'ẽdi Oja, ne'ũ min 'yohũ, nu'bu mi tumanthuhu. ⁴ Nu'a ra David bi yarpu ja rá ngu Oja ne bi zi yu thuhme rán t'unni Oja oxpu ja ra mæxa, ne bi un'dũ min 'yohũ. Ne hõnse yu mbãja i sä da zi u. Pe hin guim bẽmhbu ra ts'oqui bi 'yøt'a ra David ne yun 'yohũ nguetho xan ho bi 'yøt'ũ, bi 'yẽn'a.

⁵ Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yẽna:

—Ne nugã ngue dán ja'igã ua ja ra ximhãi, dra Hmugã, ne ja man t'ẽdi ga mangã 'be'a da 'yøt' yu ja'i ra pa ran säya.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohũ mi mbedi rá 'yẽ

⁶ Ne xø man'da ra pa ran säya, nu ra Jesús bi xãnba yu ja'li bu ja ra nijã. Ne mi 'bũpu n'da ran 'yohũ ra mbedi rán 'yẽi. ⁷ Ne'ũ 'da yu xãnbate nijã ne 'da yu fariseo mi 'bũpu, mi tõmthoho, in nde da nu 'be'a da 'yøt'a ra Jesús ra pa ran säya, nguetho in nde di yap'a. ⁸ Pe nu ra Jesús i paði 'be'a im bẽn'ũ. Ne bi xi'a ran 'yohũ mi ja rá mbedi'yẽ:

—Ba ẽcua, damim 'bãcua da nu'a yu ja'li, bi 'yẽmbi.

Ne 'bex bi mba bu ran 'yohũ. ⁹ Nu ra Jesús bi 'yẽmp'ũ buya:

—'Be'a i mam bu ja man t'ẽdihũ, nda'a xun ho ga øthũ. Ha i mam bu ga øthũ ran ho uague ran ts'o ga øthũ ra pa ran säya. Uague i man bu gan yãnbahũ rá te n'da uague i mam bu ga jafũ da du n'da a ra pa ran säya, bi 'yẽn'a ra Jesús.

¹⁰ Nubuya, nu ra Jesús bi hyẽt'ũ yu ja'li, ne bi 'yẽmp'a ran 'yohũ:

—Dami juãn ni 'yẽ.

Nu'a ran 'yohũ ni juãn rá 'yẽ, ne bin hogui xun ho. ¹¹ Pe nu yu fariseo ne yu xãnbate nijã ẽmme bin cue'ũ ne bi hyoni 'be'a sä da 'yørpa ra Jesús.

Ra Jesús bi huahn'dũ 'de'mayoho yá xädi

¹² M'ẽjua buya bi mba bu ja n'da ra nyuni ra Jesús, haxa ín yaui Oja.

¹³ Nu'bu mi hyats'i bi zohn'dũ yá xädi ngue i ja a da xifi mahøn'a. Ne bi huahni 'de'mayoho din 'yohũ ngue yá 'bãihũ. ¹⁴ Ne nu'ũ bi huahni, gue'a ra Simón t'ẽmbi ra Pedro, gue'a rá thuhu bi xih ra Jesús a. Ne'a ra Andrés, rán 'yohũ a ra

Simón, nε ra Jacobo, nε ra Xuua, nε ra Felipe, nε ra Bartolomé. ¹⁵ Nε ra Mateo, nε ra Tomás, nε man'da ra Jacobo rá ts'unt'ε ra Alfeo, nε ra Simón Zelotes, ¹⁶ nε ra Judas rán 'yohu ra Jacobo, nε ra Judas Iscariote, gue'a xí dá'a ra Jesús 'bη m'bejua. Nε gue'ε bi huan'na ra Jesús ε ngue yú 'bāihη.

Xηη ngu yη jǎ'i bi xānba a ra Jesús

¹⁷ Nubηya, nu ra Jesús nε yú xādi bi gǎpη ja ra nyuni nε bin theηη xηη ngu yη jǎ'i bη xηη juāni, bí nεxpη yη hnini ra xεqui Judea, nεpη ra dāhnini Jerusalén, nεpη ndendādehe, guerpη i ja ra hnini Tiro nε ra hnini Sidón. Nε nu'ε, bi zōm bη ngue in nde da 'yōde 'be'a man ra Jesús, nε nu'ε mi'da bηya, in nde da mba ma hoqui ε. Nε nu ra Jesús bi hoc'ε. ¹⁸ Nε xηη ngu ε min 'yohu ra zjthu bi zōm bη, nε nu'a ra Jesús bi hyōn'a thi ε. ¹⁹ Nε gātho ε min nde da dārpa rá jǎ'i ra Jesús, nguetho gātho yη hyēnni bi hoc'a nange rá ts'edi.

Ra Jesús bi ma to'o din johya nε to'o da nu ra dumbwi

²⁰ Nε nubηya, nu ra Jesús bi hyēt'ε yú xādi nε bi 'yεmp'ε:

—Guí hyoyahη, pε ya gá cūthη bη di manda rá ts'edi Ojǎ janangue'a majǎpi ahη.

²¹ Nε guí tumanthuhη, pε Ojǎ di ja ahη gui tīmhbη a guí homhbη, janangue'a majǎpi ahη.

Nε guí sāhη ra dumbwi ya, pε Ojǎ da hyut'a ni mbwiηη, janangue'a majǎpi ahη.

²² Nε ngutho 'bη i san ahη yη jǎ'i, nε' bη i 'uegue nange ahη, nε' bη di c'āman'ε ahη, nε' bη da ndōm mants'ō ni thuhηη ngue gui tēngahη, guecā ngue dán jǎ'igǎ ua ja ra ximhāi, guemhma majǎpi ahη. ²³ Gan johyahη, da hyu ni mbwiηη 'bη din jabu da 'yōt'ahη yη jǎ'i, nguetho ngutho bi t'ōrpa ε yη pōngahyǎ mam'bet'ō, nε i ja 'be'a din 'da ahη ngue am 'be'ts'i mahēt's'i, bi 'yēn'a ra Jesús.

²⁴ Nε xō bi 'yεmp'ε:

—Pε í huēhi maha ahη gη mēmbetiηη ngue hōnt'a ni mbeti guīm bēmhbη, nguetho ya hin guin nuhη man'da ran johya njām'bη da guadi.

²⁵ Nε í huēhi maha ahη, ngue guí εmhbη hin te gadí 'bēhmbη, pεgue gan tumanthuhη.

Í huēhi maha ahη, ngue ja nin johya zēhēη, nguetho m'bejua da du ni mbwiηη.

²⁶ Í huēhi maha ahη ngue gātho i mamanho nange ahη yη jǎ'i. Bin jabu yη hyāte pōngahyǎ bi numanho gātho yη jǎ'i, bi 'yēn'a ra Jesús.

Dami huεc nin suiηη, bi 'yēn'a ra Jesús

²⁷ Pε dami 'yōhmbη na ga xi ahη ya, bi 'yēn'a ra Jesús:

—Guí huεc nin suiηη nε guí 'yōrpa ran ho ε to'o i numan'ε ahη. ²⁸ Nε dami 'yǎp Ojǎ da mbǎx'ε di c'āman'ε ahη, nε guí 'yǎp Ojǎ da 'yēnsa rán jǎpi ε di un'nahη. ²⁹ Nε nu' bη n'da da mbep'a ni 'yoguhη, guí 'bāt ni hmihη da mbep'a man'da nguadi ni 'yoguhη. Nε nu' bη n'da da gǎn'na ni cotohη, nε'a ni pahni gui unhdη. ³⁰ Dami unhdη 'be'a gātho da 'yā ahη, nε nu'a da thǎn'nahη hingui 'yāhmbη. ³¹ Nu' bη guí ndehη da 'yōt'ahη ran ho ni mijǎ'ihη nde' bη guí 'yōrpanη ran ho.

³² Pε nu' bη hōnt'ε di huεc'ahη gui huεjη, hin te di muui a 'bη, 'da'angu gá 'yōthη η him mahoqui yú mbwi. ³³ Nε nu' bη hōnt'ε bi 'yōt'ahη ran ho guí ōrpanη ran ho, hin te di muui 'bη, nguetho in jabu ōt'ε him mahoqui yú mbwi. ³⁴ Nε nu' bη hōnt'ε guí pahmbη i jut'í guí hmit ni mbetiηη, hin te di muui 'bη, nguetho gue'a i ōt' yη ts'om'bāi, di hmit yú mits'om'bāihη ngue im bēni da mba ma cospi

rá mbeti. ³⁵ Pe dí xi ah_u, dami huɛc nin sui_h_u, ne gui 'yɔrpa_h_u ran ho _u, ne gui hmith_u madague'a guí p̄adi hin di cos'ah_u. Nu'b_u ngubu_u gui 'yøth_u, gue'a nám f̄adi gue yá t'ahni ah_u Ojã. Ne i ja 'be'a di 'da ah_u Ojã b_uya. Nguetho gue'a i øt' Ojã, gãtho i ørpa ran ho madague'a hin da 'yɛn'ua: “Jamadi Ojã.” Ne gãtho i ørpa ran ho madague y_u ts'om'bãi _u. ³⁶ Dami huɛc ni mija'ih_u tengutho b_u i huɛc'ah_u Ojã ma Tah_u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Hin gui 'yɛmh_u bi 'yøt' y_u ts'oqui _u mi'da y_u ja'i

³⁷ Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yɛna:

—“Nuna bi 'yøt' y_u ts'oqui,” hin gui 'yɛmh_u, ne hin da t'ɛn'ah_u gá 'yøth_u y_u ts'oqui 'b_u. Ne 'yo gadí yaf_u ni mija'ih_u ne hin da zep'ah_u Ojã, pe gam punbah_u ne Ojã di pun'nah_u b_uya. ³⁸ Dami un'd_u 'be'a i hon ni mija'ih_u, ne Ojã man'da x_un ngu di co'ts'ah_u ne dim fons thoho a di 'da ah_u xinda gue'a gadí un ni mija'ih_u. Nguetho da 'yøt'ah_u Ojã tengu guí ørpa_h_u ni mija'ih_u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁹ Ne xø bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yɛna:

—Hingui sã n'da ra xädã da 'yut ra 'yu rá mixädãui, ts'arpu_u thoho da dãp_u ja ra hyɛ _u. Ne ngutho n'da ra ja'i hingui sã da 'yut ran ho rá mija'iu_i 'b_u hingui paɛɛ ran ho. ⁴⁰ Ne ngutho n'da ra xädi, man'da hingui ngu p̄adi xinda gue'a rá xänbate, ne nu'b_u bi juah rán xädi, 'da'ingu i pa_hmi a. Nu'b_u ts'atho i pa'a ra xänbate ne ts'atho i pa'a rá xädi.

⁴¹ Ne hingui sã gui mamh_u nangue to'o i ja z_u ts'ua ran ts'o 'b_u x_un ts'o ni mbuih_u. ⁴² Hanja gní 'yɛmh_u gui zehmb_u _u mi'da y_u ja'i di hoc yá mbui, ne ɛmme go x_un ts'o ni mbuizeheh_u. Jatho 'be gui hoczehe ni mbuih_u, ja da zã gui zehmb_u _u mi'da, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nangue rán dät'o dí fq'a ra za

⁴³ Ne man'da bi man'a ra Jesús ngue bi 'yɛna:

—Nu n'da ra hogaza hingui sã din z_uh yán dät'o ngue hingui ho. Ne ngutho a n'da ra za hingui ho, hingui sã din z_uh yán dät'o x_un ho. ⁴⁴ Nu yán dät'o i z_upu, gue'a ctí pa_hmb_u 'be'a ni za a ra za, nguetho hingui sã din z_uh yán dät'o ngue y_u higo b_u ja ra 'u_inza. Ne xín din z_uh y_un dät'o ngue y_u uva b_u ja y_u t'ax'u_ini. ⁴⁵ Ngutho n'da ra ja'i x_un ho rá mbui, i øt' ran ho tengu i ja b_u mbo rá mbui. Ne ngutho n'da ra ts'om'bãi i øt' ran ts'o tengu i ja b_u mbo rá mbui, nguetho gãtho a i ja b_u mbo rá mbui n'da, gue'a ní bøn rá nde n'da a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Rán t'uti _u i øt'a man ra Jesús ne'ua hingui øt'e

⁴⁶ Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Hanja gní 'yɛn_u ni hmu_u ne hin guí øth_u 'be'a dí xi ah_u. ⁴⁷ Ga xi ah_u rán t'uti _u i øt'a dí mangã. ⁴⁸ Nu'ua, i øt'e tengu bi 'yøt'a n'da ran 'yoh_u bi hyø'a n'da rá ngu, ne x_un hɛ bi 'yamp' ra häi ngue da mbãmp' y_u ja_udo. Ne nu'b_u mam bá ɛh ra mboxthe, nte bi jap'a ra ngu, nguetho mbo bim foxa ra ja_udo. ⁴⁹ Pe nu'ua i øh ma nde ne hingui øt'a dí mangã, rán t'uti _u tengu n'da ran 'yoh_u bi hyøh rá ngu ne bi 'yɛx maxøts'e y_u ja_udo, ne nu'b_u mambã ɛ'a n'da ra mboxthe, 'bex bi yøt rán ngu b_uya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹ Ne nu'bu mi gua'a man'a ra Jesús, bi mba mahon'a bu ja ra hnini Capernaum. ² Ne mi 'bupu n'da ra hmudofui, ra mengu bu Roma a. Ne xun'u n'da rá 'yehé, nde da du. Ne nu'a ra hmudofui emme madi huɛc'a rá 'yehé. ³ Ne nu'bu mi 'yode 'bupu ra Jesús bá pɛhni 'da ya ngarbi bu ja ra hnini ngue da zix'a ra Jesús di hocpa rá 'yehé. ⁴ Ne nu'bu mi zom bu 'buh ra Jesús, bi 'yap ra mate da mba, ne bi 'yɛmbi:

—Dín nde gui 'yørcahe ra mate gui mba, nguetho nu'a ra hmudofui ra hocja'i a, ⁵ ne emme di huɛgahu ngue dyu judiohu. Ne nu'a bi guzehe a í thòh ma nijahu, madague hing ra judio a, bi 'yɛmbi.

⁶ Nu ra Jesús bi mbähä, ne nu'bu mi ts'utho da zom bu ja rá ngu a ra hmudofui, pɛ nu'a ra hmudofui bá pɛhni 'da yú amigo mahon'a, din c'athu a ra Jesús, da 'yɛmbi:

—Hingui jatho gui som bu ja ma ngu, nguetho nugä hin dí sucä tengu i, ⁷ xingui sä ga ɛna ga mba gan yaui, ne hin drá judiogä. Pɛ dí paɔi ngue i ja ni ts'edizhe, ngue nu'bu guim ma da yaui, ne 'bex gue da yaui. ⁸ Tengu thohogä bin 'dac'i ts'u man t'edi, ne nu'bu i ja 'be'a dí xi u ma dofui, ne'u ma 'yehé, 'bexgue 'dahmantho in ja. Ne ngutho i, sä guim mantho bu gui 'bäi ne 'bexgue da yan buya, bi 'yɛn'a ra nde bá pɛhna ra hmudofui ngue bi man'u yú amigo. ⁹ Nu ra Jesús bi hyonya thoho 'bu mi 'yø'a bi man'u yan 'yohu ngue bá pɛhna ra hmudofui, ne bin yɛgui bi xi'u mí tenni, ne bi 'yɛna:

—Xínga n'da ma mijudiohu dá ɕingä ngue i ɛc'yɛi i ja ma ts'edi tengu a ran 'yohu, bi 'yɛn'a ra Jesús. Nuya bin ja a bi 'yäqui, bi 'yɛna.

¹⁰ Ne bi mbeng bu ja ra ngu u yú amigo a ra hmudofui buya, ne bi nu'a rá 'yehé ra hmudofui ngue ya xí zä.

Nu ra Jesús bi xox rá ts'unt'u n'da ra xisu xí du rá ndø

¹¹ Man'da ra pa buya, ra Jesús bi mbähä yú xädi bu ja ra hnini Naín. Ne xun ngu ya ja'i mi tenni. ¹² Ne nu'bu mi zom bu ndehnini, ba ɛpu ya 'yägüi, ba tu rá ts'unt'u n'da ra xisu xí du rá ndø. Ne njo'o man'da rá ts'unt'u. Ne xun ngu ya ja'i min 'yohu ya 'yägüi. ¹³ Ne nu ra Jesús 'bu mi nu a ra xisu buya, bi huɛc'a ne bi 'yɛmbi:

—O gui zoni, ɛn'a.

¹⁴ Ne nubuya, bi dä'a ra huada mi o ra du a ra Jesús ne bim 'bä'u yan dute. Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra du buya:

—Grá ts'unt'u, dami ndants'i, bi 'yɛmbi.

¹⁵ Ne nu'a xí du 'bex bi ndants pu ja rá huada ne bin ya. Nu ra Jesús buya, bi xi'a rá mbe da zits'i. ¹⁶ Ne gätho ya ja'i mi 'bäpu bin su, ne bi 'yɛspa Oja u.

—Nuya, n'da ra pøngahya nuixte dí 'buhmbu ua, ne Oja da yanju ya, yú ja'igähu Oja ya, bi 'yɛn'u.

¹⁷ Ne gätho ya ja'i mi 'bupu, ne pu ra xɛqui Judea, bi ma 'be'a bi 'yøt'a ra Jesús.

Ra Xuua Nxixya bi mbɛhni 'da da 'yänni to'o a ra Cristo

¹⁸ Ne bi si'a ra Xuua Nxixya 'be'a bi 'yøt'a ra Jesús, bi man u yú xädi.

¹⁹ Janangue'a nu ra Xuua bi zon'du yoho yú xädi ngue da mbɛn bu 'buh ra Jesús ne da 'yänni: “Ha gue'e ra Cristo mi hma ba ɛhe, uague ga thoqui ga tømhbé,” gui 'yɛnu, bi 'yɛn'a ra Xuua. ²⁰ Ne nu'bu mi dɛn'a ra Jesús u yám 'bɛhni ra Xuua, bi 'yɛmbi:

—Nu'a ra Xuua Nxixya bá pɛngä 'be nguetho in nde da badi gue'bu gue'e ra Cristo i hma ba ɛhe, uague ga thoqui ga tømhbé, bi 'yɛn'u.

²¹ Ne 'bex bi hoc'u 'da yu hyenni a ra Jesús baya, ne bi hyon'a thi yu zithu ngue mín 'yohu 'da yu ja'i, ne bi xocpa yá dá yu xädä. ²² Ne nubaya, bi 'yemp'u yá xädi ra Xuua:

—Ní mbé ya, gui xihmi ra Xuua 'be'a gá nuui ua, ne 'be'a gá 'yohmi ya. Gui 'yenui: “Nu yu xädä i nu ran nequi ya, ne yu dogua i sä i 'yo ya, ne nu'u mi hemb ra t'axca'ya bi yan'u ya, ne yu gogu i ohnahya ya, ne'u xi du bi ndants'i, ne yu hyoya i o'a ran ho ma'da'yo ya. ²³ Din johya u to'o i ec'yei xan ho, ne hin di u't' yá mbui u,” gui 'yenui, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁴ Ne nu'bu mi mbenc'u yám 'behni ra Xuua baya, nu ra Jesús bi ma 'be'a ot' ra Xuua, ne bi 'yemp'u yu ja'i:

—Nu'bu gá mbähä bu ma'ueni ngue gá nuhu ra Xuua, 'be'a gá bémhbu ngue gua nuhu bu. Ha guá nuhu n'da ran 'yohu xan güent'i tengu n'da ra xithi i en ran dahi. ²⁵ Uague gá nuhu n'da ran 'yohu mi he ra pahni xam hmadi. Pè nu'u, 'bupä ja ra ngunts'ut'abi u. ²⁶ Uague guá nuhu n'da rá pøngahya Ojä. Majuani a gá nuhu, ne hinga hont'a n'da rá pøngahya Ojä, pè nu'a, xan hets'i rá ts'edi xinda gue'u mi'da yu pøngahya. ²⁷ Gue'a ra Xuua i hmam bu ja rá söcuä Ojä, gue i éna:

Nugä, ga pehn'na n'da mam 'behni dim 'bet'o bu gní mba, da xih yu ja'i da döp'le xan ho, i ém bu ja rá m hman Ojä, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁸ Xinga n'da ra ja'i mi 'bui ngue nuixte rá 'befi tengu ra Xuua. Pè nu'a to'o dim 'bupä di manda rá ts'edi Ojä, nu rá 'befi da 'yörpü madague'a ts'atho, pè man'da nuixte a xinda gue'a ra 'befi i ot' ra Xuua ya, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁹ Ne nu yu hyacahäi ne mi'da yu ja'i xí xixyaba ra Xuua Nxixya, 'bu mi 'yö a bi man ra Jesús, bi ba'u xan ho i ot' Ojä. ³⁰ Pè nu yu fariseo ne yu xänbate nija, ngue him bi nde'a ran xixya bi 'yot' ra Xuua, him bi numanho'a bi nde Ojä da 'yörpa'u. ³¹ Ne xö bi 'yén'a ra Jesús:

—'Be'a nín t'uti ga xi ahü ngue gui pämbu 'be'a guí othu. ³² Guí othu tengu ot' yu t'uhni 'bu in éni ne i émp'u yá mit'uhnih: “Nugähe, dá pehmbe ra 'bida pè nu'ahu hin gán nehmbu,” éni 'da. Ne xö éni'u mi'da baya: “Pè nugähe, dá pehmbe yu thuhu tengu'bu xan du n'da, ne nu ahü hin gán zomhbu,” éni'u mi'da. ³³ Ne ngutho guí othu tengu ot' yu t'uhni, ngue nu ra Xuua Nxixya bi zöcuä, ne him bin sihmeu yu ja'i ne xim bi zi ra vino. Pè nu ahü gá 'yemdahu in 'youi ra zithu. ³⁴ Pè nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ne bá écä ne dí sihmehe yu ja'i, ne nu ahü sä guí énjü drá hyägugä ne drá mihniä, ne guí énjü dín amigogähe yu ziyate hyacahäi ne yu ts'om'bäi. ³⁵ Pè nu'bu majuani i ja rán 'yomfëni n'da, da badi to'o u ngue majuani bi un rán 'yomfëni Ojä, bi 'yén'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bin sihme bu ja rá ngu n'da ra fariseo í Simón

³⁶ Ne n'da ran 'yohu mí ten rán xädi yu fariseo, bi xi'a ra Jesús din sihme bu ja rá ngu. Ne bi mbähä ra Jesús baya, din sihme bu. ³⁷ Ne nu'a n'da ra xisu ra 'yomt'ëni a, ne nu'bu mi 'yöde 'bupä ra Jesús, bi yarpä mi hu a ra Jesús, i tu n'da ra xito án t'ot'e ra do alabastro, mi po ra 'yëthi yamaho, xam hmadi di muui. ³⁸ Ne nu'a ra xisu mi hupä ja rá gua ra Jesús, ne mi zoni. Janangue bi mboxpü ja rá gua ra Jesús a rá guidä, ne bi ducua rá gua yu xtä, ne émmé zäspa rá gua ra Jesús, ne bi xispa rá gua ra 'yëthi yamaho. ³⁹ Ne nu'a ra mengu bu, 'bu mi nu 'be'a i ot'a ra xisu, bi bense: “Him majuani rá pøngahya Ojä a ra Jesús,” nguetho émbi hingui pädi ra 'yomt'ëni a ra xisu. ⁴⁰ Nu ra Jesús baya, bi 'yemp'a:

—Nu'i grä Simón i ja'a ga xi'i.

Nu ra Simón bi 'yɛna:

—Gra xānbate, dami xic 'bɛ.

⁴¹ Nu ra Jesús bɛya, bi xih ra Simón n'da ran t'uti, nɛ bi 'yɛmbi:

—Mí 'bɛ a n'da ran 'yohɛ zɔ́i di hmih ra mbɛti. Nɛ mi 'bɛ a n'da ran 'yohɛ bi hmiti cɛt'a cɛnto, nɛ man'da bɛya bi hmiti yote ma'dɛt'a thofo. ⁴² Nɛ nu'ɛ gātho yoho hin'yɛ 'bɛ'a dí co'ts'a ra mbɛti xí mba ma hmiti. Janangue nu'a xí hmih ra mbɛti bɛya, bi punba thofo ɛ. Dami xic ya, Simón, nda'a man'da da bɛn'a ra mate bi t'ørpe, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴³ Nu ra Simón bi dɔ́h pɛya, nɛ bi 'yɛna:

—Masque gue'a ran 'yohɛ min dupate xɛn ngu, man'da da bɛn'a ra mate bi t'ørpe, bi 'yɛna.

—Majuɔ́ni a guím bɛni, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁴ Nu ra Jesús bɛya, bi hyɛt'a ra xisu nɛ bi 'yɛmp'a ra Simón:

—Guí nu na ra xisu 'bɛcua, nu' bɛ má cɛt'ua ja ní ngu xíngui ts'ɛ gá 'dac ra dehe gue xɛá pe't'ä ma gua, pɛ nu ra xisu i hucua, rá guidá í mbercá ma gua nɛ yú xtá í dugá ma gua. ⁴⁵ Pɛ nu'i, hin gá sɛsca ma 'yogu ngue xquí zɛnguagui, pɛ nuna ra xisu him bin hɛ a ní zɛsca ma gua. ⁴⁶ Nɛ nu'i, hin gá cosca ma yɔ́ ra aceite, pɛ nuna ra xisu i hucua, bi xisca ma gua ra 'yɛthi yɛman'u. ⁴⁷ Guehna dí xi a í na, xɛn ngu rá ts'oqui na ra xisu nɛ xɛn ngu rá punbi ya, janangue ɛmme im bɛngá na. Pɛ nu'ɛ im bɛnɛ ts'ɛtho ra punbi í honi, man'da ts'ɛtho im bɛngá ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁸ Nɛ nubɛya, bi 'yɛmp'a ra xisu:

—Ya ma punbi ní ts'oqui ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁹ Nɛ nu'ɛ í sihme bɛ bin 'yɛmzɛhɛ ɛ:

—To'o nín 'yohɛ na, gue í ɛna sá di punba yú ts'oqui n'da, bin 'yɛmzɛhɛ ɛ.

⁵⁰ Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra xisu:

—Gá 'yɛc'yɛigui, janangue ya ma punbi ní ts'oqui ya. Ní mba ya nɛ gan johya, bi 'yɛmbi.

8

Yɛ xisu bi mbäxa ra Jesús

¹ Nu' bɛ mi tho'í 'da yɛ pa, nu ra Jesús bi mbähá 'de'mayoho yú xädi bɛ ja yɛ hnini, nɛ bi mam bɛ 'bɛpɛ ní manda rá ts'ɛdi Ojá. ² Nɛ bi mbähá a ra Jesús 'da yɛ xisu xí hoc 'bɛ mí ɛ, nɛ'ɛ 'da xí hyɛnba thi yɛ zĩthu min 'yohɛ, nɛ'a ra María ra mɛngu bɛ ra hnini Magdala, gue mín 'yohɛ yoto yɛ zĩthu 'bɛ mi hoc'a ra Jesús. ³ Nɛ'a ra Juana, rá xisu ra Chuzá, n'da ran 'yohɛ im hmu bɛ ja rá ngu ra ts'ɛt'abi Herodes. Nɛ'a ra Susana, nɛ xɛn ngu mí'da yɛ xisu bi mbähá, mí fäx'a ra Jesús nɛ yú xädi nangue yú mbɛti zɛhɛ.

Rán t'uti ra mbomhmudá

⁴ Nɛ xɛn ngu yɛ jɔ́'i bi nɛxpɛ í ja mí'da yɛ hnini, nɛ bim pɛti bɛ 'bɛh ra Jesús. Nɛ nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yɛmp'ɛ:

⁵ —Nu n'da ran 'yohɛ bi mba bɛ ja rá huɔ́hi bá pom bɛ yɛ hmudá. Nu'ɛ 'da yɛ hmudá bi zo bɛ ja ra 'yu, nɛ nu yɛ jɔ́'i bi nɛm bɛya nɛ yɛ doja bi za. ⁶ Nɛ 'da'ɛ yɛ hmudá bi zo bɛ ja yɛ ndaxnado, nɛ nu' bɛ mi bɔts'e 'bɛx bi hmanc'a n'dihí, nguetho hin'yɛ ra dehe bɛ ja yɛ do. ⁷ Nu'ɛ mí'da yɛ hmudá bi zo bɛ ja yɛ 'uĩni, nɛ nu' bɛ mi bɔts'e, bi gom' yɛ 'uĩni ɛ, nɛ him bin te. ⁸ Nɛ'ɛ 'da yɛ hmudá bi zo bɛ ja ra hogahäi nɛ bin te xɛn hɔ bɛ, nɛ bin xɔ́ndi, xɛn ngu bin ja, bi 'yɛm 'bɛ mí man ran t'uti.

Nu' u i ja yá zagu, bi 'yò'a dá ma, bi 'yεmp' u yu ja' i ra Jesús.

Hanja bi xih yan t'uti yu ja' i a ra Jesús

⁹ Nu' u yá xádi, bi 'yän' na ra Jesús:

—'Be' a nam bøn' a ran t'uti gá ma.

¹⁰ Nu' a ra Jesús bi 'yεmp' u:

—Nu' ahü, Oja bi ja ahü guí pähmbü 'bεpü ní manda rá ts'edi. Pε nu' u mi' da, dí xih yan t'uti u, nguetho in nu yá dá pε hingui pädi 'be' a in nu, ne i ja yá zagu, pε hingui pädi 'be' a i øde, bi 'yεn' a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be' a nam bøn' a rán t'uti ra mbomhmudä

¹¹ —Nuya, ga xi ahü 'be' a nim bøn' a ran t'uti dá mangä. Nu' u yu hmudä, ra hmεpya rám hman Oja u. ¹² Nu' u bi zo bü ja ra 'yu, ra hmεpya u to' o bi 'yøh rám hman Oja, pε nu ra zǐthu bi japi 'bex bi pumbɛni, ne him bi zä bi 'yεc' yei ngue da mba nhyani. ¹³ Ne nu yu hmudä bi zo bü ja yu do, ra hmεpya u to' o bi 'yøh rám hman Oja ne bin johya 'da yu pa. Pε him bi gopü mbo yá mbüi rá hman Oja ne nu' bü bi zä ra zǐthu u, 'bex bi 'ueh püya. ¹⁴ Ne nu' u yu hmudä bi zo bü ja yu 'uñi, ra hmεpya u to' o bi 'yøh rám hman Oja, pε hont' a bi bɛni 'be' a dí hyuse yá mbüi, ne 'be' a i ja ua, ne 'be' a bi numanhose, hinga xot' a din te bü yoho yu hmudä, ne nte bin ja a ra hoga hmudä. ¹⁵ Ne nu' u yu hmudä bi zo bü ja ra hogahäi, ra hmεpya u to' o bi 'yøh rám hman Oja, ne bi mbes' pü mbo rá mbüi, ne bi xi' u mi' da yu ja' i, ne xun ngu mi' da bi 'yεc' yei nangu'e' u, bi 'yεn' a ra Jesús.

Ran nequi hinga nt' agui

¹⁶ Ne man' da ran t'uti bi ma ra Jesús, bi 'yεna:

—Xinga n' da ra ja' i di sɔc yu bombilla ngue da go' mi, o gue da mbøxpu 'bit'ots' i, pε da 'yεxpu m' batho ngue di nec bü mbo ra ngu. ¹⁷ Ngutho mam hmangä. 'Be' a gätho dí xi a zεhehü, pε jatho gui xihmbü mi' da yu ja' i, janangue' a din ja ran nequi yá mbüi.

¹⁸ Dami jamansuhü xun ho 'bü guí øhmbü mam hmangä, nguetho nu' bü guí øhmbü xun ho, sä guí pähmbü xun ho a mam hmangä. Pε nu' u to' o hingui øde xun ho, di pumbɛni a zü ts' u bi 'yøde, bi 'yεmp' u yá xádi ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to' o rá mbe ne yá cu

¹⁹ N' da ra pa bi mba bü rá mbe ne' u yá cu ngue da nu' a ra Jesús. Pε him bi zä da nu nguetho εmme d u yu ja' i bü mi 'büi. ²⁰ Ne bi si' a ra Jesús i 'bäpü thi rá mbe ne yá cu, in nde da nu a. ²¹ Nu ra Jesús bi dāti, bi 'yεna:

—Nu ma mbe ne ma cu, gue' u to' o i øh rám hman Oja, ne øt' a i mam bü, bi 'yεn' a ra Jesús.

Nu ra Jesús di japi din hε ran dāhi ne ra dehe

²² Nu' a ra Jesús n' da ra pa bi hyu n' da ra mbosa, bi mbähä yá xádi, ne bi 'yεmp' u:

—Ga mbähä bü 'danguadi ra dādehe, bi 'yεna. Ne 'bex bi mba büya.

²³ Pε nu' bü i 'yo' a ra mbosa bü ja ra dehe, bin a' a ra Jesús. Ne εmme nts' edi ran dāhi bi 'yεn' a ra dehe, gue' bü go mi mbo ra dehe bü mbo ra mbosa, nts' ütho a bin ja. ²⁴ Pε nu' u yá xádi, bi 'yents' a ra Jesús:

—Xänbate i, xänbate i, nde da goguahü ra dehe, bi 'yεmbi.

Bi ndants' a ra Jesús, bi hεcu ran dāhi ne ra dehe, bin hε' u büya, ne xun ho ra dehe büya. ²⁵ Nu ra Jesús bi 'yεmp' u yá xádi:

—Hanja, ha zü ts' ütho guí εc' yeigahü.

Pε nu'η yá xádi bin su, ne bi hyonya thoho. Ne bin 'yεmzεhe η:

—'Be'a din 'yεt'ui na ran 'yohη, ne ya 'bexque in ηε'a ran dahi ne ra dehe di ηεcpi, bi 'yεn'η.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohη min 'youi ra zīthu

²⁶ Ne nu'βη min ηε ran dahi, bi thopηya, bi zom βη ja ra hāi Gadara, din hyant'ui βη 'danguadi ra hāi Galilea. ²⁷ Ne nu'βη mi gá'a ra Jesús βη ja ra mbosa, bin c'at'ui n'da ran 'yohη ra mengu βη, min 'yohη yη zīthu a. Ne nu'a ran 'yohη, him mí he rá he, ne him mi 'βηpη ja rá ngu, pε mi 'βηpη ja yηn 'yāgui. ²⁸ Ne nu'βη mi nu'a ra Jesús βηya, 'bex bin danyahmu βη ja rá gua ne nts'edi bi mba'a ra zīthu:

—Nu'i Jesús, rá ts'ant'η i Ojā nuixte, 'be'a gui 'yōrcāhe ya. 'Yōrcāhe ts'η ra mate, o gadí ungahe, ²⁹ bi 'yεn'a ra zīthu 'βη mi xifi da βom βη rá mbai ran 'yohη.

Nguetho na ya'a thoho bi ηnba ran 'yohη ne i ηecta yη cadena i pa thu't'i, nangue rá ts'edi ra zīthu, ne i sixpη ma'ueni mahon'a. ³⁰ Nu ra Jesús bi 'yānba rá thuhu a ran 'yohη.

—Dí n'dan nets'igāhe, bi 'yεm 'βη mi dādi.

Nguetho min 'yohη xηn ngu yη zīthu. ³¹ Ne nu'η yη zīthu bi 'yāp ra mate ra Jesús hin da 'yεntrη hapη bí nets'i, nguεpη ja ra mba'ye xηn ηεtho ne nts'utho.

³² Ne mi 'βηpη xηn ngu yη ts'adi mi sihme βη. ³³ Ne nu yη zīthu bi βom βη ja rá mbai ran 'yohη ne bi yarpη 'bηh yη ts'adi. Ne gātho yη ts'adi 'bex bin tihí, bin gōxpη ja ra nguani, gātho bi zo βη dehe, bim 'bēdi.

³⁴ Nu'η yηn 'yohη mi fāh yη ts'adi, 'bex bi 'dah pηya 'βη mi nu 'be'a bi 'yōt'η yη ts'adi. Bi mba βη ja ra hnini nepη ja yη huāhi, bi ma 'be'a bin ja. ³⁵ Ne xηn ngu bi mba βη, ba nuse 'be'a bin ja. Ne bi nu'a ran 'yohη min 'yohη yη zīthu, mi hupη ja rá gua ra Jesús, mi he rá he. Ya xí yāp βηya. Ne gātho yη jā'i bin su 'βη mi nu 'be'a bi t'ōrpη ran 'yohη. ³⁶ Ne nu'η yη jā'i in 'yohη a ra Jesús, 'βη mi hoc'a ran 'yohη, bi xí'η m'bejua bi zom βη 'be'a gātho bi 'yōt'a ra Jesús. ³⁷ Ne gātho mi 'βηpη ja ra hāi Gadara bi 'yāp ra mate ngue hin din 'yo βη ja ra xεqui a, nguetho εmme min su gātho η. Janangue'a nu ra Jesús, bi hyu ra mbosa mahon'a ne bi mbāhā yá xádi βηya. ³⁸ Nu'a ran 'yohη min 'yohη ra zīthu, εmme in ndehma da den'na ra Jesús. Pε nu'a ra Jesús him bi japi da mba. Pε bi 'yεmbi:

³⁹—Ní mba ni ngu ne gui mam βη 'be'a bi 'yōt'a'a Ojā.

Ne nu'a ran 'yohη bi mba rá ngu βηya, ne bi mam βη rá hnini a ran ho bi 'yōrpη ra Jesús.

Nu ra Jesús bi xoxa rá t'ixu ra Jairo, ne bi hocpη 'yu n'da ra xisu mi ηεmb ra mbji

⁴⁰ Nu'βη mi mbeng βη ra Jesús 'danguadi ra dādehe, εmme bin johya yη jā'i nguetho xηn ngu mi tōmp'η. ⁴¹ Ne 'bex bi zom βη 'bηh ra Jesús a ra Jairo, n'da ra ngarpη βη ja ra nijā, ne bin danyahmu βη ja rá gua, ne bi 'yāp ra mate da mba ra Jesús βη ja rá ngu. ⁴² Nguetho hōnt'a n'datho rá t'ixu mi 'bηi, ngue 'de'ma yonjeya mi pε'ts'i, ne in nde da du. Ne nu'βη mi mbāhā ra Jesús, εmme dη βη yη jā'i βη ní mba.

⁴³ Ne nu'βη mi mba βη 'yu, hin ní zom βη ja rá ngu ra Jairo, bi zη'a n'da ra xisu mí ηεmb ra mbāji, ngue 'de'ma yonjeya mi ηεmp'a ran η. ⁴⁴ Pε nu'a ra xisu βηya bi dārpa rá nyāmpahni βη ja rá xāthā ra Jesús, ne 'bex bin ηε'a ran η mi ηεmbi.

⁴⁵ 'Bex bi 'yān'na ra Jesús:

—To'o bi dārca ma pahni, bi 'yɛna.

Pe gātho ɛ mi 'bāpɛ bi 'yɛmbi: “Njom bi dā'i.” Ne'a ra Pedro ne mi'da yá xādi bi 'yɛmp'a:

—Hanja gní 'yɛna 'bo'o bi dā'a i, ne ɛmmɛ i dɛ yɛ jǎ'i bɛ gní mba, bi 'yɛmbi.

⁴⁶ Pe nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Pe dí pǎdi ngue n'da ra jǎ'i bi dǎqui nguetho ma ts'edigá ín ho'a, bi 'yɛna.

⁴⁷ Ne nu'ɓɛ mi bǎ'a ra xisu hingui sǎ din cōni, ɛmmɛ bin su, ne di fet'i, ne bin dǎnyahmu bɛ ja rá gua ra Jesús, ne bi xifi 'be'a í dǎdi. Ne bi 'yɛna ngue 'bex bi yǎm 'ɓɛ mi dǎdi. ⁴⁸ Nu ra Jesús bi 'yɛmthoho:

—Grá xisu, bi zǎ bi yǎn'i nguetho gá 'yɛc'yɛi i ja ma ts'edi. Ní mba ya ne da hyu ni mbɛi, bi 'yɛmbi.

⁴⁹ Ne yǎi ra xisu a ra Jesús 'ɓɛ mi zòm bɛ 'da yá 'yɛhe ra Jairo xí nɛxpɛ ja rá ngu, ne bi 'yɛmbi:

—Nu ni t'ixu ya bi du'a, sǎti thoho guí pah na ra Hmu, bi t'ɛmp'a ra Jairo.

⁵⁰ Pe nu'a ra Jesús mi øde 'be'a bi man'a, ne bi 'yɛmp'a ra Jairo bɛya:

—O guín su, pe dami 'yɛc'yɛi ne din nu'a ni t'ixu, bi 'yɛmbi.

⁵¹ Ne nu'ɓɛ mi zòm bɛ ja rá ngu a ra Jairo bɛya, nu ra Jesús him bi japi da tho'a mbo yɛ jǎ'i bɛ 'ben'a ra hmute xí du. Hønt'a ra Pedro ne ra Jacobo ne ra Xuua, ne rá mbe ne rá ta ra hmute bi thopɛ. ⁵² Ne mi 'bɛpɛ xɛn ngu yɛ jǎ'i mi zoni ngue xí du'a ra hmute. Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—O guí zomhbɛ nguetho hingui tu na, i ǎtho na, bi 'yɛn'a.

⁵³ Pe nu yɛ jǎ'i bi den'na ra Jesús nguetho mi pǎdi ya xí du'a ra hmute. ⁵⁴ Nu'a ra Jesús bi bentpa rá 'yɛ ra hmute ne bi 'yɛmbi:

—Nu'i grá hmute, dami ndants'i.

⁵⁵ Ne 'bex bi ndants' pɛya, bin ja rá te, bim 'bɛi mahøn'a.

Nu ra Jesús bi 'yɛna:

—Dami 'uimmi na ni t'ixuui ya, bi t'ɛmp'a rá ta ne rá mbe.

⁵⁶ Nu rá ta ne rá mbe bi hyonya thoho ngue bi dǎmbɛni rá t'ixu. Pe nu'a ra Jesús bi xifi njon da xifi 'be'a bin ja.

9

Nu ra Jesús bi mbɛhni 'de'mayoho yá xādi da mamp'a rām hma

¹ Nu ra Jesús bi zohn'dɛ 'de'mayoho yá xādi ne bi un yǎn t'ɛdi ngue da hyøn'a thi yɛ zǐthu in 'yohɛ 'da yɛ jǎ'i, ne di hocua yɛn ɛ i hɛmb yɛ jǎ'i. ² Ne bi mbɛhn'dɛ yá xādi din 'yo bɛ ja yɛ hnini bɛ, ne da mam bɛ 'bɛpɛ ní manda rá ts'edi Ojǎ, ne di hoc yɛn zǎman'a. ³ Ne bi xi'ɛ hin te da hyǎts'i, ne hin da hyǎx rá tǒhø xing ra mbɛti xingá gue mi'da yá pahni. Da mbatho. ⁴ Ne bi 'yɛmp'a:

—Hønt'a to'o rá ngu bɛ guí cǎthɛ, gam 'bɛhmɓɛ bɛ gue 'bɛ go gá thohmɓɛ bɛ ja man'da ra hnini. ⁵ Ne nu'ɓɛ gá cǎthɛ bɛ ja 'da yɛ hnini ne hin da 'yømmanho yɛ jǎ'i bɛ 'be'a guí mamhbɛ bɛ, ne 'bex guí pømhbɛ bɛ ja yɛ hnini ne guí huajɛ rá hǎi i pǎt ni mbonguahɛ, ra hmɛpya ngue guí zohmɓɛ bɛ ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁶ Nu yɛ xādi bɛya bi mba hønɓɛ go hapɛ ja yɛ hnini ne bi mam bɛ ran ho ma'da'yo. Ne bi hoc yɛ hyɛnni.

Nu ra Herodes bi ma bi hyɛcpa rá 'yuga ra Xuua Nxixyq

⁷ Ne mí ø'a ra ts'ut'abi Herodes 'be'a gātho i øt'a ra Jesús, ne bi hyonya thoho. Nguetho nu'ɛ 'da yɛ jǎ'i bi bɛni gue'a ra Xuua Nxixyq a, gue bi ndants' mahøn'a. ⁸ Nu'ɛ mi'da bi bɛni gue gue'a ra Elías a ra Jesús, uague man'da rá pøngahyǎ Ojǎ ngue bi dǎmbɛni. ⁹ Pe nu'a ra Herodes bi 'yɛna:

—Nugä dá manda bi thecpa rá 'yuga ra Xuua Nxixya, janangue'a dí pađi hinga gue'a ra Xuua a guí mamhbü. Pe to'o maha a, bi 'yēn'a ra Herodes. Janangue ɛmmε min nde da nuse a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi 'ujn'ü cat'a mahuqhi yu ja'i

¹⁰ Nu yú xädi büya bá peng bü xi 'behni, ne bi xih ra Jesús 'be'a bi 'yörpü bin 'yo. Ne nu'a ra Jesús büya bi mbäsehü yú xädi bü ja ra hnini Betsaida.

¹¹ Pe nu'bü mi bā'ü yu ja'i harü ní mba a ra Jesús, bi dēnni. Ne nu'a ra Jesús bi zomanho ü 'bü mi zädi, ne bi xi'ü büya 'berü ní manda rá ts'edi Oja, ne bi hoc'ü gätho yün zāman'ü.

¹² Pē nu'bü mi ts'ütho da yuh ra hyadi, gätho ü 'de'mayoho yú xädi ra Jesús bi xifi da 'yet' yu ja'i, da mba bü n'danni ja yu hnini, din sihme bü ne bá opü 'bü bin xui. “Nguetho hin'yü 'be'a da zi ua ma'ueni,” ɛn'ü.

¹³ Pē nu'a ra Jesús bi 'yēmp'ü yú xädi:

—Pē nu'a zehēhü gui 'uimhbü.

Nu'ü yu xädi büya bi 'yēmp'a ra Jesús:

—Pē hōnt'ü cat'a yu hme ne yoho yu t'ühuü i ja ua. Pē hinda hōn 'bü ga tämhbe mi'da yu hme, sä ga 'uimhbe gätho yu ja'i i 'bücua büya.

¹⁴ Nguetho mbε cat'a mahuqhi mi 'büpü yün 'yohü. Nu'a ra Jesús büya bi xi'ü yú xädi di japi 'da n'danni da hyu'i yote ma 'det'a yu ja'i. ¹⁵ Ne bi hyu pü ya gätho tengu xi xifi. ¹⁶ Ne nu'a ra Jesús bi hyān'a ra hme ne yu huü, bi ndōs' mahɛts'i, ne bi ja'p'ü. Ne bi xēni bi un yú xädi di darpa ü yu ja'i. ¹⁷ Ne gätho na ngu yu ja'i bin niyā ne bi bong thoho, 'de'mayo 'bōts'e bi mbēs'ü yú xädi.

Nu ra Pedro bi ma gue'a ra Jesús ra Cristo

¹⁸ N'da ra pa bin yaɛsui Oja ra Jesús, min 'yohü ü yú xädi. Nu'bü mi gua'a bin yaui Oja, bi 'yän'dü yú xädi:

—'Be'a man yu ja'i nanguecä, 'be'a im bēn'ü to'ogä.

¹⁹ Nu yú xädi bi 'yēmp'a:

—Nu'ü 'da i ma gue'e grā Xuua Nxixya. Ne nu'ü mi'da i ma gue'e gra Elías, ne nu'ü mi'da i ma gue'e man'da ra pōngahyā mi 'büh maya'bü ngue bi dāmbēni, bi 'yēn'ü.

²⁰ Ne nu'a ra Jesús bi 'yänzehē yú xädi:

—Pē xi ahü, 'be'a guim bēmhbü to'ogä.

Ne nu'a ra Pedro bi 'yēmbi:

—Nu'i gra Cristo rá Thahni i Oja, bi 'yēmbi.

²¹ Ne nu'a ra Jesús büya bi hecpa yú xädi njon da xifi to'o a.

Nu ra Jesús bi man rán dāte

²² Ne bi 'yēmp'ü:

—Nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, i jatho ga nu ran ünbi xün ngu. Nu ma ngürpihü yu dāc'yēi ne yu ngürpa mbäjä ne yu xänbate nijä hin da 'yēc'yēigui. Ne nu'ü da hyogä ü, pē ná hyu pa ga thāmbēnigä ne dam 'bü mahōn'a, bi 'yēn'a ra Jesús.

²³ Ne man'da bi xi'ü yú xädi, bi 'yēmp'ü:

—To'o gätho in nde da dengui da hyēh rán t'ēdi zehē ne da hyät yün ünbi n'da pa ngu n'da pa, madague da tho. Ne da bēni tengu dīm bēngä. ²⁴ Pē nu'bü 'bü a n'da im bēn rá te, ne i su da nu yün ünbi, pē da nu ran ünbi mazāi a. Pē nu'a hinguum bēn rá te madague da tho 'bü da dengä, di pōh rá te a. ²⁵ Hin te di muui n'da ran 'yohü 'bü da 'yōt'e rá mbeti 'be'a gä i ja ua ja ra ximhäi, 'bü hin da dīn'a ra temazāi.

²⁶ Ne nu'a gätho to'o i pes' rá sä nanguecä ne nanguie mam hmangä, necä hín ga embi ma t'uhni u 'bu bá ecä ua ne gan 'yohe yá hoga m'behni Ojä mahets'i, ne din jagä rá ts'edi Ojä ma Ta, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ²⁷ Pe majuañi dí xi ahü, 'bucua 'da hin da nu ran däte asta gue'bu go di d'u'mi di manda rá ts'edi Ojä ua ja ra ximhäi.

Ra Jesús 'dan'yo bu í nequi bu ja ra t'ohø

²⁸ Mbe ná hyäto pa büya, ra Jesús bi mbähä bu ja n'da ra nyuni ra Pedro, ra Jacobo ne ra Xuua, ngue din yäui Ojä. ²⁹ Ne nu'bu min yäui Ojä a ra Jesús, 'dan'yo bu í nequi a rá hmi ne nu rá pahni emme xün t'axi, di fexni a. ³⁰ Ne 'bex bi nequi bu ra Moisés ne ra Elías bin yähu ra Jesús, mi 'buh maya'bu u. ³¹ Ne bi hyärpu n'da ran nequi haru mi 'bä u. Ne nu'u bi mamhbu 'be'a da t'örpa 'bu bi tho bu Jerusalén a ra Jesús. ³² Pe nu'a ra Pedro ne u min 'yohu bi zuh ra t'aha u, pe nu'bu min nuhu bi nu di hyärpu n'da ran nequi bu 'bäh ra Jesús ne ra Moisés ne ra Elías. ³³ Ne nu'bu ma gueru da mba ra Moisés ne ra Elías, nu ra Pedro bi 'yena:

—Ma Hmu i, emme xün ho ngue dí 'buhmbu ua ya, ga hócähe hyu yu t'angu, 'da'a n'da ni mbetihu. Nu'i, ne ra Moisés ne ra Elías, bi 'yena.

Pe him mim be'n'a mi man'a. ³⁴ Ne nu'bu mi 'yena ra Pedro, 'bex bá ca n'da ra güi bi go'ma ra Moisés ne ra Elías, ne emme bin su'u yá xadi ra Jesús. ³⁵ Ne bi t'örpu n'da ra nde bu ja ra güi ngue bi 'yena:

—Nuna ma ts'unt'u dadí huécä na, dami 'yøhmbu 'be'a i man na, bi 'yena ra nde.

³⁶ Ne nu'bu mi gua'a bi man'a ra nde bu ja ra güi, nu yu xädi bi nu 'bäse bu ra Jesús. Ne nu'u yu xädi, njom bi xi'u 'be'a bi nu'u.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra t'uhni min 'youi ra zithu

³⁷ Nu'bu mi hyax büya, bi gapu ja ra nyuni ra Jesús ne'u hyu yá xädi min 'yohu. Ne xün ngu yu ja'i bin c'athu ra Jesús. ³⁸ Nu n'da ran 'yohu nts'edi bi mbafi:

—Xänbate i, nurqui ts'u ma ts'unt'u nguetho hønna zu n'datho dí si. ³⁹ Ne ja'bu im bent ra zithu ne emme di unba a, i texa hai, ne emme mbafi, ne di fet rá ja'i, ne i soh yu fagui. Ne zai di ja bu ra zithu. ⁴⁰ Ne dá xi'u ni xädi di hoqui, pe nu'u him bi zá bi hoqui, bi 'yena ran 'yohu.

⁴¹ Nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Nu'ahu guexta'a hin gui ec'yeyihu 'be'a dí xi ahü. Ham'mi pa ngue ga töp'a thohohu ngue gui 'yec'yeyigahu.

Ne xø bi 'yemp'a ran 'yohu büya:

—Bá si ua ni ts'unt'u.

⁴² Ne nu'bu bá si ra ts'unt'u, bi bent mahøn'a a ra zithu, bi dexa häi ne nts'edi bi unbi. Pe nu'a ra Jesús bi xi'a ra zithu da bøn'i, ne bi hoc'a ra ts'unt'u büya. Bi xi'a rá ta da zix büya. ⁴³ Ne gätho yu ja'i bi hyonya thoho a rá ts'edi Ojä.

Ra Jesús bi ma mahøn'a rán dqte

Ne guexta'a i ya u yu ja'i ne i ma 'be'a gätho i øt'a ra Jesús. Nu ra Jesús büya, bi 'yemp'u yá xädi:

⁴⁴ —Dami 'yøhmbu xün ho a dí xi ahü ya, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da mba ma dägä bu 'buh yu ts'om'bäi, bi 'yembi.

⁴⁵ Pe nu'u yá xädi him mi pañi 'be'a nam bøn'a i man'a ra Jesús, nguetho Ojä hin ní japi da ba'u, ne bi zu da 'yän'na ra Jesús 'be'a nam bøn'a bi man'a.

Ra Jesús bi 'yut yá xädi nda'a dim 'bet'o

46 Nu'u yá xádi bin junzehe u nangu'e'a to'o dim 'bet'o. 47 Ne nu'a ra Jesús mi paði 'be'a mim beñ u, ne bá si n'da ra t'uhni bi mbämp'u i 'bäi, 48 bi 'yemp'u yá xádi:

—Hønt'a go to'o da zimanho n'da ra t'uhni tengu na ngue i eç'yεigui, necä bi zimanhog 'bu ya bi 'yøt'a. Ne to'o bi zimanhogä nam bøni bi zimanho ma Ta. Ne nu'a to'o i øt'e ngue nte di muui, gue'a dim 'bet'o a, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu'u hingui sɔjɔ, ma amigoh u, bi 'yεn'a ra Jesús

49 Nu ra Xuua buya bi xi'a ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nugähe dá nuhe n'da ran 'yohu bi ndøn'na ni thuhu 'bu mi hyøn'a thi yu zïthu, ne dá hecuahe nguetho him man 'yogähe a ran 'yohu.

50 Pe nu'a ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nde'bu hin xquí hecuahe, nguetho nu'u hingui sɔjɔ ma amigoh u, bi 'yεmbi.

Nu ra Jesús bi dɔmhyɔ ra Jacobo ne ra Xuua

51 Ne ya mi ts'utho da zøn ra pa da mba mahɛts'i ra Jesús. Ne bi nde bi mba bu Jerusalén, madague i paði da mba ma unbi bu. 52 Nu'bu mi mba bu 'yu, bi xifi da tho'u da yá xádi, da hyonbi hapu din säya. Ne nu'u yá xádi buya, bi yærpu ja n'da ra hnini bu ra xεqui Samaria. 53 Pe nu yu jã'i bu hinguin ndepe din säya bu'a ra Jesús, nguetho him bi numanho ngue ní mba ba nu ra dämpeti bu Jerusalén. 54 Ne nu ra Jacobo ne ra Xuua εmme bin cue 'be'a bi man yu jã'i bu buya. Ne bi 'yemp'a ra Jesús:

—Ha guín nde ngue ga mandagä'be ra sibi ba çah mahɛts'i, ne din zø'u gätho 'bucua, bi 'yεn'u.

55 Pe nu ra Jesús bi dɔmhyɔ u yá xádi buya, gue hingui ho a im beñ'u. 56 Ne bi thopu man'da ra hnini buya.

Hyu yun 'yohu εna da den'na ra Jesús

57 Ne nu'bu mi 'yo bu 'yu ra Jesús bi 'yεn'a n'da ran 'yohu:

—Ma Hmu i, nugä ga ten'ni i hønbu go hapu guí mba, bi 'yεmbi.

58 Nu ra Jesús bi 'yemp'a:

—Nu yu haho i ja yá oi bu ja yu hyädo, ne yu doja i ja hapu din säya u, pe nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, hin hapu i jase ma oigä ua, bi 'yεmbi.

59 Nu ra Jesús buya, bi 'yemp'a man'da ran 'yohu:

—Dami tengu, bi 'yεmbi.

Pe nu'a ran 'yohu bi 'yεm buya:

—Grá Hmu, 'be ga äcä ma ta 'bu bi du.

60 Nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Pe gue'u hingui ja ra te ma'da'yo, da 'yã'u xøn du. Pe nu'i gui tengu, gui xih yu jã'i 'berpu ní manda rá ts'edi Ojã.

61 Xø man'da ran 'yohu bi 'yemp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, dín nde ga ten'ni i, pe 'be ga mbagä bu ma ngu dan 'yε'be ma ta ne ma mbe.

62 Pe nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Gätho to'o εna da dengui ne im beñ'a bi zogui, hing yún sähu bu di manda rá ts'edi Ojã u. Nu'a i øt'u tengu øt'a n'da ran 'yohu 'bu i henhäi ne in yçh rá xäthä, hingui uεntho yá the i hequi.

10

Ra Jesús bi mben'du hyate ma'det'a bu ja yu hnini

¹ Nubuya nu'a ra Jesús bi huan'du hyate ma 'det'a yú xádi ne bi mbèhni 'da'i yoho bu ja yu hnini gueru da those ra Jesús. ² Ne bi 'yembi:

—Tenguthoho 'bu ya xø 'yo't'a n'da ra huahi, pe zu yonja'i tho u yu xofo, xun ngu u yu ja'i da 'yεc'yεi, pe go zu yoho thoho u da xifi. Dami 'yāfu Oja ra Hmu ba penh mi'da yu mbe'fi da xih yu ja'i da 'yεc'yεi.

³ Bex gui mbähä ya, ne nugä dí pen'nahu tengu'u yu de'yo 'bu da mba bu 'buh yu zate. ⁴ Ne o gui hax ni mbetihi, xin ni buxahu, xin gui cuxhu ná yopare ni thxfanihu, gui mbäthohu ne hinga nya'a gui zenguah yu ja'i bu 'yu.

⁵ Ne nu'bu gui cuthu bu ja n'da ra ngu ngue di säya ah u a ra mengu bu, gui zenguah, ne gui 'yāfu Oja da 'yεnsa rán japi a ra mengu bu. ⁶ Ne nu'bu in nde rán japi Oja a ra mengu bu, da gohmi a rán japi Oja 'bu, pe nu'bu hinguin nde, nte da gohmi 'bu. ⁷ Ne nu'bu gá sømhbu bu ja n'da ra hnini, gam 'buhmbu bu hapu rá mbadi da mba ma säya ah. Hin gui päpu gam 'buhmbu. Ne gui sihu 'be'a gätho din 'da ah, ne hin gui pes' ni sä gui sihu nguetho gue'a gui tåhmbu a ngue gui xihmbu ráman hman Oja u. Ne njo'o n'da ra mbe'fi ngue hin da mba njut'i. ⁸ Ne hønt'a go má hnini gueru da ts'in ah, gui sihu 'be'a gätho di 'da ah yu ja'i.

⁹ Ne gui hoc'u yun zäman'u i 'bupu, ne gui xihmbu yu ja'i ngue mi ts'utho di manda rá ts'edi Oja ua. ¹⁰ Pe hønt'a go nda'a má hnini gui cuthu, ne nu'bu hin da zin ah yu ja'i bu, gan 'yohu bu ja ra hnini, ne gui 'yεmfu yu ja'i: ¹¹ "Nugähe di huac ma guähe ra fonthi ua ja ni hninihu, ra hme'pya ngue ga sogähe ua. Pe gui pähmbu éna xti manda maha ua rá ts'edi Oja," gui 'yεmfu u. ¹² Ne dí xi ah, nu'bu bi zøn ra pa ran juanbi, man'da xun u tho ran unbi da nu'u, xinda gue'u mi 'bupu ja ra hnini Sodoma, bi 'yεn'a ra Jesús 'bu mi 'yεmp'u yú xádi.

Da ts'änba rá muui yú ts'oqui u him bi 'yεc'yεi ra Jesús

¹³ Í huhi gätho ah gui 'buhmbu bu ja ra hnini Corazín, ne gätho ah gui 'buhmbu bu ja ra hnini Betsaida, nguetho ya gá nuhu yun t'øt'e nuixte dá øt'ä ne hin gá päh nin 'yomfēnihu. Nu yu ja'i mi 'bupu ja ra hnini Sidón ne'u mi 'bupu ja ra hnini Tiro, nu'bu xta nu'u yun t'øt'e nuixte gá nuhu ya, xti päh yun 'yomfēni u, ne xta hye yu pahni tengu yu 'døzä ne xta 'yax yu 'bospi yú ja'i, ra hme'pya ngue εmme tu yú mbai nange yú ts'oqui u. ¹⁴ Ne nu'a ra pa rán juanbi Oja, nu ah man'da da zän'nahu ran unbi xinda gue'u mi 'bupu ja ra hnini Tiro ne'pu ja ra hnini Sidón. ¹⁵ Ne ah gui 'buhmbu bu ja ra hnini Capernaum, gnin 'yεxhu a ngue gui εmhbu gui sømhbu bu mahçts'i, pe hin'na, pe gueru ja ran unbi mazai gui mbähä, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁶ Ne bi 'yεmp'u yú xádi buya:

—Nu'u i øh ni ndehu, tengu'bu ma ndesegä bi 'yø'u. Nu'u to'o hin da zin ahu tengu tho'bu him bi zingä'u, ne nu'u him bi zingä, xim bi zin'a ma Ta bá pengä, bi 'yεn'a ra Jesús.

Bá penc'u hyate ma 'det'a xi mben'na ra Jesús

¹⁷ Nu'bu mambá penc'u hyate ma'det'a yú xádi a ra Jesús bu bi mbèhni, εmme bin johya u. Ne bi 'yεmp'u:

—Grä Hmu, hinga hønt'u yun zäman'u dá hoje pe ne'u yu zijthu dá hømhbhe thi 'bu má ndømhbhe ni thuhu, bi 'yεmbi.

¹⁸ Nu ra Jesús bi 'yεmp'u buya:

—Dá nugä rá hmu y_H zìthu 'b_H gmí taf_H, bi mba häi tengu ra hu_Ei 'b_H x_Hn gäi, bi 'y_Ena, n_E ya dá 'da ah_R ra ts'edi gui taf_H rá ts'edi man sui_H. ¹⁹ P_E madague gui nes'h_H y_H poz_H b_H gui tohomb_H, n_E y_H mboz_H, p_E nte da ja ah_H. ²⁰ P_E hin gan johyah_H ngue bi zä gui h_omhb_H thi y_H zìthu, p_E nu'a gdín johyah_H ngue bi zin ah_H Oj_a n_E bi hyux ni thuhuh_H b_H mah_Ets'i, bi 'y_En'a ra Jesús 'b_H mi 'y_Emp'a yá xädi.

Bin johya ra Jesús

²¹ Nub_uya nu rá Hogand_hi Oj_a bi japi ϵ mm_E di johya ra Jesús, n_E bi 'y_Ena:

—Dí ϵ 'ts'a i nguetho gá japi bi ba'a ni ts'edi ϵ i hon'i, tengu y_H t'uhni ngue hin te i pa_di, n_E hinga gue' ϵ im b_Ense ja y_un 'yomf_Enise gá japi bi ba' ϵ . N_E gue'a gá 'y_ot'e ma Oj_a i, ngue gue'a gá numanhos_E gui σ 't'e, bi 'y_Emp'a Oj_a.

²² N_E man'da bi man ra Jesús, bi 'y_Ena:

—Gätho i ja a ma Ta bi 'daqui. N_E h_onse ma Ta i pa_cä x_Hn ho ngue rá Ts'ant'ugä, n_E h_onsegä rá Ts'ant'ugä dí pa_cä x_Hn ho a ma Ta, n_E' ϵ to'o ga japi da ba'a, bi 'y_En'a ra Jesús.

²³ N_E bi 'y_Emp'a yá xädi:

—Gan johyah_H ngue guín nuh_H a dí σ 'ä ya. ²⁴ Maju_uni dí xi ah_H, x_Hn ngu yá p_ongahy_a Oj_a n_E x_Hn ngu y_H ts'ut'abi mi 'b_Hi, mi nde da nu'a guín nuh_H ya, n_E da 'y_o'a gui σ hb_H ya, p_E him bi zä, bi 'y_Emp'a yá xädi ra Jesús.

Rán t'uti a ran 'yoh_H bi hu_Ec rá mij_a'iui

²⁵ N_E bi z_om b_H 'b_Hh ra Jesús n'da ra xänbate nij_a, im b_Eni da zä'a ra Jesús, n_E bi 'yänni:

—Xänbate i, 'b_E'a sä ga σ 'ä n'dahma din jagä ra te maz_ai, bi 'y_Ena.

²⁶ —Be'a mam b_H ja y_un t' ϵ di ra Moisés, bi 'y_En'a ra Jesús.

²⁷ Nu'a ra xänbate nij_a bi 'y_Ena:

—I mam b_H: “Gam b_Emhb_H Oj_a ra Hmu ngue gätho ma mb_Hi_H n_E gätho ma teh_H, n_E gätho ma ts'edi_H, n_E gätho man 'yomf_Eni_H, n_E ga hu_Ec ma mij_a'i_H tengu b_H nan hu_Ec zeh_H,” i ϵ n rán t' ϵ di Oj_a, bi 'y_En'a ra xänbate nij_a.

²⁸ Bi da'a ra Jesús b_uya:

—Maju_uni gui ma. Nuya gui 'y_ot' ϵ n_E din ja'a ra te maz_ai, bi 'y_Em_bi.

²⁹ Nu ra xänbate nij_a mi pa_p ϵ mbo rá mb_Hi ngue hinga gue'a mí σ 't'e, n_E bi 'y_Emthoho:

—P_E to'o ma mij_a'i'be ga hu_Ecä, bi 'y_En'a.

³⁰ N_E nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti n_E bi 'y_Em_bi:

—Nu n'da ran 'yoh_H mi 'yo b_H ja ra 'yu, bi n_Exp_H Njerusalén ní mba b_H Jericó. N_E nu' ϵ da y_H b_E bi gorpa'yu n_E bi unba'a ran 'yoh_H, n_E gätho ϵ yá pahni mi he bi g_asp_i n_E'a rá mbeti. N_E bi zop_H nden'yu a ran 'yoh_H b_uya, ϵ na da du. ³¹ N_E bi thop_H n'da ra mbäjä, n_E bi nu'a ran 'yoh_H 'b_Em b_H p_E bi mbäthoho. ³² N_E'a man'da ran 'yoh_H, ra mbefi b_H ra nij_a a, bi thop_H, bi nu'a ran 'yoh_H 'b_Em b_H, n_E'a bi mbäthoho tengu bi 'y_ot' ra mbäjä. ³³ P_E nu'a n'da ran 'yoh_H, ra m_Engu Samaria, 'b_H mi thop_H b_uya, bi nu mi 'b_Em b_H a ran 'yoh_H, n_E bi hu_Ec'a. ³⁴ N_E bi xispa ra aceite n_E ra vino b_H xi ts'erb_i, n_E bi mbantpa ra 'b σ 't'e. N_E bi 'y_Exa rá fani b_uya, bi zixp_H ja n'da ra ngun'oi n_E bi jamansu'a. ³⁵ N_E nu'b_H mi hyats'i, bi thop_H ní mba, n_E bi zocpi ts' ϵ ra mbeti a ra m_Engu b_H, n_E bi xifi di jamansu'a ran 'yoh_H, n_E da gurpa rá gastro 'b_H hin dí gua'a 'b_H bá peng b_H ní mba, bi 'y_En'a ra Jesús 'b_H mi man ran t'uti.

³⁶ Nub_uya bi 'yän'na ra xänbate nij_a:

—Xiya, nda'a nín 'yoh_H bi 'y_orpa ran hu_Ecate rá mij_a'iui.

Bi dą'a ra xānbate niją:

³⁷—Nu'a bi mbāts'i.

Nu ra Jesús bi 'yęmp'a bųya:

—Ní mba din jabų gui 'yօrpa ni miją'ihų, bi 'yęmbi.

Ra Jesús bi mba bá nu'a ra Marta ne ra María

³⁸ Ra Jesús ne'ų yá xādi mi 'yo bų ja ra 'yu ní mba bų ja ra hnini Jerusalén, ne bi zօm bų ja n'da ra hnini guepų 'bų'a n'da ra xisu í Marta a. Ne nu'a ra Marta bi xi'ų din sāya bų ja rá ngu. ³⁹ Ne mi 'bųpų n'da rá juhue í María. Nu'a mi hupų i yą ra Jesús, bi 'yօ'a bi man'a. ⁴⁰ Pe nu'a ra Marta, xųn ngu ra 'bęfi i օt'e. Ne bi 'yęmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu'i, ha hin guí արpa ra güenda 'be'a օt' ma cu, nde'bų gui xifi di zęqui, bi 'yęmbi.

⁴¹ Nu ra Jesús bi dąt'a:

—Ma zų Marta, ęmmę guím bęn'a ni 'bęfi. ⁴² Pe n'datho a mahyoni xųn ho, ne gue'a bi huan'na ra María, ne njon di 'uecpa'a mam hmangä í օde, bi 'yęn'a ra Jesús.

11

Ra Jesús bi xānba yá xādi dín yąhų Oją

¹ N'da ra pa bi 'ue'a ra Jesús ne bin yąui Oją. Ne nu'bų mi gua'a bin yąui Oją, n'da rá xādi bi 'yęmbi:

—Ma Hmu'i, dami xāngahe dan yąhe Oją tengu thofo ra Xuua bi xānba yá xādi.

² Nu ra Jesús bi 'yęna:

—Ngubų gui mamhbų 'bų gui yąhų Oją:
Ma Ta ahe,

Da hnumansu ni thuhu

Ne dín ndehe dín ja ua n'dihi ni ts'edi ngue di manda ua.

³ Ne dami 'daje ra hmę dí homhbę ra pa i ja bų ya.

⁴ Dami punga ma ts'oquihe tengu thofo bų na punbahe ų i օrcahe ran ts'o.

O guí hęgāhe da daje ran ts'o,

pe dami yąnje nanguę ran ts'o, gui 'yęmhbų, bi 'yęn'a ra Jesús.

⁵ Ne xօ bi xih man'da ran t'uti ų, bi 'yęna:

—Xi'bų n'da ran 'yohų xtí mba bų rá ngu n'da rá amigo, made ra xui, ne xtá 'yęmbi: “Hmiqui ts'ų hyun thuhmę, ⁶ nguetho nu'a n'da ma amigo ja bi zօm bų ja ma ngu, ne hin'yų 'be'a ga unni da zi,” xtá 'yęmbi. ⁷ Ne xi'bų xtá 'yęmp thofo: “Yo gadí paqui, nguetho ya án thų't'i ma ngu ne ya dá ohmbe gātho ma t'ųhni, ne hingui sá ga ndants'i ngue ga 'da'i,” xtá 'yęntho. ⁸ 'Be'a hmaha xtá 'yօt'a ran 'yohų 'bų. Nu'bų hingui pęs' rá sá di thoqui da 'yāpi, ne guehma da ndants'a rá amigo ne di un'na bi 'yādi, bi 'yęn'a ra Jesús. ⁹ In ja bų 'bų gui yąhų Oją, gui thoqui gui 'yāfų ne sá thocua thofo gui hyąmhbų. Thocua thofo gui hyomhbų ne thocua thofo da zą gui tįmhbų. Thocua thofo guin zohmbų ne Oją da xoc'ahų. ¹⁰ Nguetho gātho to'o da 'yādi da hyąni, ne gātho to'o da hyoni, da dįni, ne gātho to'o da zofa da xocpi, bi 'yęna.

¹¹⁻¹³ Ne nu ahų madague gyú ts'om'bāihų, xíngą n'da ahų gadí unhdų ra pozų ni t'ųhnių 'bų i ā ahų ra huą, ne xíng ra mbozų gadí unhdų 'bų i ā'ahų ra do'օni, pe hօnt'a xųn ho gadí un ni t'ųhnių. Ha maguet'a Oją ma Tahų 'bųpų mahęts'i ngue him ba pęn'nahų rá Hogandąhi 'bų gui āfų a, bi 'yęn'a ra Jesús.

Bi t'emp'a ra Jesús in 'youi ra zïthu

¹⁴Nε mi 'bupɸ n'da ran 'yohɸ hingui sã din yã, nguetho madi goreba ra zïthu. Nε nu ra Jesús bi hyøn'a thi ra zïthu nε bin yã ran 'yohɸ bɸya. Nu yɸ jã'i εmme bi hyonya thoho. ¹⁵Pε nu'ɸ da bi 'yεna:

—Nuna ran 'yohɸ sã i høn'a thi yɸ zïthu, nguetho gue'a rá hmu yɸ zïthu bi un rán t'εdi na, sã εn'ɸ da.

¹⁶Nε nu'ɸ mi'da bi zã ra Jesús 'bɸ ya majuɸni Ojã bi un rá ts'edi, nε bi 'yãp ra hmεpya mahεts'i. ¹⁷Pε nu ra Jesús mi pãrpa yãn 'yomfεni n'da ngu n'da'ɸ nε bi 'yεmp'ɸ:

—Nu'ɸ din heczεhε yɸ jã'i 'bupɸ ja n'da ra hnini, nε ba εh yãn sɸihɸ, hin da zã din tunhdɸ yãn sɸihɸ 'bɸ. Da mba ma juadi ɸ. Nε ngutho ɸ 'bupɸ ja n'da ra ngu, 'bɸ din sɸsε ɸ dim 'bedi. ¹⁸Nε ngutho rá ts'edi ra zïthu, ha da zã din sɸsε ɸ ngue di 'bεh yú ts'edi, nε sã guí εmhɸ, ngue'a rá ts'edi ra zïthu a ná høn'a thi yɸ zïthu ɸ. ¹⁹'Be'a ni ts'edi guí εmhɸ i ja ni xãdihɸ 'bɸ i høn'a thi yɸ zïthu. Guesε'ɸ i ut ahɸ ngue him majuɸni guím mamhɸ. ²⁰Nugã dí høn'a thi yɸ zïthu nangue rá ts'edi Ojã, gue'a ctí pãhmbɸ ngue ya di manda rá ts'edi Ojã ua guí 'bãhmbɸ, bi 'yεn'a ra Jesús.

²¹Nε man'da ran t'uti bi ma, nε bi 'yεna:

—Nu'ɸ 'bɸ'a n'da i ja rá ts'edi nε i ja 'be'a dãm fãdi xɸn ho bɸ ja rá ngu, hin te da ja. ²²Pε nu'ɸ da zøm bɸ n'da ngue man'da i ja rá ts'edi nε da dãpi, da hyãba a nám fãdi nε da duspi 'be'a gãtho i ja bɸ ja rá ngu bɸya.

²³Nu'a to'o hinga 'da'ingu dí mam'be, man sãi'be a. Nε nu'a to'o hingui øt' ma 'bεfi, di japi dim 'be'ɸ mi'da.

Rán t'uti ra zïthu bá peng bɸ ja rá mbɸi n'da ra jã'i

²⁴Nε man'da ran t'uti bi ma, bi 'yεna:

—Nu'ɸ bi bøm bɸ ja rá mbɸi n'da ra jã'i ra zïthu, bin 'yo bɸ ja ra 'yonhãi, bi hyoni hapɸ sã dim 'bãi, nε nu'ɸ him bi dïni, bi bεnse ba peng mahøn'a hapɸ ni 'bãi. ²⁵Nε nu'ɸ mi zøm bɸ, bi nu njongui 'bupɸ, nε ma hoquí xɸn ho. ²⁶Nε nubɸya, bi mba bá hom mi yoto yɸ zïthu man'da xɸn ts'o xinda guesε'a bin honte, nε gãtho bim 'bãhmbɸ bɸ. Nε nu'a ra jã'i bɸya, bi gohi man'da xɸn ts'o xinda gue'bɸ mi 'bupɸ n'datho ra zïthu, bi 'yεn'a ra Jesús 'bɸ mi man ran t'uti. Din ja bɸ ɸ hinga gãtho rá mbɸi i εc'yεi.

Ran jãpi majuɸni

²⁷Gãtho na yã ra Jesús nε bi dã'a n'da ra xisu, bi 'yεna:

—Majãpi'a ra xisu bi te'e, bi 'yεmbi.

²⁸Pε nu ra Jesús bɸya bi 'yεmp'a:

—Pε nε'ɸ man'da majãpi gãtho to'o i øh rãm hman Ojã nε i øt'a gãtho i mam bɸ, bi 'yεmbi.

Yɸ ts'om'bãi bi 'yãh yɸ hmεpya mahεts'i

²⁹Bi munts'ɸ yɸ jã'i bɸ 'bãh ra Jesús, nε nu ra Jesús bi xi'ɸ man'da ram hma, nε bi 'yεmp'ɸ:

—Nu'ahɸ guí 'bãhmbɸ yɸ pa ja bɸ ya, gyã ts'om'bãihɸ, guí äjh ra hmεpya mahεts'i, pε hin te ma hmεpya da t'ut'ahɸ, pε høn't'a n'da ra hmεpya da t'ut'ahɸ tengu bi 'yøt'a ra Jonás. ³⁰Nε gue'a ra hmεpya bi 'yøt' ra Jonás, bi bãh yɸ jã'i bɸ ja ra hnini Nínive majuɸni Ojã bí mbεhn'na. Ngutho ahɸ, sã guí pãhmbɸ majuɸni bá pengã Ojã 'bɸ gã nuhɸ 'be'a din jacã, nugã ngue dán jã'igã ua ja ra ximhãi, bi 'yεna. ³¹Nε dí xi ahɸ, nu'a ra xisu min ts'ut'abi bɸ Sur, 'dat'a guí ndans'hɸ a 'bɸ bin ja ran juãni 'bɸ ran zεgui. Nε da 'yut'ahɸ ngue i ja

ni ts'oquih_u. Nguetho nu'a yatho bá ɛhɛ ngue mín nde da 'yò'a bi man'a ra ts'ut'abi Salomón nangué rán 'yomfɛni bi und Ojà, pɛ nu ah_u, hin guín nde gui 'yòhmb_u a dí mangá ngue dí 'b_uhmb_u ua. Pɛ nugá man'da i ja rá ts'edi mam hmangá xinda gue ra Salomón, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³² Nɛ xò bi 'yɛna:

—Nɛ'ɛ mi 'b_up_u ja ra hnini Nínive 'dat'a gui ndans'h_u ɛ 'b_u bin ja ran ju_uni 'b_u ran zɛgui, nɛ da 'yut'ah_u ngue i ja ni ts'oquih_u, nguetho nu'ɛ 'bɛx bi pāh yé mb_ui 'b_u mí 'yò'a bi man'a ra Jonás, pɛ nu ah_u, xò hin guín nde gui pāh ni mb_uih_u nangué ni ts'oquih_u. Nɛ nugá, man'da x_un hɛts'i mam hmangá xinda gue ra Jonás, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu'a dá p_uhmb_u rán nɛqui Ojà

³³ Nɛ xò bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Pɛ njon di sòc'a n'da ra sibi ngue da go'mi, uague di c_ut' p_u ja ra huada. Pɛ i tixp_u ja ra mb_uxasibi, ndepe di yot'i gátho to'o ba ɛhɛ. ³⁴ Gue'a ni dāh_u di ja ah_u gui hyanth_u ran nɛqui. Nu'b_u x_un ho ni dāh_u, gui hanth_u x_un ho ran nɛqui, nɛ nu'b_u hingui ho ni dāh_u, x_um 'bɛxuiho b_u gui hanth_u. ³⁵ Nɛ nguetho ni mb_uih_u di ja ah_u gui p_uhmb_u rán nɛqui Ojà. Nu'b_u i hon ni mb_uih_u rán ho Ojà, i ja ah_u ran nɛqui 'b_u, nu'b_u hin'na, sá gui ɛmh_u i ja ah_u ran nɛqui, pɛ hont'a ra 'bɛxui i ja ah_u. ³⁶ Nguetho hont'b_u guín ndeh_u b_u ni mb_uih_u, di 'uec'ah_u ra 'bɛxui a Ojà nɛ di 'da ah_u rán nɛqui, nɛ nub_uya gui 'yòth_u tengu'b_u gyá sibih_u nɛ gui 'yuth_u mi'da rá 'yu Ojà, tengu ra nyot'i di yorp_u ní mba n'da, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi xi'ɛ y_u fariseo nɛ y_u xānbate nij_u maxòts'e thoho i yq'ɛ

³⁷ Nɛ nu'b_u mi gua'a man ra Jesús, n'da ra fariseo bi xih ná ts'ihmɛ a ra Jesús, nɛ bi m_ua bin sihmeh_u. ³⁸ Nɛ nu ra fariseo bi nu him bin x_u'yɛ ra Jesús, tengu i man yán t'ɛdizɛhɛ y_u fariseo, nɛ bi hyonya thoho. ³⁹ Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nu ah_u gyá fariseoh_u, guí peth_u x_un ho ni ja'ih_u, pɛ guexta'a x_un ts'o ni mb_uih_u. Hont'a ran ts'iyate guím bɛmh_u, gyá ts'om'bāi thohoh_u. ⁴⁰ Xògue, x_um mɛ tho ni mb_uih_u. Nu Ojà i p_udi 'bɛ'a gadí jaf_u ni ja'ih_u, pɛ nɛ'a ni mb_uih_u i p_udi 'bɛ'a im bɛni, nguetho Ojà gátho bi zān'd_u, bi 'yɛna. ⁴¹ Pɛ nu'b_u gui huɛc ní mij_u'ih_u nɛ gui fāxh_u, da fāh p_uya mahoqui ni mb_uih_u.

⁴² Í huɛhi maha ah_u, gy_u fariseoh_u, nguetho guí haxh_u b_u ja ra nij_u a ná 'det'a yé 'yɛthi y_u tuh_u bi b_uxp_u ja ni huāh_u, pɛ go hin gá 'yòth_u a man'da in nde Ojà ngue 'da xquín numanhoh_u ni mij_u'ih_u nɛ xqui huɛj_u ɛ. Guehya nde'b_u man'da gui 'yòth_u, madague'b_u gui thoqui gui 'yòth_u ɛ mi'da. ⁴³ Huɛhi maha ah_u, gyá fariseoh_u, ɛmmɛ guí homhb_u ngue da hnumansu ah_u b_u ja ra nij_u, nɛ gadí hoh_u y_un zɛngua 'b_u guí 'yoh_u b_u ja ra tai. ⁴⁴ Í huɛhi maha ah_u, nu'ah_u tenguthoho n'da ran 'yāgui hingam f_udi, nɛ nu'a da thop_u hin da b_udi o b_u x_u 'ya. Ngutho ah_u, im bɛn y_u ja' i ngue x_un ho ah_u, pɛ him majuq_uni.

⁴⁵ Nɛ mi 'b_up_u n'da ra xānbate nij_u, nɛ bi 'yɛna:

—Nu'i grá Jesús, gra xānbate i, ɛmmɛ gadí ɛnga ma mb_uihe a gá ma, bi 'yɛmbi.

⁴⁶ Bi d_ut'a ra Jesús:

—Nɛ ah_u, gy_u xānbateh_u, í huɛhi maha ah_u, nguetho ɛmmɛ x_un hɛi a gá hyuspah_u yán t'ɛdi ra Moisés ngue guí xihmb_u y_u ja' i da 'yòt'e, pɛ nuse ah_u xingui ts'ɛ guí ɔth_u a guí xihmb_u da 'yòt'ɛ. ⁴⁷ Í huɛhi maha ah_u, guí hocpah_u yé j_udon'yāgui ɛ yé p_ungahy_u Ojà bi hyo'ɛ nim bomb_utah_u, ngue guí nde da

'yɛn'ahɛ yɛ jɑ'i xɛn ho ahɛ. ⁴⁸ Pɛ gue'a gnɪ 'yuhmbɛ ngue guɪn numanhohɛ yɛn t'ɔt'e ɛ nim bombɔtahɛ, bi hyo'ɛ yɛ pɔngahyɔ Ojɔ nɛ go gadɪ hocpahɛ yɛ jɑdɔn'yɛgui bi 'yo ɛ.

⁴⁹ Pɛ nu Ojɔ i pɑdi 'be'a gɛtho din ja, janangue'a bi 'yɛna: “Ga pɛhndɛ ɛ ma pɔngahyɔ, nɛ'ɛ mi'da da mam mam hmangɛ. Nu'ɛ 'da da tho, nɛ nu'ɛ 'da da t'ɛthoho,” bi 'yɛn Ojɔ. ⁵⁰ Janangue'a gue'a ctɪ nuhɛ rɛn ts'ɛmbi Ojɔ nangue gɛtho yɛ pɔngahyɔ Ojɔ nɛ yɛm 'bɛhni bi mba ntho gue'bɛ go rɛ mbɔdi ra ximhɛi. ⁵¹ Nu rɛ mbɔdi ra Abel bi tho asta gue'bɛ nɛ'a ra Zacarɪas bi tho bɛ mbo ra dɛnɪjɔ, tengu thoho 'bɛ ni ts'oquihɛ a gɛtho i tho'ɛ yɛ pɔngahyɔ Ojɔ, nɛ gue'a dɪ ɛn'nahɛ a.

⁵² I huɛhi maha ahɛ gyɛ xɛnbatehɛ, guɪ pɔhmbɛ 'be'a nam bɔn'a rɛ hman Ojɔ pɛ hinga gue'a guɪ xɛnbahɛ yɛ jɑ'i. Him majuɛni guɪ tɛnhɛ a nɛ hɪn gadɪ jafɛ da dɛn'dɛ in nde da dɛnni, bi 'yɛn'a ra Jesɪs. ⁵³⁻⁵⁴ Nɛ bi bɔm bɛ ra Jesɪs bɛya. Pɛ nu yɛ xɛnbate nɪjɔ nɛ yɛ fariseo ɛmmɛ bin cɛɛ, nɛ xɔ bi dɛ'mi ɛmmɛ bi 'yɛn yɛn t'anni, ngue i honi 'bɛpɛ dɪ yɔp'a ra Jesɪs.

12

Ra Jesɪs bi ma 'be'a din ja to'o i mam maxɔts'e thoho

¹ Nɛ bim peti bɛ 'bɛh ra Jesɪs xɛn ngu yɛ jɑ'i, nɛ ɛmmɛ din tɔnthoho. Nu ra Jesɪs bi 'yɛmp'ɛ yɛ xɛdi:

—Gam fɛhmbɛ nangue yɛ ixi yɛ fariseo ngue hin gui tɛnbahɛ yɛn t'ɔt'e, ɛna xɛn ho bɛ na hnu ɛ pɛ n'dan'yo thoho im bɛn yɛ mbɛi. ² Hin gui 'yɔthɛ tengu'ɛ nguetho gɛtho 'be'a im bɛm bɛ mbo rɛ mbɛi n'da, da fɛdi. Madague'bɛ ɛn'ɛ njon da bɛdi, pɛ guehma din c'ɔ yɛ ts'oqui. ³ Nɛ gɛtho a i man'a n'da bɛ njongui ɔde, da hmam bɛ 'bɛh yɛ jɑ'i. Nɛ gɛtho i mam mant'ɔgui n'da bɛ ja rɛ ngu, da fɛpɛ 'bɛh yɛ jɑ'i, bi 'yɛmp'ɛ yɛ xɛdi ra Jesɪs.

Gui suhɛ Ojɔ, bi 'yɛn'a ra Jesɪs

⁴ Nɛ xɔ bi 'yɛna:

—Nu'ahɛ, ma amigo ahɛ, o guɪ suhɛ ɛ in nde da hyo ahɛ. Nu'ɛ, sɛ da hyo'a ni jɑ'ihɛ pɛ hin'yɛ 'be'a man'da i sɛ da 'yɔt'e. ⁵ Ga xi ahɛ to'o a gui suhɛ. Dami suhɛ Ojɔ nguetho nu'a, i sɛ da hyo ahɛ nɛ i ja rɛ ts'ɛdi da 'yɛn't'ahɛ bɛ ja rɛn ɛnbi mazɛi. Majuɛni dɪ xi ahɛ, jatho gui suhɛ Ojɔ.

⁶ Nɛ njom man'da gui suhɛ. Guim bɛmhɛbɛ yɛ doja, ts'ɛtho di muui, hɔnt'a zɛ yocentavo di muui ɛ cut'a ndoja, pɛ guexta'a i pa mfɛni ɛ, Ojɔ im bɛn'ɛ. ⁷ Nɛ nu ahɛ man'da di mu ahɛ xinda gue yɛ doja bɛ ni bɛn Ojɔ, nɛ asta i pɑdi hangu na ngu i ja ni xtɛhɛ. Janangue'a o guɪn suhɛ.

To'o hingui su da ma nangue ra Jesɪs

⁸ Nɛ man'da bi man ra Jesɪs, bi 'yɛna:

—Majuɛni dɪ xi ahɛ, gɛtho to'o hingui su da mangua ja ra hɛi gue i pɛqui, nugɛ, ngue dɛn jɑ'igɛ ua ja ra ximhɛi, ga mam bɛ ja yɛ hmi yɛm 'bɛhni Ojɔ, gue dɪ pɛcɛ ɛ. ⁹ Pɛ nu'a to'o da gɔngɛ ua ja ra hɛi, nɛcɛ ga cɔngɛ bɛ mahɛts'i a.

¹⁰ Nu'a to'o di c'ɛman'ɛgɛ nguecɛ ngue dɛn jɑ'igɛ ua ja ra ximhɛi, sɛ da mba ma punbi 'bɛ da bɛn'a bi ma. Pɛ nu'ɛ to'o di c'ɛman'ɛ rɛ Hogandɛhi Ojɔ, hin'yɛ rɛ punbi ɛ.

¹¹ Nu'bɛ pa ma yɔpɪ'ahɛ nɛ da ts'ix ahɛ bɛ 'bɛh yɛ ngɔrpi ja ra nɪjɔ o guɛpɛ 'bɛh yɛ zɛ'mi nɛ yɛ ts'ɛt'abi, pɛ o ɛmmɛ guim bɛmhɛbɛ 'be'a sɛ gui mamhɛbɛ 'bɛ

da mba ma juanni ahu, ¹² nguetho nu'bu gám 'bähmbu bu ja rá hmi u, nu'a rá Hogandahi Oja 'bex di bën'nahu gui mamhbu, bi 'yēn'a ra Jesús.

Rán t'uti ra membeti bi bēnse 'be'a da hyoni

¹³ Ne nu'bu min ya'a ra Jesús, mi 'bā inde bu 'buh yu ja'i n'da ran 'yohu, ne bi 'yēmbi:

—Xānbate i, dami xih man 'yohu da xēgāts'u ra hāi bi zoh ma ta'be.

¹⁴ Nu ra Jesús bi 'yēna:

—Nu'i, grán 'yohu, hin dra zē'migā ngue ga øt'ā a guí ma, bi 'yēmbi.

¹⁵ Ne xø bi 'yēmp'u 'bupu:

—Dami jamansu ni mbuihu hin din ja ahu ran 'yuya. Nguetho hinga gue'a i ja n'da dām 'bu'a n'da, madague'a xan ngu i ja.

¹⁶ Ne nubuya, bi xi'a n'da ran n'tuti, ne bi 'yēmp'u:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohu ra membeti. Ne nu'a rá hāi ēmme xan ho, ne xan ngu 'be'a gātho bin ja bu. ¹⁷ Ne nu'u yú ngump'e'tsi, ēmme bi yudi ne bi bongthoho 'be'a mi ja bu ja rá huahi. Ne nu'a ran 'yohu buya, bi bēni 'be'a sá da 'yøt'e. ¹⁸ Ne bi bēnse: “Nuya, ga xo't ma ngump'e'tsi i ne ga hōh mi'da xan ndoho, n'dahma din ja haru ga p'e'ts'ā 'be'a gātho i jagā. ¹⁹ Ne nubuya, dam 'būtho, hōnt'a dí hyu ma mbui ga øt'ā,” bi 'yēnse ran 'yohu. ²⁰ Pe nu'a Oja bi 'yēmp'a: “Nu'i, hin guí pađi 'be'a guím ma, nguetho nán xui ya guí tu. Ne to'o hmaha da gohmi 'be'a gātho guím bēni gui hyonse,” bi 'yēmbi, bi 'yēn'a ra Jesús.

²¹ Ngubū din ja gātho yu 'yuya, ngue'a hōnt'a i ja ua ja ra ximhāi im bēni, pe hinga gue'a rá mbeti dí yañba yú te u, bi 'yēn'a ra Jesús.

Nu Oja di jamansu yú t'uhni

²² Ne nubuya, bi 'yēmp'u yú xādi:

—'Yo ēmme gui hyādumbuihu 'be'a gui sihu ne 'be'a gui hyehu. ²³ Ne man'da xan ho guím bēmhbu ni tehu xinda gue nin sihmehu, nguetho man'da di muui ni tehu, ne'a ni ja'ihu man'da di muui xinda gue ni hehu. ²⁴ Damin 'yomfēnihu ts'u 'be'a i øt' yu ca. Nu'u, hingui øt' yú huahi ne hin te i p'e'tsi 'be'a i honi, pe nu Oja di jamansu'u. Pe man'da di jamansu ahu Oja xinda gue yu doja, nguetho man'da di mu ahu. ²⁵ Nte sá gui tñnsehu, xinga gue nin sihmehu, xinga gue ni hehu, xinga gue ni tehu, gue gam 'bühmbu ua nya'a thoho. ²⁶ Janangue'a hin gui hyādumbuihu u nte di muui.

²⁷ Dami nuhu yu dōni. Hin te má 'befi i øt'e, pe guehma i te. Ne nu'a ra ts'ut'abi Salomón mi he rá pahni mahotho ne xam hmadi. Pe nu yu dōni man'da mahotho xinda gue rá pahni mi he ra Salomón. ²⁸ Nu'a Oja di jamansu yu dōni ne di japi din te, madague n'da pa thoho i dōni. Xi ahu, ha hin guím bēmhbu ngue man'da xan ho di 'da ahu Oja. Xøgue ts'utho guí ēc'yēihu. ²⁹ Janangue o guí hādumbuihu 'be'a gui sihu n'da pa ngu n'da pa, ³⁰ nguetho nu'u hingui ēc'yēi Oja, gue'a i øt'u. Pe nu'ahu ni Tahu 'bapū mahēts'i i pađi 'be'a gātho guí homhbu. ³¹ M'bet'o thoho guin unsehu di manda ahu rá ts'edi Oja, ne nubuya di 'da ahu Oja 'be'a gātho guí homhbu, bi 'yēn'a ra Jesús.

To'o di membeti bu mahēts'i

³² Xø bi 'yēn'a ra Jesús:

—O guín suhu, madague'a hingui ngu ahu, nguetho i hu rá mbui Oja ngue ya guí 'bühmbu bu di manda rá ts'edi. ³³ Dami páhu 'be'a i ja ahu, gui unhdū yu hyoya, ne din ja ahu xan ngu bu mahēts'i. Nubū, nte dim 'beru ne njām'bu din thegue, hingui sá n'da ra bē da yarpū, xinga gue'u yu zu'uē. ³⁴ Nu'bu guecua ja

ra ximhäi i ja 'be'a pe'ts'a n'da, hont'ua im bɛn'a n'da, ne nu'bu guerɸ mahɛts'i, guerɸ im bɛn'a n'da bu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma da thø'mi xɛn ho

³⁵ Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Dami tøgbahɸ ne gan sähu tengu'bu i sø ni sibihɸ. ³⁶ Tengu i øt' yɸ 'yɛhe 'bu i tøm'bu yá hmu da mbeng bu xín sihmɛ bu ja ran thəti, n'dahma 'bex da xocpa n'dihi 'bu bi zofo. ³⁷ ɛmmɛ din johya ɸ bi dø'mi, nguetho da xi'ɸ da hyurɸ ja rá mɛxa, go guesɛ'a ra hmu din 'yɛhe buya, ngue da 'uɪn'ɸ yá 'yɛhe. ³⁸ Din johya ɸ bi dø'mi madague'a made nxui uague t'uxuditho 'bu bi zøh ra hmu. ³⁹ Nu n'da ran 'yohu 'bu xtám bədi 'be'a ní pa da yɛrɸ ra bɛ bu ja rá ngu, xtán dø'mi, hin di japi da ɛɸi 'be'a pe'ts'i. Pe hingui pədi 'be'a ní pa da yɛrɸ ra bɛ, janangue i tøm'i gátho yɸ pa. ⁴⁰ Ngutho ahɸ guí tøgbahɸ nguetho hin guí pəhmbu 'be'a ní ora ba pengä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Rán t'uti yɸ 'yɛhe xɛn ho ne'a hingui ho

⁴¹ Nu'a ra Pedro buya, bi 'yänni 'be'a bi man ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ma Hmu i, ha høngdähe guí xije ran t'uti, uague gátho ɸ mi'da guí xifi.

⁴² Nu ra Jesús bi dəti:

—Nu'a ra 'yɛhe xɛn ho, nzai i øt' rá 'befi xɛn ho, ne di manda bu ja rá ngu rá hmu, ne di darpa yá mi'yɛhehu. Ne nu'bu bi zøn ra ora din sihmɛ ts'ɸ yá mi'yɛhehu, i 'uɪni xɛn ho. ⁴³ Ne nu'a ra 'yɛhe, da dɪn'a rá hmu bu dim pɛh 'bu bi zøhø, da nu ran johya a buya. ⁴⁴ Nguetho majuani dí xi ahɸ, nu rá hmu di un man'da ra 'befi ngue di manda buya 'be'a gátho i pe'ts'i. ⁴⁵ Pe nu'bu n'da ra 'yɛhe im bɛnsɛ him ba ɛ'a n'dihi rá hmu, ne di da'mi di unba yá mi'yɛhehu, madague yɸ xisu o gue yɸn 'yohu, ne i sihmɛzɛhe ne i mihni, ⁴⁶ ts'ɛrɸ tho ho ba ɛh rá hmu ne bi dɪn'a rá 'yɛhe bu hin di jamansu rá 'befi, ne da zu'a rá 'yɛhe buya. Ne da hyøn'a thi, ne da 'yɛmbi nte rán jaiu a. Ne da mɛnɸ bu nu ran unbi bu 'buh mi'da guexta'a him bi 'yøt'a xí sifi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁷ Ne man'da ran t'uti bi xi'ɸ, ne bi 'yɛmp'ɸ:

—Nu n'da ra 'yɛhe 'bu mi bədi 'be'a in nde rá hmu, ne him bi 'yøt'e, pe xɛn ɸ tho ram fei din jap'a. ⁴⁸ Pe nu'a n'da ra 'yɛhe 'bu hingui pədi 'be'a in nde rá hmu, ne him bi 'yøt'a i numanho rá hmu, pe ts'utho ram fei din jap'a. Nu'a to'o bin japi da bədi xɛn ngu, jatho da 'yøt'e xɛn ngu. I jatho da 'yøt'e n'da ngu n'da hangu na ngu bin japi da bədi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Din ja yɸn heque

⁴⁹ Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nugä bá ɛcä, pe hinga gátho yɸ ja'ɪ da numanhogui, janangue din su'ɸ da. Pe guexta'a hinga nan ja xɛn ho. ⁵⁰ M'bet'o ga nu xɛn ngu yɸn unbi, ne nu'bu bi zøn ra pa din ja'a dí m ma, n'da ran unbi xɛn utho ga nugä buya. Ne xɛn ho 'bu ga nu n'dihi. ⁵¹ Pe o guí ɛmhbu din hɛ yɸ sai ngue bá ɛcä ua, pe man'da din ja yɸ sai. ⁵² Nuya din hec yán 'yomɛni ɸ 'buɸ ja n'da ra ngu. Tengu'bu hyu'ɸ buɸ da dengui, yoho ɸ hin da dengui. ⁵³ Ne din hec yán 'yomɛni yɸn 'yohu ne din sɸhmbu yá ts'unt'ɸ nanguécä. Ne yɸ xisu din sɸhmbu yá t'ixu ne din sɸhmbu yá ts'ihue, hinga 'da'angu da bɛmhbu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu yɸ ja'ɪ him bi bq'a rá hmɛpya ra Jesús

⁵⁴ Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nu'bu guí nuhu n'da ra güi ní bøxɸ ní yɸh ra hyadi, guí ɛmhbu din 'ye, ne din 'ye buya. ⁵⁵ Ne nu'bu guí nuhu ba ɛh ran dəhi bu sur, guí ɛmhbu xtám pa ra

pa buya, ne xtám pa buya. ⁵⁶ Maxòts'e tho guím mamhbù, guí pàhmbù 'be'a din ja ra pa, pe ne hin guí pàhmbù 'be'a ní hmèpya guí nuhù ya, bi 'yè'n'a ra Jesús.

Damin hocpazehè nin suihù

⁵⁷ —Hanja ngue hingui sà gan 'yomfèni 'be'a xèn ho gui 'yòthù, bi 'yè'n'a ra Jesús. ⁵⁸ Nu'bu' bu'a n'da da zix ahù bu' buh ra zè'mi in nde di yàp'ahù, nu'bu gá mbè bu' 'yu, gan hocuazehèhù bu' 'yu. Nu'bu hin'na, guehma gui sòmmi bu' buh ra zè'mi, ne di manda da jo ahù. ⁵⁹ Ne hin da zà gui pòmhbù bu' asta gue'bu go gá juthù gátho bi zànni gui juthù, bi 'yè'n'a ra Jesús.

13

Hnèhi thoho di pàh ràn 'yomfèni n'da

¹ Ne bi si'a ra Jesús 'be'a xí t'òrpa 'da yù mængu bu' Galilea ne bi t'èmbi: —Nu'a ra Pilato bi manda dí ho'ù 'da nu'bu mim bòx yá 'bòts'e bu' ja ra danija Njerusalén, bi 'yèmbi.

² Nu'a ra Jesús bi 'yèmp'ù:

—Ha guím bèmhù man'da i ja yá ts'oqui ù to'o bi mba ntho xinda gue'ù mi'da yá mænguhù. ³ Pe hin'na maha. Pe dí xi ahù, ngubù dín èn'nahù. Gui nuhù ran ts'èmbi mazàì 'bu hin guí pàh nin 'yomfènihù. ⁴ Ne'ù 'de'ma hyàto bi du bu' Siloé 'bu mi yòt' ra jado, ha guí èmhù man'da mi ja yá ts'oqui ù xinda gue'ù mi'da 'bàpù Jerusalén. ⁵ Hin'na maha, ne ngutho ahù guin nuhù ran ènbi 'bu hin guí pàh nin 'yomfènihù, bi 'yè'n'a ra Jesús.

Ra hmèpya ra za him bin zùh yán dàt'o

⁶ Ne nubuya, bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yèna:

—Mì 'bu'a n'da ran 'yohù mi ja n'da rá huàhi. Ne bi 'yè't'a n'danza ra higo. Ne mi pa ran 'yohù da nu' bu' di zàpù yán dàt'o, pe xinga n'dandì bin zùh yán dàt'o ra higo. ⁷ Janangue bi zon'na rá mbefi bu' ja rá huàhi ne bi xifi da 'yèxa ra za: “Nuya, ná hyu jèya ya ngue dí t'ò'mi din ja yán dàt'o na ra za, pe hin te i zùdi. Dami 'yèx ya, ndetho í sènba yá dehe ra hòi a ra za,” bi 'yèmbi. ⁸ Pe nu'a rá mbefi bi 'yèna: “Dím 'bàpù man'da jèya, ga zènsa ra hòi bu' ràn dui, ne ga ponbà xèn ho yù hòi. ⁹ Xòhma din zùh yán dàt'o buya. Pe nu'bu hin din zùdi, ga èxà 'bu,” bi 'yè'n'a ra mbefi buya, bi 'yè'n'a ra Jesús 'bu mi man'a ran t'uti.

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da ra mbèdi xisu

¹⁰ N'da ra pa ran sàya buya, min xànbate bu' ja ra nijà ra Jesús. ¹¹ Ne mi 'bàpù n'da ra xisu ngue ná 'de'ma hyàto jèya madì ènba ra zìthu, him madì japi di juàn rá jà'i. ¹² Ne nu'bu mi nu'a ra Jesús, bi 'yèmbi:

—Grá xisu, ya bi zà ni jà'i ya, bi 'yèmbi.

¹³ Ne bi mba nthàdi ra xisu buya, bi dà'a ra Jesús, 'bex bi juàn rá jà'i a buya. Ne nu'a ra xisu bi 'yèspa Ojà. ¹⁴ Pe nu'a ra ngàrpi bu' ja ra nijà èmmè bin cùe nguetho bi nu ra Jesús bi hoc'a n'da ra jà'i ra pa ran sàya. Ne bi 'yèmp'ù mi 'bàpù:

—Nts'anni 'dato pa gam pèhmbù n'da semana, ne gue'ù yù pa gua èhmbù ngue din hoc'ahù ua, pe hinga gue ra pa ran sàya gua èhmbù da mba ma hoc'ihù ua, bi 'yè'n'a ra ngàrpi bu' ja ra nijà.

¹⁵ Nu ra Jesús bi 'yèna:

—Xì ahù, ha hin guí xojù nin danihù ne guí sixhù bu' ja ra dehe madague ra pa ran sàya. ¹⁶ Ne mi 'bàcua n'da ra xisu ràm bom'beto ra Abraham, ná 'de'mahyàto n'jèya madì ènba ra zìthu tengu'bu àn thu't'i, ne guí èmhù hingui

ho ngue dá xocpä a nangue rá ts'edi ra zïthu, nguetho ra pa ran säya ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁷ Bin hɛ̄tho ɯ yán suiɦu ra Jesús buya, nɛ bi mbɛs' yá sä. Pɛ nu'ɯ yu jã'i bin johya 'bɯ mi nu yɛn t'ɔt'e nix̄tɛ bi 'yɔt'a ra Jesús.

Rán t'uti ra hmudä ra mostaza

¹⁸ Nɛ xɔ bi 'yɛn'a:

—'Bɛ'a ní hmɛpya sä ga xi aɦu ngue ga ut'ahɯ 'bɛpɯ ní manda rá ts'edi Ojã ua. ¹⁹ Nu'a, tengu rá hmudä ra mostaza. Zɯ ts'ɯ 'bɯ xɯ 'boni, pɛ nu'bɯ xɯm bɔts'e, i te tengu n'da ra za, nɛ yɯ doja i ɔt' yá 'bafi bɯ ja yá 'yɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti rá íxi ra thuhme

²⁰ Nɛ xɔ bi 'yɛna:

—'Bɛ'a man'da ra hmɛpya sä ga xi aɦu ngue ga ut'ahɯ 'bɛpɯ ní manda rá ts'edi Ojã ua. ²¹ Nu'a, tengu ra íxi 'bɯ din jap'a ra jani, nɛ gátho bi nden'a ra jani buya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra goxthi xɯn ts'it'i

²² Nu ra Jesús i 'yo ra 'yu ní mba bɯ Jerusalén, nɛ bi xánba yu jã'i bɯ ja yu hnini bi thogui. ²³ Nɛ nu'ɯ 'da yu jã'i bi 'yánni:

—Ha hin ɛ ngu'ɯ yu jã'i dim pɔhɔ, gue da mba nhyani, ɛn'ɯ.

²⁴ Nu'a ra Jesús bi dɔti:

—Nu'a ní yut'a n'da mähɛts'i, tengu n'da ra goxthi xɯn ts'it'i. Dami hyomhbɯ gui cɛthɯ bɯ, nguetho dí xi aɦu, da zɔn ra ora xɯn ngu da nde da yurpɯ, pɛ ya him man zã. ²⁵ Nguetho da zɔn ra ora da gut ra goxthi ra Hmu, nɛ dim 'bãpɯ thi ɯ 'da da zɔ'a, da 'yɛmbi: “Ma Hmu i, dami xogahe.” Pɛ nu'a ra Hmu da 'yɛmda'ɯ: “Hin dí pã aɦu,” da 'yɛmbi. ²⁶ Nɛ nu'ɯ da 'yɛn'ɯ: “Pɛ dán sihmɛɦu, nɛ gá xãngahe bɯ ma hninihe,” da 'yɛmbi. ²⁷ Pɛ nu'a ra Hmu da 'yɛna: “Pɛ dí xi aɦu, hin dí pã aɦu, ní mbähã bɯ, hin da zã gui cɛthɯ ua, gyá ts'om'bãihɯ,” da 'yɛmthoho ɯ.

²⁸ Nɛ ɛmmɛ da bɛndumbɯi ɯ 'bɯ dim 'bãpɯ thi bɯ di manda rá ts'edi Ojã. Nɛ din zom bɯ di cuxt' pɯ yá ts'i ɯ nangue ran ɯnbi da nu bɯ. Nɛ da hyant'a ra Abraham 'bɯpɯ mbo, nɛ ra Isaac, nɛ ra Jacob, nɛ gátho mi'da yá pɔngahyã Ojã, ²⁹ nɛ da hnu ɯ xɯn ngu mi'da yu jã'i ngue bi nɛxpɯ gã na ngani ra ximhäi i hupɯ di manda rá ts'edi Ojã. ³⁰ Nɛ dí xi aɦu, to'o ɛna i 'bet'o ua, dim 'bejua bɯ ɯ, nɛ nu'ɯ t'ɛmbi i 'bejua ua, dim 'bet'o bɯ ɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús min nde xti huɛc'ɯ 'bɯpɯ Jerusalén

³¹ Nu'bɯ mi man'a ra Jesús, bi zɔ'i 'da yu fariseo nɛ bi 'yɛn'ɯ:

—Nde'bɯ gui pɔn'a n'dihi ua di manda rá ts'edi ra Herodes, nɛ in nde da hyo'a i.

³² Bi dɔ'a ra Jesús:

—Nu ra Herodes ra hyãte a. Ní mbähã gui xihmbɯ ngue nuya nɛ nixudi ga thoqui ga ɔt' ma 'bɛfi, ga hɔn'a thi yu zïthu, nɛ ga hoc yu hyɛnni bɯ ga thogui. Nimani buya ga juacã ma 'bɛfi, gui 'yɛmfɯ, bi 'yɛmbi. ³³ Nuya, nɛ nixudi, nɛ nimani dan 'yogã, i jatho ga sɔm bɯ Jerusalén, nguetho guerpɯ i tho bɯ yá pɔngahyã Ojã, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁴ Nɛ ɛmmɛ bi du rá mbɯi ra Jesús nangue'ɯ i 'bɯpɯ Jerusalén, nɛ bi 'yɛna:

—Nu aɦu gyɯ mɛnguhɯ Jerusalén, gui hohɯ yá pɔngahyã Ojã, nɛ gadí bat'adohɯ ɯ bí pɛn'nahɯ Ojã. Hangu yu pa dá nde ga jamansu aɦu tengutho

n'da ra c'w'oni i comp' yá bási 'b_H x_Hn de, p_E nu ah_H hin gá ndeh_H. ³⁵ Nuya njon da mbäh ni hninih_H n_E hin din ja ah_H rán j_Hpi Oj_H. N_E dí xi ah_H, hin gui nuju mahøn'a jague'b_H bá ɛcä mahøn'a. N_E nu'b_H gá nuju, gui 'y_En_H: “Maj_Hpi a bá ɛh_E nangue rá thuhu ra Hmu,” gui 'y_En_H, bi 'y_En'a ra Jesús 'b_H mi 'y_Emp'w_H y_H m_Engu b_H Jerusalén.

14

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da x_Hn nden rá j_H'i

¹ Nu n'da ra pa ran säya, bi mba bán sihme b_H rá ngu n'da ra ng_Hrpa fariseo a ra Jesús. N_E gätho i 'b_Hr_H ja ran sihme ɛmm_E bi d_Ø'mi da nu 'be'a da 'y_Øt'a ra Jesús. ² Nguetho mi 'b_Hr_H n'da ran 'yoh_H x_H nden rá j_H'i. ³ N_E nu'a ra Jesús bi 'yän'da y_H fariseo n_E y_H xänbate nij_H b_Hya:

—Ha din theui y_Hn t'ɛdi 'b_H di hoc'a n'da ra hy_Enni 'b_H ra pa ran säya, ɛn'a.

⁴ P_E xínga n'da'w_H bi d_Øt'a. Nu ra Jesús b_Hya, bi hoc'a ran 'yoh_H n_E bin 'y_Eh_Hmi.

⁵ N_E nub_Hya, bi 'y_Emp'w_H y_H fariseo n_E y_H xänbate nij_H:

—Xi'b_H n'da ah_H, 'b_H xtan däh nin d_Hnih_H ogue ni buruh_H b_H ja ra hy_Hh_Hi a ra pa ran säya, ha hin gui j_Hx_H madague ra pa ran säya, bi 'y_En'a ra Jesús.

⁶ P_E xínga n'da bi zä bi d_Ødi.

Ra Jesús bi ma hin da hyoni din nuixte zeh_E n'da

⁷ Nu ra Jesús b_Hya, bi nu'w_H 'da i hon yän thuts'i, in nde 'dar_Hp_H da hyuhmb_H w_H i pa nt'ɛspi b_H ja ran sihme, n_E bi 'y_Ena:

⁸⁻⁹ —O gui homb_Hw_H ngue 'dar_Hp_H gui hyuhmb_H w_H ja yá ts'edi, nguetho nu'b_H 'dar_Hp_H gui huhmb_H w_H, xi'b_H da z_Øm b_H n'da ngue man'da da t'ɛspi, n_E da xi ah_H ra m_Engu b_H, “Gui ndanj_H nguetho rán säui da hyur_H na,” da 'y_En'ah_H. “Bá huh_H,” da 'y_En'ah_H, n_E ɛmm_E gui pes' ni säh_H b_Hya. ¹⁰ Man'da x_Hn ho gui hyuxh_H b_H ma'ueni ts'w_H 'b_H gá c_Hth_H b_H ja ran sihme, n_E nu'b_H bi nu ah_H ra m_Engu b_H, da xi ah_H: “Amigo ah_H, ba ɛhmb_H ua, gui hyuxh_H ua man'da x_Hn ho,” da 'y_En'ah_H. N_E gätho'w_H 'b_Hr_H da numanho ah_H b_Hya, bi 'y_En'a ra Jesús.

¹¹ Nguetho gätho'w_H din 'y_Ezeh_E, da z_Øn ra pa da go'ah_Hi. P_E gätho to'o hin din 'y_Ezeh_E, da z_Øn ra pa da t'ɛspi, bi 'y_En'a ra Jesús.

¹² N_E x_Ø bi 'y_En'a ra Jesús, bi 'y_Emp'a ra m_Engu b_H:

—Nu'b_H gui 'y_Øt'a n'da ran sihme, o gui zon'd_H ni amigo, xínga gue'w_H ni cu, xínga gue'w_H ni meni, xínga gue'w_H y_H memb_Eti guin t_Øt'am'b_Hih_H, nu'w_H, m'bejua da zix'i i gan sihme, tengu gá 'y_Ørpe. ¹³ P_E nu'b_H gui 'y_Øt'a n'da ran sihme, dami zon'd_H y_H hyoya, n_E y_H mb_Edi, n_E y_H dogua, n_E y_H xädä, ¹⁴ n_E di j_Hp'ah_H Oj_H b_Hya. Nguetho nu'w_H, hin da zä di co'ts'a'i 'be'a gá 'y_Ørpa w_H. P_E Oj_H di co'ts'a' 'b_H bi z_Øn ra pa da xox'w_H yá 'y_Ec'y_Ei x_Hn du, bi 'y_En'a ra Jesús.

Ran t'uti ra d_Hnsihme

¹⁵ N'da ran 'yoh_H mi sihmeh_H b_H, 'b_H mi 'y_Ø'a bi man ra Jesús, bi 'y_Ena:

—Maj_Hpi gätho to'o din sihme b_H di manda rá ts'edi Oj_H, bi 'y_En'a ran 'yoh_H.

¹⁶ N_E nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti nangue'w_H to'o nju_Hntho din sihme b_H di manda rá ts'edi Oj_H, n_E bi 'y_Emp'w_H:

—Mi 'b_Hw_H n'da ran 'yoh_H bi 'y_Øt'a n'da ra d_Hnsihme, n_E ɛmm_E x_Hn ngu w_H bi xifi din sihme b_H. ¹⁷ N_E nu'b_H mi gua'a bi hoc ran sihme, bi mb_En'na rá 'y_Eh_E da xi'w_H 'b_Ex ba ɛh_E. ¹⁸ P_E gätho w_H bi ma hingui sä da mba. Nu n'da ran 'yoh_H bi 'y_Ena: “Nugä ja dá tängä n'da ma hu_Hhi, jatho ga mba ba nugä. Dami pungagui, hingui sä ga mba,” bi 'y_En'a n'da. ¹⁹ N_E nu'a man'da ran 'yoh_H x_Ø bi 'y_Ena: “Nugä ja dá tängä c_Ht'a pare y_H mb_Hnd_Hni, jatho ga säpi ga p_Epi, dami

pungagui, hingui sä ga mba,” bi 'yɛn'a man'da. ²⁰ Ne xø man'da bɥaya bi 'yɛna: “Ja dá singä n'da ma xisu ne hingui sä ga mba bɥa,” bi 'yɛn'a.

²¹ Nu'a ra 'yɛhe bɥaya, bi mbengbɥa ja rá ngu'a rá hmu, ne bi xifi 'be'a gátho bi man'ɥ yɛn 'yohɥ. 'Bex bin cuɛ'a rá hmu bɥaya, ne xø bi mbɛnh mahø'n'a ngue da mba n'dihi bɥa ja yú 'yu ra hnini, ne ba si'ɥ yɥ hyoaya, yɥ mbɛdi, ne yɥ xädä, ne yɥ dogua da ðim bɥa, ba ɛhe din sihmɛ. ²² Nubɥaya, nu ra 'yɛhe bi 'yɛmp'a rá hmu: “Bɥcua ya bá sigä ya, pɛ him bi yuh ni ngu.” ²³ Nu rá hmu bɥaya, bi 'yɛmbi: “Ní mba bɥa ma'ueni ts'ɥ ra hnini, ne dami 'yørpa ts'ɛdi ba ɛ'ɥ hønt'a go to'o gui ðim bɥa 'yu, da yuh ma ngu. ²⁴ Pɛ xínga n'da ran 'yohɥ rá mbɛdi dá zohndä da zi na man sihmɛgä,” bi 'yɛn'a rá hmu, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bɥ mi man na ran t'uti. Bi ma nangue'ɥ t'ɛmbi hin yɛn sähɥ, pɛ man'da go da yɛrɥɥ di manda rá ts'ɛdi Oja ɥ.

Da nu yɛn ɥnbi to'o da ðen'na ra Cristo

²⁵ Ne xɛn ngu yɥ ja'ɥ mi tɛn bɥa 'yu ra Jesús. Nu ra Jesús bɥaya, bi nyɛgui ne bi 'yɛmp'ɥ:

²⁶ —To'o gátho in nde da ðengui, jatho man'da xɛn ngu da bɛngä xinda guɛɥ nam bɛn'a rá ta o gue rá mbe, ogue rá xisu, ogue yú t'ɥhni, o gue yú cu. Jatho man'da da bɛngä xinda guɛɥɥ nín huɛczɛhe. Nu 'bɥ hin'na, hin da zä da ðengui. ²⁷ Ne to'o gátho hin da hyät yɛn ɥnbi, ngue i su da tho 'bɥ da ðengui, hin da zä da ðengä ɥ.

²⁸ Ne 'be gan 'yomfɛniɥ ts'ɥ 'bɥa gui hyäthɥ gui tɛngahɥ, tɛngutho n'da ran 'yohɥ 'bɥ da 'yɛna da hyøh rá ngu. ²⁹ M'bet'o din 'yomfɛni 'be'a da 'yøt'e, nu 'bɥ hin'na, ts'ɥrɥ thoho hinga xøt'a dí jua'a rá ngu. Nu yɥ ja'ɥ bɥaya da denthoho, ³⁰ ne da 'yɛn'ɥ: “Nuna ran 'yohɥ bi ðɥ'ma rá ngu, pɛ hinga xøt'a bi juadi,” da 'yɛn'ɥ, bi 'yɛn'a ra Jesús. ³¹ Ne ngutho n'da ra ts'ɥt'abi 'bɥ i 'bɥ i 'ðet'a mahuɥhi yú dofai, pɛ m'bet'o din 'yomfɛni 'bɥa da zä din tunhui a man'da ra ts'ɥt'abi 'bɥ i 'ðate mahuɥhi yú dofai. ³² Ne nu 'bɥ im bɛni hingui sä da ðapi, pɛ da mbɛhna n'da rá m 'bɛhni da 'yän 'bɥa da zä ðin hocpadahɥ.

³³ Ne ngutho ahɥ, pɛ jatho 'be gan 'yomfɛniɥ 'bɥa da zä gui 'ye'ts' ni pähä zɛhɛhɥ, ne him man guim bɛmhɥa 'be'a i ja ahɥ, janangue da zä gui tɛngahɥ bɥaya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Hingui ho ra ɥ 'bɥ di 'beh rán ho

³⁴ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu ra ɥ mahyoni a, pɛ nu 'bɥ di 'beh rán ho, hin'yɥ 'be'a din hogui. ³⁵ Ne nte da mbɛfi, xínga gue ra häi sä di hoqui, ne da mba ma bɥnt'i thoho. Guín jahɥ bɥ 'bɥ hin'yɥ nín hohɥ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

15

Ran t'uti ra ðe'yo bim 'bedi

¹ N'da ra pa, xɛn ngu yɥ hyaçahäi ne mi'da yɥ ts'om'bäi bim pɛti bɥa, da 'yøde 'be'a i man'a ra Jesús. ² Janangue'a nu'ɥ yɥ fariseo ne yɥ xänbate nijä bi c'aman'ɥ ra Jesús, ne bi 'yɛn'ɥ:

—Hingui ho øt'na ran 'yohɥ, nguetho i yɥhɥ ne i sihmɛhɥ yɥ ts'om'bäi, sä bi 'yɛn'ɥ.

³ Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, ne bi 'yɛmp'ɥ:

⁴ —Xi'ɥ n'da ran 'yohɥ i 'bɥa n'da ciento yú ðe'yo, ne xtım 'be'a n'da, ne hønt'ɥ goho 'ðate ma'ðe'ma gəto di 'bɥrɥ, 'be'a da 'yøt'a. Ha hin da zopɥ goho 'ðate ma'ðe'ma gəto, ngue da mba ba hon'a bim 'bedi gue'bɥa go bi ðini. ⁵ Ne

nu'bu bi dñi, da gax rá xixi, din johya buya. ⁶ Da duxpu ja rá ngu, da zon'du yá amigo, ne'u din tót'am'buíhu, ne da 'yemp'u: “Dan johyahu ya, nguetho dá tñgá na ma de'yo bim 'bedi,” da 'yemp'u. ⁷ Ngutho bu mahets'i, emme di johya u bí 'bapu bu bi päh rán 'yomfeni n'da ra dādits'oqui ua ja ra ximhäi. Man'da di johya nangu'e, xinda gue'u mbēni hingui dim 'bedi, ngue ɛna hin'yū yá ts'oqui, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra xisu bi 'beh rá mbeti

⁸ Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, bi 'yēna:

—Ne ximangutho n'da ra xisu mi ja 'det'a yá mbeti ne bi 'be a n'da, pe 'be'a hmaha da 'yot' ra xisu buya. Ha hin di sōc rá sibi ne da goc rá ngu, da hyoni gue'bu go bi dñi. ⁹ Ne nu'bu bi dñm buya, da zon'du yá amigo ne'u din tót'am'buíhu, ne da 'yēmbi: “Dan johyahu nguetho dá tñgá ma mbeti dá 'becä,” da 'yēmbi. ¹⁰ Ngutho u yám 'behni Ojā bí 'bapu mahets'i, emme di johya 'bu bi päh rá mbai n'da ra jā'i ua, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ran 'yohu bi huɛc rá ts'ant'u

¹¹ Ra Jesús bi ma man'da ran t'uti 'bepu ní huɛgahu Ojā ne bi 'yēna:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohu yoho yá ts'ant'u mi 'bui. ¹² Nu'a ná yoho rá ts'ant'u bi 'yemp'a rá ta: “Dami 'dac ya 'be'a guím bēni gui soga 'bū ga tú,” bi 'yēmbi. Janangue nu'a ran 'yohu buya, bi unni 'be'a gātho in nde da gohmi'u yá ts'ant'u. ¹³ Mi tho'i ts'u yū pa buya, bi hyaxa bin t'un'na to'o xí 'yāh ra erencia, ne bi mba. Bi mba n'danni ra häi, yatho, ne 'bexque 'dahmantho bi jua'a bi hyats'i, nguetho bi 'yot'e 'be'a bi numanhose. ¹⁴ Gātho bi juadi, xingui ts'u nte bi 'yēgui. Ne gueru ra häi xí zōni bin ja n'da ra dāthu, ne xingui ts'u 'be'a da zi.

¹⁵ Pe nubuya bi hyon ra 'befi ra ts'ant'u. Ne nu n'da ran 'yohu, ra mēngu bu, bi xifi di jamansup yá ts'adi. ¹⁶ Pe njon bi 'ujn'a ra ts'ant'u ne in nde da zi'a mi si yū ts'adi, nguetho emme tumanthuhu. ¹⁷ Ne nu'bu mi thoh yū pa, bin 'yomfēni buya, bi bēni: “Nubu ja rá ngu ma ta, mbongui thoho 'be'a da zi yá 'yēhe, ne nugā dí sägā ran unbi ngue hin'yū ga sigā ua. ¹⁸ Pe man'da xun ho 'bu ga pengā ne ga xi'a ma ta: “Nu'i ma ta'i, nugā dá ot'ä ram fe'tsi nangu'e ne nangu Ojā, ¹⁹ ne him man sä'be gui 'yēngui ni ts'ant'ugā ya. Gui 'yēngui ni 'yēhethogā ya, ga ɛmbi,” bi 'yēnse a ra ts'ant'u.

²⁰ 'Bex bi mba buya bi hyax ra 'yu í mba bu 'buh rá ta. Pe nu'bu mi ts'atho da zōn rá ngu, 'bex bi hyant'a rá ta ngue ba ɛpu, ne emme bin johya, bi huɛc'a rá ts'ant'u. Bin ti'a rá ta, bin c'at'ui bu 'yu, bi hyafi ne bi zūspa rá 'yogu. ²¹ Pe nu'a ra ts'ant'u bi xi'a rá ta: “Nugā, dá ot'ä ram fe'tsi nangu'e ne nangu Ojā. Ne him man sä'be gui 'yēngui ni ts'ant'ugā ya,” bi 'yēmbi.

²² Pe nu'a rá ta, bi xih yá 'yēhe: “Dami hethu ra pahni man'da xun ho, ne dami cārpahu n'da ram fo'yē rá xā, ne gui 'yarpahu yá zapato. ²³ Ne ba sihu ra t'andāni xun zaqui ne gui hyohu, gui hoju ran sihme ne dan johyah. ²⁴ Nguetho nuna ma ts'ant'u tengu'bu bi du, pe nuya, tengu'bu bim 'bui mahon'a. Bim 'bedi pe nuya dá tñ ya,” bi 'yēn'a rá ta.

Ne 'bex bin ja ran sihme.

²⁵ Pe nu'a ra 'bet'o ts'ant'u mi 'yo bu huāhi, ne nu'bu mi mba bu ja rá ngu, i øh ra 'bida ne ran johya mi ja bu ja rá ngu rá ta. ²⁶ Ne nu'a, bi zohn'na n'da rá 'yēhe bi 'yānni: “'Be'a í ja bu ja rá ngu ma ta,” bi 'yēmbi.

²⁷ Ne nu ra 'yēhe bi 'yēmbi: “Nu'a nin 'yohu bi zōhø, ne ni ta bi hyo ran dāni xun zaqui, bi 'yot'a n'da ran sihme xun ndoho. Nguetho bin johya ngue ya bá penc'a nin 'yohu,” bi 'yēmbi.

28 Pɛ nu'a rá mbɛdi ts'ant'ɛ bin cuɛ nɛ him bi nde bi yɔrɔ mbo ra ngu. Ne nu'a rá ta bi bɔni, bi 'yɔrɔ ts'edi da yɔrɔ mbo. 29 Pɛ nu rá ts'ant'ɛ bi 'yɛmp'a: “Ɛmme xɛn ngu yɛ jɛya dá ɔt'á ni 'bɛfi nɛ xínga n'dandí dá fɛsthoho a gá xiqui. Nɛ hin jɛm'bu xá 'dac'a n'da ra t'uchibo ngue dan sihmɛhe ma amigo. 30 Pɛ nu'bɛ go mi zɔ'a ni ts'ant'ɛ bi juat'a ni mbɛti nɛ xɛn ts'o bi 'yɔt'e, 'bɛx gá hyo ra t'andɛni xɛn zaqui,” bi 'yɛmbi.

31 Pɛ nu'a rá ta bi 'yɛmbi: “Pɛ ma zɛ ts'ant'ɛ i, thocua thoho dí 'bɛhmi ua, nɛ gátho 'bɛ'a i jagá, gátho ni mbɛti. 32 Pɛ xɛn ho 'bɛ'a dá ɔt'á nguetho nu nin 'yohɛ tengu'bɛ ya xí du nɛ i 'bui mahɔn'a, nu'a bim 'bɛdi pɛ ya dá tɛmhɛ,” bi 'yɛn'a rá ta, bi 'yɛn'a rá Jesús 'bɛ mi man ran t'uti.

16

Ra nt'uti ra ngɔrpa 'yɛhe hinga gue'a bi 'yɔt'e

1 Nɛ xɔ bi ma man'da ran t'uti a ra Jesús, nɛ bi 'yɛna:

—Mi 'bɛ'a n'da ra mɛmbɛti, nɛ mi si n'da rá ngɔrpa 'yɛhe bi xifi di manda 'bɛ'a gátho i pɛ'ts'i. Pɛ bi si'a ra mɛmbɛti hingui ho ɔt' rá ngɔrpa 'yɛhe nguetho i hɛczɛhe 'bɛ'a i ndɛɛ. 2 Janangue'a bi zon'na rá 'yɛhe nɛ bi 'yɛmbi: “Dá ɔcá hingui ho'a guí ɔt'e. Nuya, dami dáqui hangu din thɛui ma 'bɛfi nguetho ya him man gam pɛcua,” bi 'yɛmbi.

3 Nu'a ra 'yɛhe bi bɛm bɛya 'bɛ'a da 'yɔt'e. Bi 'yɛnsɛ: “Nuya him man zá dam pɛcua ya, nɛ hingui sá dam pɛh na huqhi, nɛ dí pɛ'ts' ma sá ga átho ra mbɛti, 'bɛ'a hmaha ga ɔt'ya,” bi 'yɛnsɛ. 4 Bi bɛm bɛya 'bɛ'a da 'yɔt'e n'dahma dim 'bɛh yá amigo di zɛ 'bɛ hin'yɛ rá 'bɛfi.

5 Nɛ nu ra ngɔrpa 'yɛhe bi zon'dɛ to'o i tup'a rá hmu. Nɛ bi 'yán'na n'da hangu in dupate. 6 Nɛ bi dáti, bi 'yɛna: “N'da ciɛnto dɛmbot'ɛgui ra aceite dí tupi.” Nɛ nu'a ra 'yɛhe bi 'yɛmbi: “Dami ts'on ni sɔcuɔ nɛ gui 'yo't' ma'da'yo gui hyuxɔrɛ ngue hɔnt'a yote ma'det'a yɛ dɛmbot'ɛgui gui tupa ma hmu,” bi 'yɛmbi. 7 Nɛ xɔ bi 'yán'na man'da ran 'yohɛ hangu xɔ in dupate a. Nu'a bi dáti: “N'da ciɛnto t'ɛni ra trigo dí tupi.” Nɛ nu'a ra 'yɛhe bi 'yɛmbi: “Dami páh ni sɔcuɔ, nɛ dami hyuxɔrɛ goho 'dátɛ t'ɛni thoho gui tupi.”

8 Nɛ nu'bɛ mi pɔ'a rá hmu 'bɛ'a bi 'yɔt' rá 'yɛhe, bi 'yɛmbi: “Ɛmme gui pɔdi 'bɛ'a sá gui 'yɔt'e ngue din jase 'bɛ'a gátho gui hyoni,” bi 'yɛn'a rá hmu. Nu yɛ jɔ'i 'bɛh ya, ɛmme i pɔdi da hyát' yá mijá'ihɛ n'dahma da dɛɛ. Pɛ nu'ɛ i 'yo bɛ ja ran nɛqui, hingui pɔdi da 'yɔt'e tengu na, bi 'yɛn'a ra Jesús.

9 Nɛ dí xi ahɛ ngue nu ra mbɛti di ts'onba rán 'yomfɛni 'ɛ da, pɛ da zɔn ra pa ngue hin te di muui a, pɛ nu ni mbɛtilɛ xɛn ho 'bɛ gui fáxhɛ yɛ jɔ'i, nɛ dim 'bɛh ni amigohɛ ngue 'darpɛ gním 'bɛhmbɛ bɛ mahɛts'i.

10 'Bɛ'i 'da zɛ ts'utho i ja da 'yɔt'e, pɛ i pɔdi di jamansu a, janangue'a mfɔdi da bɔdi di jamansu 'bɛ di ja xɛn ngu 'bɛ'a da 'yɔt'e. Pɛ 'bui 'da zɛ ts'utho i ja da 'yɔt'e, nɛ hingui pɔdi di jamansu a, janangue mfɔdi ngue hin da bɔdi di jamansu 'bɛ di ja xɛn ngu 'bɛ'a da 'yɔt'e. 11 Nu'bɛ hingui pɔdi di jamansu 'bɛ'a i ja ua ja ra ximhái, nɛ xín da bɔdi di jamansu rá 'bɛfi Ojɔ. 12 Nɛ nu'bɛ hingui pɔdi di jamansu a hin rá mbɛti zɛhe, njon da zá di un'na njuantɛ rá mbɛti 'bɛ.

13 Njɔ'o n'da ra jɔ'i sá dim 'bɛ'i yoho yá hmu, nguetho nu'a n'da ra hmu hin da numanho a, nɛ nu man'da di huɛc'a. Uague da 'yɔrɔ rá 'bɛfi a n'da nɛ da zɔcpada bɛ rá 'bɛfi a man'da rá hmu. Ngutho n'da ra jɔ'i hingui sá da 'yɛmbi rá hmu a Ojɔ 'bɛ ɛmme di ho ra mbɛti, bi 'yɛn'a rá Jesús.

14 Nu y^h fariseo εμμε di ho ra mbeti ^h, ne nu'bu mi 'yø'a bi man ra Jesús, bi dentho.

15 Pe nu'a ra Jesús bi 'yεmp'ε:

—Nu ah^h gyá fariseoh^h, guí øth^h 'be'a ní numansu ah^h y^h ja'i, pe nu Oja i paði 'be'a i ja bu mbo ni mbai^h. Ne nu'ε gátho im beñse y^h ja'i ngue di muui, pe hin te di muui bu na nu Oja ^h, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma din theui ^h y^hn t'εdi a rá ts'edi Oja

16 —Nu mam 'bet'o gán xähmbu y^hn t'εdi ra Moisés, ne gán xähmbu 'be'a bi 'yo't' y^h pøngahyá maya'bu, bi 'yεmp'ε. Pe nu ra Xuua Nxixyá bi du'mi bi man ran ho ma'da'yo ne bi ma 'be^h ni manda rá ts'edi Oja. Ne x^hn ngu y^h ja'i ya i øt'ra ts'edi da y^hr^h di manda rá ts'edi Oja.

17 Pe madague'a, pe xinga n'dant'ohni dim 'be'ε y^hn t'εdi. Nu ra ximhäi ne mahεts'i da guadi, pe hin dim 'be'ε y^hn t'εdi, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hingui ho ran hyεgui

18 —Ne nu'a to'o da hyeh rá xisu ne da zim man'da, ra 'yomt'εni a. Ne nu'a to'o da zin'a ra xisu bi thegui, ne gue'a dín 'yomt'εni a buya, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra membeti ne ra hyoya í Lázaro

19 Ne bi ma man'da ran t'uti ra Jesús, bi 'yεna:

—Mi 'bu'a n'da ra membeti ne mahotho rá pahni x^hm hmadi a mi he, ne εμme mi 'b^hmanho bu ja rá ngu, tengu thoho 'bu i ja ra ngo. 20 Ne i 'bu'a n'da ra hyoya, εμme mi sä ran ^hnbi, í Lázaro a. Ne gátho rá ja'i mi ja y^h 'ya. Ne mi hu^h ja rá goxthi ra membeti, 21 ngue mim beñi da zi 'be'a da hyε^h ja rá mexa a ra membeti. Ne nu'ε y^h xá'yo bi decpa yá 'ya bu i hudi.

22 Bi zøn ra pa bi du'a ra hyoya. Ne nu yám 'behni Oja bi zix^h mahεts'i ngue^h 'bu'a ra Abraham. Mbεjua buya bi du'a ra membeti. 23 Ne nu'bu mi du'a ra membeti buya, εμme bi nu ran ^hnbi bu bi mba.

Ne bi ndøts'e, bi nu yabu bí 'bu'a ra Abraham ne ra Lázaro 'dar^h bí 'b^hmi.

24 Nu ra membeti bi mbafi, bi 'yεmp'a ra Abraham: “Nu'i mam bombøta i Abraham, dami huεgui ts'ε, ba penhua ra Lázaro da d^ht'ra dehe rá xä, da d^hra ma jani, nguetho εμme di ^hng na ra sibi i ja ua.” 25 Pe nu ra Abraham bi 'yεmp'a: “Nu'i, mam bom'beto i, dami beñ'i ts'ε 'be'a gá 'yøt'e 'bu gmi 'bu^h ja ra ximhäi. Gátho x^hn ho 'be'a mi ja i, pe nu'a ra Lázaro hønt'a ran ^hnbi bi nu bu. Pe nuya din johya ua ra Lázaro ya, pe go hønt'a ran ^hnbi guí nu ya. 26 Ne man'da dí xi'i, hingui sä n'da da nexua da zø^h guí 'bu, nguetho i ja inde n'da ra mba'ye x^hn ndoho. Ne nu'i hingui sä gua nex^h guí 'bu guí søcua, nguetho i cot'a ra mba'ye bu,” bi 'yεn'a ra Abraham.

27 Nu ra membeti xø mahøn'a bi xi'a ra Abraham: “Pe nu'bu hin da zä ba penhua, pe guí pen'na ra Lázaro bu ja rá ngu ma ta da xi'ε 'bu^h 'be'a dí sägä.

28 Nguetho i 'bu^h c^ht'a man 'yoh^h, ne dí ndepe ne'ε da zøm bu guí 'b^hmi 'bu bi du, ne him ba εcua ja ran ^hnbi,” bi 'yεn'a. 29 Pe nu ra Abraham bi 'yεmp'a: “Nub^h 'bu^h nin 'yoh^h, i ja bu rá^h hman ra Moisés ne yá pøngahyá Oja, i sä da 'yøx^h 'be'a i man'ε.” 30 Pe nu ra membeti bi 'yεn'a: “Pe nu'i ma ta Abraham, hinga xøt'a rá^h hman ra Moisés ngue da 'yø'ε man 'yoh^h, pe nu'bu da ndants'a n'da x^hn du ngue da xifi, da 'yø 'bu.” 31 Pe nu ra Abraham bi 'yεmbi: “Nu'bu hin da 'y^hr^h pa ra güenda 'be'a i man ra Moisés ne yá pøngahyá Oja, xín da 'y^hr^h pa ra güenda 'bu da ndants'a n'da x^hn du,” bi 'yεn'a ra Abraham, bi 'yεn'a ra Jesús 'bu mi man ran t'uti.

17

X_hn d_hxqui ra ts'oqui

¹ Nu'a ra Jesús bi xih yá xädi, bi 'y_emp'a:

—Hin'y_h n'da ra pa hin da ts'ä a ni mb_hi_h gue i nde di 'b_ep ah_h gui 'y_oth_h ra ts'oqui. P_e ndumb_hi_{tho} da nu'a to'o di japi da 'y_ot' y_h ts'oqui rá mijá'uii.

² Dí xi ah_h, to'o di japi da 'y_ot' ran ts'o n'da hinga na te rá mb_hi, man'da x_hn ho 'b_h xtín th_har_ha n'da ra dojani rá 'y_uga ne xtá t'ent_h ja ra dejá, xinda gue'b_h xtí japi xta 'y_ot' ran ts'o a n'da hinga na te rá mb_hi. ³ Dami jamansu 'b_e'a guí øth_h. Nu'b_h 'b_h'a n'da ni mijá'ih_h bi 'y_ot'ah_h ran ts'o, dami xihmb_h hingui ho'a bi 'y_ot'ah_h. Ne nu'b_h da 'y_omanho a guí xihmb_h, damim punbah_h 'b_h. ⁴ Ne nu'b_h yoto nidi n'dapa da 'y_ot'ah_h ran ts'o, ne n'dandí ngu n'dandí da 'yá ah_h ra punbi, dami punbah_h gátho, bi 'y_en'a ra Jesús.

Gátho x_hn h_ei sä da 'y_ot'a n'da 'b_h i _eç'y_ei x_hn ho

⁵ Nu' y_h xädi bi 'y_em b_hya:

—Grá Hmu, dami jaje ga _eç'y_eihe x_hn ho, bi 'y_emp'a ra Jesús.

⁶ Nu'a ra Jesús bi 'y_emp'a:

—Madague'a _emme z_h ts'atho gui 'y_eç'y_eigah_h, tengu b_h ni nequi rá hmu_h dá ra c'u, sä gui xihmb_h ra za 'bácu_h da 'uegue dí_m 'bá_h ja ra dejá ne da 'ueh p_hya. Hin'y_h 'b_e'a x_hn h_ei 'b_h guí 'y_eç'y_eigah_h, bi 'y_en'a ra Jesús.

Hin ga _emf_h x_hn ho dí øth_h 'b_h dí øth_h'a i sijn

⁷—Nu'b_h n'da ran 'yoh_h 'b_hh rá 'y_ehe di jamansup yá de'yo uague dí_m p_er_h rá hu_hhi, ne nu'b_h bin de bá _er_h ja rá ngu b_hya, ha da sifi dí_m sih_he. ⁸ P_e hin'na, p_e da sifi dí hocpa rán sih_he rá hmu, ne nu'b_h bi niyá, ja dí_m sih_he ra 'y_ehe b_hya. ⁹ Nu'a ra 'y_ehe 'b_h bi 'y_ot' rá 'b_efi bi xih rá hmu, hingui t'ém_hi “jamadi gá 'y_orca ma 'b_efi.” hingui t'ém_hi, ngue ya ra 'y_ehe thoho. ¹⁰ Ne ngutho ah_h 'b_h gá 'y_oth_h rá 'b_efi Oj_h, guí 'y_enthoh_h b_hya: “Hin nte dá øthe ngue dí hnumanhoje, nguetho h_ont'a bi xije Oj_h dá øthe,” guí 'y_emhb_h, bi 'y_en'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoqui 'det'a y_hn 'yoh_h mí h_emb ra t'axca'ya

¹¹ Nu'a ra Jesús 'b_h mi 'yo b_h ja ra 'yu ní mba Jerusalén, bi tho inde b_h ja yán y_hni y_h xequi Samaria ne Galilea. ¹² Ne nu'b_h mi ts'atho da y_ht'a n'da ra hnini, bá _er_h 'det'a y_hn 'yoh_h i nde dí_m c'ath_h ra Jesús. Gátho mi h_emb ra t'axca'ya _h. Ne nu' y_hn 'yoh_h yab_h ts' u bim 'bäi ne nts'edi bi mbafi, bi 'y_en'a:

¹³—Nu'i Jesús, grá xänbate i, dami hu_egahe ts' u, bi 'y_em_hi.

¹⁴ Nu ra Jesús 'b_h mi nu' b_hya, bi xi' u da 'yut yá ja' i _h y_h mbája. Ne nu'b_h mi mba _h, nu'a ra Jesús bi japi bin hoc yá ja' i b_h ní mba. ¹⁵ Ne nu n'da, 'b_h mi b_hdi bi zä rá ja' i, 'b_ex bá peng b_h 'b_hh ra Jesús ne nts'edi bi 'y_es_hpa Oj_h. ¹⁶ Bin danyahmu b_h ja rá gua ra Jesús, bi 'yáp ra jamadi nguetho bi y_hn'a. Ne nu'a, ra m_engu Samaria a, hing rá mijudíoh_h ra Jesús. ¹⁷ P_e nu ra Jesús bi 'y_ena:

¹⁸—Ha hinga gue' u 'det'a dá hoqui. Har_h i 'b_h' u mi g_uto. Ha hingui sä ba _e' u 'da xtí un ra jamadi Oj_h. P_e h_onn_h n'da ran'yoh_h hing ra judío bi b_en'a ra mate bi 'y_orpa Oj_h, ne im b_ense _h mí da ngue _ena i p_h Oj_h _h, bi 'y_ena.

¹⁹ Ne x_o bi 'y_emp'a ran 'yoh_h:

—Damim 'bäi, ní mba ya. Bin y_hn'a ya nguetho gá 'y_eç'y_ei gue i ja ma ts'edi, bi 'y_en'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'b_e'a di ja b_h di manda rá ts'edi Oj_h

²⁰ Nu' u da y_h fariseo bi 'yän'na ra Jesús:

—'B_e'a ní pa di manda ua rá ts'edi Oj_h, bi 'y_en'a.

Nu ra Jesús bi 'yεmp'ɥ:

—Hin da fə 'bɥ bi manda rá ts'edi Ojə ua. ²¹ Hingui sä n'da da 'yεna: “Guecua di manda ua rá ts'edi Ojə,” xingui sä n'da da 'yεna: “Guembɥ di manda rá ts'edi Ojə bɥ,” njon da ză da 'yεna, nguetho guerpɥ ja ní mbɥi n'da di manda rá ts'edi Ojə, bi 'yεn'a ra Jesús.

²² Nε nubɥaya, bi 'yεmp'ɥ yú xădi:

—Da zɔn ra pa εmmε guin ndehɥ ba pengă, nugă ngue dán jə'igă ua ja ra ximhăi. Pε di 'bεtho yɥ pa ba pengă. ²³ Pε nu'ɥ 'da da 'yεn'ahɥ: “Guecua i 'bɥcua ya,” da 'yεn'ahɥ. Nε nu'ɥ mi'da da 'yεn'ahɥ: “Guembɥ i 'bɥpɥ a.” Pε 'yo guí øhmbɥ 'bε'a da man'ɥ. ²⁴ Nguetho nu'bɥ bá pengă, nugă ngue dán jə'igă ua ja ra ximhăi, di nequi tengu ra huεi ngue di hyăt'i gătho na ngəni ra ximhăi. ²⁵ Pε m'bet'o thoho ga nugă xən ngu ran ɯnbi, nguetho yɥ jə'i 'bɥcua ya, hin da 'yεc'yεigui.

²⁶ Nu'a ra pa ba pengă, nugă ngue dán jə'igă ua ja ra ximhăi, nu yɥ jə'i dim 'bɥi da 'yɔt'ɥ tengu bi 'yɔt' yɥ jə'i mi 'bɥhmbɥ a ra Noé. ²⁷ Nu'ɥ yɥ pa mi 'bɥ'a ra Noé, gătho yɥ jə'i mi øt'e 'bε'a mi numanhose, mi sihmε, mi mihni, nε mi sin yú xisu, nε gue'a mi øt'ɥ gătho yɥ pa gue'bɥ go mi zɔn ra pa bi yɥt ra dambosa ra Noé. Nε bin də'ye bɥaya, bi go'mi gătho ra hăi a ra dehe, bi du gătho ɥ yɥ jə'i mi 'bɥi. Din jabɥ da 'yɔt' yɥ jə'i 'bɥ bá pengă.

²⁸ Nε tengu bi 'yɔt' yɥ jə'i yɥ pa mi 'bɥ'a ra Lot, nε ngutho da 'yɔt' yɥ jə'i dim 'bɥ 'bɥ bá pengă. Gătho yɥ jə'i bi 'yɔt'e 'bε'a mi numanhose da 'yɔt'e, bin sihmε, bim mihni, bim pă, nε bin tăi, bi 'yɔt' yú huəhi, bi hyøh yú ngu. ²⁹ Gue'bɥ go mi zɔn ra pa bi bøn ra Lot bɥ ja ra hnini Sodoma, nε bá çəh mahεts'i ra sibi ma uənspi ra azufre, bi juah ra hnini, nε gătho mi 'bɥpɥ bi du bɥaya. ³⁰ Nε din jabɥ da 'yɔt' yɥ jə'i 'bɥ bi zɔn ra pa gua pengă.

³¹ Nε to'o i 'băpɥ maxøts'e ra zets'angu, hin da yərpɥ mbo rá ngu ngue da hyəts'i 'bε'a ja bɥ, da mba tho. Nε gătho to'o dim pεpɥ ja rá huəhi, hin ba peng bɥ ja rá ngu. ³² Dami bεmhbɥ ts'ɥ 'bε'a bi 'yɔt'a rá xisu ra Lot 'bɥ mi sifi da 'da'ɥ, nε man'da bi bεnsε rá ngu, nε gue'a í du'a bɥaya. ³³ Nε gătho to'o in nde da yənsε rá te, da nu ran ɯnbi mazəi a. Pε gătho to'o hin da bεni da yənsε rá te, din ja ra te mazəi a.

³⁴ Nu'bɥ bi zɔn ra ora gua pengă, di əpɥ yoho bɥ ja rá oi, nu'a n'da da ts'ix'a, nε nu'a n'da da gopɥ. ³⁵ Nε nu'bɥ yoho yɥ xisu 'darpɥ i jəni, nu'a n'da da ts'ix'a, nε nu'a man'da da gopɥ. ³⁶ Nε nu'bɥ yoho yɥn 'yohɥ i 'yo bɥ ja yú huəhi, nu'a n'da da ts'ixa, nε nu'a man'da da gopɥ, nε hønt'a to'o da 'yεc'yεi, da ts'its'i, bi 'yεn'a ra Jesús.

³⁷ —Grá Hmu, hapɥ din ja'a guím ma, bi 'yεmp'ɥ yú xădi.

—Nubɥ hapɥ di pεti yɥ pada, gui pəhmbɥ gue di 'bom bɥ xən du, bi 'yεn'a ra Jesús.

18

Ran t'uti ra xisu nε ra ze'mi

¹ N'da ra pa, bi xi'a n'da ran t'uti yú xădi ra Jesús, ra hmεpya jatho thocua thoho din yəui Ojə nε hin din xømbɥi da 'yădi gue'bɥ go din ja 'bε'a ädi. ² Nε bi 'yεna:

—Mi 'bɥ a n'da ra ze'mi bɥ ja n'da ra hnini, him bi numansu Ojə xinga gue yú mijə'ihɥ. ³ Nε mi 'bɥpɥ n'da ra xisu xí du rá ndø. Nε thocua thoho mi søm bɥ nε mi əpi da mbäts'i nangue rán səiui i 'bɥi. ⁴ Nε him 'be bi 'yərpa ra güenda 'bε'a bi man ra xisu a ra ze'mi. Jague'bɥ min xømbɥi nε bi 'yεnsε: “Nugă, hin dí

numansu Oja, xínga gue'u yu ja'i. ⁵ Pɛ ɛmmɛ di pac na ra xisu, masque ga ɔt'ä 'be'a in nde n'dahma hin di thoqui da zɔcua ngue di xuhnanyagui," bi 'yɛnse ra ze'mi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁶ Nubuya, bi 'yɛmp'u yá xädi:

—Dami bɛmhbu 'be'a bi 'yɔt'a ra ze'mi. Madague ra ts'om'bäi. ⁷ Dí xi ahü, man'da da 'yɔ'a Oja 'bu gui hyumbi gui 'yäfü rá m fäts'i ngue yá t'uhni ahü a. Nu'a Oja hingui tɔ'mi 'be din xɔmbwizɛhɛ a. ⁸ Pɛ dí xi ahü, 'bexque da mbäx ahü 'bu gui äfü rá m fäts'i. Janangue'a gui 'yäfü Oja di zɛt'a ni mbwihü, nɛ hin da du ni mbwihü ngue him 'be ba pengä ua. Nɛ nu'bu bá pengä nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga tɪn ahü bu gui ɛc'yɛigahü, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra fariseo nɛ ra hyaçahäi

⁹ Nɛ xɔ bi xih man'da ran t'uti ü im bɛni xün hose, nɛ i numan'ü ü yá mija'ihü. Nɛ bi 'yɛna:

¹⁰ —Yoho yün 'yohü bi mba bu ja ra danija, din yaui Oja. Nu'a n'da ra fariseo, nɛ nu'a man'da ra hyaçahäi. ¹¹ Nu'a ra fariseo, bim 'bäi nɛ bin ya, bi 'yɛna: “Jamadi Oja, nguetho nugä xingui ts'ü xün ts'o ma mbü, nugä hin drá siyategä, nɛ hin drá hyätägä, nɛ hin drá 'yomt'ɛnigä tengu'ü gätho mi'da. Jamadi ngue nugä hin di ɔt'ä tengu ɔt'na ra hyaçahäi i 'bäcua. ¹² Nugä zai dí ɛ't' man sihme yondj n'da semana, nɛ dí un'a ná 'dɛt'a a dí tɔh pü ja ra nija,” sä bi 'yɛn'a ra fariseo 'bu min yaui Oja.

¹³ Pɛ nu'a ra hyaçahäi, n'danni ts'ü mi 'bäi, nɛ i su da ndɔts' mahɛts'i, bi hyɛ'mahäi, nɛ ɛmmɛ tu rá mbü. Nɛ bi 'yɛmp'a Oja: “Ma Oja i, dín yeh ni mbü, nguetho drá dädits'oquigä,” bi 'yɛn'a ra hyaçahäi. ¹⁴ Pɛ dí xi ahü, nu'a ra hyaçahäi ya xí punba Oja 'bu mi mbeng bu ja rá ngu. Pɛ hin'na a ra fariseo, guexta'a xün ts'o rá mbü 'bu mi bɔm bu. Nguetho to'o din 'yɛts'i, gue'a dín unba ü. Pɛ gätho to'o hin din 'yɛts'i, gue'a dí t'ɛspa ü, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi jqp yu t'uhni

¹⁵ N'da ra pa, nu 'da yu ja'i bá si yá t'uhni bu 'buh ra Jesús ngue da mba nthädi ü yá t'uhni. Pɛ nu'bu mi nu'ü yá xädi 'be'a ɔt' yu ja'i, him bi japi da ts'ix ü yu t'uhni bu 'bä'a ra hmu, bi dāmyhā tho ho ü. ¹⁶ Pɛ nu'a ra Jesús bi zon'dü yu t'uhni nɛ bi 'yɛmp'u yá xädi:

—Dami jafü ba thocua ya yu t'uhni, o gadí hecuaü, nguetho gätho to'o da yurpü di manda rá ts'edi Oja, jatho 'be da gohi tengu n'da ra t'uhni. ¹⁷ Dami 'yøhmbu 'be'a dí xi ahü: Jatho gui 'yøthü tengu'bu gyü t'uhnihü 'bu gui ɛc'yɛihü. Nu'bu hin'na, hin gui cäthü bu di manda rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

N'da ra membeti i yqui ra Jesús

¹⁸ Nɛ nu'a n'da rá ngurpi yu judío, bi 'yän'na ra Jesús:

—Grá hogaxānbate, 'be'a sä ga ɔt'ä ngue din jagä ra te mazai.

¹⁹ Bi dāh ra Jesús:

—Ha guim bɛni 'be'a guim ma ngue gui ɛngui xün hogui, nguetho hɔnt'a Oja xün ho. ²⁰ Guí pađi 'be'a i mam bu ja yün t'ɛdi ngue i ɛm bu: “O gui 'yomt'ɛni, o gui hodu, o guim pɛ, o gui man ra fɛhni, nɛ gui numansu ni ta nɛ ni mbe,” i mam bu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²¹ Nu ran 'yohü bi dāti:

—Gätho dí ɔt'ä ü gue'bu go mán t'uhnigä, bi 'yɛn'a ran 'yohü.

²² Nɛ nu'a ra Jesús'bu mi 'yøde 'be'a bi ma, bi 'yɛmp'a:

—Gadí 'be'i ts'ù. Ní mba, gui pä gátho 'be'a i ja i, ne gui darpa yá hyooya. Gua eh púya, gui tengui. Ne nubúya, xán ngu din ja i bú mahéts'i, bi 'yén'a ra Jesús.

²³ Pe nu'a ran 'yohú 'bú mi 'yø'a bi man ra Jesús, émmé bi du rá mbúi, nguetho émmé ra mēmbeti a. ²⁴ Nu'a ra Jesús 'bú mi nu bi du rá mbúi a ran 'yohú, bi 'yéna:

—Xán héi yá mēmbeti da yúrpu di manda rá ts'edi Ojá. ²⁵ Man'da hingui héi n'da ra camello da yúrpu ja rá gu ra 'yofani, xinda gue'ú yá mēmbeti da yúrpu di manda rá ts'edi Ojá, bi 'yéna ra Jesús.

²⁶ Ne nu'ú yá já'i 'bápu bi 'yénu:

—Pe nu'bú in jabú, to'o maha da zā dim pøhø 'bú, bi t'émp'a ra Jesús.

²⁷ Nu'a ra Jesús bi dát'ú:

—Nu'a Ojá sá da 'yø't'a hingui sá da 'yøzéhé yá já'i, bi 'yénu'a ra Jesús.

²⁸ Nu'a ra Pedro búya, bi 'yémbi:

—Nugáhe, gátho a mi jaje dá sohmbé ne dá tēn'nahe.

²⁹⁻³⁰ Nu ra Jesús bi 'yéna:

—Guehma dí xi ahú, gátho to'o bi zoh rá ngu, ogue rá xisu, ogue yá cu, ogue rá ta, ogue rá mbe, ogue yá t'úhni, ngue bin unse di manda rá ts'edi Ojá ú, Ojá di unni man'da xán ngu xinda gue'a mí ja. Pe ne'a ra te mazáí búya, bi 'yénu'a ra Jesús.

Xø bi ma mahøn'a rán dąte ra Jesús

³¹ Nu ra Jesús, bi zixpu ma'ueni gátho 'de'mayoho yá xádi, ne bi 'yémp'ú:

—Dami 'yøhmbú ya. Ga mbähá bú Jerusalén, ne din ja bú 'be'a gátho bi man yá pøngahýa maya'bú nanguécá, ngue dán já'igá ua ja ra ximhäi. ³² Nu yá já'i di dägá bú ja rá ts'edi ú hing yá judío, ne nu'ú da dengui, ne di c'aman'ugui, ne da zoxqui. ³³ Ne da mbégbá, ne da hyogá. Pe ná hyu pa búya ga ndants'i mahøn'a, bi 'yénu'a ra Jesús.

³⁴ Pe nu'ú yá xádi, him bi bádi 'be'a nam bøn'a bi man ra Jesús. Nguetho njo'mitho yán 'yomféni ú.

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da ra xädá mi hąxta'a mi

³⁵ Ne mi 'yo bú hántho bú ja ra hnini Jericó a ra Jesús, ne mi hupu nden'yu n'da zú xädá mi hąxta'a mí si. ³⁶ Ne nu'bú mi 'yø'a ra xädá ngue xán ngu yá já'i mba bú, bi 'yänni 'be'a øt'ú. ³⁷ Ne bi sifi mba bú ra Jesús ra mēngu Nazaret.

³⁸ Ne nu'a ra xädá búya, nts'edi bi mbafi, bi 'yéna:

—Nu'i gra Jesús, rámbom'beto i ra David, dami huégui ts'ú.

³⁹ Ne nu'ú yá já'i mi 'bápu, bi xifi din hé. Pe madague him mi ndepe din yá, pe man'da nts'edi bi mbafi, bi 'yéna:

—Gra Jesús, rámbom'beto i ra David, dami huégui ts'ú.

⁴⁰ Nu'a ra Jesús bim 'bäh púya ne bi manda ba ts'inba a ra xädá. Ne nu'bú mim 'bähmi ra Jesús a ra xädá, bi 'yän'na ra Jesús búya:

⁴¹ —'Be'a guí nde ga øt'a'i, bi 'yémbi.

Ne nu ra xädá bi dát'i:

—Dín nde ga nu ran nequi.

⁴² —Sá guin nu ya, bi zā ní dá nguetho gá 'yécyei i ja ma ts'edi, bi 'yémp'a ra Jesús.

⁴³ Bex bi zā bi nu ran nequi rá dá búya. Ne bi den'na ra Jesús. Bi 'yéspa Ojá bú ní mba. Ne'ú gátho yá já'i mí 'bápu, bi 'yéspa Ojá búya.

19

Ra Jesús ne ra Zaqueo

1 Nu'a ra Jesús bi yærp̃ ja ra hnini Jericó, mi 'yo b̃, ɛna da thogui. 2 Ne mi 'b̃p̃ n'da ra ng̃rpa hyacahäi, ɛmm̃ ra m̃mbeti a, i Zaqueo a. 3 Ne nu'a ra Zaqueo, ɛmm̃ min ndehma da nu'a ra Jesús, p̃e him mi sä nguetho hingui h̃ɛts'i, ne ɛmm̃ d̃u ỹ ja' i b̃ mi 'yo'a ra Jesús. 4 Janangue'a, bin tihi bi ndexa n'da ra za ra sicómoro, ngue da zä da nu ra Jesús 'b̃ bi thop̃. 5 Ne nu'b̃ mi z̃on'a ra Jesús b̃ 'b̃'a'a ra za mi huxa ra Zaqueo, bi nd̃ots'e ne bi 'ỹmbi:

—Zaqueo, bá c̃a n'dihi nguetho ga s̃om b̃ ja ni ngu ra pa ya, bi 'ỹmbi.

6 Ne nu'a ra Zaqueo bin johya, 'dahmantho bi g̃ai, bi mba rá ngu ne bi zimanho a ra Jesús 'b̃ mi z̃om b̃ rá ngu. 7 P̃e nu'̃u ỹ ja' i him bi numanho nguetho bin säya b̃ ra Jesús b̃ ja rá ngu n'da ra ziyate. 8 Ne nu'a ra Zaqueo bim 'b̃ai bi 'ỹmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, nuya ga undä ỹ hyoya made 'be'a g̃ätho i jagä. Ne nu'b̃ mi siyagä n'da ra ja' i ngue hin rá 'yu 'be'a mi ̃t'ä, goho nidi ga cospa a dá siyabi, bi 'ỹn'a ra Zaqueo.

9 Ne nu'a ra Jesús bi 'ỹmbi:

—Gá p̃äh nin 'yomf̃eni ne i ja ra punbi ni ts'oqui ya, ne g̃ätho i 'b̃cua ja ni ngu, gra Zaqueo, rám bom'bet̃o i ra Abraham. 10 Ne gue'a ná ɛcä, ngue guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ngue gan ỹnba ỹ te'̃u i p̃adi ja ỹ ts'oqui, ne hin da nu ran ̃nbi maz̃ai, p̃e gue din ja ra te maz̃ai ̃, bi 'ỹn'a ra Jesús.

Ran t'uti ỹ ỹɛhe him bi x̃and ra mbeti

11 Nu ra Jesús bi xih man'da ran t'uti ̃u ỹ ja' i, nguetho bi b̃ɛn'̃u ỹ ja' i ngue nu'b̃ da z̃om b̃ Jerusalén ra Jesús, 'bex di japi di manda b̃ rá ts'edi Oj̃. 12 Ne bi 'ỹmp'̃u:

—Mi 'b̃'a n'da ran 'yoh̃, ra ts'ut'abi rá ta. Ne bi mba b̃ n'danni n'da ra hnini ngue bin nde bin t'un b̃ rá 'b̃efi ngue din ts'ut'abi b̃ rá häizehe. 13 P̃e nu'b̃ mi nets'i, bi zon'd̃u 'det'a ỹ ỹɛhe, 'da'a n'da bi un ra mbeti ngue ra oro x̃n ngu di muui. Ne bi 'ỹmp'̃u: “Gui hyomhb̃ 'be'a da zä gui 'ỹoth̃ ngue di x̃and ma mbeti,” bi 'ỹmbi.

14 Ne nu'̃u ỹ ja' i mi 'b̃p̃ ja rá häi, him mi numanho a ran 'yoh̃. Janangue bi mb̃ehni 'da ỹm̃ 'b̃ehni ngue m'bet'o da z̃oni da ma ngue hin din t'un rá ts'edi a ran 'yoh̃. 15 P̃e nu'a ran 'yoh̃, bin t'un ran t'ɛdi din ts'ut'abi ne bi mbeng b̃ rá häi b̃uya. Nu'b̃ mi z̃om b̃uya, bi zon'd̃u ỹ ỹɛhe xí un ra mbeti, nde da b̃adi hangu bi hyuxa rá mbeti xí un'na n'da ngu n'da ̃.

16 Nu ra mb̃edi 'ỹɛhe bi 'ỹmp'a: “Nuya bin ja 'det'a a ni mbeti,” bi 'ỹn'a.

17 Bi 'ỹmp'a rá hmu b̃uya: “X̃n ho gá 'ỹt'e, gra 'ỹɛɛ x̃n ho, gá x̃anda z̃ ts'̃ dá 'da'i, p̃e ne ga 'da'a nin t'ɛdi ngue gui manda 'det'a ỹ hnini,” bi 'ỹmbi.

18 Nu ná yoho ra 'ỹɛhe bi 'ỹmp'a: “Nuya bin ja cat'a a ni mbeti gá 'daqui ga x̃andä,” bi 'ỹn'a. 19 “Nu'i, ga 'da'a nin t'ɛdi ngue gui manda cat'a ỹ hnini 'b̃,” bi 'ỹmp'a rá hmu b̃uya.

20 Ne x̃o man'da ra 'ỹɛhe bi 'ỹmp'a rá hmu b̃uya: “I ja ua ni mbeti gá 'daqui. Dá p̃e'ts'ä x̃n ho. 21 Nguetho dí p̃acä 'be'a nim 'b̃ai, ngue ya hin'̃u nin huɛcate. Gu' honi 'b̃ep̃ gdi hỹnba rá mbeti ỹ ja' i. Ne gui h̃nba ỹ hũhi, janangue dá p̃e'ts'ä ni mbeti ngue dí su ga 'bedi,” bi 'ỹn'a. 22 Nu'a rá hmu bi 'ỹmbi: “Nu'a gá ma i udi ngue grá ts'om'b̃ai. 23 Hanja hin gá hmi'a ma mbeti n'dahma x̃ti hyux'i ts'̃,” bi 'ỹmbi.

24 Nε bi 'yεmp'ɥ mi 'bäpɥ: “Dami hyänbaha rá mbeti na ran 'yohɥ nε gui unhdɥ a ra mbɛdi 'yεhε, nu'a to'o bi dāha xən ngu,” bi 'yεmbi. 25 Pε nu'ɥ mi 'bäpɥ, him bi nde da 'yɔt'e 'bε'a bi man yú hmu, nguetho xən ngu i ja a ra mbɛdi 'yεhε. 26 Pε nu'a ra hmu bi 'yεmp'ɥ: “Nu'a to'o i humbi i ɔt' ma 'bεfi, hinga hɔnt'a rán zäbi da dāha, pε man'da xən ngu ga unni. Pε nu'a hingui nde da 'yɔt' ma 'bεfi, hin te da dāha, nε ga hanba'a dá unni,” bi 'yεna. 27 “Nε nu'ɥ him mi ndeje dan ts'ut'abi ua, ba sihɥ, gui sεcpahɥ yá 'yuga ua,” bi 'yεn'a ra hmu bɥya, bi 'yεn'a ra Jesús 'bɥ mi man ran t'uti.

Ra Jesús bi yɥrpɥ ja ra hnini Jerusalén

28 Nε nu'ɥ mi gua'a bi man ra Jesús, bi thopɥya, ní mba bɥ Jerusalén. 29 Nε nu'ɥ mi ts'utho da zɔm bɥ ja ra nyuni guerpɥ i ja ra hnini Betfagé nε ra hnini Betania, 30 bi mbɛhni yoho yá xädi, bi 'yεmbi:

—Ní mbe bɥ nán jombɥ ja ra hnini. Nε gui tɥmmi bɥ n'da ra t'uburu án thət'i bɥ ja ra nden'yu, nε xinga n'da ra ja'i ní hyuts'i. Bá xocui nε ba siui ua. 31 Nε nu'ɥ 'bo'o da 'yän'nau: “Hanja gní xocui ra buru,” gui 'yεnui: “Nu'a ra hmu i hon'a ra buru,” gui 'yεnui, bi 'yεmp'ɥ yoho yá xädi.

32 Nε bi mba bɥya, nε bi dɥn'a 'bε'a xí xí'a ra Jesús. 33 Nε nu'ɥ mi xoc ra buru, bi 'yän'na rá mbeti:

—Hanja gní xocui na ra buru, bi 'yεmbi.

34 Bi dāh yɥ xädi bɥya:

—Nu'a ra Hmu i honi, bi 'yεn'ɥ. Nε bi ndepe da zix bɥya.

35 Nε nu'ɥ yɥ xädi bá si ra buru bɥya, nε bi gāspa yá coto bɥ ja rá xəthä ra buru nε bi hyuxa ra Jesús. 36 Nε nu'ɥ mi mba bɥ 'yu ra Jesús, nu'ɥ yɥ ja'i 'bex bi mbɔcua yá pahni bɥ ja ra 'yu ngue da thopɥ a ra Jesús. 37 Nε nu'ɥ mi gapɥ ja ra nyuni ní mba bɥ Jerusalén, gätho ɥ min 'yohɥ nts'edi i mbafi, bin johya nε bi 'yεspa Ojä nangue yɥn t'ɔt'e nuixte bi nu. 38 Bi 'yεn'ɥ:

—Majäpi ra ts'ut'abi bá εhe nangue rá thuhu ra Hmu. Nε din ja rán johya Ojä yá mbai yɥ ja'i. Nuixtetho rá ts'edi Ojä, bi 'yεn'ɥ.

39 Nε nu 'da'ɥ yɥ fariseo bi 'yεmp'a ra Jesús:

—Dami hεcua ni xädi din hε.

40 Pε nu'a ra Jesús bi 'yεmp'ɥ:

—Nu'ɥ ga hεcpä yɥ ngue i εspa Ojä, pε go da 'yεspa Ojä ya yɥ do bongua, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bin zoni nangue yɥ ja'i 'bɥpɥ ja ra hnini Jerusalén

41 Nε nu'ɥ mi hyän bɥ ra hnini Jerusalén a ra Jesús, bin zoni. 42 Nε bi 'yεn'a:

—Min ndegä ngue xquí pahmbɥ a dí yän'ahɥ bɥ ja ran ənbi mazäi, pε hin gán nde gá pahmbɥ, pε nuya him man zä, nguetho tengu'ɥnjo'ni ní dāhɥ. 43 Nε da zɔn ra pa ba εh nin sähɥ di mbät'a ni hninihɥ nε njon da zä da bɔni ngue din yäni, nε gan tunhdɥ ɥ bɥya. 44 Nε gätho ahɥ ngue gui 'bɥhmbɥ nɥ, da hyo ahɥ nε da guah ni hninihɥ. Nε da mba nso't'i, nε xinga n'da ra jaɔo da gopɥ. Nguetho nu ahɥ xingui ts'ɥ gá pahmbɥ a ra pa xti pø ahɥ Ojä, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi hyøn'a thi yɥ mbä bɥ ja ra dānijä

45 Nε nu'a ra Jesús bɥya, bi mba bɥ ja ra dānijä nε bi hyøn'a thi gätho yɥ mbä mi 'bɥpɥ. 46 Nε nu'a ra Jesús bi 'yεmp'ɥ:

—I mam bu ja rá m hman Ojã: “Í thø'a ma ngu ngue da mba nthãdegã bu,” i ãn Ojã. Pɛ nu ahũ gá 'yørpadahũ tengu'bu ra hyãdo guerpũ nĩn 'yãn'u yũ bɛ, bi 'yɛn'a ra Jesũs.

Bi t'ømanho a bi man ra Jesũs

⁴⁷ Nu'a ra Jesũs thocua thoho min xãnbate bu ja ra ðanjã. Pɛ nu'u yũ ngurpa mbãjã, nɛ yũ xãnbate nijã, nɛ yũ ðãc'yei, min nde da hyo'a ra Jesũs. ⁴⁸ Pɛ hin'yũ 'be'a da 'yøt'e ngue da hyo. Nguetho gãtho yũ jã'i bi 'yørpa ra güenda 'be'a bi man ra Jesũs. Njon bin nde bi u't' yũ mbũi u'da.

20

Rãn t'ɛdi ra Jesũs

¹ Nɛ nu ra Jesũs n'da ra pa bi xãnba yũ jã'i bu ja ra ðanjã nangue ran ho ma'da'yo. Nɛ'u yũ ngurpa mbãjã nɛ yũ xãnbate nijã, nɛ yũ ðãc'yei, gãtho bi zøm bu. ² Nɛ bi t'ãn'na ra Jesũs:

—Hanja sã guí øt'e 'be'a guí øt'e. To'o bi 'da'a nin t'ɛdi, bi 'yɛmbi.

³ Pɛ nu ra Jesũs bi ðati:

—Necã, ga ãn'nahũ, ⁴ to'o bi un rãn t'ɛdi ra Xuua ngue bi 'yøt' ran xixyã, hage Ojã uague yũ jã'i, bi 'yɛna.

⁵ Pɛ nu'u bin 'yãnzɛhɛ u 'be'a dí ðati. Nɛ bi 'yɛnsɛ:

—Nu'bu ga ɛmfũ ngue Ojã bi un'na rãn t'ɛdi a ra Xuua, nɛ da 'yɛnjũ bũya: “Hanja hin gá 'yɛc'yeihũ 'bu.” ⁶ Pɛ nu'bu ga ɛmfũ, yũ jã'i thoho bi un rãn t'ɛdi, dí bat'adojũ yũ jã'i nguetho xũn ngu yũ jã'i ɛc'yei rá pøngahyã Ojã ra Xuua, bin 'yɛnzɛhɛ u.

⁷ Janangue'a bi t'ɛmp'a ra Jesũs:

—Hin dí pãhmbe to'o bi un rãn t'ɛdi ra Xuua, bi 'yɛntho.

⁸ Necã hin ga xi ahũ to'o bi 'dacã ran t'ɛdi ga øt'ã 'be'a dí øt'ã, bi 'yɛna.

Ran t'uti yũ ts'ombɛfi

⁹ Nɛ bi xih man'da ran t'uti a ra Jesũs, bi 'yɛna:

—Mĩ 'bu'a n'da ran 'yohũ bi 'yøt'a n'da ra nuãndãt'o, nɛ bi hmit'i 'da yũ mbɛfi. Nu'a rá mbeti bi mba n'danni bũya, nɛ nya'atho bãm 'bũpũ. ¹⁰ Nɛ nu'bu mi zøm yũ pa da thuc yũn ðãt'o, nu'a rá mbeti bá pɛhna n'da rá 'yɛhɛ da duspa 'da yãn ðãt'o, ngue'a ãn yãhũ a. Pɛ nu'u bi zocpa a ra nuãndãt'o, bi mbɛmba thoho ra 'yɛhɛ nɛ bi 'yɛt'i, xĩn te bi unni. ¹¹ Nɛ ná yoho rá 'yɛhɛ bá pɛhna rá mbeti ra nuãndãt'o, pɛ ngutho bi 'yørpa ra 'yɛhɛ, nɛ'a bi mbɛmba thoho mahøn'a, bi 'yer bũya nɛ nte bi unni. ¹² Nɛ ná hyu rá 'yɛhɛ xø bi mbɛhni mahøn'a a ran 'yohũ, ngutho bi t'ørpe, bi unba yũ mbɛfi nɛ bi 'yɛt'i, xĩngui ts'u bi unni.

¹³ Nɛ nubũya, nu ra mɛndãt'o bi bɛni 'be'a da 'yøt'e. Nɛ bi 'yɛna: “Masque ga pɛh'n'na ma ts'unt'u, dadĩ huɛquĩ, xøhma da numansu na,” bi 'yɛnsɛ. ¹⁴ Pɛ nu'bu mi nurpa rá ts'unt'u u yũ mbɛfi, bi mam bũya ngue da hyo, bi 'yɛn'u: “Mbãhã ga hohũ rá ts'unt'u, janangue da zã ga cosehũ ra nuãndãt'o,” bi 'yɛn'u.

¹⁵ Janangue'a bi zix pũ ma'ueni, bi hyøn'a thi ra ts'unt'u, nɛ bi hyo bu, bi 'yɛn'a ra Jesũs.

Nɛ xø bi 'yãn'dũ yũ jã'i mi 'bãpũ:

—'Be'a guĩm bɛmhbu da 'yøt'a rá mbeti ra nuãndãt'o ya, bi 'yɛna.

¹⁶ Pɛ dí xi ahũ, ba ɛsɛ nɛ da hyo'u, nɛ n'dan'yo di un'na rá nuãndãt'o bũya, bi 'yɛn'a ra Jesũs.

Nɛ nu'bu mi 'yø'u yũ jã'i 'be'a bi man ra Jesũs, nu'u bi 'yɛn'u:

—Ojã da 'yøt'e hin din ja a guím ma, bi 'yɛn'ɸ.

¹⁷ Pɛ nu'a ra Jesús bi hyɛt'ɸ, nɛ bi 'yɛmbi:

—Pɛ 'bɛ'a nam bøn'a rãm hman Ojã nt'o't'i maya'bɸ 'bɸ, ngue i ɛna:

Nu'a ra do bi bant'ɸ yɸ gãdo 'bɸ mi hyøh ra ngu,

gue'a ra do man'da mahyoni, tengu thoho yɸ guangu, i ɛm bɸ ja rãm hman Ojã.

¹⁸ Nɛ tengu'bɸ da guesɛgã a ra do i hman bɸ. Hønt'a go to'o hingui ɛc'yɛigui, din ɸnbazɛɛ, tengu'bɸ da dɸng bɸ ja ra do din tɸni, nɛ go ga sɛmpã a tengu'bɸ ra do da zɛ'mi nɛ da 'yɛt'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Bin t'änn'a ra Jesús 'bɸ din jut' ra renta ogue hin'na

¹⁹ Nu yɸ ngurpa mbãjã nɛ yɸ xãnbate nijã 'bɸ mi 'yø'a ran t'uti bi man ra Jesús nangue'ɸ yɸ hyote mbɛfi, min nde da got'a fãdi ra Jesús, nguetho bi bãdi tengu'bɸ guesɛ ɸ yɸ hyote mbɛfi ɸ yɸ mbãjã nɛ yɸ xãnbate nijã. Pɛ him bi got'i nguetho bi zutho yɸ jã'i. ²⁰ Janangue bi bɛm mahøn'a bɸya nɛ bi mbɛhni 'da yɸn 'yohɸ ngue da 'yãn yɸn t'änni a ra Jesús, n'dahma din ja 'bɛ'a sã dí fɛnt'a ra Jesús ngue di dã bɸ 'bɸh ra ts'ut'abi. ²¹ Nɛ nu'ɸ yɸn 'yohɸ bi xi a ra Jesús:

—Xãnbate i, dí pãhmbe hønt'a majuãni guí ma. Nɛ dí pãhmbe guí xãnbɸ xɸn ho hønt'a go to'o má jã'i nɛ hin guí huahni to'o guí xãnbɸ, pɛ guí xifi xɸn ho nangue Ojã. ²² Dami xije ya, ha ðin thɛui man t'ɛðihɸ bi 'dajɸ Ojã 'bɸ ga juthɸ ra renta a ra ts'ut'abi Roma, uague hin'na, bi 'yɛn'ɸ.

²³ Pɛ nu'a ra Jesús mi pãdi i ts'ãmhyã thoho. ²⁴ Nɛ bi 'yɛmp'ɸ:

—Hanja gní 'yãngui, xi ni mbɛti gní juthɸ ra renta ra ts'ut'abi, gan nugã, bi 'yɛna.

Nɛ bi un bɸya.

—To'o rá pøte nɛ rá thuhu i cuat na ra mbɛti, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ nu'ɸ bi 'yɛn'ɸ:

—Rá pøte nɛ rá thuhu ra ts'ut'abi Roma i cuat na.

²⁵ Bi ðãh ra Jesús bɸya nɛ bi 'yɛmp'ɸ:

—Nu'a rá mbɛti ra ts'ut'abi Roma, gui un'na. Nu'a xin rá mbɛti Ojã, gui un'na Ojã a, bi 'yɛmp'ɸ.

²⁶ Janangue nu yɸn 'yohɸ him bi zã xtã hyãt'a ra Jesús, pɛ bi hyonya thoho ɸ 'bɛ'a bi man'a ra Jesús.

Ran t'änni 'bɸ da ndants'ɸ xɸn du

²⁷ Nɛ nu'ɸ 'da yɸ saduceo, bi zøm bɸ 'bɸh ra Jesús, gue'ɸ hingui ɛc'yɛi da ndants'ɸ xøn du. Nu'ɸ bi 'yɛmp'a ra Jesús:

²⁸ —Nu'a ra Moisés bi 'dajɸ n'da man t'ɛðihɸ nɛ bi 'yɛna: “Nu'bɸ bi du n'da ran 'yohɸ ngue mi 'bɸh rá xisu nɛ njo'o yã t'ɸhni, nu'a rán 'yohɸ da zinba a rá xisu. Nɛ nu'a rá mbãdi t'ɸhni ðim 'bɸi, da thuspa rá thuhu a ran 'yohɸ bi du nɛ da'yɛmbi rá ta a,” bi man ra Moisés.

²⁹ Pɛ gue'a ga änn'nahe. Bim 'bɸ'i yoto yɸn 'yohɸ ðin 'yohɸ zɛɛɛ. Nu'a ra mbãdi n'yohɸ bi zin'a n'da ra xisu, nɛ m'bɛjua bɸya bi du a ran 'yohɸ nɛ him bim 'bɸh rá t'ɸhni. ³⁰ Nɛ nu'bɸ mi du ran 'yohɸ bɸya, ná yoho rán 'yohɸ bi zin'a ra xisu mahøn'a, nɛ xø bi du a. ³¹ Nɛ xø bi zin'a man'da rán 'yohɸ bɸya, 'da'ingu bi 'yøt'ɸ gãtho yoto yɸn 'yohɸ, gãtho bi du nɛ xinga n'da bim 'bɸh yã t'ɸhni.

³² Mbɛjua bɸya, bi ðuse ra xisu, bi 'yɛn'ɸ. ³³ Nuya, ðami xije 'bɛ'a ðin ja a ra pa da ndants'ɸ xɸn du. To'o da 'yɛmbi rá xisu a ra xisu, nguetho gãtho yoto bim 'bɸhmbɸ ra xisu ua ja ra häi, bi 'yɛn'ɸ yɸ saduceo.

³⁴ Nɛ nu'a ra Jesús bi ðãti:

—Hønt'ua ja ra häi din that'u yu ja'i. ³⁵ Ne gätho to'o yän sähu da mba bu mahets'i 'bu bi ndants'u xun du, ne him man ja ran thati bu. ³⁶ Nguetho da gohi tengu tho yam 'behni Oja u, ne him man da du bu. Ne ma'da'yo da gohi 'bu bi xoxa Oja u ngue yä t' ahniise Oja u.

³⁷ Pe ne'a ra Moisés bi ma da ndants'u xun du 'bu mi 'yo't'i 'be'a bin ja, nu'bu mi nu mi zø ra za 'bu maya'bu. Ne i mam bu ngue nu Oja rá Oja ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob, ne nu'u, ná ya'a thoho xí du u 'bu mi 'yemp'a Oja ra Moisés.

³⁸ Ngubhu bi ma nguetho guexta'a i 'buh yä mbui. Nubhu na nu Oja 'da'ingutho 'bu i 'bu'a n'da ogue xun du n'da. Guexta'a i jatho yä te u xun du, bi 'yēn'a ra Jesús.

³⁹ Ne nu'u 'da yu xänbate ni ja, bi 'yemp'a ra Jesús:

—Emme xun ho a gá ma, bi 'yēn'u.

⁴⁰ Ne nu'u yu saduceo ya him mi sä da 'yän mi'da yun t'änni.

To'o rá m bom'бето a ra Cristo

⁴¹ Ne nubuya, bi 'yēn'a ra Jesús:

—Hague nán zä guí emfu ra Cristo rá m bom'бето ra David a. ⁴² Nguetho bi manse ra David bu ja ra søcuä bi 'yo't'a:

Nu'a Oja bi 'yemp'a ma Hmu:

“Hyucua ga conhui ma ts'edi,

⁴³ gue'bu go dá tapä gätho u nin sähu,” i en Oja, bi 'yēn'a ra David 'bu mi ma nange ra Cristo.

⁴⁴ Hanja i embi rá Hmu, ne rá m bom'бето a, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hinga gue'a bu nán xänbate u yu xänbate ni ja

⁴⁵ Nu'a ra Jesús buya, ní jat'a nyahu yä xädi, gätho mi 'bäpu mi øde 'be'a bi man ra Jesús. Bi 'yemp' u buya:

⁴⁶ —O guí urpahu masu 'be'a da man'u yu xänbate ni ja, nguetho i he yä mbarahni xam hmadi ngue da t'ēspi, ne emme di ho da mba ma zengua ngue da 'yēspa yu ja'i. Ne emme i honi da hyupu ja yun thuts'i xun ho bu ja yu ni ja, ne pu ja yun sihme. ⁴⁷ Ne i siyabi 'be'a i pe'ts' yu xisu xun du yän ndø, ne i tunba yä ngu, ne ní jat'i nya'a thoho i yahu Oja bu ja yu ni ja. Pe nu'u, man'da xun atho ran unbi da nu, bi 'yēn'a ra Jesús.

21

Nu'a ran t'unni man'da di muui

¹ Nu'a ra Jesús mi 'bäpu ja ra danija ne bi nu yu membeti i cät yä mbeti bu ja ra huada, ngue rán t'unni Oja. ² Ne bi nu n'da zu hyoya xisu bi gärpu yoho yu t'uc'axt'i. ³ Nu ra Jesús bi 'yemp'u mi 'bäpu buya:

—Majuani dí xi ah, nuna ra hyoya xisu man'da di muui bi uni xinda gue'u gätho mi'da. ⁴ Nguetho gätho yu membeti 'bu ya bi gät'a n'da ra mbeti ja ra huada, pe ya mbongui thoho yä mbeti, pe nu'a zu hyoya xisu, bi uni gätho mi ja, xingui ts'u bi bongui 'be'a da hyonse, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja ra danija

⁵ Nu'a ra Jesús mi ø'a man yu ja'i: “Mahotho ra danija, ne mahotho yun t'unni i zäpu.” Pe ra Jesús bi 'yemp'u:

⁶ —Nuna gätho guin nuhu ya, da zøn ra pa hin te din ja ua, xingui ts'u da bonga n'da zu xequi ngue hin da yøt'e, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ran unbi din ja ua ja ra häi

⁷ Nε nu'u 'da yu ja' i mi ø'a bi man ra Jesús, ne bi 'yänni:

—Gra xänbate i, nda'a ní pa din ja a guím ma, 'be'a ní hmεpya din ja sä ga pähmbe.

⁸ Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Dami jamansu 'be'a guí εc'yeih. Nguetho da zøn ra pa ba εh yu hyäte da hyä ah: “Nugä drá Cristogä,” da 'yεn'ah. Ne da 'yεn'u: “Ya bi zøn ra pa ran zεgui,” da 'yεn'u. Pε o guí εc'yeih 'be'a da man'u. ⁹ Ga xi ah 'be'a gätho din ja ua ja ra häi gue'bu go ba εcä mahøn'a. O guí suh 'be'a guí 'yøhmbu, nguetho din ja yu dāsu, ne yu ja' i hinga 'da'angu da bēni. Pε hinga gue'bu ran zεgui din ja u, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁰ Nε xø bi 'yεna:

—Nε 'da'a n'danni yu häi din ja yu su. Ne din suse n'da ngu n'da yu ts'ut'abi.

¹¹ Nε din ja yu 'yāmhäi nts'utho, ne din ja ra dāthu, ne ra dāgēhe, ne din ja yu hmεpya nts'utho bu mahεts'i.

¹² Pε hin nín ja a dí m mangä 'bu bim fent'ah ne da mba ma un'ni ah. Ne da ts'ix ah bu ja yu nija, di un'nah bu. Ne da mba ma dä ah bu 'buh yu ts'ut'abi nepu 'bu'u ja yú ts'edi. Gätho ngub da t'øt'ah ngue guí tengah. ¹³ Pε nu'bu da ts'ix ah bu, da zä guí mamhb bu ran ho ma'da'yo. ¹⁴ Nε 'yo gadín 'yomfēnih 'be'a guí mamhb bu bi mba ma juan'ni ah.

¹⁵ Nguetho nugä, ga bēn'nah 'be'a da zä guí mamhb ra ora gam 'bähmbu bu. Nε nu'a ga bēn'nah, xinga n'da nin suh da zä da dāti 'be'a guí mamhb bu. ¹⁶ Nε madague'bu, ni tah ogue ni mbeh, ogue ni cuh, ogue ni menih, ogue ni amigoh, pε guemhma di dä ah bu 'buh yu ts'ut'abi. Nε 'da'ah da tho ah ngue guí εc'yeigah. ¹⁷ Nε gätho da ts'an ah nanguecä. ¹⁸ Pε o guín suh nguetho xinga n'da ni xtāh dim 'bepu ja ni yāh. ¹⁹ Pε nu'bu guí hyäth yun unbi, Oja di 'da ah ra te mazai, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja ra dāhnini Jerusalén

²⁰ Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'bu guin nuh xi mbät ra hnini Jerusalén yu dofai, guí pähmbe mi ts'utho da guah ra hnini. ²¹ Nε nu'bu bin ja bu Njerusalén, gätho u 'bupu ja ra xεqui Judea xän ho 'bu da 'dagui da mba bu dāpo bu ja yu nyuni. Nε'u i 'bupu ja ra hnini, xän ho 'bu da bōni, ne gätho i 'bupu dāpo hin da 'yεna da mba bu ja ra hnini. ²² Nguetho gue'a ra pa di un rán unbi Oja u, ne gätho din ja tengu tho i mam bu ja rá hman Oja din ja. ²³ Nε nu'bu bin ja a, huεcate u in hāt'ahni, ne'u gätho u 'buh yú 'uere. Nguetho ndumbaitho rán ts'embi Oja din ja ua ja ra häi ne xän ngu yun unbi da nu yu ja'i. ²⁴ Nε nu'u 'da'u di mba ntho ra juai, ne nu'u mi'da da ts'ixpu n'danni yu häi ne da gohi tengu'bu i ofädi. Gue'u hing yu judío di ts'on na ra dāhnini ne di manda ua, gue'bu go da zøn ra pa da hyānba yú ts'edi Oja, bi 'yεn'a ra Jesús.

'Bu bi zøn ra pa ba εh ra Cristo

²⁵ Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu Oja da 'yøt' yu hmεpya bu ja ra hyadi, nepu ja ra zāna nepu ja yu sø. Ne yu ja' i 'bucua ja ra häi εmme din su'u 'bu da 'yøde nts'edi da 'yεn ran dāhi yu deja. ²⁶ Nε εmme da güent yú mbi nange ra mbidi din ja. 'Nε da zu 'bu da bēni 'be'a din ja gätho ua ja ra ximhäi. Ne gätho 'be'a bí ja bu mahεts'i di 'yāni. ²⁷ Nε nu'bu bin ja a dí xi ah, 'bex gua εcä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ba εcä bu ja yu güi, ban 'yo'be ma ts'edi xän ngu ngue dán nuixtegä.

28 Nε nu'bu gán nuh da mbædi din ja, dami hyuthu nza mbæi nε gui ndos'huh mahets'i, nguetho ba εh ni pørpateh da yañ ah, bi 'yεn'a ra Jesús.

29 Nε man'da bi man ra Jesús ngue bi man'a n'da ran t'uti, bi 'yεna:

—Gan 'yomfεnih ts'u 'be'a di ja ra za ra higo ne'u mi'da ya za. 30 Nu'bu guín nuh i pøx yú paxi yu za, guí pāhmbu 'bex ba εh yu pa xam pa. 31 Ngutho 'bu bi mbu'a dí xi ah, gui pāhmbu mi ts'utho di manda rá ts'edi Ojā ua buya.

32 Majuani dí xi ah, nu yu jā'i 'bucua ya, hinga gātho xtí du 'bu bi mbædi din ja a dí xi ah. 33 Nu bu mahets'i nε ra ximhāi da guadi, pε nu'a mam hmangā hin da gua'a, bi 'yεna.

34 Janangue dami jamansu 'be'a guí øthu, o guín nde gui 'yøthu ni pāhā zehεh, nε hinga hont'a guim bεmhbu nin sihme. Dami jamansu a gui 'yøthu, hin ga tñ'nahu ngue gdí øthu a 'bu bá pengā. 35 Nguetho njon da bā'a ra ora ba εcā, pε gātho yu jā'i 'bucua ja ra ximhāi da nu. 36 Dami tøm thohohu nε thocua thoho gan yāhu Ojā, n'dahma din ja ni ts'edih gui hyāthu yan unbi din ja. Nu'bu ngubū gui 'yøthu, hin gui pes' ni sāhu 'bu gā 'bāhmbu bu ja ma hmigā, nugā ngue dán jā'igā ua ja ra ximhāi, bi 'yεn'a ra Jesús 'bu mi xih yú xādi 'be'a gātho din ja.

37 Nε nu'a ra Jesús 'bu mi 'bupu Jerusalén, gātho yu pa mi xānba u yu jā'i bu ja ra dānijā. Pε nu'bu ra xui buya, mi pa bu ja ra nyuni Olivos. 38 Nε gātho yu xudi mi pa bu yu jā'i bu ja ra dānijā, da 'yø'a i man ra Jesús.

22

Bi hma da tho ra Jesús

1 Nuya mi ts'utho da zøn ra pa da ts'i ra hme hin'yu rá íxi. Gue'u yu pa ra dāmpeti ran dābaxjua. 2 Nu'u yu ngurpa mbājä nε yu xānbate nijā, mi honi 'be'a dí hyo ra Jesús. Pε mi su'u 'be'a da 'yøt' yu jā'i 'bu da hyo'a.

3 Nε nu'a ra zīthu bi yat' rá mbæi ra Judas Iscariote, gue'a n'da rá xādi ra Jesús. 4 Nu'a ra Judas bi mba, bin yāhu yu ngurpa mbājä nε yu hmu dofai, nε bi xifi 'be'a da 'yøt' bu di dā'a ra Jesús. 5 Nu'u bi hyu yú mbæi 'bu mi man'a ra Judas 'be'a da 'yøt'e. Nε bi xifi da gut rán zābi ra Judas. 6 Nε nu ra Judas buya, bi dø'ma ra ora 'bu njongui 'bupu yu jā'i ngue di dā'a ra Jesús.

Rán sihme ra Hmu

7 Nε mi søn ra pa bin ja ra dānts'ihme i ts'i ra hme hin'yu rá íxi, nε i ho ra t'ude'yo. 8 Nε nu'a ra Jesús bi mben'na ra Pedro nε ra Xuua nε bi xifi di hoc ran sihme ran dābaxjua, da zi 'bu bin de. 9 Nu ra Pedro nε ra Xuua buya:

—Haru guín nde ga hoc'be, εn'u.

10 Nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Nu'bu gán 'youi bu ja ra ndenhnini nε gui nuui n'da ran 'yohu i tu n'da ra xaro ra dehe, dami tændui a ran 'yohu, nε gui cat'ui bu ja ra ngu da yat'a. 11 Nε gui xihmi a ra mēngu bu: “Nu'a ra xānbate bá penga'be ngue gui xic'be haru i ja ra cuarto ngue ga sāgāhe ra dānsihme,” gui 'yεnuí. 12 Nε nu'a ran 'yohu da zix aui bu magats'i haru i ja ra cuarto xan ndoho. Guepu gui hocui rán sihme ran dābaxjua, bi 'yεmp'u yu xādi.

13 Nu ra Pedro nε ra Xuua buya bi mba bi dīni tengutho bi man'a ra Jesús. Nε bi hocpu ran sihme buya.

14 Nu'bu mi zøn ra ora buya, nu'a ra Jesús nε mi'da yú xādi bi zøm bu nε bin sihme. 15 Nu ra Jesús bi 'yεmp'u yú xādi:

—Ẽmmē dán ndegä ga sih_u na ran sihm_e ran dābaxjua 'b_u di 'bedi ga tugä.
 16 Nē dí xi ah_u, him man'dandj ga sigä na ran sihm_e jague'b_u bi zōn ra pa ngue gán yǎmh_b x_un ho 'b_u gám 'b_umh_b b_u di manda rá ts'edi Ojā.

17 Nu ra Jesús b_uya bi deca n'da baso ra vino nē bi un ra jamadi Ojā, nē bi 'yēmp'_u yú xādi b_uya:

—Dami comhb_u na po na ra baso, gui sih_u. 18 Nguetho dí xi ah_u, hin ga sigä mahōn'a asta gue'b_u go da zōn ra pa di manda ua rá ts'edi Ojā x_un ho.

19 Nē nub_uya, bi hyāc ra hm_e nē nu'b_u mi gua'a bi un ra jamadi Ojā b_uya, bi xēni nē bi darpa _u yú xādi, bi 'yēna:

—Nuna ra hm_e na, ma ngōc'yēigä na, ga ungä nanguē ah_u. Nē n'dandj ngu n'dandj 'b_u gui sih_u, guim bēnj_u, bi 'yēn'a ra Jesús.

20 Nē nu'b_u mi guadi bin sihm_e _u, nu ra Jesús bi dec'a ra baso ra vino nē bi un'd_u yú xādi nē bi 'yēmp'_u:

—Nuna, ran hoqui ma'da'yo, guehna nam bōni ma jigä ngue bi hoc'a ra 'da'yo'yu bi 'yōt'ah_u Ojā na, bi 'yēna.

21 Pē dí huhmb_u ua n'da di dägä. 22 Nē nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da thogä, ngue gue'a bi zänd Ojā, pē i huēhi maha a di dägä, bi 'yēn'a ra Jesús.

23 Nu yú xādi, 'bex bin 'yānzēhe to'o di dā'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to'o dim 'bet'o

24 Nē man'da ran junt'i bi 'yōt'_u yú xādi ngue to'o dim 'bet'o nanguē _u. 25 Pē nu ra Jesús bi 'yēmp'_u:

—Nuua ja ra häi, nu y_u ts'ut'abi nē'_u i ja yú ts'edi, x_un hēi i ørpa y_u ja'i 'b_u di manda _u, i øt'e yú 'yēhe _u, nē i t'ēmbi x_un ho a i øt'e. 26 Pē nu ah_u, hin gan jah_u b_u. Nu'a to'o dim 'bet'o, da 'yōt'e dim 'bejua thoho. Nē nu'a to'o din ngārpi, da 'yōt'e din 'yēhe thoho a. 27 Nu y_u hmu 'b_ucua ja ra häi, hin dim pē'_u, pē gue i tō'mi da mbep'_u yú 'yēhe, pē nugä madague dīm hmugä, pē dí øt'ä ngue ni 'yēhēgah_u, bi 'yēn'a ra Jesús.

28 Nē man'da bi xifi, bi 'yēna:

—Pē nu'ah_u, dán hy_umh_b 'b_u má nugä y_un _unbi ua ja ra ximhäi.
 29 Jananguē ga 'da'a nin t'ēdih_u, tengutho bi 'dacä ma Ta. 30 Nē nu'b_u bi zōn ra pa ga øt' ran ts'ut'abi, 'darpa dan johyah_u, nē gui comhb_u ma ts'edi gui ja_unba_u ma mi'israh_u, dyú judiōh_u, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra Jesús i pqdi 'be'a da 'yōt'a ra Pedro

31 Nē bi t'ēmp'a ra Pedro:

—Ma z_u Pedro, nu'a ra zīthu bi 'yāh ran t'ēdi ngue da zä'a ni mb_ui_u, in nde ah_u gan 'uēxth_u tengu'b_u i 'uēxt ran dāhi yú häi ra trigo. 32 Pē nugä, ya dá āp ma Ta him má zä gui pumbēni ni t'ēc'yēih_u. Nē nu'b_u gán 'yomfēni ts'_u, gui 'yēc'yēi x_un ho mahōn'a, nē gui zēpa yú mb_ui ni mi'yēc'yēih_u, bi 'yēmbi.

33 Nē nu'a ra Pedro bi dāh p_uya:

—Nugä, ga tēn'a i madague dan ofādiui ogue ga tuui, bi 'yēna.

34 Bi dā'a ra Jesús b_uya:

—Gra Pedro, dí xi'i, nu'b_u hin ní mbah ra øni, ná hyundj xquí cōngui, bi t'ēmp'a ra Pedro.

Ra Jesús bi ma mi ts'utho da nu ran _unbi

35 Xō bi 'yēmp'_u yú xādi b_uya:

—Nu'b_u ra mb_udi dá pēn'nah_u b_u gá mamhb_u ran ho ma'da'yo, nē hin te gá hyāxh_u. 'Be'a gá 'yōth_u, ha bin ja 'be'a gātho gá hyomhb_u, uague hin'na.

Nē gātho yú xādi bi 'yēna:

—Hin te dá 'bɛhmbe.

³⁶ Pɛ nuya n'dan'yo gui 'yøthɛ, gui tux ni buxahɛ, nɛ gui hyax ni mbɛtiɛ. Nɛ nu'bɛ hin'yɛ ni espadahɛ, gui pã ni pahniɛ gui tãmhɛ n'da. ³⁷ Nguetho i jatho din jagã tengu i mam bɛ ja rá hman Ojã, i ɛm bɛ: “Yɛ jã'i da 'yɛmbi ra ts'om'bãi a,” i ɛm bɛ ja rá m hman Ojã nanguecã, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁸ Nɛ nu'ɛ yá xãdi bi 'yɛmbi:

—Gra Hmu, i jaje yoho yɛ espada, bi 'yɛn'ɛ.

—Dí gua'ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús in'yaui Ojã bɛ ja ra nyuni Olivos

³⁹ Nu'a ra Jesús bɛya, bi bøm bɛ ja ra cuarto mi sihmɛ ɛ, bi mba bɛ ra nyuni Olivos, bi mbãhã yá xãdi. ⁴⁰ Nɛ nu'bɛ mi zøm bɛ, nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Dami 'yãfɛ rá ts'ɛdi Ojã gue da zã gui hyãthɛ yán ts'ãte ra zĩthɛ, bi 'yɛmbi.

⁴¹ Nɛ nu'a ra Jesús bi 'ue'i ts'ɛ bɛ mí 'bãh yá xãdi, nɛ bin danyahmu, bin yaui Ojã. ⁴² Nɛ bi 'yɛna:

—Ma Ta'i, nu'bɛ ni pãhã, dami japi ngue hin ga sigã a ra mbohi gã sãnni ga sigã, pɛ hin dín nde ma pãhãzɛ pɛ go ni pãhã dín nde ga øt'ã, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴³ 'Bex bi nɛqui bɛ n'da rá m 'bɛhni Ojã mahɛts'i ngue bá hãnbã a í zɛrpa rá mbɛi. ⁴⁴ Pɛ nu'a ra Jesús ɛmme bi du rá mbɛi, nɛ man'da nts'ɛdi bin yaui Ojã. Xøgue ra ji a rá xãnthɛ mi tãpɛ hãi.

⁴⁵ Nɛ bi ndants'a ra Jesús bɛya, bi mba bɛ 'bɛh yá xãdi. Pɛ nu'ɛ, gãtho min aha nguetho bi güent yá jã'i ɛ nangue ra dumbɛi mim bɛni. ⁴⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Hanja gnán aɛmbɛ. Dami nuhmbɛ, gan yaɛhɛ Ojã janangue'a da zã gui tãhmbɛ rán ts'ãte ra zĩthɛ, bi 'yɛmbi.

Bi fɛnt'a ra Jesús

⁴⁷ Nɛ nu'bɛ min yaɛhɛ yá xãdi, 'bex bá ɛpɛ n'da nɛts'i yɛ jã'i, nɛ bá 'bet'o ra Judas, gue'a n'da rá xãdi ra Jesús. Nɛ nu'a bi zøm bɛ 'bɛh ra Jesús nɛ bi zɛspa rá 'yogu 'bɛ mi zɛngua. ⁴⁸ Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Grã Judas, ha ran ts'ɛts'i gui dãgui, nugã ngue dán jã'igã ua ja ra ximhãi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁹ Nɛ nu'ɛ mi'da yá xãdi 'bɛ mi nu 'bɛ'a bin ja, bi 'yãn'na ra Jesús:

—Ha ga japãhe ma espadahe, ɛn'ɛ.

⁵⁰ Pɛ him bi dø'mi 'bɛ'a da si'a n'da ɛ, 'bex bi zɛcua rán 'yɛizagu rá 'yɛhe ra ngurpa mbãjã. ⁵¹ Pɛ nu'a ra Jesús 'bex bi hɛcua yá xãdi:

—O gui øthɛ a, bi 'yɛmbi.

Nɛ 'bex bi hocua mahøn'a a rá zagu a ran 'yohɛ. ⁵² Nɛ nu'a ra Jesús 'bex bin yaɛhɛ yɛ jã'i ngue bá ɛhe da zits'i. Min 'yohɛ yɛ ngurpa mbãjã nɛ yɛ ngurpa mbãdi bɛ ja ra dãnijã, nɛ mi'da yá ngurpi yɛ judío. Nɛ bi 'yɛmbi:

—Ha drã bɛgã ngue guã hãhɛ ni espadahɛ nɛ ni zahɛ ngue gui sixcahɛ, bi 'yɛna. ⁵³ Hanja hin gã bɛntcahɛ bɛ ja ra dãnijã, nɛ zãnt'a min xãnbategã bɛ. Pɛ nuya bi zøm ra ora din ja a bi zãnd Ojã nɛ n'da ora thoho gui tãjɛ, nɛ'a ra dãmants'o n'da ora thoho da dãqui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Pedro bi gøn'a ra Jesús

⁵⁴ 'Bex bi fɛnt'a ra Jesús nɛ bi ts'ixpɛ ja rá ngu ra hmumbãjã. Nɛ nu'a ra Pedro bi denni a na 'bɛjua thoho. ⁵⁵ Nɛ mi zø bɛ n'da ra sibi bɛ mbo rá mbãt'i

rá ngu ra hmumbäjä. Ne nu ra Pedro madin tãspiha bu ya jä'i. ⁵⁶ Ne mi 'bãpu n'da ra hmute ngue ra 'yẽhe bu. Ne nu'bu mi nu'a ra Pedro, bi 'yẽna:

—Nuna ran 'yohu hucua, min 'yohu ra Jesús.

⁵⁷ Pe nu'a ra Pedro bin cõni, ne bi 'yẽna:

—Nu'i grã xisu, xõgue hin dí paçã to'o a guí ma, bi 'yẽna.

⁵⁸ Nu'bu mi tho n'da zã t'u ora, n'da ran 'yohu bi nu'a ra Pedro ne bi 'yẽmbi mahõn'a:

—Nu'i grãn 'yohu, gue'e gmin 'yohu ra Jesús.

Pe nu'a ra Pedro bin cõni:

—Hinga guecã, bi 'yẽna.

⁵⁹ Ne nu'bu mi thoh man'da ora, xõ man'da ran 'yohu bi 'yẽmbi:

—Nugã, dí paçã na ran 'yohu. Guehna n'da rá xãdi ra Jesús. Nẽhna ra mangu Galilea na, bi 'yẽna.

⁶⁰ Pe nu'a ra Pedro bi ðati:

—Nu'i grãn 'yohu, hin dí paçã 'be'a guím ma, bi 'yẽna.

Ne 'bex bi mbah ra õni baya. ⁶¹ Nu'a ra Jesús 'bex bin yẽgui ne bi hyant'a ra Pedro. 'Bex bi bẽn'a ra Pedro xí xi'a rá Hmu, ngue bi 'yẽmbi: “Dí paçã nu'bu hin ná mbah ra õni, hyundĩ xquĩ cõngui,” ngue xí 'yẽmbi. ⁶² Ne nu'a ra Pedro baya, bi mba bu thi ne bin zoni, bi bẽnman'u 'be'a bi 'yõt'e.

Ra Jesús bi t'ãspi

⁶³ Ne nu'u yan 'yohu mi fá'a ra Jesús, bin ասpate tho'u. ⁶⁴ Ne bi gorpa rá dá ra Jesús, ne bi mbẽmp' puya, ne bi 'yẽmp'a ra Jesús:

—Grã põngahya, xije to'o bi mbẽp'a'i, bi 'yẽmbi.

⁶⁵ Ne ẽmme xan ngu ran ts'o bi xi'a ra Jesús.

Ra Jesús bi juq̃nba yã ngurpi ya judío

⁶⁶ Ne nu'bu mi hyax puya, bim peti bu ya ðac'yei, ne ya ngurpa mbäjä, ne ya xãnbate nijã. Ne nu'u bi zixra madim peti gãtho yã ngurpi ya judío, ngue di juq̃nba ra Jesús. Ne bi 'yẽmp'a:

⁶⁷ —Dami xije ya, ha majuaqi gue'e grã Cristo, rá Thahni i Ojã.

Ne nu'a ra Jesús bi ðati:

—Madague'a ga xi ahũ, hin gui 'yẽc'yeigahũ. ⁶⁸ Ne ngutho'bu ga an'nahũ n'da ran t'ãnni, hin gui tãhmbũ, bi 'yẽn'a ra Jesús. ⁶⁹ Pe nuya, bi zõn ra ora ga com'be rá ts'edi Ojã nuĩxte thoho, nugã ngue dán ja'igã ua ja ra ximhäi, bi 'yẽn'a ra Jesús.

⁷⁰ Ne nu'u mi hupu bi 'yãnni:

—Ha gue'e rá Ts'ant'u e Ojã 'bu.

Ne nu'a ra Jesús bi ðati:

—Gue'a guí mamhbũ, bi 'yẽna.

⁷¹ Pe nu'u baya, 'bex bi 'yẽn'u:

—Hingui jatho ga homhbũ mi'da ya testigo, nguetho ya bin juq̃nzehẽ, ne dá õhmbũ a bi ma, bi 'yẽn'u.

23

Ra Pilato bi juq̃nba ra Jesús

¹ Janangue'a bi ndants'u, bi zix'a ra Jesús bu 'buh ra ts'ut'abi Pilato. ² Ne gãtho u bi yap'a ra Jesús. Ne bi 'yẽmp'a ra Pilato:

—Nuna ran 'yohu i 'bäcua, emme i hät yu ja'i, ne bi xih yu ja'i ngue hin din jut yu renta im man ra ts'ut'abi Roma, ne bi manse ngue guese ra Cristo, ra hmuts'ut'abi na, bi 'yēn'u madí yāp'a ra Jesús.

³ Ne nu'a ra Pilato buya, bi 'yān'na ra Jesús:

—Ha majuani gue'e rá hmuts'ut'abi yu judío.

Ra Jesús bi dāti:

—Gue'a gá ma, bi 'yēn'a ra Jesús.

⁴ Nu ra Pilato buya bi 'yēmb yu ngurpa mbāja ne yu ja'i mi 'bāpu:

—Xínga n'da ra ts'oqui dá tñbā na ran 'yohu, bi 'yēna.

⁵ Pe emme man'da nts'edi bi man'u yu yāpate:

—Nuna ran 'yohu bi du'ma n'da ran heque nanguē 'be'a bi xānba yu ja'i. Gue'a bi 'yōrpū ja ra hāi Galilea, ne'pū ra xēqui Judea, ne nuya bi zōcua ja ra hnini Jerusalén, ngue da 'yōt'ua, bi 'yēn'u.

Ra Herodes bi juq̄nba ra Jesús

⁶ Nu'bū mi 'yōde 'be'a bi man yu ja'i, nu ra Pilato bi 'yānni:

—Ha ra mēngu bū Galilea na ran 'yohu 'bū.

⁷ Ne nu'bū mi bādi gue ra mēngu bū Galilea a ra Jesús, bi manda da ts'ixpū 'būh ra Herodes. Nguetho ra Herodes ra ts'ut'abi bū ja ra hāi Galilea, ne gue'a ra pa i 'būpū ja ra dāhnini Jerusalén a. ⁸ Ne nu'a ra Herodes, 'bū mi nu'a ra Jesús, bin johya, nguetho mi øde 'be'a gātho mi øt' ra Jesús, ne in nde da nu n'da ran t'øt'e nuixte. ⁹ Ne nu'a ra Herodes, xān ngu bi 'yān yūn t'ānni, pe nu'a ra Jesús him bi 'yūp̄patho ra güenda, xíngui ts'u bi dādi. ¹⁰ Ne hinga yatho mi 'bāh yu ngurpa mbāja, ne yu xānbate niĵa, ne emme ts'edi bi mbafi, di yāp'a ra Jesús. ¹¹ Pe nu'a ra Herodes ne yú dofai, emme bi denthoho a ra Jesús, ne xíngui ts'u bi numansu'a. Ne nu'u yu dofai bi het'a ra pahni tengu yú pahni yu hmuts'ut'abi, ne bi mbenh mahøn'a bū 'būh ra Pilato. ¹² Ne madín sūhmi a ra Herodes a ra Pilato, pe nu ra pa a, bin amigoui buya.

Nu ra Pilato bi manda dí ho ra Jesús

¹³ Ne nu'a ra Pilato bi zon'dū yu ngurpa mbāja ne'u mi'da yú ngurpi yu judío.

¹⁴ Ne bi 'yēmbi:

—Guá sihu na ran 'yohu 'bācua, ne gá xijū ra hyäte na. Pe xān ngu yūn t'ānni xtá ändä ne xínga n'da ra ts'oqui dá tñbā na, bi 'yēna. ¹⁵ Ne xínga gue'a ra Herodes bi ma xtán dñnba n'da rá ts'oqui, ne bá pentho ua mahøn'a. Ne hin'yū 'be'a bi 'yōt'na ran 'yohu gue dí nu ran dāte. ¹⁶ Nuya, ga manda da 'bei ne nubūya ga thøtho, bi 'yēna.

¹⁷ Nguetho nu ra Pilato nĵai di thø'a n'da ra ofādi 'bū i ja ram peti ran dābaxjua. ¹⁸ Pe nu yu ja'i emme bi mbafi ne n'dat'a bi man u:

—Dami hyo na ran 'yohu, ne go gui thø'a ra Barrabás, bi 'yēn'u.

¹⁹ Ne nu'a ra Barrabás, ra hyodu a, ne mi ofādi nguetho bi parpa yu ja'i din sūhmbū ra ts'ut'abi. ²⁰ Pe nu'a ra Pilato, emme min nde di thø'a ra Jesús, ne bi zāpi din yāhu yu ja'i mahøn'a. ²¹ Pe nu'u yu ja'i emme i mbafi. Ne bi 'yēn'u:

—Cuarpū ja ra pont'i, bi 'yēn'u.

²² Ne ná hyundĵi buya, bi 'yān'na ra Pilato:

—'Be'a ní ts'oqui bi 'yōt'na ra Jesús, xínga n'da ra ts'oqui xtá tñbā ngue dí nu ran dāte, pe 'be da gua'a m'bei ga xocá buya, bi 'yēn'a.

²³ Pe man'da nts'edi bi mbah yu ja'i, ne n'dat'a bi ma ngue di cuarpū ja ra pont'i ra Jesús. Ne bi dāha 'be'a min nde buya. ²⁴ Nguetho nu'a ra Pilato bi manda da t'øt'a 'be'a go i nde yu ja'i. ²⁵ Go bi thø'a ra Barrabás, ngue bi man

yá ja'i, madague'a ín ofádi a nam parpate ne ne'a ín hodú. Pe nu'a ra Jesús, go bi dáp'u yá ja'i da 'yörpe tengu mim be'ni da 'yörpe.

Nu ra Jesús bin cuatpá ja ra pont'i

²⁶ Ne nubaya, bi ts'ixa ra Jesús bñ ndehni. Ne bin c'athñ n'da ran 'yohñ, í Simón, ra mængu bñ ra hnini Cirene, ngue ní mba bñ ja ra hnini Jerusalén. Ne bi fent'i ne bin japi da duspa rá pont'i ra Jesús. ²⁷ Ne n'dan nets'i yá ja'i bi den'na ra Jesús. Ne nu'u 'da yá xisu zom bñ ní mba, i tu yá mbai 'be'a da t'örpa ra Jesús. ²⁸ Pe nu'a ra Jesús bi hyet'u ne bi 'yemp'u:

—Gyá zñ xisuhñ, ngue gyá mænguhñ Jerusalén, o guí zomhbñ ngue ga tugá, pe man'da go gui zomhbñ nangue 'be'a gui nusuhñ, gyá mænguhñ Jerusalén, ne ni t'uhñihñ. ²⁹ Nguetho da zón ra pa xñ ñ tho ran ññbi guin nuhñ. Ne him man gui samhññ ñ yá xisu him bi dñ yá t'uhñi, pegue guim bñmhñ majari ñ, nguetho ya njo'o yá t'uhñi da nu'a ran ññbi xñ ñ tho tengu da nu ni t'uhñihñ. ³⁰ Ne da 'yén'i 'da: “Man'da xñ ho 'bñ xtan yöt' yá t'òhò ne yá nyuni xtan gogbahñ, xinda gue'bñ ga thoqui ga nuhñ ran ññbi xñ ñ tho,” da 'yén i 'da. ³¹ Ne gui pñmhñ, nu'bñ xñ ñ tho ran ññbi bi t'örpa n'da ngue hin'yá rá ts'oqui, man'da xñ ñ tho da t'örpa ñ ja yá ts'oqui, bi 'yén'a ra Jesús 'bñ mi xih yá xisu i zoni.

³² Ne'u yoho yññ 'yohñ bi ts'its'i ngue 'darpñ da thohñ a ra Jesús. Pe gátho ñ yoho mi ja yá ts'oqui ñ. ³³ Ne gátho bi zom bñ ja n'da ra nyuni t'embí ra yaxmu. Guerñ bi mba ma cuati bñ ra Jesús ne'u yoho yññ 'yohñ. N'da a n'da bi guarññ ja yá pont'i. ³⁴ Ne nu'a ra Jesús bi 'yén'a:

—Ma Ta'i, dami punba a i örcá ya yá ja'i, nguetho hingui pñdi 'be'a i öt'e, bi 'yén'a ra Jesús.

Ne nu'u yá dofñi bi 'yöt'a n'da ran tñha to'o da gaxa rá pahni ra Jesús. ³⁵ Ne mi hand thoho yá ja'i. Ne nu yá ngurpi, emme bi den thoho ne bi 'yén'a:

—Nunñ ran 'yohñ bi pö'i 'da, i sä dim pöse ya gue'bñ gue'a ra Cristo rá Thahni Ojñ ñ, bi 'yén'u.

³⁶ Ne'u yá dofñi emme bi denthoho ne di säti di un'na ra vino xñ ju, embi da zi a ra Jesús. ³⁷ Ne bi 'yembi:

—Nu'bñ gue'e rá Hmuts'at'abi yá judío, damim pöse 'bñ, bi 'yén'u yá dofñi.

³⁸ Ne mán t'ot'i n'da ra xithe bñ ja ra pont'i bñ ja rá yá ra Jesús. Ne nt'ot'i bñ: “Nuna rá Hmuts'at'abi yá judío na.”

³⁹ Ne nu'a n'da ran 'yohñ mi cuat rá pont'i mi 'bäpñ nán ja rá hyo ra Jesús, bin sante thoho. Ne bi 'yén'a:

—Nu'bñ majuañi gue'e grá Cristo, hanja hin gám pöse, necä 'be xquí pöc'be, bi t'emp'a ra Jesús.

⁴⁰ Pe nu'a man'da ran 'yohñ mi cuarpñ bñya, bi hecpa a bin sante ne bi 'yembi:

—Ha xíngui ts'u guí su Ojñ, ne 'dat'a man ññbihñ, bi 'yén'a. ⁴¹ Pe nugüi, ran ðate rán säui a dá öt'ui. Pe nuna ra Jesús, xíngui ts'u ran ts'o bi 'yöt'na, bi 'yembi.

⁴² Pe nubaya, bi 'yemp'a ra Jesús:

—Dami be'nc 'bñ bin ja ni ts'edi ngue gui manda ua, bi 'yén'a.

⁴³ Nu ra Jesús bi 'yembi:

—Majuani dí xi'a'i, ga sømmi nám pa ya bñ mahets'i, bi 'yembi.

Bi du ra Jesús

44 Pɛ nu'bu huxyadi, bim 'bexui gätho ra ximhäi, asta gue'bu hyunde. 45 Ne nu'bu mim 'bexui, bin xengui nde ra 'bø't'e i ndam bu mbo ra danija. 46 Ne nu'a ra Jesús nts'edi bi mbafi, ne bi 'yɛna:

—Ma Ta i, dadí dā'a ma te ya, bi 'yɛna.

Ne 'bex bi du baya.

47 Ne nu ra hmudofai mi 'bäpɛ, 'bu mi nu 'be'a bin ja, bi 'yɛspa Oja, ne bi 'yɛnse:

—Majuani nunu ran 'yohu hin te mi ja ra ts'oqui, bi 'yɛna.

48 Ne gätho na ngu yu ja' i 'bäpɛ ngue yu nute, 'bu mi nu 'be'a bin ja, 'bex bi mba yá ngu, bi bɛndumbui ne bi hyonya thoho. 49 Pɛ nu'u yá amigo ra Jesús n'danni ts'u mi 'bäi. Ne'u 'da yu xisu mi ten'na ra Jesús 'bu mambá nɛxpɛ ja ra häi Galilea, gätho bi nu 'be'a bi t'ørpa ra Jesús.

Bi t'ä'a ra Jesús

50-51 Ne mi 'bu'a n'da ran 'yohu, í José, ra mɛngu bu ra hnini Arimatea, n'da rá hnini yu judío bu ra xɛqui Judea. Nu'a, ra hoc'ja' i a, ne mi hnumansu. Ne mi tøm'p ra pa di manda ua rá ts'edi Oja. N'da rá ngɛrpi yu judío a, pɛ hinga 'da'ingu bi bɛmhbu u bi juanba ra Jesús. 52 Ne nu'a ra José bi mba bu bí 'buh ra Pilato ne bi 'yáp rá ngøc'yei ra Jesús ngue da 'yägui. 53 Ne bi tong bu ja ra pont' i a ra Jesús. Ne bi mbantpa rá ja' i ra Jesús n'da ra hoc'bø't'e xan ho, ne bi gärpu ja n'da ra hyädo xinga n'dandí bi 'yo n'da ra du. 54 Ne nu'bu mi 'yägui, gue'a ra pa din sä yu ja' i ngue da nu ra pa ran säya.

55 Ne nu'u yu xisu, mi ten'na ra Jesús 'bu xí nɛxpɛ ja ra häi Galilea, bi den'na ra José ne bi nu haru bi jat'a ra Jesús, ne mi nu haru an ja rá ya. 56 Ne nu yu xisu bi mba baya, di hoc ra 'yɛthi i yuman'u, ne ra aceite da gospa rá ja' i ra Jesús. Pɛ nu'bu mi mbu'a ra pa ran säya, bin säya tengu thoho bi mam bu ja yán t'ɛdi.

24

Bi dɔmbɛni ra Jesús bu ja rán 'yägui

1 Ne t'uxuditho ra pa ndomingo, nu'u yu xisu bi dux ra 'yɛthi bi hoqui, ne bi mba bu ja ran 'yägui ngue ra hyädo guerpɛ mi o ra Jesús. 2 Ne nu'bu mi zøm bu, bi nu, ya xí mba njanni a ra do mi juaxpu ja ra hyädo. 3 Ne 'bex bi yarpɛ mbo, pɛ him bi dɔm bu rá ja' i ra Jesús. 4 Ne nu'bu mi 'bäpɛ ne din 'yomfɛni 'be'a bin ja, 'bex bim 'bähmbu yoho yám 'bɛhni Oja, mi he yá pahni di fɛxni. 5 Ne nu'u yu xisu, ɛmme bin su ne bi hyɛ't'u yan 'yohu. Ne bi 'yɛmpɛ:

—Hanja gni hyomhbɛ ua n'da ran 'yohu i 'bui, guecua ja ran 'yägui. 6 Nu'a guí homhbɛ, bi ndants'a, njo'o ua a. Nde'bu guim bɛmhbu a bi xi ahɛ 'bu gám 'bähmbu bu ja ra häi Galilea. 7 Ngue bi ma jatho da nu ran unbi, ne da mba ma dā bu 'buh yu ts'om'bäi, ne da du bu ja ra pont' i, ne nu'bu ná hyu pa da dɔmbɛni, bi 'yɛn'ahɛ, bi 'yɛn'u yám 'bɛhni Oja.

8 Ne nu'u yu xisu bi bɛm baya 'be'a xí man'a ra Jesús. 9 Ne bi nɛxpɛ ja ran 'yägui, bi mba bu 'bu'u 'de'ma'da yú xädi ra Jesús ne'u gätho mi'da, ne bi xi'u 'be'a bin ja bu ja ran 'yägui. 10 Ne nu'u yu xisu, ra María Magdalena a n'da, ne ra Juana a man'da, ne ra María rá mbe ra Jacobo a man'da, ne'u mi'da min 'yohu gue' u bi xi'u yú xädi a ra Jesús 'be'a bi nu bu ja ran 'yägui. 11 Pɛ nu'u yú xädi, him bi 'yɛc'yei 'be'a bi man yu xisu, ne bi 'yɛmbi bi bɛnse 'be'a bi man'u.

12 Pɛ nu'a ra Pedro, bi mba n'dihi bɛ ja ran 'yägüi nɛ bi nu bɛ mbo. Nɛ bi nu mi 'bɔntho bɛ ra 'bɔ't'e má mbant'i ra Jesús. Nɛ bi mbeng bɛ ja rá ngu bɛya, bi hyonya thohe 'bɛ'a bin ja.

Ra Jesús bin 'yohɛ bɛ 'yu 'da yá 'yɛc'yɛi

13 Nɛ gue'a ra pa bi mba yoho yɛ 'yɛc'yɛi bɛ ja ra hnini Emaús ngue hinga yatho, hyu ora tho ná 'yo. 14 Nɛ i mam bɛ ní mba 'bɛ'a bin ja bɛ Jerusalén. 15 Nɛ gátho ná yá'ɛ, bi zɛpɛ 'yu a ra Jesús nɛ bin 'yohɛ. 16 Nɛ nu'ɛ bi nu a, pɛ him bi bɛdi to'o a. 17 Nɛ nu'a ra Jesús bi 'yán'dɛ:

—'Bɛ'a guí mammi.

Nɛ nu'ɛ yoho him 'báɛ bɛya, nɛ ɛmmɛ tu yá mbɛi.

18 Nɛ nu'a n'da í Cleofas bi dɛti, bi 'yɛna:

—Masque hɔn'a zɛhɛ hin guí pɛdi 'bɛ'a bin ja bɛ Jerusalén yɛ pa i ja bɛya, bi 'yɛmbi.

19 Nu'a ra Jesús bi 'yánni:

—'Bɛ'a bin ja bɛ.

Nɛ bi xih pɛya 'bɛ'a bin ja, bi 'yɛmbi:

—Nu ra Jesús, ra mɛngu Nazaret, n'da rá pɔngahyá Ojá ɛmmɛ mi ja rá ts'ɛdi, bi 'yɔt' yɛn t'ɔt'e nuixte nɛ bi hoc yɛn záman'ɛ. Nɛ bi 'yɔt' ran ho bɛ na nu Ojá, nɛ nu yɛ já'i bi numansu a. 20 Nɛ nu'ɛ yɛ ngɛrpa mbájá nɛ mi'da ma ngɛrpihɛ, bi dá'a ra Jesús bɛ 'bɛh ra ts'ɛt'abi ngue da tho. Nɛ bi mba ma cuati bɛ ja ra pont'i bɛya. 21 Nɛ nugáhe, dá bɛmhbe gue'a da yáɛɛ dyá já'i israelgáɛ, nɛ xtín jase ma ts'ɛdi zɛhɛhɛ mahɔn'a. Pɛ ya ná hyu pa ya bi tho. 22-23 Pɛ nu'ɛ 'da yɛ xisu ma mí 'yɛc'yɛihe, mán t'ɛxuditho bi mba bɛ ja rán 'yägüi, guɛɛ bí o ra Jesús, pɛ him bi dím bɛ a, nɛ bá peng bɛ ja ra ngu bi xije 'bɛ'a bi nu, nɛ bi man'ɛ bi nu 'da yám 'bɛhni Ojá mahɛts'i, bi xifi i 'bɛ'a ra Jesús. Nɛ ɛmmɛ dadí hyonya thohe. 24 Pɛ nu'ɛ 'da man 'yohe, bi mba bɛ ja ran 'yägüi nɛ ngutho bi man'ɛ ngue hin'yɛ bɛ rá já'i, bi 'yɛn'ɛ yɛ 'yɛc'yɛi.

25 Pɛ nubɛya, nu'a ra Jesús bi xi'ɛ min 'yohɛ:

—Nu'aui, guí 'yámbɛiui nɛ xíngui ts'ɛ guí ɛhya guí 'yɛc'yɛiui 'bɛ'a gátho bi man yá pɔngahyá Ojá. 26 Nguetho gátho ɛ bi ma jatho da nu ran ɛnbi ra Cristo, gue'bɛ go bi gohni rá ts'ɛdi Ojá, bi 'yɛn'a ra Jesús.

27 Nɛ nubɛya, bi xi'ɛ 'bɛ'a gátho bi man yɛ pɔngahyá ngue din ja, nɛ 'bɛ'a nam bɔn'a nt'o't'i bɛ. Bi dɛ'mi bɛ rá mbɛdi rá sɔcuá ra Moisés nɛ bi xifi gátho ɛ mi'da yá sɔcuá Ojá.

28 Nɛ nu'bɛ mi ts'atho da zɔm bɛ ní mba, nu ra Jesús bi 'yɔt'e tengu 'bɛ da thogui. 29 Pɛ nu'ɛ yoho min 'yohɛ bi zámmi din oxhɛ bɛ, nguetho bin de. Nɛ nu'a ra Jesús bɛya, bi gohmbɛ bɛ ɛ.

30 Nɛ nu'bɛ min sihmɛhɛ, nu ra Jesús bi hyac ra hɛɛ, nɛ bi un ra jamadi Ojá, bi xɛni, bi un'dɛ mi 'báɛ bɛya. 31 'Bɛxgue 'dahmantho bi bɛdi to'o a ra Jesús tengu'bɛ ja bin zɔ yá dá. Pɛ nu'a ra Jesús 'bɛxque bim 'bɛtho bɛ, him bi nu hapɛ i mba. 32 Nɛ nu'ɛ yoho bin yáɛ ɛ, bi 'yɛn'ɛ:

—Pɛ hanja hin dá pɛhmi 'bɛ mán c'athɛ bɛ ja ra 'yu. Ha him bin johya ma mbɛiui 'bɛ mí xicui 'bɛ'a nam bɔn'a ráɛ hma Ojá, bin 'yɛmzɛhɛ ɛ.

33 'Bɛx bi ndants'i, bi mbeng bɛ Jerusalén, nɛ bi dím bɛ ɛ 'dɛ'ma'da ngue madím pɛtihɛ mi'da yɛ já'i. 34 Nɛ ɛmmɛ madí johya ɛ, nɛ i ma ngue bi ndants'i mahɔn'a ra Hmu nɛ bin yáui ra Pedro. 35 Pɛ nu'ɛ bi zɔhɔ ngue min 'yohɛ ra Jesús bɛ 'yu, bi xi'ɛ mi'da 'bɛ'a bi 'yɔrɛ 'yu. Nɛ bi xi'ɛ ngue gue'a í bá'a ngue bi xɛn ra hɛɛ ra Jesús.

Ra Jesús bin 'yuse b# 'b#h y# x#di

³⁶ N# nu 'b#h g#tho na y# 'u y# x#di, ya x# 'b#p# ra Jesús 'b# mi nu. N# bi zengua #, bi 'y#mbi:

—Gan johyah#.

³⁷ N# #mme bin su, bi b#ni gue i nu n'da ran d#hi, ngue him maju#ni. ³⁸ P# nu ra Jesús bi 'y#mp'#:

—Hanja ngue in jab# nin 'yomf#nih#, n# hingui s# gui 'y#ç'yeigah#. ³⁹ Dami hy#tcah#, n# guin nuh# ma 'y# n# ma gua, n# gui nuh# ngue gueczeh#g#. Dami th#qui, janangue da z# gui p#hmb# ngue i ja a ma ng#ç'yei. P# nu'a n'da ran d#hi tengu guim b#mhb#, hinguin 'youi r# ng#ç'yei a, bi 'y#n'a ra Jesús.

⁴⁰ N# nub#ya, bi 'yut'# y# 'y# n# y# gua. ⁴¹ P# guexta'a him 'bexque bi 'y#ç'yei nguetho bi hyonya toho, n# xin di johya #. Nu ra Jesús b#ya, bi 'y#pi 'b#e'a da zi. ⁴² Bex bi un'na n'da x#qui ra hu#q. ⁴³ Bi hy#m b#ya n# bi za, n# g#tho y# j#'i mi 'b#p# bi nu. ⁴⁴ N# nu ra Jesús bi 'y#mp'#:

—Nuya bin ja 'b#e'a g#tho d# xi ah# 'b# m#m 'b#hmb#. Ya d# xi ah# gue din ja a nt'o't'i b# ja y#n t'#di ra Moisés, n#p# ja y# s#cu# y# p#ngahy#, n#e'a nt'o't'i b# ja y# thuhu, y# salmo, n# ya bin ja, bi 'y#n'a ra Jesús.

⁴⁵ Nu ra Jesús b#ya, bi xocpa y#n 'yomf#ni ngue da z# da b# 'u 'b#e'a nam b#n'a r#m Hman Oj#q. ⁴⁶ N# bi 'y#mp'#:

—Nt'o't'i b# ja r#m Hman Oj#q gue da nu ran #nbi ra Cristo, n# da tho, n# n# hyu pa da d#mb#ni. ⁴⁷ N# nt'o't'i b# ngue d# mb#p# Jerusal#n da hman ran ho ma'da'yo, n# g#tho n# ng#ni ra ximh#i, n# da sih y# j#'i di p#h y#n 'yomf#ni n# da mba ma punbi y# ts'oqui, ngue nangue r# thuhu ra Cristo. ⁴⁸ Nu ah#, s# guim mamhb# maju#ni ran ho ma'da'yo, nguetho g# nuh# 'b#e'a g#tho bin ja. ⁴⁹ N# gua p#n 'nah# r# Hogand#hi Oj#q bi mam ma Ta di 'da ah#. P# jatho gui t#mhb# ua Jerusal#n, gue'b# go b# #h mah#ts'i r# ts'edi gan 'yoh#, bi 'y#n'a ra Jesús, bi 'y#m'b# min y#h# y# x#di.

Bi ndex mah#ts'i ra Jesús

⁵⁰ Nu 'b# mi gua'a bi man ra Jesús, bi zix # y# x#di b# ja ra 'yu n# mba b# Betania, n# gu#p# bi 'u#ts' y# 'y# n# bi j#p'# b#ya. ⁵¹ P# nub#ya bi zop# # y# x#di n# bi ndex mah#ts'i. ⁵² N# g#tho # mi 'b#p# bi 'y#spi n# #mme bin johya y# mb#i #. N# bi mbeng b# Jerusal#n b#ya. ⁵³ N# g#tho y# pa bin de b# ja ra d#nij#, mi numansu Oj#q n# bi un ra jamadi Oj#q b#. N# h#nt'a d# xi'a ya.

Xuua Ran ho ma'da'yo bi 'yo't'a ra Xuua rá xädi ra Jesús, ne xin rá 'bäiui a

Nu'a ra Cristo t'ẽmbi ram Hma

¹ Nu'a ra Cristo tengu'bu ram hma nguetho di jajũ ga pãhmbũ Ojã a. Ne ya xmi'bu'bu hin te mí ja ra ximhäi, ne i'bu'buhi Ojã a, ne nu'a Ojã a. ² Ne gue'a mí'bu'buhi Ojã'bu rá mbüdi thoho. ³ Gätho bi 'yõt'e'be'a i ja. Nu'bu hin xtã 'yõt'a, hin te di ja'bu. ⁴ I jase rá te, ne gue'a ní ja yú te u yã jã'i, ngue di 'yomfẽnip yú mbui u. ⁵ Janangue'a nu'a tengu ran nequi di yorpu ja ra 'bexui. Pe nu'a ra 'bexui hin da zã di huẽ't'a ran nequi.

⁶ Nu Ojã bi huahna n'da ran 'yohũ gue'a ra Xuua Nxixyã a. ⁷ Nu'a ra Xuua Nxixyã bi thahni da ma nangue'a ran nequi majuãni, ndepe gãtho da 'yẽc'yẽi ran nequi yã jã'i, nangue'a bi man'a ra Xuua. ⁸ Pe nu'a ra Xuua Nxixyã hinga gue'a ran nequi a, pe bi ma nangue'a ran nequi. ⁹ Nu'a ran nequi majuãni, bá ẽcua ja ra ximhäi, ndepe gãtho din ja ran nequi yú mbui yã jã'i.

¹⁰ Nu'a ran nequi majuãni bi 'yõt' ra ximhäi, ne bim'bu'buca, pe nu yã jã'i ua ja ra ximhäi him bi bãdi gue gue'a. ¹¹ Í zõcua dí'bu'buhmbe ngue ma mengugãhe a. Pe xũn ngu u him bi 'yõmanho a. ¹² Pe gãtho to'o bi zim bu mbo yú mbui a ra Cristo, ne bi 'yẽc'yẽi gue yú yãnte a, gue'a í zã bi xãnd mahõn'a Ojã u ngue bi 'yõt'e yú t'ũhni zẽhe u. ¹³ Pe nu'bu bi xãnd mahõn'a Ojã n'da, hinguin ja tengu'bu xũm'bu a n'da ra 'ueere, ngue bi ndese yã jã'i ne nangue yú jã'i zẽhe, pe bim'bu'bu mahõn'a nangue Ojã.

¹⁴ Ne nu'a tengu'bu ram hma bin jã'i a, ne mí'bu'buhmbe a. Ne dá nuhe rá nuixte nguetho rá 'dats'ũnt'u Ojã a, hin hapu i se a rá mate, ne gãtho majuãni bi ma. ¹⁵ Nu'a ra Xuua Nxixyã bim põngahyã nangue'a. Ne ts'edi bi ma bi 'yẽna:

—Nuna guehna dá mangã'bu má xi ahũ, m'bejua ba ẽhe, pe man'da nuixte xinda guecã, nguetho ya xmi'bu'bu rá mbüdi thoho, ne hin'na gã, mí ẽngã, bi 'yẽn'a ra Xuua Nxixyã.

¹⁶ Ne gãtho gahũ dyũ 'yẽc'yẽihũ, dá hãmhbu rá mate xũn ndoho, ne thocua thoho di 'dajũ man'da rá mate. ¹⁷ Nu ra Moisés bi xãngahũ yãn t'ẽdi Ojã. Pe nu ra Jesucristo bi 'dajũ rá mate ngue majuãni dí zingdahũ Ojã a. ¹⁸ Njo'o n'da ra jã'i da zã da nu Ojã ngue xtãm bãse, hinda hõnt'a rá 'dats'ũnt'u dim pãseui a rá Ta, ne gue'a bi jajũ dá pãhmbũ a.

Ra Xuua Nxixyã bi ma to'o a

¹⁹ Nu'u ma ngũrihe dyũ judíohe dyũ israelhe ngue mí'bu'bu ja ra dãhnini Jerusalén, bi mba u 'da yã mbãjã ne'u 'da yãm fãts'ihũ, bi zõm bu'bu ra Xuua Nxixyã da 'yãnni to'o a. ²⁰ Ne nu'a bin juãnni, him bin cõni, ne bi 'yẽna:

—Hinga guecã dra Cristo gue xũ huand Ojã, bi 'yẽn'a.

²¹ Ne bi t'ãnni mahõn'a:

—To'o e, ha gue'e gra Elías.

—Hin'na, hinga guecã, bi 'yẽn'a.

—Ha gue'e gra põngahyã bi man ra Moisés gue ba ẽhe.

Ne bi ãti:

—Hin'na, bi 'yẽntho.

²² Ne bi t'ãnni mahõn'a:

—To'o e. Xije. Nu'bu gui xije ne da zä ga xihmbe u bá pengähe büya.

²³ Ne bi da'a ra Xuua Nxixya büya:

—Nugä guecä bi man ra pöngahya Isaias 'bu mi ma: “Dim 'bu a n'da dim 'bäru ma'ueni ra hnini, ne ts'edi da ma di hoc yä mbui yu ja'i gue da 'yömanho ra Hmu 'bu bi zöhø,” bi 'yén'a ra Isaias, bi 'yén'a ra Xuua Nxixya.

²⁴ Ne nu'u bi zöm bu, yäm 'behni yu fariseo u. ²⁵ Ne bi t'emp'a ra Xuua:

—Hanja gni 'yöt' ran xixya 'bu hinga gue'e grä Cristo, xinga gue'e grä Elías, xinga gue'e man'da ra pöngahya bi man ra Moisés.

²⁶ Nu'a ra Xuua büya bi dat'u, bi 'yena:

—Nugä, ra dehe thoho ná xixyaba yu ja'i, pegue i 'bä inde n'da ran 'yohu ua dí 'bähmbu, ngue hin gui pähmbu 'be'a di 'yét'ui a. ²⁷ Nuna guehna dá mangä ngue m'bejua di dümp' rá 'befi, pe man'da nuixte xinda guecä, janangue'a hin dí sácä tengu a, bi 'yén'a ra Xuua Nxixya.

²⁸ Ne guehya gätho yan t'änni bi hmam bu ja ra xequi Betábara, n'danguadi ra dathe Jordán, gueru bi 'yöt' ran xixya ra Xuua.

Tengu ra t'ude'yo ra Cristo

²⁹ Nu'bu mi hyats'i, nu ra Xuua Nxixya bi nu ba eru ra Jesús, ne bi 'yemp'u mí 'bähmbu bu:

—Dami hyanthu ya, tengu'bu ra t'ude'yo, nguetho bi zänba Ojä dim 'bøts'e zehē, gue dí hocpa yä ts'oqui yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi. ³⁰ Nunu guehna mím mangä nu 'bu má engä: “Ba ε a n'da ran 'yohu m'bejua, nu'a man'da nuixte xinda guecä, nguetho ya xmi 'bu 'bu rá mbudi thoho, ne hin'nagä.” ³¹ Ne nugä him mí paçä to'o a t'embu ra Cristo. Pe bi siqui ga xixya ahü nanguue ra dehe, ngue gui pähmbu to'o a ni yantehü, ma mi israel ahü, bi 'yena.

³² Ne bi ma majuani ra Xuua Nxixya, bi 'yena:

—Dá nugä rá Hogandähi Ojä bá çah mahets'i, tengu n'da ra t'azu, ne bi gohmi ra Jesús 'bu má øpa ran xixya. ³³ Ja dá paçä büya ngue gue'a. Nguetho nu Ojä ngue bi xiqui ga øt' ran xixya nanguue ra dehe, ne bi xiqui: “Nu'bu guin nu má Hogandähi da gäi ne da gohmi n'da ran 'yohu, gui paçi ngue gue'a di un ma Hogandähi yu ja'i,” bi 'yengu. ³⁴ Ne gue'a dá nugä a büya, janangue díng mangä: “Guehna rá Ts'ant'u Ojä na,” dí engä, bi 'yén'a ra Xuua Nxixya.

Yü mbudi yä xädi ra Jesús

³⁵ Xø man'dapa büya mí yo'be mi 'bähmbe ra Xuua Nxixya yä xädigä'be a.

³⁶ Nu ra Xuua Nxixya büya bi hyandi ngue 'yo bu ra Jesús, ne bi 'yenc'be:

—Dami nuui ya ra t'ude'yo ngue'a rá m'behni Ojä, bi 'yena.

³⁷ Nu'bu má ø'be a bi ma, dá ten'be ra Jesús. ³⁸ Ne nu'a ra Jesús bin ye 'bu má ten'be ne bi 'yänga'be:

—'Be'a gui hommi, bi 'yenc'be.

Ne dá än'be a:

—Rabí, nde da ma, xänbate i, haru gui 'bui.

³⁹ Ne bi xic'be ra Jesús:

—Ga mbähä gua nuui bu dí 'bucä.

Dá mbähmbe büya ne dá nu'be haru mi 'bui. Ne man'da ora dám 'bu'be bu 'bu má sømhbe bu, nguetho mbe goho nde 'bu má sømhbe bu.

⁴⁰ Ne nu'a man'da gue min 'yohe 'bu mi xic'be ra Xuua Nxixya ga ten'be ra Jesús, ra Andrés a, rán 'yohu ra Simón Pedro. ⁴¹ Nuna ra Andrés 'bex bi mba bá xi a rán 'yohu.

—Ya dá t̃im'be ra Mesías, bi 'yɛna. Nu'a nde da ma rá Thahni Oj̃a a, ngue gue'a ra Cristo a.

⁴² Nɛ nu ra Andrés b̃uya, bi zix'a ra Simón guerp̃a bí 'bä a ra Jesús. Nɛ nu ra Jesús 'b̃a min nu, bi 'yɛmbi:

—Nu'i gra Simón rá ts'unt'̃a i ra Jonás. Nuya ga xi a man'da ni thuhu ga hut'a ra Cefas, n'dat'a ra Pedro gue nde da ma, ra do.

Ra Jesús bi zon'na ra Felipe nɛ ra Natanael

⁴³ X̃o man'dapa mah̃on'a b̃uya bi bɛn a ra Jesús da mba b̃a ra häi Galilea. Nɛ nu 'b̃a má mbähmbe bin t̃immi ra Felipe.

—Dami t̃enguí, bi 'yɛmp'a.

⁴⁴ Nuna ra Felipe ra m̃engu b̃a Betsaida, nɛ ra Andrés, nɛ ra Pedro. ⁴⁵ Nɛ nu 'b̃a mi mba ra Felipe nɛ bi d̃in'a ra Natanael, bi 'yɛmbi:

—Ya dá t̃ingähe a gue mi hmam b̃a ja rá s̃ocua ra Moisés, nɛp̃a ja yá s̃ocua yá p̃ongahya Oj̃a mi hma, nɛ gue'a ra Jesús ra m̃engu Nazaret, rá ts'unt'̃a ra José, bi 'yɛn'a.

⁴⁶ Nu ra Natanael b̃uya bi 'yɛna:

—Hague dán zä di ñequi n'da ra hocj̃a'i b̃a Nazaret.

Nu ra Felipe b̃uya bi 'yɛmp'a:

—Ga mbɛ gua nuse.

⁴⁷ Nɛ nu 'b̃a min nu ra Jesús gue ba ɛp̃a ra Natanael, bi 'yɛnje b̃a mi 'bähmbe:

—Dami nuh̃a ña ran 'yoh̃a ba ɛhña ya, gue rán säui njuantho da t'ɛmbi ra israel, nguetho hingui yoho rán 'yomfɛni, bi 'yɛna.

⁴⁸ Bi 'yɛn'a ra Natanael b̃uya:

—Hanja guí p̃adi gue hingui yoho man 'yomfɛnigä nɛ nj̃am'b̃a gá nugui, bi 'yɛna.

Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nu 'b̃a hin ní zo a ra Felipe, dí p̃adi 'bɛ'a gnám b̃ɛm 'b̃a gmi hup̃a ja ra za, bi 'yɛmp'a.

⁴⁹ Nu ra Natanael b̃uya bi 'yɛmp'a:

—Ma Hmu i, rá Ts'unt'̃a i Oj̃a, gue'e bi zän'na Oj̃a gam hmuts'ut'abi nanguecähe dỹa israelh̃a, dỹa judíoh̃a.

⁵⁰ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Ha gue'a guí 'yɛc'yɛigä a dá xi i, gue'b̃a má xi i: “Dí p̃adi 'bɛ'a gnám b̃ɛm 'b̃a gmi hup̃a ja ra za.” Pɛ man'da nuixte guin nu 'b̃a m'bejua xinda guehna dá xi i. ⁵¹ Nguetho majuani dí xi i, guin nuh̃a da xoh mahɛts'i, ngue guin nuh̃a yám 'bɛhni Oj̃a ba çah mahɛts'i, nɛ da z̃op̃a hap̃a gä dan 'yogä, nɛ da ndets'e, gue guecä dán j̃a'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛn a ra Jesús.

2

N'da ran th̃ati bin ja b̃a Caná

¹ Nɛ nu 'b̃a mí tho'a nyopa b̃uya bin ja n'da ra d̃ants'ihmɛ 'b̃a mín th̃ata n'da ra ts'unt'̃a b̃a Caná ra häi Galilea. Nɛ bi z̃om b̃a rá mbe ra Jesús, bi mbäx'̃a bi hoc ran ts'ihmɛ. ² Nɛ ra Jesús nɛcähe yá xädigähe bi ts'oncahe b̃a ja ran ts'ihmɛ.

³ Nɛ nu 'b̃a min theh ra guí'uva dá sihe, bi 'yɛn'a rá mbe ra Jesús:

—Bin the'a ra guí'uva, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

⁴ Bi d̃a'a ra Jesús b̃uya:

—Ma mbe i, 'bɛ gám b̃ɛnse 'bɛ'a ga ɔt'ä, nguetho hinga na s̃on ra ora ga ɔt'a n'da ran t'ɔt'e nuixte, bi 'yɛmp'a rá mbe.

5 Ne nu'a rá mbe ra Jesús baya bi xi u yu 'yεhe 'bupu:

—Hont'a go 'be'a da xi ahu ra Jesús, dami 'yøthu, bi 'yεna.

6 Ne mí hørpu 'dato yu xaro ngue yu do, mbe goho 'däte litro i hät'u. Nguetho i ja ran t'εdi ma mi judíohe gue i jatho din xat'ye. 7 Ne nu'bu mí zøn ra ora bi man ra Jesús, bi xi u yu 'yεhe 'bupu:

—Dami yus'hu yu xaro nange ra dehe.

—Ne bi yus' puya. 8 Ne bi 'yεmbi mahøn'a:

—Dami 'yä i ts'u ra dehe ne gui un'na ra ngurpa 'yεhe, bi 'yεna.

Ne bi un baya. 9 Ne nu'bu mí zä a ra ngurpa 'yεhe gue xín gui'uva a ra dehe, bi zä mancähi. Pe him bi badi haru bi nequi, pe nu yu 'yεhe gue bi 'yä a ra dehe mi pa u. Janangue'a nu ra ngurpa 'yεhe bi ma bá ts'i a ra ts'ant'u da 'yänni nange ra gui'uva, gue nu'a ra ts'ant'u go din thäti. 10 Ne bi t'εmp'a:

—Pe hanja 'be bin niya u yu ja'i, gá un'na ra gui'uva xun cähi, ne hinga gue'a zai øt' yu ja'i a. Pe zai rá mbädi thoho di un a xun cähi bu ja n'da ran ts'ihme, ne nu'bu bin niya yu ja'i din t'un'na hin ε ho, bi 'yεn'a ra ngurpa 'yεhe. Ne xinga gue'a mí pa a.

11 Ne guehna rá mbädi ran t'øt'e nuixte bi 'yøt' ra Jesús bu Caná ra häi Galilea, gue bi 'yuh rá ts'edi. Ne man'da dá εc'yeihe baya yu xädigähe a.

12 M'bejua baya dá mbähmbe ra Jesús bu ra hnini Capernaum, ne rá mbe ne yan 'yohu. Pe hinga nya'a dám 'bähmbe bu.

Ra Jesús bi mbax't'a ra danija

13 Dá mbähmbe ra Jesús bu Jerusalén 'bu ma gueru da dät' ra pa mahøn'a ran dabaxjua gue 'bu mi hyo ra t'ude'yo bu Egipto mam bombøtahe. 14 Ne nu'bu mí yurpu mbo má mbä't'i ra danija, bi nu ngue 'bupu yu mbändäni ne yu mbäde'yo ne yu mbäts'äha mim pä bu. Ne mí 'bupu u yam pämbeti øt' yu 'befi bu. 15 Ne bi 'yøt'a n'da ram fei gue ra xähi gue i dex'u yu mbä. Ne gätho bi hyøn a thi yu mbä ne yan däni ne yu de'yo. Ne bi 'uεnba yu mbeti yam pämbeti, bi ndønba yu mexa. 16 Ne bi t'εmp'u yu mbäts'äha:

—Ní mbähä, dami six ni dojahu. Hingui sä gui 'yøthu ra nguntäi ua rá ngu ma Ta, bi 'yεn'a ra Jesús.

17 Ne 'bex dá bεmhbe a män t'o't'i ja rá t'ohni Oja: “Éna da guah ma mbui nange ra dumbui 'bu má nu a ni ngu, nguetho εmme dín ndepe xtán hotho bu,” bi 'yεmp a rá Ta ra Cristo, bi 'yεn rá t'ohni.

18 Nu'u ma ngurpihe dyu judíohe bi 'yän baya, ne bi 'yεmbi:

—'Be'a ní hmεpya gui 'yurcahe ya, n'dahma da zä ga pähmbé 'bu i ja nin t'εdi gui 'yøt'a gá 'yøt' ya, gue gá hyøn a thi yu mbä, bi 'yεn'u.

19 Nu ra Jesús bi dät'u:

—Ga xi ahu ra hmεpya gá 'yäjü. Nu'bu gui xothu ra niya ua, ne hyupa thoho dá høh mahøn'a, bi 'yεmp'u.

20 Bi 'yεn'u ma ngurpihe baya:

—Pe yote ma 'dato njeya án guahna ra niya, ne gui éna, nhyupa thoho gdí høh mahøn'a, bi 'yεn'u.

21 Pe nu'a ra niya bi man a ra Jesús, bi ma nange rá ngøc'yεi zεhe. 22 Nu'bu mí zøn ra ora bi du ne bi dambëni, 'bexgue dá bεmhbe 'be'a xí man'a, ne man'da dá pähmbé majuani a bi man rá t'ohni Oja ne yam hman ra Jesús.

Gätho i pqse ra Jesús

23 Ne nu'bu mám 'bähmbe bu Jerusalén, gue'u yu pa ran dabaxjua, xun ngu éna bi 'yεc'yεi ra Jesús 'bu mín nu yan t'øt'e nuixte bi 'yøru. 24 Pe nu'a ra Jesús

hinga gätho bi xi u 'be'a mím bēni, nguetho bi bađi 'be'a di ja yú mbúi gätho ya ja'i, bi bađi hin da 'yomhanho u. ²⁵ Ne hinga hnēhi tho da sih ra Jesús 'be'a im bēn ya ja'i nguetho ya i pa a ra Jesús 'be'a di ja yú mbúi.

3

Bin yqui ra Jesús a ra Nicodemo

¹ Mí 'bú a n'da ran 'yohú, n'da ra fariseo, gue'ú min ǵhya da 'yot' yán t'ēdi Oja, í Nicodemo a. Nu'a n'da rá ngarpi ma mijudíohe. ² N'da ra xui bi zom bú 'búh ra Jesús, ne bi 'yēmbi:

—Xānbate i, dí pāhmbē Oja bi zān'ni i gui xāngahe, nguetho hin xtán zā xquí 'yot' yan t'ot'e nuixte 'bú hin di ze a Oja, bi 'yēna.

³ Nu ra Jesús bi bađi, bi 'yēmp'a:

—Majuāni dí xi a i, nu'a hin dim 'búi ma'da'yo, hin da zā da yarpú di manda Oja, bi 'yēmbi.

⁴ Nu ra Nicodemo bi 'yēm búya:

—Hague dán zā dim 'búi ma'da'yo n'da gue'bú xān daç'yēi n'da. Ha da zā da yut' mahon'a bú ja rá mbúi rá mbe ne dim 'búi mahon'a.

⁵ Nu'a ra Jesús bi 'yēmp'a:

—Majuāni dí xi a i, gue nu'a to'o him bim 'búi ma'da'yo nangue ra dehe ne rá Hogandāhi Oja, hin da zā da yarpú di manda Oja. ⁶ Nguetho nu'bú din xānd ya ja'i, xō yú ja'itho yú t'uhni, pē nu'ú di xānd rá Hogandāhi Oja, gue'ú i ja rá te Oja bú ja yú mbúi u. ⁷ Janangue'a o gadi hyoná thofo a dí xi a i, jatho gam 'búi ma'da'yo. ⁸ Ne tengu ran dāhi i 'yo hōnbú go harú in nde, ne guí øde di hī, pē hin guí pađi harú ní 'yēhe o harú ní mba. Njabú i øt' rá Hogandāhi Oja 'bú bi xānd mahon'a n'da, hingam 'batho ha bin ja 'bú mí un ra 'da'yote, pē mfađi ngue i ja a, bi 'yēn a ra Jesús.

⁹ —Hín dí pađi 'be'a nam bōn a guí man ya, bi 'yēn'a ra Nicodemo.

¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yēmp'a:

—Nu'í grá xānbate, zaí guí xānba rá m Hman Oja u ma mi israelhú, hanja hin guí pađi 'be'a dí xi a i. ¹¹ Majuāni dí xi i, dí m angä a dí paçä, ne dí m ma majuāni 'be'a xtá nugä, pē hin guí hāmhbu mam hmangä. ¹² Dá xi'a rá 'bēfi Oja i øt' ua ja ra ximhäi, pē hin gá 'yēc'yēi. Pē dami 'yēc'yēi a, janangue'a da zā ga xi i 'be'a rán 'yomfēni Oja, ngue 'bēpú ní nequi rá 'bēfi i øt' ua.

¹³ Ne hōngdä da zā ga mangä ua a, nguetho drá mēngugä bú mahęts'i ne bá ęcä bú, guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. Ne njo'o man'da ra ja'í ngue bi yut mahęts'i ne bá pengui ngue da mangua 'be'a øt' Oja. ¹⁴ Ne tengu thofo bi 'yot' ra Moisés, gue bi cuarpú magąts'i n'da ra pozú nt'øt'e ra t'ęguí, nu'bú mín 'yo bú ja ra uhāi, ngutho jatho din jacä din cuarcä magąts'i, guecä gue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ¹⁵ Ne nu'bú bin jacä tengu a, ne hōnt'a go to'o da 'yēc'yēi 'be'a dá tugä bú, hin da nu ran unbi mazai, pēgue din ja ra 'da'yote mazai a, bi 'yēn a ra Jesús, bi 'yēmp'a ra Nicodemo.

Oja di huęc'ú 'búcuja ja ra ximhäi

¹⁶ Nguetho ęmmē di huęgahú Oja gue dí 'búhmbú ua ja ra ximhäi. Janangue'a bi 'dajú rá 'dats'unt'ú ngue ma yāntehú, n'damhma hin da nu ran unbi mazai to'o gätho di dāp rá mbúi a, pēgue din t'un ra 'da'yote mazai.

¹⁷ Nguetho in nde Oja da yānjú guejú dí 'búhmbú ua ja ra ximhäi, ne hinguin nde di 'dajú rá muui ma ts'oquihú, ne gue'a bí mbēnhua rá Ts'unt'ú ua ja ra ximhäi a.

18 Nε nu'a to'o di dāp rá mb̄u i a rá Ts'unt' u Ojā, hin da nu a rá muu yá ts'oqui. Pε nu'a to'o hin di dāp rá mb̄u i a, pε guehma da nu a xí ts'ānbi da nu nanguē yá ts'oqui, nguetho hingui εc'yēi a rá 'dats'unt' u Ojā. 19 Nε gue'a bi mb̄en Ojā ran nequi ua ja ra ximhāi, gue ní nequi 'be'a di ho yu jā'i. Nu' u to di ho ra 'bexui hingui sōm b̄u ja ran nequi, nguetho øt' ran ts'o'. Mfādi x̄n ho din unba u. 20 Nguetho gātho u i øt' ran ts'o' hin di ho ran nequi, ne hingui sōm b̄u ja ran nequi, ngue i su hin da hnumanho 'be'a øt' u. 21 Pε nu yu jā'i i honi da 'yøt' a ran ho, i pa b̄u ja ran nequi, n'dahma da hnu gue gue'a Ojā di zε u da 'yøt' ran ho.

Nu ra Xuua Nxixyā bi ma mahøn'a nanguē ra Jesús

22 M'bejua dá mbāhmbē ra Jesús dyá xādihe, dá mbāhmbē b̄u ja ra hāi Judea, ne dām 'bāhmbē b̄u 'da yu pa ne dá xixyābahe yu jā'i b̄u. 23 Nε'a ra Xuua Nxixyā mí øt' ran xixyā b̄u Enón 'darp̄u ra xεqui Salim, nguetho x̄n ngu yu mbøthe i pøp̄u, 24 ngue'b̄u hin ní jot'a fādi ra Xuua Nxixyā.

25 Bin junth̄u 'da u yá mijudíoh̄u u yá xādi ra Xuua, gue bi b̄ēni man'da di muu rán xixyā i øt'a ra Jesús. 26 Bi zōm b̄u 'bā'a ra Xuua Nxixyā u yá xādi b̄uya, ne bi 'yēmbi:

—Xānbate i, nu'a ran 'yoh̄u gmín 'youi b̄u 'danguadi ra dāthe Jordán, gue gá xije to'o a, pε nuya i øt' ran xixyā, ne gātho yu jā'i i tenni.

27 Nu ra Xuua Nxixyā b̄uya bi 'yēmp' u:

—Guesε Ojā bi zānni hangu nangu ra 'befi n'da ngu n'da ngue da zā da 'yøt' a n'da. 28 Nu'eh̄u guí pāhmb̄u 'be'a gātho dām mangā gue dá xi ah̄u, hinga guēcā drá Cristo, pε nugā bām 'bet'ogā, gue dá xih yu jā'i din sá da den ra Cristo. 29 Tengu'b̄u n'da ra hmute din thāti, da den'na rá ndø. Nε nu'a rá amigo a ran 'yoh̄u bin thāti, i 'bāp̄u i ø'a i ma, ne di johya gue i ten'na rá ndø a ra hmute. Dín jadā b̄uya, dadín johyagā 'b̄u dín nu i ten yu jā'i a ra Jesús. 30 Nu'a ra Jesús jatho da dāha gue nugā, pε nugā jatho ga 'becā, bi 'yēn a ra Xuua Nxixyā.

Bí 'yēh mahęts'i ra Jesús

31 Nguetho nu'a ra Jesús bá εh mahęts'i, man'da nuixte a xinda gue u gāthogah̄u. Pε nuju dām 'bāhmb̄u nanguē yu jā'i ua ja ra ximhāi, dyu mēnguh̄u ua ja ra ximhāi, ne hinga gātho da zā ga pāhmb̄u, hønt'a 'be'a da zā da b̄u'a n'da ua ja ra ximhāi. Pε nu'a bá εh mahęts'i man'da x̄n ho ngue gātho mi'da, 32 ne im ma 'be'a bi nu b̄u ne 'be'a bi 'yørp̄u. Pε hingui ngu bi hyānba rām hman a. 33 Nu'a to'o bi hyānba rām hma, bi bādi majuāni bi man Ojā ngue gue'a rá Ts'unt' u a. 34 Nguetho bá penh Ojā a, ne guesε Ojā i yā 'b̄u i yā a, nguetho nte di 'beh rá Hogandāhi Ojā a. 35 Nu'a ra Ta εmmε in numanho rá Ts'unt' u, jananguē'a bi un ran t'ēdi gātho di manda rá 'befi. 36 Nu'a to'o i εc'yēi rá Ts'unt' u Ojā ya i ja ra 'da'yote mazāi, pε nu'a hingui εc'yēi rá Ts'unt' u Ojā, hin da nu ra te pε guexta'a da nu rá cuε Ojā mi ja da nu, ne gātho yu pa mazāi.

4

Nu ra Jesús bi 'yāp ra dehe ra xisu b̄u Samaria

1 Nε nub̄uya nu yu fariseo bi 'yø a man yu jā'i ngue man'da x̄n ngu i ten ra Jesús ne man'da x̄n ngu di xixyābi, xinda gue'a ra Xuua Nxixyā. 2 Pε nu ra Jesús him bi 'yøzεhe ran xixyā, pε høngdāhe yá xādigāhe dá øthe ran xixyā. 3 Nε nu'b̄u mi b̄u'a ra Jesús 'be'a mi 'yø u yu fariseo, bi b̄ēni da 'uetho, ngue hin da b̄ēn yu fariseo din s̄hmi ra Xuua. Bi bøm b̄u ja ra hāi Judea b̄uya, ne dá mbāhmbē mahøn'a b̄u ra hāi Galilea.

⁴ Pɛ guemhma bá thohmbe b_u ja ra häi Samaria. ⁵ Nɛ nu' b_u má thohmbe b_u, dá sɔmhbe b_u ja ra hnini Sicar, mbɛ hántho ra xɛqui bi un'a ra Jacob, bi un'na ra José rá ts'unt'ɛ. ⁶ I jab_u n'da ra pozo ra dehe gue bi 'yɔt'a ra Jacob maya' b_u. Nɛ guɛpɛ bin säya ts'ɛ ra Jesús, nguetho bi yäh ra 'yu. Mbɛ huxhyadi 'b_u má sɔmhbe b_u. ⁷ Nɛ bi zɔm b_u n'da ra xisu ra mɛngu Samaria, da gɔx ra dehe. Bi 'yɛn'a ra Jesús:

—'Daqui ts'ɛ ni dehe, ga sigä ts'ɛ, bi 'yɛmp'a.

⁸ Nɛ gätho gähe dy_u xädigähe xtá sohmbe b_u ra Jesús, nɛ dá cɔthe b_u ja ra hnini ga tämhbe 'bɛ'a gätho ga sihe.

⁹ Nu'a ra xisu bi 'yɛna:

—Hanja gní zoqui nɛ guí äc ra dehe, nguetho nu'i grá judío, nɛ nugä drá mɛngu Samaria, bi 'yɛmbi.

Ngub_u bi man ra xisu nguetho nu ma mijudíohe hinguin zomanho y_u mɛngu b_u Samaria. ¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu' b_u xquí p_ɔ a rá mate Oj_ɔ in nde di 'da'i, nɛ' b_u xquí p_ɔqui to'ogui gue dí ä'a ra dehe, xquí 'yäc ra dehe di un ra te, nɛ nugä xcá 'da'a 'b_u, bi 'yɛna.

¹¹ Nɛ nu ra xisu bi 'yɛna:

—Nu'i grán 'yoh_u, hin' y_u nin jɔxthe, nɛ x_un hɛ ua po na ra dehe. Har_u ja a ra dehe di un ra te guím ma. ¹² Pɛ nu mam bombɔtah_u ra Jacob bi zi ra dehe i po ua nɛ ɛ gätho yá t'ähni nɛ yán dani. Nɛ bi zogahe ra pozo ja ua. Ha man'da ja ni ts'edi ngue guí ɛna man'da x_un ho ra dehe gui 'daje, bi 'yɛn'a ra xisu.

¹³ Nɛ nu ra Jesús bi dät'a b_uya:

—Hɔnt'a go to'o i sithe ua, gue'a nám 'b_u ɛ y_u pa ja b_uya, pɛ i tuthe mahɔn'a.

¹⁴ Pɛ hɔnt'a go to'o da zi ra dehe dadí ungä, njäm' b_u din tuthe mahɔn'a, pɛ din ja tengu n'da ra mbɔthe b_u mbo rá mb_ui njäm' b_u din thegue, nɛ gue'a nám 'b_uh maz_ɔi n'da a, bi 'yɛna.

¹⁵ Nu'a ra xisu bi 'yɛmbi:

—Grán 'yoh_u, 'daqui ts'ɛ ra dehe guím ma gue hin dan tuthe mahɔn'a, nɛ hin gua ɛcá mahɔn'a ua ja ra pozo ga jɔx ra dehe b_uya.

¹⁶ Nu'a ra Jesús bi dät'a:

—Grá xisu, ní mba bá si a ni ndø.

¹⁷ Nu'a ra xisu bi dät'a:

—Njo'o ma ndø, bi 'yɛntho.

Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Majuani guím ma, njo'o ni ndø. ¹⁸ Nguetho ya hin guí 'b_uhmi 'da ɛ cɔt'a y_un 'yoh_u xcán thät_u, pɛ nu'a guí 'b_uhmi ya hin ni ndøɛ a. Janangue'a majuani njo'o ni ndø, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁹ Bi d_ɔ'a ra xisu b_uya:

—Nu'i grán 'yoh_u, masque grá pɔngahy_ɔ Oj_ɔ. ²⁰ Xiqui ts'ɛ 'bɛ'a ga øt'ähe, nguetho nu ma tahe mí thände Oj_ɔ ua ja ra t'øhø, pɛ nu a_u gy_u judío a_u guí ɛmh_u, jatho da mba n'da b_u Jerusalén da dände Oj_ɔ b_u, bi 'yɛna.

²¹ Nu ra Jesús b_uya bi 'yɛmp'a:

—Grá xisu, dami 'yɛc'yɛi a ga xi i, ɛ maguɛpɛ da zɔn ra pa hinga hɔnt'ua ja ra t'øhø, xinga hɔnb_u Jerusalén din thände ra Ta. ²² Sä guí ɛna guí thändeh_u Oj_ɔ, pɛ hin guí thändeh_u tengu bi zän zɛhɛ Oj_ɔ ngue din thände. Nugähe dy_u judíohe dí thändehɛ a bi zän Oj_ɔ nguetho bi zän Oj_ɔ ma t'ɛc'yɛihe, nɛ'a ra Yänte bi zän'na Oj_ɔ ra judío a. ²³ Pɛ bi zän Oj_ɔ n'da ra xɛqui b_u din thände, guɛpɛ ja ní mb_ui n'da. Nɛ mi ts'atho da zɔn ra ora, pɛ ya bi zɔni, ngue dá dände Oj_ɔ nangue yá mb_ui ɛ to majuani da dände, nɛ hin nangue y_un t'øt'e ua ja ra ximhäi. Nguetho

nu'a Ojã i honi to'o da dãnde nangue yé mbui. ²⁴ Nguetho hin di nequi Ojã. Janangue'a hont'a go to'o da dãnde Ojã, jatho da dãnde nangue rá mbui ne nangue i ten'na ram hma majuani, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁵ Nu'a ra xisu baya bi 'yẽmbi:

—Dí pãcã ba ε a rá Thahni Ojã ngue ra Cristo a. Ne nu'bu bá εε da xãngahu xun ho gãtho.

²⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yẽmbi:

—Guecã drá Cristogã dín zo'a i ya, bi 'yẽmbi.

²⁷ Nu'bu mí gua'a bi man ra Jesús, ε xø dí sømhbe bu dyu xädigãhe. Ne dá hyonya thohohe gue nu ra Jesús mí yaui a ra xisu. Pe xinga n'dagãhe gue dá ãnhde hanja bin yaui o 'be'a bin xifi. ²⁸ Nu ra xisu baya 'bex bi zopu rá mbamhmi, ne bi mba bu hnini bi xih yu jã'i:

²⁹ —Mbãhã ne gua nuhu n'da ran 'yohu bi xicã gãtho 'be'a xtã øt'ã. Ha hinga gue'a ra Cristo 'bu, bi 'yẽmp'u.

³⁰ Bi mba yu jã'i baya da zøm bu 'bã a ra Jesús. ³¹ Pe nu'bu hin ni zøm bu yu jã'i, nugãhe dá xihmbe ra Jesús:

—Xãnbate i, xi'bu gan sihmε ya, dá εmfe.

³² Pe bi dã'a ra Jesús, ne bi 'yẽnje:

—Ja man'da ní niyã ma mbuigã, pe hinga ná pãhmbu, bi 'yẽnje.

³³ Dán 'yãnzehehe:

—Ha 'bui to'o bi 'uini, dán 'yẽmfe baya dyu xädigãhe.

³⁴ Nu'a ra Jesús bi 'yẽnje:

—Tengu'bu man ts'ihmegã a ngue ga øt'ã rá pãhã a bá pengã ne ga juacã rá 'befi a. Ne gue'a man'da ní niyã ma mbuigã a. ³⁵ Janangue'a gue'a dí xi ahu a ya, nguetho ya ba εhnu yu jã'i. Ne ha guí εmhbu di 'beh man goho zãna din ja ran sofo. Pe dami hyanthu yu ba εhnu, tengu'bu n'da ra huãhi ya xu 'yot'i gue da mba nsoqui, nguetho 'bexque da zã ga cuthu bu di manda Ojã yu. ³⁶ Ne nu'hu to i pa ma cõt'i bu din zam bu hont'bu go njãm'bu. Janangue'a nu'hu to da xoqui di johya, ne nu'hu to bi duhu ne'hu bi xoqui 'da dán johya thoho. ³⁷ Nguetho majuani rán theui rá 'befi Ojã a bi 'yot'a n'da ra jã'i, “bi zopu rá huãhi bi duhu, ne n'dan'yo bi xoqui,” ngue i man yu jã'i. ³⁸ Ya xtã xi ahu guí xoju haru hin gá tuhmbu, xín gá uafu, pe n'dan'yo bi 'yot' ra 'befi bu, pe guehma guí comhbu 'be'a da dã u, bi 'yẽngãhe ra Jesús.

³⁹ Ne nu'bu mí man bu ja ra hnini ra xisu, xun ngu yé menguhu bi 'yẽc'yei gue ra Cristo a ra Jesús, nguetho bi man'a ra xisu gue xi xi a ra Jesús gãtho 'be'a xí 'yot'e. ⁴⁰ Nu'bu mí zøm bu yu mengu Samaria bu 'bãh ra Jesús, bi 'yẽn'u:

—Dami 'bucua ja ma hninihe, bi t'ẽmp'a ra Jesús.

Ne dán dehe bu nyopa baya. ⁴¹ Ne εmme man'da xun ngu bi 'yẽc'yei yu jã'i bu, nangue rá m hmanse ra Jesús. ⁴² Bi t'ẽmp'a ra xisu baya:

—Ya dí εc'yeihe ya, pe hinga hont'a gá xije ná εc'yeigãhe ya, pe ne'a dá øshe bi man na ra Jesús. Ne dí pãhmbu majuani ra Cristo na, rá m pørpate yu jã'i 'bucua ja ra ximhãi, bi 'yẽn'u yu jã'i.

Ná mbãhbe Galilea a ra Jesús

⁴³ Nu'bu mí gua'a nyopa dá pømhbe bu ra hnini Sicar, dá hãxhe ra 'yu mahõn'a ní mba bu Galilea. ⁴⁴ Ne bi manse ra Jesús, nubu rá hãi zehε n'da ra pøngahyã hin da hnumansu bu. ⁴⁵ Pe nu'bu má sømhbe bu ra hãi Galilea, bi numanho ma menguhe bu. Nguetho xí nu yun t'øt'e nuixte bi 'yot'a ra Jesús bu Jerusalén 'bu mín ja ra dãmpeti ran dãbaxjua, ngue ne'hu xí mba bu u.

Bi yqñ rá ts'ant'ü rá m fáts'iui ra ts'ut'abi

⁴⁶ Ne dá mbähmbe ra Jesús mahøn'a bñ ra hnini Caná ra häi Galilea, guepu xí päñ ra dehe bin gui'uva. Ne mí 'bñpñ n'da rá m fáts'iui ra ts'ut'abi xññ ü rá ts'ant'ü, ne i 'bem bñ ja rán oi nubñ ja ra hnini Capernaum. ⁴⁷ Nu'bñ mí 'yøde gue bi zøh mahøn'a bñ ra häi Galilea ra Jesús ne i 'bñpñ ra hnini Caná, ne bá epñ 'bñh ra Jesús bñya, bi 'yørpa ra ts'edi da zixpñ Capernaum bñ ná 'ben a rá ts'ant'ü, da xospi nguetho nde da du a. ⁴⁸ Ne bi dñ a ra Jesús:

—Pε ha jatho m'bet'o guin nuññ yñ hmepya ne yññ t'øt'e nuixte, ja gui 'yεc'yεigahñ bñya.

⁴⁹ Pε man'da i humbi sits'i, ne bi 'yεmbi:

—Pε mbehma ts'ü cuø, xøhma da du ma t'uhnigä.

⁵⁰ Ne bi dñt'a ra Jesús:

—Ní mba bá nu, nguetho hin da du ni t'uhnñ.

Ne nubñya bi 'yεc'yεi a rá m hman a ra Jesús, ne bi mba bñya. ⁵¹ Ne bá thñ ü 'da yñ 'yεhe 'bñ mí mba bñ 'yu bi xifi:

—Bi zä ni ts'ant'ü ya, εñ'ü.

⁵² Ne bi 'yänni:

—'Be'a ma ora bi zä.

Ne bi t'εmbi:

—N'dande mande bi bøn ra pa, bi 'yεñ'ü.

⁵³ Ne 'bex bi bñ'a rá ta gue gue'a ra ora mín yñui ra Jesús 'bñ mí 'yεmbi da yññ a rá ts'ant'ü. Janangue'a nu'a ran 'yohñ bi dñp rá mbññ ra Jesús bñya, ne'ü gätho mí'da 'bñpñ rá ngu.

⁵⁴ Guehna bi 'yøt' ra Jesús 'bñ mambá penje bñ Judea dá sømhbe bñ Galilea. Ya ná yondñ ra hmepya bi 'yørpñ ja ra häi Galilea.

5

Bi yqñ ran 'yohñ bñ Betesda

¹ M'bejua bñya bin ja man'da ra dñpñti ma mijudíohe. Ne dá mbähmbe ra Jesús bñ Jerusalén. ² Nubñ Jerusalén mí po bñ n'da ra mbothe mbe hñntho bñ ja rá goxthi yñ de'yo, gue ma ndehe dyñ judíohe dí εmfe Betesda. Ne jabñ cñt'a yñ 'døzangu midí mbä'ts'a ra dehe. ³ Ne xññ ngu i 'bom bñ yñ mbedi, 'da ü yñ xädä ne ü yñ dogua ne ü bi ts'a yñ jñ'i. Ne gätho ü i tø'mi di 'yññ ra dehe. ⁴ Nguetho ja'bñ bí εñ mahεts'i n'da rá m 'behni Ojñ ne i añ ra dehe. Ne nu'bñ xññ nu di 'yññ ra dehe, ne nu'a rá mbedi da yñpñ ja ra dehe din ho a rá mbedi i ja. ⁵ Ne mí 'bem bñ n'da ran 'yohñ, ya ná 'däte ma 'de'ma hyäto njeya madí ts'a rá jñ'i, him mí sä din 'yo. ⁶ Ne nu'bñ min nu a ra Jesús, ne bi bñdi nya'a thoho mí hεmbi, bi 'yεmbi:

—Ha guín nde xtán ho i, bi 'yεmp'a.

⁷ Bi dñt'a ra mbedi:

—Dín ndehma thñ, n'yø, pε njongui 'bñcua da zixcññ ja ra dehe. N'dandñ ngu n'dandñ dí εna ga cñhññ ja ra dehe, 'bex go i 'bet'o ü 'da.

⁸ Bi 'yεmp'a ra Jesús bñya:

—Dami ndants'i jññ ni fñdi ne gan 'yo, bi 'yεmbi.

⁹ 'Bex bin hoh rá jñ'i 'bñ mí ndants'i, ne bi gñx rá fñdi ne bin 'yo. Ne nu'a gue'a ra pa ran ts'äya a. ¹⁰ Nu'ü 'da ma mijudíohe bi 'yεmp'a ran 'yohñ xín hoh rá jñ'i:

—Nuya ra pa ran ts'äya ya, hingui sä gui cñxññ ni fñdi, bi t'εmp'a.

¹¹ Bi dñt'a ran 'yohñ:

—Pε nu'a bi hoga ma ja'i, gue'a bi xiqui nguetho bi 'yεngui: “Dami ndants'i gui cax ni fidi ne gan 'yo,” bi 'yεngui, bi 'yεn'a mí ts'a rá ja'i.

¹² Nε nu'η da ma mijudíohe bi 'yānni:

—To'o nín 'yohη bi xi i gui cax ni fidi ne gan 'yo, bi 'yεn'η.

¹³ Pε nu'a him mi pađi to'o xí hocpa rá ja'i, nguetho nu ra Jesús bi yut'inde bη 'yo yη ja'i xηn ngu.

¹⁴ M'beja bi mba ra Jesús bη ja ra đanija. Nε nu'bη mi đin'a ran 'yohη bηya, bi 'yεmbi:

—Bin ho a ya, nde'bη hin gmi 'yot' mi'da yη ts'oqui. Man'da ts'edi ran ηnbi guin nu 'bη gui 'yot' mi'da yη ts'oqui, bi 'yεmbi.

¹⁵ 'Bex bi mba a ran 'yohη bηya, da xi η ma mijudíohe xí 'yānni, gue gue'a ra Jesús bi hoqui. ¹⁶ Janangue'a bi đap'η ma ngarpihe dyη judíohe di ηcpa ra Jesús, nε im bēni da hyo. Nguetho εn'η: “I ot' rá 'bēfi a ra pa ran ts'āya.” ¹⁷ Pε nu ra Jesús bi 'yεmp'η:

—Nzađi dim peh ma Ta, janangue'a nεcā jatho dam pecā, bi 'yεmp'η.

¹⁸ Pε nanguelma bi man ra Jesús, nu'η ma ngarpihe bηya man'da bi bēni da hyo, nguetho hinga hōnt'a bim pēfi ra pa ran ts'āya í ηcpi, pε nε'a í ma gue gue'a Oja rá Ta, nam bōni 'da i guui Oja.

I ja rá ts'edi rá Ts'unt'η Oja

¹⁹ Janangue'a nu ra Jesús bi 'yεna:

—Majuāni dí xi ahη, nte sá ga øzehégā pε hōnt'a 'be'a dín nu ot' ma Ta. Nε gātho 'be'a i ot' ma Ta, gue'a dí ot'ā a. ²⁰ Nguetho nu ma Ta εmme in numanhogui ngue rá Ts'unt'ugā a, nε i urqui 'be'a gātho i ot'e. Nε da 'yurcā mi'da yun t'ot'e man'da nuixte xinda gue η gán nuhη, nε gui hyonya thohohη.

²¹ Nguetho tengu ma Ta i xox'η xηn du nε di un ra te mahōn'a, nguthogā, rá Ts'unt'ugā a, dadí un ra te mahōn'a η to'o gātho dín nde ga unni. ²² Nε nu ma Ta hingui juānbatese, pε bi 'dacā ra ts'edi go dan juānbategā rá Ts'unt'ugā a. ²³ Nguetho in nde ma Ta gātho yη ja'i da numansugui gue rá Ts'unt'ugā a, tengutho ma Ta i hnumansu. Nu'bη 'bη a n'da hingui numansugui, xinga gue ma Ta i numansu a, gue gue'a bá pengā.

²⁴ Majuāni dí xi ahη, nu'a øh mam hmangā nε i εc'yei ma Ta bá pengā, gue'a i ja ra 'da'yote mazai a. Nε hin da nu rá muui rá ts'oqui pε tengutho 'bη xí thāmbēni bη 'bη η xηn du, nguetho ya i ja ra 'da'yote mazai a. ²⁵ Majuāni dí xi ahη, ya bi zōn ra ora da 'yøh mam hmangā η xηn du nanguē yá mbui, pεgue din t'un ra 'da'yote 'bη da 'yømanho mam hmangā rá Ts'unt'η Ojagā. ²⁶ Nguetho tengu ra Ta i jase ra te rá mbui, nε bi 'dacā ra ts'edi dín jase ra te ma mbuiğā, nε gue'a ra 'da'yote dí un yη ja'i. ²⁷ Nε bi 'dac ra ts'edi dan juānbategā, nguetho dán ja'igā ua ja ra ximhāi, dí pađi 'be'a i sá n'da. ²⁸ O gadi hyonya thohohη a dá xi ahη, nguetho da zōn ra ora gātho yη ja'i xη t'āgui da 'yøh ma nde 'bη dá zohni. ²⁹ Nε da bōx'η bi 'yot' ran ho, dín ja ra 'da'yote mazai. Nε da bōx'η bi 'yot' ran ts'o, da nu ran ηnbi mazai.

Di dā majuāni nanguē ra Jesús

³⁰ Nε man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yεna:

—Nugā hin te dím mangā nanguē man 'yomfēnise. Pε nu'a i xic ma Ta gue'a dím mangā a. Nε'a 'be'a dí sändā, xηn ho a, nguetho him ma pāhā zεhe dí honi ga ot'ā, pε hōnt'a rá pāhā ma Ta bá pengā. ³¹ Nu'bη hōngdā xcá dāse majuāni gue i ja ma ts'edi, nte di muui a mam hmangā 'bη. ³² Pε nε a ma Ta

di dā majuaṇi ngue rá Ts'ant'ugá a, ne dí pačā ngue majuaṇi im ma 'bū im ma nanguecā.

³³ Nu ahū gá pēnhdū 'da da 'yān'na ra Xuua Nxixyā nanguecā. Ne nu'a ra Xuua bi ma majuaṇi a. ³⁴ Ne madague'bū hin xti dā majuaṇi, pē guemhma ja ma ts'edigā. Pē dadí bēn'nahū a bi man ra Xuua Nxixyā ngue man'da da zā guí 'yēc'yēigahū ne gan yāmhbū bəya. ³⁵ Ne tengu ra sibi di hyāt'i ne i fāt yū zu'uē, bin ja bū ra Xuua Nxixyā, gá numanhohū 'da yū pa. ³⁶ Ne nu'a ra Xuua Nxixyā bi ma nanguecā. Pē i ja 'bē'a gue man'da i udi nanguecā xinda gue'a rām hman ra Xuua, ne gue'a ra 'bēfi bi 'dacā ma Ta gue ga juacā. Ne gue'a ε xø i uh majuaṇi bá pēngā ma Ta. ³⁷ Ne'a ma Ta gue'a bá pēngā, di dā majuaṇi nanguecā, pē nu'ahū njam'bū gá 'yømanhohū 'bū mín yā, xín gá 'yørpahū ra gūenda 'bū mín 'yuse.

³⁸ Mfādi hin gá hyāmhbū rām hma bū ja ni mbūihū, nguetho nu'bū xquí hyāmhbū a, xquí 'yēc'yēigahū gue bá pēngā a. ³⁹ Nu ahū thocpa thoho guidín xāhmbū yá sōcuā Ojā, nguetho guí ɛmhbū gue'a gní tīmhbū ra te mazāi a. Pē nu'ū gātho yū sōcuā guidín xāhmbū gātho im ma nanguecā. ⁴⁰ Nu ahū hin guín nde guí xijū gan yān'na ni tehū, pē hinda hōnt'bū guí xijū gan yān ahū dín ja ahū ra te mazāi 'bū, bi 'yēn a ra Jesús.

⁴¹ Ne xø bi 'yēna:

—Pē madague'bū njon da numansugui, pē guexta'a rá Ts'ant'ugā Ojā. ⁴² Pē dí pađi hanja hin guí paṇū, nguetho hín guín numansuhū Ojā nanguē ni mbūihū. ⁴³ Bá ɛcā nanguē rá thuhu ma Ta, pē nu'ehū hin guín numanhohū. Pē nu'bū ba ɛ a n'da nanguē rá thuhu zēhē, man'da guín numanhohū a. ⁴⁴ Njam'bū da zā guí 'yēc'yēigahū, nguetho guí homhbū da numanho ahū yū jā'i, ne hin guí homhbū da numanho ahū Ojā ngue hōnt'a i 'būi. ⁴⁵ Ha guí ɛmhbū guecā ga yāp'ahū bū 'būh ma Ta. Pē dí xi ahū gue gue'ū yūm hman ra Moisés gue'ū dí neqūi i ja ni ts'oquihū ɛ, pē sá guím bēmhbū gue'ū dí yān'ahū ɛ. ⁴⁶ Pē nu'bū xquí 'yēc'yēihū yūm hma bi 'yo't' ra Moisés, xquí 'yēc'yēigahū ya, nguetho bi ma nanguecā. ⁴⁷ Pē hin guí ɛc'yēihū 'bē'a bi 'yo't' ra Moisés, jananguē'a xín guí ɛc'yēihū 'bē'a dí mangā ya, bi 'yēn'a ra Jesús 'bū mín yāhū ma ngārpihe dyū judíohe.

6

Ra Jesús bi 'ujn ɛ cət'a mahuqhi

¹ Ne nu'bū mí tho i 'da yū pa, m'beja bəya, dá mbāhmbe ra Jesús bū 'danguadi ra dādehe Galilea, n'dat'a ra dādehe Tiberias. ² Ne xən ngu yū jā'i bi dengāhe nguetho bi nu yān t'øt'e nujxte bi 'yo't'a ra Jesús nanguē ɛ mín zāman'ū. ³ Ne dá mbāhmbe ra Jesús bū ja n'da ra nyuni, ne dá hūhmbe bū. ⁴ Ne nu'ū yū pa ɛ mí ts'ətho da zøn ra pa ga øt'āhe ra dāmpeti ran dābaxjua, dyū judíohe. ⁵ Ne nu'a ra Jesús bin hanni ne bi hyandi xən ngu yū jā'i ba ɛpū. Nu'a ra Jesús bi 'yēmp'a ra Felipe bəya:

—'Bēpū dí zā ga tāmhbū 'bē'a da zi yū ba ɛhnū.

⁶ Gue'a bi man ra Jesús nguetho in nde da bādi 'bē'a dí dāt'a a ra Felipe. Pē nu ra Jesús mí paše 'bē'a da 'yøzēhē. ⁷ Ne bi dāt'a ra Felipe:

—Pē hín dí gua'ū yū mahuqhi tho dá tāmhbū a da zi yū ba ɛhnū 'bū di ja, madague'bū zū ts'ətho dín t'ūnni n'da ngu n'da, bi 'yēna.

⁸⁻⁹ Ne nubəya nu'a man'da ma mixādihe ra Andrés, rán 'yohū ra Simón Pedro, bi xi a ra Jesús:

—'Bucua n'da ra ts'ant'u i hã zɛ ts'u rán zɛdi, gue cɛt'a yɛ hmɛ ra cebada, nɛ yoho yɛ t'uhua. Pɛ hin dí gua'u yɛ ja'i nguetho xɛn ngu u, bi 'yɛn'a ra Andrés.

¹⁰ Nɛ bi 'yɛngdahe ra Jesús:

—Jafɛ din sãya yɛ ja'i, bi 'yɛna.

Nguetho mi ja bɛ ra 'bot'ei. Nɛ bi hyupɛ hãi bɛya, nɛ mí jua i cɛt'a mahuahi u yɛn 'yohɛ. ¹¹ Nɛ nu'a ra Jesús bi hyɛn'a ra hmɛ, nɛ bi 'yãp rán jãpi Ojã nanguɛ ra hmɛ nɛ bi 'daje yá xãdigãhe. Nɛ nugãhe dá darpãhe u yɛ ja'i bɛya, nɛ u yɛ huã, nɛ bin niyã gãtho yɛ ja'i. ¹² Nɛ nu'bu mín niya yɛ ja'i, nu ra Jesús bi xicãhe:

—Pɛthu u gãtho 'bɛ'a bi bongui, gue nte ðim 'bɛdi, bi 'yɛnje.

¹³ Nɛ nu'bu má pɛthe bɛya bi yu u gãtho 'dɛ'ma yoho ma 'bɔts'ehe yɛ xɛqui, 'bu mín niyã yɛ ja'i nanguɛ cɛt'a yɛ hmɛ. ¹⁴ Nu'bu mín nu ran t'ɔt'e nuɲɛte u gue bi 'yɔt'a ra Jesús, bi 'yɛn'u bɛya:

—Masque majuaɲi guehna ra pɔngahyã mí hma da zɔcua ja ra ximhãi, bi 'yɛn u.

¹⁵ Pɛ nu'a ra Jesús bi badi 'bɛ'a mbɛn u yɛ ja'i ngue nde da bɛnt'i, im bɛnbi din ts'ut'abi. Jananguɛ'a bi zoh yɛ ja'i bɛya, bi mbasɛ, nɛ man'da bi guam bɛ ja ra dɔpo.

Ra Jesús bin 'yo maxɔts'e ra dehe

¹⁶ Nu'bu mín de bɛya dá mbãsehe bɛ ja ra dãdehe. ¹⁷ Nɛ dá hux ma mbosahe, gue ga sɔmhbe bɛ ja ra hnini Capernaum. Nɛ hin ná nuthe ra Jesús 'bu mí zɛje ra 'bɛxui. ¹⁸ Nɛ nts'edi bi 'yɛn ran dahi a ra dehe bɛya. ¹⁹ Nu'bu mí dɛn i ts'u ra mbosa mí huxhe nɛ dá sɔmhbe made ra dãdehe, dá nuhe ba ɛpɛ ra Jesús, ba 'yo maxɔts'e ra dehe, ní 'yɛpɛ ja a ra mbosa mí huxhe. Nɛ ɛmmɛ dá suhe nguetho him mín nuhe xɛn ho, him mí pãhmbɛ ngue gue'a ra Jesús. ²⁰ Nu ra Jesús bi 'yɛnje:

—Guecã, o guín suhu.

²¹ Nɛ bi hyu ma mbãihe, nɛ dá xihmbɛ a ra Jesús da hyuxpɛ ja ra mbosa. Nɛ ɛna ya xmi 'bãhmbɛ bɛ ndenthe ná mbãhmbɛ bɛya nubɛ ra hnini Capernaum.

Bi thon'a ra Jesús

²² Nu'bu mí nɛc pɛya, nu'u yɛ ja'i 'bɛpɛ hapɛ xí 'uɲ a ra Jesús, bi bɛm bɛya gue hɔnt'a n'da ra mbosa mí hɔpɛ a ran de dán sihmɛhe, nɛ hin dá mbãhmbɛ ra Jesús 'bu má huhe ra mbosa, pɛ dá mbãsehe. ²³ Pɛgue m'bɛjua thohe bi zɔm bɛ mí'da yɛ mbosa bí nɛxpɛ Tiberias, nɛ bi zɔm bɛ jom bɛ dán sihmɛhe 'bu mí 'yãp rán jãpi Ojã ra Jesús. ²⁴ Nɛ nu'u yɛ ja'i 'bu mí hyon'a ra Jesús nɛ him bi ðim bɛ, xinga guecãhe, bi hyux'u mí'da yɛ mbosa bɛya nɛ bi zɔm bɛ ja ra hnini Capernaum, i hon a ra Jesús.

Ra Jesús ra hmɛ dãm 'buh mazqi n'da a

²⁵ Nɛ nu'u yɛ ja'i 'bu mí ðim bɛ ra Jesús bɛ 'danguadi ra dãdehe, bi 'yãnni:

—Mán jam'bu gá sɔcua, bi 'yɛmp'u.

²⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Majuani dí xi ahɛ, hin gní hyonjɛ gue gui pãhmbɛ a ran t'uti dá ut'ahɛ, pɛ nu'a guín niyãhu 'bu gmín sihmɛhu gue'a gní hyonjɛ a. ²⁷ Pɛ dami 'yɛs'hɛ ngue hɔnt'a gní hyomhbɛ ra hmɛ nám 'buhmbɛ yɛ pa ja bɛya. Pɛ m'bet'o thohe dami hyomhbɛ a ra hmɛ nám 'buh mazqi n'da a gue ga 'da ahɛ, guecã dán ja'igã ua ja ra ximhãi. Nguetho gue'a ran t'ɛdi bi 'dac Ojã ma Ta, bi 'yɛna.

²⁸ Nu yɛ ja'i bɛya bi 'yãn'na ra Jesús nɛ bi 'yɛmbi:

—'Bɛ'a sã ga ɔt'ãhe gue ga tɛmhbe a guím ma, bi 'yɛn'u.

²⁹ Nu'a ra Jesús bi dadi:

—Nu'a in nde Oja gui 'yøth_u gui sinj_u b_u ni mb_ui_h_u, guecä bá pengä Oja, bi 'y_εna.

³⁰ Nε bi t'εmp'a ra Jesús:

—'Be'a ní hmεpya gui 'yurcähe, ngue da zä ga sin ahe b_u ma mb_uihe. Ha da zä gui 'yøt'e tengu bi 'yøt'a ra Moisés. ³¹ Nguetho nu'_u mam bombøtah_u bi zi ra maná 'b_u mí 'yo b_u ja ra uhäi, tengu mán t'o't'i b_u ja rá søcuä Oja, i εna: "Nu'a ra Moisés, bi un yä ja'i ra hmε bí 'y_εh mahεts'i," i εna, bi 'y_εn'_u y_u ja'i.

³² Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'_u:

—Majuqni dí xi ah_u, hinga gue'a ra Moisés bi un'a ra hmε bí 'y_εh mahεts'i, pε Oja bi un a. Nε hinga gue'a ra hmε nám 'b_uh mazäi n'da a ra maná mi si _u. Pε nuya, nu ma Ta di un a njuantho ra hmε mahεts'i gue nám 'b_uh mazäi n'da a. ³³ Nε nu'a njuantho ra hmε di un Oja, bí 'y_εh mahεts'i a, gue däm 'b_uh mazäi _u y_u ja'i 'b_ucua ja ra ximhäi, bi 'y_εna.

³⁴ Nε bi 'y_εn'_u:

—'Daje thocpa thoho a ra hmε guím ma, n'yø.

³⁵ Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'_u:

—Guecä drá hmε däm'b_uh mazäi n'da a. Nu'a to'o da zingä b_u ja yú mb_ui tengu'b_u i sihmε, nε njäm'b_uh din tumanthuhu yú mb_ui nε xín din tuthe b_uya.

³⁶ Pε tengu dá xi ah_u, hin gui εc'yεigah_u, madague'b_u gá nuh_u 'be'a dá øt'ä.

³⁷ Pε nu'_u to'o bi 'dacä ma Ta, gue'_u di dácä yú mb_ui _u. Nε nu'_u di dác yú mb_ui, njon ga εmbi hin da zä ga sini. ³⁸ Nguetho bá εcä mahεts'i ngue ga øt' rá pähä a bá pengä, nε him bá εcä ga øt' ma pähä zεhe. ³⁹ Nu'a rá pähä ma Ta bá pengä, gue'a nte ga 'becä gätho bi 'dacä, pε ga xoxä _u 'b_u rán zεgui ra pa, nε dim 'b_ui mazäi. ⁴⁰ Nu rá pähä ma Ta, gue hønt'a go to'o da badi rá Ts'unt'ugä Oja, nε da 'yεc'yεigui, din ja ra te mazäi _u. Janangue'a ga xoxä _u 'b_u rán zεgui ra pa, bi 'y_εn'a ra Jesús.

⁴¹ Nε bi mb_udi bi ucpa a ra Jesús _u ma mijudíohe 'b_u mí 'yø a bi ma, gue bi 'y_εna: "Nugä drá hmε majuqni gue bá çah mahεts'i." ⁴² Nε bin 'yεmzεhe _u:

—Ha hinga guehna ra Jesús, rá ts'unt'_u ra José na, rá ta nε rá mbe dí pähmb_u. Hanja ní 'y_εna bi 'y_εh mahεts'i, bi 'y_εn _u.

⁴³ Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'_u b_uya:

—O gadí c'aman'uj_u n'da ngu n'da ah_u. ⁴⁴ Xínga n'da sä da dengui 'b_u hin di un ra pähä a ma Ta, gue'a bá pengä, nε ga xoxä 'b_u rán zεgui ra pa _u, ga undä ra te mazäi. ⁴⁵ Tengü mán t'o't'i b_u ja yú søcuä yú pøngahyä Oja, bi 'y_εna: "Gätho y_u ja'i da xänba Oja," bi 'y_εn'_u. Janangue'a nu'_u to'o gätho bi hyäni xän ho a bi xänba Oja, nε gue'_u di dác yú mb_ui _u.

⁴⁶ Pε hin dí εna 'bo'o xän nu Oja, hinda høngdä gue bá nexä b_u, dín nugä a.

⁴⁷ Majuqni dí xi ah_u, nu'a to'o εc'yεigui i ja ra 'da'yote mazäi a. ⁴⁸ Nugä drá hmε majuqni gue nám 'b_uh mazäi n'da. ⁴⁹ Nu'_u mam bombøtah_u bi zi ra maná bí 'y_εh mahεts'i 'b_u min 'yo b_u ja ra uhäi, pε guehma bi du _u. ⁵⁰ Pε nugä drá hmε majuqni, bá nexä b_u mahεts'i, gue sä da zin'a n'da tengu'b_u i sihmε, nε njäm'b_uh da du. ⁵¹ Nugä drá hmε majuqni, bá εcä mahεts'i, tengü ra hmε i si n'da i ja rán zaqui y_u pa i ja b_u ya. Pε nu'a ra hmε dím mangä, din ja ran zaqui mazäi to da zi. Nε gue'a ma ja'igä a gue ga uni, ngue din ja ra 'da'yote _u 'b_ucua ja ra ximhäi, bi 'y_εn'a ra Jesús.

⁵² Bin junzεhe _u ma mijudíohe b_uya, bin 'yεmzεhe _u:

—Hague nja ran 'yoh_u sä di 'daj_u rá ja'i ga sahu, bin 'yεmp'_u.

⁵³ Nε nu ra Jesús bi dät'_u:

—Majuani dí xi ahü, nu'bu hin gui sihü ma ngöc'yëi ne ma ji, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, hin'yü mbo ni mbuihü ra 'da'yote mazäi. ⁵⁴ Nu'a to'o da za ma ngöc'yëi ne da zi ma ji, i ja ra 'da'yote mazäi, ne ga xox 'bü rán zegui ra pa. ⁵⁵ Nguetho nu ma ngöc'yëi ne ma ji njuantho ran ts'ihme ngue däm 'büh mazäi n'da. ⁵⁶ Nu'a to'o da za ma ngöc'yëi ne da zi ma ji dí zam bü ja yá mbui, ne i ja ra te nanguecä. ⁵⁷ Tengu thoho dí öt'be ma Ta, nu'a i jase rá te, ne i jagä ra te nangue'a büya. Ne bá pengä gue ga thocpa a ra te u to da zingä, tengu'bü i sagä. ⁵⁸ Nuna ra hme dí xi ahü gue bá çah mahets'i, hinga ngu a bi zi mam bombötahü, nguetho bi du u. Pe nu'a to'o da zi ra hme dím mangä ya, gue'a dím 'büh mazäi a, bi 'yën'a ra Jesús.

⁵⁹ Ne guehna ram hma bi man'a ra Jesús 'bü mín xänbate bü ja ra nijä bü Capernaum.

Yüm hma di un ra 'da'yote mazäi

⁶⁰ Nu'bü mí gua'a bi man ra Jesús, bi 'yën'ü mí tenni:

—Hingui ho a bi xijü nü ya, to'o da hyät'i da 'yöde, xün ngu u bi 'yëna.

⁶¹ Nu ra Jesús bi pädi 'be'a bi bën'ü yü jä'i, gue him bi numanho rám hma, ne bi 'yëmp'ü:

—Ha guím bëmhbü hingui ho a dá xi ahü. ⁶² 'Be'a guím bëmhbü 'bü gá nuju ga texä bü mahets'i gueru bá nexä, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ⁶³ Pe nu'a nam bön'yü yüm hma dá xi ahü, hingan juantho gui saju, pe gui 'yëc'yëihü ngue ga un ma te nangue ahü, ne din ja ahü ra te büya. ⁶⁴ Pe 'bü i 'da ahü hin gui ëc'yëigahü, bi 'yën'a ra Jesús.

Nguetho xmi pädi to'o hin da 'yëc'yëi, ne xmi pädi to'o di dä a. ⁶⁵ Ne bi 'yëmp'ü mahön'a:

—Janangue'a dá xi ahü, hingui sä n'da ra ja'i ba ðhe da dengui 'bü him bi jap'a ma Ta bi dác rá mbui.

⁶⁶ Nu'bü mí 'yöh mahön'a u mí tenni, xün ngu bi 'ue u ne him bin 'yohü mahön'a. ⁶⁷ Janangue'a nu ra Jesús bi 'yängahe dí 'de'mayohogähe:

—Ha ne ahü gui sogahü, bi 'yënje.

⁶⁸ Nu ra Simón Pedro bi dät'a:

—Ma Hmu i, pe njo'o man'da da zä ga tenhde nguetho nu'i ja nim hma di un ra 'da'yote mazäi. ⁶⁹ Ne nugähe dí ëc'yëi ahe ne dí pähmbue gue gue'e grá Cristo rá Ts'ünt'ü i Ojä i 'büi, bi 'yëna.

⁷⁰ Bi dät'a ra Jesús:

—Nugä xtá huan'nahü gui 'de'mayohohü, pe nu'a n'da ahü i ten ra zithu, bi 'yënje.

⁷¹ Pe nu'a bi man ra Jesús, gue'a ra Judas a, rá ts'ünt'ü ra Simón Iscariote, nguetho gue'a di dä a. Ne gue'a n'da mín 'yohe a, mí 'de'mayohogähe.

7

Hingui ëc'yëi yün 'yohuzehé a ra Jesús

¹ M'bejua büya, bin 'yo bü mí'da yü hnini bü Galilea. Him bi nde bi mba bü ja ra xequi Judea, nguetho nu ma ngurpihe dyü judiohe, dyü israelhe, nde xtá hyo bü. ² Ne ma gueru da dät ra pa ngue zäi dim peti ma mijudiohe, 'bü xü hyöth yü t'ungu, im bën 'be'a bi 'yöpra Ojä u mam bombötahe 'bü mín 'yo bü ja ra ahäi. ³ Nu yün 'yohü a ra Jesús bi 'yëmbi:

—Nde'bü gui pöngua ní mba bü ja ra xequi Judea, ba nu a bü i ten'ni i nangue'a gui öt'e. ⁴ Nguetho njo'o to da 'yäh rá 'befi 'bü in nde da t'ëspi. Nu'bü

majuqni guí øt' yæn t'øt'e nuixte bá ut yæ ja'i, ne gátho ra ximhäi da ba'a i, bi t'emp'a ra Jesús.

⁵ Ngubæ bi xih yæn 'yohæ nguetho him mi æc'yei æ. ⁶ Nu a ra Jesús bi 'yemp'æ baya:

—Hinga na søn ra ora bi ts'ängä ga mbagä bæ, pe nu'ahæ hønt'a go 'be'a má ora da zä gui mbähä bæ. ⁷ Nu'æ 'bæcua ja ra ximhäi hin di æc'ahæ nguetho 'da i gu guí øthæ æ, pe go di ugä æ nguetho dímmangä gue hingui ho øt'æ. ⁸ Ní mbææhæ 'bæ guín ndehæ, nugä hin ga mba ya nguetho hinga na søn ra ora ga mba bæ, bi 'yæna.

⁹ Nu'æ mí gua'a bi man baya bim 'bæt pæ mí'da yæ pa bæ ra xequi Galilea.

Bin xänbate ra Jesús bæ ja ra dæmpeti

¹⁰ Nu'æ mí mba bæ Jerusalén æ yæn 'yohæ, m'bejua bi mba bæ ra Jesús. Mbe bin 'yæntho nguetho bi nde him 'bexque da hnu. ¹¹ Ne nu ma ngærpæ dya júðohe i 'bæpæ, bi hyon'a ra Jesús bæ ja ram peti. Ne bin 'yem zehæ æ:

—Haræ i 'bæi 'bæ, bin 'yemp'æ.

¹² Ne xæn ngu yæ ja'i bin yænjo'dre nangu'e a ra Jesús, nu'æ 'da im ma ngue xæn ho a, ne nu'æ 'da i æna: “Häte a.”

¹³ Pe xinga n'da bin yæ ts'edi nangu'e a ra Jesús nguetho i su ma ngærpæ 'bæpæ.

¹⁴ Nu'æ mí tho'i ts'æ yæ pa, ya bi zo i nde yæm peti i t'ørpæ, ja bi mba bæ ja ra dænija ra Jesús bæya ne bin xänbate bæ. ¹⁵ Ne nu ma ngærpæ bæ ja ra nija bi hyonya thoho ne bi 'yæn'a:

—Hague nja i sä da ma xæn ho rámm hman Oja na ran 'yohæ, ne him bi zæ'a man xädiæ, bin 'yem zehæ æ.

¹⁶ Bi dæ a ra Jesús:

—Nu'a man xädigä him mam hmansegä a pegue rámm hman a to bá pengä.

¹⁷ Nu'æ 'bæ a n'da gue nde da 'yøt' rá pähä Oja, da ba 'bæ rán xädi Oja, o gue da ba 'bæ mam hmansegä. ¹⁸ Nu'æ 'bæ a n'da im ma 'be'a mbeñse, i honi da hnumansuse. Pe nu'æ 'bæ a n'da i honi da t'æspa rá hmu, im ma majuqni a ne hingui häte a.

¹⁹ Ne xø bi 'yæna:

—Bi 'dajæ yæn t'ædi ra Moisés, pe xinga n'da ahæ guí øthæ nguetho bi ma njon din hote, ne guín nde gui hyojæ, bi 'yæn'a ra Jesús.

²⁰ Ne bi dæ'æ yæ ja'i thoho:

—Masque bi bæ'nna ra zjthu a gám ma, njo'o to in nde da hyo i, bi 'yæn'æ.

²¹ Nu ra Jesús bi dæt'æ:

—Nugä dá øt'a n'da ra 'befi 'bæ ra pa ran ts'äya, ne gátho ahæ gá hyonya thohohæ. ²²⁻²³ Pe ne'ahæ, nu'æ din tün i yoho yæn t'ædi bi man ra Moisés, nu'a n'da bi ma gue gui hyæcpæhæ yá ja'i yæ 'uere, ne nu man'da bæya ra pa ran ts'äya, guí huanhdæ nda'a guí øthæ, gue gui hecpæhæ yá ja'i yæ 'uere. Nguetho hin gün nde gui festahæ a rán t'ædi ra Moisés. Ne hinga hønt'a ra Moisés bi ma da thecpa yá ja'i yæ 'uere, pe ne'æ mam bombøtahæ bi ma. Ne ngutho dá øt' 'bæ má hoc'a n'da ra hyænni 'bæ ra pa ran ts'äya. Hanja gní sæjæ ne gue'a n'yoi bæ rán t'ædi ra Moisés dá øt'ä. ²⁴ Pe damin 'yomfænihæ xæn ho 'bæ guí æna gui juænbæhæ n'da ra ja'i. Jatho 'be gui pæhmbæ 'be'a nam bø'n'a i øt'a n'da, bi 'yæn'a ra Jesús.

Bin 'yæn'dæ 'bæ gue'a ra Cristo

²⁵ Ne nu'æ 'da yæ mængu bæ Jerusalén bin 'yemp'æ:

—Ha hinga guehna ran 'yoh_u im ma ma ngurpih_u da hyo. ²⁶ Pɛ Hague in ja, in xānbate ua bim peti gātho y_u ja' i nɛ nte i xih ya. Uague bi bɛn' u ma ngurpih_u gue majuq_uni ra Cristo na ra Jesús, gue bi huand Oj_ɔ dim Hmu ua. ²⁷ Pɛ nuna ran 'yoh_u, dí p_ɔhmb_u har_u bá nɛxna, pɛ nu' b_u bá ɛ a majuq_uni ra Cristo, njo' o to da b_udi har_u dí nɛx' a, bin 'yɛm zɛhɛ u.

²⁸ Nu' b_u mín xānbate ra Jesús b_u ja ra d_ɔnija, nts'edi bi 'yɛna:

—Guím bɛmh_u guí p_ɔju nɛ guím bɛmh_u guí p_ɔhmb_u har_u bá nɛx_ɔ. Pɛ hin bá ɛc_ɔ nanguɛɛg_ɔ, pɛgue bá pɛng_ɔ a majuq_uni i ja rá ts'edi. Nu' eh_u hin guí p_ɔhmb_u a. ²⁹ Nug_ɔ dí p_ɔc_ɔ a nguetho bá nɛx_ɔ b_u i 'b_u a, nɛ gue' a bá pɛng_ɔ a, bi 'yɛna.

³⁰ Nɛ 'bɛxque nde da bɛnt p_ɔya, pɛ njom bi z_ɔ bi bɛnt' i nguetho hin ní z_ɔn ra ora da bɛnt' i. ³¹ Nɛ x_ɔn ngu y_u ja' i bi 'yɛc' yɛi gue majuq_uni ra Cristo a. Nɛ bi 'yɛn' u:

—Guehma majuq_uni ra Cristo na ra Jesús gue mí hma ba ɛhɛ, nguetho njon da z_ɔ da 'y_ɔt' y_un t' ɔt' e man' da nuj_ɔxte, bi 'yɛn' u.

Bi 'bɛnh y_u asmayo da bɛnt' a ra Jesús

³² Nu' b_u mí 'y_ɔh y_u fariseo nɛ y_u d_ɔmb_ɔja 'bɛ' a bi man y_u ja' i nanguɛ' a ra Jesús, bi xi u 'da y_u asmayo b_ɔya da bɛnt' a ra Jesús ngue da got' i. ³³ Nu' a ra Jesús 'b_u mí thoqui bin xānbate, bi 'yɛna:

—Mí ts'utho dí 'b_uhmb_u ua nguetho ga mba b_u bí 'b_u a bá pɛng_ɔ. ³⁴ Nɛ nu' ah_u b_ɔya guí hyonj_u pɛ hin da z_ɔ guí t_ɔnj_u, nɛ hin da z_ɔ guí s_ɔmhb_u b_u har_u dam 'b_uc_ɔ, bi 'yɛna.

³⁵ Nɛ bin 'yɛmzɛhɛ ma ngurpihe:

—Har_u da mba gue hin da z_ɔ ga t_ɔmhb_u. Ha da mba b_u n' d_ɔn_uni 'b_u u ma mijudíoh_u, nɛ da xānba u, nɛ' u n' dan' yo y_u ja' i gue y_u griego. ³⁶ 'Bɛ' a ním b_ɔn' a man' a: “Guí hyonj_u nɛ hin guí t_ɔnj_u, nɛ hin da z_ɔ guí s_ɔmhb_u har_u ga mba,” ɛnj_u, bin 'yɛmzɛhɛ u.

Tengu n' da ra d_ɔthe da nɛxp_u ní mb_ui n' da

³⁷ Nu rán zɛgui ra pa nanguɛ y_um peti mí ɔt' u, gue' a ra pa ɛmb y_u ja' i man' da x_ɔn nd_ɔxqui a. Nɛ 'b_ɔp_u ra Jesús nɛ nts'edi im man' a:

—Nu' a to' o di 'bɛ a man' da mahyoni thoho rá mb_ui, tengu' b_u i tuthe, ba ɛhɛ ga un' na mahyoni thoho, tengu' b_u da zi ra dehe. ³⁸ Nɛ nu' a to' o da zi ra dehe dí m mang_ɔ, dí n ja tengu n' da ra d_ɔthe da nɛxp_u rá mb_ui gue di un mah_ɔn' a ra 'da' yote, tengu xí man rá t' ohni Oj_ɔ, bi 'yɛn' a ra Jesús.

³⁹ Nɛ gue' a bi ma nanguɛ rá Hogand_ɔhi Oj_ɔ da hy_uni to' o gātho da 'yɛc' yɛi. Pɛ hin ní z_ɔh rá Hogand_ɔhi Oj_ɔ 'b_u mím ma nguetho hin ní ndɛx mahɛts' i ra Jesús gue t_ɔpa pɛngah_u a.

'Dahma 'dan' yo bi bɛn y_u ja' i

⁴⁰ Nu' b_u mí 'y_ɔh y_u ja' i 'bɛ' a bi man ra Jesús, bi 'yɛn i 'da:

—Masque majuq_uni rá p_ɔngahy_ɔ Oj_ɔ mí hma ba ɛhɛ.

⁴¹ Nɛ nu mi' da bi 'yɛna:

—Nu' a, ra Cristo gue rá Thahni Oj_ɔ a.

Pɛ nu mi' da bi 'yɛna:

—Pɛ ha dí 'yɛp_u Galilea ra Cristo. ⁴² Nguetho bi man rá t' ohni Oj_ɔ, gue ra Cristo ba ɛhɛ nanguɛ rá 'y_u ra David, nɛ di nɛqui b_u ra hnini Belén guɛp_u mí 'b_uh ra David, ɛn' u.

43 'Bex bin hec yu ja'i nangue'a bi man'u, ne 'dahma 'dan'yo 'be'a mim bɛni ngue to'o a ra Jesús. 44 Ne 'da u nde da bent'i ngue da got'i, pe xinga n'da bi zä bi bent'i.

Him bi 'yɛc'yɛi yu ngurpi

45 Nu'bu mbenc'u yu asmayo bu 'bu yu dambäjä ne yu fariseo, nu'u bi 'yänni: —Hanja hin guä sih a dá xi ahü, bi 'yɛn'u.

46 Ne nu yu asmayo buya bi dadi:

—Pe him mí 'bu a n'da im ma tengu man'a ra Jesús, bi 'yɛn'u.

47 Ne bi dā u yu fariseo buya:

—Ha ne ahü bi hyä ahü. 48 Pe xinga n'dagähe dyu fariseohe dí ɛc'yɛi he, a xinga gue'u mi'da ma mingurpihe. 49 Pe nu u yu ja'i thoho gue hingui pah yan t'ɛdi, hont'u i ɛc'yɛi a ran 'yohü u, pe da nu ran unbi mazä u, bi 'yɛn u.

50 Ne nubuya nu ra Nicodemo, gue'a xí zom bu 'bah ra Jesús 'bu n'da ra xui, bi 'yɛmp'u yá mifariseohu:

51 —Nu'a man t'ɛdihü, hingui sä ga juqbahü n'da ra ja'i 'bu hin dá ohmbu 'be'a da manse, ne 'bu hin dí pahmbu majuani 'be'a i ɔt'e, bi 'yɛna.

52 Ne bi dā u, bi 'yɛmbi:

—Nu'i tengu'bu ne'i guí 'yɛpu Galilea, nguetho ne'i guím ma tengu im man yu 'yambü. Pe dami hyomhbu ja rá søcuä Ojä gue'bu di nequi bu Galilea n'da rá pøngahyä Ojä.

53 Ne n'da ngu n'da bi mba yá ngu buya.

8

Ra xisu ra 'yomt'ɛni

1 Pe nu ra Jesús bi mba bu ja ra nyuni Olivos. 2 Ne nu'bu t'uxudi tho bi mbeng bu ja ra danijä mahon'a ne bi hyupu. Ne gätho nan ngu yu ja'i bá ɛhe nangue'a ne bi xänba u. 3 Ya xi yä bu ra Jesús 'bu mí zom bu yu fariseo ne yu xänbate nijä, bi zispa n'da ra xisu gue bi nu 'bu mín yäui n'da ran 'yohü hing rá ndø. Ne bi mbä'minde bu 'bah yu ja'i. 4 Bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Xänbate, nuna ra xisu dá tımhbe bu i ɔt' ran 'yomt'ɛni. 5 Ne nu ran t'ɛdi bi xijü ra Moisés, tengu na bi 'yot' ra xisu ya, ne i jatho da mba ma bat'ado gue da du. Xi'e, 'be go guí xije ya, bi 'yɛn'u yu fariseo ne yu xänbate nijä.

6 Pe guehna bi man u nguetho i sätho ra Jesús, i honi 'beru dí yäpi. Ne 'bex bi mbom thoho a ra Jesús ne bi 'yo't' rá saha bu häi tengu'bu hin xtá 'yø'a bi man'u. 7 Pe man'da bi thoqui bi 'yänni, nu ra Jesús bim 'bah puya ne bi 'yɛmp'u:

—Nu'bu 'bu a n'da ahü hin'yü ni ts'oquihü, gue'a di dā'mi da 'yemba ra do ra xisu a.

8 Ne bi mbo'mi mahon'a bu häi ne bi 'yo't' rá saha bu ja ra häi. 9 Ne nu'bu mí 'yø'u 'be'a bi man ra Jesús, bi dā'mi 'dahmi 'datho bi mba, m'bet'o bi mba a man'da xín dāc'yɛi asta gue'bu go mín the u yu yäpate, nguetho bi bāse mbo yá mbü i ja yá ts'oqui. Ne hont'a ra Jesús bi gohmbu bu u mí xänbi, ne'a ra xisu.

10 Ne nu'bu mim 'bä'a ra Jesús ne bi nu njo'o bu yu yäpate, pe hont'a ra xisu bi goru, bi 'yɛmbi:

—Grä xisu, hapu bi mba u bi yäp'i i. Ha njo'o ua u in nde xtí 'da'a rá muui ni ts'oqui.

11 Ne bi dā'a ra xisu:

—Grä Hmu, xinga n'da.

Ne nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Necä, xínga guecä ga 'da'a rá muui ni ts'oqui. Ní mba ya, pe hin gui 'yøt' mi'da y_H ts'oqui.

Rá nyot'i yá mbui y_H ja'i

¹² Nu ra Jesús bi thoqui bi xänba y_H ja'i mahø'n'a, bi 'y_εna:

—Nugä, drá nyot'i yá mbui y_H ja'i 'b_εcua ja ra ximhäi. Nu'a to'o da dengui him man 'yo b_ε ja ra 'b_εxui, pe din ja ran nequi yá mbui gue ra 'da'yote mazäi, bi 'y_εmp'ü.

¹³ Janangue'a nu'b_ε mi d_ε ü 'da y_H fariseo mi 'b_εr_ε, bi 'y_εmbi:

—Pe nu'i guím manse 'be'a gui øzehe, janangue'a säti thofo a guím ma, sä bi 'y_εn'ü.

¹⁴ Nu'a ra Jesús b_εya bi dät'ü ne bi 'y_εmp'ü:

—Madague'b_ε dí m mansε nanguese gä, pe di muui a, nguetho dí p_εcä har_ε bá n_εxä ne har_ε ná mbagä. Pe nu ah_ε hin guí p_εhmb_ε har_ε bá n_εxä o har_ε ná mbagä. ¹⁵ Nu'e_H sä gadí ju_εnba_H n'da 'b_ε hin guí p_εhmb_ε x_εn ho 'be'a øt'a n'da. Pe nugä madague'b_ε dí p_εdi 'be'a øt'a n'da, pe njon dadí ju_εnba ya.

¹⁶ Pe nu'b_ε dí m mangä 'be'a øt'a n'da, majua_εni dí m ma, nguetho hin dí 'dase pe n'dat'a dí m mam'be ma Ta gue bá p_εngä ua. ¹⁷ Nt'o't'i b_ε ja y_εn t'ēdi zäi guidín xähmb_ε, gue nu'b_ε yoho y_εn 'yoh_ε 'da'angu da ma 'b_ε x_εn ju_εnni, mfädi gue ya majua_εni a b_εya. ¹⁸ Nugä dí xi ah_ε to'ogä, n'dahma gui paj_ε, n_ε'a ma Ta bá p_εngä di jaqui da faqui, bi 'y_εna.

¹⁹ 'Bex bi 'y_εn'ü:

—Har_ε 'b_εh ni ta, bi 'y_εmbi.

Ne nu ra Jesús bi dät'ü:

—Hin guí paj_ε, xínga gue'a ma Ta guí p_εhmb_ε. Nu'b_ε xquí paj_ε, n_ε'a ma Ta xquí p_εhmb_ε 'b_ε, bi 'y_εna.

²⁰ Ne guehna bi man ra Jesús 'b_ε mín xänbate b_ε ja ra d_εni_εja guer_ε i pa m'be'ts'i ra mb_εti. Ne njom bi b_εnt'i gue xtan got'i nguetho hin ní zø'n ra ora dim f_εnt'i.

Him bi zä bi mbähä ra Jesús

²¹ Nu ra Jesús bi thoqui bi xih mahø'n'a ü:

—Nugä ga mbagä, n_ε m'bejua gui hyon_ε, n_ε gui tuh_ε 'b_ε hin nín hofo ni ts'oquih_ε. Nub_ε har_ε ga mbagä hin da zä gui mbähä b_ε, bi 'y_εna.

²² Ne bi 'y_εn ü ma ng_εrpihe:

—Ha din hyose nanguese nguetho bi ma: “Nub_ε ga mbagä, hin da zä gui mbähä b_ε,” bi 'y_εn_ε, bi 'y_εn'ü.

²³ Ne nu'a ra Jesús bi 'y_εmp'ü:

—Nu'ah_ε i ja ah_ε rán 'yomf_εni ra ximhäi nguetho g_εy m_εnguh_ε ua ja ra ximhäi. Pe nugä 'da'angu dí m b_εm'be Ojä, nguetho hin dra m_εngugä ua ja ra ximhäi. ²⁴ Janangue'a dí xi ah_ε, nu'b_ε hin guí 'y_εc'y_εi_εh_ε 'be'a dí m mansε gue to'ogä, gui tuh_ε n_ε njam'b_ε din hoh ni ts'oquih_ε, bi 'y_εna.

²⁵ Ne bi 'yän'nd_ε b_εya:

—To'o i, bi 'y_εn'ü.

Nu'a ra Jesús b_εya bi 'y_εmp'ü:

—Ya xtä xi ah_ε to'ogä n_ε guexta thogä. ²⁶ I ja man'da x_εn ngu ga xi ah_ε 'b_εr_ε nín ja ni ts'oquih_ε. Pe majua_εni a dí m ma nguetho majua_εni a bá p_εngä. Ne nu'ü y_εm hma di b_εngä a, gue'ü dí m mangä ua ja ra ximhäi ü, bi 'y_εna.

²⁷ Pe nu'ü ma ng_εrpihe 'b_ε mí xi ü, him bi b_ε ü gue'a bi ma ra Jesús gue Ojä bá p_εnhua. ²⁸ Janangue'a xø bi 'y_εn'a ra Jesús:

—Nu'bu gá cuarcahu bu magats'i, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, m'bejua buya ja gui pãhmbu to'ogä. Ne ja gui pãhmbu buya nte dím manse, pe gãtho xtã ma bi xãnga ma Ta. ²⁹ Nu a ma Ta gue bá pengä ua, n'dat'a dím bẽm'be, ne njãm'bu i sogã a nguetho zãi gãtho dí øt'ã a in numanho, bi 'yẽn'a ra Jesús.

³⁰ Nu'bu mí man na, xun ngu u mi'da bi 'yẽc'yei mahøn'a.

Yá 'yẽhe a ra ts'oqui

³¹ Ne nu ra Jesús bi 'yẽmp'u 'da ma mijudíohe ngue ẽna bi 'yẽc'yei a:

—Nu'bu gui thoqui gui tenhdu mam hmangã, majuãni ma 'yẽc'yei ahũ 'bu.

³² Ne da zã gui pãhmbu 'be'a nam bøn'u yũm hma majuãni, ne gue'a dí yãn ahũ gue da zin ahũ Ojã, bi 'yẽna.

³³ Ne bi dã u:

—Pe nugãhe, dyũm bom'betoje ra Abraham janangue'a ya yá t'ũhnigãhe Ojã. Ne njãm'bu midí mandagãhe man'da ra hmu. Hanja gní xije da mba nhũãnigãhe gue da zinje Ojã, bi 'yẽn'u.

³⁴ Ne nu'a ra Jesús bi 'yẽmp'u:

—Majuãni dí xi ahũ, nu'a to'o øt' ra ts'oqui, rá hmu ra ts'oqui a. ³⁵ Ne hna man'da guim bẽmhbu, hin gui sä gui comhbu ran ho ra Abraham, pe tengu'bu yá 'yẽhe thoho ahũ a. Pe høn't'u njuãntho yá t'ũhni da gomhbu ran ho mazãi.

³⁶ Nugã njuãntho rá Ts'ũnt'u Ojãgã. Ne nu'bu guecã ga juc'ahũ bu ja yũ ts'oqui, majuãni da zin ahũ ma Ta ne yá t'ũhni ahũ a 'bu. ³⁷ Ne madague'bu bi xãnt'ahũ ra Abraham, tengugã, pe guin nde gui hyoju, nguetho hin hapu da zã da yũt' mam hma bu ja ni mbãihũ. ³⁸ Høn't'a bi 'yurcã ma Ta dím mangã. Nguetho ahũ, høn't'a bi 'yut'a ni tahũ guí øthũ, bi 'yẽmp'u.

³⁹ Ne bi dã u ma mijudíohe mí 'bãpu:

—Ra Abraham ma tahe.

Ne nu ra Jesús xø bi 'yẽmp'u:

—Nu'bu majuãni yá t'ũhni ahũ ra Abraham xquí comhbu ran 'yomfẽni ra Abraham 'bu. ⁴⁰ Pe nuya guin nde gui hyoju, guecã dí xi ahũ a majuãni gue'a bi xãnga ma Ta. Pe hinga ngubũ bi 'yøt' ra Abraham tengu guin nde gui 'yørcahũ.

⁴¹ Janangue'a dí xi ahũ, guí øthũ rá 'bẽfi man'da ni tahũ, bi 'yẽna.

Ne 'bex bi 'yẽn'u:

—Hin dyũ 'betat'ũhni gãhe, pegue n'datho ma tahe 'bai, Ojã a, bi t'ẽmp'a ra Jesús.

⁴² Nu'a ra Jesús bi dãt'u:

—Nu'bu da gue'a Ojã ni tahũ, xquí numanhoju 'bu, nguetho bá ẽcã bu bí 'bu Ojã. Ne hin bá ẽcã nange ma ts'edi zehẽ pe gue'a Ojã bá pengä ua. ⁴³ Hanja hingui sä gui pãhmbu 'be'a dím mangã. Nguetho hin guin nde gui pãhmbu a. ⁴⁴ Nguetho ra zĩthu ni tahũ, ne gui honi gui 'yøthũ rá pãhä a. Ne nu'a, rá mbũdi thoho bi dũ'mi bin hote, ne guet'u yũ pa i ja bu ya i øthoho. Ne nu'a, him bin zãmmi a majuãni nguetho him bi numanho a. Ne høn't yũ fehni man'a nguetho ráãm 'bãi a. Ne in ta nange gãtho yũ fehni. ⁴⁵ Pe nugã dím ma majuãni, janangue'a hin guí ẽc'yẽigahũ. ⁴⁶ To'o ahũ da ma majuãni dí øt' ran ts'o o gue dím man ra fehni. Pe nu'bu gãtho majuãni a dí xi ahũ, hanja hingui sä gui 'yẽc'yẽihũ. ⁴⁷ Nu'a to'o bim 'bãi nanguẽ Ojã, i ømanho ráãm hman Ojã a, pe nu'ahũ hin guí ømanho ráãm hman a nguetho hin gãm 'bũhmbũ nanguẽ Ojã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Ya xmí 'bũh ra Cristo 'bu hin ním 'bũh ra Abraham

⁴⁸ Bex bi dã'u ma mijudíohe buya:

—Ha him majuaṇi dí m mamhbe, gue nu'i grá mēngu b_u Samaria, gue him majuaṇi grá mbom'bet_o ra Abraham. Ne guí 'b_uhmi n'da ra zīthu, sá bi 'yēn'ḡ.

⁴⁹ Nu ra Jesús bi dā't'ḡ:

—Nugā hin dí 'b_u'be n'da ra zīthu pē dí numansu ma Ta. Nu'ah_u hin guí numansuj_u. ⁵⁰ Ne hin dí honi gue da hnumansugui pē i 'b_u a n'da gue i honi da hnumansugui, nē di ʷnbi to'o hingui numansugui. ⁵¹ Majuaṇi dí xi ah_u, nu'a to'o da 'yēc'yēi a dí m mangā hin da nu ran dāte a, bi 'yēna.

⁵² 'Bex bi dā'ḡ ma mijudíohe:

—Nuya dí pāhmbe go gue'e guí 'b_uhmi a ra zīthu, nguetho bi du ra Abraham nē gātho yú pōngahyā Ojā, pē sá guí ɛna, hin da du to'o da 'yēc'yēi i. ⁵³ Ha guí ɛna man'da guín nuixte xinda gue'a ma tahe ra Abraham nē ḡ y_u pōngahyā, nē maya'b_u x_un du ḡ. To'o guí ɛna gue gue'e 'b_u, bi 'yēn'ḡ.

⁵⁴ Nu'a ra Jesús bi dā't'ḡ:

—Nu'b_u x_{cá} honi dan nuixte zehēgā, sāti thofo 'b_u. Pē nanguē a rá ts'edi ma Ta, gue'a nán nuixtegā a, gue'a guí ɛmf_u ni Ojāh_u. ⁵⁵ Pē njām'b_u gā pāhm_u a. Pē nugā dí pācā a, nē nu'b_u x_{cá} mangā hin dí pācā a, x_{cám} fehniḡ 'b_u, tengu ah_u. Pē majuaṇi dí pācā a nē dí ɔt'a im man a. ⁵⁶ Nu a ra Abraham, zāi guí ɛmf_u ni tah_u, pē bin johya 'b_u mi bādi da zōn ra pa ba ɛcā ua. Nē bi t'uti gue ga sōcā ua, nē bin johya 'b_u mi nugui, bi 'yēna.

⁵⁷ Nē sá 'bex bi 'yēmp'ḡ ma mijudíohe:

—Hín guí pē'ts'i yote ma 'det'a njeja nē guí ɛna gá nu ra Abraham, bi 'yēn'ḡ.

⁵⁸ Nē nu ra Jesús bi 'yēmp'ḡ:

—Majuaṇi dí xi ah_u, nu'b_u hin ním 'b_uh ra Abraham, x_{mí} 'b_ucā, nguetho zāi dí 'b_ui, bi 'yēmp'ḡ.

⁵⁹ 'Bex bi g_ux y_u do ḡ, ɛna di bat'i, pē nu ra Jesús 'bex bi yāt'i nde b_u 'b_uh y_u jā'i, bin 'yāni nē bi bōm b_u ja ra dānijā b_uya.

9

Ra xādā 'b_u mim 'b_ui bi yāni

¹ Nu'b_u má mbāhmbe b_u 'y_u ra Jesús, dá nuhe n'da ran 'yoh_u, ra xādā gue'b_u go mim 'b_ui. ² Nē nugāhe d_yu xādihe dá ānhde:

—Xānbate i, to'o bi 'yōt' ra ts'oqui, ha gue'a rá ta o gue rá mbe, uague rá ts'oqui zehē gue bin xādā, dí ɛmfē.

³ Nu'a ra Jesús bi 'yēngāhe:

—Xínga guehna ran 'yoh_u nē xínga gue'a rá ta nē xínga gue'a rá mbe, pē hōnt'a ran t'ót'e nuixte da 'yōrpa Ojā gue da nu y_u jā'i. ⁴ Nu_u i jatho ga humbi ga ɔrpa_u rá 'befi Ojā ya tengu'b_u ma patho ya, nguetho da zōn ra pa ga tuh_u, nē hín man da zā ga ɔth_u ra 'befi ua ja ra ximhāi b_uya. ⁵ Nu'b_u dí 'b_ucua ja ra ximhāi dí xānba y_u jā'i, tengu'b_u dí xocpa y_u dā da nu ran nēqui, bi 'yēnje.

⁶ Nu'b_u mí jua'a bi ma, bi zoh rá jīni b_u hāi, nē í 'yōt' ra bōhāi rá jīni nē gue'a í gospa rá dā ra xādā a b_uya. ⁷ Nē bi 'yēmp'a ra xādā:

—Ní mba bán xādā n_u ja ra mbothe Silóe.

Bi mba nē bán xādā. Nē nu'b_u mam bá pengui in nu ran nēqui b_uya. ⁸ Nē nu'ḡ din tōt'am' b_ui_u nē'ḡ mí da y_u jā'i gue zāi mín nu 'b_u mín xādā, nu'b_u mín nu ḡ, bin 'yēmp'ḡ:

—Ha hinga guehn_u ra xādā n_u mí hāxta'a 'be'a mí si.

⁹ Da'ḡ bi ma:

—Guehn_u.

Ne nu'ɥ mi'da bi 'yɛna:

—ɛna ngunɥ a pɛ hinga guehnɥ.

Pɛ nu ra xädä bi dɔdi:

—Guecä, bi 'yɛn'a.

¹⁰ Ne bi 'yän'du bɥya:

—Hague nja bi xoh ni dä.

¹¹ Ne nu ra xädä bi dɔdi:

—Nu'a ran 'yohɥ rá thuhu ra Jesús bi 'yöt' ra böhäi ne bi gosca ma dä. Ne bi 'yɛngä: “Ní mba bu ja ra mbothe Siloé ne guan xädä bu,” bi 'yɛngä a. Ne dá mba dán xädä, ne bi zä dá nu ran nequi ma dä bɥya, bi 'yɛna.

¹² Ne bi t'ɛmp'a:

—Harɥ i 'bu a.

Ne bi dɔh pɥya:

—Hin dí pɔdi, bi 'yɛntho.

Bi t'ørpa ran t'änni a mí xädä

¹³ Ne bi zix bu 'buh yɥ fariseo bɥya. ¹⁴ Nu'a ra pa bi 'yöt' ra böhäi ra Jesús ne bi xocpa rá dä ra xädä, ra pa ran ts'äya a. ¹⁵ Nu yɥ fariseo bi 'yänni mahøn'a:

—Hague nja bi nu ran nequi ni dä.

Ne bi 'yɛmp'ɥ:

—Bi gosca ra böhäi ma dä, ne bán xädä, ne nuya dín nu ran nequi, bi 'yɛna.

¹⁶ Janangue'a bi 'yɛn'ɥ 'da yɥ fariseo:

—Nu'a ran 'yohɥ guím ma, hingui numansu Ojä nguetho hingui numansu ra pa ran ts'äya, sä bi 'yɛn'ɥ.

Pɛ nu'ɥ mi'da ɥ bi 'yɛna:

—Pɛ nu'bu ra ts'om'bäi hin xtán zä da 'yöt' yɥn t'öt'e nuixte gue i öt'a.

'Bex bin hec'ɥ bɥya. ¹⁷ Ne bi t'än'na ra xädä:

—'Be'a guím ma nangue'a bi xoc'a ni dä.

Ne bi 'yɛna:

—Nu'a, n'da rá pøngahyá Ojä a, bi 'yɛna, ne bi bøm bɥya.

¹⁸ Pɛ nu'ɥ him bi 'yɛc'yei gue gue'a mí xädä, jague'bu mí zonpa a rá ta ne rá mbe. ¹⁹ Ne bi 'yän'du:

—Ha gue'a ni ts'unt'ɥui gue mí xädä a. Hague nja in nu ran nequi ya, bi 'yɛn'ɥ.

²⁰ Bi dɔ'a rá mbe ne rá ta:

—Dí pɔ'be gue gue'a ma ts'unt'ɥ'be gue mí xädä 'bu mim 'bui. ²¹ Pɛ hin dí pɔ'be hague in ja in nu ran nequi ya, hin dí pɔ'be to'o bi xocpa rá dä. Nu'a xɥn dɔn'yohɥ ya, dami 'yänhdɥ, da manse to'o.

²² Ngubɥ bi man rá ta ne rá mbe nguetho i su ma ngurpihe dyɥ judíohe. Gue bi zän'na n'da ra nde, gue da hyøn'a thi bu ja ra nijá ɥ to'o da ma bá pɛnh Ojä a ra Jesús, ne ma zä hin da hnumanho bu ja yá hnini. ²³ Janangue'a bi 'yɛntho rá ta ne rá mbe: “Xɥn dɔn'yohɥ ya, dami 'yänhdɥ,” bi 'yɛntho ɥ.

²⁴ Janangue'a bi zonh mahøn'a ran 'yohɥ mí xädä, ne bi 'yɛmp'a:

—Pɛ dami ma majuqni gue gue'a Ojä bi xoc'a ni dä. Pɛ nu'a ran 'yohɥ gá ma, dí pɔhmbɛ ra ts'om'bäi a, bi 'yɛn'ɥ.

²⁵ Ne nu'a mí xädä bi dɔdi:

—Hin dí pɔcä 'bu ra ts'om'bäi a, o gue hin'na, pɛ høn't'a dí pɔdi mí xädägä, ne dín nu ran nequi ya.

²⁶ Ne bi 'yɛmbi mahøn'a:

—'Be'a bi 'yöt'a i 'bu mí xoc'a ni dä.

27 Ne bi da'a:

—Nugä ya xtá xi ahü ne hin gá 'yεc'yεihü. Ha gui 'yεc'yεihü 'bü ga xi ahü mahøn'a. Ha ne ahü guín nde gui tenhdü a 'bü, bi 'yεna.

28 'Bex bin sante thoho ü 'bü mí 'yεmp'a:

—Nu'i rá xädi i a ra ts'om'bäi. Pe nugähe yá xädigähe a ra Moisés. 29 Dí pähmbe Ojä bin yaui ra Moisés, pe nu'a ran 'yohü gui εspi hin dí pähmbe hapü bi ne'x'a rán t'εdi a, bi 'yεn'ü.

30 Bi da'a mín xädä büya:

—Nugä dadí hyonya thoho nangu'e'a gá mamhbü, gue hin gui pähmbü hapü bí 'yε a rán t'εdi, ne ya bi xoga ma da a. 31 Ne dí pähmbü hin da 'yømanho Ojä 'bü da 'yáp rá ts'edi n'da ra ts'om'bäi, pe nu'bü 'bü a n'da i thände Ojä ne ørpa rá pähä, i ø Ojä 'bü i äp rá ts'edi. 32 Ne gätho yü jeyä xü thogui njäm'bü bim 'bü a n'da bi xocpa rá dä n'da mi xädä 'bü mí'm 'büi. 33 Nu'a ran 'yohü dí'm ma, nu'bü hin di fäx Ojä a, hin te sä da 'yøt yü nuixte 'bü, bi 'yεn'a mí xädä.

34 Ne bi t'εmp' mahøn'a:

—Nu'i grá dädits'oqui, janangu'e'a gui xädä 'bü gmím 'büi. Ha go gui xängahe, bi 'yεn ü.

Ne bi hyøn a thi gue ma zä hin da numanho ma mijudíohe büya.

I xädä yá mbüi ü 'da

35 Nu'bü mí 'yø'a ra Jesús gue bi thøn'a thi ra xädä, bi dñini ne bi 'yänni:

—Ha gui εc'yεi rá ts'ant'ü Ojä, bi 'yεmbi.

36 Ne bi dat'a:

—Ma Hmu, to'o a guím ma. Dami xiqui ts'ü, ga εc'yεi a, bi 'yεna.

37 Ne nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Guecä guín nug ya, ne dí yaui ya.

38 Ne bi 'yεmbi:

—Ma Hmu i, dí εc'yεi a ya.

Ne bin danyahmu bü ja rá hmi büya. 39 Ne nu ra Jesús bi 'yεna:

—Janangu'e'a däm 'bücä ua ja ra ximhäi, gue ga japi dí nequi 'be'a mbëni n'da ngu n'da. Ne nu'ü i xädä da nu ran nequi, ne nu'ü in nu ran nequi din xädä, bi 'yεna.

40 Ne nu'ü 'da yü fariseo bi 'yøh rám hman a, bi 'yεn'ü:

—Ha necähe dí xädähe, bi 'yεn'ü.

41 Ne nu ra Jesús bi 'yεmp'ü:

—Nu'bü xquí pähmbü gue gui xädähe, xtán zä xtím pun'nahü 'bü ne njon xtá xi ahü gue ja ni ts'oquihü büya. Pe gui εnsεhü guín nuhü ran nequi, janangu'e'a hin dim pun'na ni ts'oquihü, bi 'yεn'a ra Jesús.

10

Ran t'uti nangu'e rá mbä't'i yü de'yo

1 —Majuani dí xi ahü, bi 'yεn'a ra Jesús, nu'ü hin dí yarpu ja rá goxthi a rá mbä't'i yü de'yo, ne dí dons pu ja ra mbä't'i, yü bε ü. 2 Pe nu'ü dí yarpu ja ra goxthi, njuantho yü mbände'yo ü. 3 Ne da xocpa a ra mbängoxthi ne da yut'ambo ra mbände'yo büya. Ne nu'ü yü de'yo i ørpa rá nde a rá mbädi ne i øt'a i xifi. Ne i ndønba yü thuhu nguetho i pa ü yü mbeti a. Ne i sixpu ja yü 'bot'ei. 4 Ne nu'bü mí guc pu thi gätho ü yü de'yo, dí 'bet'o 'bü i sits'i, ne nu'ü yü de'yo i tenni nguetho i parpa rá nde 'bü im mba't'i. 5 Hingui tenna n'dan'yo n'da ra ja'i, pe i 'dagui, nguetho hingui parpa rá nde a n'dan'yo, bi 'yεna.

6 Nu'a ran t'uti bi man'a ra Jesús, pɛ hingui pə ɯ 'bɛ'a nam bɔn'a bi si ɯ.

Ra Jesús ra hogambände'yo

7 Janangue'a 'bex bi 'yɛmbi mahɔn'a:

—Majuqani dí xi ahɯ, nugä drá goxthigä a ra mbä't'i guepɯ i 'bɯh yɯ de'yo.

8 Pɛ gätho ɯ im bɛni dim 'bet'o zɛɛ xinda guecä, nɛ gue'ɯ yɯ bɛ ɯ. Pɛ nu'ɯ yɯ de'yo hingui ɔrpa yú nde ɯ. 9 Nugä drá goxthigä, nu'a to'o da yat'i nanguecä, ma zä da ts'imanho bɯ. Nɛ da bədi gue rá ngu bɯ, janangue i 'yo nɛ da dɪni 'bɛ'a dí zɛrpa yú mbɯi, tengutho ra de'yo i tɪn yɯ t'ei.

10 Nu'ɯ yɯ bɛ ní 'yɛɛ dim pɛ nɛ din hodu nɛ dí ts'onbi gätho rá 'bɛfi Ojə. Pɛ nugä ná ɛɛ gue dí tɪn ra te n'da nɛ din ja ra te i juadi xɯn ho. 11 Nugä drá hogambände'yo nɛ ga 'bɛh ma te gue gan yɔn ɯ ma de'yo. 12 Pɛ nu'ɯ 'da yɯ mbɛfi, hɔnt'ɯ yún zäbi nde da dɔha, nɛ him majuqani yɯ mbände'yo, gue hin yú mbɛti ɯ yɯ de'yo. Janangue'a nu'ɯ in nu ba ɛpɯ n'da ra zate, i sopɯ yɯ de'yo nɛ i 'dagui. Nɛ nu ra zate bɯya im bɛnt'ɯ yɯ de'yo nɛ im maxt'i. 13 Nu'ɯ yɯ mbɛfi i 'dagui nguetho hin'yɯ yún huɛcate nangue yɯ de'yo, nɛ hɔnt'ɯ yún zäbi ní hyu yú mbɯi.

14 Nugä drá hogambände'yo, nɛ dí pəh ma de'yo nɛ nu'ɯ i pəqui. 15 Tengu thofo dí ɔt'be ma Ta, i pəqui nɛ dí pəcä a. Nɛ ga ungä ma te ngue gan yɔn ɯ ma de'yo. 16 I 'bɯh mi'da ma de'yo gue hinga guecua i 'bɯcua. Nɛ'ɯ jatho gua sigä. Nɛ da 'yɔ'ɯ dá mbä't'i. Janangue'a 'darpɯ din 'yo gätho ma de'yo. Nɛ gätho ga fəh pɯya nguetho hɔngdä drá mbände'yogä.

17 ɛmme numanho ma Ta 'bɛ'a ga ɔt'ä gue ga ungä ma te nangue ma de'yo. Pɛ ga thəmbɛnigä mahɔn'a. 18 Xinga n'da ra ja'i da zä da hyogui, pɛ nugä ga unse ma te. Ja ma ts'edi ga uni nɛ ja ma ts'edi ga thəmbɛni, nguetho gue'a bi xic ma Ta, bi 'yɛn'a ra Jesús.

19 Nangue'a bi man ra Jesús, bin hec ma mijudíohe mahɔn'a. 20 Xɯn ngu ɯ bi 'yɛna:

—Nuna 'bɯhmi ra zɪthu nɛ ran gət'i na. Hanja gní 'yɔhmbɯ 'bɛ'a man na, bi 'yɛn'ɯ 'da.

21 Pɛ nu'ɯ mi'da bi 'yɛna:

—Pɛ hinguin jabɯ rá m hman a in 'youi ra zɪthu. Nɛ mfədi hin'yɯ rá ts'edi ra zɪthu da xocpa yú dā yɯ xädä, bi 'yɛn'ɯ mi'da.

Him bi hnumanho a ra Jesús

22 Nu yɯ pa xɯn sɛ bin ja ran ts'ihmɛ bɯ Jerusalén ngue ra dəmpeti bi 'yɔt' ma mijudíohe. 23 Nu ra Jesús mi 'yo bɯ ja rá ngun'yu ra dənijə ní hu ra Salomón.

24 Nu'ɯ 'da ma mijudíohe bɯya bi mbä'ts'a ra Jesús, nɛ bi 'yɛmp'a:

—Hanja gní jacthohohe dan 'yänhde nangue'e, pɛ dami xije njuəntho 'bɯ gue'e grá Cristo, bi 'yɛn'ɯ.

25 Nɛ nu ra Jesús bi dət'ɯ:

—Ya xtá xi ahɯ pɛ hin gá 'yɛc'yɛigahɯ. Nɛ'a ra 'bɛfi dí ɔt'ä nangue rán t'ɛdi ma Ta, i udi to'ogä. 26 Pɛ nu ahɯ hin guí ɛc'yɛihɯ nguetho him ma de'yo ahɯ, tengu xtá xi ahɯ. 27 Nu'ɯ ma de'yo i ɔmanho ma nde, nɛ dí pəpə yú mbɯi ɯ nɛ i tengu. 28 Nɛ dí un ra 'da'yote mazəi ɯ nɛ njəm'ɯ dim 'bɛdi. Nɛ njo'o to'o da zä da huə'ts'ɯ i o ma 'yɛ. 29 Nu a ma Ta bi 'dacä ɯ, man'da nujxte a, nɛ njo'o man'da tengu a. Nɛ njo'o to da zä da huə'ts'ɯ i o rá 'yɛ ma Ta. 30 Nugä ɛn ma Ta n'datho dí com'be, bi 'yɛn'a ra Jesús.

31 'Bex bi gɯx yɯ do mahɔn'a ɛna di bat'i ngue da hyo. 32 Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Xan ngu yu 'befi xan ho xtá ut'ahau ngue bi xic ma Ta. Nda'a ní 'befi guín nde gdí bajü yu do, bi 'yëna.

³³ Ne bi 'yëmp'ü yu judío:

—Hin nanguë yu 'befi xan ho dí ëna ga ba ahe, pë nanguë hin guí ëspa Oja gue gá 'yëna, n'datho guí cohmi Oja, në grá jã'i thoho, bi t'ëmp'a ra Jesús.

³⁴ Nu ra Jesús bi dät'ü:

—Ha hinga nt'o't'i bü ja yan t'ëdi gadín xähmbü, gue bi 'yën Oja: “Nu ahü tengu'bü gyá ojahü,” i ëm bü ja ra t'ohni. ³⁵ Gue bi 'yëmbi tengu'bü yu oja ü bi un rán t'ëdi Oja. Në hinguí sä dim 'beh rá T'ohni Oja. ³⁶ Pë hanja gni 'yënjü hin dín numansugá Oja 'bü díim mangä, rá Ts'ünt'ü Ojägä, guëcä gue bi huangä ma Ta në bá pengä ua. ³⁷ Nu'bü hin dí øt'ä tengu øt'a ma Ta, hin guí 'yëc'yëigahü 'bü. ³⁸ Pë nu'bü dí øt'ä tengu øt'a ma Ta, dami pähmbü ngue hont'a Oja sä i øt'ü yu nuixte dí øt'ä. Jananguë'a da zä guí 'yëc'yëihü gue n'datho ran 'yomfëni dí com'be ma Ta, bi 'yëna.

³⁹ Jananguë'a bi 'yëna da bent'i mahøn'a ü ma mijudíohe mí 'bäpü. Pë nu ra Jesús bi 'uegue.

⁴⁰ Në bi mbeng mahøn'a bü 'danguadi ra dätthe Jordán, guerpü rá mbüdi mí øt' ran xixyá ra Xuua, në bim 'bäpü 'da yu pa. ⁴¹ Në xan ngu yu jã'i bá ëpü 'büh ra Jesús. Në bi man ü:

—Madague'bü nte man t'øt'e nuixte bi 'yøt' ra Xuua Nxixyá, pëgue gätho majuañi a bi mam 'bü mi xijü nanguëhna ra Jesús, bi 'yën'ü.

⁴² Në xan ngu ü bi mba bü, bi 'yëc'yëi a ra Jesús.

11

Bi du ra Lázaro

¹ Mí 'bäpü Betania n'da ran 'yohü in zäman'ü, í Lázaro. Në mí 'bähmbü yoho yán ju, ra María në ra Marta. ² Në nuna ra María, guëhna bi xispa ra 'yëthi rá gua ra Jesús ëmmë yüman'u në bi 'yonbi nanguë yá xtá. Guëhna rán ju ra Lázaro na, gue xan ü. ³ Jananguë'a nu'ü yán ju bi mbëhna n'da ra nde bü 'büh ra Jesús në bi 'yëmp'a:

—Ma Hmu a'be, xiya 'be'a ga øthü ya, xan ü a guidí huëqui, bi 'yëmbi.

⁴ Në nu'bü mí 'yøh ra Jesús, bi 'yëna:

—Nu'a ran ü hing ran dätë a pë hont'a gue da hnu rá ts'ëdi Oja nuixte thoho, nëcä rá Ts'ünt'ü Ojägä, bi 'yëna.

⁵ Nu ra Jesús ëmmë madi huëc'a ra Marta në rá juhüë n'e'a ra Lázaro. ⁶ Pë nu'bü mí 'yøde xan ü ra Lázaro, him 'bex bi nde da mba, 'be bi døm' man yopa guerpü mí 'bähmbë. ⁷ M'bejua büya bi xije dyü xädigähe a:

—Ga mbähä bü Judea mahøn'a, bi 'yënje.

⁸ Pë dá ëmfe büya:

—Xänbate i, ha guí mba bü mahøn'a, nguetho nu ma mijudíohe 'bäpü him maya'bü gue nde di bat'a do i, dá ëmfe.

⁹ Nu ra Jesús bi xije n'da ran t'uti büya:

—Ha hinga gue'a 'dë'mayo ora n'da pa. Nu'bü ma pa i 'yo n'da ra jã'i, hin di fet rá gua nguetho in nu hapü i pa. ¹⁰ Pë nu'bü 'yoxui n'da, di fet rá gua nguetho hinguin nu hapü i pa. Nu'a bi ma gue hingana søn ra ora da du.

¹¹ Në m'bejua bi 'yënje mahøn'a:

—Nu'a ma amigohü ra Lázaro í äha. Në ga mbähä ga ents'ä a, bi 'yëna.

¹² 'Bex dá ëmbähe a büya:

—Ma Hmu ahe, nu'b_u i q̄ha da yaḡm 'b_u, dá ɛmfɛ.

13 Pɛ nu ra Jesús bi ma gue bi du 'b_u mí ma i q̄ha. Pɛ dá bɛmhbe gue i q̄tho.

14 'Bexque njuañtho bi man ra Jesús:

—Ya bi du ra Lázaro. 15 Pɛ nangue ah_u, x_un ho gue hin dá nugá 'b_u mín hyɛn'na, gue man'da gui 'yɛc'yɛigah_u 'b_u guin nuh_u 'bɛ'a ga øt'á ya. Nuya ga mbähä ba nuh_u.

16 Pɛ nu'a ra Tomás nɛ i t'ɛmbi ra Go, ma mixádihe, bi 'yɛnje:

—Mbähmah_u 'b_u, madague'a 'darpu ga tuh_u.

Nu ra Jesús di un ra te _u x_un du

17 Nu'b_u má sɔmhbe b_u ra Jesús b_uya, ya ná goho pa xí t'ä a ra Lázaro. 18 Nu b_u Betania hinga ya b_u Jerusalén, mbɛ made ora na 'yo. 19 Janangue'a x_un ngu ma mijudíohe bi mba b_u rá ngu ra Marta nɛ ra María gue da hyurpa yú mb_ui _u, nangue'a rá ida bi du. 20 Nu'b_u mí 'yøh ra Marta gue ba ɛp_u ra Jesús, bi mba nɛ bin c'at'ui b_u 'yu. Pɛ nu ra María bi gotp_u ja rá ngu. 21 Nɛ nu'a ra Marta bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, nu'b_u xquím 'b_uque ua, hin xtán du ma ida. 22 Pɛ madague'b_u ya bi du ya, pɛ dí paçá di 'da'a Ojā hønt'a go 'bɛ'a gui 'yäpi, bi 'yɛna.

23 Nu a ra Jesús bi ðat'a:

—Nu'a ni ida da ndants' mahøn'a, bi 'yɛna.

24 Nu ra Marta bi 'yɛna:

—Dí paçá da ndants'a rán zɛgui ra pa a, nɛ _u gätho x_un du, bi 'yɛna.

25 Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nugá guecä dadí un ra te _u x_un du. Nu'a to'o da 'yɛc'yɛigui, madague'a da du, pɛ ga japi da ndants'i nɛ din ja ra 'da'yote mazai. 26 Nɛ nu'a to'o 'b_ui nanguecä nɛ ɛc'yɛigui, njam'b_u da du a. Ha guí ɛc'yɛi a dí xi i, bi 'yɛmbi.

27 Nɛ bi 'yɛmp'a:

—Häha ma Hmu i, dí ɛc'yɛi gue gue'e grá Cristo, rá Ts'unt'_u i Ojā, gue'e mí hma gua ɛcua ja ra ximhäi, bi 'yɛna.

Bin zon'a ra Jesús

28 Nɛ nu'b_u mí gua'a bin yaui ra Marta a ra Jesús, bi mbeng b_u rá ngu nɛ bin yajodreui a rá juhuɛ ra María, nɛ bi xi a:

—Bi 'bäp_u ra xänbate nɛ in zon'na i, bi 'yɛna.

29 Nɛ nu'b_u mí 'yø a 'bɛ'a bi sifi, bi ndants'a nɛ bi mba n'dihi guerp_u 'bäh ra Jesús. 30 Nu ra Jesús him 'bex bi zøm b_u ja ra hnini, pɛ bim 'bätho b_u ndehnini guerp_u xín yaui ra Marta. 31 Nu ma mijudíohe mí hup_u mbo rá ngu ra María gue i hurpa rá mb_ui, nu'b_u mí nu bi ndants'a ra María nɛ bi mba n'dihi, bi ðɛn'd_u ma mijudíohe b_uya, nɛ bi 'yɛn _u: “Masque ní mba ban zom b_u ja ran 'yägui na.”

32 Nu'b_u mí zøm b_u ra María b_u bí 'bäh ra Jesús, bin ðanyahmu b_u ja rá gua, nɛ bi 'yɛmp'a:

—Nu'b_u xquím 'b_uque ua, hin xtán du ma ida 'b_u, bi 'yɛna.

33 Nu'b_u mín nu ra Jesús gue i zon'a ra María, nɛ _u ma mijudíohe zoni gue'_u bi ðenni, bin gaç' p_uya nɛ bi hyundumb_ui. 34 Nɛ nu ra Jesús bi 'yänni:

—Hap_u bi t'ä a ra Lázaro.

Nɛ bi t'ɛm b_uya:

—Ma Hmu ahe, ga mbähä gua nu, bi t'ɛmbi.

35 Nɛ a ra Jesús bin zom b_uya. 36 'Bex bin 'yɛm zɛhe ma mijudíohe b_uya:

—Nun_u ya mfädi ɛmmɛ madi huç'a, bin 'yɛmp'_u. 37 Nɛ nu'_u 'da bi 'yɛn'_u:

—Nuna guehna bi xocua yá dá ra xädä. Ha hin xtán zä xti japi hin xtán du ra Lázaro 'bú.

Nu ra Jesús bi xox'a ra Lázaro bú ja rán 'yägüi

³⁸ Nu 'bú mí zòm bú ja ran 'yägüi ra Jesús, bin ga'ts' mahøn'a. Nu ran 'yägüi n'da ra hyädo a ne bi juaspa n'da ra xindo. ³⁹ Ne nu ra Jesús bi 'yëmp'á:

—Damí 'uejü ts'ü na ra xindo.

Pë nu ra Marta, rán ju a xí du, bi 'yëmbi:

—Ma Hmu i, masque xün xä ya nguetho má goho ma pa ya bi du, bi 'yëna.

⁴⁰ Nu ra Jesús bi 'yëmp'á:

—Pë dí xí i mahøn'a, nu 'bú gui 'yëc'yëi gue i ja ma ts'edi, guin nu rá ts'edi Ojã nuixte, bi 'yëmbi.

⁴¹ 'Bex bi mba ma 'ueque ra do búya. Ne nu ra Jesús bi ndøts'e ne bi 'yëna:

—Ma Ta i, dadí 'da a ra jamadí, nguetho gá 'yøh ma nde 'bú má äp'i'i nanguehna ra Lázaro. ⁴² Ne dí pädi thocpa thoho guí øh ma nde. Pë nu'a dí xi a ya, ngue dí ndepe da 'yøh ya i 'bäcua ya, n'dahma da 'yëc'yëi gue gue'e bá pengä ua.

⁴³ Ne nu 'bú mí jua'a bin yäui Ojã bin yä nts'edi:

—Lázaro, bá pøni.

⁴⁴ Ne nu'a xí du bá pøm bú ja rán 'yägüi búya, nsøt'e thoho ra 'bøt'e rá 'yë ne rá gua, ne nu rá yä n'dan'yo ra 'bøt'e mán søt'e. Nu ra Jesús bi 'yëmp'á:

—Xøthü, da zä din 'yo búya, bi 'yë'n'a ra Jesús.

Ihma da fënt'a ra Jesús

⁴⁵ Ne xün ngu ma mijudíohe ngue xí den'na ra María, bi 'yëc'yëi ra Jesús 'bú mí nu a bi 'yøt'e. ⁴⁶ Pë nu mi'da bi mba bá xih yä fariseo 'be'a bi 'yøt' ra Jesús.

⁴⁷ Janangue'a bi man yä dämbäjä ne yä fariseo ngue 'darpü dim petihü ü yá mi ngurpihü, ne bin 'yëm zehü :

—'Be'a sä ga øthü, nguetho nu'a ran 'yøhü i øt'e xün ngu yän t'øt'e nuixte.

⁴⁸ Nu 'bú hin ga hecpahü, gätho yä jä'i da 'yëmbi yä ngurpi. Ne nubúya nu yä romano da zühü ngue da bëni ya dá tenhdü man'da ra Hmu, ne hinga hønt'ü dí tenhdü ü, ne di juarca ma düxca nijähü ne di juajü búya.

⁴⁹ Ne nu'a n'da í Caifás, ra dämbäjä a ra jëya a, bi 'yëna:

—Ha hin guí pähmü 'be'a da zä ga øthü ya. ⁵⁰ Ha hin guí pähmü man'da xün ho 'bú n'datho da du n'dahma hinga gätho na ngüjü ga juahmbü, bi 'yëna.

⁵¹ Pë him bi bënsë a bi ma, pë nangue'a ra dämbäjä a ra jëya a, janangue'a bi jap Ojã da ma 'be'a da t'ørpa ra Jesús, gue da du da yänje dyü judíohe. ⁵² Pë nu ra Jesús 'bú mí du, hinga høngdähe in nde da yänje, pë ne ü gätho mi'da i 'bui hønbü go bi zä gätho na ndoho ra ximhäi, 'darpü dam 'bühmbü a. ⁵³ Ne nangue'a xí man ra Caifás, 'da'angu bi bëni ü gätho ma ngurpihe búya. Ne gue'a ra pa bi ma njuäntho da hyo ra Jesús.

⁵⁴ Janangue'a m'bet'o bi 'uetho ts'ü bú 'büh ma ngurpihe, ne bi mba bú ja rá nyäni n'da ra ühäi, ne däm 'bühmbe bú 'da yä pa bú ja ra hnini Efraín.

⁵⁵ Ne mi ts'ütho da zøn ra pa ran däbaxjua, n'da ra dants'ihme bi zängahe Ojã maya'bü dyü judíohe. Janangue'a xün ngu yä jä'i 'da'a n'danni bi nets'i bi mba bú Jerusalén. Nguetho bi sije m'bet'o thoho ga hoc ma jä'ihe bú, nangue a ra dehe. ⁵⁶ Ne nu 'bú mí zøm bú ja ra dänijä ü 'da ma mijudíohe, bi hyom bú a ra Jesús ne bin 'yän'dü n'da ngu n'da ü:

—'Be'a guím mamhbü, ha ba øh ra Jesús da nu ram peti ua uague hin'na, bin 'yëmp'ü.

⁵⁷ Nu y_u dambäjä ne y_u fariseo bi 'y_en'ä:

—Nu'bu 'bui to i pädi hapu i 'bui, jatho da ma, n'dahma da zä gam benthe, bi 'y_emp'ä y_u jä'i.

12

Pa nsisipi ra 'y_ethi rá gua ra Jesús

¹ Di 'beh man 'dato pa din ja ra dants'ihm_e bu Jerusalén nangué ran dābaxjua, ne bi mba mahōn'a bu Betania a ra Jesús, nguép_u rá ngu a ra Lázaro, gue'a xí jap ra Jesús bi dāmbēni bu ja rán 'yāgui ngué xí du. ² Nu'bu mín de, nu ra Marta bi 'yōrpa n'da ran ts'ihm_e ra Jesús. Ne'a ra Lázaro 'darpu bin sihm_e bu ja ra mēxa. ³ Ne bi mba ra María bu mí huh ra Jesús, bi xispa rá gua made litro ra 'y_ethi emme yaman'u ne xam hmadi, ne í 'yonba ra 'y_ethi nangué rá xtā. Ne gātho ra ngu bi yun'a ra 'y_ethi. ⁴ Ne mí 'burpu rá ts'ant'ä ra Simón, ra Judas Iscariote a, n'da ma mixādihe a, ne gue'a bi dā a ra Jesús. Ne nu'bu mín nu a bi 'yōt'a ra María, bi 'y_ena:

⁵ —Hanja him bi 'bā a ra 'y_ethi, y_u mahuāhi thoho xtín ja rá muui gue xtín t'un y_u hyoya, sä bi 'y_en a ra Judas.

⁶ Ngubu bi man a nguetho ra b_e a, ne him majuāni di hu_ec y_u hyoya. P_e rá 'befi a gue ní mbēsa ma mbetihe d_yu xādihe ne'a rá mbeti ra Jesús. Ne nzāi hāc zēhe ra mbeti 'bu in nde. ⁷ 'Bex bi 'y_en'a ra Jesús:

—O guidí hēcpa na ra xisu, nguetho bi 'yōrca a rán sāui da 'yōrque, nguetho mi ts'atho ga tu ngue da t'āgagui. Janangue'a mí pēsta'a ra 'y_ethi na, xtí jacā ma jā'i 'bu dá tu. ⁸ P_e thōcpa thoho gam 'buhmbu y_u hyoya, p_e nugā hinga thōcpa thoho dam 'buhmbu ua, bi 'y_en'a ra Jesús.

Ihma da tho ra Lázaro

⁹ Nu'bu mí 'yōde x_un ngu ma mijudiōhe, gue 'burpu ja rán ngu ra María a ra Jesús, bi mba bá nu, p_e hinga hōnt'a ra Jesús in nde da nu, p_e ne'a ra Lázaro gue xí xox ra Jesús bu ja ran 'yāgui. ¹⁰ Janangue'a nu y_u dambäjä bi bēni ne'a ra Lázaro da hyo. ¹¹ Nguetho gue'a ra Lázaro i japi man'da x_un ngu bi 'y_ec'yēi a ra Jesús u ma mijudiōhe.

Bi t'ēspa ra Jesús 'bu mí yāt'a Jerusalén

¹² Nu'bu mí hyax buya dá mbāhmb_e ra Jesús bu Jerusalén. Ne nu'ä y_u jä'i x_un ngu xí zōm bu Jerusalén gue in nu ra dāmpeti, bi 'yōde da mba bu ra Jesús.

¹³ Janangue'a bi gāx y_u xí y_u jāxiza ne bi mba bá thāpu 'yu. Ne nts'edi bi 'y_en'ä: —Nuixte tho rá ts'edi Ojā di jap na ma Hmuts'at'abih_u d_yu israelh_u, d_yu judiōh_u, bi zōcua ya nangué rá thuhu Ojā, bi 'y_en u.

¹⁴ Nu'a ra Jesús i hux'a n'da ra t'āburu xí dīni, tengu mán t'o'ti bu ja rām hman Ojā. ¹⁵ Gue mán t'o'ti:

Him man gan suh_u ya gy_u mēnguh_u ua Siōn, nguetho ba ēh ni hmuts'at'abih_u, da hyux'a n'da ra t'āburu, mí ēn rá t'ohni maya'bu.

¹⁶ P_e nuje d_yu xādihe him 'bexque dá pāhmb_e 'be'a nám bōn na bin ja, p_e nu'bu mí mbeng mahēt'si ra Jesús dá bēmhbe buya gue guehna bi t'ōrpa ra Jesús gātho mán t'o'ti maya'bu.

¹⁷ Nu'ä y_u jā'i mí 'buhmbu ra Jesús 'bu mí xox'a ra Lázaro, xí ma gue xí xox'a ra Lázaro. ¹⁸ Janangue x_un ngu y_u jā'i bi mba bá thā a ra Jesús, nguetho bi 'yō a xīn ja. ¹⁹ Janangue'a nu y_u fariseo bin 'y_emzēhe u:

—Nte ts'ua ní mbatho 'bu dadí hεcrahu yu ja'í. Ha hin guín nuhu ya gátho ra ximhái i tennu ra Jesús, bin 'yεmp'u.

I hon ra Jesús u yu mεngu bu Grecia

²⁰ Ne nu'ua 'da bi mba bu Jerusalén da nu ram peti bu, yu mεngu bu ja ra hái Grecia u. ²¹ Ne bin tūmhbu ra Felipe u 'bu má m 'buhmbe bu Jerusalén. Ne nu ra Felipe, ma mixádihe a, ra mεngu bu Betsaida ra xεqui Galilea. Ne nu yu mεngu bu Grecia bi 'yεn'u:

—Hague n'yø, dín nde dan yahe ts'ua ra Jesús, bi 'yεn'u.

²² Nu'a ra Felipe buya bi xi a ra Andrés, ne nu'ua buya bi xi a ra Jesús. ²³ Ne nu ra Jesús bi dät'u:

—Ya mi ts'utho da zø n ra pa dan uixtegä 'bu dá tu, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhái. ²⁴ Majuani dí xi ah, tengu n'da ra hmodä, nu'bu hin da thupu ja ra hái ngue dim 'beru, hin din xandi. Pe nu'bu da thuhu, da zä din xandi xun ho. ²⁵ Nu'a to'o i su din unba 'bu da dengui, da mba ma unbi rá te a, pe nu'a hingui su din unba 'bu da dengui guecua ja ra ximhái, din ja ra te mazai a. ²⁶ Nguetho nu'bu 'bu a n'da in nde din 'yεhe nanguēcä, jatho da bεni tengu dí m bεngä, ne ga com'be ma ts'edi bu mahεts'i buya. Nu'bu 'bu a n'da din 'yεhe nanguēcä, nu'a ma Ta da numanho a.

Ra Jesús im ma da tho

²⁷ —Pe nuya εmme tu ma mbui, bi 'yεn'a ra Jesús. 'Be'a sä ga xih ma Ta. Ha sä ga äpi dí 'uegä 'be'a din jacä ya. Pe hingui sä, nguetho gue'a bá εcä ngue gan nu'a i jatho gan nugä ya, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁸ Ne nubuya bin yaqui rá Ta:

—Ma Ta a i, dami jaqui gan nugä hønt'a go nda'a dí t'εs'i i, bi 'yεmbi.

'Bexque bi t'ø'a n'da ra nde bu mahεts'i, bi 'yεna:

—Pe ya dí ja'í guín nu, ne guin nu mahøn'a, bi 'yεna.

²⁹ Ne nu'ua yu ja'í mí 'bähmbu bu, bi 'yøh rá nde Oja ne bi 'yεn'u 'da:

—Bin gäni.

Ne nu'ua mí'da:

—Masque n'da rá m 'behni Oja mahεts'i bi zofo, bi 'yεn u.

³⁰ Pe nu'a ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Nu'a ra nde gä 'yøhmbu, nts'edi bi zocä Oja, hin nanguε ga pačä bi 'yøh ma nde, pe guepu gui paħmbu ya i øh ma ndegä a. ³¹ Nuya mi ts'utho ga øt'ä a dí fädi nda'ua da mba ma unbi, ne nda'ua hin da mba ma unbi. Ne mi ts'utho ga tap ra zjthu, gue in ts'ut'abi ua ja ra ximhái a, ne da ts'anba ya da t'εrbu ja ran unbi. ³² Nu'bu dá cuat'ä bu ja ra pont'i, gue'a dá zohn'du gátho yá mbui yu ja'í ga xifi dí dác yá mbui gan yan'u, bi 'yεn'a ra Jesús.

³³ Ne guehna mi man na, ngue mi ndepe xtám bah yu ja'í 'be'a nín däte dí tho a. ³⁴ Ne nu yu ja'í buya bi dät'a:

—Nugähe ya dá øhmbε im mam bu ja rán t'εdi Oja, i 'bui mazai a ra Cristo. Ne guí εnse jatho gui tu bu ja ra pont'i, gán ja'í ua ja ra ximhái. To'o e ngue guí εnse gán ja'í ua ja ra ximhái. Masque hinga gue'e gra Cristo 'bu.

³⁵ Nu ra Jesús 'bex bi 'yεmp'u:

—Him min ngu yu pa ga xän'nahu ya, ngue drán nequigä. Nde'bu gan 'yøhu bu ja ran nequi ya, ne hin da zü ah ra 'bexui. Nguetho nu'a to'o i 'yo bu ja ra 'bexui hingui pađi haru i 'yo. ³⁶ Dami hyamhu ran nequi ya, janya i ja ya, ne din ja ran nequi ni mbaihu buya, bi 'yεmp'u.

Ne nu'bu mí jua a bi man ra Jesús bi mba, bin 'yanse.

Hinguin nde da 'yεc'yεi ɛ ma mijudíohe

³⁷ Pε guexta'a him bi 'yεc'yεi xɛn ngu ma mijudíohe, madague'a xɛn ngu yɛn t'ɔt'e nuĩxte bi nu bi 'yɔt' ra Jesús. ³⁸ Pεgue bin ja tengu thohe bi man ra pɔngahyɔ Isaiás 'bɛ mí ma 'be'a din ja, bi 'yεna:

Ma Hmu i, to'o maha bi 'yεc'yεi a dá mamhbe ne to'o bi bɔ 'bɛ gmí 'yuh ni ts'edi, bi 'yεna.

³⁹ Him bi zã bi 'yεc'yεi ɛ 'da nguetho nu'bɛ him mín nde ɛ, bi mba njapi tengu bi man ra Isaiás 'bɛ mí ma mahɔn'a:

⁴⁰ Nu'a Ojɔ bi gomba yú dá ɛ ne bi mεp yú mbɛi ɛ, gue din ja tengu'bɛ din xädä,

ne hin din ja yɛn 'yomfɛni yú mbɛi,

ne hin da zã di päh yú mbɛi gue xtí punba Ojɔ ɛ, bi 'yεn a ra Isaiás.

⁴¹ Guehna bi man ra Isaiás 'bɛ mí 'yut Ojɔ din ja rá ts'edi nuĩxte ra Cristo, ne bi mam bɛya 'be'a da 'yɔt'a ra Cristo.

⁴² Pε xɛn ngu ma ngɛrpihe mim bεnse ngue εc'yεi ra Jesús. Pε him bi ma gue εc'yεi ɛ, nguetho i su xtá hyɔn a thi yɛ fariseo bɛ ja yú niɔ. gue má zã da zan'ɛ.

⁴³ Nguetho man'da bi bɛni 'be'a da man yú mijá'ihɛ, gue da 'yεmbi xɛn ho ɛ, xinda gue'bɛ go xtá 'yεmp Ojɔ xɛn ho ɛ.

Dí mba ma juɔnbi n'da ɛ yám hman ra Jesús

⁴⁴ Pε nu ra Jesús nts'edi bi ma:

—Nu'a to'o i εc'yεigui, i εc'yεi a bá pɛngui. ⁴⁵ Nguetho nu'ɛ to'o i paqui, i pa a bá pɛngä. ⁴⁶ Nu'a bá εcä gue ga yorba yú mbɛi ɛ 'bɛcua ja ra ximhäi.

Nu'a to'o da dengui hin din 'yo bɛ ja ra 'bɛxui a. ⁴⁷ Nu'a to'o da 'yɔh mam hmangä ne hingui εc'yεi, pε hinga guεcä ga juɔnbä a, nguetho hin ná εcä ga

ɔt' ran juɔnbate, pε ná εcä u gan yɔn ɛ 'bɛcua ja ra ximhäi. ⁴⁸ Nu'a to'o hin da 'yεc'yεigui ne hin da 'yɔ a dí m mangä ya, nu'a mam hma dá mangä ya, gue'a dí juɔnba ɛ 'bɛ rán zεgui ra pa.

⁴⁹ Nguetho him mam hmanse a dá ma, pε nu'a ra Ta gue bá pɛngä bi xiqui 'be'a dá mangä ne 'bεpɛ ná xänba yɛ jã'i. ⁵⁰ Ne dí pɛcä da dɔn ra te mazäi ɛ to'o da hyɔn rá m hma ma Ta. Ne gue'a i xicä a ne dí

mangä a bɛya, bi 'yεn'a ra Jesús.

13

Ra Jesús bi xɛguaba yú xädi

¹ Nu'bɛ mí ts'ɛtho da mbɛh ran dɔmpeti nangue ran dɔbaxjua, ne mí paɔh ra Jesús ya mi ts'ɛtho da zɔn ra ora da bɔngua ja ra ximhäi, da mbeng bɛ bí 'bɛh rá Ta. Ne gátho yɛ pa mí 'bɛcua, midí huεc'ɛ to gátho bi 'yεc'yεi a, ne nuya man'da di huεc'ɛ di huεqui.

² Ne nu'bɛ mán sihmehe ra Jesús 'bɛ bin de, nu'a ra zɔthu bɛya bi bɛnba ra Judas rá ts'ant'ɛ ra Simón Iscariote gue di dá a ra Jesús. ³ Nu ra Jesús i paɔi bí nεxpɛ 'bɛh rá Ta ne da mbeng bɛ mahɔn'a, ne i paɔi gue rá Ta bi unni gátho 'be'a i ja gue di manda zεhe.

⁴ Pε guehma bin 'yεhε nanguecähe. Nguetho bi ndants' 'bɛ mín sihme ne bi mbɔ'a n'da rá pahni, in nde nte di hɛni. Ne bi dut' rá foho n'da ran thu'yε. ⁵ Ne nu'bɛ mí xit' ra dehe ra ximbo, bi dɛ'mi bi mberca ma guahe ne bi dugahe nangue'a ran thu'yε mim bongui bɛ rá foho.

⁶ Ne nu'bɛ mí zɔm bɛ huh ra Simón Pedro, nu ra Pedro bi 'yεmp'a bɛya:

—Ma Hmu i, ha gui perca ma gua, bi 'yεna.

⁷ Nu ra Jesús bi dɔti ne bi 'yεmbi:

—Majuṇi hingui sä gui pḥ ya 'be'a nam bøn'a dí øt'ä, pε m'bejua da zä gui pḥdi, bi 'yεmbi.

⁸ Nu ra Pedro xø bi 'yεmp'a:

—Njam'bu dan uni gui perca ma gua.

Pε nu ra Jesús bi ḍat'a:

—Nu'bu hin ga pe't'ä ni gua, nte man jaiu 'bu, bi 'yεna.

⁹ Nu ra Simón Pedro buya bi 'yεmp'a:

—Ma Hmu i, hinga hønt'a ma gua 'bu, ne'a ma 'yε ne'a ma yä, bi 'yεmbi.

¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Pε ya ma zä bi bo ahḥ nanguε ni ts'oquihḥ, nguetho nu'a to'o bin hi ya bi bo rá ja'i. Pε hønt'ḥ ni guahḥ zai da 'be't'e ngue pärpḥ yḥ fonthäi hapḥ gui 'yohḥ. Pε nu n'da ahḥ him bin hi, bi 'yεna.

¹¹ Ngubḥ bi ma nguetho bi ḥadi i hupḥ a di dä a. Jananguε'a bi ma hinga gätho dán hihe.

¹² Nu'bu mí jua a bi xεguagahe, bi hye mahøn'a rá pahni ne bin säya. Bi 'yεnje buya:

—Ha gui pḥmbḥ 'be'a nam bøn'a dá øt'ahḥ ya. ¹³ Nu ahḥ gui εnjḥ drá xänbategä ne gui εnjḥ drá Hmugä. Xḥn ho guím mamhbḥ nguetho gue'a dí øt'ä a. ¹⁴ Dä pe't'ä ni guahḥ, guεä ni xänbatejḥ ne ni Hmujuḥ. Jananguε'a ne ahḥ gam perpa ni guahḥ n'da ngu n'da ahḥ, ngue gui 'yøthḥ gui cohmbḥ häi ne 'da gdám fäxtahḥ. ¹⁵ Nuya dá ut'ahḥ 'be'a gui 'yøthḥ nguetho dín nde ahḥ gui 'yøthḥ tengu dá øt'ahḥ. ¹⁶ Majuṇi dí xi ahḥ, man'da nuixte n'da ra Hmu xinda gue'ḥ yú mbεfi, man'da nuixte a i pεhnate xinda gue'a ram 'behni. ¹⁷ Nu'bu gui pḥmbḥ a dí m mangä ya ne thocpa thofo gui 'yøthḥ a, gan johyahḥ nanguε Oja 'bu.

¹⁸ Pε hín dí m mangä gätho ahḥ da zä gan johyahḥ nanguε Oja, nguetho dí pḥt'a ni mbaiḥ n'da ngu n'da ahḥ gue dá huan'nahḥ. Pε guehma dá huahni gätho ahḥ, n'dahma din ja 'be'a bi man rá t'ohni Oja ngue bi 'yεna: “Nu'a n'da dí sihmε'be, gue'a di dägä a.” ¹⁹ M'bet'o dí xi ahḥ 'be'a da t'ørcä, jananguε'a da zä gui thoqui gui 'yεc'yεigahḥ gue drá Cristogä 'bu ya bin ja. ²⁰ Majuṇi dí xi ahḥ, nu'a to'o da 'yømanho a im man a n'da mam 'behnigä, i simanhögä a ne i simanho a bá pεngä, bi 'yεnje.

Ra Jesús i pḥdi di dä a ra Judas

²¹ Nu'bu mí jua a bi man ra Jesús, bi du rá mbai, ne bi xije mahøn'a:

—Majuṇi dí xi ahḥ, i 'bu a n'da ahḥ di dägä, bi 'yεnje.

²² Nugähe buya dyḥ xädigähe, dán hyεthe n'da ngu n'daje ne dán 'yänhde: “To'ogahḥ di dá 'bu,” dán 'yεmfe. ²³ Ne nugä 'darpu mí hu'be ra Jesús nguetho εmme midí huεgä. ²⁴ Nu ra Simón Pedro buya bi uṇga rá 'yε, ndeque ga änni nda'a di dä a. ²⁵ Nugä buya gue 'darpu mí hu'be ra Jesús, dá änni:

—Ma Hmu i, to'o a guím ma, dá εmbi.

²⁶ Bi 'yεngä a ra Jesús buya:

—Nu'a ga cärpa a ra hmε ra tḥhḥ gue ga unni, gue'a di dägä a, bi 'yεngä a buya.

Ne 'bex bi un'na ra hmε a ra Judas Iscariote rá ts'unt'ḥ ra Simón. ²⁷ Ne nu'bu mí zi ra hmε, 'bex bi yḥt' ra zḥthu rá mbai. Ne nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a gui nde gui 'yøt'e dami 'yøt'a n'dihi ya, bi 'yεna.

²⁸ Ne xinga n'dagähe mi huhmbe bu ja ra mεxa gue dá pḥmbe 'be'a nám bøn a bi xifi. ²⁹ Pε 'dagähe dí m bεmhbe gue gue'a bi xih ra Judas da mba da däi

'be'a ga homhbe 'b_H bin ja ra dants'ihme. Ne nu mi'da gähe dí m b_Hmhbe gue bi xih ra Judas da mba di unni ts'ü ra mbeti y_H hyoya, nguetho mí h_q ra buxa i o ma mbetihe. ³⁰ Ne nu'b_H ya xí zi ra hme, 'bex bi mba n'dihi. Ya bin xui büya.

Ra 'da'yont'ëdi

³¹ Nu'b_H ya xí mba ra Judas, nu ra Jesús bi 'yëngähe:

—Nuya di nequi dan uixtegä guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi. Ne nu'a ga øt'ä ya, gue'a man'da dí nequi gue x_Hn hotho Ojä. ³² Ga udi nuixte x_Hn hotho Ojä, ne nu Ojä da 'yudi gue nuixte x_Hn hogä guecä ngue dán ja'i ua ja ra ximhäi. Ne mi ts'utho ya din ja a dí m mangä. ³³ Ma z_H t'uhni ah_H, man'da z_H ora dam 'b_Hmh_H ya. Ne m'bejua guim beñj_H. Ne ga xi ah_H ya tengu dá xi _H ma ngurpih_H, hingui sä 'darb_H ga mbähä hap_H ga mbagä. ³⁴ Nuya ga xi ah_H n'da ran t'ëdi ma'da'yo, gue 'da xtín huëctah_H n'da ngu n'da ah_H. Tengu thoho b_H dá huëc'ah_H, ngub_H gan 'yörpah_H n'da ngu n'da ah_H. ³⁵ Nanguë 'da gdín huëctah_H n'da ngu n'da ah_H, gätho y_H ja'i da b_qdi guí tengah_H, bi 'yëñje.

Ra Jesús i p_qdi din cøn'a ra Pedro

³⁶ Nu ra Simón Pedro bi 'yëmp'a:

—Ma Hmu i, hap_H gui mba.

Nu ra Jesús bi dät'a:

—Hingui sä 'bex guí tengä ya hap_H ga mba. P_E m'bejua da zä gui mba b_H ga mbagä.

³⁷ Jananguë'a nu ra Pedro bi 'yëmp'a:

—Hanja hingui sä 'darp_H ga mb_E ya, madague'a ne cä da thogä nanguë'a ga ten'ni i, bi 'yëna.

³⁸ Nu ra Jesús bi dät'a:

—Ha majuq_{ni} gui tengui madague'b_H da tho i, nguetho ná hyundj xquí cøng 'b_H bi mbah ra tamfø, bi 'yëmbi.

14

Ra Jesús ra 'yu ní zøm b_H bí 'b_Hh rá Ta

¹—P_E o di tu ni mb_{ai}h_H. Guí ëc'yëih_H Ojä jananguë'a ne cä dami 'yëc'yëigah_H.

² Nub_H rá ngu ma Ta bí ja b_H x_Hn ngu y_H ngu mahotho. Nu'b_H hin te di ja b_H, xcá xi ah_H 'b_H. Pëgue i ja b_H, jananguë'a nu'b_H dá mbagä gua hoc'ah_H hap_H dam 'b_Hmh_H. ³ Ne nu'b_H dá mbagä ba hoc'ah_H b_H dam 'b_Hmh_H, ne ba pengä mahøn'a ga six ah_H b_H ngue 'darp_H dam 'b_Hmh_H büya. ⁴ Nub_H ga mbagä guí p_qhmb_H ne guí p_qhmb_H ra 'yu, bi 'yëñje.

⁵ P_E nu'a ra Tomás bi 'yëmp'a:

—Ma Hmu i, hin dí p_qhmb_H hap_H gui mba, xín dí p_qhmb_H a ra 'yu, bi 'yëna.

⁶ Nu ra Jesús bi 'yëmp'a:

—Nugä drá 'yugä ne guecä ní f_q a majuq_{ni} ne dadí ungä ra 'da'yote mazai. Njon da zä da zøm b_H 'b_Hh ma Ta hinda hønt'b_H da 'yëc'yëigui. ⁷ Nu'b_H majuq_{ni} xquí p_qj_H ne'a ma Ta xquí p_qhmb_H 'b_H. P_E ja gá p_qhmb_H ya nguetho ya guín nuh_H a ya, bi 'yëñje.

⁸ P_E nu ra Felipe bi 'yëmp'a:

—Ma Hmu i, p_E hin dín nuhe a ni Ta, dami jaje gan nuhe ne nte ga 'b_Hmh_H, bi 'yëna.

⁹ Nu ra Jesús bi dät'a:

—Ha guexta'a hin guí p_qq_{ni} ne nya'a tho xtám 'b_Hmh_H. Nu'a to'o x_Hn nugui, ya x_Hn nu ma Ta. Hanja gní 'yëngui: “Yurcahe ni Ta.” ¹⁰ Ha hin guí ëc'yëi

gue n'datho dí com'be ma Ta. Nu'u yam hma dí xi ahú him mam hmansegá u, pe yám hman a ma Ta i 'bucua ja ma mbúigá, ne gue'a di jacá ga øt'á a dí øt'á. ¹¹ Dami 'yεc'yεigahú gue n'datho dí com'be ma Ta. Pe nu'bu xún hεi gui pǎhmbú, dami pǎhmbú gue hont'a Ojǎ sǎ i øt'u yú nuixte dí øt'á. Janangue'a da zǎ gui 'yεc'yεihú gue n'dat'a dí com'be ma Ta. ¹² Majuǎni dí xi ahú, nu'bu gui 'yεc'yεigahú, nu ra 'befi dí øt'á, ne ahú da zǎ gui 'yøthú 'bú. Ne man'da nuixte yú 'befi da zǎ gui 'yøthú nguetho ga mba bú bi 'búh ma Ta. ¹³ Nguetho hont'a go 'be'a gui 'yáhmbú 'bú 'da angu dímb bεmhú, ga øt'á, janangue'a da t'εspa ma Ta nangue a ga øt'á, rá Ts'unt'ugá a. ¹⁴ Hont'a go 'be'a gui 'yáqui 'bú n'dat'a dímb bεmhú, ga øt'á.

Ra Jesús bi ma ba penpa rá Hogandǎhi Ojǎ

¹⁵ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'bu majuǎni hǔngdá guín numanhøjú, dami pes'hú 'be'a gǎtho dí xi ahú. ¹⁶ Ne ga äp ma Ta ba pen'nahú man'da nim fǎts'ihú da mbäx ahú tengu dá øt'ahú, ne gam 'búhmbú mazǎi a búya. ¹⁷ Gue'a rá Hogandǎhi Ojǎ a, ne di ja ahú gui pǎhmbú a majuǎni. Pe nu'u dí ho ra ximhäi hin da zǎ da zini, nguetho hin'yú 'be'a dí bá a, xingui pǎdi 'be'a rá 'befi a. Pe nu ahú gui pǎhmbú a nguetho dí 'búhmbú a, ne da zøh ra pa dí n zǎm bú mbo ni mbúihú. ¹⁸ Hin gan jahú tengu yú hyoya t'áhni 'bú dá mbagá, nguetho ba pengá dam 'búcá bú mbo ni mbúihú. ¹⁹ Mi ts'øtho ya him man da nuc'u di ho ra ximhäi. Pe nu ahú da zǎ guín nujú nangue ni mbúihú, ne zǎi gam 'búhmbú nguetho zǎi dí 'búcá. ²⁰ Ne nu a ra pa da zøh rá Hogandǎhi Ojǎ, da zǎ gui pǎhmbú gue dam 'búpú mbo ni mbúihú, ne gam 'búhmbú bú ja ma mbúigá búya. Ne da zǎ gui pǎhmbú dí 'búi nangue ma Ta. ²¹ Hont'a go to'o i øt' man t'εdigá ne pe'ts'a mam hmangá, gue'a majuǎni hǔngdá i numanhögá a. Ne nu'a ma Ta necá ga huεc'be a, ne ga japi da bádi xún ho ma ts'edi, bi 'yεnje.

²² Nu'a ra Judas, pe hinga gue'a ra Judas Iscariote, bi 'yǎn'na búya:

—Hagen ja hǔngdáhe gui jaje ga pǎhmbé xún ho ni ts'edi, ne hin'na u di ho ra ximhäi, bi 'yεna.

²³ Nu ra Jesús bi dǎt'a:

—Nu'bu i 'bú a n'da ahú majuǎni hǔngdá i numanhogui, da mbεsca mam hmangá a 'bú. Ne di huεc'a ma Ta búya, ne ba ε'be, ne dan zǎm'be bú mbo rá mbúi a. ²⁴ Pe nu'a to'o hingui numanhogui, hingui pe'ts' mam hmangá a. Ne nu'a mam hmangá, him mam hmansegá pe rámb hma ma Ta gue'a bá pengá ua, bi 'yεna.

²⁵ Ne xø bi 'yεna:

—Nuya yam hma dá xi ahú gǎtho yú pa dǎm 'búhmbú ua ja ra ximhäi. ²⁶ Pe nu'a nim fǎts'ihú rá Hogandǎhi Ojǎ gue ba penh'nahú ma Ta, tengu'bu da guecsegá a, nu'a di bεn'nahú yam hma xtá xi ahú, ne da xǎn'nahú 'be'a gǎtho mi'da.

²⁷ Dadín 'yεhmbú ya, dami hyámhbú ran t'unni ngue ran johya dadí 'da ahú ya, ne thocpa thoho dí n ja ahú. Hinguin ja tengu rán johya ra ximhäi. O di tu ni mbúihú ne hin dí n su ni mbúihú. ²⁸ Ne nu'bu majuǎni guín numanhøjú, dí n johya ni mbúihú nanguehna dí xi ahú: “Ga mba bú bi 'búh ma Ta.” Ne man'da ja rá ts'edi xinda guecá. ²⁹ Nugá xtá xi ahú 'be'a gǎtho dí n ja guepú da zǎ man'da gui 'yεc'yεigahú 'bú ya bí n ja.

³⁰ Nuya him ma nya'a dan yáhu ya, nguetho ba εpú rá ngurpi ra ximhäi. Pe njám'bu bi dǎcpá a, janangue hin'yú rá ts'edi da dǎcpá a ya. ³¹ Pe jatho ga øt'á a ma 'befi ga øt'á ya, n'dahma da bá u 'bucua ja ra ximhäi hont'a ma Ta dí n

numanhogä, ne zai dí øt'a i xiqui. Janangue'a ga ndanshü ya ga mbähä, bi 'yɛnje ra Jesús.

15

Rá za ra uva majuqni ne'ü yá 'yɛ

¹ Nu ra Jesús bi 'yɛna:

—Nugä drá za majuqni, ngue i züh yún dät'o. Ne nu'a ma Ta di jamansu a. ² Ne nu'ü yá 'yɛ hingui ja yún dät'o, nu'a ma Ta da hyɛqui, ne da mbøgue. Pe nu'ü yü 'yɛ i ja yún dät'o, di hoqui gue din ja mi'da yún dät'o. ³ Nu'ahü ya mahoqui ahü nangue mam hmangä dá xi ahü. ⁴ Dami thojü ngue thocpa thoho dam 'bühmbü. Nguetho hingui sä gui 'yøthü rá 'befi Ojä 'büh hin gui thoqui gui hyámhbü ma tegä, tengu n'da rá 'yɛ ra za hingui sä din jase yún dät'o 'büh hin da nexpü rá te a rá za.

⁵ Nugä tengu'büh drá za, nu ahü tengu'büh yá 'yɛ ahü ra za i züh yún dät'o. Nu'a to'o da guat'i nanguecä, da hyanga ma ts'edi ne din züdi xän ngu yún dät'o. Pe nu'a hin da guat'i nanguecä nte din ja. ⁶ Nu a to'o da hyegä din ja tengu n'da ra 'yɛza 'büh bi dase, da 'yot'i, da mba ma bunt'i ne i pa ma peti da t'upü ja ra sibi.

⁷ Nu'büh gui thoqui gui cuathü nanguecä ne'büh din zám büh ja ni mbühü mam hmangä, dami 'yähmbü 'be'a guin nde gui 'yähmbü ne din ja büya. ⁸ Ne nu'büh din ja xän ngu nin dät'ohü, gue'a dí 'yu a rá nuixte ma Tahü a, ne gue'a dí fadi majuqni ma 'yɛc'yɛi ahü a. ⁹ Tengu thoho büh ni huɛgä ma Ta, ngubü na huɛc'ahü. Dami thoqui guin ndehü man huɛcate. ¹⁰ Nu'büh gui pɛspü ni mbühü gätho dí xi ahü ne gui 'yøthü a, da zä thocpa thoho gui pähmü man huɛcate 'büh. Tengu büh na pɛ'ts'ä rá m hma ma Ta, janangue'a thocpa thoho dí päh rán huɛcate.

¹¹ Gätho ya dí xi ahü n'dahma ga comhbü a man johyagä, ne da yupü ni mbühü ne da bonts' thoho büya. ¹² Nu'a man t'ɛdi dí xi ahü, gan huɛjü n'da ngu n'da ahü, tengu büh na huɛc'ahü. ¹³ Nu'a ran huɛcate man'da xän ho, gue di un rá te n'da nangué ü yá amigo da yäni. ¹⁴ Nu ahü ma amigo ahü 'büh guí øthü 'be'a gätho dí xi ahü. ¹⁵ Him ma xi ahü ma 'yɛhe ahü, nguetho nu a ra 'yɛhe hingui pädi 'be'a i øt' rá hmu. Pe nuya dí xi ahü ma amigo ahü, nguetho ya dá xi ahü gätho bi xicä ma Ta. ¹⁶ Nu'ahü hin gá huangahü, pɛ go dá huan'nahü ne dá sän'nahü din züh nin dät'ohü, nangue gui 'yøthü ma 'befigä ne da hyät' mazäi. Janangue'a hönt'a go 'be'a gui 'yähmbü ma Ta nangue n'dat'a dí m bɛmhü, din ja büya. ¹⁷ Nuna man t'ɛdigä dí xi ahü, gan huɛjü n'da ngu n'da ahü.

Nu ra ximhäi di ucpa ra Jesús ne'ü i tenni

¹⁸ Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nu'büh di uc'ahü ü di ho ra ximhäi, dami pähmü m'bet'o thoho bi ugä. ¹⁹ Nu'büh da 'da angü guí øthü ü di ho ra ximhäi, nu'ü da numanho ahü ü 'büh. Pe hin guí øthü tengu øt'ü nguetho dá huan'nahü. Janangue'a di uc'ahü ya. ²⁰ Pe guim bɛmhü a ram hma dá xi ahü: “Pe man'da rán säui da hnumanho n'da ra Hmu xinda gue'ü yá mbe fi.” Ne nugä hingui hnumanhogui, janangue'a ha ma gue'adahü, da hnumanho ahü. Ne him bi t'ømanho a dá ma, janangue'a ngutho hin da t'ømanho a guim mamhbü. ²¹ Ne din ja büh da t'øt'ahü nangue gui tengahü. Nguetho nu'ü di ho ra ximhäi hingui pä a bá pengä.

²² Nu'büh hin xcä söcä ua gue xcä zofo, hin xtám badi gue ja yá ts'oqui 'büh. Pe nuya hingui sä da gøn yá ts'oqui ü ya. ²³ Nu'a to i pøh rá cuɛ nanguecä, ne

a ma Ta i numan'u. ²⁴ Nu'bu hin xcá øt' yæn t'øt'e njo'o sä da 'yøt'e, hin xtám bædi gue ja yú ts'oqui 'bu. Pe nuya ya bi nu man t'øt'e nuixte. Pe bi cuethohogä u. Pe nu'u bi ugä gue'a ma Ta bi up'u. ²⁵ Pe gue'a män t'o't'i bu ja rán t'edi Oja mayu'bu, bi 'yæna: "Din ja ra cue nanguecä, pe hin'yü 'be'a dín cue u," mí æn ra t'ohni zai din xä u.

²⁶ Pægue ga xicä ma Ta ba pen'nahü rá Hogandähi, ne da mbäx ahü di ja ahü gui pähmbü a majuäni ne da xi ahü nanguecä. ²⁷ Ne ahü da zä guim mamhbü majuäni nanguecä, nguetho gätho yu pa xtám'buhbü gue'bu go má tam' ra 'befi ne guehya, bi 'yæn'a ra Jesús.

16

¹ Ne man'da bi man ra Jesús bi 'yæna:

—Guehya dí xi ahü n'dahma hin gui hyegahü 'bu gá nuhü yæn ænbi. ² Nguetho da hyøn ahü thi bu ja yú nijä ma mijudíohü, ne da zøn ra pa da hyo ahü ne da bæni gue'a ní 'yøpá rá 'befi Oja a. ³ Ne din ja bu da 'yøt'ahü, nguetho him bi bæcä, xínga gue'a ma Ta. ⁴ Pe nuna dí xi ahü, janangue'a nu'bu bin ja, guim bæmhü büya gue gue'a xtá xi ahü. Ne nuna dí xi ahü ya, hin dá xi ahü mám'bet'o, nguetho hin ní zøn ra ora ga mba.

Nu rá 'befi rá Hogandähi Oja

⁵ —Nuya ga mbagä bu bí 'bu a bá pengä. Ne xínga n'da ahü gui ängahü ya hapü ga mbagä. ⁶ Nguetho i tu ni mbühü ngue dá xi ahü ga mbagä. ⁷ Pe guehma majuäni dí xi ahü, man'da xæn ho nangué ahü ngue ga mbagä. Nguetho nu'bu hin ga mbagä, hin da zä ba æh nim fäts'ihü 'bu. Pe nu'bu dá mbagä, ba pen'nahü nim fäts'ihü gue rá Hogandähi Oja. ⁸ Ne nu'bu bi zøcua ja ra ximhäi rá Hogandähi Oja, di jap yu jã'i ua ja ra ximhäi da bædi i ja yú ts'oqui, ne di japi da bædi drá 'yugä nangué ran ho, ne di japi da bædi din ja rá muui ran ts'o. ⁹ Nu rá Hogandähi Oja di bænbä yu jã'i gue i jatho yú ts'oqui nguetho him bi xiqui gan yænba yú te. ¹⁰ Ne di bænbä yu jã'i gue drá 'yugä nangué ran ho. Da fädi nguetho ga thæmbæni ne da zingä ma Ta bu bí 'bui, ne hin da hnugä ua ja ra ximhäi. ¹¹ Ne nu rá Hogandähi Oja di bænbä yu jã'i ngue din ja ran ænbi rá muui ran ts'o, nguetho da ts'ænba rá muui a rá 'befi ra zithu gue nu'a rá ngæpí ra ximhäi.

¹² Guexta'a i jagä xæn ngu dín nde ga xi ahü, pe hin gui hyäthü gui 'yøhmbü mi'da 'bu ga xi ahü. ¹³ Pe nu'bu bi zøcua rá Hogandähi Oja, da xæn'nahü gätho a majuäni. Ne nte da manse nanguese, pe hønt'a 'be'a da xi Oja, gue'a da xi ahü a. Ne da xæn'nahü 'bepü gdí 'yøthü rá 'befi Oja, ne da xi ahü 'be'a gätho man'da din ja. ¹⁴ Ne di japi da fädi i ja ma ts'edi xæn ho, nguetho ga un mam hma da xæn'nahü nanguecä. ¹⁵ Nu'a nam bøni n'dat'a ra ts'edi i jac'be ma Ta, janangue'a dá xi ahü, ga un mam hma da xæn'nahü nanguecä.

Ni dumbühü dim pommi ran johya

¹⁶ —Ne hin guin nuju man'da pa o gue manyopa, pe sä guin nuju mahøn'a mi'da yu pa, ne m'bejua ga mba bu bí 'buh ma Ta, bi 'yæna.

¹⁷ Bex bin 'yæn'du 'da ma mixädihe:

—'Be'a ní mba bi ma, ne æna: "Hin guin nuju man'da pa o gue manyopa, pe sä guin nuju mahøn'a 'da yu pa, ne m'bejua ga mba bu bí 'buh ma Ta," bi 'yænju. ¹⁸ 'Be'a ní mba gue bi xijü na, 'be'a da 'yøt'e 'da yu pa. Hingui sä ga pähmbü 'be'a man na, bin 'yæmzæhe ma mixädihe.

¹⁹ Nu ra Jesús mi pađi 'be'a nde da 'yänni, gue 'be'a nam bøn'a xí man a, ne bi 'yęnje:

—Ha gadín 'yänzehęhę 'be'a nám bøn'a dám mangä 'bų má xi ahų: “Hin guin nuų man'dapa o manyopa, pe sä guin nuų mahøn'a mi'da yų pa,” gue dá ęngä.

²⁰ Majuąni dí xi ahų, da du ni mbųihų ne gan zomhbų, pe nu'ų yų ja'i i ten ra ximhái din johya ų. Pe m'bejua bųya nu ni dumbųihų dim pommi ran johya.

²¹ Tengu n'da ra xisu 'bų bi zøn ra ora dim 'bųh rá t'ųhni, i tu rá mbųi nguetho in nu ran ųnbi, pe m'bejua din johya 'bų bim 'bųh rá t'ųhni bųya, ne him mam bęn a ran ųnbi mín nu. ²² Ne nguetho ahų i tu ni mbųihų ya. Pe gan nu ahų mahøn'a ne da hyu ni mbųihų, ne njon da zä da hyaç'a nin johyahų bųya.

²³ Ne nu'bų bi zøn ra ora a dím mangä ya, nte gui 'yąngahų. Pe majuąni dí xi ahų, høn't'a go 'be'a gui 'yäfų ma Ta 'bų 'dat'a dím bęmhbų, ne din ja bųya.

²⁴ Nte ganá äfü ma Ta nangue ma thuhugä, pe nuya dami 'yäfų ya ne din ja ahų, janangue'a da yuh ni mbųihų ran johya.

Nu ra Jesucristo bi 'berpa rá ts'edi ra ximhái

²⁵ —Nuya yųm hma dá xi ahų, yųn t'uti ų, bi 'yęn'a ra Jesús. Pe da zøn ra ora hin ga xi ahų mi'da yųn t'uti, pe njuąntho ga xi ahų xųn ho nangue Ojā.

²⁶ Ne nu'bų bi zøn'a ra pa dím mangä, da zä gui 'yápzeheęhę ma Ta nangue ya guí paų, ne him man ga thocpā a guí äfü ma Ta. ²⁷ Nguetho guesę ma Ta di huęc'ahų nangue guín numanhojų, ne gá 'yęc'yęihų gue guerpų bí 'bųh ma Ta bá nexā. ²⁸ Nugā bá nexā bų 'bųh ma Ta, ne dá sęcua ja ra hái. Ne ga pęngā mahøn'a ua ja ra hái, ga mba bų bí 'bųh ma Ta, bi 'yęnje.

²⁹ —Nuya mfądi 'be'a guí xije ya, nguetho hin guí xije n'da ran t'uti ya, dá ęmfę bųya. ³⁰ Nuya dí paųmbe nte guídí 'bedi gui pađi, nguetho m'bet'o thoho guí pađi 'be'a dím bęmhbe 'bų ya ja a dín nde ga ąn'nahe. Ne gue'a ná paųmbe gue guerpų bí 'bų Ojā gbí 'yęque, dá ęmfę.

³¹ Nu ra Jesús bi 'yęnje mahøn'a:

—Ha majuąni guí ęc'yęigahų. ³² Pe nuya bi zøn ra ora gan 'uęxthų, gui 'dahmbų, n'da an 'danni guí mbähā. Ne gātho ahų gui sogahų. Pe hin dan 'dase nguetho dí 'bų'be ma Ta. ³³ Nuya yųm hma dá xi ahų, n'dahma guex'ta'a gan johyahų nanguecā, madague'bų guin nuų ran ųnbi nangue ra ximhái. Pe o dí tu ni mbųihų, pe guim bęmhbų dá tąpā ra ximhái.

17

Bin yąui rá Ta ra Jesús

¹ Nu'bų mí jua a man ra Jesús, bi ndøts'e, ne bin yąui rá Ta:

—Ma Ta a i, ya bi zøm ma oragā din ja a gá sąngui. Dami jap ya ęmme da bømhanho 'be'a ga øt'a ya, ni ts'ųnt'ųgui, ne gue'a dí fądi nuįxte xųn ho i bųya.

² Nguetho ya xcā 'dac ra ts'edi ga unni 'be'a xcā sänba ų gātho i 'bųcua ja ra ximhái, janangue'a ga un ra 'da'yote maząi ų gātho gá 'daqui. ³ Ne nu'a to'o i ja ra 'da'yote maząi, majuąni dím paųmbų ų, gue gue'e høn'a thoho i majuąni grā Ojā, ne nugā drā Jesucristogā gue guā pęngā dan yąntegā ua.

⁴ Ya ní mba bų ga juacā ra 'befi gá 'daqui, guerpų da bąh yų ja'i ua ja ra ximhái ęmme xųn hotho i. ⁵ Ma Ta i, nu'bų ya dá juacā, dami jaqui ga conhui ni nuįxte bų guí 'bųi, tengu tho mín jauí 'bų má hin'yų ra ximhái. ⁶ Nuya dá xih yų ja'i nangue e, gue nu'ų gá huanhua ja ra ximhái. Ni mbeti ų, ne gá 'daqui, ne bi mbe'ts'a nim hma dá xänba ų. ⁷ Ne i pa ų ya gue gue'e gá 'dac ra ts'edi dá øt' ra 'befi dá øt'e, ne ų yųm hma dá mangä. ⁸ Nguetho bi hyąn'a ram hma gá xiqui

dá xifi. Janangue'a i pađi majuani bá nexá bu guí 'bui, ne bi 'yɛc'yɛi gue gue'e guá pengä dan yantegä ua.

⁹ Nugä dí äp'a ya gui fäx'i ts'u u, ne hin dí ä a nim fäts'i nangue u i ten ra ximhäi. Pe hont'u gue gá 'daqui nguetho ni mbeti u. ¹⁰ Ne nu'u gätho ma mbeti ni mbeti u, ne nu'u gätho ni mbeti ma mbeti u. Ne gue'u i udi nuixte xan hogä u.

¹¹ Nuya him man dam 'bucua ja ra ximhäi. Ga mbagä bu guí 'bui. Pe nu'u go di thoqui dim 'bucua u. Janangue'a, ma Hogata i, dami jamansu u gätho gá 'daqui nangue ni ts'edi zehε, gue da gohi tengu'bu n'danja'itho tengu gaui.

¹² Gätho yu pa däm 'buhmbe u gá 'daqui, dá jamansu u nangue ni ts'edi gá 'daqui. Ne xinga n'da bim 'bedi, hont'a n'da nts'änni dim 'bedi, tengu män t'o't'i bu ja ni sočuä maya bu ngue ngubu din ja.

¹³ Ne nuya mi ts'utho ga mba bu guí 'bui, pe nuna dí m mangä ya ngue dí 'bucua ja ra ximhäi, janangue'a da yuh yá mbui u i øh ya nangue man johyagä.

¹⁴ Nugä dá un'na nim hma ne bi hyam buya. Janangue'a di ucpa ra ximhäi u, nguetho hing yá mengu ua ja ra ximhäi u, tengugä hind rá mengugä ua ja ra ximhäi. ¹⁵ Hin dí ä'a i gue gui 'uec'u nangucua ja ra ximhäi u, pe dí ä'a i gui jamansup yá mbui hin da dəp ra zıthu u. ¹⁶ Nu'u hing yu mengu ua ja ra ximhäi u, tengu thohogä. ¹⁷ Dami xänbi xan ho a nim hma majuani, janangue'a da 'uegue xan ho nangue yan ts'o i ja ua ja ra ximhäi. ¹⁸ Tengu tho bu guí 'dac ra 'befi dá jap yu ja' i ua ja ra ximhäi da ba i, nguthogä dí un ra 'befi u, di jap yu ja' i ua ja ra ximhäi da ba' a i. ¹⁹ Dan unse janangue'a ne'u tengu'bu da du nangue yá nyombui, ne da zä da den'na ram hma majuani.

²⁰ Ne nu'bu bi mam mam hmammi u i ɛc'yɛigä ya, ne nu'bu bi 'yɛc'yɛigä u da sifi, ne'u dí äp'a nim fäts'i nangue gätho u buya. ²¹ Janangue'a gätho da gohi tengu'bu n'danja'itho, tengu thohogau ma Ta i, n'datho dí conhui. Dami japi n'dat'a da beñ u, nguetho n'dat'a man 'yomɛniui dá unui gätho u. Janangue'a da 'yɛc'yɛi u i ten ra ximhäi, gue gue'e guá pengä dan yantegä ua ja ra ximhäi.

²² Nu ra ts'edi gá 'daqui dá undä u, gue da zä da gohi tengu'bu n'danja'itho, tengu gaui. ²³ Nugä dí 'buhmbe u, ne'e dí 'buhmi, janangue'a majuani da zä gätho 'dat'a gam beñbu. Ne da nu u i ten ra ximhäi, da bađi gue gue'e guá pengä dan yantegä ua ja ra ximhäi, ne da ba u i ten ra ximhäi gue ɛmme guidi huɛc'u tengu bu gni huɛgagui.

²⁴ Ma Ta i, dín nde 'darpu dan zámhb u gá 'daqui, gue da nu mazai a ran ho tate thoho gá 'daqui. Nguetho zai guidi huɛgä ne gue'bu go má hin'yu ra ximhäi. ²⁵ Ma Hogata a i, nu ra ximhäi hingui pa' a i. Pe nugä dí pa' a i, ne'u 'da gá 'daqui i pađi gue gue'e guá pengä. ²⁶ Nugä dá japi bi ba' a i, ne man'da man'da ga japi da bađi gätho nin ho, gue da zä din ja xan ho nin huɛcate bu mbo yá mbui u, tengu tho bu nan jagä nin huɛcate. Ne dan zam bu ja yá mbui u, bi 'yɛmp'a rá Ta.

18

Bi fent'a ra Jesús

¹ Nu'bu mí jua'a bin yaui rá Ta, dá mbähmbe ra Jesús buya dyu xädihe, dá 'daxhe n'da ra t'uhyε gue ra Cedrón, ne dá cäthe bu ja n'da ra nuandät'o. ² Nu'a ra Judas, gue'a di dá a ra Jesús, mí papu ja ra nuandät'o nguetho zai mí pähmbe bu ra Jesús. ³ Nu yu fariseo ne yu dambäjä bá peñ'du 'da yu dofui ne mí'da yan 'yohu gue bán 'yohu ra Judas. Gätho i ha yu sibi ne yá juai. ⁴ Nu ra Jesús i pađi gätho 'be'a din ja ngue da t'ørpe. Janangue'a bi mba bin c'athu, ne bi 'yän'du:

—To'o guí homhbu, bi 'yɛmbi.

⁵ Nɛ bi dɔ ɯ:

—Dí homhbe ra Jesús ra mɛngu bu Nazaret, bi 'yɛn'a.

—Guecä, bi 'yɛn'a ra Jesús buya.

Nɛ i 'bähmbu bu ra Judas gue di dä. ⁶ “Guecä,” 'bu mí 'yɛn'a ra Jesús, 'bex bi goh yá xɛtha ɯ yɛn hyonte nɛ bi 'ya ɯ buya nangu ra mbidi. ⁷ Nu ra Jesús bi ma mahøn'a:

—To'o guí homhbu.

Nɛ bi dɔ ɯ:

—Dí homhbe ra Jesús ra mɛngu bu Nazaret, bi 'yɛn'a.

⁸ Nu ra Jesús bi dɔt'a buya:

—Ya dá xi ahɯ, guecä. Pɛ nu 'bu høngdä guí honju, hinga nɛhya ma xädi gui sixhu, bi 'yɛna.

⁹ Nɛ guehna bi man na ra Jesús bin theui a bi xih rá Ta 'bu mín yaui, ngue xí 'yɛmbi: “Gätho gá 'daqui xinga n'da ga 'bedi,” xí 'yɛmbi. ¹⁰ Nu ra Simón Pedro buya bi gax a rá juai mí hɔ nɛ bi 'yespa rán 'yeizagu a rá 'yɛhe ra dambäjä, rá thuhu Malco a. ¹¹ Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a ra Pedro:

—Fo'ts' ni juai a nin t'ouai. Nuna ra mbohi xɛn zänga ma Ta ha hin ga sigä na, bi 'yɛmbi.

Bi ts'ix bu 'buh ra hmumbäjä a ra Jesús

¹² 'Bex bi bent'a yɛ dofui nɛ'ɯ yá hmu nɛ yɛ policia bi mben ma mijudíohe, nɛ bi du't'i. ¹³ M'bet'o bi zixpu 'buh ra Anás rá ndøhyä a ra Caifás, nɛ nu'a ra Caifás, ra dambäjä a ra jɛya a. ¹⁴ Guehna ra Caifás ngue xí xi ɯ yá mi ngurpihu, gue man'da xɛn ho 'bu n'datho da du, xinda gue'bu gätho ga juahmbu.

Nu ra Pedro bi gøn'a ra Jesús

¹⁵ Nu ra Simón Pedro, nɛcä buya, dá ten'be ra Jesús. Nɛ madim pa'be a ra dambäjä, janangue'a bi zä dá cɛt'ä bu bi mba ma cɛt'i a ra Jesús bu mbo rá mbä't'i a rá ngu ra dambäjä. ¹⁶ Pɛ nu ra Pedro mí 'bäpu thi bu ja ra goxthi. Pɛ dá pøngä buya gue dá äp ra mate a ra mbängoxthi, janangue'a bi zä bi yɛt'ambo ra Pedro buya. ¹⁷ Nu'a ra mbängoxthi buya, gue n'da ra xisu, bi 'yɛmp'a ra Pedro:

—Nu'i ha hinga gue'e rá xädi'i nɛ ran 'yohu, bi 'yɛmbi.

Nu ra Pedro bi dɔt'a:

—Hin'na, hinga guecä, bi 'yɛna.

¹⁸ Madin täspihu ɯ yá 'yɛhe ra dambäjä nɛ yɛ policia a ra Pedro, nubɯ ja ra sibi xí 'yudi, nguetho xɛn se.

Nu ra hmumbäjä bi juqɛba ra Jesús

¹⁹ Nu ra dambäjä bi 'yänna ra Jesús to'o gätho i tenni, nɛ bi 'yänni 'be'a ním hma im ma 'bu in xänbate. ²⁰ Nu ra Jesús bi dɔ'a:

—Nugä zäi dá mam bu ja ma nijahu nɛpu ja ra danija, guɛpu zäi dim pɛti gätho ma mijudíohe. Njam'bu dá mangä bu njongui 'buh yɛ jä'i. ²¹ Nɛ ndetho guí ängui 'be'a dá mam 'bu mán xänbate. Nde'bu guí 'yän'du bi 'yøh mam hmangä. Nu'ɯ i pa'di 'be'a dá mangä ɯ, bi 'yɛna.

²² Nɛ nu'a ra Jesús 'bu mí dɔt'a ra dambäjä, nɛ nu'a n'da ra ngurpa dofui bi mbemp'a rá hmi, bi 'yɛmbi:

—Hanja ngubu gá xih ra dambäjä, bi 'yɛmbi.

²³ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nu'bu ja 'be'a dá mangä gue hingui ho, dami ma. Pɛ nu'bu nte dá mangä, hanja gní pɛgbi, bi 'yɛmbi.

24 Nu ra Anás b̄uya bi mb̄enhna ra Jesús b̄u 'b̄uħ ra Caifás, rá mi d̄amb̄aj̄ai.

Nu ra Pedro bi ḡom mah̄on'a ra Jesús

25 Ne mí 'b̄ap̄u ra Simón Pedro madín t̄aspi a. Ne an'du i 'b̄ahmb̄u:

—Ha ne'e rá x̄adi'i nu.

'Bex bin c̄oni:

—Hinga guecã, ñna.

26 Nu'a n'da rá 'ȳeħe ra d̄amb̄aj̄a b̄uya, gue dim meniui a ra 'ȳeħe xí 'yespa rá zagu ra Pedro 'b̄u mí 'ȳena da ȳan'a rá Hmu, bi 'ȳembi:

—Ñna gue'e dá nu a b̄u ja ra nuand̄at'o, bi t'ẽmp'a ra Pedro.

27 Ne bin c̄om mah̄on'a ra Pedro. 'Bex bi mbah ra tamf̄o.

Nu ra Pilato bi juq̄nba ra Jesús

28 T'uxuditho bá ts'i b̄u ja rá ngu ra Caifás a ra Jesús, ne bi ts'ix b̄u ja ra nguts'ut'abi. P̄e nu ma ngur̄pihe dȳu judíohe dȳu israelhe, him bi ȳuzeh̄e b̄u mbo nguetho ẽn ȳán t'ẽdi dín ts'on ȳá j̄a'i 'b̄u da ȳar̄p̄u ja ȳá ngu u hing ȳu judío, ne hin da zã da zi ran ts'ihme nangue ran d̄abaxjua 'b̄u xtán ȳar̄p̄u mbo.

29 Janangue'a nu ra ts'ut'abi Pilato, bi mba b̄u thi gue da zo u ȳu ȳapate, ne bi 'ȳan'du:

—'Be'a gní ȳafu a ran 'yoh̄u, bi 'ȳena.

30 Ne bi d̄a u ma ngur̄pihe:

—Nu'b̄u hin gra ts'om'b̄ai, hin xcã dã ah̄u 'b̄u, bi 'ȳen'u.

31 Ne nu ra Pilato bi 'ȳemp'a:

—Dami sixh̄u 'b̄u, ne gui juq̄nbah̄u nangue nin t'ẽdi zeh̄eh̄u, bi 'ȳena.

Ne nu ma ngur̄pihe bi d̄at'a:

—P̄e hin'ȳu man t'ẽdizehehe gue'a ga hohe n'da, bi 'ȳen'u.

32 Nu'a bi man'u bin theui a bi man a ra Jesús 'b̄u mí ma 'be'a mán d̄ate dí du a, gue da mba ma cuati b̄u ja ra pont'i. 33 Nu ra Pilato bi mbeng mah̄on'a b̄u ja ran ts'embate ne bi 'ȳanna ra Jesús:

—Nu'i ha gue'e grã hmuts'ut'abi ȳu judío, bi 'ȳembi.

34 Nu ra Jesús bi d̄at'a:

—Ha guím b̄ense 'be'a guím ma, uague n'dan'yo bi xi i nanguecã, bi 'ȳembi.

35 Nu ra Pilato bi 'ȳem b̄uya:

—Hin drã judiogã. 'Be'a gã 'ȳot'e th̄a, ngue bi dã'a ua ni mijudíohe ne ni d̄amb̄aj̄ahu.

36 Nu ra Jesús bi d̄at'a:

—Hin dãm hmuts'ut'abigã ua ja ra ximhãi. Nu'b̄u xcãm hmuts'ut'abigã ua, xtín tunhd̄u u ma j̄a'igã u bi b̄endgui 'b̄u, ne hin xtí d̄ägã ua 'b̄u. P̄e nu ma ts'edigã him bi nequi ua ja ra ximhãi a, bi 'ȳena.

37 Nu ra Pilato bi 'ȳembi mah̄on'a:

—Ha majuq̄ni grã hmuts'ut'abi 'b̄u, bi 'ȳembi.

Nu ra Jesús bi d̄at'a:

—Majuq̄ni guím ma gue drã hmuts'ut'abigã ne gue'a dãm 'b̄ucã ua ja ra ximhãi, ne gue'a ná ẽcã ua gue ga u'a majuq̄ni. Nu'u to'o in nde da b̄a'a majuq̄ni, da 'ȳomanh̄o a dím mangã u, bi 'ȳena.

38 Nu ra Pilato i ñna:

—'Be'a maha a majuq̄ni, njon da zã da b̄adi nda'a a majuq̄ni, bi 'ȳemthoho.

Bi ts'ãnba rán unbi ra Jesús

Ne nu'b̄u mí jua'a bi man ra Pilato, bi mba b̄u thi din ȳahu u ȳá ȳapate mah̄on'a, ne bi 'ȳemp'u:

—Nte mán ts'o dá t̄nbi. ³⁹Pe nu'ah_u z̄aj guí xij_u ga th̄oc'ah_u n'da ra ofádi 'b_u bi dāt' ra pa ran d̄abaxjua. Ha guín ndeh_u ga th̄oc'ah_u ni hmuts'ut'abih_u, bi 'ȳena.

⁴⁰N_e bi mb̄adi bi mbafi nts'edi _u, bi 'ȳen'na:

—Hín'na, hinga gue'a, p_e nu'a ra Barrabás, gue'a gui th̄ogahe a, bi 'ȳen'na ma nḡarpihe.

Nu ra Barrabás, n'da ra hyote a.

19

¹Nu ra Pilato bi manda dí fei a ra Jesús. ²Nu y_u dof̄ai b̄aya bi 'ȳorpa n'da ra corona gue y_u 'y_u'uini, n_e nts'edi bi huspa rá y_u ra Jesús. N_e bim p̄arba n'da ra 'b̄ot'e x̄an j̄epoi tengu dim p̄at' y_u hmuts'ut'abi. ³N_e bi den b̄aya n_e bi 'ȳenspa yá biba, bi 'ȳembi:

—Biba, grá hmuts'ut'abi y_u judío, bi 'ȳembi. N_e bi mbe'mi b̄aya ngue yá 'y_e.

⁴Bi mba b_u thi mah̄on'a a ra Pilato, bin ȳah_u ma nḡarpihe:

—Nuya ga dá ah_u na ran 'yoh_u, dami p̄ahmb̄a nte dá t̄nba n'da ran ts'o gue x_u 'ȳot' na, bi 'ȳena.

⁵Bi ts'ix b_u thi ra Jesús b̄aya, ya i hu'ts' ra corona ngue nt'ot'e y_u 'y_u'uini, n_e he ra 'b̄ot'e x̄an j̄epoi.

—I 'b̄acua na ran 'yoh_u ya, bi 'ȳen'a ra Pilato.

⁶Nu' y_u d̄amb̄aj_u n_e ma nḡarpihe 'b_u mín nu a ra Jesús, nts'edi bi mbafi, n_e x̄an ngu y_u nidi bi 'ȳena:

—Dá du, dá 'd̄om'p̄u ja ra pont'i.

Nu ra Pilato bi 'ȳemp'na b̄aya:

—Dami sizeh̄eh_u 'b_u guín nde gui cuath_u b_u ja ra pont'i, nguetho nugá hin te dá t̄nba n'da ran ts'o x_u 'ȳot' na, bi 'ȳemp'na.

⁷Nu' y_u ma nḡarpihe bi d̄ap̄aya:

—Nugáhe i jaje n'da man t'̄edihe gue da du n'da im ma tengu im ma na, nguetho bi manse guese rá Ts'unt'na Oj_u, bi 'ȳen'na.

⁸Nu'b_u mí 'ȳo a ra Pilato mí 'en'a ra Jesús gue rá Ts'unt'na Oj_u a, man'da bi zu a. ⁹N_e bi zix p̄u mbo ja ran ts'embate mah̄on'a a ra Jesús, bi 'ȳänni:

—Har_u _e majuaq̄ni guí nets'i.

P_e nu ra Jesús him bi d̄ati.

¹⁰Nu ra Pilato bi 'ȳemp'a:

—Hanja hin gní th̄arcagui. Ha hin guí p̄adi ja ma ts'edi ga cuat'a b_u ja ra pont'i, n_e ja ma ts'edi ga xoc'a b_u, bi 'ȳembi.

¹¹Nu ra Jesús bi d̄adi:

—Hín x̄tín ja ni ts'edi n_e nte s̄a gui 'ȳorque 'b_u hin xtán z̄an Oj_u 'be'a gui 'ȳorque. P_e nu' bi d̄ägä ua, man'da ja yá ts'oqui _u xinda gue'e, bi 'ȳen'a ra Jesús.

¹²N_e nub̄aya nu ra Pilato _emm_e bi hyoni 'ber_u dí hyetho a ra Jesús. P_e nu ma nḡarpihe nts'edi bi mbafi, bi 'ȳen'na:

—Nu'b_u gui hyet na, nin s̄aiui a ma hmuts'ut'abih_u ra César 'b_u. Nguetho nu'b_u 'bo'o da ma gue im hmuts'ut'abi z̄eh̄e din s̄ahmi a ra César 'b_u, bi 'ȳen'na.

¹³Nu'b_u mí 'ȳohna ra Pilato, bá si b_u thi mah̄on'a a ra Jesús b_u ja rá ngun'yu ran jūanbate magats'i, dí _emfe ma ndehe Gabata. N_e bi hyux ra Pilato b_u ja rá m̄exa ran jūanbate. ¹⁴Nu'a ra pa a, i pa ma hoqui ȳan ts'ih̄me da ts'i 'b_u bi hyats'i, nangu ran d̄abaxjua. N_e di 'b̄eh mits'na da z̄on i huxhyadi. N_e nu ra Pilato bi 'ȳemp'na ma nḡarpihe:

—Nuya 'b̄acua na ni hmuts'ut'abih_u, bi 'ȳemp'na.

15 Pɛ nts'edi bi mba ɯ:

—Dá du, dá duhma, dá 'dɔm'pɯ ja ra pont'i, bi 'yɛn'ɯ.

Nɛ nu ra Pilato bi 'yɛmp'ɯ:

—Hanja gní 'yɛɲɯ gam ma da 'dɔm'pɯ ja ra pont'i ni hmuts'ɯt'abihɯ, bi 'yɛmbi.

Pɛ nu yɯ dɔmbäjä bi dɔdi:

—Njongui 'bɛcua man'da ma hmuts'ɯt'abihe, hɔnt'a ma hmuts'ɯt'abihɯ bɯ Roma ngue ra César, bi 'yɛn'ɯ.

16 Nu ra Pilato bɯya bi 'yɔt'a bi nde yɯ mbäjä, bi manda dí cuati bɯ ja ra pont'i ra Jesús. Nɛ bi ts'ix bɯya.

Bi mba n'dɔ'mi bɯ ja ra pont'i ra Jesús

17 Nɛ bi zix yɯ dofɯi a ra Jesús bɯya, nɛ i tuzehɛ rá pont'i bɯ ní mba, da zɔm bɯ ja n'da ra nyuni t'ɛmbi Gólgota, nde da ma ra Nyuni nyaxmu. 18 Nɛ nu'bɯ mí zɔm bɯ, bi mba n'dɔ'mi ra Jesús bɯ ja ra pont'i. Bim 'bä inde rá pont'i, nɛ n'da an 'danguadi bim 'bä ɯ mi'da yɯ pont'i, bi guarpɯ ɯ mi yoho. 19 Nu ra Pilato, bi 'yɔt'a n'da ram hma bi 'yɛna: “Nuna ra Jesús ra mɛngu bɯ Nazaret, rá hmuts'ɯt'abi yɯ judío na,” bi 'yɔt'i. Nɛ nu'a ra t'ohni bi mba n'dɔ'mi bɯ ja ra pont'i. 20 Xɯn ngu ma mijudiohe dyɯ israelhe bi nu bɯya 'bɛ'a nt'ɔ't'i bɯ, nguetho mbɛ ndehnini tho bɯ. Nɛ nt'ɔ't'i nangue ma ndesɛhe ra hebreo, nɛ yɯ nde yɯ mɛngu bɯ Grecia gue ra griego, nɛ yɯ nde yɯ mɛngu bɯ Roma gue ra latin. 21 Nu'ɯ yɯ dɔmbäjä bɯya bi 'yɛmp'a ra Pilato:

—Hanja gá 'yɔt'i gue ma hmuts'ɯt'abihe. Pɛ dami hoqui da ma: “Bi manse: Nugä drá hmuts'ɯt'abi yɯ judío,” da 'yɛna, bi 'yɛn'ɯ.

22 Pɛ nu ra Pilato bi dɔt'ɯ:

—Ya nt'ɔ't'i 'bɛ'a dá ɔ't'ä, dá guet'a, bi 'yɛmthoho.

23 Nu'bɯ mí cuar bɯ ja ra pont'i ra Jesús, nu yɯ dofɯi bɯya bi gɔspa yú he, goho munts'i bin ja yú he, n'da ngu n'da yɯ dofɯi n'da n'da munts'i bi gɔx'ɯ. Pɛ nu rá pahni rá m 'bɛxɔts'e hin harɯ ma zɔte a. 24 Janangue'a bin 'yɛmzɛhe ɯ:

—Nde'bɯ ga ɔthɯ n'da ran tɔha to'o da bɔni din theui rá pahni na.

Nɛ nu'a bi man'ɯ bin theui a mán t'ɔ't'i bɯ ja rá t'ohni Ojä gue njabɯ da 'yɔt'ɯ, mí ɛna: “Bi mba ma darqui ma he, n'da a n'da munts'i bí gɔx'ɯ 'da. Pɛ nu'a mam 'bɛxɔts'e bi t'ɔt'a n'da ran tɔha to'o da gɔts'i,” mí ɛn rá t'ohni. Gue'a bi 'yɔt' yɯ dofɯi a.

25 Nuya mí 'bäpɯ ja ra pont'i rá mbe ra Jesús nɛ a rá juhue, nɛ'a ra María rá bɔmbe a ra Cleofas, nɛ'a ra María ra mɛngu bɯ Magdala a. 26 Nɛ nu'a ra Jesús 'bɯ mín nu a rá mbe, necä gue madí huɛgä, bi xi a rá mbe bɯya:

—Ma mbe i, dami 'yɛmbi ni ts'ant'ɯ nɯ ma xädi guí 'bähmi, bi 'yɛmbi.

27 Nɛ bi 'yɛngä ra Jesús bɯya:

—Dami bɛni tengu'bɯ ni mbe nɯ ma mbegä, bi 'yɛngui.

Nɛ 'bɛx dá sixä bɯ ja ma ngu bɯya, nɛ dá jamansu a.

Bi du ra Jesús

28 Nɛ nu'bɯ mí man a ra Jesús bi bɔh pɯya gue bi juah rá 'bɛfi mí mam bɯ ja rá T'ohni Ojä gue din ja. Nɛ bi 'yɛm bɯya:

—Dí tuthe, bi 'yɛna.

Nɛ'a bin theui a mán t'ɔ't'i a bi ma. 29 Nɛ mí hɔpɯ n'da ra t'ɯxaro i po ra guindät'o xɯn ju. Nu'ɯ mí 'bäpɯ bɯya bi gäpɯ ja ra guindät'o a n'da ɛna ra fanjo gue bi zinni, bi fospa rá yɔ ra xithi bɯya nɛ bi hyurpa rá nde ra Jesús da zɯ'ts'i. 30 Nu'bɯ mí zɯ'ts'a ra Jesús:

—Ya bi guah ma 'befi, bi 'yɛna.
 'Bex bin ye'mahäi rá yá, ne bi unse rá te bi du bɔya.

Bin sanba rá 'bòts'e ra Jesús

³¹ Nu ma ngɛrpihe hingui ndepe da guathoho bɔ ja yɛ pont'i ɛ yɛ ja'i 'bɔ ya xɛ hyats'i, nguetho gue'a ra pa a ya man'da tate nangue ra dɔmpɛti. Janangue'a bi t'áp ra mate ra Pilato da mba n'uacpi yú juangua gue dá du n'dihi ɛ, ne da mba ma tongui bɔya. ³² 'Bex bi mba ɛ yɛ dofai, ne bi 'uacpa yú juangua ɛ yoho mí cuarpɛ ja yú pont'i guerpɛ mí 'bäh rá pont'i ra Jesús. ³³ Pɛ nu 'bɔ mí zòm bɔ cuat'a ra Jesús, bi nu gue ya xí du, janangue'a him bi 'uacpa yú juangua a.

³⁴ Pɛ nu'a n'da ra dofai bi sanba rá 'bi'bòts'e ra Jesús a ra ts'at'ɛgui. 'Bex bi bøn ra ji ne ra dehe. ³⁵ Ne nugá gátho dá nuse 'be'a bi t'ørpa ra Jesús. Janangue'a majuaɲi na dí o't'á ya. Ne guehna dí o't'á na n'dahma da zá gui 'yɛc'yɛihɛ. ³⁶ Ne nu 'be'a gátho bin ja, bin theui a mán t'o't'i bɔ ja rá sɔcuɔ Oja gue din ja. Ne man t'o't'i: "Xinga n'da rá do'yo da mba n'uacpi," mí ɛn ra t'ohni. ³⁷ Ne man'da bi hmam bɔ ja rá T'ohni Oja, bi 'yɛna: "Nu'ɛ dí ɛpi da nu gue gue'a bi mba ma sanbi ra ts'at'ɛgui rá 'bòts'e," mí man'a ra T'ohni.

Bi t'ä'a ra Jesús

³⁸ Ne nubɔya nu ra José ra mengu bɔ Arimatea, nu'a n'da rá 'yɛc'yɛi ra Jesús, pɛ him mí ma gue mí ɛc'yɛi nguetho mí su ma ngɛrpihe, pɛ nuya bi 'yáp ran t'ɛdi ra Pilato di tongba rá ngɔc'yɛi ra Jesús bɔ ja ra pont'i da 'yägui. Ne nu 'bɔ mín t'un ran t'ɛdi ra José, bi mba bɔya ne bi tongba rá ngɔc'yɛi ra Jesús. ³⁹ Ne bá ɛh ra Nicodemo bɔya, gue gue'a xí zòm bɔ mí 'bɔh ra Jesús n'da ra xui. Ne i tu ra 'yɛthi ɛmme i yaman'u, mbe 'däte ma 'det'a kilo nan hyɛ, ma thɔspi ra mirra a ra áloes. ⁴⁰ Nu 'bɔ mí mbantpa rá ngɔc'yɛi ra Jesús ra hoc'bòt'e xɛn ho, ne bi 'yɛrpa ra 'yɛthi guerpɛ ním fɪx ra 'bòt'e, tengu zai dí øthe dyɛ judiohe 'bɔ dí ähmbe n'da ra du. ⁴¹ Ne i ja bɔ n'da ra mba'ye jombɔ ja ra pont'i xí 'dòm'ma ra Jesús, ne nubɔ häi oqui bɔ n'da ra hyádo ngue ran 'yägui, mahoqui pɛ njon ní 'yo bɔ n'da ra du. Ne jabɔ n'da ra nuandät'o bɔ rá goxthi a ra hyádo gue ran 'yägui. ⁴² Ne nu'a ra pa man'da tate thoho nangue ran dɔbaxjua ɛ ma guerpɛ da mbädi. Janangue'a bi cɛ't'a n'dihi bɔ ja ra hyádo a rá ngɔc'yɛi ra Jesús, nguetho hinga yatho bɔ.

20

Bi dɔmbɛni a ra Jesús

¹ T'ɛxuditho domingo hin ní nec ra häi nu ra María ra mengu bɔ Magdala bi zòm bɔ ja ran 'yägui. Bi nu gue xí mba njɛrni a ra xɪndo mí juax bɔ ja rá goxthi ran 'yägui. ² Bá pengui ne bán tihi, bi zòm bɔ mí 'bɔ'be ra Simón Pedro ne bi 'yɛnc'be:

—Bin jɛc ma Hmuhɛ. Ne hin dí paɲi harɛ bi thux ya, bi 'yɛnc'be.

³ Dá mbe'be bɔ ja ran 'yägui bɔya. ⁴ ɛmme dán ti'be, bin ts'ogui ts'ɛn ra Pedro, ne m'bet'o go dá sɔngá bɔ ja ra hyádo. ⁵ Dá c'a't'ä bɔ mbo dá nu hɔnt'u yɛ 'bòt'e cɛx bɔ ngue xí 'bant'i. Pɛ him 'bex dá cɛt'ä mbo. ⁶ Ne nu 'bɔ mí zòm bɔ ra Simón Pedro, 'bex bi uɛntho bɔ mbo, ne'a bi nu cɛx bɔ yɛ 'bòt'e. ⁷ Ne nu'a n'da ra 'bòt'e xí 'banba rá yá ra Jesús n'danni mí cɛts'i, ma do'mi a. ⁸ Necä dá cɛt'ä mbo bɔya, madague 'bɔ m'bet'o dá sɔngá bɔ. ⁹ Ne nu 'bɔ má nu 'be'a di ja bɔ, dá ɛc'yɛigá gue majuaɲi bi dɔmbɛni a ra Jesús. ¹⁰ Dá peng'be bɔ ma ngu'be bɔya.

Nu ra Jesús bi nequi bu mi 'bä a ra María

11 Pe nu'a ra María bi gotho bu ja rá goxthi ra hyädo ne i zoni ne di c'arpu mbo. 12 Ne bi nu yoho yám 'behni Ojä mahëts'i i he yu t'axcahe. I hupn n'da bu mí ja rá ya ra Jesús ne hupn man'da bu mí ja yú gua. 13 Ne bi xi a ra María: —Grá xisu, hanja gná zoni, bi 'yemp'a.

Ne nu ra María bi dät'u:

—Nguetho bin jhc'a ma Hmu ne hin dí pađi hapu bi thuts'i, bi 'yëna.

14 Ne nu'bu mín hannu ra María, bi nu ra Jesús i 'bäpu. Pe him mi pađi gue gue'a. 15 Nu'a ra Jesús bi 'yemp'a:

—Grá xisu, hanja gná zoni, to'o guí honi, bi 'yëmbi.

Pe nu ra María mim beñi gue gue'a ran 'yohu di jamansu ra nuandät'o. Janangue'a bi 'yëmbi:

—Nu'bu gue'e gá jüga ma Hmu, dami 'yurqui ts'u hapu gá pegui ne ga tuxä, bi 'yëmbi.

16 Ne nu ra Jesús bi ndønba rá thuhu:

—María, bi 'yëmbi.

Nu ra María 'bex bi 'bät'i xun ho buya, bi nu ne bi 'yëna:

—Raboni, nde da ma, “Xänbate i,” bi 'yëmbi.

17 Ne nu ra Jesús bi 'yëmbi:

—Pe hingui sä 'bexque gui thäcä ya nguetho di 'beh mi ts'u ga mba bu bi 'buh ma Ta. Janangue'a 'be ni mbahma bá xi u ma cuui ga pengbu bi 'buh ma Tagä, ne ahü ni Tahu a, nu'a ma Ojägä a, ne ahü ni Ojähu a, bi 'yëmbi.

18 Nu'a ra María ra mengu bu Magdala bi mba buya, ne bi xije dyu xädihe gue bi nu ra Hmu ne bi xije 'be'a bi man'a.

Nu ra Jesús bi nequi bu mí 'bu u yú xädi

19 Ne nu'bu mín de guet'a ra pa domingo, nthu'ti yú jut'i ra ngu bu dám 'buhmbe nguetho dá su ma ngarpihe, ne nu'bu má nuhe, 'bä inde bu dí 'buhmbe ra Jesús. Ne bi 'yëna:

—Daman johyahü, bi 'yënje.

20 Ne nubuya bi 'yurcahe yú 'ye gueru xi 'dømbi, ne rán zu'bøts'e gueru xín sunba ra ts'at'egui. Ne nu'bu má nuhe, dá pahmbe majuani ma Hmuhe a, ne emme dán johyahe buya. 21 Ne bi ma mahøn'a ra Jesús:

—Daman johyahü. Ne tengu tho bu i 'dac ra 'befi ma Ta dá jap yu ja'i ua ja ra ximhäi da bađi, nguthogä dí 'da ahü ra 'befi gui jafu yu ja'i ua ja ra ximhäi da bađi, bi 'yënje.

22 Ne nu'bu mí jua a bi man na, bi huigähe ran dahi n'da ngu n'dagähe buya.

—Dami hyamhbu rá Hogandahi Ojä, bi 'yënje. 23 Nu'a to'o di päh yú mbui nangué yú ts'oqui, i ja nin t'ëdihü gui xihmbu ma punbi a. Pe nu'a hin di päh yú mbui nangué yú ts'oqui, i ja nin t'ëdihü gui xihmbu him ma punbi a, bi 'yënje.

Bi hyaxanjuani a ra Tomás

24 Pe nu ra Tomás gue'a i t'ëmbi ra Go a, n'da ma mixädihe, njo'o bu 'bu mí nequi ra Jesús. 25 M'bejua buya dá xihmbe ra Tomás:

—Nugähe dá nuhe ra Hmu.

Pe nu ra Tomás bi 'yëna:

—Pe nugä dí ëna him majuani a guí xijü hinda hont'bu gan nuse hapu bim fospa yu clavo yú 'ye, ne ga fospa ma saha hapu bim fox yu clavo ne ga fot ma 'ye bu ja rá 'bi'bøts'e, sä ga ëc'yei 'bu, bi 'yënje.

²⁶ Nu 'b_u mí dät'an hya_o pa b_uya däm petihe mahøn'a. Ne'a ra Tomás. Ne nthu't'i y_u jut'i tengu mam'bet'o, p_e xø bi nequi b_u ra Jesús mahøn'a, bim 'bä inde b_u dí 'b_uhmbe.

—Daman johyahu, bi 'y_enje mahøn'a.

²⁷ Nu'a ra Jesús b_uya bi xi a ra Tomás:

—Dami fos' ni saha ua bim foscä y_u clavo ne guin nu ma 'y_e, ne bá 'uqt ni 'y_e gui fo'ts'ua ja ma 'bøts'e. O guí ξ na him majuani p_e dami 'y_ec'y_ei, bi 'y_em_i.

²⁸ Nu ra Tomás bi 'y_emp'a:

—Ma Hmu i, ma Oj_a i, bi 'y_ena.

²⁹ Nu'a ra Jesús bi 'y_emp'a:

—Tomás, guí ξ c'y_ei ya nguetho ya gá nugui. P_e nu'u to da 'y_ec'y_eigui 'b_u nte ní nu, man'da dí j_ap Oj_a u, bi 'y_em_i.

'Bep_u án t'o't' na ra søcuq

³⁰ P_e nu'u y_u hyonya nt'øt'e dá nuhe bi 'yøt' ra Jesús, hinga gätho dá o't'ä ua ja ra søcuq. ³¹ P_e hønt'u 'da dá o't'ä dí ja ahu gui 'y_ec'y_ei_u gue majuani ra Cristo a ra Jesús rá Ts'unt'u Oj_a a. Ne nu'b_u gue'a gui 'y_ec'y_ei_u din 'da ahu ra 'da'yote maz_ai.

21

Bi nequi ra Jesús b_u ndenthe

¹ M'bejua b_uya dá nuhe ra Jesús mahøn'a, bi jaje dá p_ahmbe man'da x_un ho b_u ja ra d_adehe Tiberias, n'dat'a ra d_adehe Galilea. Ne ga xi ahu gätho bin ja. ² M_in 'y_ohe ra Simón Pedro ne ra Tomás i t'_em_i ra Go, ne ra Natanael ra mengu b_u Caná ra x_equi Galilea, ne man 'yohugä yä ts'unt'u gä'be ra Zebedeo, ne mí yoho ma mixädihe. ³ Ne nub_uya bi 'y_enje ra Simón Pedro:

—Nugä ga mba na 'bahuq, bi 'y_enje.

—Ga mbähä 'b_u, dá ξ mfe.

Dá mbähmbe b_uya 'bex dá huhe n'da ma mbosahe. P_e gätho ra xui nte dá thehe y_u huq. ⁴ Ne nu'b_u mí hyax b_uya mí 'bäp_u ndenthe a ra Jesús. P_e nugähe him 'bexque dá p_ahmbe gue gue'a. ⁵ Bi 'y_enje ra Jesús:

—Gy_u ts'unt'u_u, ha nte gá thehu y_u huq.

—Hin'na, dá ξ mfe.

⁶ Nu ra Jesús bi 'y_enje b_uya:

—P_e dami 'yent ni xit'ah_u b_u ja rán 'y_ei ra mbosa, ne 'bex gui thehu b_uya.

Dá øthe a bi xije ra Jesús, ne ξ mme x_un ngu dá thehe y_u huq, him mí s_a ga j_axhe ra xit'ä. ⁷ Ne nugä gue madi hu ξ gä ra Jesús, dá ξ mp'a ra Pedro:

—Guehn_u ma Hmu_u nu.

Nu'b_u mí 'yøh ra Simón Pedro gue gue'a ra Hmu a, 'bex bi hye rá he nguetho xí mbøgue. Ne bin säcp_u ja ra mbosa gue bi zøn'a n'dihi b_u i 'bäh ra Jesús. ⁸ P_e nuje dá coh_mbe b_u ja ra mbosa, z_un jante dá sømhbe b_u ndenthe nguetho dí jut'ähe ra xit'ä ne yup_u y_u huq. Ne hinga yatho ndenthe, mb_e n'da c_iento metro. ⁹ Ne nu'b_u mí zøm b_u ndenthe ra mbosa mí huhe, dá nuhe n'da ra sibi i zø b_u, ne n'da ra huq i oxp_u ja y_u despi, ne mí oxp_u ra hme. ¹⁰ Ne nu ra Jesús bi 'y_enje:

—Bá c_u 'da ni huq_u x_a thehu.

¹¹ Nu ra Simón Pedro b_uya, bi mba bá jut'a ra xit'ä b_u ja ra häi i yuh y_u huq, n'da c_iento ne yote ma 'de'ma hyu y_u huq x_un ndoho. P_e hin hap_u bi xet'a ra xit'ä. ¹² Nu ra Jesús bi xije:

—Ba ξ hm_u dan sihm_ehu, bi 'y_enje.

Pe xínga n'daje xca änhde to'o a, nguetho dá p̄ahmbe gue gue'a ma Hmuhe.

¹³ Ne bi mba b̄u z̄o ra sibi a ra Jesús bi hyac ra hme, ne bi 'daje, ne ra huä.

¹⁴ Ne ná hyundj dá nuhe ra Jesús b̄aya gue bin 'yuse, gue' b̄u go mí d̄amb̄eni b̄u ja rán 'yägüi.

Iyqui ra Jesús a ra Simón Pedro

¹⁵ Nu' b̄u mán niyq̄he, nu ra Jesús bi 'yemp'a ra Simón Pedro:

—Simón rá ts'ant' u i ra Jonás, ha man'da guí numanhogui xinda guehya 'da. Nu ra Pedro bi 'yemp'a:

—Hq̄ha ma Hmu i, guí p̄adi gue dí numanho i.

Nu ra Jesús bi 'yemb̄ b̄aya:

—Dami 'uñ̄ u ma t' u d̄e'yo, nangue mam hmangä guí x̄anba ȳu j̄a' i i eç'yeigui.

¹⁶ Ná yondj x̄o bi 'yemp'a:

—Simón rá ts'ant' u i ra Jonás, ha majuañi guí numanhogui.

—Hq̄ha ma Hmu i, guí p̄adi gue dí numanho i, bi 'yembi.

Ne nu ra Jesús bi 'yemp'a:

—Dami f̄ah ma d̄e'yo 'b̄u.

¹⁷ Ne ná hyundj b̄aya bi 'yembi:

—Simón rá ts'ant' u i ra Jonás, ha guí numanhogui, bi 'yembi.

Ne bi du rá mb̄ai ra Pedro, nguetho ya ná hyundj bi 'yän' b̄u i numanho. Ne bi d̄ati:

—Ma Hmu i, gätho guí p̄adi, guí p̄adi dí numanho i.

Ne nu ra Jesús bi 'yembi mahøn'a:

—Dami 'uñ̄ u ma z̄u d̄e'yo dadí huçcä. ¹⁸ Nu' b̄u gmín ts'ant' u z̄aj gán 'yose høn̄b̄u go hap̄u guñ̄ nde guí mba, ne guí tuzeh̄e rá ngat' i ni foho. Pe nu' b̄u gán d̄aç'yei guí ñ̄ng ni 'ye ne n'dan'yo da tut' i i, ne da zix' i i hap̄u hin guñ̄ nde guí mba, bi 'yembi.

¹⁹ Guehna bi man ra Jesús, gue da bah̄ ra Pedro 'be'a nín d̄ate da nu a, ne gue'a dí 'yudi x̄an hotho Oj̄a. Ne nu ra Jesús bi 'yemp'a ra Pedro mahøn'a:

—Dami tengui guí thoc'a ma 'befigä, bi 'yembi.

Bi t'än'na ra Jesús nangue a ra Xuua

²⁰ Ne nu' b̄u mí d̄u'mi bi d̄en b̄aya bi nyegui, bi nugä gue nequi dí tet' i, guecä madí huçgä ra Jesús, ngue 'darp̄u xtä hu'be b̄u ja ra m̄exa 'b̄u mán sihmehe gue' b̄u má änni to'o di d̄ä a. ²¹ Ne nu'a ra Pedro 'b̄u mín nugui dí tet' i, bi 'yän'na ra Jesús:

—Ma Hmu i, 'be'a nín d̄ate xin da nu na ra Xuua, bi 'yembi.

²² Nu ra Jesús bi d̄ati:

—Nu' b̄u ma pähä di 'b̄utho ua gue' b̄u go dá s̄ocä mahøn'a, hin ni 'befi guí 'yängui. Pe nu'a ni 'befi guí tengui guí thoc'a ma 'befi, bi t' embi.

²³ Pe janangue'a mi manse ȳu 'yec'yei gue ñ̄jam' b̄u ga tugä. Pe hinga ngub̄u bi man ra Jesús, pe bi 'yēna: “Nu' b̄u ma pähä di 'b̄utho ua gue' b̄u go dá s̄ocä mahøn'a, hin ni 'befi guí 'yängui,” xí 'yemp'a.

²⁴ Guecä rá xädigä gue bi man ra Jesús, ne guecä xin dí o't' na ra s̄ocua 'be'a dá nu gue majuañi bin ja. Ne di p̄ahmbe majuañi na dí o't' ä ya. ²⁵ Ne x̄an ngu mí da ȳan t'öt'e bi 'yot'a ra Jesús. Pe nu' b̄u gätho xca o't' ä, hinga x̄ot'a gätho xt̄in ja ua ja ra ximhäi 'b̄u. Ne h̄ont'a dí xi ah̄u ya.

HECHOS

Yán t'òt'e yá 'báihũ ra Jesucristo

Bi man ra Jesús ba çh rá Hogandqhi Oja

¹ Nu'i Teófilo, rá mbædi ra søcuç dá o't'a'i mám'bet'o, dá xi'i gátho bi 'yòt' ra Jesús nu'bũ mi ðæmp' rá 'bæfi. Nε dá xi'a'i gátho ngue bi ma 'bũ mín xänbate. ² Nε dá xi'a'i gátho bi 'yòt'a ra Jesús asta gue'bũ mi mba mahçts'i. Nε nu'bũ mi 'bũcuu ja ra häi, nu rá Hogandqhi Oja bi xih ra Jesús 'be'a da xih yá 'báihũ gue da 'yòt'e. Nu'ũ yá 'báihũ, gue'ũ yũn 'yohũ bi huanh ra Jesús ngue man yá xádi ¼. ³ Nu ra Jesús bi nu ran unbi nε bi du. Nε gátho nyote pa 'bũ mí ndants'i mahøn'a, bin 'yuse bũ 'bũh yá 'báihũ, ja'bũ bi hnu, ja'bũ hin'na. Nε bi 'yuti xũn ngu yũn t'òt'e guerpũ bi nde da façi gue i 'bũi. Nε bi xi'ũ nangue rá 'bæfi i òt' Oja ua ja ra ximhäi, nε 'berpũ dí manda Oja ¼ gátho dim 'bũi.

⁴ Nu'bũ mím 'bũhmbũ yá 'báihũ mahøn'a a ra Jesús, nε bin sihmehũ, bi xi'ũ da ðømp'ũ Jerusalén 'be'a bi ma majuqni rá Ta gue ba çhe. Nε çn'a ra Jesús:

—Ya xcá 'yòhmbũ dá mangä mam'bet'o ngue ba pẽnh Oja rá Hogandqhi.

⁵ Nu'a ra Xuua bi 'yòt'ahũ ran xixyç nangue ra dehe thoho, pε mi ts'ũtho ya ga 'da ahũ rá Hogandqhi Oja, bi 'yçn'a ra Jesús.

Bi ndex mahçts'i ra Jesús

⁶ Nu'bũ mim peti ¼, bi 'yänni:

—Ma Hmu ahe, Hague guehya yũ pa jabũya gui 'yòt'e din ja ma ts'edi zehẽhũ mahøn'a, dyũ israelhũ.

⁷ Bi dq'a ra Jesús:

—Hingui sä gui paħmbũ nda'a ní pa xũn zãn ma Tahũ da 'yòt'a 'be'a gátho da 'yòzhe. Hin ní 'bæfihũ gui paħmbũ. ⁸ Pε nu'bũ bá çh rá Hogandqhi Oja, nε gam 'bũhmbũ, din ja ni ts'edihũ. Nε nu'bũ bin ja, gui xihmbũ yũ ja'ĩ ua ra dqhniini Jerusalén nanguecä, nε gátho ua ra häi Judea, nerpũ ra häi Samaria, nε gátho na ngũni ra ximhäi.

⁹ Nu'bũ mi gua'a man ra Jesús bi mba mahçts'i. Nu yá 'báihũ bi nu nu'bũ mi ndex mahçts'i. Nε n'da ra güi bi go'mi nε him bi nu yá 'báihũ mahøn'a. ¹⁰ Nε mi 'bäpũ, mi ndòts' mahçts'i, 'bex mi 'bähmbũ yoho yãm 'bẽhni Oja mahçts'i, i he yũ t'axca pahni. ¹¹ Nε bi 'yçmbi:

—Nu'ahũ gyũ menguhũ Galilea, hanja gni 'bähmbũ ua ya nε gni ndòs'hũ mahçts'i. Nu ra Jesús bi ndex ua gui 'bähmbũ, nε tengutho bũ á ndets'e, ngutho 'bũ bá çah mahøn'a, nε guet'a ra Jesús a.

Bi thahn'na ra Matías rá m poniui ra Judas

¹² Nu yá 'báihũ ra Jesús bi nexpũ ja ra nyuni Olivos bũya, bi mba bũ ra hnini Jerusalén, nε hinga yatho, ndehniini. ¹³ Nε nu'bũ mi yærpũ ja ra hnini bi ndexpũ n'da ra cuarto magçts'i guerpũ i 'bũ'ũ. Gue'ũ i 'bũrpũ ¼, ra Pedro, nε ra Xuua, nε ra Jacobo, nε ra Andrés, nε ra Felipe, nε ra Tomás, nε ra Bartolomé, nε ra Mateo, nε ra Jacobo rá ts'ant'ũ ra Alfeo, nε ra Simón gue t'ẽmbi ra Zelote, nε ra Judas rán 'yohũ ra Jacobo. ¹⁴ Gátho ya 'darpũ bim peti nε zai min yãhũ Oja. Nε bi zørpũ 'da yũ xisu nε ra María rá mbe ra Jesús, nε'ũ yãn 'yohũ ra Jesús.

¹⁵ 'Darpũ madím peti ¼ n'da ciẽnto nε 'däte njã'ĩ. Nε nu'ũ yũ pa'ũ bi ndants'a ra Pedro nε bi 'yçnã:

16 —Ma cu ah_u nangue ra Cristo, nu rá Hogandāhi Ojā maya'bu bi jap'a ra David da 'yo't' ra sōcuā, ne bi ma 'be'a da 'yōt' ra Judas, nguetho mí pā Ojā 'be'a da 'yōt'a. Gue'a ra Judas ngue bi dā'a ra Jesús nu'bu mi fent'i. Ne gue'a bin ja nguetho gātho 'be'a mán t'o't'i bu rá m hman Ojā din ja. 17 'Dat'a ra 'befi dá øthe ra Judas nguetho ra Jesús bi huahn'na ra Judas tengu bu á huancāhe. 18 Ne bi thān'a n'da ra hāi nangue'a í mbā'a ra Jesús. Nu'bu mi zohāi ra Judas, bi nepe hāi, ne bi fōh rá foho, ne bi bōni gātho yá xēfo. 19 Gātho yu jā'i mí 'bap_u Jerusalén bi 'yode 'be'a bin ja. Jananjabu bi mba ma huti ra hāi ngue yá nde'u, Acéldama, gue nde da ma bim fām bu ra ji. 20 Nguetho nt'o't'i bu ja rá sōcuā ra Salmos:

Din hāitho ra hāi

ne njon dim 'bap_u,

ne nt'o't'i ngue n'dan'yo da hyān rá 'befi mi ja xtá 'yōt'a.

21 Janangue'a jatho ga huahnd_u a dam pēhmbe. Jatho ga huahnd_u n'da rá m poniui ra Judas, gue'a n'da madí hyānje gātho yu pa mí 'bāhmbe ra Hmu, ra Jesús. 22 Ne ga huahnd_u n'da bi nu 'bu mi xixyāba ra Jesús a ra Xuua, ne madí hyānje gātho yu pa dām 'bāhmbe ra Jesús, gue'bu go mí mba mahēts'i, bi nu, nguetho n'dat'a ga mamhbe ngue bi ndants' mahōn'a ra Jesús 'bu mi du, bi 'yēn'a ra Pedro.

23 Ne nubāya bi ndōnba yá thuhu to'o da thahni, gue yoho yu'n 'yoh_u bi hndōni. Nu'a n'da ra José Barsabás ne í Justo, ne nu'a man'da ra Matías. 24 Ne nu'u yu jā'i bin yāh_u ra Hmu bāya, ne bi 'yēna:

—Ma Hmu ahe, guí pāp_u yá mbūi gātho, dami 'yurcahe ya yoho nda'a xcá huahni. 25 Nu'a ga camhbe ra 'befi ngue ma 'bāigāhe ra Jesucristo, ngue'a xtá 'yōt'a ra Judas. Nguetho xí 'uep_u ja rá 'befi nangue rá ts'oqui, bi mba da nu'a rán sāui da nu, bi 'yēm 'bu min yāh_u Ojā.

26 Nu yu 'yēc'yēi bāya bi 'yōt'e tengu'bu n'da ran tāha, ngue nde da bā'u nda'a bi nde Ojā. Bi bōni gue gue'a ra Matías. Ne nu yu 'yēc'yēi bāya bi huanh ra Matías, ne bi gomhbu yá 'befi u 'de'ma'da yá 'bāih_u ra Cristo.

2

Bi zōh rá Hogandāhi Ojā

1 Pe guexta'a di thoqui dim peti gātho yu 'yēc'yēi, din ja'a mí tō'mi, gue bá penh Ojā a rá Hogandāhi, ne bin theui n'da ra dāmpeti mí sānba Ojā u yu israel, t'ēmbi Pentecostés. 2 'Dahmantho bi zōp_u di hī, tengu'bu n'da ra ndōnthī gue bí 'yēh mahēts'i a. Ne nu'a ní hī bu, bi yus'p_u ja ra ngu guerp_u mi hu'u. 3 Bi nequi tengu yu t'usibi ne 'da'i ts'u bi zox yá yā yu jā'i n'da ngu n'da u mi 'bap_u. 4 Ngue n'da ngu n'da mi 'bap_u, gātho bin t'un rá Hogandāhi Ojā, ne bi hāt ra ts'edi xan ho u. Ne bi mbūdi 'dahma 'dan'yo bu án yā'u n'da ngu n'da'u nangue rá ts'edi rá Hogandāhi Ojā in 'yoh_u.

5 Ne nu'u yu pa'u bi zōm bu Jerusalén u yu judío, da 'yōt'a ra dāmpeti mí xi Ojā maya'bu, ngue bá nexp_u gātho yu hāi ua ja ra ximhāi. 6 Ne nu'bu mi 'yō'a di hī u yu jā'i, bim peti bu, ne n'da ngu n'da u bi zō'u yu 'yēc'yēi nangue yá ndese, ne him bi zā bi bēni ha bin ja. 7 Ne bi hyonya thoho ne him bi bādi 'be'a nam bōni, ne bin 'yēmb zēhe u:

—Hague án zā bin ja bu, bin 'yēmp'u. Ha hinga gue'u yu mēngu bu Galilea gātho i yā ua ya. 8 Hanja sā i sij_u ma ndesch_u n'da ngu n'daj_u. 9 Ne nuju n'da'a n'danni bá nexh_u, ne 'daj_u, 'bu'i 'da bá nexp_u Partia, nep_u Media, nep_u Elam, nep_u Mesopotamia, nep_u Judea, nep_u Capadocia, nep_u Ponto, nep_u ra hāi Asia.

10 Nεpυ Frigia, nεpυ Panfilia, nεpυ ra hāi Egipto, nεpυ ra hāi Africa jom bu Cirene. Nε nu'u mi'da yυ romanos υ, madague'bu gātho yυ judío υ, nε nu mi'da υ gue εc'yei tengugahu dyυ judío hu, nε 'buh mi'da bá nεxpυ Creta, nεpυ Arabia.

11 Nε dí ohmbu i mam ma ndehυ nanguε yán t'ot'e gue i ot' rá ts'edi Oja, bin 'yεmp'υ.

12 Nε gātho madi hyonya thoho, nε hingui pādi 'be'a da bεni. Nε n'da ngu n'da bi manse υ:

—'Be'a ní mba na in ja ya.

13 Pε nu'υ mi'da bi ma:

—Iti υ.

Bi zoh yυ ja'i ra Pedro

14 Nε nu ra Pedro buya 'darpu mí 'bāhmbu υ mi 'dε'ma'da yú 'bāihυ ra Cristo, nε nts'edi bin ya, bi 'yεna:

—N'yohυ ahυ dyυ judío hu nε gātho ahυ guí 'bāhmbu ua Jerusalén, dami 'yohmbu xun ho 'be'a ga xi ahυ ya. 15 Nuje hin dí itihe tengu guím bεmhbu, nguetho ja guto ya. 16 Pε nuna guehna gue bin ja ya, gue'a bi man ra Joel rá pōngahyā Oja, bi 'yεna:

17 Din ja bu n'da ra pa ba εhe, εn Oja,

gue ga pεn'nahυ ma Hogandāhi gātho nangu yυ ja'i 'bucua ja ra ximhāi.

Nε nu'υ ni ts'ant'ahυ nε ni t'ixuhυ dim pōngahyā.

Nε ni ts'ant'ahυ da nu'υ yan t'uti tengu yυ t'i

nε ni dāc'yeihυ da 'ui yυ t'i.

18 Nu'bu bin ja, nu'υ ma 'yεhe, yan 'yohυ nε yυ xisu, ga pεnpā ma Hogandāhi υ, nε dim pōngahyā nanguεcā.

19 Nε ga uh yυ hmεpya bu magāts'i,

nεpυ ja ra hāi, yυ hmεpya ra ji, nε ra sibi nε ra 'bifi.

20 Nε nu'a ra hyadi ya hin din ja rán nεqui,

nε ra zana xtan theni tengu ra ji.

M'bet'o nja bu din ja, m'bejua da zōn ra pa dua εh ra Hmu mahεts'i,

nε nu'a ra pa a, nuixte thoho nε nts'utho 'be'a din ja.

21 Nε nu'a ra pa dua εhe, din ja gue hōnt'a to'o xí mba't'a ra Hmu da yan Oja a.

Ngubυ bi 'yo't'a ra Joel 'bu maya'bu, bi 'yεn'a ra Pedro.

22 Nu ra Pedro xō bi 'yεmp'υ mahōn'a:

—N'yohυ ahυ dyυ israelhυ, dami 'yohmbu ma nde. Dí m angā nanguε ra Jesús ra mengu Nazaret. Oja bi japi ngue bi 'yot' yan t'ot'e nuixte nanguε rá ts'edi Oja, nε yυ hyonya nt'ot'e, nε yυ hmεpya, guεpυ da zā guí pāhmbu ngue Oja bi ze'a. 23 Nε maya'bu Oja mi pādi 'be'a gá 'yōpahu rá Ts'ant'υ. Nε Oja mi sānni gue gá cuathu bu ja n'da ra pont'i nanguε yú 'yε yυ tonto, nε gá hyohυ.

24 Pε nu'a Oja bi xox 'bu mí du, nε bi hyācua ran dāte, nguetho hin'yυ rá ts'edi ran dāte xtan zā xtan zāp'ma ra Jesús. 25 Nguetho bi man ra David gue 'be'a da nu ra Jesús, 'bu mí 'yεna:

Nugā thocua thoho dí nugā Oja bu ja ma hmi.

Nε di 'dac ra ts'edi, jananguε'a njon da zā di 'uegagui.

26 Jananguε'a i hu ma mbui, nε dadín johya 'bu dí m angā nanguε'a.

Nε nu'bu din sunya ma ja'i bu ja ran 'yāgui, dí tōp'ma ran ho da t'ōrcagui.

27 Nguetho hin gui hyεgā ma te da gorυ guεpυ o'υ xun du,

Nε hin gui japi da 'ya ma ngōc'yei, guecā, ni Hoga t'uhngui.

28 Nε gá 'yurqui 'bεpυ dām 'buhmi mazāi mahōn'a,

nε nu'i gui jaqui ngue din ja ran johya ma mbui nu'bu dá nut'a ni hmi,

bi 'yɛn ra Pedro tengu bi man ra David.

²⁹ Nε xø bi 'yɛn'a ra Pedro:

—N'yohu ahu, da zä ga xi ahu majuani nanguε ma ngurpa mbombøtahu ra David mi 'bui maya'bu, him bi manse nanguεse 'be'a da t'ørpe, nguetho bi du, ne guexta'a i o bu rán 'yägui i ja ua dí 'buhmbu. ³⁰ Pε nu ra David bim pøngahyá 'bu mí man na, ne mí pädí majuani 'be'a bi xi'a Ojä, gue n'da rám bom'бето ra David din ts'ut'abi nanguε yu israël tengu ra David, ne guehna ra Cristo na. ³¹ Nε mí pah ra David 'be'a din ja, jananguε'a bi ma nanguε da ndants' mahøn'a ra Cristo, ne hin da ts'opu nidu rá te, ne xín da 'ya rá ngøc'yei a. ³² Nguethna ra Jesús, Ojä bi xox 'bu mí du, ne nu'a dí pahmbe majuani gätho gahe, ne dí mamhbe nguetho dá nuhe 'be'a bi t'ørpe. ³³ Ojä bi xots'i ne bi zixpu ja rá ts'edi, ne bi un'na rá Hogandahi tengu xi man Ojä, jananguε'a bi 'dacähe buya. Gue'a rá Hogandahi i øt'e 'be'a gätho guin nuhu ya, ne guí øhmbu ya. ³⁴ Nguetho ra David him bi ndex mahøts'i, pε gue'a im manse a:

Nu'a ra Hmu bi xi'a ma Hmu:

“Dami hyucua ja ma ts'edi,

³⁵ asta gue'bu ga tåhui man sæiui,”

bi 'yɛn'a ra David, bi 'yɛn'a ra Pedro.

³⁶ Nε xø bi 'yɛna:

—Gätho ahu ma mí israël ahu, gui pahmbu ya majuani bi jap Ojä dim hmu a gá cuathu bu ja ra pont'i, ne guehna ra Jesús, ne gui pahmbu gue bi huan Ojä a, bi 'yɛn'a ra Pedro.

³⁷ Nu'bu mí 'yøh yu ja'i 'be'a bi man'a ra Pedro, εmme bi du yú mbui, 'bu mí 'yøde gue rá Ts'ant'u Ojä a xí hyo. Nε bi t'än'na ra Pedro ne yün 'yohu:

—Man 'yohu ahu, 'be'a da zä ga øthe ya, εn'u.

³⁸ Nu ra Pedro bi dätí:

—Gui päh nin 'yomfɛnihu nanguε ran ts'o, ne gan xixyahu n'da ngu n'da ahu nanguε rá thuhu ra Jesucristo. Nε din ja ra punbi ni ts'oquihu, ne di 'da ahu rá Hogandahi Ojä. ³⁹ Nguetho bi man Ojä di 'da ahu ran t'unni gue'a rá Hogandahi Ojä, ne ni t'uhnihu din t'unni, ne gätho u hønbu go haru i 'bui din t'unni, gue hønt'a go to'o da zohn'na Ojä ra Hmu, bi 'yɛn'a ra Pedro.

⁴⁰ Nε nu ra Pedro man'da xun ngu bi xifi ne bi hecui, ne bi 'yɛmbi:

—Damin yamhbu nanguε'a ran unbi da nu'u yu ts'om'bäi i 'bucua ya, bi 'yɛn'a ra Pedro.

⁴¹ Nε gätho to'o bi 'yømanho a bi man ra Pedro bi mba ma xixyabi. Nu ra pa gue bi man ra Pedro, mbe hyu mahuahi yu ja'i bi 'yɛc'yei. ⁴² Nε nu'u bi thocta'a bi xänba yú 'bäihu ra Cristo u, ne bi hyu yú mbui nguetho 'da'angu im bɛni. Ne thocua thoho bim peti gue din yahu Ojä, ne da zi ra xecahme, ngue bi bɛn rán däte ra Hmu.

Yám 'bui u mbudi bi 'yɛc'yei

⁴³ Gätho yu ja'i bi numansu Ojä ne εmme bi hyonya thoho 'be'a bin ja nanguε yan t'øt'e nuixte ne yu hmɛpya bi 'yøt' yú 'bäihu ra Cristo. ⁴⁴ Nε gätho gue bi 'yɛc'yei n'dat'a in numanho n'da ngu n'da, ne nu'a 'be'a mí pɛ'ts'i n'da ngu n'da, 'da nan gomthoho. ⁴⁵ Nε nu'bu n'da mí honi 'be'a madí 'bɛdi, nu'a man'da buya bi mbä 'be'a mí pɛ'ts'i, bi un'na buya. ⁴⁶ Nε mpa 'bu mpa 'bu madím peti bu ja ra danija. Nε nu'bu xun sihme, bin sänbi bi mba bu ja yú ngu yú mi'yɛc'yehu, ne bin johya yú mbui, ne 'dat'a im bɛni. ⁴⁷ Nε bi 'yɛspa Ojä, ne bi hnumansu nanguε gätho yu ja'i. Nε nu Ojä bi japi n'dapa ngu n'dapa i cørpə ja rá ts'edi mí da yu ja'i, gue bi zin'u.

3

Bi zā ra dogua

¹ N'da ra pa 'bū hyunde, gue'a ra ora 'bū nzāi mí yāhū Ojā yū jā'i, bi mba bū ra dānijā ra Pedro nē ra Xuua. ² Mi 'būpū n'da ran 'yohū ra dogua gue'bū go mim 'būi. Nē nzāi bi thuxpū ja rá goxthi ra dānijā. Nu ra goxthi t'ēmbi mahotho. Nu ran 'yohū da 'yāp yūn t'unni yū jā'i i thopū mbo. ³ Nuna, nu 'bū min nu ra Pedro nē'a ra Xuua ní mba bū ja ra dānijā, bi 'yāp ran t'unni. ⁴ Nu ra Pedro n'youi ra Xuua, nu 'bū min nu i hupū, bi 'yēmbi:

—Hyandgā'be.

⁵ Nu ra dogua bi hyant'ū, mi tō'mi da hyāni 'be'a di un'dū. ⁶ Pē nu ra Pedro bi 'yēmbi:

—Xīng ra t'axi xīng ra c'axt'i dí hāgā, pē nu'a i jagui dadí 'da'a'i. Nangue rá ts'edi ra Jesucristo mēngu bū Nazaret, damí ndants'i nē gan 'yo, bi 'yēmbi.

⁷ Nu ra Pedro bi bēntpa rán 'yēi, bi xots'i. 'Bex bin hāts'edi rá gua, nē rá hyudi xīngua. ⁸ Nē n'da sāgui thoho bi 'yōt' 'bū mi ndants'i nē bin 'yo. Nē'a bi yathū bū ja ra dānijā, sāgui nē 'yo, nē ēspa Ojā. ⁹ Gātho yū jā'i bi nu ran 'yohū ngue bin 'yo nē bi 'yēspa Ojā. ¹⁰ Nē mi pādi gue nu'a mi hupū ja ra goxthi mahotho bū ja ra dānijā mi āh ra mbeti. Nē gātho bi hyonya thoho 'be'a bin ja ran 'yohū.

Nu ra Pedro im mam bū ja ra ngun'yu t'ēmbi Salomón

¹¹ Nu'a mi dogua hingui nde da hyē'a ra Pedro nē ra Xuua, nē bá epū xān ngu yū jā'i guerpū ja ra ngun'yu mi 'bā ū, t'ēmbi Salomón, nē madí hyonya tho'ū.

¹² Nu 'bū mí hyant'ū yū jā'i a ra Pedro, bi 'yēmbi:

—N'yohū ahū dyū israelhū, hanja gadí hyonya thohū nanguehna ra dogua, nē hanja gní hyandgā'be. Ha guí ēmhū gue ma ts'edis'e'be nē man hosē'be gue xtá jap'be bin 'yo na. ¹³ Hin'na maha, pē ga xi ahū hague bin ja. N'dat'a Ojā gue mí ēspa man bom bōtāhū ra Abraham nē ra Isaac nē ra Jacob, bi zixpū mahēts'i a rá Ts'ant'ū, nē bi un rá ts'edi. N'dat'a ra Jesús gue gá dāhū bū ja rá hmi ra Pilato nē gá cōmhū bū. Nu ra Pilato mim ma xtá mba nthēgui. ¹⁴ Pē nu'ehū gá cōmhū n'da xān ho, nē gue'a rá Thahni Ojā a. Nē gá 'yāhmbū n'da ra hyodu da soc'ahū. ¹⁵ Nē gá mamhū gue da mba ntho ra Hmu gue di un ra te. Pē Ojā bi xoxpū 'bū'ū xān du, gue'a dá nuhe nē dadín juānhde. ¹⁶ Bi zā na ran 'yohū nguetho bi 'yēc'yēi ra Jesús. Nē guehna ran 'yohū guín nuhū ya, nē guí pāhmbū to'o na.

¹⁷ Pē nuya, n'yohū ahū, dí pācā ngue hin gmí pāhmbū 'be'a xcá 'yōthū 'bū gmí hyohū ra Jesús, nē ximangutho ni ngūrpīhū. ¹⁸ Pē Ojā bi japi bin ja 'be'a gātho bi ma maya'bū, gue bi man yū pōngahyā nangue ran ūnbi bi nu ra Cristo rá Thahni Ojā. ¹⁹ Janangue'a nuya, damí pāh nin 'yomfēnihū nē guí dāp ni mbūihū Ojā. Nē nu Ojā būya da zā da duc'a ni ts'oquihū nē di 'da ahū ran johya ni mbūihū. ²⁰ Nē nu Ojā ba penhua mahōn'a ra Jesús nē gue'a ra Cristo xa ts'ānni di jācuahū. ²¹ Nu ra Jesús jatho da gopū mahēts'i jague'bū da zōn ra pa da mba ma hoqui gātho ua ja ra ximhāi, tengu bi man Ojā maya'bū, nangue yú nde yú hoga pōngahyā. ²² Pē bi 'yēnsē a ra Moisés: "Nu'a ra Hmu ma Ojāhū, da zānna n'da rām 'behni ngue gue'a nin 'yohūhū tengugā. Damí 'yōhmbū 'be'a gātho da man'a. ²³ Nē din ja, hōnt'a go to'o má jā'i hin da 'yōmanho a, da mba ma 'ueque nangue yá t'āhni Ojā, nē da mba ma 'bēpi rá te," bi 'yēn'a ra Moisés.

²⁴ Nē majūāni, gātho bi man yú pōngahyā Ojā gue'bū mí man ra Samuel nē gātho mi'da yū pōngahyā m'bejua mí 'būi, gātho bi ma 'be'a gātho da 'yōt' Ojā, nē gue'ū dí nuhū yū pa jābūya. ²⁵ Guejū dyām bom'betojū yú pōngahyā Ojā, nē

ndeꝝ Oꝓa ga comhbꝝ rán hogui bi 'yørpa ma ngørpa bøtahꝝ nu'bu mi t'emp'a ra Abraham: "Nangue n'da nim bom'betto dim 'buh niya'bu, dí mba ma jãpi gãtho yu jã 'i guecua ja ra häi," bi t'emp'a. ²⁶Janangue'a nu'bu mi xoxa Oꝓa ra Ts'ant'u gue bi du, m'bet'o thoho bá penhua dí 'buhmbꝝ, ngue nde di 'uegahꝝ n'da ngu n'dajꝝ nangue ma ts'oquihꝝ, bi 'yẽn'a ra Pedro.

4

Pa ma juꝓnbi ra Pedro ne ra Xuua

¹Nu'bu mi xãnba yu jã'i ra Pedro ne ra Xuua, bá eh yu mbãja ne'u yu hmu bu ja rá ðãnjã yu judío, ne yu saduceos. ²Nu'u emme bin cue u, nguetho bi xãnba yu jã'i gue bi ndants'a ra Jesús bu 'bu'u xan du. ³Nu'u bi bent'a ra Pedro ne ra Xuua, ne bi got'a fãdi, jague'bu mi hyats'i bi juꝓnbi, nguetho xan de 'bu mi got'i. ⁴Pe xan ngu u xí 'yøh ram hma bi ma, bi 'yẽc'yẽi. Mbe i jua'i cat'a mahuahi yan 'yohu ngue bi 'yẽc'yẽi.

⁵Nu'bu mi hyats'i bim peti bu Jerusalén yu ngørpa mbãja ne yu ðac'yẽi ne yu xãnbate niã. ⁶Mi 'buꝓu ra Anás ra ðãmbãja a, ne ra Caifás, ne ra Xuua, ne ra Alejandro, ne gãtho mi'da yú meni ra ðãmbãja, bim peti ngue di juꝓnba ra Pedro ne ra Xuua. ⁷Ne bi manda da ts'ispa ra Pedro ne ra Xuua, ne bim 'bãꝓu ja yú hmi ne bi 'yãnni:

—'Be'a má ts'edi o gue to'o rán t'ẽdi ngue xcá 'yøt'ui na.

⁸Nu ra Pedro buya n'youi xan ngu rá ts'edi rá Hogandahi Oꝓa, bi 'yẽmbi:
—Gyú ngørpihu yu jã'i ne gyu ðac'yẽihꝝ dyu jã'i israelhu. ⁹Ha guí ãngahe nam pa ya nangue ran ho bi t'ørpa na ran 'yohu, ne Hague nja bi zã na ran 'yohu ngue mi u. ¹⁰Nu'bu majuani guí ãngahe, guí 'yøhmbꝝ ya, ne gãtho ma mi'israelhu, ngue nangue rá ts'edi ra Jesucristo, gue'a í zã ín 'yo na ran 'yohu ya. Gue'a ra Jesús ra mengu bu Nazaret, gue gá cuathu bu ja ra pont'i, ne nu Oꝓa bi xoxꝓu 'bu'u xan du. ¹¹Guehna ra Jesús hin gá nde gá pãhmbꝝ, ngue tengu'bu gyu gãdohu gá samhbu n'da ra do. Pe nuya Oꝓa bi japi ngue tengu'bu n'da ra do man'da mahyonidã bu pa nthøe ra nguãdo. ¹²Njo'o man'da da zã di pø'a n'da hinda hønt'a ra Jesús. Nguetho him bi zãn Oꝓa man'da ra ts'edi ua ja ra ximhäi gue da zã di pøju, hinda hønt'a ra Jesús, bi 'yẽn'a ra Pedro.

¹³Ne madi hyonya thoho u yu juꝓnbate 'bu mí bãdi him bi zu din yãhu ra Pedro ne ra Xuua, gue mí pãdi him bin xãdi. Pe bi bẽm buya, bin 'yohu ra Jesús ra Pedro ne ra Xuua. ¹⁴Ne nu'bu min nu ran 'yohu xí zã gue mi 'buhmbꝝ u, hin'yu 'be'a man'da sã da xifi. ¹⁵Ne bi mbehn bu thi u yoho n'da zu ora, ngue nde din 'yãn'du 'be'a da zã da 'yørpe. ¹⁶Ne bin 'yãn'du:

—'Be'a sã ga øthu nangue yan 'yohu, nguetho majuani n'da ran t'øt'e nuixte bi 'yøt'u. Ne gãtho 'bucua Jerusalén i pãdi, hingui sã ga cømhbu. ¹⁷Pe guehma nde'bu ga suhmbu n'dahma njon da xifi nangue ra Jesús, gue him man'da di thoc ram hma bu 'buh yu jã'i, bi 'yẽn'u.

¹⁸Bi zohn mahøn'a u, bi xih pøya, gue him man'dandã da ma, xín da xãnba yu jã'i nangue ra Jesús. ¹⁹Bi ðah ra Pedro ne ra Xuua, bi 'yẽmbi:

—'Be'a go guím bẽnsehꝝ ngue i nde Oꝓa ga øt'be, ha gue'a guím mamhbꝝ o gue'a man Oꝓa ga øt'be. ²⁰Nguetho jatho ga mamhbe 'be'a xtã nuhe ne 'be'a xtã øhmbe, bi 'yẽn'u.

²¹Nu'bu man'da mi ðãmhyã u, bi hyegui nguetho him mi tñi 'be'a dí unba u. Nu'u i supi din cue yu jã'i 'bu xti unba ra Pedro ne ra Xuua, nguetho gãtho yu jã'i mí øspa Oꝓa nangue'a xín ja. ²²Nguetho nu ran 'yohu mi ponga nyote njeya mi pẽ'ts'i, ngue bi t'ørpa ran t'øt'e nuixte, gue bi zã.

Nu yu 'yεc'yεi bi 'yāp Ojā hin din su

²³ Nu'bu mi theh ra Pedro ne ra Xuua, bá epu gueru mi 'buh yu 'yεc'yεi. Ne bi xifi gātho xí xi' u yu mbājä ne yu daç'yεi. ²⁴ Nu'u, nu'bu mí 'yode, bi zo Ojä, n'dat'a im beñi, ne bi 'yεn'u:

—Ma Ojä ahe, gue gra Hmu, gá 'yot' mahεts'i ne cua ja ra häi ne ra dejā ne gātho u i jabu. ²⁵ Ne nu ní Hogandāhi bi beñba mam bombotahe ra David, ni 'yεhe, 'bu mí 'yεna:

Hanja nín 'yo'ts'u yu jā'i gue hingui ten'na Ojä, ne im beñ'u gue him majuañi.

²⁶ Yú hmuts'ut'abi yu häi ya bi du'mi bi zā bi dūmp' ra sui.

Ne yu ts'ut'abi bim peti

din sahmbu ra Hmu Ojä ne ra Cristo rá Thahni Ojä,

bi 'yεn'a ra David.

²⁷ Nguetho majuañi bim peti ua ja ra hnini ra Herodes, ne ra Poncio Pilato, ne yu jā'i ngue hing yu judío, ne ma mi'israelhe, ne bi zuh ni hoga Ts'unt'u Jesús, gue'a gá huahni. ²⁸ Nu'u bi 'yot'u gātho 'be'a xcá sän mam'bet'o gue bin ja.

²⁹ Nuya ma Hmu ahe, damí nu'u gue nde di unje, ne damí 'daje ni ts'edi, ni 'yεhεgāhe, ga huthe ran zambui ga mamhbe nim hma. ³⁰ Ne ga uthe yu jā'i ni ts'edi gue da zā'u yan zāman'u. Ne gui 'yut yan t'ot'e nuixte ne yu hmεpya nange ni Hoga ts'unt'u ra Jesús, bi 'yεm 'bu min yāhu Ojä u.

³¹ Ne nu'bu mí jua'a bin yāhu Ojä, nu ra ngu gueru xim peti bin huñi, ne gātho u man'da bi hyā yú ts'edi nange rá Hogandāhi Ojä. Ne gātho yu 'yεc'yεi bi hyut'an zambui, bi mamp'a rá m hman Ojä.

Bi gohmi 'be'a gātho mi ja

³² Gātho yu 'yεc'yεi i 'bui tengu n'danjā'i tho, 'dat'a i ot'e, 'dat'a im beñi. Xinga n'da bi ma gue jase yú mbeti, ne gātho 'be'a mi ja mi cohmi. ³³ Ne nu yú 'bāihu ra Cristo, nu'bu mí thoqui bi ma gue bi ndants'a ra Hmu Jesús 'bu mi du, ne bi jap Ojä bin ja rá ts'edi yám hma, ne xan ngu rá mate Ojä bin t'un'ndu n'da ngu n'da u. ³⁴ Gātho yu 'yεc'yεi nte madi 'bedi 'be'a gātho mi honi, nguetho xan ngu ni mbā yú häi o gue yú ngu mí ja, ne bi un ra mbeti yú 'bāihu ra Cristo. ³⁵ Ne nu'u bi darpa u to'o di 'be a da hyoni. ³⁶ Ne gue'a bi 'yot'a n'da ra 'yεc'yεi, ra José na, ra mengu Chipre, rá 'yu ra Leví, pe nu'u yú 'bāihu ra Cristo bi zänba man'da rá thuhu gue dí Bernabé, nde da ma i hurpa rá mbui n'da. ³⁷ Ne gue'a bi 'yot'e, bi mbā n'da rá huahí mi ja, ne bá hā ra mbeti, ne bi dā bu 'buh yú 'bāihu ra Cristo, ngue di un'du nte mi ja.

5

Rá ts'oqui ra Ananías ne ra Safira

¹ Pe nu'a man'da ra 'yεc'yεi i Ananías mi 'bupu, ne rá xisu, bi mbā yú häi. Nu'a rá xisu ra Safira a. ² Ne bi gon'i ts'u ra mbeti ne 'dat'a bi be mmi rá xisu. Ne bá hac made ra mbeti, bi gāpu 'bu'u yú 'bāihu ra Cristo. ³ Pe nu ra Pedro bi 'yεmp'a:

—Nu'i grá Ananías, hanja guí cu't' ni mbui ra zjthu, ra Satanás, gue di 'bep'i'i guí xih ra fehni rá Hogandāhi Ojä, ngue gá hyaç'i ts'u ra mbeti guí pä ni häi.

⁴ Nu'bu hin xquí pä ni häi, ha hin xquí cohmi gue ni mbeti zεhe. Ne nu'i gá pä ni häi, ha hinga gue ni 'befizεhe xquí 'yot'e nange ni mbeti. Hanja ngubu guím beñi. Hinga gue'u yan 'yohu gá xih ra fehni, pegue Ojä gá xih ra fehni, bi 'yεn'a ra Pedro.

⁵ Ne nu'bu mí 'yò'a ra Ananías 'be'a bi man'a ra Pedro, 'bex bi du. Ne gátho to'o bi 'yòde nangu'e'a emme bin ja ra mbidi yá mbai u. ⁶ Nu'u yan 'yohu mi 'bapu bi ndants'i, bi mbant'a ra ánima Ananías, bi duts'i, bi 'yágui.

⁷ Ne nu'bu mi tho'i ts'u nhyu ora, bi zøh ra Safira, rá xisu ra Ananías, ne him mi paði 'be'a bi thogui. ⁸ Nu ra Pedro bi 'yän'na ra xisu:

—Xiqui hangu guí páui ni häi, tengu man ni ndø, bi 'yən'a ra Pedro.

—Haha nguba rá muui, bi 'yenthø ra Safira.

⁹ Nu ra Pedro bi 'yemp'a buya:

—Hanja 'dat'a gá bemi, hanja sä gá cøn rá Hogandahi Oja. Nuya 'bäcua ja ra goxthi u gue bá äc'a ni ndø, ne'e da dux'a ya, bi 'yembi.

¹⁰ Ne 'bex bi yørpu ja rá gua ra Pedro, ne bi du. Bi yat'u yan 'yohu, bi nu, ya xi du, ne bi duts'i, ne bi 'yágui, 'darpø thoho bi 'youi rá ndø. ¹¹ Ne emme bi mbidi gátho u yan 'yəc'yeyi, ne'u gátho mi'da bi 'yøde bi mbidi.

Xan ngu yan t'øt'e nuixte bi 'yøt' yá 'bäihü ra Cristo

¹² Xan ngu yan hmerpa, ne yan t'øt'e nuixte bi 'yøt' yá 'bäihü ra Cristo bu 'buh ya ja'i. Ne gátho madim peti bu ja ra danija gueru t'emi rá ngun'yu ra Salomón, ne 'dat'a im ben'u. ¹³ Ne nu'u mi'da u gue hingui ec'yeyi, bi zu din uans'hü yan 'yəc'yeyi, ne bi hnumansu yan 'yəc'yeyi. ¹⁴ Pe man'da man'da xan ngu bi 'yəc'yeyi ra Hmu, yan 'yohu ne yan xisu. ¹⁵ Ne nangu'e bi 'yøt' yan t'øt'e nuixte yá 'bäihü ra Cristo, jananjabu i ts'oru ja 'yu yan hyenni gueru da tho'u, i oxpu ja yá t'ots'i ne yá fidi. Ne nu'bu da thoru rá xudi ra Pedro da yäni. ¹⁶ Ne xan ngu bi bøm bu ja yan hnini gueru hän bu Jerusalén, bi mba bu Jerusalén, bi zix'u yan zäman'u, ne'u min 'yohu yan zithu. Gátho bi zä.

Ra Pedro ne ra Xuua bi hnuman'u

¹⁷ Janangu'e'a yan dämbäjä ne gátho min 'yohu, nu'u embi yan saduceos, emme bin ja yan ts'eya yá mbai u. ¹⁸ Janangu'e'a bi bent'u yá 'bäihü ra Cristo ne bi got'a fädi. ¹⁹ Pe nu'a n'da ram 'behni bi 'yeh mahets'i 'bu min xui, bi xocua ra jut'i yan ofädi ne bi zixpu thi. Ne bi xifi:

²⁰ —Ní mba, damam 'bähmbu bu ja ra danija, dami xihmbu yan ja'i gátho nangu'e ram 'bui ma'da'yo, bi 'yena.

²¹ Nu'u, nu'bu mí 'yøh na, bi yarpu ja ra danija 'bu mi t'uxuditho, ne bi xänba yan ja'i.

Ne nu'bu mí peti yan hmumbäjä bu ja n'da ra ngu, ne'u min 'yohu, ne madin zohni yan ngurpi ne yá dac'yeyi yan israel, ne sä bi mbenpu fädi yan asmayo gue ba si yá 'bäihü ra Cristo. ²² Pe nu'bu mi zøm bu ja ra fädi yan asmayo, njom bi dím bu u. Bi mbeng mahøn'a bu bí 'buh yan hmumbäjä, ²³ ne bi 'yembi:

—Dá tøm'be ra goxthi xø man thø't'i thoho ne yan mbädi mi 'bäpu thi ja ra goxthi. Ne nu'bu ma xoc'be, njo'o to'o dá tøm'be bu mbo, bi 'yən'u.

²⁴ Ne nu'bu mi 'yø'a rá hmu yan mbädi bu ja ra danija, ne yan hmumbäjä, bi hyonya thoho. Emme bi du yá mbai: “Hapu maha nín se'a øt'u,” din 'yemp'u.

²⁵ 'Bex bi zøn'a n'da, bi xifi:

—Nu'u yan 'yohu gá cothu fädi bí 'bäpu ja ra danija ya, ne i xänba u yan ja'i, bi t'emp'u.

²⁶ Ne bi mba rá hmu yan mbädi buya, ne in 'yohu yan mbädi. Ne xø bá si yá 'bäihü ra Cristo, ne him bi unbi, nguetho mí su xtí mba ma bat'ado. ²⁷ Ne nu'bu bá ts'i bu ja ra junta, bi 'yän yan t'änni a ra hmumbäjä. Bi 'yemp'u:

28 —Ha hin dá hec'ahú gue hin gui xánbahú yú jà'i nangue ra Jesús. Pè hin guí òhmbú 'bè'a dá mangähe. Nuya gátho yú jà'i 'bucua Jerusalén i pàh ram hma guí mamhbú. Ha guí ònje go ma ts'oquihe bi du ra Jesús.

29 Nu'a ra Pedro ne'ú mi'da yán 'yohú bi dąti:

—Jatho ga øthe 'bè'a i xije Ojå xinda gue i xije yú jà'i. 30 Nu Ojå gue bi dąnde ma ngurpa bõtahú, bi xox'a ra Jesús, nu'a gue'a gá yohú 'bú gmí cuathú bú ja ra za. 31 Pè Ojå bi zixpú bi gonhui rá ts'edi, ngue dim hmu ne dim pørpate. Ne da japi di pàh yú mbúi yú jà'i israel ne di punba yú ts'oqui. 32 Ne nugähe dí mamhbe majuąni nanguéhna. Ne'a rá Hogandąhi Ojå im ma majuąni nanguéhna. Ne nu Ojå bi un rá Hogandąhi to'o gátho bi 'yęc'yei, gue da bąse gue majuąni a, bi 'yęn'a ra Pedro.

33 Ne nu'bú mí 'yø'ú hupú, ę mme bi de ra cue, ne min nde xtá hyo ú. 34 Pè bi ndants'a n'da ran 'yohú mi hupú ja ra junta, nuna n'da ra fariseo rá thuhu ra Gamaliel. Gue'a n'da ra xánbate yún t'ędi yú judío. Ne gátho yú jà'i in numansu a. Nu'a bi manda da ts'ixpú thi n'da zú ora ú i pa ma juąnbi. 35 Ne bi 'yęna:

—N'yohú ahú, dýn israelhú, dami jamansu 'bè'a guí ørpahú ya yún 'yohú.

36 Nguetho hin ę huą maya'bú bi ndants'a n'da ran 'yohú ra Teudas, mi ęna mi jase rá ts'edi. Ne xún ngu yú jà'i bi dęnni, mbę goho ciento. Ne nte dá ørpahú pè bi tho, ne gátho mi tenni bin 'uęxt'i 'da'a n'danni bi mba. 37 M'bejua býa, bi ndants'a ra Judas ra mengu ra hái Galilea. Nu yú pa bin ja ra pede bin tet'i 'da yú jà'i. Pè ne'a bi mba ntho, ne gátho mi tenni bin 'uęxt'i. 38 Janangue'a dí xi ahú, dami hyęhmbú ya yún 'yohú, nguetho nu'bú rá ts'edi zehę gue ra 'bęfi i øt'e, da mba ma juadi 'bú. 39 Pè nu'bú rá 'bęfi Ojå i øt'e, hingui sá gui hecpahú. Nu'bú guí ęna guí hecpahú, gan sühmbú Ojå 'bú, bi 'yęn'a ra Gamaliel.

40 Nu'ú, bi 'yømanho 'bè'a bi man ra Gamaliel, ne nu'bú mí xifi da yut'a mbo mahøn'a yú 'báihú ra Cristo, bi mba m'bei, ne bi xi'ú hin din xánbate nangue ra Jesús, ne bi hyetho býa. 41 Nu'bú mí bøm bú ja ra junta ú, bin johya yú mbúi, nguetho ya bi nu ran únbi nangue ra Jesús. 42 Ne xínga n'da ra pa mí ęt'i gue him mi mamp'a ra hogam hma nangue ra Jesucristo, ne bi xánba yú jà'i nubú ja rá dąnijå yú judío, nepú ja yú ngu.

6

Bi thahni yoto má 'yohú ngue dim fąxte

1 Nu'ú yú pa ú man'da xún ngu bi 'yęc'yei. Nu'ú 'da býa gue i yå ra griego, bi dę'mi bi zú'ú i yå ra hebreo, i ęna hingui pa ma peti xún ho ú 'da yú menguhú, gue yú xisu xún du yú ndø, gue 'bú pa ma dat'i yún ts'ihme n'da pa ngu n'da pa. 2 Nu'ú 'de'mayoho yú 'báihú ra Cristo bi ma gue dim peti yú 'yęc'yei býa, ne bi xifi:

—Hingui sá yoho ga øt'ähe, hingui sá ga thoqui ga unhde yún ts'ihme yú jà'i, nguetho jatho ga mamhbe rá m Hman Ojå. 3 Janangue'a ma zú cu ahú nangue ra Cristo, dami huahndú 'da gue gue'ahú yoto yú hogan'yohú gue i há ra ts'edi xún ho nangue rá Hogandąhi Ojå in 'yohú, ne xún ho yún 'yomfęni, di darpa yún ts'ihme yú jà'i ngue nte i ja. 4 Pè nugähe ga thoje dan yåhe Ojå ne ga mamhbe rá m Hman Ojå.

5 Ne gátho ú gue madi peti bú, bi 'yømanho 'bè'a bi man'ú yú 'báihú ra Cristo. Ne bi than'na ra Esteban, n'da ran 'yohú ę mme ęc'yei xún ho ne in 'youi xún ho rá Hogandąhi Ojå. Ne bi than'na ra Felipe, ne ra Prócoro, ne ra Nicanor, ne ra Timón, ne ra Parmenas, ne ra Nicolás, nu'a mí tenba yú t'ęc'yei yú judío 'bú hin ní 'yęc'yei ra Cristo, nu'a bá nexpú ja ra hnini Antioquía. 6 Ne gátho bi ts'ixpú

'buh yá 'bäihü ra Cristo. Ne nu'ü bi gäspara yá 'ye yá yá ü büya, ne bin yáhu Oja ngue da mbäx'ü nangué ra 'befi bin t'un'dü.

7 Ne man'da man'da bi hman ráam hman Oja, janangué'a man'da xän ngu yu ja'i bü Jerusalén bi 'yéc'yéi. Né'ü yu mbäjä bü ja yá nijä yu judío, xän ngu bi 'yéc'yéi ne bi denni.

Bi fent'a ra Esteban

8 Nuna ra Esteban, xän ngu ráam fäts'i Oja bi unni ne rá ts'edi, ne bi 'yöt' yän t'öt'e nüxte ne yu hmépya nangué rá ts'edi Oja bü 'buh yu ja'i. 9 Pé nu'ü 'da yän 'yohü bi dü'mi bin junthü ra Esteban, gue'ü i pa bü ja n'da rá nijä yu judío guerpü i pa yu ja'i min 'yêhe, né'ü 'da yu mengu bü ra häi Cirene, népü ja ra hnini Alejandria, népü ja ra häi Cilicia, ne 'da yu mengu bü ra häi Asia, gätho bin junthü ra Esteban. 10 Pé him bi zä bi dáp'a ra Esteban, nguetho xän ngu rán 'yomfëni mi ja, ngue mi yá con rá ts'edi rá Hogandähi Oja. 11 Janangué'a nt'ägui thoho bi 'bep'i 'da da man ra fehni, da 'yëna: "Dá øhmbe a bi ma, bi c'aman'ü ra Moisés gue bi 'dac man t'ëdihü, ne bi c'aman'ü Oja," bi t'ëmp'ü 'da. 12 Bi parpa yu ja'i büya, ne yu dác'yéi, ne yu xänbate nijä, bi fent'a ra Esteban ne bi ts'ixpü bi ja ra junta nguerpü i ja rán juänbate yu hmumbäjä. 13 Né bi mbanthoni 'da da man yu fehni, ne bi 'yëna:

—Hingui ε'ts'a ní c'aman'ü na ra dänijä né'ü yán t'ëdi ra Moisés. 14 Nguetho dá øhmbe bi man na ran 'yohü, bi 'yëna: "Nu ra Jesús ra mengu Nazaret da xo't' ra dänijä ne di päh yän t'öt'e gue bi xijü ra Moisés," bi 'yëna na ra Esteban, sä bi 'yë'n'ü.

15 Gätho mi hupü ja ra junta bi hyand ra Esteban, ne bi nu ngue majuqani in 'youi xän ngu rá ts'edi Oja.

7

Din juqñ ra Esteban

1 Nu'a ra dambäjä bi 'yän'na ra Esteban:

—Ha majuqani 'be'a si'a ya.

2 Nu ra Esteban bi dadi:

—N'yohü ahü, gyü ta ahü, dami 'yøhmbe yu 'bü majuqani guécä dí øt'ä a i sicä. Nu'a Oja nüxte thoho bin yäui ma ngarpa bøtahü ra Abraham, nu'bü mí 'büpü Mesopotamia, ne hin ní mba bü ra häi Harán. 3 Oja bi xifi: "Dami pøngua ni häi, ne gui socua ni mení, ne gua epü n'da ra häi ga ut'a'i," bi 'yëmbi. 4 Janangué'a bi bøm bü ra häi Mesopotamia, ne i t'ëmbi Caldea, ne bim 'büpü ra häi Harán. Nu'bü ya bi du rá ta, bi népü Harán ne Oja bá si ua ja ra häi dí 'bøhmbe yu. 5 Pé nu ra Abraham hinga gue'a ra ora bi xi Oja di un'na ra häi, xinga n'da xequi da ma gue rá häi zêhe. Pé majuqani bi xifi dí un ra häi gue da gomhbü yám bom'бето. Nu'bü mi xifi, män jo'o yá t'ühni ra Abraham.

6 Nu'a Oja bi 'yëmbi: "Nu nim bom'бето ban 'yêhe bü n'danni ra häi, ne da mba ma ünbi goho ciento njeya." 7 Né xø bi 'yëmbi: "Nugä ga ünba ü yu ja'i 'büpü ja ra häi guerpü din 'yêhe, ne m'bejua büya nu'ü ba pøm bü guerpü min 'yêhe, ne ba çcua ja ra häi, ne guécua da dändegui," bi 'yëna Oja. 8 Oja bi 'yöt'ui ran hoqui ra Abraham, nu rá hmépya a gue da mba nthequi rá xifani, né'ü yá xifani yá ts'ünt'ü. Bin jabü 'bü mim 'büh ra Isaac rá ts'ünt'ü ra Abraham, ná hyaço pa bi mba nthequi rá xifani. Né nu'bü min dän'yohü ra Isaac, bim 'büh ra Jacob rá ts'ünt'ü, ne nu'bü min te ra Jacob bim 'bü'i 'de'mayoho yá ts'ünt'ü, nu'ü gue'ü ma ngarpa bøtahü ü, bi 'yë'n'a ra Esteban.

⁹ Nε xø bi 'yεna:

—Nu'a n'da rá ts'unt'ε ra Jacob, ra José a. Nε nu yán 'yohε ra José bi seyabi, nε bi mbä. Nε nu'a to'o bi däi bi zixpε ja ra häi Egipto. Pε Ojå min 'youi ra José.

¹⁰ Nu Ojå bi zeh ra José nangue gätho yεn εnbi bi nu, nε bi un rām fäts'i nε bi un rán 'yomfεni xεn ho. Nε nu'a ra Faraón, ra hmuts'εt'abi bε ja ra häi Egipto, bi numanho a ra José, nε bi japi di manda gätho ra häi bε nεpε ja rá ngu.

¹¹ Nε bin ja n'da ra dεthu bε gätho ra häi Egipto, nεpε ra häi Canaán, nε nu yε jå'i bi nu ran εnbi nguetho xø ma hin'yε 'bε'a da zi ma bøtahε bε mi 'bεpε. ¹² Nε nu bε mi 'yøh ra Jacob gue mi pa m'bε'ts'i bε 'bε'a da ts'i bε ja ra häi Egipto, bi mbεn'dε 'da yú ts'unt'ε, gue'ε ma bøtahε ε. ¹³ Nε nu bε mi mba mahøn'a yán 'yohε, guexta'a him mi pā'a ra José. Nu ra José bi 'yεmp'ε: “Dadín 'yohε.” Nε nu'a ra José bi xi'a ra Faraón gue gue'ε yán 'yohε ε. ¹⁴ Nu ra José bεya bi ma din zohni rá ta, ra Jacob, nε gätho ná ngu mi 'bεpε ja rá ngu, gue i jua'i hyæte ma'dε'ma cεt'anjå'i. ¹⁵ Janangue'a nu ra Jacob bi mba bε ja ra häi Egipto nε bi du bε. Nε'ε yú ts'unt'ε mam bombøtahε bá tu bε ε. ¹⁶ Pε nu'ε, him bá t'äpε, pε bi thuxpε Siquem nubε ra häi mí 'bεi, nε bi t'äpε ja n'da ra jådo. Nu ra jådo gue'a bi dån'a ra Abraham gue bi mbä yú ts'unt'ε ra Hamor, ra mεngu Siquem.

¹⁷ Nu bε mi ts'εtho da hyän yε pa tengu bi xi Ojå ra Abraham, gue di un rá häi yám bom'βeto, εmme bin xand yε jå'i bεya, gue ma mi'israelhε, nubε ja ra häi Egipto. ¹⁸ Nε nubεya bi ndants' man'da ra Faraón bε Egipto, nguetho gätho ní huti yε Faraón yε ts'εt'abi Egipto. Nε nuna man'da ra Faraón him mí pāh ra José. ¹⁹ Janangue'a bi εcpi nε bi εnba ε mam bombøtahε. Nε bi manda da mba ma bεnbi gätho yú ts'unt'ε a ra pa dim 'bεi, gue da du, nguetho in ndepe him man'da dín xand yε jå'i israel. ²⁰ Nu'ε yε pa'ε bim 'bε'a ra Moisés. Nu'a, n'da ra t'εhni madi nεqui dín hocjå'i, nε mi numanho Ojå. Nhyuzna bi jamansu rá ta nε rá mbe bε ja yú nguse. ²¹ Pε nu bε mi thø'n'a thi ra 'uere Moisés, nu rá t'ixu ra Faraón bi dñi. Nε bi zini nε bi tede tengu bε ε rá t'εhni zεhε. ²² Nu'a ra Moisés bεya gätho mi sänbi 'bε'a mí pāh yε mεngu Egipto. Nε gätho i pømanho 'bε'a mi ma, nε xεn ngu mi sä da 'yøt'e.

²³ Nε nu bε mi mbe'ts'a nyote njεya, bi bεni da mba bí zεngua hapε madím pεh yú mεnguhε gue yε jå'i israel. ²⁴ Nu'a n'da ε, bi nu ran εnbi ngue bi εnba n'da ra jå'i egipto. Nu bε mi nu'a ra Moisés, bi yäni, bi cospa ra pengui bi hyo ngue bi du ra jå'i egipto. ²⁵ Nu ra Moisés mim bεni gue mi pā'ε yε jå'i israel 'bε'a da 'yøt' Ojå, gue ra Moisés da yän'ε, di japi him man da nu ran εnbi. Pε him mi pā'ε yε jå'i. ²⁶ Man'da pa bεya bi nu mahøn'a ra Moisés gue bin tuhni yoho yεn 'yohε israel, nε nu ra Moisés bi zä bi hocua yú mbεi, bi 'yεmbi: “N'yohε aui gadín cuui, 'bε'a guí εnui a guí øt'ui gadín sεhmi,” bi 'yεmbi. ²⁷ Pε nu'a gue mi ja rá ts'oqui bin cεe, nε bi ndøn'na ra Moisés, bi 'yεmp'a: “Ha i ja nin t'εdi gui hegä'be, to'o bi xi'i gan ts'εt'abi ngue gui hogä'be. ²⁸ Ha guí εna gui hyogui tengu bε gmi hyo ra mεngu Egipto man de,” bi 'yεmbi. ²⁹ Nu ra Moisés nu bε mi 'yøde 'bε'a bi man'a ran 'yohε, bi 'dagui, bi mba bε 'danguadi ra häi Madián. Nε mí 'bεpε tengu bε nam 'bε'ε yε 'dan'yo jå'i, nε guerpε ja bim 'bεpε yoho yú ts'unt'ε.

³⁰ Nε nu bε mi tho'a nyote njεya ngue mi 'bεpε, bi nεqui n'da rām 'bεhni Ojå mahεts'i bε ja ra t'εza mi zø ra sibi, nubε ja ra εhäi, jombε ra t'øhø t'εmbi Sinai. ³¹ Nu bε mún nu ra Moisés, madi hyonya thoho, bi mba bi hyän'i ts'ε bε ja ra t'εza εna da nu 'bε'a i ja bε. Bi 'yørpε rá nde ra Hmu mahεts'i bεya, ³² bi 'yεmbi: “Nugä drå Ojå gue i thānde ni ngεrpε mbombøtahε. Nugä dra Ojå gue i thānde ra Abraham, nε ra Isaac, nε ra Jacob,” bi 'yεmbi. Pε nu ra Moisés bi

fet'i ne bin su, him bi hyanzambai gue xpi hyandi. ³³ Nu'a ra Hmu bi 'yεmbi: "Dami c'oc ni thixfani nguetho nuua gui 'bāi, xan ho ua, ngue ya di 'bācā ua," bi 'yεn Ojā. ³⁴ Ne xō bi 'yεn Ojā: "Dá nu ma t'uhni 'bapra ra hāi Egipto ngue i pa ma anbi. Ne dá oca yá hmbafi u. Bá εcā ya gue ga japi da thegui. Ne nuya gui mba ba Egipto," bi 'yεn Ojā, bi t'εmp'a ra Moisés, bi 'yεn'a ra Esteban.

³⁵ Nu ra Esteban xō bi xi' u ya juanbate mahon'a, bi 'yεna:

—Guehna ra Moisés bi ts' u 'bā mí 'yεna xti hecua yoho yan 'yoh u ma mi'israelhu, ne bi t'εmbi: "Ha i ja nin t'εdi gui hegā'be, to'o bi xi'i gan ts'at'abi." Guehna ra Moisés, Ojā bi mbenpu ngue din ts'at'abi nangue yu jā'i israel, ne bi japi bi mba nthegui. Ne nu'a 'be'a bi 'yot'a ra Moisés, bi 'yot'e nangue rām 'behni Ojā mahets'i bi nequi bu, nu'bu mi de ra t'aza. ³⁶ Nuna ra Moisés bi 'yot' yan t'ot'e nuixte ne yu hmerpya nubū ja ra hāi Egipto. M'bejua buya bi gacpu thi yu jā'i bu ja ra hāi Egipto, nepu ja ra thenga de ja bi 'yot'a n'da ran t'ot'e nuixte, nepu ma'ueni nguere bin 'yo yote nje ya yu jā'i. ³⁷ Guehna ra Moisés bi xih yu jā'i israel: "Ojā da huan'nah n'da ra pongahya gueru 'buh nin 'yohuhu, tengutho bu bi huancā. Nu'a jatho gui 'yohmbu 'be'a da man'a," bi 'yεna, bi 'yεn'a ra Esteban.

³⁸ Nu ra Moisés gue'a bi bin 'yohu yu jā'i bu ma'ueni. Ne nubū ja rá yā ra t'ohō Sinaí bin yaui rām 'behni Ojā mahets'i, 'bu mi gopu ja rán dui ra t'ohō mam bombotahu. Ne bi hyanba rām hman Ojā ra Moisés gue njam'bu da guadi, ne gue'a bi thogahu a ya.

³⁹ Pe nu' u mam bombotahu him bi nde bi 'yεc'yei a ra Moisés, him bi nde bi denni xan ho, pe bi numan'atho ne bi goh yá mbai, mím bεm bu Egipto. ⁴⁰ Nu' u bi 'yεmp'a ra Aarón, ra hmumbājā: "Dami 'yorcahe 'da yu oja da zixcahu. Nguetho hin dí pahmbe 'be'a bi ja a ra Moisés gue bá jagāhe bu ja ra hāi Egipto," bi 'yεn' u. ⁴¹ Nu' u bi 'yot'a n'da ra t'undani buya, εmbi yá oja, ne bi hyo yan dani ne bi mbōx yá 'bōts'e. Ne madin johya a bi 'yot'e nangue yá 'yεc. ⁴² Pe nu Ojā bi 'uegue nangue' u, ne bi hyεgui da dānde ra hyadi, ra zāna, ne yu sō, nguetho nt'ot'i bu ja rá sōcua yu pongahya:

Pe hanja hinga guecā gá pōscahu 'bu gmí hyohu yan dani 'bu gmí 'buhmbu nyote nje ya bu ma'ueni, i εn Ojā, bi 'yεn' u yu pongahya.

⁴³ Pe hinga guecā gá thāndegahu pe guá tuhu n'da ra ngu'bōt'e gueru gá thāndehu a gá sänba zεhe rá thuhu, gá εmfu ra Moloc.

Ne guá tuhu n'da rá hmite ra sō gá 'yεmb zεhehu ra oja Renfán, ngue gá nde gá thānde zεhehu.

Janangue'a ga an'nahu ne ga pen'nahu man'da yatho xinda gueru ra hāi Babilonia,

i εn Ojā, bi 'yεn' u yu pongahya.

⁴⁴ Pe guehma mí tu n'da ra ngu'bōt'e gue mí sänba Ojā u ma ngarpa bombotahu 'bu mín 'yo bu ma'ueni, gueru da dānde Ojā u, bi 'yot'e tengu xi xi Ojā ra Moisés, nu'bu min yaui bu ja ra t'ohō. Bi xifi da 'yot'e tengu ra hmerpya xi nu. ⁴⁵ M'bejua buya, nu'bu mí ngarpi ra Josué, pe guexta'a ra ngu'bōt'e bá tu' u ma ngarpa bombotahu 'bu mí zōm bu ja ra hāi xi xi Ojā. Ne mí 'bapra má da yu jā'i gue hing yu israel. Nu Ojā buya bi hyon'a thi yu 'dan'yo jā'i ne bím 'bapra yu israel buya. Ne guexta'a mí jatho ra ngu'bōt'e nu'bu mín ts'at'abi ra David. ⁴⁶ Nu'a Ojā εmme mí numanho ra David, gue 'dat'a Ojā mí thānde ra Jacob. Nu'a ra David bi 'yāp rán t'εdi Ojā da hyōmba rá ngu gue rām poniui ra ngu'bōt'e. ⁴⁷ Pe nu ra Salomón rá ts'ant' u ra David a, gue'a bi hyōmba rá ngu

Ojã. ⁴⁸ Pɛ nu'a Ojã nuĩxte thoho hingui 'bɔpɔ ja yɛ ngu nt'ɔt'e ngue yá 'yɛ yɛn 'yohɛ. Ngubɛ bi man ra pɔngahyã 'bɛ mi thocpa rá m hma ra Hmu mahɛts'i, nɛ bi 'yɛna:

⁴⁹ Nuua mahɛts'i i ja ma ts'edi, nɛcua ja ra ximhãi ja ma ts'edi, 'bɛ'a ní ngu guín nde gui hyɔguahɛ, o hapɛ guí ɛmhɛ ja ma sãya.

⁵⁰ Ha hinga guesɛgã dá ɔt'ã gãtho ja ua ya, ɛn Ojã, bi 'yɛn'a ra pɔngahyã, bi 'yɛn'a ra Esteban.

⁵¹ Nɛ bi thoc'a ra Esteban bi xi'ɛ yɛ mbãjã i ɔrpa ran juãnbi:

—Nu'ahɛ xingui ts'ɛ guí ɔmhɛ 'bɛ ja'a si ahɛ, nɛ xɛm mɛ ni mbɛihɛ, xingui ts'ɛ di cɛ't' ni zaguhɛ. Thocua thoho guí sãman'uhɛ rá Hogandãhi Ojã tengutho mam bombɔtahɛ, guín jahɛ bɛ. ⁵² Xínga n'da rá pɔngahyã Ojã gue him bi hyo mam bombɔtahɛ, n'dat'ɛ yɛ pɔngahyã gue bi ma dua ɛh ra Hoga Cristo, gue'a gá dãhɛ nɛ gá yãfɛ nɛ xin gá hyohɛ. ⁵³ Nu'ɛ yãm 'bɛhni Ojã mahɛts'i bi 'daju rán t'ɛdi Ojã, pɛ hin gui ɛrpaɛ ra güenda a 'bɛ'a bi ma, bi 'yɛn'a ra Esteban 'bɛ mi 'yɛmp'ɛ yɛ ngɛrpi.

Bi tho ra Esteban

⁵⁴ Nɛ nu'bɛ mi 'yɔh ya 'bɛ'a bi ma ra Esteban, bi dɛ ra cue yá mbɛi nɛ bi yɛxpɛ yá ts'i. ⁵⁵ Pɛ nu ra Esteban mí hã ra ts'edi xɛn ho rá mbɛi nangue rá Hogandãhi Ojã in 'youi, nɛ bi ndɔs' mahɛts'i nɛ di nɛc thoho hapɛ 'bɛ Ojã. Nɛ bi nu ra Jesús 'darɛ 'bɛhmi Ojã nɛ i ja rá ts'edi. ⁵⁶ Nɛ bi 'yɛna:

—Pɛ dami ndɔs'hɛ nɛ dín nugã, n'yɔ, nsoqui mahɛts'i nɛ dín nugã a bin jã'i ua ja ra ximhãi, i 'bɛhni ja rán 'yɛi Ojã, bi 'yɛna.

⁵⁷ Pɛ nu'ɛ bɛya man'da bi got yá zagu, nɛ bi mbafi nangue yá cue, gãtho bi muxpɛ 'bãh ra Esteban. ⁵⁸ Nɛ bi gɛcpɛ ja ra hnini nɛ bi bat'ado bɛ ma'ueni. Nɛ nu'ɛ gue bim bate, bi mbɔh yá coto nguetho in nde nte di hɛn'ɛ. Bi mbɔpɛ ja rá gua n'da ran 'yohɛ ní huti ra Saulo, nɛ bi 'yɛn'ɛ:

—Gui jamans ts'ɛ ma cotogãhe, bi t'ɛmp'a. ⁵⁹ Nɛ nu'bɛ gãtho ní mba ma bat'ado ra Esteban, bi zo'a Ojã, bi 'yɛmbi:

—Nu'i ma Hmu Jesús, dami hyãnga ma te ya.

⁶⁰ Nɛ bin danyahmu, nts'edi bi mbafi, bi 'yɛna:

—Ma Hmu i, o guí ɛrpa ra güenda nanguehna ra ts'oqui bin ja ya.

Nɛ nu'bɛ mi man na, bi du bɛya.

8

Nu ra Saulo bi un ran ɛnbi yɛ 'yɛc'yɛi

¹⁻³ Nɛ nu'a ra Saulo 'da'angu bi mamhbɛ ɛ bi hyo'a ra Esteban. Janangue'a nu ra pa ngue bi nu ran ɛnbi ra Esteban, nu yɛ 'yɛc'yɛi mi 'bɔpɔ Jerusalén bi mba ma ɛrpi. Nɛ xɛn ngu ɛ bi mba bɛ mi'da yɛ hnini bɛ ra hãi Judea, nɛpɛ ra hãi Samaria, pɛ bi gopɛ 'dɛ'mayoho yá 'bãihɛ ra Cristo. Nɛ 'da'ɛ yɛ 'yɛc'yɛi bi 'yãh ra Esteban, nɛ ɛmmɛ bin zoni nangue'a. Nu ra Saulo ɛmmɛ madi ɛcpɛ yɛ 'yɛc'yɛi, nɛ mi ɛrpa ja yɛ ngu mi six yɛn 'yohɛ nɛ yɛ xisu, nɛ bi got'a fãdi.

I hman ran ho ma'da'yo nubɛ ra hãi Samaria

⁴ Pɛ nu'ɛ bi 'dagui, bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo bɛ n'danni ním pa.

⁵ Nu'a ra Felipe bi mba bɛ ja n'da ra hnini ra hãi Samaria, nɛ bi xih yɛ jã'i nangue ra Cristo. ⁶ Gãtho yɛ jã'i bi 'yɔmanho 'bɛ'a bi man na ra Felipe 'bɛ mi nu yɛn t'ɔt'e nuĩxte bi 'yɔt'a. ⁷ Nguetho xɛn ngu yɛ jã'i bi hyɔnba thí yɛ zĩthu,

ne nts'edi bi mba 'bɛ mí bɔn'ɛ. Ne nu'ɛ mí 'ue'ts' yá ja'i ne'ɛ yɛ dogua gátho bi zä. ⁸ Janangue'a ɛmmɛ bin ja ran johya bɛ ja ra hnini.

⁹ Ne mí 'bɛɾɛ n'da ran 'yohɛ í Simón, mi øt' ran thäte, ne nu'ɛ yɛ mɛngu Samaria madi hyonya thoho. Nu ra Simón min ndep yɛ ja'i da bɛni jase rá ts'edi. ¹⁰ Ne gátho na ngu'ɛ, yɛ t'ɛhni ne yɛ dɛɔ'yɛi, nu'bɛ mí 'yø'ɛ 'bɛ'a bi man a, bi 'yɛna:

—Nuna ran 'yohɛ na, ja ra ts'edi tengu Oja, ɛn yɛ ja'i.

¹¹ Nu'ɛ mi numansu ra Simón nguetho nya'a thoho mi häte. Ne bi hyonya thoho ɛ 'bɛ'a bi 'yøt'a. ¹² Pɛ nu yɛ ja'i bi 'yɛɔ'yɛi 'bɛ'a bi man'a ra Felipe nu'bɛ mí ma ra Hogamhɛma 'bɛɾɛ ní manda rá ts'edi Oja, ngue bi ma nangue ra Jesús. Ne bi mba ma xixyɛbi yɛn 'yohɛ ne yɛ xisu. ¹³ Ne'a ra Simón ɛna bi 'yɛɔ'yɛi, ne nu'bɛ mín xixyɛ, bi den'na ra Felipe. Ne nu'bɛ mín nu yɛ hmɛpya ne yɛn t'øt'e nuixte bi 'yøt' ra Felipe, bi hyonya thoho ra Simón.

¹⁴ Ne nu'bɛ mí 'yø'ɛ yá 'bäihɛ ra Cristo 'bɛɾɛ Jerusalén gue bi 'yɛɔ'yɛi yɛ mɛngu Samaria, bi mbɛnɾa ra Pedro ne ra Xuua ɛ mí da yá 'bäihɛ ra Cristo. ¹⁵ Nu'bɛ mí zøm bɛ bɛya, bin yɛhɛ Oja, bi 'yɛp rá ts'edi ngue da hyɛn rá Hogandɛhi Oja yɛ 'yɛɔ'yɛi 'bɛɾɛ. ¹⁶ Nguetho hin ní zøh rá Hogandɛhi Oja bɛ ja yá mbɛi ɛ, pɛ hønt'a nangue rá thuhu ra Hmu Jesús bin xixyɛ ɛ. ¹⁷ Nu ra Pedro ne ra Xuua bɛya, bi gäspa yá 'yɛ yá yá yɛ 'yɛɔ'yɛi, ne bi hyɛn rá Hogandɛhi Oja bɛya.

¹⁸ Pɛ nu ra Simón, nu'bɛ mí nu bi hyɛn rá Hogandɛhi Oja ɛ bi gäx yá 'yɛ yá 'bäihɛ ra Cristo, bi 'yut ra mbɛti bɛya. ¹⁹ Bi 'yɛmbi:

—Dami 'dac ma ts'edi gue hønt'a to'o ga cäx ma 'yɛ da hyɛn rá Hogandɛhi Oja tengu guí øt'ui, ma gá jut'aui, bi 'yɛna.

²⁰ Pɛ nu ra Pedro bi 'yɛmbi:

—Di jua Oja ní mbɛti, ne'e, nguetho guím bɛni nangue ra mbɛti sä guí tãn'a 'bɛ'a di un Oja. ²¹ Nguetho hinga gue'e ga comhbɛ na ra 'bɛfi, mfɛdi ya him mahoqui ní mbɛi bɛ ja rá hmi Oja. ²² Dami päh ní mbɛi nangue ran ts'o. Dami 'yɛp rá punbi ra Hmu, ne da zä di pun'na'i nangue ran ts'o gá bɛni. ²³ Nguetho dí pɛdi ɛmmɛ ja ran ts'ɛya ní mbɛi, ne ɛmmɛ xɛn ngu ran ts'o ja ní mbɛi guím bɛni.

²⁴ Nu ra Simón bi dɛti:

—Nu'aui guí 'yähmi ts'ɛ rá ts'edi ra Hmu nanguecä, ngue hin gan nugä a guí mammi, bi 'yɛmp'ɛ.

²⁵ Nu'bɛ mí 'bɛ'i ts'ɛ bɛ ra Xuua ne ra Pedro, ne xí mamp'a rá m hma ra Hmu mahɛts'i, bi mbeng bɛ Jerusalén. Pɛ him 'bɛx bi zøm bɛ, ne m'bet'o gátho ná ngu ra häi Samaria bi man'a ran ho ma'da'yo bɛ bi thogui.

Nu ra Felipe ne ra mɛngu Etiopía

²⁶ Nu'a n'da rá m 'bɛhni Oja mahɛts'i bi zøm bɛ bí 'bɛ'a ra Felipe, ne bi 'yɛmbi: —Ní mba 'danguadi guɛɾɛ bí thoh ra 'yu ní mba Gaza, gue ní bøm bɛ Jerusalén. Nuna ra 'yu ní mba bɛ ra huɛnhäi na, bi 'yɛmp'a rá m 'bɛhni Oja.

²⁷ Bi ndants'a ra Felipe 'bɛx bi mba bɛ. Bi nu, i 'yo bɛ 'yu n'da ran 'yohɛ xɛn hɛts'i rá 'bɛfi, di jamansup rá mbɛti ra xuts'ɛt'abi Candace bɛ ra häi Etiopía. Janangue'a i t'ɛmbi ra eunuco, ngue nde da ma, m'boqui. ²⁸ Nu'a xpí mbeng bɛ Jerusalén guɛɾɛ bá thɛnde Oja. ²⁹ Nu rá Hogandɛhi Oja bi 'yɛmp'a ra Felipe:

—Guí mba guí sɛ'a ran 'yohɛ i hux ra carro.

³⁰ Nu ra Felipe bin tih puya ne bi zədi. Nu'bu mí zəm bu, bi 'yøde gue mi neħ ra sɔcuə ran 'yohu, gue rá sɔcuə ra Isaías rá pəngahyā Ojā. Ra Felipe bi 'yān buya:

—Ha guí pādi 'be'a nam bən'a ra sɔcuə gadín xāh ya.

³¹ Bi dā'a ran 'yohu:

—Hague dán zā ga pācā nu'bu njon da xāngui.

Ne bi xih ra Felipe da ndets'e din hyummi bu.

³² Ne nu'a ra sɔcuə madin xāh ran 'yohu mim ma gue:

I ts'ix'a n'da ran 'yohu tengu n'da ra de'yo i ts'its'i ngue da hyo.

Ne tengu n'da ra t'ude'yo nu'bu i xɣra rá xīngu, hin di c'uɣe,

ne ngutho a ran 'yohu hin din yā.

³³ Ne nu'bu mín nu ran unbi, njom bi yañi, njom bi mbäts'i.

Ne njon da zā da ma hangu da denni,

nguetho bi thācuā rá te ua ja ra ximhäi.

Gue'a bi man ra sɔcuə bi nu ran 'yohu.

³⁴ Nu ran 'yohu buya bi 'yān'na ra Felipe:

—Dami xiqui ts'u to'o nín 'yohu na da nu ran unbi, uague guese na ra pəngahyā bi nu, uague n'dan'yo, bi 'yɛmbi.

³⁵ Nu'a ra Felipe buya, bi d'u mi bi ma 'be'a nam bən'a ra sɔcuə nubu madin xāh na ran 'yohu, ne bi xifi nangue ra Jesús bi t'ørpa na im man ra sɔcuə, ne bi thoqui bi xifi xən ho. ³⁶ Ne nu'bu mí zəm bu po ra dehe, nu'a ran 'yohu bi 'yɛmp'a ra Felipe:

—Ha hin da zā dan xixyāgā 'bu, ne po ua ra dehe ya, bi 'yɛn'a.

³⁷ Bi dā'a ra Felipe:

—Da zā, nu'bu guí ɛc'yɛi a dí xi'i nangue ra Jesús, gue gātho ni mbui.

Bi dā'a ran 'yohu:

—Dí ɛc'yɛi gue gue'a ra Jesucristo rá Ts'unt'u Ojā a.

³⁸ Ne bi säyabi rá carro buya. Ne bi gəpə ja ra carro ne bi mba bu mi po ra dehe. Nu ra Felipe buya bi 'yørpa ran xixyā a ran'yohu. ³⁹ Ne nu'bu mi bəxpu mí po ra dehe, 'dahmantho bi bərpə ra Felipe gue bi zix rá Hogandəhi Ojā. Ne nu ra mɛngu Etiopía him man'dandī bi nu'a. Ne nu'bu mí thogui, bin johya rá mbui. ⁴⁰ Pɛ nu ra Felipe ní nequi mahøn'a bu ra hnini Azoto. Ne nu'bu mambá thopə ja yə hnini, bi mam bu ran ho ma'da'yo asta gue'bu mi zəm bu ja ra hnini Cesarea.

9

Nu'a ra Saulo bi pāh rán 'yomfɛni

¹ Pɛ nu'a ra Saulo mim man yən ucuāte, ne ran dāte nangue yə 'yɛc'yɛi, gātho ná 'yøt'a bi 'yøt' ra Felipe. Ne bi mba bu bí 'buh ra hmumbäjä. ² Ne bi 'yāp ra sɔcuə ngue ran t'ɛdi da mba bu ja yā niyā yə judío nubu ra hnini Damasco. Ne nu'bu 'bo'o da dīm bu gue i tɛn ra Cristo, ogue ran 'yohu ogue ra xisu, da bənt'i ne da zixpə Jerusalén nthu't'i din ofādi bu. ³ Ne nu'bu mí mba bu 'yu, mí ts'utho da zəm bu Damasco, 'bex bí 'yɛħ mahɛts'i n'da ra nyot'i ɛmme bi hyərpu i 'bā'a ra Saulo. ⁴ Bi dāng bu häi ra Saulo buya, ne bi 'yø'a n'da ra nde bi 'yɛna:

—Saulo, Saulo, hanja gní ungui.

⁵ Bi dā'a ra Saulo:

—To'o i, gra Hmu.

Nu ra Hmu bi dāt'a:

—Nugä dra Jesús, guecä gadí ungui, ne xan hëi guí øt'e tengu n'da ra mbundani i pa ma sani ra t'o ndepe dim pëfi xan ho, ne i nete thoho.

⁶ Nu'a ra Saulo emme bin su ne bi fet'i, bi 'yëna:

—Ma Hmu, 'be'a guín nde ga øt'ä.

Nu ra Hmu bi 'yëmbi:

—Dami ndants'i gui mba bu ja ra hnini, nubü, da si'i 'be'a gui 'yøt'e, bi t'ëmbi.

⁷ Ne nu'u gätho mín 'yohü him mi sä din ya nguetho bin su. Nu'u mí øh ra nde pe him min nu to'o min ya. ⁸ Nu'bu mi ndants'a ra Saulo bi zøt' rá dá pe him mi nu, mi xädä thoho. Nu'u mín 'yohü bi bentpa rá 'ye bi zixpu Damasco.

⁹ Ne hyupa bäm 'bupü, ne mi xädä, ne him mi sihme, xing ra dehe mi si.

¹⁰ Ne mi 'bupü Damasco n'da ra 'yëc'yëi rá thuhu ra Ananías. Nu ra Hmu mahëts'i bin 'yuse ba ne bi zofu tengu'bu bin 'uü.

—Ananías, bi 'yëmbi.

Nu ra Ananías bi dadi:

—Dí 'bucä ua gra Hmu.

¹¹ Nu ra Hmu bi 'yëmp'a:

—Dami ndants'i gui mba bu ja ra 'yu t'ëmbi xan juani, ne gui hyom bu n'da ran 'yohü ra Saulo, ra mengu Tarso, i 'bupü ja rá ngu ra Judas. Nuya in zocä ya. ¹² Ne'a ra Saulo in nu tengu'bu ra t'i ngue guí mba bu ne guí cäx ni 'ye, ne da nu ran nequi mahøn'a, bi 'yëñ Ojä.

¹³ Bi dat'a ra Ananías:

—Ma Hmu i, xan ngu yu ja'i bi xiqui 'be'a øt'na ra Saulo, xan ngu yan ts'o xü 'yøpra yu 'yëc'yëi 'bupü Jerusalén. ¹⁴ Ne nuna bá äp rán t'ëdi yu hmumbäjä da bent'i ne da got'a fädi gätho to'o da ndøn'na ni thuhu, bi 'yëna.

¹⁵ Pe nu'a ra Hmu bi xi'a ra Ananías:

—Ní mbahma nguetho dá huahndä da ma nanguecä bu 'bu'ü hing yu judío, ne yu hmuts'üt'abi, ne yu ja'i israel ngue yu judío. ¹⁶ Ne ga xifi xan ngu yan ubi da nu nanguecä, go bi 'yëñ Ojä.

¹⁷ Bi mba ra Ananías büya, ne nu'bu mi yurpu ja ra ngu, bi gäx rá 'ye rá yä ra Saulo ne bi 'yëmbi:

—Ma cu'i Saulo, nu ra Hmu Jesús, nu'a gue gá nu bu 'yu 'bu guá ëhe, bá pëncä ua ya gue di ja i da xoh ni dá. Ne di ja i gui hyä ra ts'edi xan ho nangué rá Hogandähi Ojä gan 'youi, bi 'yëna.

¹⁸ Ne 'bex bi hyø'ü mi comba yú dá tengu ra xihua. Ne 'bex bi hyand ran nequi yú dá ra Saulo, 'bex bi ndants' püya ne bin xixya. ¹⁹ Ne nubüya, bin sihme ne bi zac mahøn'a rá ja'i. Ne bäm 'bu'i ts'ü bu bí 'bu'i 'da yu 'yëc'yëi bu ra hnini Damasco.

Nu'a ra Saulo bi mam bu rám Hman Ojä bu Damasco

²⁰ Ne nu ra Saulo büya 'bex bi du'mi bá mam bu rám Hman Ojä bu ja yé nija yu judío. Ne bi xifi gue nu ra Jesús rá Ts'ünt'ü Ojä a. ²¹ Gätho mi øde bi hyonya thoho ne bi 'yëna:

—Ha hinga guehna ran 'yohü na mi cot'a fädi gätho mi ndønba rá thuhu ra Jesús bu Jerusalén. Ne ha him bá ëcua ngubu da 'yøt'e, ne da zits'i nthu't'i bu 'büh yu hmumbäjä, bin 'yëmp'ü.

²² Pe nu ra Saulo man'da bi hyä ra ts'edi bi ma xan ho. Ne nu yu judío 'bupü Damasco nte mi sä da ma, nguetho bi xifi, nu 'be'a gätho män ts'änni da'yøt'a rá Thahni Ojä gue ra Cristo, pe gue'a bi 'yøt'a ra Jesús, gueru bi 'yuti n'dat'a.

Nu'a ra Saulo bi 'dagui, ëna xtám bent yu judío

²³ Nε nu ra Saulo 'b_um mím 'b_up_u nya'a ts' u y_u pa, n'dat'a mí man' u y_u judío hing y_u 'yεc'y_ei, ngue da hyo. ²⁴ Pε nu ra Saulo mi øde 'be'a mbεn' u y_u judío. Nu' u mí fāh y_u goxthi b_u ja ra ndehnini, guerp_u ma mbā't'i ra jādo. Ma pa nε ra xui mí fāh y_u goxthi ngue nde da hyo. ²⁵ Pε nu y_u 'yεc'y_ei bi zix ra Saulo gue ra xui, í cā'ma n'da ra 'b_ots'e b_u thi b_u ja ra jādo ngue ma f_ot'e ra hnini. Gue'a í 'da'a.

Ra Saulo 'b_up_u ja ra hnini Jerusalén

²⁶ Nu'b_u mí z_om b_u Jerusalén ra Saulo, mim bεni gue xtín 'yoh_u y_u 'yεc'y_ei. Pε nu' u mín su' u nε him mí εc'y_ei gue ra 'yεc'y_ei ra Saulo. ²⁷ Pε nu ra Bernabé bi zix'a ra Saulo guerp_u 'b_uh y_u 'bāih_u ra Cristo. Nε bi xifi ngue bi nu ra Hmu b_u 'yu, nε bin y_uq_ui ra Hmu. Nε bi xifi bi hyut' ran zamb_ui b_u Damasco nu'b_u mím ma nangué ra Jesús. ²⁸ Nu y_u 'yεc'y_ei bi zim b_uya, nε bin 'yoh_u b_u Jerusalén. ²⁹ Nε nu ra Saulo bi hyut' ran zamb_ui bi mamp'a rām Hman Ojā nangué ra Jesús. Pε nu' u 'da y_u mijudíoh_u gue i y_u ra nde ra griego, madin junth_u ra Saulo, nε' u nde da hyo' u. ³⁰ Nu'b_u mí 'y_oh y_u 'yεc'y_ei gue nde da tho ra Saulo, bi zixp_u Cesarea nε bi mbεnp_u Tarso.

³¹ Nuya bin hε y_un _umbi y_u 'yεc'y_ei gātho ra hāi Judea, nε ra hāi Galilea nε ra hāi Samaria. Nε bin te y_u mb_ui nangué Ojā. Bi numansu ra Hmu nε bi nu rām fāts'i rá Hogandāhi Ojā. Nε man'da x_un ngu bi 'yεc'y_ei.

Bi zā'a ra Eneas

³² Nu'a ra Pedro mí 'yo mi nu _u y_u 'yεc'y_ei 'b_up_u ja y_u hnini, nε bi z_om b_u ja ra hnini Lida gue da nu y_u 'yεc'y_ei 'b_up_u. ³³ Nε bi dīm b_u n'da ran 'yoh_u ní hu Eneas, nhyāto njeya xí 'yoi gue x_un _u, xín t'ε'ts' rá jā'i. ³⁴ Nu ra Pedro bi 'yεmp'a:

—Eneas, da zā'i nangué ra Jesús, dami ndants'i pants' ni fīdi, bi 'yεmbi.

'Bex bi ndants'a ra Eneas b_uya. ³⁵ Nε gātho ngue 'b_up_u Lida nεp_u Sarón bi 'yεc'y_ei ra Hmu 'b_u mín nu'a bin ja, nε bi hyεε y_u t'εc'y_ei.

Nu'a ra Dorcas bi dāmbεni 'b_u mi du

³⁶ Nε nu' u y_u pa _u, mí 'b_up_u ja ra hnini Jope n'da ra xisu gue ra 'yεc'y_ei, í Tabita, nε í Dorcas ngue rá nde y_u griego. Nuna ra xisu εmme x_un ngu ran huεcate mí øp_u y_u mijā'ih_u. ³⁷ Pε nuya bin zāman' u, nε bi du. Nu'b_u mí 'berpa rá jā'i, bi jāxp_u bí ja n'da ra t'ots'i magāts'i. ³⁸ Nu ra hnini Lida mí hān b_u Jope. Nu'b_u mí 'y_oh y_u 'yεc'y_ei, gue 'b_up_u Lida ra Pedro, bi mbεhn'd_u yoho y_un 'yoh_u gue ba øp_u ra ts'edi ba εhε. ³⁹ Nu ra Pedro b_uya 'bex bán 'yoh_u _u. Nu'b_u mí z_oh_o, 'bex bi ts'ixp_u magāts'i ja a ra cuarto guerp_u mí 'bā' u y_u hyoya xisu mí zoni. Nε bi 'yut y_u he xí t'ørpabi, gue bi 'y_orp_u ra Dorcas 'b_u mí 'b_ui. ⁴⁰ Pε nu ra Pedro bi xifi:

—Dami p_omh_u ts' u n'da z_u ora gātho ah_u.

Nε bin dānyahmu nε bin y_uq_ui Ojā. Nε bi hyant'a gue bi du, bi 'yεmbi:

—Tabita dami ndants'i, bi 'yεmbi.

'Bex bi z_ot' rá dā, nε nu'b_u mín nu ra Pedro, bi hyudi. ⁴¹ Nu ra Pedro b_uya bi bεntp_u rá 'yε nε bi xots'i, bim 'bāi. 'Bex bi zohn'd_u y_u 'yεc'y_ei nε y_u hyoya xisu b_uya:

—Dami nuh_u na xí du, nε bi dāmbεni ya, bi 'yεmp' u.

⁴² Nu'b_u mí 'y_o' u gātho ra hnini Jope, x_un ngu bi 'yεc'y_ei ra Hmu. ⁴³ Nε nu ra Pedro x_un ngu ts' u y_u pa bá cop_u Jope, bām 'b_up_u rá ngu ra Simón. Nu ra Simón ra hoca xindāni a.

10

Ra Pedro ne ra hmudofui Cornelio

¹ Mí 'bɛrɛ n'da ran 'yohɛ í Cornelio, nubɛ ra hnini Cesarea. Gue nuna ran 'yohɛ im hmu nangu'e 'ɛ n'da munts'i yɛ dofui gue'a ní t'ɛmbi Italiano. ² Nuna ra Cornelio madague'bɛ hing ra judío a, pɛ nu'a ne gátho 'bɛrɛ rá ngu mí thɛnde Ojɔ ne mí numansu a. Nzɛi mí un yɛn t'unni yɛ hyoya ne nzɛi mín yɛhɛ Ojɔ. ³ N'da ra pa mbɛ hyunde, tengu'bɛ bi 'uɪ 'bɛ mí nu n'da rá m 'bɛhni Ojɔ mahɛts'i, bi yɛrɛ ja ra cuarto mí 'bái, bi zofo:

—Cornelio, bi 'yɛmbi.

⁴ Ne nu'bɛ mí hyandi, bin su ne bi dɔdi:

—'Bɛ'a ma Hmu.

Nu ram 'bɛhni bi 'yɛmbi:

—Nu'a Ojɔ im bɛn'i, ne í ø'bɛ guí yɛui, ne in nu Ojɔ 'bɛ gdí un yɛn t'unni yɛ hyoya. ⁵ Nuya, guí pɛhn'dɛ 'da yɛn 'yohɛ bɛ Jope da dɪm bɛ n'da gue ra Simón, ne guet'a ra Pedro a, ne gua pɛnhua. ⁶ Nu'a ra Pedro í 'bɛhmbɛ n'da ran 'yohɛ í Simón gue ra hoca xindɔni a, ne í 'bɛrɛ ndendejɔ. Nu'a da xí'a í 'bɛ'a guí 'yøt'e, bi 'yɛn'a rá m 'bɛhni Ojɔ.

⁷ Nu'bɛ mí gua'a im ma, 'bɛx bi mbeng mahɛts'i ram 'bɛhni. Nu ra Cornelio bɛya bi zohni yoho yá 'yɛhɛ ne n'da ra dofui ngue í numansu Ojɔ, ngue rá 'yɛhɛ a. ⁸ Ne nu'bɛ mí xifi gátho 'bɛ'a bi xih rá m 'bɛhni Ojɔ mahɛts'i, bi mbɛrɛ Jope ɛ bɛya.

⁹ Man'da pa bɛya mbɛ huxyadi nu'bɛ bá ɛrɛ 'yu yám 'bɛhni ra Cornelio, hántho Jope, nu ra Pedro bi ndɛrɛ thi bɛ ja ra ze'ts'angu bɛ mí 'bɛi, guɛrɛ dín yɛui Ojɔ. ¹⁰ Nu'a ra Pedro ɛmmɛ bin tumanthuhu, ne gátho ní mba mahoqui ran ts'ihmɛ, nu ra Pedro bɛya bi nu n'da ran t'uti, tengu'bɛ bi 'uɪ. ¹¹ Ne bi nu nsoqui mahɛts'i, ne bá ɛi tengu n'da ra the'bøt'e xɛn ndoho gue mfɛnt'i yá ts'ɛt'i. ¹² Ne ba 'yo bɛ ja ra 'bøt'e hønt'a go 'bɛ'a má zu'uɛ í ja goho yá gua, ne yɛ zate, ne yɛ pozɛ, ne yɛ doja. ¹³ Nu ra Pedro bi 'yø'a n'da ra nde, bi t'ɛmbi:

—Dami ndants'i guí hyo gue guí sa.

¹⁴ Bi dɔ'a ra Pedro:

—Hín'na ma Hmu, nguetho njɛm'bɛ xtá sagá xɛn ts'o, gue'a í man nín t'ɛdi hingui ho 'bɛ ga sa.

¹⁵ Ne bi 'yɛmbi mahø'n'a:

—'Yo guí ɛna hingui ho 'bɛ'a dá sándá da ts'a, ngue gátho dí hocá ɛ, bi 'yɛmp'a ra nde.

¹⁶ Ná hyundɪ bi sifi, bi ndɛx mahø'n'a mahɛts'i ra 'bøt'e. ¹⁷ Nu ra Pedro, nu'bɛ gátho madí hyonya thoho ne im bɛni 'bɛ'a ní mba'a xí nu tengu ra t'ɪ, 'bɛx bi zøh yám 'bɛhni ra Cornelio. Ne mí 'bɛrɛ thi ja ra goxthi rá ngu ra Simón, ne xí 'yánni harɛ ja'a ra ngu. ¹⁸ Nu'bɛ mí zøm bɛ, bi 'yánni:

—Ha 'bɛcua ra Simón Pedro.

¹⁹ Ne gátho nín 'yomfɛni ra Pedro 'bɛ'a ní mba a xí nu, nu'a rá Hogandɔhi Ojɔ bi 'yɛmbi:

—'Bɛrɛ hyu yɛn 'yohɛ í hon'i. ²⁰ Dami ndants'i, guí ɛi ne guí mbähä ɛ yɛn 'yohɛ, guí tɛnni ne hín gan su, nguetho nugá bá pɛnhdä ɛ, bi 'yɛmbi.

²¹ Nu ra Pedro bɛya bi gɛrɛ mí 'bäh yɛn 'yohɛ gue bá pɛnh ra Cornelio, ne bi xifi:

—Nugá guécá guí hongui. 'Bɛ'a gní hyonjɛ.

²² Bi dɔ'a:

—Nu ra Cornelio ra ngurpa dofai bá pɛncáhe. Nu ra Cornelio n'da ra hocja'i gue i numansu Oja. Ne gátho yu judío i ndømanho nangu'e'a. Ne n'da ram 'behni mahęts'i bi xi'a da zonh'na'i, gue gui mba bu rá ngu, ne da t'ømanho 'be'a gátho gui xifi, bi 'yęn'.

²³ Nu ra Pedro bi xifi da yurpu mbo ra ngu, bin oxpu buya. Nu bu mi hyats'i bi mbähä ra Pedro. Ne'u 'da yu 'yęc'yei mi 'burpu Jope bi mbähä.

²⁴ Man'da pa buya bi zøm bu ra hnini Cesarea. Nu ra Cornelio xi zohni gátho 'burpu ja rá ngu ne yá amigo, ngue dim peti bu ja rá ngu. Gátho i tøm'bu. ²⁵ Nu bu mi zøm bu ja ra goxthi ra Pedro, bá pøn ra Cornelio, bi dadi ne bin danyahmu bi dande. ²⁶ Pe nu ra Pedro bi gu'ts'i ne bi 'yęmbi:

—Dami ndants'i nguetho nugä dran 'yohu thohogä tengutho i, bi 'yęna.

²⁷ Ne i yaui gátho an yut'a mbo rá ngu. Ne bi nu xan ngu xim peti bu. ²⁸ Nu ra Pedro bi 'yęmp'u buya:

—Gui pähmbu hin 'yu man t'ędihe dyu judíohe gue dan uans'hu o gue ga cethe bu ja ni ngumhbu, nguetho hin gyu judío ahu. Pe Oja xu 'yurcagui gue xinga n'da yu ja' ga ęmhbe hin da zä dan yamanhohe, ogue ga ęmfe hingui ho. ²⁹ Janangue'a nu bu gmí zoncagui, bá ęcä ne nte män t'änni dá änni. Nuya dín nde ga pađi hanja ga zoncagui, bi 'yęn'a.

³⁰ Nu ra Cornelio bi 'yęm buya:

—Ná goho pa tengu ra ora jabuya, dá ę't' man ts'ihme 'bu män yağä'be Oja, 'bex bi zø'a n'da ran 'yohu ua dí 'bui, mi he ra pahni di fexni. ³¹ Ne bi 'yęngui: "Cornelio, Oja bi 'yøde 'be'a gám ma ne bi nu yan t'unni gá un yu hyoya, ne im bęn'a'i. ³² Nuya guin zohna ra Simón Pedro 'burpu Jope bu ja rá ngu ra Simón ra hoca xindani a, ne i ja rá ngu bu ndendeja. Ne nu bu da zøcua gan yaui," ęn'a ram 'behni mahęts'i 'bu min zoqui. ³³ Jananjabu dá zonh'na 'i ne xan ho guá ęhe. Nuya gáthogähe dí 'buhmbe ua ngue da nuje Oja, ga øhmbe 'be'a gátho da xije Oja, gue gui xije, ęn'a ra Cornelio.

Bi sih ran ho ma'da'yo a ra Cornelio

³⁴ Nu ra Pedro bi 'yęmp'u:

—Nugä dí pačä ya hingui huahna Oja to'o da numanho gue bu ra judío o hing ra judío. ³⁵ Nu Oja da zini hønt'a go nda'a ní nde i ya, ngue to'o gátho da numansu'a, ne to'o i øt' ran ho. ³⁶ Gui pähmbu ram hma bá pęcähe Oja dyu israelgähe, dyu judiógähe, bi ma nangu ra Jesucristo, gue nu'a di hocpa ní mbui n'da, guehna rá Hmu u gátho hønt'a go 'be'a ní nde i ya. ³⁷ Ne gui pähmbu ram hma nangu ra Jesucristo bi hmam bu gátho ra häi Judea, bí mburpu Galilea, gue bu ya xi juah rá 'befi ra Xuua Nxixya gue bi ma di xixyaba yu ja'i. ³⁸ Ne gui pähmbu Oja bi un rá ts'edi rá Hogandahi Oja ra Jesús, ra męngu bu Nazaret. Nu ra Jesús hønbu go hapu bin 'yo mí øt' ran ho, ne gátho u mín 'yohu ra zıthu bi hyønba thi ra zıthu. Gátho bi 'yøt'u nguetho min 'youi Oja. ³⁹ Ne nugähe ma 'bäigähe a ra Jesús, dí mamhbe majuani, nguetho dá nuhe 'be'a gátho bi 'yøt' ra Jesús nubu ma häihe dyu judíohe, nepu ma ngurpa hninihe Jerusalén. Ne m'bejua bi tho, bi guarpu ja ra pont'i. ⁴⁰ Pe Oja bi xox'a ná hyupa, ne bi japi dá nugähe xan ho. ⁴¹ Pe njom mi'da bi nu, høngdähe gue xi huancähe Oja. Janangue dí mamhbe majuani, gue ya majuani dán sihmegähe ra Jesús 'bu mi ndants' 'bu mi du. ⁴² Ne nu'a bi mbęcähe gue ga xihmbe yu ja'i ne ga mamhbe, gue gue'a bi huahn'a Oja da 'yøp'a ran juanbi yu ja'i 'bui ne'u xan du. ⁴³ Ne guehna mím man'u gátho yá pøngahya Oja, gue gátho to'o da 'yęc'yei nangu ra Jesús, da hyan ra punbi nangu yá ts'oqui, bi 'yęn'a ra Pedro.

Nu' u hing yu judío bin t'un rá Hogandqhi Oja

⁴⁴ Ne i ya ra Pedro, 'bex bá ɛh rá Hogandqhi Oja, gátho bi gohmbu yu ja' i i ɔh rá m hma ra Pedro. ⁴⁵ Ne nu' u yu judío min 'yohu ra Pedro madí hyonya thoho 'bu mí baði bin t'un rá Hogandqhi Oja u hing yu judío. ⁴⁶ Nguetho bi 'yode bin ya 'da yu nde hing yá ndese u, gue bi 'yɛspa Oja 'bu mí ya. ⁴⁷ Ne bi 'yɛn'a ra Pedro, bi 'yánni:

—Ha sá da mba ma hɛcpi ya 'bucua gue hin din xixya, ne ya xu hyan rá Hogandqhi Oja tengugahu, bi 'yɛna.

⁴⁸ Ne bi ma di xixyabi nangué rá thuhu ra Jesucristo. M'bejua buya bi 'yáp ra mate ra Pedro da gohmbu bu mi'da yu pa.

11

Nu ra Pedro i xih yu 'yɛc'yɛi bu Jerusalén Hague án zä bi 'yɛc'yɛi u hing yu judío

¹ Ne nu' u mi'da yá 'báihu ra Cristo ne yu 'yɛc'yɛi bu ra hái Judea mí ɔde gue yu ja' i hing yu judío bi hyan rá m hman Oja. ² Pe nu' bu mí mbeng bu Judea ra Pedro, ne bi zom bu Jerusalén, nu' u 'da yu judío yu 'yɛc'yɛi bu, bi z'u'a ra Pedro.

³ Nu' u bi xi'a ra Pedro, bi 'yɛmbi:

—Hanja gá mba bu yá ngu yu ja' i ngue hing yu judío, ne gán sihmehu u.

⁴ Nu ra Pedro buya bi xifi 'be'a gátho xín ja, gue'bu mí du'mi bi xi Oja gue da zom bu rá ngu ra Cornelio. Bi 'yɛna:

⁵ —Mí 'bucä bu ra hnini Jope, ne mí yağä'be Oja. Dá nugä tengu'bu dá 'uɟ, bá çah mahɛts'i tengu n'da ra the'bø't'e. Ne bá çai mfent'i goho yá ts'at'i, ne bi zøpá dí 'bui. ⁶ Nu' bu má handi dá nu hønt'a go 'be'a má zu'uɛ 'bucua ja ra hái. Dá nu' u ja goho yá gua, yu zu'uɛ ne yu zate ne mi'da. Ne dá nu yu pozu ne yu doja. ⁷ Ne dá ɔ'a n'da ra nde bi xiqui: “Pedro, dami ndants'i gui hyo gue gui sa,” bi 'yɛngui. ⁸ “Hin'na ma Hmu,” dá ɛmbi, “nguetho njam'bu dá sagä a man nin t'ɛdi ngue hin ga sahe.” ⁹ Pe nu ra nde mahɛts'i bi xiqui mahøn'a: “Pe 'yo guí ɛna hingui ho 'be'a dí sändä da ts'a, ngue gátho dá hocä yu,” bi 'yɛngä a ra nde. ¹⁰ Nhyundi bi 'yøt'e njabu, bi mba ra 'bø't'e bu mahɛts'i buya. ¹¹ Ne 'bexgue gue'a ra pa bi zøpá hyu yan 'yohu bu ja ra goxthi guerä dám 'bucä, gue yam 'behni bá nɛxpü Cesarea, ne bi hyongui. ¹² Ne nu'a rá Hogandqhi Oja bi xiqui ga tenni, ne nte mán t'änni ga änni. Ne 'bäcua ya 'dato yu 'yɛc'yɛi ngue dá mbähmbe. Ne dá cæthe bu ja rá ngu n'da ran 'yohu í Cornelio. ¹³ Ne nu'a bi xije gue bi nu n'da rá m 'behni Oja mahɛts'i mí 'bäpü ja rá ngu, gue bi xifi da mbenpü ja ra hnini Jope 'da yan 'yohu, da 'yánni nanguécä. ¹⁴ Ne bi xifi gue ga xifi Hague dán zá dim pøhø, ne' u 'bøpü rá ngu. ¹⁵ Ne nu' bu mí jua'a bi xic ra Cornelio, dá du'mi dá zocä buya. Ne nu' bu má du'mi dá mangä, nu rá Hogandqhi Oja bá ɛhe ne bi gohmbu u mí 'bøpü buya, tengutho bi 'yørcahu rá mbædi thoho. ¹⁶ Ne nubuya dá bɛngä rá m hma ra Hmu Jesús nu' bu mim ma: “Nu ra Xuua bi xixya ahü ra dehe, pɛ nugä ga 'da ahü rá Hogandqhi Oja,” bi 'yɛngähe ra Jesús, bi 'yɛn'a ra Pedro.

¹⁷ Ne xø bi 'yɛna:

—Nu' bu n'dat'a ran t'unni bi un Oja u, tengutho bi 'daju 'bu ya xtä ɛc'yɛihü ra Hmu Jesucristo, ha da zä ga serpä a in nde da 'yøt' Oja, bi 'yɛn'a ra Pedro.

¹⁸ Nu' bu mí 'yø'u yu 'yɛc'yɛi 'bøpü Jerusalén 'be'a bi man ra Pedro, him mam bi zai pɛ bi 'yɛspa Oja, ne bi 'yɛn'u:

—A, njabu øt Oja 'bu, gue ne' u yu ja' i hing yu judío di japi di päh yan 'yomfɛni nangué yá ts'oqui, ngue ne' u din ja ra temazä u, bi 'yɛn'u.

Nu yu 'yεc'yεi dim peti bu Antioquia

¹⁹ Nu'u 'da yu 'yεc'yεi ngue bi nu ran unbi bu Jerusalén 'bu mí mba ntho ra Esteban, bin 'uεxt'u. Nu'u 'da bi mba bu n'danni yu häi Fenicia nepu Chipre nepu ja ra hnini Antioquia. Bi man rán ho ma'da'yo ra Cristo bu bim 'bui, pe hont'u yá mijudíohu bi xifi. ²⁰ Pe nu'bu mí zom bu Antioquia 'da yu mēngu bu Chipre nepu Cirene, bi zo'u hing yu judío, gue ne'u bi xifi nangu ra Hmu Jesús. ²¹ Nu'u mí ja ra ts'edi xun ho nangu Oja u, janangue'a xun ngu yu ja'i hing yu judío bi 'yεc'yεi, bi hyεse yá t'εc'yεi, ne bi den'na ra Hmu.

²² Ne bi 'yø'u yu 'yεc'yεi 'bupu Jerusalén gue bi 'yεc'yεi u 'da hing yu judío bu Antioquia. Janangue'a bi mēnpu a ra Bernabé. ²³ Ne nu'bu mí zom bu, bi nu ngue i nu rá mate Oja yu ja'i i 'bupu. Bin johya rá mbui ra Bernabé buya, ne bi zofu, bi xifi hin da hyεgui, pe din 'yomanho bu ja rá 'yu Oja, ne da 'yøpa rá 'befi Oja ngue gátho yá mbui. ²⁴ Nuna ra Bernabé n'da ra hocja'i na, ne mí hā rá ts'edi xun ho rá mbui nangu ra Hogandāhi Oja in 'youi, ne mí εc'yεi xun ho. Janangue'a xun ngu mí'da yu ja'i bi 'yεc'yεi ra Hmu.

²⁵ Nubuya, bá pøm bu ra Bernabé, bi mba bu Tarso bi hyom bu ra Saulo. Ne nu'bu mí dīni, bi zixpu Antioquia. ²⁶ Ne n'dajeya bām 'buhmi bu, ne mi pa bu ja ram peti ne bi xānbi xun ngu yu ja'i. Guepu ra mbadi bi t'εmbi yu cristiano u yu 'yεc'yεi, gue mí nde da ma, i ten ra Cristo u.

²⁷ Nu'u yu pa u, bá nepxu Jerusalén 'da yu pøngahya, bi mba bu Antioquia. ²⁸ Nu'a n'da í Agabo, bi ndants'i bim 'bāpu madim peti yu 'yεc'yεi, ne bi ma con rá ts'edi rá Hogandāhi Oja. Bi ma gue din ja ra thuhu gátho ra ximhäi. Ne nuna bin ja 'bu mim hmuts'ut'abi bu Roma a ra Claudio. ²⁹ Ne nu'bu mín ja ra thuhu, nu'u yu 'yεc'yεi bu Antioquia bi zānni hangu na ngu ts'u ra mbeti da badi n'da ngu n'da, gue da 'benpa u yá mí 'yεc'yεihū 'bupu ra häi Judea, ngue da mbāx'i ts'u. ³⁰ Ne ngubu bi 'yøt'e, bi mēnpu ra mbeti u yá ngāpi yu 'yεc'yεi bu Judea, bi hyax'a ra Bernabé ne ra Saulo.

12

Bi tho ra Jacobo ne bi mba mfent'i ra Pedro

¹ Nu'u yu pa u, nu ra ts'ut'abi Herodes bi manda da mba mfent'i yu 'yεc'yεi, bi dū'mi di unba u. ² Ne bi manda ngue bi tho ra Jacobo rán 'yohu ra Xuua, ra juai í tho a. ³ Nu'bu mí bāh ra Herodes gue i numanho yu judío hing yu 'yεc'yεi gue bi hyo ra Jacobo, bi bent'a ra Pedro, ne bin theui n'da ra dāmpeti mí sānba Oja u yu israel, t'εmbi dābaxjua. ⁴ Janangue'a him 'bex bi tho ra Pedro, pe bi jot'a fādi. Ne bi manda 'de'ma 'dato yá dofui ra Herodes di jamansu ra goxthi, 'da'i goho n'da cat'i. Mīm bēn'a ra Herodes xtān zixpu 'buh yu ja'i, mí εna xtā hyo bu 'bu mí gua'a ram peti ran dābaxjua. ⁵ Nu ra Pedro guexta'a mí pa m'bādi xun ho bu ja ra fādi, pe nu yá mí 'yεc'yεihū bim peti, ne εmme bin yāhu Oja nangu ra Pedro.

Oja bi guc'a ra Pedro nu'bu mí ofādi

⁶ Nu ra xui a gue mi εn'a ra Herodes xtān guc 'bu mí hyats'i, nu ra Pedro mí cat'inde yoho yu dofui, ne nu'a, nthu'ti yoho yu cadena, ne bin āha. Ne xø mí 'bāpu mí'da yu dofui bu ja rá goxthi ra fādi. ⁷ N'dahmantho bi zøpu 'buh ra Pedro n'da rām 'behni ra Hmu mahęts'i. Ne bi necpu mbo ra fādi. Nu ram 'behni bi 'yanba rá hyo ra Pedro, bi 'yā'a, ne bi 'yεmbi:

—Ndants'a n'dihi, bi 'yεmbi.

Nu y_u cadena bi xose gue'a mán thu't'i rá 'ye. ⁸ Ne nu ram 'behni bi 'yemp'a mahøn'a:

—Dami t_ut' ni ngu't'i ne gui 'y_ut' ni thixfani.

Nu ra Pedro bi 'yøt'e tengu bi si'a. Ne xø bi 'y_umbi:

—Hye ni d_upahni ne gui tengui.

⁹ Nu ra Pedro bi den'na ram 'behni, bi bøm b_uya. P_e him mí p_u 'b_u maju_uni gue'a rá m 'behni Oj_u bi zits'i, uague tengu'b_u bi 'uitho. ¹⁰ Ne nu'b_u mi thop_u bí 'b_uh rá mb_udi y_u mb_udi, ne bi thop_u ná yoho 'b_uh y_u mb_udi, bi zøm b_u bí ja ra jut'it'egui b_u ja ra 'yu ní mba b_u hnini. Bi xose ra jut'i ne bi bøm b_uya. Ne nu'b_u min 'yo b_u 'yu, bi 'ue'a rá m 'behni Oj_u, bi ts'o'a ra Pedro b_uya. ¹¹ Nu'a ra Pedro, nu'b_u mi b_udi 'be'a gátho bin ja, ngue maju_uni ne hing ra t'_u, bi 'y_uense:

—Dí p_useg_u ya gue ra Hmu mahçts'i bá p_uhna n'da rá m 'behni, ne bá j_ugá b_u ja rá ts'edi ra ts'ut'abi Herodes, ne bi y_ungá nanguie 'be'a nde xtá 'yørcá ma mijúdiøhe, bi 'y_uense ra Pedro.

¹² Ne nu'b_u mín 'yomf_uni ts'_u, bi mba b_u ja rá ngu ra María, rá mbe ra Xuua Marcos, ne x_un ngu madim peti b_u, i y_uh_u Oj_u nanguie ra Pedro. ¹³ Ne nu'b_u madí jät ra jut'i b_u thi ja ra mbä't'i, bi mba b_u n'da ra hmute, ra 'y_uç_u, í Rode, gue da b_udi to'o i 'b_up_u. ¹⁴ Ne nu'b_u mí 'yørp_u rá nde ra Pedro, bi b_udi to'o, ne çmme madí johya. P_e him 'bex bi xocuabi nguetho in nde m'bet'o bi xi'a n'dihi y_u j_u'i 'b_up_u, gue 'b_up_u ra Pedro b_u ja ra goxthi. ¹⁵ Nu y_u j_u'i bi 'y_umbi:

—Guí häte.

P_e nu'a ra hmute guexta'a mi ma gue gue'a ra Pedro. Ne nu'_u bi ma:

—Gue'a rán d_uhi a.

¹⁶ P_e nu ra Pedro bi thoc thoho di jät ra jut'i, ne nu'b_u mi xocpi ne bi nu gue gue'a ra Pedro, bi hyonya thoho _u. ¹⁷ P_e nu'a ra Pedro bi u_unba rá 'y_u, ndepe din h_u. Ne bi xifi ha án zä bi gucp_u ja ra fädi ra Hmu. Ne bi 'y_ump'_u y_u j_u'i:

—Dami xihmb_u a man'da ra Jacobo, gue ra Santiago a, ne'_u mí da y_u 'y_uc'y_ui 'be'a bin ja, bi 'y_una.

Ne bi bøn'a ra Pedro bi mba n'danni.

¹⁸ Nu'b_u mi hyats'i, çmme bin ja ran cui, gue'da xnin 'yänthoho y_u dof_ui, nguetho him bi b_udi 'be'a bin ja ra Pedro. ¹⁹ Ne nu ra Herodes bi manda dí honi p_e him bá th_uni. Ne nub_uya bi 'yän'd_u y_u mbängoxthi hague bin ja, ne bi manda ngue da tho'_u b_uya. M'bejua bi bøn'a ra Herodes ra häi Judea, bi mba b_u ja ra hnini Cesarea, ne bäm 'b_up_u.

Bi du a ra Herodes

²⁰ Ne nu ra Herodes çmme mí numan'_u y_u j_u'i 'b_up_u ra hnini Tiro ne p_u Sidón. P_e nu y_u j_u'i bim peti, p_e m'bet'o bin amigoh_u ra Blasto, rá m fäts'iui ra ts'ut'abi Herodes. Ne bi sih ra Blasto din hocpah_u a ra Herodes, nguetho jatho dí ne xp_u 'be'a da zi y_u j_u'i b_u bí ja rá häi ra Herodes. ²¹ Jananguie'a bi zän man'da ra pa b_uya, nu y_u j_u'i bim peti. Nu ra Herodes bi hye rá pahni çmme x_un ho, ne bi hyup_u ja rá m_uxa, ne bin høt'ahy_u. ²² Ne çmme bi mbahni y_u j_u'i ne bi 'y_uen'_u:

—Hing rá nde n'da ran 'yoh_u b_u na y_u n_u, p_egue rá nde n'da ra oj_u, sä çn'_u.

²³ 'Dahmantho n'da rá m 'behni Oj_u mahçts'i bi japi 'bex bin zäman'_u ra Herodes, nguetho him bi ma ngue hinga gue'a Oj_u a, him bi 'y_uçpa Oj_u. 'Bex bi nequi y_u zu'u_uç mbo rá foho, bi du b_uya.

²⁴ P_e nu rá m Hman Oj_u bi thoqui bi hma, gátho b_u n'danni bi 'yøh rá m Hman Oj_u y_u j_u'i.

²⁵ Nu ra Bernabé ne ra Saulo, nu'bu mi guah yá 'befi, gue bi sifi da hyax ra mbeti bu Jerusalén, bá peng buya, bán 'yohu ra Xuua Marcos, bi zopu Antioquia mahon'a.

13

Nu ra Bernabé ne ra Saulo bi damp' yu 'befi ngue bi mamp ram hman Oja bu n'danni yu hai

¹ Nubu ra hnini Antioquia mi 'bupu yu 'yec'yei ngue nza dim peti. 'Da'u yu pongahya, ne 'da'u yu xanbate. Mi 'bupu ra Bernabé, ne Simón t'embu Negro, ne ra Lucio ra mengu bu Cirene. Ne mi 'bupu ra Manaén, nu'a 'daru bi mba ma tedeu ra Herodes rá ts'ut'abi ra hai Galilea, ne mi 'bupu ra Saulo. ² N'da ra pa nu'bu mi 'yot' ram peti u, ne mi e't' yán ts'ihme, ne nu'a rá Hogandahi Oja bi 'yemp'u:

—Dami 'ueju ya yoho yun 'yohu, ra Bernabé ne ra Saulo, nguetho xtá huanhdá u da 'yot' ra 'befi dá xifi, bi 'yembi.

³ Nu'bu mi 'ye't' yán ts'ihme mahon'a, bi 'yap ram fäts'i Oja 'bu mi dospa rá ya ra Bernabé ne ra Saulo.

Bin 'yehmbu buya:

—Oja da zix ah, bi 'yembi.

Nu u bi 'ehni bi mam bu ram Hman Oja bu Chipre

⁴ Nubuya nu rá Hogandahi Oja bi zix'a ra Bernabé ne ra Saulo, bi mba bu ra hnini Seleucia. Nu'bu mi nepru, bi hyu ra barco, bi mba bu ra hai Chipre, ra t'uhai i ja bu made ra deja. ⁵ Ne nu'bu mi zom bu ra hnini Salamina, bi mam bu ram Hman Oja bu ja yá nija yu judío. Ne ra Xuua Marcos mín 'yohu ne bim faxru. ⁶ Nu'bu mi thoru gátho ra hai Chipre, bi zom bu ja yá hyodi ra hnini Pafos. Ne bin t'imbhu n'da ra judío gue ra badi, éna rá pongahya Oja pegue ra hyäte a, ne rá thuhu i Barjesús. ⁷ Nu'a mín 'youi bu ja rá 'befi ra Sergio Paulo, rá ts'ut'abi ra hai bu. Nu'a ra Sergio Paulo n'da ran 'yohu emme mi ja rán 'yomfeni xan ho. Nu'a bi zohna ra Bernabé ne ra Saulo nguetho nde da 'yoh ram Hman Oja. ⁸ Pe nu ra badi Barjesús, n'dat'a ra Elimas, bi 'yu't'a ra ts'ut'abi, nguetho hingui ndepe da 'yec'yei a i sifi, ne bin junthu a ra Bernabé ne ra Saulo. ⁹ Nu ra Saulo, n'dat'a ra Pablo a, n'youi xan ngu ra ts'edi nangué rá Hogandahi Oja a, emme bi hyet'a ran 'yohu ngue ra badi. ¹⁰ Ne bi 'yemp'a:

—Nu'i gra ndohyäte emme guin 'yohu gátho 'be'a xan ts'o. Nu'i gra ts'unt'u i ra damants'o. Nu'i gadi ucua u gátho xan ho. Ha njam'bu gui 'ye'ts'a gni xih yu ja'i hingui ho 'bu da den Oja. ¹¹ Nuya da 'yot'a'i ran unbi ra Hmu mahets'i. Gan xädá gue hin da zá gui nu ran nequi 'da yu pa, bi 'yemp'a ra Pablo.

'Bex bin xädá, bi ga 'bexui rá dá, ne bi hyoni to'o da gupa rá 'ye'a buya. ¹² Nu'bu mi nu'a ra ts'ut'abi 'be'a bin ja, bi hyonya thoho, 'bex bi 'yec'yei buya, nguetho ya bi badi majuani a rán xädi ra Hmu mahets'i ngue mim man'a ra Pablo.

Ra Pablo ne ra Bernabé nubu ra hnini Antioquia, gue ra hai Pisidia

¹³ Nu ra Pablo ne'u mín 'yohu bi hyu ra barco, bi nepru Pafos ne bi zom bu Perge bu ja ra hai Panfilia. Pe nu ra Xuua Marcos bá e'a, bá sotho u mín 'yohu, ne bá peng mahon'a bu Jerusalén. ¹⁴ Nu ra Pablo ne'a ra Bernabé mín 'youi, bi nepru Perge bi mba bu man'da ra hnini Antioquia bu ra hai Pisidia. Ne nu'bu mi zon ra pa ran säya, bi yaru ja rá nija yu judío ne bi hyuru u. ¹⁵ Nu'bu mi

gua'a man'ɥ 'bɥpɥ, ngue rá sɔcuɔ yán t'ɛdi yɥ judío nɛ rá sɔcuɔ yɥ pɔngahyɔ, nu'ɥ di jamansu bɥ ja ra nija bi xi'a ra Pablo nɛ ra Bernabé:

—N'yohɥ auí, nu'ɥ ja auí ts'ɥ n'da ran zofo, dami xije ts'ɥ.

¹⁶ Bi ndants'a ra Pablo bɥya, bim 'bái, bi uɔn rá 'yɛ ngue ndepe da 'yɔh yɥ ja'í, nɛ bi 'yɛmbi:

—N'yohɥ ahɥ ma mi'israelhɥ, nɛ gátho ahɥ guín numansuhɥ Ojɔ, dami 'yɔhmbɥ ya. ¹⁷ Nu'a Ojɔ gue dí tenhdɥ dɥɥ israelhɥ, bi huan'dɥ mam bombɔtahɥ nɛ bi japi bin xɔndi xɥn ngu nu'ɥ mí 'bɥpɥ ra hái Egipto, nɛ mí 'bɥpɥ tengu yɥ n'dan'yo ja'í. Nɛ nu Ojɔ bɥya bá jɥc'ɥ nangue rá ts'edi bɥ mi 'bái. ¹⁸ Nɛ madague'a him madí dɔp Ojɔ yú mbɥi ɥ 'bɥ min 'yo mbɛ nyote njeɥa bɥ ma'ueni ɥ, pɛ guehma bin ja rá yembɥi Ojɔ. ¹⁹ Nɛ bi un'na ra hái Canaán ɥ ma mi'israelhɥ gue di manda zɛhɛ, 'bɥ mí jua'a bi hyo'ɥ yoto yɥ nde xmi 'bɥpɥ. Nɛ bin zɔm bɥ ma mi'israelhɥ bɥya. ²⁰ Nu Ojɔ bɥya bi japi bim 'bɥh yú zɛ'mi, nɛ goho ciento nɛ yote ma'det'a njeɥa madí manda ma mi'israelhɥ, asta gue'bɥ go mí'm 'bɥh ra pɔngahyɔ Samuel. ²¹ M'beɥja bi ndese yɥ ja'í n'da ra hmut's'ɥt'abi di manda ɥ. Nɛ bi jap Ojɔ a ra Saúl dim hmut's'ɥt'abi bɥya. Nu ra Saúl, rá ta a ra Cis, gue rá'm bombɔta ra Benjamín mí 'bɥh maya'bɥ. Nɛ nu'a ra Saúl bim hmut's'ɥt'abi yote njeɥa. ²² Nu'ɥ mi 'uec Ojɔ ra Saúl bɥya, bi japi bim hmut's'ɥt'abi ra David. Nɛ mi man Ojɔ, bi 'yɛna: “Nuna ra David, rá ts'ɥnt'ɥ a ra Isaí, ɛmmɛ dín numanho, nguetho da 'yɔrca a ma pähɛ nɛ 'be'a gátho dín nde,” bi 'yɛn Ojɔ, bi 'yɛn'a ra Pablo 'bɥ mín zo'ɥ yú mijudíoɥ bɥ ra hnini Antioquía, ra hái Pisidia.

²³ Nɛ bi thoqui bi man ra Pablo, bi 'yɛna:

—Nɛ gue'a ra David rá'm bom'betɔ na ra Jesús gue bá pɛncahɥ Ojɔ, ma pɔrpatɛhɥ dɥɥ israelhɥ, dɥɥ judíoɥ, tengu mí man Ojɔ maya'bɥ. ²⁴ Ya ma guepɔn di dɥmp'rá 'bɛfi ra Jesús, nu ra Xuua mí xih ma mi'israelhɥ gue dín xixyɔ t'o'o gátho bi päh yú mbɥi nangue yú ts'oqui. ²⁵ Nu'ɥ mi ts'ɥtho da du a ra Xuua, nu'a mí mam buya: “Nu'a gá bɛmhɥ gue guecá pɛ hinga guecá. Pɛ m'beɥja ba ɛhɛ, nɛ hin dí sɔcá tengu a, nguetho ɛmmɛ xɥn hɛts'i rá ts'edi a,” mí ɛn'a ra Xuua, bi 'yɛn'a ra Pablo.

²⁶ Nɛ bi thoqui bi man ra Pablo, bi 'yɛna:

—Man 'yohɥ ahɥ, yám bom'betɔɥ ra Abraham, nɛ mi'da ahɥ gue nɛ'ahɥ guí numansuhɥ Ojɔ, gueɥɥ bá pɛncahɥ na rá'm hma Ojɔ, nɛ i ma hague dán zá di pɔɥɥ. ²⁷ Pɛ nu ma mɛnguhɥ mí 'bɥpɥ Jerusalén, nɛ yú ngɔrpi ɥ, him mi pɔdi gue gue'a ra Jesús mí o't' yɥ pɔngahyɔ, madague'bɥ i hmam bɥ ja ma nijaɥ gátho yú pa ran sáya. Janangue'a bi 'yɔrpa ra Jesús tengu mán t'o't'i 'bɥ mí yɔpi gue da hyo. ²⁸ Nu ra Jesús nte min dupate, pɛ bi si'a ra Pilato gue di manda da tho. ²⁹ Nɛ nu'ɥ mí 'yɔrpe 'be'a gátho mán t'o't'i bɥ ja rá'm hman Ojɔ, nɛ m'beɥja bɥya bi mba ma ca'mi bɥ ja ra pont'i, nɛ bi t'águí. ³⁰ Pɛ nu Ojɔ m'beɥja ts'ɥ bi xoxpɥ 'bɥɥ xɥn du. ³¹ Nɛ nu yɥn 'yohɥ mín 'yohɥ mam'bet'o a ra Jesús 'bɥ mí nɛxpɥ ra hái Galilea, nɛ bi mba bɥ ra dɔhnini Jerusalén, nɛ guet'ɥ i xih yɥ ja'í ɥ ya.

³² Nɛcá'be dí xi ahɥ ya nangue ra Jesús, ran ho ma'da'yo gue'a mí xi Ojɔ ɥ ma bɔtahɥ 'bɥ mí ma gue 'be'a majuɔni dín ja. ³³ Nɛ gue'a bin ja a ya. Gue bi jaɥuahɥ 'bɥ mí xox'a ra Jesús, gue gueɥɥ dɥɥm bom'betɔɥ ɥ bi xi Ojɔ majuɔni. Tengu mán t'o't'i bɥ ja rá'm Hman Ojɔ, ná yoho ra Salmo, i ɛna: “Nuya nam pa ya, dí ɛ'ts'i'i, da nu'ɥ yɥ ja'í ya gue majuɔni ma Ts'ɥnt'ɥ i,” mí ɛn Ojɔ 'bɥ mi 'yɛna, bi 'yɛn'a ra Pablo.

³⁴ Nɛ xɔ bi 'yɛn'a ra Pablo:

—Nε bi xox Ojā a ra Jesús 'bū mí du, nε hin da du mahøn'a. Nε gue'a bi man Ojā, 'bū mí 'yεna: “Dat'a ra hoganjāpi ga 'da'i tengu dá xih majuāni ra David,” bi 'yεn Ojā, bi 'yεn'a ra Pablo.

³⁵ Nε xō bi 'yεna:

—Nε gue'a bi mam bū man'da ra Salmo gue bi 'yo't'a ra David, bi xi Ojā: “Hin gui jap'a ni Hoga Ts'unt'ū da 'ya a rá ngōc'yεi,” bi 'yεmbi. ³⁶ Pε nu ra David nu'bū mí jua'a rá 'befi ngue bi 'yōrpa rá pāhā Ojā gātho mí 'būcua ja ra hāi, bi du. Nε 'darpū yān 'yāgui yá bōta bi t'āgui, nε bi 'ya bū rá ngōc'yεi a būya. ³⁷ Pε nu'a rá ngōc'yεi ra Jesús, bi xox Ojā a, him bi 'ya a. ³⁸ Ma cu ahū, dín nde ahū gui pāhmbū, nangue ra Jesús i jajū ra punbi nangue ma ts'oquihū, nε gue'a dí xi ahū a ya. ³⁹ Hōnt'a go to'o gahū ga dāp ma mbūihū a ra Jesús, dín jajū ra punbi gātho ma ts'oquihū. Nε madague'a dí ōthū yān t'ēdi ra Moisés bi xi Ojā, pε hinga gue'ū dí punga ma ts'oquihū. ⁴⁰ Dami 'yεc'yεihū ra Cristo ya, janangue'a hin gui nuhū 'be'a bi man yū pōngahyā bū ja rām Hman Ojā, nu'bū mí ma:

⁴¹ Damin 'yomfēnihū ts'ū a gnán thennate thohū,

ngue'tho dí ōt'a n'da ra 'befi nuixte yū pa jabūya gui 'būhmbū.

Pε nu'bū hin gui 'yεc'yεihū 'bū 'bō'o i xi ahū, gui hyonya thohohū 'bū bi mba ma ũn'ni ahū, nε gui tuhū būya.

Gue'a mí man yū pōngahyā 'bū mí 'yεn Ojā, bi 'yεn'a ra Pablo.

⁴² Nε nu'bū mí bōm bū ja ra nijā ra Pablo nε'a mín 'youi, nε nu'ū 'da gue madim peti bū bi 'yāp ra mate gue da xih mahøn'a 'bū ni yoto ũ, tengu xí xih ya. ⁴³ Nε nu'bū mí gua'a ram peti bū ja ra nijā, xān ngu yá mijudío'hū nε'ū i εc'yεi tengu yū judío, bi dēn'na ra Pablo nε ra Bernabé. Nu ra Pablo nε ra Bernabé bi xifi ngue di thoqui da 'yεc'yεi ra Jesús, gue dí 'dajū rá mate Ojā a.

⁴⁴ Janangue'a nu'bū mí zōn'a hyāto pa būya, ngue ra pa ran sāya, mbe gātho na ngu yū jā'i 'būpū ja ra hnini bim peti bū, ngue da 'yōh rām Hman Ojā mahøn'a. ⁴⁵ Pε nu'bū mí nu'ū yū judío ngue ní mba bū ja yū nijā gātho yū jā'i, nε bin seya ũ būya. Nε bin junthū ra Pablo nε mí εn'ū him majuāni a bi ma, nε bi c'āman'ū a. ⁴⁶ Nu ra Pablo nε ra Bernabé bi hyut'ran zambū nε nts'ēdi bi ma:

—Bi zān Ojā m'bet'o thoho bi sijū rām Hman Ojā dyū judío'hū, nε hin gā hyāmhū. Janangue'a hin nin sāhū gui hyāmhū ra temazāi. Pε ga mbāhmbē ga xihmbē yū jā'i hing yū judío ya. ⁴⁷ Nguetho ra Hmu mahęts'i bi mbēncāhe nε mi ma:

Ya dá penh'nahū gui xihmbū yū jā'i hing yū judío, dín ja ran nεqui yá mbūi.

Nε gātho ra ximhāi gui mamhbū Hague dán zā ga yānba yá te yū jā'i,

nε gue'a bi xije ra Hmu a, bi 'yεn'a ra Pablo.

⁴⁸ Nε nu'bū mí 'yōh yū jā'i ngue hing yū judío 'be'a bi man ra Pablo, bin johya yá mbūi, nε bi 'yεna:

—Xān ho rām Hman Ojā, bi 'yεn'ū.

Nε bi 'yεc'yεi to'o gātho mán thahni gue dín t'un'na ra temazāi. ⁴⁹ Nε nu rām Hman Ojā, ya gātho bū ja ra hāi Pisidia bi hma. ⁵⁰ Pε nu'ū 'da yū judío bi parpa ũ 'da yū xisu, gue'ū 'da mí sōm bū ja yū nijā nε mí pa nt'εspi bū ja ra hnini, nε'ū mí'da yūn 'yohū gue yū ngurpi bū ja ra hnini. Nε nu'ū bi ũcra ra Pablo nε ra Bernabé būya, nε bi xifi da bōm bū ja yū hāi. ⁵¹ Janangue'a nu ra Pablo nε ra Bernabé bi huāc yá gua yū fonthāi, ngue n'da ra hmēpya nde da ma, da nu rán theui a bi 'yōt'ū. Nε bi mba bū ja ra hnini Iconio būya. ⁵² Pε nu yū 'yεc'yεi bū Pisidia εmme bin johya, nε bi hyā ra ts'ēdi xān ho nangue rá Hogandāhi Ojā.

14

Ra Pablo ne ra Bernabé nubɛ ra hnini Iconio

¹ Nubɛ Iconio, bi yarpɛ ra Pablo ne ra Bernabé bɛ ja yá niɟa yɛ judío, ne bi mam bɛ a ráɛm Hman Oɟa. Ne bi ma xɛn ho, janangue'a xɛn ngu yá mijudíoɛ bɛ 'yɛc'yɛi, ne'u yɛ ja'i gue hing yɛ judío. ² Pɛ nu'u 'da yɛ judío ngue him bi 'yɛc'yɛi ɛmmɛ madin 'yɛthɛ u hing yɛ judío, bim parbi da zɛ'u yɛ 'yɛc'yɛi. ³ Pɛ nu ra Pablo ne ra Bernabé nya'a bim 'bɛpɛ, nguetho xɛn ngu bi 'yɛc'yɛi bɛ, ne bi hyut' ran zambɛi bi ma nanguɛ ra Hmu mahɛts'i. Nu ra Hmu bi un yá ts'edi u ngue da 'yɔt' yɛ hmɛpya ne yɛn t'ɔt'e nuixte, guɛpɛ da bɛh yɛ ja'i, Oɟa in 'yohɛ ra Pablo ne ra Bernabé. ⁴ Pɛ nu yɛ ja'i bɛ ja ra hnini bin heque. 'Da'u bi dɛn yɛ judío hing yɛ 'yɛc'yɛi, ne 'da'u bi dɛn ra Pablo ne ra Bernabé. ⁵ Janangue'a, nu yɛ ngarpi bɛ ja ra hnini bi un ran t'ɛdi u hing yɛ 'yɛc'yɛi, yɛ judío 'da, hing yɛ judío u 'da, gue da zɛ'u, ne di bat'ado u. ⁶ Pɛ nu ra Pablo ne ra Bernabé, 'bɛ mí bɛdi 'be'a nde da 'yɔrpe, bi 'dagui, bi mba bɛ ja ra hnini Listra, ne pɛ ra hnini Derbe nubɛ ra hãi Licaonia. Ne bin 'yo gátho ra xɛqui bɛ. ⁷ Nɛpɛ bá mam bɛ rán ho ma'da'yo ra Cristo bɛ u.

Bi mba ma bat'ado ra Pablo bɛ Listra

⁸ Nubɛ ja ra hnini Listra mí 'bɛpɛ n'da ran 'yohɛ, ra dogua, ngue ya xín jabɛ 'bɛ mim 'bɛi. Ne mí hurpɛ nguetho hin ɟam'bɛ bin 'yo. ⁹ Nu ran 'yohɛ i ɔde 'be'a bi man ra Pablo. Nu'bɛ mí hyɛt a ra Pablo, mí pɛdi 'be'a míɛm bɛn'a zɛ dogua, ngue ya i ɛc'yɛi gue dí hocpa rá gua ya. ¹⁰ Janangue'a nu ra Pablo nts'edi bi ma:

—Ndants'i gam 'bãi.

Nu ran 'yohɛ bɛya 'bex bi zãgui bin 'yo. ¹¹ Ne nu'u yɛ ja'i, nu'bɛ mín nu 'be'a bi 'yɔt'a ra Pablo, nts'edi bi mbafɛ, ne bin yɛ yá nde 'u licaonia, bi 'yɛna:

—Nuya yɛ oɟa ya, pɛ bi nɛqui tengu'bɛ yɛn 'yohɛ, bi zɔcua ja ra hãi dí 'bɛhmbɛ, bi 'yɛn'u.

¹² Nu ra Bernabé bi 'yɛmbi tengu rá thuhu yá oɟa zɛhɛ ra Júpiter, ximangutho a ra Pablo bi 'yɛmbi tengu rá thuhu yá oɟa zɛhɛ ra Mercurio. Nguetho man'da mi yá'a ra Pablo, ne i ɛmbi rá pɔngahɛ ra Júpiter a ra Mercurio. ¹³ Nu'a ra mbãɟa bɛya, ngue mí pɛp'a yá oɟa Júpiter, mí ja bɛ n'da ra ngu bɛ ndehni, guɛpɛ mí thãnde ra Júpiter yɛ ja'i. Nu'a ra mbãɟa ne'u 'da yɛ ja'i bá si yɛn ðani guɛpɛ 'bɛh ra Pablo ne ra Bernabé, ɛmbi ra Mercurio ne ra Júpiter, gue da hyo yɛn ðani da mbɔspe. Ne bá cɛ yɛ ðoni, gátho da mbɔspe. ¹⁴ Pɛ nu'bɛ mí bɛh ra Bernabé ne ra Pablo 'be'a i nde da 'yɔt'u yɛ ja'i, bi yarpɛ 'bɛh yɛ ja'i, bi ðɛn yá pahni, ndepe da bɛh yɛ ja'i hingui numanho 'be'a nde da 'yɔt'u, ne bi 'yɛmbi:

¹⁵ —N'yohɛ ahɛ hanja ngubɛ gní 'yɔthɛ. Nguetho dyɛn 'yohɛ thoho'be, pɛ bá ɛ'be ua gue ðín nde ga xi a'be gui 'yɛs'hɛ 'be'a gui ɔthɛ, nguetho sãti thoho 'be'a guím bɛmhɛ. Nde'bɛ gui 'yɛs'hɛ gní thãndehɛ u gui ɛmfɛ yɛ oɟa ua ja ra hãi, ne gui thãndehɛ majuaɟi Oɟa. Nguetho gue'a bi 'yɔt' mahɛts'i nɛcua ja ra hãi ne ra deɟa ne gátho i ja ua. ¹⁶ Nu'u yɛ pa bi thogui, Oɟa bi hyɛtho yɛ ja'i da 'yɔzɛhɛ yá pãhã zɛhɛ. ¹⁷ Pɛ nu Oɟa bɛya ɟa i urcahɛ rá hogan 'yomfɛni i ɔrcahɛ, gue bí pɛnh ra 'ye ne di ɟapi ðin ja ma huahihɛ, ne di 'dajɛ 'be'a dí sihɛ ne di 'dajɛ ran johya ma mbuihɛ, bi 'yɛn'a ra Pablo.

¹⁸ Madague'bɛ ngubɛ mí man ra Pablo, pɛ xɛn heɟi bɛ i hɛcpa yɛ ja'i gue hin da mbɔspe.

¹⁹ Pɛ bi zɔm bɛ 'da yɛ judío bá nɛxpɛ ra hnini Antioquia bɛ ja ra hãi Pisidia, nɛpɛ Iconio, ne nu'u bi parba yɛ ja'i da zɛhɛ ra Pablo ne ra Bernabé. Nu yɛ ja'i

bɔya bi bat'ado ra Pablo ne bi garɔpɔ hãi, bi hyon'a thi bɔ ja ra hnini, ne ɛmbi gue ya bi du. ²⁰ Pɛ nu'bu mi zoh yɔ 'yɛc'yɛi bɔ 'ben'a ra Pablo, bi ndants' pɔya, ne bi mba mahon'a bɔ ja ra hnini. Nu'bu mi hyax bɔya bi mbɛ ra Bernabé bɔ ja ra hnini Derbe.

²¹ Nubɔ ja ra hnini Derbe bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo, ne xɔn ngu bi 'yɛc'yɛi. Ne nubɔya, nu ra Pablo ne ra Bernabé bá nɛxpɔ, bi thoh mahon'a bɔ ja yɔ hnini Listra ne Iconio nɛpɔ Antioquía bɔ ra hãi Pisidia. ²² Guepɔ bi thoqui bi hɔt ra ts'edi yá mbɔi yɔ 'yɛc'yɛi, ne bi xifi di thocta a dí 'yɛc'yɛi, nguetho gátho to'o da yɔpɔ di manda rá ts'edi Ojá, jatho da nu xɔn ngu yɔn ɔnbi. ²³ Ne nubɔya nu ra Pablo ne ra Bernabé bi 'yɛt' yán ts'ihmɛ 'bɔ mi huan'dɔ din ngɔrpi n'da ngu n'da bɔ ja yɔm pɛti. Ne bi 'yáɔ Ojá ngue da mbáx'ɔ yɔ ngɔrpi. Ne bi dáp'a Ojá ɔ gátho na ngu ɔ yɔ 'yɛc'yɛi gue di jamansu, nguetho bi 'yɛc'yɛi Ojá ɔ.

Bá peng bɔ ra Pablo ne ra Bernabé bɔ Antioquía ra hãi Siria

²⁴ Ne nubɔya ra Pablo ne ra Bernabé bi thopɔ ra hãi Pisidia ne bi zom bɔ ra hnini Perge nubɔ ra hãi Panfilia. ²⁵ Ne guepɔ bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo. M'bejua bɔya bi mba bɔ ra hnini Atalia. ²⁶ Guepɔ bi hyu ra barco bi mba bɔ Antioquía bɔ ra hãi Siria, guepɔ ra mbadi xí un Ojá yá 'befi ɔ, ne xí t'áp rá m fãts'i Ojá ɔ. Ne nuya bi juah ya. ²⁷ Nu'bu mi zom bɔ, bi ma dim pɛti yɔ 'yɛc'yɛi, ne bi xifi gátho bi 'yot'e ngue bi ze'a Ojá, ne bi xifi ne'ɔ hing yɔ judío bi jap Ojá bi 'yɛc'yɛi. ²⁸ Ne nu ra Pablo ne ra Bernabé, nya'a bim 'bɔhmbɔ yɔ 'yɛc'yɛi bɔ bɔya.

15

Bim pɛti yɔ ngɔrpi bɔ Jerusalén

¹ Nu'ɔ yɔ pa ɔ bi zom bɔ Antioquía 'da yɔn 'yohɔ bi nɛxpɔ ra hãi Judea. Ne sã bi xi'ɔ yɔ 'yɛc'yɛi hing yɔ judío ngue hingui sã dim pø'a n'da 'bɔ hinga nthɛqui yá xifani, tengu bi xánba ra Moisés ɔ yɔ judío. ² Nu ra Pablo ne ra Bernabé nts'edi bin junthɔ ɔ, janangue'a bi t'ɛmbi da mba bɔ Jerusalén, ne'ɔ mi'da yɔ 'yɛc'yɛi, din yáhn bɔ yá 'bãihɔ ra Cristo ne'ɔ mi'da yɔ ngɔrpi bɔ, nangue 'be'a bi man'ɔ yɔn 'yohɔ.

³ Janangue'a nu'ɔ yɔ 'yɛc'yɛi bɔ Antioquía bin 'yɛhmbɔ bɔya, bi mbɛnɔ ja ra 'yɔ ɔ. Ne nu'bu mi hyax ra 'yɔ ní mba Jerusalén, bi thopɔ ja ra hãi Fenicia nɛpɔ ra hãi Samaria. Ne nubɔ bi thoguí, bi xih yɔ 'yɛc'yɛi ngue bi hye'ɔ yá t'ɛc'yɛi zɛhɛ ɔ hing yɔ judío, ne bi den ra Cristo. Ne nu'bu mi 'yot'ɔ yɔ cu nangue ra Cristo 'be'a bi man ra Pablo, bin johya bɔya.

⁴ Nu ra Pablo ne ra Bernabé ne'ɔ mín 'yohɔ bɔya, bi zom bɔ Jerusalén. Ne nu yá 'bãihɔ ra Cristo ne'ɔ mi'da yɔ ngɔrpi mi 'bɔpɔ, ne gátho mi'da yɔ 'yɛc'yɛi, bin johya 'bɔ mín nu'ɔ, ne bim pɛti. Ne nu ra Pablo ne ra Bernabé bi ma gátho 'be'a bi 'yot'e, ngue bi ze'a Ojá 'bɔ mi xi'ɔ hing yɔ judío. ⁵ Pɛ 'da'ɔ yɔ judío, yɔ fariseo ɔ ngue mí ɛc'yɛi, bim 'bãi ne bi 'yɛna:

—Jatho da mba nthɛqui yá xifani yɔ 'yɛc'yɛi gue hing yɔ judío, ne da sifi da 'yot' yán t'ɛdi ra Moisés, bi 'yɛn'ɔ.

⁶ Nu'ɔ yá 'bãihɔ ra Cristo bɔya, ne'ɔ mi'da yɔ ngɔrpi, bim pɛti ngue bin 'yán'dɔ 'be'a man'da xɔn ho da 'yot'e. ⁷ Ne nu'bu nya'a thoho madín 'yomfɛni ɔ, bim 'bã'a ra Pedro, ne bi 'yɛna:

—N'yohɔ ahɔ, guí pɔhmbɔ gue maya'bɔ ts'ɔ bi xicá Ojá n'dandí gue ga xi'ɔ 'da yɔ jã'i hing yɔ judío ran ho ma'da'yo. Ne nangue dá mangã, bi zã bi 'yode

ne bi 'yɛc'yɛi. ⁸ Nu Ojā gue i p̄arpa yá mb̄ai yu ja'í, bi jajū ga p̄ahmbu i sin'ū hing yu judío, nguetho bi un rá Hogandāhi Ojā ũ, tengu bi 'dajū dyu judíoŋh. ⁹ Nu Ojā him bi 'yot'a n'da ran heque nanguėjū dyu judíoŋh ne'ū hing yu judío, p̄e ne'ū bi japi bi bo yá mb̄ai ngue bi 'yɛc'yɛi. ¹⁰ Nuya hanja guí ɛmh̄b̄u hin da zin Ojā ũ gue him bi 'yot' yán t'ɛdi ra Moisés, p̄e ya bi zin Ojā ũ. Nguetho guí ɛmh̄b̄u i jatho da 'yot'ū yán t'ɛdi, tengu'bu guí hȳɔspah̄n n'da ra 'beni, gue hin dá háth̄h, xinga gue'ū mam bomb̄otah̄n xtá hyát'i, bi 'yɛn'a ra Pedro.

¹¹ Ne x̄o bi 'yɛna:

—P̄e nuju dí ɛc'yɛih̄n ngue da mba ma p̄oh̄gāh̄n nanguie rá mate ra Hmu Jesús, ngutho'ū hing yu judío, bi 'yɛn'a ra Pedro.

¹² Ne nub̄aya bi yā ra Bernabé ne ra Pablo, ne bi xi'ū 'be'a gātho bi 'yot'e nanguie rá ts'edi Ojā, yu hm̄ɛpya ne yán t'ot'e nuixte ngue bi 'yōrp̄u 'b̄uh yu ja'í hing yu judío. Ne gātho ná yā'ū njom bin yā. ¹³ Nu'bu mí gua'a bi ma ra Pablo ne ra Bernabé, nu ra Jacobo Santiago bi 'yɛmp'ū madim p̄eti bu:

—N'yoh̄n ah̄n gui 'yōhmb̄u ya 'be'a dí mangā. ¹⁴ Nu ra Simón Pedro ya bi xijū ha ín ja Ojā ra mb̄adi bi huahn'ni 'da yu ja'í hing yu judío ngue da 'yɛc'yɛi. ¹⁵ Ne ngutho bi man yu p̄ongah̄yā 'b̄u maya'bu, 'b̄u mí 'yo't'i 'be'a bi man Ojā.

¹⁶ Bi 'yɛna:

M'bejua gua pengā mah̄on'a,

ne ga japi din th̄andegui mah̄on'a tengu mi th̄andegui nu'bu mí 'b̄uh ra David. Tengutho 'b̄u di hoc mah̄on'a n'da ra nijā gue x̄h̄n yot'e.

¹⁷ Ne gātho mi'da yu ja'í da hyongui, guecā dra Hmu mah̄ɛts'i.

Gātho to'o yu ja'í hing yu judío ngue ma mb̄eti ũ, da hyongui.

¹⁸ Njabu bi man Ojā maya'bu ne bi japi bi f̄ah̄ya gue'bu go maya'bu.

¹⁹ Janangue'a dí xi ah̄n ya, ɛn'a ra Jacobo, nde'bu hin te ga xihmb̄u da 'yot'a x̄h̄n h̄ɛi ũ hing yu judío, gue nu'ū x̄í hȳɛɛ yá t'ɛc'yɛi ne i ten'na Ojā. ²⁰ P̄e ga oth̄n n'da ra s̄ocuā, ne ga xihmb̄u ũ da hȳɛgui gātho yán t'ot'e yu hm̄ite, ne hin da 'yot' yán 'yomt'ɛni, ne hin da za ra nḡo gue him bi b̄on rá ji 'b̄u mí tho, ne hin da zi ra ji. ²¹ Janangue'a hin di ũnba yá mb̄ai to i ten yán t'ɛdi ra Moisés, nguetho x̄h̄n ngu yu j̄ɛya x̄í thogui i hm̄am bu ja yá nijā yu judío yán t'ɛdi ra Moisés, gātho yu hn̄ini i hma 'b̄h̄n ra pa ran ts'āya, bi 'yɛn'a ra Jacobo.

²² Gātho yu 'yɛc'yɛi ne yá 'bāih̄n ra Cristo ne mi'da yu nḡrpi bi numanho 'be'a bi man'a ra Jacobo. Ne mí ɛn'ū gue da thanh'ni 'da da 'behni da mb̄äh̄ ra Pablo ne ra Bernabé bu Antioquía. Ne bi thanh'na ra Judas t'ɛmbi Barsabás ne ra Silas, ne gue'ū 'da yá nḡrpi yu 'yɛc'yɛi ũ. ²³ Ne nu ra s̄ocuā ngue bi ḡats'i bi ma:

“Nugāhe, ma 'bāigāhe a ra Jesucristo, ne mi'da gāhe gue dyū nḡarpigāhe, ne gātho ni cuje nanguie ra Cristo, dí pen'nah̄n ra s̄ocuā, ma cu ah̄n, ne dadí z̄ɛngua ahe. Dadin cuh̄n nanguie ra Cristo gyū ja'ih̄n ngue hin gyū judíoŋh guí 'b̄uhmb̄u bu Antioquía, n̄ɛp̄u gātho ra häi Siria n̄ɛp̄u ra häi Cilicia. ²⁴ Nugāhe dá øhmbe ngue 'da yán 'yoh̄n bi n̄ɛxua bi mba bu, ne bi pat'ah̄n ne bi xi ah̄n ngue jatho da mba nth̄equi ni xifanih̄n ne gui 'yōth̄n rán t'ɛdi ra Moisés. P̄e nu'ū hin dá p̄enhdāhe ũ. ²⁵ Nugāhe dām p̄etihe ne dá s̄anhde 'da yán 'yoh̄n da mb̄äh̄ ra Pablo ne ra Bernabé. ²⁶ Nu ra Pablo ne ra Bernabé ɛmm̄e dí numanho, nguetho hingui su din 'yo bu hap̄u ɛna da tho, ngue da ma nanguie ma Hmuŋh ra Jesucristo. ²⁷ Ne dá p̄enhd̄e ra Judas ne ra Silas da xi'as̄ɛh̄n 'be'a dá othe. ²⁸ Nguetho rá Hogandāhi Ojā bi xije, ne dá numanhohe, ngue hin ga 'da ah̄n mi'da yán t'ɛdi x̄h̄n h̄ɛi gui 'yōth̄n nanguie yán t'ɛdi ra Moisés. H̄ont' ya z̄u ts'ū

yən t'ɛdi dá ot'ahe. ²⁹ Nuya dí xi ahe ya, ngue hin gui sihə 'be'a bi 'bɔspa yə hmite, xínga gue ra ji gui sihə, xínga gue gui sahə ra ngø gue him bi bøn ra ji 'bə mi tho. Ne hin gui 'yøthə yən 'yomt'ɛni. Nu 'bə gui hyehmbə gátho 'be'a dí xi ahe, xən ho 'bə. Ojə da mbäx ahə. Ne hɔnt'a dí xi ahe ya," bi 'yɛn'a ra sɔcuə bi 'yo't'a ra Jacobo Santiago 'bə mi ja ram peti bə Jerusalén, bi gəx ra Pablo.

³⁰ Ne nubəya, bi mbähä ra Pablo, ra Bernabé, ne ra Judas, ne ra Silas bə ja ra hnini Antioquía. Nu 'bə mí zəm bə, bi ma dí peti yə 'yɛc'yɛi ne bi dá ra sɔcuə bəya. ³¹ Ne nu 'bə mí nu 'u 'be'a mí mam bə ja ra sɔcuə, bin johya yá mbəi nangue ran zofo bi sifi, ngue bi hyurpa yá mbəi. ³² Nu ra Judas ne ra Silas, ne 'u, yə pəngahya u. Ne nangue rán zofo u bi hyurpa yá mbəi yə 'yɛc'yɛi. Ne bi mbäts'i da 'yɛc'yɛi xən ho. ³³ Nu ra Judas ne ra Silas bim 'bərə Antioquía 'da yə pa. M'bejua bin 'yɛte yə 'yɛc'yɛi, bi mbəhni da mbeng bə 'bə u ngue bá pənh'də. ³⁴ Ne m'bejua him bi nde bi mbeng bə ra Silas, ne bá corə Antioquía. ³⁵ Ne ra Pablo ne ra Bernabé bi gopə Antioquía. Nu 'u ne 'u gátho mi'da yə xänbate bin xänbate bə, ne bi mamp'a rá m Hman ra Cristo.

Ná yondj bi mba n'danni ra Pablo, bi man rá m Hman Ojə

³⁶ Nu 'bə mí tho'i 'da yə pa, ra Pablo bi 'yɛmp'a ra Bernabé:

—Ga mbə bə ja n'da ngu n'da yə hnini xtán 'youi xtám mammi rá m Hman Ojə. Ga nuui ma cuhə nangue ra Cristo 'be'a di ja'u.

³⁷ Nu ra Bernabé bi nde da zix'a ra Xuua Marcos. ³⁸ Pɛ nu ra Pablo him mi nde da zix'a, nguetho nu'a bi 'dapə Panfilia, ne him bi thoc rá 'bɛfi bə. ³⁹ Ne hinga 'da'angu bi bɛmmi ne bin heque. Nu ra Bernabé bi zix'a ra Marcos bi hyu ra barco í mba bə ra t'uhäi Chipre. ⁴⁰ Nu ra Pablo bi huanh'na ra Silas ngue da mbə. Ne nu yə 'yɛc'yɛi bə Antioquía bin yəhə Ojə, bi 'yáp rá mate Ojə nangue'u. Bi mba bəya. ⁴¹ Ne nu 'u bi thopə ra häi Siria nɛpə Cilicia, ne nya'a ts'u bim 'bərə harə bi thogui, gue bi hət ra ts'edi xən ho yə 'yɛc'yɛi bə.

16

Nu ra Timoteo bin 'yohə ra Pablo ne ra Silas

¹ Nu ra Pablo ne ra Silas bi mba bə ra hnini Derbe nɛpə Lистра. Ne bin tɪmhəbə bə n'da ra 'yɛc'yɛi, ra Timoteo na. Nu rá mbe ra judío, ne ra 'yɛc'yɛi a, pɛ nu rá ta, ra mɛngu bə Grecia a. ² Nu yə 'yɛc'yɛi bə Lистра nɛpə Iconio bi mamanhə nangue ra Timoteo. ³ Ne nu ra Pablo bi nde din 'youi a, janangue'a bi hycpa rá xifani, gue hin di 'u' yá mbəi yə judío. Nguetho gátho yə judío 'bərə i pədi ngue rá ta ra mɛngu bə Grecia a. ⁴ Ne gátho yə hnini bə bi thogui bi xih yə 'yɛc'yɛi da 'yøt'e 'be'a bi man ra Jacobo ne yá 'bäihə ra Cristo ne yá ngərpi yə 'yɛc'yɛi bə Jerusalén, ngue 'be'a xən ho da 'yøt'u hing yə judío. ⁵ Ne gátho yə 'yɛc'yɛi bi thochtatho bin te yá mbəi nangue 'be'a bi 'yɛc'yɛi. Ne mpa 'bə mpa 'bə man'da i hux'a ná ngu yə 'yɛc'yɛi.

Nu ra Pablo bi 'uj tengu'bə n'da ra mɛngu Macedonia

⁶ Nu 'u bi thopə ra häi Frigia nɛpə ra häi Galacia bəya, nguetho him bi jap'a rá Hogandəhi Ojə xtá man ram hma bə ra häi Asia. ⁷ Nu 'bə mí zəm bə ra häi Misia ɛna xtá mba bə ra häi Bitinia, pɛ nu rá Hogandəhi Ojə xínga guerpə bi japi da mba bə. ⁸ Bi thopə ja ra häi Misia bəya, bi mba bə ra hnini Troas bə ndendeja. ⁹ Ne nubəya nu ra Pablo bi nu n'da ran t'uti 'bə mín xui, tengu'bə ra t'i, ɛna gue'bə n'da ran 'yohə ra mɛngu Macedonia mí 'bərə ja rá hmi, ne bi 'yɛmbi: “Ba ɛcua ja ra häi Macedonia ne gui zeje ts'u,” bi 'yɛna. ¹⁰ Ne nugä dra Lucas, dí o't'ä ra sɔcuə i ja ua, dín nde ga mbähmbe bə ra Pablo. Ne nangue'a bi

t'ut'a ra Pablo, janangue'a 'bex dán sähe ga mbähmbe bu ja ra häi Macedonia, nguetho dá haxhe njuani ngue'a Oja bi zoncähe bu, in ndeje ga mamhbe bu ran ho ma'da'yo dí yanjü a.

Bi zøm bu Filipos ra Pablo ne ra Silas

11 Nu'bu má pømhbe bu Troas dá huhe n'da ra barco ne njuantho dá uenthe bu ja ra t'uhäi Samotracia gue i jabu made ra dejä. Nu'bu mi hyats'i dá thohmbe bu Neápolis. 12 Dá nexhe bu Neápolis buya ne dá sømhbe bu ra dahhini Filipos, rán guat'i ra häi Roma. Nu ra hnini Filipos man'da ja rá ts'edi xinda gue mi'da yu hnini bu ra häi Macedonia. Ne dám 'buhmbe bu 'da yu pa. 13 Ne nu'bu ra pa ran säya dá pømhbe bu ja ra hnini, dá mbähmbe bu ja ra ndendathe gueru zant'a min yahu Oja yu ja'i. Ne dá huhmbe bu, dá xihmbe rám Hman Oja u yu xisu ngue madim peti bu. 14 Ne nu n'da ra xisu í Lidia ra mengu bu Tiatira, bi 'yøde 'be'a dá mamhbe. Nu'a ra Lidia ra mbä'bøt'e na, i pä ra 'bøt'e xan jupoi ngue xan ho. Nu'a i æc'yei ne mi numansu Oja, janangue'a bi xocua rá mbäi da 'yøde xan ho 'be'a bi man'a ra Pablo. 15 Nu ra Lidia bin xixyá buya ne gätho 'bupu rá ngu. M'bejua bi xicähe:

—Nu'bu guí æna majuani dí æc'yei ra Hmu mahæts'i, ba æhmbu ua ja ma ngu gam 'buhmbu ua 'da yu pa, bi 'yænje.

Ne bi 'yørcähe ts'edi janangue'a dá mbähmbe.

16 N'da ra pa nu'bu má mbähmbe bu zai bi yahu Oja yu ja'i, dán c'athe n'da ra hmute ra 'yæhe. Nu'a man ra 'yøde nange ra zithu min 'youi, ne mí taha xan ngu ra mbæti di un'du yú hmu. 17 Nu'a ra hmute mi ten'na ra Pablo necähe. Bi mbafi bi 'yæna:

—Nuya yan 'yohu, yú mbæfi Oja nuixte thoho, i xängahu hague dán zä dam pøhmbu, bi 'yæna.

18 Ne xan ngu yu pa ngubu mi øt' ra hmute. Madí xømbæi ra Pablo ne bi xi'a ra zithu min 'youi ra hmute:

—Nange rá thuhu ra Jesucristo dami pøm bu rá mbæi na ra hmute, bi 'yæmbi.

'Bexque bi bøn ra zithu buya.

19 Nu'bu mí pah yú hmu ra hmute gue him man zä da dap rán zäbi, bi bent'a ra Pablo ne ra Silas, ne bi zixpu ja ra tai gueru 'buh yu zæ'mi. 20 Ne nu'bu mi dá bu 'buh yu zæ'mi, bi 'yæn'u:

—Nuya yan 'yohu 'bæcua, yu judío ya. Ne in nde di ts'on yu ja'i 'bæcua ja ma hninihu. 21 Ne i man yan t'øt'e gue hingui sä ga øthu, nguetho nuju dyu romanohu. Ne hin'yu man t'ædi ga øthu a i xiju, sä bi 'yæn'u yu yapatæ.

22 Ne bi munts' yu ja'i ngue nde da zæ'u. Nu yu zæ'mi buya, bi manda da 'bæcua yú pahni, da mba m'bei ra Pablo ne ra Silas. 23 Ne nu'bu mi juadi ngue æmme xi 'bei, bi mba njot'i bu ja ra fädi. Ne bi sih ra mbängoxthi da mbädi xan ho. 24 Nu'bu min t'un ran t'ædi ra mbädi bi zixpu man'da mbo. Ne bi zæmba yú gua bu ja ra fädiza.

25 Nu'bu mi zøm made ra xui buya, nu ra Pablo ne ra Silas min yahu Oja ne bin tuh yú thuhu Oja. Ne gätho mi'da yu ofädi mi øde. 26 Ne 'dahmantho 'bu mi mbädi bin ja n'da ra 'yänhäi, gue'bu go mi guhni yú guangu ra fädi. Gätho yu jut'i bin xozæhe ne gätho yu t'ægui man that'i yu ofädi bin xozæhe. 27 Ne nu'bu mi nuh rá mbängoxthi ra fädi, bi nu gätho nsoqui yu goxthi, bi gux rá juai buya gue nde xtín hyose, nguetho mim bæni ngue æmbi gätho xi 'da'u yu ofädi. 28 Pe nu ra Pablo nts'edi bi mba't'i, bi 'yæmbi:

—O gadín anba zæhe nguetho gätho dí 'bæcähe ua.

²⁹ Ne nu'a ra mbängoxthi büya bi 'yä'a n'da ra sibi, bi yörpü mbo, ne emme di fet'i nguetho min su. Ne bi yörpü ja rá gua ra Pablo ne ra Silas. ³⁰ Ne bi gücpü thi ü, ne bi 'yänni:

—N'yohü aui 'be'a sä ga øt'ä nguerpü da zä dam pöcä, bi 'yëna.

³¹ Nu ra Pablo ne ra Silas bi 'yëmbi:

—Dami döp ni mbüi ra Hmu, ra Jesucristo, di pun'na ni ts'oqui, ne da zimanho i, ne ü gätho 'büpü ni ngu, 'bü di döp yä mbüi a, bi 'yëmbi.

³² Nubüya bi xih rán ho ma'da'yo ra Cristo ne gätho 'büpü rá ngu. ³³ Ne nu'a ra mbängoxthi ne gätho 'büpü ja rá ngu bin xixyá a ra xui a. ³⁴ Nu'a ra mbängoxthi büya bi zix'a ra Pablo ne ra Silas bü ja rá ngu, ne bi 'üini. Ne'a, ne gätho 'büpü ja rá ngu emme bin johya nguetho bi 'yëc'yëi Ojä.

³⁵ Nu'bü mí hyats'i, nu'ü yü zé'mi bi mbenh'dü yü asmayo da xih ra mbängoxthi da böm bü ja ra fädi ra Pablo ne ra Silas. ³⁶ Ne nu'a ra mbängoxthi bi xi'a ra Pablo büya:

—Nu yü zé'mi bá pënh ra nde ga xoc'aui. Nuya sä gui pömmi ne nte gui jaiui, bi 'yëmbi.

³⁷ Pë nu ra Pablo bi 'yëmbi:

—Nugä'be dí çä'be ran t'ëdi bi böm bü Roma, pë guehma bi 'benzagä'be bü 'büh yü jä'i, ne him 'be bi juängä'be pë bi goctä'be. Nuya ha ën'ü gui jugä'be ngue njon da nu. Hin'na, hingui sä. Bá xifi ba ëse da xogä'be, bi 'yëna.

³⁸ Nu yü asmayo büya bi mba bi xih yü zé'mi 'be'a bi ma ra Pablo. Nu yü zé'mi nu'bü mí 'yöde ngue i çä yün t'ëdi bü Roma a ra Pablo ne ra Silas büya, emme bin su. ³⁹ Ne nu'bü bá ëh yü zé'mi büya, bi xocuabi ne bi 'yöp ra punbi, ne bi xi'ü:

—'Yörcahe ra mate gui pömmi ua ja ra hnini, bi 'yëmbi.

⁴⁰ Pë nu ra Pablo ne ra Silas 'bü mí böm bü ja ra fädi, bi mba bü ja rá ngu ra Lidia. Ne nu'bü mí nu yü cu nanguë ra Cristo, bi häq ra ts'ëdi yä mbüi ü, ne bi mba büya.

17

Ran 'yo'ts'i bü Tesalónica

¹ Nu'a ra Pablo ne ra Silas bi thopü ja ra hnini Anfípolis nepü Apolonia ne bi zöm bü ja ra hnini Tesalónica. Guepü Tesalónica bí ja bü n'da rá nijä yü judío.

² Ne nhyu semana bim 'büpü, ne nu'bü xün dät yü pa ran säya, bi mam bü rá m Hman Ojä a ra Pablo. ³ Ne jante thoho bi xifi xün ho nanguë ram hma män t'o'ti maya'bü, gue gue'a ra Cristo jatho da nu ran ünbi ne da du, ne m'bejua da ndants' mahön'a bü 'büü xün du.

—Ne gue'a bi nu ra Jesús a män t'o'ti tengu dí xi ahü, jananguë'a ga pähmbü gue gue'a ra Cristo rá Thahni Ojä a, bi 'yëm 'bü mí xänbi.

⁴ Ne nu'ü 'da yü judío bi döp yä mbüi ra Cristo, ne bi den'na ra Pablo ne ra Silas. Ne emme xün ngu yü mëngu bü Grecia ngue mí numansu Ojä bi 'yëc'yëi. Ne xün ngu yü xisu yü mëngu bü grecia gue mí hnumansu, bi 'yëc'yëi. ⁵ Pë 'da yü judío ngue him mí ëc'yëi bin seya, ne bi zönh'nü yü ts'om'bäi bi xifi di parba yü jä'i, asta gue'bü gätho ra hnini bi parbi. Ne nu'ü bi mba bü rá ngu ra Jasón, bi 'üçpü bü rá ngu, i hon'a ra Pablo ne ra Silas, ëna da gäqui gue dí dā bü 'büh yü jä'i. ⁶ Ne nu'bü him mi dñn ra Pablo ne ra Silas, bi zix'a ra Jasón, nts'ëdi bi gäts'i, ne mí'da yü 'yëc'yëi, bi zixpü 'büh yü zé'mi bü ja ra hnini. Bi mbafi ne bi 'yëna:

—Guehna n'dat'a mbëmhbü ü yün 'yohü gue ya bi ts'oni gätho ra ximhäi, ne bi zöcuä ya. ⁷ Ne nuna ra Jasón bi säyaba bü rá ngu. Ne nu'ü hingui

numansu rán t'ɛdi ma ts'ut'abihɛ bɛ Roma, nguetho ɛn'ɛ i 'bɛh man'da ra ts'ut'abi guehna ra Jesús, bi 'yɛn'ɛ yɛ ts'om'bäi.

⁸ Nu yɛ jã'i nɛ yɛ zɛ'mi bin cuɛ 'bɛ mí 'yɔde 'bɛ'a bi man'ɛ. ⁹ Nɛ nubɛya nu ra Jasón nɛ'ɛ mi'da bi thãcua ra mbɛti gue da bɔm bɛ ja ra hnini ra Pablo nɛ ra Silas, nɛ bi mba ma thɔgue bɛya.

Bi zɔm bɛ Berea ra Pablo nɛ ra Silas

¹⁰ Bexque guet'a ra xui a bin 'yɛhmbɛ yɛ 'yɛc'yɛi a ra Pablo nɛ ra Silas. Bi mba bɛ ja ra hnini Berea. Nɛ nu 'bɛ mí zɔm bɛ, bi mba bɛ ja rá niɲã yɛ judío.

¹¹ Nu yɛ judío gue 'bɛrɛ, man'da xɛn ho yá mbɛi xinda gue'ɛ 'bɛrɛ Tesalónica. Nguetho 'bexque bi xoc yá mbɛi, mí ja ra pähä ngue da hyã a bi man ra Pablo. Nɛ gátho yɛ pa bi nɛh yá sɔcuã Oɲã maya'bɛ, ngue nde bɛ da bãdi 'bɛ din thɛui ɛ i man'a ra Pablo. ¹² Nɛ xɛn ngu ɛ bi 'yɛc'yɛi. Nɛ yɛ xisu, yɛ mɛngu bɛ grecia, ngue mi hnumansu, xɛn ngu bi 'yɛc'yɛi, ximangut yɛn 'yohɛ bi 'yɛc'yɛi.

¹³ Nɛ nu yɛ judío bɛ Tesalónica nu 'bɛ mí bãdi gue i man ran ho ma'da'yo bɛ Berea a ra Pablo, bi mba bɛ bɛya ngue di parba yɛ jã'i. ¹⁴ Pɛ nu yɛ 'yɛc'yɛi 'bex bi zix'a ra Pablo bɛ ndendejã. Pɛ nu ra Silas nɛ ra Timoteo bi gopɛ Berea.

¹⁵ Nu'ɛ min 'yohɛ ra Pablo bi zixrɛ ja ra hnini Atenas bɛya. Nɛ bi mbeng bɛ, nɛ bi xi'a ra Silas nɛ ra Timoteo gue ra Pablo ndepe da mba bɛ n'dihi bɛ 'bɛi.

Bi zoh yɛ mɛngu Atenas a ra Pablo

¹⁶ Nɛ nu 'bɛ min dɔ'mate ra Pablo bɛ Atenas, ɛmɛ bi du rá mbɛi 'bɛ mín nu gátho ra hnini xi muns' yɛ nyogui. ¹⁷ Janangue'a nu ra Pablo bin yãh yɛ judío bɛ ja ra niɲã, nɛ'ɛ mi'da ngue mi thãde Oɲã. Nɛ gátho yɛ pa mi yãh yɛ jã'i ngue gátho mi tɪm bɛ ja ra tãi. ¹⁸ Nɛ'ɛ 'da yɛn 'yohɛ gue i tenba yá t'ɛc'yɛi zɛhe yɛ Epicúreos, nɛ mi'da i tenba yá t'ɛc'yɛi zɛhe yɛ Estoicos, bin yãh ra Pablo. Nu'ɛ 'da bi ma:

—'Bɛ'a ní mba i man na ra ndemhyã n'yohɛ.

Nɛ'ɛ mi'da bi ma, bi 'yɛna:

—Masque im ma ngue 'bɛh mi'da yɛ oɲã, bi 'yɛn'ɛ.

Ngubɛ bi ma nguetho bi man ra Pablo nangue ra Jesús, nɛ bi ma ngue bi ndants' 'bɛ mi du. ¹⁹ Nu'ɛ bi zix'a ra Pablo bɛ ja ra nyuni t'ɛmbi Areópago bɛ ja ra hnini guerɛ zã i hman yɛn zofo. Nɛ bi xi'a ra Pablo:

—'Bɛ'a ním hma guín nde gui xije, dín nde ga pãhmbe. ²⁰ Nguetho guí xije 'dan'yo yɛm hma ngue hin dí pãhmbe, nɛ dín nde ga pãhmbe 'bɛ'a nám bɔn'a, bi 'yɛn'ɛ.

²¹ Nguetho yɛ mɛngu bɛ Atenas nɛ'ɛ mi'da yɛ 'damhnini mí 'bɛrɛ, hɔnt'a numanho da 'yɔt'a, gue da 'yɔde 'bɛ'a gue ma' da'yo, nɛ da ma.

²² Nɛ nu ra Pablo bi 'bã'inde bɛ ja ra junta guerɛ Areópago. Nɛ bi xi'ɛ:

—N'yohɛ ahɛ gyɛ mɛnguhɛ ua Atenas, dá nugã ɛmɛ guí thãndehɛ yɛ oɲã.

²³ Nu 'bɛ mán 'yogã bɛ ja ni hninihɛ dá nugã 'bɛ'a guí thãndehɛ. Nɛ dá nugã n'da ra mɛxado guerɛ guí thãndehɛ man'da ra Oɲã, nɛ man t'o'ti bɛ: “Ra Oɲã ngue njongui pãdi to'o a.” Nuya ga xi ahɛ ya nangue ra Oɲã guí thãndehɛ pɛ hin guí pãhmbɛ to'o.

²⁴ Nu'a Oɲã ngue bi 'yɔt' ra ximhäi nɛ gátho 'bɛ'a i ja ua, nu'a gue'a ra Hmu mahɛts'i nɛcua ja ra häi. Nu'a hingui 'bɛrɛ ja yɛ ngu i hɔh yɛ jã'i. ²⁵ Nɛ nte di 'bɛdi, hingui jatho da hyãni 'bɛ'a da 'yɔrpa yɛ jã'i nguetho gue'a di un ra te nɛ di un ran zaqui gátho to'o i Oɲã. Nɛ gátho mi'da mahyoni di uni.

²⁶ Nɛ 'dat'a ra ji bi 'yɔt' Oɲã gátho yɛ jã'i ngue gátho yɛ nde, ndepe dim 'bɛi gátho na ngɛni ra ximhäi, nɛ bi zãnba yɛ pa dim 'bɛcua ja ra häi, nɛ bi zãnbi harɛ dim 'bɛi. ²⁷ Njabɛ bi 'yɔt' Oɲã, ndepe gátho yɛ jã'i da hyon'a Oɲã

nguep_u da dīni. Pe majuṇi hinga yatho i 'b_u Oj_ṇ 'b_u ga homhb_u ga p_ḥmb_u a.
²⁸ Nguetho nu Oj_ṇ bi jaj_u dām 'b_uhb_u, ne bi jaj_u dī 'yoh_u, ne dadī 'y_ḥmb_u.
 Tengu bi man'i 'da ni 'yos_ocuṇ_u nu 'b_u i ɛna: “Nuḥ_u y_ḥ j_ḥ'igāh_u Oj_ṇ nguetho bi
 zānni dām 'b_uhb_u ua,” bi 'y_ɛn'a. ²⁹ Nu 'b_u gue'a Oj_ṇ di 'daj_u ma teh_u, hanja
 gnī 'y_ɛmf_u Oj_ṇ a ra hmite ra c'axt'i o gue ra t'axi o gue ra do nt'ot'e ngue y_ḥ 'y_ɛ
 y_ḥn 'yoh_u, nanguue y_ḥn 'yomf_ɛnise. ³⁰ Pe nu Oj_ṇ him bi 'y_ḥra pa güenda 'be'a
 mim b_ɛnse_u y_ḥ j_ḥ'i 'b_u him mi b_ḥ Oj_ṇ mam'bet'o. Pe nuya Oj_ṇ bi ma ngue gātho
 y_ḥ j_ḥ'i di pāh y_ḥn 'yomf_ɛni. ³¹ Nguetho x_ḥn zān Oj_ṇ n'da ra pa din ja ran t'ānni
 nanguue ra ximhāi. Da 'y_ot'ran t'ānni x_ḥn ho n'da ran 'yoh_u ngue bi huanh Oj_ṇ.
 Nuna ran 'yoh_u, Oj_ṇ bi xox 'b_u mi du, jananguue'a da b_ḥh y_ḥ j_ḥ'i hingui h_ɛi da
 'y_ot' ran juṇbi, bi 'y_ɛn'a ra Pablo.

³² Ne nu 'b_u mi 'y_o'_u y_ḥ j_ḥ'i 'be'a mí man'a ra Pablo, gue bi ndans' 'b_u mi du,
 'da'ḥ bin thennate ne 'da'ḥ mí ɛna:

—Ga øhmb_u mahøn'a nanguuehna bi ndants'i.

³³ Nu ra Pablo bi 'uep_u b_uya. ³⁴ Pe nu 'ḥ' da bi den'na ra Pablo ne bi 'y_ɛc'y_ɛi.
 Nuna n'da, ra Dionisio na, gue n'da ra ze'mi b_u guep_u madím p_ɛti y_ḥ j_ḥ'i b_u
 Areópago. Ne n'da ra xisu, ra Dámaris, ne'ḥ mi'da bi den'na ra Pablo.

18

Bi zom b_u Corinto ra Pablo

¹ M'bejua b_uya nu ra Pablo bi b_om b_u Atenas, bi mba b_u ra hnini Corinto.
² Ne bin t_ɪmmi b_u n'da ra judío í Aquila, ra m_ɛngu ponto. Ja ní s_oh_o bí 'y_ɛp_u
 Roma b_u ra hāi Italia ra Aquila ne rá xisu Priscila, nguetho nu ra hmuts'ut'abi
 Claudio bá høn'a thi gātho y_ḥ judío b_u ra d_ḥnni Roma. Nu ra Pablo bi mba
 bá nu'a ra Aquila ne ra Priscila b_uya. ³ Ne bin z_ḥm b_u y_ḥ ngu, nguetho 'dat'a
 ra 'befi i øt'e, i øt' y_ḥ ngu'b_ot'e. ⁴ Ne gātho y_ḥ pa y_ḥn sāya mí pa b_u rá ni_ḥ y_ḥ
 judío a ra Pablo, ne bi mam b_u rām Hman Oj_ṇ ne bi hyoni 'ber_u dī 'y_ɛc'y_ɛi y_ḥ
 judío ne'ḥ hing y_ḥ judío.

⁵ Nu 'b_u bá ɛp_u ra hāi Macedonia ra Silas ne ra Timoteo, bi nu ra Pablo gue
 gātho y_ḥ pa ɛmm_ɛ mi mam rām Hman Oj_ṇ. Mí xānba y_ḥ judío ngue gue'a ra
 Jesús majuṇi ra Cristo mí t_o'b_u y_ḥ judío ngue din y_ḥnte a. ⁶ Pe nu y_ḥ judío bi
 d_u'mi bi w_ɛpa a, ne bi man y_ḥ ts'ore nanguue ra Pablo. Ne nu ra Pablo b_uya bi
 huṇc rá pahni, n'da ra hm_ɛpya gue hingui numanho 'be'a i øt'ḥ. Bi 'y_ɛmbi:

—Ya ni ts'oqui z_ɛheh_u ngue hin gá hy_ḥn ra te maz_ḥi, tengu 'b_u gān hy_oseh_u.
 Nuya hingui pa ma güendagā, nguetho ya dá xi ah_u. Pe nuya ga mbagā ga xih
 y_ḥ j_ḥ'i hing y_ḥ judío, bi 'y_ɛn'a ra Pablo.

⁷ Ne má zā bi b_om b_u ja rá ni_ḥ y_ḥ judío a ra Pablo, bi mba b_u ja rá ngu ra
 Justo. Nu'a, n'da ran 'yoh_u ngue i thānde Oj_ṇ, ne nu rá ngu, 'dar_ɛp_u j_ḥu i rá
 ni_ḥ y_ḥ judío, ne guep_u din xānbate b_u mahøn'a. ⁸ Nu ra Crispo, n'da ra ng_ɛrpi
 b_u ja rá ni_ḥ y_ḥ judío, bi 'y_ɛc'y_ɛi ne gātho 'b_up_u rá ngu. Ne x_ḥn ngu y_ḥ m_ɛngu
 corinto mi øh ran ho ma'da'yo, ne bi 'y_ɛc'y_ɛi, ne bi mba ma xixy_ḥbi. ⁹ Nu ra
 Hmu mah_ɛt'si bi zo'a ra Pablo b_uya, nu 'b_u min xui, tengu 'b_u bi 'u_ḥ n'da ra t'j.
 Ne bi xifi:

—O guin su, p_ɛ dami thoqui gan y_ḥ, hin gan h_ɛtho, ¹⁰ nguetho dadí hy_ḥn'a'i,
 ne njon da zā di ɛn'na'i, ne x_ḥn ngu i 'b_ucua ja ra hnini da 'y_ɛc'y_ɛigui, bi 'y_ɛn
 Oj_ṇ.

¹¹ Nub_uya nu ra Pablo bi gop_u ja ra hnini Corinto n'da j_ɛya made, ne bi xānba
 rām Hman Oj_ṇ a y_ḥ j_ḥ'i.

12 Pɛ nu'buɪ mɪn ts'ut'abi ra Galiɔn nubuɪ ra hāi Acaya, nu 'da'u yuɪ judío bim pɛti ngue nde da zu'a ra Pablo. Nɛ bi zix'a ra Pablo buɪ 'buɪ ra ts'ut'abi. 13 Bi 'yɛmbi:

—Nuna ran 'yohuɪ na bi xānba yuɪ ja'i ngue da dānde Ojā, pɛ n'dan'yo im ma, hinga gue'a tengu man t'ɛdih, ɛn'u.

14 Nɛ nu ra Pablo in nde din yā, pɛ nu ra ts'ut'abi ra Galiɔn 'bex bi 'yɛmp'u yuɪ judío:

—Nu'buɪ xcuá sihuɪ na ran 'yohuɪ nangue n'da ran ts'o xtá 'yɔt na, xcá ɔcā a guim mamhbuɪ. 15 Pɛ guɪn cuɛhuɪ nangue rá t'ɛc'yɛi na, ngue nde da xi ahuɪ to'o gui thāndehuɪ, nɛ nangue nin t'ɛdi zehɛhuɪ. Hin dí nde dan juɛnbate nangue nin t'ɛdi zehɛhuɪ, janangue'a dami hocpa zehɛhuɪ, bi 'yɛn'a ra Galiɔn.

16 Bi 'yɛt'i, bi hyɔn'a thi buya. 17 Nubuya gātho yuɪ mɛngu buɪ ja ra hnini gue hing yuɪ judío bi bent'a ra Sóstenes, ra ngurpi buɪ ja rá niyā yuɪ judío, nɛ bi 'benza buɪ ja rá hmi ra ts'ut'abi. Pɛ nu ra ts'ut'abi ra Galiɔn him bi 'yɔrpmasu.

Bi mbeng buɪ ra hāi Siria a ra Pablo

18 Nu ra Pablo buya bi thoqui bim 'buɪru nya'a ts'u yuɪ pa mahɔn'a buɪ Corinto. M'bejua bí 'yɛ'u yuɪ 'yɛc'yɛi, bin 'yohuɪ ra Aquila nɛ ra Priscila, nɛ bi hyu ra barco bi mba ra hāi Siria. Nɛ nu'buɪ mí jua'a ra hmɛpya gue bi te rá xtā, bi 'yax rá yā buya, gue'a bi 'yɔrpm Cencrea. N'da ra hmɛpya nangue ram hma xí man ra Pablo gue bi xi Ojā dí ja'ts'i. 19 Nu'buɪ mí zɔm buɪ ra hnini Éfeso ra Pablo, bi zopu ra Priscila nɛ ra Aquila nɛ bi mba buɪ rá niyā yuɪ judío. Nɛ bi xih yuɪ judío buɪ rán ho ma'da'yo ra Cristo. 20 Nu yuɪ judío mí ndepe xtán gopu 'da yuɪ pa, pɛ nu ra Pablo him bi nde. 21 Bin 'yɛte nɛ bi 'yɛmbi:

—Jatho ga mba buɪ Jerusalén ga nu buɪ ra dāmpeti da 'yɔt' ma mijudío. Pɛ nu'buɪ rá pāhā Ojā gua pengā mahɔn'a, bi 'yɛna.

Bi nɛxpɪ, bi hyu n'da ra barco buya.

Ná hyundj bi mba n'danni ra Pablo

22 Nubuɪ Cesarea bi gāpu ra Pablo buɪ ja ra barco, nɛ bi mba buɪ Jerusalén, bi zɛngua yuɪ 'yɛc'yɛi buɪ ja ra niyā, nɛ 'bex bi mba buɪ Antioquia. 23 Nu'buɪ mim 'buɪru 'da yuɪ pa, bi mba buɪ ja n'da ngu n'da yuɪ hnini buɪ ja ra hāi Galacia nɛpu Frigia, bi hāt ra ts'edi yá mbuɪ yuɪ 'yɛc'yɛi 'buɪru.

Ra Apolos bi mamp rá m Hman Ojā buɪ Éfeso

24 Nu'u yuɪ pa uɪ bi zɔm buɪ Éfeso n'da ra judío, rá thuhu Apolos, ra mɛngu buɪ ra hnini Alejandria. Nu'a bi bādi xun ho rá m Hman Ojā maya'buɪ. 25 Nɛ bi sánbi zu ts'u nangue ra Hmu, ra Jesucristo. Nɛ ɛmme bin johya nɛ nts'edi bi ma xun ho 'buɪ min xānbate, bi ma majuani nangue ra Jesús. Pɛ hont'a rá m hma ra Xuua Nxiya mí pādi, nɛ rán xixya. 26 Nɛ nu ra Apolos bi hyut'an zambuɪ him bi zu bi mam buɪ ja rá niyā yuɪ judío. Pɛ nu'buɪ mí 'yɔh ra Priscila nɛ ra Aquila 'be'a man'a, n'danni bi zits'i nɛ bi xānbi man'da xun ho ngue rá 'yu Ojā. 27 Nɛ nu'buɪ mí nde da mba ra Apolos ra hāi Acaya, guɛpu Corinto, nu yuɪ cu nangue ra Cristo bi xifi ngue xun ho da mba. Bi 'yɔrpa n'da ra sɔcuā da gats'i, bi xih yuɪ 'yɛc'yɛi buɪ ngue da zini. Nɛ nu'buɪ mí zɔm buɪ, bi hāt ra ts'edi yá mbuɪ yuɪ 'yɛc'yɛi buɪ, nɛ bi mbāts'i gātho bi 'yɛc'yɛi rá mate ra Cristo. 28 Nguetho nu'buɪ min yāhu yuɪ judío gue hing yuɪ 'yɛc'yɛi, bi dāha, ngue ya mí yā con rá ts'edi Ojā. Bi 'yuti nangue rá m Hman Ojā maya'buɪ, gue gue'a ra Jesús ra Cristo mí hmam buɪ, gue mí tɔ'buɪ.

19

Bi zòm bɛ Éfeso ra Pablo

1 Nu'bu mí 'bɛrɛ Corinto ra Apolos, ne nu ra Pablo buya i 'yo gátho yɛ hnini maxòts'e, ne bi zòm bɛ ra hnini Éfeso. Ne bin tɛmhɛ bɛ 'da yɛ 'yɛc'yɛi. 2 Nu ra Pablo bi 'yán buya:

—Ha bin 'da ahɛ rá Hogandɛhi Ojɛ nu'bu gmí 'yɛc'yɛihɛ, bi 'yɛna. Nu'ɛ bi dɛti:

—Hin'na, njɛm'bu dá øhmbe gue i 'bɛh rá Hogandɛhi Ojɛ, bi 'yɛn'ɛ.

3 Nubuya bi 'yán'na ra Pablo:

—'Be'a ním hma gá hyɛmhɛ 'bɛ gmín xixyɛhɛ, bi 'yɛmp'ɛ.

Ne bi 'yɛn'ɛ buya:

—Tengu thoho bi man ra Xuua Nxixyɛ, bi yɛn'ɛ.

4 Ne nu ra Pablo bi 'yɛmbi:

—Guim bɛmhɛ 'be'a bi man ra Xuua, nguetho nu'a ra Xuua bi xixyɛ yɛ jɛ'i to'o bi pɛh yán 'yomfɛni nangue yá ts'oqui, ne bi xih yɛ jɛ'i da 'yɛc'yɛi n'da ba ghe m'bejua, gue ra Jesús ra Cristo na, bi 'yɛna.

5 Ne nu'bu mí 'yøh rá m hman ra Pablo, nu'ɛ bi mba ma xixyɛbi nangue rá thuhu ra Hmu Jesús. 6 Ne nu'bu mí dospa yá yɛ yɛ jɛ'i ra Pablo, bi hyɛn rá Hogandɛhi Ojɛ ɛ. Ne n'dan'yo yɛ nde bin yɛ'ɛ buya, ne bim pøngahyɛ bi man rá m hman Ojɛ. 7 Ne nu'ɛ yɛ jɛ'i gue bi 'yɛc'yɛi, i jua'i 'de'mayoho ɛ.

8 Nu ra Pablo bim 'bɛrɛ nhyuzna bɛ Éfeso buya. Bi hyut'an zambɛi bin yɛ bu ja rá niɛ yɛ judío, bi xih yɛ jɛ'i hague dán zá di manda Ojɛ bu ja yá mbɛi, ne bi hyoni 'bɛrɛ dí 'yɛc'yɛi yɛ jɛ'i. 9 Pe nu'ɛ 'da bi ɛ't' yá mbɛi, hingui nde da 'yɛc'yɛi, ne bi man ra ts'ore nangue rá 'yu Ojɛ, guerɛ madím peti yɛ jɛ'i. Janangue'a bi 'ue'a ra Pablo buya ne bi mbáhá yɛ 'yɛc'yɛi bu ja n'da ra nguxádi, nu'a ra Tiranno ra xánbate bɛ. Nu'bu xɛm pø n yá xádi, i cat'a ra Pablo buya ne gátho yɛ pa mín xánbate bɛ. 10 Nyo jɛya njabɛ bi 'yøt'a ra Pablo. Ne gátho yɛ jɛ'i 'bɛrɛ ja ra hái Asia, yɛ judío ne'ɛ hing yɛ judío mí øh ran ho ma'da'yo nangue ra Hmu, ra Jesús. 11 Ne xɛn ngu yɛn t'øt'e nuixte bi 'yøt'a ra Pablo, ngue bi 'yøt' Ojɛ. 12 Nguetho bi dá'ɛ yɛ bayu o gue yɛ 'bøt'e a ra Pablo, gue'ɛ bi mbɛnpa ɛ yɛn zámán'ɛ buya, ne gátho bí zá, ne bi bøn'ɛ yɛ zɛthi min 'yøhɛ.

13 Nubuya 'da yɛ judío ngue zɛi yɛ mbonni, gna pɛdi da hyøn'a thi yɛ zɛthi, ne sá i ndønpa rá thuhu ra Jesús. Bi dɛ'mi bi xih yɛ zɛthi:

—Dami pøni nangue rá thuhu ra Jesús, gue'a ra Jesús i man ra Pablo, sá gɛn'ɛ.

14 Ne nuya guehya yoto, yá ts'ant'ɛ n'da ra judío, ra Esceva, ra hmumbájɛ a. Ne nu'ɛ yá ts'ant'ɛ gna da hyøn'a thi n'da ra zɛthi. 15 Pe nu ra zɛthi bi dɛdi:

—Nu ra Jesús di pɛçɛ ngue ja rá ts'edi, ne ra Pablo dí pɛçɛ ngue ja rá ts'edi, pe nu'ehɛ, to'o ehɛ, bi 'yɛn'a ra zɛthi.

16 Ne nuna ran 'yøhɛ mín 'youi ra zɛthi, bi záspa maxòts'e guerɛ mi 'bá'ɛ yoto má 'yøhɛ, bi dɛha bin tunhdɛ ne bi ɛnbi, gátho di dɛnba yá pahni. Ne bi bøm bɛ thi yɛn 'yøhɛ, ya xí ɛnbi gátho, nte he yá he. 17 Ne nu'a bin ja, gátho bi t'øpɛ ja ra hnini Éfeso. Gátho yɛ judío ne'ɛ hing yɛ judío bi 'yøde ne gátho mí ja ra mbidi. Ne gátho bi 'yɛspa ra Jesús, ra Hmu buya.

18 Ne xɛn ngu ɛ gue mí ɛc'yɛi, bi zøm bɛ, bi nde da gomanho yá mbɛi, ne bi dá ra güenda a xí 'yøt'e. 19 Ne'ɛ 'da mím bɛdi bá çɛ yá søcuɛ, ngue yɛ libro yán xádi yɛ bɛdi, ne bi hyøspɛ ja ra sibi, gátho da nu'ɛ mí 'bɛrɛ. Ne nu'bu mi mbede hangu gátho di muui, mbe mí jua'a yote ma 'det'a mahuɛhi yɛ mbɛti

gue ra t'axi. ²⁰ Ne man'da xun ngu bi 'yεc'yεi rām hman Ojā yu jā'i bu Éfeso, man'da bi fādi ja rá ts'edi Ojā.

²¹ M'bejua baya bi bεn'a ra Pablo da mba bu Jerusalén, pε m'bet'o da zom bu ra hāi Macedonia, nεpυ ra hāi Acaya. Ne bi 'yεna:

—Dam 'bucā ts'υ bu Jerusalén, m'bejua ga mbagā bu ja ra dāhnini Roma, bi 'yεna.

²² Ne bi mβεnpυ Macedonia υ yoho yām fāts'ihυ, ra Timoteo ne ra Erasto, pε guesε ra Pablo bim 'bυpυ mi'da yu pa bu Éfeso gue ra hāi Asia.

Ran 'yo'ts'mahyq bu Éfeso

²³ Nu yu pa υ, xun ngu bi ndesui nanguε rá 'yu Ojā bu Éfeso, ²⁴ Nguetho nu'a n'da ran 'yohυ i Demetrio, rā 'bεfi da 'yot' yu zu t'angu ngue ra t'axi, ngue yā pōte ra dānijā guepυ i pa nthānde ra ojā Diana. Nu'a, ne'υ madim pεhmbυ, xun ngu bi dāha nanguε ra 'bεfi i ot'υ. ²⁵ Nu ra Demetrio baya bi zonh'du 'da'angu ra 'bεfi mí othυ, ne bi xifi:

—N'yohυ ahυ guí pāhmbυ nanguε ma 'bεfihυ xun ngu ra mbeti dí tāhmbυ.

²⁶ Dí nuhυ ne dí oħmbυ hinga hont'ua ra hnini Éfeso pε gātho ra hāi Asia, 'bε'a ot' na ra Pablo, i xih yu jā'i gue nu'υ yu ojā nt'ot'e yā 'yε yan 'yohυ εmbi ngue hing yu ojā υ. Ne xun ngu yu jā'i bi pāh yan 'yomfεni ne bi 'yεc'yεi a bi man ra Pablo. ²⁷ Nuya dán thehυ n'da ra 'yānthi, ngue nu ma pōte dí othυ njon da dāi. Ne dim 'bεh rá ts'edi rá ngu ra ojā Diana, ngue i nuixte. Ne da t'εmbi nte dí muui. Pε nu'a ra Diana gue'a ojā a, ne gātho yu jā'i 'bucua ja ra hāi Asia ne gātho ra ximhāi i thānde a, sā bi 'yεn'a ra Demetrio.

²⁸ Ne nu'bu mí 'yot'υ, εmme bi de ra cue. Ne nts'edi i mbafi:

—Xun ngu rá ts'edi ra Diana gue ma ojahυ dυ mēnghυ ua Éfeso.

²⁹ Ne gātho bi yantonto gue 'bυpυ ja ra hnini. Ne gātho bin tihī 'darpυ nī muxpυ ja n'da ra ngu xun ndoho, ne bá bent' ra Gayo ne ra Aristarco, bi zixpυ, ne nu ra Gayo ne ra Aristarco, yu mēngu bu Macedonia min 'yohυ ra Pablo bu 'yu. ³⁰ Ne'a ra Pablo nde xtā mba bu 'buh yu jā'i, pε nu yu 'yεc'yεi bi japi hin da mba. ³¹ Ne 'da'υ gue mi ja yā ts'edi bu ja ra hāi Asia madin amigohυ ra Pablo, bi mβεnpa ra nde gue hin da mba bu bí mux yu jā'i. ³² Ne 'dahma 'dan'yo bi man'υ n'da ngu n'da nguetho gātho bi yantonto. Ne xun ngu υ hingui pādi hanja bim pεti bu. ³³ Nu ra Alejandro mi 'bā'inde bu 'buh yu jā'i, bi mba njūqui bu ja yū hmi yu jā'i baya, nguetho ndep'υ yā mijudíoħυ din yā. Nu'a ra Alejandro baya bi uānba rá 'yε ndepe din hε yu jā'i, nguetho nde da xifi nte mán ts'o mí ot' yu judío. ³⁴ Pε nu'bu mi nu yu jā'i ngue ra judío ra Alejandro, mbe ma nyo ora bi mbafi, ne 'da'ingu bi ma:

—Xun ngu rá ts'edi ra Diana ma ojahυ dυ mēnghυ ua Éfeso.

³⁵ Nu ra secretario bu ja ra hnini baya, bi japi ngue bin hε yu jā'i, bi xifi:

—Dyūn 'yohūhυ, dυ mε'efesohυ, hingui 'bucua n'da ran yohυ gue hingui pādi dí jamansuhυ ra ojā Diana, guejυ dυ mε'efesohυ, ne gātho dí εspahυ ra do bi dāh mahεts'i, gue rá pōte ra Diana. ³⁶ Ne nuna njo'o da zā da gōni. Jananguε'a daman 'yomfεnihυ ts'υ ne hin guí 'yōthυ a hin da bōmanho. ³⁷ Nu yan 'yohυ ngue guá sihυ ua, him bim pε bu ja rá nijā ra ojā Diana. Ne him bi man ra ts'ore nanguε'a ma ojahυ ra Diana, bi 'yεna.

³⁸ Ne xō bi 'yεn'a ra secretario:

—Nuna ra Demetrio ne'υ mi'da gue dim pεhmbυ, nu'bu i ja 'bε'a i nde dí yāpa n'da, nde'bu gue din yāui bu ja ra dāngu n'dahma n'da ngu n'da da zā din yāse. ³⁹ Ne nu'bu ja man'da guí nde guí 'yōthυ, dami xihmbυ ra zε'mi da 'yot'a

n'da ra junta, guer_u da mba ma hoqui. ⁴⁰ Nguetho dí su da hnercah_u häi 'bu da t'angah_u nangue ra mbahni dá øth_u ra pa jab_uya, nguetho hin'y_u 'be'a sä ga mamhb_u nangue'a dá øth_u ya, bi 'y_una.

⁴¹ Ne nu'b_u mi gua'a im ma, bi 'y_ut' y_u ja'i.

20

Nu ra Pablo bi mba bu ra häi Macedonia ne_u ra häi Grecia

¹ Ne nu'b_u min h_e nín 'yo'ts'mahy_u bu ra hnini Éfeso, nu ra Pablo bi zonh'd_u y_u 'y_uc'y_uei. Ne nu'b_u mí un ran zofo, bin 'y_ute buya, bi mba bu Macedonia.

² Ne gátho bi zengua y_u'y_uc'y_uei gátho ra häi Macedonia, bi hat ra ts'edi y_u mbüi nangue rá_m hman Oj_u bi xi'ü. Ne m'bejua bi zom bu ja ra häi Grecia mahøn'a.

³ Hyuzna bim 'bu_u, ena xtá hyu ra barco, gue xtá mba bu ra häi Siria, pe nu'ü 'da y_u judío ena xtán däqui. Ne nu'b_u mí ba_udi 'be'a nde xtá t'ørpe, bin 'yomf_uni ne bá peng bu ja ra häi Macedonia.

⁴ Ne min 'yoh_u ra Pablo ra Sópater ra mengu berea a, ne'a ra Aristarco ne ra Segundo, y_u mengu tesalónica ü, ne nu ra Gayo ra mengu derbe a, ne nu'a ra Timoteo ne ra Tíquico ne ra Tróximo, y_u mengu asia ü.

⁵ Nu'ü bim 'bet'o bi mba ní tøguahe bu ra hnini Troas, ne nugá dra Lucasä, dí o't' ra søcu_u jaua, dín hy_unbahe ü. ⁶ Nu'b_u mí guah y_um peti nangue ran dabaxjua, dá huhe ra barco dá nexhe bu ra hnini Filipos, ncät'a pa dán 'yohe dá sømhbe bu Troas guer_u i tøguahe ü mi'da. Ne nyoto pa däm 'bühmbe bu.

Nu ra Pablo i 'bu_u Troas

⁷ Nu'a ra pa domingo däm petihe y_u 'y_uc'y_uei bu ja ra hnini Troas, dá sihe ra xecah_ue, gue dá b_emhbe rán däte ra Hmu. Ne nu'a ra Pablo bi man rá_m Hman Oj_u. Ne nya'athoho bin y_u gue'bu go mi zom made ra xui, nguetho da mba 'bu bi hyats'i.

⁸ Ne em_ue x_un ngu ra sibi mí zø bu ja ra cuarto magats'i guer_u bim peti y_u ja'i. ⁹ Ne huxp_u ja n'da ra ventana n'da ra ts'ünt'ü í Eutico, ne em_ue bi ndet'áha, nguetho ra Pablo nya'a bin y_u. Nu ra ts'ünt'ü bi dop ra t'áha, bi dägüi, ná hyu tøque ra ngu bu bi dägüi. Ya xí du 'bu mi thats'i. ¹⁰ Ne bi g_uah ra Pablo, ní nyexp_u 'ben'a ra ts'ünt'ü ne bi hyüfi, ne bi xi'ü buya:

—O di tu ni mbüih_u, ya bi däm_uni na.

¹¹ Nu ra Pablo bi ndex mahøn'a bu ja ra cuarto buya, ne dán sihm_uehe. Ne nya'a thoho bin y_u ra Pablo mahøn'a, gue'bu go mi bøx ra hyadi, ja bi mba buya. ¹² Ne nu'b_u mí ts'ix'a ra ts'ünt'ü gue bi dägüi, ne i te 'bu mí zom bu rá ngu, gátho bin johya ü.

Bi mba bu Mileto ra Pablo

¹³ Nugáhe dá hugáhe ra barco ne dá mbühmbe bu ra hnini Asón nguetho nub_u dan c'athe ra Pablo, ngub_u bi xije mam'bet'o, gue xí 'y_uen ra Pablo dín 'yogua thoho. ¹⁴ Ne nu'b_u mán t_umhbe bu Asón a ra Pablo, dá sixhe dá huhe ra barco ne dá sømhbe bu ja ra hnini Mitilene. ¹⁵ Ne dá nexhe bu, ne man'da pa dá sømhbe bu ní h_e't'a ra t'ühäi Quío gue i jab_u made ra dej_u. Ne man'da pa buya dá sømhbe bu ra t'ühäi Samos gue i jab_u made ra dej_u. Ne dán säyahe ts'ü bu ra hnini Trogilio, ne man'da pa buya dá sømhbe bu ra hnini Mileto. ¹⁶ Nguetho nu ra Pablo bi nde bi thochtho bu ra hnini Éfeso, hingui nde dín säya bu ra häi Asia. Nguetho di xøni da zøn'a n'dihi bu Jerusalén, ya dí 'bu_u 'bu ra pa ra däm_upeti t'ëmbi Pentecostés.

Nu ra Pablo bi zonh'd_u y_u ngurpi y_u 'y_uc'y_uei bu Éfeso

17 Ne nu'bu má sòmbe bu Mileto, ra Pablo bi ma dín zonh'du yu dác'yei, ngue yú ngarpi yu 'yéc'yei dim peti bu ra hnini Éfeso. 18 Ne nu'bu mi zòru u, bi 'yemp'a ra Pablo:

—Nu'ehu guí pàhmbu 'be'a gátho mam 'bui dá øt'á ua ra hãi Asia, asta gue'bu go rá mbudi dá søcã ua. 19 Gátho yu pa dãm 'bucã ua dá ørpa rá 'befi ra Hmu mahets'i, ne hin dadín 'yets'i. Ne xan ngu ma guidã dá fãni gue'bu má hãh ma mbui dá ãp Ojã nanguue ahu. Ne xan ngu ran unbi dá nu ngue bi 'yorcã yu judío. 20 Pe nugã hin te dá cøn'nahu pe dá xi ahu gátho 'be'a da mbãx ahu. Ne dá xãn'nahu bu dim peti yu jã'i, ne dá xãn'nahu bu ja ni ngumhbu. 21 Ne dá xifi xan ho yu judío ne'u hing yu judío, ngue di pãh yún 'yomfëni nanguue Ojã, gue da 'yéc'yei ma Hmuhu ra Jesucristo. 22 Pe nuya, rá Hogandãhi Ojã i ørca ra ts'edi ga mbagã bu Jerusalén, ne hin dí paði 'be'a gua thocã bu. 23 Pe hont'a dí paçã gue dan ofãdi bu Jerusalén, ne ga nugã xan ngu yu unbi, nguetho gue se rá Hogandãhi Ojã bi xiqui hõnbu go hapu dá thocã bu ja yu hnini. 24 Pe hinga guet'a dím bën'a, hin te di muui ma tese gã nanguuec zehëgui. Hont'a ran johya dí nde ga nu 'bu dá juah ra 'befi bi 'dacã ma Hmuhu ra Jesús, gue'a ga mangã ran ho ma'da'yo nanguue rá mate Ojã.

25 Ne gátho ahu dá xi ahu rá m Hman Ojã gue 'beru ní mandagahu Ojã, ne dí paçã xinga n'da ahu gui nurcahu ma hmi mahõn'a. 26 Nuya nam pa ya dí xi ahu, hingui pa ma güendagã 'bu gui 'behmbu rán ho Ojã ya. 27 Nguetho hin te dá cøn'nahu, gátho dá xi ahu 'be'a nde Ojã gui pãhmbu. 28 Nuya gui jamansu 'be'a gui 'yõthu, ne da zã bu gui jamansufu yá mbui ni mi 'yéc'yëihu buya. Ne gue'a ra 'befi bi 'da ahu rá Hogandãhi Ojã, gue gui jamansufu yá 'yéc'yëi ra Hmu, gátho ná ngu'u i 'bahmbu ra Cristo, nguetho rá jise ra Cristo í gurpa yá ts'oqui 'bu mí du. 29 Pe nu'bu dá mbagã, dí paçã m'bejua ba é'i 'da tengu yu zate, nde da za'u yu de'yo, din jabu da 'yõt'ahu gue di un'na ni mbuihu gyu 'yéc'yëihu. 30 Ne 'da'u gue gue se ahu da ndants'i, ne hinga njuantho da man rá m Hman Ojã, gue da ndep'a dí ten'du mí'da. 31 Janangu'e gui jamansu ni mbuihu ngue hin da hyã ahu u. Ne guim bëmhbhu gue nhyu jeya, ma pa ne ra xui, dá xãn'nahu n'da ngu n'da ahu, ne emme dán zoni nanguue ahu.

32 Nuya dadí dá ahu Ojã. Ne ga soc'ahu rá m Hman Ojã, nu'a i ma nanguue rá mate Ojã, gue'a ram hma di zet'a ni mbuihu, ne gue'a dín ja ahu gátho i ja Ojã, tengu tho u gátho mí'da i pa nthahni. 33 Nugã hin dá nde a ni mbetihu, xinga gue ni pahnihu. 34 Pe gui pãhmbu dãm pepzehe ne dá undã 'be'a gátho mí hon'u dán 'yogãhe. 35 Dã øt'ã gue dá honse man ts'ihme, dá ut'ahu gue dam pëhmbu ne ga fãxhu u hin 'yu 'be'a da hyoni. Ne gam bëmhbhu 'be'a bi ma ma Hmuhu ra Jesús 'bu mí 'yëna: “Man'da di johya ní mbui n'da 'bu di uni, xinda gue'bu din t'unna n'da,” ngubu bi man ra Hmu, bi 'yën'a ra Pablo.

36 Ne nu'bu mí gua'a rá m hma ra Pablo, bin danyahmu gátho mí 'bupu, ne bin yahu Ojã. 37 Ne nu'bu gátho bin zoni, ne bi hyu'a ra Pablo ne bi zäspa rá 'yogu. 38 Nu'bu emme bi du yá mbui, nguetho ra Pablo bi xi'u him man'dandí da nu mahõn'a. Ne nu'bu bi zix'a ra Pablo bu ja ra barco buya.

21

Bi mba bu Jerusalén ra Pablo

1 Ne nu'bu mán hyehmbe yu 'yéc' yëi, dá huhe ra barco, ne njuantho 'bex dá sòmbe bu ja ra t'uhãi Cos ngue i ja bu made ra dejã. Ne man'da pa buya dá thohmbe bu ja ra hnini Pátara. 2 Nubu, dá tìmhbe n'da ra barco ní mba bu

ra häi Fenicia, dá huhe b̄uya dá mbähmbe. ³ Nε nu' b̄u má thohmbe nthandi thoho ra t'uhäi Chipre i ja b̄u made ra deĵa, ngäha dá mbähmbe dá s̄omhbe b̄u ra häi Siria nub̄u ra hnini Tiro, guep̄u da zoh rá 'beni ra barco. Nε dá çahmbe b̄uya, dá mbähmbe b̄u ja ra hnini. ⁴ Nu' b̄u má t̄imhbe b̄u ȳu 'yεç'yei b̄uya, dám 'b̄uhmbe nyoto pa. Nε nu rá Hogandähi Oĵa bi b̄enba ȳu 'yεç'yei 'be'a da thoh ra Pablo 'b̄u da mba b̄u Jerusalén. Janangue'a bi xifi hin da mba. ⁵ Nε nu' b̄u mí gua'a nyoto pa, dá p̄omhbe b̄u. Nε gätho ȳu 'yεç'yei, ȳuñ 'yoh̄u nε ȳu xisu nε ȳu t'uhni, dá mbähmbe asta gue dá p̄omhbe b̄u ja ra hnini. Dán d̄anyahmuhe b̄u ja ra ndendeĵa b̄uya, nε dán yahe Oĵa. ⁶ Nub̄uya dán 'yεhmbe nε nugähe dá huhe ra barco, p̄e nu' b̄u bi mbeng b̄u ja ȳu ngu.

⁷ Bá nεxhe b̄u Tiro, dá mbähmbe nε dá çahmbe 'b̄u má s̄omhbe b̄u Tolemaida. Nu' b̄u má zenguahe ȳu cu, dán tehe b̄u n'da pa. ⁸ Nu' b̄u mi hyats'i, gätho gahe ngue dín 'yohe ra Pablo dá thohmbe b̄u ra d̄ahniñi Cesarea. Nε dán säyahe b̄u ja rá ngu ra Felipe. Nu'a ra Felipe z̄ai mi mam b̄u rán ho ma'da'yo Oĵa. Nu'a, n'da gue' u yoto má 'yoh̄u nthahni mín 'yoh̄u ra Esteban. ⁹ Nε nu ra Felipe mi 'b̄ui goho yú t'ixu him bin th̄ati, nε nu' u, ȳu p̄ongahȳa u, bi man rá m Hman Oĵa. ¹⁰ Nε nu' b̄u mám 'b̄uhmbe b̄u 'da ȳu pa bi z̄o'a n'da rá p̄ongahȳa Oĵa í Agabo, bá nεxp̄u ra häi Judea. ¹¹ Nu' b̄u mi z̄om b̄u dí 'b̄uhmbe a, bi ḡaspa a rá ngat'i ra Pablo nε bi duzehe yú gua nε yú 'ye ra Agabo, nε bi ma:

—Nu rá Hogandähi Oĵa bi b̄engä ngue ngub̄u da 'ȳorpa ȳu judío a rá mbeti na ra ngat'i b̄u Jerusalén, nε dín dá b̄u 'b̄uh ȳu j̄a' i ngue hing ȳu judío.

¹² Nu' b̄u má øhmbe 'be'a bi man ra Agabo, gätho gahe nε ȳu m̄engu b̄u, dá ørpahe ra ts'edi hin xtá mba ra Pablo b̄u Jerusalén. ¹³ Nu ra Pablo bi 'yεm̄ b̄uya: —'Be'a guí øth̄u guí zomhb̄u. O gadí ngah̄u ma mb̄ui. Nugä dadín sägä h̄ont'a go 'be'a da t'ørcagui, o gue da thurqui o gue da thog b̄u Jerusalén nangue ra Jesús, ma Hmu.

¹⁴ Nε him bi z̄ä dá s̄amhbe, dá h̄ethe b̄uya nε dá εmhbe:

—Nu'a rá pähä Oĵa da t'øt'e.

¹⁵ Nε m'bejua b̄uya dán sähe nε dá mbähmbe ra Pablo b̄u Jerusalén. ¹⁶ Nε 'da' u ȳu 'yεç'yei b̄u Cesarea dá mbähmbe. Nε nu' b̄u má s̄omhbe b̄u Jerusalén, nu' u bi zixcähe b̄u rá ngu ra Mnasón, ra m̄engu chipre. Nε maya' b̄u thoho mí εç'yei ra Mnasón. Guep̄u rá ngu dán säyahe.

Bi zengua ra Jacobo ra Pablo b̄u Jerusalén

¹⁷ Nu' b̄u má s̄omhbe b̄u Jerusalén, nu ȳu cu nangue ra Cristo b̄u, bi hyu yú mb̄ui 'b̄u mi nuje, nε bi zimanhoje. ¹⁸ Man'da pa b̄uya dá mbähmbe ra Pablo dá nuhe ra Jacobo Santiago, nε' u gätho mí 'b̄ur̄u, yú minḡarpih̄u, ȳu d̄aç'yei. ¹⁹ Nu ra Pablo bi zengua u nε 'bex bi d̄u' mi 'dahmi'datho bi ma 'be'a gätho bi 'yøt' Oĵa nangue rá 'b̄efi ra Pablo, nub̄u 'b̄uh ȳu j̄a' i ngue hing ȳu judío. ²⁰ Nε nu' b̄u mí 'yøt' u 'be'a bi man ra Pablo gue bi 'yømanho 'b̄u mí sih rá m Hman Oĵa, εmm̄e bin johya nε bi 'yεspa Oĵa. P̄e nu' u, bi 'yεmbi:

—P̄e guí pađi, ma z̄u cu' i Pablo gue ȳu mahuāhi thoho ȳu judío i εç'yei ya, nε gätho i εna jatho da 'yøt' yán t'εđi ra Moisés. ²¹ Nε nu' u bi sifi 'be'a gätho gá 'yøt'e. Nε sä εñ' u gá x̄anbi gue gätho da hyeh yán t'εđi ra Moisés u ȳu judío gue 'b̄ur̄u 'b̄uh ȳu j̄a' i hing ȳu judío, nε gá xifi ngue hin da mba nth̄equi yú xifani, nε hin da 'yøt' yán t'øt'e ȳu judío, εñ' u. ²² Nuya 'be'a sä ga øth̄u ya, guehma dim peti u ma mí 'yεç'yeh̄u ȳu judío, gue da gohmahȳa'a'i, nguetho da 'yøde ya gá s̄oh̄o, bi 'yεmbi. ²³ Nuya nde' b̄u guí 'yøt'e 'be'a ga xi ahe. Nuya 'b̄ucua goho ȳuñ 'yoh̄u ngue bi ma da 'yøt'a n'da ran hogui nangue Oĵa, nε jatho da 'yøt'e. Nuya

gui 'yõt'e 'be'a da 'yõt'u. ²⁴ Nu'i gue'e gui six bɔya yɛn 'yohɛ, nɛ gui 'yõt'e tengu jatho da 'yõt'u, ngue mí ma n'da ran hogui nangue Ojã. Nɛ gãtho gui jurpa yá gasto ɛ, gui tãmb yá dɛ'yo ngue da mbòts'e. Nɛ nubɔya sã gui 'yax ni yahɛ tengu i òt' yɛ jã'i nu'bu xɛn guah yɛ pa yɛn hogui. Nɛ gãtho yɛ jã'i sã da badi ngue him majuaɛi'be'a bi man'u 'da nangue'e. Nɛ da bãh pɔya nɛ'e gui ten'na rãn t'ɛdi ra Moisés. ²⁵ Pɛ nangue yɛ jã'i hing yɛ judío ngue bi 'yɛc'yɛi, ya dá pɛnpahe n'da ra sɔcuã, nɛ dá xihmbe hin da zi 'be'a bi 'bɔspa yɛ hmite, xín da za'a ra ngø ngue him bi bøn rá ji, xín da zi ra ji. Nɛ hin da 'yõt' yɛn 'yomt'ɛni, bi 'yɛn'a ra Jacobo Santiago.

Bi mba mfɛnt'i ra Pablo bu danija Jerusalén

²⁶ Nu ra Pablo bi zix'u yɛn 'yohɛ bɔya, nɛ bi 'yõt'e tengu bi 'yõt'u. Nɛ bi mbãhã bu mbo yá danija yɛ judío, ngue da ma nda'a ní pa da guah yá pa ran hogui. Nɛ bi ma nda'a ní pa di un yɛ 'bòts'e.

²⁷ Hin ɛ ní zøn'a yoto pa mi juah ran hogui, nu yɛ judío gue hing yɛ 'yɛc'yɛi, yɛ mɛngu ra hãi Asia, bi nu bu mbo ra danija ra Pablo. Nu'u bi parba yɛ jã'i nɛ bi bent' ra Pablo. ²⁸ Bi mbafi:

—N'yohɛ ahɛ dyɛ israelhɛ, dami zɛje gam benthɛ na ran 'yohɛ 'bãcuã, i xãba yɛ jã'i hõnbu go harɛ i pa ngue hingui hojɛ, nɛ ɛna nte di muui yán t'ɛdi ra Moisés nɛ nte di muui ma danijahɛ. Nɛ hinga hõnt'a bi 'yõt'e, pɛ man'da, bá si ua mbo ra danija yɛ jã'i ngue hing yɛ judío. Janangue'a bi ts'on'a ra hoganija ngue majari, sã ɛn'u.

²⁹ Nguetho mi nu min 'youi ra Pablo bu ja ra hnini n'da ra mɛngu éfeso í Trófito. Nɛ mi manse ngue ɛmbi bi zixpɛ mbo ra danija.

³⁰ Nɛ nubɔya gãtho ra hnini bin ja n'da ran 'yo'ts'i, nɛ gãtho ní muxpɛ 'bãh ra Pablo, bi bent'i, bi ɛcpɛ thi ra danija. Nɛ 'bex bi gut' yá nija. ³¹ Nɛ nu'bu mí zãpi ɛna xtã hyo ra Pablo, nu ra hmudofui mí øde ngue gãtho ra hnini Jerusalén bin 'yo'ts'i. ³² Nu'a 'bex bi zix'u yɛ dofui nɛ gãtho yɛ hmudofui, nɛ bi mba n'dihi bu 'bãh yɛ jã'i. Nɛ nu'bu mí nu yɛ jã'i gue mba bu yɛ dofui nɛ yɛ hmudofui, 'bex bin hɛ nim 'benza ra Pablo. ³³ Nɛ nu'a ra hmudofui bɔya bi bent' ra Pablo ɛna da got'i, nɛ bi manda ngue da mba nthãt'i yoho yɛ cadena. M'bejua bi t'ãn'du, nɛ bi t'ɛmp'u:

—To'o na, 'be'a bi 'yõt'na.

³⁴ Pɛ nu yɛ jã'i ɛmmɛ madí mbahni nɛ gãtho 'dahma 'dan'yo bi ma. Janangue'a nu ra hmudofui him mí sã da badi hanja bin 'yo'ts'i. Bi manda ngue da zixpɛ ja ra ngundofui a bɔya. ³⁵ Nɛ nu'bu mí zøm bu ja rá 'dede ra ngu, bi dux'u yɛ dofui a ra Pablo, nguetho nu yɛ jã'i man'da nde da bent'i mahõn'a.

³⁶ Nguetho xɛn ngu yɛ jã'i bi dɛnni bi mbafi:

—Dami hyohɛ, ɛn'u.

Nu ra Pablo bin juqn zɛhɛ bu ja yá hmi yɛ jã'i

³⁷ Nɛ nu'bu manguepɛ da zixpɛ mbo ja rá ngu ra Pablo bi 'yãn'na ra hmudofui:

—Dami 'yørqui ts'u ra mate dan yãui ts'u, bi 'yɛna.

Nu ra dofui bi dadi:

—Ha gui pã'a rá nde yɛ griego.

—Hãha, bi yɛn'a ra Pablo.

³⁸ —Oh, ha hinga gue'e gra mɛngu Egipto, ngue gá dup'a n'da ran 'yo'ts'i nɛ gá sixpɛ ma'ueni goho mahuãhi yɛn 'yohɛ ngue yɛ hyodu, bi 'yɛmbi.

³⁹ Nu ra Pablo bi dadi:

—Hin'na, hinga guecä. Nugä dra judiögä ne dra mangu Tarso, n'da ra dahnini ngue ja rá ts'edi b_u ja ra häi Cilicia. Nuya dí ä'a n'da ra mate ngue ga xicä ts'ü y_u ja'i.

⁴⁰ Nu ra hmudofai bi un ran t'edi. Nub_uya, nu ra Pablo bí 'bäp_u ja ra 'dede, ne bi ua'ts' rá 'yε ndepe din hε y_u ja'i. Ne nu'b_u min hε, bi zofo nanguue yá ndese u, gue yá nde ra hebreo, bi 'yεna:

22

¹—N'yoh_u ah_u, gy_u ta ah_u, gui 'yøhmb_u 'be'a ga xi ah_u ya, bi 'yεn'a ra Pablo 'b_u mi d_u'mi bin yä.

² Ne nu'b_u mi 'yø'u ngue bi ts'ofu nanguue yá ndese ra hebreo, man'da bin hε. Nu ra Pablo bi 'yεm b_uya:

³—Nugä dra judiögä, däm 'bucä b_u Tarso, nub_u ra häi Cilicia, ne bi mba ma tedegä ua Jerusalén. Ne dán xäcä rán xädi ra Gamaliel, ne dán xäcä x_un ho yán t'edi u ma ngurpa bøtah_u. Ne εmme mi εhyagä nanguue rá 'befi Ojä ngue gätho ma mbai, tengutho ah_u ya. ⁴ Ne madí undä ran unbi to'o gätho mi εc'y_{ei} ra Jesús, ne 'da'u dá ho ne'u mi'da, y_un 'yoh_u ne'u y_u xisu dá sixp_u fädi. ⁵ Nu ra hmumbäjä ne y_u d_uc'y_{ei} da zä dín juañni 'be'a xtä øt'ä, nguetho dá çanba yá søcuä bi 'dacä, gue mí εna xcä un y_u ngurpi b_u ja yá nijä ma mijudfoh_u b_u Damasco. Ne dá hax ra 'yu dá mba b_u Damasco. Nu ra søcuä dá jücä ngue'a ran t'edi ga cot'a fädi y_u 'yεc'y_{ei}, ne dí εna xcuä si ua Jerusalén, ngue xtä nu ua ran unbi.

Nu ra Pablo bi ma ha bin jabu í 'yεc'y_{ei}

⁶ Ne nu'b_u mán 'yogä b_u 'yu hänb_u Damasco, tengu'b_u mbe huxyadi, bá çä n'da ra nyot'i mahεts'i, ngue nts'edi bi hyäp_u dí 'bäi. ⁷ Nugä dá täng b_u häi, ne dá ø'a n'da ra nde bi xiqui: “Saulo, Saulo, hanja gní ungagui,” bi 'yεngui.

⁸ Ne dá thäti: “To'o i ma Hmu.” Ne nu'a bi xiqui: “Nugä dra Jesús, dra mangu nazaret, guecä gadí ungagui.” ⁹ Ne nu'ü 'da min 'yogähe bi nu'a ra nyot'i, pε him bi 'yø'a ra nde ngue bi zocä. ¹⁰ Ne dá änni: “Ma Hmu 'be'a sä ga øt'ä.” Ne nu ra Hmu bi 'yεngui: “Dami ndants'i ní mba b_u Damasco, nub_u, da si'a b_u 'be'a gätho dá sän'ni'i gui 'yøt'e.” ¹¹ Ne nugä 'bex dán xädä nanguue'a ra nyot'i, ne nu'ü mín 'yogähe bi garca ma 'yε, ne dá sømhbe b_u ja ra hnini Damasco.

¹² Ne mi 'bup_u n'da ra hocjä'i í Ananías, ngue mi tenni x_un ho yán t'edi ra Moisés. Ne gätho y_u judío mi 'bup_u mi numanho a. ¹³ Nu ra Ananías bi zøp_u däm 'bucä, ne bi xiqui: “Ma cu'i Saulo, dami hyand ran nequi ní dá ya.” Ne 'bex bi zø ma dä, ne bi zä dá nu a ran 'yoh_u b_uya. ¹⁴ Ne bi xiqui: “Nu'a Ojä mi thände ma ngurpa bøtah_u bi huahn'na'i ngue gui p_udi 'be'a rá pähä a. Ne bi ja'a'i gá nu rá Hoga Ts'unt'ü, ne bi ja'a'i ngue gá 'yøp_u rá nde a. ¹⁵ Nuya gui mam b_u 'buh y_u ja'i 'be'a gá nu ne 'be'a gá 'yøde. ¹⁶ Ne hin'y_u 'be'a man'da gui tø'mi, dami ndants'i gan xixyä, gui 'yεc'y_{ei} majuani a ra Hmu ngue di 'uec'a_u ni ts'oqui nanguue rá thuhu a ra Hmu,” bi 'yεngä ra Ananías, bi 'yεn'a ra Pablo.

Bi man ra Pablo hanja bi mba b_u 'b_u'ü hing y_u judío

¹⁷ Ne xø bi 'yεna:

—Ne nu'b_u jämbá pengä ua Jerusalén, dán ya'be Ojä b_u mbo ra danijä, ne nu Ojä bi jacä dá nu tengu n'da ra t'i. ¹⁸ Ne dá nugä ra Hmu, bi 'yεngui: “Dahmantho dami pøngua Jerusalén, nguetho hin da t'ørpamasu 'be'a gui ma nanguecä.” ¹⁹ Ne dá xi'a: “Ma Hmu, nu'ü ma manguhe ua gätho i p_udi 'be'a gätho dá øt'ä, dá mba b_u gätho ma nijähe, ne dá unba u gätho bi 'yεc'y_{ei} i, ne

dá cot'a fädi u. ²⁰ Ne nu'bu mi mba ntho ra Esteban mi 'bäcä bu, ne 'da'angu dá bëmhbē u bin hote, ne dá jamansup yá pahni u." ²¹ Pe nu ra Hmu bi xiqui: "Ní mba, nguetho ga pēnh'na bu yabu gueru 'buh yu ja'í ngue hing yu judío," ngubu bi xiqui, bi 'yēn'a ra Pablo.

Nu ra Pablo bi mba ma dä bu 'buh yu hmudofui

²² Nu'u bi 'yomanho 'be'a bi man'a ra Pablo, asta gue'bu mí ma da mba bu 'buh yu ja'í hing yu judío. Nubaya bin cu'e'u yu judío i 'bäru gue hing yu 'yēc'yēi, bi mbafi ne bi 'yēna:

—Dá tho na ran 'yohu, man'da xun ho 'bu hin di thoqui dim 'bui, bi 'yēn'u.

²³ Man'da bi mbafi bi huq't' yá pahni ne bi 'yents' yu fonthái. ²⁴ Nu ra hmudofui bi manda da ts'ixpu mbo ra Pablo, ne bi manda da mba m'bei, ngue ndep'a dín juqn'na ra Pablo hanja ná mba'u yu ja'í. ²⁵ Ne nu'bu i pa nthat'i ra Pablo ngue ra xifani, bi 'yän'na ra dofui ngue mi 'bäru:

—Ha i ja nin t'ē dihui guí fe'a n'da ra romano nu'bu hin ní t'ørpa ran juqñbi, bi 'yēn'a ra Pablo.

²⁶ Ne nu'bu mi 'yø'a ra dofui a bi man ra Pablo, bi mba bá xi'a rá hmu ne bi 'yēmbi:

—Dami jamansu 'be'a guí ørpa na ran 'yohu, n'da ra romano na.

²⁷ Ne bá ē'a ra hmudofui buya, bi 'yän'na ra Pablo:

—Ha majuqñi gue'e gra romano.

Nu ra Pablo bi dādi:

—Hqha, bi 'yēna.

²⁸ Nu ra hmudofui bi 'yēmp'a:

—Xun ngu ra mbeti dá jut'ä ngue dán romanogä.

Nu ra Pablo bi xi'a:

—Pe nugä mbudi thoho ma ta bin t'un ran t'ēdi gue din romano, janangue'a man'da dra romanogä.

²⁹ Ne nu'a ra hmudofui bin su nguetho ya xí du't'i ne nu'a ra Pablo ra romano na. Janangue'a nu'u nte bi 'yørpa ra Pablo, ēna xtá mbēi.

Nu ra Pablo mi 'bäru ja rá junta u yá hmumbäjä yu judío

³⁰ Ne nu'bu mi hyats'i, nu ra hmudofui nde da bādi hanja í yāp'u yu judío, bi xoct'a ra Pablo mán thu't'i, ne bi manda dim peti yu hmumbäjä ne yá ngərpi yu judío. Ne bi zix'a ra Pablo bu dim peti.

23

¹ Nu ra Pablo emme madín hyēthu bu, ne bi xifi:

—N'yohu ahū, nugä zāi dí øt'ä'a i xicpa ma mbui Oja, asta gue ra pa jabuya, bi 'yēm 'bu mí dū'mi din yā.

² Pe nu ra Ananías, ra dāmbäjä, bi xi'u gue 'darpu mi 'bāhmbu ra Pablo, da mberpa rá nde. ³ Nu ra Pablo bi xi'a ra Ananías buya:

—Ojä da mbep'a'i nguetho yoho ni mbui. Sä guí ēmhbu hin dá øt' yun t'ēdi, pe go gue'ahu hin guí øthu yun t'ēdi, ngue gadí manda da 'berca ma nde.

⁴ Ne nu'u 'darpu mi 'bāhmi bi 'yēmbi:

—Hanja gñi that'a ra dāmbäjä ngue bi huahn'na Oja.

⁵ Ra Pablo bi dādi:

—Cu ahū, hin dí pačā ngue ra dāmbäjä a, nu'bu xcá pačā hin xcá thatä 'bu, nguetho nt'o't'i gue hin ga c'aman'u ma ngərpihu, bi 'yēmbi.

⁶ Ne nu'a ra Pablo 'b_u mí nu' ^u 'da gue hup_u ja ra junta, bi ba_{di} hinga 'da'ingu yá t'εc'y_ei ^u, nguetho 'da' ^u bi den'd_u i man y_u saduceo ne nu mi'da bi den'd_u i man y_u fariseo. Janangue'a nu ra Pablo bi 'yεmp' ^u 'b_ura ja ra junta:

—N'yoh_u ah_u, nugä dra fariseogä, ne xin rá ts'ant'ugä n'da ra fariseo. Nugä dí 'bäcua ne guí orcah_u ran ju_{an}bi nguetho dí εc'y_ei gue i ndants' mahøn' ^u a i tu, bi 'yεn'a ra Pablo.

⁷ Ne nangue'a xí man na ra Pablo bin junth_u y_u fariseo ^u y_u saduceo, ne gätho bin hecp_u ja ra junta. ⁸ Nguetho i man' ^u y_u saduceo gue hingui ndants' mahøn' ^u a i tu, ne i ma ngue njo'o y_{am} 'behni Oja mahεts'i, ne i ma ngue njo'o y_un dahi. Pe nu y_u fariseo gätho i εc'y_ei. ⁹ Bin ja n'da ra mbahni, ne nub_uya bin ndants'i 'da' ^u yá xänbate ^u y_u fariseo, bi 'yεn' ^u:

—Nuna ran 'yoh_u 'bäcua, nte män ts'o bi 'yot'e. Xi' ^{b_u} majua_{ni} n'da ran dahi o gue n'da rám 'behni Oja mahεts'i bin yaui, nde' ^{b_u} hin ga sahmb_u Oja, bi 'yεn'a.

¹⁰ Pe nu' ^u 'b_ura ja ra junta, εmme bin s_u' ^u, asta gue' ^{b_u} mí zu ra hmudofai da sen'inde ra Pablo. Bi xih yá dofai b_uya gue ba j_ucp_u 'b_uh y_u ja'i, ne da zix mahøn' ^u a b_u ja ra ngundofai.

¹¹ Ne nu' ^{b_u} min xui, ra Hmu mahεts'i bim 'bähmi ra Pablo ne bi 'yεmbi:

—O di tu ni mbai Pablo, nguetho ngutho gui ma b_u ja ra dahnini Roma nanguecä, tengutho gä mangua Jerusalén.

Mi εna xtá tho ra Pablo

¹² Nu' ^{b_u} mi hyats'i, 'da' ^u y_u judío 'da'ingu bi be_n' ^u da hyo ra Pablo, ne bi ma jatho di ja'ts'a bi man' ^u. Ne bi 'yεn' ^u ngue hin din sihme, xing ra dehe da zi, asta gue' ^{b_u} go bi hyo. ¹³ Ne mi pongui yote má 'yoh_u ^u 'da'angu bi ma ngue da hyo ra Pablo. ¹⁴ Nu' ^u bi mba b_u 'b_uh y_u hmumbäja ne y_u d_uc'y_ei, ne bi xifi:

—Nugähe dá mamhbe majua_{ni} 'be' ^a ga øthe, ne hin dan sihmehe asta gue' ^{b_u} go dá hohe ra Pablo. ¹⁵ Janangue'a nu ah_u ne' ^u mi'da guín 'yoh_u ^{b_u} ja ra junta, nu' ^{b_u} nixudi gui xihmb_u ra hmudofai ba si'a ra Pablo, gui 'yεmbi gue gui 'yänhd_u mi'da y_un t'änni. Janangue'a nugähe b_uya, dan sähe gua täcuah_e b_u ja ra 'yu, ga hohe, bi 'yεn' ^u.

¹⁶ Pe nu rá 'be'ue ra Pablo bi 'yode 'be' ^a nde da 'yörpa y_un 'yoh_u. Bi mba b_u ja ra ngundofai ne bi xi' ^a ra Pablo. ¹⁷ Nu ra Pablo bi zonh' ^u na n'da ra dofai b_uya, bi 'yεmbi:

—Dami six na ra ts'ant' ^u b_u bi 'b_uh ra hmudofai, nguetho i ja 'be' ^a da xifi.

¹⁸ Nu ra dofai bi zixp_u 'b_u' ^a rá hmu, ne bi xifi:

—Nu' ^a ra Pablo ngue i ofädi, bi zoncagui ne bi 'yäc ra mate gua siua na ra ts'ant' ^u, nguetho ja 'be' ^a da xi'.

¹⁹ Nu ra hmudofai bi bentpa rá 'yε ra ts'ant' ^u, n'danni bá änni:

—'Be' ^a guín nde gui xiqui.

²⁰ Nu' ^a ra ts'ant' ^u bi xi' ^a ra hmudofai b_uya:

—Nu' ^u 'da y_u judío bin yäse' ^u, bi ma da 'yá' ^a ra mate 'b_u nixudi, ngue gui sixp_u mahøn' ^u a b_u ja ra junta ra Pablo, nguetho da 'yεn' ⁱ, da 'yän mi'da y_un t'änni. ²¹ Pe 'yo guí øt'e 'be' ^a da xi' ⁱ, nguetho i pongui yote má 'yoh_u ^u judío ngue x_un jot' ^a ra 'yu, i täcua b_u ra Pablo. Nu' ^u, 'da'angu x_um ma ngue xín din sithe xín din sihme asta gue' ^{b_u} go bi hyo ra Pablo. Ne i töp' ^a thofo 'be' ^a go gui ma, bi t'εmp' ^a ra hmudofai.

²² Nu ra hmudofai bi hecua ra ts'ant' ^u ngue njon da xifi, ngue ya xí xi' ^a ra hmudofai. Ne nub_uya bi xifi da mba.

Nu ra Pablo bi mba m'behni b_u 'b_uh ra Félix

²³ Nubuya nu ra hmudofai bi zohn'du yoho yu ngurpa dofai, bi xifi din sä yociento ndofai da mba bu ra hnini Cesarea 'bu guto nxui. Ne da mbähä mi hyate ma 'det'a yu dofai ngue din togue, ne da mbähä mi yociento yu dofai ngue i cu yan ts'at'egui. ²⁴ Ne bi manda da thospa yu fani ngue da hyux a ra Pablo. Ne bi xifi di jamansu xan ho bu 'yu, asta gue'bu go bi dä bu 'buh ra ts'ut'abi Félix. ²⁵ Ne bi 'yo't'a ra söcuä ra hmudofai, bi mbenpa ra ts'ut'abi Félix.

²⁶ Ne bi 'y'en'a ra söcuä:

“Nugä dra Claudio Lisias, dadí zengua'i, gra Félix, gra hoga ts'ut'abi. ²⁷ Nuna ran 'yohu na, nu'bu mi bent' yu judío, nde xtá hyo. Pe dá yamhbe nangue xan ngu yu dofai, nguetho dá öcä ngue ra romano na. ²⁸ Nugä him mí pađi hanja bi mba ma yapi, dá sixpu ja rá junta yu judío. ²⁹ Pe nubuya dá öde ngue hont'u yán t'edi zehé yu judío ngue i mba ma yapi, ne hin'yü 'be'a dí tho, o gue dín ofadi. ³⁰ Ne nu'bu mi sicä 'be'a nde da 'yot' yu judío, ngue nde da hyo, 'bex dá penh'na bu gui 'bui. Ne dá xi'u yu nyapate gue da xi'i 'be'a ní mbespa ra hnuman'u. Ne hont'a dá xi'a ya,” bi 'y'en'a rá söcuä ra hmudofai.

³¹ Nu yu dofai buya bi 'yot'e tengu bi xi'u yá hmu. Nu'u bi zix'a ra Pablo 'bu min xui, asta gue'bu mí zöm bu Antípatris. ³² Nu'bu mí hyax buya, bá peng bu yu dofai gue him madín togue. Pe nu'u gätho madín togue bi thoqui bi zix'a ra Pablo a. ³³ Nu'bu mí zöm bu ra hnini Cesarea, bin dáp ra söcuä ra ts'ut'abi, ne bi mba ma dá bu ra Pablo. ³⁴ Ne nu'bu mí nu'a ra ts'ut'abi a ra söcuä, bi 'yän'na ra Pablo:

—Hapü ni häi.

Ne nu ra Pablo bi xifi gue ra mangu bu ra häi Cilicia. ³⁵ Nu ra ts'ut'abi buya bi xi'a ra Pablo:

—Nugä ga öcä 'be'a gui mam 'bu bi zö'u di yap'i'i.

Ne bi manda da mba m'bädi bu ja rá nguts'ut'abi ndudan Herodes.

24

Nu ra Pablo bin juqn zehé bu 'buh ra Félix

¹ Ne nu'bu mí jua'a cat'a pa, bi mba bu ra Ananías, ra hmumbäjä, ne 'da yu dacyei, ne ra Tértulo ran hocpate. Ne bi xi'a ra ts'ut'abi 'be'a í mba ma yapi ra Pablo. ² Nu'bu mí ts'onh ra Pablo, bi du'mi bin yapate a ra Tértulo. Nu'a bi xi'a ra Félix:

—Nugähe dí pahmbe ngue nangue'e i ja ran johya ua ra häi dí 'buhmbe. ³ Ne gäthogähe man'da dí 'buhmbe xan ho nangue 'be'a gui ot'e. Ne gätho yu pa dí xi'ahe ra jamadi nangue'e. ⁴ Nuya hingui ngu 'be'a ga xi'a'i, pe gui 'yorca ra mate gui 'yöde 'be'a dí xi'ahe. ⁵ Nuna ran 'yohu, emme ra ts'om'bäi na, ne emme di parba yu judío hönbu go hapü 'bui ngue gätho ra ximhäi. Ne nuna, rá ngurpi 'da'u yu jä'i t'embi yu nazareno. ⁶ Nu'a mí nde xtí ts'on ra danijä bu Jerusalén, pe nugähe dá benthe, ne dí emhbe xcä juanbahe tengu im mam bu ja man t'edihe. ⁷ Pe nu ra hmudofai, ra Lisias a, con rá ts'edi bá jucpu mí 'buhmbe. ⁸ Ne bi xije dan yafe ua. Nuya, nu'bu gui 'yän zehé a, gui pađi gue majuanü 'be'a gätho ní mba ma yapi, bi 'yemp'a ra ts'ut'abi a ra Tértulo.

⁹ Ne nu'u yu judío min 'yohu, 'da'angu bi man'u. ¹⁰ Ne nu ra ts'ut'abi bi un ran t'edi ra Pablo gue din ya buya. Nu ra Pablo bi ma, bi 'yena:

—Nugä i hu ma mbai ngue sä dan juandä ua, nguetho gui pađi 'be'a nám 'buhmbe dyu judíohe, gue xan ngu yu jeya guín ts'ut'abi ua. ¹¹ Nu'bu gui nde gui pađi, sä gui pađi, ja mán 'de'mayo ma pa ya gue dá mba bu Jerusalén, dá thande Ojä bu. ¹² Ne nu'u ma mijudíohe him bi nu 'bu 'bo'o xcän junthe, xim bi

nu 'bũ 'bo'o xcá parbi, xínga guepũ ja ma danijáhe, xínga guepũ ja ma t'unijáhe, xínga guepũ gátho ra hnini. ¹³ Nuya hingui sá din juanni xũn ho nguetho him majuani 'be'a ní yácpá ya. ¹⁴ Pe nuya dadín juandá gue dí tendá ra 'yu ma'da'yo, ne gue'a ẽmbi him majuani ỹ. Pe guet'a ra 'yu mí ten'dũ ma ngurpa bõtahe, gue mí numansu Ojã nguetho dí ẽc'yei 'be'a gátho mán t'o't'i bũ ja rá sõcuã yán t'ẽdi ra Moisés ne yá sõcuã yũ põngahã. ¹⁵ Ne nugã dí tõ'mi 'be'a nín ho da 'yõt' Ojã, tengu i tõmp' ya i 'bãcua. Nugãhe dí ẽc'yeihe ngue gátho xũn du da ndants'i, ne'ũ bi 'yõt' ran ho, ne'ũ bi 'yõt' ran ts'o. ¹⁶ Janangue'a gátho dí õt'ã 'be'a di bẽngã Ojã n'dahma hin hapũ da thĩnga ma ts'oqui, xínga guepũ 'bũ Ojã xínga guepũ 'bũh yũ já'i, bi 'yẽna.

¹⁷ Ne xõ bi 'yẽna:

—Ne nu'bũ mi thogui xũn ngu yũ jeya, bá pengã bũ Jerusalén ngue ga un yũn t'unni ma mẽnguhe, ne ga un yũn t'unni bũ ja ma danijáhe. ¹⁸ Ne ngubũ dá õt'ã bũ danijá, dá thũca Ojã. 'Da'ũ yũ judío, yũ mẽngu bũ ra hãi Asia dán tĩmhbe bũ bũya. Ne njom mí 'bũpũ xũn ngu yũ já'i, xíng ra sui mi ja bũ. ¹⁹ Nu'ũ gue dán tĩngãhe bũ, nde'bũ gue'ũ xtambã 'yẽcua ỹ, xtã mangua 'bũ ja 'be'a dá õt'ã bũ. ²⁰ O gue guehya yũn 'yohũ 'bãcua da ma 'bũ ja 'be'a bi nurcã 'bũ má mbagã bũ ja ra junta. ²¹ Hõnt'a nts'edi dá mangã bũ, ne dá ẽmbã ỹ: “Nu ahũ guí õrcã ran ts'embi nam pa ya nguetho dí ẽc'yei ngue i ndants'ũ i tu,” dá ẽngã, bi 'yẽn'a ra Pablo.

²² Ne nu'bũ mi 'yõ'a ra Félix 'be'a bi man ra Pablo, 'bex bi ma da guah ra junta, nguetho xũn ngu ts'ũ mi pã'a ra Félix nangue rá 'yu Ojã. Ne bi xi'ũ:

—Nu'bũ dambã ẽcua ra hmudofũi, ra Lisias, sã ga pãcã 'be'a gátho bin ja.

²³ Ne nu'a ra Félix bi manda da thoqui da mba m'bãdi ra Pablo. Ne bi manda ngue da t'õrpa ran ho nangue'a, ne nu'ũ yã amigo sã da mba bũ ne di unni 'be'a gátho da hyoni.

²⁴ Nu'bũ mí tho'i ts'ũ 'da yũ pa, nu ra Félix bá peng bũ ja ra hnini Cesarea, bán 'youi rá xisu í Drusila, nu'a ra judío a. Ne bi zon'na ra Pablo, ndepe da ma Hague dán zã n'da da 'yẽc'yei ra Jesucristo. ²⁵ Ne nu'bũ mi man ra Pablo nangue ram 'bũ njuãntho, ne bi ma ngue di jamansu 'be'a da 'yõt'a n'da, ne bi ma din ja ran t'ãnni 'bũ ran zẽgui nangue yũ ts'oqui, nu ra Félix bin su bũya, ne bi xifi:

—Hõnt'a gá xic ya, 'be ním 'bãhma bũ ja ra fãdi mahõn'a, ne nu'bũ da bongui ga zon'na'i mahõn'a, bi t'ẽmp'a ra Pablo.

²⁶ Nu ra Félix mí ẽna xtãn gu't'i ts'ũ, n'dahma xtĩ thõ'a ra Pablo. Janangue'a njãnt'a thoho min zohni ne min yãui. ²⁷ Ne nu'bũ mi gua'a nyojeya bi mba ma poni a ra Félix, ne bi hyu'a ra Porcio Festo. Nu ra Félix 'bũ mí bõm bũya, bi zopũ ra Pablo bũ ja ra fãdi, nguetho mí su da numan'ũ yũ judío 'bũ xtĩ hocpi.

25

Nu ra Pablo din juqũ bũ 'bũh ra Festo

¹ Nu ra Festo bi mba bũ ra hãi guepũ din ts'ũt'abi, ne hyupa bim 'bũpũ ra hnini Cesarea, bi mba bũ ra hnini Jerusalén bũya. ² Nubũ Jerusalén, yũ hmumbãjã ne yã ngũrpi yũ judío bi xi'a ra Festo, bi nyãpi nangue ra Pablo.

³ Ne bi 'yõrpa ts'edi bi 'yãp ra mate ngue da zohna ra Pablo ngue da zõm bũ Jerusalén, nguetho im bẽn'ũ da gorpa bũ 'yu, gue nde da hyo. ⁴ Pe nu ra Festo bi xifi ngue ofãdi bũ Cesarea ra Pablo, ne “mi ts'ũtho ga mbagã ya,” bi 'yẽmbi.

⁵ Ne bi xifi:

—Nde'bu ga mbähä 'da ahü gue ja ni ts'edihiu, ne nu'bu ja män ts'o bi 'yöt'a, sä gui yäfa.

⁶ Nu ra Festo, masque mbe man 'det'a pa bim 'bupu Jerusalén, bi mba bu Cesarea buya. Nu'bu mi hyax buya, bi mba bu ja rán juanbate, ne bi manda ba ts'i ra Pablo. ⁷ Ne nu'bu mi zom bu ra Pablo, nu yu judío ngue bá nexpu Jerusalén bi mbä'ts'i. Ne emme xan ngu 'be'a xan ts'o í yäpi. Pe hingui sä da bøm majuani 'be'a bi man'u. ⁸ Nu ra Pablo bi ma nanguese buya:

—Nte dá öt'ä ngue hingui ho nanguie man t'edihe dyu judíohe, xinga gue'a ra danija, xinga gue'a rán t'edi ra hmuts'ut'abi bu Roma, bi 'yén'a ra Pablo.

⁹ Nu ra Festo nde da 'yöt'a dí numanho u yu judío, jananguie'a bi 'yän'na ra Pablo:

—Ha guí nde gui mba bu Jerusalén, gueru ba öt'a ran juanbi bu, nanguie 'be'a í yäp'a yu judío.

¹⁰ Nu ra Pablo bi dädi:

—Hin'na, guecua rán säui da t'örca ran juanbi ua, nguetho bi 'da'a ran t'edi ra hmuts'ut'abi 'bupu Roma gue gui 'yörca ran juanbi ua. Ne nte män ts'o xtá örpa yu judío, gue gui sixcä bu. Nu'í guí pädi xan ho ngue te dá öt'ä. ¹¹ Pe nu'bu xtá öt'ä n'a ran ts'o gue i man nin t'edi gui hyogui, jatho ga tu 'bu, hin ga 'dagui nanguie man däte. Pe nu'bu him majuani 'be'a ní yäcpä u, njo'o n'da i ja rán t'edi di dägä bu ja yá 'ye u. Nugä dí ä'a ran t'edi gui thocä bu 'buh ra hmuts'ut'abi bu Roma, bi 'yén'a ra Pablo.

¹² Nu'bu min yähu yám fäts'ihu a ra Festo, bi xi'a ra Pablo:

—Nu'bu guí éna ga dä ahe bu Roma, da zä 'bu, bi 'yëmbi.

Nu ra Festo i yäqui ra ts'ut'abi Agripa

¹³ Nu'bu mi tho'í 'da yu pa, n'da rá ts'ut'abi yu judío, ra Agripa na, ne'a rán ju, Berenice, bi zom bu Cesarea di zengua a ra ts'ut'abi Festo. ¹⁴ Ne nu'bu mi 'bupu 'da yu pa, nu ra Festo bi xi'a ra Agripa nanguie ra Pablo, bi 'yëmbi:

—O bu n'da ran 'yohu, i ofädi, ngue bi zocua ra Félix, í Pablo a. ¹⁵ Ne nu'bu má mbagä bu Jerusalén, nu yu hmumbäjä ne yu dác'yei ngue yu judío bi xicä nanguie ra Pablo. Nu'bu mi äp ran unbi nanguie'a. ¹⁶ Ne nugä dá xi'u: “Pe nugähe dyu romanogähe hingui sä ga hohe n'da 'bu hinda nadí juanbähe u, ne dim 'bäpu ja yá hmi to'o di yäpi, din yäse.” Ngubu dá xifi. ¹⁷ Ne nu'bu mi zocua yan yäpate, nu'bu mi hyats'i, 'bex dá mba bu ja man juanbate ne dá manda da ts'ixpu a ra Pablo. ¹⁸ Nu'bu mi 'bähmbe bu u yun yäpate, pe xinga n'dare bi ma gue yu ts'oqui tengu mím bëngä ngue xtá ma. ¹⁹ Pe hont'a n'da ram hma madín junthu nanguie 'be'a mi éc'yei zehé u yu judío. Ne nanguie n'da ran 'yohu í Jesús nín junt'u, ngue bi du, pe nu ra Pablo nts'edi bi ma ngue i 'bui, bi 'yëna.

²⁰ Nu ra Festo bi thoqui bi ma:

—Ne nugä hin dí päcä ga öt'ä ran juanbi nanguie 'be'a éc'yei yu judío. Jananguie'a dá än'na ra Pablo 'bu nde da mba bu Jerusalén, da mba ma juanbi bu. ²¹ Pe nu ra Pablo bi 'yác ran t'edi, nde ga dá bu 'buh ra hmuts'ut'abi Augusto bu Roma. Dá manda buya da 'bädi asta gue'bu bi zä ga pëhndä bu 'buh ra hmuts'ut'abi, é'n'a ra Festo.

²² Nu ra ts'ut'abi Agripa buya, bi xi'a ra Festo:

—Nugä dín nde ga öde 'be'a da man'a ran 'yohu.

Bi dä'a ra Festo buya:

—Nixudi da zä gui 'yöde.

²³ Man'da pa buya bi mba bu ja rá ngu ran juanbate ra Agripa ne ra Berenice. Ne bi mba bu mbo gätho ja yá ts'edi, min 'yohu yu hmudofai ne yu ngarpi bu ja

ra hnini Cesarea. Ne bi ts'ini xan ho nguetho i ja yáts'edi. Ne nu'a ra Festo bi manda da ts'ixpu ra Pablo. ²⁴ Ne nubuya bi 'yén'a ra Festo:

—Nu'i gra ts'ut'abi Agripa, ne ahú gyán 'yohúhá gátho guí 'buhmbu ua ya, guí nuhá na ran 'yohú. Ne gátho yu judío 'bupu Jerusalén ne'ú 'bucua Cesarea madín yapi nanguetha. Nu'u njám'bu mi é't'a mi xiqui ngue mi ädi da mba ntho. ²⁵ Pe nu'bu má paçá ngue nte bi 'yot'a rán säui dí tho, dá engá ga penpu 'buh ra hmuts'ut'abi bu Roma, nguetho mí manse da mba ma dá bu. ²⁶ Pe hin'yú 'be'a sä ga o't'ä a xu 'yot'e ngue ga penpa ma hmu. Janangue'a dá zonhdä na ran 'yohú, gui 'yohmbu ts'ú 'be'a da man ya, ma ts'ut'abi Agripa i. Ne nu'bu gá 'yohmbu, masque da zä gui xiju buya 'be'a da zä ga o't'ä nanguetho ran yapi. ²⁷ Nguetho dí éna hingui ho ga penpu n'da ra ofädi, ne nte má söcuá da jats'i ngue da mam bu hanja i ofädi, bi 'yén'a ra Festo buya.

26

Nu ra Pablo bin juqn zehé bu 'buh ra ts'ut'abi Agripa

¹ Nu'a ra Agripa bi xi'a ra Pablo:

—Da zä gui manse nanguetho zehé, bi 'yémbi.

Nu ra Pablo bi uqn rá 'yé ne bi ma nanguese. Bi 'yéna:

² —I jagä ran johya, nguetho sä dam 'bäcä ua ja ni hmi, gra ts'ut'abi Agripa, ne sä gam mangä nanguetho 'be'a í yäçpä ma mijudíohe. ³ Nguetho guí paði xan ho 'be'a gátho yán t'ot'e yu judío, ne guí paði 'dahma 'dan'yo ma t'éc'yéihe dyu judíohe. Janangue'a dí ä'a ra mate, gui 'yot'i ts'ú xan ho 'be'a gam mangä.

Rám 'bui ra Pablo 'bu hin ní 'yéc'yéi

⁴ Nu'u gátho ma mijudíohe i paði 'be'a ním 'bui dá ot'ä bu 'buh ma manguhe, 'bu män t'uhnigä ne'bu mám 'bucä bu Jerusalén, asta guehya. ⁵ Nu'u hin'yú ra pähä da ma, pe maya'bu mi paði ngue nya'a thoho dá tenni xan ho tengu man yu fariseo. Nu yu fariseo man'da éhya da 'yot' man t'édihé dyu judíohe xinda gue'ú mi'da. ⁶ Nuya dí 'bäcua ja ran juqnbate, nanguetho 'be'a dí éç'yéi. Nugä dí éç'yéi 'be'a bi xi'a Ojä ma ngarpa bombøtahe, ngue da xox'ú xan du. ⁷ Nugáhe yám bom'бето ú 'de'mayoho yá ts'ant'ú ma ngarpa bombøtahe ra Jacob, dí éhyahe ma pa ne ra xui nanguetho rá 'befi Ojä. Ne nugáhe dí tømhbé 'be'a bi man Ojä, gue da xox'ú xan du. Nugä dí éç'yéi gue majuañi bi d'ú mi bi 'yot'a, ne gue'a ní yäçpä ya ma mijudíohe, ma ts'ut'abi Agripa i. ⁸ Hanja gní bëmhbú ngue hingui sä Ojä da xox'ú xan du, bi 'yén'a ra Pablo.

Bi man ra Pablo madí unba yu 'yéc'yéi

⁹ Ne xø bi 'yém mahøn'a:

—Guec zehégä, nya'a thoho dá bängä ngue mi engä xan ho 'bu ga sycä ra Jesús, ra mangu Nazaret. ¹⁰ Nubu Jerusalén xan ngu yu 'yéc'yéi dá cot'a fädi, nguetho bi 'dacä ran t'édi yu hmumbäjä. Ne nu'bu mi t'éna da mba ntho, 'da'angu dá bëmhbé. ¹¹ Ne xan ngu yu nidí dá unba ú yu 'yéc'yéi bu ja ma nijáhe dyu judíohe. Ne dá säpi dá serpa yá t'éc'yéi. Ne nugä émmé min cuegä nanguetho, nepu ja yu hnini yatho dá mbagä, dá un ran unbi ú, bi 'yéna.

Bi mam mahøn'a ha bin jabu bi 'yéc'yéi

¹² Ne xø bi 'yém mahøn'a:

—Ne dá caxä ra söcuá, ngue rán t'édi yu hmumbäjä, ngue ga unba yu 'yéc'yéi. Dá hã ra 'yu ná mba bu ra hnini Damasco. ¹³ Nu'i ma ts'ut'abi Agripa i, nu'bu mbé huxyadi dá nu bu 'yu n'da ra nyot'i bí 'yéh mahéts'i, ne man'da madí hyät'i

xında gue ra hyadi. Ne nu'a bi hyärpü dí 'bähmbe. ¹⁴ Ne nu'bu gätho má tånje bu häi, dá øcä n'da ra nde ngue ma ndese í ts'oqui, ra hebreo, i ña: "Saulo, Saulo, hanja gní ungui. Xän hëi guí øt'e, tengu n'da ra mbändäni i pa ma sáni ra t'o hndepe dim pefi xän ho, ne i nete toho," bi 'yëngui. ¹⁵ Ne nugä dá änni: "To'o i, ma Hmu." Nu ra Hmu bi dadi: "Nugä dra Jesús, guecä gadí ungui. ¹⁶ Nuya dami ndants'i, gui 'bäi. Nuya dán 'yusegä ua n'dahma gui ma ne gan juanni nangue gätho 'be'a gá nu ya, ne gätho 'be'a ga ut'a m'bejua." ¹⁷ Ne bi 'yëngui: "Nuya ga pehn'na'i bu 'bäh yu ja'i hing yu judío, ne ga jamansu i nangue 'be'a da nde da 'yøt'a'i yu judío, ne yu ja'i ngue hing yu judío. ¹⁸ Ne nangue nim hma, ga japi da xoc yu mbäi yu ja'i ne him man din 'yo bu ja ra 'bexui, pë din ja ran nequi yu mbäi. Ne ga japi da 'uepü ja rá ts'edi ra zïthu, ne din 'yo bu ja rá ts'edi Ojä ma Ta. Ne din ja ra punbi yu ts'oqui. Ne da nu ra te mazäi u, ne gätho ran japi ga unni, tengu mi'da dá 'uecä," bi 'yëngä ra Jesús, bi 'yën'a ra Pablo.

Ra Pablo him bi mbesta a bi man ra Hmu 'bu mín 'yuse

¹⁹ Ne nu ra Pablo bi thoqui bi xi'a ra ts'ut'abi Agripa:

—Nugä hin dá festhoho 'be'a bi xicä ra nde gue bá ãh mahçts'i. ²⁰ Rá mbädi dá xi'u 'bupü Damasco, gue di päh yän 'yomfëni ne din 'yo bu rá 'yu Ojä. Ne dá xifi da 'yøt' ra 'befi xän ho nguepü da fädi xü päh yän 'yomfëni. Ngutho dá mangä bu Jerusalén, nepü gätho ra häi Judea, ne dá xicä yu ja'i ngue hing yu judío. ²¹ Pë nangue'a 'be'a dá mangä, nu'u 'da yu judío bi bëntcä bu ja ra dänijä, mi nde xta hyogui. ²² Pë asta gue yu pa jabüya i fäxcä Ojä. Ne dí xi'u ja yu ts'edi, ne dí xi'u hin'yü yu ts'edi. Ne hont'a dí xänbi 'be'a bi man ra Moisés ne 'be'a bi man yu pøngahyq, ngue bin ja. ²³ Nu'u, bi ma ngue jatho da nu ran unbi ra Cristo, ne gue'a ra mbädi da mba nsots'i bu 'bäh xän du. Da mba nsots'i guepü da zä di un ran nequi yu mbäi u yu judío, ne'u hing yu judío, bi 'yën'a ra Pablo.

Ra Pablo ndepe da 'yëc'yëi ra ts'ut'abi Agripa

²⁴ Ne nu'bu ngubü mi man ra Pablo, nu ra Festo nts'edi bi mbafi:

—Nu'i gra Pablo, guín gät'i, ëmmë xän ngu guí päh ra søcuq janangue'a guín gät'i.

²⁵ Bi dät'a ra Pablo büya:

—Hin dí jat'ä, gra hoga ts'ut'abi gra Festo. Pë gätho dí mangä majuani a.

²⁶ Nu ra Agripa in ts'ut'abi bu 'bäh yu judío, i 'bücua, i pädi nangue 'be'a gätho dí mangä. Janangue'a hin dí su ga mangua ja rá hmi. Ne dí haxa njuani ngue i pädi, nguetho him bi t'ägui 'be'a bin ja, bi 'yën'a ra Pablo.

²⁷ Ne xø bi xih ra ts'ut'abi Agripa:

—Ma ts'ut'abi Agripa i, ha guí 'yëc'yëi 'be'a bi man yu pøngahyq Ojä. Nugä dí päcä gue guí 'yëc'yëi, bi 'yëmbi.

²⁸ Nu ra Agripa büya bi dät'a ra Pablo:

—Nu'i, guí nde 'bex ga päcä man 'yomfëni, ngue ga 'yëc'yëi ra Cristo.

²⁹ Nu ra Pablo bi 'yëmp'a:

—'Bexgue guehya, oque niya'bu ts'u, Ojä i pädi 'be'a dín ndegä. Dín nde gue guí 'yëc'yëi, ne ahü gätho guí 'bähmbü ua guí øhmbü 'be'a dí mangä ya. Ne dín nde guí cohmbü tengugä, pë hont'u yu cadena hin'na u, bi 'yëmbi.

³⁰ Ne nu'bu ngubü mi man ra Pablo, ra Festo ne ra Agripa bim 'bäi, ne'a ra Berenice ne'u mi'da mi hupü. ³¹ Ne nu'bu mi mba bu thi, n'da ngu n'da bin yäse u:

—Nu'a ran 'yohü ra Pablo, nte bi 'yøt'a ngue da du, xinga gue'a din ofädi, bin 'yëmzëhe u.

³² Nu ra Agripa bi 'yεmp'a ra Festo:

—Nu'bu hin xtá ma din dá bu 'buh ra hmuts'ut'abi bu Roma, sä da mba nso'ts'i 'bu, bi 'yεmbi.

27

Bi 'benpu Roma a ra Pablo

¹ Nu'bu ya xi hma ngue ga huhe ra barco, ne ga mbäcähe bu Roma, ra häi Italia, nu ra Pablo ne mi'da yu ofädi bi mba ma däpi a ra ngurpadofui, rá thuhu ra Julio, rá ngurpadofui ra hmuts'ut'abi Augusto bu Roma. ² Dá huhe ra barco ngue bi nexpü rá hnini Adramitio, ne εn'u da thopu ja yu hnini bu ja ndendeja bu ra häi Asia. Dá nexhe bu buya, ne dá mbähmbe ra Aristarco, ra mangu ra hnini Tesalónica bu ra häi Macedonia. ³ Nu man'da pa dá sømhbe bu ra hnini Sidón, dán säyaha bu. Nu ra Julio min yamanhoui ra Pablo, ne bi un ran t'edi da mba bu 'buh yá amigo. Ne nu yá amigo bi un ran säya. ⁴ Ne nu'bu má nexhe bu, dá thohmbe bu nthε't'i ra t'uhäi Chipre i ja bu made ra dejä. Dá thothe bu n'danguadi nguetho εmme ts'edi ran dahi bu njombu. ⁵ M'bejua dá thohmbe bu ja ra häi Cilicia ne ra häi Panfilia ja bu ndendeja. Dá sømhbe bu ra hnini Mira bu ra häi Licia.

⁶ Gueru bi dju bu n'da ra barco a ra hmudofui ngue bá nexpü Alejandría, ní mba bu ra häi Italia. Ne nu'a ra hmudofui bi jaje dá huhe ra barco. ⁷ Ne xun ngu yu pa zu njante thoho dán 'yohe bu ja ra dejä, ne xun hei dá thohmbe bu gätho rá nyani ra t'uhäi Gnido. Nu ran dahi him bi jaje njuantho dá uenthe, janangue'a yabu dá cäthe njombu ja ra t'uhäi Creta, gueru nthε't'i ra t'uhäi Salmón. ⁸ Ne xun hei dá thohmbe bu gätho rá nyani ra t'uhäi Creta, ne dá sømhbe bu ja yün säya yu barco, t'εmbi Buenos Puertos. Ne hinga yabu ja ra hnini Lasea.

⁹ Ne xun ngu yu pa ya dá 'behmbe nangue ran dahi, ne nts'utho bu dín 'yo ra barco bu ja ra dehe, nguetho yu pa ya i ja yun dahi. ¹⁰ Nu'a ra Pablo bi xi'u min 'yohu:

—N'yohu ahü dí xi ahü, nu'bu ga thohmbu, ga nuhu n'da ra 'yanthi nguetho xun hei thoho bu dí mba ma 'yoni ra barco. Ne hinga hont'a ra barco ne ra 'beni ga 'behmbu, pe ts'arpu thoho necähu ga tuhu, bi 'yεmp'u.

¹¹ Pe nu ra hmudofui man'da mi εc'yei 'be'a bi ma rá mbeti ra barco ne ra hmu ngue madí 'yoni, xinda gue'a 'be'a mi man ra Pablo. ¹² Nubu Buenos Puertos hingui ho ngue da goru ra barco yu pa xu se. Janangue'a nu'u mbe gätho u mi εna xcá sømhbe bu ra hnini Fenice, gueru xcám 'bähmbe yu pa xu se. Nubu Fenice, ra hnini bu ra t'uhäi Creta, man'da ja yün säya xun ho bu yu barco, nguetho hin ε ts'edi thopu ran dahi.

Ran dahi bi 'yen ra dejä

¹³ Ne n'da ra pa bi pom bu bí 'yεh ran dahi, ne hinga nts'edi i 'yo. Ne εn'u xun ho 'bu da thogui. Janangue'a bi gux'a ra t'εgui mi o bu mbo ra dehe, ngue rán ts'ammi ra barco. Dá thohmbe buya, zu njante thoho á tho'a ndendeja ra barco bu ra t'uhäi Creta. ¹⁴ Ne 'bex bá ε'a n'da ran dahi εmme nts'edi, bá nexpü Creta. ¹⁵ Ne nu'bu mí mbüdi bi ndøn ra barco ran dahi, him mí sä da mba ma 'yoni buya, dán unthe buya, ne dá tändahe ran dahi bu i mba. ¹⁶ Ne dá cäthe bu hegru ja ra t'uhäi Claudia i ja bu made ra dejä, nguetho bi täc'i ts'u ran dahi ra häi. Ne xun hei bu dá juxhe bu mbo a n'da zu t'ubarco ngue mí jut'a ra barco. ¹⁷ Ne nu'bu mí carpu mbo ra t'ubarco, bi mba m'bänba yu xahi a ra barco ngue hin da xø'ts' yu xithe. Ne nu'u buya mí supi da 'yen ran dahi ra barco bu ja ra

'bomu, nε da dontpu guepu t'εmbi Sirte. Janangue'a bi gacua yán thácan dahi ra barco. Nε bi duxtho ran dahi ra barco bu ja ra dehe. ¹⁸ Man'da pa buya bi da'mi bi hyorpu ja ra dehe yu 'beni mi hōpu mbo ra barco, ndepe hin di hyu ra barco, nguetho εmme nts'edi mi εnje ran dahi. ¹⁹ Nε ná hyu pa buya dá sōsegáhe, dá hōmhbe thi 'be'a gátho mí honi 'bu di 'yon ra barco. ²⁰ Nε xən ngu yu pa εmme mi ja yu güi, nε nya'a him bin c'a ra hyadi, xinga gue yu sō 'bu xən xui. Nε dá nuhe n'da ran dātendahi εmme nts'utho. Nε dí su ga tuhe.

²¹ Nε nya'a thoho njom bin sihme. Nu ra Pablo bim 'bái bi 'yεna:

—N'yohu ahu nde'bu xquí 'yōde 'be'a dá mangä. Nde'bu xcambán säyahu bu Creta, nε hin xcá nuhu ran unbi ya, nε hin xquí 'beh ni 'benihū. ²² Pε nuya, o di tu ni mbaihu, nguetho xinga n'da ahū gam 'behmbu, pε hōnt'a ra barco dim 'bedi. ²³ Nguetho dám 'bá'be n'da rām 'behni Ojā mahεts'i má xui, gue nugá rá mbetigā Ojā nε dí thāde a. ²⁴ Nε nu'a ram 'behni bi xiqui: “O guin su Pablo, nguetho jatho da mba ma dá'i bu 'buh ra hmuts'at'abi bu Roma. Nε nu'a Ojā hin di japi da du u guí 'bahmbu ua ja ra barco, tengu gá 'yāpi,” εn'a rām 'behni Ojā mahεts'i. ²⁵ Nuya, n'yohu ahū, dan johyahū, nguetho dí εc'yēi gue majuqni da 'yōt' Ojā tengu bi xic rām 'behni. ²⁶ Pε nu ran dahi da 'yenju bu ja n'da ra t'uhāi i ja bu made ra dehe, bi 'yεn'a ra Pablo.

²⁷ Nε nu'bu ya xí gua'í 'de'ma goho ma pa dí 'yohe, nubuya bi 'yengähe ran dahi bu ja rá xequi ra dejā t'εmbi Adria, 'bu min xui. Nε nu'bu yu mbefi gue di 'yon ra barco, mim bēni hinga yabu ja n'da ra häi. ²⁸ Nε bi 'yeni hangu nan hε ra dehe, 'dāte ma 'de'ma'dato metro nan hε. Nε bi dān'i ts'u ra barco, bi 'yeni mahōn'a, nε nuya hōnt'i 'dāte ma yoto metro nan hε ra dehe. Janangue'a bi bādi him ma yatho bu ndenthe. ²⁹ Nu'bu mi supi da zōm bu ndenthe ra barco, gue din thehu yu do. Janangue'a bi 'yent'í goho yu t'εgui ngue yán ts'āmmi ra barco, bi 'yentpu ja rá xuthā ra barco, ndepe hin din 'yo. Nε εmme mi xōnni din nequi. ³⁰ Nu yu mbefi di 'yon ra barco mim bēni xtá 'dagui, bi cā'ma man'da ra t'ubarco bu ja ra dehe. Pε bin häte, nguetho εna gue'u yu t'εgui xtá 'yent' mí'da bu ja rá yā ra barco, gue yán ts'āmmi. ³¹ Pε nu ra Pablo bi 'yεmp'a ra hmudofai, nε'u yu dofai:

—Í nde da 'dah yu di 'yon ra barco, pε nu'bu da 'dah yu, hin da zā gui ponju 'bu.

³² Nu yu dofai buya bi hyecua yán thāt'i ra t'ubarco, nε bi dux ra dehe, janangue'a njom bi 'dagui.

³³ Nε nu'bu t'ūnequi tho nu'a ra Pablo bi xifi nde'bu din sihme. Bi 'yεna:

—Nuya, ná 'de'magoho ma pa ya ngue mí tutho ni mbaihu, nε hin gán sihmeu. ³⁴ Nuya dí øt'ahu ra ts'edi gui sihu ts'u ra hme. Nu'a dí zac ni jā'ihū a, nε guepu da zā xinga n'da gam 'behmbu nε njon din unbi, xingui ts'u.

³⁵ Nε nu'bu mi jua'a bi man'a ra Pablo bi hyāca n'da ra thuhme, bi un ra jamadi Ojā bu ja yú hmi gátho mí 'bupu, nε bi xeni bi da'mi bi zi. ³⁶ Nu'a bi man ra Pablo bi hyurpa yú mbai u, bin sihme ts'u buya. ³⁷ Nε nugähe í juaje yociento nε hyāte ma 'de'ma 'dato njā'í mi 'buhmbe bu ja ra barco. ³⁸ Nε nu'bu mi juadi bin sihme u, nu'a ra trigo mí hōpu ja ra barco bi hyōm bu ja ra dehe, ndepa dí cāh nan hyu ra barco.

Bi xen ra barco ra dehe

³⁹ Nε nu'bu mí hyats'í, him mi pađi 'be'a rá thuhu ra häi bi hyandi. Nu'bu mi nu mi ja bu n'da ra 'yethe gue him mí ja yu do, guepu mim bēni mí sá xti cū't ra barco. ⁴⁰ Bi hyecua yán thāt'i yun ts'āmmi buya, bi zopu dehe. Nε bi xocua yán thu't'i yán thācadehe ngue yām 'bā't'i ra barco. Nε bi 'yεspa mahōn'a n'da

ran thäcandähi. Nu ran dähi büya bi 'yon ra barco, ne bi du'mi bi hyäm bü ja ra ndendejä. ⁴¹ Pë nu'bü má sòmhbë hapü hingui hë ra dehe, dán tìmhbe bü yoho yu 'yethe, n'da n'danni ní yëhe. Nu'a rá yä ra barco bi yäpü ja ra 'bomu ne bin dü bü, ne him mi sä da thogui. Pë nu rá xuthä büya bi mbädi bi xën ra dehe, nguetho nts'edi din the bü yu dehe. ⁴² Nu yu dofui büya, ëna da hyo yu ofädi, ngue mi supi din xaha, da 'dagui. ⁴³ Pë nu ra hmudofui him mi ndepe gue ne ra Pablo da tho, him bi japi da 'yot'e 'be'a mim bën'u yu dofui büya. Bi manda ngue to'o päh nan xaha, ra mbädi da zo bü ja ra dehe ne din xaha, da zòm bü ja ra häi. ⁴⁴ Ne'u mi'da ngue him mi päh nan xaha, bi 'yoxpü ja yu xithe o gue yu xëca barco. Ne gätho bi zòmanho bü ja ra häi.

28

Bi zòm bü ra häi Malta a ra Pablo

¹ Ne nu'bü má sòmhbë bü ja ra häi, bi sije ngue rá thuhu ra t'ühäi Malta, i ja bü made ra dehe. ² Nu yu mēngu bü ëmmë bi 'yörcahe ran ho, nguetho bi 'yurcahe n'da ra sibi nguēpü dán täspihe. Bin 'ye bü ne xü seje. ³ Nu ra Pablo bi pēt yu 'yont'o, bi 'yüspü ja ra sibi, 'bex bi bøn'a n'da ran däte pozü bü ja ra t'o, nu'bü mi zä ra sibi. Ne nuna ra pozü bi zap rá 'yë ra Pablo, ne bin zäpü. ⁴ Nu'bü mi nu yu mēngu bü ngue i zäpü ja rá 'yë ra Pablo ra pozü, bi 'yë'n'u:

—Masque ra hyodu na ran 'yohü, masque him bi du bü ja ra dehe, pë nuya m'bejua da gut'a 'be'a xi 'yot'e.

⁵ Pë nu ra Pablo bi huac rá 'yë, ne bi däh ra pozü, nín so bü ja ra sibi, ne nte mán ünbi bi nu ra Pablo. ⁶ Ne nu'u 'bäpü, mi tøm'i nde da nu 'bü da nden bü bi zapi, o gue da 'yagui ne 'bex da du. Ne nu'bü ná nya'a mi tøm'i, hin te bi ja, bi pä'a mím bën'u. Ne ën'u: "Masque n'da ra ojä na."

⁷ Nu'a rá ts'ut'abi ra t'ühäi Malta, í Publio a, mí jase n'da xequi rá häi jombü dán täspihe. Ne bi xije ga mbähmbe bü rá ngu. Ne hyu pa däm 'bühmbe bü, ne ëmmë xän ho bi 'yörcahe. ⁸ Nu rá ta a ra ts'ut'abi Publio ya xím'u 'bü má sòmhbë bü, mi ja ra pa ne ra mbøni. Nu ra Pablo bi mba bü da nu, bin yäui Ojä ne bi gäx rá 'yë, ne 'bex bi zä büya. ⁹ Ne nu'bü min ja 'be'a bi 'yot'a ra Pablo, gätho mi 'büpü ja ra häi ngue mím zäman'u bi zòm bü, ne gätho bi hoqui, bi zä büya. ¹⁰ Ne xän ngu yän t'unni bi 'daje, ne nu'bü má mbäcähe, xø bi 'daje gätho 'be'a ga homhbë bü ja ra barco.

Bi zòm bü Roma ra Pablo

¹¹ Nhyuzna däm 'bühmbe bü ja ra t'ühäi Malta, dá huhe n'da ra barco büya. Nu ra barco mi hø bü gätho yu pa xü se, ngue bá nēxpü Alejandría. Nu rá thuhu ra barco t'ëmbi yu gon'yohü Cástor ne Pólux. ¹² Ne dá huhe ra barco, dá nēxhe bü ra t'ühäi Malta büya, ne dá sòmhbë bü n'da ra hnini Siracusa, ngue 'dan'yo ra häi, ne hyupa dán dehe bü. ¹³ Dá nēxhe bü, ne dá cäthe bü ja ndendejä asta gue'bu go má sòmhbë bü ra hnini Regio. Ne man'da pa büya bin 'yo xän ho ran dähi, ne ná yopa dá sòmhbë bü ra hnini Puteoli, gue ra häi Italia, ne dá çäcähe büya. ¹⁴ Nübü, dá tìmhbe 'da'u yu cu nangue ra Cristo. Nu'u bi xije dan säyahe bü nyoto pa. M'bejua büya dá haxhe ra 'yu í pa bü ra dāhnini Roma. ¹⁵ Ne nu'u yu cu nangue ra Cristo mi 'büpü Roma, mi øde ba ëhmbe bü 'nu. Bá ëh päya, bi dāje bü ja ra hnini Foro de Apio, ne bi dāje mi'da bü ra hnini Tres Tabernas. Ne nu ra Pablo 'bü mí nu, bi xi Ojä jamadi, ne nu Ojä bi hyurpa rá mbäi büya. ¹⁶ Ne nu'bü má sòmhbë bü ja ra dāhnini Roma, nu ra hmudofui bi dā bü yu ofädi bü 'büh rá hmu yu mbädi. Pë nu'a ra Pablo bin t'un ran t'ëdi dim 'büse bü ja n'da ra ngu, ne hont'a n'da ra dofui da mbädi.

Bi man rá m Hman Ojɔ ra Pablo b̄u Roma

¹⁷ Nε nu' b̄u mi tho'an hyupa, nu ra Pablo bi zon'da yá ngurpi yu judío ngue mí b̄u p̄u. Nε nu' b̄u mim peti b̄u 'b̄u'a ra Pablo, bi 'yεmbi:

—Man 'yohu ahu, nte man ts'o dá ørpä u ma mijudío hu, xín dá festa yán thãde bi thocta u ma ngurpa bombøtah u, pε guehma bi mba ma dägä bu 'b̄u hu yu romano b̄u Jerusalén. ¹⁸ Nε nu' b̄u mi 'yørcä ran juãbi, nu' u mi nde xtã hyεga thoho, nguetho nte dá øt'ã ngue da thogui. ¹⁹ Pε nu ma mijudío hu him mi nde xtã hyεga thoho, janangue'a dá äh ran t'εdi di dägä ua Roma. Pε hin'y u 'bε'a dí m b̄eni dá yãpã u ma mijudío hu. ²⁰ Janangue'a dá zohn'nahu dan nuhu nε dan yãhu. Nuju dyu israelhu, dí tømhb̄u din ja 'bε'a bi man Ojã gue din ja. Pε dí εc'yεi ngue ya bi d̄u mi bin ja 'bε'a bi man Ojã, jananjabu nthu't'igã ra t'εgui ja ua, bi 'yεn'a ra Pablo.

²¹ Nu' u bi xi'a ra Pablo:

—Nugãhe nte má søcuã bi 'bεngãhe ní 'yεp̄u Judea nangue'e. Xínga n'da man 'yohuhu bí nεxp̄u, bi man ran ts'o nangue'e, njo'o to'o bi yãp'a'i. ²² Pε dí n̄u nde gui xije ts' u 'bε'a guím b̄eni, nguetho hønbu bi zã i hma hingui ho 'bε'a guí εc'yεihu, bi 'yεn' u.

²³ Nε nu' u bim peti man'da ra pa nangue'a xí ma, nε x̄un ngu u bi zøm bu mí 'b̄u'a ra Pablo. Nu ra Pablo b̄aya gãtho ra pa bi xifi nangue rá 'bεfi i øt' Ojã ua ja ra ximhäi, nε 'bεp̄u ní manda Ojã u yu jã'i. Bi hyoni 'bεp̄u dí 'yεc'yεi ra Jesús, nε bi 'yuti hap̄u nt'o't'i nangue ra Jesús bu ja rá søcuã ra Moisés, nε yá søcuã yu pøngahyã. ²⁴ Nu' u 'da bi 'yεc'yεi 'b̄u mí man ra Pablo, pε 'da' u him bi 'yεc'yεi. ²⁵ Nε nu' b̄u him mí sä' u ngue 'da'angu da b̄eni, bi mb̄udi bi mba. Pε nu ra Pablo man'da ram hma bi xi' u:

—Nuna rá Hogandãhi Ojã majuãni bi ma nu' b̄u mim pøngahyã ra Isaías, nε bi xi' u ma ngurpa bombøtah u. ²⁶ Nε bi t'εmp' u:

Ní mba bu 'b̄u hu ni mijudío hu, nε gui 'yεmbi:

“Nu ahu zãí guí øhmbu nangue ni zaguhu, pε hin guí pãhmbu 'bε'a guí øhmbu. Nε guím nuhu nangue ni dãhu, pε hin guí pãhmbu 'bε'a guím nuhu,” ngubu bi 'yεmb yu jã'i.

²⁷ Nguetho nu yu jã'i x̄am mε yá mb̄ui, nε x̄ingui ts' u c̄u't' yá zagu 'bε'a øde.

Nε tengu' b̄u di ts'ãnt' yá dã,

nguetho su da nu,

su da 'yøde,

nguetho hingui nde di pãh yá mb̄ui

guerp̄u da zã xcã hocpa yá mb̄ui,

εn'a rá Hogandãhi Ojã 'b̄u mí m̄ pøngahyã ra Isaías, bi 'yεn'a ra Pablo.

²⁸ Nε bi thoquí bi 'yεmbi:

—Dami pãhmbu ngue nuya da si' u hing yu judío 'bεp̄u da zã dí zin Ojã u, nε gãtho yu pa dí mba bu. Nε nu' u, man'da da 'yø' u, bi t'εmp' u yu judío.

²⁹ Nε nu' b̄u mí gua'a bi ma ra Pablo, nu yu judío bi mba, nε bin junzeh u 'b̄u mí mba' u, nangue 'bε'a bi man'a ra Pablo.

³⁰ Nε nu'a ra Pablo bim 'b̄u p̄u nyo jeya bu ja ra ngu xí mihi. Nε gãtho to'o bi mba bu, bi numanho. ³¹ Nε nu ra Pablo bi ma 'bεp̄u dí manda Ojã u, nε bi xãnbi nangue ma Hmuhu ra Jesucristo. Nε nu'a ra Pablo him mí supi to'o da 'yøde, nε njo'o to bi hεcpi.

ROMANOS

Ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra ngɯrpa dɔhnini Roma

Ran zengua

1 Nugä drá Pablogä, drá 'yɛhɛgä ra Jesucristo. Nɛ bi xic Ojɔ ma 'bäigä'be ra Cristo, nɛ bi huangui gam mangä rán ho ma'da'yo Ojɔ. 2 Nɛ guet'a ram hma mi man Ojɔ bɯ ja rá hoga t'ohni bi 'yo't'ɯ yá pɔngahyɔ maya'bɯ. 3 Nɛ n'dat'a ram hma im ma nangue ra Jesucristo rá Ts'ɯnt'ɯ Ojɔ a, nɛ nangue'a bim 'bɯcua ja ra ximhäi, rá m bom'betɔ ra David a. 4 Pɛ nu'bɯ mi dɔmbɛni bɯ 'bɯ ɯ xɯn du, ja bi 'yu Ojɔ xɯn ho gue rá Ts'ɯnt'ɯ Ojɔ a bɯya nte hɛmbi nangue rá Hogandɔhi in 'youi. Gue'a ma Hmuhɯ a. 5 Nɛ rá mate zɛhɛ bi xiqui ma 'bäigä'be ra Cristo, ga japi da'yɛc' yɛi yɯ ja'í gátho yɯ hnini, nɛ gue'a dí hnumanho ra Cristo a bɯya. 6 Janangue'a in ndec Ojɔ ga fáx'a ní t'ɛc'yɛihɯ, nguetho bi zon'nahɯ Ojɔ bi ja'ahɯ yá mbɛti ahɯ ra Jesucristo. 7 Guehna dí ot'ahɯ na ya gátho ahɯ guí 'bɯhmbɯ bɯ ja ra dɔhnini Roma, ngue bi huɛc'ahɯ Ojɔ nɛ bi zon'nahɯ, nɛ bi 'uec'a ní mbɯihɯ in nde ahɯ hɔnt'a guim bɛmhbɯ a. Dí äp Ojɔ ma Tahɯ nɛ ra Jesucristo ma Hmuhɯ da hyut'a ní mbɯihɯ nangue rá mate zɛhɛ.

ɛmme in nde da zɔm bɯ Roma a ra Pablo

8 M'bet'o thoho dí xi ahɯ ɛmme dadí johyagä, nguetho dí ø'a man yɯ ja'í hɔnbɯ go hapɯ dí 'yo ngue guí ɛc'yɛihɯ xɯn ho. Janangue'a dí xi Ojɔ jamadi nangue gátho ahɯ. Nɛ di thocpa ra jamadi ma Ojɔhɯ ra Jesucristo. 9 Nɛ i pɔ Ojɔ hin dí ɛ'ts'a ná ya'be nangue ahɯ. Nɛ dí hɔh ma mbɯi dí ørpa rá 'bɛfi 'bɯ dí m man a ran ho ma'da'yo nangue rá Ts'ɯnt'ɯ. 10 Nɛ dí äp rá mate Ojɔ ngue hin da ya'a ga mbagä bɯ guí 'bɯhmbɯ. Nɛ hin dí pɔdí 'be'a da zä dá sɔm bɯ, pɛ go pɔ Ojɔ, nɛ xɔmhma thoho da nde Ojɔ ga mba bɯ. 11 Nguetho ɛmme dín nde gan nu ahɯ, ga fáx ahɯ dín ja ahɯ man'da xɯn ngu rá ts'ɛdi Ojɔ, nɛ man'da gam 'bähmbɯ xɯn ho bɯya. 12 Nɛcä da zä guí fáxcáhɯ, janangue'a da zä 'da xtám fáxtahɯ nangue ma t'ɛc'yɛihɯ dí comhbɯ. 13 Ma zi cu ahɯ dín nde guí pɔhmbɯ ngue xɯn ngu yɯ nidí mí ɛna xcá mba bɯ, pɛ hinga na sä. Pɛ guehma dín nde ga mbagä bɯ nɛ da hnurca ma 'bɛfi bɯ guí 'bɯhmbɯ, tengu bɯ mi'da yɯ hnini xtá mba. 14 Nguetho i 'yo ma güenda ga xänba yɯ ja'í, nɛ ɯ 'bɯpɯ ja yɯ hnini nɛ ɯ yɯm 'bɯndapɔ ja'í, nɛ ɯ pɔh ra sɔcuɔ nɛ ɯ hingui pɔdí, gátho ga xänbi. 15 Janangue'a nɛ ahɯ ɛmme jag ra pähä ga xän'nahɯ rán ho ma'da'yo ra Cristo, gátho ahɯ guí 'bɯhmbɯ bɯ ja ra dɔhnini Roma.

Nu ran ho ma'da'yo ní yɔn ɯ to'o gátho da hyɔn a

16 Nɛ hin dí pɛs' ma sä gam mangä ran ho ma'da'yo, nguetho gue'a ram hma rá ts'ɛdi Ojɔ a dí yɔn ɯ to'o gátho da hyɔn a. Nɛ mbɯdi bi sije dɯɯ israelgähe, nɛ xø bi si ɯ mi'da bɯya. 17 Nguetho nu ran ho ma'da'yo i xijɯ 'be'a ní hogahɯ, gue ga hantohɯ rá mate, nɛ hín'yɯ 'be'a man'da dí zinɯ Ojɔ a. Tengu mán t'ot'i: "To'o bi 'yɛc'yɛi rá mate Ojɔ, bi hocpa yá ts'oqui, bin t'un ra 'da'yote bɯya."

Gátho yɯ ja'í in dupate yɯ ts'oqui

18 Nguetho nu'bɯ hin da yɔn Ojɔ yɯ ja'í i jatho di ɯnbi, nangue'a 'dan'yo thoho i thɔnde, nɛ i ø't'e 'be'a gä má ts'oqui. Nɛ nu'a majuaɯni nde di bɛnba Ojɔ ɯ, pɛ di hɛcpada ɯ, nguetho man'da in numanhose yá ts'oqui. 19 Pɛ i pɔhma

'be'a sä da fadi nanguê Ojã, nguetho guesê Ojã di bɛnbi. ²⁰ Nê madague'bu hin di nequi Ojã, pɛ da zã da bah yu ja'i gue magueŝê Ojã nê i ja rá ts'edi mazã a, nguetho in nu 'be'a gãtho bi 'yot'ua ja ra häi. Nê gue'bu go rá mbüdi ra ximhäi mi sä xtã fadi xun ho. Nê mi sä xtãm bah yu ja'i xtã numansu Ojã. Jananguê'a njon da zã da xi Ojã nte in dupate. ²¹ Nê mi sähma xtãm ba Ojã, pɛ him mi nde xtã numansu a nê him bi xifi jamadi 'be'a gãtho bin t'un'du. Pɛ bi da'mi bi bɛn a n'da ran 'yomfɛni nte ní mba tho. Jananguê'a bi 'beh ra hogan 'yomfɛni. Nê njãm'bu bi zã da bɛni 'be'a xun ho da 'yør pɛya. ²² Sä ɛna pãŝe u, nê gueru í 'beru ra hogan 'yomfɛni buya. ²³ Nu Ojã tãte xun ho a, gue i 'bui mazã. Pɛ nu'u bi 'yözehɛ yu ja'i bi bõni tengu yú pøte yu ja'i dim 'bedi, nê yu doja nê yu zate nê yu pozu, man'da bi 'yɛmbi ojã u. ²⁴ Jananguê'a bi hye Ojã u. Nê man'da bi 'yözehɛ 'be'a gãtho bi numanhosê buya gue ran 'yomt'ɛni. Nê bi ts'onŝe yú ja'i n'da ngu n'da u. ²⁵ Bi hye a majuani Ojã nê go bi 'yɛc'yei u him majuani Ojã. Bi dãnde gãtho bi 'yot' Ojã ua ja ra ximhäi xinda gue'a Ojã gue bi 'yot'u. Pɛ hønt'a Ojã mixte xun ho a gãtho yu pa mazã. Jananguê'a hønt'a ga ɛspahu a. ²⁶ Nê gue'a í hye Ojã u. Nê nubuya bi zã bi 'yot' ran ts'o, gue'bu go mí 'yot' man'da xun ts'o, nê yu xisu bi pä a bi zãnba Ojã xtã 'yot'e, gue bi 'yãsäba yú mixisuhu tengu'bu ran 'yohu zehɛ. ²⁷ Nê yun 'yohu bi hyeh yan t'ɛdi mi sãn Ojã xtín thãt'u yu xisu ngue xtí manda, nguetho ɛmme in nde di 'yãsäba yú min'yohuhu, nu'a him mi sä xtã 'yot'e. Pɛ bi hyonŝe ran unbi gue yú ja'i zehɛ u 'bu mí 'uegue. ²⁸ Nê nu'bu him mi numanho a ran 'yomfɛni majuani nanguê Ojã, nguetho bi hye Ojã u, nê man'da bi bɛn u yú ts'on 'yomfɛni nê bi 'yot' yun ts'o him mi sä xtã 'yot'e. ²⁹ Nê ɛmme di yus' yú mbui gãtho yu ts'oqui, ran 'yomt'ɛni, ra ts'om'bãi, ran ts'iyate, ra nexmate, ran ts'ɛya, ran thote, ran sui, ran thãte, ran ucate, ran c'ãte. ³⁰ Nê yu zãnfɛhni u, nê i san Ojã, nê hingui su n'da ra ja'i, nê din 'yɛx'u, nê ma magueŝe u, thocpa thoho i honŝe mi'da yu ts'oqui hingui pãdi da 'yot'e, nê i festa'a 'be'a man yú ta nê yú mbe. ³¹ Nê hingui nde din 'yomfɛni u, nê hin di ja'ts'a man u, nê hin'yu yun huɛcate, nê hin'yu yú yembui. ³² I pãhma di unba Ojã u gãtho yu pa mazã, gue'a yan sähu a nguetho i øt' ya i hmangua. Pɛ man'da guexta'a i øt'e nê man'da di johya 'bu xun ngu u 'da'angu øthu u.

2

Di unba Ojã to'o di ho yu ts'oqui

¹ Jananguê'a hingui sä ga ɛmhbu him man sähu a ran unbi hønt'a go to'o gahu. Nguetho nu'bu dí numan'uhu u 'da nanguê yú ts'oqui, nê dí ɛmhbu go yan sähu da nu ran unbi u, pɛ gue'a nãn juanba zehɛhu a 'bu gue n'dat'a dí øthu. ² Pɛ dí pãhmbu gue yan sähu 'bu di unba Ojã u øt' yu ts'oqui. ³ Pɛ sä dí ɛmhbu ngue go ga ponju rán juanbi Ojã, ngue go dí ɛmfu hingui ho øt'u 'da, nê ya 'da'angu dí øthu u. ⁴ Ha hin dí pãhmbu hanja him 'bexque di unghu Ojã nanguê ma ts'oquihu. Pɛ gue'a ní jajü ga päh ma mbuihu xun ho a. Pɛ nuju dí festahu rá yembui i ørcahu. ⁵ Pɛ nu'bu xum mɛ ní mbui n'da, nê xingui ts'u coh rá mbui nanguê yú ts'oqui, pɛ ɛmme di pet yan unbi da t'ørpa 'bu bi zøn ra pa, ngue rá muui a bi 'yot'e, nê da zemp Ojã a. ⁶ Nê n'da ngu n'da din t'un'na rán theui 'be'a bi 'yot'e. ⁷ Nu Ojã di unt'a ra temazã 'bu 'bo'o zã øt'a ran ho, nguetho honi dim 'buhmi Ojã, nê i honi da 'yot'a i numanho Ojã, nê i honi da t'ørpa ran ho njãm'bu din thegue. ⁸ Pɛ nu'bu dadín sãhmbu Ojã, nê hin dí numanhohu a ra 'yu majuani pɛ hønt' yu ts'oqui go dí numanhohu, pɛ gue'a dí 'dajü ra cue Ojã a 'bu, ngue ɛmme nts'utho. ⁹ Nts'edi yan unbi nê 'be'a

gätho má dumbai da nu'u n'da ngu n'da to'o gätho nzai ot' yu ts'oqui, neje dyu israelhe, ne ahu hin gyu israelhu. ¹⁰⁻¹¹ Pe hont'a go to'o da hyoni da 'yot' ran ho, di japi 'darpu dim 'buhmi Oja ne da numanho Oja a, ne da hyurpa rá mbai thocpa thoho, necähe dyu israelgähe, ne ahu hing yu israelhu. Nguetho gätho 'da'anguju bu na nuju Oja. ¹² Ne nu'u hing yu israel him bi sih yán t'edi Oja. Ne madague'bu him bi sifi, pe guehma da nu yun ubi to'o di thocta yu ts'oqui. Ne ngutho u yu israel ngue bi sih yán t'edi Oja, ne gue'u yán t'edi Oja dí juanba u to'o di thocta yu ts'oqui. ¹³ Nguetho nu'bu da batho yán t'edi Oja n'da, hin da numanho Oja a 'bu, hinda hont'bu da 'yot'a hmam bu. ¹⁴ Nu'u hing yu israel, him bin t'un yán t'edi Oja ngue ran hocja'i xtá 'yot'e. Pe guehma i pãse mbo yé mbai nda'a xun ho, nguetho ja'bu i ot'a rán theui u yán t'edi Oja ngue ran hocja'i. ¹⁵ Ne madague'bu him bi sih yán t'edi Oja u 'da, pe tengu 'bu mán t'o'ti bu ja yú mbai u yán t'edi Oja, ne guesé yú mbai i xifi ngue hingui ho a bi 'yot'e, o ja'bu xun ho. ¹⁶ Ne gue'a dí juanba Oja u gätho yu ja'i, nangué ra Jesucristo 'bu bi zøn ra pa. Ne di juanba u nangué u i aße mbo yu mbai u. Ne gue'a i mam bu ja ran ho ma'da'yo ngue dim mangä.

Sä in 'yex'u 'da yu israel u yán t'edi Oja

¹⁷ Pe nu ahu ma mi'israel ahu, guidín 'yexhu nguetho gyu mengu israelhu, ne, "hønsegahu i numanhoju Oja, nguetho bi 'daju u yán t'edi," sä guí emhbu. ¹⁸ Ne gá pahmbu rá pähä Oja, nguetho gán xähmbu yán t'edi, ne gá pahmbu nda'a xun ho da zá da 'yot'a n'da. ¹⁹ Ne guim bẽnsẽhu guí uthu ra 'yu u yu xädä, guim bẽmhbu yú nyot'i ahu u i 'yo bu ja ra 'bexui. ²⁰ Ne sä guí emhbu ja nin t'edi guí xänbahu yu 'yambui, nguetho guí pahmbu u yán t'edi Oja ngue majuani, ngue di un ran 'yomfeni n'da. ²¹ Pe nu'bu gue'a guí othu ma mi'israel ahu guí xänbahu mi'da, hanja hin gán xäsehũ thã. Guí xihmbu mi'da ngue hin dim pe, pe hanja go guim pẽsehũ thã. ²² Guí xihmbu mi'da ngue hin din 'yomt'eni, pe hanja go guí 'yomt'eni zehẽhu. Guí xihmbu mi'da hin da 'yẽspa u yu hyäte oja, pe ha hin guim bẽmhbu ngue go guí cãzehẽhu bu i thãnde yá ojaße u, ne guí pẽfu 'be'a guí numanhoju bu. ²³ Gnã yãthu a ngue'a guí emhbu guí pahmbu yán t'edi Oja. Pe man'da gadí jafu hin da numansu Oja u mi'da, nguetho guí festahu u yán t'edi bi ma. ²⁴ Janangué'a bin ja tengu mán t'o'ti, ngue di c'aman'u Oja u hing yu israel 'bu i nu a ran ts'o guí othu, gyu israelhu. ²⁵ Pe nu'bu xcã othu yán t'edi Oja bi man ra Moisés, xun ho ngue am hmẽpya ma ja'ihu, ngue dyu israelhu. Pe nu'bu hin dí tenhdu u, säti thoho am hmẽpyagahu 'bu, ne nte ja bu a uh ma hmẽpyahu. ²⁶ Ne nu'u hing yu israel ngue him bi mba ma hmẽpyabi yú ja'i, nu'bu ot' yán thehu u yán t'edi Oja, nu'u i numanho Oja u, tengu'bu xtã hmẽpya bu na nu Oja u. ²⁷ Ne nu'u hing yu israel ngue nte ma hmẽpya i ja, pe nu'bu i ot' yán t'edi Oja, gue'u dí jaju din c'a ma ts'oquihu u, dyu israelhu. Nguetho sä dá mẽpya ma ja'ihu, tengu man'a ran t'edi, ne hin dá othu a rán säui ma hmẽpyahu. ²⁸ Ne madague'bu n'dat'a mam bombõtahu ra Abraham, pe hinga gue'a ní 'yot'e rá t'uhni Oja n'da a. Ne xin nangué'a am hmẽpya maxõts'e rá ja'i n'da. ²⁹ Pe hinda hont'bu hmẽpya ma mbaihu nangué rá Hogandahi Oja, nu'a njuantho ra hmẽpya i nu Oja a. Ne nu'bu njabu ma mbaihu, hin gam bẽmhbu ngue da numanhoju ma miã'ihu, pe hont'a Oja gam bẽmhbu da numanhoju.

3

¹ Nu'bu 'bo'o da 'yẽngui: "Pe hanja bi huand Oja u yu israel thã, ne 'be'a nam bøn'a ra hmẽpya bi si u," gue'bu 'bo'o da 'yẽngui. ² Pe xun ngu 'be'a i huand Oja

u. M'bet'o thoho gam bɛmhbu bin t'un rám hman Ojɔ maya'bu u ndu mam bombɔtah. Ne gue'a ga xi u to'o da 'yängui. ³ Pe xun ngu u him bi nde. Pe ha gam bɛmhbu bi zɛpu a mí ɛna xtá 'yɔrpa Ojɔ yu ja'i 'bu. ⁴ Hin'na maha, pe guehna guesɛ Ojɔ di ja'ts'a rám hma, madague'bu gátho xtín hɛtho yu ja'i nangué rá 'bɛfi. Ne tengu bi man rá t'ohni Ojɔ, gátho di ja'ts'a bi ma, ne hin haru ga tɛmhbu ngue him bi 'yɔt' Ojɔ a mí ma, 'bu ga ánhdu. ⁵ Pe sä ɛn u 'da hingui øh rám hman Ojɔ: "Hingui ho 'bu di unghau Ojɔ nangué ma ts'oquihu, nguetho man'da di nɛcmanho rán ho Ojɔ 'bu gátho xun ts'otho ga øthɛ," ɛn u yu ja'i. ⁶ Pe hingui sähma ngubu ga mamhbu, ne xun ho 'bu di unghau Ojɔ nangué ma ts'oquihu, nguetho jatho da 'yɔt' ran ts'ut'abi nangué gátho ra ximhái. ⁷ Ne sä ɛn u 'da: "Man'da dí ɛspahu Ojɔ nangué ma fehnihu dí mamhbu. Pe hanja di unghau 'bu, tengu'bu dyu 'yɔt'a ts'oquihu, ne man'da dí uhmbu ngue njám'bu dim fehni Ojɔ," sä ɛn u 'da. ⁸ "Nɛ mbähá ga øthɛ ran ts'o, n'dahma di nɛqui a ran ho," i ɛnjɛ dí ɛmhbu u 'da 'bu dí ɛna hin ní yanju Ojɔ u yán t'ɛdi, gue'u to i sanju. Pɛgue da ts'ɛmba u nangué yám hman u.

Gátho dín dupatehu yu ts'oqui

⁹ Pe ha gam bɛmhbu man'da xun hoju dyu israelhu. Pe hin'na, tengu thoho dá xi ahɛ 'bu rá mbudi, nguetho 'da'angu dyu 'yɔt'a ts'oquihu, nɛ'u yu israel nɛ'u hin yu israel. ¹⁰ Ne mán t'o't'i:

Njo'o n'da xun ho, xinga n'da.

¹¹ Njo'o n'da i ja rán 'yomfɛni,

ne njo'o i hon Ojɔ ngue nde da ɛnni.

¹² Gátho gahu dá 'uethohu, ne 'da án ts'onthono 'bɛ'a dá øthɛ.

Xínga n'daju dí øthɛ ran hocj'a'i.

¹³ ɛmmɛ xun ts'o ma ndehu, tengu'bu n'da ra hyähá bu ja ran 'yägüi ngue hingán jo'mi, xun xɔ, in jabu ma ndehu.

Nguetho ɛmmɛ dí mamhbu yu fehni,

ne ran ɔte i pøm ma ndehu, tengu'bu dyu pozuhɛ.

¹⁴ Nu ma ndehu ɛmmɛ yuru ran ts'ante ngue xun ju.

¹⁵ Nu ma guahu, ɛmmɛ i ɛhya na 'dih ngue dan hotehu.

¹⁶ Pe i huɛhi thoho u 'buru haru dí 'yohu, ngue xun ts'o 'bɛ'a dí ørpuhu u.

¹⁷ Ne hin dadí hocpahu yu mbui ma mijá'ihu, xínga gue'a ma mbui zɛhɛhu.

¹⁸ Ne xingui ts'u dí m bɛmhbu ngue ga numansuhu Ojɔ.

Ne gue'a bi man rá t'ohni Ojɔ 'bu maya'bu a. ¹⁹ Ne nu'a mí hman bu ja ran hma may'bu ngue bi xije Ojɔ dyu israelgáhe, ga pahmbu gátho i ja ma ts'oquihu bu na nuju Ojɔ. Janangué'a gátho ra ximhái dín hɛtho 'bu bi 'yɔrpa ran juanbi Ojɔ. ²⁰ Ne nu'u yán t'ɛdi Ojɔ, xínga n'da ra ja'i dí 'yɛmbi xun ho u ngue bi xiju ran hocj'a'i xcá øthɛ. Pe nu'u yán t'ɛdi, ja ga tɛmhbu bu 'bɛ'a dá øthɛ.

Da yanju Ojɔ 'bu ga hqmhbu rán hoqui

²¹ Janangué'a nuya bi t'urcahu man'da ran hoqui ngue dí 'yɛnju xun hoju Ojɔ, ne hin nangué u yán t'ɛdi ngue bi xiju xcá øthɛ ran ho, madague'bu midí nɛqui ts'u bu ja ram hma maya'bu a ran hoqui dí xi ahɛ ya. ²² Gue ga hanthohu a rán hoqui Ojɔ nangué ra Jesucristo di hoga ma ts'oquihu hont'a go to'o gahu.

²³ Nguetho njo'o gahu dá jas'hu gátho ran ho nguepu xtá numanhoju Ojɔ, pe gátho dá øthɛ yu ts'oqui bu án nuju. ²⁴ Janangué'a bi zánni dí hogazɛhɛhu Ojɔ ngue rán t'unni thoho, nguetho bi gurca ma ts'oquihu ra Cristo Jesús.

²⁵ Nguetho bi zán Ojɔ a ra Cristo ngue bim 'bøts'e zɛhɛ, bi gurca ma ts'oquihu nangué rá ji. Ne gue'a ní yan u to'o da hyán'a bi 'yørpe.

Nε ngutho nanguε ɱ mí 'bɔh maya'bɔ, nu'bɔ mi du ra Cristo, ja bi nequi a í punba yá ts'oqui ɱ to'o mí nde rá punbi Ojɔ. Nε ja bi 'yu Ojɔ bɔya 'be'a í thøtho ɱ. ²⁶ Nε ja bi 'yu Ojɔ a rán jut'i ma ts'oquihɱ, jananguε'a da zã di hogahɱ ya, nε da zimanhojɱ ngue guejɱ dá εc'yεihɱ rá mate ra Jesús. ²⁷ Pε xiya, hapɱ bi go'a man 'yεts'ihɱ. Bi mba ma 'berquigahɱ. Pε hague nja. Nguetho hin dá jɔs'hɱ yán t'εdi Ojɔ, pε bin 'dactahɱ rá mate 'bɔ má εc'yεihɱ a. ²⁸ Nε dí pɔhmbɱ ngue bi hogahɱ Ojɔ 'bɔ má hãnthohɱ rãm hma nanguε rán hoqui. Nε hin da 'yãngahɱ 'bɔ xcã jɔs'hɱ, o hin'na. ²⁹ Pε sã dí εmhɱ dyɱ israelhɱ hõngdahɱ i numanhojɱ Ojɔ. Pε i jatho ga pɔhmbɱ ngue nε'ɱ hin yɱ israel in nde da numanho Ojɔ. ³⁰ Nguetho n'datho a Ojɔ, nε gãtho to'o da hyãn rá mate gãtho 'da ni hocpada Ojɔ ɱ nε da zimanho, nε ɱ yɱ israel, nε ɱ hing yɱ israel. ³¹ Pε ha dí εn ahɱ nte di muui yán t'εdi Ojɔ ngue dí εn ahɱ ga hãnthohɱ rá mate. Pε hin'na, pε man'da dí jɔs'hɱ yán t'εdi Ojɔ ya, nanguε ra Cristo rá mate Ojɔ i fãxcahɱ.

4

Ran t'uti nanguε ra Abraham

¹ Xi a mam bombøtahɱ ra Abraham ngue dyɱ israelhɱ, 'be'a í hocpa yá ts'oqui Ojɔ a thɔ, nε 'be'a í 'yεmbi xɱn ho a. ² Pε hinga gue'ɱ 'be'a gãtho bi 'yøt'e í t'εmbi xɱn ho a, nguetho nu'bɔ da gue ɱ, ya mí ja 'be'a xtín 'yεzεhe 'bɔ. Pε hin te ín 'yεx'a ra Abraham bɱ án nu Ojɔ a. ³ Pε tengu man rá t'ohni Ojɔ, nu ra Abraham bi 'yεc'yεi tho a ram hma 'bɱ mí xifi 'be'a da 'yørpa Ojɔ. Nε gue'a í 'yεmbi xɱn ho a bɔya. ⁴ Nu'bɱ xtã xijɱ Ojɔ ngue gue'a rá 'befi ga øthɱ dí 'yεnjɱ xɱn hojɱ a, pε hing ra mate thoho a dí 'yεnjɱ xɱn hojɱ 'bɱ, pε tengu'bɱ man zãbithohɱ a 'bɱ. ⁵ Pε nu Ojɔ hingui xijɱ n'da ra 'befi dí 'yεnjɱ xɱn hojɱ, nguetho hinguin zaqui ma mbɔihɱ nanguε ma ts'oquihɱ. Jananguε'a i xijɱ ga hãnthohɱ a rá mate di hoga ma ts'oquihɱ, nε gue'a dí 'yεnjɱ xɱn hojɱ a bɔya. ⁶ Ne'a ra David ngubɱ bi 'yørpɱ ja rá t'ohni Ojɔ maya'bɱ ngue: εmmε dí johya n'da ra ja'i ngue da 'yεmp Ojɔ xɱn ho, nε hin da 'yørpa ra güenda 'bɱ xɱn ho xtã 'yøt'e o hin'na.

⁷ Nguetho bi mba ma punbi yá ts'oqui, nε him man din c'ɔ, bi 'yεna.

⁸ Nε εna:

Di johya ɱ to'o bi mba ma hoqui yá ts'oqui nε nte da thĩnba 'bɱ bi mba ma juãnbi,

bi 'yεn'a ra David. ⁹ Pε ha guím bεmhɱ ngue hõnt'ɱ am hmεpya yá ja'i da nu na ran johya i hmangua. Ha hin guím bεmhɱ ngue nε ɱ hin gam hmεpya, da zin Ojɔ, ngue'bɱ 'da'angu im bεmhɱ a ra Abraham 'bɱ mi hyãntho a ra mate bi man Ojɔ, nε gue'a í t'εmbi xɱn ho a bɔya. ¹⁰ Pε ga än'nahɱ, ha m'bejua bi t'εmbi xɱn ho a ra Abraham, 'bɱ mi hmεpya rá ja'i. Uague m'bet'o thoho bi t'εmbi xɱn ho. Pε hinga m'bejua maha, pε 'bexque bi t'εmbi xɱn ho 'bɱ hin ní hyεc rá ja'i. ¹¹ Nε m'bejua bi sifi da hyεc rá ja'i, ngue ra hmεpya ya xí 'yεmp Ojɔ xɱn ho a. Pε bi 'yεmbi xɱn ho 'bɱ mi hyãntho a ram hma 'bɱ hin ní hyεc rá ja'i. Jananguε'a i εmbi rá ta ra Abraham ɱ to'o gãtho i εc'yεi tho a bi man Ojɔ. Ne'ɱ hing yɱ israel, ngue him bi mba nthεqui yá ja'i, nε'ɱ da t'εmbi xɱn ho ɱ. ¹² Nejɱ dyɱ israelhɱ gue dá hεc ma ja'ihɱ, da'igu bɱ na 'yεnjɱ xɱn hojɱ Ojɔ a ra Abraham, 'bɱ 'da'angu dí m bεmhɱ ra Abraham 'bɱ hin ní hyεc rá ja'i.

Ga hãmhɱ rãm hma Ojɔ nanguε ran jãpi i xijɱ

¹³ Nε nu Ojɔ bi mam majuãni a da 'yørpa ra Abraham, ngue bi 'yεmbi: “Ga 'da'a ran jãpi nε'ɱ nim bom'betø gãtho ná ndoho ra ximhãi, nε ga 'da ahɱ ra

'da'yo häi," bi 'yẽmp Ojã a ra Abraham. Pẽ hin nanguẽ n'da ra 'bẽfi nín t'un na ran jãpi na, pẽ nanguẽ bi t'ẽmbi xãn ho 'bũ mí hyãntho na ram hma bi sifi. 14 Pẽ nu'ũ dím bẽmhũ gue gue'ũ yãn t'ẽdi dí jãp Ojã n'da, pẽ dím bẽmhũ nte ní mba tho a man'da ran hogui 'bũ, ngue ga hãnthohũ a rãm hma, nẽ hin da zã dí jãpãhũ Ojã 'bũ. 15 Nguetho nu'ũ dí ẽna gue gue'ũ yãn t'ẽdi Ojã ga homhũ, o gue'ũ dí pãsehũ xcã øthũ, pẽ dí festãhũ, nẽ hont'a ran unbi ga nuhũ 'bũ. Pẽ nu'ũ hin xtín ja yãn t'ẽdi, o gue'ũ hin xcã pãsehũ mbo ma mbũihũ, hin xtí nequi yã ts'oqui 'bũ. 16 Pẽ hingui ma nanguẽ yãn t'ẽdi dí jãpãhũ o gue'ũ dí pãsehũ, nguetho hin xcã nuhũ ran ho 'bũ. Pẽ i ma ga hãnthohũ rãm hma nanguẽ rá mate, nẽ nubũya da zã majuãni gãtho gahũ ga nuhũ ran ho bi sih ra Abraham da nu yãm bom'beto. Nẽ madague'ũ njuãntho dyãm bom'betoju ra Abraham o hin'na, pẽ 'da'angu dím bẽmhũ ra Abraham. Janangue'a ma tahũ ra Abraham bũ nam bẽn Ojã. 17 Nẽ gue'a nam bøn'a mí xi Ojã ra Abraham 'bũ mí 'yẽmbi: "Nu'i grã Abraham, ga øt'e'e ngue grã ta xãn ngu nim bom'beto gãtho nan ndoho ra ximhäi." Nẽ nu'a ra Abraham bi hyãn'a ram hma bi sifi, nguetho bi bãdi jase rá ts'edi Ojã, gue da zã di un ra ts'edi ẽ xãn ðãc'yẽi nẽ ẽ xãn du. Nẽ tengu'ũ ya bin ja 'bũ mí ma Ojã, nguetho majuãni da 'yøt'e. Nẽ gue'a bi bẽn'a ra Abraham. 18 Nẽ nu ra Abraham him mí sã xtín ta nanguẽ nu yãm bom'beto dim 'bũi. Pẽ bi hyãn a ram hma 'bũ mí sifi: "Xãn ngu nim bom'beto dim 'bũi gãtho nan ndoho ra ximhäi." Nẽ bi dø'mi din ja, janangue'a bi bin ja bũya. 19 Nẽ madague'ũ xí thoh yã pa i 'bũi ngue xtím 'bũh yá t'ũhni, nguetho ya xí ndø, xí mbẽ'ts'a n'da ciento njeja, nẽ 'da'angu xín ðãc'yẽiui a rá xisu ra Sara, him mí sã xtím 'bũh yá t'ũhni, pẽ him bi 'beh rá ts'edi rá t'ẽc'yẽi, bi bãdi majuãni dim 'bũh rá t'ũhni. 20 Nẽ xingui ts'ũ bi bẽni ngue hin da 'yøt' Ojã a bi ma, nguetho bi bãdi hingui hẽmp'a da 'yøt' Ojã. Janangue'a bi hyãn rá ts'edi Ojã a bũya, nẽ gue'a í 'yẽspa Ojã a. 21 Nẽ n'dat'a mim bẽni ngue jase rá ts'edi Ojã dí jã'ts'a bi ma. 22 Nẽ nu'a bi hyãntho a ram hma 'bũ mí sifi 'bẽ'a da 'yørpã Ojã, nẽ gue'a í hocpã Ojã a, nẽ bi 'yẽmbi xãn ho, i ẽm bũ ja rãm hman Ojã. 23 Pẽ hinga hont'a ra Abraham bi t'ẽmbi xãn ho 'bũ mí hyãntho a ram hma bi man Ojã. 24 Pẽ neju, bi hogahũ Ojã nẽ bi 'yẽnjũ xãn hoju 'bũ má hãnthohũ a ram hma bi xijũ Ojã, ngue bi xox'a ma Hmuhũ ra Jesús 'bũ mí du. 25 Nu'a bi un rá te bi gurca ma ts'oquihũ, nẽ bi t'ãgui. Nẽ bi xox Ojã a, janangue'a dí pãmhũ majuãni bi ðãha bi xogahũ.

5

Dí yãmanhohũ Ojã nguetho bi pũgãhũ rá Ts'unt'ũ

1 Bi hogahũ Ojã 'bũ má hãmhũ rán hoqui bi ma. Midín sũhmbũ Ojã, pẽ nuya dí yãmanhohũ, ngue bi hogahũ ma Hmuhũ ra Jesucristo. 2 Nẽ bi zixcahũ ra Jesucristo bũ i ja rá mate Ojã, nguetho dá hãmhũ rán hoqui, nẽ dí 'bũhmbũ bũ. Nẽ dadín johyahũ gue dí tømhbũ a ran ho tãte thoho da 'yørcãhũ. 3 Nẽ hinga hont'a ran ho dí tømhbũ nãn johyahũ ya, pẽ nẽ ẽ yãn unbi dín nuhũ ya, guexta'a dadín johyahũ. Nguetho nu'ũ yãn unbi ní jajũ ga hãthũ xãn ho ẽ. 4 Nẽ nu'ũ dí hãthũ xãn ho, gue'a dín te ma mbũihũ a. Nẽ nu'ũ bin te ma mbũihũ, gue'a ná tømhbũ a ran ho dí 'dajũ Ojã bũya. 5 Nẽ dí pãmhũ hin da hyãju Ojã nanguẽ ran ho dí tømhbũ, nguetho dí huẽgãhũ. Nẽ nu'a rá Hogandãhi bi 'dajũ, di jajũ dí sãhũ rán huẽcate Ojã ẽmmẽ xãn ngu. 6 Nẽ him mí sã xcãn yãnse ma teschũ, nguetho bi güendga ma mbũihũ nanguẽ ma ts'oquihũ. Pẽ bi du ra Cristo 'bũ mí zøn ra pa bi man Ojã, ngue bi yãnjũ dyãm ts'om'bãihũ. 7 Pẽ hinga ngubũ rán

huçcate n'da ra ja'i, hont'bu ra hocja'i rá amigo, da nde di 'beh rá te ngue xtán yañ a, pe nu'bu ra ts'om'bäi, hin da nde di 'beh rá te 'bu. ⁸ Pe nu Oja i urcahu tate thoho xan ho rán huçcate, nguetho hin dyu hocja'ih, pe bi du ra Cristo bi yañju 'bu man dyú ts'om'bäih. ⁹ Nuya bi hoga ma ts'oquih nangué rá ji ra Jesucristo, ne bi zimanhoju Oja. Janangue'a dí pahmbu majuañi da yañju ra Jesucristo nangué rá cue Oja 'bu rán zegui. ¹⁰ Ne nu'bu midín suhmbu Oja, pe bi hogahu rá Ts'ant'uh zehé 'bu mi du. Ne i 'buh ya, janangue'a bi zä di thoqui di 'daju ra hogambu ya, ne da xoxcahu 'bu rán zegui. ¹¹ Pe ne a i orcahu ya dadín johyahu nangué dadín amigohu Oja ya. Nguetho bi 'uegahu 'be'a midín suhmbu Oja a ma Hmuhu ra Jesucristo.

Ra Adán bim pommi ra Jesucristo

¹² Pe n'datho maha ran 'yohu bi damp' ra ts'oqui ua ja ra ximhäi, gue nu ra Adán. Ne bi damp' ran däte nangué rá ts'oqui a buya. Ne gue'a gätho ran däte bi thoc'uh yu ja'i a buya. Nguetho tengu'bu 'dat'a dá othu ra ts'oqui ra Adán. ¹³⁻¹⁴ Ne ngutho bin ja u bi xand ra Adán, guehma bi du nangué yú ts'oqui, madague'bu him bi si'a n'da ran t'edi tengu bi sih ra Adán. Gue gätho yu ja'i mi 'bu 'bu him mi hman yán t'edi Oja, gue hin nám 'buh ra Moisés, pe bi du, nguetho yú hmu a ra Adán. Pe bi zoh man'da ra hmu ngue rá m poniui ra Adán, nu'a ra Jesucristo a, gue mí hma ba éhe. ¹⁵ Pe n'dan'yo thoho bi 'yot' ra Adán ne ra Jesucristo. Nu'a ra Adán, bi un ran däte gätho yu ja'i, nangué rá ts'oqui a. Pe nu ra Jesucristo emme man'da xan ngu rá ts'edi, nguetho rá mate zehé bi punga ma ts'oquih hont'a go to'o da hyan a. Ne gue'a rán t'unni Oja bi 'daju. ¹⁶ N'dat'a rá ts'oqui ra Adán, in unba yu ja'i. Pe nu ra Cristo bi gut'i xan ngu yu ts'oqui nangué rá mate zehé, janangue'a da zä da xocpa yu ja'i. ¹⁷ Ne nangué ra ts'oqui bi 'yot'a n'da ra ja'i ngue ra Adán, gue'a án ja rá ts'edi ran däte a nangué gätho yu ja'i a buya. Pe nu to'o gätho da hyan rá mate Oja, da mba ma hoqui yú mbai, 'darpu dim hmuhu a ra Jesucristo, ne din ja bu dim 'buhmbu gätho yu pa mazai. ¹⁸ Nu'uh bi xant'a ra Adán gätho bi ts'anba ran unbi nangué rá ts'oqui ra Adán. Pe nu ran ho bi 'yot'a ra Jesucristo, da zä da xocpa yu ja'i, ne di un ra temazai. ¹⁹ Nu'a ra Adán bi mbesta'a rá m hman Oja, gue'a in ts'om'bäi gätho u bi xandi. Pe nu ra Jesucristo 'bu mi 'yot'a bi man Oja, gue'a in hocja'i u to'o gätho bi xant'a. ²⁰ Nu Oja bi un yán t'edi, da fadi emme xan ngu yu ts'oqui i ja. Nguetho nu'bu dí pahmbu ngue emme xan ngu yu ts'oqui i jaju, ga pahmbu buya, emme man'da xan ndoho rán huçcate Oja ngue di pungahu. ²¹ Tengu thoho a ra ts'oqui bim hmu, ne mí nde xti 'daju ran däte. Ne ngutho a rá mate Oja, bim hmu ne gue'a bi pungahu, ne bi 'yelnju xan hoju, ne di 'daju ra te mazai nangué ma Hmuhu ra Jesucristo.

6

Bi 'berca man 'yomfenishu a rán däte ra Cristo

¹ 'Be'a maha gam bémhbu buya, ha ga thoqui ga othu yu ts'oqui 'bu, n'dahma man'da xtán ndoho rán huçcate Oja di pungahu. ² Pe hingui sähma ngubu gam bémhbu, ngue xo ga thoqui ga othu yu ts'oqui. Pegue dín jahu tengu n'da ra du hingui o 'bu sifi da 'yot' yu ts'oqui. Hage dán zä ga thoqui ga othu yu ts'oqui 'bu. ³ Ha hin dím bémhbu 'be'a nám bøn'a ran xixya dí othu. Nám bōni bi 'berca ma ts'on 'yomfenihuh 'bu mí du ra Cristo. ⁴ Ne nu'a ran xixya nam bōni bi t'ä a ma ts'on 'yomfenihuh 'bu mí t'ä a ra Cristo. Ne bi 'daju ran 'yomfeni ma'da'yo 'bu mi xoxa rá Ta nangué rá ts'edi mixte. Janangue'a bi zä 'darbu

dí 'buhmbu bu ja ra 'da'yote ne dí øthu yán thehu a. ⁵ Nu'bu mí du ra Cristo, ne'a ma ts'on 'yomfënihu bi du buya. Janangue'a nu'bu mi xox Ojã a ra Cristo, dãm 'buhmbu ma'da'yo ne ma'da'yo dí m bëmhbü ya. ⁶ Ne dí pãhmbu tengu'bu mi mba ma cuati ma ts'on 'yomfënihu bu ja ra pont'i 'bu mi du bu ra Cristo. Janangue'a bi thãcpa rá ts'edi man 'yomfëniëhu, ngue hin di mandagahu yu ts'oqui. ⁷ Nguetho tengu'bu n'da ra du, ya him ma 'yøt' ra ts'oqui, pe ya bi mba ma thøgue bu ja rá ts'edi ra ts'oqui. ⁸ Bi du ma ts'on 'yomfënihu nangue bi du ra Cristo, janangue'a dí pãhmbu 'darbu dí 'buhmbu ra Cristo ya. ⁹ Ne dí pãhmbu ngue bi ndants' mahøn'a ra Cristo 'bu mi du, ne him man'dandj da du mahøn'a, him man ja rá ts'edi ran dãte mahøn'a nangue ra Cristo. ¹⁰ Nguetho má zãt'a n'dandj bi du ra Cristo nangue ma ts'oqui, ne nuya nám 'bui di japi da fãh rá ts'edi Ojã ya. ¹¹ Janangue'a i jatho ga pãhmbu tengu'bu dá tuhu nguetho bi thãgahu rá ts'edi ra ts'oqui nangueju, ne hin dín nde ga øhmbu yu ts'oqui ya. Ne nuya nám 'buhmbu dí jafã da fãh rá ts'edi Ojã, nangue ra Cristo Jesús dí 'buhmbu. ¹² Janangue'a hingui sä dan hyëhmbu ngue di mandagahu ra ts'oqui mahøn'a, ngue di 'becpahü ga øthu 'be'a im mam man 'yomfëniëhu. ¹³ Ne hingui sä ga un ma ja'ihu da 'yøt' yám pëfi ra zïthu, ngue ga øthu yu ts'oqui. Pëgue dan unsehu bu 'bu Ojã ngue bi 'daju ra 'da'yote 'bu mí du man 'yomfëniëhu. Ne ga un ma ja'ihu da 'yøt' yám pëfi Ojã, ngue ga øthu ran ho. ¹⁴ Ne hin man sähu di mandagahu ra ts'oqui ya, nguetho dín 'yohu a rá mate Ojã ngue di zerca ma mbuihu. Ne hin di mandagahu yán t'ëdi Ojã, nu'bu hingui sä di zerca ma mbuihu.

Hin ga ëc'yëihu yu ts'oqui, pe ga ëc'yëihu Ojã

¹⁵ Pe nu'bu rá mate thoho Ojã dín 'yohu ya, ne hin di mandagahu yán t'ëdi Ojã, ha da zã ga øthu yu ts'oqui 'bu. Pe hingui sä ngubu gam bëmhbü. ¹⁶ Ha hin dí pãhmbu nu'bu dadí dãp ma mbuihu a n'da ra hmu ngue ga ørpahu rá 'bëfi, ma hmuhu a 'bu, ne dí ténhdü a buya. Nu'bu gue'a ra ts'oqui ma hmuhu, hønt'a ran unbi mazã di 'daju a. Pe nu'bu da gue'a Ojã ma hmuhu, dí øthu a i xijü, ne di 'daju ra hogambü, ne dam 'bëmanhohu a Ojã gãtho yu pa buya. ¹⁷ Pe jamadi Ojã nangue ahü. Ne madague'bu gá pëp ni hmuhu ra ts'oqui mám'bet'o, pe nuya i ja ni pähä gui thoctahu 'be'a bi 'yut'ahu 'bu gmín dãhu bu ja rán xãdi Ojã. ¹⁸ Ne bi mba njuc'i ahü nangue rá ts'edi ra ts'oqui, janangue'a guín 'yëhëhu rá ts'edi ran ho ya. ¹⁹ Dí xi ahü yun t'uti, n'dahma hingui hëi bu dí pãhmbu. Nguetho bu dán dãhu bu ja yu ts'oqui, gue dá øthu gãtho yun ts'o dí m bëmhbü. Pe ngutho ya, mbãhä dan dãhu bu ja ran ho, gue dam 'buhmbu ga øthu gãtho rá hoga'bëfi Ojã. ²⁰ Pe nu mám'bet'o xingui ts'ü mí ndëhu ran ho 'bu mín 'yëhëhu yu ts'oqui. ²¹ Pe nte mán ho bi bøn'a ma 'bëfi dá øthu. Ne nuya dí pës' ma sähu 'bu dí m bëmhbü 'be'a dá øthu mam'bet'o, ne gue'ü mí sixcahu bu ja ran unbi mazã ü. ²² Ne nuya bi mba njuguigahu nangue rá ts'edi ra ts'oqui, ne dín 'yëhëhu bu 'bu Ojã ya. Janangue'a man'da da hnurca ma hoga 'bëfi hu bu. Ne i ts'ixcahu bu dan zãmhu bu, gãtho yu pa mazã. ²³ Nu'a rán zãbi da dã ü to'o øt' yu ts'oqui, ran unbi mazã a. Pe nu'bu to'o i 'buhmbu ra Cristo Jesús ma Hmuhu, di unda Ojã ra te mazã ü, ne hingui jut'ü.

7

Tengu'bu dán thqthu ra Cristo

¹ Ma zi cu ahü, ga xi ahü n'da ran t'uti ya. Guim bëmhbü hague in ja ü yun t'ëdi, di manda n'da 'bu i 'bui, pe nu'bu bi du, ya ma hin'na. ² Tengu'bu n'da

ran 'yohu i 'buh rá xisu. Ne nu rá xisu i jatho din zəm̄mi a rá ndø gátho yu pa i 'bui. Pe nu'bu bi du rá ndø, him man zä di manda a rá xisu. ³ Pe nu'bu hinga na tu rá ndø, ne nu'bu dim 'buhmi man'da ran 'yohu ra xisu, da t'ẽmbi ra 'yomt'ẽni 'bu. Pe nu'bu bi du rá ndø, bi mba ma thøgue bu mi 'buhmi rá ndø. Nuya da zä dim 'buhmi a man'da ran 'yohu, ne hin da t'ẽmbi ra 'yomt'ẽni buya. ⁴ N'da ran t'uti nangueju, ngue bi mba ma thøguegahu nangue ma hmuhu mí 'buhmbu, ngue yán t'ẽdi Oja, nguetho tengu'bu dá tuhu 'bu mi du ra Cristo. Ne gue'a ma hmuhu dán thathu 'bu mí xox Oja a ya. Ne 'darbu dí 'buhmbu a ya, pe gue'a ní zä ga øthu xun ho rá 'befi Oja ya. ⁵ Pe nu'bu mi 'buthohu a man 'yomfẽnisehu emme xøt yu ts'oqui midí hohu. Janangue'a nu'bu mi xijh u yán t'ẽdi Oja ngue hin ga øthu u dí numanhosehu, man'da dá øthu u buya. Ne nu'bu bin ja ma 'befihu, ran ðate ne ran unbi a buya. ⁶ Pe nuya ma thøguegahu nangue u yán t'ẽdi Oja nguetho bi du man 'yomfẽnisehu mi pa ma hecpi. Janangue'a dí øpahu rá 'befi Oja ya, nangue ma'da'yo ra ts'edi, ne gue'a rá Hogandahi Oja a. Ne hin dí tenthohohu u maya'bu nt'o'ti nangue yán t'ẽdi Oja.

Nán c'q ma ts'oquihu u yán t'ẽdi Oja

⁷ Be'a gam bẽmhbu buya, ha ga emfu hingui ho u yán t'ẽdi Oja. Hin'na maha, xun ho yán t'ẽdi Oja, nguetho gue'a dá paçä ngue i ja ma ts'oquigä. Nugä hin jam'bu xcä paçä gue dí øt' ra ts'oqui ngue ran ts'eya. Pe nu'bu má bẽngä a ran t'ẽdi ngue i ẽna: "O gadí seyaba ni mija'iu," ja dá paçä i ja ma ts'oqui. ⁸ Pe nu'bu má bẽngä 'be'a man na rán t'ẽdi Oja, man'da dá øt'ä ran ts'eya mí o ma mbuigä buya. Pe nu'bu hin xcä c'u't' ma mbui a ran t'ẽdi, hin xti nequi xun ho yu ts'oqui o ma mbuigä 'bu. ⁹ Janangue'a nu'bu him ma ná bẽngä nangue rán t'ẽdi Oja, him mi paçä ngue drá ts'om'bäigä. Xø mi 'butho, dá bẽnse ngue xun hogä. Pe nu'bu má bẽngä nangue'a ran ho xcä øt'ä, dá festä a. Ne ja dá paçä buya ngue ran ðate mazai a man zäbi. ¹⁰ Janangue'a nu yá hogant'ẽdi Oja, ngue xti 'dac ra te 'bu xcä ja'ts'ä u, pe nangue hin dá ja'ts'ä u, mí ja xti 'dac ran ðate. ¹¹ Ne mí ẽngä xcám 'buanho nangue yán t'ẽdi Oja. Pe bi mu't'u yan t'ẽdi a ma ts'oqui, janangue'a mí ja xti ẽngä u yán t'ẽdi Oja buya. ¹² Pe xun hohma u yán t'ẽdi Oja, ne n'da ngu n'da ran t'ẽdi gátho xun hotho u, ne i ma nangue rá pähä Oja u, ne hin hapu dí 'bedi. ¹³ Pe ha gue'a rá hogant'ẽdi Oja í xicä bu ja ran ðate 'bu. Hin'na. Pe nu'bu yan t'ẽdi nán c'q ma ts'oqui i o ma mbuigä, ngue n'dan'yo thoho dí øt'ä. Ne mí ja xti 'dac ran unbi nangue a. Da zä ga pãhmbu buya ngue majuani xun ts'o u ma ts'oquihu, nguetho di jap'a rá hogant'ẽdi Oja da 'yørcahu ran unbi.

I ørcahu ran sui a man 'yomfẽnisehu

¹⁴ Dí pãhmbu bi man yán t'ẽdi Oja a rá Hogandahi. Pe n'dan'yo thoho dímb bẽmhbu. Nugä dán dase bu ja ra ts'oqui, ne dá øt' ma hmu a. ¹⁵ Pe xingui ts'u dí paçä 'be'a dí øt'ä, nguetho hin dí øt'ä a majuani dínde. Pe nu'a xingui ts'u dí numanho, go dí øt'ä a. ¹⁶ Ne dí juan zehægä 'bu hin dí øt'ä yán t'ẽdi Oja, pe nu'a nán juan zehægä gue'a ná paçä xun ho yán t'ẽdi Oja a buya. ¹⁷ Pe hinga guecä dí øt'ä 'bu dí øt'a xun ts'o, pegue ma nyon 'yomfẽnigä i 'bupu mbo ma mbuigä gue'a dí hecpi ga øt'ä a. ¹⁸ Ne dí paçä ngue nu ma nyon 'yomfẽnigä, hin te manho i ja. Dínde ndehpa thocpa thoho ga øt'ran ho, pe ja'bu hingui sä. ¹⁹ Dínde ga øt'ä ran ho, pe hin dí øt'ä a, ne hin dínde ga øt' ran ts'o, pe go dí øt'ä a. ²⁰ Nubuya, dí paçi ngue hinga guecä dá øt'ä a him ma pähä 'bu dí øt'e, pegue gue'u yu ts'oqui o ma mbuigä. ²¹ Ne njabu dí øt'ä, ngue nu'bu

dín nde ga øt'a ran ho, pe man'da hingui hegi ga øt'a yu ts'oqui. ²² Ne nu'a e ma mbwigä, gue emme dadi hohma a rán t'edi Oja. ²³ Pe dín nugä man'da ran t'edi gue rán t'edi ra ts'oqui i o ma ja'igä, ngue din sähmi a rá hogant'edi Oja ngue dí numanhogä. Nguetho ne'a xø in nde da xiqui ga ørpa rá pähä. ²⁴ Pe i huëhi mahagä nanguie ma nyon 'yomfënisegä, i ørca ran sui, in nde da zixcä bu ja ran ðate, ngue gätho yu dumbui gätho yu pa mazai. To'o maha da zä da yangui. ²⁵ Pe jamadi Oja, da yangui nanguie ma Hmuha ra Jesucristo. Ne nuya dí ørpa rán t'edi Oja nanguie ma 'da'yon 'yomfëniägä, madague'bu numanho ra ts'oqui a ma nyon 'yomfëniägä.

8

Hønt'a rá Hogandähi Oja nám 'buhmbu ya

¹ Jananguie'a, nuya, hin te da gugbahu a rá muui a ma ts'oquihu, nguetho dí 'buhmbu ra Cristo Jesús, ne hin dím bëmhbü man 'yomfënisëhu ya, pe dím bëmhbü rá Hogandähi Oja. ² Dí comhbü ra 'da'yote ra Cristo Jesús nanguie rá ts'edi rá Hogandähi Oja. Ne gue'a í thøgahu bu ja rá ts'edi ra ts'oqui, ngue mí ñna xtí 'dajü ran unbi mazai. ³ Nu yán t'edi Oja hin dá häti'í dá øthu, jananguie'a him bi zä bi 'dajü ra hogambui u gueru xtá numanhoju Oja. Pegue bi 'dactahu ra hogambui Oja 'bu mam bá penhua rá Ts'unt'u zehë, ngue bin ja'i a, tengu'bu n'da ma mi ts'om'bäihü, bin däse, bi nu ran unbi nanguie ma ts'oquihu. Ne gue'a í yanju nanguie ra ts'oqui midí mandagahu. ⁴ Ne gue'a í zä bi 'dajü ra hogambui tenguthoho 'bu dá jas'hu yán t'edi bu án nuju Oja. Jananguie'a hin dím bëmhbü man 'yomfënisëhu ya, pe nuya hønt'a rá Hogandähi Oja dím bëmhbü ya. ⁵ Pe nu'a to'o 'bui nanguie rán 'yomfënisë, im bëni da 'yøt'e 'be'a i numanhose, pe nu'a to'o i 'bui nanguie rá Hogandähi Oja, im bën a rán 'yomfëni Oja di un'na rá Hogandähi. ⁶ Ne nu'a to'o i ten'na rán 'yomfënisë, ra dumbui a ngue gätho yu pa ne ran unbi mazai. Pe nu'a to i ten rá Hogandähi Oja, ra te a ne ran johya gätho yu pa mazai. ⁷ Nguetho nu man 'yomfënisëhu rán suiui Oja a, ne hin jam'bu da hyät'i da 'yøt'u yán t'edi Oja, ne hingui nde da 'yøt'u. ⁸ Jananguie'a nu'u to'o i ten thofo yán 'yomfënisë, hingui häti'í da 'yøt'a i numanho Oja u. ⁹ Pe nuju hin dím bëmhbü a man 'yomfënisëhu ya, nguetho 'bupu mbo ma mbuihu a rá Hogandähi Oja. Pe nu'bu 'bu a n'da hingui 'buhmi rá Hogandähi ra Cristo, hin te rán jaiu ra Cristo a 'bu. ¹⁰ Ne madague'bu o tho ran u ne ran ðate ma ja'ihu nanguie ma ts'oquihu, pe nanguie ra Cristo i 'bupu mbo ma mbuihu, dí 'bushmanhohu ngue ya bi hogahu Oja. ¹¹ Ne nu'bu 'bupu mbo ma mbuihu rá Hogandähi Oja, gue n'dat'a rá Hogandähi bi xox'a ra Cristo Jesús 'bu mi du, jananguie'a ne'a ma ja'ihu di un ra 'da'yote 'bu bi xoxcahu. ¹² Jananguie'a ma zi cu ahü, hin'yü ran t'edi ga tenhdü a man 'yomfënisëhu ngue rá pähä ma ngøc'yëihu. ¹³ Nguetho nu'bu dí øthu rá pähä man 'yomfënisëhu, ga tuhu 'bu. Pe nu'bu thocpa thofo dan samzehëhu nanguie rá Hogandähi Oja, tengu'bu ga hosehu man 'yomfënisëhu, ne dam 'buhmbü 'bu. ¹⁴ Nguetho nu'u din uni dí manda rá Hogandähi Oja, hønt'u yú t'uhni Oja u. ¹⁵ Ne nu rá Hogandähi Oja dá hãmhbü hin di jajü dan suhu mahøn'a. Ne hinga ngu 'bu min 'yëhehu bu ja yu ts'oqui min suhu bu. Pe bi zinjü yú t'uhniagahu a, nanguie rá Hogandähi. Jananguie'a, "ma zi Ta ahe," dí emfü Oja ya. ¹⁶ Ne nu rá Hogandähi Oja di bënga ma mbuihu, gue majuañi yú t'uhniagahu Oja. ¹⁷ Ne nanguie yú t'uhniagahu Oja, ga comhbü rá herencia Oja bin t'un ra Cristo.

Nguetho nu'bu ga comhbu rán unbi ra Cristo, ne ga comhbu rá herencia bu bí ja rá ts'edi buya.

Ne'a ma ngoc'yeihu di párcahu Oja

18 Pe gam bεmhbu εmme zi ts'utho ran unbi dín nuhu ya, pe nu'u yan ho gan nuhu m'bejua εmme mixte thoho. 19 Ne gátho 'be'a bi 'yot' Oja εmme i t'omi 'be'a da t'orpa u 'bu bi zōn ra pa dín t'un yan ho mixte thoho u yá t'uhni Oja. 20 Nguetho nu 'be'a gátho bi 'yot' Oja, gátho him bi gohi xun ho, pe hin yá ts'oquizehe u, pe nangué rá ts'oqui ra Adán. Pe bi zánd Oja gue hin da gohi xun ho ra ximhái, nguetho ndep'u yu ja'i da hyon'a ran ho da 'yorpa 'bu m'bejua. 21 Nguetho nu yu ximhái bi 'yot' Oja, gátho da mba ma hoqui nangué'a ran ts'oni bin ja, ngue him man ja yu 'yanthi ne yan unbi, ne 'be'a gá i ja. Ne gátho u 'dat'a da mba ma hoquigahu yá t'uhnigahu Oja, 'bu bi párcá ma ja'ihu. 22 Nguetho di páhmbu gátho 'be'a bi 'yot' Oja, tengu'bu gátho 'da na mbahni thoho gue'bu go maya'bu ne asta guehya, tengu'bu xun u, ne tu yá mbui, tengu'bu in nde dim 'buh rá 'uere n'da ra xisu. 23 Nεεgahu tengu thoho 'bu 'da na mbahni thohohu gátho 'be'a i ja, madague'bu bi dá'mi bi ts'inju ya, gue dí 'buhmbu rá Hogandahi Oja, gue'a rá mbadi a ran ho da 'yorcahu Oja. Pe dí sáhu ran u nangué ma mbuihu gátho yu pa dín d'omathu ua, gue'bu go ne'a ma ngoc'yeihu da yangahu. 24 Ne gue'a dá páhmbu 'bu mí zinjū, ngue him 'bex da mba mahoqui gátho ma ngoc'yeihu. Janangué'a dí tōmhbu ya. Pe nu'bu 'bexque xcá nuhu a dí tōmhbu, ya hin di tōmhbu a ya 'bu, ne hingui jatho ga tōmhbu a ya bin ja. 25 Pe nuya dí tōmhbu a hinga nan ja, ne dí háthu yan unbi, gue'bu go bi páju xun ho Oja. 26 Ne gátho yu pa dín dōmthohohu, di zeju rá Hogandahi Oja, nguetho xun güent'igahu, gue hin dí páhmbu dan yahu Oja xun ho, ja'bu dí çastahu bu nam beñ Oja. Pe gueε rá Hogandahi i yau i Oja bu ja ma mbuihu 'bu dí yahu a. 27 Ne nu Oja di açca ma mbuihu 'bu dí yahu a. Ne i pađi 'be'a dí áfu, nguetho din theui rá páhä zehé a bi beñgahu rá Hogandahi Oja.

Pe dí tafu xun ho yan unbi nangué ra Cristo

28 Ne dí páhmbu di jap Oja di 'yorcahu ran ho a 'be'a gá dí thohmbu ua, ngue nuju εmme dí numanohohu a Oja. Nguetho ya bi zänni 'beru dá cohmbu m'bejua. 29 Ngue nu'u to'ho bi huanh Oja mam'bet'o, guet'u bi zänni da gohi tengu rá Ts'ant'u zehé. Janangué'a dim 'bet'o rá Ts'ant'u zehé ngue xun ngu yá cu dim 'bejua. 30 Ne nu'u bi zánd Oja mám'bet'o, ne guet'u in zōnh Oja u ya ngue da yurpu bí 'bui. Ne nu'u in zōnh Oja, gue'u i εmbi xun ho u ya, ngue bi hocpa yá ts'oqui. Ne guet'u da gohi tengu rá Ts'ant'u zehé. 31 'Be'a gam bεmhbu buya, nguetho gueε Oja i numanhoju. To'o maha da zä da 'yorcahu ran ts'o. 32 Nu Oja xinga gue rá Ts'ant'u zehé bi huεqui, pe bi dáp ran ðate nanguéju. Janangué'a gátho di 'daju 'be'a i ja, nte da gongahu. 33 Pe nuju to'o maha a da xi Oja ngue hingui ho dí øthu, ngue yá thahnigahu Oja. Nguetho gueε Oja thocpa thoho di hoga ma ts'oquihu. 34 To'o gue da zä da xi Oja ngue dan unbahu nangué ma ts'oquihu, nguetho gueε ra Cristo bi du, bi nu ran unbi nanguéju, ne xø bi xox Oja buya, ne bí 'buru guepu i conhui rá ts'edi Oja. Ne thocpa thoho i äp rá mate Oja nanguéju. 35 'Be'a maha da zä di 'uegahu, gue hin gan nuhu a rán huεcate ra Cristo. Ha gue'u yan unbi, uague yu dumbui, uague yan açpi, uague ra thuhu, uague ra 'yahu, uague 'bu nts'utho haru dí 'yohu, uague da thoju nangué ra juai. Ha gam bεmhbu ngue hin di huεgahu ra Cristo 'bu dín nuhu u. 36 Pe hin'na, nguetho ya nt'o'ti:

Thocpa thoho t'ɛna da thojɯ nanguɛ Ojɔ dí ɛc'yɛihɯ,
nɛ im bɛni tengu'bu dyɯ dɛ'yohɯ gue nts'anni da tho.

³⁷ Pɛ nu gátho yɯn unbi, dí tafɯ xɯn ho, nanguɛ ra Cristo di huɛgahɯ. ³⁸ Nɛ dí pɔhmbɯ majuɔni hin'yɯ n'da ra ts'ɛdi da zɔ di 'uegahɯ gue hin ga nuhɯ a rán huɛcate ra Cristo. Xínga guehya gue dí 'bɔhmbɯ, nɛ xínga gue'bu dá tuhɯ. Nɛ xínga gue'a n'da rám 'bɛhni Ojɔ mahɛts'i, nɛ xínga gue'a n'da rám 'bɛhni ra zj̄tho, xínga gue man'da ra ts'ɛdi. Nɛ xínga gue'a 'bɛ'a gátho i ja ya, o din ja nixudi o nimani, da zɔ di 'uegahɯ. ³⁹ Nɛ xínga gue'u 'bɔpɯ mahɛts'i, nɛ xínga gue'u 'bɛcua ja ra hɔi, nɛ hin'yɯ 'bɛ'a gátho i ja ngue da zɔ di 'uegahɯ gue hin ga nuhɯ rán huɛcate Ojɔ i ɔrcahɯ ra Cristo Jesús ma Hmuhɯ, nguetho gátho bi 'yɔzɛɛ Ojɔ u.

9

Bi huand Ojɔ yɯ israel maya'bu

¹ Nu ra Cristo dí 'bu'be, i pɔdi majuɔni dí xi ahɯ ya, ngue ɛmmɛ dadí huɛcmahagá ma mijudíohe yɯ israel. Pɛ nɛ'a rá Hogandɔhi Ojɔ i xicpa ma mbɔi ngue majuɔni dí m mangá. ² Nɛ thocpa thoho dín nu ran unbi ngue ma mbɔi nɛ ɛmmɛ tu ma mbɔi nanguɛ ma mijudíohe. ³ 'Bɛ'a sá ga ɔt'á ngue xtím pɔ'u ma mí'israelhe. Ha ga xi Ojɔ dí 'bɛrca ma te ngue njɔm'bu ga nu ra Cristo. Ngue gue'a ga ɔt'á 'bu gue'a dí pɔ u. ⁴ Nguetho nuje dyɯ israelhe bi thahn ma ngurpa bɔtahe ngue bi nde dyɯ t'uhni Ojaje, nɛ bi nu rá Thai Ojɔ ma bɔtahe nɛ bi bɔh pɔya ngue Ojɔ mí 'bɔhmbɯ. Nɛ gue'u bi 'yɔthɯ ran hoqui a Ojɔ u, nɛ gue'u bin t'un yán t'ɛdi Ojɔ nanguɛ 'bɛpɯ dám 'bɔmanhohe. Nɛ bi sih yɯn t'ɔt'e dí dɔnde Ojɔ. Nɛ bi sih majuɔni nanguɛ 'bɛ'a gá da 'yɔrpe. ⁵ Nɛ nu'u ma mí'israelhe i 'bɔh ya, yú t'uhni ndu ma ngurpa bombɔtahe ngue bin yɔui Ojɔ maya'bu. Nɛ guet'u yɯ israel bu ám 'bu'a ra Cristo 'bu min ja'i ua ja ra ximhái. Pɛgue Ojɔ a, rá Hmu ngue gátho 'bɛ'a i ja, jananguɛ'a gátho yɯ pa mazɔi ga numansuhɯ a. Nɛ hɔnt'a gam bɛmhbu a ya. ⁶ Pɛ xɯn ngu hingui ɛc'yɛi u ma mijudíohe yɯ israel. Pɛ hin gam bɛmhbu ngue bi zɛpɯ a bi man Ojɔ, ngue hin di ja'ts'a ran hoqui bi ma. Pɛgue gam bɛmhbu ngue'a hinga gátho majuɔni yɯ israel u yá t'uhni ra Israel bu nam bɛn Ojɔ, gue'bu mí ma di jap yɯ israel. ⁷ Nɛ hinga gátho yá t'uhni ra Abraham bu nam bɛn Ojɔ u bim 'bɔi, pɛ hɔnt'a bi xi a Ojɔ ngue dim 'bɔi. Tengu bi man Ojɔ: “Pɛ hɔnt'u di xɔnt'a ra Isaac, ngue ni ts'unt'u, ga ɛmbi ni t'uhni,” bi 'yɛmp Ojɔ a. ⁸ Nu'a in nde da 'yurcahɯ ngue njɔ'o n'da rá t'uhni Ojɔ bim 'bɔi nanguɛ rá ta o gue rá mbe. Pɛ hɔnt'u bim 'bɔi nanguɛ'a bi man Ojɔ, da 'yɛmbi yá t'uhni. ⁹ Nɛ guehna bi xi a Ojɔ a ra Abraham: “Ni jɛya, tengu ya, ga ut'auí ma ts'ɛdi nɛ din ja a dí xi i, gue dim 'bu a n'da rá ts'unt'u ra Sara,” bi 'yɛmp Ojɔ a. ¹⁰ Nɛ nguetho nanguɛ yá ts'unt'u ra Isaac, Ojɔ bi ma nda'a da numanho. Bin ja ngue bim 'bu i yoho yá ts'unt'u ra Rebeca, nanguɛ a ra Isaac a rá ta u. ¹¹ Pɛ nu'bu hin ním 'bu u yoho, hin ní 'yɔt' ran ho, nɛ xín ni 'yɔt' ran ts'o, pɛ Ojɔ mí sánni 'bɛ'a din jap'u. Jananguɛ'a bi zɔ bi japí nda'a bi nde di japí, nanguɛ bi ndese, nɛ hin nanguɛ yán t'ɔt'e bi 'yɔt'u. ¹² Nɛ nu'bu hin ním 'bɔh yá t'uhni, bi xi Ojɔ a ra Rebeca: “Nu'a m'bet'o dim 'bɔi, din 'yɛhe nanguɛ'a m'beja dim 'bɔi.” ¹³ Nɛ tengu nt'ɔt'i, man dá ram hma i ɛna: “Dá numanho a ra Jacob ngue ra Israel, pɛ nu ra Esaú hin dá numanho,” bi 'yɛn Ojɔ. ¹⁴ Xiya, ha gam bɛmhbu hingui ho 'bɛ'a bi 'yɔt' Ojɔ, ngue bi huahna n'da, nɛ hin'na a man'da. Pɛ hingui sá ga ɛmhbu hingui ho ɔt' Ojɔ. ¹⁵ Pɛ tengu bi xi Ojɔ a ra Moisés: “Ga un ra mate to'o dín nde ga unni, nɛ ga huɛqui to'o

dín nde ga huɛqui,” bi 'yɛn Ojã. ¹⁶ Dí pãhmbũ ya, nanguẽ in ndesẽ Ojã di un rá mate nẽ hin nanguẽ bi ndesẽ n'da, o gue bi 'yõt' yãn t'õt'e ngue bi bɛni dí dah rán jãpi Ojã. ¹⁷ Nẽ tengu bi man ra t'ohni, bi sih ra ts'at'abi bũ Egipto, ngue ra Faraón: “Dã sãn'ni i ngue gan ts'at'abi, nẽ ga mɛp'a ni mbũi ngue hin gui 'yõt'a ga xi i. N'dahma da zã ga ut'a ma ts'edi 'bũ ga pɛnh yũ 'yãnthũ bũ ja ni hãi. Nẽ da fãrca ma ts'edigã gãtho na nguni ra ximhãi bũya,” bi 'yɛn Ojã. ¹⁸ Jananguẽ'a ga pãhmbũ ya, Ojã di un rá mate to'o in ndesẽ di unni, nẽ guesẽ Ojã di mɛp rá mbũi n'da to'o in nde di mɛp rá mbũi, tengu thofo bi 'yõrpa a ra Faraón. ¹⁹ Pɛ ha 'bo'o da 'yãngã bũya: “Nu'bũ in jabũ i õt' Ojã, hague dán zã da 'yɛna i ja rá ts'oqui n'da 'bũ, nẽ njon da zã da zɛrpa a in nde Ojã gue xtãm bɛni 'be'a xũn ho xtã 'yõt'e.” ²⁰ Pɛ hingui sã ngubũ gui mamhbũ, gyũ jã'ihũ, to'o ahũ ngue gui xihmbũ hingui ho õt' Ojã. Xi'bũ n'da ra ts'õe ngue ra jahãi, ha da zã da 'yãnni to'o bi 'yõt'e: “Hanja ngubũ gã 'yõrque,” ho da zã da 'yɛna. ²¹ Ha hin'yũ rá ts'edi a to i õt' ra ts'õe, ha hingui sã da zãn zɛhɛ 'be'a da 'yõrpa n'da ra bõhãi 'bũ, ngue da zãn'na n'da mahotho, nẽ'a man'da him mahotho, nẽ n'dat'a ra bõhãi ní 'yõt'e. ²² Nguetho in ndesẽ Ojã da 'yuh rá cue nanguẽ u to yãn sãhũ di unbi. Nẽ madague'bũ i hãt'i set rá mbũi nanguẽ u to di unbi. Pɛ nu'bũ hingui m bɛni 'bɛpũ nan dõ'ma Ojã, gue'a man'da dí nɛqui xũn ho rá cue Ojã nẽ rá ts'edi 'bũ bi unba u bũya. ²³ Jananguẽ'a da fãdi tãte xũn ho rá mbũi Ojã 'bũ bi un rá mate u mi'da yũ jã'i, madague'bũ nẽ'u yãn sãhũ xtĩ unbi, tengu thohogahũ. Nẽ nuya m'bet'o thofo di hogahũ Ojã, ngue da zã ga comhbũ rán ho. ²⁴ Ngue guejũ bi zongahũ Ojã, nanguẽ ma 'yũhũ 'dahma 'dan'yo, nẽ u yũ judío, nẽ u hin yũ judío, pɛ hõnt'ũ bi numanhosẽ bá si. ²⁵ Nẽ gue'a bi mam bũ ja rá sõcuã ra Oseas, bi 'yɛna:

Nu'ũ him mi ɛmbã ma t'ũhni, gue'ũ ga ɛmbi ma t'ũhni u ya.

Nẽ nu'ũ him madĩ huɛcã, pɛ nuya ga huɛcã u ya, bi 'yɛn Ojã.

²⁶ Nẽ mi ɛn ra t'ohni:

Nubũ hapũ bi t'ɛn ahũ: “Him ma t'ũhni ahũ,”

guerpũ da t'ɛn ahũ bũya ngue yũ t'ũhni ahũ Ojã i 'bũi.

²⁷ Pɛ nanguẽ yũ israel bi man ra Isaías: “Madague'bũ ɛmmɛ xtã ngu u yãm bom'beto ra Israel, tengu yũ 'bomu bũ ja ra dejã, pɛ hõnt'ũ zi yoho dim põhõ,” bi 'yɛna. ²⁸ Nguetho Ojã di juãnbã ra ximhãi, nẽ di jua'a n'dihi rán ts'embĩ bi ma. ²⁹ Nẽ tengutho mi ma mam'bet'o ra Isaías, bi 'yɛna:

Nu'bũ hin xtã 'yɛ Ojã 'da yũ hmudã nanguejũ, dyũ israelhũ,

gãtho xtĩ juajũ 'bũ, tengu ra hnini Sodoma, nẽ ra hnini Gomorra, ngue bi jua Ojã, bi 'yɛna.

Xũn ngu yũ israel him bi nde bi hyãn rá mate Ojã

³⁰ Pɛ xiya, hague bin ja nanguẽ yũ jã'i hin yũ judío. Bi t'ɛmbi xũn ho nguetho bi hyãntho rá mate Ojã ngue bi hocpa yũ ts'oqui, madague'bũ him mĩm bɛni xtã 'yõt' ran hocjã'i i mam bũ ja yãn t'ɛdi Ojã. ³¹ Pɛ nu yũ israel gue mĩ honi xtã 'yõt' ran hocjã'i i mam bũ ja yãn t'ɛdi Ojã, pɛ him bi zõni ngue xtã t'ɛmbi xũn ho u. ³² Pɛ hanja him bi t'ɛmbi xũn ho u yũ israel. Nguetho him bi nde bi hyãntho rá mate Ojã nguerpũ xtã t'ɛmbi xũn ho u. Pɛ bi bɛni xtã hnumanhõ 'bũ mi 'yõzɛhɛ yãn t'ɛdi Ojã u. Nẽ nu ra Cristo bũya tengu'bũ n'da ra do 'bɛm bũ ja ra 'yu, guerpũ di fet rá gua n'da, nẽ bi dãng bũ yũ israel 'bũ mi 'yɛna xtãn dah ra 'dihĩ. ³³ Nẽ gue'a mán t'õ't'i bũ rá m hman Ojã, i ɛna:

Dami bɛmhbũ, dí hõpũ n'da ra do bũ Siõn, nguerpũ da dãng bũ n'da, nẽ dim 'bedi.

Pe nu'a to'o da 'yɛc'yɛi a, hin da mbɛs' yá sá, pɛ guehma da hnumanho.

10

¹ Ma zi cu ahɛ, ɛmmɛ dí hɔh ma mbɛi dí ɔp rá mate Ojɔ di pø ɛ ma mi'israelhe. ² Ne dí pɔdi ngue majuaɛni ɛmmɛ ɛhya ɛ nangue Ojɔ, pɛgue hingui pɔdi ndana majuaɛni rá 'yu Ojɔ ɛ. ³ Nguetho hingui nde da baɔi 'bɛpɛm dí 'yɛmp'a Ojɔ ngue xtán ho. Im bɛni din hoc zɛhɛ nangue yán hose, nguetho im bɛni dí numanho Ojɔ 'bɛ'a ɔt'ɛ. Janangue'a hingui nde din uni xti hoc Ojɔ ɛ, nangue ran hoqui bi zánd Ojɔ. ⁴ Pɛ gátho to'o bi 'yɛc'yɛi ngue gue'a ra Cristo bi hoqui, bi 'yɛ'ts'a ní hyoni ngue xtín hoqui nangue yɛn t'ɛdi.

To'o gátho da 'yáp rá m fáts'i ra Hmu, da yaɔn ɛ

⁵ Nu ra Moisés bi 'yo't'i 'bɛ'a da 'yøt'a n'da nangue yɛn t'ɛdi nguɛpɛ xtán zøni xtá numanho Ojɔ n'da. Ngue bi 'yɛna: "Nu'ɛ yɛ ja'i 'bɛ di ja'ts'ɛ yɛn t'ɛdi, gue'ɛ dí japi dim 'bɛ'ɛ," bi 'yɛna. ⁶ Pɛ nu'a ran hoqui ga hɔmhɛ rá mate Ojɔ, o guí ɛmhɛ xɛn hɛi bɛ dá tɛmhɛ a, gue ba sɔnsɛhɛ bɛ mahɛts'i ba sisehɛ ua ra Cristo. ⁷ Ne o guí ɛmhɛ ga mbáhá bɛ 'bɛ ɛ xɛn du ngue ba sisehɛ bɛ a ra Cristo. ⁸ Pɛ 'bɛ'a i man'a ran hoqui 'bɛ. Pɛ hingui hɛi bɛ dá tɛmhɛ a. Ne ɛna: "Gui hyɔnthohɛ rá mate Ojɔ, nɛ da zá da 'yo ni mbɛihɛ bɛya, nɛ da zá da 'yo ni ndɛhɛ bɛya." Ne gue'a ram hma dí m mamhɛ a. ⁹ Ngue nu'bɛ ga ɛmhɛ ma Hmuɛ ra Jesús, nɛ ga ɛc'yɛihɛ mbo ma mbɛihɛ ngue bi xox Ojɔ a 'bɛ him bi ba, da yaɔnɛ Ojɔ 'bɛ. ¹⁰ Nguetho gue'a ní 'yɛnɛ xɛn hojɛ Ojɔ a ga ɛc'yɛihɛ mbo ma mbɛihɛ, nɛ gue'a ní pøjɛ Ojɔ a gam mamhɛ nangue ma ndɛhɛ. ¹¹ Ne mí ɛn rá t'ohni Ojɔ: "To'o gátho da 'yɛc'yɛi a bá pɛnh Ojɔ, hin da tháda ɛ," bi 'yɛna. ¹² Ne hin gam bɛmhɛ ngue n'dan'yo yá hmu i 'bɛ ɛ yɛ judío nɛ ɛ hing yɛ judío. Pɛ n'dat'a yá hmu ngue gátho yɛ ja'i i 'bɛi, nɛ 'da dí unthoho xɛn ngu to'o gátho da 'yáp rá m fáts'i. ¹³ Nguetho nu'a to'o gátho da 'yáp rá m fáts'i ra Hmu, di pø ɛ, mí ɛn ra t'ohni maya'bɛ. ¹⁴ Pɛ hague dán zá da 'yáp rá m fáts'i ra Hmu 'bɛ him bi ba a rá mate bɛ ja rá mbɛi. Ne hague dán zá da hyɔn rá mate 'bɛ him bi 'yøde. Ne hague dán zá da 'yøde 'bɛ njon da xifi nangue ra Cristo. ¹⁵ Ne hague dán zá da mba n'da da xifi 'bɛ hingam 'bɛhni. Janangue'a i ɛn rá m hman Ojɔ: "Mahotho i ɔt'a n'da 'bɛ i man ran ho ma'da'yo di 'dajɛ ran johya, hapɛ i 'yo," bi 'yɛna. ¹⁶ Pɛ hinga gátho i ømanho ɛ i sih ran ho ma'da'yo. Tengu bi man ra Isaías, bi 'yɛna: "Ma Hmu i, nda'a ɛ bi 'yømanho a dá mamhɛ ya." ¹⁷ Pɛ nu'bɛ 'bɛi to'o da sih ram hma nangue ra Cristo, da zá da hyɔn rá mate Ojɔ 'bɛ. ¹⁸ Pɛ dí ɛn 'bɛ hin xtamá 'yø ɛ yɛ judío. Pɛ hagen ja ngue him bi 'yɛc'yɛi ra Cristo. Bi 'yøhma, nguetho hɔnbɛ go hapɛ bi mba rá m hman Ojɔ, bin 'yo gátho ná ngɛni ra ximhái. ¹⁹ Ne xø dí ɛn'nahɛ, ha him mí pɔ ɛ yɛ israel ngue man'da da t'ɛmbi yá t'ɛhni Ojɔ ɛ hing yɛ israel. Bi bɔhma, nguetho nubɛ ja rá sɔcuɔ ra Moisés mí ɛn Ojɔ:

Ga ja ahɛ gan sɛyahɛ 'bɛ ga simanho 'da yɛ ja'i him mí ɛmbä ma t'ɛhni.

Ne ga ja ahɛ gan cuɛhɛ 'bɛ ga simanho 'da yɛ 'yɔmbɛi ja'i, bi 'yɛmp Ojɔ ɛ yɛ israel.

²⁰ Ne bi xifi xɛn ho bɛ ja rá sɔcuɔ ra Isaías, bi 'yɛn Ojɔ: "Bi dɛngá ɛ 'da him mí hongui, nɛ dá japi da bɔc'ɛ him mí ɛngui," bi 'yɛna. ²¹ Pɛ nangue yɛ israel bi 'yɛn Ojɔ, "Gátho ra pa dá 'uɔrpa ma 'yɛ, dá zon'ndɛ, pɛ bi mbɛsca thoho ma 'yɛ, nɛ bi ɛgá thoho ɛ," bi 'yɛn Ojɔ.

11

Da ɯ yɯ israel bim pøh ya

¹ Pɛ ga ʔn'nahɯ mahøn'a, ha gätho bi hye ɯ yú t'uhni Oja, gue nu ɯ yám bom'beto ra Israel. Pɛ hin'na. Nguetho gueczehägä drá mɛ'israel, ngue mam bombøtagä ra Abraham, nɛ ra Benjamín. ² Pɛ Oja hingui hɛ ɯ njuan̄tho yú t'uhni ngue'ɯ bi huan 'bɯ mam'bet'o. Ha hin guim bɛmh̄bɯ 'bɛ'a bi man rá t'ohni Oja, gue bi sih ra Elías 'bɯ mí yǎp'ɯ yú mí israelhɯ. Nɛ bi 'yɛna: ³ “Ma Hmu i, bi hyo ni pøngahyá ɯ yɯ israel, nɛ bi xot'a bɯ ja ni mɛxa mí pa m'bøts'e ni 'bøts'e, nɛ høngdä dá pongä, nɛqui nde da hyogui,” sä bi 'yɛn a ra Elías. ⁴ Pɛ ha hin guim bɛmh̄bɯ 'bɛ'a í dǎ Oja bɯya ngue bi t'ɛmb ra Elías. “Pɛ hin'na, hin guí 'dase,” bi 'yɛmbi. “Pɛ dá jamansup yú mbɯi ɯ yoto mahuq̄hi yɯn 'yohɯ israel, gue'ɯ him bin danyahmu bɯ 'bäh ra pøte ra Baal,” ngue mí t'ɛmbi oja. ⁵ Nɛ ngutho ya, 'bɯ í 'da yɯ israel him bi 'uegue nangue Oja, ngue gue'ɯ to bi huand Oja nangue rá mate toho. ⁶ Nɛ gam bɛmh̄bɯ nu'bɯ rá matethoho Oja bi huan'ndɯ, ga pǎhmbɯ bɯya hin nangue yɯn t'øt'e í øt'a n'da ní huan'na n'da. Nguetho nu'bɯ xtá hnuman̄ho nangue yɯn t'øt'e bi sifi, hin xtín ja rá mate tho Oja 'bɯ, nɛ nte nam bøn'a rá mate Oja 'bɯ. ⁷ Xiya, 'bɛ'a gam bɛmh̄bɯ nangue yɯ israel, nɛ hinguin ngu ɯ bi d̄ini 'bɛ'a mí honi, gue da t'ɛmbi xɯn ho. Pɛ hønt'ɯ nthahni bi d̄ini, nɛ bim pøhø. Pɛ nu'ɯ mí'da bi mɛp yú mbɯi ɯ. ⁸ Nɛ gue'a mán t'o't'i: “Oja bi pumbɛnip yú mbɯi, tengu'bɯ bin aha. Nɛ bi japi him bi zä bi nu nɛ him bi zä bi 'yøhnahyá. Nɛ guexta ɯ yɯ pa í jabɯ ya,” bi 'yɛn rá t'ohni Oja. ⁹ Nɛ ngutho bi man ra David: Da mbøspa Oja, pɛ hin da bɛni 'bɛ'a nam bøn ɯ yɯ 'bøts'e da 'yøt'ɯ, nɛ gue'a dán ɯnba ɯ. ¹⁰ Nɛ din xädä, hin da nu ran nɛqui. Nɛ nu yú xɯtha dim mboqui ma zä, nangue yú ts'oqui xɯn ngu í tuts'i, bi 'yɛn a ra David.

Nɛ'ɯ 'da hing yɯ israel bim pøh ya

¹¹ Pɛ dí ʔn'nahɯ mahøn'a, nu'bɯ mí 'ue'ɯ yɯ israel, ha bi bɛn Oja him man'dand̄i da 'yɛnsra rán jǎpi ɯ 'bɯ. Pɛ hin'na. Pɛ nangue'a bi zan rá mate Oja ɯ yɯ israel, nɛ gue'a í zä bim pø ɯ hing yɯ israel bɯya. Pɛ gue'a bi 'yøt' Oja, n'dahma din sɛya yɯ israel 'bɯ bi nu ɯ bi hyǎn rá mate Oja, nɛ da hyon Oja mahøn'a. ¹² Nu Oja bi zä bi jǎp'ɯ 'da yɯ jǎ'i hing yɯ israel gätho ná ndoho ra ximhäi, nangue bi 'ue'ɯ yɯ israel. Nɛ bi d̄in rá mate Oja ɯ hin yɯ israel 'bɯ mí thǎcpa rán jǎpi Oja ɯ yɯ israel. Janangue'a man'da xɯn ngu ran jǎpi da nu ɯ hing yɯ israel 'bɯ bá peng bɯ 'bɯ Oja ɯ yɯ israel mahøn'a. ¹³ Guehna dí xi ahɯ na ya, ngue hin gyɯ israel ahɯ, nguetho drám 'bɛhnigä nangue ahɯ. Nɛ dín nde ga ja ahɯ gui pømanhohɯ nangue ra Cristo, ¹⁴ n'dahma din 'yomfɛni ɯ ma mijudíohe yɯ israel 'bɯ bi nu a ran ho gá t̄imhbɯ, janangue'a man'da xtá ngu dim pø ɯ bɯya. ¹⁵ Nɛ nu'bɯ mí hye Oja ɯ yɯ judío, bi zä bi hocpa ɯ hing yɯ judío 'bɛcua gätho ua ja ra ximhäi. Pɛ ɛmmɛ man'da xɯn ho din ja ua gätho ra ximhäi 'bɯ bi ts'im mahøn'a xɯn ngu ɯ yɯ judío. Nɛ din ja tengu'bɯ ya bi ndants'ɯ yɯ du. ¹⁶ Nu mam bombøtahe mí yǎhɯ Oja maya'bɯ, yú mbeti Oja ɯ, tengu'bɯ yú 'bøts'e Oja ɯ. Nɛ tengu'bɯ mí 'bøspa Oja ra mbɛdi thuhmɛ 'bɯ øt ra thuhmɛ, janangue gätho a ra jǎni rá mbeti Oja bɯya. Nɛ nu'bɯ mí huand Oja a ra Abraham, nɛ gue'a í than'ndɯ yú 'yɯ a bɯya, tengu'bɯ n'da ra za xɯn zaqui rán d̄ni, nɛ'ɯ yú 'yɛ xɯn zaqui ɯ. ¹⁷ Pɛ bi ts'ɛcpa 'da ɯ yú 'yɛsɛ a ra hogaza. Nɛ nu ahɯ hing yɯ israel ahɯ nɛ tengu'bɯ bá ts'ɛc'ahɯ bɯ gmí tøhmbɯ tengu

n'da ra za hingui ho. Ne bi t'ɛs'ahɛ bɛ bi ts'ɛcpa ɛ 'da yá 'yɛ ra hogaza. Ne gá comhbɛ rán zaqui a ra za, gue bá nɛxpɛ rán dɛi, ngue nu ra Abraham bi huand Ojɔ maya'bu. ¹⁸ Pɛ hingui sá gdá yáthɛ a ngue bi t'ɛs'ahɛ bɛ bi ts'ɛc ɛ 'da yá 'yɛ ra za. Dami bɛmhɛbɛ ngue hinga gue ahɛ guidí unhdɛ rán zaqui a rán dɛi ra za, pɛ gue'a rán dɛi ra za i ɔt'ahɛ rán ho Ojɔ bɛ guí tɔhmbɛ. ¹⁹ “Pɛ man'da xɛn hoje, nguetho bi ts'ɛc'ɛ 'da yá 'yɛ, nɛ go bi t'ɛscáhe ua,” masque guí ɛmhɛbɛ. ²⁰ Majuɛni bi ts'ɛc'ɛ 'da yɛ israel nguetho him bi nde rá mate Ojɔ. Bi bɛni xɛn hose. Ne guí tɔhmbɛ bɛ 'da ahɛ ngue hing yɛ israel ahɛ, nguetho guí pɛhmbɛ hɔnt'a rá mate Ojɔ nán ho ahɛ. Pɛ o guím bɛmhɛbɛ gán tɔsɛhɛ bɛ, pɛ gan jamansuhɛ. ²¹ Damí bɛmhɛbɛ him bi yɛn Ojɔ ɛ 'da yá 'yɛsɛ ra za. Ha má gue'adahɛ da yɛn ahɛ 'bɛ guím bɛmhɛbɛ xɛn hose ahɛ. ²² Pɛ nu'bu 'bo'o hinguin nde rá mate Ojɔ, pɛ da nuse a rán sáui a to'o da 'uepɛ ja rá mate. Pɛ nu ahɛ guí nuhɛ rá mate Ojɔ 'bɛ guí thoqui guím bɛmhɛbɛ a. Pɛ nu'bu hin'na, nɛ ahɛ da ts'ɛc'ahɛ mahɔn'a bɛ ja ra za 'bɛ. ²³ Ne nu'ɛ yá 'yɛsɛ a ra hogaza, ngue yɛ israel, nu'bu da 'yɛc'yɛi rá mate Ojɔ, da t'ɛs' mahɔn'a bɛ ja yá zase. Nguetho ja rá ts'ɛdi Ojɔ da 'yɛs' mahɔn'a bɛ bi zɛqui. ²⁴ Nu'bu mam bá ts'ɛc'ahɛ bɛ gmi tɔhmbɛ ja n'da ra za hingui ho, nɛ bi t'ɛs'ahɛ bɛ ja man'da ra za ngue hin ni zasehɛ, pɛ man'da hingui hɛi da ndɔpɛ mahɔn'a ɛ yá 'yɛsɛ nguetho rá zase.

Da zɔni n'dat'a dim pɔhɔ xɛn ngu yɛ israel

²⁵ Ma zi cu ahɛ, dín nde ahɛ guí pɛhmbɛ a ja bi t'uhya, n'dahma hin gan 'yɛzɛhɛhɛ hing yɛ judío ahɛ. Dín nde guí pɛhmbɛ, 'da yɛ patho bi mɛh yá mbɛi ɛ 'da ɛ yɛ israel, ja gue'bu bi zɔn ra pa xtí cɛthɛ xɛn ngu ahɛ hɔnt'a go to'o hing yɛ judío ahɛ. ²⁶ Ne m'bejua bɛya, xɛn ngu dim pɔ ɛ yɛ israel. Ne gue'a bi man rá t'ohni Ojɔ, bi 'yɛna:

Di nɛqui n'da yá yánte ngue yá mi'israelhɛ bɛ Sión,
da yɛn'a ra Jacob nanguɛ yá ts'oqui. Ngue ra Israel a ra Jacob.

²⁷ Ne ja gue'bu ga ja'ts'a dá xifi,

ga punba yá ts'oqui, bi 'yɛm bɛ ja rá t'ohni Ojɔ maya'bu.

²⁸ Nu'ɛ yɛ israel ɛi ɔt'e ngue yán sɛihɛ Ojɔ ya, ngue'a hingui ɛc'yɛi ra hogahma. Pɛ gue'a í zá bi zin ahɛ Ojɔ a. Pɛ guehɛma di huɛc Ojɔ ɛ yɛ israel, nguetho bi than 'bɛ maya'bu ɛ yá ngɛrpa bombɔta. ²⁹ Nguetho njám'bu da goh rá mbɛi Ojɔ nanguɛ ɛ to xí zohni, pɛ majuɛni di un'na bi ma, tengu'bu ya xí um 'bɛ mí ma 'be'a di unni. ³⁰ Ne nu ahɛ hin gɛn israel ahɛ gmi ɔthɛ ram fɛ'ts'i nanguɛ Ojɔ mam'bet'o. Ne m'bejua nɛ ɛ yɛ israel bi mbesthoho Ojɔ. Jananguɛ'a bi zá gá tɛmhɛbɛ rá mate Ojɔ. ³¹ Ne gue'a in ja ya, ngue i fɛsta a rá mate Ojɔ ɛ yɛ israel, nɛ guí tɛmhɛbɛ rá mate Ojɔ ya. Pɛ gue'a dí dɛn rá mate Ojɔ mahɔn'a ɛ yɛ israel. ³² Ojɔ bi ma, njo'o n'da ra ja'i bi 'yɛc'yɛi a nguetho ja yá ts'oqui. Ne bi 'yɔt' Ojɔ bɛya gue njɔn da hyát'i dɛn hoc zɛhɛ, nguetho in nde gátho di un rá mate di hoqui to'o gátho in nde dim pɔhɔ. ³³ ɛmme xɛn ngu rá mate Ojɔ, nɛ ɛmme xɛn ndoho rán 'yomfɛni. Ne hin'yɛ ngue hingui pɔ Ojɔ. Njo'o n'da ra ja'i da bɛdi 'be'a nam bɔn'a i ɔt' Ojɔ, nɛ njongui sá da bɛdi 'be'a gátho i sánd Ojɔ da 'yɔt'e. ³⁴ Njo'o n'da ra ja'i da bɛdi da 'yɔt'e tengu rán t'ɔt'e Ojɔ, nɛ njɔn da 'yut Ojɔ 'be'a da 'yɔt'e. ³⁵ Ne njo'o n'da ra ja'i da hyoni 'be'a di un Ojɔ nɛ ngue'a di 'yɛmbi dɛn dupate Ojɔ a. ³⁶ Nguetho gátho bi 'yɛpɛ 'bɛ Ojɔ, nɛ gátho di 'yonse Ojɔ ɛ, nɛ gátho bi 'yɔt'ɛ gue di pɛpɛzɛhɛ ɛ. Jananguɛ'a nde'bu ga ɛspahɛ Ojɔ gátho yɛ pa mazɛi. Ne hɔnt'a gam bɛmhɛbɛ a ya.

12

Dam 'buhmbu ngue hont'a Oja gam bɛmhbu

¹ Ma zi cu ahɛ, ts'edi dí xi'ahɛ, nu'bu dí pɔhmbu rá mate Oja, pɛ nde'bu gátho ma ja'ihɛ dan umhbɛ bu 'bu Oja gue ga ɔrpaɛ rá 'befi. Nɛ gue'a majuɔni ná thandehɛ Oja a, nɛ gue'a ra 'bɔts'e in numanho Oja a. ² Nɛ hin gam bɛmhbu ga homhbɛ 'be'a gátho xɛn ho nangue yɛ pa i jabu ya, tengu i ɔt'ɛ 'bɛcuɛ ja ra ximhái. Pɛgue thocpa thoho ga páh man 'yomfɛnihɛ gam bɛmhbu ma'da'yo. Janangue'a thocpa thoho ga homhbɛ ga pɔhmbu nda'a rá páh Oja, ngue nda'a xɛn ho ga ɔthɛ, nɛ nda'a numanho Oja buya. ³ Bi 'dacá rá ts'edi Oja ga ɔrpa rá 'befi nangue rá mate. Janangue'a dí xi'ahɛ, ngue 'nɛ ahɛ gátho n'da ngu n'da ahɛ bin tat'ahɛ rá mate Oja nangue rá 'befi. Janangue'a hin gan 'yɛxhɛ, pɛgue gui pɔsehɛ nda'a ní 'befi bi zán'nahɛ n'da ngu n'da ahɛ, nangue rá m fát's'i Oja. ⁴ Tengu ní ja'i n'da, ngue an ts'anni xɛn ngu yá xɛqui. Nɛ hinga gátho 'dat'a ra 'befi ɔt'e, pɛ 'dahma 'dan'yo yá 'befi ɛ yɛ xɛqui. Ngutho dí ɔthɛ. ⁵ Nɛ madague'bu xɛn nguɛ, pɛ tengu'bu n'danja'itho ma ja'i dí comhbɛ ra Cristo. Nɛ tengu ní ja'i n'da, 'da nam fáxta n'da ngu n'da yɛ xɛqui, ngutho dí ɔthɛ ngue dí comhbɛ rá 'befi ra Cristo. ⁶ Bi 'dajɛ ra ts'edi Oja gue ga ɔthɛ rá 'befi 'dahma 'dan'yo, nangue rá mate zɛhɛ. Pɛ nde'bu ga ɔthɛ xɛn ho. O nu'bu n'da dim pɔngahyá da hyoni 'bɛpɛ dí ma xɛn ho a di bɛnba Oja, nangue rá m fát's'i. ⁷ O nu'bu n'da bin t'un ra 'befi dim fáxte 'be'a di 'be a n'da, pɛ di ja'ts'i xɛn ho, ngue da mbáx yá cu. O nu'bu n'da bin t'un ra 'befi din xánbate, din xánbate 'be'a nam bɔn'a rá m hman Oja. ⁸ O nu'bu n'da ra zote, pɛgue da xifi nda'a xɛn ho da 'yɔt'ɛ yá cu. O nu'bu n'da bin t'un ra 'befi di un rá mbɛti, pɛ hin da bɛni da hnumanhosɛ. O nu'bu yɛ ngurpi ngue di manda rá 'befi Oja, di ja'ts'i xɛn ho nangue ra ts'edi bin t'unni. O nu'bu n'da bin t'un ra 'befi da mbáx ɛ yɛ hyoya nɛ yɛn záman'ɛ, mpáh thoho da mbát's'i.

Gam bɛmhbu nda'a xɛn ho dá tenhdɛ Oja

⁹ Nɛ hingui yoho gam bɛmhbu 'bu ga huɛju n'da, pɛ majuɔni ga ɔthɛ ran huɛcate. Nɛ xingui ts'ɛ gam bɛmhbu ga ɔthɛ a hingui ho, pɛ dan ɛhyahɛ ga ɔthɛ a 'be'a gátho xɛn ho, nɛ nzɔi ga ɔthɛ a. ¹⁰ Dan huɛju n'da ngu n'daju nguetho dadín cuhɛ. Nɛ n'da ngu n'da man'da da bɛni da 'yɛspa rá mija'iu, xinda gue'bu da t'ɛspa zɛhɛ. ¹¹ Nɛ hin ga cuthɛ ran dɔnhyɛi ma mbuihɛ, pɛ dan ɛhya ga ɔrpaɛ rá 'befi ma Hmuhɛ. ¹² Dan johyahɛ nangue'a ran ho dí tɔmhbu, nɛ hin dan xɔmbuihɛ nangue yɛn ɛnbi. Nɛ thocpa thoho yɛ ora thoho dan yáɛn Oja. ¹³ Ga fáxhɛ yɛ 'yɛc'yɛi 'bu ja 'be'a di 'bedi. Nɛ mpáh thoho ga sáyabahɛ yɛ ja'i bu ja ma ngumhbɛ. ¹⁴ Pɛ ga áfu ran japi nangue ɛ to di ɛgahɛ, nɛ hin ga áfu ra 'yanthi. ¹⁵ Nɛ 'dat'a dan johyahɛ to'o di johya, o nu'bu 'bo'o tu rá mbui, 'da dán du ma mbuihɛ buya. ¹⁶ Nɛ gátho 'dat'a gam bɛmhbu. Nɛ hin da bɛn'a nda man'da xɛn ho xinda gue rá mija'iu, pɛ din amigohɛ ɛ yɛ ja'i hin'yɛ yá ts'edi. Nɛ hin gam bɛmhbu ngue jase man 'yomfɛnihɛ. ¹⁷ Nu'bu 'bo'o ɔrcahɛ ran ts'o, hin ga cospahɛ ran ts'o. Pɛ gam bɛmhbu nda'a xɛn ho ga ɔrpaɛ, ngue 'be'a gátho i hnumanho. Nɛ nubaya da nu gátho yɛ ja'i ngue xɛn ho ma mbuihɛ. ¹⁸ Nɛ dam 'bumanhohɛ ɛ gátho yɛ ja'i 'bu da zá. ¹⁹ Ma zi cu ahɛ, hin ga cos'hɛ ra pengui 'bu ja'a da t'ɔrcahɛ. Pɛ 'be ga tɔmhbu ts'ɛ di ɛnba Oja 'bu gue'a in nde di ɛnba ɛ. Nguetho nt'o't'i: "Ma 'befi zɛhɛgá ngue ga ɛnba n'da nɛ gan rán theui a bi 'yɔt'e," bi 'yɛn Oja. ²⁰ Janangue'a nu'bu tumanthuhu man suiɛ, ga 'uimhbɛ. Nɛ nu'bu tuthe, ga sithebahɛ. Nguetho nu'bu njabu dí ɔrpa man suiɛ, xɛn ɛ da bɛni ngue'a midí ɛgahɛ, nɛ xɔhma thoho da goh yá mbui

bɔya. ²¹ Hin ga cos'hɔ ran ts'o pe ga ɔrpaɔ ran ho, gue'a dá tɔfɔ a ran ts'o a bɔya.

13

Ga ɔthɔ yán t'ɛdi yɔ ts'ut'abi

¹ Gátho gahɔ ga ɛc'yɛihɔ ra ts'ut'abi ua ma háihɔ. Nguetho njo'o n'da ra ts'ut'abi ua ja ra hái ngue bi zán zɛhɛ yán t'ɛdi. Pɛ Ojɔ bi zánni ngue din ja yá ts'edi. ² Janangue'a nu to din sɔhmi ra ts'ut'abi, din sɔhmi a to bi zánba rá ts'edi a, nɛ i honse rán ɔse. ³ Nguetho nu'ɔ yɔ ts'ut'abi ua ma háihɔ, hin ga suhɔ 'bɔ dí ɔthɔ ran ho, hinda hɔnt'bɔ ga ɔthɔ ran ts'o ga suhɔ 'bɔ. Pɛ nu'bɔ dín nde hin ga suhɔ ra ts'ut'abi, pɛ ga ɔthɔ ran ho, nɛ da numanhojɔ bɔya. ⁴ Nguetho nu'ɔ yɔ ts'ut'abi, Ojɔ bi zánni da mbáxcɔhɔ. Pɛ nu'bɔ dí ɔthɔ ra ts'oqui, ga suhɔ 'bɔ, nguetho i ja rán t'ɛdi di ɔnba n'da. Nɛ Ojɔ bi un yán t'ɛdi di ɔnba ɔ to'o ɔt' ra ts'oqui. ⁵ Janangue'a i jatho ga ɛc'yɛihɔ yán t'ɛdi ɔ yɔ ts'ut'abi, n'dahma hin di ɔngahɔ. Nɛ gue'a di bɛngahɔ Ojɔ 'bɔ in zoc ma mbɔihɔ. ⁶ Nɛ janangue'a ga juthɔ 'bɛ'a gátho i ájɔ yɔ ts'ut'abi, n'dahma di thoqui da 'yɔt' yá 'bɛfi ngue bi zánba Ojɔ, nɛ i tɔh yán zábi ɔ. ⁷ Mpáhá thoho ga juthɔ xɔn ho to'o gá i ja yán t'ɛdi da 'yádi 'bɛ'a gá da 'yájɔ. Ga jut'a ma háihɔ, nɛ ga juthɔ yɔ puesto, nɛ mi'da yɔ cota i áh ra ts'ut'abi. Nɛ ga numansuhɔ yán t'ɛdi ɔ to'o gátho i ja yán t'ɛdi.

Ga ɔrpaɔ ran ho ma mijɔ'ihɔ

⁸ Nɛ ga juthɔ 'bɛ'a gátho dín dupatehɔ, nɛ hin te gam bɛmhɔ ngue dín dupatehɔ bɔya. Pɛ gam bɛmhɔ ngue dan huɛjɔ n'da ngu n'dajɔ. Nguetho nu to gátho ja yán huɛcate bi já'ts'i gátho yán t'ɛdi Ojɔ ɔ. ⁹ Nguetho gue'a bi man'ɔ yán t'ɛdi Ojɔ bi 'yɛna: “O gui 'yomt'ɛnihɔ, nɛ o gui hɔcpahɔ rá te ni mijɔ'ihɔ, nɛ o guím pɛhɔ, nɛ o guidí seyabahɔ 'bɛ'a pɛ'ts' ni mijɔ'ihɔ.” Nɛ nu 'bɛ'a gátho mi'da yán t'ɛdi i man yán t'ɛdi, nu'ɔ gátho n'dat'a i ma: “Gui huɛc ni mijɔ'ihɔ tengu bɔ gní huɛczɛhɛ ni já'ihɔ.” ¹⁰ Nu'a ɔt' ran huɛcate, hingui ɔrpa ran ts'o rá mijɔ'iu i a. Janangue'a di já'ts'ɔ yán t'ɛdi Ojɔ a ran huɛcate i ɔt'a n'da. ¹¹ Nɛ man'da ga humbi ga ɔthɔ na, nguetho dí pɔhmbɔ ya bin de, ya bi thoh yɔ pa. Damin 'yomɛnihɔ xɔn ho ya ngue daná háhmbɔ yɔ pa gan nuhɔ ra Hmu, xinda gue'a dá ɔthɔ 'bɔ ja má dá'mi dá ɛc'yɛihɔ. ¹² Ya bi thoh ra xui, ya maguerɔ da hyats'i. Mbáhá ga bɔnthɔ yán t'ɔt'e ra 'bɛxui, ga he man tháquihɔ, ngue dan sɔmzɛhɛhɔ janangue'a da dɔh ran nɛqui. ¹³ Mbáhá ga ɔthɔ a rán sáui ran nɛqui, hin dan itihɔ, nɛ hin dam muns'hɔ bɔ ja yán johya zɛhɛ yɔ já'i. Nɛ xín dan 'yomt'ɛnihɔ, xíng gue'a ma páhá zɛhɛhɔ ga ɔthɔ, xín ga ɔthɔ yɔ sɔi, xín ga ɔthɔ yán ts'ɛya. ¹⁴ Pɛ jatho gam bɛmhɔ ga hɔmhɔ rá ts'edi a ma Hmuɔhɔ ra Jesucristo, ngue ga ɔthɔ tengu bi 'yɔt'e, nɛ him ma gam bɛmhɔ ga ɔthɔ rá páhá ma ngɔc'yɛihɔ.

14

'Dahma 'dan'yo bɔ na ɛc'yɛihɔ

¹ Nu'bɔ 'bɔ a n'da ra 'yɛc'yɛi gue hin ɛ pɔdi xɔn ho, pɛ ga simanhoɔhɔ bɔ ja mam pɛtihɔ ɔ. Nɛ hin dan junthɔ nangue 'bɛ'a im bɛni ngue xɔn ho da 'yɔt'e. ² Nguetho 'dahma 'dan'yo im bɛnse 'bɛpɔ ní 'yɛc'yɛi Ojɔ. Nu'ɔ da im bɛni xɔn ho da zi gátho 'bɛ'a i ts'i. Pɛ nu mi'da im bɛni hingui ho 'bɔ da za 'da yɔ ngɔ. ³ Nɛ nu ra 'yɛc'yɛi gue i si nɛ i sa gátho 'bɛ'a i ja, pɛ hin da zan'a n'da to'o mbɛni hingui ts'i. Nɛ ximangutho a n'da to'o hingui si, pɛ hin da 'yɛmbi hingui ho ɔt'a i si gátho 'bɛ'a i ts'i. Nguetho Ojɔ da nan zintho. ⁴ Nu'i, to'o e, gue guí ɛmbi hingui ho ɔt' ni mi'yɛhɛhɔ. Nu rá hmuse n'da da mam 'bɔ xɔn ho 'bɛ'a

øt'a n'da rá 'yɛhɛ, o hin'na. Pɛ guehma da bømanho n'da ngu n'da ra 'yɛc'yɛi, nguetho i ja rá ts'edi ra Hmu di japi da bømanho. ⁵ Nɛ i 'bɛ i 'da yɛ 'yɛc'yɛi im bɛni din sáya 'da yɛ pa. Nɛ nu mi'da bɛya im bɛni xɛn ho 'bɛ hin din sáya 'da yɛ pa. Pɛgue n'da ngu n'da da bɛnɛ 'bɛ'a xɛn ho da 'yøzɛhɛ. ⁶ Nguetho nu to din sáya 'da yɛ pa, din sáya nangue da bɛn Ojɔ. Nɛ ngutho 'bɛ hinga gá i si yɛn ts'ihmɛ ɛ 'da, njabɛ øt'e nguetho im bɛn Ojɔ, nɛ i xifi jamadi Ojɔ nangue ɛ 'da i si. Ximangutho a to gátho i si, njabɛ i øt'e nguetho im bɛni Ojɔ bi un'na, nɛ di un ra jamadi Ojɔ. ⁷ Njo'o gahɛ gue gam bɛmhɛ dyú hmusehɛ. Pɛ yú mbɛtigahɛ a ma Hmuhɛ. Nɛ ngutho 'bɛ dí 'bɛhmbɛ nɛ ngutho 'bɛ dá tuhɛ. ⁸ Nguetho dán dásɛhɛ bɛ 'bɛ Ojɔ gátho yɛ pa dí 'bɛhmbɛ. Nɛ ngutho 'bɛ dá tuhɛ, dan dáhɛ bɛ 'bɛh ma Hmuhɛ nɛ guexta'a yú mbɛtigahɛ a. ⁹ Nɛ gue'a í du nɛ í ndants'a ra Cristo manø'n'a, ngue dim hmu nangue ɛ xɛn du nɛ'ɛ i 'bɛi. ¹⁰ Pɛ 'da ahɛ hanja gní numan'ɛ a ni cuhɛ ngue guí xihmbɛ hingui ho 'bɛ'a i si. Nɛ nu mi'da ahɛ guí pɛhmbɛ xɛn ho 'bɛ'a gátho i ts'í, pɛ hanja gní numan'ɛ 'da ni cuhɛ guí ɛmfɛ nte di muui 'bɛ hingui nde da zi 'da yɛn ts'ihmɛ. Nguetho gátho gahɛ dam 'báhmbɛ bɛ ja rá hmi ra zɛ'mi ngue'a ra Cristo. ¹¹ Nguetho nt'o't'í 'bɛ'a bi man Ojɔ gue 'bɛ mí 'yɛna: Guehma majuaɛni din ja a dí m ma, ngue gátho yɛ ja'í din dɔnyahmu bɛ dí 'bɛi, nɛ gátho din juɔn bɛ ja ma hmi ngue guecá drá Ojɔ, bi 'yɛn Ojɔ. ¹² Janangue'a dí pɛhmbɛ, gátho gahɛ ga dáfu ra gü'enda Ojɔ nangue man t'øt'e zɛhɛhɛ.

Hin ga jafɛ da dɔng bɛ ja ra ts'oqui n'da ma cuhɛ

¹³ Him ma numan'ɛhɛ n'da ngu n'dajɛ. Pɛ hønt'a gam bɛmhɛ hin ga jafɛ n'da ma cuhɛ di fet rá gua bɛ ja yɛ ts'oqui. ¹⁴ Dí pɛcá nangue ran 'yomfɛni bi 'dac ma Hmuhɛ ra Jesús, gue hin'yɛ 'bɛ'a da ts'í ngue hingui ho. Pɛ nu 'bɛ mbɛnɛ n'da hingui ho da ts'í, ra ts'oqui a 'bɛ da zi 'bɛ. ¹⁵ Pɛ nu 'bɛ 'da ni cuhɛ hingui numanho nin ts'ihmɛ zɛhɛhɛ, nde 'bɛ hin guí thoqui guí sihɛ, nguetho hin guí øpahɛ ran huɛcate 'bɛ guidí thoqui guí sihɛ. Pɛ o guí øthɛ nangue ran ts'ihmɛ dí 'ue ɛ 'da ni cuhɛ bi pøh ra Cristo 'bɛ mi du. ¹⁶ Pɛ guí 'yɛs'hɛ a ní jafɛ da ts'an'a guí pɛhmbɛ xɛn ho. ¹⁷ Nɛ hin gam bɛmhɛ nangue ran ts'ihmɛ ná øthɛ rá 'bɛfi Ojɔ. Pɛ nu rá 'bɛfi Ojɔ, ga øthɛ ran hocjɔ'í, nɛ 'dat'a gam bɛmhɛ, nɛ dan johyahɛ nangue rá Hogandɔhi Ojɔ dí 'bɛhmbɛ. Gue'a nam bøni gue rá 'bɛfi Ojɔ a. ¹⁸ Nɛ nu 'bɛ njabɛ i øt'a n'da, majuaɛni i øpa rá 'bɛfi ra Cristo a 'bɛ. Nɛ Ojɔ da numanho a, nɛ'ɛ yú mija'ihɛ da numanho a. ¹⁹ Mbähä dan ɛhyahɛ dan hocpa ma mbɛihɛ n'da ngu n'dajɛ, nɛ 'da däm fáxtahɛ din te ma mbɛihɛ n'da ngu n'dajɛ. ²⁰ Nɛ hin ga ts'onbahɛ rá 'bɛfi Ojɔ nangue man ts'ihmɛhɛ. Mfádi gue gátho xɛn ho da ts'í. Pɛ hingui ho 'bɛ dadí ɛnbahɛ rá mbɛi n'da ma cuhɛ nangue 'bɛ'a dí sihɛ. ²¹ Man'da xɛn ho 'bɛ ga ɛs'hɛ a na ɛnbahɛ yú mbɛi 'da ma cuhɛ nangue ra ngø dí sahɛ, o ra vino o 'bɛ'a gá ní dehe dí sihɛ. ²² Nu 'bɛ bi bɛn'nahɛ Ojɔ nɛ guí pɛhmbɛ gue xɛn ho 'bɛ'a guí sihɛ, xɛn ho a 'bɛ. Nɛ'a Ojɔ in numanho. Pɛ hin dá yáthɛ a. Nɛ di johya n'da 'bɛ xise rá mbɛi xɛn ho 'bɛ'a gátho i øt'e, nɛ hin te mbɛm bɛya. ²³ Pɛ nu 'bɛ n'da im bɛni hingui ho da ts'í 'bɛ'a gátho i ja, pɛ nu 'bɛ bi zi bɛya, ya ra ts'oqui a bi 'yøt' 'bɛ. Nguetho 'bɛxque bi bɛni bi mbɛsta'a rá pähä Ojɔ 'bɛ mi zi. Nɛ'ɛ 'bɛ'a gátho dí øthɛ, nu 'bɛ hin dí pɛhmbɛ majuaɛni rá pähä Ojɔ a, ra ts'oqui 'bɛ dí øthɛ a 'bɛ.

1 Pɛ nuju ʼbɛ dí pəhmbɛ xɛn ho ʼbeʼa da zǎ da ʼyotʼa nʼda, pɛ ndeʼbɛ manʼda gam bɛmhɛ ga fǎxhɛ ɛ hin ɛ pɔdi xɛn ho, xinda gueʼbɛ ga ɔthɛ ʼbeʼa gǎtho dí m bɛnsɛhɛ xɛn ho. 2 Pɛ nʼda ngu nʼdajɛ ga ɔthɛ ʼbeʼa i numanho ma mi ʼyɛʼcʼyɛihɛ gue ʼbeʼa dí n te yá mbɛihɛ. 3 Tengu ra Cristo, him bi ʼyotʼe ʼbeʼa di hose pɛ bi ʼyotʼe ʼbeʼa bi numanho Ojǎ. Janangueʼa bi ʼyɛmpʼa rá Ta: “Go dá tuxǎ yɛn tsʼante bi si i,” bi ʼyɛn a ra Cristo. 4 Nɛ ʼbeʼa gǎtho bi tʼoʼtʼ mayaʼbɛ bɛ ja rǎm hman Ojǎ, bi tʼoʼtʼi ngue da xǎngahɛ, nɛ di zɛrca ma mbɛihɛ, di jajɛ ga tɔmhɛ rǎm fǎtsʼi Ojǎ, hin dan xɔmbɛihɛ. 5 Ojǎ di jajɛ dan zǎmhɛ bɛ, nɛ di zɛrca ma mbɛihɛ. Nɛ dí ǎp rá mate di ja ahɛ ʼdaʼangu guim bɛmhɛ nʼda ngu nʼda ahɛ, nguetho ʼdarbɛ guí ʼbɛmhɛ ra Cristo Jesús. 6 Nɛ janangueʼa da zǎ nʼdatʼa guim bɛmhɛ ʼbɛ guí thǎndehɛ Ojǎ, ngue nu rá Ojǎ nɛ rá Ta ma Hmuhɛ ra Jesucristo.

Gǎ da sih ra hogamhman ɛ hing yɛ judío

7 Janangueʼa nʼda ngu nʼda ahɛ gan numanhohɛ, nɛ ɛ yɛ judío nɛ ɛ hing yɛ judío, tengu thoho ra Cristo ʼda nan zimanhogdahɛ nʼda ngu nʼdajɛ. Nɛ gueʼa ná ɛspahɛ Ojǎ a. 8 Nguetho bí ʼyɛh ra Cristo ngue din ʼyɛhɛ nangue yɛ judío. Nɛ bi jǎʼtsʼa mi man Ojǎ mayaʼbɛ ngue bi sih yám bombɔta yɛ judío ba ɛh ma yǎntehɛ. Janangueʼa bi fǎdi majuǎni bi man Ojǎ. 9 Pɛ nɛ ɛ hing yɛ judío nɛ ɛ yɛ judío bi jap ra Cristo ʼdarbɛ bi ʼyɛspa Ojǎ ɛ nangue rá mate. Tengu mǎn tʼoʼtʼi ʼbeʼa bi xih rá Ta ra Cristo:

Ga xi ɛ hing yɛ judío nangue ni mate,
nɛ ga xifi ɛmmɛ xɛn ho i, bi ʼyɛmb rá Ta a ra Cristo.

10 Nɛ manʼda bi man ra tʼohni:

Gan johyahɛ ya gyɛ jǎʼi gue hin gyɛ judío ahɛ, gan ʼyohɛ ɛ bi huand Ojǎ ngue yɛ judío.

11 Nɛ manʼda bi mam bɛ:

Dami ʼyɛspahɛ ra Hmu Ojǎ gyɛ jǎʼihɛ ngue ʼdahma ʼdanʼyo bɛ gnǎ yǎhɛ gǎtho ná ngɛni ra ximhǎi,
gǎtho guí numansuhɛ Ojǎ.

12 Nɛ bi ʼyɛn a ra pɔngahyǎ Isaías:

Dim ʼbɛ a nʼda rǎm bomʼbɛto ra Isaí gue nɛ ɛ hing yɛ judío da ʼyɛmbi rá Hmu, ngue da dɔʼbɛ rǎm fǎtsʼi a, bi ʼyɛna.

13 Nuʼa Ojǎ di jajɛ dí tɔmhɛ ran ho bi xijɛ. Janangueʼa dí ǎp Ojǎ da hyutʼa ni mbɛihɛ nangue guí ɛʼcʼyɛihɛ a. Nɛ xíngui tsʼɛ nte guim bɛmhɛ, pɛ thocpa thoho guí tɔmhɛ da mbǎx ahɛ rá Hogandǎhi Ojǎ nangue rá tsʼedi.

I man ra Pablo hanja bi ʼyoʼtʼ na ran zofo

14 Ma zi cu ahɛ, dí pǎcǎ gue xɛn ngu ni hogambɛihɛ, nɛ i ja nin ʼyomfɛnihɛ xɛn ho, nɛ guí pǎhmbɛ ʼda gđin xǎnba thohohɛ nʼda ngu nʼda ahɛ. 15 Pɛ guehma dá hutʼanzambɛi dá otʼahɛ na, ngue dadí bɛnʼnahɛ ʼbeʼa gǎ pǎhmbɛ. Nguetho gueʼa ran tʼɛđi bi ʼdacǎ Ojǎ nangue rá mate. 16 Nguetho rá mbɛfigǎ ra Cristo Jesús bɛ ʼbɛ ɛ hing yɛ judío, dí mǎngǎ ran ho maʼdaʼyo. Nɛ tenguʼbɛ drǎ mbǎjǎ dadí hocpa rá ʼbɔtsʼe Ojǎ, nuʼa nám bɔni dadí hocʼa ni mbɛihɛ ngue hing yɛ judío ahɛ nʼdahma da numanho ahɛ Ojǎ. Nɛ mahoqui ahɛ nangue rá Hogandǎhi Ojǎ guín ʼyohɛ. 17 Janangueʼa ɛmmɛ i hu ma mbɛigǎ nangue ʼbeʼa gǎtho bi ʼyɔrpa ɛ hing yɛ judío a ra Jesucristo, bi jaqui bi bɔmanho rá ʼbɛfi Ojǎ dá ɔtʼǎ bɛ i ʼbɛ ɛ. 18 Pɛ hingui sǎ gam mangǎ ʼbeʼa bi ʼyotʼa ra Cristo nangue ɛ miʼda yá mbɛfi. Pɛ hɔntʼa da zǎ gam mangǎ ʼbeʼa bi ʼyɔrpa dǎm pɛcǎ. Nɛ bi jap ɛ hing yɛ judío da dɛnʼna ra Cristo nangue ram hma dá xifi nɛ nangue yɛn tʼɔtʼe bi ʼyuti. 19 Nguetho bi ʼyotʼ yɛ hmɛpya, nɛ yɛn tʼɔtʼe mixte nangue

rá ts'edi rá Hogandāhi Ojā. Ne dá jā'ts'ä ma 'befi dá mangä ran ho ma'da'yo nanguē ma yāntehū ra Cristo. Dá dū'mi dá mangä bū Jerusalén, ne dá mangä gātho yū xēqui nán zant'i ra häi gue'bū go má sōm bū Ilirico, gātho dá mangä bū ram hma. ²⁰ Ne guehna dá nde ga øt'e, gue dá mba dá mamp'a ram hma guerpū him mi fārpa rá thuhu ra Cristo. Ngue hin dá nde dá mba bū ja yá 'befi ū mī'da bi mbēn'na ra Cristo. ²¹ Pē dá øt'ä tengu bi mam bū ja rá t'ohni, ngue i ɛna:

Nu'ū 'da gue njām'bū mi sifi pē nuya da bāh ya.

Ne nu'ū 'da njām'bū mi øde da zōni da bādi nanguē rá 'yu Ojā.

Im bēni da mba bū Roma a ra Pablo

²² Ne jananguē'a him 'bexque bi zä dá mba bū guí 'būhmbū. Nguetho guexta'a mi ja ma 'befi ua bí ja ra xēqui ua nán jongua. ²³ Pē nuya ya nte mi ja ua ma 'befi ya. Ne xān ngu yū nidi mín nde xcá mba bū guí 'būhmbū bū Roma. ²⁴ Ne mí ts'ūtho ya ga mbabū ga zengua ahū ne dam 'būhmbū bū 'da yū pa. Ne nu'bū dá thopū España, da zä dan hyūmhbū ts'ū bū ja ra 'yu ní mba bū. ²⁵ Pē 'be ga mba bū Jerusalén, ne ga dá bū a ra mbeti dí mbāx ū yū 'yēc'yēi bí 'būpū. ²⁶ Nguetho bi bēn ū yū cu bí 'būpū Macedonia nepū Acaya ngue da mbāx'i ts'ū yū hyoya 'yēc'yēi bí 'būpū Jerusalén, ngue ga hāx 'bū dá mba bū. ²⁷ Ne gue'a bi zānni da 'yōt'ū hing yū judío, nguetho in nde di co'ts'a ra mate bi t'ørpe. Nguetho bi gomhbū rán jāpi Ojā ū hing yū judío ū yū judío gue yá mi 'yēc'yēihū 'būpū Jerusalén. Jananguē'a nde da mbēnbi ts'ū ra mbeti ū. ²⁸ Ne nu'bū ya dá dā a 'be'a bi 'behni, ja ga mba bū Roma ga nu ahū bū, ne ga thocā bū España būya. ²⁹ Ne nu'bū dá sōngā bū guí 'būhmbū, dí pācā da 'yēnscahū rán jāpi xān ngu a ra Cristo nanguē dí pāhmbū rām hma. ³⁰ Ma zi cu ahū 'yōrcahū ts'ū ra mate ɛmmē guí 'yāfū rām fāts'i Ojā nanguēcā, nanguē 'dat'a ma Hmuhū ra Jesucristo ne nanguē rá Hogandāhi Ojā bi jajū dan huējū. ³¹ Dami xihmbū Ojā da yāngui nanguē ū hing yū 'yēc'yēi bū ra häi Judea, guet'a ra xēqui bū Jerusalén. Ne dami 'yāfū rá mate Ojā nanguē ū yū cu bí 'būpū Jerusalén, ngue da hyāmanho a ra mbeti ga hāx bū ga unni, ngue bi mbēn'ndū hing yū judío bū Macedonia nepū Acaya, ngue ū yá cu. ³² Ne nu'bū da nde Ojā dan johyagā 'bū dá mbagā bū, dan sāya ts'ū bū guí 'būhmbū. ³³ Ne nu Ojā nzāi i hurpa rá mbūi n'da, pē ne ahū da hyut'a ni mbūihū. Ne hōnt'a gam bēmhbū a ya.

16

Nu ra Pablo i penba ran zengua yá amigo

¹ Nuna man juhū ra Febe, mi ts'ūtho da mba bū guí 'būhmbū ya ne di zengua ahū na. Nuna, rá 'befi in fāxte ram peti bū Cencrea. ² Ne dami simanhohū na, nanguē rá thuhu ma Hmuhū, ngue nujū dyū 'yēc'yēihū gue'a man sāhū ga øthū. Ne dami fāxhū 'be'a gātho ní 'befi da 'yōt'a ra Febe, nguetho guesē bi mbāx ū xān ngu mī'da, necā bi mbāxqui. ³ Dami zengua guí ts'ū bū ra Priscila, ne ra Aquila rá ndø, ma mimbefihe nanguē rá 'befi ra Cristo Jesús. ⁴ Ne nugā 'bū mi t'ēna xtā thogā, ne ū mi t'ēna xtā tho ū 'bū mí yāngā 'bū n'dandī. Gue'a ná undā ra jamadi Ojā nanguē ū. Pē hinga hōngdā pē ne ū gātho yām peti yū 'yēc'yēi ngue hing yū judío, 'da xna undāhe ra jamadi Ojā nanguē ū. ⁵ Ne dami zengua guí ts'ū bū gātho dim peti bū rá nguse ra Aquila. Ne'a ma amigogā ra Epeneto dami zengua guí ts'ū bū a. Nu'a ra mbūdi 'yēc'yēi bū ja ra häi Acaya a. ⁶ Ne'a ra María, dami zengua guí ts'ū bū. Nu'a ɛmmē xān ngu ra 'befi bi 'yōt'e nanguē ahū. ⁷ Ne a ra Andrónico ne ra Junias ma mijudíohe, ne 'darbū dá sāhe ran ūnbi. Nu'ū

gätho yá 'bäihü ra Cristo i numanho ü, ne m'bet'o bi 'yëc'yëi ra Cristo ü xinda guecä. ⁸ Ne a ra Amplias dami zenguagui ts'ü bü. Dadí huëcä a nangue rá thuhu ra Hmu. ⁹ Ne dami zenguagui ts'ü bü ra Urbano, ma mimbëfi'be nangue ra Cristo, ne ra Estaquis ngue dadí huëqui. ¹⁰ Ne a ra Apeles dami zenguagui ts'ü bü. Nu'a ëmmë bi ts'ä rá t'ëc'yëi, ne bi bõmanho. Ne ü 'büpü ja rá ngu ra Aristóbulo dami zenguagui ts'ü bü. ¹¹ Ne a ra Herodiön ma mijudío'be, ne ü 'büpü ja rá ngu ra Narciso, gue nu yü 'yëc'yëi 'büpü, dami zenguagui ts'ü bü. ¹² Ne a ra Trifena ne ra Trifosa dim pëfi nangue ra Hmu, gätho dami zenguagui ts'ü bü. Ne a ra Pérsida mahuequi a, ne a xän ngu ra 'bëfi bi 'yõt'e nangue ra Hmu. ¹³ Ne dami zenguagui ts'ü a ra Rufo, an thahni da 'yörpa rá 'bëfi ra Hmu, ne a rá mbe tengu'bü ma mbegä a. ¹⁴ Ne a ra Asíncrito, ne ra Flegonte, ne ra Hermas, ne ra Patrobas, ne ra Hermes, ne ü yan 'yohü bí 'bühmbü ü, dami zenguagui ts'ü bü. ¹⁵ Ne a ra Filólogo, ne ra Julia, ne ra Nereo ne a rán ju a, ne'a ra Olimpas, ne'ü gätho mi'da yü 'yëc'yëi bí 'büpü. ¹⁶ Ne damin zenguahü n'da ngu n'da ahü nangue ran huëcate. Ne gätho yám pëti yü 'yëc'yëi ja ua i pen'nahü ran zengua.

N'da ran zofo rán zëgui bi man ra Pablo

¹⁷ Pë dí xi ahü ma zi cu ahü, damim fäschü nangue ü to'o in nde di hec'ahü gue di 'uec'ahü nangue a ra hogamhma gán xänbahü. Pë hin gui 'yürbahü ra güenda ü. ¹⁸ Ne nu'ü yü 'yü't'ate, hingui örpa rá 'bëfi ma Hmuhü ra Jesucristo ü. Ne i häte thoho nangue ëmmë xän ho 'bë'a mma ne i sixmanho ahü. Pë i härpa yü mbüi ü 'da hingui pädi dim fäse. Ne gue'ü yü 'bëfi zëhe i öt'ü. ¹⁹ Pë nu'ü mi'da gätho i pädi hin guí festahü rám hman Ojä. Janangue'a i hu ma mbaigä. Pë dadí hec'a thohohü ngue'a dín nde ahü gui pähmbü gätho 'bë'a xän ho, pë nu'a hingui ho hin dín nde ahü gui pähmbü a. ²⁰ Ne nu Ojä ngue'a nzaí di hoc ra süi, nu'a di ja ahü 'dahmantho gui 'yëthü bü häi ra züthu nangue ü to in nde di hec'ahü. Janangue'a gui comhbü rá mate ma Hmuhü ra Jesucristo. Ne hont'a gam bëmhbü a ya. ²¹ Nuna ra Timoteo i pen'nahü ran zengua, ma mimbëfi'be na. Nehna ra Licio nehna ra Jasón, nehna ra Sosípater, ma mijudíohe ya, gätho i pen'nahü ran zengua. ²² Nugä dí Terciögä rá 'yosöcuagä ra Pablo, dí o't'ä ra söcuä ja ua, dadí zengua ahü nangue ma Hmuhü. ²³ Nehna ra Gayo, i pen'nahü ran zengua, nuna di säyagui ua rá ngu drá Pablogä, ne ü gätho yü 'yëc'yëi di säyabi ua rá ngu. Nehna ra Erasto i ja rá 'bëfi i häx ra mbëti ua ja ra hnini, nehna man 'yohüü ra Cuarto, gätho i pen'nahü ran zengua. ²⁴ Dami comhbü rá mate ma Hmuhü ra Jesucristo gue gätho ahü.

Hont'a Ojä ga ëspahü gätho yü pa mazqi

²⁵ Zäi ga ëspahü Ojä, nu'a i ja rá ts'ëdi di zët'a ni t'ëc'yëihü 'bü guím bëmhbü ran ho ma'da'yo ngue 'bë'a bi 'yõt' ra Jesucristo, tengu dím mangä. Nguetho nuya i si ahü ram hma ngue maya'bü thoho him mí fädi. ²⁶ Pë nuya i pa mhman ya, ne i sifi gätho yü jä'i hönbü go hapü i 'büi gätho ra ximhäi. Ne nu'a ram hma i hman ya, guet'ü yüm hman ü yü pöngahyä Ojä maya'bü. Ne i hman ya nangue rán t'ëdi Ojä gue i 'büi mazqi, in ndepe gätho yü jä'i da 'yëc'yëi ra hogamhma. ²⁷ ëmmë xän ho rá 'yu Ojä bi 'daj, janangue'a ga ëspahü Ojä gätho yü pa mazqi nangue ga ëspahü ra Jesucristo. Ne hont'a dí xi ahü ya.

1 CORINTIOS

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra ɔɔhɯni Corinto

Ran zengua

¹ Ma zi cu aɯ guí 'bɯhmbɯ bɯ ra ɔɔhɯni Corinto, dí ot'ahɯ ra sɔcuɔ i jaua. Dí zengua aɯ gátho gyɯ 'yɛc'yɛihɯ Ojɔ. Nɛ nugá drá Pablogá, bi huangá Ojɔ, nɛ rá páhã zɛhɛ bi xiqui gam mangá rãm hman ra Jesucristo hɔnbɯ go hapɯ. Nɛ'a man 'yohuhɯ ra Sóstenes dí 'bɯ'be ua, di zengua aɯ. ² Nu'a ra Cristo Jesús bi 'uec'a ni mbũihɯ bɯ ja ra ts'oqui. Nɛ bi zon'nahɯ guí 'yɔrpahɯ rá 'bɛfi Ojɔ. Nɛ tengu'bɯ 'darpɯ guí 'bɯhmbɯ ɯ mi'da to'o gátho i thãnde ma Hmuhɯ ra Jesucristo, ngue n'dat'a ra Hmu dí comhbɯ ɯ. ³ Nɛ dí äpã Ojɔ ma Tahɯ nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo ngue di 'da aɯ yán jãpi, nɛ'a rán johya guí hyãmhɯ a.

Bi ðɯn yán jãpi Ojɔ nguetho i 'bɯhmbɯ ra Cristo

⁴ Bi 'da aɯ yán jãpi Ojɔ nguetho 'darpɯ guí 'bɯhmbɯ ra Cristo Jesús. Gue'a ná undá ra jamadi Ojɔ a ya. ⁵ Nɛ nte di 'bɛpɯ ja nim pɛtihɯ, nguetho 'darpɯ guí 'bɯhmbɯ ra Cristo. Pɛ gá i ja aɯ ran 'yomfɛni da zã guí pãhmbɯ xɯn ho a ya, nɛ da zã guim mamhbɯ xɯn ho rá 'bɛfi Ojɔ ya. ⁶ Nɛ gue'a rãm hman ra Cristo gá hyãmhɯ, gue'a gní bɔmanhohɯ a ya. ⁷ Janangue'a i juadi xɯn ho rá ts'edi bi 'da aɯ Ojɔ nangue rá 'bɛfi guí ɔthɯ gátho gní tɔmhɯ di 'yɛh mahɔn'a ma Hmuhɯ ra Jesucristo. ⁸ Nɛ di ja aɯ Ojɔ gan zãmhɯ bɯ gue'bɯ go rán zɛgui yɯ pa, janangue'a nte ma ts'oqui da ðɯn'nahɯ 'bɯ bá peng ma Hmuhɯ ra Jesucristo. ⁹ Nguetho di pãhmbɯ nzãi di ja'ts'a im man Ojɔ, nɛ guesɛ Ojɔ bi zoncahɯ dam 'bɯhmbɯ rá Ts'ant'ɯ ma Hmuhɯ ra Jesucristo.

Bin sɯh yɯ 'yɛc'yɛi

¹⁰ Dí äcã ra mate n'dat'a guim bɛmhɯ, nguetho guí tenhdɯ a ma Hmuhɯ ra Jesucristo. Nɛ 'yo guidín hejɯ, pɛ jatho n'datho guim bɛmhɯ nɛ n'dat'a guí 'yɔthɯ. ¹¹ Gue'a dí xi aɯ a, ma zi cu aɯ, nguetho bi xicã 'da yɯ cu ngue yá mɛnguhɯ ra Cloé, bi xiqui 'bɛ'a guí ɔthɯ. ¹² Nguetho guí ɛmhɯ 'da aɯ guí tengahɯ, nɛ ɛn'i 'da ten ra Apolo, nɛ ɛm mi'da ten ra Pedro, nɛ ɛm mi'da ngue ten'na ra Cristo. ¹³ Pɛ ha guim bɛmhɯ gá xɛmhɯ ra Cristo. O xigã ha dá tugã bɯ ja ra pont'i nangue aɯ. Uague guim bɛmhɯ ngue gán xixyãhɯ nangue ma thuhugã. ¹⁴ Pɛ jamadi Ojɔ ngue njo'o to dá xixyã aɯ, hɔnt'a ra Crispo nɛ ra Gayo. ¹⁵ N'damhma njon da zã da ma bin xixyã nangue ma thuhugã. ¹⁶ Nɛ hɔnt'ɯ gátho 'bɔpɯ rá ngu ra Estéfano dá xixyãbi. Pɛ hin dí m bɛngã 'bɯ 'bo'o xcamá xixyãbi mi'da, uague hɔnt'ɯ. ¹⁷ Nguetho hinga gue'a ra 'bɛfi bi xicã ra Cristo ga ɔt' ran xixyã, pɛ bi xiqui gam mangá ran ho ma'da'yo. Pɛ nu'bɯ dí m mangã a, pɛ hin dí yã tengu bɯ na yã yɯm bãmhyã, nguetho hɔnt'a dí honi da bãh yɯ ja'i ma ts'oquihɯ í du ra Cristo bɯ ja ra pont'i. Janangue'a din ja ra ts'edi ram hma di hocpa yá ts'oqui ɯ.

Gue'a ra Cristo ní 'dajɯ ran 'yomfɛni Ojɔ

¹⁸ Pɛ nu'a ram hma ngue ra Cristo bi du bɯ ja ra pont'i, ɛmbi nte ní mbatho ɯ ní mba bɯ ja ran ɯnbi mazãi. Pɛ nujɯ ná mbãhã bɯ ja ra temazãi, dí pãhmbɯ gue'a ram hma ní zinjɯ Ojɔ ngue bi du ra Cristo bɯ ja ra pont'i, bi hoga ma ts'oquihɯ. ¹⁹ Nɛ i ɛm bɯ rá t'ohni Ojɔ:

Ga uti ngue nte ní mbatho ɛ im ma jase yán 'yomfɛni,

ne ga haɕpa yá ts'edi zehɛ yɛ ja'i, ga em bɛ ma'ueni, bi 'yɛn Oja.

²⁰ Nguetho bi zán Oja hin te ní mbat ɛ to'o ɛna jase yán 'yomfɛni, ne'ɛ ɛmme bin xáse yám hmanse yɛ ja'i, ne'ɛ ɛna paɗi da daɗi yam hma. Nguetho hingui sá da yaɗa n'da ɛ nanguɛ yám hman ɛ. ²¹ Ne bi bɛnse Oja, bi zán bɛya ngue hin dí bɛ Oja n'da ɛ yán 'yomfɛnise. Pɛ bi zámni da yaɗa n to da hyaɗa rá m hma nanguɛ ra Cristo bi du, madague' bɛ t'ɛmbi nte ní mbatho. ²² Nguetho nu ma mijudíohe im bɛni gue'ɛ yɛn t'ɔt'e mixte da nu ' bɛn gue'a n'da ram hma ngue majuaɗi. Ne nu'ɛ 'da ni mɛnguhɛ ngue hing yɛ judío ahɛ nzá i honse n'da ram hma ngue i ɛmb zehɛ majuaɗi. ²³ Pɛ nu'a ram hma dí m mamhbɛ ngue bi du bɛ ja ra pont'i ra Cristo, njonguin numanhose a. Ne'ɛ yɛ judío i san tho 'bɛ i sifi, ne'ɛ hing yɛ judío i ɛmbi nte ní mbatho 'bɛ i sifi. ²⁴ Pɛ nuɛ ngue bi zoncahɛ Oja, madague' bɛ dɛn judío hɛ ogue hin dɛn judío hɛ, pɛ n'dat'a dí pa hmbɛ i ja rá ts'edi Oja dí hoga ma ts'oquihɛ nanguɛ'a ra Cristo bi du. Jananguɛ'a bi nequi ɛmme xɛn ndoho rán 'yomfɛni Oja. ²⁵ Ne nuna ra 'yu bi zán Oja, pɛ man'da di muui na, madague' bɛ t'ɛmbi hin te ní mbatho, xinda gue'ɛ yá 'yuse bi zán zehɛ yɛ ja'i. Ngue gue'a í t'ɛmbi hin'yɛ rá ts'edi Oja a, ngue bi du ra Cristo, pɛ man'da xɛn ngu bɛ ní nequi a, xinda gue'ɛ gátho yán t'ɔt'e zehɛ yɛ ja'i. ²⁶ Ma zi cu ahɛ ngue bi zoncahɛ Oja, gam bɛmhɛ hague dí n jahɛ bɛ na nuɛ ra ximhái, ngue xɛn nguɛ dɛn 'yámbɛihɛ, ne xɛn nguɛ hin'yɛ ma ts'edi hɛ, ne xɛn nguɛ ngue bin hyoya ma tahɛ. ²⁷ Pɛ bi huan Oja ɛ i t'ɛmbi yɛ 'yámbɛi, n'damhɛ da mbɛ'ts' yá sá ɛ i jase yán 'yomfɛni. Pɛ gue'a í huan Oja ɛ hin'yɛ yá ts'edi bɛ na nu ra ximhái, jananguɛ'a da mbɛ'ts' yá sá ɛ i jase yá ts'edi. ²⁸ Ne bi huan Oja ɛ nte dí muui bɛ na nu ra ximhái, ne'ɛ to'o i pa nts'ani, pɛ man'da in numanho Oja ɛ, ne gue'a dí 'berpa yá ts'edi ɛ to'o ɛna i ja se yán t'ɛdi. ²⁹ Jananguɛ'a njon dí jap Oja din 'yɛzehɛ. ³⁰ Ne bi jajɛ Oja 'darpɛ dám 'bɛmhɛ ra Cristo Jesús, ne gue'a ní 'dajɛ ran 'yomfɛni Oja a, ne nanguɛ'a ra Cristo ní zimanhojɛ Oja, ne gue'a í 'yɔrcahɛ Oja ngue yá t'ɛhni gahɛ a, ne gue'a ní yaɗɛ bɛ ja ran ts'o. ³¹ Nguetho i mam bɛ ja rá t'ohni Oja, hin'yɛ 'be'a man'da ran ho da zá da man'a n'da, hinda hɔnt'a ran ho bi 'yɔrpa Oja.

2

Hɔnt'a ram hma 'be'a í du ra Cristo i ja rá ts'edi

¹ Ma zi cu ahɛ, nu' bɛ má mbagá bɛ guí 'bɛmhɛ, ngue dá xi ahɛ rá m hman Oja majuaɗi, pɛ hin dá huan thohogá yam hma guɛpɛ da numanhogá ra ximhái, ne hin te dá ma nanguɛ man 'yomfɛnise. ² Ne nu' bɛ má bɛni ga mba bɛ guí 'bɛmhɛ, pɛ dá bɛni hɔnt'a ga xi ahɛ 'be'a in unba ra Jesucristo 'bɛ mí du bɛ ja ra pont'i. ³ Ne nu' bɛ má m 'bɛmhɛ bɛ, dá ɔt'á hin'yɛ ma ts'edi, nguetho dá su Oja hin da numanho 'bɛ xcá uɛspa mam hmanse, ne dá fet'i. ⁴ Ne nu' bɛ mán yaɗɛ bɛ ngue dá xi ahɛ ram hma, hinga gue'a mam hmanse ngue mahotho bi pát'a ni mbɛihɛ, pɛ hɔnt'a rá ts'edi rá Hogandɛhi Oja bi zá bi hoc a ni mbɛihɛ. ⁵ Jananguɛ'a hinga gue'ɛ yán 'yomfɛni 'da yɛn 'yohɛ bi ja ahɛ gá 'yɛc'yɛihɛ Oja, pɛ hɔnt'a rá ts'edi zehɛ Oja bi ja ahɛ gá 'yɛc'yɛihɛ.

Rá Hogandɛhi di japi dí fq Oja

⁶ Pɛ nu'a ram hma dí m mamhbɛ nanguɛ ra Cristo, go i pa ɛ xɛn ho yá t'ɛc'yɛi, ngue ran 'yomfɛni majuaɗi a. Ne hinga gue'a rán 'yomfɛni ra ximhái bi bɛ ɛ xɛn ho yá t'ɛc'yɛi, xinga gue'ɛ yám hmanse ɛ yá ngurpi ra ximhái, ne nu'ɛ mí ts'atho di 'beh yá ts'edi. ⁷ Pɛ nu ran 'yomfɛni dí m mamhbɛ him má m faɗi,

pegue urcahu Oja ya, nanguie ra Cristo mi sänni da yanjü 'bū him mani 'yot' ra ximhäi, ne da zixcahu bū mahęts'i ní comhbū rán ho büya. ⁸ Pē xinga n'da u i ęna jase yú ts'edi ua ja ra ximhäi ngue i ęarpa rán 'yomfęni Oja. Nu'bū xtám ba'ü 'da, hin xtí cuarpū ja ra pont'i a ra Hmu mixte. ⁹ Pē tengu mán t'o'ti bū ja rá t'ohni Oja:

Hin da zä dá bąse n'da a ran ho bi zän Oja da 'yörpa u to'o hont'a Oja im bęni, ne njām'bū da zä da 'yöse n'da, ne njām'bū da zä da nuse n'da, bi 'yęn rá t'ohni Oja.

¹⁰ Pē nuju dí ęahmbū a, nguetho bi xijū rá Hogandąhi Oja. Ne nu rá Hogandąhi Oja di ąts'i xun ho bū ja rán 'yomfęni Oja, ne gue'a i xijū a büya. ¹¹ Tengu yū ją'i hin jon da zä da bąrpa rá mbui rá miją'iu, pę hinda hont'a rá mbui zęhe n'da i ęadı. Ne in jabū Oja, njon da bąrpi 'be'a mbęni, pę hinda hont'a rá Hogandąhi zęhe i ęadı. Ne di bęngahū a. ¹² Nguetho bi 'dajū rá Hogandąhi Oja, ne hinga gue'a rán 'yomfęni ra ximhäi, ngue in nde di bęngahū rán 'yomfęni Oja, ne gątho yá hogant'unni bi 'dajū nanguie rá mate xun ndoho. ¹³ Pē nu'bū dím mamhbū rán 'yomfęni Oja, pę hin dí uąsrahū yūm hma nanguie man 'yomfęni sehū, pę hont'ü yūm hma bi xāngahū rá Hogandąhi Oja, ne da zä dí xihmbū xun ho u to'o bin t'un rá Hogandąhi Oja. ¹⁴ Pē nu'a hingui 'būhmi rá Hogandąhi Oja, hingui sá da hyāni 'be'a gątho i xāngahū rá Hogandąhi Oja, ne ęmbi rām hma n'da ra 'yūmbui. Ne njām'bū sá da bądi, hinda hont'bū dim 'būhmi rá Hogandąhi Oja. ¹⁵ Pē nu'a ra ją'i ngue 'būhmi rá Hogandąhi Oja da zä da bądi 'be'a nam bōn'a 'be'a gā i ja, ngue nda'a da numanho ne nda'a hin da numanho. Pē nu'a hing ra 'yęc'yęi hin da zä da bąrpa yún 'yomfęni u yū 'yęc'yęi. ¹⁶ Njon da 'yęnse da bąrpa rán 'yomfęni Oja ra Hmu, njo'o da xifi xun ho 'be'a da 'yot' Oja. Pē nuju dí comhbū a rán 'yomfęni a ra Cristo.

3

I comhbū Oja rá 'befi u yú mbęfi

¹ Ma zi cu ahū, nu'bū mām 'būhmbū bū him bi zä dá xi ahū u xun hęi tengu i si u in 'youi xun ho rá Hogandąhi Oja. Pę dá xi ahū tengu'bū gmí 'yothohū ua ja ra ximhäi, uague tengu'bū ja gním 'būhmbū nanguie ra Cristo. ² Pē dá xi ahū a hingui hęi tengu'bū ra xi'ba thoho dá 'da ahū, nguetho tengu'bū hin ní zä gui sihū xun ho ra hme. Ne ngutho ya, guexta'a hont'a ra xi'ba da zä gdín sihmehū. ³ Nguetho hin guín zac ni mbūihū. Ne guín nde gam mixte zęhehū, jananjabū gadín sūhmbū. Pę ha hin guí ęthū tengu'bū gyū ją'i thohohū ua ja ra ximhäi. ⁴ Nguetho guím mamhbū to'o guí tenhdū, ne 'da'ahū guí ęmhbū guí tengahū, ne mi'da ęna ten ra Apolo. Pę gue'a gní 'yothū tengu'bū gyú ją'i thohohū. ⁵ 'Be'a dadí mu'be a ra Apolo. Ha hin guí ęahmbū ngue yú mbęfi thoho gā'be Oja, ngue dá fāxa'be gá 'yęc'yęihū ra Hmu, nanguie ra 'befi bin 'dac'be n'da ngu n'da gā'be. ⁶ Nugā dá tuh ra hmudā bū, ne nu'a ra Apolo bi uąpi, pę nu'a Oja bi japi bin te ne bi bōx u yū hmudā. ⁷ Jananguie'a hin'yū rá ts'edi a bi duh ra hmudā, xinga gue'a bi uąpi, pę hont'a Oja i ja rá ts'edi ngue bi japi bin te yū hmudā a. ⁸ Ne nugā dí comhma'befi'be a ra Apolo, ne nugā dá tuhu, ne nu'a ra Apolo bi uąpi. Ne di 'dac'be Oja 'be'a in nde di 'dac'be nanguie ra 'befi dá ęt'be n'da ngu n'da gā'be. ⁹ Ne se Oja dí comhbe rá 'befi. Ne nu'ahū tengu'bū yú huąhi ahū Oja ngue bi thuhu.

Ne nu'ahū tengu'bū n'da ra ngu ngue i hō a Oja. ¹⁰ Ne nugā tengu'bū n'da drá ngurpągado nanguie rá mate zęhe Oja, ngue dá fā'mi xun ho yú guangujado a ra ngu. Ne nu man'da pę di thoqui dim ęępū ja a ra ngu. Pę n'da ngu n'da ra

mbefi 'b_u dim pɛpɛ ja a ra ngu, pɛ i jatho dim pɛfi x_un ho. ¹¹ Nɛ njon da zä di pärpa a rá guangujãdo ra ngu, nɛ hɔnt'a ra Jesucristo ngue rá guangu n'da rá ngu Ojã. ¹² Pɛ nu'u to'o di thoc'a ra ngu, sä da huahni x_un ho 'be'a da japi. X_un ho 'b_u xɔtho y_u do dí fɔt'a ra ngu, nɛ nu rá 'bet'e, xɔtho y_u t'ɛgui u. Pɛ 'bo'o im bɛni dí fɔt' y_u za, o gue y_u 'yox'yo, nɛ 'bo'o im bɛni dí mbet' y_u paxi. ¹³ Nɛ nu yú 'befi n'da ngu n'da y_u 'yɛc'yɛi da hnu hangu nangu di muui 'b_u bi zɔn ra pa din ja ran juãbi. Nguetho da zɔn ra pa da ts'ã nangu ra sibi, nɛ da fãh pɛya gue'b_u x_un ho bi 'yɔt rá 'befi n'da ngu n'da y_u 'yɛc'yɛi. ¹⁴ Nɛ nu'b_u n'da ra mbefi bi hyät' ra sibi a rá ngu bi hyøe, da dãh rán zãbi bɛya. ¹⁵ Pɛ nu'b_u bin zø a ra ngu bi hyøe, nɛ nte da dãh rán zãbi bɛya nangué rá 'befi bi 'yɔt'e. Nɛ maguer_u hin xtãm bongui, tengu u 'da bi 'da 'b_u min zø yú ngu. ¹⁶ Pɛ ha hin gui pãhmb_u ngue gue ah_u yú ngu ah_u Ojã, nɛ nu rá Hogandãhi Ojã i 'b_u mbo ni mbãih_u. ¹⁷ Nɛ nu'a to'o da 'yɛna di ts'onba rá ngu Ojã, ɛmmɛ x_un ngu y_un ɛnbi da 'yɔrpa Ojã. Nguetho nu rá ngu Ojã x_un ndãxqui a, nɛ guesɛ ah_u rá ngu ah_u Ojã. ¹⁸ Nɛ hin da zä gui thoqui gan hyãzɛhɛh_u ngue guim bɛmh_u jase nin 'yomfɛnih_u. Pɛ jatho gam pumbɛnih_u a guim bɛnsɛh_u, janangu'e da zä gui tĩmh_u a njuãtho ran 'yomfɛni x_un ho. ¹⁹ Pɛ nu rán 'yomfɛni ra ximhãi nte di muui b_u na nu Ojã. Nɛ gue'a mán t'o't'i b_u rãm hman a, ngue nu'a nín 'yomfɛnise n'da 'b_u i ɛna dim mixte, pɛ di jap Ojã dim 'besɛ b_u n'da bɛya. ²⁰ Nɛ man'da bi man ran hma, ngue nu'a to'o ɛna jase yán 'yomfɛni, pɛ go i pã a ra Hmu ngue nte di muui u yán 'yomfɛni. ²¹ Janangu'e a hin guim bɛmh_u man'da di muui n'da ra ja'i. Pɛ Ojã bi 'da ah_u gãtho ni ngurpih_u ngue da mbãx ah_u. Nɛ gãtho u i jaua ja ra ximhãi nɛ'u 'be'a gã i 'b_ui, nɛ bi zãn Ojã di zɛ ah_u u. ²² Nɛcã ngue drã Pablogã dí fãx ah_u, nɛ ra Apolo, nɛ ra Pedro. Pɛ nɛ'a 'be'a gãtho dín nuh_u ua ja ra ximhãi i fãxcãh_u ga pãhmb_u Ojã, nɛ ra te i fãxcãh_u, nɛ ran dãte, nɛ ra pa i jab_u ya, nɛ ra pa ba ɛhɛ. Nɛ janangu'e gãtho ni mbɛtih_u u. ²³ Nguetho yú mbɛti ah_u ra Cristo nɛ nu ra Cristo rá mbɛti Ojã a.

4

Yú 'befi i øt' yú 'bãih_u ra Cristo

¹ Pɛ nugã nɛ ra Apolo, nɛ jatho guim bɛmh_u ngue yú 'yɛhɛ gã'be ra Cristo, bin 'dac'be ra 'befi ngue ga xi a'be rãm hman Ojã him mãm fãdi. ² Pɛ damim bɛmh_u, n'da ra 'yɛhɛ thofo 'b_u bin t'un ra 'befi, i jats'edi tho di ja'ts'a sifi. ³ Pɛ hin dí ɛrpã a ra güenda a guim bɛmh_u, ximangutho u mi'da y_u ja'i ɛngui hin dí ja'ts'i. Nɛ xinga guecã i sä ga pãse 'b_u di ja'ts'i uague hin'na. ⁴ Pɛ nu ma mbũigã díim bɛni hin dá soh ma 'befi. Pɛ madague'b_u ngub_u díim bɛnsɛ, pɛ jatho ga tøm'gi gue'b_u go da nuse Ojã 'be'a dá øt'ã. ⁵ Pɛ hin go m'bet'o gui 'yɛmfã hingui ho bi 'yɔt'a n'da. Pɛ 'be gui tømhb_u ba ɛh ra Hmu, nɛ gãtho di nɛqui bɛya 'be'a mim bɛmh_u mbo ma mbãih_u n'da ngu n'daj_u. Nɛ di un Ojã bɛya 'be'a rán säui a bi 'yɔt'a n'da ngu n'da ra 'yɛc'yɛi. ⁶ Nu ram hma dí xi ah_u, ma zi cu ah_u, nanguécã'be ra Apolo, pɛ n'da ran zofo ngue hin da donts'i 'be'a gui 'yøth_u. Nɛ him man guim bɛmh_u i ja rá ts'edi n'da ra xãnbate, nɛ xín guim bɛmh_u n'datho x_un ho xinda gue'u mi'da. Janangu'e a hin gui thoqui gan 'yɛxh_u. ⁷ Pɛ to'o bi ja ah_u ngue x_un ho ah_u xinda gue'u mi'da. Gãtho 'be'a i ja ah_u bi 'da ah_u Ojã. Nɛ nu'b_u guí pãhmb_u bin 'da'adah_u 'be'a gã i ja ah_u, pɛ hanja gnãn 'yɛzɛhɛh_u, tengu'b_u gã tĩnsɛh_u a ran ho i ja ah_u. ⁸ Pɛ guí øth_u tengu'b_u gãm hmuseh_u, ngue hin te guidí 'bɛmh_u, nɛ tengu'b_u ya bin 'da a ni ts'edih_u ngue guidí mandah_u gãtho mi'da. Pɛ nuya tengu'b_u ya gá sogãhe.

Pe hyōcta hmaha 'bū xquí sōni ngue xtín ja ni ts'edihe, nguetho necāhe n'dat'a xtín 'dac ma ts'edihe 'bū. ⁹Pe nugāhe ngue ma 'bāihe ra Cristo, díim bēmhbe Ojā bi 'yōrcāhe ngue i hnuhāigāhe xinda gue gātho mi'da. Ne tengu'bū dyá ofādihe i pē'ts'i da thoje. Ne i pa ma unguigāhe 'bū i thengahe ra ximhāi. Ne'u yám 'behni Ojā mahēts'i di hyonya thoho nanguē 'be'a dí sāhe. ¹⁰Ne nuje t'ēnje dyá 'yāmbāihe, nguetho dí tenhde ra Cristo. Pe nu'ahū ēmmē guí homhbū da t'ēn ahū i ja nin 'yomfēnihe nguetho guí ēna guí tenhdū ra Cristo. Pe nugāhe hin'yū ma ts'edihe bū na hnuje, pē nu bū na hnu ahū tengu'bū ēmmē i ja ni ts'edihe. Ne ēmmē i pa nt'ē'ts'i ahū, pē nugāhe i pa nts'ani gāhe. ¹¹Ne gātho yū pa xū thogui, ne gātho yū pa i jabū ya, ēmmē dí sāhe ra thuhu, ne ra tuthe, ne dyá 'yāhehe, ne pa m'be'migāhe, ne hin hapū pōni i ja ma ngumhbe. ¹²Ne ēmmē dí yāmhbe ngue dadím pēsehe nanguē ma 'yēhe. Ne ēmmē i ts'anje, pē man'da dí āfe rán jāpi Ojā nanguē u i sante. Ne ēmmē pa ma ungui gāhe, pē mpāhā thoho dí hāthe 'be'a i t'ōrcahe. ¹³Ne di c'āman'ūje, pē man'da díin zomanhohe. Ne nguetho yū pa jabū ya, i t'ōrcahe tengu'bū dyá ngohāihe ra ximhāi ngue hin'yū 'be'a dadí muje. ¹⁴Pe hin díin nde ahū guí pē'ts' ni sāhū nanguēhna dí xi ahū. Pe dadí 'da ahū n'da ran zofō, nguetho tengu'bū ma t'ūhni ahū ēmmē dadí huē'ahū. ¹⁵Pe madague'bū xquín nuhū 'det'a mahūāhi ni ngārpīhū i xān'nahū nanguē ra Cristo, pē hōnt'a n'datho ni tahū i 'būi, ngue guēcā, nguetho rá mbūdi thoho dá xi ahū nanguē ra Cristo, jananjabū gá 'yēc'yēihū būya. ¹⁶Janangue'a dí ā'ahū ra mate ngue guí 'yōthū tengu dí ōt'ā. ¹⁷Ne gue'a dá pēhdā bū ra Timoteo, ngue di ze ahū. Ne nu'a tengu'bū majuāni ma ts'unt'ū ngue ēmmē dadí huēqui, ne di jā'ts'i xūn ho, nguetho ēc'yēi xūn ho a ra Hmu. Ne di bēn'nahū ngue 'be'a dí ōt'ā ngue dí tēnni xūn ho ra Cristo Jesús. Ne nguetho díim mangā bū hapū gātho i ja yám pēti yū 'yēc'yēi. ¹⁸Nu bū guí 'būhmbū, i 'būpū 'da im bēni jāse yá ts'ēdi, im bēni ngue hin ga mba bū. ¹⁹Pe mi ts'ūtho ga mba bū gan nu'ahū 'bū da nde Ojā. Ne ga pādi to'o gātho i ēna i jāse yá ts'ēdi. Ne hinga hōnt'ū yám hma ga ōts'e, pē gan nu 'bū majuāni i ja yá ts'ēdi nanguē Ojā. ²⁰Nguetho nu'bū majuāni di manda Ojā bū ja rá mbūi n'da, hinga hōntho da bādi díin yā xūn ho, pē díin ja ra ts'ēdi njuāntho. ²¹Ha guín ndehū ga fēmhyā ahū 'bū dá mbagā bū, uague guín nde ga huē'ahū 'bū dá sōngā bū.

5

Da thōn'a thi n'da ra 'yēc'yēi bi 'yōt'e tengu'bū ran 'yomt'ēni

¹Ne dí ōcā bin thātui rá hōmbe n'da ra cu. Pe n'da ran thāti gá 'yōthū ēmmē xūn ts'otho, tengu'bū ran 'yomt'ēni. Ne njo'o to'o numanho tengu a, xinga gue'u yū jā'i hingui ēc'yēi Ojā. ²Ne sā ēmmē guídín 'yēxhū guí ēmhbū nte guídí 'behmbū. Pe xingui ts'ū tu ni mbūihū nanguē 'be'a bi 'yōt'a. Hanja ngue hin guí hōmhbū thi a. ³Pe madague'bū njo'ogā bū guí 'būhmbū, pē tengu'bū 'darpū dí 'būhmbū, ngue dá sāndā a ran unbi da nu a bi 'yōt' ra ts'oqui, tengu tho 'bū ya dí 'būcā bū. ⁴Pe i jatho gātho gam pētihū nanguē rá thuhu ma Hmuhū ra Jesucristo. Ne tengu thoho 'bū necā dí 'būcā bū, janangue'a dá 'da ahū ran t'ēdi i ja ua. Pe gan 'yohū rán t'ēdi ma Hmuhū ra Jesús. ⁵Ne nu'a ran 'yohū, dami hyōmhbū thi da bēnt'a ra zīthu, di unba rá ngōc'yēi, n'damhma da 'yāp rá punbi Ojā nanguē rá ts'oqui. Ne da zā da yān Ojā nanguē rá mbūi 'bū bi zōn ra pa bá peng ra Hmu būya. ⁶Pe hingui sā gan 'yēxhū. Ha hin guí pāhmbū n'da ram hma, ngue ts'ūtho ra íxi pē i sinni gātho ra jūni. ⁷Dami hyōmhbū thi a ra nyō'ixi ngue ran ts'o guí 'būhmbū di ts'on'na nim pētihū. Janangue'a

xtán ho ahú, tengu ra thuhme an t'ót'e nangué ra júni ma'da'yo ngue nte ma íxi da mbé, i ts'i 'bú ndáqaxjua. Né i jatho dan hojú, gue'a bi nde a ra Cristo 'bú mim 'bóts'e zehé bi hoga ma ts'oquihú. Né gue'a ra hmépya mi u ú yú já'i 'bú ndáqaxjua mi pòxa n'da ra t'udé'yo. ⁸ Janangue'a thocpa thoho hònt'a xún ho ga óthú, né hònt'a ra 'yú majuáni ga ténhdú. Né gue'a ra thuhmé a ngue hin'yú ra íxi. Pé hin ga óthú tengu ra nyo'íxi, ngue 'bé'a gátho dín numanhose nangué man 'yomfénisehú, né 'bé'a gátho mi'da xún ts'o. ⁹ Pé nu ra sòcuá dá pè'n'nahú mam'bet'o, né hin gá pàhmbú 'bé'a dín nde xcá xi ahú, ngue dá xi ahú hin gan 'yohú n'da ra 'yomt'èni. ¹⁰ Pé hin dí èn ahú him man zohmbú ú hinga ná pàdi, madague'bú yú 'yomt'èni, né yú ziyate, né yú bè, né'ú thànde yú hyàte ojà. Nguetho nu'bú gui sothohú ú, né gui 'uehmbú ua ja ra ximhá'i 'bú. Pé hinga gue'a dá xi ahú a. ¹¹ Pé nu'a mi nde xcá xi ahú, ngue hin gui 'yémfú ni cuhú ú da, né xín gui comhbú rá 'béfi Ojà n'da 'bú émbi ra cu 'bú guexta'a ran 'yomt'èni ót'e o gue'bú bin thátui a him mi sá xtín thátui, o ran ts'iyate, o i thànde yú hyàte ojà, o né'ú yú úcuate, o gue ra íti, o gue ra bè. Pé o guín 'yohú ú tengu ú, xínga 'darpú gan sihmehú ú. ¹²⁻¹³ Nguetho ni 'béfihú guí juánbahú ni mi'yé'c'yéihú 'búpú ja nim pètihú. Janangue'a gui hyómhbú thi a bi 'yót' ra ts'oqui bú guí 'búhmbú. Pé nu'ú hinga ná é'c'yéi, hingui sá ga juánbahú ú, hònt'a Ojà di juánba ú.

6

Sá dín hocpa zehé yú 'yé'c'yéi

¹ Hanja gnín yáp zehéhú bú 'búh ra zé'mi, nu'a hing ra 'yé'c'yéi. Hanja hinga gue'ú ni mi'yé'c'yéihú guí xihmbú di hoc'ahú. ² Ha hin guí pàhmbú ngue ga juánbahú ra ximhá'i 'bú rán zegui yú pa, nguetho yú t'úhni gahú Ojà. Hague má guet'ú yan súi dí óthú hin ga hojú, nguetho man'da hingui héi dan hocpahú. ³ Né asta gue'ú yém 'béhni Ojà mahéts'i ga juánbahú. Ha má guet'ú yan junt'i dí ózehéhú yú pa i jabú ya ngue hin da zá ga hojú. ⁴ Janangue'a nu'bú n'da ran junt'i, pé hin ga xihmbú n'da ra zé'mi, nguetho hin dí comh ma 'béfihú a. ⁵ Gue'a dí xi ahú a, janangue'a jatho gui pé'ts' ni sáhu 'bé'a guí óthú. Ha njo'o n'da ahú i ja ts'ú ran 'yomfèni ngue'a di hoc'ahú nangué ran súi guí óthú. ⁶ Ha i jatho da zix rá cu bú 'búh ra zé'mi n'da ra 'yé'c'yéi, né hing ra 'yé'c'yéi a ra zé'mi. ⁷ Né nu'a gní 'yóthú yan junt'i, né gue'a gním 'béhmbú a. Hanja hin gní hyáthú a ran ts'o i t'ót ahú, né hin guídí jafú da fè ahú 'bé'a guí peshú. ⁸ Hin guí háthú, nguetho guesé ahú guí órpahú ran ts'o ni cuhú, né gui péfú 'bé'a i pé'ts'. ⁹ Pé ha hin guí pàhmbú ngue hin da zá da yúrpú di manda Ojà n'da ra ts'om'bái. Né o sá guim bémhú da zin Ojà ú yú 'yomt'èni, o gue'ú i thànde yú hyàte ojà, o gue'ú in nutonto yú xisu yú mim 'yohúhú, o gue'ú di 'yasába yú mim 'yohúhú tengu'bú ra xisu. ¹⁰ Né hin da yúrpú di manda Ojà ú yú bè, o yú ziyate, o yú íti, o yú úcuate, o yú nexmate. ¹¹ In jabú gá 'yóthú 'da ahú, pé bi mba m'be't'e ni ts'oquihú, né guesé Ojà bi 'yót'e yú t'úhni ahú. Né bi hoc'ahú nangué a guí é'c'yéihú ra Hmu Jesús, né nangué a guí 'búhmbú rá Hogandáhi ma Ojàhú.

Rá mbeti Ojà ma já'ihú

¹² Majuáni a ram hma ngue i ja man t'édihú ga óthú 'bé'a gátho dín ndehú. Pé m'batho a da bómango ga óthú. Majuáni ngue i ja man t'édihú ga óthú 'bé'a gátho dín ndehú. Pé hin gan nde ga óthú a da dácpa ma mbúihú. ¹³ Né majuáni a ram hma nangué ran ts'ihmé, ngue nu'bú in ndehmé ma fohohú, dan sihmehú. Pé hin'yú 'bé'a man'da nts'ánni nangué ma fohohú, né da zón ra

pa ngue da man Ojã him man dan sihmeḥu. Pɛ nu'bu in nde ran 'yomt'ɛni ma ja'ihḥ, hingui sã ga ɔthḥ a, nguetho nu ma ja'ihḥ bi zãn Ojã dim 'bupḥ ra Hmu. ¹⁴ Nɛ da xox Ojã ma ja'ihḥ nangue rá ts'ɛdi, tengu thoho a ra Cristo bi xox 'bu mi du. ¹⁵ Ha hin guí pãhmbḥ ngue nu ma ja'ihḥ, gue'a rá ja'i ra Cristo a. Ha da zã ga hajḥ n'da xequi rá ja'i ra Cristo, ngue ga ɔt' ran 'yomt'ɛni, tengu'bu n'danja'i tho ga ɔt'be n'da ra xisu ra 'yomt'ɛni. Pɛ hingui sã ga ɔthḥ tengu a. ¹⁶ Pɛ gue'a i ɔt' ra 'yomt'ɛni bu na nu Ojã, tengu bi mam bu ja rá t'ohni, ngue nu'ḥ mi yonja'i, pɛgue bi 'yɔt'e tengu'bu n'danja'i tho bi gohi. ¹⁷ Pɛ nu'a ra ja'i 'bu in 'youi ra Cristo, tengu'bu n'danja'i tho da 'yɔt'ui. ¹⁸ Janangue'a da zã guí 'dahmbḥ buya nangue'a ran 'yomt'ɛni. Nguetho nu mi'da yḥ ts'oqui di ts'onba bu maxɔts'e rá ngu Ojã, pɛ nu ran 'yomt'ɛni di ts'onba bu mbo rá ngu Ojã. ¹⁹ Ha hin guí pãhmbḥ ngue nu ni ja'ihḥ rá ngue rá Hogandahi Ojã a, nguetho 'bupḥ mbo ma ja'ihḥ a, gue'a bi 'daju Ojã a. Nɛ nu ni ja'ihḥ hin ni mbeti zɛhḥ a. ²⁰ Nguetho Ojã bi 'yɔt'e rá mbeti aḥ, nɛ tengu'bu xḥm hmadi bi gut'i. Janangue'a ga ɔrpahḥ rá 'befi Ojã nangue ma ja'ihḥ nɛ nangue ma mbaiḥ.

7

Ran zofo nangue ran thãti

¹ Pɛ nuya ga xi aḥ a guí ängahḥ. Nɛ ya dí xi aḥ ngue xḥn ho 'bu da zet'a n'da ran 'yohḥ, hin da hyon rá xisu. ² Pɛ ɛmme xḥn ngu ran 'yomt'ɛni i ja. Janangue'a man'da xḥn ho 'bu dim 'buh rá xisu n'da ran 'yohḥ, nɛ dim 'buh rá ndø n'da ra xisu. ³ Nu ran 'yohḥ i jatho dim 'buhmi xḥn ho rá xisu. Nɛ ngutho ra xisu, i jatho dim 'buhmi xḥn ho rá ndø. ⁴ Nguetho nu n'da ra xisu hin di manda zɛhɛ a rá ja'i zɛhɛ, pɛgue di manda a rá ndø. Nɛ ngutho n'da ran 'yohḥ hin di manda zɛhɛ a rá ja'izehɛ, pɛgue di manda a rá xisu, nguetho n'dat'a ram 'bui ɔt'e. ⁵ Pɛ hin da 'ue'a n'da nangue rá xisu, nɛ xín da 'ueh ra xisu nangue rá ndø. Pɛ hinda hɔnt'bu gá bɛmhbu gan yãhu Ojã 'da yḥ pa da zã guí sethḥ. Pɛ i jatho 'da'angu guim bɛmhbu ni xisuhḥ. Nɛ m'bejua buya da zã gan yãhu ni xisuhḥ mahøn'a. Nguetho nu'bu nya'a ts'ḥ yḥ pa hin guí yãhu ni xisuhḥ, xømhma thoho da hyã aḥ ra zĩthḥ 'bu hingui sã guí sethḥ. ⁶ Nu'a dí xi aḥ, tengu'bu n'da ran t'ɛdi. Pɛ hin dadí hɛc'aḥ 'bu guin nde gan thãthḥ o xin guin nde gam 'bushḥ. ⁷ Pɛ dí ɛnsegã ngue xḥn ho 'bu gãtho dim 'buse tengugã. Pɛ hingui sã, nguetho n'da ngu n'da bin 'daju ra ts'ɛdi nangue Ojã, ngue 'dahma 'dan'yo ga ɔthḥ n'da ngu n'daju. ⁸ Pɛ dí xi aḥ, nu'ḥ to'o hinga na din thãti, nɛ'ḥ xḥn du yá xisu, nɛ'ḥ xḥn du yá ndø, man'da xḥn ho 'bu ya hin gan simhbḥ, tengu thohogã. ⁹ Pɛ nu'bu hingui sã da zethoho n'da, man'da xḥn ho da hyon rámp pɛpiui, ngutho n'da ra xisu, nɛ ngutho n'da ran 'yohḥ. Nguetho ɛmme di xømbei ngue njongui 'buhmi. ¹⁰ Nɛ dí xi ḥ to'o i 'buhmi yú ndø, hingui sã da zogui. ¹¹ Nɛ nu'bu bi zoh rá ndø n'da ra xisu, i jatho dim 'buse, o gue dim 'buhmi mahøn'a a rá ndø. Nɛ ximangutho n'da ran 'yohḥ, hingui sã din xummi a rá xisu. Nɛ nuna ran t'ɛdi i jaua dí xi aḥ, him mam hmansegã, pɛgue rámp hma ma Hmuḥ ra Jesucristo 'bu mi 'bucua ja ra ximhäi. ¹² Nɛ nu man'da ram hma dí xi aḥ him bi man'a ma Hmuḥ 'bu mi 'bucua. Nɛ nu'a ram hma dí xi aḥ, nu'bu n'da ra cu, ngue hing ra 'yɛc'yɛi a rá xisu, pɛ nu ra xisu 'bu in nde ma zã dim 'bupḥ, pɛ man'da xḥn ho 'bu di thoqui dim 'buhmi. ¹³ Nɛ ngutho n'da ra xisu 'bu ra 'yɛc'yɛi, nɛ hing ra 'yɛc'yɛi a rá ndø, pɛ nu rá ndø 'bu ma zã in nde dim 'buhmi a rá xisu, pɛ man'da xḥn ho 'bu di thoqui dim 'buhmi. ¹⁴ Nɛ nu Ojã di jamansu n'da ran 'yohḥ ngue hing ra 'yɛc'yɛi, ngue'bu ra 'yɛc'yɛi a rá xisu. Nɛ ngutho n'da ra xisu ngue hing ra 'yɛc'yɛi, pɛ Ojã di

jamansu ngue'bu ra 'yεc'yεi a rá ndø. Nu'bu hin xtan jabu, ya hin xti jap Oja ni t'uhnihu 'bu. Pεgue ya majapi nangue Oja u. ¹⁵ Pε nu'a ran 'yohu hing ra 'yεc'yεi, o gue n'da ra xisu, ne nu'bu in nde da zo a ra 'yεc'yεi mi 'buhmi, man'da xan ho 'bu di thøtho da mba. Ne hingui sã da 'yørpa ra ts'edi dim 'buhmi 'bu ya hingui nde. Nguetho Oja bi zangahu dam 'buhmanhohu ngue nte man sui din ja. ¹⁶ Ne nu'bu guí 'buhmbu u hing ya 'yεc'yεi, xømma thocho da yan yá mbai 'bu gui fãxhu da dñi ra 'yu, ne'ahu gyá xisuhu, ne'ahu gyãn 'yohuhu. ¹⁷ Pε jatho gui 'yøthu a dí bømanho a rá ts'edi bi 'da ahu Oja, n'da ngu n'da ahu, ngue nda'a bi zãn Oja gdãm 'buhmbu, tengu gmí øthu 'bu hin ní zon'nahu Oja. Ne ngutho dí xicã mi'da ngue hønbu go hapu i ja yãm peti ya 'yεc'yεi. ¹⁸ Ne nu'u to'o nthequi yá xifani 'bu mi 'yεc'yεi Oja, pε i jatho guexta'a rá hmεpya yú ja'i nguetho ya judío. Ne nu'bu n'da ngue him mán thequi rá xifani, pε hin da bñi ngue m'bejua tho da hyequi. ¹⁹ Nguetho nte ni mba tho 'bu am hmεpya uague hin'na. Pε man'da i jats'editho ga øthu a i xiju Oja. ²⁰ Pε n'da ngu n'da da 'yøt'e nda'a da zã dãm 'bui, tengu mi øt 'bu hin ní 'yεc'yεi. ²¹ Nu'bu gmín 'yεhehu bu 'buh ya ja'i 'bu gmí dáp ni mbuihu Oja, pε hingui jatho gui pãh ni 'befihu. Pε nu'bu da xi a ni hmuhu ngue gui pømhbu, pε man'da xan ho 'bu gui pømhbu buya. ²² Ne nu'bu n'da ra 'yεhe, 'bu mi dáp rá mbai ra Cristo, bi mba ma thøgue bu na nu Oja. Ne ximangutho n'da ra ja'i ngue him bin 'yεhe, pε bin 'yεhe nangue ra Cristo. ²³ Ngue nu Oja bi 'yøt'e yá t'uhni gahu, ne tengu'bu xam hmadi bi gut'i. Janangue'a 'yo gui tenthohohu 'be'a di 'bep ahu gui 'yøthu ya ja'i 'bu i xi ahu gui 'yøthu ya ts'oqui. ²⁴ Ne n'da ngu n'da ahu, ma zi cu ahu, gui thoqui gui 'yøthohohu ni 'befihu, tengu gmí øthu 'bu hin gní 'yεc'yεihu Oja. Pε man'da gui thoqui gui 'yøthu xan ho guεpa da numanho Oja. ²⁵ Ne nu man'da ram hma gui ångahu nangue'u njo'o yá xisu o yá ndø, pε hin'yu n'da ram hma bi manse a ma Hmuhu ra Jesucristo 'bu mim 'bucua ja ra hái. Pε ga xi ahu a dí m bεngã. Ne xan ho 'bu gui 'yøthu a dí m mangã, nangue a rá mate ma Hmuhu bi 'dac ran 'yomfēni. ²⁶ Ne nu mam hmangã dí xi ahu ya, nangue njo'o yá xisu o njo'o yá ndø, xan ho 'bu din jatho tengu in ja ya. Nguetho nu'u ya pa jabu ya, xan hēitho 'bu gan nuhu yan unbi 'bu dán simhbu. ²⁷ Ne nu'bu n'da i 'buh rá xisu, hin da bñi ngue da hyεgui, ne nu'bu n'da njo'o rá xisu, hin da bñi da hyoni. ²⁸ Pε nu'bu guín ndehu gan simhbu, hin guim bεmhbu ngue ra ts'oqui a. Ne ngutho 'bu n'da ra hmute da bñi din thati, pε hin da 'yεmbi ra ts'oqui a. Pεgue nu'bu gan simhbu, man'da xan hēi ram 'bui gui 'yøthu, xinda gue'bu njon xtím 'bu ahu. Ne dín nde gan yan ahu nangue u xan hēi. ²⁹ Ma zi cu ahu, nu'a nam bøn a dí xi ahu, him mín ngu ya pa dam 'buhmbu ua ja ra ximhã. Janangue'a i jatho ga humbahu ga juahmbu n'dihi rá 'befi Oja ya pa ní mba bu. Ne nu'u to'o i 'buh yá xisu buya, ne xingui ts'u da bñi da 'ye'ts'a rá 'befi Oja nangue a rá xisu. ³⁰ Ne hingui sã nya'a ga εshu rá 'befi Oja 'bu ya dín nuhu ra dumbui, nguetho dí xønhdu ga juahmbu n'dihi rá 'befi Oja. Ne xingui sã nya'a dan johyahu nangue ma amigohu, xinga gue'u dí tãmhbu nya'a gan numanhohu. ³¹ Ne ngutho u to'o gãtho i øt' yá 'befi zεhe ua ja ra ximhã, pε man'da zi ts'atho da bñi. Nguetho mi ts'atho da guadi 'be'a gãtho dín nuhu ya. ³² Janangue'a dín nde ahu ngue man'da ts'atho guim bεmhbu 'be'a di hēn ahu ua ja ra ximhã. Ne nu'bu n'da ran 'yohu ngue njo'o rá xisu, pε man'da εmme da bēn a rá 'befi Oja, nguetho 'buse, ne i honi 'be'a da numanho Oja. ³³ Pε nu'bu ya i 'buh rá xisu, ne hinga hønt'a rá 'befi Oja da hyom buya, ne'a rá xisu da numanho ne da hyonbi 'be'a gãtho da hyoni. ³⁴ Ne nu'a n'da ra xisu

ngue njo'o rá ndø, pe man'da da zä hønt'a rá 'befi Ojå da bēni da 'yøt'e. Pe ne'a rá ja'i ne'a rá mbui hønt'a rá 'befi Ojå øt'e. Pe nu'a ra xisu 'bū ya i 'būh rá ndø, ne da 'yøt'e dí numanho a rá ndø. ³⁵ Ne nuna dí xi ahū dín nde ga fāx ahū, ne hin dín nde ga un'nahū. Ne dín nde ahū gui 'yøthū a xūn ho, gue hin di hēi ni mbuihū 'bū gui 'yøthū rá 'befi Ojå. ³⁶ Pe nu'bū n'da ran 'yohū ngue i 'bū a n'da rá t'ixu, ne ya bi zøn ra ora din thāti. Ne im bēni hingui ho 'bū da zāmmi, ne gmmē in nde rá t'ixu din thāti, xūn ho 'bū di thārpa a rá t'ixu, ne hin da 'yēmbi ra ts'oqui a. ³⁷ Pe nu'bū n'da ran 'yohū hin te im bēn rá mbui ngue din thāt'a rá t'ixu, ne nu'bū ja rán t'ēdi rá ta da zä da xifi, pegue man'da xūn ho 'bū dim 'būtrū. Ne n'dat'a im bēni ngue gue'a xūn ho da 'yøt'a. Ne da bādi xūn ho a bi 'yøt' būya. ³⁸ Janangue'a nu'ū to'o di thārpa yū t'ixu, xūn ho i øt'e, pe ne'ū to hingui nde di thārpa yū t'ixu, pe man'da xūn ho i øt'ū. ³⁹ Pe nu'bū n'da ra xisu bi hyon rá ndø, pe i jatho dim 'būhmi gātho yū pa i 'bū a rá ndø. Ne nu'bū ya bi du a rá ndø, 'bū in nde din thāt mahøn'a, xūn ho ngue din thāti, pegue n'da rá mi'yēc'yēiui din thātui mahøn'a. ⁴⁰ Pe dí ēnsegā ngue man'da din johya 'bū hin din thāti mahøn'a. Ne dīm bēni ngutho di bēngā rá Hogandāhi Ojå.

8

Da yūn t'āmi nangue yū 'bøts'e

¹ Ne nuya dín nde ga xi ahū a gā 'yāngahū, 'bū da zä gui sahū a ra ngø xí 'bøspa ū yū hyāte ojä, uague hin'na. Ne majuāni guīm mamhbū ngue gātho gahū dí pāhmbū xūn ho a. Pe nu'a gñi pāhmbū, gue'a gñin 'yēxtahū a. Pe man'da gue'a ran huçcate nan te rá 'befi Ojå a. ² Pe nu'bū guí ēnsehū guí pāhmbū ran 'yomfēni, pe guepū na fāpū būya ngue hinga ná pāhmbū xūn ho, nguetho guidín 'yēxhū. ³ Pe nu'bū majuāni dín numanhohū Ojå, ne dí comhbū rán 'yomfēni Ojå 'bū. ⁴ Nuya, nu'ū 'be'a gātho bi 'bøspa ū yū hmite, pe dí pāhmbū hing yū ojä ū ēmbi n'youi. Ne dí pāhmbū n'datho Ojå 'būi, ne hønt'a i ja rá ts'ēdi a. ⁵⁻⁶ Ne madague 'bū t'ēmbi 'būh yū ojä ua ja ra häi nepū mahēts'i, ne t'ēmbi xūn ngu yū ojä ne yū hmu, pe nuju, hønt'a n'datho a Ojå dí 'būhmbū, ngue ra Ta, ne bi zānni 'be'a gātho i ja, neju bi zāngahū ga ørpahū rá 'befi. Ne hønt'a n'datho a ra Hmu dí 'būhmbū, ngue gue'a ra Jesucristo a, ne gue'a í 'yøt' Ojå 'be'a gātho i ja, ne gue'a bi 'dajū ra te xūn ho ma mbuihū a. ⁷ Pe hinga gātho yū cu guí 'būhmbū i pādi xūn ho nangue ū yū hyāte ojä, ne zāi ni thānde ū, janangue'a ēna guexta'a im bēm 'bū ya bi za a ra ngø xí 'bøts'e. Ne i ēnse ngue'a ra ts'oqui a 'bū ya bi za, nguetho hingui zaqui yū t'ēc'yēi. ⁸ Pe hinga gue yūn ts'ihmē dí sihū nan numanhojū Ojå. Xín gam bēmhbū ngue'a nan numanhojū a 'bū dí sihū o hin dí sihū. ⁹ Pe i jatho gui jamansufū yū mbui ni cuhū. Ne mamí jafū da dāng bū ja ra ts'oqui, nguetho hinga na pādi 'be'a guí øthū 'bū guí øthū a guí pāhmbū xūn ho. ¹⁰ Pe xi'bū da nu ahū 'da ni cuhū gue'a guí sihmēhū bū ja yū nijā yū hmite. Ne guí pāhmbū xūn ho 'be'a guí sihū. Pe nu'ū ni cuhū im bēnse gue'a ra ts'oqui a 'bū da ts'i. Ne xi'bū sā da 'yēna da hyut'an zambū da zi ū xí 'bøx būya. ¹¹ Jananjabū nu nin 'yomfēnihū gue'a nam 'beh ni cuhū a, nguetho hinga na pādi xūn ho. Pe nu'ū ni cuhū, gue'a í du ra Cristo a ngue da yānba yū te. ¹² Janangue'a nu'bū ngubū guí øthū, pe guí ørpahū ra ts'oqui ra Cristo 'bū, nguetho guí ørpahū ra ts'oqui ni cuhū ngue hingui zaqui yū t'ēc'yēi, ne guidí ts'onbahū yū mbui. ¹³ Ne nugā drā Pablogā, nu'bū gue'a ra ngø dí sagā nin unba rá mbui n'da ma cu, pe man'da xūn ho 'bū him man ga sagā ra ngø 'bū, janangue'a hin ga japi da mbeng bū ja yū ts'oqui n'da ma cu.

9

Da beñi nda'a xun ho da 'yot'yú 'bäihra ra Cristo

1 Ne nugä man'da ja man t'ëdi xcá øt'ä 'be'a gätho dín numanho ga øt'ä, nguetho majuani ma 'bäigä'be a ra Cristo, ngue dá nusegä a ra Hmu. Ne mfaði majuani bin 'dac man t'ëdi nguetho dá ja ahu dá 'yëc'yëih Ojä nanguë räm fäts'i ra Hmu. 2 Ne masque i 'buh mi'da engui him ma 'bäigä'be ra Cristo, pe nu'ahu guí pähmbu, ne mfaðigui nanguë ahu. 3 Ne gue'a ga xicä u to'o da 'yängui nanguë man t'ëdi. 4 Ne i ja man t'ëdi xcá tãh man zäbi o xtín 'dac man ts'ihme. 5 Ne i ja man t'ëdi xcán thät'be n'da ra xisu, ngue ma mi'yëc'yëi'be, ne xcá sits'i hønbu go hapü dí 'yo, tengu i øt'u yán 'yohu ra Cristo, ne ra Pedro, ne mi'da yú 'bäihra ra Cristo. 6 Pe ha guím bëmhbü hin'yü man t'ëdi'be a ra Bernabé ngue xcá øts' ma 'befi zehé'be ngue'a ná tãh man ts'ihme'be. 7 Nguetho njo'o n'da ra dofui i juzehe yú gasto zehé. Ne n'da ra ja'i 'bu i øt' ran uandät'ä i jant'ëdi da zi. Ne yu ja'i 'bu di 'yëh yú de'yo, i jant'ëdi da zip yú xi'ba u yú de'yo 'bu in nde. 8 Pe hinga høn't'u yu ja'i im ma tengu na dí xi ahu, pe ne'a Ojä im ma tengu na, ne gue'a mán t'o't'i bu ja rán t'ëdi Ojä a. 9 Nguetho nu'a rán t'ëdi Ojä bi 'yo't'a ra Moisés: "Pe nu'bu n'da ra mbündani i pu, hingui sä da thurpa rá nde, n'damhma da zä da za u yu xi'yømpøhø i jabu," bi 'yëna. Pe ha gam bëmhbü høn't'u yun dani in nu Ojä. 10 Ha hin dí pähmbu ngue neju da t'ørcahu a i hmangua, nguetho n'da ran t'uti a, man t'o't'i nanguëju. Ne tengu'bu dadim pëhmbu bu ja ra häi, ngutho u yu duju ne'u yu mbeju, ne xun ho 'bu da beñi da dah yán zäbi nanguë yú 'befi øt'e. 11 Ne nugä'be tengu'bu ya dá tu'be ra hmu dá bu guí 'bühmbu nanguë ra te. Pe xiya ha guím bëmhbü hingui ho 'bu xcá xoc'be ngue ga si'be. Nu'a nam bøn'a dí xi ahu, tengu'bu ya xqui jurca'be. 12 Pe nu'u mi'da yu xänbate i hani 'be'a guídí unhdu, ne man'da i ja man t'ëdi'be xcá ham'be 'bu xcá nde'be. Pe hinga gue'a dí hongä'be ngue'a ga tã'be. Xun ngu u gätho dadín 'yëpta'be, nguetho dí su'ahu hin xqui hyämhbü a rán ho ma'da'yo ra Cristo. 13 Pe guí pähmbu 'be'a i øt'u to'o dim pepu ja yú nijä ma mijudíohe, høn't'a i tım bu ja ra nijä i si, ne gue'a nam pep u yun t'unni dín t'un'na Ojä bu. 14 Ne nguthogähe ya, ngue'a dım mamhbe rán ho ma'da'yo ra Cristo, bi zän ra Hmu ngue gue'a dım pepähe a räm hma. 15 Pe hin dí øt'u yun t'ëdi gä bin 'daqui. Ne hinga gue'a nam bøn'a dá øt'ahu a, ngue gui 'dajü man zäbigä. Pe man'da xun ho 'bu ga tugä, xında gue'bu 'bo'o da 'uüngui, ne ndetho dí 'uega man johya. 16 Pe nu'bu høn't'a ga øt'ä ngue ga mangä räm hman ra Cristo, pe hin dí guah man johyagä a 'bu, nguetho gue'a in 'dac ma 'befi a. Nguetho jats'edi tho gam mangä a ram hma. 17 Pe nu'bu mpähä tho ho dí øt'ä rá 'befi ma Hmu, ne i ja 'be'a dí tãhã. Pe nu'bu dats'edi tho ga øt'e ts'atho, pe guemhma 'yo ma güenda ga juadí. 18 Pe 'be'a nin jurca 'bu mpähä tho ho dım man rán ho ma'da'yo ra Cristo. Pe man'da dí tãh ran johya 'bu nte dí tãçä ra hme. Jananguë'a man'da xun ho 'bu nte ga tãhã, madague'bu i ja man t'ëdi ngue xcá tãhã nanguë'a ma 'befi. 19 Ne madague'bu hingan ts'änni ngue dan 'yëhëgä, ne njo'o n'da ra ja'i ngue'a ma hmu, pe dí cohi tengu'bu drá 'yëhëgä u gätho yu ja'i, nguëpu da zä ga zedi da dın ra 'yu xun ho u mi'da xun ngu. 20 Jananguë'a nu'bu dí 'bühmbe ma mijudíohe, ngue i øt' yun t'ëdi bi xi Ojä yu judío, necä dí øt'ä u, madague'bu hin di mandagä u. Jananguë'a da zä ga zërpa yú mbüi da 'yëc'yëi ra Cristo. 21 Pe nu'bu dí 'bühmbe u hingui pãh yun t'ëdi bi xi Ojä yu judío, necä hin dí øt'ä u. Jananguë'a da zä bu ga zedi da 'yëc'yëi ra Cristo. Pe hingui nde da ma ngue dí sotho u yán t'ëdi Ojä, nguetho dí tëndä a im man

ra Cristo. ²² Ne nu'bu dí 'buhmbe u xun güent'i thoho yá t'çc'yçi, pe necá dí øt'ä tengu'bu xun güent'i thohogui, janangue'a i sä bu dí zedi da 'yçc'yçi ra Cristo. Ne gue'a dí øt'ä, ngue 'da'iguje n'da ngu n'da yu ja'i, ne dí honi xun ho 'beru dí 'yçc'yçi yu ja'i. ²³ Guehna gátho dí øt'ä na, janangue'a da zä ga comhbü rán japi ra Cristo hont'a go to'o ní ja'i da hyan'a ran ho ma'da'yo. ²⁴ Pe guín nuhu yan t'uti nangue'u i tihí, madague'bu i tihí, pe n'datho a i tãh ran t'unni. Pe dami tihmbü ya ngueru da zä gui tãhmbü. ²⁵ Ne tengu thoho yan 'yçni ua ja ra ximhäi, emme din jamansuse, ne hingui nde da 'yøt'a di hçni. Pe hont'a dim 'bedi i tã u. Pe nu'bu in jabu ga øthu, ga tãhmbü a da hyät'i mazai. ²⁶ Ne nugä tengu'bu dí øt' ra 'dihí, dí hax ra 'yu i uen tho bu hapu i ja ran tãhã. Ne tengu'bu 'bo'o dadín tun'be, pe hinga ha sätho dí pæcipi, pe dí paði hapu dí täpi xun ho. ²⁷ Pe dí sam zehç ma ngøc'yçi, dín ndepe da 'yøt'a dí xifi, n'damhma hin go ga 'becä a 'be'a dí xi'u mi'da ngue da dãhã.

10

Ma heçpi yu 'yçc'yçi nangue yu hmite

¹ Ne gue'a dín nde ahu gui pãhmbü a, ma zi cu ahu, ngue 'be'a bi 'yøt' mam bombøtahe maya'bu, gátho mí cot ra güi bu ní mba u, ne bi zits'i. Ne gátho bi 'daxpu 'danguadi ra thengdeja. ² Ne gátho bin yam bu ja ran unbi 'bu mí den ra Moisés, tengu'bu ya yu yante a. Ne janangue'a i t'çmbi tengu'bu bin xixyã nangue'a ra deja bu bi thogui ne ra güi. ³ Ne gátho 'da'an zitho ra maná ngue ra hme bi un Ojã hapu ní mba. ⁴ Ne gátho bi zi ra dehe bi bøm bu ja ra do, tengu'bu bi zip rán zaqui a ra Cristo, ne tengu'bu ya bin 'yohu ra Cristo bu ní mba u. ⁵ Ne madague'bu bi t'ørpe gátho u, pe emme xun ngu u him bi numanho Ojã a bi 'yøt'e. Ne hønbu go hapu bin c'uaxt' yú do'yo bu ja yu dapo bi thogui. ⁶ Ne gue'a urcahu a, janangue'a hin gan ndehu ga øthu ya ts'oqui, tengu mi øt'u 'bu mí 'yo bu ja ra dapo. ⁷ Janangue'a o guí thãndehu yu hyäte ojã, tengu mi øt'i 'da u, tengu mán t'o't'i, ngue bin sihme u ne bim mihni, bi ndants'i bin ne 'bu mí dande ra pøte xí 'yøzehç. ⁸ Janangue'a hin ga øthu ran 'yomt'çni tengu mi øt'i 'da, ne n'dapa thoho án du 'däte ma hyu mahuãhi njã'i. ⁹ Pe hingui sä ga sähu ra Hmu nangue ma ts'oquihü, tengu mi øt'i 'dá, ne xun ngu bi du, bi za yu c'çyã. ¹⁰ Janangue'a hin ga säman'uhü nangue Ojã, tengu bi 'yøt'u 'da, ne gue'a bi mbenhu Ojã n'da ram 'behni mahçts'i ngue'a bi hyo u. ¹¹ Ne gue'a bin ja a tengu'bu ya n'da ran t'uti ngue i suju dan jahu bu. Ne gue'a xmán t'o't'i 'be'a dãm 'buhmbü yu pa i jabu ya ngue rán zegui. ¹² Janangue'a nu'bu dím bçmhbu tengu bi 'yøt'u, pe hingui sä ga çmhbu, nangue ra ts'edi bi 'dajü Ojã hin'yü 'be'a ga suhu. Pe i jatho emme dam fãsehü, ngue hin ga tanju bu ja yu ts'oqui. ¹³ Pe nu'bu i ts'ác ma mbühü ga øthu yu ts'oqui, tengu'bu i ts'áp yu mbui gátho mi'da yu ja'i. Pe dí pãhmbü di zerca ma mbühü Ojã ga tãfu ran ts'äte. Pe nu'bu çna da siju mi'da xun hej ngue hin da zä ga tãfu, hin di jajü Ojã gan nuhu u. Ne i urcahu 'beru dá tãfu u dín nuhu. ¹⁴ Ne nuya, ma zi cu ahu, ne xingui ts'u guim bçmhbu gui thãndehu yu hyäte ojã. ¹⁵ Ne guehna dá xi'ahu na ya, nguetho i ja nin 'yomfçnihü, ne sä gui pãschü 'be'a nam bøn'a dá xi ahu. ¹⁶ Ne zai dí afu Ojã rán japi 'bu dí sihu ran ts'ihme bi zãn'na ra Cristo bu ja ram peti. Ne nu'bu dí sihu rán gui ra uva, ha hin dím bçmhbu ngue dí comhbü rá ji ra Cristo ngue bi hogahu. Ne'bu dí çmhbu ra hme ne dí sihu a, ha hin dím bçmhbu ngue dí comhbü rá ja'i ra Cristo ngue bi unba 'bu mí hogahu. ¹⁷ Madague'bu emme xun nguju ngue dá sihu u, pe n'dat'a ra hme, ne gue'a ní 'yørcahu n'datho ma

ja'i dí comhb_u a ra Cristo. ¹⁸ Ne tengu bi 'yot' ma mi'israelhe, gá bi zi y_un t'unni mí pa nt'unni Oj_a, ne gue'a í gomhma rá te Oj_a a. ¹⁹ Janangue'a hin nin sáhu gui comhb_u a i si u pa m'b_ospe y_u hmite, madague'bu hingui ndaxqui u y_u ng_o i pa m'b_ospe u, ne hin'y_u y_u ts'edi u y_u hmite. ²⁰ P_egue dí xi ah_u, nu'u 'da ngue hingui pa Oj_a, i p_ospa y_u hmite, p_egue y_u zithu i h_ani. Janangue'a hin dín nde'ah_u gui com'ma gui sihu u y_u 'b_ots'e, n'damhma hin gui comhb_u rá 'befi y_u zithu. ²¹ Hingui sá ga thecpah_u rá tasa ra Cristo 'bu dí thecpah_u rá tasa y_u zithu. Ne hingui sá ga comhb_u rá ng_oc'y_ei ra Cristo 'bu dí comhb_u y_u 'b_ots'e y_u zithu. ²² Uague guim b_emhb_u go gui muth_u a Oj_a. Ha man'da i ja ni ts'edi_hu xinda gue Oj_a.

I sá 'be'a da 'yot' y_u 'y_ec'y_ei, p_e da b_en ran hu_ecate

²³ Majuani a ram hma ngue da zá ga o_{th}u 'be'a go dín numanhoh_u. P_e nu'bu ga o_{th}u 'be'a gá i ja, hinga gá x_un ho bu dán gohi. Majuani da zá da 'yot'e hont'a go numanho n'da ra ja'i, p_e hinga gátho nan te rá 'befi Oj_a u. ²⁴ P_e i jatho ga huanhd_u nda'a man'da x_un ho, ngue da zá ga fáxhu u mi'da, ne hin nanguue man hosehu. ²⁵ P_e dami sihu 'be'a gátho i 'bá bu ja ra tái, ne hingui jatho gui 'yáhd_u 'be'a di ja a ra ng_o 'bu m'b_ots'e o hin'na. ²⁶ Nguetho gátho rá mbeti Oj_a u gátho i ja ua ja ra hái, ne ra ng_o, ne'a ra ximhái buya. ²⁷ Ne nu'bu 'bo'o da zix'ah_u na ts'ihme bu ja y_u ngu u hing y_u 'y_ec'y_ei, ne nu'bu guín nde gui mbähá, dami sahu 'be'a gátho di 'da'ah_u, ne hin te gui 'yáhd_u, ne o guim b_emhb_u ngue di hec'ah_u Oj_a ngue gui sihu. ²⁸ P_e nu'bu n'da ngue da xi'ah_u: “Nuna ra ng_o bi mba m'b_ospe y_u hmite,” da t'én'ah_u, p_e o gui sihu buya, janangue'a hin gui anbah_u rá mbui a to bi xi'ah_u, nguetho im b_eni hingui nde Oj_a gui sihu a. ²⁹ Nguetho i jatho gui jamansup rá mbui ni mijá'uii, madague'bu guí pa_{di} ngue x_un ho a ra ng_o. P_e masque 'bu'i 'da ah_u guín nde gui 'yángah_u: “Hanja ngue ga et' man ts'ihmehu 'bu 'bo'o hingui numanho a, p_e tengu'bu hin'y_u ma ts'edi_hu 'bu. ³⁰ Ne nu'bu dadí unhde ra jamadi Oj_a nanguue man ts'ihme dí sihe, hanja ngue sá di c'aman'uje u 'da,” gue'bu 'bo'o da 'yángui. ³¹ P_e dí xi'ah_u, dami jamansuh_u a guí o_{th}u, uague ran ts'ihme gui sihu, o 'be'a gátho guí o_{th}u, p_e hont'a dí t'és_a Oj_a gui 'yoth_u. ³² Ne emme ga jamansuh_u 'be'a dí o_{th}u ngue njon ga jafu da d_angui, xinga n'da ra judío, xinga gue'u hing y_u judío, ne xinga gue'u ma mi'y_ec'y_ei_hu. ³³ Nguthogá ya, emme dí honi ngue ga ot'á 'be'a gátho da numanho mi'da y_u ja'i x_un ngu, ne hin dí honi 'be'a dín numanhosegá. P_egue dí honi nanguue mi'da, ngu_ep_u da zá da d_in ra tema'da'yo u gá mi'da x_un gu.

11

¹ P_e dí xi'ah_u gui tenhd_u a dí ot'á, nguetho dí ot'á a i ot'a ra Cristo dí tendá.

'Be'a da 'yot' y_u xisu bu ja ram peti

² P_e x_un ho guí o_{th}u ngue'a guim b_enthoh_u 'be'a gátho dá xi'ah_u, ngue bi b_engá Oj_a ga xi ah_u. ³ P_e dín nde ah_u gui pahmb_u, ngue nu ra Cristo, go rá hmu n'da ngu n'da ran 'yoh_u, ne nu y_u xisu, tengu'bu y_u hmu u y_u nd_o. Ne dín jah_u bu nanguue Oj_a. Ne in jab_u a ra Cristo, rá Hmu a Oj_a a. ⁴ P_e nu'bu n'da ran 'yoh_u i y_aui Oj_a bu i ja ram peti, o gue im man ram hma, p_e hingui sá da hyu'ts' rá fai, tengu'bu hin'y_u rá ts'edi. ⁵ P_e nu'bu n'da ra xisu i y_aui Oj_a bu ja ram peti, o gue im man ram hma, i jatho da gomp' rá y_a, ngue hin da mispa a rá nd_o, ne hin da 'yot'e tengu'bu nt'axi rá y_a. ⁶ P_e nu'bu n'da ra xisu hingui nde da gomp' rá y_a, man'da x_un ho 'bu da 'yax rá y_a 'bu. P_e nu'bu guim b_emhb_u ra

'yašá 'b_u nt'áxi n'da ra xisu, o gue'b_u tengu'b_u hin'y_u yá xtá, p_e man'da x_un ho 'b_u xtán gomp' rá yá. ⁷P_e nu n'da ran 'yoh_u hingui sá da hyu'ts' rá fai b_u ja ram peti, nguetho i udi i ja rá ts'edi x_un ho, tengu 'b_u gues_e Oj_a i 'b_up_u. P_e nu n'da ra xisu i udi man'da ja rá ts'edi n'da ran 'yoh_u. ⁸Nguetho mb_udi bi 'y_ot' Oj_a a ran 'yoh_u, n_e m'bejua b_uya bi thácpa n'da rá do'yo'b_ots'e a ran 'yoh_u, n_e gue'a í t'ót' ra xisu a b_uya. ⁹Nu ran 'yoh_u hin í t'ót'e ngue da mbáx'a ra xisu, p_e í t'ót'a ra xisu ngue da mbáx'a ran 'yoh_u. ¹⁰N_e e gue'a dím mangá a, ngue nu y_u xisu i jatho da gomp' yá yá, janangue'a da 'yudi ja yá ts'edi yá ndø. N_e gue'a dín numanho yám 'behni Oj_a mahęts'i a b_uya. ¹¹P_e nu b_u ja rá 'befi ra Cristo, hin da b_omanho 'b_u h_ont' y_un 'yoh_u dim p_ep_u, xín da b_omanho 'b_u h_ont' y_u xisu, p_egue gátho 'da dám fáxtah_u. ¹²Nguetho majua_{ni} nu'a ra xisu nt'ót'e nangue rá do'yo'b_ots'e a ran 'yoh_u, p_e guexta'a majua_{ni} ím 'b_u a n'da ran 'yoh_u nangue rá mbe. N_e gátho bi zán Oj_a din jab_u. ¹³P_e dami b_enseh_u 'be'a man'da x_un ho gui 'y_oth_u, nangue n'da ra xisu 'b_u in y_uqi Oj_a, 'b_u hingan jo'mi rá yá. Ha gui ęmh_bu x_un ho i øt'e uague hin'na. ¹⁴N_e dí p_ahmb_u 'yašá 'b_u xtá mba rá yá n'da ran 'yoh_u. ¹⁵N_e ngutho n'da ra xisu, gue'a ní necmanho a rá xtá 'b_u x_u mba. N_e gue'a í ts'ánba n'da ra xisu a, ngue'a xtá mba yá xtá, tengu'b_u ya rán jo'mayá. ¹⁶P_e nu 'b_u 'bo'o in nde dán junt'a 'be'a dí xi ah_u, p_e hingui sá dán junth_u a. N_e i jatho ga xifi ngue ngutho i t'ørp_u ja mi'da yám peti y_u 'y_ec'y_ei.

Da hnumansu ran ts'ihme bi zán ra Hmu

¹⁷P_e nu'a man'da ga xi ah_u ya, hingui sá ga ęn'ah_u x_un ho gui øth_u. Nguetho hingui sá di zet'a ni mb_uih_u a gui øth_u b_u ja nim petih_u, p_e man'da di ts'on'nah_u. ¹⁸Nguetho i siqui 'be'a gui øth_u 'b_u guídím petih_u, guídín junth_u n'da ngu n'da ah_u. N_e dí ęc'y_ei ngue majua_{ni} a i siqui. ¹⁹Masque guím b_emh_bu jatho gan hej_u. P_e guerp_u bi fádi nda'a majua_{ni} y_u 'y_ec'y_ei. ²⁰Nguetho nu b_u ja nim petih_u gui sihmeh_u, p_e him majua_{ni} gue'a ran t'ót'e bi xic ma Hmuh_u gui øth_u. ²¹P_e nu 'b_u ra ora gui sihmeh_u, ęmme guídín uęmh_bu nin ts'ihmeh_u n'da ngu n'da ah_u. Nu' u 'da xínga n'damh_u gá unh_u, n_e nu' ah_u b_uya gue'b_u go ęmme gán niyah_u. ²²Ha hin'y_u ni ngumhb_u ngue gan sihmeh_u b_u. Nguetho guídí ts'onbah_u rá 'befi Oj_a, n_e guídí 'yašábah_u u ni cuh_u nte gá unh_u. 'Be'a gui ęna ga xi ah_u. Ha gui ęna ga ęn'ah_u x_un ho a gui øth_u. P_e hin'na.

Nangue 'be'a nam bøn a ran ts'ihme bi zán ra Hmu

²³Janangue'a dín nde ga xi ah_u mahøn'a ya 'be'a nam bøn a ran ts'ihme bi zán ra Hmu. N_e tengu thoho bi xängä ra Hmu, n_e ngutho dí xi ah_u. Ngue n'dat'a ra xui bi mba ma dá ra Hmu Jesús, n_e bi hyác ra hme, ²⁴bi 'yáp ra jamadi Oj_a n_e bi xem b_uya. N_e bi 'y_ena: "Dami sih_u na, nuna ma ngøc'y_eigá na, ngue dín ęnbi nangue ah_u. N_e gui thoqui gui 'y_oth_u na, n'damh_u guim b_enju." ²⁵Nu 'b_u mi jua a bi zi a ra hme, bi dec a ra tasa b_uya, ngue mi po ra gui'uva, n_e bi 'y_ena: "Nuna nam bøn_i ngue ya di hoc'ah_u x_un ho ra 'da'yo'yu da 'y_ot'ah_u Oj_a nangue ma jigä. N_e n'dandı ngu n'dandı gui sih_u, guim b_enju dá tugä nangue ah_u," bi 'y_en'a ra Jesús. ²⁶Janangue'a n'dandı ngu n'dandı ga sih_u ra hme n_e ra gui'uva, dí uhmb_u rán dąte ra Hmu gue'b_u go bá pengua mahøn'a.

'Bep_u dá ęn ran ts'ihme bi zán ra Hmu

²⁷P_e nu'a to'o hin din 'yomf_eni, n_e sá i si a ra hme n_e ra gui'uva, ya i ja rá ts'oqui, nguetho hingui numansup rán dąte a ra Hmu bi du. ²⁸Janangue'a i jatho m'bet'o da b_ase n'da 'be'a i ja mbo rá mb_ui, n_e nub_uya da zä da zi ra hme n_e'a ra gui'uva. ²⁹Nguetho nu 'b_u i si a ra hme n_e i si rán gui ra uva, n_e hingui

bɛni 'be'a in unba ra Hmu 'bu mi du, ne hont'a ran unbi da nu a. ³⁰ Ne gue a gui othn a, janangue'a xun ngu xun u ahn ne xun guent'i ahn, ne ya xca tuh u 'da ahn. ³¹ Pe nu 'bu m'be'to dadí juanbazehe ma mbuihu, hin da zegbah u ra Hmu 'bu. ³² Pe nu 'bu hin dadí juanbazehe ma mbuihu, guemhma da 'yorchah u ram fei 'bu. Pe man'da xun ho 'bu da mbegbah u ra Hmu ya, n'damhma hinga 'darpn gan nuhn ran unbi ra ximhai. ³³ Janangue'a ma zi cu ahn, nu 'bu guidim petihu, ngue gui sihu ra hme ne ra gui'uva, nde 'bu hin gan uensehu, pe gui tomhbu din 'da ahn n'da ngu n'da ahn. ³⁴ Ne nu 'bu 'bo'o i tumanthuhu, hin da bɛni din sihme bu ja ram peti, pe jatho 'be din sihme bu ja ra ngu, n'damhma hin da mberp ahn Oja nangue'a nim peti gui othn. Ne nu'a 'be'a gátho man'da gui othn, ga hoc'ahn 'bu dá mba bu.

12

'Dahma 'dan'yo yá ts'edi bi un rá Hogandáhi Oja

¹ Ne nuya ma zi cu ahn, dín nde ahn gui pahnbu 'be'a nam bɔn a ra ts'edi di 'dajm rá Hogandáhi Oja nangue ga orpah u rá 'befi 'dahma 'dan'yo. ² Gui pahnbu 'be'a gá 'yothn 'bu him maní 'yɛ'yɛihu, ne gá hyá 'dah u hyáte oja, ne hingui yá u. ³ Janangue'a dín nde ahn gui pahnbu a majuani ya. Nu 'bu gui ohmbu 'bo'o i yá nangue rá Hogandáhi Oja, da 'yɛmbi rá Hmu a ra Jesús 'bu i yá. Pe nu 'bu i san'a ra Jesús 'bu i yá, him majuani in 'youi rá Hogandáhi Oja a. ⁴ Ne 'dahma 'dan'yo yá 'befi da zá da hyan'a n'da ngu n'da yá 'yɛ'yɛi, pe n'dat'a rá ts'edi rá Hogandáhi Oja ngue di unni. ⁵ Ne 'dahma 'dan'yo 'beru ní 'yɔrpa rá 'befi Oja n'da ngu n'da, pe n'dat'a ra Hmu dí orpah u rá 'befi. ⁶ Ne gátho bi ts'anbi 'be'a da mbefi n'da ngu n'da yá 'yɛ'yɛi, pe n'dat'a Oja di bɛnbi 'be'a da 'yot'e. ⁷ Ne nu Oja bi 'dajm ra ts'edi, janangue'a gátho dí uhmbu ngue dín 'yoh u rá Hogandáhi Oja. Ne gue'a bi 'yorchah Oja a, n'damhma da zá 'da dám fáxtah u. ⁸ Nu 'u 'da bin t'un ra ts'edi da man'a rá hogan'yomfɛni Oja ngue him mám fádi, pe nangue rá Hogandáhi Oja di bɛnbi da ma. Ne nu mi'da bin t'un ra ts'edi da ma xun ho 'be'a nam bɔn'a rá mhan Oja. Ne n'dat'a rá Hogandáhi Oja bi unni gátho yá 'befi 'dahma 'dan'yo. ⁹ Ne nu mi'da bin t'un ra ts'edi da bađi din t'un'na i áp'a Oja. Ne nu 'u 'da bin t'un ra ts'edi da xox yá hyenni, ne n'dat'a rá Hogandáhi Oja di unni. ¹⁰ Ne nu 'u 'da bin t'un ra ts'edi ngue da 'yot' yan t'ot'e mixte ngue hingui sá da 'yot'a n'da ra ja'i. Ne nu 'u 'da bin t'un ra ts'edi da ma 'be'a din ja. Ne nu 'u 'da bin t'un ra ts'edi da bađi nda'a ním hma bi bɛnba rá Hogandáhi Oja, ne nda'a bi bɛnba ra zĩthu. Ne nu 'u 'da buya bin t'un ra ts'edi din yá man'da ra nde ngue hingam fádi 'be'a nam bɔni. Ne nu 'u 'da buya da ma 'be'a nam bɔn'a bi man a. ¹¹ Pe gátho ya i øzehe rá Hogandáhi Oja, ne di darpi n'da ngu n'da 'be'a da ndese Oja da 'yot'e.

Gátho n'danjá'i tho dí comhbu

¹² Ne tengu n'da ra ja'i emme xun ngu ní hut rá ja'i, pe n'danjá'i tho i cohi. Ne in jabn ra Cristo nangueju. ¹³ Ne dá gue'bu dyu judíoh u o dyu griegoh u, o dá gue'bu dyú 'yɛhehu o hin'na, pe n'dat'a rá Hogandáhi Oja dá hámhbu bu ja ma mbuihu, tengu'bu 'darbu i nex ra dehe dá sihu. Ne gue'a i 'yorchah ngue n'danjá'i tho dín jah u. ¹⁴ Pe nu rá ja'i n'da, hinga n'datho ní hutí, pe emme xun ngu i ja yá thuhu, ngue i juadi xun ho n'da ra ja'i. ¹⁵ Pe nu 'bu n'da ra gua da 'yɛnse ngue hinga gue'a ra 'ye: "Janangue'a hin te dí pecá 'bu," ɛna. Pe hingui sá ngub u da bɛni, nguetho rá gua ra ja'i a. ¹⁶ Ne nu 'bu n'da ra zagu da bɛni: "Hin te dí pecá," nguetho im bɛni hinga gue'a ra dá a. Pe hingui sá

ngub_u da b_eni, nguetho rá zagu ra ja'í a. Ne hingui sá da b_eni ngue hing rá ngø ra ja'í a. ¹⁷ Nguetho nu'b_u gátho xtín ja'í a rá dá n'da, 'be'a dí 'yøhna_yqá 'b_u. Xí'b_u gá xtín zagu rá ja'í n'da, ne hin'y_u rá xiyu, 'be'a xtán zä xtám b_uh_uqá tengu rá xiyu. ¹⁸ P_e nu Oj_u bi zänni 'be'a gátho i ja rá ja'í n'da, ne n'da ngu n'da bi un rá ts'edi ngue da zä da 'yøt'e 'be'a gátho in ndepe da 'yøt'e. ¹⁹ P_e nu'b_u n'daxequi tho, ha dán zä din ja tengu ra ja'í. ²⁰ P_e in jab_u n'da ra ja'í, emme x_un ngu y_u xequi i ja, guep_u nan ho a n'da ra ja'í. ²¹ P_e nu rá dá n'da hingui sá da 'yemp a rá 'y_e, ngue nte ní mbäts'i, xinga gue'a rá y_u hingui sá da 'yemp u y_u gua nte ní mbäts'i. ²² P_e hingui sá ngub_u da ma, nguetho n'da ngu n'da y_u xequi gátho i ja y_u 'befi. P_e nu y_u xequi ma ja'íh_u ngue dí emf_u nte i p_efi, p_e man'da emme di muui u. ²³ Ne nu 'da y_u xequi dí emf_u di 'bedi, p_e man'da ga hoj_u n'damhma xtán ho. Ne nu y_u xequi dí emf_u hingui sá da hnu, p_e man'da dí jamansuh_u n'damhma hin da ts'ani. ²⁴ P_e nu 'be'a di necmanho nange ma ja'íh_u, ya hin'y_u 'be'a man'da ga jaf_u. P_e Oj_u bi hoqui gátho ma ja'íh_u, ne bi japi ngue man'da bi muui a dí emf_u hingui ho. Janangue'a hin da t'emp a n'da xequi nte di muui. ²⁵ Janangue'a hin da zä din hec y_u 'y_ec'y_ei, tengu'b_u y_u xequi ma ja'íh_u, p_e 'da xtín jamansu n'da ngu n'da. ²⁶ Janangue'a nu'b_u n'daxequi ma ja'íh_u x_un u, ya 'da nan u tho gátho ma ja'íh_u b_uya. O nu'b_u n'da ra xequi ngue hin hap_u i sá, ya di johya gátho ma ja'íh_u b_uya. ²⁷ P_e guim b_emh_u nange nim petih_u, ne gue'a rá ja'í ra Cristo a, ne n'da ngu n'da ah_u tengu'b_u n'da a n'daxequi ah_u rá ja'í ra Cristo. ²⁸ Ne ngub_u bi zän Oj_u nange ram peti dí øth_u, ngue 'be'a ní 'befi dí øth_u n'da ngu n'daj_u. Ne nu'u y_u 'bäih_u ra Cristo man'da bi ts'änbi da hnumansu u. Ne nu y_u pøngahy_u Oj_u, ne'u bi ts'änbi da hnumansu u, p_e hinga 'da'igu. Ne ná hyu b_uya y_u xänbate nange ram hman Oj_u, ne bi ts'änbi ne'u da hnumansu u, p_e hinga 'da'iguh_u u mi'da. Ne'u mi'da i øt' y_un t'øt'e mixte, ne'u mi'da i øthe y_u hy_enni, p_e ne'u mi'da to'o i fäx y_u mi'y_ec'y_ei h_u nange ran hu_ecate ørpe, ne'u mi'da y_u ng_urb_i di manda ram peti, ne'u to'o 'dahma 'dan'yo b_u na y_u ngue y_u nde hingam f_udi, gátho bi ts'änba y_u 'befi n'da ngu n'da. ²⁹ P_e ha gátho ah_u ní 'bäih_u ra Cristo 'b_u, uague y_u pøngahy_u ah_u Oj_u 'b_u, uague guí emhb_u gátho gan xänbateh_u, uague gátho gui 'yøth_u y_un t'øt'e mixte 'b_u. ³⁰ Ha gátho i ja ní ts'edi h_u ngue gui xoxh_u y_u hy_enni, uague gá 'dahma 'dan'yo y_u nde guí y_uh_u, ha gátho gui p_udi guim mamhb_u 'be'a nam bøn'y_u nde x_un h_ei. Ne majua_uni dí xi ah_u ngue hin'na. ³¹ P_e dami hyomhb_u Oj_u ngue di 'da ah_u ra ts'edi nda'a man'da dí fäx ni mij_u'i h_u. P_e nuya ga ut'ah_u man'da ra 'befi 'be'a ctí fäx ni mij_u'i h_u p_e xinda gue mi'da.

13

Nangue'a ran hu_ecate

¹ P_e nu'b_u gá xcán y_uh_u y_u nde y_u ja'í, o tengu b_u na y_u u yám 'behni Oj_u mah_ets'i, p_e nu'b_u hin'y_u man hu_ecateh_u, hin te ní mba tho 'be'a dí øth_u 'b_u, tengu tho ho n'da ra dambu o gue'u y_u xit'egui z_untho ne ndetho emme x_un h_ei. ² Ne madague'b_u i ja ma ts'edi h_u gam mamhb_u ram hma ngue dí m pøngahy_uh_u nange Oj_u, p_e nu'b_u hin dadí hu_ej_u to dí xihmb_u ram hma, nte ní mba tho. O nu'b_u xcá p_uhmb_u 'be'a gátho an t'agui nange Oj_u, o gue'b_u xcá p_uhmb_u 'be'a gátho man'da x_un h_ei, o nu'b_u ga p_uhmb_u da t'ørcah_u a dí äf_u Oj_u, ne'u y_u t'øhø da zä da 'uegue, p_e nu'b_u hin'y_u man hu_ecateh_u, hin te dadí muh_u 'b_u. ³ O nu'b_u xcá unhd_u y_u hyoya 'be'a gátho dí p_esh_u, p_e nu'b_u hin dá b_emh_u a ran hu_ecate, ya nte dá t_uhmb_u b_u na nu Oj_u 'b_u. Ne ma xinda gue'b_u gátho ma

ja'ihũ xcá umhbũ ngue xtín zø, pɛ nu'bũ him bin ja man huɛcatehũ, ya nte dá tãhmbũ bũya nanguie rán japi Ojã. ⁴ Pɛ nu'a ran huɛcate nam bõni, ra yembũ, nɛ hin din xõmbũ, nɛ hin din sɛya, nɛ xĩn ná yãt'a ngue ja rá ts'edi, xĩngui honi da t'ɛspa zɛhɛ. ⁵ Nɛ nu ran huɛcate nam bõni, pɛspa rá sã rá mijã'iuui, nɛ hingui honi nanguie rán hose pɛ i honba ran ho rá mijã'iuui. Nɛ hingui sãman'ũ, nɛ hingui ørpa ra güenda ran ts'o bi t'ørpe 'bũ majuãni ja rán huɛcate. ⁶ Nɛ nu'ũ di huɛɛ yã mijã'ihũ, hin di johya 'bũ 'bo'o in nu i øt' ra ts'oqui, pɛ ɛmme di johya 'bũ 'bo'o in nu i ten'na ra 'yu majuãni. ⁷ Nɛ nu'a i ja rán huɛcate, hingui sumanhɛi di huɛc'a n'da, madague'bũ i ørpa ran ts'o. Nɛ hinjãm'bũ ɛc'yɛi 'bũ t'ɛmbi øt' ran ts'o a to di huɛqui. Pɛ nu'bũ i pãdi bi 'yøt' ran ts'o, i tøm'i din 'yomfɛni. Nɛ hinjãm'bũ ɛ'ts'a ní 'yøt' ran huɛcate. ⁸ Pɛ nu'ũ 'da gã dí øthũ ya, da zõni da zɛ'ũ. Nguetho da zõn ra pa ngue njom mam pøngahyã nanguie Ojã, nɛ njom mam ma nanguie mi'da yũ nde 'dahma 'dan'yo ngue hingam fãdi. Nɛ nu'ũ to'o i ja yũ ts'edi da ma 'be'a gãtho xũn hɛi da fãdi nanguie Ojã, pɛ him ma man'ũ, 'bũ ya gãtho ga pãhmbũ xũn ho. ⁹ Pɛ nuya nu to'o bin t'unni da man'a xũn hɛi, pɛ hinga gãtho i pãdi xũn ho nanguie Ojã. Nɛ'ũ to bin t'unni dim pøngahyã, pɛ hinga gã im ma. ¹⁰ Nɛ nu'a dí øthũ ya ngue dí 'bũhmbũ yũ pøngahyã, pɛ ya him ma homhbũ 'bũ dá pãhmbũ xũn ho, nguetho hinga gãtho im man'ũ. ¹¹ Nɛ tengu'bũ mán t'ũhnihũ, dá yãhũ tengu bũ na yã yũ t'ũhni, nɛ ngubũ dãm bɛmhmbũ, tengu bũ nam bɛn yũ t'ũhni. Nɛ nu'bũ mán dãn'yohũhũ bũya, ya dá bɛmhmbũ ngue ga sohmbũ 'be'a gãtho mí øthũ 'bũ mán t'ũhnihũ. ¹² Nɛ gue'a dí øthũ yũ pa i jabũ a ya, nɛ hingui sã gan nuhũ 'be'a di ja Ojã. Tengu thofo 'bũ dí hɛthũ n'da ran hyɛdã hingui di nɛqui xũn ho rá hmi n'da ra jã'i. Pɛgue da zõni ngue da zã ga pãhmbũ xũn ho 'bũ dá nusehũ Ojã. Nuya hingui sã ga pãhmbũ xũn ho ha in ja, pɛgue da zõni ga pãhmbũ xũn ho, tengu thofo Ojã i pajũ ya. ¹³ Pɛ hyu i jaju ngue hinjãm'bũ ga juahmbũ. Nu'a n'da, ngue'a ga pãhmbũ majuãni da 'yøt'a ran ho bi man Ojã, nɛ nu'a ná yoho ngue'a ga tømhbũ a i mam bũya, ná hyu bũya, ngue a ran huɛcate. Nɛ man'da xũn ngu di muui ran huɛcate xinda gue'ũ mi'da i hmangua.

14

Nanguie'ũ 'dahma 'dan'yo bũ na ya

¹ Pɛ man'da ga humbi ga øthũ ran huɛcate. Nɛ a man'da di bɛngahũ rá Hogandãhi Ojã, dam pøngahyãhũ ga mamhbũ ráam hman Ojã. Nɛ m'bejua ts'ũ da zã ga øthũ mi'da yũ 'bɛfi di bɛngahũ rá Hogandãhi Ojã bũya. ² Pɛ nu'ũ to'o i yã n'da ra nde hingam fãdi, hõnt'a Ojã da zã din yãui, nɛ hinga gue'ũ yũ jã'i i yãhũ. Nguetho njongui øde 'be'a im ma. Nɛ masque rá Hogandãhi Ojã di bɛnbi, pɛ nt'ãgui thofo. ³ Pɛ nu'ũ to'o dim pøngahyã nanguie ra nde ngue'a mfãdi, i xih yũ mijã'ihũ, nɛ da zã di japi din te yũ mbũ, nɛ di zɛrpa yũ mbũ, nɛ ɛmme di un ran johya yũ mbũ. ⁴ Pɛ nu'ũ to'o i yã n'da ra nde ngue hingam fãdi, masque di zɛɛ rá mbũ, pɛ nu'ũ to dim pøngahyã, gã di zɛ'ũ yũ mi'yɛc'yɛihũ. ⁵ Nɛ dín ndehmagã gãtho ahũ gan yãhũ 'dahma 'dan'yo yũ nde. Pɛ ɛmme man'da dín nde ahũ gãtho gui mamhbũ ráam hma Ojã nanguie ra nde ngue mfãdi. Nguetho man'da xũn ho a, xinda gue'bũ gan yãhũ mi'da yũ nde gue n'dan'yo hinda hõn'bũ da zã gui mamhbũ 'be'a nam bõn'a gã mamhbũ, nɛ gãtho din te yũ mbũ yũ 'yɛc'yɛi bũya. ⁶ Jannanguie'a ma zi cu'ahũ, xi'bũ hõnt'ũ yũ nde hingam fãdi gam mangã 'bũ dá mbagã bũ, 'be'a ním fãts'i ga øt'ahũ 'bũ. Pɛ man'da xũn ho 'bũ ga xãn'nahũ ráam hman Ojã nanguie ma ndesɛhũ, nɛ ga 'da ahũ n'da ran 'yomfɛni hin gui pãhmbũ, nɛ ga xãn'nahũ 'be'a bi 'yurcã Ojã. ⁷ Nɛ gam bɛmhmbũ

'be'a i øt' yam 'bixt'i ne yu 'bida. Nu'u hingui ja yú te pe i ya. Pe nu'bu hingui pømanho a im ma, ya hingam fadi 'be'a ni 'bei a buya, nguetho 'da nan getho. ⁸ Ne ngutho n'da ra thuxi bu ja ra sui, da ma xun ho a ra 'bei ngue din tunh yu dofai. Pe nu'bu hin da mba m'bixt'i xun ho, njon da badi 'be'a nam bøni, ne njon din sa da mba ra tuhni. ⁹ Ne ngutho ah'u 'bu hin guí yahu n'da ra nde nt'ode xun ho, hague dán zä da fadi 'be'a guim mamhbu. ¹⁰ Ne masque emme xun ngu yu nde i ja ua ja ra ximhai, ne gätho xun ho 'bu 'bo'o i padi 'be'a nam bøni. ¹¹ Pe nugä, nu'bu hin dí pa a ra nde ní ts'oqui, ya xca øt'be tengu'bu n'da an 'danni ma hnini'be, ne hingui sä dam pa'be. ¹² Nu'a guí ndehu emme din ja ni ts'edihi nangué rá Hogandahi Oja, pe dami 'yafu 'be'a ni ts'edi da zä din te yú mbui gätho yu 'yec'yei guí 'buhmbu. ¹³ Nu'bu n'da ra ja'i din ya man'da ra nde hingam fadi, pe da 'yap rá ts'edi Oja da zä da ma 'be'a nam bøni. ¹⁴ Nu'bu dí ya'be Oja nangué man'da ra nde n'dan'yo, go i ya rá Hogandahi Oja i o ma mbui, pe hin di thocpa ran 'yomfëni u mi'da 'buru, ngue 'be'a nam bøn'a dí ma. ¹⁵ 'Be'a xun ho ga øt'e. Pe nde'bu dan ya'be Oja nangué rá Hogandahi, pe i jatho ga japi da bu u mi'da 'buru ngue 'be'a nam bøni. Ne ngutho 'bu dan tuh yu thuhu, ga xpa Oja nangué rá Hogandahi, pe guexta'a i jatho ga bëni 'be'a nam bøni, ne ga japi da bën'u mi'da buya. ¹⁶ Nguetho nu'bu guí xspahu Oja nangué n'da ra nde hingam fadi, ne madague'bu di bën'nah'u rá Hogandahi Oja, pe nu'u 'da hin da zä guí comhbu a ram hma 'be'a gni 'yexpahu Oja, nguetho hingui padi 'be'a nam bøn'a guí mamhbu. ¹⁷ Ne madague'bu majuani guidí unhu ra jamadi Oja gue'bu n'dan'yo ra nde guí yahu, pe hin guidí zerpahu yú mbui ni mijä'ihu, ngue ne'u dí un ra jamadi Oja. ¹⁸ Jamadi Oja nguetho man'da i sä dan yagä yu nde hingam fadi xinda gue ah'u. ¹⁹ Pe nu bu ja yam peti, madague'bu hont'i cut'a thoho yam hma ga ma gue'u nt'ode xun ho, pe man'da xun ho, xinda gue'bu ga xna ga mam bu 'det'a mahuahi yam hma gue'u hingam fadi 'be'a nam bøni. Nguetho din nde ga xänba yu cu. ²⁰ Ma zi cu ah'u, o guí øthu tengu'bu gyä t'uhni ah'u, pe damin 'yomfënihu xun ho 'be'a man'da xun ho guí 'yøthu bu ja nim petihu. Nguetho gyu dajä'ihu, madague'bu i t'ën'ahu gyu 'uerehu ngue'a hin guí nde guí 'yøthu yu ts'oqui. ²¹ Bi 'yem bu ja rá t'ohni Oja: "Madague'bu dá japi bá xh yu 'damhnini ngue 'dan'yo bu na ya, ngue da zo u 'bucua, pe ngutho him bi 'yurpa ra güenda a dam mangä u," bi' yën Oja. ²² Janangué'a ga pahmbu n'da ra hmepya 'bu 'bo'o din ya man'da ra nde n'dan'yo, i uh rá ts'edi Oja, hndepe da 'yec'yei u hingui nde da 'yec'yei. Ne hinga gue'u yu 'yec'yei i pa nt'ørpe yu hmepya. Pe nu ra ts'edi ngue da man ram hman Oja nangué yú ndese u, xun ho ngue'a da xänbi gätho yu 'yec'yei, ne hin nangué'u emme xam me yú mbui, hingui nde da 'yec'yei. ²³ Pe xi'bu bim peti gätho yu 'yec'yei ne gätho 'dahma 'dan'yo yu nde i ya, ne da zøm bu 'da ngue hing yu 'yec'yei, o gue'u hinga na padi xun ho. Ha hin guim bëmhb'u ngue da 'yën'ahu guí jathu. ²⁴ Pe nu'bu gätho guí mamhbu ram hma Oja ngue ra nde mfadi, ne da yurpu 'da hing yu 'yec'yei o gue'u hinga na padi xun ho. Ne da bax buya ngue ja yú ts'oqui, ne da badi 'be'a i ja yú mbui zeh'e 'bu bi 'yø'a guí mamhbu. ²⁵ Ne nu'a nt'agui bu mbo yú mbui da japi di nequi xun ho. Ne din danyahmu ne da 'yap rá punbi Oja buya. Ne da 'yëna: "Majuani maha guí 'buhmbu Oja," da 'yem buya.

Da t'øt'e xun ho a ram peti

²⁶ Nuya, ma zi cu ah'u, din nde ga xi ah'u 'be'a man'da xun ho guí 'yøthu 'bu guidim petihu. Pe nde'bu 'be' guim bëmhb'u 'be'a din te yú mbui gätho yu 'yec'yei,

ne da zä gan tuhmbu n'da ra thuhu guín nde gan tuhmbu buya, o gue n'da ram hma guín nde gan xänbathu, o gue n'da ram hma bi ben'nahu Oja ngue gui mamhu, o n'da ram hma guí nde gui mamhu n'da ra nde hingam fadi 'be'a nam bõni, pe gue'bu di 'bui to'o da man a 'be'a nam bõni ngue hingam fadi. ²⁷ Pe nu'bu gui yahu man'da ra nde n'dan'yo, hont'u yonja'i din ya, ne nu'bu xun ngu, hyunja'i. Ne hinga n'dat'a ra ora din ya gätho. Nubuya i jatho dim 'bu'a n'da da ma 'be'a nam bõn a bi hma. ²⁸ Pe nu'bu njongui 'buru n'da i padi da ma 'be'a nam bõn'a bi hma, man'da xun ho 'bu nte da mam bu ja nim petihu. Da zä din ya, pe n'danni din yaseui Oja. ²⁹ Ximangutho u i man ram hman Oja nangué ra nde mfadi, din ya yoho o hyu. Ne nu'u to'o bin t'un ra ts'edi da badi 'be'a nam bõn'a ram hma, da mam 'bu hingui ho, ua gue'bu xun ho. ³⁰ Ne nu'bu i hupu n'da bi benba Oja da ma 'be'a im beni da ma, pe 'be di jua a i ya bu, ne gui jafu din ya a man'da buya. ³¹ Janangué'a da xot'a gan yahu 'dahmi 'datho, ne gätho ahü to'o gätho di benba Oja din ya. Nubuya tengü 'bu gán niyabahu yu cu nangué yá mbui ne gätho da hya yu ts'edi yá mbui buya. ³² Nu'u to i man ram hman Oja i jatho da zamzehe rá mbui zehé, madague'bu Oja bi benbi din ya, pe jatho da dõ'mi ts'u, 'be din ya a man'da. ³³ Nguetho nde Oja da ts'anni 'be'a gätho din ja bu, ne hinga 'da ni thas thoho 'be'a gätho i ot' Oja. Ne in jabu i t'ot'e hõnbu go hapu i ja yám peti ma mi'yec'yeihu. ³⁴ Ne nu yu xisu hingui sä din ya bu ja yu dampeti, nguetho hin'yu yán t'edi din ya u, ne i jatho da 'yõ'a 'be'a da sifi, ne hin dim 'bet'o, tengü i mam bu ja rá t'ohni Oja. ³⁵ Ne nu'bu in nde da 'yänni 'be'a nam bõn a hmam bu, i jatho da 'yän'na rá ndõ bu ja rá nguse, nguetho hin di necmanho 'bu i ya n'da ra xisu bu ja ram peti. ³⁶ Ha guím bëmhu gá dämzehe rá 'befi Oja, ngue gui emhu da zä gui sänzehe 'be'a gui 'yõthu. Uague guím bëmhu hõn'adah gá hyambhu a ram hma. ³⁷ Pe nu'bu majuani bi 'da ahü rá ts'edi Oja gui mamhu ram hma, o gue'bu majuani bin 'da ahü nin 'yomfenihu nangué rá Hogandahi Oja, nu'bu, jatho gui 'yõthu a dá ot'ahü 'bu, nguetho rá manda ra Hmu a. ³⁸ Ne nu'bu 'bo'o hingui nde da 'yõ'a dá ot'ahü, pe hingui sä gui 'yarpahu ra güenda a. ³⁹ Janangué'a ma zi cu ahü, man'da emme gui hyumbi gui mamhu ram hman Oja nangué ra nde mfadi. Pe hin gui hepahü to'o in nde din ya man'da ra nde. ⁴⁰ Pe gan 'yomfenihu xun ho, ne 'darpü di mba gui 'yõthu, ne hinga 'da dí thas thoho 'be'a gätho gui 'yõthu.

15

Bi ndants' mahõn'a ra Cristo

¹ Nuya ma zi cu'ahü, dín nde ga xi ahü mahõn'a ran ho ma'da'yo, tengü dá xi ahü mam 'bet'o. Ne gue'a ram hma gá hyambhu, ne gue'a gnim 'bähmbu xun ho a. ² Ne guet'a ram hman a gní yan ni tehu a 'bu guidi thoqui gui ten thohohu a dá xi ahü. Pe nu'bu hin'na, säti tho gui emhu gui õthu 'bu. ³ Ne dá ja ahü gá pahmbu a ram hma bin 'dacá ngue man'da jats'edi tho ga pahmbu. Ngue dá xän'nahu bi du ra Cristo, bi hoga ma ts'oquihu, tengü thoho mán t'ot'i bu ja rá t'ohni Oja. ⁴ Bi t'ägui, ne bi xox Oja 'bu ná hyupa, tengü thoho mí mam bu ja rá t'ohni Oja. ⁵ Ne nu'bu mi dambeni ra Cristo, m'bet'o bin 'yuse bu 'buh ra Pedro, ne m'bejua buya bi nu mi'da yá xädi. ⁶ Ne m'bejua buya xõ 'bexque bi nequi bu 'darpü midim peti cat'a ciento yu cu. Ne emme xun ngu i 'batho hu ya, madague'bu xun du u 'da. ⁷ Ne m'bejua bi nu ra Jacobo, ne m'bejua mahõn'a bi nu gätho u yá 'bäihu. ⁸ Pe rán zegui thoho necä bi zä dá nugä ra Cristo bu 'yu. Ne emme xun he'i bu dá ec'yeigä a ram 'bui ma'da'yo, tengü'bu n'da ra 'uere hingui

sä dim 'bui, ne emme din unbi. ⁹ Ne him man zä'be ngue xtá t'engä ma 'bäi'be ra Cristo, ne man'da ts'utho dadí mu'be xinda gue'u mi'da yú 'bäihü, nguetho emme dá unbä u yú 'yëc'yëi Ojä. ¹⁰ Pe nu Ojä rá mate zehë bi jaqui tengu dín jagä ya. Ne hinga säti thoho rá mate Ojä bi 'yörque, nguetho emme dá humbi xinda gue gätho mi'da yú 'bäihü ra Cristo. Pe hinga guecä dá øt' ra 'befi, ne gue'a rá mate zehë Ojä bi zëqui dá øt'e. ¹¹ Madague'bu guecä o gue'u mi'da bi xän'nahü, pe n'dat'a ram hma dí mamhbe ngue bi du ra Cristo nangue ma ts'oquihü, ne bi xox Ojä 'bui mi du. Ne gue'a ram hma gá 'yëc'yëihü a.

Da xox Ojä u xün du

¹² Pe xi a ram hma dí mamhbü, ngue bi dambëni ra Cristo 'bui mí du, pe hanja gní 'yëmhbü 'da ahü büya, ngue hingui sä da dambëni u xün du. ¹³ Nu'bu hin da dambëni u xün du, pe xinga gue'a ra Cristo xtán dambëni 'bui, ne guexta'a ya xün du a ya 'bui. ¹⁴ Ne nu'bu hin xtán dambëni a ra Cristo, hin'yü rá ts'edi a ram hma dí mamhbü 'bui, ne ndetho guí 'yohü bu 'bui. ¹⁵ Ne nu'bu ngubü guím bëmhbü ngue hingui sä da dambëni u xün du, guí nubethäni gahe 'bui ngue dí mamhbe bi xox Ojä a ra Cristo 'bui mi du. ¹⁶ Nu'bu hingui sä da dambëni n'da ra du, pe xinga gue'a ra Cristo xtán zä xtán dambëni 'bui. ¹⁷ Ne nu'bu guexta'a ra du a ra Cristo, säti thoho guí ëc'yëihü a 'bui, ne guexta'a him mahoqui ni ts'oquihü 'bui. ¹⁸ Ne nu'bu ngubü guím bëmhbü, pe ne'u yü 'yëc'yëi xün du bu ja rá 'yë ra Cristo, ne má zä dim 'berü 'bui Ojä 'bui, gue'bu ya má zä bim 'be a ra Cristo 'bui mí du. ¹⁹ Pe nu'bu höntya dí nuhü ran ho nangue ra Cristo, ha hin guím bëmhbü ga nuhü man'da ran ho 'bui dá tuhü 'bui. Pe huëhigahü 'bui nte ga nuhü, xinda gue'u gä mi'da yü jä'i ngue nte mbëni da nu. ²⁰ Pe majuani maha bi dambëni ra Cristo 'bui mí du. Ne tengu'bu rá mbüdi n'da ra thä bi sopü ja n'da ra huaü, ne gue'a nam böni ngue da xox Ojä u to'o gätho i 'bühmi ra Cristo. ²¹ Tengu thoho 'bui mí dämp' ran däte ua ja ra ximhäi n'da ran 'yohü, ngue ra Adán, ne ngutho a man'da ran 'yohü ngue ra Cristo, bi dü'mi ngue da ndants' mahøn'a yü du. ²² Ne tengu tho u gätho bi xänd ra Adán, gätho i tu, pe nu gätho di xänd ra Cristo, gätho da mba nsots'i. ²³ Pe hinga gätho n'dat'a ra ora da mba nsots'i, nguetho rá mbüdi a ra Cristo, ne nu'bu bá ëh ra Cristo, gätho u xü huahni da mba nsots'i m'bejua. ²⁴ Ne nubüya, ba ëh rá pa ran zegui. Nguetho nuahni da Cristo xí dapi 'be'a gätho má ts'edi, ngue yán süihü Ojä, ne gätho to'o i hase yán t'ëdi, ne to'o di manda zehë, ngue'u yü jä'i ne'u yü zithu. Ne nu'bu ya bi dähä, di un'na Ojä rá Ta rá ts'edi mahøn'a. ²⁵ Nguetho nu ra Cristo, im Hmuts'üt'abi ya, ne gue'bu go bi dähä di 'berpa yá ts'edi u gätho yán süihü. ²⁶ Ne nu'a ran däte ran zegui thoho da dapi, ne má zä dim 'be a büya. ²⁷ Tengu bi mam bu ja rá t'ohni Ojä, di japi da däh ra Cristo 'be'a gätho má ts'edi i ja. Pe njon da bëni ne'a Ojä rá Ta da dapi, nguetho gueë bi un rá ts'edi ra Cristo a. ²⁸ Ne nu'bu gätho bi däh a ra Cristo u 'be'a gä ni ts'edi i ja, ne nu'a ra Cristo büya, ngue rá Ts'ünt'u Ojä, ne dín däsë bu 'bui Ojä rá Ta. Nguetho m'bet'o xí un rá ts'edi. Nubüya da hønse Ojä dín ja rá ts'edi büya. ²⁹ Ne man'da guí øthü guidin xixyähü nangue'u xün du. Pe hanja gní 'yëmhbü him mam 'bui u xün du büya. ³⁰ Ne hanja hin dí su man dätehe, gätho u yü pa dí 'bühmbe ua thä, gue'bu xcä pähmbe hin ga ndanshe mahøn'a. ³¹ Ne majuani thocpa thoho dadim pom'be man däte. Ne gue'a dí xi ahü a ngue'a dín nde ahü guí pähmbe 'be'a dí øt'ä. Nguetho emme dí numanho ahü, ma zi cu ahü, ngue n'dat'a ma Hmuhü ra Jesucristo dí ëc'yëihü. ³² Ne dá hä't'i xün ngu yün unbi, ne xi u yü zate dán tunhdä'be ua Éfeso, ngubü i ëmb yü jä'i. Pe 'be'a ní mba a dá øt'ä 'bui hin da dambëni u xün du. Pe nu'bu hin ga

ndansh_u mahøn'a, mbähä dan sihme_u ya ne dam minhd_u, nguetho má zä ga tuh_u nixudi mani. ³³ O guidín hyehmb_u da thä ah_u gui tenhd_u yám hman _u 'da y_u hyäte, janangue'a hin gui 'behmb_u y_u hogan t'öt'e. ³⁴ Pe damin 'yomfënih_u x_un ho gui pähmb_u nda'a ram hma gue majua_uni, ne gui 'yesh_u y_u ts'oqui büya. Nguetho gui 'bühmb_u 'da hinga ná pähmb_u x_un ho Ojä. Ne guehna dí xi ah_u na, janangue'a gui pes' ni säh_u.

Hague din ja 'b_u bi dambëni _u x_un du

³⁵ Uague guim bëmh_u 'da ah_u gui 'yängah_u: “Be'a di ja 'b_u bi dambëni _u x_un du, ne 'be'a ní ngøc'yei din ja mahøn'a.” ³⁶ Pe n'da rán t'änni y_u 'yamb_u a. Ha hin gui nuh_u 'be'a di ja n'da ra hmudä 'b_u pa nthuhu ngue i 'ya rá xi ne ja da bøx'a rá mbui büya. ³⁷ Ne hønt'a go má hmudä gui tuhm_u, hinga guexta'a rá ndä 'b_u bi bøts'e. Nguetho gue'a rá ndä gä tuhm_u, ne ra paxi b_u dán go 'b_u bi bøts'e. ³⁸ Ne hønt'a go nda'a má hmudä da thuhu, gätho yé xise 'b_u bin ja, tengu bi zänba Ojä a. ³⁹ Ne hinga 'da'angu ma ngøc'yeih_u y_u fani o gue y_u doja o y_u huä. ⁴⁰ Ne in jab_u 'be'a gätho i ja b_u mahëts'i ne 'be'a gätho i ja ua ja ra ximhäi, nu'_u bí ja b_u mahëts'i, n'dan'yo thoho nán ho xinda gue'_u ja ua ja ra häi. ⁴¹ Nu'a rán nequi ra hyadi ne ra zana ne y_u sø gätho 'dahma 'dan'yo. Ne hinga 'da'angu _u y_u sø, 'dahma 'dan'yo b_u ni nequi. ⁴² Ne ngutho nangue'b_u bi dambëni y_u du, ne nu'b_u bi t'ä a ra ngøc'yei, da 'ya nguetho nts'änbi da 'ya a. Pe nu'b_u bi dambëni büya ne hin njäm'b_u da du mahøn'a. ⁴³ Nu'a bi t'ägui hingui ho, pe nu'a da bøts'e emme x_un ho a. Nu'b_u mi t'ägui hin'y_u rá ts'edi, pe nu'b_u mí bøts'e, man'da emme bin ja rá ts'edi. ⁴⁴ Nu'a ra ngø 'b_u mi t'ägui, nts'änni hønt'ua ja ra ximhäi dim 'bui. Pe nu'b_u bi bøts'e, nts'änni dim 'bup_u mahëts'i büya. Ne gui pähmb_u i ja ma ja'ih_u nangue ra ximhäi, pe man'da i jatho gui pähmb_u ngue ne'a din ja ma ja'ih_u nangue rá Hogandähi Ojä. ⁴⁵ Ne gue'a in ja a tengu män t'ot'i b_u ja rá t'ohni Ojä, gue ná n'da ra Adán bi ts'änni bin ja' i ua ja ra ximhäi. Pe nu'a ná yoho gue'a di un ra temazäi ngue njäm'b_u da guadi, gue'a ra Cristo a. ⁴⁶ Ne m'bet'o däm 'bühmb_u nangue ma ngøc'yeih_u ngue hønt'ua ja ra ximhäi dim 'bui. Ne m'bejua büya dam 'bühmb_u nangue ra ngøc'yei ngue nts'änni dim 'bup_u mahëts'i. ⁴⁷ Ne nu rá mbüdi ran 'yoh_u nt'öt'e nangue ra häi. Nu a ná yoho gue'a bí 'yëh mahëts'i, ma Hmuh_u ra Cristo a. ⁴⁸ Ne ngutho ma ngøc'yeih_u ua ja ra häi, tengu tho a ran 'yoh_u ngue bi t'öt'e nangue ra häi. Pe nu ma ngøc'yeih_u m'bejua din ja tengu thoho rá ngøc'yei a ma Hmuh_u ra Cristo, nu'a ran 'yoh_u bí 'yëh mahëts'i a. ⁴⁹ Ne tengu thoho b_u dá nequih_u nangue ra Adán nt'öt'e ra häi, ne ngutho b_u dá nequih_u mahøn'a nangue'a ra mengu b_u mahëts'i. ⁵⁰ Ne dín nde ga xi ah_u mahøn'a, ma zi cu ah_u, ngue nu'a man ngøh_u ne ma jih_u i jaju ya, hingui sä da gonhui rá ts'edi Ojä mahëts'i a. Nguetho nu'a hingui hät'i, hingui sä 'darp_u da 'bes'ui a da hyät'i høn'b_u go njäm'b_u. ⁵¹ Pe dín nde ah_u gui pähmb_u a him mam fädi, ngue hinga gätho ga tuh_u ngue dyé 'yëc'yeih_u, pe gätho da mba ma pärquigah_u ma ngøc'yeih_u. ⁵² Ne xøge n'dan c'uerpadätho da 'yørcah_u 'b_u bin yä ra thuxi 'b_u rán zegui ra pa. Ne nu'b_u bin yä ra thuxi, 'bex da ndants'i gätho _u y_u 'yëc'yei x_un du, ne dín ja yé ngø him man zä dín ts'oni. Ne'_u xí du, ne'_u hin ní du, gätho da mba ma pädi. ⁵³ Ne nu ma ngøc'yeih_u dí heh_u ya hin da hyät'i, janangue'a da mba mahoqui ngue da hyät'i mazä büya. Ne i ja rán däte a ma ngøc'yeih_u ya, pegue dín jaju a njäm'b_u da du. ⁵⁴ Ne nu'b_u bin ja ma ngøc'yeih_u ngue njäm'b_u da du, ya bi ja't's'a bi man rá t'ohni Ojä büya, bi 'yëna: “Pe nu'b_u däm 'bühmb_u mahøn'a, gue'a dí guah ran däte a, nguetho ya bi thäpi.” ⁵⁵ “Hague grán däte, hap_u i ja ni ts'edi ya ngue gui hyoje. 'Be'a

gá ja ya thá, ne ya guí ɛna xquí taje.” ⁵⁶ Ne nu yán t'ɛdi Ojá ne gue'ɥ nám fãdi ja ma ts'oquihɥ. Ne nu'a ma ts'oquihɥ bɥya, gue'a ní zã di unghɥ ran ðate a. ⁵⁷ Pɛ jamadi gahɥ Ojá, nguetho bi jajɥ dá tãfɥ ran ðate nangue'a ma Hmuhɥ ra Jesucristo. ⁵⁸ Janangue'a, ma zi cu ahɥ, damín zãmhbɥ bɥ xɥn ho ne hin hapɥ gui 'uehmbɥ bɥ. Ne gui hyumbi man'da man'da gam pɛhmbɥ nangue rá 'bɛfi ra Hmu, nguetho gui pãhmbɥ hinga sãti thoho a, xinda gue'bɥ hin ga ndanshɥ mahɔn'a.

16

Nthqqui yɥ mbeti da 'bãx yɥ cu

¹ Ne nuya dín nde ga xi ahɥ 'bɛ'a gui 'yøthɥ nangue ra mbeti guídí pɛthɥ, ngue nu'a rãm fãts'i ma mi'yɛc'yɛihɥ. Dami 'yøthɥ tengu thoho dá xicã ɥ 'bɥpɥ ja yɥm pɛti bɥ Galacia. ² Ngue gãtho 'bɥ domingo, n'da ngu n'da ahɥ gui hyajɥ ts'ɥ a hangu xquí tãhmbɥ nhyãto 'bɥ nhyãto, gui peshɥ. Ne nu'bɥ dá sɔngã bɥ, ya di jabɥ, ne hinga ja gui pɛthɥ bɥya. ³ Ne nu'bɥ dá sɔngã bɥ, ga pɛhndã bɥ Jerusalén ɥ yɥn 'yohɥ ngue gá huanhdɥ. Ne ga un ra sɔcua ða gãts'i nangue ran zɛngua, ne da hyãx'a xquí pɛthɥ bɥya. ⁴ Ne 'bɛ dán 'yomfɛni 'bɥ da zã 'nequi ga mba, ya 'darpɥ dá mbãhmbɛ bɥya.

Bi ma da bɔn na 'yo ra Pablo

⁵ Ne nu'bɥ dá mba na 'yo, i jatho 'bɛ ba sɔngã bɥ Macedonia, ne ja ga thocã bɥ Corinto bɥya. ⁶ Ne xømhma thoho dam 'bɥhmbɥ bɥ 'da yɥ pa, uague dam 'bɥhmbɥ bɥ gãtho dãm bɔn yɥ pa xɥ se. Ne nubɥya xømhma thoho da zã gui zɛjɥ ts'ɥ 'bɥ di nequi to'o da 'yurca ra 'yu hapɥ gãtho dan 'yo m'bejua. ⁷ Pɛ hin dín ndegã ngue xø ga thotho bɥ guí 'bɥhmbɥ, pɛ dín nde dam 'bɥpɥ 'da yɥ pa, 'bɥ gue'a da nde ma Hmuhɥ a. ⁸ 'Bɛ dam 'bɥcã ua ja ra hnini Éfeso man yozna, ja ga mba bɥ. ⁹ Nguetho ɛmmɛ hndeqe ga man rãm hman Ojá ua, madague'bɥ xɥn ngu man sɥi'be 'bɥcua. Pɛ ɛmmɛ i te rá 'bɛfi Ojá ua, jannangue'a him 'bexque sã ga mba n'dihi. ¹⁰ Ne nu'bɥ da zøm bɥ a ra Timoteo, dami simanhohɥ, janangue'a nte da bɛni. Nguetho dim pɛfi nangue rá 'bɛfi ma Hmuhɥ a, tengu thohogã. ¹¹ Pɛ jatho gãtho ahɥ gui numansuhɥ a ra Timoteo. Ne nu'bɥ bá ɛcua, dami fãxhɥ ngue da zømhanho ua. Nguetho dí tɔn'ua a, ne ɛmmɛ dín nde ga nu mahɔn'a, ne'ɥ gãtho mi'da. ¹² Ne ɛmmɛ dá xicã ma cuhɥ ra Apolo xtã mbãhã 'da yɥ cu 'bɥcua, ngue da nu ahɥ. Pɛ him bi nde bi mba ya. Pɛ xømhma thoho m'bejua da mba bɥ 'bɥ bi zã da mba.

Yɥn zɛgui ran zɛngua

¹³ Ne jant'a thoho gui 'yøthɥ tengu 'bɥ gan äthãhɥ, ngue gan zãmhbɥ bɥ ja ni t'ɛc'yɛihɥ. Dami hyuthɥ ran zambɥi, din ja ni ts'ɛdihɥ xɥn ho. ¹⁴ Ne 'bɛ'a gãtho guí øthɥ, pɛ dami 'yøthɥ nangue ran huɛate. ¹⁵ Ne nuya ma zi cu ahɥ, guí pãhmbɥ ngue gãtho ja a yán jahɥ ra Estéfano, mbɛdi yɥ 'yɛc'yɛi bɥ ra häi Acaya, ne ɛmmɛ hɔnt'a im bɛni ngue da mbãx yá mi'yɛc'yɛihɥ ɥ. ¹⁶ Janangue'a dín nde ahɥ ɛmmɛ gui numansuhɥ a ra Estéfano, ngue'a gui 'yøthɥ a da man a. Pɛ ne'ɥ mi'da i 'bɥpɥ, ngue 'da'angu i øthɥ a ra Estéfano, ngue'a hin din sãi, ne humbi da 'yøt' ra 'bɛfi xɥn ho, ne'ɥ gui numansuhɥ ɥ. ¹⁷ Ne ɛmmɛ dadí johyagã, ngue nu'a mí hɛmbã 'bɛ'a guí øthɥ, pɛ ya dí pãcã ya, nguetho bi zøcua a ra Estéfano, ne ra Fortunato, ne'a ra Acaico. ¹⁸ Janangue ɛmmɛ bi xah ma mbɥi. Ne ahɥ bi xah ni mbɥihɥ ya, nangue'a ram hma gá 'yãngahɥ gue'a hin gmí pãhmbɥ. Ne dami numanhohɥ ɥ yɥ jã'i tengu ɥ. ¹⁹ Nu yɥ cu i 'bɥcua ra häi Asia, gãtho i pɛn'nahɥ ran zɛngua. Nu ra Aquila ne ra Priscila rá xisu, ne gãtho ɥ dim pɛti

b_u ja rá ngu, n_e gátho i pen'nah_u ran zengua nangué rá thuhu ma Hmuh_u.
²⁰ Dami hyānbah_u yān zengua gátho y_u cu i 'b_ucu_a. Damin zengua zehéh_u n'da
 ngu n'da ah_u ngue 'da gdín huęctah_u. ²¹ P_e nugā dra Pablogā ga ozehégā n'da
 ran zengua dí pen'nah_u nangué ma 'y_esegā. ²² Nu'b_u i 'b_u a n'da ngue him
 majua_{ni} i numanho a ma Hmuh_u ra Jesucristo, n_e hin te rán jai Ojā a 'b_u,
 n_e da zānba ran ʼnbi a. N_e mi ts'ʼtho ba ęh ma Hmuh_u da 'yøt' ran juānbi a.
²³ N_e nuya da mbāx ah_u rá mate ma Hmuh_u ra Jesucristo. ²⁴ N_e ęmm_e dadí
 huęc'ah_u gátho ah_u nangué 'darp_u dí 'b_uhmb_u ra Cristo Jesús. N_e hōnt'a dí xi
 ah_u ya.

2 CORINTIOS

Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra ɔɔhɯni Corinto

Ran zengua

¹ Nugä drá Pablogä, nɛ nangue rá pähä Ojɔ ma 'bäigä'be a ra Jesucristo. Dín 'yogä'be ma cuhɯ ra Timoteo. Nɛ dí pɛn'nahɯ bɯ ra sɔcuɔ gyɯ 'yɛc'yɛihɯ ngue dí m peti bɯ ja rán ngu Ojɔ bɯ ja ra hnini Corinto, nɛ gátho yɯ 'yɛc'yɛi i 'bɯpɯ ja ra xɛqui Acaya. ² Nɛ nu'a Ojɔ ma Tahɯ nɛ ra Jesucristo ma Hmuhɯ di 'da ahɯ rá mate a, nɛ da hyut'a ni mbɯihɯ.

Yán ɯnbi ra Pablo

³ Jamadi Ojɔ rá Ta ma Hmuhɯ ra Jesucristo, nguetho i ja rá yembɯ nanguejɯ. Nɛ guesɛ Ojɔ thocua thoho i hurca ma mbɯihɯ. ⁴ Nu'a Ojɔ i hurca ma mbɯihɯ nangue gátho yɯn ɯnbi dín nuhɯ. Janangue'a da zä ga hurpahɯ yá mbɯi 'da to'o in nu ran ɯnbi, tengu tho bɯ i hyurcahɯ ma mbɯihɯ Ojɔ. ⁵ Nu'bɯ dí comhbɯ yán ɯnbi ra Cristo, nu'a di zerca ma mbɯihɯ, go din theui ran ɯnbi dín nuhɯ. ⁶ Nɛ nangue ran ɯnbi dín nugä'be, gue'a dín te ni t'ɛc'yɛihɯ, nɛ dí zet'a ni mbɯihɯ a. Nɛ nu'bɯ di zerca ma mbɯi'be Ojɔ, nɛ ahɯ di zet'a ni mbɯihɯ. Nguetho nu'bɯ guím bɛmhɯ a ran ɯnbi dín nu'be, sä gui hyáthɯ nɛ hin gan xɔmbɯihɯ ran ɯnbi guín nuhɯ, tengu thohogä'be. ⁷ Hin ts'ɯ dadí 'yon ma mbɯi'be nangue ni t'ɛc'yɛihɯ. Nɛ dí pɔ'be ngue dí comhbɯ man ɯnbi'be. Ngutho Ojɔ da hyurca ma mbɯihɯ. ⁸ Nugä'be dín nde ahɯ, ma cu ahɯ, gui pɔhmbɯ ngue dán nu'be ran ɯnbi bɯ ja ra häi Asia. Nɛ hin'yɯ ma ts'edi'be ngue xcá häzehɛ'be, nguetho ɛmmɛ ts'edi ran ɯnbi dá nu'be, nɛ mi ts'utho xcá tu'be bɯ. ⁹ Majuɔni ɛ maguerɯ xcá tu'be, pɛ gátho ɯ bin ja n'damhɯmä sä ga pɔ'be ngue hin'yɯ ma ts'edi zehɛ'be, pɛ ga tɔm'be 'be'a da 'yɔt' Ojɔ, ngue man'da xɯn ndoho rá ts'edi ngue da xox'ɯ xɯn du. ¹⁰ Nu'a Ojɔ bi yängä'be bɯ ja ran ɔɔte ngue ɛmmɛ nts'utho, nɛ dí pɔ'be ngue Ojɔ da yängä'be mahɔn'a. Nɛ dí ɛc'yɛi'be nɛ dí tɔm'be ngue thocua thoho da yängä'be Ojɔ. ¹¹ Nɛ nu ahɯ sä gui zec'be ts'ɯ 'bɯ guín yáhhɯ Ojɔ nanguecä'be, nɛ m'bejua bɯya da zä gátho ahɯ n'dat'a ga xihmbɯ jamadi Ojɔ nangue 'be'a bi 'yɔrcä'be.

Ra Pablo bi ma hanja him bi mba n'dihi bɯ ja ra hnini Corinto

¹² I hu ma mbɯi'be nguetho di bɛnga ma mbɯi'be ngue xɯn ho 'be'a dí ɔt'be ua ja ra ximhäi, nɛ xɯn ho 'be'a dí ɔt'be nangue ahɯ. Nɛ hin nangue man 'yomfɛnisɛ'be, pɛ Ojɔ i fäxca'be ngue dí ɔt'be ran ho. ¹³ Dín nde ahɯ gui pɔhmbɯ xɯn ho 'be'a dí ɔt'be, tengu dí ot'ahɯ ya. ¹⁴ Nɛ madague'bɯ hin gui pɔhmbɯ gátho ya dí xi'ahɯ, pɛ nu'bɯ bi zɔn ra pa ba ɛh ra Hmu Jesús, gan jɔhyahɯ nangue a ram hma dí ot'ahɯ. Nɛ nguetho ga'be da hyu ma mbɯi'be nangue ahɯ. ¹⁵ Majuɔni min ndegä xcá mba bɯ, nɛ nu'bɯ xcá mba bɯ, mi sä nyondí xcá hut'a ni mbɯihɯ. ¹⁶ Mim bɛngä ngue xcá thocä bɯ gui 'bɯhmbɯ, gan nu ahɯ ts'ɯ nu'bɯ má mbagä bɯ ja ra häi Macedonia, nɛ dím bɛngä ga thopɯ mahɔn'a 'bɯ dá pɔngä ua ja ra häi Macedonia. Nɛ nu'bɯ dá mba bɯ, dím bɛngä ngue gui fäxcä bɯ ja ra 'yu Judea. ¹⁷ Pɛ hingui yoho man 'yomfɛnigä, tengu gui ɛnjɯ dí ɔt'ä 'bɯ him má thocä bɯ. Hin dí ɔt'ä tengu ɔt'i 'da ɯ yɯn 'yohɯ ngue yoho im bɛni. ¹⁸ Nɛ majuɔni dá bɛngä xcá mba bɯ 'bɯ má xi ahɯ. Nɛ i pɔ Ojɔ majuɔni dí xi ahɯ. ¹⁹ Nugä nɛ ra Timoteo nɛ ra Silvano ya dá xi ahe nangue ra Cristo

Jesús, rá Ts'unt'á Ojá. Ne nu'a ra Cristo hin di pá a im bēni, pē hōnt'a majuāni im man a. ²⁰ Ne gue'a ra Cristo ní ja'ts'i 'be'a gātho i sán Ojá da 'yōt'e, ne nanguē bi hogahū ra Cristo dí pāhmbū di 'dajū rá mate Ojá 'bū dí āfū, ne gue'a ná ēspahū Ojá a. ²¹ Guet'a Ojá bi 'dajū ra ts'edi ngue thocua thoho ga tēnhdū ra Cristo, ne n'da ngu n'dajū bi 'dajū ra 'befi. ²² Ne guet'a Ojá bi 'yōt'e yá mbeti gahū a, ne bi 'dajū rá Hogandāhi mbo ma mbūihū, guerpū na fādi majuāni di 'dajū 'be'a gātho man'da. ²³ Majuāni a dí xi ahū ngue hanja hin dá thocá bū guí 'būhmbū. Nu'bū xcá sōngā bū a ra pa dá xi ahū, xcá dāmhya ahū ts'ū 'bū, nguetho hinga nadí hojū 'be'a guí ōthū. Ne ndetho ēmmē xcá un'na ni mbūihū 'be'a xcá xi ahū. Ne dí pādi majuāni a dí xi ahū ya, ne dí xi Ojá di 'dac ran unbi 'bū him majuāni a dí m ma. ²⁴ Pē dín nde ahū da hyu ni mbūihū, ne hin da du ni mbūihū 'be'a ga xi ahū. Ne gue'a dín nde ga ōt'ahū 'bū dá mbagā bū. Pē hin'yū man'da sá ga xi ahū guí 'yēc'yēihū, nguetho i jua'a guí ēc'yēihū ngue guí pāhmbū majuāni ra Cristo.

2

¹ Jananguē'a dá ēnsegā, nu'bū dá mba bū mahōn'a, hin ga 'da ahū ra dumbūi mahōn'a. ² Nguetho nu'bū guim bēndumbūihū, hingui sá guí 'dajū ran johya 'bū. Ne hōnse ahū sá guí 'dajū ran johya, pē hingui sá 'bū i tu ni mbūihū. ³ Jananguē'a dá ot'ahū ra sōcuā nguetho dín nde ngue gan 'yomfēnihū ts'ū, ne sá guí hojū 'be'a gnám 'būhmbū. Ne nu'bū dá mbagā bū, ya xquí hojū a 'be'a man'da gnám 'būhmbū, ne sá guí 'dajū ran johya būya ne hin dín ja'ahū ra dumbūi. Nguetho dí ēnsegā ngue n'dat'a dí m bēmhū, nu'bū dín johyagā ne ahū ja nin johyahū. ⁴ Ne ēmmē ni tu ma mbūi nu'bū má ot'ahū ra sōcuā, ne ēmmē dán zoni, nguetho hin dín nde guí 't' ni mbūihū nanguē 'be'a dá ot'ahū, pē dín nde guí pāhmbū ngue ēmmē dadí huēc ahū.

Da mba ma punbi to'o bi 'yōt' ran ts'o

⁵ Hinga hōnsegā pē gātho ahū i ja ahū ra dumbūi nanguē 'be'a bi 'yōt' ran 'yohū ngue bi zin rá hōmbe. ⁶ Pē dí ēna xōt'a ya ran unbi gá unhdū a ran 'yohū. ⁷ Ne nuya nde 'bū guí punbahū rá ts'oqui, ne guí hyurpahū rá mbūi. Nguetho nu'bū hin guí hyurpahū rá mbūi, man'da dín ja ra dumbūi ngue njām'bū sá dín hogui. ⁸ Nuya dí ā ahū ra mate ngue guí 'yuthū xūn ho nin huēcatehū a ran 'yohū. ⁹ Nugā dá ot'ahū nguetho dín nde ga pā 'bū guí ōthū tengu dí xi ahū, uage hin'na. ¹⁰ Nu'bū guí punbahū n'da ni mijā'ihū, necā ga punba a. Ne nu'bū guí punbahū 'be'a bi 'yōt'a n'da, ne dí punbā a nanguē rán t'ēdi ra Cristo. ¹¹ Nguetho hin dín ndegā da dajū ra zīthu nanguē 'be'a dí ōthū. Dí pāhmbū 'be'a nde da 'yōt'a ra zīthu nguetho in nde da hyājū.

Him bin sāya a ní bēm bū Corinto ra Pablo

¹² Nu'bū má sōngā bū ja ra hnini Troas, Ojá ya xí xocua yá mbūi yū jā'i bū. Ne hingui hēi dá mangā bū rán ho ma'da'yo ra Cristo nguetho yū jā'i min nde da 'yōde. ¹³ Pē hin dán johyagā, nguetho hin dá tīngā bū ma cuhū ra Tito. Nguē xtá xiquí 'be'a guí ōthū bū. Jananjabū dá socā yū jā'i bū Troas ne dá mbagā bū ja ra hāi Macedonia, ja dá tīngā bū a ra Tito.

Nanguē ra Cristo sá ga tafū ra zīthu

¹⁴ Pē jamadi Ojá, nanguē dín 'yohū ra Cristo di jajū ga tafū ra zīthu 'be'a gātho dí ōthū. Ne hōnbū go hapū dí m mam'be ran ho ma'da'yo, Ojá di japi da tho a, tengu tho 'bū n'da ra 'yēthi i tux ran dāhi i yūmanho. ¹⁵ Ne nanguē dín 'yohū ra Cristo, Ojá in numanhojū, tengu ra 'yēthi i yūmanho bū nam bēn Ojá. Nugā'be

dím mam'be ra Cristo Jesús b_u 'b_ui gátho y_u ja'i, gue' u i ja yá temazai, ne u di 'beh ra temazai. ¹⁶ Nu a ram hma dí_m mam'be, da zánba ran unbi a 'b_u hingui nde da hyan a n'da, pe nu u to'o i ec'yei 'be'a dí_m mam'be, di un ra te a. Pe to'o maha da hyat'i da'yot' na. ¹⁷ Hont'u tengu gá'be ngue n'dat'a Oja dí_m b_emhbe, ne dyam 'behnigá'be Oja, ne dyá 'yehé gá'be ra Cristo, ne nu a Oja in nuc'be. Ne nugá'be hin dí ot'be tengu ot'u da xan ngu ngue in nde da dase nangué rá 'befi Oja i ot'e.

3

Rán hoqui Oja ma'da'yo

¹ Ha guí ξ mb_u dí ozehe ma certificado'be 'b_u dí xi ah_u 'be'a dí ot'be. Ha jatho din ja ma certificado'be ngue da xi ah_u xan ho dí ot'be tengu i ca y_u hyáte xánbate guí 'b_uhmb_u b_u. O ha guí ξ mb_u jatho guí 'yorca'be n'da tengu guí orpa u da. ² Pe go guesé ah_u ma certificado ah_u nguetho nu'b_u 'bo'o ngue bi ba'a gním 'b_uhmb_u, da bađi 'be'a ma hoga'befi dá ot'á b_u 'b_u má_m 'b_uhmb_u b_u. ³ Ne nu u y_u ja'i ngue hingui ec'yei da nu ah_u, tengu 'b_u bi nu n'da ra s_ocu_q nangué rám hman Oja. Pe hinga gue ra s_ocu_q nt'o't'i ra tinta o gue nt'o't'i b_u ja ra do ngue da nu u, pe gue'a bi 'yo't'a ra Cristo b_u ni mb_uih_u nangué rá Hogand_qhi Oja 'b_u má xán'nah_u. ⁴ Da zá ngub_u ga xi ah_u ngue xan ho ra 'befi dí ot'a'be, nguetho i fáxca'be Oja nangué dín 'yoh_u ra Cristo. ⁵ Ne hin nangué man hose'be da zá ga ot'be ran ho, pe h_onsé Oja di 'dac'be ra ts'edi ga ot'be 'be'a dí ot'be. ⁶ Nu Oja bi 'dac'be 'be'a ga hom'be ngue i juadi xan ho, ngue da zá ga xi'be y_u ja'i rán hoqui Oja ma'da'yo. Nu ran hoqui hinga 'da'anguu i mammi yan t'edi nt'o't'i maya'b_u. Nguetho nu'a ran ho ma'da'yo i xij_u di 'daju ra temazai a rá Hogand_qhi Oja. Pe nu yan t'edi i xij_u tengu 'b_u ma yá_pateh_u, ngue'a hin dí há_t'i ga ξ zeh_u a ran ho im man b_u. ⁷ Pe nu'b_u rá mb_udi bin t'un yan t'edi, pe min 'youi a rá nuixte Oja, nguetho ξ mmé madi yoxni rá hmi ra Moisés 'b_u madín t'un y_u do nt'o't'i yan t'edi, janangué'a hingui sá u y_u ja'i da hy_erp_a rá hmi. M'bejua b_uya bim 'be a rá nuixte mi ja b_u rá hmi. Pe madague'a in 'youi ra nuixte u yan t'edi 'b_u ja min t'uni, pe din yá_pate ne ran unbi. ⁸ Nu yan t'edi min 'youi rá nuixte Oja ne bi man a ran date. Pe ξ mmé xan ngu man'da rá nuixte Oja in 'youi rá 'befi rá Hogand_qhi Oja. ⁹ N'youi rá nuixte Oja yan t'edi ngue din yá_pate, pe ξ mmé man'da xan ngu rá nuixte Oja din 'youi ran ho ma'da'yo ngue im man Oja di hogah_u. ¹⁰ Nuya bim 'beh rá ts'edi u yan t'edi, nguetho ξ mmé man'da i ja rá ts'edi ran ho ma'da'yo. ¹¹ Nu yan t'edi min 'youi ra nuixte, pe nts'anni 'da y_u patho da hyat'i, ne bi thogui. Pe nuya ξ mmé xan ngu ra nuixte in 'youi a ran ho ma'da'yo, ne njam'b_u da guadi. ¹² Dí p_qhmb_u ngue njam'b_u dim 'beh rá ts'edi a ran hoqui ma'da'yo ngue bi 'yot' Oja. Janangué'a sá ga huth_u nzamb_ui gam mamhb_u ran ho ma'da'yo. ¹³ Ne nu'b_u dí_m mamhb_u ran ho ma'da'yo, hin dí σ th_u tengu mi ot' ra Moisés maya'b_u, ngue bi gop rá hmi ra 'b_ot'e, ndepe hin da nu y_u ja'i israel gue'b_u xtím 'be a rá nuixte. ¹⁴ Pe nu y_u ja'i him mi pa u ngue dim 'be u yá nuixte yan t'edi ne guexta'a y_u pa ya, nu'b_u in nu ra s_ocu_q g_uep_u nt'o't'i yan t'edi rán hoqui Oja maya'b_u, hingui sá da bađi. Nguetho tengu 'b_u i ja n'da ra 'b_ot'e b_u ja rá hmi da gop rá dá. Ne hont'a ra Cristo sá di 'uecpa a. ¹⁵ Guexta'a yá mb_ui u 'da i 'b_uhya, nu'b_u in nde da den yan t'edi ra Moisés ne nu'b_u im ma, hingui sá da bađi 'be'a nam b_on u, nguetho njot'i tho yá mb_ui. ¹⁶ Pe nu'b_u di p_qh rán 'yomf_eni n'da nangué a ra Cristo ne di dáp rá mb_ui a, din ja ran nequi rá mb_ui 'b_u. ¹⁷ Nu'a ra Cristo,

'da angui rá Hogandáhi. Ne nu'bu i 'bupá mbo ma mbuihú, ne gue'a í thogahú bu ja ra 'bexui ne ran unbi. ¹⁸ Ne hingan jo'mi ma mbuihú tengu 'bu dí hanthú xun ho a rá nuixte ra Cristo. Ne tengu n'da ra hyedá di nequi bu to'o da hyandi, ne ngutho gahú man'da man'da di nequi gahú rá nuixte ra Cristo dí hanthú, ne gue'a ní 'yörcahú a ngue ga cohmbú tengu a.

4

¹ Nu rá mate zehé Ojá ngue bi 'dac'be ra 'befi, janangue'a hingui cuent ma mbui'be nangue ra 'befi dí ot'be. ² Zai hin di thoc man 'yomfénise'be nangue rá 'befi Ojá, ne hin di háte'be 'bu dí m mam'be rá m hman Ojá tengu i ot'ú 'da. Pe dí m mam'be ngue majuáni a rá m hman Ojá, ne gátho yú ja'í sá da bádi ngue dí 'yo'be xun ho bu ja rá hmi Ojá. ³ Hont'ú ngue ní mba bu ja ran unbi hingui paði 'be'a nam bøn a dí m mam'be ngue ran ho ma'da'yo. ⁴ Nguetho nu ra zithu t'émbi oja ua ja ra ximhá i ja ya di xádäba yú mbui ú i tenni, hin di japi ngue da nu nuixte a rán ho ma'da'yo ra Cristo, ngue xti yorpú 'bui. Pe nu'a ra Cristo gue'a ní fá Ojá a, ne 'da angui rá ts'edi. ⁵ Pe nugá'be hin dí m mam'be a dí hnumanhoc'be, pe dí m mam'be ngue gue'a ra Cristo Jesús ra Hmu a. Ne dí ot'be ni 'yehé ga'be, nguetho xmmé dí n numanho'be ra Jesús. ⁶ Nu Ojá rá mbúdi bi manda din ja ran nequi bu mi ja ra 'bexui, guet'a Ojá bi yorbú ja ma mbuihú. Ne nangue ran nequi i jajú bu ma mbuihú, sá ga pähmbú rá nuixte Ojá. Nguetho ra Jesucristo bi jajú dá pähmbú rá nuixte Ojá.

Nám 'buhmbú a ngue dí pähmbú a majuáni

⁷ Ojá bi 'daju rá ts'edi mbo ma mbuihú, tengu n'da ra jahäi bi järpu a xun ngu di muui. Tengu 'bu dyú ts'öehú din xen'a n'dihi. Pe guepu na fádi him ma ts'edi zehéhú a ná öpáhú rá 'befi Ojá, pe guesé rá ts'edi a bi 'daju. ⁸ Nguetho thocua thoho dí n nu'be yan unbi, pe hingui tu ma mbui'be nangue rá ts'edi Ojá dí n 'yohe. Ne ja'bu hin dí pa'be 'be'a dán go a dí ot'be, pe hin dí m mam'be ngue ga héh ma 'befi'be. ⁹ I 'buh man sui'be pe hin dí 'yose'be nguetho 'buh mam fáts'ihe ra Cristo, ja'bu in nu ran ú ma ja'í'be, pe hin dí tu'be. ¹⁰ Hönbu go hapú ga mbé'be, dí n nu'be ran unbi, ne sá xcá tu'be nangue rá 'befi ra Jesús dí ot'be, tengu tho 'bu mi du ra Jesús. Pe nangue dí há't'be yan unbi di nequi dí 'buhmbe ra Jesús, ne di jamansuc'be. ¹¹ Ne thocua thoho xna da thog'be nangue dí ot'be rá 'befi ra Jesús, pe gue'a ní nequi rá ts'edi ra Jesús dí n 'yo'be a, ngue i fáxca'be, ne hin'yú ma ts'edi zehé'be. ¹² Janangue'a thocua thoho i thusca man dätéhú, pe gue'a man'da gním 'buhmbú Ojá xun ho a. ¹³ Nu'a n'da ran 'yohú bi ma maya'bu bu ja rá t'ohni Ojá: "Nugá dí éc'yeigá, janangue'a dí m mangá na," bi 'yehé. Ngutho dí ot'á'be ya, dí éc'yei'be, janangue'a dí m mam'be a dí éc'yei'be. ¹⁴ Ne hin dí su'be, nguetho dí pa'be madá thog'be, pe guet'a Ojá ngue bi xox'a ma Hmu hú ra Jesús 'bu mi du, da xoxcá'be tengu bu i xox'a ra Jesús. Ne ahú dan 'yohú 'bu dá sömhbu bu 'bu a Ojá. ¹⁵ Pe nu'ú 'be'a gátho dí n nu'be nangue ahú, n'damhma man'da xtán ngu ahú guin nuhú rá mate Ojá, ne man'da xtán ngu ahú gui 'yémfú Ojá, jamadi ni mate. Ne gue'a man'da dí t'és pa Ojá a buya. ¹⁶ Janangue'a hingui cuent ma mbui'be nangue a ma 'befi'be, madague'bu man'da man'da in theh rá ts'edi ma ja'í'be. Pe Ojá dí un ra ts'edi ma mbui'be gátho yú pa. ¹⁷ Nu'ú yan unbi dí n nuhú ua ja ra häi hingan ya'a ú, pe gue'a man'da dá tímhbú ran ho bu mahéts'i. xmmé man'da xun ngu ra nuixte gan nuhú bu, xinda gue ran unbi dá nuhú ua ja ra häi. ¹⁸ Hin dí m bémhbú gátho

yən ənbi dín nuhə u ja ra ximhäi, nguetho da tho u. Pɛ man'da dím bɛmhbu 'be'a gátho hin dín nuhə ya, nguetho nu'a din jagähə bə mahɛts'i hin da tho a.

5

¹ Nɛ dí pəhmbu ngue ma ja'ihə tengu n'da ra ngu u ja ra ximhäi, hinga ya'a da hyät'i. Nɛ nu'bu da yot' ma ngu u din ja bu a man'da ma ngumhbə bə mahɛts'i ngue bi hyø Oja. Nɛ njəm'bu da gua a, nguetho him bi hyøh yə ja'i. ² Nɛ nuju dadin xombəihə nangue ma ngøc'yəihə i jajə ya, nɛ dín dømDAHU di pärca ma ja'ihə, da gohi ma'da'yo, ngue rán säui bə mahɛts'i a. ³ Nu Oja di japi ngue din ja ma ngøc'yəihə bə. ⁴ Pɛ nuya ngue di 'buhmbu ua, nɛ in nu ran ənbi ma ngøc'yəihə nɛ dín xombəihə. Pɛ hin nangue a dín nde ga tuhə n'dihi, pɛ man'da dín ndehə a ma ja'ihə ma'da'yo, ngue dím pärcahə ma ngøc'yəihə i ja ya. ⁵ Nu Oja bi zänni ngue di pärca ma ja'ihə, nɛ bi 'dajə rá Hogandəhi ngue ra hmɛpya majuaɲi din ja. ⁶ Nɛ dín døm'mate thohə yə pa dí 'buhmbu ua. Nguetho dí pəhmbu nu yə pa dí 'buhmbu ma ja'ihə i jajə ya, hin dí 'buhmbu ma Hmuhə ra Jesús bə ja rá ngu bə mahɛts'i. ⁷ Dí pəhmbu majuaɲi din ja ma ngumhbə bə, nguetho dí ɛc'yəigähə Oja, madague'bu hin dín nuhə. ⁸ Nɛ dín døm'mate thohə u, pɛ dí ɛmhbu ngue man'da xən ho ga sohmbu ua ma ngøc'yəihə, nɛ ga mbähə bə bí 'bu a ma Hmuhə mahɛts'i. ⁹ Pɛ man'da hnehi thoho dín nde ga øthə 'be'a in nde ma Hmuhə, madague'a dí 'buhmbu ua ja ra häi, uague dí 'buhmbu bə guerpə bí 'bui. ¹⁰ Nguetho da zøn ra pa ngue gátho dyə 'yɛc'yəihə jatho dam 'bähmbu bə ja rá hmi ra Cristo, n'da ngu n'dajə. 'Dahmi 'datho ga həmhbu 'be'a yən thəhə dá øthə u ja ra häi. Ga təhmbu 'bu xən ho, ga 'bɛhmbu 'bu hin ɛ ho.

Bi hogahə 'be'a nán sɛhmbu Oja 'bu mí du ra Cristo

¹¹ Nɛ dí su ga øt'ä a hin da numanho Oja, janangue'a dí humbi dí xifi 'be'a dí 'yɛc'yəi Oja u yə ja'i. Nugə'be Oja i paç'be xən ho 'be'a majuaɲi dí øt'be, nɛ nu ahə dín nde ngue gui paç'be xən ho. ¹² Hin dín nde a'be guim bɛmhbu ngue dím ma nangue man hose'be. Pɛ dín nde ngue guin numanhoc'be, guerpə da zä gui hɛcuahə yə ja'i ngue i ten'ndu yən 'yohə dín 'yɛzɛhɛ, pɛ nu'ə yə mbui u him majuaɲi u. ¹³ Pɛ dí øt'be 'be'a gátho da numanho Oja, nguetho dín numanho 'be Oja, madague'a im man yə ja'i dí tontogä'be. Pɛ nu'a 'be'a dí øt'ä'be da bømmanho nangue ahə. ¹⁴ Nangue rán huɛcate ra Cristo ná øt'be 'be'a gátho dí øt'be, nguetho dí pəhmbu ngue bi du bi nu ran ənbi nangue gátho yə ja'i. Nɛ gue'a ní zä dim pomhbə ran ənbi u, tengu 'bu xtán duse ngue xtán guzɛhɛ yä ts'oqui. ¹⁵ Nɛ bi du nɛ bi ndants' mahøn'a ngue nde di un ra 'da'yote u gátho yə ja'i. Janangue'a da 'yɛ'ts'a ní 'yot' yä pähä zɛhɛ u to da hyən ra 'da'yote, nɛ da 'yot'e 'be'a in numanho a. ¹⁶ Janangue'a nuya dá päh man 'yomfənihə, nɛ nuya hin ná numanhohə ma mija'ihə 'be'a di ja, tengu mi øthə nu'bu him mi ɛc'yəihə. Pɛ gam bɛmhbu tengu bə nam bɛn Oja u. Nɛ nu'bu him mi ɛc'yəigä, dim bɛni ngue nu ra Cristo n'da ran 'yohə thoho tengugä, pɛ nuya hinguin ja bə dím bɛngä ya. ¹⁷ Nguetho gátho to'o in 'yohə ra Cristo tengu 'bu ma'da'yo u, nu yən yon 'yomfəni zɛhɛ bi 'be'ə, pɛ nuya gátho bi gohi ma'da'yo. ¹⁸ Pɛ gátho bi 'yøzɛhɛ Oja däm 'buhmbu ma'da'yo. Nguetho bi hogahə 'be'a madin sɛhmbu Oja 'bu mí du ra Cristo. Nɛ nuya bi 'dajə ra 'bɛfi ngue ga xihmbu yə ja'i 'be'a dí zin a Oja u, nɛ da mba ma punbi yä ts'oqui u gátho i ɛc'yəi. ¹⁹ Nguetho nu'a Oja min 'youi ra Cristo nu'bu mi 'yot'e 'be'a dí hocpa yä mbui yə ja'i ja ra ximhäi. Nuya hin da gɛcpa a rá muui u yä ts'oqui gátho to'o da 'yɛc'yəi a. Nɛ bi 'dajə ra 'bɛfi ngue ga xihmbu yə ja'i 'bɛpə dín yəmanhohə Oja u. ²⁰ Nuju ma 'bäigähə

ra Cristo, εμμε dí hãh ma mbũi dí xihmbũ yũ jã'i tengu tho 'bũ xtã xise Ojã u, ngue da 'yãpi dí hocpa yũ mbũi, ne din 'yohũ xũn ho Ojã. ²¹ Nu'a ra Cristo hin'yũ rá ts'oquĩ, pẽ bi nu ran ẽnbi nangue ma ts'oquihũ tengu 'bũ yũ ts'oquĩ zehẽ. Janangue'a da 'yẽmbi rán ho a rán hose ra Cristo to'o gãtho da 'yẽc'yẽi 'bẽ'a í du a.

6

¹ Neẽe a Ojã dí comhbe rá 'bẽfi, ne janangue'a gãtho ma mbũi'be dí xi ahũ ngue gui jamansuhũ rá mate Ojã. ² Nguetho Ojã bi mam bũ ja rá t'ohni: "Dá øcã ni ndehũ a ra pa gá zoju, ne dá øt'ahũ ra mate. Ne dá zẽ ahũ ra pa dá yãh ahũ," ẽn'a Ojã. Nuya yũ pa ja bũya Ojã sã da 'yøt'ahũ ran ho, nuya nám pa ya Ojã í sã di pø'ahũ. ³ Ne dí honi xũn ho 'bẽ'a gãtho ga øt'be, ngue hin di u't' yũ mbũi 'da 'bẽ'a dí øt'be, n'damhma njon di c'ãman'ũ rá 'bẽfi Ojã dí øt'be. ⁴ Ne nangue 'bẽ'a dí øt'be dín nde ga ut yũ jã'i ngue majuãni yãm 'bẽhniga'be ra Cristo ua ja ra häi. Ne gãtho dí øt'be xũn ho ne hin dín xømbũi'be, madague'bũ xũn ngu ran ẽnbi dín nu'be. Ne xũn hẽi 'bẽ'a nám 'bũ'be, ne ja'bũ hin di pã'be 'bẽ'a ga øt'be. ⁵ Ne xũn ngu yũ nidi i 'benzaga'be, ne dí ofãdi'be, ne dín nu'be 'da yũ 'yo'ts'i 'bũ in cue yũ jã'i. Ne 'da yũ pa εμμε dí yã'be nangue ra 'bẽfi xũn hẽi dí øt'be. Ne dí áthã'be 'da u yũ xui, hin dí ã'be, pẽ dí tømãda'be 'bẽ'a dín ja. Ne 'da yũ pa hin'yũ ga si'be. ⁶ Pẽ n'datho ma mbũi'be tengu rán sãui a majuãni, ne dá øt'be ran ho nguetho dín 'yo'be rá Hogandãhi Ojã. Ne hin dadĩ xømbũi'be nangue ma 'bẽfi'be, pẽ dí utã'be yũ jã'i ma yembũi'be ne man huçate'be. ⁷ Ne dím mam'be a ram hma majuãni, nguetho dí zec'be Ojã ga øt'be rá 'bẽfi. Ne nangue ma hocjã'i dí øt'ã'be, hingui sã di yãcpa'be yũ jã'i. ⁸ Ja'bũ i hnumansuc'be, ja'bũ hin'na, nu'ũ 'da di c'ãman'uc'be, nu'ũ mi'da im ma xũn ho dí øt'be, nu'ũ 'da im ma dí fehnigã'be. Pẽ madague'a xũn ngu 'bẽ'a man u yũ jã'i, dím mam'be 'bẽ'a ngue majuãni. ⁹ 'Bũ i 'da ngue im ma ngue hingui pãdi 'bẽ'a dí øt'be, pẽ 'bũ i 'da i pãc'be xũn ho. Ne n'dapa ngu n'dapa i husca man ðate'be, pẽ guexta'a dí 'bũ'be. Ne xũn ngu yãh ẽnbi dín nu'be, pẽ hin dí tu'be. ¹⁰ Ne nu'bũ dín nu'be ra dumbũi, 'bex di 'dac'be ran johya ra Hmu mahẽts'i. Nugã'be dí hyoya'be, pẽ xũn ngu u di jap'be da ðĩn a ran ho, nguetho dí xicã'be 'bẽ'a di un'na Ojã. Ne hin'yũ 'bẽ'a da zã gam mam'be ngue ma mbeti zehẽ'be, pẽ hin'yũ 'bẽ'a dadĩ 'bẽ'be, nguetho Ojã di 'dac'be gãtho dí hom'be. ¹¹ Nu ahũ ma amigo ahũ guĩ 'bũhmbũ bũ ja ra hnini Corinto, ya dá xi ahũ gãtho 'bẽ'a dím bẽni, nguetho dadĩ huẽc'ahũ ngue gãtho ma mbũi. ¹² Nugã'be majuãni dadĩ huẽc ahũ, pẽ nu ahũ hin ε ja nin huẽcate nanguecã'be. ¹³ Pẽ dí xi ahũ tengu tho 'bũ ma t'ũhni ahũ, dami xoc ni mbũihũ ne dín ja ahũ ran huẽcate nanguecã'be, tengu tho dí øt'be nangue ahũ.

Ojã i 'bũpũ mbo ma mbũihũ

¹⁴ O guĩn 'yohũ u 'da ngue hingui ẽc'yẽi Ojã, nguetho nte yãn jahũ n'da u øt' ran ts'o 'bũ øt' ran ho n'da. Ne nte rán jaurã ra 'bẽxui a ran nequĩ. ¹⁵ Ne hin te rán jaurã ra Cristo a ra Satanás ngue ra zĩthũ, ne hinga 'dat'a im bẽmmi n'da ra 'yẽc'yẽi a hingui ẽc'yẽi. ¹⁶ Ne hin te rán jaurã rá ngu Ojã u yũ hmite, nguetho ni mbũihũ rá ngu Ojã ngue i 'bũi mazãi. Ne gue'a bi man Ojã maya'bu: "Nugã dam 'bũpũ mbo yũ mbũi, ne dan 'yohũ, ne nugã ga øt'e yũ Ojãgã u, ne nu'ũ ga øt'e ngue ma t'ũhniãgã u," bi 'yẽn Ojã. ¹⁷ Janangue'a bi 'yẽn Ojã: "Damí 'uehmbũ bũ, o guĩ tenhdũ ngue'ũ hingui ẽc'yẽi, ne 'yo guĩ sãhũ 'bẽ'a xũn ts'o. Ne ga øt'e ngue ni Ojãhũ, ne ga sin ahũ bũya. ¹⁸ Ne ga øt'e ni Tajũ ne nu ahũ ga øt'e ma ts'ũnt'ũ ahũ ne ma t'ĩxu ahũ." Gue'a bi man Ojã ngue nuĩxte rá ts'edi.

7

Bit pähyá mbúi yu 'yεç'yεi

1 Ma amigo ahú dadí huεç ahú, ya xán ngu yán ho bi man Ojá da 'yørcahú, pε jatho ga 'uehmbú bú i ja 'be'a gátho xán ts'o. Nε ga 'uehmbú 'be'a in nde di ts'on ma ja'íhú, nε ma mbúihú. Jatho ga homhbú man'da man'da 'be'a dí gua'a dán hojú, ngue gan numansuhú Ojá. 2 Nε nu ahú guí 'búhmbú bú ja ra hnini Corinto, dami bεnc'be nanguécá'be, nguetho xinga n'da ahú bi nu ran únbi 'be'a dá øt'ahú, nε hin te dá øt'á'be ngue di ts'on'na ni mbúihú, nε xinga n'da ahú dá há ahú ngue m'bejúa ga εn'ahú guí jurcahú. 3 Nuya hin dín nde ngue ga dāmhya ahú, nguetho ya dí xi ahú ngue εmmε dadí huεç ahú, nε thocua thoho dím bεn ahú, asta gue'bú ga tugá. 4 Nugá dí εç'yεi ngue guí øthú ran ho, nε gue'a ní hyu ma mbúi a. Nε nu ahú gadí 'dajú ran johya, madague xán ngu yán únbi dín nugá'be, pε εmmε hu ma mbúi ran johya. 5 Nu'bú má søngá'be bú ja ra hái Macedonia, εmmε xán hεi 'be'a dá øt'be, nguetho høn bú go hapú dá tho'be bi zúç'be yú ja'í, nε xán hεi 'be'a nám 'bú'be nε mi ja ra mbidi ma mbúi'be. 6 Pε nu Ojá nzai i hurpa yú mbúi u to'o i tu yú mbúi, nε bi hyurca ma mbúi'be 'bú mi zøm bú ra Tito. 7 Bi hyurca ma mbúi'be nanguε gá hyurpa rá mbúi ra Tito 'bú gmí 'búhmbú bú. Nu ra Tito bi xicá'be ngue εmmε bi du ni mbúihú nanguε 'be'a gá 'yøthú ngue hingui ho. Nε bi xicá'be εmmε gmín ndehú guin nujú. Nε nu'bú mi c'aman'ugá 'da, nu ahú bú gá yānjú. Nε nanguε guím bεnjú, man'da i hu ma mbúi. 8 Bi du ma mbúigá 'da yú pa nanguε rá mbúdi søcuá dá pεn'nahú bú, pε hin'na ya. Bi du ma mbúi nanguε ra dumbúí dá 'da ahú. 9 Nuya dadí johyagá, hin nanguε bi du ni mbúihú, pε nanguε gá päh nin 'yomfēnihú 'bú mi du ni mbúihú. Nε nu Ojá bi japi ngue bi bømānho 'be'a dá xi ahú. Nε nte man únbi bi gohi 'be'a dá øt'a'be. 10 Nguetho nu'ú i hon Ojá 'bú i tu yú mbúi, di japi di päh yú mbúi nanguε yú ts'oqui, ngue da yāni, nε dá 'ue'a ra dumbúí búya. Pε nu'bú i tu yú mbúi ngue hingui pādi 'be'a da 'yøt'e nε im bεn ra ximhái, hin di päh rá mbúi 'bú, pε man'da di un ran dāte búya. 11 Nu ni dumbúihú bi 'da ahú ran 'yomfēni xán ho nanguε gá hyomhbú Ojá, nε εmmε gá hyumbi gá hojú 'be'a bin ja. Nε εmmε gá numan'uhú a ngue bi 'yøt' ra ts'oqui, nε εmmε gá suhú 'be'a bin ja. Nε gá un ran únbi to'o bi 'yøt' ran ts'o, nε εmmε gán εhyahú guí 'yøthú ran ho. εmmε gmín ndehú xcá mbagá bú xcá zε ahú. Nε ya gá 'yuhmbú bin ho a ra ts'oqui gmín 'yohú. 12 Jananjabú gue'a dá øt'ahú ra søcuá a, ngue hinga hønt'a ngue di hoc rá mbúi a ran 'yohú ngue bi 'yøt' ran ts'o, xinga gue'a bi t'ørpa ran ts'o, pε nanguε ma søcuá dá øt'ahú, Ojá bi zā bi 'yut'ahú ngue majuāni guí tεngahú. 13 Jananguε'a εmmε hu ma mbúi'be. Nε man'da dadí johya'be nu'bú mi xic'be ra Tito ngue gá hyurpa rá mbúi a nanguε 'be'a gá 'yøthú. 14 Nε dá xih ra Tito, gue da t'ømānho a rá m hma bi xi guí 'búhmbú. Nε gue'a gá 'yørpahú, gá 'yømānho a ram hma bi xi ahú. Jananguε'a hin dí pε'ts' ma sägá nanguε 'be'a dá xifi, pε εmmε i hu ma mbúi. 15 Nguetho nu'bú mí mba bú ra Tito, εmmε gá numansuhú, nε εmmε gán εhyahú gá 'yøthú 'be'a gátho bi xi ahú. Jananguε'a man'da bin ja rán huεcate ra Tito nanguε ahú bú. 16 Nε εmmε hu ma mbúi nguetho sä ga εç'yεi ngue majuāni guí øthú ran ho.

8

Yán t'unni yu 'yεç'yεi

1 Ma zɛ cu'ahɛ, dín nde ahɛ gui pɔhmbɛ 'be'a gátho bi 'yɔt' rá mate Ojɔ bɛ mbo yá mbɛi yɛ 'yɛc'yɛi dim pɛti bɛ ja ra hái Macedonia. 2 Nu yɛ 'yɛc'yɛi bɛ bi nu ran ɛnbi nguetho yɛ hyoya thofo ɛ. Pɛ guemhma ɛmmɛ i ja ran johya yá mbɛi, nɛ man'da man'da di unda yɛn t'unni yá mi'yɛc'yɛihɛ. 3 Nugá dí hɔxɔnjuɔni ngue bi unni xɛn ngu, madague'a hin'yɛ 'be'a da gopɛ ja rá nguse, nɛ rá páházehɛ bi uni. 4 Nɛ bi 'yác ra mate ngue nɛɛ da gom'ma ram fát's'i dín t'un'ndɛ yɛ hyoya 'yɛc'yɛi bɛ ja ra hái Judea. 5 Nɛ man'da xɛn ho bi 'yɔt'e xinda gue'a dá bɛngá, nguetho m'bet'o thofo bi hyon rá páhá Ojɔ ngue di bɛnbi 'be'a da 'yɔt'e, nɛ nubɛya bi xiqui ngue da mbáxqui ga fáx ɛ yɛ cu. 6 Nu ra Tito rá mbɛdi bi xi ahɛ nangue yɛn t'unni gui umhbɛ. Nɛ dá xi'be ra Tito di jua'a di pɛti gátho nin t'unniɛ gá mamhbɛ gui umhbɛ, nangue nin huɛcatehɛ, ngue ra mate thofo. 7 Nu ahɛ ɛmmɛ xɛn ngu yɛn ho guí ɔthɛ, nɛ i ja ni t'ɛc'yɛihɛ xɛn ho, nɛ sá guím mamfɛ rá mɛn Ojɔ xɛn ho, nɛ ɛmmɛ guí pɔhmbɛ xɛn ho, nɛ ɛmmɛ guí ɛhya gui 'yɔthɛ rá 'befi Ojɔ, nɛ ja ahɛ nin huɛcatehɛ nanguecá'be. Pɛ nuya xɛn ho 'bɛ gui umhbɛ xɛn ho nin t'unniɛ, n'damhɛ hin te gui 'bɛhmbɛ nangue rá 'befi Ojɔ guí ɔthɛ. 8 Nugá drá Pablogá hin dín nde ga manda ahɛ 'be'a guí ɔthɛ. Nuna 'be'a bi 'yɔt' yɛ cu bɛ ja ra hái Macedonia, n'da ra hmɛpya a. Nu'bɛ ngubɛ gui 'yɔthɛ, da zá ga pácá ngue majuɔni i ja ahɛ nin huɛcatehɛ nangue yɛ 'yɛc'yɛi. 9 Nguetho guí pɔhmbɛ rá mate ma Hmuɛ ra Jesucristo. Nu'a tengu 'bɛ ra mɛmbɛti a, pɛ bin hyoya nangueɛ ngue bi nde dín jajɛ xɛn ngu. 10 Nuya i ja a ga xi ahɛ 'be'a dím bɛngá. Xɛn ho 'bɛ gui juahmbɛ 'be'a gá dɛmhɛ má jɛya, nguetho ɛmmɛ gán ɛhyahɛ má jɛya gá un nin t'unniɛ. 11 Nuya dami pɛthɛ nin t'unniɛ, nɛ daman ɛhyahɛ ya, tengu 'bɛ rá mbɛdi gá bɛmhɛ, nɛ gui umhbɛ 'be'a gátho sá gui umhbɛ. 12 Nu'bɛ ja a nde di un a n'da, Ojɔ dá numanho, 'bɛ gue'a rán thɛui 'be'a pɛ'ts'a n'da a di uni. 13 Pɛ hin dí ɛna go dín dɔnhɛi ɛ 'da o dim mɛmbɛti ɛ 'da nangue a gá unhɛ, nɛ nu ahɛ bɛya hin'yɛ 'be'a gui hyomhbɛ. 14 Pɛ nu'a dí xi ahɛ, pɛ nuya xɛn ngu i ja ahɛ, xɛn ho 'bɛ gui unhɛ ts'ɛɛ 'da hin'yɛ 'be'a da hyoni. Nɛ nu'bɛ da zɔn ra pa ngue hin'yɛ 'be'a gui hyomhbɛ, nu'ɛ di zɛ ahɛ ɛ. Janangue'a gátho thocua thofo dín ja 'be'a da hyoni. 15 Nɛ gue'a mán t'o't'i bɛ ja rá mɛn Ojɔ: "To'o di pɛti xɛn ngu, pɛ hin da bong thofo a da hyonɛ, pɛ nɛɛ di pɛti zɛ ts'ɛtho, hin te di 'bɛdi."

Ra Tito nɛɛ in 'yohɛ

16 Dí ɛmfe jamadi Ojɔ ngue bi 'dac mam fát's'i'be ra Tito, ngue nɛ'a ɛmmɛ im bɛn ahɛ nɛ ɛmmɛ ɛhya nangue ahɛ. 17 Ngue nu ra Tito min nde da 'yɔt'e 'be'a dá xifi, nɛ'a mi ja rá páhá zɛhɛ da mba bɛ. 18 Nɛ da mbɛ ra Tito na man'da ra cu ngue dí pɛnhdá bɛ, nu'a im man rá mɛn Ojɔ xɛn ho, nɛ gátho yɛ 'yɛc'yɛi ngubɛ im ma nangue'a. 19 Ma mi'yɛc'yɛihɛ bi huanhɛna ran 'yohɛ na, ngue dan 'yohe 'bɛ dá hɔxɛ ra mbɛti bɛ Judea. Nɛ gue'a ná uh man huɛcatehe ngue dín nde ga fáx ma cuhɛ, nɛ dí nuixte ra Hmu mahɛts'i a. 20 Nugá'be dadi jamansu 'be'a dí ɔt'be nangue yɛn t'unni xɛn ngu, nguetho hin dín nde dín ja 'be'a dí c'aman'ɛc'be. Nɛ gue'a i than'ndɛ mi'da yɛ cu ngue ga mbáhmbe 'bɛ dá hɔxɛ a ra mbɛti. 21 Nguetho dín nde ga ɔt'be gátho xɛn ho bɛ na nu Ojɔ nɛpɛ na nu ma mi'j'i'be. 22 Nɛ ga pɛn'nahɛ bɛ man'da ra cu mahɔn'a ngue da mbáhá ra Tito. Nɛ nuna dí pɔhmbɛ ngue ra 'yɛc'yɛi xɛn ho na. Nɛhna ɛmmɛ ɛhya da 'yɔt'e xɛn ho rá 'befi Ojɔ. ɛmmɛ nde da mba bɛ da nu ahɛ, nguetho ya dá xihna nangue ni hogant'ɔt'ehɛ. 23 Nɛ nuna ra Tito, man 'yo'be nangue ma 'befi dadi zɛ ahɛ. Nɛ nu'ɛ mi'da in 'yohɛ ra Tito, yám 'bɛhni ɛ yɛ 'yɛc'yɛi dim pɛti ua. Nɛ da mbáx ahɛ nangue rá 'befi Ojɔ, gue'a dín nequi xɛn ho rá nuixte ra Cristo

b_u guí 'b_uhmb_u. ²⁴ Nuya dami 'y_orca'be ra mate gui simanhoh_u y_un 'yoh_u, n'damhma gátho mi'da y_u 'y_ec'y_ei da b_adi ngue majuq_uni i ja nin hu_ecateh_u, tengu tho dim mangá ngue nz_ai i ja ah_u ran hu_ecate.

9

Di pet y_un t'unni nangué y_u mi'y_ec'y_ei_h

¹ Nugá hingui jatho ga xi ah_u nangué gui zehmb_u ni mi'y_ec'y_ei_h, nangué y_un t'unni gui unhd_u. ² Nguetho dí p_adi ngue ϵ mm ϵ i ja ah_u ra p_ah_a gui zehmb_u _u. Ne ya dá xih y_u j_a'i ngue i 'b_ucua ja ra h_ai Macedonia 'be'a gui θ th_u b_u ja ra h_ai Acaya. Dá xihya ngue g_an ϵ hyah_u g_a pet nin t'unni_h má j_eya. Ne y_u cu ua nde da den'nah_u 'be'a gui θ th_u. ³ Nuya dí pen'nah_u ya y_u cu da mb_ax ah_u gui peth_u nin t'unni_h jannangué'a di ja b_u 'b_u dá s θ ng_ahe b_u, ne din nequi ngue guí_n ϵ hyah_u gui f_axh_u y_u hyoya, tengu dá xih y_u cu ua ngue gui θ th_u. ⁴ Ne nu'b_u ga mb_ahmbe b_u _u 'da y_u m ϵ ngu ua ja ra h_ai Macedonia, ne hin xquín ϵ hyah_u gui pet nin t'unni_h, ga pe'ts' ma s_ah_u 'b_u. Nguetho ϵ mm ϵ dí ϵ c'y_ei guí θ th_u 'be'a guí_m mamhb_u. ⁵ Janangué'a dá xihya y_u cu dim 'be't'o da mba b_u, di z ϵ ah_u, n'damhma da z_a gui peth_u gátho nin t'unni_h, di jua a g_a mamhb_u. Ne nu'b_u dá mb_ahmbe b_u, ya xti guadi xqui pet'_u gátho nin t'unni_h. Ne nu man 'yohe da b_adi ngue g_a umhb_u nangué ni p_ah_a zeh ϵ h_u, ne hin nangué dá xi ah_u. ⁶ Dami b ϵ mhb_u ya, to'o i tu z_u yoho y_u hmud_a, z_u yoho da xoc'_u, p ϵ to'o da duhu x_un ngu, da xoqui x_un ngu _u. Janangué'a mp_ah_a thoho gui unhd_u y_u hyoya y_un t'unni, ne nu Oj_a x_un ngu ran j_api di 'da ah_u b_uya. ⁷ N'da ngu n'da di uni tengu im b ϵ n rá mb_ui zeh ϵ di uni. O gadí umhb_u 'b_u hin guí_n ndese ni mb_ui_h, p ϵ xinga gue'_u mi'da da xi ah_u gui umhb_u. Nguetho Oj_a di hu ϵ c'_u to'o i ja ran johya di uni. ⁸ Nu Oj_a s_a di 'da ah_u x_un ngu, janangué'a dí gua a gui hyonse_h, p ϵ ne'a thocua thoho gui unhd_u to'o hin'y_u 'be'a da hyoni. ⁹ N't'o'ti b_u ja r_am hman Oj_a to'o ngue di unni x_un ho _u y_u hyoya, nu'a rá hogant' θ t'e da gohi maz_ai. ¹⁰ Nguetho nu'a Oj_a ngue nz_ai di un y_u hmud_a to'o i tup_u ja ra hu_ahi, ne di j_api din x_andi ngue din ja 'be'a da zi, guet'a Oj_a di 'da'ah_u ra hmud_a dán x_and ni hogant' θ t'e_h, tengu b_u nan x_and y_u hmud_a b_u ja ra hu_ahi. ¹¹ Nu Oj_a di 'daj_u x_un ngu, n'damhma da z_a x θ ga tho_j x_un ngu b_uya. Ne nu'b_u dá und_ahe nin t'unni_h, ne to'o da hy_ani da 'y ϵ s_pa Oj_a ne di un ra jamadi Oj_a. ¹² Yoho y_un ho da b θ ni nangué nin t'unni_h, nu y_u 'y_ec'y_ei din ja 'be'a da hyoni, ne gátho _u di un ra jamadi Oj_a b_uya. ¹³ Ne gátho to'o da hy_an nin t'unni_h da 'y ϵ s_pa Oj_a, nguetho nu nin t'unni_h ra hm ϵ p_ya a ngue majuq_uni guí ϵ c'y_ei_h rán ho ma'da'yo ra Cristo, ne ϵ mm ϵ di johya ngue gui p_ahm_ub_u ni cuh_u _u, ne'_u gátho mi'da y_u cu. ¹⁴ Ne to'o da hy_an nin t'unni_h, da 'y_ap Oj_a da mb_ax ah_u, ne di hu ϵ c ah_u b_uya, nguetho i ja ah_u x_un ngu rá mate Oj_a b_u mbo ni mb_ui_h. ¹⁵ P ϵ jamadi Oj_a nangué ran t'unni ϵ mm ϵ x_un ho bi 'daj_u, ngue rá Ts'ant'_u, ne hingui s_a gam b ϵ mhb_u hangu na ngu di muui a. Janangué'a nu'b_u dí_m b ϵ mhb_u 'be'a bin 'daj_u, hin ga hy θ j_u 'be'a dí pesh_u 'b_u.

10

I ja rán t'edi ra Pablo 'be'a da xih y_u 'y_ec'y_ei

¹ Nugá drá Pablog_a, ϵ mm ϵ dí_n nde ah_u gui 'y θ hmb_u a ga xi ah_u, p ϵ janate tho ga xi ah_u, tengu thoho 'b_u da xi'azeh ϵ h_u ra Cristo. Nguetho gui 'b_uhmb_u b_u 'da _u s_a ϵ na mbe dí_n su 'b_u di 'b_uhmb_u b_u, ngue'a janate tho dí_m mangá, p ϵ nu'b_u dí pen'nah_u ma s θ cua, ϵ mm ϵ nts'edi dí_m mam b_uya, s_a ϵ n _u 'da. ² Nu'b_u

dá mbagä b_u, hin dín nde ga ut'ah_u hangu rá ts'edi man zamb_ui, p_e sä ga damhyagä ts'u to'o im ma ngue dí_m b_ensegä'be 'be'a dí øt'be. ³ Majuani dy_u ja'i thohoga'be ua ja ra ximhäi, p_e hin dí t_im'be ua a ra ts'edi ná tafu ra ximhäi. ⁴ Nuj_u hinga gue'a ma ts'edizehe nán s_uhmb_u, p_e rá ts'edis_e Oj_a a ná tafu rá ts'edi ran ts'o. ⁵ Nangue rá ts'edi Oj_a dí hecua_u yán 'y_ets'i y_u ja'i nangue 'be'a p_ase, n_e h_u hinguin nde da b_a Oj_a. N_e nu rá ts'edi Oj_a da zä dí p_ara yán 'yomf_eni y_u ja'i ngue 'da'anguu da b_emh_u ra Cristo. ⁶ N_e nu'bu ya dá p_a'be ngue majuani guí øth_u 'be'a in nde Oj_a, nugä ga hut'anzamb_ui ngue ga 'uec'u 'da guí 'b_uhmb_u b_u, ngue hingui nde da 'y_øt'a in nde Oj_a. ⁷ Dami b_emh_u ya 'be'a i t'øt'ah_u. 'B_u i 'da ah_u ngue im b_eni ngue majuani in 'yoh_u ra Cristo, x_un ho 'b_u, p_e jatho da b_adi ngue necä'be dín 'yo'be ra Cristo. ⁸ Hin dí p_e'ts' ma sä x_un ngu y_u nidi ga xi ah_u, ngue bi 'dac man t'edi'be Oj_a. Nu Oj_a bi 'dac'be ra ts'edi ga ze ah_u man'da guí p_ahmb_u Oj_a, p_e hin nangue ga ts'ongä'be ra 'befi b_u. ⁹ Nugä hin dín nde guí suh_u nangue 'be'a dí øt'ah_u. ¹⁰ Nguetho 'b_uph_u 'da di c'aman'ugä, n_e en'u: "Ëmme ja rá ts'edi rá søcu_a ra Pablo, p_e nu'bu i 'bucua hin'y_u rá ts'edi, n_e hingui sä din y_a x_un ho," en 'u da. ¹¹ P_e jatho guim b_emh_u 'da ah_u ngue tengu b_u nan ja rá ts'edi u ma søcuagä, n_e ngutho 'b_u dá xi a zeh_eh_u. ¹² Nugä'be hinga 'da'igu dí_m b_emhbe y_u ja'i i 'b_uph_u, ngue i ja ran 'y_ets'i nangue 'be'a ena p_ase u. P_e nu'u to'o im b_eni man'da i p_ase xinda gue'u mi'da, p_e hingui p_a a majuani. Nguetho sä i nušpa y_u mi_j'ih_u nangue 'be'a im b_ense. ¹³ P_e nugä'be hin dí_m mam'be man'da ja man t'edi'be xinda gue'a bi zänga'be Oj_a, p_e hont'a dí øt'be 'be'a i xic'be Oj_a. N_e bi xic'be Oj_a dam p_e'be b_u guí 'b_uhmb_u. ¹⁴ N_e njon da zä da 'y_ena man'da bi tho'a dá øt'be, xinda gue'a bi xic'be Oj_a 'b_u mb_udi thoho dá søm'be b_u guí 'b_uhmb_u dá xi ah_u rán ho ma'da'yo ra Cristo. ¹⁵ N_e hin dín nde ga em'be ngue ma 'befi'be 'be'a bi 'y_øt'u mi'da b_u guí 'b_uhmb_u, hont'a ma 'befi'be ga ja ah_u guim benth_u ni t'ec'y_eih_u x_un ho, n_e gue'a dí zä ga øt'be man'da ra 'befi b_u, 'b_u da xic'be Oj_a. ¹⁶ N_e sä ga mb_e'be b_u mi'da y_u hnini b_uya ngue man'da yatho guer_u njom bi xih y_u ja'i rán ho ma'da'yo ra Cristo. N_e njon da zä da ma ngue n'dan'yo dá thocpa rá 'befi b_u. ¹⁷ Hingui ho 'b_u din 'y_ezehe n'da, p_e man'da da hy_adumb_ui da 'y_es_pa ra Hmu mah_ets'i. ¹⁸ Nguetho hin te di muui 'b_u din 'y_ezehe n'da, p_e nu'bu i øt'e 'be'a da numanho Oj_a, gue'a di muui.

11

Ra Pablo bi ma nangue y_u hyäte

¹ O gadin x_ømb_uih_u 'be'a dí xi ah_u ya, madague'a dí ya_tontogä ts'u. ² P_e nugä emme dí h_ah ma mb_ui nangue ah_u, nguetho i ja b_u mbo ma mb_ui rán hu_ecate Oj_a. N_e emme dín nde ah_u h_ønse ra Cristo guin numanhoh_u, tengu n'da ra hmute ngue hin di ts'on rá mb_ui, hont'a in numanho a to'o dim 'b_uhmi. ³ P_e dín su ngue di ts'on nin 'yomf_eni_h nangue ra fehni im man ra z_ith_u, tengu thoho bi 'y_ørpa ra z_ith_u ra Eva rá mb_udi thoho, n_e ts'arp_u thoho di ja ah_u ngue hinga gätho ni mb_uih_u guin numanhoh_u ra Cristo. ⁴ P_e emme guí øhmb_u 'be'a gätho i xi ah_u 'da y_u ja'i ngue i søm b_u guí 'b_uhmb_u, madague'a i xi ah_u n'dan'yo ra Jesús ngue'a hin din theui a dá xi ah_u, n_e n'dan'yo n'da ran 'yomf_eni in nde di 'da ah_u, n_e i xi ah_u n'dan'yo thoho nangue ran ho ma'da'yo, xinda gue'a dá xi ah_u. ⁵ P_e nugä hingui coh ma ts'edigä xinda gue'u 'da guí tenhd_u, ngue im manse ngue man'da y_u 'b_aih_u ra Jesucristo. ⁶ P_e dí p_acä a majuani ran 'yomf_eni nangue Oj_a, n_e gue'a dá ut'ah_u x_un ngu y_u nidi, madague'a hingui sä

dan hōt'ahya tengu'u yān 'yohu. ⁷ Uague guí ɛmhbu hingui ho dá ɔt'ä nguetho nte dá haç'ahu 'bu má mangä rán ho ma'da'yo ra Cristo bu. Pe dá ɔt' ra 'befi dá honse man ts'ihme, nguetho min nde ga ze ahü. ⁸ Ne nu'bu má xän'nahü bu, nu'u yu 'yɛc'yei i 'buru mi'da yam peti, gue'u bi 'dacä 'be'a dá hongä bu, janangue'a bi zä dá xi ahü ran ho ma'da'yo ne nte dá ä ahü. ⁹ Ne nu'bu mám 'buhmbu bu, him mi ja 'be'a dá hongä, ne hin te dá ä ahü. Pe nu'bu mí zom bu ma cuhu yu mengu macedonia, bi 'dacä 'be'a madi 'becä. Ne ngubu ga ɔt'ahu mahøn'a bu, hin te ga ä ahü. ¹⁰ Ne dim ma majuani bu ja rá hmi ra Cristo, ngue hin te ga haçua yu cu 'buru ja ni häihü Acaya, nangue rá 'befi Oja dí ɔt'ä bu, ne njon da zä da xiqui ga äh ra mbeti. ¹¹ Ha gue'a dí ɔt'ä gní 'yɛmhbu hin dadí huɛc'ahu, pe Oja i paði ngue dadí huɛc'ahu. ¹² Ne ga thoqui tengu dá ɔt'ä, n'damhna d nequi ngue hinga 'da'igu dí ɔthe yu hyäte madague'bu ná yat'a ɛna i ɔt'e xän ho rá 'befi Oja. ¹³ Nu u im manse u ɛna yú 'bäihü ra Cristo, pe him majuani im man u, yu hyäte thoho, ne hin yú 'bäihü ra Cristo u. ¹⁴ Pe nde'bu hin guí hyonya thohohü 'be'a i ɔt'u, nguetho nese a ra zithu da zä da hyä ahü, da zä da 'yøt'e tengu 'bu n'da ra hogam'behni mahɛts'i bá pen'na Oja. ¹⁵ Janangue'a 'da'igu ɔthu u yú 'yɛhe ra zithu, ne im bɛn yu ja' i yu hogam'behni u. Pe da zøn ra pa da nu ran unbi din thehu 'be'a bi 'yøt'e.

Ran unbi bi nu ra Pablo nguetho rá 'bäiui ra Cristo a

¹⁶ Pe ɛmme dí nde ahü guí 'yøhmbu 'be'a dí xi ahü, madague'bu guím bɛmhbu ngue dí tontogä ts'u 'bu dí manse 'be'a dí ɔt'ä. ¹⁷ Nu'bu dí m manse 'be'a dí ɔt'ä, ɛna gue'bu hinga gue'a bi xicä Oja ngue gam ma, pe ɛna gue'bu dí tontogä ts'u 'bu dí m mangä tengu na. ¹⁸ Pe nu yān 'yohu bu i xi ahü nangue yān hose, nuya necä ga xi ahü ts'u nangue man hose. ¹⁹ Nu ahü ɛmme xän ho nin 'yomfɛnihü, pe ɛmme guí ɛyahü guí øhmbu 'be'a i xi ahü yu tonto. ²⁰ Ne ɛmme gadí hohu gan 'yɛhehu to'o in nde di manda ahü, madague'bu i hä ahü o gue i ä ahü 'be'a gätho i ja ahü. Ne guín numansuhü u ɛmme din 'yɛzehe, madague da mbep'a ni hmihü, pe guexta'a guí tenhdü u. ²¹ Nugä'be hingui sä ga ɔt'be tengu u, pe gue'a gním mamhbü hin'yü ma ts'edigä'be. Nu'u yān 'yohu guí 'buhmbu bu im man yān hose. Necä ga hut'anzambu gam mangä ts'u nangue man hose, tengu n'da ra tonto. ²² Ná yat'u ngue yu hebreo u, pe necä drä hebreogä. Ne ná yat'u gue yu israel u, pe necä drä israelgä. Ne ná yat'u gue yam bom'бето ra Abraham u, pe necä dräm bom'betogä ra Abraham. ²³ Ne ná yat'u ngue yú 'yɛhe ra Cristo u, pe nugä man'da drä 'yɛhegä a ra Cristo xinda gue'u. Nuya dí m mangä tengu n'da ra tonto. Nugä man'da xän ngu ra 'befi dí ɔt'ä xinda gue'u 'da yān 'yohu, ne man'da xän ngu yu nidí dán ofädigä, ne xän ngu yu nidí dá nu ran unbi nangue yam fei, ne xän ngu yu nidí mí ɛna xtá thogä. ²⁴ Ne cwt'a nidí bi 'yørcä 'däte ma 'de'magato yam fei u ma menguhe yu judío. ²⁵ Ne nhyundi bi 'benzagä, ne n'dandí yu ja' i bi bat'adogä. Ne nhyundi án xen'a ra barco mi hugä buya, bi zo bu ja ra dehe, ne 'däte ma goho ora dá o bu ja ra dehe buya. ²⁶ Pe xän ngu yu nidí dán 'yogä ne xän ngu yu nidí má gueru xcä tugä bu ja yu dæthe, neru 'buh yu bɛ. Ne bi gorcä ra 'yu ma menguhe yu judío, ne'u hing yu judío. Ne mi ɛna xtá thogä bu ja yu hnini neru ja yu dæpo. Ne dá hu yu barco bu ɛmme en ra dehe ran dahi ɛmme nts'utho. Ne mi ɛna xtá hyogä u yu hyäte 'yɛc'yei. ²⁷ Ne ja'bu ɛmme dá yäcä nangue ma 'befi, ne bin unba ma ja' i, ne ja'bu nya'a thoho hin dán açä. Ne ja'bu nya'a thoho hin dán sihmegä, xinga gue ra dehe dá sigä. Ne ja'bu xän se nguetho hinga xøt'a ma pahñigä. ²⁸ ɛmme xän he'i 'be'a dí ɔt'ä, ne'u yu 'yɛc'yei gätho hønbu go haru dim peti ɛmme dí haðumbü

ga jamansugä u. ²⁹ Ne'a dí øt'ä 'da'angu dí sägähe u 'be'a gätho i sä u, nu'bu'bu a n'da ra 'yëc'yëi xun güent'i, dí com'be rán güent'i a. Ne nu'bu n'da ra 'yëc'yëi i øt' ran ts'o, nugä emme dí cuëgä nangue a to bi 'bëpi da 'yøt'e. ³⁰ Pe nu'bu i ja a dín nde dá yadä, pe hont'a dán güent'igä dá yadä. ³¹ Nu Ojä rá Ta ma Hmuhu ra Jesucristo majäpi mazä i, i pädi ngue hing ra fehni dím mangä. ³² Tengu dá øt'ä n'dandj nu'bu mám 'bucä bu ja ra hnini Damasco, nu'bu min ts'at'abi ra Aretas, ne nu'a ra ts'at'abi bi xi u yu dofui da gorca ra 'yu bu ja ra goxthi rá mbä't'i ra hnini, mim bëni ngue da bëndgä bu. ³³ Pe nugä dá pøngä bu ja n'da ra ventana ne dá hugä bu ja n'da ra dā'bøts'e, ne nu'u ma amigo bi çā'ma ra 'bøts'e ngue ra xāhi bu thi rá mbä't'i ra hnini. Ne him bi bëndgä u yu cot'yu. Mahotho dá øt'ä 'bu má pøngä bu ja ra hnini Damasco.

12

Ojä bi 'yurp u mahëts'i ra Pablo

¹ Nu'bu dím mansëgä 'be'a dí øt'ä, hin te di muui. Pe guemhma ga xi ah u 'be'a bi 'yurcä ra Hmu mahëts'i 'bu n'dandj. ² Bi bonga 'de'magoho njeya Ojä bi zixcä bu mahëts'i. Hin dí päcä 'bu ne'a ma ngøc'yëi o hin'na, pe Ojä pädi 'bëpü ín ja. ³ Hønt'a dí päcä ngue dá mba mahëts'i, hin dí päcä 'bu n'youi ma ngøc'yëi o hin'na, hont'a Ojä pädi 'be'a dá øt'ä. ⁴ Ne nu'bu mí ts'ixcä bu guep u mahotho, dá øcä 'be'a bi hmam bu, ne njongui man yu jā'i tengu a. Ne him bin 'dac ran t'ëdi gam ma 'be'a dá øp u. ⁵ Ne nuna bi t'ørcä i sä xcä yadä a 'bu gue'a xcä bëni gam ma, pe hont'a man hosegä gam mangä ngue dí päcä hin'y u ma ts'edi zehëgä. ⁶ Nugä i jagä 'be'a xcan 'yëxä 'bu xcä ndegä ne hin dadín hyät'ä tengu 'bu ra tonto, nguetho da zä xcä ma majuqani 'be'a bi t'urcä. Pe hin dín nde ngue gue'a dí t'ëscä a, pe dín nde ngue gue'a in nuse yu jā'i a dí øt'ä dí numansugä u, ne'a 'be'a øse ngue dím mangä. ⁷ Nugä dá nugä emme mahotho bu. Pe nu ra zithu bi 'dacä n'da ran unbi dí sägä. Ne Ojä bi un ran t'ëdi da 'yørcä, ndeque hin dan 'yëzehëgä nangue 'be'a bi 'yurcä Ojä. ⁸ Ne hyundi dá äpä Ojä ngue di 'uec'i ts'u ran u i jagä. ⁹ Pe nu'a Ojä bi xiqui hin di 'uec'a ran u, pe di 'dacä rá mate ne rá ts'edi sä ga hāt'ä ran unbi. "Nu'bu hin'y u ni ts'edizehë, man'da di nequi ma ts'edigä," i engä Ojä. Janangue'a nu'bu hin'y u ma ts'edi zehëgä, man'da emme dadín johyagä, nguetho dí päcä ngue'a man'da dí nequi rá ts'edi ra Cristo. ¹⁰ Nuya hingui tu ma mbui 'be'a dí øt'ä, madague'a xun ngu yun unbi dín nugä, ngue di c'aman'ug yu jā'i, uague i pa ma uguigä. Ne hingui tu ma mbui nangue 'be'a i ørcä yu jā'i 'bu dí øt' rá 'bëfi ra Cristo. Nguetho nu'bu hin'y u ma ts'edi, pe man'da di 'dac rá ts'edi ra Cristo.

I hqä rá mbui ra Pablo nangue yu 'yëc'yëi bu Corinto

¹¹ Nu'a 'be'a guím bëngahu, jatho ga xi'asehu 'be'a dí øt'ä, tengu 'bu drä tontogä. Man'da xun ho 'bu xquím mansëhu man hogä xinda gue'bu gam mansëgä. Nu yun 'yohu guí tenhd u, hin'y u 'be'a i ja u ngue hin'yügä, madague'a nte i jagä a di muui. ¹² Nu'bu mám 'bucä bu, dá ut'ahu ngue majuqani ma 'bäigä'be ra Jesucristo, hin dán xømbui 'bu má ut'ahu yun t'øt'e nuixte ne yu hyonya nt'øt'e gue gä nusehu 'bu mám 'buhmbu bu. ¹³ Hanja guím mamhbu ngue hin dá øt'ahu bu tengu dá øt'ä bu 'buh mi'da yu 'yëc'yëi. Pe 'da'angu dá øt'ahu, pe hont'a n'da, ngue hin dá ä ah u 'be'a dá hongä. Ha gue'a gni 'yënj u hingui ho a dá øt'ä. Pe dami pungahu 'bu. ¹⁴ Nuya ná hyundi ga mbagä bu. Ne hin te ga ä'ahu 'be'a dí hongä mahøn'a, nguetho hin dín ndegä a ni mbëtih u, pe dín ndegä gan jah u tengu 'bu ma t'uhni ah u. Ne hinga gue'u

yá t'ahni i pe'ts'i 'be'a i hon rá ta o rá mbe. Pɛ nu yá ta nɛ yá mbe i pe'ts'i 'be'a da hyon yá t'ahni. ¹⁵ Pɛ da hyu ma mbúi 'bú da zä ga 'bedi 'be'a gátho dí pe'ts'i guerpú da zä ga hon'na ran ho ni mbúihú, nɛ guerpú go him mi sá dam pɛfi ga zɛ'ahú. Pɛ masque hin gadí huɛgahú tengu bú na huɛc'ahú. ¹⁶ Nɛ guím mamhbú majuáni ngue hin te dá haçä ni mbɛtiú, pɛ guím bɛmhú 'da ahú ngue dá taçä ni mbɛtiú ngue guí ɛmhú dá há ahú. ¹⁷ Ha guím bɛmhú dá há ahú ngue dá pɛn'nahú yám 'bɛhni bú. ¹⁸ Nugä dá ndep ra Tito da mba bú, in 'youi man'da ma cuhú. Guí pəhmbú hin te bi dáha ngue damá 'yá ahú. Nguetho 'da'ingu dí m bɛngä'be ra Tito ngue dadí huɛc'a'be, nɛ 'da'ingu bú na øt' ma 'bɛfi'be. ¹⁹ Ma cu'ahú, dadí huɛc'ahú, dí n 'yohú ra Cristo. Nɛ Ojə pədi majuáni a dí m mam'be ya, ngue dí hom'be 'be'a dí n te ni mbúihú. Janangue'a dí honi ga tapə ú yám hma him majuáni, ngue im man'ú yá hyäte dí guí. Nɛ hinga gue'a guím bɛmhú 'da ahú, ngue guí ɛmhú dí hom'be guín numanhóju. ²⁰ Pɛ dí su ngue hin gan numanhogä 'be'a guí øthú bú 'bú dá mbagä bú. Pɛ nɛ da du ni mbúihú 'be'a ga xi ahú búya. Dí su ngue ga tɪn ahú gadín sɛmhú n'da ngu n'da ahú, nɛ gadín sɛyabahú, nɛ gadín cuɛfú n'da ngu n'da ahú, nɛ gadín taɸú n'da ngu n'da ahú, nɛ gadín c'aman'úhú, nɛ gadín 'yøspatho 'be'a gadín xihmbú, nɛ gadín 'yɛzɛhú, nɛ dí su ga tɪn ahú hinga gue'a guí øthú bú ja nim pɛtiú. ²¹ Nɛ nu'bú dá mbagä bú, dí su ngue ma Ojəhú dí jaqui ga pɛ'ts' ma sá nange 'be'a guí øthú bú. Nɛ din jagä dí ra dumbú nange to'o bi 'yøt' ran ts'o mam'bet'o, nɛ guexta'a hin ni pəh yá mbúi, him bi 'yəp rá punbi Ojə nange ran ts'o bi 'yøt'e, gue'ú bi 'yøt' ran 'yomt'ɛni, nɛ'ú bi zinba yá xisu mí da yám 'yohú.

13

Rán zofo ra Pablo, nɛ yún zengua

¹ Na hyundj ya ga mbagä bú gan nu ahú. Nɛ nu'bú dá mbagä bú, ga juənbə ú i 'báhbú ú yoho o gue hyu yá testigo. ² Nu'bú má m 'bucä bú mam'bet'o dá damhyá ú to'o zəi i øt' yún ts'o. Nuya ga xi'ú mahøn'a nɛ gátho mí da ahú, nu'bú dá mbagä bú mahøn'a, to'o gátho i øt' ran ts'o hin ga huɛcthohó ú. ³ Nɛ nu'ahú da zä guí pəhmbú xún ho ngue majuáni rá ts'edi ra Cristo 'bú ja a dí m mangä búya, nɛ him ma ts'edi zɛhɛgä. Nɛ nu'a ra Cristo hingui 'bɛh rá ts'edi nɛ guí pəhmbú nguetho dí m pɛpú mbo ni mbúihú rá ts'edi. ⁴ Nu ra Cristo him mí ja rá ts'edi 'bú mí du bú ja ra pont'i, pɛ nuya i 'búi nange rá ts'edi Ojə. Nɛcä'be hin'yá ma ts'edi zɛhɛ'be tengu tho a ra Cristo 'bú mí du, pɛ nuya dí n 'yohe ra Cristo nange rá ts'edi Ojə, n'damhma da zä ga hoc'ahú bú. ⁵ Nuya n'da ngu n'da ahú dami bɛmhú xún ho mbo ni mbúizɛhú, janangue'a guí pəhmbú majuáni guí ɛc'yɛihú o hin'na. Nu'bú hin gán hyázɛhú, sá guí pəhmbú majuáni i 'búpú mbo ni mbúihú ra Cristo. ⁶ Nɛcä'be dí n nde ahú guí pəhmbú ngue majuáni dí ɛc'yɛi'be ra Cristo. ⁷ Dí əp'be rá ts'edi Ojə ngue guí 'yøthú ran ho, nɛ hin nange da bəmanho ma 'bɛfi bú, nguetho man'da dí n nde ahú gam 'bəmanhohú ra Cristo, xinda gue'bú guín numansuc'be. ⁸ Nugä'be hin dí n ndehma ngue ga hɛm'be to'o i øt'a majuáni pɛ hont'a dí n nde ga øt'be 'be'a dí zɛ ú. ⁹ Da hyu ma mbúi'be 'bú dí zac ni mbúihú nange Ojə, madague'a guím bɛmhú ngue hin'yá ma ts'edi'be. Pɛ hont'a dí əp'be Ojə ngue dí n te ni mbúihú nange Ojə. ¹⁰ Dí o't'ahú ngue guí hoc ni mbúihú, nguetho hin dí n nde nts'edi ga damhyá ahú 'bú dá mbagä bú. Nu Ojə bi 'dacá ran ts'edi ngue ga tet'a ni mbúihú, pɛ him bi 'dac ran t'ɛdí ga ú't'a ni mbúihú. ¹¹ Nuya hont'a dí xi'ahú ya, ma zú cu'ahú, Ojə guí cohmbú bú guí 'búhbú. Pɛ man'da dí n te xún ho ni mbúihú. Nɛ dami bɛmhú 'be'a gátho dá xi'ahú, nde'bú n'dat'a guím bɛmhú

n'da ngu n'da ah_u, ne gam 'b_umanhoh_u, ne hin gan sa_uhmb_u b_u. Ne Oja da zä man'da di hu_uç ah_u ne da hyu ni mb_ui_uh_u. ¹² N'da ngu n'da dami zomanhoth_u nangu ran hu_uçate, nguetho n'dat'a ra Hmu dí tenhd_u. ¹³ Ne gätho y_u 'y_uç'y_uei 'b_ucua i pe_un'nah_u ran zengua. ¹⁴ Nu rá mate ma Hmuh_u ra Jesucristo, ne rán hu_uçate Oja, ne rá_um fäts'i rá Hogand_uhi Oja dí comhb_u gätho ah_u. Ne h_uønt'a dí xi ah_u ya.

GÁLATAS

Ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra häi Galacia

Ran zɛngua

¹ Nugä dra Pablogä, guecä him bi huangä yɯn 'yohɯ, pɛ guesɛ a ra Jesucristo, nɛ'a rá Ta, ngue bi xox'a rá Ts'unt'ɯ 'bɯ mi du. ² Nugä nɛ gätho ya ma cuhɯ nangue Ojɔ ngue i 'bɯcua dí pɛn'nahɯ ran zɛngua. Guehna ra sɔcuɔ dí ot'ahɯ, nangue gätho yɯ 'yɛc'yɛi i 'bɯpɯ ra häi Galacia. ³ Dí äp Ojɔ ra Ta nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo dí 'da ahɯ rán jɔpi nɛ da hyut'a ni mbɯihɯ. ⁴ Nu'a ra Jesús bin däsɛ bi gurca ma ts'oquihɯ. Nɛ nangue'bɯ mí du a, bi zä da yɔnjɯ nangue ran ts'o i jaua ja ra ximhäi. Nɛ guehna rá pähä ma Tahɯ Ojɔ bi 'yɔrcahɯ. ⁵ Janangue'a dí ɛspahɯ Ojɔ nɛ i ja rá nuɪxte gätho yɯ pa mazɔi.

Hin'yɯ man'da ram hma ngue dím pø a n'da

⁶ Nugä xøgue dadí hyonya thoho hanja 'bexque gá hyɛhmbɯ Ojɔ ngue bi zon'nahɯ xquí pɔhmbɯ rá mate ra Cristo, nɛ gá hyɔxhɯ n'dan'yo ra 'yu t'ɛmbi ní zin ahɯ Ojɔ. ⁷ Pɛ hin'yɯ man'da ra 'yu ní zinɯ Ojɔ, hinda hɔnt'a rán ho ma'da'yo ra Cristo. Pɛ i 'bɯ'i 'da'ɯ in nde da hyä ahɯ, ngue nde dí pät'ahɯ ra 'yu nangue ra Cristo. ⁸ Pɛ ya xtá xi ahɯ ra 'yu ngue majuɔni dí yɔnjɯ Ojɔ a. Nu'bɯ 'bo'o da xi ahɯ nɛ 'dahma 'dan'yotho da xi ahɯ, da nu rán ts'ɛmbi Ojɔ a, madague'bɯ guecä o n'da rá m 'bɛhni mahɛts'i. ⁹ Ga xi ahɯ mahø'n'a tengu ya xtá xi ahɯ, nu'bɯ 'bo'o xi ahɯ n'dan'yo n'da ra 'yu xinda gue'a gá hyɔhmbɯ, Ojɔ da zánba ran ɯnbi a. ¹⁰ Nuna ram hma dí xi ahɯ nts'ɛdi ts'ɯ. Mfɔdi hin dí honi guin numanhojɯ, pɛgue dí hongä Ojɔ da numanhogui. Pɛ nu'bɯ xcá honi 'bɛ'a dí numanhog yɯ jɔ'i, hingui sä xcán 'yɛhɛgä nangue ra Cristo 'bɯ.

Hønt'a Ojɔ bi bɛnba ram hma im man ra Pablo

¹¹ Ma zɯ cu ahɯ, dín nde ahɯ gui pɔhmbɯ hing rá m hman yɯ jɔ'i a rán ho ma'da'yo ra Cristo dá xi ahɯ. ¹² Nu ran ho ma'da'yo dím mangä, xínga n'da ran 'yohɯ bi xiqui, nɛ hín dá øcä bɯ ja man xädi a, pɛ guesɛ a ra Jesucristo bi jaquí dí pɔdi. ¹³ Nu ahɯ ya gá 'yøhmbɯ 'bɛ'a mí øt'ä nu'bɯ mi tɛndä yú t'ɛc'yɛi ɯ ma mijudíohe, ɛmmɛ madí undä ran ɯnbi ɯ yú 'yɛc'yɛi ra Cristo, nɛ mim bɛngä xcá juadi gätho ɯ. ¹⁴ Nɛ mí øt'ä xɯn ho yú t'ɛc'yɛi ma mɛnguhe yɯ judío, ɛmmɛ mí ɛhya ga jɔ'ts'ä ɯ, nɛ xínda gue'ɯ mí'da 'da ingu yɯ jɛya mí pɛs'he. Nguetho ɛmmɛ mín nde xcá thocä yún t'øt'e ɯ ndu mam bombøtahe maya'bɯ. ¹⁵ Pɛ nu'bɯ hin nám 'bɯcä, Ojɔ xí huangui, nɛ m'bejua bi zongui nangue rá mate. Nguetho bi ndesɛ Ojɔ a. ¹⁶ Janangue'a bi jaquí dá pɔ'a rá Ts'unt'ɯ ngue gue'a ra Cristo, guɛpɯ bi zä gam man rá m hma bɯ 'bɯh yɯ jɔ'i hing yɯ judío. Nɛ nu'bɯ mí zoncä Ojɔ, xínga n'da ra jɔ'i bi xängui. ¹⁷ Nɛ him 'bex dá mbagä bɯ ja ra hnini Jerusalén ngue xcán yɔ'be ɯ mí'da yú 'bäihɯ ra Cristo ngue m'bet'o xinda guecä. Pɛ m'bet'o dá mbagä bɯ ja ra häi Arabia bɯ njongui 'bui, guɛpɯ dán yɔsɛ'be Ojɔ. M'bejua bɯya duá pengä bɯ ra hnini Damasco. ¹⁸ Pɛ xí tho'an hyu jɛya 'bɯ má mbagä bɯ ja ra dɔhnini Jerusalén, ja dá pɔcä ra Pedro bɯya, nɛ 'de'macɯt'a thoho dám 'bui'be bɯ ra Pedro. ¹⁹ Pɛ hin dá nugä mí'da yú 'bäihɯ ra Cristo, pɛ hɔnt'a ra Jacobo rán 'yohɯ ma Hmuhɯ dá nugä bɯ. ²⁰ Pɛ majuɔni na dí ot'ahɯ, nguetho i pɔ Ojɔ hin dí mangä ra fehni. ²¹ M'bejua bɯya dá mbagä

b_u ja ra häi Siria ne ra häi Cilicia. ²² Ne nu' u y_u 'y_ec' y_ei dim peti b_u ja yám peti b_u ra häi Judea, him mi paq_ui nguetho njám' b_u min nugui. ²³ P_egue mi øde ngue guecä drá Pablo mi x_a cá juah y_u 'y_ec' y_ei, p_e nuya dí_m mangä rá_m hman Oj_a. ²⁴ Janangue'a bi un ra jamadi Oj_a ngue 'be'a bin ja nanguecä.

2

Mi'da y_u 'bäih_u ra Cristo bi zimanho a ra Pablo

¹ Nu' b_u mi tho'a 'de' magoho n_ey_a dá mbagä mahø_n' a b_u ja ra d_ah_ni_ni Jerusalén. Dá mbe' be ra Bernabé ne dá six' be ra Tito. ² Nugä dá mbähmbe b_u nguetho bi b_engä Oj_a. Ne dán yahe 'da' u y_u ngurpi y_u 'y_ec' y_ei. Ne hønt' u dá xi' be 'be' a ním hma dí xi' u hing y_u judío, ngue gue' a rán ho ma' da' yo ra Cristo. Nguetho dí su dí u' t' y_u mbui 'be' a dí øt' ä, ngue hinga ne' u y_u 't' øc' y_ei y_u judío dí mangä hap_u dí 'yo. Ne nu' b_u hin xtá numanho, xti ts' onga ma 'befi b_u 'b_u. ³ P_e nte bi xic' be, xím bi ma ngue jatho da thecuá rá xifani ra Tito tengu y_u 't' øc' y_ei y_u judío. Ne nuna ra Tito hin ra judío na, p_e ra griego na. ⁴ P_e mi 'b_u r_u u 'da y_u hyäte ngue y_u n' yøxte, ngue høn_{tho} in øxtho, ngue nde da b_adi gue' b_u dí øt' ä y_u 't' øc' y_ei y_u judío o hin' na. Nu' u in nde di hegah_u 'be' a gätho bi 'da' u ra Cristo, ngue bi jaj_u ga hehmb_u y_u n' t' øt' e y_u judío. ⁵ P_e xíngui ts' u dán hyehmbe ngue da hyäje u y_u hyäte, p_e dá zacuähe a ram hma majuq_ui. Nguetho dí_n ndehe, hønt' a majuq_ui rán ho ma' da' yo ra Cristo guí 'y_e t' ambuih_u a. ⁶ Ne nu' u njuan_{tho} y_u ngurpi b_u, madague' b_u t' øm_i man' da ja y_u n' t' ødi xinda guecä, p_e 'da' angudähe, nguetho 'da' angu y_u n' 'yohathoho b_u na nu Oj_a. Ne him bi xiqui n' dan' yo n' da ram hma ga xänba y_u ja' i. ⁷ P_e nu' u y_u ngurpi bi hyäxa njuq_ui ngue gue' a Oj_a bi 'dacä ra 'befi ga xi' u hing y_u judío a rán ho ma' da' yo ra Cristo, tengu tho_{ho} ra 'befi bi un Oj_a ra Pedro nangue da xih ma mijudíohe. ⁸ Nguetho n' dat' a Oj_a bi 'dac' be ra ts' edí ra Pedro, ne bi xifi da xi' u y_u judío, p_e nugä, bi xiqui ga xi' u hing y_u judío. ⁹ Janangue' a nu' b_u mi hyäxa njuq_ui ngue 'da' angu nan h_ets' i a ra 'befi bin 'daje u y_u ngurpi a ra Jacobo, ne ra Pedro, ne ra Xuua, bi b_endga ma 'y_e 'be ra Bernabé. Nu' a nám bøn' a n' dat' a dí øc' y_eihe, ne n' dat' a dí_m mamhbe ga mbe' be b_u 'b_u u hing y_u judío, dam p_e 'be b_u, p_e nu' u, di thoqui da xih y_u judío. ¹⁰ Hønt' a bi xic' be jatho ga fäx' be y_u hyoya, p_e ngub_u dí çhya ga øt' a.

Nu' a ra Pablo bi d_amhy_a ra Pedro b_u Antioquí_a

¹¹ P_e nu' b_u mi mba b_u ja ra hnini Antioquí_a a ra Pedro, nugä dá xip rá hmi, nguetho hingui ho bi 'yøt' e. ¹² Nguetho nu' b_u mi zøm b_u 'da u ma mijudíohe bi mb_en' na ra Jacobo, ne 'bex bi 'y_e 'ts' a na sihmeh_u u hing y_u judío, sä bi zu da 'y_emp' u y_u mijudíohe hingui ho bi 'yøt' e. ¹³ Ne nu' u mi' da y_u judío ngue mi øc' y_ei b_u, bi d_en' na ra Pedro. Ne' a ra Bernabé bi d_en' nd_u ngue madí yorba y_u n' t' øt' e. ¹⁴ P_e nu' b_u má nugä ngue him bin theui ran ho ma' da' yo a bi 'yøt' u, dá xi' a ra Pedro, ne gätho mi 'bäp_u: "Nu' i gra Pedro gra judío, p_e hin gmi øt' y_u n' t' øt' e y_u judío. P_e hanja gni 'yøt' mahø_n' a y_u n' t' øt' e y_u judío, dam p_e 'be b_u, p_e nu' u, di thoqui da xih y_u judío. P_e tengu' b_u guí uth_u u hing y_u judío ngue da 'yøt' y_u n' t' øt' e y_u judío," dá çmbi.

Dy_u judíohe, ní y_aq_ne a ra Cristo

¹⁵ Nugähe ngue däm 'b_u hmb_e dy_u judíohe, nzäi dá øthe y_u n' t' ødi Oj_a bi sije. Ne hin däm 'b_u hmb_e tengu' u hing y_u judío, ngue hingui pa_h y_u n' t' ødi Oj_a u. ¹⁶ P_e guehma dí pa_hmbe hin dí hogahe u y_u n' t' ødi gue Oj_a bi un mam

bombøtahe maya'bu, pe hønt'bu ga hāmhbē rá mate ra Jesucristo, di hoga ma ts'oquihe, dyu judíogāhe. Janangue'a necāhe ngue dá pāmhbē yán t'ēdi Ojā, pe dá hāmhbē rá mate ra Jesucristo ngue di hogahe. Ne hin dí ēmhbe di hogahe 'bu dí øzehēhe u yun t'ēdi. Nguetho mán t'o'ti: "Xínga n'da da t'ēmbi xun ho nangue yun t'ēdi Ojā." ¹⁷ Ne nugāhe dyu judíohe, pe nangue ra Cristo dí homhbē di hogahe ya. Ne gue'a ná es'he a dímbēmhbe di hogahe u yun t'ēdi Ojā. Pe hin dímbēmhbe ngue dyu 'yøt'ats'oquihe 'bu dí es'he u, nguetho gātho xun hotho rá 'yu ra Cristo. ¹⁸ Pe nu'bu gam mangā ngue jatho ga øt'ā mahøn'a yun t'ēdi Ojā bi un ma mijudíohe, ngue gue'u dí hogā u, pe ga cohi dra 'yøt'ats'oqui 'bu, nguetho hin dí hāt'i ga øt'ā yun t'ēdi tengu in nde Ojā. ¹⁹ Janangue'a dá ε'ts'á ná bēngā ní zingā Ojā u yun t'ēdi, ne dá ten'na ra Jesucristo ngue'u da zā dí 'dac ra 'da'yote, ne da zā bu ga ørpa rá 'befi Ojā buya. ²⁰ Nuya dām 'bucā tengutho 'bu 'darpu xcá tu'be ra Cristo bu ja ra pont'i, ngue bi 'berca man 'yomfēnise. Ne gue'a ra Cristo i 'bucua mbo ma mbui ya, di bēngā a dímbēmhbe ma ne 'be'a gātho man'da dí øt'ā. Pe gue'a nám 'bucā a ngue thocua tho dí hāngā rá ts'edi a rá Ts'unt'u Ojā, ngue bi huēgā a ne bi un rá te nanguecā. ²¹ Ne nugā hin te dímbēmhbe mangā ngue sāti thoho bi du'a ra Cristo. Pe nu'bu xti hogahu u yun t'ēdi Ojā, sāti thoho bi du'a ra Cristo 'bu.

3

Hinga gue'u yun t'ēdi in 'daju rá Hogandāhi Ojā u

¹ Nu'ahu ma zu cu ahū, ngue guí 'buhmbu bu ra hāi Galacia, hanja gnán 'yāmbuihu, to'o bi hyā ahū ngue hin gui 'yøthu a majuañi. Nguetho rá mbudi gā 'yøhmbu xun ho 'be'a nam bøn'a í du'a ra Jesucristo. ² Pe damim bēmhbu ya nda'a in 'daju rá Hogandāhi Ojā a, ha gue'u yun t'ēdi Ojā bi man ra Moisés, uague gue'bu má øc'yēihu bi du ra Cristo nangue ma ts'oquihe. ³ Ne ya gā dūhmbu gán 'yohū rá Hogandāhi Ojā nangue gā 'yēc'yēihu ra Cristo. Ha guí εna gui hyēhmbu a, ne guí εna gan hoczehēhu ya. Hanja gán tontohu. ⁴ Ne nangue gātho yun unbi gā nuhu, ha hin te ts'u nin 'yomfēni bi 'da ahū yun unbi. Nde'bu gui pāmhbū ts'u 'be'a nam bøn'u yun unbi. ⁵ Pe gā 'yēc'yēihu 'be'a bi 'yøt'ahu ra Cristo, ne gue'a in 'da ahū rá Hogandāhi Ojā a, ne gue'a ní ja ahū gui 'yøthu yun t'øt'e nuixte, ne hinga gue'a gní 'yøthu yun t'ēdi yu judío. ⁶ Nu ra Abraham bi 'yēc'yēi a bi xi Ojā da 'yørpe, ne hin'yu man'da 'be'a í ts'imanho a. ⁷ Nde'bu gui pāmhbū ya ngue gātho yu 'yēc'yēi i comhbū rán japi Ojā bin t'un'na ra Abraham, tengu'bu njuantho gātho yú t'uhni ra Abraham. Nguetho i øc'yēi 'be'a bi man Ojā tengu ra Abraham. ⁸ Nu Ojā mám'bet'o mi pañi ngue da numanho u gātho to'o da 'yēc'yēi 'be'a bi ma, dague'bu dyám bom'betohū ra Abraham o hin'na. Janangue'a Ojā bi xi'a ra Abraham: "Gātho yu nde 'dahma 'dan'yo gui comhbū ran japi u da 'yēc'yēigui tengu i," bi t'ēmp'a ra Abraham. ⁹ Janangue'a gātho to'o da hyantho ram hma nangue ran ho da 'yørcahu Ojā, n'dat'a ran japi ga comhbū ra Abraham, nguetho n'dat'a rá t'ēc'yēi dí øthu. ¹⁰ Nu'u gātho ngue i εna, jatho da 'yøt' yun t'ēdi bi un Ojā yu judío, gātho da nu rán ts'ēmbi Ojā u. Nguetho i mam bu ja rámb Hman Ojā: "Nu'bu gui fēsthohohu a n'da ran t'ēdi, sāti thoho 'be'a mi'da gui 'yøthu 'bu, ne guexta a gui nuhu rán ts'ēmbi Ojā." ¹¹ Mfadi ya ngue xínga n'da ra jqi' sá da zin'a Ojā nangue'a ní 'yøt' yun t'ēdi yu judío. Pe tengu i mam bu ja rámb Hman Ojā: "Gātho to'o da hyantho ram hma nangue ran ho da t'ørpe, nu Ojā di hocpa yú ts'oqui, ne di un ra temazai." ¹² Pe nu yun t'ēdi Ojā, guí ēmhbu gui uqspahu rá mate Ojā u. Pe

bi 'yɛntho ɯ: “Nu'bu 'bɛi to'o da hyät'i da 'yøt'e gätho yán t'øt'e yɛn t'ɛdi, dí zin Ojå ɯ yán t'ɛdi 'bu,” bi 'yɛn'ɯ. ¹³ Nu'a ra Cristo bi yanju nangu ran ts'embi mi ja xcá nuhɛ ngue hin dá jas'hɛ yɛn t'ɛdi. Nguetho bi nu ran ts'embi nangujeɯ 'bu mín zɛpu ja ra pont'i. Ne gue'a nam bøn'a mán t'øt'i bu ja rá m Hman Ojå: “Da nu rán ts'embi Ojå a to'o din zɛpu ja ra za,” mi ɛna. ¹⁴ Nangu 'be'a bi 'yøt'a ra Cristo Jesús, sá ga hámhbɛ rá Hogandahi Ojå, nangu'e dá ɛc'yɛihɛ. Ne n'dat'a ran japi bi un Ojå ra Abraham ngue da comhbɛ yɛ jå'i hing yɛ judío, ne gätho mí'da ngue da 'yɛc'yɛi.

Hingui sã yɛn t'ɛdi di ts'onba ran hoqui bi 'yøt' ra Jesucristo

¹⁵ Ma zɛ cu ahɛ, ga xi ahɛ n'da ra hmɛpya ya. Tengu'bu yoho yɛn 'yohɛ i hon yɛ testigo da 'yøt'a n'da ran hoqui, ne i huspa yú firma ne rá sello ra zɛ'mi. Njo'o man'da ran 'yohɛ sã di pädi. ¹⁶ Nu ran hogui bi 'yøt'ui Ojå a ra Abraham ne rá m bom'betɔ. Pɛ nu rá m hman Ojå him bi ma ngue gätho yám bom'betɔ, pɛ bi ma hønt'a n'datho, ngue gue'a ra Cristo. ¹⁷ Nugã ga xi ahɛ ya 'be'a nam bøn'a dí m mangã. M'bet'o tho ho xí 'yøt'ui ran hogui Ojå a ra Abraham, ne tengu'bu ya bi firmabi ngue njam'bu dim pädi. Ne m'bejua buya bi un yɛn t'ɛdi ma mijudíohe, 'bu ya xí thoqui goho ciɛnto ne 'dãte ma 'det'an ɛya. Pɛ hin'yɛ yú ts'edi ɯ yɛn t'ɛdi ngue di ts'onba a ran hogui bi 'yøt'ui Ojå ra Abraham. ¹⁸ Ne nu'bu da gue'ɛ yɛn t'ɛdi xtí zinju Ojå, pɛ hin xtá man'a Ojå a ran hogui í hogazɛhɛ Ojå 'bu. Pɛ nu'a ran hogui bi mammi Ojå a ra Abraham, di untho nange rá mate zɛɛ. ¹⁹ Pɛ hanja í zãn'na Ojå ɯ yɛn t'ɛdi, gue'bu ya hinga gue'ɛ ørcahɛ ran ho ɯ. Pɛ m'bejua bi man Ojå yɛn t'ɛdi, guerpɛ da fadi gätho i ja yú ts'oqui yɛ jå'i. Pɛ nu'ɛ yám 'behni Ojå mahɛts'i bi xi'a ra Moisés ngue di un yɛn t'ɛdi yɛ jå'i ne hinga guesɛ Ojå. Ne bi zãn Ojå din t'e'ets' 'bu bi zøh rá m bom'betɔ ra Abraham ngue bi ma ba ɛɛ, ngue gue'a ra Cristo. ²⁰ Pɛ nu Ojå bin yãseui ra Abraham 'bu mí 'yøt'ui ran hogui, njom mí 'bã'inde n'da ra pøngahyã, ne him mí 'bähmi n'da rá m 'behni mahɛts'i. Ne hønt'a Ojå bi 'yøt'ui ran hogui ra Abraham.

'Be'a nam bøn ɯ yɛn t'ɛdi

²¹ Pɛ nu'a Ojå hingui yoho yɛm hma bi xijɛ. Nu'bu xcá häthɛ xcá jas'hɛ yán t'øt'e ɯ yɛn t'ɛdi, gue'ɛ xtí 'dajɛ ra temazai 'bu. ²² Pɛ nu rá m Hman Ojå i ma ngue gätho yɛ jå'i i ja yú ts'oqui. Ne gätho to'o da 'yɛc'yɛi 'be'a bi 'yøt'a ra Jesucristo, da hyani 'be'a bi man Ojå ngue di unni. ²³ Nu'bu hin ní zøcua häi ra Cristo, mí øthe yán t'ɛdi Ojå madí mandagahe xɛn ho, tengu'bu dyɛ ofádihe. Jague'bu mí zøh ra Cristo, dá hámhbɛ rá mate bi xogahe. ²⁴ Ne nu yɛn t'ɛdi midí mandagahe 'bu hin dá pähmbe ra Cristo. Ne tengu n'da ra t'uhni i pa ma ɛnbi 'bu hingui ho øt'e, pɛ gue'ɛ dá hámhbɛ rá mate ra Cristo di hogahe. ²⁵ Nuya dá däh ma mbühɛ ra Cristo, ne him man dí homhbɛ 'be'a man'da di mandagahɛ. ²⁶ Nguetho gätho bi 'yørcahɛ yú t'uhnigahɛ Ojå 'bu má hámhbɛ rá mate ra Cristo. ²⁷ Ne gätho dán xixyãhɛ nangu dí tenhdɛ ra Cristo ne 'da'angu dí m bɛmhɛ a. ²⁸ Ne dí 'bühmbɛ ra Cristo, janangu'e a hinga 'dahma 'dan'yo bu na nuju Ojå, dyɛ judíohe, o gue dyɛ griegohɛ, o gue dyɛ 'yɛhɛhɛ o gue hin dyɛ 'yɛhɛhɛ, o gue yɛn 'yohɛ, o gue yɛ xisu. Pɛ gätho gahɛ tengu'bu dí 'bühmbɛ n'danjà'itho bu na nu Ojå. ²⁹ Ne nu'bu dí 'bühmbɛ ra Cristo, tengu'bu ne ahɛ gätho bi xandgahɛ ra Abraham, ne sá ga comhbɛ ran hogui bi 'yøt'ui Ojå a, ne sá ga hámhbɛ rán japi Ojå bi ma di unni.

4

1 Nuya dín nde ga xi ahú n'da ra hmεpya 'be'a mi ørcahe yán t'ɛdi Ojå 'bú him mí t̃mhbe ran 'yomfɛni. Tengu'bú n'da ra t'ut'uhni da du rá ta, ne i 'bú tengu'bú n'da ra 'yɛhɛ bú ja rá ngu, madague'bú xún ngu 'be'a bi zocpa a rá ta. 2 Jatho da mba ma manda asta gue'bú go bin te ra t'uhni. 3 Ne gue'a mi øthe a 'bú hin ná p̃hmbé, midí mandagahe ú yán t'ɛdi Ojå, gue bi xije 'bep̃ dán 'yohe ua ja ra ximhái. 4 Pɛ nu'bú mí zøn ra pa ngue bá p̃enh Ojå rá Ts'unt'ú, ne bim 'bú nangué n'da ra xisu ngue ma mijudíohe. Ne nu'á rá Ts'unt'ú Ojå bi 'yot' yán t'ɛdi Ojå. 5 Janangué'a bi zå bi hyagahú gátho yú ts'oqui dín dupatehú nangué hin dá øthú yún t'ɛdi xún ho, ne bi zå bú bi zinjú Ojå ngue dyú t'uhni gahú búya. 6 Ne nujú yú t'uhnigahú Ojå, ne bá p̃engahú a rá Hogandåhi bú ja ma mbúihú. Ne nangué dí 'búhmbú rá Hogandåhi Ojå, sá gam mamhú ngue ma Tahú Ojå. 7 Nuya guí 'búhmbú ngue yú t'uhni ahú Ojå, ne hin guí 'búhmbú tengu gyú 'yɛhɛhú. Ne nangué'a 'be'a bi 'yot'a ra Cristo, Ojå dí 'da ahú 'be'a gátho i ja, nguetho yú t'uhni ahú.

I hq̃dumbú ra Pablo nangué yú 'yɛc'yɛi

8 Pɛ nu'bú hin gní p̃hmbú Ojå majuq̃ni, ngue gue'ahú hing yú judío ahú, gmín 'yɛhɛhú yú ojå ngue him majuq̃ni. 9 Pɛ nu ahú ya gá p̃hmbú Ojå, ne'a Ojå i p̃å ahú. Ha guím bɛmhmbú guí hyomhmbú man'da ra 'yú mahøn'a, ngue gan 'yɛhɛhú yán t'ɛdi Ojå guím bɛnsehú dí zin'ahú Ojå ú. Pɛ nu yún t'ɛdi hin'yú yú ts'edi ú, tengutho a ra 'yú gá hyehmbú mam'bet'o, 'bú gmí thandehú yú ojå him majuq̃ni. Pɛ nte manho da 'yot'ahú mahøn'a ú. 10 Pɛ nuya guí ɛmhú i ja yú ts'edi ú 'da yú pa, o gue'ú 'da yú zq̃na, o gue 'da yú jɛya. 11 Nugå dra Pablogå, ɛmmɛ dí su nangué ra 'bɛfi xtå øt'å bú guí 'búhmbú, ne 'be'a dá xi ahú, ɛna gue'bú nte ní mbatho. 12 Nu ahú ma zú cu ahú, dín nde ahú gam 'búhmbú tengugå, nguetho dá ɛ'ts' yún t'ɛdi mí øt'å, ne dí 'búcå tengu ahú ngue njam'bú gá 'yøthú yún t'ɛdi mam'bet'o. Ne nu'bú má m 'búhmbú bú, gán numanhojú, nte mán ts'o gá 'yørcahú. Masque nehya guí 'yømanhohú na. 13 Pɛ guí p̃hmbú ngue mí ɛgå, ne gue'a dá mbagå bú. Ne nu'bú má m 'búhmbú bú, dá xi ahú ran ho ma'da'yo búya. 14 ɛmmɛ xún hɛi ran ú mí jagå, pɛ njo'o ahú gá sanjú ngue xún ɛgui. Pɛ gátho ahú gá sinjú xún ho, tengu'bú dram 'bɛhni mahɛts'igå, o tengu'bú da guécå dra Jesucristogå. 15 ɛmmɛ mí hu ní mbúihú 'bú má xi ahú ram hma. Ne nu'bú 'bo'o xtån zå, xtå hyq̃h rá dá ne xti 'daqui. 16 Pɛ nuya, ha guí sájú ya nangué dí xi ahú majuq̃ni. 17 Nu yú jå'i ngue i há ahú, høntho in nde dí 'uec'ahú nanguécå, nguetho in nde ahú go guí numansúhú ú ne guí tɛnhdu ú. 18 Xún ho ngue guí tɛnhdu ú 'da, pɛ guí huanhdu to'o majuq̃ni im ma xún ho, madague'a hinga 'darbú dí 'búhmbú. 19 Ma zú t'uhni ahú nangué ra Cristo, nts'edi gá ɛngahú, tengu'bú n'da ra xisu ngue hinga nam 'búh rá t'uhni, ngue xø ga ja ahú gam 'búhmbú ma'da'yo mahøn'a. Ne guexta'a ga thoqui ga nu ran ɛnbi, jague'bú gá p̃hmbú xún ho a ra Cristo. 20 Xi'bú dí 'búcå bú, n'dahma sá dan yq̃sehú, nguetho nuua dí 'búcå hingui sá ga p̃q̃di 'be'a guím bɛmhmbú.

Rå hmεpya ra Agar ne ra Sara

21 Nu ahú ngue guín nde guí 'yøthú yán t'ɛdi ma mijudíohe, ga xi ahú ya 'be'a nam bøn ú yún t'ɛdi. 22 Nt'o t'i ngue mí 'bú i yoho yú ts'unt'ú ra Abraham. N'da rá ts'unt'ú ra 'yɛhɛ xisu, ne n'da rá ts'unt'ú a rá xisu zɛhe ngue hingam gue'a rá 'yɛhɛ. 23 Nu rá ts'unt'ú ra 'yɛhɛ xisu bim 'bú tenguetho 'bú im man yú jå'i dim 'búh yú t'uhni, pɛ nu rá ts'unt'ú a rá xisu zɛhe bim 'bú nangué rá ts'edi Ojå nguetho ya xí man'a Ojå ngue dim 'bú. 24 N'da ra hmεpya ngue yoho yú 'yú i

hax yu ja'i. Nu ra 'yehε xisu ní huti ra Agar, rán t'uti u yán t'edi Oja bin t'un'na Moisés bu ja ra t'ohø Sinai. Ne nu'u to i ten'ndu, tengu'bu yu 'yehε u. ²⁵ Nu ra Agar i uh ra hmεpya nangue ra t'ohø Sinai nubu ja ra häi Arabia, ne ngutho ra dahhini Jerusalén ngue'a i ja bu a ya. Ne nu yu ja'i i 'buru, i uh ra hmεpya tengu'bu yu 'yehε u yán t'ot'e yun t'edi u. ²⁶ Pe nu ra xisu ngue hing ra 'yehε i uh ra hmεpya ngueru mahεts'i, ra hnini Jerusalén ma'da'yo. Ne njongui pa ma manda bu nangue yun t'edi. Ne nuju dyú mεnguhu bu. ²⁷ Nt'ot'i bu ja rám hman Oja:

Gan johya gra xisu ngue hing ra 'yehε, madague'bu hinga nam 'buh ni t'uhni. Nts'edi gan ya nangue nin johya, gue'e hin gana nu ran anbi.

Nguetho dim 'buh mi'da ni t'uhni ngue yú t'uhni Oja, εmme xtán ngu, xinda gue'a ra 'yehε xisu ngue i tin yú t'uhni nangue bi mansε tengu yu ja'i.

²⁸ Ma zu cu ah, nuya dí øthtu tengu ra Isaac rá ts'unt'u ra Abraham, ngue Oja bi ma dim 'bui. Nguetho yú t'uhni Oja tengu bi ma. ²⁹ Pe nu man'da ra ts'unt'u ngue bim 'bui nangue bi mansε tengu man yu ja'i, bi zu'a ra ts'unt'u ngue bim 'bui nangue rá ts'edi a rá Hogandahi Oja, tengutho in ja ya. ³⁰ Im mam bu ja rám hman Oja; "Dami 'yethu ra 'yehε xisu ne'a rá t'uhni, nguetho hin da gonhui 'be'a i ja rá ts'unt'u ra xisu ngue hing ra 'yehε." ³¹ Gui pahmbu ya, ma zu cu ah, ngue hin dyu t'uhni gahu ra 'yehε xisu. Pe tengu'bu dyu t'uhni gahu ra xisu ngue hing ra 'yehε.

5

Hin dan 'yehεhu yun t'edi mahøn'a

¹ Nu'a ra Cristo bi yanju bu min 'yehεhu mam'bet'o, ngue ya him man dan 'yehεhu bu. Pe damin zamhbu bu haru bi mbäp'ahu ra Cristo, ne 'yo gadín umhbu gan 'yehεhu mahøn'a. ² Dami 'yøhmbu ya 'be'a dí xi ah, nugä dra Pablogä. Nu'bu gui 'yεna gui 'yøthu 'da yun t'edi ngue gui hyεc ni xifanihu, nu'a ra Cristo hin da zä da 'yøt'ahu n'da ran ho a 'bu. ³ Dín nde ga xi ah mahøn'a. Nu'bu gui du'mi gui 'yøthu yán t'edi ma mijudíohe, jatho gätho gui 'yøthu, nguetho hinga xøt'a n'datho gui 'yøthu. ⁴ Nu'bu 'bu i 'da ah εna ngue ja yú ts'edi u yun t'edi di hoc'a ni mbuihu ngue da zimanho ah Oja, pe ya gä hyehmbu ra Cristo 'bu, ne gä 'uehmbu bu ja rán huεcate Oja buya. ⁵ Pe nu rá Hogandahi Oja dá hamhbu 'bu má pahmbu majuani ra Cristo, gue'a dí 'yεnju xun hoju Oja a, ne gue'a ná tømhbü da zinjü xun ho. ⁶ Ne nu'bu dí 'bøhmbu ra Cristo, madague'bu da mba nthεqui ma xifanihu o hin'na, hin te di muui. Pe man'da hnehi thofo ga simhbu xun ho ma mbuihu a ra Cristo, ne gue'a dí jajü ga øthtu ran huεcate a. ⁷ Pe nu'bu rá mbüdi thofo, εmme gmi 'yohu xun ho bu ja rá 'yu Oja. To'o bi zam'ahu ngue hin gui øthu ra 'befi majuani. ⁸ Him bi zam'ahu Oja, nguetho guesε Oja bi zon'nah gan 'yohu bu ja rá 'yu. ⁹ Nu'bu gui 'bøhmbu n'da in nde di ts'on'na nin 'yomfεnihu, 'da xni ts'on'natho ni mbuihu 'bu, tengutho 'bu rá íxi ra thuhme i sinni gätho ra juni. ¹⁰ Nugä dí haxa njuani ngue ma Hmuhu Oja dí ja ah 'da'angu gam bεmhbu. Ne to'o i 'buru ngue in nde di ts'on'na nin 'yomfεnihu, da nu rán ts'embi Oja a, hønt'a go to'o. ¹¹ Nu'bu guexta'a dí xicä yu ja'i, jatho gui 'yøthu yán t'edi ma mijudíohe, hin din nugä ran εpi 'bu. Pe guexta'a i pa ma uguigä nguetho dí manganä, jatho gui 'yε'yeihu a ra Cristo, ngue bi du bu ja ra pont'i nangue ma ts'oquihu. ¹² Nu'a to'o in nde da hyεc'a ni xifanihu, man'da xun ho 'bu da 'uetho u. ¹³ Nguetho nu ah, ma zu cu ah, Oja bi ja ah bi thøc'ahu yun t'edi, ne bi zon'nah in nde

ahũ gan 'yẽhẽhũ n'da ngu n'da ahũ nangue ran huẽcate. Nẽ hĩnguĩn nde ahũ guĩ 'yõthũ ni pãhã zẽhẽhũ. ¹⁴ Pẽ tengu'bu dá jãs'hũ gãtho yãn t'ẽdi Ojã 'bu dan huẽjũ n'da ngu n'dajũ tengu bu nan huẽcsehũ. ¹⁵ Pẽ gan jamansuhũ, xõhma ts'ũrpũ thoho gam 'besẽhũ 'bũ gan sũhmbũ n'da ngu n'da ahũ, nẽ gan tãthũ.

Gam bẽmhũ rá Hogandãhi Ojã

¹⁶ Pẽ guehna dí xi ahũ na ya. Dami 'yõthũ a di bẽn'nahũ rá Hogandãhi Ojã, nẽ gue'a gnĩ 'yẽs'hũ gnĩ 'yõrpa rá pãhãzẽhẽ ni jã'ihũ buya. ¹⁷ Nguetho nĩn 'yomfẽnisẽ n'da, hinga gue'a im man rá Hogandãhi Ojã a, nẽ nu rá Hogandãhi Ojã hinga 'da'anguui ní pãhãzẽhẽ n'da, nẽ din sũhmi u. Nẽ nu rá Hogandãhi Ojã hin di jajũ ga õthũ 'be'a in nde ma ts'on 'yomfẽnihũ. ¹⁸ Nẽ nu'bu gue'a rá Hogandãhi Ojã dí tẽnhdũ, di zerca ma mbũihũ, janangue'a hin da zã da sijũ dá fẽstahũ yãn t'ẽdi Ojã. ¹⁹ Gãtho mfãdi 'be'a nĩn t'õt'e n'da 'bu õzẽhẽ 'be'a in nde ní jã'i n'da. Ngue i õt' ran 'yomt'ẽni, nẽ ran ts'om'bãi, nẽ ra ts'on'yomfẽni, ²⁰ nẽ i thãnde yũ za o gue yũ hmitẽ, nẽ i õt' yãn jãxtõni, nẽ i õt' yãn sũi, nẽ i õt' ran ts'eya, nẽ in cũe, nẽ i õt'a i numanhosẽ, nẽ i õt' yãn heque, nẽ i nde n'danni din 'yo, ²¹ nẽ i siyate, nẽ i hote, nẽ mihni, nẽ di muns' pũ ja yũ ngo ngue da 'yõt' yũ ts'oqui, nẽ n'dan'yo thoho i õt'e. Nẽ dí xi ahũ mahõn'a tengu dá xi ahũ, ngue nu'ũ to'o õt' ya, hin nan sãui da yũrpũ di manda rá ts'edi Ojã. ²² Pẽ nu'a rá Hogandãhi Ojã di jajũ ga õthũ ran huẽcate, nẽ ran johya, nẽ ní hyu ma mbũihũ a, nẽ hin dan xõmbũihũ, nẽ ga õthũ ra yembũi, nẽ ran hocjã'i, nẽ ga jãs'hũ dí mamhbũ, ²³ nẽ hin ga sãmãn'ũhũ, nẽ ga sãmzẽhẽ ma mbũihũ. Nẽ nu'bu ga õthũ ya, hin'yũ n'da ran t'ẽdi da zã dí zũjũ 'bu. ²⁴ Nẽ nu'a to'o in 'youi a ra Cristo, tengu'bu xĩ guarpũ ja ra pont'i a rá ts'on'yomfẽni zẽhẽ, ngue him man dí manda a rá pãhã zẽhẽ nẽ gãtho 'be'a mí nde rá jã'i. ²⁵ Pẽ nu'bu dí 'bũhmbũ rá Hogandãhi Ojã, jatho ga jafũ di mandagahũ 'be'a gãtho dí õthũ 'bũ. ²⁶ Pẽ nde'bu hin dan 'yẽzẽhẽhũ, janangue'a hin ga bẽnbahũ u mi'da ngue da nde da 'yõt'e tengu'ũ 'da bin 'yets'i.

6

Dam fãxhũ n'da ngu n'dajũ

¹ Ma zũ cu ahũ, nu'bu 'bũ'a n'da ahũ bi dãnũ bu ja ran ts'o, pẽ nu'ahũ gue guexta'a guĩm bẽmhũ rá Hogandãhi Ojã, janate tho guĩn zõhmbũ a, guĩ zẽhmbũ da mbeng bu ja rá 'yu Ojã, guĩm bẽmhũ nẽ'ahũ hin'yũ ni ts'edihũ, ts'ũrpũ thoho nẽ ahũ guĩ tãnju 'bũ da ts'ã ahũ. ² Nẽ nu'bu guĩ comhbũ ni dumbũihũ, guĩ õthũ rán t'ẽdi ra Cristo 'bũ. ³ Pẽ nu'bu 'bũ'a n'da ahũ din 'yẽzẽhẽ, nẽ hin'yũ 'be'a pađi, din hyãzẽhẽ 'bũ. ⁴ Nẽ hinga gue'a nan johyahũ ngue gam bẽmhũ xũn ho ma 'bẽfihũ xinda gue mi'da. Pẽ ga õrpamasu ma 'bẽfihũ ngue ga õthũ xũn ho, nẽ gue'a dán johyahũ a buya. ⁵ Pẽ n'da ngu n'da ahũ jatho guĩ 'yõzẽhẽhũ 'be'a go ní 'bẽfi di 'da ahũ Ojã, ngue ni 'bẽfizehẽhũ. ⁶ Nu ahũ ngue i sãn'nahũ ran ho ma'da'yo, nde'bu guĩ fãxhũ ni xãnbatehũ gãtho 'be'a i honi, janangue'a 'da xtãm fãxtahũ. ⁷ O guĩm bẽmhũ guĩ nuhũ ran ho 'bũ guĩ õthũ ran ts'o, nguetho guidĩn hyãzẽhẽhũ 'bũ guĩm bẽmhũ a, nẽ hingui sã ga hãthũ Ojã. Tengu'bu ga tuhmbũ yũ hmudã. Nu'bu dá tuhmbũ a xũn ho, xũn ho a din ja buya, pẽ nu'bu ga tuhmbũ a hingui ho, hingui ho din ja buya. ⁸ Nu'bu 'bũi to'o i õt'e ngue i numanhosẽ rá jã'izehẽ, xãm mba di 'bẽh ra temazajũ 'bũ. Pẽ to'o 'bũi nangue rá pãhã rá Hogandãhi Ojã, nu'a din t'un ra temazajũ. ⁹ Nde'bu hin dan xõmbũihũ ngue ga õthũ ran ho, nguetho da zõn ra pa da hnurca ma 'bẽfihũ 'bũ hin da güent' ma mbũihũ. ¹⁰ Janangue'a jant'a thoho ga õrpahũ ran

ho gátho ma mijá'ih_u a ra ora ngue da zä ga ørpah_u. Ne man'da gam b_umh_u ga ørpah_u ran ho _u ma cuh_u nangu ra Cristo.

Man'da ran zofo, ne ran zengua ran zεgui

¹¹ Guín nuh_u ya y_u t'ohni x_un ndoho dá o't'äzεhε. ¹² Nu'_u to'o in nde di 'bεp'ah_u ngue gui hyc ni xifanih_u, pε hønt'a in nde dí numanho y_u jä'i. I su xtá nu ran _unbi 'b_u xtá ma, hønt'a ra Cristo í hogah_u 'b_u mí du b_u ja ra pont'i nangu ma ts'oquih_u. ¹³ Nu'_u to'o im ma ngue da thec'a ni xifanih_u, pε nde hønt'a dí yät'a gui tεnhd_u, gue'b_u da zä di 'bεp'ah_u gui hyc ni xifanih_u. Ne hingui øt'e gátho y_un t'εdi. ¹⁴ Pε nugä hin dín nde dá yät'a dí øzεhε. Pε hønt'a nán johyagä a í du b_u ja ra pont'i ma Hmuh_u ra Jesucristo. Ne nugä tengu'b_u 'darb_u dá tu'be ra Cristo, tengu'b_u dá tugä ua ja ra ximhäi, ngue hin dí øt'ä yán t'øt'e a. Ne nu yán t'øt'e ra ximhäi, hin te rán jauri a 'bε'a dí øt'ä. ¹⁵ Pε nu'_u in 'yoh_u ra Cristo, hin te di muui 'b_u nthεqui o hin'na, pε man'da di muui ngue i ja ra tema'da'yo. ¹⁶ Ne dí äp Ojä da hyurpa yá mbai, ne di un rán johya _u gátho to'o i 'yo ra 'yu dí xi ah_u, nguetho gue'_u majuani yá t'uhni Ojä _u. ¹⁷ Nu y_u pa dí mba b_u ya, o εmme gadí unghah_u ma mbai, nguetho i ja y_u mbεdi ma jä'i hap_u bi ts'εgui, nangu dán 'yεhεgä ra Hmu Jesús. ¹⁸ Ma z_u cu ah_u, dami cohmb_u rá mate ma Hmuh_u ra Jesucristo. Ne hønt'a dí xi ah_u a ya.

EFESIOS

Nu ra sɔcuɑ bi 'yorba ra Pablo u yu 'yɛc'yɛi bu ra dɑhnini Ɛfeso

Ran zɛngua

¹ Nugä drá Pablogä, nangué rá pähä Ojɑ ma 'bäigä'be ra Jesucristo. Nu'ahu gyü 'yɛc'yɛihü bu ja ra hnini Ɛfeso, dí ot'ahü na ra sɔcuɑ. Ne gätho gyü mbeti ahü Ojɑ nangué guí ɛc'yɛihü ra Cristo Jesús. ² Dí äp Ojɑ ma Tahü di 'da ahü rán jɑpi, ne rán johya da hyut'a ni mbüihü, ne ma Hmuhü ra Jesucristo.

Ojɑ di jɑcuahü nangué dín 'yohü ra Cristo

³ Dí ɛspahü Ojɑ, nu'a rá Ta ma Hmuhü ra Jesucristo. Ne nangué a dín 'yohü ra Cristo, nu'a Ojɑ bi jɑcuahü nangué gätho yün jɑpi i ja bu mahɛts'i. ⁴ Nu Ojɑ bi huangahü nangué ra Cristo nu'bu ma hin'yü ra ximhäi, nguetho in ndeju hin din ja ma ts'oquihü, ne xtán hotho ma mbüihü bu na nu Ojɑ. ⁵ Ne nangué rá pähä Ojɑ ya xü huangahü, ne nangué ra Jesucristo bi jajü ngue dyü t'ühnigahü Ojɑ. Ne gue'a bi 'yøt'e nguetho bi huɛgahü. ⁶ Janangué'a zɑi dí ɛspahü Ojɑ, nguetho ɛmmɛ xün ngu rán huɛ cate bi 'yørcahü 'darbu dí 'bühmbü a rá Ts'ünt'ü di huɛqui. Ne gue'a rán jɑpi bi 'dajü 'bü má däh ma mbüihü a rá Ts'ünt'ü. ⁷ Ngue ɛmmɛ bi huɛgahü Ojɑ, ne gue'a í du a rá Ts'ünt'ü bi pøju, bi nde bi punga ma ts'oquihü. ⁸ Ne ɛmmɛ xün ngu rán huɛcate Ojɑ, ngue bi jajü dá pähmbü a rá 'yu, ne bi 'dajü rán 'yomfɛni xün ho. ⁹ Pɛ bi jajü Ojɑ dá pähmbü 'be'a mán t'ɑgui, ngue 'be'a mím bɛnse da 'yøt'e ngue da 'yøt'a ra Cristo. ¹⁰ Nguetho da zøn ra pa di jua'a 'be'a mim bɛn Ojɑ da 'yøt'e, ngue di jap ra Cristo di manda gätho ja ua ja ra häi nɛpü mahɛts'i. ¹¹ Nu'a Ojɑ i øt'e 'be'a gätho mim bɛni da 'yøt'e, ne bi huangahü maya'bü ngue dan 'yohü ra Cristo. Ne nangué a dín 'yohü ra Cristo, sä ga hámhbü yün jɑpi di 'dajü a. ¹² Gue'a bi zän Ojɑ nanguéju, janangué'a da t'ɛspa Ojɑ 'bü bi hnu a ran ho da 'yørcahü. Ne guecähe yü mbüdigähe dá ɛc'yɛihe ra Cristo, ne yü mbüdigähe bi 'yørcähe a. ¹³ Ne ahü, nu'bu gmí 'yøhmübü rán ho ma'da'yo ra Cristo di pøju, gue ram hma majuɑni a, gá 'yɛc'yɛihü a. Ne nu'bu gmí 'yɛc'yɛihü, ne ahü gá hyámhbü rá Hogandɑhi Ojɑ, ra hmɛpyɑ ngue yü mbeti ahü Ojɑ, tengü xí ma. ¹⁴ Nu rá Hogandɑhi i udí ngue majuɑni ga hámhbü rán t'unni di 'dajü Ojɑ 'bü bi zøn ra pa da zixcähü bu mahɛts'i, gätho gahü ngue yü mbetigahü a. Gue'a ná ɛspahü nüjxte thoho a.

Nu ra Pablo i äp Ojɑ di un ran 'yomfɛni xün ho yu 'yɛc'yɛi

¹⁵ Ne nu'bu má øcä ngue guí ɛc'yɛihü a ra Hmu Jesús, ne i ja ahü ran huɛcate nangué ni mi'yɛc'yɛihü, dán yɑ'be Ojɑ, ¹⁶ ne zɑi dí xi Ojɑ i hu ma mbüi ngue di huɛc'ahü, ne zɑi dí äpä rám fäts'i nangué ahü. ¹⁷ Ne nu'a ra Ta nüjxte thoho, gue'a rá Ojɑ ma Hmuhü ra Jesucristo, dí äp'ahü ran 'yomfɛni man'da guí pähmbü xün ho a. ¹⁸ Ne dí äp'a Ojɑ ngue man'da da xoc'a nin 'yomfɛnihü, ngue guí pähmbü a ran ho nüjxte guí tøhmübü, ngue gue'a í zøn'nahü guí comhbü a. Ne guí pähmbü ngue ɛmmɛ nüjxte thoho di muui 'be'a di 'da ahü Ojɑ gätho u to'o yü mbeti a. ¹⁹ Ne dí äp Ojɑ guí pähmbü ɛmmɛ xün ndoho rá ts'edi rá Hogandɑhi hin hapü nín zɛgui, ngue dim pɛpü mbo ma mbüihü, gätho gahü dí ɛc'yɛihü. ²⁰ Ne n'dat'a rá ts'edi ngue ɛmmɛ sɛ a dim pɛpü mbo ma mbüihü, gue'a bá xox'a

ra Cristo b_u 'b_u u x_un du, n_e bi japi ngue da hyup_u ja rán 'yei Oj_u b_u mah_ets'i. ²¹ N_e nu'a ra Cristo bin t'un man'da ra ts'edi xinda gue'u to'o g_utho ja y_u ts'edi b_u mah_ets'i n_ecua ja ra h_ui, o gue y_u ts'ut'abi, o gue y_u ng_uarbi, o gue'u mi'da di manda. N_e hingui s_u n'da da nd_onba n'da ra thuhu da t'ẽmbi i ja man'da ra ts'edi gue i 'b_uhya o gue y_u pa dí 'y_eɾ_u. ²² N_e g_utho 'be'a i ja Oj_u bi jap'a ra Cristo ngue g_utho di manda. N_e bi jap'a ra Cristo ngue di manda g_utho y_u 'y_ec'y_ei, nguetho tengu 'b_u ma y_uh_u a di mandagah_u. ²³ N_e nu y_u 'y_ec'y_ei i 'b_ui tengu 'b_u rá ja'i ra Cristo. N_e dí comhb_u 'be'a g_utho i ja ra Cristo. N_e nu rá ts'edi í yu'a 'be'a g_u øz_ehe ua ja ra h_ui, n_ep_u mah_ets'i.

2

Dám p_ohmb_u nangue rán hu_ecate Oj_u

¹ N_e mam'bet'o tengutho 'b_u xtá tuh_u nangue ma ts'oquih_u, nguetho him mi øp_urah_u masu a ran ho mi sij_u. P_e nuya nu Oj_u bi 'daj_u ra temazaj_u nangue ra Cristo. ² N_e nu'ah_u nu'b_u hin gmí 'y_ec'y_eih_u, gmí tenhd_u y_un t'øt'e ra ximh_ui, n_e madí manda ah_u rá hmu y_u z_uth_u, tengutho y_u pa ja b_u ya, g_utho to'o hingui øp_ura masu Oj_u, n_e hingui øt'e 'be'a nde Oj_u. ³ N_e g_utho g_uh_e 'da'angu tho mi øth_u 'b_u mam'bet'o, n_e mi tenhd_u 'be'a min nde ma ja'i z_eh_eh_u. N_e dá øt' ma p_uh_u z_eh_eh_u. N_e nu'b_u xcá thoquí xcá tenhd_u, ẽmm_e xcá nuh_u rá cue Oj_u 'b_u, tengu tho u mi'da. ⁴ P_e nu'a Oj_u ẽmm_e x_un ngu rá yemb_ui i ja, n_e ẽmm_e i ja rán hu_ecate nanguej_u. ⁵ Janangue'a bi 'daj_u ra 'da'yote, tengu 'b_u 'darb_u bi xoxgah_u ra Cristo, madague'b_u tengu 'b_u ya xí du ma teh_u nangue ma ts'oquih_u. P_e nangue rá mate thoho Oj_u xtám p_ohmb_u. ⁶ N_e nu'a Oj_u n'dat'a bi xoxgah_u ra Cristo Jesús, n_e bi jaj_u 'darb_u dá huhmb_u a ra Cristo b_u mah_ets'i b_u nam b_en Oj_u. ⁷ Guehna bi 'yøt'e, ngue g_utho y_u pa mazaj_u da 'yuh rán hu_ecate, n_e da f_udi hin hap_u s_e a rá mate bi 'yørcah_u 'b_u mí yanj_u ra Cristo Jesús. ⁸ Bi p_oj_u Oj_u 'b_u má h_umhb_u rá mate thoho Oj_u, n_e hin nangue y_u hogant'øt'e dá øth_u. P_e nangue a rán t'unni z_eh_e Oj_u xtám p_ohmb_u. ⁹ N_e hin nangue ra 'befi x_un ho xtá øth_u, janangue'a njon da z_u din 'y_ets'i. ¹⁰ Nguetho bi 'yørc_u z_eh_eh_u Oj_u ngue d_um 'b_uhmb_u ma'da'yo nangue ra Cristo Jesús, guerp_u da z_u ga øth_u x_un ho rá 'befi bi z_un Oj_u maya'b_u.

Nu ra Cristo bi jaj_u dán y_uqmanhoh_u d_uy_u judíohe n_e'ah_u

¹¹ N_e nu ah_u ngue hin gy_u judío'ah_u, o gadín 'y_exh_u nangue rá mate Oj_u, p_e damim b_emhb_u ngue yatho gnán hyaj_u Oj_u mam'bet'o. N_e nte má hm_epya gmí øth_u tengu mí øt'ãhe ngue dá h_ec ma xifanihe dy_u judíohe. N_e gue'a ná hut'a thohohe gy_u 'yanth_equih_u. ¹² N_e nu' u pa u, hin te nin jah_u ra Cristo, xín te nin jah_u u y_u judío. N_e hin gní p_uhmb_u ran hogui ngue mi man Oj_u da 'yøt'e. P_e g_um 'b_uhmb_u ua ja ra ximh_ui n_e nte gmí t_omhb_u 'be'a da 'yøt' Oj_u, nguetho hin gní p_uhmb_u Oj_u. ¹³ N_e gmí 'yo man h_eth_u nangue a Oj_u, p_e nuya bá jun'nah_u, n_e s_u guin 'yoh_u ra Cristo ngue bi du nanguej_u. ¹⁴ P_e nu'a ra Cristo bi jaj_u dán y_uqmanhoh_u, d_uy_u judíohe n_e ah_u ngue hin gy_u judíohe. N_e bi jaj_u ngue 'da'angu b_u na nuj_u Oj_u y_u judío n_e'u hing y_u judío. Nu'a ra Cristo bi hogah_u 'be'a madín hyaj_u. ¹⁵ Nguetho bi du ra Cristo, n_e gue'a í jua u y_un t'ẽdi y_u judío bi xi Oj_u, ngue y_un t'uti mí øt'u. N_e bi japi ngue 'da'angu ga comhb_u a temazaj_u y_u judío n_e'u hing y_u judío, nangue ma'da'yo dí 'b_uhmb_u ra Cristo ya, n_e hinga 'dahma 'dan'yo b_u dán nuj_u Oj_u. Janangue'a hin dadín s_uhmb_u ya. ¹⁶ N_e nu'b_u mi du b_u ja ra pont'i ra Cristo, bi japi da numanho Oj_u u hønt'a go to'o ma ja'i da 'y_ec'y_ei a, madague'a y_u judío, uague hing y_u judío. N_e him man s_uhmb_u.

17 Nu'a ra Cristo bi zœcua ja ra häi ne bi xijä ran ho ma'da'yo, ngue'a dá εshu ran sui mi øthu a Ojä, guecähe dyu judíohe ngue mi hänthe rá 'yu Ojä, ne ahü ngue hing yu judío'ahü ngue gmin 'yomanhεtho nangué rá 'yu Ojä. 18 Ne gue'a ra Cristo bi zä dán yámanhohü Ojä rá Ta, nguetho n'dat'a rá Hogandähi bi 'daju, madague'bu dyu judíoü o gue hin dyu judíoü. 19 Pe nuya hin gui 'bahmbu tengu 'bu gyü 'damhninihü ya, pe 'da'angudahü ngue dyu 'yεc'yεihü. Nguetho nuya gätho gahü dyu menguhü bu bí 'bu Ojä, ne gätho gahü yá t'ähni gahü Ojä. 20 Ne nuju dyu 'yεc'yεihü, tengu 'bu n'da ra ngu bi thøe nguepu dim 'bu Ojä. Ne bi du'mi bi hyøh yu pøngahyá maya'bu, ne'ü yá 'bäihü ra Cristo nu'bu mi ma nangué ra Cristo. Ne bi du'mi tengu 'bu i pa m'bä'mi yá guangujädo n'da ra ngu, ne guese a ra Jesucristo a ra dö mahyoni bim pepu. Ne guenju tengu 'bu dyu føt'ehü büya. 21 Ne nu'a ra Cristo tengu 'bu ra cemento nin zøt'ü yu dö bu pa nthøts'e a ra ngu, ngue da gomanho, asta gue'bu go bi guadi xän ho, guepu ja rá ngu Ojä, tengu ndese Ojä. 22 Ne nangué dín 'yohü ra Cristo, neju tengu 'bu dyu dohü ngue dim pepu ja a rá ngu Ojä, guepu i 'buh rá Hogandähi.

3

Nu ra Pablo rá 'befi i xih ran ho ma'da'yo ü hing yu judío

1 Janangué'a dí äpä rá ts'edi Ojä nangué ahü, drä Pablogä. Pe dí ofädigä nangué dí xi ahü ran ho ma'da'yo, gue ahü ngue hing yu judío'ahü. 2 Masque ya gá 'yøhmbu ngue Ojä bi 'dacä ra 'befi ngue dí xi ahü rá m hma, nangué rá mate thoho. 3 Nugä ya dá ot'ahü ts'ü 'be'a bi 'yurcäzεhe Ojä, ngue njom mi pädi, ngue ne ü hing yu judío da zin Ojä nangué ra Cristo. 4 Ne nu'bu gá nuhä ra søcua, sä gui pähmbu a bi xicä Ojä ngue njom mi pädi nangué ra Cristo. 5 Ne xän ngu yu jeyä bi thogui ngue him mi xi Ojä yu jä'i 'be'a mim bēni da 'yøt'e. Pe nuya bi 'uega ma mbüihe gueje ma 'bäigähe ra Cristo ne ü yá pøngahyá, ne bi jaje rá Hogandähi ga pähmbu 'be'a him mam fädi, ngue i fah ya. 6 Pe nuna him mam fädi, guehna ngue ran ho ma'da'yo sä gui pähmbu ya 'be'a i ja ua ya, ngue ne'ü yu jä'i hing yu judío sä dim 'bahmbu Ojä tengutho yu judío. Ne n'dat'a gui comhbu yu judío ran hogui bi 'yøt' Ojä nangué ra Cristo Jesús. Ne n'danja'itho gui comhbu nangué rá jä'i ra Cristo, nguetho ya gá 'yεc'yεihü rán ho ma'da'yo ra Cristo. 7 Pe nangué rá mate zεhe ne rá ts'edi Ojä sä gam mangä rán ho ma'da'yo ra Cristo, madague'a him man 'yεnigä'be. 8 Nugä hin te ts'ü dadí mu'be, ne him man 'yeni'be ngue ga xih yu jä'i ngue hing yu judío rán ho ma'da'yo ra Cristo. Pe guehma bi 'dacä Ojä ra mate ngue gam mangä a, ne ga xih yu jä'i njon da hyät'i da mbede hangu nan ngu yän ho in nde di 'daju ra Cristo. 9 Ne bi 'dac rá 'befi ga japi gätho yu jä'i da bädi 'be'a him mam fädi, ngue 'be'a mim bēn Ojä da 'yøt'e 'bu rá mbüdi thoho, ngue ne'ü hing yu judío da zin Ojä 'bu da hyän rá mate ra Cristo. Ne gue'a mi sänni da 'yøt' Ojä, n'dat'a Ojä bi 'yøt'e 'be'a gätho ja ua ja ra ximhäi, nepu mahεts'i. 10 Gue'a mim bēn Ojä da 'yøpa yu 'yεc'yεi, guepu da fädi xän ho gätho rá hogan'yomfēni, da bä ü i 'bäpu mahεts'i ngue i ja yá ts'edi. 11 Ne gue'a i øt' Ojä ya, tengu mim bēm 'bu rá mbüdi thoho da 'yøt'e, nangué ma Hmuhü ra Jesucristo, ne da 'yøt'e gätho yu pa mazäi. 12 Ne nangué dí εc'yεihü ra Cristo, hin di su ga sømhbu bu nangué ma mbüihü ngue dan yähu Ojä. Ne dí pähmbu da 'yøde. 13 Janangué'a dí ä'ahü ra mate hin da du ni mbüihü 'bu dín nugä ran ünbi, nangué'a dá xi ahü ran ho ma'da'yo. Xingui ts'ü guim bēmhbü ngue'a dín nugä ran ünbi, pe 'da dán johya thohohü ngue bin 'dac ra ts'edi ga hät' yün ünbi.

Rän huçcate ra Cristo

14 Nu'bu dím bɛngä ngue ne ahu gyu mɛnguhu bu bí 'bu Oja, dín danyahmu dí äp'ahu ra jamadi Oja rá Ta ma Hmuhu ra Jesucristo. 15 Ne rá Ta u gátho yu 'yɛc'yɛi, ne'u bi zòm bu mahɛts'i, ne'u 'butua ja ra ximhäi. 16 Ne dí äp Oja ma Tahu nuixte thoho di muui rá ts'edi, ngue di zac ni mbuihu nangue rá ts'edi rá Hogandähi Oja. 17 Ne dí äp Oja ngue din zam bu mbo ni mbuihu a ra Cristo, nguetho gui ɛc'yɛihu a. Ne dí äp Oja ngue man'da din te nin huɛcatehu, ne nangue nin huɛcatehu dí zac ni mbuihu. 18 Janangue'a ne ahu ne gátho mi'da yu 'yɛc'yɛi da zä gui pãhmbu hangu nan uant'i, ne hangu na mba, ne hangu nan hɛ, ne hangu nan hɛts'i a rán huɛcate ra Cristo. 19 Ne madague'bu hingui sä gátho ga pãhmbu rán huɛcate ra Cristo nguetho ɛmme xun ngu, pɛ dí äp Oja ngue man'da man'da gui pãhmbu a, janangue'a da zä gátho da yuh ni mbuihu a rá ts'edi zɛhe Oja. 20 Pɛ xun ho ga ɛspahu Oja gátho yu pa mazai, nguetho i ja rá ts'edi da 'yot'e xun ngu man'da, xinda gue'a 'be'a dí ähmbu o 'be'a dím bɛmhbu. Ngue n'dat'a ra ts'edi dim pɛpu mbo ma mbuihu. 21 Ne gátho gahu dyu 'yɛc'yɛihu, xun ho dan johyahhu ga ɛspahu Oja, nangue'a ra Cristo Jesu dí pãhmbu, høn'bu go njam'bu mazai. Ne hønt'a gam bɛmhbu a ya.

4

Nu rá Hogandähi Oja di jajü n'dat'a gam bɛmhbu

1 Nugä drá Pablogä dí ofädigä nangue dí øt'a rá 'befi ra Hmu. Ne dí ä'ahu ra mate ngue gam 'bumanhohu tengu nin sähu ngue ya bi zon'nahu Oja. 2 Ne hin gan 'yɛxhu, pɛ gui 'yøthu ngue hin'yu ni ts'edi zɛhehu, ne hin gan xømbui n'da ngu n'da ahu 'be'a i t'øt'ahu, ne hin gan xuhnanyahu n'da ngu n'da ahu, pɛ gan huɛju. 3 Ne ɛmme gan jamansuhu ngue hinga 'dahma 'dan'yo guim bɛmhbu. Pɛ dami thoqui gui tenhdü rá Hogandähi Oja di ja ahu n'dat'a guim bɛmhbu. 4 Nguetho tengu 'bu gátho n'danja'idähu bu na nuju Oja dyu 'yɛc'yɛihu, ne n'dat'a rá Hogandähi Oja dí comhbu. Ne n'dat'a dí tømhbü 'be'a da 'yøcahu Oja, ngue gátho bi zongahu. 5 Hønt'a n'da ma Hmuhu i 'bui ngue di mandagahu. Ne n'dat'a ma t'ɛc'yɛihu nangue ma Ojahu i 'bui, ne n'dat'a man xixyahu dí øthu, ngue dí uhmbu yá mbɛtigahu Oja. 6 Ne n'dat'a Oja gue'a ma Tahu dí comhbu, ngue gátho gahu, ne gátho di mandagahu, ne gátho di 'yonju, ne gátho gahu i 'bupü mbo ma mbuihu a. 7 Nu'a ra Cristo, nangue ra mate thoho, 'dahma'dan'yo yu ts'edi bi 'daju n'da ngu n'daju ngue sä ga øthu ra 'befi ngue ndeju ga øthu. 8 Ne gue'a mán t'o't'i bu ja rá m hman Oja maya'bu: "Pɛ gue'a ra Cristo bi un yá ts'edi u yu ja'i 'bu mi mbeng bu mahɛts'i, 'bu mi dambɛni. Ne bi 'berba rá ts'edi gátho nan ngu ran ts'o mim bɛnt'u yu ja'i." 9 Ne nu'bu mi mbeng bu mahɛts'i, mfädi ngue guɛpu bá nɛxpɛ, ne bi zøcua ja ra häi, ne bi mba nt'ägui. 10 Guet'a bá çai, ne guet'a bi ndɛx mahɛts'i, ngue da yu'ts' rá ts'edi bu mahɛts'i, ne hønbu go hapu, nɛcua ja ra häi bi yu'ts' rá ts'edi. 11 Ne 'dahma 'dan'yo yu ts'edi bin 'daju n'da ngu n'daju ngue dyu 'yɛc'yɛihu. Bin 'dac ma ts'edihe 'dagähe ngue ma 'bäigähe ra Cristo, ne 'da ahu di ja'ahu gam pøngahyahu, ne mi'da ahu di ja ahu gadí 'yomhbu a ran ho ma'da'yo, ne 'da ahu di ja ahu gam mbädihu, ne mi'da ahu di ja ahu ngue gan xänbatehu nangue rá m hman Oja. 12 Ngubu bi 'yot'a ra Cristo, bi un yá ts'edi yu 'yɛc'yɛi, nguɛpu da zä da 'yot'e xun ho ra 'befi bi zäni n'da ngu n'da, nangue rá 'befi Oja. Janangue'a da zä 'da däm fäxtahu. Ne gue'a dín te rá 'befi Oja a, tengu 'bu bi zac rá ja'i ra Cristo. 13 Ne da zøni ngue gátho 'dat'a gam bɛmhbu nangue ma t'ɛc'yɛihu, ne gátho n'dat'a ga pãhmbu xun ho rá Ts'unt'u Oja. Ne gue'a dín te xun ho ma

mbũihũ nɛ dam 'bũmanhohũ tengu ra Cristo. ¹⁴ Nɛ nu'bu̯ gue'a dí homhbũ, hin da thãju̯ tengu 'bu̯ dyũ t'ũhniũ, 'bu̯ 'bo'o 'dahma 'dan'yo da xijũ ngue da 'yɛna da hyãju̯. Nguetho nu'ũ yũ hyãte ɛna gue'bu̯ ɛmmɛ paɗi, pɛ hɔnt'a in ndɛju̯ ga tenhdũ yũ fɛhni. ¹⁵⁻¹⁶ Pɛ ga paɗi ga tenhdũ a majuãni nangue ran huɛcate. Nɛ gue'a nãn te xũn ho ma mbũihũ, nɛ di jaju̯ tengu 'bu̯ n'danja'i tho ga cohmbũ. Tengu 'bu̯ rá ja'igahũ ra Cristo, nɛ nu'a ra Cristo, tengu 'bu̯ rá yã a. Nɛ gue'a nĩn zɔt'ũ yũ 'yɛc'yɛi. Nguetho di manda gahũ nɛ di zerca ma mbũihũ, di jaju̯ n'dat'a gam bɛmhũ, nɛ gãtho ga comhma'ɔt'ehũ xũn ho ra 'bɛfi bi 'daju̯ n'da ngu n'daju̯, ngue 'da dãm fãxtahũ, nangue ran huɛcate. Nɛ gue'a nãn te xũn ho rá 'bɛfi Oja, tengu 'bu̯ bin te xũn ho rá ja'i ra Cristo.

Dãm 'bũhmbũ ma'da'yo nangue ra Cristo

¹⁷ Nugã dra Pablogã dí m pɔngahyãgã nangue ra Hmu 'bu̯ dí xi ahũ na jaua, ngue nu'ahũ him mam 'bũhmbũ ya tengu ɩ yũ ja'i hinga na pa Oja. Nɛ him mam 'bũhmbũ tengu yũ ja'i ngue di manda yũ ts'on'yomfɛni zɛhɛ. ¹⁸ Nɛ nu'ũ i 'yo tengu n'da ra xãdã nangue yũn 'yomfɛni, nɛ hingui paɗi 'bɛ'a nam bɔn'a i ɔt'e nguetho hingui 'yo bu̯ ja rán nɛqui Oja. Nɛ hinguin nde da bã Oja nguetho ɛmmɛ xũm mɛ yũ mbũi ɩ. ¹⁹ Nɛ hingui pɛ'ts' yũ sã 'bu̯ ɔt yũ ts'oqui, nguetho ya xũm bɛnt ran ts'o, nɛ ɛmmɛ di ho da 'yɔt'e hɔnt'a go 'bɛ'a man ts'o, nguetho hin'yũ mbo yũ mbũi 'bɛ'a di zedi ngue da zãmmi. ²⁰ Pɛ nu'ehũ hinga ngubũ bi xãn'nahũ ɩ bi xi'ahũ nangue ra Cristo. ²¹ Ya gã 'yɔhmbũ nangue ra Cristo, nɛ nu'bu̯ majuãni gã 'yɔhmbũ 'bɛ'a bi xi ahũ, gui paɗmbũ ya ngue gue'a majuãni a. ²² Janangue'a dami hyehmbũ gãtho 'bɛ'a gnãm 'bũhmbũ, ngue ni nyon'yomfɛnisehũ i hã ahũ, ngue 'bɛ'a gui ndese gui 'yɔthũ. ²³ Nɛ ma'da'yo ni mbũihũ nɛ nin 'yomfɛnihũ, ngue gãtho ma'da'yo guim bɛmhũ ya. ²⁴ Nɛ dami hyehũ ngue gãtho ma'da'yo tengu bi zãn'nahũ Oja nangue rá pãhã zɛhɛ. Nuya dami 'yuhmbũ ram 'bũi njuãntho gui 'yɔthũ, ngue nte man ts'o gui 'yɔthũ ya. ²⁵ Dami 'yeshũ a ra fɛhni ngue madĩn xihmbũ n'da ngu n'da ahũ, nɛ guim mamhbũ a majuãni. Nguetho tengu 'bu̯ n'danja'itho dí cohmbũ ra Cristo. ²⁶ Nɛ nu'bu̯ guĩn cuɛhũ nangue ran ts'o i t'ɔt'e, pɛ damĩm fãhmbũ, mamãn dã ahũ ran ts'o. Nɛ hinga n'dapa gan cuɛhũ. ²⁷ Pɛ xingui ts'ũ ga cũthũ ra zĩthu bu̯ ja ma mbũihũ. ²⁸ Nu'bu̯ guĩm pɛhũ 'da ahũ, pɛ gui 'yeshũ a gnãm pɛhũ. Nɛ gam pɛhmbũ xũn ho, nɛ gue'a gdĩ tĩmhmbũ a guĩ homhbũ, nɛ da zã guĩ fãx'ũ mi'da ngue hin'yũ 'bɛ'a da hyoni. ²⁹ Nɛ 'yo guĩm mamhbũ yũ ts'ore, pɛ guim mamhbũ ran ho dí zɛ'ũ nɛ dí hyu yũ mbũi ɩ to'o gui xihmbũ. ³⁰ Nɛ 'yo gadĩ unhdũ ra dumbũ a rá Hogandãhi Oja nangue n'da ra ts'oqui. Nguetho nu'a i 'bũpũ mbo ma mbũihũ, nɛ gue'a da 'yudi ngue yũ mbetigahũ Oja 'bu̯ rán zɛgui ra pa, tengu 'bu̯ jaju̯ ra sello. ³¹ Dami 'yeshũ a gnĩ bɛman'ahũ, nɛ hin gan cuɛhũ 'bu̯ ja 'bɛ'a da si ahũ o ja 'bɛ'a da t'ɔt'ahũ. Nɛ 'yo gadĩ c'ãman'ahũ n'da ngu n'da ahũ, nɛ o guĩm bɛmhmbũ ran ts'o nangue ni mijã'ihũ. ³² Pɛ gan 'yɔrpaũ ran ho n'da ngu n'da ahũ, nɛ 'da xtãn ja ni yembũihũ, nɛ gam punbahũ n'da ngu n'da ahũ, tengu tho i pun'nahũ Oja nangue ra Cristo.

5

Da 'yɔt'e xũn ho ɩ yũ t'ũhni Oja

¹ Ga ɔthũ 'bɛ'a ɔt'a Oja, nguetho yũ t'ũhni gahũ a ngue di huɛgahũ. ² Ngue ga ɔrpaũ ran huɛcate ma mijã'ihũ, tengutho ra Cristo bi huɛgahũ 'bu̯ mĩn dãsɛ bu̯ ja ra pont'i nangueju̯. Nɛ nu ra Cristo bi un rá te, n'da ran t'unni ngue bi numanho Oja. ³ Nɛ yũ t'ũhni gahũ Oja, janangue'a xingui ts'ũ gam bɛmhmbũ ran

ts'o, hin ga øth_u ran 'yom't'ɛni, xíng ran ts'iyate, nɛ xínga n'da ran ts'o ga øth_u.
 4 Nɛ hin gam mamh_u ra ts'ore o gue ran 'yant'ɛ, nɛ hin dan yá mangat'ih_u,
 nguetho hin rán thɛui rá 'yɛc'yɛi Ojã u. Pɛ ga xihmb_u Ojã jamadi nangue rán
 ho bi 'daj_u. 5 Pɛ dí pãhmb_u hingui sã n'da da yarp_u di manda ra Cristo nɛ Ojã,
 nu'b_u i øthoho ran 'yom't'ɛni, o gue im bɛn ra ts'on'yom'fɛni, o gue i øt' ran
 ts'iyate. Nguetho nu ra ziyate tengutho 'b_u i thãnde 'bɛ'a i ja. 6 Nɛ njon ga jafã
 da hyãj_u gue'b_u 'bo'o da xij_u ngue x_un ho 'b_u ga øth_u ran ts'o. Nguetho to'o da
 'yøt' ya y_un ts'o, ɛmmɛ x_un ngu da nu rá cuɛ Ojã, nangue a him bi 'yørp_u masu
 Ojã. 7 Pɛ hin dan 'yoh_u to'o i øt' ran ts'o, nguetho hin'y_u 'bɛ'a man jah_u u. 8 Pɛ
 nu'ah_u mam'bet'o gmí 'yoh_u b_u ja ra 'bɛxui. Pɛ nangue guí 'b_uhmb_u ra Cristo
 ya guí 'b_uhmb_u b_u ja rán nɛqui a. Nuya dãmam 'b_uhmb_u tengu rán sãui b_u ja
 ran nɛqui. 9 Nɛ nu'a rán nɛqui Ojã, gue'a dán jah_u ra hogamb_u a, nɛ gue'a dãm
 mamh_u majuq_uni a, nɛ gue'a dá øth_u ran ho a. 10 Nɛ dami hyumbi gan xãhmb_u
 gui 'yøth_u 'bɛ'a dí hyu rá mb_ui Ojã. 11 Pɛ xíngui ts'ɛ ga øth_u tengu øt'ɛ i 'yo b_u ja
 ra 'bɛxui. Pɛ ga uhmb_u ngue nte ní mbatho 'bɛ'a øt'ɛ. 12 Pɛ ga pɛ'ts' ma sãh_u hin
 gam mamh_u 'bɛ'a øt'ɛ i øt' mán t'ãguitho ran ts'o. 13 Pɛ nu'a rán nɛqui Ojã di
 yot'ɛ to'o i 'yo b_u ja ra 'bɛxui, ndepe da bãdi ngue i ja yá ts'oqui. Nɛ hingui sã da
 'yãn mant'ãgui thoho n'da 'bɛ'a øt'e, nguetho nu'a rán nɛqui Ojã di yot'ɛ gãtho
 ran ts'o. 14 Janangue'a n't'o't'i: "Daman nuhmb_u ngue guí ãhmb_u, tengu 'b_u
 gyá duh_u, nguetho nu'a ra Cristo di 'da ah_u ran nɛqui," bi 'yɛna. 15 Janangue'a
 dami jamansu 'bɛ'a guí øth_u, nɛ hin gam 'b_uhmb_u tengu u y_u jã' i ngue hingui
 pãdi 'bɛ'a øt'e. 16 Pɛ madague'a x_un hɛi y_u pa i ja b_u ya, dami hyumbi gam
 pɛhmb_u x_un ho. 17 Yo guí cø'yamb_uih_u, pɛ dami hyumbi gui hyoni guí pãhmb_u
 rá pãhã ra Hmu. 18 Pɛ hin dán johyah_u a ra sɛi, nguetho di ts'ongah_u a. Pɛ
 man'da dán johyah_u rá Hogandãhi Ojã. 19 Nɛ 'da dán johyabah_u n'da ngu
 n'daj_u ngue dan xihmb_u 'bɛ'a i ørcah_u ra Hmu, ngue dan tuhmb_u yá thuh_u
 Ojã gãtho ma mb_uih_u dá ɛspah_u Ojã a. 20 Nɛ thocua thoho ga xihmb_u jamadi
 Ojã ra Ta, nangue 'bɛ'a gãtho jaj_u, nangue rá thuh_u ma Hmuh_u ra Jesucristo.

Dim 'b_umanho y_u 'yɛc'yɛi b_u ja yãn ngue

21 Nɛ hin dan junth_u, pɛ 'da xtán 'yɛhɛ thohoh_u, nguetho gãtho gah_u dín
 numansuh_u ra Cristo. 22 Nɛ nu ah_u gyá xisuh_u, dami 'yøth_u 'bɛ'a im man ni
 ndøh_u, tengutho b_u gní 'yøth_u a im mam ma Hmuh_u mahɛts'i. 23 Nguetho
 nu'ɛ yãn 'yoh_u i 'bet'o b_u ja rá ngu, tengu a ra Cristo i 'bet'o b_u 'b_uh y_u 'yɛc'yɛi,
 ngue tengu 'b_u gueɛ a rá jã' i a, nɛ rãm pørpate gãtho u. 24 Nu'ɛ yãn xisu da 'yøt'e
 'bɛ'a gãtho im man yá ndø, tengu tho yã 'yɛc'yɛi da 'yøt'e 'bɛ'a gãtho im man
 ra Cristo. 25 Nɛ nu ah_u ma min'yoh_u ah_u, dami huɛc ni xisuh_u, tengu tho a ra
 Cristo bi huɛc yã 'yɛc'yɛi, nɛ bi un rá te nanguej_u. 26 Nɛ nu a ra Cristo ngub_u
 bi 'yøt'e, nu'b_u mi japi da bo x_un ho gãtho yã 'yɛc'yɛi nangue rãm hman Ojã.
 Nguetho ram hma tengu 'b_u ra dehe i pɛ't'e gãtho ran ts'o. Nɛ nu'a ran xixyã,
 n'da ra hmɛpya ngue ra Cristo bi hoga ma mb_uih_u. 27 N'damh_u da zin u yã
 'yɛc'yɛi, ngue ya gãtho mahoqui, nɛ nte man ts'o dín 'yoh_u. Nɛ hin'y_u 'bɛ'a da
 thj_uni, pɛgue gãtho i jua a ran ho. 28 Nɛ gãtho yãn 'yoh_u, nde'b_u di huɛc yá xisu,
 tengu b_u ní huɛc rá jã'izehɛ. Nguetho nu'ɛ to'o di huɛc rá xisu, dín huɛc zɛhɛ
 a. 29 Nɛ xinga n'da ra jã' i i san rá jã'izehɛ, pɛ dín jamansu, nɛ i 'uñi x_un ho rá
 jã' i, tengutho i øt'a ra Cristo nangue yã 'yɛc'yɛi. 30 Nguetho nuj_u dya 'yɛc'yɛih_u,
 tengu 'b_u rá ngøc'yɛi nɛ rá do'yo gah_u a rá jã' i ra Cristo. 31 Teng_u mán t'o't'i:
 "Nu'b_u n'da ran 'yoh_u i sin rá xisu, i soh rá ta nɛ rá mbe, n'damh_u da zã
 di manda rá xisu, tengu 'b_u ɛ rá jã'izehɛ," bi 'yɛn'a ra t'ohni. 32 Nɛ x_un hɛi da

bãdi 'be'a nam bøn na, pe dí engã drá Pablogã, ngue i udi nanguie ra Cristo ne nanguie yu 'yẽc'yei. ³³ Pe ne im ma, gãtho ahũ ngue gyũn 'yohũhũ, dami huẽc ni xisuhũ tengu bũ gní huẽc zehẽhũ. Ne nu'ahũ gyũ xisuhũ damin numansu ni ndõhũ.

6

¹ Nu'ahũ gyũ t'ũhniũ gyũ 'yẽc'yeiũ dami 'yõthũ 'be'a man ni tahũ ni mbehũ, nguetho gue'a yán thehũ a ngue gui 'yõthũ. ² Dami numansu ni tahũ ne ni mbehũ. Ne gue'a rá mbũdi a rán t'ẽdi Ojã ngue ní jãp Ojã n'da a, ngue bi ma maya'bũ. ³ Ne guehna ran jãpi bi ma da nu n'da 'bũ da 'yõt'e, ngue din ja ran johya ne xãn ngu yũ pa dim 'bũcua ja ra hãi. ⁴ Ne nu ahũ gyũ tahũ, nu'bũ guí sũh ni t'ũhniũ, nde'bũ hin gui jãfũ din cuetho. Pe dami temanhoũ guepũ dí 'yẽc'yei ra Hmu ẽ. ⁵ Ne nu ahũ gyũ mbefihũ ne gyũ 'yẽhẽhũ, dami 'yõthũ xãn ho 'be'a im man ni hmuhũ ua ja ra hãi, ne guin numansuhũ ẽ, ne gui suhũ. Ne mpãhã thoho gui 'yõthũ ni 'befihũ, tengutho bũ gní 'yõrpahũ rá 'befi ni Hmuhũ ra Cristo. ⁶ Dami 'yõthũ xãn ho ni 'befihũ, hinga hõn'bũ in nu ahũ ni hmuhũ, pe dami 'yõthũ tengutho bũ gnín 'yẽhẽhũ ra Cristo. Ne gãtho ni mbũihũ, ne gue'a rá pãhã Ojã a bũya. ⁷ Dami 'yõt' ni 'befihũ nanguie ran johya, tengu bũ gní 'yõthũ rá 'befi ni Hmuhũ mahẽts'i, ne hinga hõnt'a dín numanho ahũ yũ jã'i. ⁸ Ne damim bẽmhũ ya, Ojã dí cos'ahũ ran ho nanguie ran ho xcã 'yõthũ, madague'a gyũ 'yẽhẽhũ o gue gyũ hmuhũ. ⁹ Ne nu ahũ gyũ hmuhũ, pe gui 'yõrpahũ a xãn ho ẽ ni mbefihũ, o gue ni 'yẽhẽhũ, tengu tho bũ gní ndepe da 'yõt'ahũ ran ho. Ne hin gui xihmbũ yũn ẽnbi, nguetho guí pãhmbũ ngue n'dat'a ni Hmuhũ mahẽts'i. Ne nu a ra Hmu mahẽts'i hin di hyẽspũ na nujũ.

Di zerca ma mbũihũ rá ts'edi Ojã tengu rá he ra dofũi

¹⁰ Ne nuya ma zũ cu ahũ, ga zacua ma mbũihũ nanguie rá ts'edi Ojã i jajũ. ¹¹ Ngue tengu n'da ra dofũi i he rá he ngue ra t'ẽgui ní tãcua yán sã ẽ yán sũihũ. Ne nguetho rá ts'edi Ojã 'bũ dí homhbũ ngue hin da zã da hyãjũ ra zĩthũ. ¹² Nguetho hinga gue'ũ yũ jã'i man sũihũ, pe gue'ũ yã hmu yũ ts'oqui, ngue ra zĩthũ rá hmu ra 'bexui i ja gãtho ra ximhãi. Ne ẽ gãtho yãm fãts'ihũ ra zĩthũ in 'youi ran ðãhi, ne gãtho 'be'a má ts'edi bá nẽxpũ 'bũh rá hmu ran ts'o, gãtho man sũihũ ẽ. ¹³ Jananguie'a tengu 'bũ ga hehũ yũ t'ẽgui ya, nanguie gãtho rá ts'edi Ojã, ngue ga hãthũ ga tãfũ yán sã ra zĩthũ i sãc ma mbũihũ. Ne nu'bũ dá tãhmbũ ran sũi, ya dá juahmbũ xãn ho, ne dá nuhũ xingui ts'ũ dá 'behmbũ. ¹⁴ Ne nu yũ t'ẽgui dí xi ahũ, ne gue'ũ nãn sãhũ ẽ. Ngue nu'a ram hma dí tenhdũ, ngue tengu 'bũ ran gũt'i ngue ra t'ẽgui gam pãthũ. Ne nu'a ná hãmhũ ran hogui bi 'yõrcahũ ra Cristo, tengu 'bũ ra coto ngue ra t'ẽgui a, ngue hingui sã da ðajũ ra zĩthũ. ¹⁵ Ne nu'a ná yãmanhoũ Ojã nanguie'a ran ho ma'da'yo dá hãmhũ, ne gue'a ná huthũ ran zambũni tengu 'bũ dí net' ma zapatohũ ngue yũ t'ẽgui, ne dan tihmbũ ga sũhmbũ ra zĩthũ. ¹⁶ Ne man'da, nu'a ná pãhmbũ majuãni Ojã, ngue tengu 'bũ n'da ra xit'ẽgui ní ðãqui gãtho yán sã ra zĩthũ, tengu 'bũ t'ẽngbahũ n'da ra sibi. ¹⁷ Ne nu'a ná pãhmbũ majuãni dãm põhmbũ, tengu 'bũ dá pant' ma yãhũ ra fũi ngue ra t'ẽgui, ngue hin gam bẽmhũ a in nde di bẽngahũ ra zĩthũ. Ne nu'a rãm hman Ojã, tengu 'bũ ra espada di 'ðajũ rá Hogandãhi Ojã, gue'a dãm muthũ ra zĩthũ a. ¹⁸ Pe thocua thoho dan yãhũ Ojã, ga ãfũ rá ts'edi, xingui ts'ũ ga ẽshũ nan yãhũ Ojã, tengu di bẽngahũ rá Hogandãhi Ojã. Ne dan ẽyahũ hin dan xõmbũihũ, ngue ga ãfũ Ojã da mbãx'ũ gãtho ma mi'yẽc'yeiũ. ¹⁹ Ne nugã drá Pablogã, dami 'yãfũ Ojã

nanguecä, n'damhma di 'dacä ran 'yomfëni ne ga hut'anzambai gam mamp'a räm hma, ne ga xi ɯ hing yɯ judío 'be'a nde Ojã ngue da bäh ya. ²⁰ Gue'a nán ofädigä a, ngue dí xicä yɯ ja'i 'be'a bi xicä Ojã. Dami 'yäfɯ rá ts'edi Ojã ngue hin ga su ga thoqui gam mangä räm hma.

Ran zengua ran zëgui

²¹ Nuya dí penhdä bɯ na ma cuhɯ ra Tíquico, ngue ɛmmɛ mahuɛqui. Ne nuna ɛmmɛ øt'e xɯn ho rá 'befi Ojã. Nu'a da xi ahɯ 'be'a gätho dadí jagä, ne nangue gätho 'be'a dí øt'ä. ²² Nuna ra Tíquico da gax na ra søcuq dí øt'ä, ne da xi ahɯ nanguecähe, ne da hyut'a ni mbɯihɯ. ²³ Pɛ Ojã ma Tahɯ ne ma Hmuhɯ ra Jesucristo da hyut'a ni mbɯihɯ, ne di ja ahɯ gui huɛ c ni mi'yɛc'yɛihɯ, nguetho gá hyamhbɯ rán ho mbo ni mbɯihɯ. ²⁴ Pɛ Ojã di 'da ahɯ rán japi gätho ahɯ to'o gätho hin gui 'ye'ts'a gnín numanhohɯ a ma Hmuhɯ ra Jesucristo. Ne hønt'a dá xi ahɯ ya.

FILIPENSES

Ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra dɔhnini Filipos

Ran zengua

¹ Nugä drá Pablogä dí yo'be ra Timoteo drá 'yɛɲɛ'be ra Jesucristo. Dí o't'ä'be na ra sɔcuɔ gátho ahɯ ma zɯ cu ahɯ, ne ɯ yɯ ngurbi ne ɯ yám fäts'ihɯ yɯ ngurbi, ne gátho ɯ i 'bɔpɯ ra dɔhnini Filipos ngue i ten'na ra Cristo. ² Pɛ dí ndep Ojɔ ma Tahɯ ne ma Hmuhɯ ra Jesucristo da 'yents'ahɯ rán jɔpi ne da hyut'a ni mbɔihɯ.

Nu ra Pablo i äp ra jamadi Ojɔ nangue yɯ 'yɛc'yɛi

³ Jamadi, dí ɛmp'a ma Ojɔ, n'dandj ngu n'dandj dí m bɛn ahɯ, nguetho gue ahɯ mam fäts'i ahɯ bi 'dacä Ojɔ. ⁴ Ne zɔi ɛmmɛ i jagä ran johya 'bɯ dí äpä ra jamadi Ojɔ nangue ahɯ. ⁵ Ne dadín johyagä nguetho n'dat'a rá 'bɛfi ran ho ma'da'yo dí comhbɯ, gue'a gni zɛjɯ a, ne gue'a gá 'yøthɯ 'bɯ rá mbɔdi gá 'yɛc'yɛhhɯ, ne asta gue yɯ pa i jabɯya. ⁶ Nugä dí pɔdi ngue Ojɔ di thocta a ra hoga'bɛfi ngue bi dɔ'mi bi 'yørbɯ ni mbɔihɯ, janangue a di juadi xɯn ho 'bɯ bi zøn ra pa ba ɛh mahøn'a ra Jesucristo. ⁷ Ne gue'a ná äpä ra jamadi Ojɔ a, ngue ɛmmɛ dí m bɛn ahɯ. Ne tengu'bɯ 'da'angu dí sähɯ ran ɯbi di sägä ne gue'a ná comhbɯ rán jɔpi Ojɔ a, dá gue'bɯ dí ofädigä, o gue'bɯ dí 'bɔpɯ ja ran juɔnbate, ngue dadín yɔn a rán ho ma'da'yo ra Cristo dí m ma ngue majuɔni a. ⁸ Ne hønt'a Ojɔ i pɔdi hangu nan gu bɯ ná huɛc'ahɯ, ne tengu bɯ ɛmmɛ ni huɛgahɯ ra Jesucristo. ⁹ Hanangue'a dí äp Ojɔ ngue man'da xɯn gu dín ja ahɯ ran huɛcate n'da ngu n'da ahɯ, ne dín ja ahɯ ran 'yomfɛni xɯn ho, ne guim bɛmhbɯ xɯn ho nangue a 'be'a gátho guí øthɯ. ¹⁰ N'damhma gui huanhdɯ 'be'a man'da xɯn ho gui 'yøthɯ, ne n'dat'a guim bɛmhbɯ, ne hin hapɯ dí nequi ni ts'oquihɯ 'bɯ bi zøn ra pa ngue ba ɛh ra Cristo. ¹¹ Ne hønt'a ra Jesucristo sä di 'da ahɯ ra hogambɔi, ngue xɯn gu yɯ hoga'bɛfi dín ja ahɯ, ne gue'a dí t'ɛspa Ojɔ a.

Hønt'a ra Cristo nám 'bɯ a ra Pablo

¹² Ma zɯ cu ahɯ, dín nde ahɯ ngue gui pɔhmbɔi, gue'a nán te ran ho ma'da'yo a nám 'bäcä ua. ¹³ Ngue gátho yɯ dofui ua ja ran guts'ut'abi, ne'ɯ gátho mi'da yɯ jɔ'i i pɔdi ngue rá 'bɛfi ra Cristo a ná 'bäcä ua. ¹⁴ Ne dá gue'bɯ dí ofädigä, pɛ gue'a ní hyut'an zambɔi ma cuhɯ ngue'ɯ xɯn gu i 'bɔcua, ne hinguin su 'bɯ im man rám hman Ojɔ. ¹⁵ I 'bɔcua 'da ɯ ngue im mamp'a rám hman Ojɔ, i sɛya nangue rám hman Ojɔ dí øt'ä. Pɛ i 'bɯh mi'da ngue im man rám hman Ojɔ ngue nde da 'yøt' ran ho. ¹⁶ Ne nu'ɯ ngue ɯ i ja ran ts'ɛya, im ma nangue ra Cristo, nguetho in nde 'be'a da dɔsɛ ɯ. Pɛ hinga gátho rá mbɔi im ma, pɛ høntho nde ɯ ngue di yop a ma dumbɔigä ua ja ra fädi. ¹⁷ Pɛ nu'ɯ mi'da di huɛgä, ne nde da mbäxgui, ne gue'a ní man rám hman ra Cristo ɯ, nguetho i pɔdi 'be'a ná 'bäcä ua, ngue dín yɔnba a rán ho ma'da'yo ra Cristo. ¹⁸ Pɛ madague a hønt'a go to'o im mamp'a rám hman Ojɔ, dá gue'bɯ n'dat'a im bɛni o hin'na 'bɯ im ma nangue a ra Cristo, ne guexta a ɛmmɛ dadín johya. Ne thocuɔ thofo dan johyagä. ¹⁹ Nguetho dí pɔdi ngue ga pømanhogä ua ja ra fädi, nguetho zɔi guí äfɯ rá ts'edi Ojɔ nanguecä, ne zɔi i fäxcä rá Hogandɔhi ra Jesucristo. ²⁰ Nugä hin dín ndegä ngue m'bɛjua ga pɛ'ts' ma sä nangue 'be'a dí

øt'ä, pe emme dín nde ga hut'an zambui gam mangä xæn ho rá m hman Ojå 'bui bi ts'egbä. Janangue a gätho yu ja'i da bah rán uixte ra Cristo nangue a dí øt'ä, madague'bu dí 'bucä o gue'bu da thogä. ²¹ Nguetho hont'a dí 'bui nangue ra Cristo, dín ndegä ngue dín uixte ra Cristo nangue 'be'a gätho dí øt'ä, ne man'da tho 'bu dá tugä. ²² Pe nu'bu guexa a dadí thoqui dí 'bucua ja ra ræ hdi, sä ga tåh mi'da yu ja'i ngue da 'yëc'yëi a ra Hmu mahëts'i. Pe hin dí paşe nda a ga huanhni, hague dam 'bui, uague ga tu. ²³ Pe nugä emme xæn hegi ga pađi nda a ngue man'da xæn ho. Pe nu'bu da hønsegä, man'da dín nde 'bu ga tu ngue ga mba ním 'bu'be ra Cristo, nguetho man'da xæn ho nanguecä. ²⁴ Pe man'da xæn ho nangue ahü ngue guexa a dí 'bucä ua ja ra ximhäi. ²⁵ Janangue a dí haxanjuąni guexa a dam 'bucä ua ngue ga fäx ahü ngue dín te ni t'ëc'yëihü. Ne man'da dín ja ahü ran johya 'bu man'da gá 'yëc'yëihü ra Cristo. ²⁶ Ne nu'bu dí 'bucä ua ja ra häi, ne guín nuju mahøn'a, emme da hyu ni mbuihü nangue ra Cristo, ne gui 'yëspahü ra Cristo büya. ²⁷ Pe damam 'buhmbü 'be'a rán sähu rán ho ma'da'yo ra Cristo. Ne madague a 'darbu dí 'buhmbü o yabu dí 'bucä, pe ga øcä ran ho gui 'yøthü büya, nangue 'da' angu guim bëmhbü, ne gui fähmbü ma t'ëc'yëihü nangue rán ho ma'da'yo ra Cristo. ²⁸ Ne hin gui suhü to'o da zü ahü nangue ran ho ma'da'yo. Ne nangue hin gá suhü, da bađi ngue di 'beh yü te ü, ne da bađi ngue i ja ahü ra temazai ngue bi 'da ahü Ojå. ²⁹ Nguetho hinga hont'a ran ho häi, ne guín nuju ngue gui 'yëc'yëihü ra Cristo, pe ne'a man'da ran ho, ngue gui sähu yæn ünbi nangue ra Cristo. ³⁰ Ne 'da'angu dí øthü ya, dadín ünbahe ngue dín yämhbü a ran ho ma'da'yo, tengu thohe gá nuhü dá øt'ä mám'bet'o, ne gui øhmbü ngue guexa'a dí øt'ä ya.

2

Nu rán uixte ra Cristo, hin'yu ran 'yëts'i

¹ Nu'bu gue'a ra Cristo di ze ahü, ne gui pähmbü rán huçcate a, ne nu'bu guín 'yohü rá Hogandåhi Ojå, ne gui pähmbü gui 'yøthü ra yembü ne ra mate, dan johyagä 'bu. ² Pe dämi yusca ma mbüi ran johya nangue 'be'a gui øthü ya, ngue n'dat'a guim bëmhbü, ne 'da xctín huëctahü, ne 'da'angu nin 'yomfënihü guim bëmhbü, hinga 'dahma 'dan'yo guim bëmhbü. ³ Ne hin ga øthü ran 'yüya, ne hin dan 'yëxhü, ne hin gam bëmhbü ngue dan uixtehü, pe man'da da bënse n'da hingui hose xinda gue'ü gä mi'da. ⁴ Ne hinga hont'a ga hønsehü gam bëmhbü, pe ne'a i hon ü mi'da ga fäxhü. ⁵ Pe n'da ngu'n'da dam bëmhbü tengu tho bu i bënju ra Cristo. ⁶ Nu ra Cristo 'da'angudui Ojå a, pe him bin 'yëzehe ngue Ojå a, nguetho bi bënju. ⁷ Ngue bá sogui gätho rá ts'edi mahëts'i, ne bin 'yëhe 'bu mín ja'i ua ja ra ximhäi, ne bi mbäx yu ja'i. ⁸ Ne nu'bu mín ja'i xingui ts'ü bin 'yëts'i, pe bi 'yøt'e gätho 'be'a mín nde Ojå, ne bi du bu ja ra pont'i tengu n'da ra ts'om'bäi. ⁹ Ne nangue a bi 'yøt' ra Cristo, Ojå bi 'yëspa a, ne bi un ra ts'edi man'da xæn gu, ne gue'a ra thuhu bi unni emme man'da di muui. ¹⁰ Janangue a nu'a ra Jesús gue'a rán säui dín thände a, gätho 'bupü mahëts'i neçua ja ra häi ne'ü gätho xæn du, yu ja'i ne yám 'behni Ojå ne yu zithu, gätho da 'yëspa ra Jesucristo ra Hmu. ¹¹ Ne gätho nán gu da bađi ne da ma ngue gue'a ra Jesucristo a ra Hmu nangue gätho 'be'a i ja, n'damhüma gätho da 'yëspa Ojå ra Ta.

Nu yu 'yëc'yëi gueşe ü yæn yot'i ua ja ra 'bexui

¹² Janangue a ma zü cu ahü ngue dadí huëc'ahü, zai gá 'yøthü 'be'a dá xi ahü nu'bu 'darbu mám 'buhmbü, pe madague'a yaua dí 'bucä ya, man'da hnehü

thoho gui 'yøth_u a nin säh_u ngue i 'b_uh ma pøpateh_u, n_e hin gan 'y_exh_u, p_e guin numansuh_u Oj_a. ¹³ Nguetho gue'a Oj_a dim p_ep_u mbo ma mb_uih_u n_e gue'a di 'daj_u rá pähä n_e rá ts'edi ngue ga ørbah_u rá pähä Oj_a. ¹⁴ N_e o gadí y_ani thoh_u, x_in gan junth_u, p_e dami 'yøth_u gätho in nde Oj_a. ¹⁵ N'damh_uma njon da dingah_u n'da ran ts'o ngue da ma i ja ma ts'oquih_u. P_e dam 'b_uhmb_u teng_u man säh_u ngue yá hogat'h_uni gah_u Oj_a, guep_u 'b_u u y_u ja'i ngue i øt' ram f_e'ts'i. Janangue a ga øth_u b_uya teng_u n'da ran yot'i b_u ja ra 'b_exui, ngue ga xihmb_u rá_m hman Oj_a di un ra te. ¹⁶ N_e nu'b_u gui xihmb_u rá_m hman ra temaz_ai, nugä dan jhyagä 'b_u bi zøn ra pa ngue ba øh ra Cristo, ngue hin'y_u 'be'a dá p_e'ts' ma sä nangue ra 'b_efi xtá øt'ä b_u guí 'b_uhmb_u. ¹⁷ Nguetho dadí hoc'a ni t'øc'y_eih_u, teng_u'b_u dadí hocä n'da ra 'bøts'e, x_un ho 'b_u dá undä Oj_a. N_e nugä 'b_u hin dí gua u y_un _ungi dá sä 'b_u gmí 'y_ec'y_eih_u, p_e man'da x_un ho 'b_u ga un ma te n_e ga fä_m ma j_i, ngue dí gua a ra 'bøts'e ga undä Oj_a nangue gätho ah_u. Guxeta a dadín johyagä, n_e da zä gui hy_amb_u man johyagä. ¹⁸ Janangue a ga comh_u man johyagä 'b_u bi zøn ra pa da t'øna da thogä.

Ra Timoteo n_e ra Epafrodito

¹⁹ N_e nu'b_u rá pähä Oj_a 'bex ga p_en'nah_u b_u ra Timoteo da nu ah_u. N_e nu'b_u dá p_adí 'b_e'a gadí jah_u b_u dan johyagä b_uya. ²⁰ Nguetho njohgui 'b_ucua man'da ngue im b_eni teng_u dí_m b_em'be ra Timoteo nangue ah_u. ²¹ Nguetho gätho mi'da i 'b_ucua im b_en_e nangue yá 'b_efi zeh_e, n_e him maju_ani rá 'b_efi ra Cristo Jesús im b_em b_uya. ²² P_e ya guí p_ahmb_u ngue ømme dí muui nangue 'b_e'a i øt' na ra Timoteo, ngue dí com'be rá 'b_efi Oj_a, teng_u n'da ra ts'unt'_u i conhui rá 'b_efi rá ta. ²³ P_e dí tø'mi hasta gue'b_u ga paçá 'b_e'a din jacä ua. N_e m'bejua ga p_enhdä b_u na ra Timoteo. ²⁴ P_e xømh_uma da nde ra Hmu mah_ets'i ngue da zä ga mba b_u n'dihi, gan nu ah_u. ²⁵ P_e dí_m b_eni ngue m'bet'o ga p_en'nah_u b_u mahø'n'a na ra Epafrodito, ma cuh_u, n_e dí com'be rá 'b_efi ra Cristo dí_n y_anba'be a rán ho ma'da'yo. Guehna guá p_encä'be ua nangue da mbäxca'be. ²⁶ P_e nuya ømme nde da mba b_u gam 'b_uhmb_u mahø'n'a, n_e ømme tu rá mb_ui ngue ya rá 'yøhmb_u ngue mí u a. ²⁷ N_e maju_ani ømme mí u n_e mí ts'atho xtán du. P_e nangue rá mate Oj_a ngue him bi du. N_e nu'b_u xtán du, man'da ømme x_un gu ra dumb_ui xcá nugä 'b_u. ²⁸ P_e janangue a dí humbi ga p_enhdä n'dihi na, n'damh_uma gan johyah_u 'b_u guin nuh_u mahø'n'a, n_ecä da hyu ma mb_uigä ua. ²⁹ N_e nu'b_u bi zøm b_u dami simh_u x_un ho, n_e gui 'yäf_u ra jamadi Oj_a ngue bi xox a. N_e gätho y_u ja'i guin numansuh_u ngue øt'e teng_u i øt' na ra Epafrodito. ³⁰ N_e nuna mí ts'atho xtán du nangue rá 'b_efi Oj_a, nguetho bi 'y_en rá te nangue bi z_equi, ngue bi 'yøt' ra 'b_efi teng_u tho'b_u gue ah_u xzui z_eju.

3

Nu ra Cristo 'b_u dí øc'y_eih_u, gue'a ní bo ma mb_uih_u a

¹ Nuya ma z_u cu ah_u, dí xi ah_u, daman johyah_u nangue ra Hmu mah_ets'i. Nugä hin dadín xømb_ui ngue ga xi ah_u mahø'n'a, gan johyah_u, nguetho nin hos'eh_u ngue dí xi ah_u. ² Daman jamansuh_u nangue u y_u ts'on'yomf_eni ja'i, nguetho nu'_u teng_u tho'b_u y_u satex_a'yo, n_e i xi ah_u jatho da hm_epya ni ja'i'ih_u ngue da mba nthequi ah_u. ³ P_e nu_u maju_ani am hm_epya gah_u b_u na nu_u Oj_a, nguetho dí thand_eh_u Oj_a nangue rá Hogand_ahi, n_e dadín johyah_u nangue a ra Cristo Jesús, n_e dí p_ahmb_u hinga gue'a man hosegah_u ní 'y_en_u yá t'_uanigah_u Oj_a. ⁴ P_e nu'b_u 'bo'o sä øna yá t'_uh_uni Oj_a nangue x_un hose, p_e man'da sä xcá øngä 'b_u, nguetho man'da mí pømanho man t'øt'egä. ⁵ Nguetho däm 'b_ui

nangue yá judío, ne ná hyátopa xtám 'bucä 'bú mi thegä ma xifani, ne gátho dá comhbe a bi xije Ojå dyú hebreohe dyú judíohe, nguetho nu'a ma ta ra hebreo a gue a bi xand mam bomböta ra Benjamín mi 'buh maya'bu. Ne dá tendä 'be'a im man yá fariseo, ngue emme dá humbi dá öt'ä u yán t'edi yá judío. ⁶ Ne nugä emme dá yangä a ma t'éc'yéihe dyú judíohe, janangue a madí unba yá 'yéc'yéi ra Cristo. Ne mi öt'ä u gátho yan ho im man u yán t'edi yá judío, janangue a njo'o to'o mi sä da man'a n'da rán t'edi Ojå ngue dá fæsthoho. ⁷ Ne mímbengä ní zingä Ojå a man hose. Pe nuya dí pãdi ndetho di 'berpa nín 'yomfëni n'da a. Ne dá ε'ts'ä a ná bengä xán ho segä janangue bi zä dá tñgä ran ho nangue ra Cristo. ⁸ Ne madague'a hangu nan gu xtá øzehégä, pe ndetho man'da di 'bedi, nguetho man'da di muui ngue dí pãçä ra Cristo Jesús ma Hmu. Janangue a gátho man hose dá 'bedi, ya him mín numanho, n'damhha bi zä dán 'yo'be ra Cristo. ⁹ Ne nuya sä dam 'bu'be ra Cristo, ne ntemanho i jagä 'be'a dí øzehégä nangue yan t'edi, pe nangue a dí éç'yéi 'be'a bi 'yörca ra Cristo, ne gue'a í bo ma mbái a ne in numanhogä Ojå. Nguetho Ojå in numanho u i hantho rá mate ra Cristo. ¹⁰ Ne nuya hont'a man'da emme dín nde ga pãdi xán ho a ra Crsito. Ngue ga com'be xán ho a rá ts'edi bin t'um 'bu mi dambëni, nguepá da zä dam 'bái xán ho 'bu dí 'bütua ja ra ximhäi, ne da zä dan unbä tengu yan unbi bi nu a, ne da zä ga com'be rán ðate, ngue nde da ma di 'berqui xán ho a man yombúi zehé. ¹¹ Ne nubäya xómhha thoho da zä ga com'be xán ho a rá ts'edi ra Cristo bin t'um 'bu mí dambëni, ngue dam 'bái xán ho a ra 'da'yote.

Gan uen̄thohu ga tqhmbu ra 'dih bi buya

¹² Pe nugä hingui sä gam mangä ngue gátho dí com'be rá ts'edi ra Cristo, nguetho hin daná søni ngue gátho xtán hotho ga öt'e. Pe guexa a dadí thoqui dí honi ngue ga pãdi gátho 'be'a bi bengä ra Cristo Jesús 'bu mi bëndgä. ¹³ Pe ma zú cu ahú dí xi ahú ya, ngue hinga gátho dí öt'ä xán ho, pe hin dín nde gam bengä mahøn'a 'be'a xtá öt'ä mam'bet'o. Pe guexa a emme dadí thoqui dí nde man'da ga öt'ä ran ho, ngue ga tqhä xán ho. ¹⁴ Ne dín nde gan uen̄tho xán ho, ngue ga tqhä ga han a í zoncachu Ojå bu mahëts'i ga hamhbü, nangue dí éç'yéihu ra Cristo. ¹⁵ Ne gátho ahú ngue xán te nin 'yomfënihu nangue ní t'éc'yéihu, nde'bu 'da'angu guim bëmhbü tengu dímb bengä. Ne nu'bu bu a n'da ahú n'dan'yo guím bëmhbü, nu a Ojå dí ja ahú ngue guí pãhmbü 'be'a nde Ojå. ¹⁶ Pe nde'bu ga thohmbü tengu zai dí öthü, nangue rá 'befi Ojå. ¹⁷ Ma zú cu ahú, dami tenhdü a 'be'a dí öt'ä, ne'ü mi'da 'bu i öt'a tengu dí öt'ä, dami tenhdü u. ¹⁸ Nugä drá Pablogä, ga xi ahú mahøn'a, emme xán gu yá nidí ya xtá xi ahú, nguetho emme tu ma mbái nangue 'be'a i öt'ü 'da xán gu, i éna i 'yo bu rá 'yu Ojå, pegue din sãhmbü ra Cristo ngue hingui éç'yéi 'be'a í du bu ja ra pont'i. ¹⁹ Ne da zøn ra pa ngue da guadi ne di 'beh yé te, nguetho hont'a 'be'a í si ne 'be'a ndesé rá jã'i i hãdumbü. Pe emme dín 'yëx u nangue 'be'a i öt'ü ne hin'yü yá 'yãsä. Ne hont'a im bëni nangue a 'be'a jaua ja ra ximhäi. ²⁰ Pe nuju dyú 'yéc'yéihu, dyú mēnguhü bu mahëts'i, ne dadí thoqui dí tōmdahü ngue ba ëh mahëts'i a mam pörpatehü, ngue gue'a ma Hmuhü ra Jesucristo. ²¹ Ne nu'a ra Cristo di pärcä ma ngóc'yéihu tengu rá jã'izehe ngue nuixte thoho, rá rs'edi i ja. Ne n'dat'a rá ts'edi ngue di manda 'be'a gátho i jaua.

4

Thoscuá thoho dan johyahü nangue ra Hmu

¹ Ma zɛ cu ahɛ ɛmmɛ dadí huɛc'ahɛ nɛ ɛmmɛ díɓ bɛn ahɛ, nguetho xɛá 'dajɛ ran johya, nɛ nangue gá 'yɛc'yɛihɛ, gue'a ní nɛqui xɛn ho ma 'bɛfigá a. Nɛ nuya ma zɛ cu ahɛ, o gadí uɛnsɛpa nin 'yomfɛnihɛ nangue ní t'ɛ'yɛihɛ. ² Nɛ nu aui man ju aui nangue ra Cristo ra Evodia nɛ ra Síntique, dami 'yɔrcɛui ra mate ngue 'yo gadín sɛhmi, nguetho gadín cuui nangue ra Hmu mahɛts'i. ³ Nɛ nu i ma hogamfáts'i i ngue gá fáxɛa ra 'bɛfi, dami fáx ɛ yɛ xisu ngue díɓ bɛmanho, nguetho ɛmmɛ dám pɛcáhe ɛ nu'bu má mamhbe bu rán ho ma'da'yo ra Cristo. Nɛ a ra Clemente nɛ'ɛ mi'da bi mbäxqui, ngue gátho bi thusca ma thuhuhɛ bu ja ra xɔcuɔ bu mahɛts'i nangue bin 'dajɛ ra temazai. ⁴ Pɛ thocua thoho dan johyahɛ nangue ra Hmu, nɛ dí xi ahɛ mahɔn'a, dan johyahɛ. ⁵ Nɛ ga fáxɛ ma miɟa'ihɛ, n'damhɛma gátho yɛ jɟ'i da nu ngue dadí jamansuhɛ 'bɛ'a nám 'bɛhmbɛ. Nɛ gam bɛmhɛbu ngue mi ts'utho ba ɛh ra Hmu mahɛts'i. ⁶ Nɛ hin ga hɛdumbɛihɛ nangue 'bɛ'a gátho dí homhɛbu, pɛ gátho ga xihmbɛ Oɟa 'bɛ'a dí homhɛbu, nɛ ga xihmbɛ ra jamadi ngue zai ɔrcɛahɛ a xɛn ho. ⁷ Nɛ nu Oɟa da hyurca ma mbɛihɛ buya nangue ran johya hinguí sá xtám bɛsɛ n'da, pɛ gue'a ran johya ní jamansuc ma mbɛihɛ nɛ man 'yomfɛnihɛ, nangue díɓ 'yohɛ ra Cristo Jesús.

Gam bɛmhɛbu 'bɛ'a gátho xɛn ho

⁸ Nuya ma zɛ cu ahɛ, mi'da jɛua ngue díɓ nde ga xi ahɛ. Ngue gam bɛmhɛbu gátho 'bɛ'a a majuɛni, nɛ gátho 'bɛ'a yán thɛhɛ ngue dí hnumansuju, nɛ gam bɛmhɛbu hin dí yoho bu dá ɔthɛ 'bɛ'a dí ɔthɛ, nɛ hin te man ts'o gam bɛmhɛbu. Nɛ gam bɛmhɛbu ga ɔrɛpahɛ 'bɛ'a dí hyu yá mbɛi ɛ ma jija'ihɛ, nɛ gam bɛmhɛbu ga ɔthɛ 'bɛ'a mfádi ngue xɛn ho. Nɛ gam bɛmhɛbu gátho 'bɛ'a ɛmmɛ xɛn ho, nɛ gam bɛmhɛbu ngue 'bɛ'a gátho da t'ɛspi xɛn ho. ⁹ Nɛ gui 'yɔthɛ 'bɛ'a gátho dá xán'nahɛ, nɛ gui tenhdɛ gátho 'bɛ'a xtá ut ahɛ. Nɛ nu'bu ngubɛ gui 'yɔthɛ, da zä gan 'yohɛ xɛn ho Oɟa ngue zai i hurpa ní mbɛi n'da.

Bi 'bɛnpi ts'ɛ ram fáts'i a ra Pablo

¹⁰ Nɛ nu Oɟa bi 'dacá ran johya nangue a gá bɛnjɛ mahɔn'a, ngue gadí zɛjɛ ts'ɛ. Nɛ dí pɛcá ngue hin gá pumbɛnihɛ, pɛ hɔnt'a nja, him mi sá bu gui zɛjɛ mam'bet'o. ¹¹ Pɛ hin dí ɛna ngue xcán ɛnbä 'bu hin xqui fáxɛahɛ, nguetho ya xtán zai ngue i jagá ran johya madague'bu i ja a ga honi o hin'yɛ. ¹² Nugá dí pɛcá 'bɛ'a nám 'bɛmanho n'da ra hyoya, nɛ dí pɛcá 'bɛ'a nám 'bɛmanho n'da ngue i ja xɛn gu. Nɛ dadín johyagá madague a díɓ niyagá o gue dí tumanthuhugá. Nɛ hɔnt'a go 'bɛ'a díɓ nu, uague xɛn gu i jagá o hin'yɛ, pɛ i hu ma mbɛigá. ¹³ Nɛ hɔnt'a go má ts'ɛdi i ndec Oɟa, ya gátho sá ga ɔt'e, nguetho i fáxɛa ra Cristo. ¹⁴ Pɛ guexta a xɛn ho gá 'yɔthɛ ngue gá zɛjɛ ts'ɛ, ngue i pan hnuman'ugá. ¹⁵ Nɛ nu ahɛ guí 'bɛhmbɛ bu Filipos, guí pɛhmbɛ ngue hɔnse ahɛ gá zɛjɛ ts'ɛ nu'bu má pɔngá bu ra häi Macedonia, ngue rá mbɛdi dá mangá ran ho ma'da'yo bu, nɛ gá pɛncɛhɛ ra mbeti. ¹⁶ Nɛ nu'bu guexta a mí 'bɛcä bu ra hnini Tesalónica, yondí hyundí gá pɛncɛhɛ ra mbeti, gue'bu má hongá. ¹⁷ Nɛ hinga hɔntho díɓ nde ga hani, pɛ díɓ nde ngue di jɛp ahɛ Oɟa nangue a xɛá 'dajɛ, nangue gá zɛjɛ. ¹⁸ Nugá ya dá hani 'bɛ'a guá pɛncähu 'bu mi zɔcua ra Epafrodito, nɛ i pɔngui ts'ɛ 'bɛ'a dí honi. Nɛ nangue 'bɛ'a guá pɛncähu, nu Oɟa i numanho, tengu'bu n'da ran t'unnɛ ɛmmɛ di muui. ¹⁹ Nɛ nu'a ma Oɟahɛ dí 'da ahɛ xɛn ho 'bɛ'a gátho guí homhɛbu nangue dí 'bɛhmbɛ bu ra Cristo Jesús. Nguetho nte di 'bɛ'a, nɛ ɛmmɛ xɛn ho a di 'dajɛ. ²⁰ Pɛ dí ɛspahɛ ma Tahɛ Oɟa nɛ gátho yɛ pa mazai. Nɛ hɔnt'a díɓ bɛngá a.

Rán zεgui ran zεngua

²¹ Ne dí pen'nah_u ran zεngua gätho y_u 'yεc'yεi ngue i 'b_up_u, nanguε rá thuhu ra Jesucristo. Ne gätho ya y_u cu dí 'b_uhmbe ua i pen'nah_u ran zεngua. ²² Ne' _u m'ida y_u 'yεc'yεi ngue i 'b_ucua ja ra hnini, gätho i pen'nah_u ran zεngua. Ne nu' _u y_u 'yεc'yεi ngue dim pεcua ja ran guts'ut'abi man'da in nde di zεngua ah_u. ²³ Ne nu ma Hmuh_u ra Jesucristo dí äpä di 'da'ah_u rán japi gätho ah_u. Ne hont'a dí xi ah_u a, ne hont'a gam bεmh_u a ya.

COLOSENSES

Ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ꞥ yꞥ 'yɛc'yɛi bꞥ ja ra dɔhnini Colosas

Ran zɛngua

¹ Nugá drá Pablogá, ma 'báigá'be ra Cristo Jesús, nangue rá páhä Ojá. ² Nɛ dí yo'be ma cuhꞥ ra Timoteo, dadí zɛngua ahꞥ gátho yꞥ 'yɛc'yɛi ngue guí 'bꞥhmbꞥ bꞥ ja ra hnini Colosas, dadín cuhꞥ nangue n'dat'a díꞥ bɛmhꞥ ra Cristo. Nɛ díꞥ ndehe ngue gátho ahꞥ guin nuhꞥ rán japi Ojá ma Tahꞥ, nɛ da hyut'a ní mbúihꞥ.

Jamadi dí ɛmfɛ Ojá

³ Nu'bꞥ dí yáhe Ojá ngue rá Ta ma Hmuhꞥ ra Jesucristo, thocua thoho dí ɛmfɛ jamadi nangue ahꞥ. ⁴ Nguetho ya xtá øhmbe nangue ní t'ɛc'yɛihꞥ nangue ra Cristo Jesús, nɛ dá øhmbe ngue ja ahꞥ ran huɛcate nangue ní mí 'yɛc'yɛihꞥ. ⁵ Nguetho guí tømhbꞥ 'be'a gátho yꞥn ho guin nuhꞥ bꞥ mahɛts'i, nɛ guí tømhbꞥ gue'bꞥ go rá mbúdi gmí 'yɛc'yɛihꞥ a ram hma majuani. ⁶ Nu ran ho ma'da'yo ngue xcá 'yøhmꞥ, nuya díꞥ xandi, nɛ hønꞥ go hapꞥ i pa, dí pãrpa yú mbúí yꞥ já'i, tengu tho bin ja bꞥ guí 'bꞥhmbꞥ 'bꞥ gmí 'yɛc'yɛihꞥ njuantho rá mate Ojá. ⁷ Gmí 'yøhmꞥ ran ho ma'da'yo gue'a bi xi ahꞥ man 'yo'be ra Epafras. Nugáhe ɛmmɛ dadí huɛje na, nguetho nuna ran 'yohꞥ n'da rá 'yɛhɛ ra Cristo, nɛ dí zɛ ahꞥ nangue rá 'bɛfi Ojá. ⁸ Nɛ nuna ra Epafras bi xije ngue gadí huɛgahe nangue rá Hogandáhi Ojá dí bɛn'nahꞥ. ⁹ Nɛ nu'bꞥ ra pa dá øhmbe ngue xꞥn ho ní t'ɛc'yɛihꞥ nɛ níꞥ huɛcatehꞥ, thocua thoho dí áfe rá ts'edi Ojá nangue ahꞥ, ngue guí pãhmbꞥ rá páhä Ojá nɛ guí pãhmbꞥ rán 'yomfɛni a rá Hogandáhi Ojá. ¹⁰ Nɛ dí áfe rá ts'edi Ojá ngue gam 'bꞥhmbꞥ tengu rán sáui ꞥ yú t'uhni Ojá, nɛ thocua thoho zai guí 'yøthꞥ a in numanho ra Hmu. Nɛ dí áfe Ojá ngue guí 'yøthꞥ yꞥ hogant'øt'e, nɛ díꞥ te ní mbúihꞥ ngue man'da guí pãhmbꞥ Ojá. ¹¹ Nɛ gátho nan gu rá ts'edi Ojá dí ápãhe nangue gátho yꞥn unbi guíꞥ nuhꞥ, ngue hin gan xømbúihꞥ. Nɛ nangue rá ts'edi Ojá dí ja ahꞥ ngue hin dí un'na ní mbúihꞥ, nɛ díꞥ ja ahꞥ ran johya. ¹² Janangue a da zã guí 'yɛmfꞥ jamadi ma Tahꞥ Ojá, nguetho bí hogahꞥ da zã ga comhbꞥ 'be'a gátho dí un yꞥ 'yɛc'yɛi gueꞥ bí ja rán nɛqui. ¹³ Nɛ bí yãnjꞥ Ojá bꞥ ja rá ts'edi ra 'bɛxui, nɛ bí zixgahꞥ bꞥ dí manda rá Ts'unt'ꞥ dí huɛqui. ¹⁴ Nɛ nu'a rá Ts'unt'ꞥ bí gurca ma ts'oquihꞥ, nɛ gue'a í zã bí pughꞥ Ojá a.

Rá 'bɛfi bí 'yøzɛhe ra Cristo

¹⁵ Nɛ nu Ojá hingui sã da nu n'da, pɛ nu ra Cristo ngue 'da'angudui Ojá, nɛ bin já'i ua ja ra hái tengu tho 'bꞥ dá nuhꞥ Ojá. Nu ra Cristo mí 'bꞥ' bꞥ rá mbúdi thoho, 'bꞥ nte mí ja ua. ¹⁶ Nɛ nangue rá ts'edi Ojá ra Cristo bí 'yøt'e 'be'a gátho i ja nɛ to'o gátho í 'búí, guecua ja ra hái, nɛꞥꞥ mahɛts'i, nu'ꞥ dí nɛqui nɛ'ꞥ hin dí nɛqui, gátho ꞥ i ja yá ts'edi, nɛ'ꞥ ɛmbi i jase yú ts'edi, pɛ nu ra Cristo bí 'yøt'e gátho ꞥ ngue dí manda ꞥ. ¹⁷ Nɛ nu'a ra Cristo mí 'búí nu'bꞥ ma hin'yꞥ ua ra ximháí. Nɛ nangue rá ts'edi dí jamansu xꞥn ho gátho 'be'a bí 'yøt'e, nɛ gue'a ní bømanho a. ¹⁸ Nu gátho yꞥ 'yɛc'yɛi í 'búí n'dam'búí tho í øt'e tengu'bꞥ n'danja'i tho, nu ra Cristo tengu'bꞥ rá yá a. Nɛ dí un ra temazai yꞥ 'yɛc'yɛi. Nɛ nu'a, rá mbúdi ngue bí dambɛni a. Janangue a hin'yꞥ man'da ra ts'edi nuixte tengu rá

ts'edi a. ¹⁹ Nguetho bi zän Ojä hõnt'a rá Ts'unt'ü bi unni gátho rá ts'edi. ²⁰ Ne nu'bü mí mbän rá ji ra Cristo bü ja ra pont'i, bi 'berpa yá ts'edi ü gátho madín sahmbü Ojä i 'bücua ja ra häi neþü mahëts'i. Ne gue'a dí hocpi gátho 'be'a i ja, ne gue'a dí hocpa ü to'o gátho in nde. ²¹ Ne nu'a ra Cristo bi hogahü, nguetho yatho dá 'uehmbü bü rá 'yu Ojä, ne mí øthü yan ts'o, ne gue'a dán sahmbü Ojä a. Pe nuya Ojä sä da numanhojü. ²² Nu Ojä bi hogahü gátho ma ts'oquihü, nguetho rá ja'i ra Jesús bi nu ran ümbi ne ran ðate nanguejü. Janangue'a xtán hotho gahü 'bü bi ðäjü bü 'bü Ojä, ne hin da ðinga ma ts'oquihü. ²³ Pe nu'bü guín nde ngue din ja ahü bü, pe jatho thocua thoho gui 'yëc'yëihü, ne hin gui 'yon nin 'yomfënihü. Ne gui thoqui gui tõmhbü ran ho ma'da'yo gá 'yøhmbü, nu'a bi sih yä ja'i gátho ra ximhäi. Ne n'dat'a ram hma dí øt'ä ngue dí m pøngahyağä, guecä drá Pablogä.

Rá 'bëfi ra Pablo

²⁴ Ne nugä di johya ma mbüi 'bü dín nu ran ümbi nangue ahü. Ne xän zän Ojä ga comhbü rán ümbi ra Cristo, nguetho yá mbeti gahü a. Nu'a bi nu ran ümbi nangue gátho yä 'yëc'yëi, necä dín nu ran ümbi tengu bi zän Ojä ngue gan nugä. ²⁵⁻²⁶ Ne bi huancä Ojä gátho yä 'yëc'yëi ga peþi, ngue ga xih ran ho ma'da'yo. Ne nu'a ran ho ma'da'yo ní gya a rá m hman Ojä a, ngue im ma gátho him mam faði mam'bet'o. Nguetho gue'bü rá mbüdi thofo njom mí paði. Ne nu'bü má m 'bühmbü büya, ne ja dá paþmbü büya. ²⁷ Ne nuna ram hma him mam faði, ngue dim 'büþü ra Cristo bü mbo ma mbüihü, ngue gátho dyé 'yëc'yëihü i 'büh ra ximhäi, ne'ü hing yä judío. Ne nangue dim 'büþü mbo ma mbüihü ra Cristo, sä ga tõmhbü a rán ho nuixte bí ja bü mahëts'i. Ne guehna ran t'øt'e nuixte in ndejü Ojä ga paþmbü ya. ²⁸ Janangue a nu ran ho ma'da'yo dí m mambe ne dí xänbahe xän ho, ne gátho yä ja'i dí xihmbe ran ho, nangue bi 'dacä ran 'yomfëni Ojä. Nguetho dí ndepe gátho da mba ma hocpi yá mbüi ü, nu'bü i paði 'be'a bi 'yörba ra Cristo. Ne da zä dim 'büi xän ho ra Cristo bü mbo yá mbüi büya. ²⁹ Janangue a gátho ma mbüi dí øt'ä ma 'bëfi, nangue ra ts'edi ngue bi 'dac ra Cristo dí øt'ä.

2

¹ Nugä drá Pablogä dín nde ahü gui paþmbü ngue dí haðumbüi dí äpä rá ts'edi Ojä nangue ahü gyü 'yëc'yëihü. Ne'ü ngue 'büþü ra hnini Laodicea ne gátho ü mí da ngue njäm'bü mi nugui. ² Dín nde ahü ngue da hyu ni mbüihü, ne n'dat'a guim b'ëmhbü nangue i ja ahü nin huëcatehü n'da ngu n'da ahü. Ne hin te di 'bëdi ngue gui paþmbü nangue ra Cristo, nguetho 'be'a gátho him mam faði sä gui tõmhbü nangue ra Cristo. ³ Pe nangue ra Cristo sä gui tõmhbü 'be'a him mam faði nangue rán 'yomfëni ra Cristo. Ne hõnt'a ra Cristo sä da 'yut ahü rán 'yomfëni Ojä. ⁴ Nuna guehna dí xi ahü na, nguetho 'büi 'da nde da hyä ahü, ëmmë mahotho im man ü, pe him majuani. ⁵ Nugä hinga 'darbü dí 'bühmbü ya, pe i so ma mbüi nangue ahü. Ne ëmmë i hu ma mbüi 'bü dí øde ngue hingui cuent' ni mbüihü, ne hingui tap a ni mbüihü ü yä hyäte, nangue ni t'ëc'yëihü nangue ra Cristo. ⁶ Nde'bü thocua thoho gan 'yohü ra Cristo Jesús ra Hmu, nguetho ya gá sin a ra Cristo ngue dim Hmu bü ja ni mbüihü, ne bi du nangue ahü. ⁷ Nu ra Cristo tengu 'bü ra ðä'yü a, ne n'dat'a guí comhbü rá te ni mbüihü, ne gue'a nán te ni mbüihü a. Ne dami zacua ni t'ëc'yëihü, tengu bi sän'nahü. Ne zäi gui 'yëmfü jamadi Ojä gátho bi 'da ahü.

Dí comhbü ra 'da'yote ra Cristo

⁸ Damin jamansuh_u ngue hin din ts'on ni t'ɛc'yɛih_u nangue 'be'a im man i 'da y_un 'yoh_u, ngue nde da hyä ah_u. Pɛ im bɛnsɛ a i xi ah_u, nɛ him maju_uni a i xi ah_u. Gue'_u yám hmanse y_un 'yoh_u im ma mi'da y_u hmu hin di nɛqui di manda ua ja ra ximhäi, nɛ hin rán t'ɛdi ra Cristo _u. ⁹ Pɛ nangue a ra Cristo dá zä ga p_uhmb_u x_un ho Oj_u. Nguetho Oj_u bin j_u'i nangue rán g_uɔc'yɛi ra Cristo, nɛ nte di 'bedi gätho i ja a Oj_u nangue rá j_u'i ra Cristo. ¹⁰ Janangue a nu'b_u dín 'yoh_u ra Cristo, i jaj_u 'be'a gätho dí homhb_u. Nɛ nu'a ra Hmuts'ut'abi a, nɛ h_unt'a di manda gätho 'be'a i ja. ¹¹ Nɛ nu'b_u má ɛc'yɛih_u ra Cristo, bi thegah_u gätho ma ts'oquih_u gätho gah_u, nɛ ah_u ngue hing y_u judío ah_u. Nɛ gue'a nju_untho ran thequi in nu Oj_u a bi 'y_ut' ah_u ra Cristo. ¹² Nguetho nu'b_u mán xixy_uh_u, tengu'b_u 'darb_u bi t'ägah_u a ra Cristo, ngue dá sohmb_u b_u ma nyon 'yomfɛnih_u. Nɛ tengu'b_u 'darb_u dá th_umɛnih_u ra Cristo b_u ja ra 'da'yote, nguetho dí ɛc'yɛih_u rá ts'edi Oj_u bi xox'a ra Cristo 'b_u mi du, nangue rá ts'edi x_un ndoho. ¹³ Nɛ nu'b_u hin ní hoc ni mb_uih_u, gätho ah_u ngue hing y_u judío ah_u, tengu'b_u gy_u duh_u nangue ni ts'oquih_u, nɛ hin gmi comhb_u ran hoqui bi man Oj_u maya'b_u. Pɛ nu Oj_u bi ja ah_u nɛ'ah_u dá comhb_u ra tema'da'yo ra Cristo, nɛ bi p_ungah_u gätho ma ts'oquih_u. ¹⁴ Nɛ nuj_u hin dá j_ush_u yán t'ɛdi Oj_u, o gue'a ran hocj_u'i dí p_useh_u hin dá j_ush_u a, nɛ gue'a gä dín dupateh_u a. Pɛ bi gurg_u ma dupateh_u a ra Jesús 'b_u mi du b_u ja ra pont'i. Nɛ gue'a má h_ugah_u Oj_u a. ¹⁵ Nɛ nangue a 'be'a bi 'y_ut' ra Cristo 'b_u mi du b_u ja ra pont'i, bi 'berpa y_u ts'edi _u i ɛna i ja y_u ts'edi ngue hin di nɛqui. Nɛ bi japi ngue bi mbɛ'ts' y_u sá 'b_u mi hnu ngue bi d_u a ra Cristo.

Ga homhb_u ga ɔth_u ngue dy_u mɛnguh_u b_u mahɛts'i.

¹⁶ Janangue a njon da zä da xij_u ga suf_u 'be'a dí sih_u, nɛ njon da zä da xij_u jatho ga suf_u n'da ran go, gue'_u y_u t'ungopa, o gue'_u y_u pa ran ts'äya. ¹⁷ Nɛ nuya y_un t'ɛdi ɛmbi x_un d_uxqui, bi man Oj_u maya'b_u ngue bi xi _u y_u judío, pɛ 'da y_u patho _u. Nɛ din t'es' 'b_u bá ɛh ra Cristo _u, nguetho y_u hmɛpya thoho nangue a ra Cristo. Pɛ nuya bi z_uh ra Cristo, nɛ gue'a maju_uni i ja rá ts'edi a. ¹⁸ Nɛ masque i si ah_u gui 'behmb_u rán japi Oj_u 'b_u hin gui th_undeh_u yám 'behni Oj_u mahɛts'i. Pɛ o guí suh_u. Gue'a im man _u 'da, nguetho ɛmbi ran 'yɛts'i 'b_u dí th_undeh_u ra Cristo, nguetho i ja rá ts'edi. Pɛ go i ɛn _u hing ran 'yɛts'i 'b_u ga th_undeh_u _u i coh y_u ts'edi, ngue yám 'behni Oj_u mahɛts'i. Pɛ im mansɛ, nɛ him bi 'yut Oj_u, nguetho ɛmme x_un ts'o yán 'yomfɛni _u. ¹⁹ Pɛ nu'_u hin'y_u 'be'a yán jah_u ra Cristo. Pɛ nuj_u dy_u 'yɛc'yɛih_u dí 'b_uhmb_u ra Cristo tengu'b_u n'danja'i tho dí comhb_u. Nu ra Cristo tengu'b_u ra y_u, nɛ di bɛngah_u y_un 'yomfɛni x_un ho, nɛ gue'a nán te ma mb_uih_u a, tengu bi zän Oj_u.

'Darb_u dá tuh_u ra Cristo nɛ 'darb_u dí 'b_uhmb_u a

²⁰ Ha hin gá tuh_u ra Cristo, nɛ guí ɛna gá hychmb_u yán t'ɔt'e ra ximhäi. Pɛ hanja guexta a gní 'y_uth_u tengu'b_u rá mbɛti ah_u ra ximhäi, ngue guí ɔdah_u yán t'ɛdi _u to'o ɛmbi di manda ua ja ra ximhäi. ²¹ Ngue sá i ɛn ah_u: “Yo guí th_uhmb_u ya, nɛ o guí sah_u ya, nɛ o guí h_uxh_u ya.” Pɛ nde'b_u hin gan hychmb_u ngue di 'berp ah_u yán t'ɛdi _u. ²² Pɛ gätho ya ɛnj_u ga suf_u, pɛ an ts'anni gätho ga homhb_u nɛ dín thegue. ²³ Nɛ ɛna gue'b_u gue'a ran 'yomfɛni x_un ho a im man ya y_un 'yoh_u, nguetho im man a n'da ran th_unde ngue hin dín 'yɛx a n'da, nɛ im ma da zethoho 'be'a in nde n'da. Pɛ mf_udi hinga gue'a, nguetho hinga gue'a ní zɛrpa ní mb_ui n'da 'b_u im bɛni da 'y_ut' ran ts'o.

3

1 Pɛ gam bɛmhɓɓu ngue 'darɓu dá thambɛnihu ra Cristo, tengu'ɓu ya dá sohmbu ra ximhái. Janangue a ga homhɓu ga ɔthu ngue dyu mɛnguhu ɓu mahɛts'i, ngue ya dí 'ɓuhmbu ra Cristo, nɛ nu'a i 'ɓuɓu ja rán 'yɛi Oɟa, i conhui rá ts'edi a. 2 Gam bɛmhɓɓu tengu ɓu nam ɓɛn u 'ɓuɓu mahɛts'i, nɛ hin gam bɛmhɓɓu tengu ɓu nam ɓɛn u 'ɓucua ja ra ximhái. 3 Gam bɛmhɓɓu ngue 'darɓu dá tuhu ra Cristo, nɛ nuya 'darɓu bi 'ɓesca ma tehu ra Cristo ɓu bí ja rá ts'edi Oɟa, ɓu nam ɓɛn a. 4 Nu ra Cristo dá simhɓu mbo ma mbuihu, nɛ gue'a ma tehu i jaju a ya. Nɛ nu'ɓu bi hnu a rá ts'edi nuixte ra Cristo, nɛɟu da hnu ngue dí comhɓu rá nuixte a.

Hønt'a ma'da'yo gam bɛmhɓɓu ya

5 Janangue a nuya gátho yán ts'o ra ximhái i ja ɓu mbo ma mbuihu ga hehmbu, tengu'ɓu dán hyosehu. Hin dan 'yomt'ɛnihu, xin ga ɔthu yu 'yaśa, nɛ ga ɛshu u yu ts'on'yomfɛni. Xín dan siyatehu, nguetho tengu'ɓu dí thandehu u yu oɟa ngue him majuani. 6 Pɛgue guehya da nu rán ts'ɛmbi Oɟa nts'utho, ngue gátho u hin di jamansu 'ɓe'a im man Oɟa. 7 Nu'ehu ngubɓu gmí ɔthu 'ɓu gmí 'yohu ɓu ja ra 'ɓexui. 8 Pɛ nuya dami hyehmbu 'ɓe'a gmím ɓɛnbahu ni mijá'ihu ya, gátho ra cue, nɛ dami hyehmbu a gní 'yɛt'ambuihu ran ts'o. Nɛ o gadí c'aman'u ni mijá'ihu nangue ra ts'ore, nɛ guí 'yɛshu nangue ra ts'ore i pɔn ni ndehu. 9 Nɛ o gadín xihmbu yu fɛhni n'da ngu n'da ahu, nguetho ya gá pähmbu nin 'yomfɛnihu nɛ gátho 'ɓe'a gmí ɔthu. 10 Nɛ nuya i ja ahu ma'da'yo nin 'yomfɛnihu. Pɛ nu Oɟa man'da man'da di 'da ahu ran 'yomfɛni, da gohi tengu thoho rán 'yomfɛni ra Cristo, ngue bi 'daju ra 'da'yote. 11 Nu ra Cristo 'da'angu ɓu na nu yu ja'i, madague hønt'a go 'ɓe'a má ja'i, yu griego, o gue yu judío o gue hing yu judío, o gue yu 'ɓundapo ja'i, o gue yu 'yɛhɛ, o gue hing yu 'yɛhɛ. Nu ra Cristo in 'yohu hønt'a to'o nde da 'yɛc'yɛi, nɛ nangue ra Cristo ga tihmbu gátho dí homhɓu. 12 Nɛ nangue rán huɛcate Oɟa ya bi huancahu ngue ga ɛc'yɛihu. Janangue a nde'ɓu ga ɔthu ran hocja'i, nɛ hin dan 'yɛxhu, nɛ ga ɔrbahu ran ho ma mijá'ihu, nɛ din ja ma yembuihu, nɛ hin dan xɔmbuihu 'ɓe'a da t'ɔrcahu. 13 Nɛ dam punbahu n'da ngu n'daju nu'ɓu da 'yɔrcahu ran ts'o n'da, tengutho ɓu í pughu ra Cristo. 14 Pɛ man'da ɛmme hnehi thoho ga ɔthu ran huɛcate, hin te dadí 'behmbu 'ɓu. 15 Nɛ ga jafu ra Cristo di manda gahu, n'damhma dim 'ɓumanho ma mbuihu. Nguetho ya bá zoncahu Oɟa ngue dam 'ɓuhmbu tengu'ɓu n'danja'itho. Nɛ thocua thoho ga xihmbu ra jamadí 'ɓe'a bi 'yɔrcahu Oɟa. 16 Nɛ gam bɛmhɓɓu ráh hman ra Cristo, nɛ nangue ráh hma din jaju ran 'yomfɛni xun ho. Nɛ gue'a dán xanbahu a n'da ngu n'daju. Nɛ ga ɛmfu jamadí Oɟa nu'ɓu dí tuhmbu yu thuhu, o gue díh mamhɓu ráh hman Oɟa. 17 Nɛ 'ɓe'a gátho dí ɔthu, nɛ 'ɓe'a gátho díh mamhɓu, pɛ ga ɔthu a dí t'ɛspa ra Hmu Jesús. Nɛ ga ɛmfu jamadí Oɟa ma Tahu, nangue a ra Jesús.

Dam 'ɓumanhohu ɓu ja ma ngumhɓu

18 Nɛ nu ahu gyu xisuhu, dami 'yohmbu 'ɓe'a im man ni ndohu, nguetho gue'a rán saui n'da ra 'yɛc'yɛi. 19 Nɛ nu ahu gyu 'yohuhu, dami huɛɛ ni xisuhu, nɛ hin guí sɔhmbu u. 20 Nɛ nu ahu gyu t'ahnihu, dami 'yøthu 'ɓe'a gátho man ni tahu nɛ ni mbehu, nguetho gue'a in numanho Oɟa a. 21 Nɛ nu ahu gyu tahu, nɛ gyu mbehu, hinga thocua tho guí sah ni t'ahnihu, janangue a mpáhá thoho da 'yøt'a guín numanhohu. 22 Nɛ nu ahu gyu 'yɛhɛhu nɛ gyu mbɛfihu, dami 'yøthu 'ɓe'a gátho nde ni hmuhu, yu ja'i. Pɛ hinga hønt'a guim bɛmhɓɓu da numanho ahu u, pɛ gue'a Oɟa guín ndehu da numanho ahu. Janangue a guí

'yøth_h x_hn ho ni 'bɛfi_hn ngue dí numanho ah_h Oj_h. ²³ Nɛ nu' _h'bɛ'a gätho ní 'bɛfi guí øth_h, guí 'yøth_h x_hn ho, nguetho hinga hønt'a ra ja'í ni hmuh_h, pɛ nɛsɛ a Oj_h. ²⁴ Nguetho ya guí p_hhmb_h a ra herencia di 'daj_h ra Cristo, ngue i juadi x_hn ho, nɛ gue'a maju_hni ni Hmuh_h a. ²⁵ Pɛ nu' _hto'o i øt' ran ts'o, Oj_h di cospa a bi 'yøt'e, madague a hønt'a go to'o ní ja'í.

4

¹ Nɛ nu ah_h g_hy_h hmuh_h, dami 'yøp_hah_h ran ho ni 'yɛhɛ_ho o gue ni mbɛfi_hn, nguetho guí p_hhmb_h i 'b_hp_h mahɛts'í ni Hmuh_h.

Man'da ran zofo

² Nɛ gätho gah_h hin dan xømb_hi_hn nangué dan y_hh_h Oj_h, nɛ thocua thoho ga xihmb_h jamadi Oj_h 'bɛ'a gätho di 'daj_h. ³ Nɛ nu ah_h damin y_hh_h Oj_h nangucähe, ngue di jaje ga thoje gam mamhbe rá_hm hma, nɛ ga xih y_hh_h ja'í 'bɛ'a bi 'yurca_h, ram hma ngue him mam f_hadi, ngue dim 'b_hp_h mbo ma mb_hi_hn ra Cristo. Nɛ nugä dí ofädigä nguetho dí_hm mangä na ram hma. ⁴ Dami 'y_hf_h rá ts'ɛdi Oj_h ngue da bømanho 'bɛ'a dí_hm mangä, ngue 'bɛ'a bi 'yurca_h, nguetho jatho gam mangä x_hn ho a. ⁵ Nɛ dami jamansu ni mb_hi_hn, janangue a nu y_hh_h ja'í hing y_hh_h 'yɛc'yɛi da nu ngue maju_hni guín 'yoh_h ra Cristo. Nɛ d_haman ɛy_hah_h guí xihmb_h nangué ra Cristo. ⁶ Dami zomanhoh_h y_hh_h ja'í, nɛ hin guí 'y_hth_h _h, pɛ dami hyurp_hah_h y_hh_h mb_hi. Pɛ ga p_hhmb_h 'bɛ'a dá th_hhmb_h n'da ngu n'da, nangué a ran ho di bɛngah_h Oj_h ngue ga xihmb_h.

Ran zengua ran zɛgui

⁷ Nuna ma z_h cuh_h ra Tíquico, ɛmme dadí huɛcä na, nɛ bi mbäxqui x_hn ho ngue dá øt'be rá 'bɛfi Oj_h. Nu' _hbi zø_hm b_h, da xi ah_h gätho 'bɛ'a dadí jagä. ⁸ Janangue a dí pɛhndä b_h ya, ngue guí p_hhmb_h 'bɛ'a dí jagähe ua. Nɛ nu'a da hyut a ni mb_hi_hn nangué ra Cristo. ⁹ Nɛ da mbɛ ra Tíquico ma cuh_h ra Onésimo, nuna i ɛc'yɛi x_hn ho na, nehna dadí huɛcä na. Nuna n'da ra mɛngu b_h guí 'b_hhmb_h, nɛ da xi ah_h 'bɛ'a gätho bin ja ua. ¹⁰ Nehna ma mi ofädi'be ra Aristarco, i pɛn'nah_h ran zɛngua, nɛ ra Marcos rá mɛni ra Bernabé i pɛn'nah_h ran zɛngua. Nɛ ya dá xi ah_h nangué ra Marcos, nɛ nu' _hda zø_hm b_h, dami simh_h x_hn ho. ¹¹ Nehna ra Jesús í Justo i pɛn'nah_h ran zɛngua. Pɛ høndi hyutho ya ma mijudíohe ngue y_hh_h 'yɛc'yɛi dadí_hm pɛhmbe ua nangué rá 'bɛfi Oj_h, nɛ guehya hyu ɛmme i hurca ma mb_hi. ¹² Nɛ nuna i pɛn'nah_h ran zɛngua na ra Epaf_hras, n'da ra mɛngu b_h guí 'b_hhmb_h, nɛ rá 'yɛhɛ ra Cristo na. Nɛ z_h i äp rá ts'ɛdi Oj_h nangué ah_h, ngue hin guí p_hh nin 'yomfɛni_hn nangué ra Cristo, pɛ nju_hantho guí 'yøth_h rá pähä Oj_h. ¹³ Nɛ maju_hni dí_hm mangä nangué ra Epaf_hras, ngue ɛmme x_h hy_hadumb_hi in y_hh_h Oj_h nangué ah_h, pɛ hinga hønt'a thoh_h, pɛ nɛ' _hy_hh_h 'yɛc'yɛi i 'b_hp_h ja ra hnini Laodicea, nɛ' _h'b_hp_h ja ra hnini Hierápolis. ¹⁴ Nu'a ra Lucas, ra mé_hico, ɛmme dadí huɛj_h a, nɛ'a i pɛn'nah_h ran zɛngua. ¹⁵ Nɛcä dra Pablogä dí pɛnpa ran zɛngua y_hh_h 'yɛc'yɛi ngue i 'b_hp_h ja ra hnini Laodicea, nɛ'a man juh_h nangué ra Cristo ra Ninf_has, nɛ gätho _h y_hh_h 'yɛc'yɛi ngue dim peti b_h rán gu. ¹⁶ Nɛ nu ah_h, nu' _hga jua a gá mamh_h na ra søcuä dí pɛn'nah_h ya, dami thocp_hah_h _h y_hh_h 'yɛc'yɛi bí 'b_hp_h ja ra hnini Laodicea. Nɛ'a man'da ra søcuä dá pɛhndä b_h Laodicea, dami nuh_h b_h. ¹⁷ Nɛ nu' _hgra Arquipo, pɛ i jaua a dí xi a'í. Dami 'yøt'e x_hn ho ra 'bɛfi ngue bi 'da a'í ra Hmu, nɛ hingui ts'utho guí 'yøt'e. ¹⁸ Nugä dra Pablogä, dá o't'ä ua na man zɛngua nangué ma 'yɛsɛ. Pɛ damim bɛmh_h ngue dí ofädigä. Oj_h di jamansu ah_h nɛ da mbäx ah_h. Nɛ hønt'a dí xi'ah_h ya.

1 TESALONICENSES

Ná n'da ra sɔcuá bi 'yorba ra Pablo u yu 'yɛc'yɛi bu ja ra ðahnini Tesalónica

Ran zengua

¹ Nugá dra Pablogá ne ra Silvano ne ra Timoteo dí ot'áhe na ra sɔcuá, ne dí penh'nahe ran zengua gátho u yu 'yɛc'yɛi gue dim peti bu ja ra hnini Tesalónica, gátho yu já'i ngue in 'yohu Ojá ma Tahu ne ra Jesucristo ma Hmuhu. Ne nu ahú ne dí n'ndehe dí n' ja ahú rán jápi Ojá, ne da hyut'a ni mbúihu Ojá ma Tahu ne ma Hmuhu ra Jesucristo.

Bi t'ut'u 'beru dí 'yɛc'yɛi u 'buru mi'da yu hái

² Ne zai dí xihmbe jamadi Ojá nangué ahú. Ne zai dí m'beru ahú 'bu dí yáhe Ojá. ³ Ne dí m'beru ahú 'bu dí yáhe Ojá ma Tahu, nangué ni t'ɛc'yɛihu gní'yøthú rá 'befi Ojá ne nangué nin huɛcatehu ɛmmɛ guí humbi gam pɛhmbu, ne nangué a guí tømдахú ngue ba ɛh mahøn'a ra Jesucristo, ne gue'a gní hyät'i gní sɛthú 'be'a gátho guín nuhu. ⁴ Ma zu cu ahú dí pãhmbu ne gue ɛmmɛ dí huɛc'ahú Ojá, ne bi huan'nahú ngue gyu mbeti ahú a. ⁵ Ne nu 'bu rá mbúdi dá mangáhe bu a rán ho ma'da'yo ra Cristo, gá pãhmbu him mam hmansegá, pɛ nangué rá ts'edi a rá Hogandãhi Ojá guí hyãmhbú a ram hma bi bɛn'nahú gue majuañi a. Ne guí pãhmbu mam 'búihe nu 'bu má m'buçáhe bu, nguetho dá ut'ahú 'be'a dá m'bu a n'da. ⁶ Ne nu ahú gá tenhdu a ram 'búi dá ut'áhe ngue tengu bi 'yøt' ra Hmu mahɛts'i. Ne madague'a xun ngu ran unbi gá nuhu, pɛ guehma gá hyãmhbú a ram hma ne gán johyahú nangué rá Hogandãhi Ojá. ⁷ Pɛ nangué mpãhá thoho gá hyãmhbú ram hma ne gám 'búmanhohú, gátho gá 'yuthú 'beru dí 'yɛc'yɛi u 'buru ra hái Macedonia ne ru ra hái Acaya. ⁸ Ne nangué ahú gá jafu bi fã a rán ho ma'da'yo ra Cristo, janangué'a hinga hønbu ra hái Macedonia ne ra hái Acaya, pɛ hønbu go haru i fãdi gue ɛmmɛ i ja ni t'ɛc'yɛihu nangué Ojá. Ne him mahyoni ga xihmbe a ram hman ya. ⁹ Ne nu'u gátho yu já'i i ma ngue ɛmmɛ gá simanhoje 'bu má mbãhmbu bu ni hninihu. Ne i ma nangué gá sohmbu ni nyoguihu, ne nuya guí thãndehú Ojá i 'búi ngue majuañi a. ¹⁰ Ne i ma gue guí tømhbú ba ɛh mahøn'a mahɛts'i ra Jesús, rá Ts'ant'u Ojá. Gue'a bá xox'a Ojá bu 'bu u xun du, ne gue'a ra Jesús da yãnjú nangué rán ts'ɛmbi Ojá xun u tho ngue ba ɛhe.

2

Rá 'befi ra Pablo bu Tesalónica

¹ Ne nu ahú ma zu cu ahú guí pãhmbu ngue hinga sãti thoho dá mbãhmbu bu guí 'bãhmbu. ² Ne guí pãhmbu hangú nangu ran unbi bi mba ma unguigahe nu 'bu má m'bu hmbu bu ja ra hnini Filipos. Pɛ madague'a dá nuhe ran unbi, nu Ojá bi 'daje ran zambú dá xi ahú rán ho ma'da'yo ra Cristo, madague xun ngu mín nde da zãje. ³ Nguetho hin dá xi ahú n'da ram hma him majuañi, ne hin dá xi ahú nangué 'be'a ga tãsehe, ne hin dí m'beru ngue høntho xcá há ahú. ⁴ Pɛ nugáhe nzãdí dí mamhbe tengu in nde Ojá, nguetho Ojá bi huangáhe ga mamhbe rán ho ma'da'yo ra Cristo, ne i pã Ojá ngue hin te dá cõmhbe, ne hin dá homhbe 'be'a da numanho yu já'i. Pɛ Ojá dí asca ma mbúihe. ⁵ Ne hin dí huanhde yu m' hma mahotho guepu da numanhoje yu já'i. Ne hin dí

homhbe ngue ga tãhmbē ra mbēti. Nu'a Ojã i pãdi 'bē'a dí mamhbe. ⁶ Nē hin dá homhbe 'bē'a dí numansuje yã jã'i, xinga gue ahũ o gue'ũ mi'da, madague'a mi sã xcã øt'ahē ts'edi nguetho ma 'bãigãhe ra Cristo. ⁷ Pē ãmmē dá tump'a ma mbũihe tengu'ũ n'da ra mbe di jamansu yã t'ũhni, nangue man huẽcatehe dá øt'ahũ. ⁸ Dín nde ga comhbũ a rámm hman Ojã madague'a jatho ga em ma tehe, nguetho ãmmē dadí huẽc'ahũ. ⁹ Ma zũ cu ahũ, há hin guím bẽmhbũ 'bē'a dá øthe 'bũ mámm pẽhmbē bũ ma pa nē ra xui ngue dá honsẽhe 'bē'a dá homhbe, nguetho him mi nde ga pa ahe. Pē ra mate thoho dá xi ahũ rámm Hman Ojã. ¹⁰ Pē há hin guí pãsehũ, nē a Ojã i pãdi 'bē'a mam 'bũihe nu'bũ mámm 'bũhmbē bũ guí 'bũhmbũ gyũ 'yẽc'yẽihũ, ngue hõnt'a Ojã dín ndehe dá t'ẽspi, nē hin'yũ 'bē'a dí mba ma yãcpihe, nguetho gãtho xũn ho 'bē'a dá øthe. ¹¹ Nē guí pãhmbũ ngue n'da ngu n'da ahũ dá øthe tengu'ũ ma t'ũhni ahe tengutho n'da ra ta di huẽc yã t'ũhni nē di un ran zofo. Nē xtã hãt'ahũ ra ts'edi ni mbũihũ. ¹² Nē dá xi'ahũ ja ts'editho gui 'yõthũ ram 'bũi tengu i numanho Ojã. Nguetho Ojã bi zõnh'nahũ gui comhbũ a rá ts'edi nuĩxte bũ di manda. ¹³ Nē nzãí dadí unhdē ra jamadi Ojã nangue ahũ, nguetho nu'bũ má xi ahũ rámm Hman Ojã, gã hyãmhbũ a majuãni rámm Hman Ojã, nē hin gã 'yẽmhbũ gue hõntho rámm hman ra jã'i. Nē gue'a ram hma dim pẽpũ mbo ni mbũihũ ya, gãtho ahũ ngue guí ẽc'yẽihũ. ¹⁴ Nu ahũ ma zũ cu ahũ, gã nuhũ ran unbi gue bi 'yõt'a ni mẽnguhũ, tengutho bi nu yũ 'yẽc'yẽi bũ ra hãi Judea nu'bũ mi nu ran unbi ngue bi 'yõrpa yã mijjudiõhũ. ¹⁵ Nu yũ judiõ bi hyo a ra Hmu Jesús, tengutho bi 'yõrpa yã põngahyã Ojã mam'bet'o, nẽcãhe bi hyõnje thi, nē Ojã dín sũhmbũ, nē njo'o to i numanho. ¹⁶ Nē nu'bũ má xihmbē yã jã'i ngue hing yũ judiõ ra 'yu dí põ Ojã, pē bi hẽgãhe yũ judiõ. Janangue'a bin te yã ts'oqui, nē nuya bi ts'ãnni da nu rán ts'ẽmbi Ojã nts'utho.

Nu'a ra Pablo nde da mba mahõn'a bũ Tesalõnica

¹⁷ Ma zũ cu ahũ, nu'bũ má njo'ogãhe bũ 'da yũ pa, hin dadí pumbẽni ahũ, pē dímm bẽn ahũ nē ãmmē dín ndehe ga mbãhmbē bũ, gua nu ahe. ¹⁸ Nugãhe mĩm bẽni ga mbãhmbē bũ, nē nugã dra Pablogã mi sãpi ga mbagã bũ xũn ngu yũ nidĩ, pē 'bex bi zãngua ra zĩthũ. ¹⁹ Pē gue'a zẽhẽhũ man johya ahe. Nguetho nu'bũ bá ẽh mahõn'a ma Hmuhũ ra Jesucristo, di nẽqui xũn ho ma 'bẽfihe, ngue ya gã 'yẽc'yẽihũ. ²⁰ Majuãni guesẽ ahũ man johya ahũ, nguetho tengu'ũ man t'unni ahũ ga dá ahũ bũ.

3

¹⁻² Pē nugã him mí hãt'i ga tõ'mi mi'da yũ pa ngue da 'bãx ahũ. Janangue'a dá pẽn'nahũ na ma zũ cuhũ ra Timoteo ba fãx ahũ nē di zẽ ahũ nangue ni t'ẽc'yẽihũ, nē dá co'bē ua ja ra hnini Atenas. Nē nu ra Timoteo n'da rá 'yẽhe Ojã ngue dadím pẽhmbē ngue dí mamhbe rán ho ma'da'yo ra Cristo. ³ Nuna ra Timoteo di zẽ ahũ ngue hin gui 'uehmbũ bũ ja rá 'yu Ojã nangue ran unbi guín nuhũ. Nguetho ya guí pãhmbũ gue rá pãhã Ojã ga nuhũ ran unbi nangue'a ga tẽnhdũ ra Cristo. ⁴ Guí pãhmbũ 'bē'a dá xi ahũ nu'bũ mámm 'bũhmbũ, ngue jatho guín nuhũ ran unbi tengu guín nuhũ ya. ⁵ Nē nu'bũ him mi sã man'da nya'a ga tõ'mi, dá pẽhndã n'dihi bũ ra Timoteo, nguetho dín nde ga pãdi 'bē'a guí øthũ nangue ni t'ẽc'yẽihũ. Nguetho nugã dí su da dá ahũ ra zĩthũ, nē sãti thoho ra 'bẽfi dá øt'ahē bũ 'bũ. ⁶ Pē nuna ra Timoteo ya bí 'bãrpũ guẽpũ guí 'bũhmbũ nē dá hãmhbe ra nde nangue ni t'ẽc'yẽihũ nē nangue nin huẽcatehũ. Nē bi xije ngue nzãí ãmmē guím bẽnje nē guín nde guín nuje, tengutho bũ na ndegãhe

gan nu ahe. ⁷ Janangue'a ma z_H cu ah_H, madague'a dín nuhe ran _Hmbi ua, p_e nu'b_H má _Hmbe ngue'a gadí zacuatho ni t'ç'yeih_H, 'bex bi hyu ma mb_Hihe. ⁸ N_e nugâhe sâ ga hâthe _H y_Hn _Hmbi dín nuhe ua, nguetho dí p_Hmbe gue ya gadí thot'a ni t'ç'yeih_H nangue'a ra Hmu. ⁹ Thocua thoho dí xihmbe jamadi Ojâ nangue'a ran johya gadí 'daje. ¹⁰ N_e nu ra pa n_e ra xui dí yâhe Ojâ nangue ah_H, n_e dí âp'âhe rá ts'edi Ojâ ngue gan nu ah_H mahø'n'a. Nguetho dín nde ga xân'nah_H 'be'a gadí 'b_Hmb_H nangue ni t'ç'yeih_H. ¹¹ N_e dí âcâhe Ojâ ma Tah_H n_e'a ma Hmu_H ra Jesucristo gue di jaje ga mbâhmbe b_H gua nu ah_H. ¹² N_e ma Hmu_H di ja ah_H ngue 'da gdán huçtah_H n'da ngu n'da ah_H, n_e gui huçj_H gâtho mi'da, tengugâhe ngue dadí huç'ah_H. ¹³ Gue nu'a ran huçcate i ja ah_H dí zac'a ni mb_Hi_H n_e di ja ah_H n'dat'a Ojâ guim b_Hmhb_H, n_e gâtho ma hoqui b_H dán nu Ojâ ma Tah_H nu'b_H bá çh mahø'n'a ma Hmu_H ra Jesús din 'yoh_H gâtho x_Hm pøhø.

4

Dam 'b_Hmb_H a dí numanhoj_H Ojâ

¹ Nuya ma z_H cu ah_H, dí xi ah_H nangue rá thuhu ma Hmu_H ra Jesús gue gui thoj_H gui 'yøth_H 'be'a dá xân'nah_H. N_e gam 'b_Hmb_H a dí numanho ah_H Ojâ, n_e man'da gui thoj_H x_Hn ho. ² N_e guim b_Hmhb_H ya 'be'a gâtho dá xân'nah_H nangue rá thuhu ma Hmu_H ra Jesús gue gui 'yøth_H. ³ N_e gue'a nde Ojâ gue gui dâf_H gâtho ni mb_Hi_H, n_e hin gui 'yøth_H ran 'yomt'çni. ⁴ N_e n'da ngu n'da ah_H nde'b_H gui p_Hmb_H guin numansu ni xisu zeh_H, janangue'a hin gui 'yøth_H ran 'yomt'çni mi'da y_H xisu. ⁵ N_e hin gui 'yøp_H ran ts'o tengu i øt'_H y_H jâ'i ngue hingui p_H Ojâ. ⁶ Nde'b_H xinga n'da ah_H gui 'yøth_H gui _Hnba ni min'yoh_H ngue gui nutontof_H rá xisu. Nguetho Ojâ di cos'ah_H ran _Hmbi 'b_H gue'a gui 'yøth_H, tengu dá xi ah_H. ⁷ Nguetho Ojâ bi zongah_H ga øth_H ran ho n_e him bi zongah_H ga øth_H ran ts'o. ⁸ Nu'a to'o festhoho _H y_Hn zofo im mangua, p_e hin râm hmanse n'da ran 'yoh_H i festhoho p_e rán t'çdi Ojâ, ngue bi 'daj_H rá Hogandâhi. ⁹ Nu Ojâ ya bi xân'nah_H ngue gan huçj_H n'da ngu n'da ah_H, janangue'a hin'y_H man'da ga xi ah_H. ¹⁰ N_e ya gá 'yuth_H nin huçcateh_H gâtho y_H cu i 'b_Hp_H ra häi Macedonia. P_e dí xi ah_H ma z_H cu ah_H n_e man'da gui 'yuth_H nin huçcateh_H. ¹¹ N_e nu ah_H o gadím pate thohoh_H p_e gui 'yøz_H n_e 'befi zeh_H n_e gui hy_Hdumb_H gui hyomhb_H 'be'a gdám 'b_Hmb_H, tengu xtá xi ah_H. ¹² Nu'b_H ngub_H gui 'yøth_H, da numanho ah_H _H hingui ç'ç'yei, nguetho hin gui áth_H 'be'a gui homhb_H.

Ba çh mahø'n'a ma Hmu_H ra Jesucristo

¹³ Nuya ma z_H cu ah_H dín nde ah_H gui p_Hmb_H 'be'a din ja _H y_H 'yç'ç'yei x_Hn du, janangue'a hin da du ni mb_Hi_H tengu _H y_H jâ'i nte mán ho i tø'mi, ngue hingui p_H Ojâ. ¹⁴ N_e tengu b_H na ç'ç'yeih_H ngue bi du ra Jesús n_e bi dambçni a, n_e ngutho b_H dá ç'ç'yeih_H da dambçni _H y_H 'yç'ç'yei x_Hn du, n_e di jap Ojâ gâtho dín 'yoh_H ra Jesús nu'b_H bá çh mahø'n'a. ¹⁵ Guehna râm hman ra Hmu dí xi ah_H ya, nuj_H dy_H 'yç'ç'yeih_H gue dí 'b_Hthoh_H 'b_H bá çh mahø'n'a ra Hmu, hin dam 'bet'oh_H ga texh_H mahçts'i, p_e nu'_H y_H 'yç'ç'yei x_Hn du dim 'bet'o _H. ¹⁶ Nguetho gues_e ra Hmu ba ç_H mahø'n'a mahçts'i, n_e çmm_e ts'edi da ma nangue rá ts'edi nu'b_H bi zøn ra pa da man Ojâ. N_e rá ngurpa m'b_Hhni mahçts'i çmm_e nts'edi da ma. N_e gâtho na ng_Hni ra ximhäi da t'ø a rá thuxi Ojâ. N_e gâtho _H to'o xí 'yç'ç'yei, ngue x_Hn du, da dambçni, n_e gue'_H rá mb_Hdi da ndex_H mahçts'i. ¹⁷ N_e dim 'bejua _H y_H 'yç'ç'yei ngue i 'b_Htho, 'dat'a da zixcah_H, n_e dan c'ath_H ra Hmu

bü i ja yu güi ne dam 'bühmbü ra Hmu gätho yu pa mazai. ¹⁸ Ne guehna dá xi ahü gnín hyurpa ni mbühü n'da ngu n'da ahü.

5

¹ Ma zü cu ahü, hingui jatho ga xi ahü jam'bü da zön ü yu pa din ja ü an ts'änni din ja. ² Nguetho nu ahü guí pähmbü xän ho ngue njongui pädi, o gue ra pa o gue ra xui ba éh ra Hmu. Tengu'bü hingui pä a n'da jam'bü ba é'a n'da rá bē. ³ Ne nu'bü da man ü hing yu 'yéc'yéi gue gätho i 'bümanho ne nte män ts'o din ja, 'bex ba éh ran ts'embi da 'yöt' Ojä ngue hin dim pommi ü. Nguetho tengu n'da ra xisu gue bi zön ra ora dim 'büh rá t'ähni, ne hin hapü sä da mbatho. ⁴ Pe nu ahü ma zü cu ahü, hin di pi ahü ngue tengu'bü ba é a n'da ra bē, ne hingan ts'ärbü da zöhö, ne di pi ü i hupü ja ra 'bexui. Pe guí tömhbü ra pa ba éh ra Hmu. ⁵ Nguetho gätho gahü dí 'bühmbü bü ja ra 'bexui tengu'bü ra xui. ⁶ Nde'bü hin dam 'bühmbü tengu'bü dí ähmbü, tengu ü mi'da, pé dí nuhmbü ne dan 'yomfëniü xän ho. ⁷ Nu ra xui i äh yu jä'i ne ra xui di ho di mihni. ⁸ Pe nuju gue dí 'bühmbü ja rán nequi Ojä, nde'bü nzai din jaju ran 'yomfëni xän ho. Ne nuju jatho ga hehü rá ts'edi Ojä nanguue ma t'éc'yéihü, ne ran huéate, ne ga tömdahü rán ho ma'da'yo ra Cristo gue gue'a dí pöjü, jananguue'a hin da dajü ra zithu. ⁹ Nguetho Ojä him bi zängahü ga nuhü rán ts'embi a. Pe bi zängahü ga hämhbü a ran ho ma'da'yo ngue di pöjü ma Hmuhü ra Jesucristo. ¹⁰ Nguetho nu ra Jesucristo bi du nanguéjü, ngue in nde 'darbü dam 'bühmbü a, madague'bü xtá tuhü o gue dí tehü nu'bü bá éh mahön'a. ¹¹ Jananguue'a damin hyurpa ni mbühü ne gam fäxhü n'da ngu n'da ahü tengutho guí öthü ya.

Nu ra Pablo di un ran zofo yu 'yéc'yéi

¹² Nuya ma zü cu ahü, damin numansuhü ü gätho bi huan Ojä ngue yün ngarpi bü, ngue xän'nahü ne di 'da ahü ran zofo nanguue Ojä. ¹³ Dami numanhohü ü ne émmé guí huéjü nanguue ra 'bëfi i öt'e nanguue ahü. Ne dami 'yës'hü a gnín junthü bü guí 'bühmbü. ¹⁴ Nuya ma zü cu ahü dí xi ahü, dami xihmbü ü i dänhyéi ngue hingui ho 'bë'a i öt'e. Ne dami zëhmbü to'o i tu yá mbüi, ne dami zëhmbü ü ngue hinguin zaqui yá t'éc'yéi. Ne o gadín xömbühü nanguue gätho ü, pé dami fäxhü ü. ¹⁵ Ne gan jamansuhü hin gui cospahü ran ts'o 'bü i öt'ahü ran ts'o ü 'da, pé gan 'yörpahü ran ho n'da ngu n'da ahü, ne gätho i 'bücua ja ra ximhäi. ¹⁶ Ne daman johyahü gätho yu pa. ¹⁷ Ne 'yo guí es'hü gan yähu Ojä. ¹⁸ Ne Ojä guí xihmbü jamadi 'bë'a gätho bi 'yöt'ahü. Nguetho gue'a in nde Ojä a guí 'yöthü, gue ahü guín 'yohü ra Cristo Jesús. ¹⁹ Ne 'yo guí serpahü rá ts'edi rá Hogandähi Ojä dim pëpü mbo ni mbühü. ²⁰ Ne 'yo guí öman'ühü 'bü 'bo'o da ma, ngue dim pöngahü Ojä. ²¹ Dami bëmhbü gue 'bë'a gätho xän ho o hin'na. Nu'bü xän ho, dami pës'hü. ²² Dami 'uehmbü gätho 'bë'a män ts'o. ²³ Nu Ojä gue bi hoc'ahü, ne di ja ahü gätho ni mbühü guim bëmhbü a. Ne di ja ahü ni mbühü ne ni tehü nte män ts'o din 'yohü nu'bü bá éh mahön'a ma Hmuhü ra Jesucristo. ²⁴ Nu Ojä gue'a bi zon'nahü, ngubü da 'yöt'ahü. Nguetho di jä'ts'a im ma ne da 'yöt'e gätho na.

Ran zengua ran zëgui ne rán japi Ojä

²⁵ Ma zü cu ahü dami 'yäfü rá ts'edi Ojä nanguécähe. ²⁶ Dami zënguagahü ts'ü ü yu cu nanguue ran huéate. ²⁷ Nuya dí xi ahü nanguue rán t'ëdi ma Hmuhü, dami mamhbü ma söcuägä bü 'büi gätho yu cu. ²⁸ Ne gue'a ma Hmuhü ra Jesucristo di jap'ahü. Hönt'a dí xi ahü ya.

2 TESALONICENSES

Ná yoho ra sɔcuá bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra dɔhnini Tesalónica

Ran zengua

¹ Nugá dra Pablo, nɛ ra Silvano nɛ ra Timoteo dí o't'ahɯ na ra sɔcuá gátho ahɯ gyɯ cuhɯ nangue ra Cristo guí 'bɯhmbɯ bɯ ra hnini Tesalónica, gue ahɯ guí 'bɯhmbɯ Ojɔ ma Tahɯ nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo. ² Nu'a Ojɔ ma Tahɯ, nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo dí ndepe di 'da ahɯ rán jɔpi nɛ da hyut'a ni mbɯihɯ.

Di ɯnba ɯ yɯ ts'om'bái 'bɯ bá peng ra Cristo

³ Ma zɯ cu ahɯ jatho ga xihmbe Ojɔ jamadi nangue ahɯ. Nɛ xɯn ho ngue ngubɯ dí m bɛmhbe, nguetho thocua thoho man'da te ni t'ɛc'yɛihɯ, nɛ man'da man'da gnín huɛctahɯ n'da ngu n'da ahɯ. ⁴ Janangue'a man'da jagáhe ran johya nu'bɯ dí xihmbe mi'da yɯ 'yɛc'yɛi 'bɛ'a guí ɔthɯ. Nguetho hin gadín xɔmbɯihɯ nangue ni t'ɛc'yɛihɯ, madague'a hangu nangu yɯn ɯnbi guín nuhɯ nɛ'ɯ 'bɛ'a gátho i t'ɔt'ahɯ ya nangue guí tɛnhdɯ ra Cristo. ⁵ Nangue a guí háthɯ yɯn ɯnbi, guí uhmbɯ gue jatho di ɯnba Ojɔ ɯ to di ɯn'nahɯ, pɛ nu ahɯ gám pomhbɯ a. Nɛ nu'ɯ yɯn ɯnbi guín nuhɯ ya, gue'a ní hoc'a ni mbɯihɯ Ojɔ tengu rán sáui bɯ di manda Ojɔ. ⁶ Nɛ xɯn ho da 'yɔt' Ojɔ 'bɯ bi un ran ɯnbi ɯ to di ɯn'nahɯ. ⁷ Nɛ nu Ojɔ di japi din sáya nin ɯnbi guí nuhɯ ya, nɛ nguetho da 'yɔrcáhe 'bɯ bá ɛh mahɔn'a mahɛts'i ma Hmuhɯ ra Jesús, din 'yohɯ yám 'bɛhni gue i ja yá ts'edi, nɛ ban 'yohɯ ra sibi nts'utho. ⁸ Nɛ nu'bɯ bá ɛhe, di un ran ts'ɛmbi gátho to'o hingui pɔ Ojɔ, nɛ gátho to'o him bi 'yɔrpamasu rán ho ma'da'yo ma Hmuhɯ ra Jesucristo. ⁹ Nɛ nu'ɯ to'o da nu ran ts'ɛmbi xmá mba da nu ran ɯnbi ngue njám'bɯ da guadi, nɛ ma 'ueque tho bɯ 'bɯh ra Hmu mahɛts'i, nɛpɯ hapɯ ja rá ts'edi nuixte. ¹⁰ Pɛ nu'ɯ yɯ 'yɛc'yɛi, gue'ɯ dí hnu a rá nuixte a ra Hmu 'bɯ bi zɔn ra pa ba ɛhe. Nɛ gátho yɯ 'yɛc'yɛi da 'yɛspa a, nɛ ahɯ gan 'yohɯ ɯ, nguetho gá 'yɛc'yɛihɯ ran ho ma'da'yo dá xi ahɯ. ¹¹ Janangue a nzai dí yáhe Ojɔ nangue ahɯ. Nɛ dí áfe di 'da'a ni mbɯihɯ ngue yán thɛhɯ ram 'bɯi bi zán'nahɯ. Nɛ nu'a Ojɔ di 'da ahɯ rá ts'edi guí 'yɔthɯ ran ho guím bɛni guí 'yɔthɯ. Nɛ nangue ni t'ɛc'yɛihɯ, Ojɔ di ze ahɯ guí 'yɔthɯ rá 'bɛfi. ¹² Nɛ nangue'a 'bɛ'a guí 'yɔthɯ bɯya, nu'a ma Hmuhɯ ra Jesucristo da t'ɛspi. Nɛ nu'a xin da 'yɛs'ahɯ, nangue rá mate zɛhe a Ojɔ nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo.

2

Ran 'yohɯ ngue ra ngurpa 'yɔt'ats'oqui

¹ Nuya ma zɯ cu ahɯ, dí xi ahɯ ya 'bɛ'a din ja nu'bɯ bá ɛh mahɔn'a ma Hmuhɯ ra Jesucristo, ngue di percahɯ 'darbɯ dam 'bɯhmbɯ. ² 'Yo gadí päh nin 'yomfɛnihɯ 'bɯ 'bo'o da xi ahɯ, ya bi zɔn ra pa ba ɛh ra Hmu. 'Yo gadí 'yon ni mbɯihɯ 'bɯ 'bo'o da xi ahɯ bi bɛnba Ojɔ ngue ya ba ɛh ra hmu ya. Nɛ 'yo guí ɛc'yɛihɯ 'bɯ 'bo'o da hyä ahɯ ngue da 'yɛn ahɯ dá o't'áhe ra sɔcuá dá mamhbe ya bi zɔh ra Hmu mahɛts'i. ³ Nɛ 'yo guí ɛc'yɛihɯ 'bɛ'a gátho i man yɯ ja'i. Nguetho him ba ɛh ra Hmu asta gue'bɯ go gátho yɯ ja'i i 'bɯcua ja ra häi ngue hingui ɛc'yɛi din sɯhmbɯ Ojɔ. Nɛ him ba ɛh ra Cristo asta gue'bɯ din 'yo a n'da ran 'yohɯ ngue ra ngurpa 'yɔt'ats'oqui, ngue m'bejua da t'ɛrpɯ ja ran ɯnbi mazai. ⁴ Nɛ nu'a ra ngurpa 'yɔt'ats'oqui da zui gátho yɯ 'yɛc'yɛi gue i thánde

Ojã, ñe da zũ ã mi'da i thãnde hõnt'a go 'be'a i thãnde, nguetho in nde a dí mba nthãnde zehẽ. Ñe da yurpũ ja n'da ra nijã ñe da hyupũ, tengu'bu gue'a Ojã a. ⁵ Ha hin guim bẽmhbu guehna dá xi ahũ nu'bu máam 'bũmhbu bu. ⁶ Pẽ nuya guí pãhmbũ 'be'a i sãmmi ngue ba ẽhe, nguetho hinga na sòn ra pa da man Ojã gue ba ẽhe. ⁷ Pẽ nuya ẽmme xũn ngu dim pẽpũ yũ mbũi yũ jã'i a rá ts'edi ra zĩthu, ngue hin di ñeiqui. Pẽ i pa nts'ãmbi thoho rá ts'edi asta gue'bu go bi zõn ra pa ngue Ojã di 'uec'a to'o i sãmmi. ⁸ Ñe gãtho da nu ran 'yohũ ngue ra ngũrpa 'yõt'ats'oqui. Pẽ nu'bu bá ẽh mahõn'a ra Hmu Jesús nuixtetho rá ts'edi, da hyo a ran 'yohũ, ngue da huic thoho. ⁹ Ñe nu'bu bá ẽh ran 'yohũ ngue xũn ngu rá ts'edi ra zĩthu in 'youi, ñe da 'yõt'e xũn ngu yũ hmẽpya, ñe yũn t'õt'e nuixte ngue dí hyät' yũ jã'i. ¹⁰ Ñe gãtho 'be'a mán thãte da 'yõt'e, ngue da hyät' yũ jã'i i 'yo rá 'yu ram 'bedi, gue'ũ him mín nde da 'yẽc'yei a majuãni guepũ mí sã xtím pøhø. ¹¹ Ñe nu'ũ gãtho him bi nde da 'yẽc'yei a majuãni Ojã, di japi da 'yẽc'yei yũ fehni ñe da ñen'na ran 'yohũ ngue ra ngũrpa 'yõt'ats'oqui. ¹² Janangue'a gãtho ã him bi 'yẽc'yei a majuãni pẽ man'da di ho ran ts'o, 'darbu da nu rán ts'ẽmbi Ojã ã.

Nthahni dim pøhø

¹³ Pẽ nzã ga xihmbe jamadi Ojã nangue ahũ 'be'a gãtho bi 'yõt'ahũ ma zũ cu ahũ, ngue di huẽc'ahũ ra Hmu. Nguetho Ojã bi huahn'nahũ rá mbũdi thoho ngue di pø ahũ. Ñe nangue gá 'yẽc'yehũ a majuãni, nu'a rá 'befi rá Hogandãhi Ojã í bo ni mbũihũ. ¹⁴ Ñe bi huahn'nahũ Ojã ngue gá 'yẽc'yehũ 'bu má xi ahe rán ho ma'da yo ra Cristo. Ñe bi zãn'nahũ Ojã gui combũ rá nuixte ma Hmuha ra Jesucristo. ¹⁵ Nuya ma zũ cu ahũ dami thoctahũ ni t'ẽc'yehũ, ñe 'yo gadí uãns'hu 'be'a guim bẽmhbu, ñe 'yo gadí pumbẽnihũ 'be'a dá xãn'nahũ nu'bu 'darbu máam 'bũmhbu, ñe'a 'be'a dá xi ahũ nu'bu má o't'ahẽ ã yũ søcuã. ¹⁶ Nuya gue ma Hmuha ra Jesucristo, gue'se a, ñe Ojã ma Tahũ, da hyut'a ni mbũihũ mazã nangue rán hose Ojã. Nu'a Ojã di huẽc'ahũ, ñe nangue rá mate bi jajũ ga tøhmbũ 'be'a di 'dajũ. ¹⁷ Ñe nu'a Ojã da hyu ni mbũihũ, ñe di zet'a ni mbũihũ ngue gui mamhbũ ñe gui 'yøthũ 'be'a gãtho xũn ho.

3

Gui 'yãfũ Ojã nanguecãhe, ẽn'a ra Pablo

¹ Hõnt'a dí xi ahũ ya ma zũ cu ahũ, dami 'yãfũ rá ts'edi Ojã nanguecãhe n'dahma din ja rá ts'edi ráam hman ra Hmu, ñe da bõmanho hõnbũ go hapũ ga 'yomhbe. Ñe gãtho to'o da 'yøde da hyãni nangue ran johya, tengutho bin ja bu guí 'bũmhbu. ² Ñe gui 'yãfũ rá ts'edi Ojã ngue da yãnje buh'bu ts'om'bã jã'i, nguetho hinga gãtho in nde da hyãn ráam hman Ojã. ³ Nguetho nu'a ra Hmu njãm'bu da hyegahũ pẽ nzã da mbãjũ, ñe i ja rá ts'edi ngue hin di japi di ãn'nahũ ra ñãmants'o. ⁴ Ñe nu'a ra Hmu di jaje dí pãhmbẽ ngue gadí thoctahũ guí øthũ 'be'a gãtho dí xi ahe. ⁵ Ñe nu'a ra Hmu di ja ahũ man'da man'da gui pãhmbũ rán huẽcate Ojã, ñe di ja ahũ gui hyãthũ 'be'a gãtho guí thoimbũ tengutho bi 'yõt'a ra Cristo.

Jatho gui 'yõt' ni 'befi zehẽhũ

⁶ Ma zũ cu ahũ dí xi ahũ nangue rá thuhu ma Hmuha ra Jesucristo, dami 'uehmbũ ts'ũ bu 'bũ ã ni cuhũ i ñãhyẽi, ngue hingui nde dim pefi, gue'ũ hingui tẽn'na 'be'a dá xãn'nahe. ⁷ Ñe nu'ahũ guí pãhmbũ 'be'a gdãm 'bũmhbu, tengu dá ut'ahẽ 'bũ máam 'bũcãhe bu, ngue hin dãm 'bũndãhyẽi thohogãhe. ⁸ Ñe xĩngui ts'ũ gá 'daje 'be'a dá homhbe. Pẽ dãm pẽhmbe ra pa ñe ra xui n'dahma bin ja 'be'a dá homhbe, ñe xĩngui ts'ũ dá pa ahe. ⁹ Madague mí sã xcã ähmbe

ngue xquí zεje. Pε dá ndehe ga ut'ahe ra hmεpya gui 'yøth_u. ¹⁰ Nε nu'b_u má_m 'b_uhmb_u b_u, dá xi ah_u, ngue'b_u 'b_u a n'da hingui nde dim pεfi, hin din sihmε 'b_u, pε da zã ra thuhu 'b_u. ¹¹ Nguetho dí øhmbe gue 'b_u i 'da ah_u hingui nde dim pεfi, pε di hødanh_yçi tho_ho nε ndetho din thĩnt p_u hin yá 'bεfi. ¹² Nuya nangue rá ts'edi ma Hmuh_u ra Jesucristo, dí xi _u to'o hingui nde dim pεfi, ngue da hyanya zεhε rá 'bεfi da 'yøt'e, nε da hyonse 'bε'a dãm 'b_ui. ¹³ Pε nu'ah_u ma z_u cu ah_u, o gadín xømb_ui_h gui 'yøth_u ran ho. ¹⁴ Nu'b_u 'b_u a n'da ah_u hingui nde da 'yøt'a 'bε'a dí xi ah_u, dami hyεth_u 'b_u, janangue'a da mbε'ts' yá sä. ¹⁵ Pε o gadín s_uhmb_u, pε gui unhd_u ran zofo tengu'b_u ni cuh_u.

Ran zεgui ran zofo

¹⁶ Nε gue_ε ra Hmu, hønt'a sä da hyut'a ni mb_ui_h, hønt'a go 'bε'a gui thohmb_u gätho y_u pa. Nε nu'a ra Hmu gam 'b_uhmb_u gätho ah_u. ¹⁷ Nugä dra Pablo dí o't'ä na ran zεngua i ja ua ya nangue ma 'yεsgä. Tengu'b_u ma firmagä na, ngue gätho ya ma søcuä. ¹⁸ Nuya nu'a ma Hmuh_u ra Jesucristo di j_up'ah_u, gätho ah_u. Nε hønt'a dí xi ah_u a ya.

1 TIMOTEO

Ná n'da ra sɔcua bi 'yorba ra Timoteo a ra Pablo

Ran zengua

¹ Nugä dra Pablogä, ma 'bäigä'be ra Jesucristo nangué rán t'ɛdi Ojā ma yāntehū, nē ra Jesucristo, guēs'a ran ho dí tɔmhbu a. ² Dí pēnh'na n'da ra sɔcua gra Timoteo, tengu'bu majuāni ma ts'ant'ū i, ngue ya dá xān'na ma t'ɛc'yēihū. Nē dí āp Ojā ma Tahū di 'da'a rá mate nē rán huɛcate, nē da hyut'a ni mbūi a ra Cristo Jesús ma Hmuhū.

Da mba ma hɛcpi ũ n'dan'yo in xānbate

³ Nē tengu dá xi'a 'bū má mba bū Macedonia, nē ngutho dí xi'a ya, dami copū Éfeso, nē gui hɛcpa ũ 'da bí 'būpū, ngue hinga n'dan'yo da ma 'bū in xānbate. ⁴ Nē dami xifi hin din xāh m'ida yū cuento gue 'bē'a sã ɛmbi bi 'yɔt'ū ndu ma bombɔtahū maya'bū nē'bū ɛmmē ma 'bē'a yú thuhu ũ, ngue man'da dí xānt'ū yām hma. Nguetho nu'ū yām hma tengu ũ, sāti thoho ran 'yomfɛni di un'na n'da, pē hin di 'yomfɛniba n'da da 'yɛc'yēi Ojā. ⁵ Pē nu'a ma 'bēfihū dyū xānbatehū, ga xānba yū jā'i dan huɛjū. Nē gue'a ran huɛcate di nēqui bū ma mbūihū 'bū m'be't'e a, nē'bū zāi dí ɔthū a di bēngahū Ojā, nē'bū hɔnt'a Ojā dīm bēmhbu a. ⁶ Pē nu'ū 'da hinga guehya yām hma dīn huɛca n'da i honi, pē bi 'uēpja rá 'yu Ojā, janangué i tēn yām hma sāti thoho. ⁷ Nu'ū, ɛmmē i honi nde dīn xānbate nangué yān t'ɛdi Ojā bi man ra Moisés, pē hingui pādi 'bē'a im ma. Sã i mants'editho, pē nē hingui pādi 'bē'a nam bɔn'ū yām hmanse i ma 'bū i man yān t'ɛdi. ⁸ Dí pāhmbū gue xān ho ũ yān t'ɛdi bi xi Ojā ra Moisés. Pē bi ts'ān yān t'ɛdi Ojā gue dí mba ma hɛcpi ũ yū dādits'oqui. ⁹ Nē gue'ū yān t'ɛdi dí mba ma hɛcpi ũ to'o jase yān t'ɛdi zehē, nē'ū i festa yān t'ɛdi Ojā, nē'ū to hingui numansu Ojā, nē di ho da 'yɔt' yū ts'oqui. Nē'ū to hingui ɛspa Ojā, nē i tēn ra ximhāi, nē i ho yú ta nē yú mbe, nē yū hyodu. Gue'ū da sih yān t'ɛdi Ojā ũ, nē hinga gue'ū hɔnt' Ojā mbɛni. ¹⁰ Nē bi ts'ān yān t'ɛdi Ojā dí mba ma hɛcpi ũ ɔt' ran 'yomt'ɛni, nē'ū dīn 'yāsābi yú min'yohūhū tengu'bu n'da ra xisu, nē'ū i pɛ yú mijā'ihū, nē'ū i man yū fehni, nē i xih ra fehni yū ze'mi. Nē gātho ũ n'dan'yo i ɔt'e xīnda gue ra hoganxādi, nē gue'ū da sih yān t'ɛdi Ojā ũ, nguetho i xijū hin ga ɔthū yū ts'oqui. ¹¹ Pē nu'a rán ho ma'da'yo ra Cristo dí pārcā ma mbūihū Ojā a, nu'a mixte xān hotho a. Nē gue'a ran ho ma'da'yo bi xicā Ojā gam mangā.

I xi Ojā jamadi ra Pablo, nangué rá mate xān ngu

¹² Jamadi dí xih ma Hmuhū ra Jesucristo, nguetho bi huangui dram 'behniḡā, nē i pādi ga jā'ts'i, nguetho di 'dac rām fāts'i ga ɔt'a i xiqui. ¹³ Pē nugā ɛmmē dra nēxmateḡā mam'bet'o, nē mí sangā a ra Cristo gue'bū go má ũnba ũ 'da yú 'yɛc'yēi. Nē xīngui ts'ū mí pācā 'bē'a nam bɔn'a mí ɔt'ā, nguetho him mí ɛc'yēigā ra Cristo. Pē Ojā bi 'dac rá mate bi pungui. ¹⁴ Pē ɛmmē xān ngu rá mate ma Hmuhū ra Cristo Jesús, bi jaqui dá dāpā ma mbūi a, nē bi jaqui ɛmmē dá humanhogā a Ojā nē dá huɛc ma mijā'i'be. ¹⁵ I ja ya n'da ram hma dá zā ga pāhmbū majuāni, ngue bi zɔcua ja ra ximhāi a ra Jesucristo di pɔ'ū yū ts'om'bāi tengugā man'da xān ts'o dá ɔt'ā. ¹⁶ Pē ɛmmē xān ngu rá mate bi 'yɔrcā Ojā, nguetho nde gātho da 'yut m'ida yū jā'i ɛmmē ja rá yembūi a ra Jesucristo. Nē tengu thohogā, nguetho da 'yɔrpa ũ to'o di dāp yú mbūi a, nē'ū

din ja ra te mazai. ¹⁷ Janangue'a ga εspa ma Ojahu gatho ya pa mazai. Nu'a, ra Hmuts'ut'abi mazai a, ne njongui sa da nu, ne njam'bu da guadi. Ne n'datho Oja, njo'o man'da, ne gatho i paði. Ne hont'a gam bεmhbu a ya. ¹⁸ Ne nuya gra Timoteo, tengu'bu ma ts'unt'u i, i ja ua a di xi'a ya. Nu'i gra dofui nangue Oja, dami 'yot' ra hogatuhni, tengu thoho bi xi'a u yu pongahya Oja. Janangue'a dami hyadumbui gui 'yεc'yεi ra hogamhuma Oja, ne gui 'yot'a 'be'a i xi'a 'bu in zop'a ni mbui. ¹⁹ Ne hin gui 'yot'e tengu mi ot'u 'da 'bu mi zop ya mbui Oja, pe bi mbesta'a 'be'a bi sifi, bi ts'onse ya mbui buya. ²⁰ Tengu mi ot'a ra Himeneo ne ra Alejandro. Pe da juamba u, ne da xifi bi mba ma da bu 'buh ra zithu, di unbi, da baði hin da zan Oja.

2

Da mba nt'äpi rá m fáts'i Ojā nangue gátho yu ja'i

¹ Ne i ja ua n'da ram hma ga xi'i, gra Timoteo, ngue mahyoni gui 'yorp u ja ram peti. Ngue nu'bu gui yah Oja, gui xihmbu nangue gatho ya ja'i, gui 'yafu ra mate nangue'u, ne gui xihmbu jamadi Oja nangue'a 'be'a bi 'yorpa n'da ngu n'da u ya ja'i. ² Ne'u ya ts'ut'abi ne gatho to'o ja ya ts'edi, dami 'yafu ram fáts'i Oja nangue'u, ngue hin din ja ya sui ne xing ra dumbui, ne hin te gam bεmhbu, ne da za bu ga othu xun ho 'be'a bi man Oja buya. ³ Ne xun ho 'bu ga othu a, nguetho gue'a numanho Oja mam porpatehu a. ⁴ Nguetho in nde Oja da yani gatho ya ja'i nangue ra ts'edi ra zithu ne di 'yomfēnibi nangue'a majuani. ⁵ Ne n'datho Oja i 'bui. Ne n'datho a i 'bā'inde ne din hocpate bu bi 'bu Oja, nu'a ra Jesucristo ngue bin ja'i a. ⁶ Nguetho bin dase ngue gatho bi gurca ma ts'oquihu. Ne guehna ram hma bi xihu Oja 'bu mi zon ra pa bi ma. ⁷ Ne guehna ram hma i thangā gam mangā na, ne guehna bi 'bencā na, ne majuani hin di fehniḡā, ngue ma 'befiḡā ga xamba u hing ya judio, ga japi di dāp ya mbui Oja, da yani, ne da 'yεc'yεi a majuani. ⁸ Ne man'da di xi'i, hōnbu go haru dim peti ya 'yεc'yεi, xtān hotho ya 'ye u yan 'yohu di 'ua'ts' 'bu din yah Oja, ngue nte má cue da beḡni, ne xing ran εpate. ⁹ Ne di xi'i 'be'a gui xih ya xisu, ngue hin din hoc zehε nangue ran 'yεts'i, uague di hoc ya ya, uague ra oro o ya thebe o 'be'a xam hmadi da japi. Pe din hoc zehε nangue ya he ran saui n'da ra hogambui ne ra hogan'yomfēni. ¹⁰ Ne da baði da 'yot' ra hogambui, ne gue'a ran hoqui ran saui n'da ra xisu i numansu Oja. ¹¹ Ne nubu ja nim petihu, da ndese ya xisu da sānbi, ne hin go din xānbate, ne gatho da 'yode. ¹² Ne di xi'i hin dim 'bet'o ya xisu ngue da xānba yan 'yohu, pe din hεtho. ¹³ Nguetho m'bet'o bi 'yot' Oja a ra Adán, ne m'bejua a ra Eva, janangue'a hingui sa dim 'bet'o n'da ra xisu. ¹⁴ Nguetho nu ra xisu bi numanho 'bu mi xih ra zithu da 'yot' ra ts'oqui, pe nu ra Adán him min nde xtá 'yot'e. ¹⁵ Janangue'a din unba 'bu xam 'buh ya t'uhni u ya xisu, pe da mbax Oja u 'bu thocpa thoho i εc'yεi, ne 'bu din ja yan huεcate, ne 'bu din 'yomfēni xun ho, n'dat'a Oja da beḡni.

3

Nda'u yan 'yohu din ngurpi

¹ Majuani a ram hma, nu'bu in nde din ngurpi n'da, in nde n'da ra 'befi xun ho. ² Pe jatho din hocja'i n'da ra ngurpi, ne nte da thimba n'da ra ts'oqui. Ne hont'a n'da ra xisu da zi, ne da baði da zamzehε rá mbui ne din 'yomfēni xun ho, ne di jamansu 'be'a i ot'e, ne di ho di un ran ts'āya bu ja rá ngu, ne da baði din xānbate nangue ram hman Oja. ³ Ne njam'bu dim mihni, xin din ndesai, ne

hin da 'yøman' u a i sifi, ne xín din hecpate pe din hocpate, ne hin da nde xan ngu ra mbeti. ⁴ Ne da badi dim 'bet'o bu ja rá nguse, ne nu yá t'uhni da 'yøt'e 'be'a i xifi, nguetho numansu yá ta. ⁵ Nguetho nu'bu hingui paði dim 'bet'o bu ja rá nguse n'da ran 'yohu, hin da badi di jamansu yu 'yεc'yεi' bu. ⁶ Ne hin din ngurpi n'da ra 'da'yo 'yεc'yεi, ts'arpu thofo din 'yεts'i tengutho ra zithu, ne da dex'a Oja. ⁷ Ne nu yu ngurpi da 'yøt'e ngue da hnumansu, ne pu bu u hing yu 'yεc'yεi da 'yøt'e 'be'a dí hnumansu, janangue'a njon di c'aman'u, ne hin da dap ra zithu buya.

Ndana ní ja'í dim fáxte

⁸ Ximangut'u yám fáts'ihu yu ngurpi, ngutho guexta'a jatho din hocja'i, ne 'da'angu da ma, ne hin dim mihni, xín din siyate nangué ra mbeti. ⁹ Ne da badi xan ho 'be'a gátho rán theui a ram hma ne din zam bu, ne zai øt'a xi Oja 'bu in zop yá mbui. ¹⁰ Ne nde'bu 'be da hnu 'bu tenni xan ho, ne nubuya nu'bu hin te da thĩbi, da zã da 'yøt' ra 'befi dim fáxte buya. ¹¹ Ximangutho 'bu dim fáxte n'da ra xisu, i jatho da hnumansu, pe hin din c'ate, ne xín dim mihni, pe din 'yomfēni xan ho, ne di ja'ts'i 'be'a gã øt'e. ¹² Ne nu n'da ran 'yohu 'bu im fáxte, n'datho rá xisu da zi, ne da badi dim 'bet'o bu ja rá ngu, ne da 'yøt'u yá t'uhni 'be'a da xifi. ¹³ Nguetho nu'bu i øt'e xan ho rá 'befi n'da ram fáts'i, da hnumanho buya, ne man'da da hyut' ran zambui nangué rá 'befi ra Cristo.

Mixte xan ho a ram hma dí εc'yεihu

¹⁴ Guehna dí øt'a na ya, gra Timoteo, madague'bu dí m beñi ga mba bu n'dihi. ¹⁵ Pe xi'bu him 'bex da zã ga mba bu, pe ya dá xi' 'be'a xan ho gui 'yøt'e nangué a rá ngu Oja. Ngue nu yu 'yεc'yεi xa hyømba rá ngu Oja nangué yá mbui, ngue 'dat'a Oja i bui. Ne tengu'bu rá nguju Oja gueru na faði xan ho rá m hma Oja, ne dín yamhbu a. ¹⁶ Ne gue'a ran ho ma'da'yo dí tenhdu mixte xan ho a, ngue bin 'yuse ra Cristo ua ja ra hai 'bu mín ja' i a, pe bin 'youi rá Hogandahi Oja gueru i faði hin'yu rá ts'oqui a, ne bi nu u yám 'behni Oja mahets'i. Ne bi hmangua dí 'buhmbu hønbu go haru 'buh yu ja' i gue 'dahma'dan'yo bu na ya. Ne bi t'εc'yεi ua ja ra ximhai, bi ts'ix mahets'i bu bí ja rá ts'edi Oja mixte buya.

4

Mi paq Oja da 'ue'u' da

¹ Nu rá Hogandahi Oja m'bet'o di bεngã ngue da 'uepu ja rá 'yu Oja u 'da. Ngue da 'yømanho u yá nde u yu hyäte xānbate bin xādi nangué yám hman yu zithu. ² Nu yu hyäte hingui sã bu da zop yá mbui Oja, nguetho bi ts'on yá mbui nangué yu fehni zai im ma. ³ Ngue sã di hecpa yu ja' i, i xifi hin din thati, xín da zi 'da yan ts'ihme, sã εn'u. Pe bi zāngahu Oja ga hamhbu hont'a go 'be'a mán ts'ihme 'bu dí xihmbu jamadi Oja, gue nuju dyu 'yεc'yεihu, ne dí paħmbu nda'a majuani. ⁴ Nguetho gátho xan ho 'be'a bi 'yøt' Oja, ne hin'yu 'be'a ga emhbu, pe ga hamhbu ne ga εmfu jamadi Oja buya. ⁵ Nguetho majapi ngue'a dí afu rán japi Oja, ne nu rá m hman Oja i εmbi xan ho a.

Rá hogambefi ra Jesucristo a ra Timoteo

⁶ Nu'í gra Timoteo, xan ho 'bu guim beñba yu cu na ram hma i ja ua, janangue'a gam pefi xan ho nangué ra Jesucristo. Nguetho bi ha'a ra ts'edi

ni mbwi a ra hogamhma dí ɛc'yeihw, ngue ra hoganxädi guí tenni. ⁷ Ne o gui urpa ra güenda yám hmanse yw ja'i säti thoho ne xwn ts'o. Pe dami hyadumbwi nangue rá 'befi Oja. ⁸ Ne tengu 'bu zai dadin cunh ma ja'ihw, ne da hya ra ts'edi, ne ngutho ga othw nangue ma mbwiw, da hya ra ts'edi 'bu zai ga humbahw nangue rá 'befi Oja. Ne emme xwn ngu di muui 'bu ga humbahw, nguetho i ɔrchaw ran ho yw pa i jabw ya, ne gátho yw pa mazai. ⁹ Ne majuwani na ram hman na, janangue'a nde'bu gátho ga othw xwn ho. ¹⁰ Janangue'a dí háthw ywn unbi ne dí humbi dadim pehmw, guerpw go da zä ga xihmw xwn ho ráw hma Oja yw ja'i. Ne da zä ga dáp yá mbwi Oja baya, ne dim pøhø. Nguetho n'dat' Oja dí tømhw i 'bwi, nu'a in nde da yw'n'w gátho yw ja' i 'bwi, ne da yw'n'w to'o da 'yɛc'yei a. ¹¹ Nuya ywn xädi i ja ua, thocpa thoho gui hyadumbwi emme gui bɛnbi ne gui xämbi gátho yw cu bí 'bwpw. ¹² O to guidi japi da 'yu'ts'i i ngue gra ts'ant'w thoho. Pe gui 'yut'w yw cu nangue ywn t'ot'e bi xijw Oja gue gui 'yøzɛɛ xwn ho, gui jamansu 'be'a gui ma, o 'be'a gui 'yørpw. Janangue'a gui 'yuti din huɛqui n'da ngu n'da, ne di ja'ts'i, ne da zamzɛɛ yá mbwi. ¹³ Pe gátho 'bu hin ná sɔngä bw, pe gui jamansu ni 'befi 'bu gui man ráw hman Oja, ne'bw gadí un ran zofu yw ja'i, ne'bw gui xämbi 'be'a nam bøn'a n'daxɛqui gui xifi. ¹⁴ Damim pɛfi xwn ho nangue a rá ts'edi Oja bi 'da'i, tengu bi xi'a w 'da yá pøngahya Oja. Ngue bi bɛn'na ni mbwi Oja 'bu mí 'yáp rá mfäts'i nangue'e, ne bi gäx yá 'ye bw ja ni yá. ¹⁵ Thocpa thoho gui 'yøt'a dí xi'i, ne hønt'a gui hyadumbwi gui 'yøt'a, ne nubaya da nu i gátho yw ja' i ngue bin te xwn ho ni mbwi nangue rá 'befi Oja gui øt'e. ¹⁶ Ne thocpa thoho gui hyadumbwi gam fäse nangue ni mbwi, ne gui jamansu 'be'a gátho gui xi w 'bwpw nangue ráw hman Oja. Ne nu'bw ngubw gui 'yøt'e, ne di jáp'a Oja, ne'w gä mi'da yw ja' i gui xämbi.

5

Ga fäx ma cuhw

¹ O gui sw'a n'da ra dæc'yei, pe dami zofu xwn ho, tengutho 'bu ni ta. Ne nu'w yw ts'ant'w gui 'yøt'e tengutho 'bu nin 'yohw. ² Ne nu yw zi bømbe gui 'yøt'e tengutho 'bu ni mbe, ne nu yw hmute, gui 'yøt'e tengutho 'bu nin ju, ne hin guim bɛn'a n'da ra 'yäsä nangue'w. ³ Ne nubw ja ywm pɛti gui jamansuhw n'da ra bømbe 'bu xwn du rá ndø, ngue'bw njo'o to'o di jamansu. ⁴ Pe nu'bw n'da ra bømbe xwn du rá ndø, ne 'bhw yá t'ühni, o gue yá 'betu, da badi rán t'ɛdi Oja a di jamansu yá mbe, tengutho bi 'yørpw 'bu mín t'ühni. Ne gue'a in nde Oja. ⁵ Ne nu'bw n'da ra zi bømbe i nyawi Oja gä ra pa ne ra xui, ne hønt'a Oja im bɛni, ne nu'bw njo'o to'o di jamansu, pe gui fäxhw a baya. ⁶ Pe nu mi'da yw xisu, xwn du yá ndø, ngue hinguiw bɛn Oja, ne i honi da 'yøzɛɛ yá pähä zɛɛ. Madague'bw i 'bwi, pe tengu'bw xwn du bw nam bɛn Oja. Hinga gue'w da mba ma jamansu bw ja ram pɛti w. ⁷ Ne nuya ywm hma i ja ua, gui xäbwa w yw cu, janangue'a njon da 'yɛna hingui ho øt'w. ⁸ Ne nu'bw n'da hin di unni 'be'a di 'be a rá ta o gue rá mbe, o gátho mi'da yá meni, man'da xwn ts'o rá mbwi 'bu, xinda gue'bw hin xtá 'yɛc'yei, ne bi gøn'a ra Cristo. ⁹ Nuya ga xi'i nda'w ní hyoya bømbe gui hyuspa yá thuhu dim pɛpw ja ram pɛti. Hønt'w pɛ'ts'a hyaɛ njeya ne emme bim 'bwanhoui yá ndø. ¹⁰ Ne i hnumanho nangue yw hoga'befi i øt'e, ne bi jamansu xwn ho yá t'ühni, ne zai di säyaba yw ja' i ja yá ngu, ne him bin 'yøzɛɛ pɛ bin 'yɛɛ nangue yá mi'yɛc'yeihw, ne bi hyurpa yá mbwi to'o mi tu yw mbwi, ne bin ɛhya bi 'yøt' mi'da yw hogant'øt'e. Ne guehya yw hyoya bømbe gui hyuspa yá thuhu ya. ¹¹⁻¹² Pe nu mi'da yw xisu xwn du yá ndø, nu'bw hingui ngu yw jɛya pɛ'ts'i, hin gui hyuspa yá thuhu gue gui 'yɛmfw dim pɛpw. Nguetho

ts'arpu thoho da beɲi din tɔati, ne nu'bu din tɔati mahon'a hin da 'yot'a ra 'befi mi ma xtá 'yot'e. Ne ra ts'oqui a nguetho him bi ja'ts'a bi ma. ¹³ Ne nu'u, ts'arpu thoho din danyɛi yú mbai 'bu njo'o yú ndø, ne da hya'da thoho yu ngu, ne hon nan c'ate di ja, im man'a hingui ho, ne sä din thint'i i øt'e ne hin rá 'befi bu. ¹⁴ Janangue'a man'da xən ho 'bu din tɔati mahon'a, dim 'buh yú t'uhni, ne dim pɛpu ja yú nguse. Ne nu'bu din jabu da 'yot'e, hin di c'aman'uju man saihu 'bu. ¹⁵ Nguetho i 'bu i 'da yu xisu xən du yú ndø, ne ya xu mbengui ne i ten ra zithu. ¹⁶ Ne di xi'i mahon'a, nu'bu 'bu a n'da ra cu ngue bi du rá ndø a rá mbe, jatho da mbepi, o gue rá nana bi du rá ndø, o gue rá meni, i jatho di jamansu, ne hinga gue'a ra mbeti pa ma peti bu ja ra nijá dí mba ma jamansu u. Janangue'a dí gúa'a ra mbeti bu ja ra nijá ngue hont'u njo'o to'o di jamansu da mba m'beɲi bu. ¹⁷ Nu yu ngurpi bu ja ram peti, nu'u to di ja'ts'i xən ho yú 'befi, da t'ɛspa u, ne da mba m'bäts'i 'be'a di 'bedi. Ne nu'u to i humbi din xänbate nangue rá m hman Oja, man'da jats'editho da t'ɛspi. ¹⁸ Nguetho nt'o't'i: "Nu yu ufanindani 'bu i uahi hingan thu't'i yú nde, pɛ da zä da za yu paxi i ja bu." Ne man'da ram hma i ja: "Nu'a to dim pɛfi ja rán t'ɛdi din ju't'i," i ɛna. ¹⁹ Ne hin gui 'yurpa ra güenda 'bu da mba ma yapi n'da ra ngurpi t'ɛmbi bi 'yot' ra ts'oqui, hinda hont'bu di yoho hyu u di yapi gui 'yøh paya. ²⁰ Ne nu'bu majuani bi 'yot' ra ts'oqui, da mba ma hecpi bu dim peti u mi'da, n'dahma gátho din su. ²¹ Ne madague'bu gadín amigoui o hin'na, pɛ 'da'angu gui 'yørpe. Ne gue'a i jats'edi dí xi'i gui 'yot'a, nguetho in nu a Oja, Oja da baði 'bu gui ja'ts'i, ne'a ra Hmu, ra Jesucristo, in nu i, ne yú hogam 'behni Oja mahɛts'i in nu i. ²² Him 'bex gui un ra 'befi n'da ran 'yohu, 'be gui pəhmbu 'be'a rá mbai. Nguetho nu'bu n'da gá un ra 'befi, ne da 'yot' ra ts'oqui, gui conhui rá ts'oqui a buya. Janangue'a gan 'yomfɛni xən ho, ne nte gan dupate buya. ²³ Nuya dí xi'i gra Timoteo, nangue ni mbai xən u, ne jant'a pants' thoho, dami si zits'atho ra vino, ne hinga hont'a ra dehe gui si. ²⁴ Guim bɛmhbu ndana u yun 'yohu da sih ra 'befi bu ja ram peti, 'bu i 'da ngue mfädi i ja yú ts'oqui, ne 'buh mi'da ngue hinga mfädi i ja yú ts'oqui jague'bu da zøn ra pa da thɛnba yú ts'oqui. ²⁵ Ne ngutho nangue ran hocja'i i øt'a n'da, mfädi nangue yu ja'i. Ne nu'bu him 'bexque mfädi, pɛ m'beɲua da fädi, nguetho hingui sä da 'yagui.

6

¹ Nu'u yu 'yɛhe bí 'buru, da numansu u yú hmu to i ørpa yú 'befi. Ne nu'bu din jabu da 'yot'e, njon di c'aman'u nangue Oja ne njon di c'aman'u rán xädi Oja. ² Ne nu'bu yu 'yɛc'yei u yú hmu yu 'yɛhe, pɛ guexta'a da numansu u yú hmu ne hin da zani ngue'bu mbɛni din cuhu u. Pɛ man'da da beɲi da mbepi xən ho, nguetho rá mi'yɛc'yeiui da mbepi, ne di huɛc'a rá hmu. Dami xänba na ram hma, ne thocpa thoho gui bɛnba u.

Xun ngu dí tqhmbu nangue rá 'befi Oja nguetho i hurca ma mbuihu

³ Pɛ i 'bu'i 'da yu xänbate n'dan'yo ram hma in xänbate, ne hin din theui a rá m hma ma Hmuhu ra Jesucristo ngue majuani di zerca ma mbuihu, ne hin din theui a ram hma ga dáp ma mbuihu Oja. ⁴ Pɛ nu'u, bi u't' yú mbai nangue ran 'yɛts'i, ne nte i pädi. Ne ɛmmɛ honi di dunba yam hma gueru i fəpu ran ts'eya, ran heque, ran ts'ante, ran t'u't'ate, 'be'a gátho im bɛn rá mbai. ⁵ Ne nu'u thocpa tho din sui n'da ngu n'da u, gue'u bin ts'on yún 'yomfɛni, ne hingui sä da baði ndana a majuani. Ne im beɲi xən ngu ra mbeti da dāha nangue rá 'befi Oja. Pɛ o gui øhmbu a i man u. ⁶ Pɛ majuani xən ngu dí tqhmbu nangue

rá 'bɛfi Ojã, i hurca ma mbɛihɛ, nɛ dí 'bɛmanhohɛ nangue Ojã. ⁷ Nguetho nte bá hãhɛ 'bɛ máam 'bɛmhɛ ua ja ra ximhãi, nɛ nte da zã ga hãxhɛ 'bɛ bi zɔn ra pa ga tuhɛ. ⁸ Pɛ hin da du ma mbɛihɛ 'bɛ zí ts'ɛtho dí pɛs'hɛ yɛn ts'ihmɛ nɛ yɛ he. ⁹ Pɛ nu'ɛ to'o in nde dim mɛmbɛti, hingan ts'ãrpɛ thoho da thãt'i da 'yɔt'a ra ts'oqui. Nɛ tengu'bɛ da mba nthu't'i rá mbɛi, nɛ man'da man'da nín xãndi 'bɛ'a gãtho da bɛn rá mbɛi. Pɛ ndetho din ɛnbazɛhɛ, nɛ din tonto rá mbɛi 'bɛ'a gãtho honi, nɛ gue'ɛ yɛn t'ɔt'e ní zo bɛ ja ram 'bɛdi. ¹⁰ Nguetho nu'bɛ 'bɛ a n'da ɛmmɛ in nde ra mbɛti, gue'a ní mbɛdi gãtho yɛ ts'oqui bɛ rá mbɛi a. Nɛ nu'a ní ho ra mbɛti ɛ 'da, bi 'uepɛ rá 'yu Ojã, nɛ di ɛnba zɛhɛ rá mbɛi nangue ra dumbɛi.

I ɔt'ra hogatuhni nangue Ojã a ra Timoteo

¹¹ Pɛ nu'i gra Timoteo, rá mbɛfi'i Ojã, dami 'uegue nangue yɛn ts'o i mangua. Pɛ gui hyumbi gui tɛn'na ran ho, nɛ hɔnt'a Ojã guim bɛni da mbãx'i'i, nɛ gui huɛc ni mijã'ihɛ, nɛ hin gan xɔmbɛi, nɛ din ja ni yɛmbɛi. ¹² Xɛn ngu yɛ jã'i bi 'yɔt' bɛ gmím ma xɛn ho ni t'ɛc'yɛi. Nɛ nguetho ya gui hyut'anzambɛi gui tãhã, tengu'bɛ n'da ra dofãi i hãt yɛn ɛnbi ngue da dãh ran sɛi. Janangue'a da zã guim bɛnt'i xɛn ho a ra te ma'da'yo, gue'a i zɔn'na a. ¹³ Nɛ guim bɛni Ojã in nu i, nu'a di un yá te 'bɛ'a gãtho i 'bɛi. Janangue'a gui hyut'anzambɛi nɛ hin gui su nin dãtɛ. Nɛ in nu'a ra Jesucristo ngue bi ma xɛn ho a majuãni 'bɛ mí mba ma dãpi ra Poncio Pilato. ¹⁴ Janangue'a dí xi'i, jats'ɛditho gui jã'ts'i gãtho ra 'bɛfi bin 'da'i, nte gui ts'oni, nɛ njon da man ran ts'o nangue'a bɛya. Nɛ gue'a gui 'yɔt'a ya, gue'bɛ go bi zɔn ra pa di nequi ma Hmuhɛ ra Jesucristo. ¹⁵ Nguetho nu'bɛ bi zɔn ra pa nts'ãnni, Ojã ba pɛnhua ra Cristo mahɔn'a. Nɛ nu Ojã mixte xɛn hotho, nɛ ɛmmɛ di johya, nɛ i 'dase ngue di manda. Nɛ nu'a Ojã ra ts'ɛt'abi xinda gue gãtho mi'da yɛ ts'ɛt'abi 'bɛi, nɛ nu'a ja rá ts'ɛdi xinda gue gãtho mi'da ja yá ts'ɛdi. ¹⁶ Nɛ hɔnt'a Ojã njãm'bɛ da du. Nɛ ɛmmɛ di nɛc thoho hapɛ bí 'bɛi, njon da zã da hyãm bɛ, nɛ njongui sã da nu Ojã. Nu'a ɛmmɛ i t'ɛspi nɛ da 'yuh rá ts'ɛdi mazãi. Nɛ hɔnt'a gam bɛmhɛ a ya. ¹⁷ Dami xi'ɛ yɛ mɛmbɛti 'yɛc'yɛi, ngue'ɛ to i ja yá mbɛti ua ja ra ximhãi, dami xifi hin din 'yɛts'i, nɛ xín da bɛni di muui yá mbɛti, nu'ɛ ts'ãrpɛ thoho dim 'bɛdi. Pɛ dami xifi hɔnt'a Ojã da bɛni, ngue di muui xɛn ho, nɛ da bãdi bí nɛxpɛ 'bɛ Ojã gãtho xɛn ho dí pɛs'hɛ, ndɛjɛ dan johyahɛ. ¹⁸ Pɛ dami xifi da 'yɔt' ran ho, nɛ man'da tengu'bɛ gue'a ná mɛmbɛti ɛ bɛya. Ngue hin din 'yãya pɛ da gomhbɛ yɛ jã'i 'bɛ'a pɛ'ts'i. ¹⁹ Nɛ nu'bɛ din jabɛ ga ɔthɛ, ga pɛs'hɛ 'bɛ'a majuãni di muui, nɛ ga nuhɛ xɛn ngu rán jãpi Ojã 'bɛ bi zɔn ra pa, nɛ majuãni dam 'bɛmanhohɛ gãtho yɛ pa mazãi.

N'da ran zofo ran zɛgui

²⁰ Nu'i gra Timoteo, dami jamansu xɛn ho ra 'bɛfi nangue rãm hma Ojã bi 'da'i. Nɛ dami 'uegue nangue'ɛ yɛm hma ɛmbi ní dɛn ran 'yomfɛni n'da, pɛ hingui ho ɛ. Sãti thoho, nɛ n'dan'yotho ra 'yu i ut'a n'da. Nɛ nu'ɛ to'o bi dɛnni, bi 'bɛh rá 'yu Ojã. ²¹ Nɛ nuya Ojã di 'da ahɛ rá mate. Nɛ hɔnt'a dí xi'a ya.

2 TIMOTEO

Ná yoho ra sɔcuə bi 'yorba ra Timoteo a ra Pablo

Ran zengua

1 Nugä dra Pablogä, Ojä bi zänni ma 'bäi'be a ra Jesucristo, ga xih yu ja'i a bi mam majuəni Ojä, ngue di un ra temazəi u to di dāp yu mbəi ra Cristo Jesús. 2 Dí pən'na ra sɔcuə gra Timoteo, dadí huɛc'a'i tengu'bu ma ts'unt'u i. Ne dí əp Ojä ma Tahu di 'da'a rá mate ne rán huɛcate ne da hyut'a ni mbəi, ne ra Cristo Jesús ma Hmuhə.

Ra Timoteo da ma ran ho ma'da'yo nangue ra Jesucristo

3 Dí ɛmbä jamadi Ojä 'bu dí m bən'i, ra xui ne ra pa thocpa thoho, nguetho dí pađi guí ɛc'yəi xən ho tengugä, ngue dá ɔt'ä ra 'befi bi 'dacä Ojä, ne nguetho mi ɔt'u mam bombɔtahe 'bu maya'bu. 4 Dí m bən'i gán zom 'bu mán xummi, ne bi dāh ni guidä. Ne ɛmmə dín nde ga nu i mahɔn'a, ne dín jagä ran johya xən ho 'bu ga nu i. 5 Dí m bən'i ngue hingui yoho ni mbəi. Pe guí ɛc'yəi xən ho, tengubu na 'yɛc'yəi ni ndɔmbe ra Loida ne'a ni mbe ra Eunice. 6 Janangue'a dín nde'e thocpa tho guim bəni bi 'da'a rá ts'edi Ojä 'bu má cāx ma 'ye bu ni yə, ne dí xi'i gan ɛhya guí 'yɔt' rá 'befi Ojä bi 'da'i. 7 Nguetho nu'a rá Hogandəhi Ojä bi 'dajm hin di jajm dan suhə, pe di jajm ga huthə ran zambəi, ne dan huɛm n'da ngu n'dajm, ne ga sām zehə ma mbəihə. 8 Janangue'a o guí pəs' ni sā guí mamp'a rām hmam ma Hmuhə, ne o guí su ngue dí ofädigə nangue Ojä. Pe ne'i dami hyät'i guí set yan ənbi tengu thohogä, nangue rām hmam Ojä guí ɔt'e. Ne Ojä da mbäx'i'i. 9 Ne bi yanjə Ojä ne bi mberca ma mbəihə, ne nubəya bi xijə ga ɔrpahə rá 'befi. Pe hin í yanjə a rá 'befi Ojä dí ɔthə, pe bi yanjə 'bu má hāmhbə rá mate. Ne gue'a bi zān zehə Ojä 'bu him maní 'yɔt' ra ximhäi, ngue da yanjə ra Jesucristo. 10 Nuya bi nequi a mán ts'änni, ngue bi nequi ma yantehə ra Jesucristo, nu'a bi dāp rá ts'edi ran dāte, ne bi jajm dān 'yohə rá 'yu ra te mazəi. Ne gue'a i xijə rán ho ma'da'yo ra Cristo. 11 Ne gue'a ram hma dá mangä, ne bá 'bengä, ne gue'a ram hma dá xānba u yu ja'i hing yu judío. 12 Janangue'a dí sägä ran ənbi ya. Pe hin dí pəs' ma sā, nguetho dí pačä a to'o dí ɛc'yəigä, dí pađi i ja rá ts'edi da mbəsca ma tegä ngue dá dəpi, ga pəmanho 'bu rán zəgui. 13 Ne nangue ran ho ma'da'yo dá xān'ni'i, dami thoqui guí 'yɛc'yəi ra Cristo Jesús ne dami 'yɔt' ran huɛcate bi 'da'i. 14 Ne dami jamansu ran ho ma'da'yo i 'yo ni güenda, nangue rá Hogandəhi Ojä i 'bupm mbo ma mbəihə. 15 Guí pađi gātho bi 'ue'u yu cu ngue yu mēngu bu Asia, bi 'uegue nanguecä, ne ra Figelo ne ra Hermógenes. 16 Pe nu'u gātho 'bupm rá ngu ra Onesíforo, Ojä dí jap'u. Nguetho nu ra Onesíforo xən ngu yu nidj bi mbāxcagui, ne him bi mbes' rá sā nangue yu cadena i thurcä. 17 Ne nu'bu mi zɔcua Roma a, ɛmmə bi hyongui ne bi dīngui. 18 Nu ra Jesucristo di jəpi xən ho 'bu rán zəgui ra pa, nguetho nu'bu mām 'bupm Éfeso, ne ɛmmə xən ngu 'be'a gātho bi 'yɔrpm ngue bi mbāx rá 'befi Ojä bu a. Ne man'da guí pađi xinda guecä.

2

Ra hoga dofui nangue ra Jesucristo

1 Pe nu'i tengu'bu ma ts'unt'u i, gra Timoteo, dami hyə ra ts'edi nangue rá mate bi 'da'a ra Jesucristo. 2 Nu ram hma gá 'yɔde dá mangä, ne xən ngu'u i

man'a majuꝑni. Ne n'dat'a ram hma gui thocpa ra 'befi mi'da yꝑ hocja'i, gui huan'ndꝑ to'o da zä da xänba ꝑ mi'da. ³Dami hyät yꝑn ꝑnbi tengugä, nguetho gra hogadofꝑi nanguie ra Jesucristo. ⁴Nu ra dofꝑi hingui sä xtän hꝑti rá mbꝑi, ngue xän ngu mi'da 'be'a gätho da 'yöt'e tengu mi'da yꝑ ja'i thoho, jananguie'a da zä da 'yöt'a i numanho rá hmu ngue bi cꝑt' ran dofꝑi. ⁵Nu'a to'o nde da dꝑh ran t'ꝑni, ꝑe hin da dꝑ 'bꝑ hin da 'yörpa yán t'ꝑdi a ran t'ꝑni. ⁶Nu'a to dim ꝑeꝑꝑ ja ra häi da zi a rá mbꝑdi din ja, jananguie'a da hyumbi da 'yöt' rá 'befi, ngue da bꝑdi rá mbꝑdi i tꝑse rá 'befi nanguie rá mbꝑi zehc. ⁷Dami ꝑꝑdi 'be'a dí xi'i, Ojꝑ di 'yomfꝑni'i ngue 'be'a gätho gui 'yöt'e. ⁸Thocpa thoho guim bꝑni i 'bꝑ'a ra Jesucristo ya, bi dꝑmbꝑni 'bꝑ mi du, ne nu'a n'da rá m bom'beto ra David. Ne gue'a ram hma dí mangä a. ⁹Jananguie'a dí sä ran ꝑnbi ya, ne dí ofädi, tengu'bꝑ drá ts'om'bäigä. ꝑe nu rá m hman Ojꝑ hingui ofädi a. ¹⁰Ne dí hät'i dí thocä a ra 'befi, madagꝑe'bꝑ pa ma ꝑnguigä, dín ndeꝑe ne'ꝑ dim ꝑø ꝑ to'o gätho nthahni. Ne ga comhbꝑ rá ts'edi mixte a ra Cristo, gätho yꝑ pa mazꝑi. ¹¹Majuꝑni a ram hma, ngue

Nu'bꝑ dí m bꝑmhꝑ tengutho 'bꝑ 'darbꝑ xcamá tuhꝑ ra Cristo, da zä 'darbꝑ dam 'bꝑmhꝑ 'bꝑ.

¹²Ne nu'bꝑ dí häthꝑ yꝑn ꝑnbi, ꝑe 'darbꝑ ga comhbꝑ bꝑ ja rá ts'edi 'bꝑ.

ꝑe nu'bꝑ dí cømhꝑ a ra Cristo, ne'a da gønjꝑ a.

¹³Nu'bꝑ hin dí ꝑc'yꝑihꝑ gue majuꝑni a, ꝑe guexta'a majuꝑni a, ne gätho da 'yöt'a bi ma da 'yöt'e.

Ojꝑ da numanho ra hogambefi

¹⁴Dami bꝑnba ꝑ bi 'bꝑꝑ nanguiehꝑ yꝑm hman ya, nguetho in nu Ojꝑ ꝑ. Gui xifi hin din junt'i nanguie yꝑm hma. Nguetho säti tho 'bꝑ din junt'i, ndetho dí ꝑt'ꝑ to'o i øde. ¹⁵Ne gan ꝑhꝑ gan xädi nguetho gra hogambefi nanguie a ram hma majuꝑni. Damin 'yomfꝑni gui hyoni 'be'a nam bøni n'da ngu n'da ram hma, ne gui ꝑꝑdi 'be'a ꝑe ꝑ n'da ngu n'da yꝑm hma, ne gui ꝑeꝑi xän ho. Jananguie'a da numanho Ojꝑ a gui øt'e, ne hin gui ꝑes' ni sä. ¹⁶Ne gui 'uegue nanguie yꝑm hma säti thoho, nguetho nu'ꝑ hingui ho ꝑ, ne di jꝑi ꝑmꝑe dín ts'om'bäi n'da. ¹⁷Ne nu'ꝑ yꝑm hma, tengu'bꝑ ra sꝑsi din ndoqui, ne da 'ya rá ja'i n'da. Ngue tengu yꝑm hma i man'a ra Himeneo ne ra Fileto. ¹⁸Nu'ꝑ bi 'uegue nanguie ram hma majuꝑni, ne sä ꝑn'ꝑ ya bin ja ngue ya xän dꝑmbꝑni ꝑ yꝑ 'yꝑc'yꝑi i 'bꝑi. Jananguie'a bi ꝑärpa yꝑ t'ꝑc'yꝑi ꝑ da. ¹⁹ꝑe nu rá 'befi Ojꝑ i ørpa yꝑ 'yꝑc'yꝑi, hin da zä dim 'bedi, nguetho di jamansu ꝑ yꝑ t'ꝑhni Ojꝑ. Ne nu'ꝑ yꝑ t'ꝑhni Ojꝑ, ngue i man rá thuhu ra Cristo, i jatho da 'ueꝑꝑ ja ra ts'oqui. ²⁰Ne nuꝑm dꝑꝑ 'yꝑc'yꝑihꝑ, dí øthꝑ tengu'bꝑ dꝑꝑm ꝑfihꝑ bꝑ ja rá ngu Ojꝑ. Ne tengu'bꝑ xän ngu yꝑm ꝑefi bi ja bꝑ. Nu'ꝑ da yꝑ oro, ne yꝑ t'axi, ꝑeꝑe ra za ꝑ da, ne ra jähäi ꝑ mi'da. Nu'ꝑ da ꝑmꝑe pa nthoni, nu'ꝑ da hin ꝑ mahyoni. ²¹Nu'bꝑ n'da ra ja'i da 'uesc bꝑ ja ra ts'oqui, da gohi xän ho, tengu n'da ram ꝑefi i pa nthoni, da mba ma jamansu, ne da zä di ꝑeꝑi xän ho rá hmu bꝑ ja rá ngu. ²²Jananguie'a dami 'uegue nanguie yꝑ ts'oqui di ho yꝑ ts'ꝑnt'ꝑ, ꝑe gan ꝑhꝑ gui 'yöt' ran ho in nde Ojꝑ. Ne gui hyꝑ ra ts'edi nanguie guim bꝑn Ojꝑ, ne din ja nin huꝑcate, ne n'dat'a guim bꝑmhꝑ ꝑ gä mi'da i ꝑc'yꝑi Ojꝑ, nanguie'ꝑ m'be't'e yꝑ mbꝑi. ²³Ne gui 'uetho nanguie ran junt'i im man'ꝑ to'o hin dín 'yomfꝑni, nguetho ja gueꝑꝑ da mbꝑꝑ n'da ra sꝑi. ²⁴ꝑe nu yꝑ 'yꝑeꝑe ra Hmu hingui sä dín sꝑi, ꝑe din ja yꝑ yembꝑi nanguie n'da ngu n'da ꝑ, ne din ꝑhꝑ dín xänbate, ne da hyät'i xän ho 'be'a da t'ørpe. ²⁵Ne nu'bꝑ 'bꝑ'a n'da n'dan'yo im bꝑni, jante thoho gui 'yuti, xøhma tho Ojꝑ di jꝑi di ꝑäh rá mbꝑi, da zøni da bꝑ a majuꝑni.

²⁶ Ne da dɪn ran 'yomfɛni xɛn ho bɛya, nguetho da yɔni nangue rɔ́ 'dihɪ ra zɪthu xɪ bɛnt'i, mɪn nde a ra zɪthu xtá 'yɔrpa rɔ́ pɔ́hɔ́.

3

Ijatho dam fɔ́hmbɔ́ nangue'ɔ́ yɔ́ ts'om'bɔ́i

¹ Nu'i Timoteo, dami pɔ́di 'be'a din ja. Ba ɛpɔ́ yɔ́ pa xɛn hɛi, nguetho dim 'bɔ́h yɔ́ ts'om'bɔ́i. ² Nguetho din huɛc zɛhɛ, nɛ hɔ́nt'a ra mbɛti da nde. Nɛ ná yɔ́t'a, nɛ din 'yɛzɛhɛ, nɛ din sante, da mbɛsta'a 'be'a i xih rɔ́ ta nɛ rɔ́ mbe, nɛ hingui m bɛn ra mate bi t'ɔ́rpe, nɛ hingui numansu Ojɔ́. ³ Nɛ hin din ja yán huɛcate, nɛ njɔ́m'bɔ́i din hoh yú mbɔ́i, nɛ hɔ́nt'a go 'be'a da xih yá miɔ́'ihɔ́, nɛ ɔ́zɛhɛ yá pɔ́hɔ́ zɛhɛ, nɛ njo'o to i su, nɛ i san'ɔ́ i ɔ́t' ran ho. ⁴ Nɛ yɔ́ zɔ́ndatetho, nɛ hingam 'be' din 'yomfɛni 'be'a da 'yɔ́t'e. Nɛ mbɛni ma gueɛɛ, nɛ di ho rán johya ra ximhɔ́i xinda gue rɔ́ pɔ́hɔ́ Ojɔ́. ⁵ I ja yán t'ɔ́t'e tengu yá t'ɛc'yɛi, pɛ hingui nde da hyɔ́n rɔ́ ts'edi Ojɔ́ ɔ́. Pɛ gui 'uegue nangue'ɔ́. ⁶ Nɛ i pa bɔ́ ja yɔ́ ngu, i hɔ́t' yɔ́ xisu, i xifi 'da'angu da 'yɔ́thɔ́ ngue'ɔ́ yɔ́ xisu hingui zaqui yá mbɔ́i, ngue'a xɛn ngu yú ts'oqui i tu. Nɛ man'da ní ts'ixpɔ́ ja ra ts'oqui. ⁷ Nɛ da 'yɔ́manho 'be'a gá ním hma da sifi nɛ thocpa tho din xádi pɛ njɔ́m'bɔ́i da bɔ́ a majuɔ́ni. ⁸ Tengui mi ɔ́t'ɔ́ ra Janes nɛ ra Jambres, ngue'a mim bɔ́di ɔ́, nɛ midín sɔ́hmbɔ́i ra Moisés, ngue rɔ́ pɔ́ngahyɔ́ Ojɔ́. Nɛ ngutho i ɔ́t' yɔ́n 'yohɔ́ ya, din sɔ́hmbɔ́i a ram hma majuɔ́ni. Nɛ bi ts'on yán 'yomfɛni, nɛ bim 'bɛdi nangue'a ra 'yu majuɔ́ni. ⁹ Pɛ hingui ngu yɔ́ pa da hyát'i, nguetho gátho da t'uti nte ní mbat'ɔ́ yám hma, tengui bin jap'ɔ́ yɔ́ bɔ́di ngue ra Janes nɛ ra Jambres.

Rán zɛgui ran zofo

¹⁰ Pɛ nu'i Timoteo, gá tɛnni 'be'a dá xán'na'i. Nɛ guí pɔ́di 'be'a dám 'bɛcá, nɛ guí pɔ́di hanja dá ɔ́t'á a. Guí pɔ́di 'be'a dí ɛc'yɛigá, nɛ gán nu njɔ́m'bɔ́i dán xɔ́mbɔ́igá. Nɛ guí pɔ́di ja man huɛcate. ¹¹ Nɛ guí pɔ́di ɛmmɛ bi mba ma ɛgui, nɛ gán nu 'be'a mán ɔ́nbi dá hɔ́t'á. Nɛ guí pɔ́di 'be'a gátho dá thocá bɔ́ Antioquía, nɛpɔ́ Iconio, nɛpɔ́ Listra, ngue nu yɔ́n ɛcpi dá nugá. Pɛ Ojɔ́ bi yɔ́ngui nangue gátho ɔ́. ¹² Nɛ majuɔ́ni dí xi'i, to'o gátho da nde n'dat'a ra Cristo da dɛnni, da mba ma ɛcpi ɔ́. ¹³ Nu yɔ́ ts'om'bɔ́i nɛ yɔ́ hyáte, man'da man'da xɛn ts'o 'be'a da 'yɔ́t'e. Nɛ 'da xtín hyáthoho. ¹⁴ Pɛ nu'i, dami thoqui 'be'a gán xádi, guí pɔ́di gue majuɔ́ni a, gue guí pɔ́di to'o bi xán'na'i. ¹⁵ Nɛ gue'bɔ́ go gmín t'ɔ́hni, gá pɔ́h rɔ́ t'ohni Ojɔ́, i ja rɔ́ ts'edi bi bɛn'ni'i gá dɔ́p ni mbɔ́i ra Jesucristo, nɛ gán yɔ́ni. ¹⁶ Gátho rɔ́ t'ohni Ojɔ́ bi bɛnba Ojɔ́ nangue rɔ́ mbɔ́i to'o bi 'yo't'i. Nɛ mahyoni di jajɔ́ ga pɔ́hmbɔ́i 'be'a rán 'yomfɛni Ojɔ́, nɛ da xijɔ́ 'bɔ́ hinga gue'a dí ɔ́thɔ́, nɛ gue'a dí pɔ́rca ma mbɔ́ihɔ́ a, nɛ da xángahɔ́ ran ho ga ɔ́thɔ́. ¹⁷ Janangue'a nte di 'be'a rɔ́ mbɛfi Ojɔ́, da zá bɔ́ da 'yɔ́t'e 'be'a gátho xɛn ho.

4

¹ Janangue'a dí xi'i gra Timoteo, Ojɔ́ in nuɔ́, nɛ ra Jesucristo, nu'a i jatho ba pengua da 'yɔ́t' ran ts'ɔ́t'abi, di juɔ́nbɔ́ ɔ́ 'bɔ́i nɛ'ɔ́ xɛn du. In nuɔ́, janangue'a ɛmmɛ dí xi'i: ² Dami mamp'a rám hma, ɛmmɛ gan ɛhya guim ma, hɔ́nbɔ́ go hapɔ́ nɛ hɔ́nt'a go ní ora, pɛ guehma guí xifi n'da ngu n'da yɔ́ ja'i. Dami hɛcpa yɔ́ dɔ́dits'oqui, japi da 'yɛ'ts' yú ts'oqui, nɛ gui zɛrpa yú mbɔ́i bɔ́ya. Nɛ jante thoho guí xánbi nɛ hin gan xɔ́mbɔ́i. ³ Gui hyumbi nguetho ba ɛpɔ́ yɔ́ pa njon da nde da 'yɔ́'a ram hma di hocpa yá mbɔ́i, pɛgue da zonh'nɔ́ mí'da yɔ́ xánbate, da man ɔ́ 'da yɔ́m hma man'da di hose. ⁴ Da goh yá mbɔ́i nangue'a majuɔ́ni, nɛ da dɛn'nɔ́ yɔ́m hma him majuɔ́ni. ⁵ Pɛ nu'i thocpa thoho gan 'yomfɛni xɛn

ho. Dami hyät' yun unbi, dami ja'ts'i xun ho a ni 'befi, nangué rán ho ma'da'yo ra Jesucristo. ⁶ Ne nugä, mi ts'utho da zøn ra pa da guah ran t'unni nangué ma te dadí un Oja, da zøn ra ora ga pøngä ua, ngue ga tu. ⁷ Bi gua a ran taha dá øt'ä ya nangué'a ran taha xun ho, ne bi gua a ra 'dihi dá øt'ä. Dá jamansu ma 'befi nangué ma t'éc'yéi dá øt'e. ⁸ Ne nuya bí jabu a ran ho di 'dacä ra hoga Inspector, ngue rán theui a ran ho dá øt'ä. Ne di 'dacä 'bu bi zøn ra pa. Ne hinga hongdä, ne gätho u mi'da gue i xønni ba eh ra Hmu, ne'u gätho din t'un ran ho u.

Bi mba ma bænbi ra Timoteo

⁹ Ne nu'i, Timoteo, dami 'yøt' ra ts'edi gua ecua n'dihi. ¹⁰ Nguetho nu ra Crescente bi mba bu Galacia, ne ra Tito bi mba bu Damacia, nu'a go ra Demas bi mbase bu ra hnini Tesalónica, ngue bi ho ra ximhäi in nu ya. ¹¹ Hønt'a ra Lucas dí 'bu'be ua. Bá si a ra Marcos 'bu guä ehé, nguetho ga hongua a. ¹² Ne dá penh pu ja ra hnini Éfeso a ra Tíquico. ¹³ Pe nu'bu guä ehé, gua cangui ts'u ma coto dá sopu Troas bu bí 'buh ra Carpo, ne'u ma libro gua cangui ts'u, pe man'da jats'edi gua canga yu søcuä hinga nt'o't'i. ¹⁴ Nu ra Alejandro ra 'yøt'acobre, xun ts'o 'be'a bi 'yørque. Oja di cospi nangué yün t'øt'e. ¹⁵ Damim fädi hin da 'yøt'e'e tengu bi 'yørcä, nguetho emme bi gorca ma nde 'bu män ya. ¹⁶ Nu'bu rá mbudi bi mba ma juangui njom bi mbäxcagui, pe gätho bi hyega thoho. Oja di punba u. ¹⁷ Pe Oja dám 'bä'be ne bi zerca ma mbui, janangué'a dá ja'ts'i dá man'a rá m hman bu bí 'bu'u hing yu judío. Ne Oja bi mbäxqui bi yangui nangué yé nde yu zate. ¹⁸ Ne Oja da yangui nangué gätho 'be'a xun ts'o, ne 'bex da zixca bu mahets'i bu di manda. Ga espahu Oja gätho yu pa mazai. Ne hønt'a gam bëmhbü a ya.

Yun zengua rán zegui

¹⁹ Dami zenguagui ts'u ra Prisca, ne'a rá ndø, nu'a ra Aquila, ne'u 'bu ru rá ngu ra Onesiforo. ²⁰ Nu ra Erasto bí copu Corinto. Nu'a ra Tróximo dá sopu Mileto ngue xun u. ²¹ Dami 'yøt' ra ts'edi gua e 'bu hin ní yut' yu pa xun se. I penh'na ran zengua gätho yu cu i 'bucua, nu ra Eubulo ne ra Pudente, ne ra Lino, ne ra Claudia, ne gätho mi'da yu cu 'bucua, gätho i penh'na ran zengua. ²² Nu ma Hmuhü ra Jesucristo da mbäx'a ni mbui, ne di 'da ahü rá mate Oja. Ne hønt'a dá xi'a ya.

TITO

Ra sɔcuɔ bi 'yo't'a ra Pablo bi mbɛnpa a ra Tito

Ran zengua

¹ Nugá drá Pablogá, dí pen'na ra sɔcuɔ i ja ua grá Tito. Nugá rá 'yɛhɛgá Ojá, nɛ ma 'báigá'be ra Jesucristo. Ga zedi da 'yɛc'yɛi ɛ bi huan Ojá, nɛ da bɔ a ram hma majuɔni, janangue'a da 'yɔt' ran hocɔɔ'i nangue Ojá. ² Guehna dí ɔt'á nguetho dín ndep ɛ ga comhbɛ ra temazɔi ngue bi ma majuɔni Ojá 'bɛ rá mbɛdi ra ximhái. Nɛ nu Ojá hingui sá da man ra fehni a. ³ Nɛ nuya bi zɔn ra pa ngue bi ts'anni da hman ran ho ma'da'yo, nɛ bi 'dac man t'ɛdi gam mangá, ngue guesɛ Ojá ma yantehɛ. ⁴ Nɛ nu'i Tito, tengu'bɛ majuɔni ma ts'ant'ɛ i, ngue dá ja i gá 'yɛc'yɛi. Nɛ dí ɔp Ojá ma Tahɛ dí 'da'a rán jɔpi nɛ rán huɛcate, nɛ da hyut'a ni mbɛi, nɛ ra Jesucristo ma Yantehɛ.

I pa nsifi ra Tito 'bɛ'a da 'yɔrɔpɛ Creta

⁵ Janangue'a dá soc'a bɛ ja ra hái Creta, ngue gui juadi hapɛ di 'bɛ'a ra 'bɛfi. Ngue gui huan'ndɛ yɛ ngɔrbi n'da ngu n'da yɛ hnini bɛ gui 'bɛi, ngue nu yɛ ngɔrbi nangue yɛ 'yɛc'yɛi, tengu dá xi'a mam'bet'o. ⁶ Gui huan'ndɛ to'o nte ma ts'oqui i thɛnbi, nu'a n'datho rá xisu i si, nɛ nu yá t'ɛhni bi dɔp yá mbɛi Ojá, nɛ hingui ɔt'a n'da ran tonto, xinga gue ram fɛ'ts'i i ɔt'ɛ yá t'ɛhni, janangue'a njon di yɔpi. ⁷ Nguetho nu yɛ ngɔrbi i 'yo yá güenda a rá 'bɛfi Ojá. Janangue'a da thahni to'o hingui ɔt' ran ts'o, nu'a hin dín 'yɛzɛhɛ, nɛ hin dín cue, nɛ xín dim mihi, xín dín ndesɛi, xín dín siyate ngue ra mbeti. ⁸ Nɛ da thahni to'o di sáyaba yá mijá'ihɛ bɛ ja rá ngu, nɛ di ho 'bɛ'a gátho xɛn ho. Nɛ dín 'yomfɛni ts'ɛ, nɛ 'da ni huɛctho gátho, nɛ da numansu Ojá nangue n'da ra hogambɛi, nɛ i samzɛhɛ rá mbɛi hin dín tonto. ⁹ Nɛ dín zɔm bɛ ja ram hma majuɔni, nangue ram hma dadín xáhmbɛ, janangue'a da zá da xánba ɛ bí 'bɔrɛ, da mbáts'i. Nɛ nu mi'da bí 'bɔrɛ, ngue'ɛ di ɛcpa rá m hman Ojá, di bɛnbi hapɛ di 'bɛ'ɛ, janangue'a da 'yɛc'yɛi. ¹⁰ Nguetho nu'ɛ to'o im ma da 'yɔthohe yɛn t'ɔt'e mi xi Ojá yɛ judío maya'bɛ, i jatho da mba ma hɛcpi ɛ. Nguetho nte ní mbat'ɛ yám hma ɛ, nɛ i háte ɛ, nɛ i ɔt' yá páhã zɛhɛ. ¹¹ Nɛ hɔnbɛ go hapɛ i ɛrɔpɛ ja yɛ ngu, i ɛ't'ɛ gátho i 'bɔrɛ, nangue yám hmanse yɛ hyáte, ngue hingui sá da hma. Nɛ hɔnt'a ra mbeti in nde. ¹² Nɛ i ɔt'e tengu mi man'a n'da yá mɛngu zɛhɛhɛ bɛ ra hái Creta, ngue n'da ra bɔsɔcuɔ, bi ma: “Zɔi yɛ ndɔbɛthani ɛ ma mɛnguhe ua, nɛ tengu yɛ zate ngue xɛn ts'o ɔt'ɛ, nɛ hɔnt'a da zi i honi, nɛ ɛmme i dɔnhɛi,” bi 'yɛna. ¹³ Nɛ majuɔni bi man'a n'da yá mɛnguhɛ. Janangue'a gui hɛcpa ɛ, n'damhma da bɔmanho yá t'ɛc'yɛi ɛ i 'bɔrɛ. ¹⁴ Nɛ gui xifi hin da 'yɛc'yɛi bi yám hman se ɛ yɛ judío, nɛ xín da numansup yá t'ɛc'yɛi se yɛ ja'i, gue'ɛ hinguin nde da 'yɔt'a majuɔni. ¹⁵ Nu'ɛ to'o xɛn ho yá mbɛi, hɔnt'a xɛn ho im bɛni, pɛ nu'ɛ to'o hin bi dɔp yá mbɛi Ojá nɛ xɛn ts'o yá mbɛi, nu'ɛ, hin'yɛ 'bɛ'a numanho ɛ. Nguetho bin ts'on yán 'yomfɛni, nɛ him bi zá bi 'yɔ'a bi xi Ojá 'bɛ mi zop yá mbɛi. ¹⁶ Nɛ nu'ɛ yɛ ja'i tengu ɛ, ɛna ngue i ɛc'yɛi Ojá, pɛ n'dan'yo thoho yán t'ɔt'e, guepɛ ní fadi hingui ɛc'yɛi ɛ. Nɛ xɛn ts'o yá mbɛi nangue'a festho 'bɛ'a sifi, hingui sá da 'yɔt' ran ho.

2

Ra Tito dín xánbate nangue ra hoganxádi

1 Pɛ nu'i gra Tito, dami xānbi 'be'a nín t'òt'e rán theui a ra hoganxādi. 2 Nu yu zí ndò, dami xifi hin din ìti, nɛ da 'yòt'e ngue da hnumansu, nɛ da bɛni xan ho 'be'a da 'yòt'e, nɛ da 'yɛc'yɛi xan ho, nɛ da 'yòt' ran huɛcate, nɛ hin din xòmbui. 3 Nɛ'u yu zí bòmbe, dami xifi da numansu Ojā hapu din 'yo, nɛ njon di c'aman'u, nɛ xín dim mihni, nɛ da 'yuh ra hoga'yu. 4 Nɛ nu yu zí bòmbe da xānba yu hmute di huɛc yé ndò nɛ yú t'uhni. 5 Nɛ da xānba n'da ran 'yomfɛni xan ho, hin din 'yomfɛni, nɛ di jamansu bu ja yá nguse, din ja ra yembui, nɛ da 'yòt'a da xih yá ndò, n'damhma njon da zā da man ran ts'o nangue rām hman Ojā. 6 Nɛ nu'u yu ts'ant'u, gui xifi din 'yomfɛnise ts'u. 7 Nɛ nu'i Tito, dami 'yut'u mi'da 'be'a gātho guí òt'e, ngue dim 'būmanho. Nɛ n'dat'a guim bɛni ngue guí xānbi 'be'a majuañi, nɛ guí 'yòt'e ngue da hnumanho'i 'bū guín xānbate. 8 Nɛ ɛmmɛ xtán ho 'be'a gātho guim ma, n'damhma nte da thiñ'na nim hma. Nɛ da mbɛ'ts' yú sá to'o nde da zujū, nɛ hin hapu dí mbu'a 'be'a da ma. 9 Nɛ'u yu 'yɛɛ i 'bupɛ, dami xifi da 'yòt'e gātho i xih yá hmu, nɛ hin da dāti, nɛ mpāhā thofo da 'yòt'a i sifi. 10 Nɛ hin da bɛpi 'be'a pɛ'ts' yú hmu, pɛ da 'yòt'a gātho in numanho yú hmu. Nɛ nu'bu gātho din jabu da 'yòt'e, gue'a dí nɛcmanho ram hma nangue ma yantehū Ojā. 11 Nguetho bi nɛqui rá mate Ojā ngue in nde di pò'u gātho 'bucua ja ra ximhāi. 12 Nɛ nu rá mate Ojā di bɛngahū ga hehmbū ran ts'om'bāi, nɛ ga hehmbū ma pāhā zehɛhū. Nɛ di bɛngahū ga samzɛɛ ma mbuihū nɛ ga øthū ran hocjā'i, nɛ gan numansuhū Ojā gātho yu pa dí 'buhmbū ya ja ra ximhāi. 13 Nɛ di bɛngahū ga tòmhbū ja gue'bu bi nɛqui a ran johya dí tòmhbū, ngue di nɛqui a ma Ojāhū ra Jesucristo tate tho rá ts'edi, nɛ ma yantehū a. 14 Nɛ bin dāsɛ a ngue dí 'bercahū gātho man ts'om'bāihū, nɛ da mberca ma mbuihū, da 'yòt'e ngue yú t'uhni zehɛgahū Ojā, nɛ di ɛhyagahū nangue ran ho ya. 15 Nɛ guehna i ja ua gui xānba buya. Dami xānbi, gui 'yomfɛnip yu cu, nɛ gui hecpi, nguetho bin 'da'a ran t'ɛdi xan ho gui 'yòt'e. Nɛ o guidi japi da mbesta'a nim hma.

3

I sih ra Tito nda'a nín zofo da xānba yu 'yɛc'yɛi

1 Nɛ nu'i gra Tito, dami bɛnba u yu cu ngue da numansu ra ts'ut'abi, nɛ'u yám fāts'ihū ra ts'ut'abi gātho da numansu. Nɛ hin da 'yørpa ram fɛ'ts'i, pɛgue mpāhā thofo da 'yòt'e 'be'a gātho xan ho. 2 Nɛ gui xifi njon ga c'aman'uhū, nɛ hin dan junthū, pɛ ma pāhā zehɛhū da thɛcpahū. Nɛ din jaju ra yembui nangue gātho yu jā'i. 3 Guim bɛmhbu ngue neju dán tontohū mām'bet'o, nɛ mi jase man t'ɛdihū, neju dán hyāzɛhɛhū, nɛ gātho dán 'yɛhɛhū rá ts'oqui ra ximhāi. Nɛ dá 'bɛh ma pahū nangue man ts'om'bāihū dá øthū, nɛ dá seyabahū ma mijā'ihū. Mí ts'anju nɛ xim mí santehū. 4 Pɛ bi zøn ra pa bi nɛqui rá mate Ojā ma yantehū, ngue bi 'yørpa ran huɛcate u yu jā'i. 5 Nɛ bi yanjū Ojā. Pɛ hin nangue yan t'òt'e xan ho dá øthū, pɛ bi yanjū nangue rán huɛcatesɛ 'bu má ømanhohū a. Bi 'daju ra 'da'yote 'bu mi mberca ma mbuihū, nɛ dí 'buhmbū ma'da'yo nangue rá Hogandāhi. 6 Nɛ bi 'daju xan ho rá Hogandāhi n'youi xan gu rán japi nɛ rá ts'edi nguetho ra Jesucristo ma yantehū a. 7 Ngue bi hogahū nangue rá mate, janangue'a 'darbu dam 'buhmbū nangue ra temazāi, nɛ gue'a dí tòmhbū a ya. 8 Nɛ gātho majuañi na im mangua. Gui hyah ni mbui gui xānbi xan ho yu 'yɛc'yɛi 'bupɛ, janangue'a da bɛni ɛmmɛ da hyumbi da 'yòt'a ran ho. Nguetho xan ho a, nɛ da mbāx yú mijā'ihū buya. 9 Pɛ o guidín junthū nangue'u yam hma nte ní mbatho, nɛ hinguin junthū nangue 'be'u yú thuhu u yam bombøta maya'bu. O guidín sūhmbū nangue yan t'ɛdi midí un Ojā yu judío, nguetho

säti thoho 'bɛ dán sɔhmbɛ ɛ. ¹⁰ Nu 'bɛ 'bɛ a n'da n'dan'yo yɛm hma im ma ní dɔp'ahɛ yɛn junt'i, dami hɛɕpi. N'dandɔ o yondɔ gui hɛɕpi. Pɛ nu 'bɛ hin da 'yøde, gui hyɛthohɛ a. ¹¹ Nguetho nu'a xɪ'ahɛ yɛm hma ní dɔp'ahɛ yɛn junt'i, xɪ bøm bɛ ja rá 'yu Ojɔ a, nɛ øt' yɛ ts'oqui, nɛ da nuse bɛ 'bɛ'a xɪ 'yør bɛya.

Man'da i xih yɛ amigo ra Pablo

¹² Dí ξna ga pɛnhna ra Temio o gue ra Tíquico. Nu 'bɛ bi zøm bɛ, 'yørqui ts'ɛ ra mate gua ξ'a n'dihi, dan c'at'ui bɛ ra hnini Nicópolis. Nguetho dín nde dam 'bɛhmbɛ bɛ 'bɛ bin ja yɛ pa xɛn sɛ. ¹³ Dami fäts'i xɛn ho a ra Zenas, nu'a im pøngahyɔ nanguɛ yɛn t'ɛdi. Nɛ'a ra Apolos, dami zɛdi da dɔn'a mahyoni ngue da hyɔx 'bɛ bi mbɛ bɛ n'danni. ¹⁴ Nguetho nu yɛ cu da bɔdi ngue dim pɛfi xɛn ho nanguɛ yɛ 'bɛfi zɛhɛ, n'damhna da zã da mbãx ɛ mi'da di 'bɛ'a mahyoni. ¹⁵ Dami zɛngua gahe ts'ɛ ɛ bí 'bɛpɛ, ngue'ɛ ma mi 'yɛc'yɛihɛ, ngue 'da xtán huɛctahɛ. Nɛ dí äp Ojɔ da 'yɛnts'ahɛ rán japi gätho ahɛ. Nɛ hønt'a dí xi ahɛ ya, nɛ hønt'a gam bɛmhɛ a ya.

FILEMÓN

Ra sɔcuɔ bi 'yo't'a ra Pablo bi mbɛnpa a ra Filemón

Ra Pablo bi 'yorba ra sɔcuɔ ra Filemón

¹ Nguá drá Pablogá dí ofädigä nangué ra Cristo Jesús. Dí ot'ä'be ra sɔcuɔ ra Timoteo, nɛ ga pɛn'na'be ma amigo'a'be grá Filemón, man 'yohɩ i nangué rá 'bɛfi Ojã. ² Nɛ dadí zɛngua'be yɩ 'yɛç'yɛi ngue zai dim pɛti bɩ ni ngu, nɛ ma cuhɩ ra Apia. Nɛ dadí zɛngua ra Arquipo man 'yohɩhɩ dín yamhbe rá 'bɛfi Ojã. ³ Nu Ojã ma Tahɩ nɛ ma Hmuhɩ ra Jesucristo di 'da'ahɩ rá mate nɛ da hyut'a ni mbɩhɩ.

Rán huɛcate nɛ rá t'ɛç'yɛi ra Filemón

⁴ Nɛ nu'i ma zɩ cu mahuɛqui i, nu'i grá Filemón, dadí undä ra jamadi nangué'e nu'bɩ dí yã'be Ojã. ⁵ Nguetho dá øde 'bɛ'a guí ørpɩ guí 'bɩhmbɩ, ɛmmɛ i ja nin huɛcate nangué yá t'ahni Ojã bɩ. Nɛ dí øde ngue i ja ni t'ɛç'yɛi xɩn ho nangué ra Jesús ra Hmu. ⁶ Nɛ dí äcä rá ts'edi Ojã ngue xɩn ngu yɩ ja' i da 'yɛç'yɛi ra Jesús nangué nim hma, nɛ da hyani 'bɛ'a gätho ran ho di 'dajɩ ra Cristo Jesús. ⁷ Gueczɛhɛgä ɛmmɛ dadí johya, nɛ i hu ma mbɩ nangué nin huɛcate, ma zɩ cu i grá Filemón. Nguetho xɩn ngu gá hyurpa yá mbɩ yá t'ahni Ojã.

Bi t'äp ra mate ra Filemón nangué rá 'yɛhɛ ra Onésimo

⁸ Nuya madague a i ja man t'ɛdigä nangué ra Cristo ngue xcá manda i, ⁹ pɛ man'da xɩn ho ga ä'a n'da ra mate tho guí 'yøt'e nangué ran huɛcate tho, ngue guí simanho mahøn'a na ni 'yɛhɛ ra Onésimo. Nugä drá Pablogä, ya xtán dɔç'yɛigä, nɛ dí ofädigä nangué rá 'bɛfi ra Cristo Jesús. ¹⁰ Dí ä'a ra mate nangué ra Onésimo, nu'a tengu'bɩ ma t'ahni gä nangué ra Cristo, nguetho bi 'yɛç'yɛi ra Cristo nangué dá xicä ua ja ra fädi. ¹¹ Nu'ɩ 'da yɩ pa xɩ thogui, hin te madí muui ni 'yɛhɛ ra Onésimo. Pɛ nuya xɩn ho da 'yørcaui. ¹² Nuya ga pɛn'nahɩ ra Onésimo bɩ guí 'bɩi. Nɛ nu'bɩ bi mba a, da du ma mbɩi, nguetho ɛmmɛ dím bɛn a. ¹³ Nɛ dín ndɛpɛ xtán gocua ra Onésimo, sä xti zɛqui ts'ɩ, nguetho dí ofädigä, ngue dím mangä ran ho ma'da'yo, ngue tengu'bɩ da gue'a zɛhɛ xqui zɛqui. ¹⁴ Pɛ hin dín ndɛ gam ma ngue da gocua 'bɩ nte guím ma, nguetho nu'a ran huɛcate jatho da bɛnsɛ n'da, hin da t'ørba ts'edi n'da a. ¹⁵ Pɛ nu'a bi 'yøt'na bi 'dapɩ guí 'bɩi 'da yɩ pa, pɛ bi bømanho, nguetho bi hocpa rá mbɩi Ojã ya. Nɛ nuya gadín cuui mazai na ya. ¹⁶ Hin guí sini nangué ni 'yɛhɛ tho ho pɛ guí sini nangué ni zɩ cu nangué ra Cristo, nguetho nuna ma zɩ cuhɩ mahuɛqui. Nuya man'da di nuui ya, nguetho hinga hønt'a ni 'yɛhɛ, pɛ ni zɩ cu nangué ra Cristo ma Hmuhɩ ya. ¹⁷ Nu'bɩ majuañi dadín amigoui xɩn ho, dami sin na ra Onésimo, tengu tho 'bɩ xqui sin zɛhɛgä 'bɩ xcá mbasegä bɩ. ¹⁸ Nu'bɩ ja 'bɛ'a bi 'yøt'e'e, uague i ja 'bɛ'a i tu'a'i, pɛ 'yo ma güenda ga juzɛhɛgä. ¹⁹ Nugä ga firmagä, drá Pablogä, sin nangué da fädi majuañi ga ju't'ä a rá güenda na. Janangué'a hingui hɛi guí sin ya nɛ gadín cuui. Pɛ ndɛ'bɩ guin 'yomfɛni ts'ɩ, nguetho guengä dá ja'a'i gá tɩn a ra temazai 'bɩ gmi 'yɛç'yɛi ram hma dá xi'i. ²⁰ Nuya ma zɩ cu, 'yørcqui ts'ɩ ra mate 'bɛ'a dí ä'a'i, nangué guín 'youi ra Hmu. Nu'bɩ guí 'yut nin huɛcate nangué ra Onésimo, da hyu ma mbɩi 'bɩ. ²¹ Nugä dá o't'ä a ra sɔcuɔ i ja ua ya, nguetho dí ɛç'yɛi ngue guí 'yøt'e 'bɛ'a dí xi'a'i. Nɛ

dím bɛni hinga hɔnt'a dí xi'a'i pɛ man'da ran ho guim bɛnsɛ 'bɛ'a gui 'yɔt'e. ²²Dami hoqui ts'ɥ hapɥ sã dan säyagã bɥ, nɛ dami 'yãfɥ Ojã nanguécã, nɛ Ojã da 'yɔt'e da xogagui, da zã ga mbagã bɥ, gan nu'ahɥ bɥya.

Yãn zɛngua ra Pablo, nɛ bi ma da nu ran jãpi a ra Filemón

²³Nuya dí ofãdi'be ra Epafra, nɛ'a di zɛngua i. Nɛ nu'a i ofãdi nanguɛ bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo Jesús. ²⁴Nu ra Marcos nɛ ra Aristarco nɛ ra Demas nɛ ra Lucas, nuya ma mimbɛfihe nanguɛ rá 'bɛfi Ojã di zɛngua i. ²⁵Nɛ nu'a ma Hmuhɥ ra Jesucristo di 'da'ahɥ rán jãpi a, gãtho ahɥ. Nɛ hɔnt'a dí xi a ya.

HEBREOS

Ra sɔcua bi 'benba yu 'yɛc'yɛi, yu israel, ngue na ya ra hebreo u

Bin 'yuse Oja nangue'a rá Ts'unt'u

¹ Nu'bu maya'bu thoho 'dahmi ts'u bu í 'yu'a rán 'yomfɛni Oja, ne 'dahma 'dan'yo bu á xi'u yá pɔngahya. Ne gue'u bi xi a mam bombɔtah u, gue dyu israelu. ² Pe nuya rán zegui yu pa ya, bi jajm ga pãhmbu xun ho Oja ya nangue rá Ts'unt'u bi zɔcua dí 'buhmbu. Ne guese a rá Ts'unt'u í 'yɔt' Oja gãtho yu ximhãi, ne bi zãnni dim Hmu 'be'a gãtho i ja. ³ Ne ní 'yɛp bi 'bu Oja rá Ts'unt'u tengu'bu rá thai ra hyadi, gue'a di jajm ga pãhmbu a rán ho Oja. Ne tengu 'bu sello, 'da angu da bɔni. Ne di 'yonse 'be'a gãtho i ja a rá Ts'unt'u Oja, nangue rá mhma i ja rá ts'edi. Ne nu'bu mí juase bi hoga ma ts'oquihu ua, bi mbeng bu mahɛts'i 'darpu ní mandau i tãte thoho i ja rá ts'edi.

Man'da i ja rá ts'edi rá Ts'unt'u Oja xinda gue'u yám 'behni mahɛts'i

⁴ Nu rá Ts'unt'u Oja 'bu ya xí hogahu, bin t'un rá ts'edi xun ho xinda gue'u yám 'behni mahɛts'i. Nguetho ya rá Ts'unt'u zehɛ Oja a, i conhui rá ts'edi rá Ta xinda gue'u yám 'behni. ⁵ Nguetho:

Nu'i ma 'dats'unt'u i,

dí 'da a ni ts'edi ya,

pe njãm'bu bi t'ɛmp'u yám 'behni Oja, pe hinda hɔnt'a rá Ts'unt'u zehɛ. Ne:

Nugã dra Ta nangue ma Ts'unt'u,

ne xinga n'da rá m 'behni Oja bi 'yɛmbi. ⁶ Pe nu Oja 'bu mambá si ua ja ra ximhãi a rá Ts'unt'u, ne bi 'yɛna:

Nu ahũ gyãm 'behnihu mahɛts'i, gãtho gui thãndehu na ma Ts'unt'u,

bi 'yɛn Oja. Nguetho nu'a rá Ts'unt'u go da t'ɛspa a bu na nu Oja. ⁷ Pe nu yám 'behni mahɛts'i, i ɔt' Oja yá 'yɛhe thoho u, tengu mán t'o't'i:

ɛmme i tih yám 'behni 'bu i ɔrpa rá 'bɛfi tengu 'bu yun dahi,

ne di juadi 'be'a gãtho hingui numanho Oja tengu 'bu yu sibi, nangue rá ts'edi zehɛ Oja.

⁸ Pegue bi 'yɛmp'a rá Ts'unt'u Oja:

Nu'i gra Oja, thocpa thoho gam manda zehɛ mazai,

njãm'bu dim 'beh ni ts'edi, ne guidí manda xun ho.

⁹ Ne bi 'yɛmbi:

Nu'i gra Oja, ɛmme guí numanho a ran ho, ne 'be xingui ts'u guí nde gui nu a ran ts'o.

Janangue'a ni Ojãgui man'da dá 'da'a ran johya

xinda gue'u gãtho mi'da ni cu gue ma 'yɛc'yɛi,

bi 'yɛmbi. ¹⁰ Ne bi 'yɛmp'a rá Ts'unt'u a Oja:

Nu'i gra Hmu, rá mbãdi gá 'yɔt' ra ximhãi,

ne gá 'yɔzehɛ 'be'a gã bí ja mahɛts'i,

bi 'yɛn Oja.

¹¹ Ne nu'a ra ximhãi dim pãdi, ne mahɛts'i, pe nu'i gam 'bui mazai.

Gãtho yu din ts'oni tengu'bu yu 'yahe.

¹² Ne tengu'bu di pãh ní he n'da,

din jabu 'bu gá pãh ra ximhãi.

Pε nu'i njam'bu gam pädi gätho yu pa,
ne njam'bu da gua'a ni te.

¹³ Nε, dami manda ua ja ma ts'edi ui,
ja gue'bu ga ja i gui tap'u gätho man suiha,
bi 'yemp'a rá Ts'ant'a a Oja. Pε njam'bu bi xi u yám 'behni Oja tengu a. ¹⁴ Gätho
yám 'behni bí penhua, tengu'bu yun dahi gue hin dí nuhu, i øt' yú 'yεhe Oja
nangueju to'o gätho nts'anni da hyan a ra te njam'bu da guadi.

2

Jatho ga wprahu ra güenda a ní yqñju Oja

¹ Pε nu'a rá Ts'ant'u Oja bi 'yurcahu rá 'yu Oja, xinda gue u 'be'a mí hma
maya'bu. Janangue'a man'da εmme jats'editho ga jamansuh a 'be'a dí øhmbu
ya, n'dahma hin ga 'behmbu a, ne xín dam 'behmbu buya. ² Nu'bu mí man'u
yám 'behni Oja u yún t'edi Oja maya'bu, pε guehma bi nu ran unbi a rán säui a
to bi mbesta a bi ma. Pε nu'a rám hma Oja bi man'a rá Ts'ant'u, man'da ja rá
ts'edi a. ³ Janangue 'be xingui ts'u ga ponju 'bu hin dí wprahu ra güenda a rám
hma mixte thoho. Ne gue'a ram hma ní yqñju Oja a. Ne rá mbudi bi manse ra
Hmu 'bu mim 'bucua ja ra ximhäi. Ne m'bejua bi xij u yú xädi gue bi 'yø a bi
man ra Hmu. ⁴ Ne'a Oja bi 'yudi majuani a ram hma 'bu mí 'yøt' yu hmepya ne
xun ngu yun t'øt'e mixte. Ne'bu mí 'daju ra ts'edi nangue rá Hogandahi, tengu
mí ndese Oja bi darcahu. Ne gue'a í 'yudi majuani a ram hma.

Nu ra Jesús njuqñtho bin ja tengu thohogahu

⁵ Pε nuna rá ts'edi Oja gue dí mangä, hinga nan ja xun ho. Pε hinga gue'u
yám 'behni mahets'i di jap Oja di manda bu ja ra 'da'yo ximhäi 'bu bin ja rá
ts'edi Oja xun ho bu. ⁶ Pegue bi zän Oja to'o di manda bu, tengu bi si'a Oja 'bu
mí t'anni 'be'a di 'yεt'ui yu ja'i:

'Be'a gue ε dí pehmbe gue εmme guím beñje,
ne dyu ja'i thohohe. Ne man'da guidí jamansue.

⁷ Pε ja 'da yu pa gá jaje him mí ja ma ts'edihe, xinda gue'u nim 'behni bu
mahets'i.

Pegue gá sänni gui 'yεscahe, ne gui 'dac ma ts'edihe.

Ne gá sänni ga mandahe 'be'a gätho i 'bui ne 'be'a gätho i ja gue gá 'yøt'e.

⁸ Ne gätho gá sän'ndu mi'da 'be'a gá gá 'yøt'e gue da 'yεc'yεigahe,
bi 'yεm bu män t'øt'i. Janangue'a hin'yu 'be'a bi zänni gue hin ga mandahu,
nguetho bi 'yena: "Gätho da t'εc'yei u yu ja'i." Pε hindanä nuhu gue gätho da
'yεc'yεigahu. ⁹ Pε hinda hønt'a ra Jesús, bin ja tengu män t'øt'i, bi t'εspa 'bu
mí du, bin t'un rá ts'edi. Pegue xín ja 'da yu pa bin japi him mí ja rá ts'edi
xinda gue'u yám 'behni Oja mahets'i. Janangue'a bi zä bi du nangue n'da ngu
n'daju, nangue rán huεcate Oja. Ne nu'a ran däte bi nu, gue'a í t'εspa a. ¹⁰ Nu
Oja bi zän'ndu gätho da hyonse. Ne bi nde bá si xun ngu yú t'uhni bu ja rá ts'edi.
Janangue'a xun ho a bi 'yøt' Oja gue bin unba u yú Hmu, guepu bi zä bi yqñju
xun ho. ¹¹ Ne nu'a ra hocpate ne'u to'o mahoqui, ne n'dat'a yu Ta. Janangue'a
hingui pe'ts' rá sä a ra hocpate da 'yεmbi yú cu u bi hoqui. ¹² Tengu män t'øt'i,
bi 'yεna:

Ga xi u ma cu gätho nangue'e,

ne ga εs'i'i nub u ja rám peti ma cu,

bi 'yεn'a ra Cristo. ¹³ Ne man'da bi man ra Cristo:

Dí tø'mi da mbäxcä Oja.

Ne xø bi 'yεna:

Dí 'bähmbe ua ya yá t'uhni Ojã bi 'daqui, bi 'yɛn'a ra Cristo. ¹⁴ Nujũ yá t'uhnigahũ a, dyũ ja'i thohohũ, ngue i ja ma ngøhũ nɛ ja ma jihũ. Nɛ a ra Jesús bin ja'i nɛ bin ja rá ngøc'yɛi tengu thoho gahũ. Janangue'a bi zã bi du ngue í 'berpa rá ts'edi a rá hmu ran ðate, ngue ra zĩthu. ¹⁵ Nɛ guerpũ da zã di 'uecpa yá mbidi ɛ to'o i su ran ðate gãtho yũ pa i 'bũi. ¹⁶ Nɛ mɛãdi hinga gue'ũ yám 'behni Ojã mahɛts'i bi 'yørpa ra güenda da yãni, pɛgue guenjũ dyũ 'yɛc'yɛihũ yám bom'betojũ ra Abraham, nde Ojã da yãnjũ. ¹⁷ Janangue'a nu ra Jesús njuãntho bin ja tengu thoho gahũ, bi bɛni 'bɛ'a gãtho dí m bɛmhũ, bi zã 'bɛ'a gãtho dí sãhũ. Nu'bũ hin xtín jabũ, hin xtán zã xtí huɛgahũ, hin xtán zã xtí juah rá 'bɛfi Ojã gue bi hoga ma ts'oquihũ. Gue'a í t'ɛmbi bim hmumbãjã a. ¹⁸ Nɛ nuya da zã da mbãxcahũ to'o i ts'ã nangue yũn ɛnbi, nguetho nɛsɛ a bi ts'ã nangue yũn ɛnbi, nɛ bi hyãt'i.

3

Nu ra Jesús man'da sã da t'ɛspi xinda gue'a ra Moisés

¹ Nuya, ma hoga ca a hũ, gue bi huan'nahũ 'darpũ dam 'bũhmbũ bũ mahɛts'i a Ojã. Dami 'yøhmbũ ya nangue ra Jesús, nu'a ra pøngahyã nɛ ra hocpate nangue rá 'yu Ojã dí tɛnhũ. ² Nu ra Jesús bi juah rá 'bɛfi bi un'na Ojã, tengutho ra Moisés bi juah rá 'bɛfi gue bi jamansu ɛ n'dam'bũi yá t'uhni Ojã. ³ Pɛ nu ra Jesús man'da sã da t'ɛspi xinda gue'a ra Moisés, tengu thoho ra ta bũ ja n'da ra ngu man'da da t'ɛspi xinda gue'ũ yá t'uhni. ⁴ Pɛ madague'bũ i ørpa rá 'bɛfi Ojã ɛ yũ ja'i, tengu bi 'yøt' ra Moisés, pɛ nu'a Ojã i øzɛhɛ gãtho rá 'bɛfi. ⁵ Nguetho rá 'yɛhɛ Ojã a ra Moisés, nɛ bi ja'ts' rá bɛfi bi jamansu gãtho yá t'uhni Ojã maya'bũ. Nɛ nu rá 'bɛfi ra Moisés bi 'yu i ts'ũ a rá 'bɛfi ra Cristo da 'yøt' 'bũ bi zøhø. ⁶ Pɛ nu ra Cristo rá Ts'unt'ũ Ojã a, nɛ bi ja'ts'i bim hmu nangue'ũ n'dam'bũi yá t'uhni Ojã. Nɛ guectahũ ya n'dam'bũi yá t'uhni gahũ Ojã, 'bũ dadí thoctahũ dí pãhmbũ majuãni a, nɛ'bũ dadí thoju a nán johyahũ a ran ho dí tømhbũ.

Da zin yá t'uhni Ojã da hyurpa yá mbũi

⁷ Janangue'a i ɛn'a rá Hogandãhi Ojã bũ ja rá t'ohni: Nuya ra pa i jabũ ya in zo ahũ Ojã. Pɛ ɛmmɛ xũn ho 'bũ gui 'yøhmbũ a i xi ahũ. ⁸ 'Yo gadí ɛt' ni mbũihũ tengu bi 'yøt'ũ mí tɛn ra Moisés, bi numan'ũtho Ojã 'bũ mín 'yo bũ ja ra ɛhãi. Nɛ bi zã Ojã ɛ yũ ja'i nangue 'bɛ'a bi numanhose. ⁹ Nu nim bombøtahũ bi 'yørca ran ts'ãte nɛ bi numan'ũthogui 'bũ nyote njɛya mín 'yo bũ ja ra 'yu, madague'bũ bi nu xũn ngu yũn t'øt'e gue dá ut ma ts'edi, bi 'yɛn Ojã. ¹⁰ Janangue'a dán cuɛgã nangue'ũ yũ ja'i, nguetho thocpa thoho i 'uegue nangue yá mbũi, hin jam'bũ bi bã a ra 'yu dá xifi, bi 'yɛn Ojã. ¹¹ Janangue'a ɛmmɛ dán cuɛgã nangue'ũ. Majuãni dá ma, hin ga singã bũ ja ra hãi ɛ ngue da hyu yá mbũi, bi 'yɛn Ojã. ¹² Ma zi cu ahũ, pɛ dam fãhmbũ. Xi'bũ n'da ahũ gui 'uehmbũ 'bũ din ja ahũ ra ts'ombũi, gue gui 'yɛna hin gui nde gui 'yɛc'yɛihũ Ojã, i 'bũi. ¹³ Pɛ n'da ngu n'da ahũ damim fãxhũ bũ ja ra hoga'yu, n'da pa ngu n'da pa, janya i sã ga øhmbũ a im ma Ojã, yũ pa ya. Nɛ nu'bũ din jabũ gui 'yøthũ, xínga n'da ahũ da hyã ahũ yũ ts'oqui, gue di 'bãt'a ni mbũihũ. ¹⁴ Nguetho dí comhbũ a rán ho ra Cristo

'b̄a dí thoꝝa a ní hyu ma mb̄aiḥa a, gue'b̄a go rán zegui tengu 'b̄a rá mb̄adi dá t̄imhb̄a. ¹⁵ Janangue'a i xij̄u a rá t'ohni Oj̄a ya:

Ɛmme x̄an ho 'b̄a gui 'ȳohmb̄a a rá nde Oj̄a gue in zo ah̄u ya.

'Yo gadí u't' ní mb̄aiḥa tengu bi 'ȳot' u 'da bi numan' u tho Oj̄a, bi 'ȳna.

¹⁶ To'o u bi 'ȳoh rám hma Oj̄a ne bi numan' u tho. Ha hinga gue u ȳu j̄a' i bi yaꝝ Oj̄a nangue'a ra häi Egipto mín 'yoh̄u ra Moisés. ¹⁷ Ne to'o bi un ra cue Oj̄a gátho nyote n̄eya. Ha hinga guet' u bi yaꝝ Oj̄a b̄a ja ra häi Egipto, bi 'ȳot' ȳu ts'oqui, janangue bi du b̄a ja ra uḥäi. ¹⁸ Ne to'o u majuani bi t'ẽmbi hin da hyurpa yú mb̄ai Oj̄a. Ha hinga guet' u him bi 'ȳeç'ȳei Oj̄a. ¹⁹ Gam b̄emhb̄u ya hanja him bi z̄a bi zin Oj̄a u, nguetho him bi 'ȳeç'ȳei Oj̄a u.

4

¹ Nuya i jatho ga suh̄u, janya i ja ȳu pa i xij̄u Oj̄a da zin̄j̄u b̄u ja rá ngu ngue da hyurca ma mb̄aiḥa. X̄ohma ts'urb̄u thoho hin da z̄oni ga c̄ath̄u b̄u. ² Nguetho n̄ej̄u bi sij̄u a ram hma gue dí c̄u't'a n'da, tengu bi sih̄ ȳu j̄a' i mí 'b̄uh maya'b̄u, gue' u bin 'yoh̄u ra Moisés. P̄e nu' u, him bi z̄a í ts'im̄ b̄u a ram hma bi sifi, nguetho him bi nde bi b̄a u gue majuani a. ³ P̄e nuj̄u gue dí paḥmb̄u majuani a ram hma, guenj̄u gue ga c̄ath̄u b̄u da hyurca ma mb̄aiḥa Oj̄a. Ne guerp̄u him bi z̄a bi ȳu't' u 'da, bi 'ȳen Oj̄a:

Janangue'a dán cueḡa nangue u, ne majuani dá ma,

n̄j̄am' b̄u ga sinḡa u gue da hyu yú mb̄ai, bi 'ȳen Oj̄a.

P̄e bi du' mi bi xih̄ ȳu j̄a' i gue da zim̄ b̄u 'b̄u mí jua a bi 'ȳot' ra ximh̄ai Oj̄a, ne bin säya b̄u, bi hyu rá mb̄ai z̄eh̄e. ⁴ Tengu bi ma rá t'ohni gue nub̄u bi ma, gue: Ná yoto ma pa bin säya Oj̄a 'b̄u mí jua a bi 'ȳot' ra ximh̄ai.

⁵ P̄e gue bi xi' u b̄uya nangue' u 'da mín 'yoh̄u ra Moisés:

"N̄j̄am' b̄u ga sinḡa u gue da hyu yú mb̄ai," bi 'ȳen Oj̄a.

⁶ P̄e guehma 'b̄u to'o din säya b̄u da hyu yú mb̄ai. P̄e hinga gue' u 'da bi sifi maya'b̄u, nguetho him bi 'ȳeç'ȳei a ram hma. ⁷ P̄e gue bi 'yu Oj̄a n'da ra pa mah̄on'a, gue ra pa i jab̄u ya, tengu bi ma ra David nangue u x̄an ngu yu j̄eya xí thogu 'b̄u mí 'b̄uh ra Moisés. Ne gue'a ram hma xí hmangua, gue ẽna:

Nuya ra pa i jab̄u ya in zo ah̄u Oj̄a. P̄e Ɛmme x̄an ho 'b̄a gui 'ȳohmb̄a a i xi ah̄u. 'Yo gadí u't' ní mb̄aiḥa tengu bi 'ȳot' u 'da bi numan' u tho Oj̄a, bi 'ȳen'a ra David.

⁸ Nu'a ra Moisés bim pomm̄i a ra Josué bi thoqui bi zix̄ u ȳu j̄a' i. Bi säyabi b̄u ja a ra häi Canaan bi un Oj̄a, bin johya b̄u. P̄e nu' b̄u da gue'a ran johya bi man a Oj̄a, hin xtá ma mah̄on'a Oj̄a nangue man'da ra pa 'b̄u. ⁹ Janangue'a guexta' i ja n'da ra x̄eꝝi i juadi x̄an ho, guerp̄u da hyurca ma mb̄aiḥa Oj̄a, gue yú t'uh̄nigah̄u a. ¹⁰ Nu' u to'o da ȳu't' i gue da hyurpa yú mb̄ai a Oj̄a, din säya nangue gátho yú 'b̄efi u tengu tho Oj̄a bin säya nangue gátho rá 'b̄efi bi hyu rá mb̄ai 'b̄u mí jua a bi 'ȳot' ra ximh̄ai. ¹¹ Janangue'a nde' b̄u Ɛmme ga ndeh̄u ga c̄ath̄u b̄u. Hin ga oth̄u tengu u him bi 'ȳeç'ȳei ram hma 'b̄u mí xi Oj̄a. ¹² P̄e nu'a rám hman Oj̄a dim p̄efi tengu' b̄u ra theni yoho yú het' i, p̄e man'da i ja rá ts'edi a xinda gue ra theni, ngue i sä da z̄or̄p̄u mbo ní mb̄ai n'da, i urcah̄u 'be'a gátho dim̄ b̄emhb̄u mbo ma mb̄aiḥa, 'be'a majuani dín nde ga oth̄u, ngue nda'a bi b̄engah̄u Oj̄a, ne nda'a dá b̄ensch̄u. ¹³ Xinga n'da u bi 'ȳot' a Oj̄a gue i sä da 'yaꝝpi 'be'a mb̄eni, gátho i paꝝi, ne di nequi b̄u ja rá dá a to i haꝝcah̄u ra güenda.

Nu ra Jesús ma hmumbäjäḥu x̄an ndoho rá ts'edi

¹⁴ Nu ra Jesús rá Ts'unt' u Oj̄a, i t'ẽmbi ma hmumbäjäḥu nguetho ma hocpateh̄u a. Ne bi z̄om̄ b̄u mbo mah̄ets' i. Ne i f̄äx̄cah̄u a gue i ja rá ts'edi mixte. Janangue'a ga thoqui ga tenhd̄u a rám hma. ¹⁵ Nu ra Jesús ma hmumbäjäḥu

i pađi hinga gátho dí háthũ ı dí sáhu, nguetho bi ză 'be'a gátho dí sáhu. Pe hin jam'bu bi 'yot'a n'da ra ts'oqui. ¹⁶ Janangue'a hin ga suhu dan yahu Oja bu bí ja rá ts'edi, nguetho di huęgahu ne di pungahu, ne da mbáxcahu a ra ora dí homhbu a.

5

¹ Bi than'du 'da yu ja'i israhel 'bu maya'bu nguie dim hmumbaja. Ne da 'yap'a Oja nanguie gátho mi'da. Ne midí thocpa Oja ı yá 'bots'e nanguie ı yu zu'uę bi tho, gue ní mba ma punbi yá ts'oqui yu ja'i. ² Ne nanguie yu ja'i thoho ı yu hmumbaja, hinga gátho bi 'yot'e xun ho, ngutho ı mi'da yá mija'ihu. Janangue'a bi ză janate tho bi hoc'ı yu 'yambuı ne yu 'yot'ats'oqui. ³ Ne jatho rá mbudi midí un Oja n'da ra 'bots'e ra mbaja nanguie yá ts'oqui zehu, tengu bi 'yot'e nanguie yá ts'oqui yu ja'i. ⁴ Njongui sá da 'yot'e gue dim hmumbajase, ne hont'a Oja sá da huahna n'da ra hmumbaja, tengu 'bu mí huahna ra Aaron. ⁵ Ne ngutho bin ja nanguie ra Cristo, him bi manse gue dim hmumbajase, pe Oja bi un ran t'ędi gue dim hmumbaja, tengu bi ma rá t'ohni Oja 'bu mí 'yena: Nu'i ma 'dats'ant'ı i, dadı 'da'a ni ts'edi ya.

⁶ Ne bi 'yęmbi mahon'a:

Nu'i gam mbaja gátho yu pa ya,

tengu ra hmepya bi 'yot' ra Melquisedec,

bi 'yęn Oja bu ja rá t'ohni. ⁷ Nu ra Cristo 'bu mim 'bucua ja ra hai, zai nan yayi Oja, bi 'yap rá mfats'i da dap'u. Nts'edi bi mbafi ne bin zoni. Pe bi bađi ja rá ts'edi Oja da yam bu ja ran dęte. Ne bi 'yot Oja 'bu mí nde din unse bu ja rá páhã Oja. ⁸ Nu'a ra Cristo, madague'bu rá Ts'ant'ı Oja a, pegue bin ja'i a, janangue'a bi xamba yun unbi 'be'a dí 'yorpa rá páhã Oja a. ⁹ Bin jabu bi 'yot'e, janangue'a bi zoni bi ja' ts'i gátho rá páhã Oja. Ne bi ză bi un'na ra te mazai gue to'o gátho da 'yęc'yęi a. ¹⁰ Nguetho bi huan Oja a gue dim hmumbaja nanguie dyu 'yęc'yęihu, tengu ra hmepya bi 'yot' ra Melquisedec.

Nts'utho 'bu ga penju

¹¹ I ja xun ngu 'be'a dın nde ga xi ahu nanguie a bim hmumbaja a ra Cristo. Pe xun heı ga xi ahu nguetho hin gui honi gui pahmbu. ¹² Ne xun ngu yu pa xu thogui gue mí ja nguie xquin xanbatehu, pe guexta'a i jatho da si ahı ı yam hma hingui heı nanguie Oja. Nguetho gá cohi gán 'yambuıhu. I jatho gui sihu ra xi'ba tengu'bu gyu 'uerehu, ne hin gui háthũ gui sihu njuantho ran ts'ihme. ¹³ Ne nu'a gnán ts'ihmehu ra xi'ba, in ja tengu yu 'uere, ne hinda ná pahmbu 'be'a ra te gue dım 'buhmbu njuantho. ¹⁴ Pe nu ran ts'ihme xun ho nt'ot'e nanguie yu daja'i. Ne xun te yá mbui nanguie zai dın 'yomfęni, janangue'a pađi nda'a xun ho ne nda'a hingui ho.

6

¹ Janangue'a nde'bu ga thoqui ga homhbu gue dan daja'ihu. Nde'bu hinga hont'a ga mamhbu a rá mbudi bi sęngahu nanguie ra Cristo. Nde'bu hinga hont'a ga mamhbu gue ga páh ma mbuihu gue mí ęna xtá hoyoı, ne hinga hont'a ga mamhbu ga dęp ma mbuihu Oja. ² Nde'bu hinga hont'a ga mamhbu ram hma dan xixyahu, ne nanguie ran jáxa'yę, ne nanguie da dąmbęni ı xun du, ne nanguie dın ja ran juanı 'bu rán zęgui, nde'bu hinga hont'ı ga mamhbu ya, nguetho dí pahmbu nda'a ı. ³ Mbähã ga thoju 'bu da ză da xoc'a ni mbuihu Oja, nguetho i ja mi'da. ⁴⁻⁶ Nguetho nu'bu hin ga thohmbu, xohma thoho da bęni da

mbenc i 'da. Ne nubuya him man'dandj da nde ba pengui mahøn'a. Nguetho nu'bu mí numanho n'dandj rán nequi Oja, ne bi zāmanho a bi un Oja, ne bin 'yohu rá Hogandāhi Oja, ne bi zāmanho a rá hogamhma Oja, ne bi ba i ts'u rá ts'edi a ra 'da'yo ximhāi din ja. Pe nu'bu da mbengui, ya him man'dandj da zā di hoc yú mbai mahøn'a. Nguetho im bēni tengu'bu da zā di cuat mahøn'a bu ja ra pont'i a rá Ts'unt'u Oja, ne di japi din thenda a ra Cristo. ⁷ Nguetho tengu'bu n'da ra hāi a ra ja'i, n'dandj ngu n'dandj din 'ye, i pøt'e, ne i pøts'e 'be'a pa nthuhu bu. Ne nu'a ra hāi nu'bu di japi din ja 'be'a tupu a ra mbefi, da hyān rán japi Oja a. ⁸ Pe nu'bu hin di japi da bøx'a 'be'a bi thupu, ne hønt'u yu 'uini i ja bu, nte di muui 'bu. Ne hin da hnumanho a ra hāi 'bu. Ne nze'gui da mba nt'udi nangue ra sibi.

Bi zangba ma mbuihu a ra Jesús, dí tømhbü a ran ho ya

⁹ Pe madague'bu njabu dá mamhbe, ma zi cu ahu, pegue dí haxhe njuani gan jahu tengu ra hogahāi, bin japi bin ja xun ngu 'be'a bi thupu, nguetho bi hoc'a ni mbuihu Oja. Ne xun ndoho ran japi ba xhe, guin nuhu. ¹⁰ Nguetho xun ho øt' Oja ngue hin di pumbēni a ra 'befi gá 'yøthu, ne ran huçcate gá 'yuthu u 'da ni cuhu, nangue rá thuhu Oja, ne nangue a guí ødahū ya. ¹¹ Emmē dí ndehe gui thoju gan çhyahu, n'da ngu n'da ahu, gue'bu go rán ze'gui ra pa. Janangue'a da zøni gui hyāmhbu 'be'a gātho guí tømhbü. ¹² Hin dí ndehe da yandāhyçi thoho ahu, pe dami 'yøthu 'be'a mí øt'u 'da 'bu mí bađi majuani a rá mhma Oja, ne bi hyāt'i bi zet yú mbai, janangue'a bi hyān a ra herencia bi ma majuani Oja. ¹³ Nu Oja 'bu mí xih majuani a ra Abraham, bi ma majuani nangue rá thuhu zehē. Nguetho njo'o man'da xun ndoho rá ts'edi hinda hønse a. ¹⁴ Ne bi 'yēn Oja: “Majuani xun ngu ran ho ga 'da i, ne ga 'da i xun ngu nim bom'betu,” bi t'emp'a ra Abraham. ¹⁵ Nu ra Abraham buya bi hyāt'i bi dø'mi, janangue'a bi hyāni 'be'a bi xi a Oja. ¹⁶ Nu'bu 'da yu ja'i im ma majuani 'be'a da 'yøt'e, i ndønba rá thuhu Oja, ne ya him ma hyom mi'da yam hma dí hoc'a, nguetho i fādi majuani a bi ma. ¹⁷ Ne'a Oja 'bu mí nde da 'yurcahu ngue majuani a rá mhma, bi man rá thuhu zehē 'bu mí xijū ra herencia. Ngue gueju nts'ānni ga hāmhbu a. Janangue'a ga pāhmbu njām'bu di pā a bi xijū. ¹⁸ Janangue'a yoho bu dá pāhmbu, rá mhanse ne rá thuhu zehē, ga pāhmbu hin dim fehni Oja, pe majuani da zinju bu. Ngue gueju bá 'dahmbu bu mí ja xcá tuhū, dá benthū bu hapu da zinju ya. ¹⁹ Janangue'a bi zinju bu a ra Jesús, bi zangba ma mbuihu bu mbo rá ngu Oja, njām'bu da hyegahu. ²⁰ Nguetho m'bet'o bi yurpu a ra Jesús. Ne bi xi a Oja ngue bi hogahu ngue da numanhoju bu. Gue'a nam bøni ma hmumbājāhu, ngue i 'bai mazai, tengu ra hmēpya bi 'yøt' ra Melquisedec.

7

Bim mbāja ra Jesús tengu ra hmēpya bi 'yøt'a ra Melquisedec

¹ Nu ra Melquisedec bim hmuts'at'abi bu ja ra hnini Salem, ne bim mbāja nangue Oja mixtetho rá ts'edi. Ne nu ra Abraham 'bu mam bá tap'u 'da yu ts'at'abi, bin c'at'ui ra Melquisedec, bi t'āp rán japi Oja nangue a ra Abraham. ² Ne nu'a ra Abraham buya bi un'na ra Melquisedec a ná 'det'a gue xpí hyānba yūn sūihu, gue rán t'unni Oja a ná 'det'a. Ne nu rá thuhu ra Melquisedec nde da ma “ra hoga hmuts'at'abi.” Ne nde da ma gue “ra hmuts'at'abi di hocpa ra sui,” ne gue'a nam bø'n'a rá thuhu rá hnini Salem. ³ Ne hinga mfādi to'o rá ta ra Melquisedec, o to'o rá mbe. Ne hinga mfādi nda'a rá 'yu, ne hinga nt'o't'i gue'bu mí m 'bui o gue'bu mí du. Janangue'a tengu'bu rá ts'edi rá Ts'unt'u Oja bu ín 'yu a ra Melquisedec, gue dim mbāja gātho yu pa høn'bu go njām'bu.

4 Janangue'a sä ga p̄hmb̄u ya gue x̄n ngu rá ts'edi ra Melquisedec 'b̄u min ja, nguetho gues̄e ma nḡurpa b̄otah̄u ra Abraham bi un'na ná 'det'a bá t̄ap' u ȳn s̄ūh̄u. 5 Nu rán t'ēdi Oj̄a bi xi u ȳ t'uh̄ni ra Leví gue yá mb̄aj̄a ȳu israel, gue da hȳcp̄a a ná 'det'a u yá m̄eni, madague'b̄u yám bom'bet̄o ra Abraham u, p̄e n̄es̄e u. 6 P̄e nu ra Melquisedec, madague'b̄u hingui conhui rá 'ȳu ra Leví gue ra Abraham, p̄e bi un'na ná 'det'a gue'a bá t̄ah̄ ra Abraham. N̄e nu ra Abraham, madague'b̄u x̄n ngu rá ts'edi b̄u nam b̄en Oj̄a, nguetho bi xifi majūni da 'ȳorpa a Oj̄a. P̄e man'da ja rá ts'edi ra Melquisedec nguetho bi t'āp a ran j̄api a ra Abraham. 7 N̄e mf̄adi nu'a di j̄ap'a n'da man'da ja rá ts'edi xinda gue'a pa ma j̄api. 8 P̄e nu' u yá mb̄aj̄a ra israel z̄ai midin t'un'na ná 'det'a, p̄e ȳu j̄a' i u, n̄e i tu u. P̄e nu man'da ra mb̄aj̄a gue ra Melquisedec, i mam b̄u ja ra t'ohni tenḡu 'b̄u i 'b̄utho. 9 N̄e da z̄a gam b̄emhb̄u ya, gue ḡatho rá 'ȳu ra Leví, gue yá mb̄aj̄a ra israel, gue i āp'a ná 'det'a u yá m̄eni, gam b̄emhb̄u gue n̄e' u tenḡu' b̄u bin jut' u 'b̄u mí un'na ná 'det'a x̄c̄qui a ra Melquisedec a ra Abraham. 10 Nguetho da z̄a gam b̄emhb̄u nangue ra Abraham, tenḡu' b̄u ya x̄m̄in 'yoh̄u yám bom'bet̄o 'b̄u m̄in c'at'ui ra Melquisedec, madague'b̄u hin nám 'b̄u. 11 Bim mb̄aj̄a ra Aarón gue rá 'ȳu ra Leví, n̄e rá nḡurpa b̄ota a ra Abraham a. N̄e gue' u bim mb̄aj̄a u nangue' u ȳu israel, tenḡu bi man yán t'ēdi Oj̄a. P̄e nu' b̄u da guehya yá 'b̄efi gue ní yán Oj̄a u ȳu j̄a' i, him mi jatho x̄t̄i n̄equi man'da ra mb̄aj̄a gue n'dan'yo 'b̄u, tenḡu ra hm̄ep̄ya bi 'ȳu a ra Melquisedec, n̄e hin nangue a ra Aarón. 12 P̄e nu' b̄u mí mba ma p̄adi ȳu mb̄aj̄a, n̄e 'b̄e'a mí øt' e, n̄e u ȳn t'ēdi mí tenni, mí jats'editho da mba ma p̄adi u. 13-14 Bi 'ȳen ra t'ohni gue nu a man'da ra mb̄aj̄a gue ra Cristo a, bim 'b̄u nangue man'da rá ts'ant' u ra Israel, ngue hing rá 'ȳu ȳu mb̄aj̄a. Nguetho mf̄adi x̄n ho gue ma Hmuh̄u bim 'b̄u nangue rá 'ȳu ra Judá. N̄e nte bi ma yán t'ēdi ra Moisés, gue dim mb̄aj̄a a rá 'ȳu ra Judá. 15 P̄e man'da gui p̄hmb̄u 'b̄e'a dá mangá 'b̄u guim b̄emhb̄u nangue a ra Melquisedec, gue i udi tenḡu a man'da ra mb̄aj̄a, nu'a ra Cristo a. 16 N̄e hin nangue ra 'ȳu bi man u ȳn t'ēdi da z̄a dim mb̄aj̄a a ra Cristo. N̄e x̄in nangue u ȳn t'ēdi mí ma 'b̄e'a da t'øt'ua bi den'na, nguetho him mán ts'anni z̄ai din ja u. P̄e gue bi z̄a bim mb̄aj̄a nangue a rá ts'edi a rá tes̄e nj̄am' b̄u da z̄a da guadi. 17 Gue'a bi man Oj̄a:

Nu' i gra mb̄aj̄a maz̄ai,

tenḡu ra hm̄ep̄ya bi 'ȳot'a ra Melquisedec,

bi 'ȳen Oj̄a. 18 Gue'a án t'e'ts'a ra 'ȳu gue bi ts'ān maya' b̄u, nguetho m̄be nte midí muui a. 19 Nguetho njom bi z̄a bi hocpa yá ts'oqui u ȳn t'ēdi bin t'un ra Moisés. P̄e bi n̄equi man'da x̄n ho, gue i sixcah̄u b̄u bí 'b̄u Oj̄a. 20 N̄e man'da x̄n ho ra 'ȳu nangue ra 'da'yo mb̄aj̄a, nguetho bi manse rá thuhu Oj̄a 'b̄u mí un rán t'ēdi a rá Ts'ant' u. 21 P̄e nu mi'da ȳu mb̄aj̄a 'b̄u m̄in t'un yá 'b̄efi, him bi hnd̄onba rá thuhu Oj̄a. N̄e nanguehna ra hmumb̄aj̄a, bi manse rá thuhuse Oj̄a. Tenḡu bi mam b̄u ja rá t'ohni Oj̄a, bi 'ȳemp'a rá Ts'ant' u z̄eh̄e:

Nugā dra Oj̄a, dí manse ma thuhugā, n̄e hin ga p̄a a dí ma.

Nu' i gam mb̄aj̄a ḡatho ȳu pa maz̄ai,

tenḡutho ra hm̄ep̄ya bi 'ȳot'a ra Melquisedec,

bi 'ȳen Oj̄a. 22 Nu ra Jesús, da z̄a di j̄a'ts'a n'da ran hoqui man'da x̄n ho xinda gue'a mí ja mam'bet'o, nguetho dim hmumb̄aj̄a maz̄ai a. 23 Nu' u 'da ȳu mb̄aj̄a bi z̄oni x̄n ngu mí 'b̄u, nguetho i tu, n̄e him bi z̄a bi thoqui h̄on' b̄u go nj̄am' b̄u. 24 P̄e nu ra Jesús hingui tu, janangue'a njo'o man'da sä da hȳnba rá 'b̄efi. 25 Janangue'a da z̄a di hoqui x̄n ho u to'o da z̄om b̄u 'b̄u Oj̄a ya, nangue a ra Cristo. Nguetho i 'b̄u maz̄ai, da z̄a thocpa thoho da 'ȳap'a Oj̄a nangue u to

da zom bu. ²⁶ Njuantho e gue'a ra Jesús a ma hmumbäjä dí homhbu. Nguetho xan hotho a, nte in dupatese him bi 'yot' yu ts'oqui, ne him bi hyanba yam 'bai u yu ts'om'bai, ne man'da i pa nt'epsi gue i ja rá ts'edi bu mahets'i. ²⁷ Nu yu ja'i 'bu mim hmumbäjä di thoqui da mbospa Oja gätho yu pa, mbadi bi mbospa nangué yú ts'oqui zehé, ne m'bejua yú ts'oqui yu ja'i. PÉ nu ra Jesús him bi 'yot'e tengu u, ne n'dandi thoho bi mbospa Oja 'bu mi un rá tese, nguetho di muui mazai a. ²⁸ Nu rán t'edi Oja bi man ra Moisés bi t'emi dim hmumbäjä u yu ja'i thoho, pÉ him bi hyät'i bi ja'ts'u yán t'edi Oja. PÉ nu'bu mí mansé rá thuhu Oja, bi ma gue dim hmumbäjä rá Ts'ant'u zehé. Ne nu'a gätho bi ja'ts'u yun t'edi ne bi juadi, nte di 'beh ya. Ne gue'a rám poniui a rán t'edi Oja bin t'un ra Moisés a ra Jesús.

8

Nu ra Jesús bin hocpate nangué ra 'dayon hogui

¹ Bí 'buru mahets'i a ma hmumbäjähu gue ma hocpatehu, 'daru ní mandau a tate thoho rá ts'edi. Ne guehna man'da jats'edi na dí xi ah. ² Ne dim mbäjä bu majuani i pa nthande Oja bu mahets'i, tengu'bu ra nija bi 'yot' Oja, ne him bi hyoh yu ja'i. ³ Gätho yú hmumbäjä u yu israel, bi ts'anni di un yu 'bost'e nangué u yu zu'ué bi tho, ne mi'da. Janangué'a ne a ra Jesucristo ja 'be'a bi uni, nguetho ne a ra hmumbäjä a. ⁴ PÉ hinga guecua ja ra ximhäi bim mbäjä a. Ne nu'bu xtín zangua ja ra häi, njam'bu xtán zä xtím mbäjä. Nguetho hing rá 'yu ra Leví a, ne hing yu zu'ué bi mbøx'a, tengu bi man rán t'edi Oja bi man ra Moisés. ⁵ Ne nu'a ra nija bu midim pÉ u yu mbäjä ua ja ra ximhäi, n'da ra hmeppya thoho gue 'be'a ørpu mahets'i. Nguetho bi sih ra Moisés 'bu mí darp'a ra nija: "Dami jamansu 'be'a gui jap'u i ja bu, ne 'be'a gätho gui 'yørpu, tengu thoho dá ut'a 'bu gmí 'buru ja ra t'øhø," bi 'yemp Oja. ⁶ PÉ nu ra Cristo bin t'un'na n'da ra 'befi emme man'da xan ho xinda gue'u mi'da yu mbäjä. Nguetho din hocpate nangué ran hogui man'da xan ho 'be'a gätho i ma da 'yørcahu. ⁷ Nu'bu xtán zä xtí hocpa n'da a rá mbadi ran hogui, him mí jatho xtán ja a ná yoho ran hogui. ⁸ PÉ nu Oja him bi zä bi numanho yu ja'i nangué a ran hogui mí ja, pÉ guexta'a ndupate bu na nu Oja u. Janangué'a bi 'yena:

Da zøn'a n'da ra pa

ga øt'ä n'da ra 'da'yon hogui mahøn'a nangué yu mÉ israel ne yu mÉ judá.

⁹ Ne hin din ja tengu ran hogui dá xi u yám bombøta

'bu mambá jøcpu ra häi Egipto, ne dá jamansu.

Dá xifi xtí ja'ts'i, pÉ him bi hyät'i da 'yøzehé man hogui dá xifi, gue man t'edi dá xi a ra Moisés.

Janangué'a him bi zä dá numanho u, bi 'ygn'a ra Hmu.

¹⁰ PÉ nu ran hogui ga ørpa yu israel 'bu m'bejua mi'da yu pa, din ja tengu gam mangä ya.

Ga un man 'yomfñi bu ja yán 'yomfñi u,

ne ga japi mpähä thoho da dengui.

Janangué'a da numanhogui, ne ga øt'ä gue yú Ojagä u, ne din ja gue ma t'uhni zehé u buya.

¹¹ Ne hinga hñehi thoho 'bo'o da xänba u,

ne njon da sänbi gue da baqui,

nguetho gätho da bæc zehé u,

yu ngurpi o gue yu ja'i thoho.

¹² Ne ga punbi nangué ran ts'o,

ne him man gam bɛngä u yá ts'oqui,
bi 'yɛn Ojã. ¹³ In jabu a ra 'da'yon hoqui, ne gue'a í t'ɛmbi ra nyonhoqui a mí
ja, gue ya bi juah rá 'bɛfi a, ne ní mba bu dim 'bedi 'bu mí man na.

9

Ne cua ja ra häi mí ja rá ngu Ojã, ne pɛ mahɛts'i

¹ Nu'a rá mbädi ran hoqui, mí ja yán t'ɛdi nangu yán t'ɔt'e mí t'ɔrpu ja ra
niã ua ja ra ximhäi. ² Ne nu'a ra niã bi t'ɔt'e, bin ja n'da ra cuarto rá mbädi,
t'ɛmbi xɛn dɛxqui, guerpɛ mí ja rán 'dɔgue yu lámpara, ne ra mɛxa gue i cɛx yu
'bɔxtuhmɛ. ³ Ne mí ja man'da ná yoho ra cuarto gue nubɛ mbo, mán joti n'da
ra 'bɔt'e, guerpɛ mí t'ɛmbi man'da xɛn dɛxqui. ⁴ Ne nubɛ, mí ja bu ra mɛxa ra
oro guerpɛ mí zɔ ra xɛca xiza yu manho. Ne a rá huada ran hoqui gue mán jots'i
ra oro gátho yá hyo. Ne nubɛ mbo ra huada mí hɔrpu n'da ra xaro gue ra oro,
mí o bu zi ts'u ra hmɛ i t'ɛmbi ra maná. Ne a rá tɔhɔ ra Aarón gue bi 'dogui, ne
u yu xɛndo bi t'ɔt'a ra nyonhoqui, gue nu'u yán t'ɛdi Ojã maya'bu. ⁵ Ne nu rán
jo'mi ra huada, n'da ra xithɛ i t'ɛmbi ran ts'áya ram punbate. Ne mí tɔrpu yoho
yá pɔte u yá mbädi Ojã mahɛts'i, mí com'pu mate ra xithɛ bu mí pa nsits'i ra ji
dím punba yá ts'oqui yu jã'i. Pɛ hinga xɔt'a ga xi ahɛ 'be'a nam bɔn'u gátho yu
hmɛpya mí ja bu mbo ra niã. ⁶ Bin jabu bi t'ɔt'e. Nu yu mbäjä thoho, thocpa
thoho mí curpu a rá mbädi ra cuarto, gue mí ɔt' yá 'bɛfi nangu ran dãnde bu ja
ra niã. ⁷ Pɛ nubɛ ná yoho ra cuarto man'da xɛn dɛxqui, hɔnt'a ra hmumbäjä
mí thopu, hɔnt'a n'dapa thoho i tho a n'da jɛya. Ne nu'bu mí yarpɛ, i thɛxpɛ
rá ji yu zu'uɛ gue mí xixpu, nangué rá ts'oqui zɛhɛ 'bu rá mbädi, ne nangué yá
ts'oqui yu jã'i 'bu ná yondj. ⁸ Nu'a rá Hogandãhi Ojã di jaju ga pãhmbu, ngue
hin ní soc'a ra 'yu ní mba bu bí 'bu Ojã 'bu gátho mí t'ɔthoho ran dãnde bu ja
a ra niã ua ja ra ximhäi. Ne gue'a n'da ra hmɛpya bi 'yu a ra 'bɔt'e mí corpu
man'da xɛn dɛxqui, mí corpa bu u yu jã'i. ⁹ Gátho u yán t'ɔt'e mí t'ɔrpu ja a ra
niã, n'da ra hmɛpya thoho nangué a njuãntho i jaju ya. Nguetho yán t'unni ne
yu 'bɔts'e bi un'na Ojã, him bi zã bi hocpa bu mbo rá mbäi u mí ɔt'e. Janangué
mí pa njorpi bu u. ¹⁰ Nguetho hɔnt'a mí man yán t'ɛdi nangué yán ts'ihmɛ midí
hoqui, ne midín xɛt'i. Pɛ nu'u gue'u 'da yán t'ɛdi gue i ja thi. Ne gue'a bi zãn
Ojã da 'yɔt'u, ja gue'bu mam bá ɛh ra Cristo, ja bi nequi a majuãni ra 'yu ja rá
ts'edi a buya. ¹¹ Gue ya bá ɛh ra Cristo, ne gue'a ma hmumbäjähu a, nangué
ra 'da'yo nhoqui i ja ya. Ne nu'a ra niã guerpɛ dim pɛhna ra mbäjä ya, man'da
xɛn ho, ne guerpɛ majuãni bu. Ne him bi 'yɔt' yu jã'i, nguetho hing ra ngugua
ja ra ximhäi a. ¹² Pɛgue mahɛts'i bu bi yãt' na ra Cristo ya, tengu ra hmɛpya
bi 'yuh yu hmumbäjä 'bu mí yarpɛ man'da xɛn dɛxqui. Ne ya hin di un yá ji
yu t'ãde'yo o gue yu t'ãndãni, pɛ bi un rá jise. Ne n'dandj thoho bi yarpɛ, ne bi
yãnjɛ xɛn ho a. ¹³ Nu rán t'ɛdi Ojã bi t'ɛmbi xɛn ts'o ní ngɔc'yei n'da 'bu xí dã
a n'da ra du. Ne bi ma jatho da mba ma c'uaspa rá ji ra toro ne ra dɛ'yo, ne rá
'bospi a ra t'usundãni gue bi t'upɛ ja ra sibi. Ne gue'a dí hocpa ní ngɔc'yei n'da
a. Ja bi zã bi dãnde Ojã u buya. ¹⁴ Pɛ gam bɛmhbu man'da ɛmmɛ i ja rá ts'edi a rá
ji ra Cristo, bi mberca ma ts'on'yomfɛnihɛ midí 'uegahu nangué Ojã, n'dahma
da zã ga ɔrpahɛ rá 'bɛfi Ojã gue i 'bui. Nguetho hin yu rá ts'oqui ra Cristo, ne
bin unse bu 'bu Ojã, ra 'bɔts'e gue mazã di muui bu nam bɛn Ojã. ¹⁵ Nu ra
Jesucristo bin hocpate nangué ra 'da'yon hoqui 'bu mí du. Janangué'a gátho
bi mba mahoqui ma ts'oquihu, gue gueju mí tɛnhdu rá mbädi ra yonhoqui.
Hinga hɔngdahɛ, pɛ ne u mí 'bu 'bu hin nãn ja a ra 'da'yon hoqui. Ne nubuya

gätho bi zä dá comhb_u ran japi mazai gue bi xi Oj_a u bi zohni. ¹⁶ Nu 'b_u i man'a n'da to'o da zocpa u 'be'a pe'ts'i, pe 'be da fadi 'b_u majuani bi du, ja da t'ot'a xi ma b_uya. ¹⁷ Hingui sä da t'ot'a xi ma 'b_u i 'b_utho, hinda høn'b_u bi du. ¹⁸ In jab_u bin ja 'b_u rá mb_udi a ran hoqui bi man Oj_a, gue bin ho 'b_u mí mba m'bänbi rá ji n'da ra zu'u_e, ja bi fadi majuani bi nu ran d_ate b_uya. ¹⁹ Janangue'a nu'a ra Moisés 'b_u mí xih rán t'edi Oj_a gätho y_u me israel, ne bi c'uaspa ra ji b_uya. Bi mit' ra thenga xide'yo ne n'da ra t'u'y_eza gue n'youi yá paxi, ne bi garb_u ja ra dehe n'youi rá ji ra t'und_ani ne rá ji y_u chibo, bi c'uaspa b_u ja rá s_ocua i man rán t'edi Oj_a, ne gätho y_u ja'i bi mba ma c'uaspi a ra ji b_uya. ²⁰ Nub_uya bi 'y_ena: "Nuna ra ji, guehna dí hoc'a ran hoqui na, gue bi man Oj_a nanguej_u. Nuya da zä di punga ma ts'oquih_u," bi 'y_en a ra Moisés. ²¹ Ne nub_uya bi c'ua'ts' ra ji b_u ja rá nij_a Oj_a, ne 'be'a gätho mí ja b_u mbo mí pa nthoni b_u ja rán th_ande Oj_a, gätho bi mboxp_u y_u ji. ²² Ne i mam b_u ja rán t'edi Oj_a, gue gue'a ra ji i hoc'u 'be'a gätho mí t'ot'e. Pe nu 'b_u hin dim fän ra ji, hin'y_u ra punbi nangu_e ra ts'oqui, i em b_u mán t'o't'i.

Í'uec y_u ts'oqui a ím 'b_ots'e ra Cristo

²³ Nu'a ra nij_a, n'da ra hmepya tho ho mí ja ua ja ra häi, bi mba ma hoqui nangu_e u yá ji y_u zu'u_e mí hma. Janangue'a bin ja ra 'b_ots'e man'da x_un ho gue dí hogah_u, tengu'b_u dyú nij_ah_u majuani b_u mah_ets'i. ²⁴ Ne hinga guerp_u ja ra nij_a bi 'y_ot' y_u ja'i i 'b_uah ra Cristo ya, nguetho y_u hmepya tho u nangu_e a majuani rá ngu Oj_a. Pe e guerp_u mah_ets'i bi y_ut'i, i äp Oj_a ya nanguej_u. ²⁵ Nu yá hmumbäjä y_u israel, jeya 'b_u njeya mí c_ar_up_u ja ra cuarto man'da x_un d_uxqui, midí un ra ji, pe hin rá jise. Pe nu ra Cristo hinga thocpa tho ho di un ra 'b_ots'e. ²⁶ Xi'b_u xtín ja tengu y_u hmumbäjä, jeya 'b_u njeya midí un ra ji. Mí jatho x_un ngu y_u nidi xtán du ra Cristo 'b_u, gue'b_u go rá mb_udi ra ximhäi. Pe him bin jab_u bi 'y_ot'a. Pe nuya n'dand_i tho ho bi z_ocua ra Cristo gue bin unse bim 'b_ots'e zeh_e, gue í 'uecpa yá ts'oqui y_u ja'i. Ne guehya y_u pa gue di ja'ts'a mí hma mám 'bet'o. ²⁷ Tengu y_u ja'i, nts'änni n'dand_i tho ho da du, ne m'bejua da nu ran ju_anbi. ²⁸ Ne ngutho ra Cristo, n'dand_i tho ho bin uni bim 'b_ots'e, ngue bi 'uecpa yá ts'oqui u x_un ngu y_u ja'i. Ne m'bejua ba pengua da zin u i t_o'mi, pe hin dí 'y_ehe dí 'uec y_u ts'oqui mahøn'a.

10

¹ Nu'a ran t'edi bin t'un ra Moisés nangu_e y_u 'b_ots'e bi 'y_ot' y_u mbäjä, n'da ra hmepya tho ho nangu_e a ran ho bá çhya. Ne hinga gue'a majuani ran ho a. Ne njam'b_u bi zä bi mba ma hocpi yá ts'oqui u mí ot' y_u 'b_ots'e, madague'b_u njeya 'b_u njeya midí uni. ² Nu'b_u da gue'u y_u 'b_ots'e xtán zä xtín hoc'u, pe n'dand_i tho xtí uni, ne xtá 'ye'ts'a ní un y_u 'b_ots'e 'b_u. Ne ya xtám b_adi n'dand_i tho ho bi bo yá ts'oqui b_uya. ³ Pe nangu_e y_u 'b_ots'e bi uni gätho y_u jeya, bi japi da b_eni gue in dupate tho yá ts'oqui. ⁴ Nguetho hinjam'b_u da zä di punba yá ts'oqui n'da u yá ji y_u nd_ani ne y_u de'yo. ⁵ Janangue'a bi 'y_en ra Cristo 'b_u mí z_ocua ja ra häi, bi 'y_emp'a Oj_a rá Ta:

Hinga nju_antho gue'u y_u zu'u_e guí nde.

Janangue gá jaqui dán ja'igä ngue dam 'b_ots'egä, bi 'y_en'a ra Cristo.

⁶ Ne hin gnán johya n'da ran t'unni ngue y_u zu'u_e bi t'up_u ja ra sibi, xínga gue'u y_u 'b_ots'e nangu_e y_u ts'oqui.

⁷ Janangue dá engä: "Bá çcä ya ga ot'ä ni pähä ma Oj_a i, dam 'b_ots'e zeh_egä, tengu mán t'o't'i b_u ja nim hma,"

bi 'yɛn'a ra Cristo. ⁸ Nu'a rá mbædi bi mangua, hin nán johya Ojå u yu 'bøts'e gue yu zu'uɛ bi t'udi nanguie yú ts'oqui n'da, madague'bu gue'a bi man'a n'da rán t'ɛdi a. ⁹ Pɛ xø bi 'yɛm mahøn'a bæya: “Bá ɛcá ya gue ga øt'ä ni pähä, ma Ojå i, gue dam 'bøts'e zehɛgä.” Gue nde da ma, dí 'ueh ya yu 'bøts'e mí ja, nɛ din ja nu man'da ra 'bøts'e. ¹⁰ Nu ra Jesucristo bi 'yøt' rá pähä Ojå, gue bi unse rá ja'i n'dandj thoho bi juadi. Janangue'a bi hogahu Ojå ya. ¹¹ Nu yé mbåja yu israel mí øt'u yú 'bɛfi gátho yu pa, nɛ thocpa thoho midu un yu 'bøts'e, madague'bu hinjam'bu mí sä di hocpa yú ts'oqui n'da u. ¹² Pɛ nu ra Jesucristo n'dandj thoho bin uni bim 'bøts'e nanguie ma ts'oquihu, pɛ him man'dandj din uni. Nɛ bí 'buɾu 'darbu ní mandaui Ojå ya. ¹³ Nɛ guɛɾu bí 'buɾu ya, gue'bu go bi dáp'u yún suihu. ¹⁴ Nguetho nanguie n'dandj thoho bin unse, janangue'a bi juadi bi hoc'u to'o bi 'yøt'e yú mbeti. ¹⁵ Guesɛ a rá Hogandåhi Ojå di jaju ga pähmbu a mangua, 'bu mí ma:

¹⁶ Nu ran hoqui ga ørpa yu ja'i 'bu m'bejua, din ja tengu na, ga bɛnba bu ja yu mbui ma pähä zehɛ, da ndesɛ gue da dɛngui.

Nguetho ga un man 'yomfɛni bu ja yún 'yomfɛni u.

¹⁷ Nɛ xø bi 'yɛm mahøn'a:

Him man'dandj gam bɛngä yú ts'oqui, nɛ xinga gue'u yu m fe'ts'i mí øt'u, bi 'yɛn rá Hogandåhi Ojå. ¹⁸ Nanguie Ojå bi punga ma ts'oquihu, hingui sä ga unhdu mí'da yu n t'unni dí punga ma ts'oquihu.

Da zä ga sømhbu bu 'bu Ojå

¹⁹ Ma zi cu ah, gam bɛmhbu nanguie a ra nyonhoqui mi ja, njo'o n'da ra ja'i thoho mí sä da yurpu man'da xun duxqui, nɛ gue'a í t'u'a ra 'bøt'e mí ndam bu. Pɛ nuya bi zä dí cåthu bu ja a rá ngu Ojå mahɛts'i, man'da xun duxqui. Nɛ dí cåthu nanguie a rá ji ra Jesucristo, bi hogahu. Nɛ hin dín suhu ya. ²⁰ Nɛ dí cåthu nanguie a ra 'yu ma'da'yo gue i 'bui. Nguetho bi 'uegahu ra 'bøt'e mí ndam bu ja ra goxthi, 'bu mí unse rá ja'i ra Cristo ya. ²¹ Nu'a ra Jesús, gue'a ma hmumbåjåhu, nanguieju gue yút'uhnigahu Ojå. ²² Janangue'a mbähå ga sømhbu bu 'bu Ojå ya, n'dat'a gam bɛmhbu majuani i ndejå. Nguetho bi mberca ma mbåihu nanguie rá ji ra Cristo, hin gam bɛmhbu gue dín dupatehu yu ts'oqui ya. Nɛ tengu 'bu am 'be't'egahu a ra dehe xun güe. ²³ Nɛ ga thoqui ga mamhbu a ran ho dí tømhbu, hin ga suhu. Nguetho majuani dí ja'ts'a rån hma bi xiju Ojå gue di pøju. ²⁴ Mbähå dan xånbahu ga øthu ran huɛcate, nɛ 'da dán ɛhyadah ga øthu a. ²⁵ Nɛ hin ga øthu tengu øt' i 'da him mí søm bu ja mam pɛtihu. Pɛgue mbähå ga thoqui dam pɛtihu, nɛ dan xånbahu n'da ngu n'dajå. Nɛ man'da ga humbi ga øthu ya, nguetho ya mí ts'utho ba ɛh ra Hmu. ²⁶ Pɛ nu'bu dí ndesɛ ga thoctahu yu ts'oqui 'bu ya má pähmbu a majuani, tengu'bu hin dá jamansuhu a ra 'bøts'e xtím pughahu. Pɛ ya hin'yu 'be'a man'da sä ga umhbu bæya, gue dí mba ma pungi ma ts'oquihu. ²⁷ Pɛ hønt'a ra mbidi gan nuhu 'bu, gue ran anbi dí co'ts'a Ojå, nanguie ra sibi nts'utho 'bu bi dɛ, gue di jua u yún suihu Ojå. ²⁸ Gam bɛmhbu tengu ran t'ɛdi bin t'un ra Moisés, gue'bu 'bu a n'da i øt' ram fe'ts'i, nɛ di nɛqui yoho o gue hyu yu testigo gue bi nu, bi tho a ra ja'i bæya, nɛ hin da mba ma huɛqui. ²⁹ Pɛ ha hin dím bɛmhbu gue man'da nts'utho ran ts'ɛmbi ga nuhu 'bu dím bɛni ga nɛmhbu bu häi a rá Ts'unt'u Ojå, nɛ dí ɛmhbu nte dí muui a rá ji xti hoga ma mbåihu, nɛ'bu dí numan'utho a rá Hogandåhi Ojå gue mí ɛna xti huɛgahu. ³⁰ Pɛ dí pähmbu a ra Hmu gue bi ma: “Nugä ma 'bɛfi ga ju't'i, ga un'na rá muui bi 'yøt'e.” Nɛ bi 'yɛn ra 'ohni: “Da zɛmba yú t'åhni Ojå 'bu di thoqui da 'yøt' ra ts'oqui.” ³¹ ɛmme nts'utho 'bu

da dɪnba yá ts'oqui n'da a Ojã bũ ja ran juãmbi, gue'a i 'bũi. ³² Pɛ dami bɛmhbbũ 'be'a gá 'yøthũ ɯ yũ pa xũ thogui, gue'bũ ja gmí tĩmhbbũ ran nɛqui. Xũn ho gá 'yøthũ, jante tho gá hyãthũ yũn ɯnbi xũn ndoho. ³³ Nɛ 'da ahũ bi mba nthenni ahũ, nɛ bi mba ma ɯn'ni ahũ bũ ja yá hmi yũ ja'í. Nɛ mi'da ahũ gue hin gá suhũ da mba ma ɯn'ni ahũ 'bũ 'darbũ gmí 'yohũ ɯ bi mba ma ɯnbi. ³⁴ Nɛ hin gán suhũ gue gá zɛnguahũ ɯ ni cuhũ 'bãpũ ja ra fãdi, nɛ gán johya thohohũ 'bũ mí thãn'nahũ 'be'a gmí pɛs'hũ. Nɛ gá pãhmbũ ja ahũ bũ mahɛts'i a man'da xũn ho, gue da hyãt'i mazã. ³⁵ O guí ɛs'hũ a gmí hyuthũ nzambũ, janangue'a din 'da ahũ n'da ran t'unni xũn ndoho. ³⁶ Pɛ i jatho ga sethũ ts'ũ, n'dahma da zã ga øthũ rá páhã Ojã, janangue ga hãmhbbũ a bi ma majuãni di 'dajũ. ³⁷ Nguetho i mam bũ ja rá t'ohni Ojã:

Mi ts'ũtho ba ɛ'a i ja gue ba ɛhɛ,

ya hin da ya'a ba ɛhɛ, nɛ di 'da ahũ a guí tømhbũ.

³⁸ Nɛ nu'ũ to da 'yɛc'yɛi majuãniã, gue'ũ ga hocpa yá ts'oqui, ga ɛmbi xũn ho bũya, nɛ ga un'ndũ ra temazã ɯ.

Pɛ nu'ũ bi mbengui hin ga numanho ɯ,

bi 'yɛn Ojã. ³⁹ Pɛ nujũ hinga guejũ dá penjũ guerpũ xçá nuhũ ran ɯnbi mazã.

Pɛ di ɛc'yɛihũ gue majuãni a Ojã, janangue'a din jajũ ra temazã.

11

Nɛ gue'a ná ɛc'yɛihũ majuãni a Ojã

¹ 'Be'a nam bøn'a na ɛc'yɛihũ majuãni a Ojã. Nãm bœni, gue dí ɛc'yɛihũ majuãni ga hãmhbbũ a ran ho bi xijũ Ojã. Nɛ nam bœni ga ɛc'yɛihũ majuãni 'be'a gãtho i ma Ojã, madague'bũ hin dí nuhũ a. ² Nu ma bombøtahũ bi hnumanho nguetho bi 'yɛc'yɛi majuãni a Ojã. ³ Dí ɛc'yɛihũ majuãni bi 'yøt' Ojã yũ ximhãi, madague'bũ hin dá nuhũ 'bũ mí 'yøt'ũ. Nu'bũ mí 'yɛna din ja, ya bin ja bũya, gue bi 'yøt'e nanguɛ ɯ 'be'a him midí nɛqui. ⁴ Nu'a ra Abel bi un Ojã n'da ra 'bøts'e xũn ho xinda gue a bi un a ra Caín, nguetho bi 'yɛc'yɛi majuãni a bi xi Ojã. Nu'bũ mí thãnba a rán t'unni ra Abel, bi fãdi bi numanho Ojã a. Nɛ madague'bũ bi du ra Abel, pɛ tengu 'bũ 'bũtho, gue urcahũ 'be'a mí øt'a, gue bi 'yɛc'yɛi majuãni a Ojã. ⁵ Ngutho ra Enoc, bi 'yɛc'yɛi mbo rá mbũi a majuãni. Janangue'a bi ts'ixpũ ja rá ngu Ojã nɛ him bi du. Nɛ him bi thĩngua ja ra hãi a, nguetho bi zix'a Ojã. Nɛ i ɛn ra t'ohni: "Nu'bũ hin ní ts'its'i, bi hnumanho a." ⁶ Pɛ nu'bũ i 'bũ a n'da i nde da zøm bũ 'bũ Ojã, pɛgue da 'yɛc'yɛi majuãni i 'bũ a, nɛ da 'yɛc'yɛi majuãni din t'un ran ho a to i hon Ojã. Nguetho hingui sã da numanho Ojã n'da 'bũ hingui ɛc'yɛi a majuãni. ⁷ Bi 'yɛc'yɛi a ra Noé gue majuãni a mí xi Ojã din ja a ra dãm̃bũnt'i, madague'bũ hin ní nu. Nɛ bi 'yøt'a ra dãbarco bi xifi, guerpũ da yãn'ũ i 'bũpũ rá ngu. Nɛ bi 'yɛmbi xũn ho Ojã a nguetho mí ɛc'yɛi mbo rá mbũi a Ojã. Nɛ gue'a í nɛqui hing yũ 'yɛc'yɛi gãtho ra ximhãi, jãn í ts'emba ɯ. ⁸ Bi 'yɛc'yɛi majuãni Ojã a ra Abraham. Janangue'a bi bøm 'bũ mí zon'na Ojã, gue da mba bũ ja a ra hãi bi xi Ojã gue di unni. Bi nɛxpũ ja rá hãi zɛhɛ, nɛ him mí pãdi hapũ man ní mba. ⁹ Nɛ nu'bũ mí zøm bũ, pɛ bin 'yotho bũ. Nguetho bi 'yɛc'yɛi majuãni gue ja nín zãm bũ rá ngu Ojã mahɛts'i. Janangue'a bi hyøtho yũ ngum'bøt'e bũ. Nɛ ngutho bi 'yøt'a ra Isaac rá ts'ũnt'ũ, nɛ a ra Jacob rá 'beto, gue nɛ'ũ da gomhbũ ra herencia bi sih majuãni ra Abraham. ¹⁰ Nguetho nu ra Abraham mí tøm'i da zœni nín zãm bũ ja n'da ra dãhnini gue mahɛts'i, din ja høn'bũ go njãm'bũ, gue bi bɛn Ojã nɛ bi 'yøzɛhɛ. ¹¹ Nɛ bi 'yɛc'yɛi majuãni a ra Sara, nɛ gue'a í hyãn rá ts'edi

Ojã a gue dim 'buh rá ts'unt'u. Ne him mí sã xtím 'buh rá t'uhni, gue ya xam bømbe. Pe bim 'bu'a rá ts'unt'u, nguetho bi badi majuani da 'yot'a bi man Ojã. ¹² Ne nguetho ra Abraham, madague'bu ya xí thoh yu pa gue mí sã xtím 'buh yú t'uhni, pegue bi zõni bim 'buh yám bom'бето емме xun ngu, tengu yu sò mahets'i, o tengu yu 'bomu bu ja ra ndendeja, gue njongui hãt'i da mbede. ¹³ Ne gãtho u bi du 'bu him mani hyan a ran ho bi xi Ojã. Pe tengu'bu mí handi yatho bu bí ja a ran ho bi sifi, nguetho mí ec'yei mbo yú mbai gue majuani din t'unni. Janangue'a bin johya 'bu mí beni gue da nu a. Jananjabu bi manse tengu'bu bi thotho ua ja ra ximhãi u. ¹⁴ Ne nu u im ma tengu na, i udi gue i 'yotho ne i hon man'da ra hãi gueru din zai. ¹⁵ Ne nu'bu xtãm bentho a ra hãi bu xpi bõn u, mí sã xtã mbeng mahõn'a u 'bu. ¹⁶ Pe mí nde n'da ra hãi man'da xun ho, gue nde da ma, ra hãi mahets'i. Janangue'a bin johya Ojã gue da 'yembi yú Ojã u, ne bi hocpa yú hnini u. ¹⁷⁻¹⁸ Ne nu'bu mí ts'ãp rá mbai ra Abraham, gue bi sifi bá si a rá ts'unt'u ra Isaac, da mbõspa Ojã. Ne mí nde xtã 'yot'e, nguetho bi 'yec'yei majuani a Ojã, madague'bu bi xifi dim 'buh yám bom'бето 'bu bi xand ra Isaac. ¹⁹ Gue'a bi ben'a ra Abraham gue i ja rá ts'edi Ojã da xox u xun du. Janangue'a tengutho 'bu bi dambeni bu 'bu u xun du a ra Isaac 'bu mam bá si mahõn'a a rá ta. Ne n'da ra hmeppya bi 'yot' na. ²⁰ Ne nangu e bi 'yec'yei majuani ra Isaac gue da gomhu ran ho Ojã u yú t'uhni, janangue bi sih majuani ra Jacob ne ra Esau gue da mba majapi. Ne bi sifi 'be'a bi zãba Ojã n'da ngu n'da u. ²¹ Ne nguetho a ra Jacob, bi 'yec'yei majuani a ran japi bi man Ojã. Ne ní mba bu da du, pe bi thocpa a ran japi u yú 'beto, gue'u yú ts'unt'u ra José. Ne bi dande Ojã 'bu mí dospa rá ya rá tõhø a ra Jacob. ²² Ne a ra José bi 'yec'yei majuani a bi man Ojã. Janangue'a nu'bu mí ts'utho da du, bi xi u yú menguhu gue yu israel, gue da zõni da mbeng bu yú hãi zehẽ. Ne bi xifi da thux'a ra ánima 'bu bi bøm bu u, gue'a ra José xí du. ²³ Ne rá ta ne rá mbe ra Moisés 'bu mim 'buh ra Moisés, bi 'ya'a rá ts'unt'u an hyuzna. Ne him bi numansu a rán t'edi ra ts'ut'abi gue mí ma xtí tho u yú ts'unt'u yu israel. Nguetho midí nequi din hocja'i, ne mí ec'yei majuani di jamansu Ojã. ²⁴ Ne a ra Moisés guexta'a mí ec'yei majuani a Ojã. Janangue'a nu'bu mín dan'yohu, him mam bi nde da t'embi rá ts'unt'u a rá t'ixu ra ts'ut'abi bu Egipto, gue xtãn zã xtín jase rá ts'edi. Ne gue'a rá t'ixu a ra ts'ut'abi bi dím bu mán t'agui ne bi tede. ²⁵ Pe man'da bi nde 'darbu bin unba hu u yú t'uhni Ojã a ra Moisés nu'bu yú menguhu, xinda gue'bu xtãn den rán johya ra ximhãi gue ní mba bu da guadi. ²⁶ Ne nu'bu mín 'yomfeni ra Moisés, man'da di muui 'bu n'dat'a yun ts'ante da nuui ra Cristo, xinda gue'bu xtí manda 'be'a gãtho mí ja bu ra hãi Egipto, nguetho man'da mí numanho 'be'a di un Ojã m'bejua. ²⁷ Ne nangu e bi 'yec'yei majuani ra Moisés, janangue'a bi bøm bu ra hãi Egipto, ne him bi zu a nãn cue a ra ts'ut'abi. Pe bi hyut'an zambu, nguetho bi badi in 'youi Ojã, madague'bu him mí nu. ²⁸ Pe bi 'yec'yei majuani a bi xi Ojã a ra Moisés, janangue'a bi 'yot'a bi xifi, gue bi manda dí cots'i ra ji bu ja yú 'yout'i yu israel. Janangue'a him bi thop yú mbadi ts'unt'u u yu israel 'bu mam bá eh rãm 'behni Ojã. Gue'a t'embi ndabaxjua bi du mi bi 'yot'u. ²⁹ Bu mí 'yec'yei mbo yú mbai i ja rá ts'edi a Ojã u yu israel, janangue'a bi jap'a Ojã bi xocpa n'da ra 'yu bu ja ra deja, gue bi tho u. Pe nu'bu mí 'yena ne u xtã 'dax'u yu me egipto, gue'u mí cute, bi comp' ra dehe bi du u buya. ³⁰ Nu yu israel bi sifi di the'ts'a ra dahni Jericó gãtho nyoto pa, nguetho ma mbãt'i ra jãdo a ra hnini. Ne nu'a í 'yec'yei majuani a Ojã, ne gue'a í yot' ra jãdo a 'bu mí gua'a nyoto pa di the'ts'i. Ne bi zã bi dap ra hnini u yu israel buya. ³¹ Pe mí 'bup u n'da ra xisu gue ra Rahab. Ne madague'bu man ra

'yomt'eni mam'bet'o, pe hinga ne a bi tho a 'bu mi tho ya menguhue gue him mi ec'yei Oja. Ne nu'a i zimmanho u yam 'behni ya israel, ne gue a i fadi mi ec'yei mbo ra mba i Oja. ³² Ne xun ngu mi'da xtan za xca xi ahn, pe hinga xot'a yu ora ga xi ahn, nanguue ra Gedeon ne ra Barac, ne nanguue ra Sanson ne ra Jefe, ne nanguue ra David ne ra Samuel, ne gatho mi'da ya pongahya. ³³ Ne mi ec'yei majuani Oja u, ne gue'a i hyan ra ts'edi Oja u, gue bi dap ya ja i mi 'buru n'danni mi'da ya hai 'bu min suhmbu. Ne bin ts'at'abi xun ho. Ne mi ec'yei majuani a bi sifi, jananguue'a gatho bi za bi 'yor buya. Ne nu'u mi'da mi ec'yei majuani a Oja, jananguue'a him bi za ya dazate. ³⁴ Ne him bin zo u mi'da bi thotru ja ra orno 'bu emme midu thoni nam pa, nguetho bi 'yec'yei a majuani u. Ne him bi za bi tho mi'da 'bu mi t'embi xta tho nanguue ra juai. Ne nu'bu mi guent ya ja i u mi'da, bi jap'a Oja bi zaqui. Ne madague'bu him mi ja ya ts'edi u mi'da, pegue tengu'bu ya mi ja ya ts'edi 'bu mi 'yec'yei majuani Oja, ne gue'a i 'da u ya dofai yan suihu. ³⁵ Ne mi 'bu i 'da ya xisu 'da'a n'danni, gue xi du ya t'ahni. Pe bi dambeni u ya t'ahni 'bu mi 'yec'yei majuani u ya mbe. Ne nu'u mi'da bi ndese bi tho nanguue'a bi 'benza, ne him bi nde bi goh ya mba gueru xta mba ma thogue, nguetho bi 'yec'yei majuani da bomanho bu ja ran date u, da mba bu ja ra te man'da xun ho. ³⁶ Ne nu'a i 'yec'yei majuani u mi'da, ne gue'a i hyat' yan ucpi gue bi t'uspi, ne bi hyat' 'bu mim 'benza, ne'bu bi thu'ti 'da nanguue ya cadena ne bi jot'a fadi. ³⁷ Ne bi tho u 'da gue bi mba ma bat'ado. Ne nu'u mi'da bi thengui nde nanguue ra thegui. Ne mi'da i tho ra juai 'bu mi sifi da mba ma thogue. Ne mi 'yotho u mi'da, ne i huexi thoho u, mi he ya xide'yo, nguetho pa ma ucpi. Ne mi sa ran u gue mi pa ma unbi. Ne gatho u bi hyat'i, nguetho bi 'yec'yei majuani a Oja. ³⁸ Ne him mi fadi gue man'da xun ho u, pe man'da di mau u xinda gue'gatho ra ximhai. Pe ha sa mi 'yotho bu ja ya uhai 'bu mi 'dagui, nepu ja ya t'ohu. Ne mi 'buru ja ya hyado nepu ja ya hyahai. ³⁹ Pe gatho bi hnumanho u nanguue bi 'yec'yei majuani Oja. Jananguue'a i pa mfeni thoho u. Pe him 'bex bi hyan a bi xi a Oja di unni. ⁴⁰ Nguetho xi zan Oja 'be'a man'da xun ho da 'yot'e nanguue, gue 'darbu ni hamhu ran ho u mi 'buh maya'bu.

12

Thocpa thoho ga tenhd u a ma ngurpih u ra Jesus

¹ Jananguue'a nuju i 'bai xun ngu ya ja i gue xu 'yurcahu a majuani Oja tengu ja da xi ahn. Jananguue'a ga 'ueju ts'u gatho di pajur, ne ya ts'oqui gue tengu'bu an thu'ti ma guahu, n'dahma ga hathu dan tihmbu nanguue'a ran taha bin 'daju gueru go him min sa. ² Ne thocpa thoho ga hanthu a ma ngurpih u ra Jesus, jananguue'a da za n'dat'a ga othu buya. Ne di jaju ga othu tengu bi 'yozeh, gue bi 'yec'yei majuani a Oja, ne gue'a i hyat' ran unbi bu ja ra pont'i a. Ne nu'a ran date bi nu, yan date u ya ts'om'bai, emme ma ucpi a. Pe him bi zu da nu a tengu a, nguetho mi padi din ja ran johya m'beja nanguue. Ne nuya bi 'buru mahets'i 'darbu ni mandau Oja. Ne gueru i sixcahu bu. ³ Ne gam bembhu tengu bi 'yot' ra Jesus, bi hyat' 'bu mi ts'ui, ne'bu bin unba bu 'buh ya ts'om'bai. Jananguue'a hin dan xombihu, ne hin gam bembhu gue ga penju. ⁴ Pe nu ahn hinga na es'hu ya ts'oqui gueru gdí tuhu. Pe dami 'yes'hu u, madague'bu gdí tuhu 'da ahn. ⁵ Ha ga pumbenih u a ran zofu gue i xiju Oja, gue ya t'ahni gahu a, tengu mam bu ja ra t'ohni bu i ena:
Ma ts'ant'u i, dami beni 'be'a di mber'a a ni Hmu, gue'bu bi xi i haru ga 'bedi. Ne xin gui saman'u 'bu bi zu i.

⁶ Nu'a ra Hmu i xanba u di huexi,

ne i fe u gätho u i ðmbi yá t'uhni.

⁷ Dami hyäth_u u yam fei, nguetho gue'u i xän'nah_u u. Nu Oja i ðna yá t'uhni ah_u. Ne jo'o n'da ra t'uhni gue hin da xänba rá ta nangué yam fei. ⁸ P_e nu'b_u hin da mbep'ah_u Oja, tengu u gätho yá t'uhni i fei, nu'b_u, masque hin yá t'uhni ah_u 'b_u. Guín jah_u tengu ra t'uhni gue hinga mfádi to'o rá ta. ⁹ N_e man'da, nu'b_u mín t'uhni_u, gue'b_u mí mb_egba ma tah_u däm 'b_umh_u u ja ra häi, dá numansuh_u u. Hanja man'da hin dín umhb_u da mb_egbah_u Oja, rá Ta ma mb_uih_u, janangué ga t_umh_u ra te ma mb_uih_u. ¹⁰ Nu ma tah_u ua ja ra ximhäi bi mb_egbah_u 'b_u n'dandí, gue mím b_eni x_un ho. P_e nu Oja 'b_u i f_egbah_u, zai x_un ho i ørcah_u, gue di jaj_u xtán hothogah_u tengu a. ¹¹ Majuqni hin dí ðmh_u x_un ho a ram fei 'b_u ra ora dí säh_u a, nguetho x_un u. P_e nu'b_u bin hoh ma mb_uih_u nangué ram fei, n_e dí 'b_umanhoh_u b_uya, n_e i hu ma mb_uih_u.

Nts'utho 'b_u ga hehmb_u rá nde Oja

¹²⁻¹³ Janangué'a dan ðyah_u mahøn'a gue ga thoju a rá 'b_efi Oja, n_e hin ga 'uehmb_u. P_e ga haxh_u ra 'yu x_un juqni. Nub_uya nu ni guah_u guí h_emf_u, mí ðna xtá 'uagui, p_egue da ya_ui, da hya ra ts'edi mahøn'a. ¹⁴ N_e gui hyomhb_u hin gui d_umh_u n'da ra sai. N_e gui hyomhb_u ra hogamb_ui. Nguetho nu'a hin'ya ra hogamb_ui hin da zä da nu a ra Hmu. ¹⁵ N_e 'da gdám fáxta nin 'yomf_eni_u n'da ngu n'da ah_u, janangué'a hin dim 'b_u i 'da ah_u hin da nde rá mate Oja. N_e xínga n'da ah_u dín ja tengu n'da rá 'y_u ra ts'oqui, gue hin di nequi 'b_u rá mb_udi, p_e nu'b_u bi b_uts'e dín x_undi, di ts'on u mi'da b_uya. ¹⁶ N_e dam fáhmb_u njon dan 'yomt'eni_u. N_e xín ga samhb_u a rá mate Oja, tengu bi 'y_ut' ra Esaú, gue í pá a ra t_uh_u a rán j_upi mí ðna xtí un'na Oja, gue rá mb_udi ts'ant' u ra Isaac. ¹⁷ N_e gui p_uhmb_u 'b_e'a bi 'y_ut' ra Esaú, gue m'beja bi nde a ran j_upi mí ðna xtí un'na rá ta. P_e him mam bi zä bi un'na. N_e ts'edi bin zoni, p_e him bi d_uni 'b_e'a xtá 'y_ut' mahøn'a gue xtá hy_un'a. ¹⁸ Gam b_emh_u 'b_e'a bi 'y_ut' y_u israel, bi z_um b_u ja n'da ra t'øhø ua ja ra ximhäi, guerp_u bi d_e ra sibi nts'utho, n_e bi 'b_exui y_u güi tengu 'b_u ra xui, n_e bin ja ra ndønth_u 'b_u mí sih yán t'èdi Oja u. P_egue n'da ra hm_epya a tengutho b_u rá ngu Oja gue ðmme x_un d_uxqui. ¹⁹ N_e bi 'y_uh ra thaxi, n_e rá nde Oja bi 'y_u u. N_e nu'b_u mí 'y_u a rá nde u y_u israel, ðmme bi 'y_uh ra mate gue hin da 'y_uh mahøn'a, nguetho ðmme bin su. ²⁰ Him mí hát'i da 'y_u a ra nde bi xifi, bi 'y_una: "Xinga n'da ra j_u'i n_e xing y_u zu'u_e da zä da d_ucua, nu'b_u da d_ucua, 'b_exque da tho, n_e da mba ma 'y_e'mado o gue da mba ma s_unza." ²¹ ðmme nts'utho 'b_e'a bin ja b_u. N_ese ra Moisés bi 'y_una: "Dí fet'i gue dín su." ²² P_e nuju ya njuantho rá hnini Oja b_u mah_ets'i dí c_uth_u, i p_uh ma mb_uih_u, gue Oja zai 'b_ui. N_e i t'ðmbi ra t'øhø Sión a rá hnini Oja, n_e i t'ðmbi Jerusalén b_u mah_ets'i. N_e dá s_umh_u b_u 'b_uh yám 'b_ehni Oja mah_ets'i gue y_u mahu_uhi thoho, guerp_u di munts'i i th_unde Oja ðmme di joha. ²³ N_e dá c_uth_u b_u an thuts'i ma thuhuh_u b_u mah_ets'i, guerp_u däm petih_u gätho to'o bi hy_un ra herencia bi un Oja. N_e dá c_uth_u b_u bí 'b_u Oja ra Z_e'mi di ju_unbi gätho. Nerp_u 'b_uh yá mb_ui u i tu, gue nu'u bi t'ðmbi x_un ho 'b_u mí hoc'a Oja. ²⁴ N_e dá c_uth_u b_u 'b_uh ra Jesús ma hocpateh_u b_u bí 'b_u a i ørcah_u ran hoqui ma'da'yo. N_e dí c_uth_u nangué rá ji ra Jesús 'b_u mí tho, í pungah_u Oja a. Janangué'a man'da x_un ho i xij_u rá ji 'b_u mí tho, xinda gue'a rá ji ra Abel 'b_u mí tho, nu'a i ma dí unba a to bi hyo a. ²⁵ Janangué'a i jatho dam fáhmb_u hin ga hehmb_u a rá nde a in zoju ya. Gam b_emh_u him bi zä bi zo a ran unbi u bi mbesta a rá nde Oja, 'b_u mí ts'ocua ja ra ximhäi. Janangué'a 'b_e xíngui ts' u da zä ga sohmb_u ran unbi 'b_u ga f_estah_u a Oja, nguetho mah_ets'i b_u in zoju ya. ²⁶ Nu'b_u mí man

yən t'ɛdi Ojə bə ja ra t'əhə, bi japi bi 'yən ra häi. Pə nuya i ɛn Ojə: “Man'dandj ga japi di 'yən, pə hinga hən ra häi, pə nɛ mahɛts'i,” bi 'yən Ojə. ²⁷ Nɛ nu'a 'be'a gätho hingui də, da mba ma bənt'i. Nɛ din zəm bə ɛ hingui sã da mba ma 'ueque, gue nu'ɛ 'be'a gätho bi zän Ojə gue din zəm bə. ²⁸ Nɛ bin 'dajə bə di manda Ojə gue hingui sã da mba ma 'ueque. Janangue'a ga xihmbə jamadi Ojə, nɛ ga thəndehə ngue ga numansuhə nɛ ga suhə. Nɛ gue'a numanho a bəya. ²⁹ Nguetho nu ma Ojəhə di juadi 'be'a hingui numanho tengu ra sibi.

13

Ga ɔthə a dí numanhojə Ojə

¹ O guí ɛ'ts'a gnán huɛjə n'da ngu n'da ahə tengu'bə guidín cuhə. ² Nɛ guim bɛmhəbə guí säyabahə ja ni ngumhbə to'o da zəm bə. Nɛ nu'ɛ 'da njabə mí ɔt'e, bi zin ɛ 'da yám 'behni Ojə bá nɛxpə mahɛts'i nɛ him mí pədi. ³ Nɛ dami bɛmhəbə ɛ yə ofädi, ngue tengu'bə n'da gnan ofädithohə. Nɛ guim bɛmhəbə ɛ bi mba ma ɛnbi, nguetho nɛ ahə i ja ni jə'ihə gue sã da mba ma ɛn'i ahə. ⁴ Nɛ gätho ahə guin numansuhə a ran thəti gá 'yøthə ni xisuhə, nɛ a bi 'yøt'ɛ mi'da. Nɛ gam 'bəmanho nangue nin thətihə, njon di ts'on a. Nguetho di ɛnba Ojə ɛ to'o da 'yøt' ran 'yomt'ɛni, nɛ ɛ hinga na din thəti, nɛ ɛ xən thəti nu'bə i ɔt' ran 'yomt'ɛni. ⁵ Nɛ 'yo guí numanhohə xən ngu ra mbeti. Pə gan johyahə nangue hangu ts'ɛ i ja ahə. Nguetho: “Njəm'bə ga hɛc'ahə, thocpa thoho ga jamansu ahə,” bi 'yən Ojə. ⁶ Janangue'a sã dan johyahə 'bə dí ɛmhəbə:

I fäxcahə ra Hmu,

nɛ hin ga suhə 'be'a da zä da 'yørcahə yə jə'i.

⁷ Dami bɛmhəbə 'be'a bi 'yøt'ɛ yə ngərpi gue bi xi ahə räm hman Ojə. Nɛ guim bɛmhəbə 'be'a bi bəni nangue ra te man nám 'bə ɛ. Nɛ guí thojə a bi 'yut'ahə, nangue bi 'yɛc'yei majuəni a Ojə ɛ. ⁸ Nu ra Jesucristo hingui dim pädi, gue'bə go maya'bə, nɛhya nɛ gätho yə pa hən'bə go njəm'bə. ⁹ Janangue'a hin gan hyɛhmbə da ts'ix ahə bə ma'ueni, guerpə i hman yəm hma 'dahma 'dan'yo nɛ hingam fädi. Pə nu'a ná bɛmhəbə rá mate Ojə gue'a ní zac ma mbəihə a, xinda gue'ɛ yən t'ɛdi gue 'be'a i ts'i. Nguetho njo'o to'o xí zac yá mbəi 'bə supi 'bə ja a i si. ¹⁰ Pɛgue i jajə n'da ran ts'ihmɛ, tengu ra hmɛpya gue ra 'bøts'e mí ɔt' yə mbäjä bə ja ra nijə maya'bə, him mí ja ran t'ɛdi da zi. ¹¹ Pɛ nu rá hmumbjäjä yə israel 'bə mí mbøspa Ojə nangue yə ran ts'oqui, bi dɛxpə mbo a rá ji ɛ yə zú'ue, guerpə ja ra cuarto man'da xən duxqui. Pə nu yá ngə ɛ yə zú'ue mí zə bə ndehnini. ¹² Nɛ gue'a bi 'yøt' ra Jesús, bin ɛnbi bi du bə ndehnini bə 'bəh yə israel. Nɛ gue'a rá jise í hoc yə jə'i. ¹³ Pə ga mbähə ga tɛnhdə bə ndehnini bə 'bəh ra Jesús, tengu'bə n'da na 'bɛngadahə bə ma'ueni. ¹⁴ Nguetho nuua ja ra ximhäi hin'yə ua n'da ma hninihə gue din zəi xən ho. Pə dí homhbə ra dāhnini gue njəm'bə da gua a, guerpə nín zəmhbə bə. ¹⁵ Nɛ nde'bə thocpa thoho ga thəndehə Ojə nangue ma ndehə, nɛ ga xihmbə ra jamadi. Nɛ di thoc'a mam hmamhbə a ra Jesucristo, tengu'bə di un Ojə ma 'bøts'ehə. ¹⁶ Nɛ hin dam pumbɛnihə a ná ɔthə ran ho, nɛ hin dam pumbɛnihə ga comhbə 'be'a jajə, nguetho nɛ'ɛ tengu'bə yə 'bøts'e i numanho Ojə ɛ. ¹⁷ Nɛ guí 'yøthə a xi a ni ngərpihə, nɛ guí pəhmbə ja yən t'ɛdi da xi ahə 'be'a guí 'yøthə. Nguetho i fät'a ni mbəihə ɛ, nɛ i jatho di dāp Ojə ra güenda nangue ahə. Guí 'yøthə a dán johya ni ngərpihə, nɛ hin da du yə mbəi. Nguetho nu'bə hin guí 'yøthə a, xín da bəmanho ahə 'bə. ¹⁸ 'Yäfə räm fäts'i Ojə nanguecähe, nguetho n'dat'a dí m bɛmhəbe ga tɛnhdə a, nɛ dí nde ga ɔthə xən ho gätho. ¹⁹ Dí ä ahə ra mate, gue ɛmmɛ guí 'yäfə Ojə di jaqui ga mbagä bə n'dihi.

I äp rán jãpi Ojã yá cu

²⁰ Nu Ojã ra hocpate a, bi xoxp_u 'b_u x_un du a ma Hmuh_u ra Jesucristo, nu'a di jamansuc ma mb_uih_u. Ne nu'a rá ji í hoc'a ran hoqui njãm'b_u da guadi.

²¹ Ne dí äp rá mate Ojã da 'yøt'ah_u hin hap_u gui 'behm_u, n'dahma da zã gui 'yøth_u rá pähä a. Ne dí äp rá mate da 'yørcah_u 'be'a gätho i nde a rá ts'edi ra Jesucristo. Ga numansuh_u Ojã gätho y_u pa mazã. Ne hønt'a gam b_umhb_u a.

²² Ma zi cu ah_u, dí ä ah_u ra mate hin gan xømb_uih_u gui 'yøhm_u na ran zofo, nguetho nuna ram hma dá ot'ah_u hingui ngu 'be'a ma. ²³ Ja n'da ram hma dí nde ga xi ah_u, nu'a man 'yoh_uh_u ra Timoteo ya bi so'ts'i. Nu'b_u da zøcua n'dihi, ga six 'b_u dá mba b_u. ²⁴ Zenguagah_u ts'_u b_u gätho ni ngurpih_u, ne gätho _u y_u cu gue ma mi'y_uc'y_ueh_u. Nehya bá nexp_u Italia i pen'nah_u ran zengua. ²⁵ Ne dí äp rán jãpi Ojã nanguue gätho ah_u. Ne hønt'a dí xi ah_u ya.

SANTIAGO

Ra sɔcuɔ bi 'yo't'a ra Jacobo Santiago

Ran zengua

1 Nugá drá Jacobogá, rá 'yçhɛgá Ojã ne ma Hmuhã ra Jesucristo. Ne hɔnbu go hapu gá mbãhã n'da ngu n'da ahũ, dí zengua ahũ ma meni ahũ, ngue n'dat'ũ mam bombɔtahũ ɩ 'de'mayoho yú ts'unt'ũ ra Israel.

Di 'dajũ ran 'yomfɛni Ojã

2 Ma zi cu ahũ, nde'bu dan johyahũ 'bu dí sãhu yun unbi, hɔnt'a go man unbi dín nuhũ. 3 Nguetho dí pãhmbũ nu'bu da ts'ãc ma t'ɛc'yɛihũ, gue'a ní jajũ ga hãthũ xun ho a. 4 Pɛ i jatho ga hãthũ xun ho ne hin gan suhũ, ne gue'a dín te ma mbũihũ a, ne di hajũ xun ho ra ts'edi, ne nte ga 'bɛhmbũ buya. 5 Pɛ nu'bu hin dí pãhmbũ nda'a xun ho ga ɔthũ, ga ãfu Ojã ran 'yomfɛni ne di 'dajũ a. Nguetho di unni xun ho to'o da 'yãpi, ne hin di japi da mbɛ'ts' rá sã n'da. 6 Pɛ jatho n'dat'a gam bɛmhmbũ 'bu ja 'bɛ'a dí ãfu, ne hinga 'dahma'dan'yo gam bɛmhmbũ. Hin ga ɔthũ tengu ra t'ɔthe bu ja ra dãdãdehe, hɔnbu go hapu ní 'yen ran dahi. 7 Nu ra jã'i i ɔ't'e tengu a, sã im bɛni di un'na i ãp a Ojã, pɛ nte di unni. 8 Nguetho 'dahma'dan'yo im bɛnsɛ, ne hinguí sã n'dat'a da 'yɔt'e. 9 Pɛ ɛmmɛ di johya n'da zi hyooya 'yɛc'yɛi, nguetho i pãdi ɛmmɛ xun ngu di muui bu nan nu Ojã. 10 Ne'a ra mɛmbɛti 'yɛc'yɛi, ɛmmɛ di johya 'bu mi bãdi hinga gue'a rá mbɛti ní numanho Ojã a, ngue nu rá mbɛti tengu yú dɔni ɩ yũ paxi i hɔe. 11 Ngue nu'bu xpãm bɔx ra hyadi ɛmmɛ xun pa, di hmang yũ paxi ne i hɔh yú dɔni buya, ne him man di nɛcmanho. Din jabũ n'da ra mɛmbɛti 'bu hɔnt'a ra mbɛti in numanho, madague'bu di thoqui dim pɛfi, pɛ di 'bɛdi 'bɛ'a gãtho i pɛ'ts'i.

Ga hãthũ 'bu bi ts'ãju

12 Nu'bu ga hãthũ yun unbi, dan johyahũ buya. Nguetho nu'bu mi ts'ãju ne dá hãthũ, ya din 'dajũ ra temazã, tengu bi man Ojã di 'dajũ 'bu hɔnt'a gam bɛmhmbũ a.

Dím bɛnsɛhũ yũ ts'oqui

13 Nu'bu 'bu'a n'da da bɛni da 'yɔt'a n'da ra ts'oqui, pɛ hin da 'yɛna Ojã bi bɛnbi. Nguetho xun ho Ojã ne hinguí xifi da 'yɔt' ra ts'oqui n'da ra jã'i, ne xín da zã da si Ojã da 'yɔt' ra ts'oqui. 14 Pɛ n'da ngu n'da yũ jã'i 'bu im bɛni da 'yɔt' yũ ts'oqui, pɛ bin 'yɔrpazɛhɛ nangue rán 'yomfɛni sɛ. 15 Ne nu'a 'bɛ'a bi numanho sɛ, ne nu'bu mi bɛni da 'yɔt'e, ne gue'a dí mbuxca yũ ts'oqui rá mbũi a. Ne nu'bu mi 'yɔt' yũ ts'oqui mi bɛni, ne man'da bi thoqui bi 'yɔr buya, ne gue'a dí nu ran unbi mazã a buya. 16 Ma zi cu ahũ, hin dan hyãzɛhɛhũ 'bu dí ɔthũ yũ ts'oqui, gue'a hin gam bɛmhmbũ Ojã di 'bɛcpahũ. 17 Nguetho xun hotho 'bɛ'a gãtho di 'dajũ Ojã, ne hɔnt'ũ gãtho xun ho bí nɛxpũ bí 'bu Ojã, ngue bi zãn yũ nyot'i ua ja ra hãi. Nu'ũ ja'bu di 'bɛh yãn nɛqui 'bu xũ 'bãt'ũ, pɛ nu Ojã njãm'bu di 'bɛh ran ho. 18 Rá pãhã zɛhɛ Ojã bi xãndgahũ 'bu má hãmhmbũ rãm hma majũãni, ne yú t'ũhni gahũ a buya. Janangue'a man'da xun hojũ xinda gue'ũ mí da gãtho bi 'yɔt'e.

Dan xãhmbũ ram hma ne ga ɔthũ yũn thɛhũ

19 Gue'a dí pãhmbũ a, ma zi cu ahũ. Janangue'a dan ɛhya dan xãhmbũ a rãm hma, xinda gue'bu go dan yãshɛhũ, ogue ga ɛmhmbũ go dí pãshɛhũ ngue dan

junthũ. ²⁰ Nguetho nu'bu dadín junthũ, hingui sä ga øthũ 'be'a nde Ojã. ²¹ Pe ga εshũ a ná øthũ yũ ts'oqui, ne ran ts'o zai dá bẽmhbu. Ne hin dan 'yẽzẽhẽhũ. Janangue'a da zã ga cu't' ma mbũihũ a ram hma, tengu'bu n'da ra hmuđã da thupũ, ne din te bu. Ne gue'a dí pøcpa ma mbũihũ a buya. ²² Pe hinga høntho dan xãthohũ ram hma. Nguetho dán hyãzẽhẽhũ 'bu dí m bẽmhbu hin'yũ man'da ga øthũ. Pe i jatho thocpa thoho ga øthũ yũn thehũ a ram hma dadín xãhmbũ. ²³ Nguetho nu'bu dí ẽmhbu dadín xãhmbũ ram hma, ne hin dí øthũ yũn thehũ, dadí pumbẽni thohũ a dán xãhmbũ 'bu. Tengu'bu dí hẽthũ ran hyẽdã ma hmihũ, ne hin dí zãmhbũ bu. ²⁴ Dã nuhma a ma hmihũ, pe 'bex dá pumbẽnihũ 'bu má 'uehmbũ. ²⁵ Pe nu'bu dan zãmhbũ a ra 'da'yomhma, gue'a dí zeju ga øthũ yũn thehũ a. Ne nu'bu zai dí øthũ a, ne hin dí pumbẽnihũ a, dí jãcpahũ Ojã buya nanguẽ 'be'a gãtho dí øthũ. ²⁶ Nu'bu sä ẽna ørpa rá 'befi Ojã n'da, ne hin dí jamansu 'be'a ma, din hyãzẽhẽ 'bu, ne nte ní mbat'a ní 'yørpa rá 'befi Ojã 'bu. ²⁷ Pe nuna majuañi rá 'befi Ojã ma Tahu da numanho 'bu ga fãxhũ yũ hyoaya t'ũhni, ne yũ xisu xũn du yũ ndø, ñgue in nu ran unbi. Ne nde'bu dam fãshũ hin di ts'onga man 'yomfẽnihũ rán t'ø't'e ra ximhãi.

2

Hin ga huandahũ to'o gan numanhohũ

¹ Ma zi cu ahũ, nu'bu dí ẽc'yẽihũ ma Hmuhũ ra Jesucristo ñgue mixte xũn ho a, nde'bu ga øthũ tengu i ø't'a, ñgue hin ga huandahũ to'o dín numansuhũ. ² Xi'bu da zøm bu ja mam petihũ n'da ran 'yohũ i fo rá 'ye ram fo'ye ẽmmẽ xãm hmadi, ne mahotho rá he. Ne da zøm bu n'da zi hyoaya hingui ho rá he. ³ Ne man'da gan numanhohũ a mahotho rá he, xinda gue'a n'da zi hyoaya. Ne ga ẽmfũ a mahotho rá he: "Nu'i n'yø, damin säya ts'ũ ua ja ran thuts'i," ga ẽmfũ. Ne nu'a zi hyoaya buya: "Nu'e, damím 'bãh nũ ogue damí hyuh nũ hãi ja rá hyo ran thuts'i," ga ẽmfũ a buya. ⁴ Ha hin dí m bẽmhbu ñgue yoho man t'ø't'ehũ 'bu dí samhbu a nan hyoaya u 'da, ne nu'a na membeti u 'da, gue'a na ẽspahũ u. Ne guexta'a ra ts'oqui dí øthũ 'bu dí huandahũ a dín numanhohũ. ⁵ Ma zi cu ahũ, damí 'yøhmbũ na ga xi ahũ. Ha him bi huan Ojã u xũn ñgu i hyoaya bu na ra ximhãi, ñgue da dñn a man'da di muui, ñgue da gomhbũ yũn jãpi u di un yũ t'ũhni Ojã. Ne gue'a bi ma majuañi di un'ndũ to'o gãtho da bẽn a. ⁶ Pe nuya gá 'yãsäbahũ yũ hyoaya. Ha hin dí pãhmbũ ñgue gue'ũ yũ membeti di unghũ, ne i sixcahũ bu ja yũ ñgunt's'ut'abi. ⁷ Ha hinga gue'ũ yũ membeti dí øhmbũ im man ra ts'ore nanguẽ rá hoga thuhu ma Hmuhũ ra Cristo. ⁸ Pe: "Ga huẽc ma mijã'ihũ tengutho bu na huẽczẽhẽ ma jã'ihũ." Guehna xũn ho ga øthũ na, ñguetho rán t'ẽdi ra Cristo mixte thoho a, tengu man t'ø't'i bu rãm hman Ojã. ⁹ Pe nu'bu hinga gãtho yũ jã'i dadí huẽju, ra ts'oqui a dí øthũ 'bu, ne dín dupatethũ a ran t'ẽdi ñgue im ma gãtho 'da i gu bu dán huẽju. ¹⁰ Pe dín ndehũ made tho ga øthũ gãtho rán t'ẽdi Ojã. Pe madahønt'a n'datho rán t'ẽdi Ojã hin dá øthũ, ya dín dupatethũ gãtho rán t'ẽdi Ojã 'bu. ¹¹ Ngubũ dí ørpahũ yũn t'ẽdi Ojã ñgue bi 'yẽna: "O guí øthũ ran 'yomt'ẽni," ne: "O guí hãcpahũ rá te ni mijã'ihũ," bi 'yẽna. Madague'bu hin dí øthũ ran 'yomt'ẽni, pe dí hãcpahũ rá te ma mijã'ihũ, guemhma dín dupatethũ gãtho rán t'ẽdi Ojã 'bu. Nguetho n'dat'a Ojã bi ma gãtho yũn t'ẽdi. ¹² Pe nu'a rán t'ẽdi ra Cristo, gue'a dí zeju ga øthũ yũn thehũ. Ne gue'a rán t'ẽdi dí 'yãngahũ Ojã a 'bu dá øthũ o hin'na. Janangue'a ga jamansuhũ a dí m mamhbũ ne'a dí øthũ. ¹³ Ne nu'bu him bi 'yøt' ran huẽcate n'da, ne hingui ñgu 'be'a dí huẽc Ojã a 'bu bi juãnbi. Pe nu'bu bi 'yøt' ran huẽcate n'da, da bømhanho 'bu bi juãnba Ojã a.

Hingui ho 'bũ nte n'youi yũn t'õt'e rá t'ęc'yęi n'da

¹⁴ Ma zi cu ahũ, 'be'a gue ní mba a i òt' i 'da sã ęna ja yũ t'ęc'yęi, pę hingui òt'ũ yũn thehũ. Hin da yãn Ojã n'da 'bũ sã ęna ja rá t'ęc'yęi. ¹⁵⁻¹⁶ Xi' bũ 'bũ'a n'da ma cuhũ ra 'yãhe ne sã ra thuhu. Ne ga ęmfũ: “Ní mba, bá he ni he, ne bán sihme, da hyu ni mbũi,” ga ęmfũ. Pę nte dá unhdũ 'be'a honi. 'Be'a gue ní mba a dá őrpahũ 'bũ. ¹⁷ In jabũ n'da 'bũ hingui òt' yũn t'õt'e rán sãui rá t'ęc'yęi, nu rá t'ęc'yęi nte di muui, tengu' bũ n'da ra du ngue hingui di 'yãni. ¹⁸ Pę nu' bũ gui 'yęnjũ: “Nu' i ja ni hogant' òt'e, pę nugãhe dí ęc'yęi mbo ma mbũie.” Ne ga xi' ahũ bũya, damí 'yurca ni t'ęc'yęi ngue nte n'youi nin t'õt'ehũ, gan nugã. Nugã da zã ga ut ahũ yũn t'õt'e dí òt'ã, janangue'a di nequi ma t'ęc'yęigã ngue majũqũni a. ¹⁹ Gui pãhmbũ i 'bũ Ojã, pę hin dí gua a zi ts'ũ. Nguetho ne'ũ yũ zĩthu i pãdi i 'bũ Ojã, pę ęmme di fet'i, nguetho yũn sũihũ Ojã ỹ. ²⁰ Gyũ 'yãmbũihũ, ha hin gui pãhmbũ ngue xingui ts'ũ nte di muui ni t'ęc'yęihũ 'bũ hin te gui òthũ. ²¹ Nde' bũ gam bęmhbũ ts'ũ nange mam bombõtãhũ ra Abraham. Ja bi nequi a xmi pã Ojã xũn ho 'bũ mi 'yõt'a bi xifi, ngue bi gãxpũ ja ra do a Isaac rá ts'unt'ũ, ngue ęna xtã hyo xtĩ un'na Ojã. ²² Nangue bi 'yęc'yęi mbo rá mbũi, bin ja ra ts'edi bũya ngue da 'yõt'ũ yũn thehũ. Janangue'a rãm pę ra t'ęc'yęi ỹ yũn t'õt'e. ²³ Ne gue'a mi mam bũ ja rãm hman Ojã, bi 'yęna: “Nu ra Abraham bi 'yęc'yęi a bi man Ojã, janangue'a bi 'yęmp Ojã xũn ho,” ne bi 'yęmbi rá amigo xũn ho Ojã bũya. ²⁴ Dí pãhmbũ ya, i ęmp Ojã xũn ho n'da ra jã' i 'bũ òt' rán sãui rá t'ęc'yęi, ne hinga sã da 'yęna ęc'yęi Ojã. ²⁵ Ximangutho a Rahab, ngue ra xisu zãjĩ min 'yomt'ęni mam 'bet'o. Pę bi 'yęmp Ojã xũn ho 'bũ midĩ nequi rá t'ęc'yęi, 'bũ mi 'yõt'a ran ho bi 'yõt'e, ngue bi jamansu ỹ yũ 'yęc'yęi 'bũ mi mba bá ąspa rá hnini. Ne bá uti n'dan'yo ra 'yu bá hãx 'bũ mam bá pengui, janangue'a him bi mba mfent'i ỹ. ²⁶ Ja ga pãhmbũ bũya ngue hingui ho rá t'ęc'yęi n'da 'bũ hingui òt'ũ yũn thehũ, tengu n'da ra jã' i xũn du ngue hin' yũ bũ rá mbũi.

3

Ga sãmzhe ma jãnihũ

¹ Ma zi cu ahũ, nde' bũ hinga gãtho dan xãnbatehũ bũ ja ram peti. Nguetho dí pãhmbũ Ojã da nu 'be'a dí òthũ, ne nuje, man'da da 'yãgãhe Ojã, xinda gue' bũ hin xcãn xãnbatehe. ² Ne gãtho gahũ xũn ngu yũ nidi ja' bũ dí òthũ yũ ts'oqui. Pę nu' bũ 'bũ'a n'da xinga n'da ra ts'oqui im ma, ya xũn te xũn ho rá mbũi a, ne i pãdi di jamansu xũn ho gãtho i òt'a 'bũ. ³ Tengu' bũ dí cãrbahũ yũn ts'are yũ fani, da 'yõt'a dí xihmbũ bũya, ne hinga hõnt'a rá nde di 'bã't'i, pę 'da dí 'bãthoho. Ngutho 'bũ i sãmzhe rá jãni n'da, ne hinga hõnt'a rãm hma da bãdi da zãmmi, pę da da bãdi di jamansu xũn ho gãtho i òt'e. ⁴ Ne tengu ra dãbarco, madague'a xũ ndoho, ne ts'edi ran dãhi i joni, pę ęmme zicue a ní mba ma 'yoni, pę hõnbũ go da ndepe dí mba a da 'yoni. ⁵ Ngutho ma jãnihũ, zicue, pę ęmme xũn ngu da bõni nange 'be'a da ma. O tengu' bũ n'da ra despi zicue, pę ęmme xũn ngu 'be'a da 'yudi, ne da zã da 'yu a n'da ra xãnthø xũ ndoho. ⁶ Nguetho ma jãnihũ tengu' bũ n'da ra sibi. Ne man'da xũn ts'o òt' ma jãnihũ xinda gue'a ma 'yehũ oque ma guahũ. Ne gue'a ní ts'oni gãtho dí òthũ a, ne di xãnd ran ts'o gãtho ra ximhãi, ngue di bęnba a ra zĩthu. ⁷ Pę nu yũ jã' i man'da da zã di maxubi hõnt'a go má zate ne yũ doja ne yũ pozũ ne yũ huã. ⁸ Pę nu rá jãni n'da, njo'o to da zã di hãt ra 'yu. Ne i hote, tengu n'da ra pozũ, ęmme in cũe, ran dãte a rá nde. ⁹ Nangue ma jãnihũ sã dí ęmhbũ dí ęspahũ Ojã ma Tahũ, pę ne dí ąfũ ra 'yãnthĩ ma mija'ihũ. Pę nu'ũ, bi zãn'na Ojã ỹ, bi ndepe dim 'bũi tengu tho

Ojã u. ¹⁰ N'dat'a ma ndehũ ná yãhũ 'bũ dí ãspahũ Ojã ne' bũ dí äfũ ra 'yãnthĩ ma mijã'ihũ. Pẽ ma zi cu ahũ, hingui sä ga øthũ tengu a. ¹¹ Ha i sä 'darbũ da bøhmi ra dehe xãn ho a ra dehe xãn xã. ¹² O 'bẽ'a di ja yũ za'ixi, ma zi cu ahũ, ha ne'ũ yũ pẽni i zũpũ. O xi n'da ra zabot'i, ha zũpũ yũ ixĩ. Xĩngui sä 'darbũ da bøhmi ra dehe xãn ho a hingui ho.

Bĩ nẽxpũ bí 'bũ Ojã ran 'yomfẽni xãn ho

¹³ Nu' bũ dí pãhmbũ ran 'yomfẽni, pẽ ga uhmbũ 'bũ, nangue ran hocjã'i ga øthũ, nẽ hin dan 'yẽzẽhẽhũ, guerpũ da fãdi majuãni i ja man 'yomfẽnihũ. ¹⁴ Pẽ nu' bũ xãn ju díim bẽnba ma mijã'ihũ nangue ran ts'eya, nẽ dadĩ mispahũ, nẽ sä dí ẽmhbũ ja man 'yomfẽnihũ, pẽ ra fẽhni a díim mamhbũ 'bũ. ¹⁵ Pẽ nuna ra ts'on'yomfẽni na him bí nẽxpũ bí 'bũ Ojã, pẽ bí nẽquida ua ja ra ximhãi, nẽ dá bẽnse ma mbũihũ, nẽ ra zĩthu bi bẽngahũ tengu na. ¹⁶ Nguetho nu' bũ dí øthũ ran ts'eya, nẽ díin nde dam mixtehũ, nu' bũ, dí øthũ gãtho yũ ts'oqui 'bũ, nẽ yũ sũi. ¹⁷ Pẽ nu ran 'yomfẽni di 'dajũ Ojã, n'dat'a gam bẽmhbũ, nẽ ga hocpahũ rá mbũi ma mijã'ihũ, nẽ gan numanhohũ u, nẽ din ja man huẽcatehũ, nẽ ga fãxhũ u, nẽ hin da goh ma mbũihũ 'bũ ja a dí xihmbũ u, nẽ hin ga hãthũ u. ¹⁸ Pẽ nu' bũ jante thoho ga hocpahũ rá mbũi ma mijã'ihũ, dí øthũ tengu' bũ dí pomhbũ ra hmudã dí bøx ran ho 'bũ.

4

Hin ga øthũ rá pãhã ra ximhãi

¹ Ha hin guĩ pãhmbũ hapũ di nẽqui u yãn sũi guĩ øthũ, nẽ yãn heque. Ha hinga gue'ũ di ho ni mbũi zẽhẽhũ a gnĩn sũhmbũ. ² Nu'a hin ní zã guĩ ãmhbũ a guĩn ndehũ, gue'a gnĩn hote thohohũ a. Nẽ gue'a ran ts'eya a gnĩn sũhmbũ 'nẽ gnĩn tunhdũ, nguetho hingui sä guĩ ãhmbũ a guĩn ndehũ nangue ni pãhã zẽhẽhũ. Pẽ hin guĩ ãmhbũ ngue hin guĩ äfũ Ojã. ³ Pẽ madague' bũ guĩ äfũ Ojã a guĩn ndeshũ, pẽ hin di 'da'ahũ, nguetho hingui ho guĩm bẽmhbũ, guĩn nde guĩ xãnd ni pãhã zẽhẽhũ. ⁴ Sä guĩ ẽmhbũ hõnt'a Ojã guĩm bẽmhbũ, nẽ ya guĩ tẽn thohohũ ra ximhãi. Ha hin guĩ pãhmbũ gadĩn sũhmbũ Ojã 'bũ guĩn numanhohũ ra ximhãi. ⁵ Uague guĩ ẽmhbũ säti thoho bi man rá t'ohni Ojã ngue bi 'yẽna: "Pẽ ẽmmẽ díin ndepe da bẽngui, janangue'a dá un ma Hogandãhi di huẽc'ũ, nẽ di jamansup yũ mbũi," bí 'yẽn Ojã. ⁶ Pẽ di zet'a ni mbũihũ Ojã, n'damhãma da zã hõnt'a guĩm bẽmhbũ a. Janangue'a ẽn Ojã, di un rá mate n'da 'bũ hin din 'yẽzẽhẽ, pẽ da zũ a n'da 'bũ din 'yẽzẽhẽ, i ẽn rá t'ohni Ojã. ⁷ Damin unsehũ ya ngue di manda ahũ Ojã, nẽ dami sũhmbũ ra zĩthu, da 'dagui nangue'ahũ. ⁸ Zãĩ damim bẽmhbũ ngue 'darbũ guĩ 'bũhmbũ Ojã, nẽ zãĩ da hyut'a ni mbũihũ bũya. Dami 'yeshũ yũ ts'oqui guĩ øthũ, nẽ hingui yoho da bẽn ni mbũihũ. ⁹ Pẽ i jatho da du ma mbũihũ nguetho dyũ ts'om'bãi hũ. Nẽ dan zomhbũ, hingui sä dan thethohũ. Nu ma thedehũ dim pommi ra ts'oni, nẽ nu man johyahũ dim pommi ra dumbũ. ¹⁰ Nẽ ga øthũ ngue hin'yũ ma ts'edi zẽhẽhũ bũ ja rá hmi Ojã. Ga äfũ ra punbi, janangue'a di pungahũ nẽ di jajũ dan johyahũ bũya.

Hin dan c'ãman'ũhũ

¹¹ Ma zi cu ahũ, o gadĩn c'ãman'ũhũ, nguetho nu' bũ gadĩn c'ãman'ũhũ, masque guĩm bẽmhbũ hingui ho rán t'ẽdi Ojã i ẽna dan huẽjũ. Nẽ nu' bũ hin dí øthũ rán t'ẽdi Ojã, ẽna gue' bũ jase man t'ẽdihũ 'bũ. ¹² Pẽ hõnt'a n'da sä di 'dajũ yãn t'ẽdi, nguetho Ojã a, nẽ hõnt'a sä da yãn'a n'da nẽ i sä di jua'a n'da. Pẽ ha díim bẽmhbũ dyũ ojãhũ ngue sä ga ẽmhbũ ja yũ ts'oqui u 'da.

Hin dí hand b# ní 'y#h man zaquih#

¹³ Mbähä dan 'yomf#nih# ts'# ya, nguetho dí #nthoh# : “Nuya ogue nixudi ga mbähä n'danni, dam 'b#hmb# n'da j#ya b#, n# dam p#hmb#, ga #hmb#,” dadín 'y#mf#. ¹⁴ P# hingui sä gam mamh#b# tengu a, nguetho ya hin dí p#hmb# 'be'a ga #th#, n# hin dí hand b# ní 'y#h man zaquih#. Tengutho n'da ra güi, guín nu, jab#, n# x# gán nu, hin'y# b#. Njarb# n'da ra ja'i. ¹⁵ P# nde'b# ga #hmb# : “Nu'b# da nde Oja, dam 'b#hmb# ts'#, n# din ja 'be'a da zä ga #th# b#ya.” Guehna gam mamh#b# na ya. ¹⁶ P# dán 'y#z#h#h# 'b# hin dá äf# Oja 'be'a da zä ga #th#. P# ra ts'oqui a. ¹⁷ Nu'b# dí p#hmb# a ran ho, n# hin dí #th# a, ra ts'oqui a 'b#.

5

N'da ran zofo i sih y# membeti

¹ Damin 'yomf#nih# ts'# gy# memb#tih#, gan zomh#b# n# ga mbahmb# nguetho nts'utho ra 'y#nthi guin nuh#. ² Nu'a 'be'a gä guí pesh# tengu'b# x# 'ya b# nam b#n Oja, n# ni heh# tengu'b# x#n za y# zu'u#.#. ³ Nu ni mb#tih# x#n ts'om b# na nu Oja a, nguetho nin ts'iyateh# a gní #mh#b# #, n# hin gä p#hmb# nda'a x#n ho xqui jaf#. N# gue'a dí jua ah# a tengu'b# ra sibi. N# tengu'b# guidí munsh# a ran #nbi guin nuh# 'b# ran z#gui. ⁴ Gä hyät ni mb#fih# hin gä juarpah# y#n zäbi 'b# min xop# ni hu#h#h#. N# nu'a ran zäbi gä c#nba ni mb#fih#, n# gue'a dí y#p# ah# a. N# nu'a rá ts'oni ni mb#fih# bi 'y# Oja #t#te thoho rá ts'edi, n# da hyä ra güenda nange'u#. ⁵ Nu'ah# gäm 'b#hmb# nange nin johya z#h#h# nguecua ja ra ximhäi gy# ziyateh#. N# bi zac ni mb#ih# tengu n'da ra ts'adi. P# gue'a dín ja'ah# tengu'b# ran thots'adi 'b# rán z#gui ra pa. ⁶ N# nu'ah# guí coth# fädi # nte in dupate, n# x# guí hoh# b#ya, n# hin di mu.

Ga häth# 'be'a i t'ørcah#

⁷ Janangue'a ma zi cu'ah#, nu'b# i t'ørcah# a, p# hin dan x#mb#ih#, n# ga t#mh#b# gue'b# go bá #h ma Hmu# ra Cristo. Tengub# dí tuhmb# y# hmudä ua ja ra häi, dí t#mh#b# h#nt'b# go nj#m'b# ba #h ra 'ye, di hoqui 'be'a gä xtá tuhmb# b#ya. N# din ja a mi numanhoh# din ja b#ya. ⁸ Janangue'a ga seth# hin dan x#mb#ih#, nguetho ya him maya'a ba #h ra Hmu. ⁹ Ma zi cu'ah#, hin ga #hmb# rá ts'oqui na n'da ma cuh# 'b# dín nuh# y#n #nbi, n# x#mh#ma di #ngah# Oja. P# guim b#mh#b# mi ts'utho da z#'a ra z#'mi ya. ¹⁰ Ma zi cu'ah#, gam b#mh#b# gue bi hyät y#n #nbi # y# p#ngahy# Oja, n# nguetho ga häth# #. ¹¹ Nguetho dí p#hmb# maj#pi # i hät y#n #nbi. Xtá #hmb# ngue bi hyät y#n #nbi a ra Job, n# x#n ngu ran ho bi t'ørpa m'bejua. Nguetho nu'a Oja x#n ngu rán hu#cate n# x#n ngu rá mate. ¹² Hn#hi thoho hin ga u#pah# rá thuhu Oja a mam hmansch#, xín ga nd#nbah# rá thuhu 'be'a man'da jaua ja ra häi ngue ga #hmb# di z#erca mam hmansch#. “Ha guí #c'y#i a dí xi'i uague hin'na,” ga #mthohoh#. Janangue'a hin di #ngah# Oja.

Dan y#h# Oja

¹³ Nu'b# dín nuh# ran #nbi, dan y#h# Oja 'b#. O nu'b# dadín johyah#, dan tuhmb# n'da ra thuhu ngue dí #spah# Oja. ¹⁴ Nu'b# x#n #j#, ga xihmb# y# ng#rbi b# ja ram peti ba ### da 'y#p# rá mfäts'i ra Hmu, n# da jaj# ra aceite nange rá thuhu ra Hmu. ¹⁵ N# Oja dí 'uec'a ran # dí h#mf#, nguetho dá #c'y#ih# ngue maju#ni da y#nj# 'b# má äf# a. N# nu'b# ma ts'oquih# a dán hy#nhd#, p# di pungah#. ¹⁶ N# dan xih ma ts'oquih# n'da ngu n'daj#, janangue'a da zä dan 'y#f# rá mate Oja n'da ngu n'daj#, n# nu'b# x#n # n'da da y#m b#ya. Nguetho x#n ngu rá ts'edi da 'y#t' Oja 'b# da 'y#p# a maju#ni n'dat'a

Ojã im bɛni, nɛ gue'bɛ di bɛnba Ojã a i ädi. ¹⁷ Tengu a ra Elías, nu'a n'da ra jã'i thoho tengu gahɛ, nɛ bi hyah rá mbɛi bi 'yãp Ojã ngue hin din 'ye. Nɛ him bin 'ye ua ja ra ximhäi gãtho nhyunjɛya nɛ n'dato zãna. ¹⁸ Nɛ xø bin yãui Ojã mahøn'a ngue bi 'yãp ra 'ye. Nɛ bá pɛnh'na Ojã ra 'ye, nɛ bi bøx yɛ hmudã ua ja ra häi bɛya. ¹⁹⁻²⁰ Ma zi cu'ahɛ, nu'bɛ n'da ra 'yɛc'yɛi da 'uepɛ ja ra 'yu xɛn juãni, nɛ nu'bɛ da zã ba sihɛ mahøn'a, ga pãhmbɛ ngue dá yãnbahɛ rá te a xí 'uegue. Nɛ madague'bɛ xɛn ngu yã ts'oqui, pɛ bi mba ma punbi.

1 PEDRO

Ná n'da ra sɔcuə bi 'yo't'a ra Pedro

Ran zengua

¹ Nugá drá Pedrogá, ma 'bäigä'be ra Jesucristo. Dí penh'nahú ra sɔcuə gyú 'yɛc'yɛihú ra Cristo, n'da'a n'danni gá mbähä ja ra häi Ponto nɛpú Galacia nɛpú Capadocia nɛpú Asia nɛpú Bitinia. ² Nu ma Tahú Ojá maya'bu thoho bi huancahú, nɛ bi zänni da 'yɔrcahú yú t'uhni gahú. Nɛ bi 'uega ma mbuihú a rá Hogandáhi Ojá, nɛ bi mbän rá ji nanguejú a ra Jesucristo, guerpú nan zä ga ɔthú a i xijú. Dí äp'a Ojá ngue man'da gui hyámhbú rá mate, nɛ man'da da hyu ni mbuihú búa.

Ga tafú ran dɔte

³ Jamadi Ojá, ngue nu rá Ta ma Hmuhú ra Jesucristo, nɛ rá Ojá a. Nguetho xún ngu rán huɛcate bi jajú dám 'búhmbú ma'da'yo. Nuya dí pámhbú gan nuhú ran ho mazá, nguetho bi dámbeñi ra Jesucristo. ⁴ Nɛ nuya dí tómhbú ú yú erencia di 'dajú Ojá ngue m'be'ts'i bú mahɛts'i, nɛ njám'bu dim 'bedi, nɛ njám'bu din ts'oni. ⁵ Nɛ nuya i fájú Ojá nangue rá ts'edi, nguetho dí ɛc'yɛihú a. Nɛ ya i sänni da yánjú xún ho 'bú bi zón ra pa ran zɛgui. ⁶ Nɛ nu'bu dímbú ya, nɛ guehya ní 'dajú ran johya, madague'bu da du ma mbuihú bú na sähú hont'a go man unbi 'da yú pa ya, 'bu da 'yɛn Ojá. ⁷ Tengu ra oro i ts'ä ngue ra sibi ngue din hogui. Nɛ ngutho ma t'ɛc'yɛihú i ts'ä, nɛ man'da di muui a xinda gue'a ra oro ngue dim 'bedi. Janangue'a di necmanho ma t'ɛc'yɛihú 'bu bá peng ra Jesucristo, nɛ da numanhóju, nɛ di 'dajú ran ho, nɛ 'darbu dam 'búhmbú búa. ⁸ Nɛ nuya madague'bu hinga nán nuhú ra Cristo, pɛ ɛmmɛ guín numanhohú a. Nɛ madague'bu hin guín nuhú a ya, pɛ guí pámhbú majuanú a. Janangue'a ɛmmɛ dadí johyahú, tengu tho'bu ya dí 'búhmbú ra Cristo bú mahɛts'i. Nɛ hin di jua ú mam hmanséhu gam mamhbú a ran johya. ⁹ Nguetho ya dí da'mi dí hámhbú a dí tómhbú, ngue da yánjú Ojá. ¹⁰ Guehna bi 'yo't'ú yú póngahyá maya'bu ngue da yánjú rá mate Ojá. Nɛ bi hyádumbú min nde xtám bádi xún ho 'be'a nam bón a ram hma bi 'yo't'ú. ¹¹ Min nde xtám bádi jam'bu din ja a, nɛ nda'a ní pa din ja a bi man rá Hogandáhi ra Cristo mi o yú mbú. Nguetho bi bɛnbi da 'yo't'i 'be'a da 'yót' ra Cristo 'bu bi zohó, ngue da nu ran unbi ngue da tho, nɛ da t'ɛspa 'bu m'bejua. ¹² Pɛ bi xi Ojá ú yú póngahyá ngue hin da bəse, xinga gue'ú yú já'i mi 'búhmbú, pɛgue gue'a go i siju a ya nangue ran ho ma'da'yo. Nɛ nu'ú to bi xijú na, bi ma nangue rá Hogandáhi bá pɛnpa Ojá. Nɛ'ú yám 'behni Ojá mahɛts'i ɛmmɛ in nde da bádi 'be'a nam bón a i siju ya.

I xijú Ojá ngue xtán hojú

¹³ Pɛ nuya dan sähú ga ɔthú a rán thehú a dí tɛnhú, ngue ga sɔmzɛhɛ ma mbuihú 'be'a gátho dímbú bɛmhú. Nɛ hont'a rá mate Ojá ga tómhbú dí 'dajú 'bu bá ɛh ra Cristo. ¹⁴ Nɛ ga ɔthú 'be'a i xijú Ojá, tengu yú t'uhni i ɔt'a i xih yú ta. Nɛ hin ga ɔthú tengu mi ɔthú mam'bet'o ngue ma pähä zɛhehú 'bu nte mi pámhbú. ¹⁵ Pɛ gá xtán hotho ga ɔthú, nguetho xún hotho Ojá ngue bi zoncahú bi 'yót'e yú t'uhni gahú a. ¹⁶ Tengu nt'o't'i: "Xtán hotho ahú nguetho xún hotho gä," bi 'yɛn Ojá. ¹⁷ Pɛ nu'bu dí yáhu Ojá, dí ɛmfú ma Tahú. Pɛ gam bɛmhú njuantho da gurcahú 'be'a dá ɔthú n'da ngu n'dajú. Janangue'a dam fámhbú ngue gan numansuhú Ojá gátho yú pa dí 'búhmbú ua ja ra ximhäi. ¹⁸ Nguetho

dí pãhmbũ bi yãnjũ Ojã nanguẽ yãn t'õt'e bi xãnga ma tahũ sãti thoho. Pẽ hing ra mbeti í yãnjũ a, nu'a dim 'bẽ'a. ¹⁹ Pẽ bi yãnjũ ra Cristo 'bũ mi du ngue bi mbãn rá ji, nẽ hõnt'a da zã di pø a n'da a. Nguetho xãn hotho ra Cristo, tengu n'da ra dẽ'yo mi man Ojã maya'bũ ngue da 'bõts'e, pẽ gue'a hing ra mbẽdi nẽ xãn hotho. ²⁰ Nu ra Cristo bi ts'ãnni din yãnte 'bũ hin ní 'yõt' ra ximhãi a Ojã. Nẽ ran zẽgui ya ja bi nẽqui ua ja ra ximhãi nanguẽjũ. ²¹ Nẽ nanguẽ ra Cristo bi zõcua, gue'a dá ẽc'yẽihũ Ojã ya, ngue bi xox a ra Cristo 'bũ mi du, nẽ bi 'yẽspi. Jananguẽ'a dí pãhmbũ majuañi di 'dajũ rán ho Ojã dí tømhbũ ya. ²² Nuya nanguẽ rá Hogandãhi Ojã dá tẽnhdũ ram hma majuañi, nẽ gue'a dán hojũ a. Nẽ gue'a dán zã ya majuañi ga huẽc ma cuhũ. Jananguẽ'a mpãhã thoho dan huẽjũ n'da ngu n'dajũ nanguẽ gãtho ma mbũihũ. ²³ Nguetho dãm 'bũhmbũ ma'da'yo nanguẽ rãm hman Ojã da hyãt'i mazaí a, nẽ njãm'bũ di 'bẽh rá ts'edi a. Pẽ nu ma tehũ bi 'dac ma tahũ nẽ ma mbẽhũ, hinga gue'a da hyãt'i mazaí a. ²⁴ Nẽ nt'o't'i:

Tengu yũ paxi thoho yũ jã'i,
nẽ gãtho xãn ho 'bẽ'a pẽ'ts'i tengu yũ dõni ỹ yũ paxi.
Pẽ nu yũ paxi di hmangui, nẽ yũ dõni i hõe.

²⁵ Pẽ nu'a rãm hman a ra Hmu njãm'bũ dim 'bẽh rá ts'edi.
Gue'a ran ho ma'da'yo i siju a.

2

Nu'a ra Cristo tengu n'da ra do

¹ Jatho ga ẽshũ gãtho ran ẽcpate nẽ ra fẽhni nẽ'bũ yoho ma mbũihũ, nẽ ga ẽshũ ran ts'eya nẽ ran c'ãte. ² Nẽ tengu yũ 'uere ngue ma'da'yo bim 'bũi, ngue ẽmmẽ i hon ra xi'ba da zi, nẽ ngutho ga øthũ, thocpa thoho ga homhbũ rá hogamhma Ojã, ngue din te xãn ho ma mbũihũ a. ³ Nguetho ya dá tĩmhũ a rá mate Ojã nanguẽ rãm hma, nẽ dá pãhmbũ ngue xãn ho a. ⁴ Nẽ man'da gam bẽmhũ ga cuathũ ra Cristo xãn ho, nu'a bi 'dajũ ra te. Madague'bũ i pa ma ẽcpi, tengu'bũ n'da ra gãdo di bũnt'a n'da ra do, pẽ Ojã bi huahni man'da di muui bũ da thøh rá ngu. ⁵ Tengu'bũ n'da ra do man'da di muui a ra Cristo bũ ja ra ngu, nẽ nujũ i pa ma cuati gahũ bũya, tengu'bũ dyũ dohũ, da 'yõjũ rá ngu Ojã ngue hin di nẽqui. Nẽ yũ mbãjã gahũ Ojã, nguetho dí unhdũ Ojã yãn t'unni gãtho ma mbũihũ. Nẽ di thocpa a rá Ta man t'unnihũ a ra Cristo, jananguẽ'a da numanho Ojã ỹ. ⁶ Nẽ nt'o't'i maya'bũ bũ ja rãm hman Ojã nanguẽ 'bẽ'a da t'õrpa ra Cristo. Bi 'yẽn Ojã:

Tengu'bũ drã ngũrpagãdo dá huahna n'da ra do man'da di muui, nẽ dá hõpũ ja ma dongu bũ Siõn, nubũ hapũ ja ma ts'edi, bi 'yẽn Ojã.

Nẽ nu'a to'o da guat'a, hin da mbe'ts' rá sã 'bũ bi nu ran juãñbi, bi 'yẽn Ojã. ⁷ Nẽjũ xãn ngu dadí muhũ nguetho dí cuathũ a ra Cristo. Pẽ madague'bũ hin da guat'ũ 'da, pẽ guexta'a din ja tengu bi man Ojã, ngue bi 'yẽna:

Madague'bũ him bi numanho ỹ 'da yũ gãdo a ra do,
pẽ da gopũ ja ma dongu, ngue man'da di muui 'bũ da thøh ma ngu,
bi 'yẽn Ojã. ⁸ Nẽ man'da mi hma:

Nu'a ra Cristo tengu'bũ n'da ra do ngue di ferpũ rá gua n'da, nẽ dim 'bẽpũ, bi 'yẽn ra t'õhni. Nẽ bi ts'ãñbi dim 'bẽpũ, nguetho hinguin nde da 'yẽc'yẽi ram hma nanguẽ ra Cristo.

Yũ t'ũhni gahũ Ojã

⁹ Pɛ nuju, Oja bi huancahu bi 'yɔrcahu tengu'bu n'da'bai gahu, ma'ueque ma mbuihu. Ne gátho gahu dyu mbája gahu bi 'dac ma ts'edihi Oja, ne yá mbeti gahu a. Nguetho in nde ga uhmbu ngue mixte xan ho Oja, ngue bá jugahu bu ja ra 'bexui mi 'buhmbu, ne bi zixcahu bu ja rán nequi mahotho ya. ¹⁰ Nu'bu mám'bet'o mi 'buhmbu tengu'bu dyu hyoya t'uhnihu, ne nuya dí 'buhmbu yá t'uhni gahu Oja. Pɛ nu mám'bet'o him mi pãhmbu rá mate Oja, pɛ nuya dá hãhmbu rá mate Oja ya.

Ga humbi ga øthu ngue yá mbefi gahu Oja

¹¹ Ma zi cu ahũ, ɛmmɛ dadí huɛc'ahũ. Janangue'a nts'edi dí xi'ahũ ga øthu tengu'bu hin dyu menguhũ ua ja ra ximhãi, hin ga øthu rá pãhá ma nyon 'yomfɛnihu ngue i ørcahu ran sui ma mbuihu. ¹² Ne thocpa thoho dam fãhmbu dan 'yomanhohũ, nguetho in nuju u hingui pã Oja. Ne madague'bu i ɛnjũ dyu ts'om'bãihũ, pɛ xømhma thoho da zøn ra pa da 'yɛspa Oja 'bu bi nu ran hocjã'i dí ørpahu. Nguetho da zã da xocpa yá mbui Oja u. ¹³ Ne ga øthu a im man a ra ts'ut'abi ngue i 'bet'o ua ja ma hãihũ, janangue'a da hnumanho ma Hmuhũ ra Cristo buya. ¹⁴ Ne'ũ mi'da to'o gátho bi un yán t'ɛdi ra ts'ut'abi, gátho ga ɛc'yɛihũ u. Nguetho i ja yá ts'edi di unba u to'o øt' yũ ts'oqui, ne da numanho u to'o øt' ran ho. ¹⁵ Nguetho ne'a Oja rá pãhá a 'bu dí øthu a, ne gue'a dí 'yɛ'ts'ũ yũn c'ãte im man u yũ 'yãmbui buya. ¹⁶ Nuya hingui ørcahu ra ts'edi ga tenhdũ yán t'ɛdi Oja, nguetho in ndejũ mpãhá thoho ga tenhdũ. Pɛ hin gam bɛmhbu gue'a ní jajũ ga øthu yũ ts'oqui a, pɛ man'da ga øthu ngue yá mbefi gahu Oja. ¹⁷ Ne gan numanohũ gátho yũ jã'i, ne ga huɛc ma mi'yɛc'yɛi hũ, ne gan numansuhũ Oja, ne ga ɛspahu ra ts'ut'abi i 'bet'o ua ma hãihũ.

Ga øthu tengu bi 'yøt ra Cristo bin unbi nangueju

¹⁸ Gu y'ɛhɛhu ne gu mbefihu dami 'yɛc'yɛi ni hmuh 'bu gadí zehmbu u. Ne'ũ yũ hocjã'i ne'ũ yũ ts'om'bãi 'bu di un'nahu, gátho guin numansuhũ u. ¹⁹ Nguetho man'da da numanho ahũ Oja 'bu gui hyãthu yũn unbi 'bu nte man ts'o gá 'yøthu, pɛ bi un'nahu nangue gui tenhdũ Oja. ²⁰ Pɛ nu'bu gan nuhu ran unbi nangue ma ts'oquihũ, ne ga hãthu, pɛ hin gam bɛmhbu ga tãhmbu n'da ran ho nangue'a. Høntho dá jut ma ts'oquihũ. Pɛ nu'bu ga hãthu ran unbi nangue ran ho dí øthu, da numanhoju Oja. ²¹ Oja bi zãnni ga hãthu yũn unbi tengu ra Cristo, bi nde bin unbi nangueju, ne bi 'yurcahu 'be'a ga øthu. ²² Nguetho nu ra Cristo njãm'bu bi 'yøt' yũ ts'oqui, ne njãm'bu bi man yũ fehni. ²³ Ne nu'bu mi ts'ani, njãm'bu bi dãdi. Nu'bu mi mba ma ɛpi, him bi ma dí co'ts'i. Him bi zu da zan yũ jã'i, nguetho bi bãdi Oja da numanho a. ²⁴ Nu rá jã'i zehẽ ra Cristo bi nu ran unbi nangue ma ts'oquihũ 'bu mi 'dømp'ũ ja ra za. Ne gue'a í thøgahu ma ts'on 'yomfɛnihu a, nguɛp da zã ga øthu ran ho ya. Nu yũn unbi bi zã 'bu mi tho, gue'a í yãnjũ a. ²⁵ Nuju dá 'behmbu ra 'yu, tengu yũ de'yo. Pɛ nuya bá penju bu 'buh ma mbãnde'yohũ, nu'a i fãrca ma mbuihu.

3

Ran zofo bi sih yũ xisu ne yá ndø

¹ Nu'ahũ gu xisuhũ, gui 'yɛspa ni ndøsehũ n'da ngu n'da ahũ. Ne nu'bu 'da ni ndøhu hinguin nde da 'yɛc'yɛi rá m hman Oja, pɛ nu'bu bi nu gui 'bũmanhohũ, xømhma thoho da zøni da 'yɛc'yɛi u, ne hinga hnehĩ thoho ja a gui xihmbu 'bu hinguin nde da 'yøde. ² Nguetho da nu ahũ gadím fãhmbu ngue guín numansuhũ Oja, ne hin gui 'yomt'ɛnihu. ³ Ne nu'bu guím bɛni gan hoczehẽhu, pɛ nangue ni mbuihu. Ne hin guim bɛmhbu nangue 'be'a gã i ja'ahũ thi ngue

dí nɛcmanho ahɯ, ogue ni yaɯɯ, ogue ni hehɯ gui hojɯ, ogue yɯ thebe, ogue yɯ ts'ɯngu. ⁴ Pɛ gan hoczɛhɛhɯ ngue ni mbɯihɯ, ngue di nɛcmanhotho bɯ dá nu Ojɔ, ngue hin di nɛqui, nɛ nu'a njɔm'bu dim 'bɛ a. Ngue'a hin gan 'yɛzɛhɛhɯ, pɛ gan johyahɯ nangue Ojɔ. Nɛ ɛmmɛ xɯn ngu di muui bɯ nam bɛn Ojɔ a. ⁵ Nɛ njabɯ mi ɔt' yɯ xisu mi 'bɯh maya'bu, ngue gue'ɯ yɯ 'yɛc'yɛi mi numansu Ojɔ, nu'ɯ mi hoczɛhɛ yú mbɯi ngue mi numansu yú ndɔ. ⁶ Tengu ra Sara bi 'yɛc'yɛi a rá ndɔ ngue ra Abraham, nɛ bi 'yɛmbi rá hmu. Nuya tengu'bu yú t'ixu ahɯ ra Sara 'bu gui ɔthɯ 'bɛ'a mi ɔt'e, ngue thocpa thoho gui 'yɔthɯ ran ho nɛ nte gui suhɯ. ⁷ Nɛ ngutho dí xi'ahɯ, man 'yohɯ ahɯ, dam 'bɯmanhohɯ ma xisuhɯ nangue ran 'yomfɛni bi 'dajɯ Ojɔ. Ga pɔhmbɯ hin'yɯ yú ts'ɛdi yú ja'i ɯ yɯ xisu, janangue'a ga fáxhɯ ɯ. Nɛ gan numansuhɯ ɯ, nguetho n'dat'a rá mate Ojɔ i conhui rá xisu n'da ran 'yohɯ, ngue n'dat'a ra te ma'da'yo. Nɛ nu'bu hin dam 'bɯmanho ma xisuhɯ, hin da 'yɔmanho ma ndehɯ Ojɔ 'bu.

Ga ɔthɯ a di bɛnga ma mbɯihɯ Ojɔ

⁸ Nɛ gátho gahɯ n'dat'a gam bɛmhɯ n'da ngu n'dajɯ, nɛ gam bɛmhɯ tengu'bu 'da dá sáɯ 'bɛ'a i sá a n'da. Nɛ dan huɛjɯ n'da ngu n'dajɯ, nɛ din ja ma yembɯihɯ, nɛ hin dan 'yɛzɛhɛhɯ n'da ngu n'dajɯ. ⁹ Nɛ hin ga cospahɯ ran ts'o 'bu 'bui to da 'yɔrcahɯ ran ts'o, xín ga cospahɯ ran ts'ante 'bu 'bo'o da zanjɯ. Pɛ ga áfu ran jɔpi tengu thoho i ɔrcahɯ Ojɔ, bi zoncahɯ di 'dajɯ rán jɔpi. ¹⁰ Nguetho nt'o't'i:

Hɔnt'a go to'o in nde dim 'bɯmanho, nɛ da nu yɯ pa xɯn ho,
pɛ i jatho da zam rá jɔni nangue ran ts'o,
nɛ xín da man yɯ fɛhni.

¹¹ Nɛ da hyɛ a ran ts'o, da 'yɔt' ran ho.

Nɛ hin da nde dim 'bɯh yán swihɯ, pɛ ɛmmɛ da hyoni 'bɛpɯ dí hocpa rá mbui rá mijá'iu.

¹² Nguetho nu ra Hmu in numanho ɯ to i ɔt' ran ho,

nɛ i ɔmanho 'bu ja a ápi,
pɛgue da zɯ ɯ ɔt' ran ts'o,

bi 'yɛn rá t'ohni. ¹³ Pɛ to'o maha di ɯngahɯ 'bu dan ɛhya ga ɔthɯ ran ho. ¹⁴ Pɛ madague'bu ga sáɯ ran ɯ 'bu dí ɔthɯ ran ho, pɛ gue'a man'da ná tɔmhɯ rán ho Ojɔ a. Janangue'a hin ga suhɯ 'bu in nde di pijɯ 'da, xín da du ma mbɯihɯ.

¹⁵ Pɛ hɔntho gan numansuhɯ ra Cristo mbo ma mbɯihɯ, ngue ma Hmuhɯ a. Nɛ thocpa thoho dan sáɯ ga xihmbɯ 'bɛ'a dí ɛc'yɛihɯ 'bu 'bo'o da 'yángahɯ. Pɛ jante thoho ga xihmbɯ nɛ gan numansuhɯ ɯ. ¹⁶ Nɛ thocpa thoho ga ɔthɯ a di bɛnga ma mbɯihɯ Ojɔ. Janangue'a da mbɛ'ts' yú sá to'o di c'aman'ɯ ran ho dí ɔthɯ 'bu dí tenhdɯ ra Cristo. ¹⁷ Nguetho man'da xɯn ho 'bu gue'a ran ho ná sáɯ ran ɯnbi, 'bu da nde Ojɔ, xinda gue'bu ga sáɯ ran ɯnbi nangue ma ts'oqui zɛhɛhɯ. ¹⁸ Nɛ'a ra Cristo bin ɯnbi, nɛ njɔm'bu bi 'yɔt' yɯ ts'oqui. Pɛ n'dandi thoho bi du nangue ma ts'oquihɯ, guejɯ dyɯ ts'om'báihɯ, nguetho bi nde da zixcahɯ bɯ bí 'bu Ojɔ. Nɛ majuɔni bi tho rá ngɔc'yɛi, pɛ nu rá mbui guexta'a mi 'bui. ¹⁹ Nɛ nu rá mbui ra Cristo 'bu mi du, bi mba bi zop yú mbui ɯ xɯn du ngue ofádi. ²⁰ Ngue yú mbui yɯ ja'i nangue ɯ ngue him bi 'yɛc'yɛi Ojɔ 'bu maya'bu thoho. Pɛ Ojɔ mi tɔ'mi xtá 'yɛc'yɛi gátho ní 'yɔt' ra barco ra Noé. Guepɯ bi zá bin yaɯ ɯ zi hyáto njá'i thoho, bi bong 'bu min ja ran ts'embi, nangue ra dehe ra dambunt'i. ²¹ Nɛ nu ran xixyá nam bɔni, neju dám pomhbɯ ran ts'embi nangue bi dambɛni ra Jesucristo. Nɛ nu ran xixyá hinguin nde da ma ngue i pa m'be't'e ma ja'i'ihɯ ngue ra hái, pɛ nam bɔni di áfu Ojɔ di hoga ma mbɯihɯ. ²² Nɛ nuya, nu ra Jesucristo bi mba mahɛts'i, darbɯ di mandau i bu ja

rá ts'edi Oja. Ne nu'u gátho yu ts'edi i 'bui i su a ra Cristo, nguetho hont'a i ja rá ts'edi xinda gue'u yám 'behni Oja mahęts'i i ne yu zı̄thu.

4

Dan darbaħu rá mate Oja

¹ M'bet'o thoho dan sáħu din unba ma ngoc'yęihı̄u tengu ra Cristo, ne gue'a ní tãc yu ts'oqui a. Nguetho nu'a to bin unba rá ngoc'yęi, him man da nde yu ts'oqui a. ² Ne gátho mi'da yu pa dí 'buhmbu ua ja ra ximhäi, hin dãm 'buhmbu nangue ma páhã zehęhı̄u, pe dam 'buhmbu ga othı̄u rá páhã Oja. ³ Dã xot'a dá othı̄u rán t'ot'e ra ximhäi, midı̄i hohı̄u ran 'yomt'ęni, ne mi ot' ma páhã zehęhı̄u, ne mi minhdı̄u, ne madın sixhı̄u bu ja yu calle ne mi mbahmbu bu, ne dãm munshı̄u bu dãm minhdı̄u, ne mi thąndehı̄u yu pöte, pegue Oja him bi zãnni ga thąndehı̄u u. ⁴ Ne nu'u 'bucua ja ra ximhäi hingui sä da badi hanja hin dí othı̄u ran tonto tengu i ot'ı̄u, janangue'a i sanjı̄u u ya. ⁵ Pe Oja di unba u to i sanjı̄u, nguetho di juanba Oja u 'bui ne'ı̄u xın du. ⁶ Ne nu yu ja'i xın du ya, bi sih ran ho ma'da'yo 'bu mi 'bui, ngue'a í zã bi un Oja ra te yá mbui u, madague'bu ya xın du yá ngoc'yęi. Ne gue'a rán säui nangue yá ts'oqui, nangue gátho yu ja'i i tu. ⁷ Nuya bi zon ra pa ran zęgui. Janangue'a dan 'yomfęniħı̄u xın ho, ne ga samzeħe ma mbuiħı̄u, ngue da zã thocpa thoho dan yaħu Oja buya. ⁸ Ne m'bet'o thoho ga othı̄u ngue ęmmę dan huęjı̄u n'da ngu n'dajı̄u. Nguetho nu'a to'o ja rán huęcate, di punba rá ts'oqui rá mijã'ı̄ui, madague'bu xın ngu yá ts'oqui. ⁹ Dan säyabahı̄u n'da ngu n'dajı̄u bu ja ma ngumhbı̄u nangue ma páhã zehęhı̄u. ¹⁰ Ne 'da dãm fãxtahı̄u n'da ngu n'dajı̄u nangue rá 'befi Oja 'dahma 'dan'yo bin 'dajı̄u, gue dan darbaħu a rá mate Oja 'dahma 'dan'yo ngue dá ħamhbı̄u. ¹¹ Ne nu to bin t'un ra 'befi da mamp'a rá m hman Oja, da ma tengu'bu da guesę Oja da ma. Nu to bin t'un ra 'befi da mbãx'ı̄u mi'da, da mbãts'i nangue ra ts'edi xın ho bi un'na Oja. Ngue'a da nde dí 'yęspa Oja a 'be'a gátho ot'e, nangue dí tenhdı̄u ra Jesucristo, nu'a mixte thoho, ne i ja rá ts'edi gátho yu pa mazai.

Gan nuħu ran unbi nangue dí tenhdı̄u ra Cristo

¹² Ma zi cu'ahı̄u, hin ga hyonya thohohı̄u 'bu i ts'ájı̄u yun unbi nts'edi, ne hin ga ęmhbu, hague in ja a ya. ¹³ Pe dan johya thohohı̄u, nguetho dí comhbı̄u yın unbi ra Cristo. Ne nu'bu bi nequi xın ho rá ts'edi, man'da xın ngu ran johya gan nuħu buya. ¹⁴ Nu'bu pa ma ęgui gahı̄u nangue dí tenhdı̄u ra Cristo, pe majari gahı̄u, nguetho mixte thoho rá ts'edi rá Hogandahi Oja dın nuħu buya. Ne madague'bu di ucpa ra Cristo u 'da, pe nuħı̄u dí ęspahı̄u a. ¹⁵ Pe nu'bu gan hoteħı̄u ne gam peħı̄u, ogue n'da ran ts'o ga othı̄u, ogue sä dan thı̄nthı̄u 'be'a ot' ma mijã'ı̄hu, ga pe'ts' ma säħı̄u 'bu, ne gan nuħı̄u ran unbi nangue a ra ts'oqui dá othı̄u. ¹⁶ Pe nu'bu dın nuħı̄u ran unbi nangue dí tenhdı̄u ra Cristo, hin ga pe'ts' ma säħı̄u 'bu. Pe ga ęmfı̄u jamadı Oja, ngue dí paħmbı̄u ngue dí tenhdı̄u ra Cristo. ¹⁷ Nguetho bi zon ra pa ya di dı̄u mi ot' rán ts'embi Oja. Pe rá mbı̄u di thoho gahı̄u i orcaħı̄u ran ts'embi, ngue yá t'ı̄hni gahı̄u a. Pe ts'ı̄tho dın nuħı̄u. Pe nu'ı̄u hingui ęc'yęi rá m hman Oja, xın ngu 'be'a gã da nu u 'bu bi zon ra pa da 'yot'e xın ho rán ts'embi Oja. ¹⁸ Ne ęmmę xın ngu yun unbi gan nuħı̄u bu dí pöjı̄u Oja, ngue dı̄u 'yęc'yęihı̄u, nguetho ja'bu n'dandı hin dí oħmbı̄u a i xıjı̄u. Ne 'buħı̄u mi'da 'be xıngui ts'ı̄u nde da 'yöde, ne i san Oja. Ne nu'ı̄u hin da zã dim pö u. ¹⁹ Janangue'a nu'bu di säħı̄u yun unbi bi zãngahı̄u Oja, pe ga dãm ma mbuiħı̄u Oja dí jamansuju. Ne njãm'bu da hyęgahı̄u, nguetho gue'a bi 'dajı̄u ra te. Ne ga thoqui ga othı̄u ran ho.

5

Di jamansu yá de'yo Ojã yu ngurbi

¹ Nuya n'da ram hma dí xi'ahú, yá ngurbi ahú yu 'yεc'yεi. Nεcã drá ngurbigã, dá nuse ra Cristo 'bú mi du, nεcã ga comhbú ran jãpi din 'dajú m'bejua. ² Ma mi ngurbi ahú dyú mbãnde'yohú, dí xi'ahú ya, jatho ga jamansuhú yá de'yo Ojã, nguetho 'yo ma güendahú ga jamansuhú. Nε hin gam bεmhú i t'ørcahú ts'edi, pegue gam bεmhú ma pãhã zehéhú ga øthú. Nε hin nanguε a din jurgahú ngue dyú ngurbi, pε nanguε a din numanho sehú a. ³ Nε hin ga sathohú yá t'uhni Ojã hapú dí 'búhmbú n'da ngu n'dajú, pε janate tho ga uthú ra 'yu nanguε man t'øt'e zehéhú. ⁴ Nε nu'bú bi nεqui ma Hmuhú dyú mbãnde'yohú, dí 'dajú ran jãpi ngue ga tãhmbú, ngue hin jam'bú din thegue. ⁵ Ngutho ahú man 'yohú ahú, dami 'yεc'yεihú 'be'a im man yú ðac'yεi ngue ni ngurbi. Nε gãtho ahú gan umhbú da sí ahú n'da ngu n'da ahú. Nε njãm'bú gan 'yεzehéhú, nguetho:

Da zú Ojã a din 'yεts'i,

pε di un rá mate a to'o hin din 'yεts'i.

⁶ Jananguε'a ga øthú ngue hin'yú ma ts'edi zehéhú bú ja rá hmi Ojã, gam bεmhú hønt'a ja rá ts'edi xínda guejú. Jananguε'a da 'yεsca zehéhú Ojã 'bú bi zøn ra pa. ⁷ Nε ga xihmbú Ojã gãtho ma dumbúihú, nguetho di jamansujú a. ⁸ Damín ãthãhú xún ho, ngue damín fãhmbú, nguetho nu man súihú ra zĩthu i 'yo ua, tengu n'da ra zate i 'yo, in cüε, i honi to'o da za. ⁹ Pε dami sũhmbú a ra zĩthu nanguε rá ts'edi Ojã guí εc'yεihú. Nε gam bεmhú ngue n'dat'ú yún unbi dín nuhú ma mi'yεc'yεihú ngue gãtho ra ximhãi. ¹⁰ Pε nu Ojã εmme xún ngu rá mate, bi zoncahú ga comhbú rá ts'edi mixte gãtho yú pa mazãi, nanguε dí 'búhmbú ra Cristo. Pε m'bet'o thoho dan unbahú ts'ú, ngue di hoga ma mbúihú Ojã, nε di hæť ra ts'edi ma mbúihú, nε di jajú dan zãmhbú xún ho bú. ¹¹ Nu Ojã nte hẽmbi, gãtho da zã da 'yøt'e, gãtho yú pa mazãi. Nε gue'a gam bεmhú a ya.

Rán zεgui ran zεngua

¹² Dí pẽnh'nahú ra søcuã i ja ua, ngue da gax a ra Silas, nuna n'da ma cuhú ngue da zã ga εc'yεihú a man a. Nuna ra søcuã ja ua, hingui ngu 'be'a ma, n'da ran zofu thoho, nε dí xi'ahú majuãni rá mate Ojã a guí tẽhdú. Jananguε'a damín zãmhbú bú. ¹³ I pẽnh'nahú ran zεngua ni cuhú i 'bucua Babilonia, nthahni nanguε Ojã, tengu ahú. Nεhna ra Xuua Marcos di zεngua ahú, tengu'bú ma ts'un't'ú na. ¹⁴ Nε zãi gan zohmbú n'da ngu n'da ahú nanguε ran huεcate. Nε dín nde da hyu ni mbúihú nanguε guí tẽhdú ra Cristo. Nε gue'a gam bεmhú a ya. Hønt'a dí xi'ahú ya.

2 PEDRO

Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yo't'a ra Pedro

Ran zengua

1 Nugá dra Simón Pedrogá, rá 'yehégá ra Jesucristo, nɛ ma 'báigá'be a. Dí penh'nahú ra sɔcuɔ ja ua, ngue gátho n'dat'a dí ɛc'yéihú a bi zängahú Ojá. Né 'da nan zimanhogdahú Ojá, nguetho 'da í hoga thohohú ra Jesucristo, nu'a ma Ojahú a nɛ mam pɔrpatéhú a. ² Dí äp Ojá man'da gui pähmbú a, nɛ ma Hmuhú ra Jesús. Né man'da gui hyámhbú rá mate, nɛ man'da da hyu ni mbúihú búya.

Nu Ojá i ɔrcahú dan jahú tengu a

³ Nu rá ts'edi Ojá bi 'dajú 'be'a gátho ga homhbú ngue dam 'búhmbú ra 'da'yom'búi, janangue'a bi zá bú dá ténhdú Ojá. Nguetho dá pähmbú a bi zoncahú 'darbú dam 'búhmbú bú bi ja rá ts'edi mixte. ⁴ Né nangué rá ts'edi i ɔrcahú ran ho mixte thoho ngue mím ma, nguetho i ɔrcahú dan jahú tengu a, ngue in yänjú bú ja rá ts'o'yu ra ximhäi i ɔt' ran ts'iyate. ⁵ Né nu'bú dí pähmbú in yänjú Ojá nangué ra ts'o'yu, ɛmmɛ ga hädumbúihú ga ɔthú 'be'a mangua 'bú. Ya dí ɛc'yéihú rá mate bi hogahú. Pɛ hinga hɔnt'a, nuya ga ɔthú yú hogant'ɔt'e. Né hinga hɔnt'a ga ɔthú yú hogan t'ɔt'e, pɛ man'da ga homhbú dan xähmbú ga pähmbú rá 'yu Ojá. ⁶ Né hinga hɔnt'a dan xähmbú rá 'yu Ojá, pɛ man'da ga sámzéhɛ ma mbúihú. Né hinga hɔnt'a ga sámzéhɛ ma mbúihú, nɛ man'da ga sɛthú. Né hinga hɔnt'a ga sɛthú, nɛ man'da hɔnt'a Ojá gam bɛmhú. ⁷ Né hinga hɔnt'a ga ɔthú ngue gam bɛmhú Ojá, nɛ man'da ga fäx ma mi 'yɛc'yéihú. Né hinga hɔnt'a ga fäx ma mi 'yɛc'yéihú, nɛ man'da ga huɛjú gátho yú já'i. ⁸ Né nu'bú ɛmmɛ ga humbi ga ɔthú ú im mangua, dýú hoga mbɛfi gahú a ma Hmuhú 'bú, nɛ da zá ga fäx ma mi já'ihú búya, nguetho dí päh ma Hmuhú ra Jesucristo. ⁹ Pɛ nu'bú hin ga ɔthú ú im mangua, hin dí cəthú xən ho ran nɛqui ma mbúihú 'bú. Nguetho dí pumbɛni thohú ngue m'be'tɛ ma mbúihú nangué yú ts'oqui mi ɔthú. ¹⁰ Pɛ ma zi cu'ahú, ɛmmɛ ga hädumbúihú ga uhmbú ngue yú thahni gahú Ojá, ngue bi zoncahú a. Né nu'bú din jabú ga ɔthú, hin harú ga tənjú 'bú. ¹¹ Né din johya Ojá 'bú dá cəthú bú di manda rá ts'edi mazá a ma Yäntéhú ma Hmuhú ra Jesucristo búya. ¹² Janangue'a thocpa thoho dín nde ga bɛn'nahú na mangua, madague'bú guí pähmahú a, nɛ guí zänthú bú ja ram hma majuáni ngue bi si ahú. ¹³ Pɛ man'da xən ho 'bú ga thoqui ga 'yomfɛni ahú, ngue gátho yú pa dí 'bucá ua gátho ma ngɔc'yéi, ga ja ahú guim bɛmhú a dá xi'ahú. ¹⁴ Nguetho mits'útho da zɔn ra pa ngue ga soh ma ngɔc'yéi, ngubú bi xicá ma Hmuhú ra Jesucristo. ¹⁵ Janangue ɛmmɛ dí humbi dí xi'ahú, n'damhma thocpa thoho guim bɛmhú a 'bú dá mbagá.

Dá nuhé rá ts'edi mixte ra Cristo ngue ma däsche

¹⁶ Nugá xtá xi'ahú nangué rá ts'edi ma Hmuhú ra Jesucristo, din ja 'bú bá ɛcuá mahɔn'a a. Hinga ngu mi'da yú já'i im bɛnɛ 'da yú cuento ngue ní hyát'a n'da. Pɛ nu'a dá nuhé, gue'a dí m mamhbe a. Né gue'a xtá xi'ahú a, nguetho dá nusehé rá ts'edi mixte ra Cristo ngue ma däsche. ¹⁷ Gue'bú má ɔhmbe n'dandí rá nde Ojá bí 'yéh mahɛts'i mixte thoho, nɛ gue'a í 'yɛspa a rá Ts'ant'ú 'bú mi 'yɛna: “Guehna ma Ts'ant'ugá na, ngue ɛmmɛ dadí huɛcá na, nɛ ní hyu ma mbú na,” bi 'yɛn Ojá. Né bi japi ɛmmɛ bi nɛctho. ¹⁸ Né majuáni dá ɔhmbe rá nde Ojá bí 'yéh mahɛts'i, nguetho 'darbú mi 'búhmbe ra Jesucristo bú ja

ra t'ohø guepə bin yə. ¹⁹ Janangue'a man'da da zä ga pəhmbə majuəni a mi hmam bə ja yú søcuə yə pəngahyə maya'bə, ngue mi ma nangue ra Cristo ba ɛhe, ne din ja rá ts'edi mixte. Ne nu ram hma man t'o'ti, xən ho 'bə thocpa thoho ga honi ga pəhmbə, tengu'bə ra nyot'i di yot'ua ja ra 'bexui, gue'bə go bi zən ra pa ngue da mbədi gan nuhə yə hməpya ngue udi ya ba ɛpə ra Hmu, ga pəhmbə xən ho 'be'a man t'o'ti bəya. ²⁰ Ne m'bet'o thoho ga pəhmbə ngue xinga n'da ra ja'i sà da bəse n'da rá t'ohni Ojə 'bə hin nangue a rá Hogandəhi di zedi. ²¹ Nguetho nu'ə yú pəngahyə Ojə ma'ueque yá mbəi, him bi bənsə a ram hma bi 'yo'tə, pə guesə a rá Hogandəhi Ojə bi bənbi 'be'a bi 'yo't' 'bə mi 'yo't' rām hman Ojə ə.

2

Dim 'bəh yə hyäte xānbate

¹ Ne mi 'bəhmbə 'da yə hyäte pəngahyə yə ja'i israēl maya'bə, ngutho ahə, gam 'bəhmbə 'da yə hyäte xānbate. Ne yə zāndate tho, nguetho di cə't' yám hmansə 'bə im man rām hman Ojə. Ne nangue ə yám hma dím 'be'a n'da ə. Ne hingui ɔrpa rá pāhā a ra Hmu ngue bi gurba yá ts'oqui. Janangue a ja xən dāmbəni, ya xím 'bedi. ² Ne xən ngu da dən'na dí 'yot' yá pāhəzəhe ə yə hyäte xānbate. Janangue da mba nthenni thoho a ra 'yu majuəni. ³ Ne ɛmmə da nde da hyä ahə nangue yám hma mahotho, nguetho da nde gui juthə ə. Pə ya maya'bə thoho bi ts'anni da nu yən ənbi ə, tengu ɔt'ə, ne guehma da nu nguetho hingui pa ma pumbəni 'be'a da nu. ⁴ Nguetho xinga gue'ə yám 'bəhni Ojə mahəts'i bi yəm 'bə mi 'yot' ra ts'oqui. Ne'ə bi hyətpə ja ra 'bexui, bi dət'i con yə cadena, guepə bi got'ə, da dəmp'ə ran juəni. ⁵ Ne xím bi yən yə ja'i 'bə maya'bə a Ojə, hinda hənt'a ra Noé, ngue bi 'yɛc'yɛi Ojə, ne bi xih yə ja'i xtá 'yot' ran ho. Ne hənt'ə yotonja'i min 'yohə ra Noé bi yən Ojə 'bə mam bá pənh ra 'ye, bin ja ra dāmbənt'i gātho ra ximhāi nangue ə yə ts'om'bāi mi 'bəi. ⁶ Ximangutho a ra hnini Sodoma ne Gomorra, bi nu ran ts'əmbi ne bi gohi bim 'bospi ə. Janangue'a nu Ojə i urcahə 'be'a din jap ə yə ja'i hinguin nde da dən Ojə. ⁷ Pə bi yən a ra Lot ra hocja'i a. Ne nu'a ɛmmə madin xəmbəi nangue ə yán t'ət'e ə mi sānzəhe 'be'a mi ɔt'e. ⁸ Ne ɛmmə madi ənba rá mbəi a ra hocja'i, nguetho n'dapa ngu n'dapa min nu yán t'ət'e xən ts'o ne mi ɔh yá ts'ore 'bə 'darbə mi 'bəhmbə bə ra hnini Sodoma. ⁹ Janangue'a dí pəhmbə ja rá ts'edi Ojə i fərpə yá mbəi ə to'o mbən Ojə, hin da 'yot' tengu ɔt' yə ts'om'bāi 'bə 'darbə i 'bəhmbə. Ne i ja rá ts'edi Ojə da gorbə ja ran ənbi ə yə ts'om'bāi, ne ya in nu ya gātho yə pa təmp'ə ran juəni ə. ¹⁰ Ne nu'ə 'da i ɔrpa yá pāhā yá ngəc'yɛi, man'da da nu ran ənbi ə. Pə di ts'on yá mbəi ngue i ɔzəhe yá pāhā zəhe, ne i san ma Hmuhə ra Cristo. Nu'ə yə zambəi ə, ne yən 'yɛts'i ə, i thenda ə to'o ja yán t'ɛdi, ne hingui su. ¹¹ Pə nu yám 'bəhni Ojə mahəts'i man'da i ja yá ts'edi ne yán t'ɛdi xinda gue'ə yən 'yohə i sante, pə i su di cospa ran ts'ante ə go i sante, nguepə ja rá hmi Ojə. ¹² Tengu yə zu'ue i 'bucua ja ra ximhāi, i ts'ənba ə ngue da fənt'i ne ma zā dim 'bedi, ne ngutho ə yə hyäte xānbate. Ne i sani 'be'a hingui pədi. Ne nu'bə bi du, hənt'a ran ənbi maza'i da nu. ¹³ I ɔt' ran ts'o, pə hənt'a ran ənbi da dāhə. Ne im bəni ngue ran johya 'bə di thoc'a ní 'yot' yá pāhā zəhe gā ra pa. Ne nu'ə tengu yən ts'oni ne yə mbədi bə guidim pətihə, nguetho di johya i ɔt' yá pāhəzəhe 'bə guí sihməhə ə. ¹⁴ Ne hənt'a ran 'yomt'əni im bəm 'bə i hand yə xisu, ne njəm'bə sà da 'yɛ'ts' yá ts'oqui. I hāt'ə 'da hinga na ɛc'yɛi xən ho, nguetho nu'ə thocpa thoho yə ziyate. Pə Ojə di ənba ə. ¹⁵ Nguetho bi zoh ra 'yu xən juəni, bi mbase bə ma'ueni. Ne i ten ra 'yu

mi ten ra pøngahya Balaam, rá ts'unt'u a ra Beor, nu'a emme madí ho din ju't'i nangue yu ts'oqui mi ot'e. ¹⁶ Pe bi hecpa Oja 'bu n'dandj, ngue bi japi bin ya rá fani hingui sá din ya. Pe bin ya rá fani ngue bi hecpa a ra pøngahya, ngue hin da 'yot'a ra ts'oqui mi gna xtá 'yot'e. ¹⁷ Pe nuya yu hyáte ya, tengu n'da ra hyádo éna i po bu ra dehe, pe nte po bu. Ne tengu yu güi i tuxta ran dahi, sá éna din 'ye. Ne nts'anni ra 'bexui man'da xam pothi da nu u, tengu u, gátho yu pa mazaí. ¹⁸ Nguetho emme xu ngu 'be'a ma, pe hin'yu 'be'a nam bõni. Ne i háit yu ja'i mi éna xtá 'uepu ja ra ts'o'yu. Ne xø i xifi dá 'yothu yu ts'oqui, ne emme da 'yõrpa yú páhä yú ngõc'yéi, ne im beñi nte din japi. ¹⁹ Ne i xifi, mathøgue thoho ah, njon da zamp ah 'bu gui tengahe, sá éna. Pe i fehni u, nguetho guesé u i sam ra zithu u. Nguetho nu'bu bi dap ra ts'oqui n'da ra ja'i, ya rá 'yehé ra zithu a buya, ne hingui sá da mba mathøgue nangue yú ts'oqui. ²⁰ Nguetho nu'bu n'da ra ja'i bin yani nangue rá ts'o'yu ra ximhäi, nangue bin xäh rá m hma ma Hmuhu mam pøtehu ra Jesucristo, pe nu'bu da mbengui mahõn'a, hingui sá da bõm bu ja yu ts'oqui mahõn'a a. Ne nubuya man'da xan ts'o da 'yot'e xinda gue'a mi ot' 'bu him mi pañ ra Cristo. ²¹ Janangue'a nu'u to bi mbenc 'bu ya mi du'mi da ba'a ra hoga'yu, man'da xan ho 'bu hin xtí du'mi, nguetho bi hyetho rá hogant'edi Oja 'bu mi sänbi. ²² Ne bi 'yot'e tengu man t'o't'i: "Tengu'bu n'da ra fo'yo bi zi mahõn'a yú ts'odi xí zani. Ne tengu'bu n'da ra ts'udi bi 'yo mahõn'a ra bõhäi 'bu xín hi."

3

Ra Cristo bi ma majuqni ba éh mahõn'a

¹ Ná yoho na ra søcuq dí ot'ah, ya, ma zi cu'ah. Ne nu gátho yoho yu søcuq n'dat'a dí m beñi man'da ga beñ'na ni hogan 'yomfënihu. ² N'damhma guim beñmbu u ym hma mi ma mam'bet'o u yú pøngahya Oja. Ne guim beñmbu mam hmamhe dá xi'ahe, ma 'bäi gáhe ma Hmuhu ra Jesucristo, ne ma pørpatehu a. ³ M'bet'o thoho ga pañmbu 'be'a din ja 'bu rán zegui yu pa. Di nequi 'da yu 'yaspate da denthoho rá 'yu majuqni, gue'u zai ot' yú páhä zehé. ⁴ Ne da 'yéna: "Haru gán yah, ngue bi xi'ahu ra Jesucristo ba éh mahõn'a, ne hin jam'bu i sá ba éhé. Ne gue'bu go mi 'bu u ndu ma ngurba bõtahu maya'bu thoho, guexta'a i ja, gue'bu go rá mbadi ra ximhäi," da 'yéna. ⁵ Pe nu'bu 'da i éna, i éna nguetho di pumbëni tho 'be'a bin ja maya'bu, ne hinguin nde da badi, ngue bi juah ra ximhäi Oja nangue ra dambant'i. Nguetho xí 'yot' Oja mahëts'i ne ra ximhäi nangue rá m hma. Ne bi japi bi bõx pu ja ra dehe a ra häi, ne gue'a ra dehe in 'yot' ra häi. ⁶ Pe guet'a ra dehe bi juah ra ximhäi mi ja, ngue bi mbant'i. ⁷ Ne nuya mahëts'i ne ra ximhäi ngue i ja ya, Oja i sänni di juadi mahõn'a. Pe i tømí da zõn ra pa ngue bi ma ba penh ra sibi ua ja ra häi, gue'a ran unbi da 'yot'a Oja a nangue yu ts'om'bäi. ⁸ Ma zi cu'ah, hin ga pumbëni thohu ngue nu'a dí emfu n'da mahuqi njeja, da zä da 'yén Oja n'dapa tho bu nam beñ a, ne nu'a dí emfu n'dapa thoho, da zä da 'yén Oja n'da mahuqi njeja bu nam beñ a. ⁹ Ne hingui danhyéi Oja tengu im man i 'da, guemhma da 'yot'e 'be'a bi ma da 'yot'e. Pe i tøgbahu Oja da zõni ga coh ma mbuihu, nguetho in nde xinga n'da dam 'behmbu. ¹⁰ Pe nu'bu bá éh ra Hmu, tengu'bu ba é'a n'da ra be 'bu bin xui, hinga mfädi 'be'a ma ora da zõhø. Ne di juadi gátho u di nequi mahëts'i, emme din thoni ndõspi, ne gátho 'be'a i ja da mbant'i ngue nám pa. Ne gátho ra häi, ne gátho 'be'a bi 'yot' yu ja'i ua ja ra häi, gátho din zø u. ¹¹ Janangue'a nte man ts'o da beñ ma mbuihu, ne thocpa thoho gan numansuhu Oja, nguetho dí pañmbu da mbant' ra ximhäi ra sibi.

¹² Nε nuya dín dømDAHU da zØN ra pa bi man Ojå, ngue da 'yuh mahεts'i, nε dim 'bedi gātho jabU. Nε din hyεgui 'bε'a gātho i ja nanguε ra sibi. Nε dí xØnhdu din ja n'dihi a. ¹³ Nguetho dí tømDAHU ma'da'yo mahεts'i nε ra ximhäi, tengu bi ma majuañi Ojå, ngue din zåm bU ran ho. ¹⁴ Jananguε'a, ma zi cu'ahU, nu'bU dí tømhbU ngue din ja, ga humbi gan nde da numanhojU ra Cristo 'bU bá εhε da 'yØt' ran ts'ut'abi. Nε nte man ts'oni, nε nte man dupate da dñgahU 'bU bá εh pUya. ¹⁵ Nε gam bεmhbU ngue i set rá mbui Ojå, i tØ'mi dim pØ'U 'bucua ja ra ximhäi. Tengu thoho bi 'yot'ahU ma zi cuhU ra Pablo nanguε rán 'yomfçni bi un Ojå. ¹⁶ Nε mbε gātho yú søcuå bi 'yo't'i im ma tengu dí ot'ahU ya. Pε xUñ hçi da fçdi 'bε'a nam bØn'i 'da yUm hma bi 'yo't'a ra Pablo. Nε 'bU'i 'da him bin xādi nε him bin zåm bU ja ram hma. Jananguε'a nu'bU sä im man'a rá t'ohni ra Pablo, ogue mi'da yú t'ohni Ojå, pε hinga gue'a bU na hma. Nε gue'a im 'bε'i 'da a. ¹⁷ Pε nu'ahU guí pāhmbU ngue ngubU da 'yØt'i 'da yU jå'i. Jananguε'a gam fāhmbU hin da zix'ahU bU rá 'yu Ojå gmí zåmhbU, guepU i yå U yU jå'i i honse yUm hmanε. ¹⁸ Pε man'da damí pāhmbU rá mate ma HmuhU ra Jesucristo, nε ma pØrpatεhU a. Nε nu'a ga εspahU a ya, nε gātho yU pa mazai. Nε gue'a gam bεmhbU a ya. HØnt'a dí xi'ahU ya.

1 XUUA

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Xuua

Ram Hma ngue di 'dajɔ ra 'da'yote

¹ Nu'a mí 'bɛ 'bɛ rá mbɛdi thohe, gue'a dá hɛthe ma dáhe, nɛ dá øhmbe a bi ma, nɛ dá nuhe xɛn ho, nɛ dá thãhmbe ma 'yɛhe. Nɛ gue'a ra Jesucristo a, rãm Hma Ojã ngue bi ma di 'dajɔ ra 'da'yote. ² Nguetho nu'a di 'dajɔ ra 'da'yote bin 'yuse gue bin jã'i, nɛ dá nuhe, janangue'a dí mamhbe majuaɔi a bin ja, nɛ dí xi ahɛ ya gue zãi xmi 'bɛi nɛ zãi dim 'bɛi. Mam bi 'bɛhmi rá Ta nguetho n'dat' Ojã a, nɛ bin 'yuse ua dí 'bɛhmbe. ³ Nɛ nu'a dá nuhe nɛ dá øhmbe a bi ma, gue'a dí xi ahe a ya, n'dahma nɛ'ahɛ gui pãhmhɛ a, nɛ gãtho dan yãmanhohɛ a ra Ta nɛ rá Ts'ant'ɛ ra Jesucristo. ⁴ Guehna dí ot'ahɛ na ya, n'damhma nɛ'ahɛ din ja ahɛ ran johya xɛn ho.

Nu Ojã ran Nɛqui a

⁵ Nu'a Ojã ran Nɛqui a, nde da ma xɛn hotho a, nɛ hin'yɛ ra 'bɛxui nangu'e'a. Nɛ gue'a ram hma bi xije ra Jesucristo, nɛ gue'a dí xi'ahɛ a ya. ⁶ Sã dí ɛmhbe dí yãmanhohɛ ra Jesús, pɛ nu'bɛ guexta'a dí 'yohɛ bɛ ja ra 'bɛxui, dí fɛhniɛ 'bɛ, nguetho hín dí øthɛ a rán sãui a majuaɔi. ⁷ Pɛ nu'bɛ majuaɔi dí 'yohɛ bɛ ja ran nɛqui guerpɛ 'bɛ Ojã, hin'yɛ 'bɛ'a ga ahmbe bɛ, nɛ dí yãmanhohɛ a 'bɛ, nɛ nu rá ji ra Jesús rá Ts'ant'ɛ Ojã, thocpa thohe i thugahɛ gãtho ma ts'oquihɛ a. ⁸ Pɛ nu'bɛ sã dí ɛmhbe hin'yɛ gahɛ ra ts'oqui, dadín hyãzeheɛ 'bɛ, nguetho hín dá cɛ't' ma mbɛihɛ a majuaɔi. ⁹ Pɛ nu'bɛ ga mamhbe ma ts'oquihɛ, gue hingui ho dá øthɛ, da zã di pungahɛ Ojã nangu'e ra Cristo bi gut'i, nɛ da mbercahɛ gãtho ran ts'o, tengu mím ma. ¹⁰ Pɛ nu'bɛ sã dí ɛmhbe hín te dá øthɛ yɛ ts'oqui, dí nubɛthanihɛ Ojã 'bɛ, nguetho bi 'yɛn Ojã gãtho bi 'yøt' yɛ ts'oqui. Pɛ xingui ts'ɛ dí cɛ't' ma mbɛihɛ rãm hman a 'bɛ.

2

Ma hocpatehɛ a ra Jesucristo

¹ Ma zi t'ahni ahɛ gue dɛn 'yɛc'yɛihɛ, dí ot'ahɛ ra sɔcuɔ i ja ua, dadí hɛc'ahɛ hin gui 'yøthɛ yɛ ts'oqui. Pɛ nu'bɛ ga øthɛ n'da ra ts'oqui, gue him majuaɔi dí numanhohɛ, pɛ dí 'bãhmbe ma Hocpatehɛ din hocpau i bɛ 'bɛh ra Ta, ra Jesucristo, ra Hocjã'i a. ² Nguetho guesɛ a ran t'unni a di hoga ma ts'oquihɛ. Nɛ hinga hɔngdahɛ in nde di hogahɛ, pɛ gãtho yɛ ts'oqui ja ua ja ra ximhãi in nde di hoqui nangu'e bi du ra Cristo. ³ Nu'bɛ majuaɔi dí øthɛ ɛ yãn t'ɛdi Ojã, da zã ga pãhmbe gue dí yãmanhohɛ a bɛya. ⁴ Pɛ sã ɛn i 'da: "Dí paçã Ojã," ɛn ɛ, pɛ fɛhni ɛ nɛ hingui ørpa yãn t'ɛdi, nɛ hín di cɛ't' rá mbɛi a majuaɔi. ⁵ Pɛ nu'bɛ i øt'a man Ojã n'da, hinga ndetho bi huɛc Ojã n'da 'bɛ, pɛ bi bɔmanho a bi 'yørpe. Ga xi ahɛ ya 'bɛpɛ dán zã ga pãhmbe 'bɛ majuaɔi dí 'bãhmbe a ra Cristo. ⁶ Nguetho nu'bɛ ɛn'a n'da gue i 'bɛhmi ra Cristo, "jãtho ga øt'ã tengu bi 'yøt' ra Cristo," da 'yɛnɛ 'bɛ. ⁷ Ma zi cu ahɛ, nu ran t'ɛdi dí ot'ahɛ gue dan huɛjɛ, him ma'da'yo a, pɛgue guet'a ram hma mbɛdi bi siji maya'bɛ, 'bɛ ra mbɛdi thohe dá pãhmbe ra Cristo. ⁸ Pɛgue tengu 'bɛ ma'da'yo a, nguetho janaguehya dí øthɛ ya tengu bi 'yøt' ra Cristo. Nguetho bi dɛ'mi di 'uegahɛ ra 'bɛxui ma mbɛihɛ ra nyot'i majuaɔi. ⁹ Nu'bɛ sã ɛn'a n'da i 'bɛpɛ ja ran nɛqui, nɛ i san rá

cu, pɛ guex̄ta b̄u ja ra 'bɛxui i 'b̄u 'b̄u. ¹⁰ Nɛ nu'a to'o di huɛc rá cu, bin z̄am b̄u ja ran nɛqui a, nɛ nu'a hin hap̄u da d̄anc'a. ¹¹ Pɛ nu'a to'o san rá cu, i 'b̄up̄a ja ra 'bɛxui a, nɛ i z̄am b̄u. Hingui s̄a da b̄adi nda'a x̄an ho, nguetho bi 'b̄ɛrpa ran 'yomf̄ɛni a ra 'bɛxui. ¹² Dí ot'ah̄u ma zi t'uh̄ni ah̄u, nguetho dí p̄adi x̄u pun'na ni ts'oquiñu, bi hoc'ah̄u ra Cristo. ¹³ Nɛ nuya 'da ah̄u dyu d̄ac'yɛih̄u, dí ot'ah̄u nguetho dí p̄adi guí p̄ah̄mb̄u a mí 'b̄ui gue'b̄u rá mb̄adi thofo. Nɛ 'da ah̄u gyu ts'unt'uh̄u, dí ot'ah̄u nguetho dí p̄adi gá taf̄u ra z̄ithu. Nɛ x̄o dí ot'ah̄u ya gátho ah̄u ma zi t'uh̄ni ah̄u, nguetho gátho gah̄u dá p̄ah̄mb̄u ra Ta. ¹⁴ Nɛ x̄o dí ot'ah̄u, dyu d̄ac'yɛih̄u, nguetho dí p̄adi gá p̄ah̄mb̄u a mí 'b̄ui gue'b̄u rá mb̄adi thofo. Nɛ x̄o dí ot'ah̄u gyu ts'unt'uh̄u, nguetho dí p̄adi i ja ni ts'edih̄u gá taf̄u ra z̄ithu, nangue r̄am hman Oj̄a thocpa thofo guím b̄ɛmh̄b̄u. ¹⁵ O guidí hoh̄u rá p̄ah̄a ra ximh̄ai, gue hin gui 'yot' ni p̄ah̄a zeh̄eh̄u. Nguetho nu'b̄u dadí ho ma p̄ah̄a zeh̄eh̄u, hin dadi hoh̄u Oj̄a 'b̄u. ¹⁶ Nguetho nu'x̄u yú p̄ah̄a ra ximh̄ai, gátho him bi z̄an Oj̄a u, 'bɛ'a gá di ho ní nḡoc'yɛi n'da, nɛ ní dá n'da di ho 'bɛ'a gátho in nu nde da mb̄ezeh̄e, nɛ'b̄u im b̄ɛni jase r̄an 'yomf̄ɛni n'da. Pɛ nu'x̄u bi nɛquid̄a ua ja ra ximh̄ai u tengu u. ¹⁷ Pɛ nu ra ximh̄ai ní mba b̄u da guadi, nɛ'x̄u yán 'yomf̄ɛni ra ximh̄ai da gua'u. Pɛ nu'x̄u oɾpa rá p̄ah̄a Oj̄a, dim 'b̄u manho gátho yu pa maz̄ai.

Ba çh r̄an suiui ra Cristo

¹⁸ Ma zi t'uh̄ni ah̄u, r̄an zɛgui ya. Nɛ xt̄a oħmb̄u ngue di nɛqui n'da r̄an suiui ra Cristo. Nɛ nuya bi mb̄adi bi nɛqui x̄an ngu yú mf̄ats'ih̄u a r̄an suiui ra Cristo. Janangue'a dí p̄ah̄mb̄u mb̄e r̄an zɛgui ya. ¹⁹ Nɛ gue'x̄u 'da x̄am b̄ongua dí 'b̄uh̄mb̄u. Pɛ him majuani ma mi'yɛc'yɛih̄u u, nguetho nu'b̄u majuani ma cuh̄u u, hin xt̄a 'ue u 'b̄u. Pɛ bi b̄on'x̄u janangue'a bi 'yuse gue him majuani ma cuh̄u u gátho u bi b̄oni. ²⁰ Pɛ nu ah̄u bi 'daj̄u rá Hogand̄ahi Oj̄a a ra Cristo. Janangue'a gátho gah̄u dí p̄ah̄mb̄u nda'a majuani. ²¹ Dí ot'ah̄u na, pɛ hin dí ɛn'i hin guí p̄ah̄mb̄u a majuani. Pɛ guí p̄ah̄mb̄u a, nɛ guí p̄ah̄mb̄u hinguin 'youi ra feh̄ni a majuani. ²² Nu'a gue ɛna hing ra Cristo a ra Jesús, ɛ gue'a ra nḡurpa feh̄ni a, nɛ r̄an suiui Oj̄a a, nguetho i ɛna hing rá Ts'unt'x̄u Oj̄a a ra Jesucristo, nɛ x̄ingui ɛc'yɛiba a rá Ta b̄uya. ²³ Nguetho nu'a to'o hingui ɛc'yɛi ra Cristo rá Ts'unt'x̄u Oj̄a x̄inga gue'a Oj̄a rá Ta i p̄adi. Pɛ nu'a to'o ɛc'yɛi rá Ts'unt'x̄u nɛ'a rá Ta i p̄arpa a b̄uya. ²⁴ Nɛ nu'a 'bɛ'a gátho dá oħmb̄u ra mb̄adi dá p̄ah̄mb̄u ra Cristo, ga thoqui gam b̄ɛmh̄b̄u a. Nguetho nu'b̄u dí thoqui dímb̄ b̄ɛmh̄b̄u a, z̄ai dí 'b̄uh̄mb̄u a ra Ts'unt'x̄u nɛ'a rá Ta b̄uya. ²⁵ Nɛ bi xij̄u majuani di 'daj̄u ra 'da'yote gue i ja ya nɛ nj̄am'b̄u da guadi. ²⁶ Guehna dí ot'ah̄u na, nguetho 'b̄u i 'da in nde da hȳa ah̄u. ²⁷ Pɛ nu ah̄u, nu'a rá Hogand̄ahi bi 'daj̄u ra Jesucristo bin z̄am b̄u ma mb̄uih̄u a, nɛ gues̄e a i x̄angah̄u gátho 'bɛ'a man Oj̄a. Janangue'a him mahyoni to'o da x̄angah̄u yán theh̄u. Nɛ nu'a i x̄angah̄u rá Hogand̄ahi Oj̄a majuani a, hing ra feh̄ni a. Nɛ di b̄ɛngah̄u dan z̄amhb̄u b̄u 'b̄uh̄ ra Cristo. ²⁸ Nɛ nuya ma zi t'uh̄ni ah̄u, damin z̄amhb̄u b̄u 'b̄uh̄ ra Cristo, n'damh̄ma dan johyah̄u 'b̄u dá nuh̄u nɛ hin ga pɛs' ma s̄ah̄u. ²⁹ Nu'b̄u dí p̄ah̄mb̄u gue x̄an ho Oj̄a, ngutho ga p̄ah̄mb̄u gue bim 'b̄ui ma'da'yo nangue Oj̄a u to'o gátho i oɾ' ran ho.

3

Yú t'uh̄nigah̄u Oj̄a

¹ Dyá 'yɛc'yɛih̄u, gam b̄ɛmh̄b̄u gue ɛmm̄e x̄an ngu r̄an huɛcate ra Ta, ngue bi 'yot'e ngue yú t'uh̄nigah̄u a. Janangue'a hingui p̄aj̄u u i tɛn ra ximh̄ai, nguetho nj̄am'b̄u mi p̄a Oj̄a. ² Ma zi t'uh̄ni ah̄u, nuya yú t'uh̄nigah̄u Oj̄a. Nɛ hinga na urcah̄u hague dán jah̄u m'bejua. Pɛ nu'b̄u bi nɛqui 'bɛ'a da 'ȳorcah̄u, dí p̄ah̄mb̄u

dan jahꝰ tengu ra Cristo, nguetho da zꝰ ga pꝰhmbꝰ hague majuꝰni in ja a ra Cristo. ³ Ne n'da ngu n'dajꝰ 'bꝰ di tꝰmhꝰ dan jahꝰ tengu ra Cristo, janangue'a dadín hoc zehꝰ ma mbꝰihꝰ, dín ndehꝰ da gohi xꝰn ho tengu ra Cristo. ⁴ Nu'a to'o øt' ra ts'oqui i festhoho rán t'èdi Ojꝰ, nguetho nu'a ra ts'oqui nam bøni ram fè'ts'i nangue yꝰn t'èdi. ⁵ Pè di pꝰhmbꝰ bi zꝰcua ra Cristo gue di 'berca ma ts'oquiꝰ. Ne nu'a ra Cristo hin'yꝰ rá ts'oqui a. ⁶ Nu'bꝰ zꝰi 'bꝰhmi ra Cristo n'da, hingui nde da 'yøt' yꝰ ts'oqui a. Pè nu'bꝰ bin zꝰm bꝰ ja yꝰ ts'oqui n'da, njꝰm'bꝰ bi cꝰt' rá mbꝰi hague in ja a ra Cristo, ne njꝰm'bꝰ bi ndepe di hocpa rá mbꝰi. ⁷ Ma zi t'ꝰhni ahꝰ, njon gui jafꝰ da hyä ahꝰ, nguetho hønt'ꝰ gue zꝰi øt' ran ho bi mba mahoqui ꝰ ne xꝰn ho ꝰ tengu ra Cristo. ⁸ Pè nu'a zꝰi øt' ran ts'o, rá 'yèhꝰ ra zꝰithu a. Nguetho nu ra zꝰithu zꝰi øt' ra ts'oqui gue'bꝰ go rá mbꝰdi thoho. Ne gue'a í zꝰcua ja ra ximhäi rá Ts'ant'ꝰ Ojꝰ, gue di ts'onba rá 'bèfi ra zꝰithu. ⁹ Nu'ꝰ to'o bim 'bꝰi mahø'n'a nangue Ojꝰ, hingang zꝰi øt yꝰ ts'oqui ꝰ, nguetho í hyꝰxta Ojꝰ yꝰ ta gue ra hogambꝰi. Hingui sä din zꝰm bꝰ ja yꝰ ts'oqui nguetho bim 'bꝰi mahø'n'a nangue Ojꝰ. ¹⁰ Da zꝰ ga pꝰhmbꝰ nda'ꝰ yꝰ t'ꝰhni Ojꝰ ne nda'ꝰ yꝰ t'ꝰhni ra zꝰithu. Nguetho nu'ꝰ to'o bin zꝰm bꝰ ja ra ts'oqui, ne hin di huèc yꝰ cu, hing yꝰ t'ꝰhni Ojꝰ ꝰ.

Dan huejꝰ n'da ngu n'dajꝰ

¹¹ Nguetho guehna ran t'èdi bi sijꝰ 'bꝰ rá mbꝰdi dá pꝰhmbꝰ ra Cristo, ngue dan huejꝰ n'da ngu n'dajꝰ. ¹² Ne hin ga øthꝰ a bi 'yøt'a ra Caín gue í hyꝰxta a rá m 'bäi ra zꝰithu ne bi hyo rán 'yohꝰ. Hanja ngue bi hyo a. Nguetho hingui ho rá mbꝰi a, janangue'a bi hyo rán 'yohꝰ ngue xꝰn ho rá mbꝰi a. ¹³ Janangue'a, ma zi cu ahꝰ, hin ga hyonya thohohꝰ ngue'bꝰ di ugahꝰ yꝰ jꝰ'í i ten ra ximhäi. ¹⁴ Pè nujꝰ dí pꝰhmbꝰ dá sohmbꝰ rá ts'èdi ran dꝰte, ne dá sømhꝰ bꝰ ja rá ts'èdi ra te. Guehna dí pꝰhmbꝰ nguetho dadí huèc má mi'yèc'yèihꝰ. Nu'a to'o hin'yꝰ rán huècate, bin zꝰm bꝰ ja rá ts'èdi ran dꝰte a. ¹⁵ Nu'a to'o di øp rá cu, ra hyodu a. Ne dí pꝰhmbꝰ njo'o n'da ra hyodu i ja ra 'da'yote mazꝰi. ¹⁶ Pè nu ra Cristo bi 'yurcahꝰ 'bè'a njuꝰntho ran huècate, ngue bi dæe rá te nanguiejꝰ. Ne jatho ngutho ga øthꝰ, hin ga su ga dā ma tehꝰ guepꝰ da zꝰ ga fꝰx ma cuhꝰ. ¹⁷ Pè nu'a to'o i ja 'bè'a i pè'ts'i, ne i pꝰdi hin'yꝰ 'bè'a da hyon a rá cu, ne nu'bꝰ hingui ørpa ran huècate, hingui m bꝰni da numanho Ojꝰ a 'bꝰ. ¹⁸ Ma zi t'ꝰhni ahꝰ, hinga høntho gam manthohꝰ ran huècate, pè guemhꝰma ga øthꝰ a.

Dadín johyahꝰ 'bꝰ dí yꝰhꝰ Ojꝰ

¹⁹ Ne nu'bꝰ majuꝰni dí øthꝰ ran huècate, janangue dí pꝰhmbꝰ yꝰ t'ꝰhni gahꝰ a Majuꝰni, ne gue'a nan johyahꝰ bꝰ ja rá hmi a. ²⁰ Pè nu'bꝰ ga juꝰnba zehꝰ ma mbꝰihꝰ, pè da hyurca ma mbꝰihꝰ Ojꝰ, madague'bꝰ i pꝰdi 'bè'a gátho dá øthꝰ, nguetho man'da ja rán huècate xinda guejꝰ. ²¹ Janangue'a ma zi cu ahꝰ, nu'bꝰ hin te dí tꝰmhꝰ ja ma mbꝰihꝰ a xꝰn ts'o, dadín johyahꝰ ngue dí pꝰhmbꝰ dí yꝰmanhohꝰ Ojꝰ, ²² ne di 'dajꝰ 'bè'a gátho dí äfꝰ 'bꝰ dí yꝰhꝰ, nguetho dí ørpa hꝰ yꝰn t'èdi, ne dí ørpa hꝰ gátho i numanho. ²³ Ne i ja ua yꝰn t'èdi Ojꝰ, gue ga èc'yèihꝰ rá Ts'ant'ꝰ, ra Jesucristo, ne dan huejꝰ n'da ngu n'dajꝰ, tengu bi xijꝰ. ²⁴ Ne nu'a to'o i ørpa yꝰn t'èdi, i 'bꝰhmi Ojꝰ ne bim 'bꝰpꝰ Ojꝰ bꝰ rá mbꝰi a bꝰya. Ne dí pꝰhmbꝰ dí 'bꝰhmbꝰ Ojꝰ, nguetho gue'a di bꝰngahꝰ rá Hogandꝰhi bi 'dajꝰ.

4

Nda'a rá m Hman Ojꝰ, ne nda'a rá m hman a rán sꝰiui Ojꝰ

¹ Ma zi cu ah_u, hingui sä ga *εc'yeih_u* 'be'a gätho ním hma *εmbi* rám hman Ojå. P*ε* i jatho ga p*å*hmb_u 'b_u majua_{ni} ngue gue'a rám hman Ojå, uague hin'na. Nguetho x*an* ngu y*u* hyäte p*ø*ngahyå i 'youa ja ra ximhäi. ² N*ε* nu'a jatho ga p*å*hmb_u nda'a ním hma bi b*ε*nba rá Hogandåhi Ojå, nu'b_u im ma ngue rá Thahni Ojå ngue bin ja'i n*ε* gue'a ra Jesucristo a, gue'a ram hma bi b*ε*nba rá Hogandåhi Ojå a b*u*ya. ³ P*ε* to'o gätho ngue *ε*na hin bin ja'i a rá Thahni Ojå gue ra Jesucristo, p*ε* nu'a ra hyäte a 'b_u, nguetho bi thocpa rám hman a rån s*u*iui ra Cristo. Xtå øhmb_u ngue din 'yo ua rám hma, n*ε* ya i 'yo ua rám hman a ya. ⁴ Ma zi t'uhni ah_u, y*u* t'uhnigah_u Ojå. Ya dá t*å*f*u* *u* y*u* hyäte p*ø*ngahyå, nguetho nu'a dí 'b*u*hmb_u, man'da ja rá ts'edi a xinda gue'a rån s*u*iui Ojå, ngue i 'b*u*cua ja ra ximhäi. ⁵ Nu y*u* hyäte p*ø*ngahyå, y*u* mb*ε*fi ra ximhäi *u*, n*ε* guetua ja ra ximhäi bi n*ε*quida y*u*m hman *u*, janangue'a i ømanho ra ximhäi 'be'a im man *u*. ⁶ P*ε* nu*u* y*u* t'uhnigah_u Ojå. Janangue'a hønt'a to'o i p*å* a Ojå i ømanho ma hmamhb_u *u*. P*ε* nu' *u* ngue hin y*u* t'uhni Ojå, hingui ømanho ma hmamhb_u *u*. Guerp*u* na p*å*hmb_u b*u*ya nda'a i t*ε*n'na majua_{ni}, n*ε* nda'a i t*ε*n'na him majua_{ni}.

Ran huçcate a Ojå

⁷ Ma zi cu ah_u, nde'b_u dan huçj*u* n'da ngu n'daj*u*. Nguetho nu ran huçcate bi 'y*ε*p*u* 'b_u Ojå. N*ε* nu'a di huçc rá mija'iui, gue'a bim 'b*u*i ma'da'yo nangue Ojå, n*ε* dim p*å*hmi Ojå a. ⁸ P*ε* nu'a hin'y*u* rån huçcate, hingui p*å* a Ojå a, nguetho nu'a Ojå ran huçcate a. ⁹ Ojå bi 'yurcah_u ran huçcate 'b_u mambá p*ε*nhua ja ra ximhäi rá 'dats'unt'*u* bi ya_{ni}, n'dahma din jaj*u* ra 'da'yote. ¹⁰ Ojå bi 'yurcah_u ran huçcate ngue majua_{ni}, nguetho bá p*ε*nhua rá Ts'unt'*u* ngue bin d*å*se bi gurca ma ts'oquih_u. N*ε* mada hangu gam b*ε*mhb_u Ojå, p*ε* njåm'b_u da zå gam b*ε*mhb_u, tengu b*u* nam b*ε*nj*u*. ¹¹ Ma zi cu ah_u, nu'b_u *ε*mm*ε* x*an* ngu rån huçcate bi 'yørgah_u Ojå, nde'b_u n*ε*j*u* dan huçj*u* n'da ngu n'daj*u*. ¹² Hingui sä gan nuh_u Ojå nangue ma d*å*h_u. P*ε* mfådi bin zåm b*u* ja ma mb*u*ih_u 'b_u dadín huçj*u*. N*ε* bi bømanho rån huçcate i ørcah_u b*u*ya. ¹³ Dí p*å*hmb_u ngue dí 'b*u*hmb_u Ojå, n*ε* nu Ojå bin zåm b*u* ja ma mb*u*ih_u. Guehna dí p*å*hmb_u, nguetho bi 'daj*u* rá Hogandåhi, ¹⁴ n*ε*j*u* dí b*ε*n'nah_u nguetho dá nusehe rá Ts'unt'*u* Ojå, n*ε* dí mamhbe majua_{ni} bá p*ε*nh Ojå ua ja ra ximhäi gue da ya_nba y*u*t*ε* y*u* ja'i. ¹⁵ Nu'a to'o im ma ngue rá Ts'unt'*u* Ojå a ra Jesús, nu'a Ojå bin zåm b*u* ja rá mb*u*i, n*ε* nu'a ra ja'i xim mi 'b*u*hmi Ojå a. ¹⁶ Dí n nuh_u rån huçcate Ojå, nguetho dí *ε*c'yeibah_u a. Nu Ojå ran huçcate a. Nu'a to'o zåi *ε*c'yei rån huçcate Ojå, n*ε*'b_u zåi di huçc rá mija'iui, nu'a i 'b*u*hmi Ojå a, n*ε* Ojå bin zåm b*u* ja rá mb*u*i a. ¹⁷ N*ε* nangue dí 'b*u*hmb_u Ojå dí p*å*hmb_u x*an* ho rån huçcate. Janangue'a dan johyah_u 'b_u bi zø*n* ra pa din ja ran juå*n*bi. Nguetho dí 'b*u*hmb_u tengutho ma Hmuh_u ra Cristo i 'b*u*hmi Ojå, madague'b_u guexta dí 'b*u*hmb_u ua ja ra ximhäi. ¹⁸ Nu'a to'o i su ran juå*n*bi, i su nguetho hinga na p*å*di x*an* ho ran huçcate i ørpa Ojå. P*ε* nu rån huçcate Ojå dí 'uec'a ra mbidi a. P*ε* nu'b_u dín suh_u, dí *ε*mhb_u di *u*ngah_u Ojå 'b_u. ¹⁹ Dí øth_u ran huçcate, nguetho m'bet'o bi huçgah_u Ojå. ²⁰ “Dí numanho Oja,” sä dí *ε*mhb_u, p*ε* dadí *u*p ma cuh_u. Dí fehnih_u 'b_u. Nguetho nu'b_u hin dadí huçc ma cuh_u gue zånt'a dín nuh_u, hague dán zå ga numanhoh_u Ojå gue njåm'b_u dín nuh_u. ²¹ N*ε* jaua rån t'edi Ojå, bi xij*u*: “Nu'a to'o da numanho Ojå, p*ε* i jatho ngue n*ε*'a rá cu da numanho, n*ε* di huçqui.”

5

*Dí t*å*f*u* ra ximhäi nangue ma t'εc'yeih_u*

¹ Nu' u to'o gátho i ɛc'yɛi gue bin ja'i Oja ne n'dat'a ra Jesucristo a, yá t'uhni Oja u. Ne gátho to'o i numanho Oja ne' u yá t'uhni Oja di huɛc' u nguetho n'dat'a Oja yá Ta. ² Ne nu' b u majuani dín numanhoh u Oja, ne' b u dí øth u yán t'ɛdi, dí pãhmb u baya ngue majuani dadí huɛc ma cuh u. ³ Ne nu' b u majuani dín numanhoh u Oja, ga øth u yán t'ɛdi, ne nu' u yán t'ɛdi hingui hɛi. ⁴ Nguetho nu' u to'o bim 'b u ma'da'yo nangue Oja bin t'un ra ts'edi rá mb u gue da dap ra ximhái. Ne dí tafu rá ts'edi ra ximhái nangue dí ɛc'yɛi h u ra Cristo. ⁵ To'o ngue i tap rá ts'edi ra ximhái. Nu'a gue i ɛc'yɛi ngue rá Ts'unt' u Oja a ra Jesús.

Rá Hogandãhi Oja di bɛngah u rá Ts'unt' u Oja a ra Jesús

⁶ Nu ra Jesucristo bi zocua ja ra hãi. Bin xixyã ra dehe a. Ne n'dat'a gue bi mbãn rá ji 'b u mi du a. Ne hinga hont'a ngue bin xixyã ra dehe, pɛ ne bi mbãn rá ji, ngue bi du. Nu'a ra Jesucristo, rá Thahni Oja a. Gue'a im ma majuani rá Hogandãhi Oja nguetho hingui sä dim fɛhni a. ⁷ Hyu u bí 'b u mahɛts'i im ma majuani gue rá Ts'unt' u Oja a ra Jesucristo. Nu'a n'da, ra Ta, nu'a n'da ram Hma, nu'a n'da rá Hogandãhi Oja, ne n'dat'a im man' u. ⁸ Ne hyu u i urcah u majuani ua ja ra ximhái gue rá Ts'unt' u Oja a ra Jesucristo. Nu'a n'da, rá Hogandãhi Oja, nu'a n'da rán xixyã ra Jesucristo, nu'a n'da, rán dãte ra Jesucristo. Ne gátho u hyu n'dat'a i urcah u. ⁹ Dí ɛc'yɛi h u yám hman yu ja'i 'b u majuani, pɛ man'da ja ts'edi tho ga ɛc'yɛi h u rá m hman Oja. Ne bi man Oja gue rá Ts'unt' u a ra Jesús. ¹⁰ Nu'a to'o ɛc'yɛi rá Ts'unt' u Oja, i pãse mbo rá mb u gue majuani a. Pɛ nu'a to'o hingui ɛc'yɛi, i nubethãni Oja a 'b u, nguetho hingui ɛc'yɛi a bi man Oja nangue rá Ts'unt' u. ¹¹ Ne i jaua a ram hma ngue bi ma, gue Oja bi 'daj u ra 'da'yote mazãi 'b u má ɛc'yɛi h u rá Ts'unt' u. ¹² Nu'a 'b u hmi rá Ts'unt' u Oja, i ja ra te ma'da'yo a, pɛ nu'a hingui 'b u hmi rá Ts'unt' u Oja, hingui ja ra te ma'da'yo a.

Dí pãhmb u dí pɛsh u ra 'da'yote mazãi

¹³ Janangue'a dí ot' ah u gy u 'yɛc'yɛi h u a rá Ts'unt' u Oja, n'dahma gui pãhmb u i jaj u ra 'da'yote. ¹⁴ Ne dadín johyah u gue dan yãh u Oja, dí pãhmb u i numanhoj u. Ne nu' b u dín theui rá pãhã Oja a dí ähmb u, dí pãhmb u i ømanho 'b u dí yãh u a. ¹⁵ Ne nu' b u dí pãhmb u ngue ømanho, ga pãhmb u gue da 'yot'a dí ähmb u 'b u. ¹⁶ Nu' b u dín nuh u n'da ma cuh u i øt' ra ts'oqui, ngue him má zã bi hyãx ra ts'o'yu, ga äf u rá mate Oja nangue a. Nu Oja baya di japi ba pengui to'o bi 'yot' ra ts'oqui. Pɛ nu' b u 'bo'o má zã bi hyãx ra ts'o'yu, pɛ hin dí ɛn ah u ga äf u rá mate Oja nangue a. ¹⁷ Gátho u hing yán theu i øt'a n'da, ra ts'oqui a. Pɛ ja' b u øt' ra ts'oqui n'da him má zã bi hyãx ra ts'o'yu, janangue'a gã äf u Oja baya. ¹⁸ Dí pãhmb u to'o gátho bim 'b u ma'da'yo nangue Oja, hin dín zã m b u ja yu ts'oqui a. Nguetho i fãh rá Ts'unt' u Oja a, ne hingui sä di 'uec'a ra zĩth u b u 'b u Oja a. ¹⁹ Ne dí pãhmb u ngue yá t'uhni gah u Oja. Ne dí pãhmb u i o rá ts'edi ra zĩth u u gátho mi'da i 'b u c u a ja ra ximhái. ²⁰ Nu u dí pãhmb u bi zocua ja ra ximhái rá Ts'unt' u Oja, ne nu'a bi jaj u dá pãhmb u a majuani. Ne dí 'b u hmb u a majuani nguetho dí 'b u hmb u ra Jesucristo. Ne gue'a majuani Oja a, ne gue'a di 'daj u ra 'da'yote ma mb u h u a gue njã m 'b u da guadi. ²¹ Ma zi t'uhni ah u, hin ga ɛc'yɛi h u yu hyãte oja. Ne hont'a dí xi ah u ya.

2 XUUA

Ná yoho ra søcuã bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Xuua

Ran zengua

¹ Nugä dra ðaç'yëi ngärpigä, dí penh'na ra søcuã jaua, grá xisu, nthahni nanguie Ojã, ne guí 'bähmbu bu ni t'uhni. Dadí huëc'ahu ngue'a n'dat'a dí tenhdu ram Hma majuãni. Ne hinga hõngdä dadí huëc'ahu pe ne'u gätho mi'da ngue i pa a Majuãni. ² Dadí huëc'ahu, nanguie'a ram Hma majuãni bin zam bu ja ma mbuihu ne njãm'bu dim 'beru a. ³ Ma zi cu ahü, 'da'angu díim bëmhbü a ram hma majuãni, ne dadín huëju. Jananguie'a dí äp Ojã ma Tahü ne'a rá Ts'ant'u ra Jesucristo da gopu ni mbuihu a rá mate, ne rán huëcate, ne thocpa thoho da hyut'a ni mbuihu.

Ga cohmbu bu ja rán xädi ra Cristo

⁴ Nugä emme dán johyagä 'bu má øcä ngue i ten'na ram Hman u 'da u ni t'uhni, tengu i xiju ra Ta. ⁵ Ne nuya, grá xisu, nthahni nanguie Ojã, n'da ran t'ëdi díin nde ga bën'ni i. Ne him ma'da'yo na ran t'ëdi gue ga xi i, pe tengu thoho bi siju rá mbüdi dá pañmbu ra Cristo, ngue dan huëju n'da ngu n'daju. ⁶ Nu'a ran huëcate nam böni, gätho ga øthu yün t'ëdi Ojã. Ne gue'a rán t'ëdi bi siju rá mbüdi gue thocpa thoho dan huëju. ⁷ Guehna dí xi ahü na, nguetho xun ngu yu hyäte i 'youa ja ra ximhäi, ngue i ñna him bin ja'i a ra Jesucristo. Pe nu'u häte u, ne i ten rán süiui Ojã u. ⁸ Pe jatho gam fähmbu njon da hyä ahü, jananguie'a hin dim 'be a xtá pëhmbu. Pe dami thoju xun ho ni 'befihu, jananguie'a gätho gui tãhmbu 'be'a in nde Ojã di 'da ahü m'bejua. ⁹ Pe nu'a to'o in nde da mispa rán xädi ra Cristo, nu'a hinguin 'youi Ojã 'bu. Pe nu'a to'o copu ja rán xädi ra Cristo, nu'a din 'youi ra Ta ne rá Ts'ant'u a büya. ¹⁰ Nu'bu da zøm bu n'da ñna im man ráim Hman Ojã, pe nu'bu hin din theui ráim hman ra Cristo, hin ga säyabahü bu ma ngumhbü, xin ga äfü ráim fäts'i Ojã nanguie a. ¹¹ Nguetho nu'a to i äp ráim fäts'i Ojã nanguie a, tengu thoho 'bu i fäx'u yün t'øt'e gue hingui ho.

Dím bëni ga mba bu

¹² Emme xun ngu 'be'a díin nde ga xi ahü, pe masque hønt'a dá huxä ra søcuã jaua. Nguetho xømhma da zä ga mbagä bu, gan nu ahü bu, ne dan yãhu bu, jananguie a hin te ga 'behmbu ran johya. ¹³ I penh'na ran zengua u yü t'uhni a ni juhue, ne'a nthahni nanguie Ojã a. Ne hønt'a dí xi ahü ya.

3 XUUA

Ná hyu ra sɔcuɔ bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Xuua

Ran zengua

¹ Nugä dra daç'yei ngarpigä, dí penh'na ra sɔcuɔ ma zi cu i Gayo, mahuçqui i. Dadí huç'ci i nangué ram Hma majuañi dí çc'yeyiui. ² Dí äp Oja di ja i gui pømmanho, ne di zac ni ja'i, tengu nán zaqui ni mbai. ³ Çmmε dán johyagä nangué'e, nguetho bi xicä 'da yu cu bá peng bu gui 'bai, ngue gui ten'na ram Hma majuañi, ne nu'u gätho gui øt'e din theui a ram Hma. ⁴ Hin'yü man'da dán johyagä 'bu dí øde i ten'na ram hma majuañi u dá xänbi.

Xän ngu rá mate ra Gayo

⁵ Ma zi cu i, xän ngu ni mate ngue'a gadí jamansu ni cuhu, madague'bu hin gui pa u. ⁶ Nu'u 'da yu cu gue bá peng bu gui 'bai bi ma nangué'e. Nu'bu mám petihe bi xije ngue i ja nin huçcate. 'Yörqui ts'u ra mate gui fäx'u 'bu bi zøm bu mahøn'a, nguetho yün sähu da 'bäx'u yäm 'behni Oja. ⁷ Nguetho nu'u 'da bi 'behni da mba n'danni da ma nangué ra Jesucristo, ne hin te da 'yöp'u hingui çc'yeyi. ⁸ Janangué'a jatho ga jamansuhu u. Ne nu'bu dí fäxhu u, dí comhbu ra 'befi nangué rá m Hman Oja buya.

Nu ra Diótrefes in hecpate

⁹ Dá penh'na n'da ra sɔcuɔ bu ja nim petihu. Pe nu ra Diótrefes hingui nde da 'yøde 'be'a dí mamhbe, nguetho in nde dim 'bet'o nanguese. ¹⁰ Janangué'a, nu'bu dá mbagä bu, ga xi ahü 'bu dám petihu, 'be'a i øt'a ra Diótrefes, ngue di c'aman'uje. Ne hinga høn't'a, ne hingui sin'u yäm 'behni ya ní nets'i, ne di hecpa u to'o çna da zin u, ne i høn a thi buya.

Im mamanho nangué ra Demetrio

¹¹ Ma zi cu'i, dí xi i, hin ga tenhdü u yün t'øt'e yu ts'om'bäi, pe ga humbi ga tenhdü yün t'øt'e yu hocja'i. Nu'u to'o zai øt' ran ho, bim 'bui ma'da'yo nangué Oja. Pe nu'u to'o zai øt' ran ts'o hingui pa Oja u. ¹² Pe nu ra Demetrio gätho im mamanho yu cu nangué'a. Ne nu yün t'øt'e gätho din theui a ram Hma majuañi. Necä n'dat'a dí m mangä ngue xän ho a ra Demetrio. Ne gui paði ngue majuañi dí m mangä.

Rán zengui ran zengua

¹³ Çmmε xän gu 'be'a dí nde ga xi'i, pe høn't'a dá huxä ra sɔcuɔ jaua. ¹⁴ Nguetho xømhma mi ts'utho ga mbagä bu ba nu i, ne dan yaui bu. ¹⁵ Oja da hyut'a ni mbai. I penh'na ran zengua ni amigo 'bucua ne dami zengua gähe ts'u n'da ngu n'da u gui 'buhmbu bu. Ne høn't'a dí xi ahü ya.

JUDAS

Ra sɔcuɔ bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Judas

Ran zɛngua

¹ Nugä drá Judascä, drá 'yɛhɛgä ra Jesucristo, nɛ man 'yohugä a ra Jacobo Santiago. Dí o't'ahɛ ra sɔcuɔ hɔnbɛ go hapɛ i 'bɛh yɛ 'yɛc'yɛi, gätho ahɛ ngue Ojɔ bi huahn'nahɛ nɛ ɛmmɛ di huɛc'ahɛ, nɛ ra Jesucristo di jamansu ahɛ. ² Nɛ Ojɔ dí ndɛpe di 'da ahɛ rá mate xɛn ngu, nɛ da hyut'a ni mbɛihɛ. Nɛ thɔcpa tho man'da gui yamhbɛ rán huɛcate Ojɔ.

Yɛ hyäte xänbate

³ Nu'ahɛ ma zɛ cu ahɛ dadí huɛc'ahɛ, mí ndegä ga o't'ahɛ nangue 'bɛ'a i pɔjɛ Ojɔ gätho gahɛ. Pɛ díɛm bɛngä ngue n'dan'yo jatho ga xi ahɛ. Jatho gui hyuthɛ nzambɛi guin yamhbɛ a ráɛm hma ma t'ɛc'yɛihɛ ngue bi 'dajɛ Ojɔ, dyɛ 'yɛc'yɛihɛ, n'damhɛma njon da zä di pät'ahɛ 'bɛ'a guí ɛc'yɛihɛ. ⁴ Dí xi ahɛ na, nguetho i 'bɛ i 'da ɛ yɛ hyäte xänbate, gue'ɛ 'darbɛ gadím pɛtihɛ, nɛ him bi xi ahɛ ngue xɛn ts'o im bɛni da 'yɔt'e. ɛmmɛ xɛn ts'otho nɛ hinguin 'yohɛ Ojɔ ɛ. Nguetho sä i ɛn ɛ: "Sä gui 'yɔthɛ 'bɛ'a go guím bɛnsehɛ, nɛ hin di ɛn'nahɛ Ojɔ nguetho i ja rá mate," sä i ɛn ɛ yɛ hyäte. Him majuɔni i man ɛ, nɛ nu'ɛ hingui ɛc'yɛi ma Hmuhɛ ra Jesucristo gue'a di mandagahɛ. Nɛ nt'o't'i bɛ ja ráɛm Hman Ojɔ 'bɛ'a ran ɛnbi da nu ɛ i ma tengu na. Nɛ Ojɔ da 'yɔt'e tengu bi ma. ⁵ Nuya díɛm nde ga bɛn'nahɛ 'bɛ'a gá pɛhbɛ máɛm'bet'o, ngue 'bɛ'a bi 'yɔt' Ojɔ maya'bɛ. Nu Ojɔ bi yɔn ɛ yɛ jɔ'i israel gue bi gɛcpɛ ja ra häi Egipto, pɛ to'o gätho him bi 'yɔt'e 'bɛ'a nde Ojɔ, gätho Ojɔ bi japi bi du bɛ má'uɛni ɛ. ⁶ Nɛ nu 'da ɛ yɛm 'bɛhni mahɛts'i mí ja yá ts'edi. Pɛ m'bɛjua bi 'bɛh yá ts'edi 'bɛ mí ts'on yán 'yomfɛni. Janangue'a bá pɔm bɛ mahɛts'i guepɛ mí 'bɛi. Nuya Ojɔ hin di japi da bɔm bɛ ja ra 'bɛxui guepɛ 'bɛhɛ. Nguetho nu'ɛ tengu nthu't'i yɛ cadena bɛ, nɛ da gopɛ asta gue'bɛ go da zɔn ra pa díɛn ja rán ts'ɛmbi Ojɔ nts'utho. ⁷ Nɛ'ɛ yɛ jɔ'i mí 'bɛpɛ ja ra hnini Sodoma nɛ ra hnini Gomorra nɛ yɛ hnini mbe 'darbɛ mí jahɛ, bi 'yɔt' ran ts'o. Bi 'yɔt' yɛn 'yomt'ɛni, nɛ yɛn 'yohɛ bi 'yɔrpa ran ts'o yá min 'yohɛhɛ, tengu 'bɛ ra xisu i 'bɛhmi, nɛ yɛ xisu mí ɔt'e tengu a. Pɛ nu Ojɔ bi juadi nangue ra sibi mahɛts'i. Nɛ nu'a 'bɛ'a bi t'ɔrɛpɛ, Ojɔ bi 'yuh ra hmɛpya 'bɛ'a da 'yɔrpa yɛ dɔdits'oqui. ⁸ Pɛ madague'bɛ i ja yɛ hmɛpya 'bɛ'a da 'yɔt' Ojɔ, pɛ nu yɛ hyäte xänbate guexta'a i ɔt'e tengu mí ɔt' yɛ jɔ'i bɛ ja ra hnini Sodoma. I ma guesɛ Ojɔ i uti 'bɛ'a da 'yɔt'e xɛn ho gue'bɛ i 'u, nɛ i ɔrpa ran ts'o rá jɔ'izehɛ. Nɛ i festhoho yán t'ɛdi ra Hmu mahɛts'i, nɛ di c'aman'ɛ tho yɛm 'bɛhni mahɛts'i. ⁹ Pɛ nu ra Miguel rá hmu yɛm 'bɛhni mahɛts'i, hingui ɔt'e tengu i ɔt'ɛ yɛ hyäte xänbate. Nguetho nu'ɛ míɛn junt'ui ra zíthu nangue rá jɔ'i ra Moisés xɛn du, nu'a ra Miguel mí pɔdi ngue hingui ho 'bɛ dí yɔp'a ra zíthu ram hma xɛn ts'o. Janangue'a bi t'ɛm thoho a ra zíthu: "Ojɔ di hɛc'a'i." ¹⁰ Pɛ nu'ɛ yɛ hyäte i man ran ts'o nangue yɛm 'bɛhni mahɛts'i, nɛ nangue 'bɛ'a gue majuɔni. Pɛ nu'ɛ hingui pɔdi 'bɛ'a gue majuɔni. Hɔnt'a i pɔdi tengu yɛ xɔ'yo nɛ yɛ buru, nɛ i ɔt'e tengu ɛ. Pɛ Ojɔ di un yɛn ɛnbi nɛ di ju a nangue ran ts'o i ɔt'ɛ. ¹¹ Huɛcate ɛ i ɔt' yá pähä zɛhɛ tengutho bi 'yɔt'a ra Cain. Nɛ nu'ɛ i nde da xänba yɛ jɔ'i 'bɛ'a gue him majuɔni, tengu bi 'yɔt'a ra Balaam, n'damhɛma da dɔh ra mbɛti. Nu'ɛ i festhoho yán t'ɛdi a i ja rá ts'edi di mandagahɛ, tengu bi 'yɔt'a ra Coré. Nɛ'ɛ da mba ma juadi, tengutho ra Coré. ¹² Nɛ nu'ɛ gui ɔt'

nin ts'ihmeh_u, gue'a ra hmεpya gadin huεj_u n'da ngu n'da ah_u, ne i sōm bu yu hyāte xānbate, nu' u tengu 'bu i pāt'a xun ts'o bu ja ni pahni_u. Ne nu' u xingui ts' u i pe'ts' yá sá da zi nangue yan johya zehε, ne xinguim be'ni 'be'a nam bōn'a ran ts'ihme. Pe nu' u yu hyāte hin te i ja a di muui, tengu tho yu güi hinguin 'youi ra 'ye, ne ran dāhi i tuts'i. Ne nu' u tengu tho n'da ra za njam'bu zuh yān dāt'o. Tengu tho n'da ra za xu 'yot'i bi yōt'e. ¹³ Ne nu' u yu hyāte xānbate 'bu i yā, i mbafi tengu 'bu εmme mahyoni tho u yám hma. Tengu ra dehe bu ja ra dādeja ngue εmme di hi 'bu i εn ran dāhi, pe hōnt'a 'be'a xun ts'o min 'youi ra dehe bi zopu ndendeja. Ne nu' u hingui sá da 'yut ra 'yu n'da nguetho tengu yu sō bi dāgui, hin din ja ran yot'i mahōn'a, da gohi ra 'bexui mazai. ¹⁴ Nu'a ra Enoc bim pōngahya maya'bu 'be'a nín juānbi da nu a n'da ngue i ōt'e tengu i ōt' u. Nu'a ra Enoc, ná cāt'a a rá m bom'бето ra Adán, bi ma: "Dami 'yōhmbu ya 'be'a da 'yōt' ra Hmu mahεts'i. Ba εhe din 'yohu yu miyone thoho u yám 'behni mahεts'i, ¹⁵ ngue di juānba u gātho u i ōt' ran ts'o. Ne di unbi nangue 'be'a hingui ho bi 'yōt' u, ne bi man ran ts'o nangue Ojā gātho u ngue him bi 'yεc'yεi Ojā." ¹⁶ Ne nu' u yu hyāte xānbate i sani nangue di ōt' mam 'buihu tengu i nde Ojā. Ne i ma εmbi ngue'a n'da ra jā'i rá ts'oqui a 'be'a nám 'bu u. Nu' u i ōt' ran ts'o tengu i ndese rá mbui u, ne din 'yεzεhe. Ne i xih rán ho u mi'da ya jā'i ngue i honi 'be'a i ndese.

Nu ra Judas bi zqm yu 'yεc'yεi ne bi xifi 'be'a da 'yōt'e

¹⁷ Pe nu' ah_u ma zu cu ah_u, dadí huεc'ah_u, o guí pumbεni_u 'be'a bi man u yá 'bāih_u ma Hmuh_u ra Jesucristo. ¹⁸ Ya bi xi ah_u ngue dim 'bu i 'da, gue'bu rán zεgui, ngue da den'nah_u ne da 'yōt' ran ts'o i ja bu mbo yá mbui u ne gue'a bi si ah_u. ¹⁹ Ne nu' u yu hyāte di dεmp u yu 'yεc'yεi din junt'i. Pe i sänzεhe 'be'a i ōt'e, ne hinguin 'yohu rá Hogandāhi Ojā u. ²⁰ Pe nu' ah_u ma zu cu'ah_u, o guí ōth_u tengu i ōt' yu hyāte, pe dami tenni xun ho ni t'εc'yεih_u him ma thāspi, ne gue'a dán te ni mbuihu a buya. Ne dami japi di manda ah_u rá Hogandāhi Ojā 'bu guí yāhu Ojā. ²¹ Dami 'yōth_u ram 'bui xun ho ngue din theui rán huεcate Ojā, ne dami tōmhbu a ra pa ba εh ra Jesucristo ma Hmuh_u, din ja rá yembui nangueju ne di 'daju ra temazai. ²² Dami japi da 'yεc'yεi to'o di 'yon yá mbui nangue Ojā. ²³ Dami yam bu ja ran ts'o, tengu tho 'bu gá yam bu ja n'da ra sibi. Ne din ja ni yembui nangue u 'da, pe damin jamansuse ngue hin gui 'yōth_u yan ts'o tengu i ōt' u. Dami samhbu 'be'a i ōt' u gue bi ts'on yá mbui u.

I εspa Ojā ra Judas

²⁴ Nu'a Ojā i ja rá ts'edi di jaju hin ga ōth_u yan ts'o, ne di dāju bu ja rá hmi mahoqui tho ma mbuihu. Ne εmme din jaju ran johya bu. ²⁵ Hōnt'a n'datho Ojā i 'bui, ne hōnt'a i pađi xun ho. Ne di pōju nangue 'be'a bi 'yōt'a ra Jesucristo ma Hmuh_u. Ne nu'a Ojā i ja rá nuixte thoho, nu'a ra Hmuts'ut'abi, ne di manda 'be'a gātho i ja a rá ts'edi, ne gātho mí ja, ne i ja ya, ne din ja mazai. Ne hōnt'a dí xi'ah_u ya.

APOCALIPSIS

Rán t'uti ra Jesucristo bi nu ra Xuua

Rám hman ra Jesucristo bi sih ra Xuua

1 Nu'a Ojã bi 'yut yã 'yẽhẽ i 'bũcua ja ra hãi. Janangue'a nu ra Jesucristo bá pẽhna n'da rãm 'bẽhni mahẽts'i bi 'yurcã dra Xuuagã, rá 'yẽhẽgã, 'be'a din ja. 2 Nẽ nugã dra Xuuagã dí o't'ã ya 'be'a gãtho dín nugã, ne'a rãm hman Ojã ne'a rãm hman ra Jesucristo i xiqui. Gãtho dí o't'ã ngue da fãdi 'be'a majuãni din ja. 3 Din johya gãtho to'o da man'a 'be'a nt'o't'i ua ja ra sũcuã. Nẽ din johya to'o gãtho da 'yõde 'be'a din ja. Nẽ din johya 'bũ da 'yõt'e 'be'a gãtho i mangua ja ra sũcuã, nguetho him maya'a din ja 'be'a gãtho nt'o't'i ua.

I t'orpa ra sũcuã yũ 'yẽc'yẽi bũ ja yoto yũ hnini

4 Nugã dra Xuuagã dí ot'ahũ ra sũcuã gãtho yũ 'yẽc'yẽi dim peti bũ ja yoto yũ hnini bũ ja ra hãi Asia. Ojã di jãp ahũ ne da hyut'a ni mbũihũ, guet'a Ojã i 'bũi ne mi 'bũi, ne guet'a dim 'bũi mazãi. Nẽ rá Hogandãhi Ojã i juadi xũn ho rá ts'edi, gue i 'bũpũ hapũ di manda rá ts'edi Ojã, i pen'nahũ rán jãpi. 5 Nẽ bí pen'nahũ rán jãpi a ra Jesucristo, ne da hyut'a ni mbũihũ. Nu'a ra Jesucristo zã i mam majuãni, ne rá mbũdi bi dãmbeñi 'bũ mi du, ne dim hmuts'ut'abi ne di manda gãtho yũ ts'ut'abi gue i 'bũcua ja ra hãi. Nu'a di huẽgahũ ne bi yãnjũ nangue ma ts'oquihũ, bi mberca ma mbũihũ nangue ran ts'o, nangue rá ji bi mbãm 'bũ mi du bũ ja ra pont'i. 6 Nu ra Jesucristo bi 'dajũ ra ts'edi dan ts'ut'abihũ ne dam mbãjahũ ga ørpahũ rá 'bẽfi bũ i ja rá ts'edi Ojã rá Ta. Nẽ nu'a ra Jesucristo din ja rá nuĩxte ne rá ts'edi hõn'bũ go njãm'bũ mazãi. Nẽ hõnt'a gam bẽmhũbũ a ya. 7 Nuna ra Jesucristo guet'a ba ẽhẽ ban 'yohũ yũ gui, ne gãtho yũ jã'i da nu. Nẽ gãtho to'o bi ũcpi da nu, ne gãtho yũ jã'i i 'bũcua ja ra ximhãi ẽmmẽ din ja ra dumbũi 'bũ bi nu a. Majuãni njabũ din ja 'bũ bá ẽhẽ. Nẽ hõnt'a gam bẽmhũbũ a ya. 8 Nu ra Cristo bi 'yẽna: “Nugã ra mbũdi dãm 'bũcã, ne njãm'bũ him mi 'bũcã,” ẽn'a ra Hmu mahẽts'i nuĩxte rá ts'edi, nu'a i 'bũi ne mi 'bũi, ne i 'bũi mazãi.

Ra Xuua bi nu madq rá ts'edi ra Cristo

9 Nugã dra Xuuagã, ni cujũ nangue ra Cristo, dí ot'ahũ ra sũcuã ya. Nujũ di comhũbũ yũn ẽnbi guín nuhũ nangue dí ẽc'yẽihũ ra Hmu mahẽts'i. Nu'a Ojã di manda bũ ja ma mbũihũ, ne ra Jesucristo bi 'dajũ ra ts'edi ngue hin dadí xõmbũihũ 'be'a di nuhũ. Nẽ nugã dra Xuuagã dí ofãdigã bũ ja ra hãi Patmos, n'da ra t'ũhãi i ja bũ ja ra dehe nguetho dím mangã rãm hman Ojã ne dí mangã nangue ra Jesucristo. 10 Nu'a ra pa domingo dán yã'be Ojã, ne 'bex bi bẽngã a rá ts'edi rá Hogandãhi Ojã. Nẽ dá øcã n'da ra nde bũ ja ma xũthã tengu'bũ n'da ra thũxi, ẽmmẽ nts'edi thoho. 11 Nẽ nu ra nde bi 'yẽna: “Nugã dra mbũdigã ne hinjãm'bũ ngue him mi 'bũcã, ne zãi dí 'bũcã.” Nẽ nu'a ra nde bi xicã, bi 'yẽna: “Gui 'yot' ya 'be'a gãtho gui nu, ne gui penpũ 'bũh yũ 'yẽc'yẽi, gue'ũ dim peti bũ ja yoto yũ hnini bũ ja ra hãi Asia, guepũ ja ra hnini Efeso, nepũ ja ra hnini Esmirna, nepũ ja ra hnini Pérgamo, nepũ ja ra hnini Tiatira, nepũ ja ra hnini Sardis, nepũ ja ra hnini Filadelfia, nepũ ja ra hnini Laodicea.” 12 Nẽ nugã dra Xuuagã 'bex dá nyẽgui ngue dín nde ga nugã to'o bin yã. Nẽ dá nugã yoto yũ lámpara ngue ra oro yã gua. 13 Nẽ dá nugã i 'bã inde bũ ja yũ lámpara ra Cristo, ngue'a bin jã'i ua ja ra ximhãi, mi he ra pahni xãm mba, i sørpũ ja yũ gua, ne

man thu'ti rá tija n'da ran gút'i ngue ra oro. ¹⁴ Nu'u yá xtá tengu ra t'axca xide'yo, ogue tengu ra t'axcase. Ne nu yá dá εmme bi hyät'ti tengu'bu n'da ra sibi i sò. ¹⁵ Ne nu'u yá gua, εmme di fexni tengu ra xit'εgui ra bronce di hoc ra sibi ne i pa nthammi xan ho. Ne nu'a rá nde tengu yá dæthe xan ngu ne nts'edi di hi. ¹⁶ Ne mi o rán 'yei yoto yu sò, ne bi bõxpja rá nde tengu n'da ra espada i yoho yá het'i ngue din juanbate. Ne nu'a rá hmi εmme bi fexni tengu rá ts'edi ra hyadi 'bu bi hyoxyadi. ¹⁷ Ne nu'bu má nugä, dá tångä bu ja rá gua tengu'bu ya xtá tugä. Pe nuna bi dosca rán 'yei ne bi xiqui: “Yo guín su, nguetho nugä dra mbudigä ne dran zeguigä, ne hinjam'bu him mi 'bucä. ¹⁸ Nugä zai di 'bai, guecä dá tugä pe nuya gui nu di 'bucä ya, ne dam 'bucä mazai hõn'bu go njam'bu. Ne i ja ma ts'edi gue dadí manda haru i pa u xan du. I jagä ran sogui ngue ga xocpa u 'da, ne ga jurpa u mi'da.” ¹⁹ Ne bi xiqui, bi 'yena: “Dami 'yo't' ya 'be'a gätho guí nu ya, ngue gätho i ja ya, ne'u gätho din ja m'bejua. ²⁰ Ga xi a ya 'be'a ní hmepya i ja bu man 'yei, ngue yoto yu sò ne'u yoto yu lámpara ngue yu oro yá gua. Gue yoto yu sò, rá hmepya u yoto yu'm 'behni mahets'i, gue di ze'u dim peti bu yoto yu hnini, ngue 'da'a n'danni yu hnini i 'bai. Ne nu'u yoto yu lámpara rá hmepya u yoto yu'm peti yu 'yεc'yei haru zai dim peti.”

2

Ram hma da hmam bu ja ra hnini Éfeso

¹ Nu'a ra nde bi xicä ngue ga o't'a n'da ra söcuä, ga undä a ram 'behni ngue i fäx u yu 'yεc'yei bu ja ra hnini Éfeso. Ne nu'a ra söcuä da hmam bu 'buh yu 'yεc'yei. Nu yu'm hmanse a gue i 'yo inde bu ja yoto yu lámpara, ne i o rán 'yei yoto yu sò. ² Ne nu'a ra nde bi xi'u yu 'yεc'yei bu, bi 'yena: “Dí paçä 'be'a gätho gá 'yõthü bu, ne dí paçä hangu nangu ra 'befi gá 'yõthü. Ne dí paçä gue hin gán xõmbüi nangu ne 'befihü. Ne dí paçä ngue xingui ts'u gadí jafä da 'yõt' ran ts'om'bäi n'da. Ne gá 'yänhdü 'da yu'm hman u to'o éna yá 'bäihü ra Cristo, ne gá pahmbu yu hyäte thohe u. ³ Ne dí paçä gue hin gán xõmbühü ran unbi gá nuhü, ne ra 'befi gá 'yõthü nangu gá 'yεc'yeigahü, ne xingui ts'u gá 'ye'ts' ni t'εc'yeihü. ⁴ Pe i ja ahü ts'u gue hin di numanhogä, ngue gá 'yes'hü ts'u a guí benju ya ne hin gadín huεju. Ne hin guín jahü bu 'bu ra mbüdi thohe gá 'yεc'yeigahü. ⁵ Dami bεmhbu ya hangu na ngu bi ga'a ni t'εc'yeihü 'bu gmí 'yes'hü a gní benju ne gá 'ye'ts' nin huεcatehü. Dami päh nin 'yomfεnihü ya. Dami thoju a gmí õthü rá mbüdi thohe. Pe nu'bu guexta'a guí õthü, ga 'uecä n'da ra lámpara 'bu, ne him man ga ja ahü tengu'bu ra lámpara bu guí 'bühmbü, 'bu hin gui hoc nin 'yomfεnihü. ⁶ Pe i ja ahü 'be'a xan ho ts'u, nguetho n'dat'a dímbü bεmhbu gue hin dí numanhohü a i õt'u yu nicolaítas. ⁷ Nu'bu i ja ni zaguhü, gui 'yõhmbü 'be'a da xi ahü a rá Hogandähi Ojä gätho gyü 'yεc'yeihü. Ne nu'u to'o hin da thäpi nangu ran ts'o, ga undä ran t'εdi da za yun dät'o bu ja ra za t'εmbi rá za ra temazai, gue i 'bäpü 'bu Ojä,” bi 'yεn'a ra nde bi zoqui.

Ram hma da hmam bu ra hnini Esmirna

⁸ Ne xõ bi 'yεngui: “Nuya gui 'yorpa ra söcuä ram 'behni gue i fäx yu 'yεc'yei bu ja ra hnini Esmirna. Ne gui xifi gue mam hmangä, guecä mi 'bucä 'bu ra mbüdi thohe ne dam 'bucä mazai, nugä dá tugä ne dá ndants' mahõn'a ne dí 'bühü, gui 'yena. Ne nu'a ra söcuä da hmam bu 'buh yu 'yεc'yei bu ra hnini Esmirna.” ⁹ Ne é'n'a ra nde: “Dí paçä 'be'a gätho nín unbi guí sähü nanguécä. Ne dí paçä gue gyü hyoyahü bu ja ra häi, pe xan ngu i ja ahü nangu Ojä. Nugä dí paçä gue di c'aman'u ahü 'da yu judío gue énsε majuqni yu judío u, gue nde

da ma yá t'ahni Ojã u. Pê him majuañi yá t'ahni Ojã u, pëgue rãm peti ra zĩthu a i øt'u. ¹⁰ Nê 'yo guí suhã ran unbi gue mi ts'utho din ja ahã. Gui 'yøhmbu ya 'bê'a din ja ahã, ngue guí nuhã rán ts'áte ra zĩthu nu'bũ da jo ahũ 'da ahũ. Nê 'det'apa guin nuhã yũn unbi. Nê nu'bũ hin gui 'yê'ts' ni t'êç'yêihũ madague'a gui tuhũ, gá tãhmbũ xãn ho a ra te 'bũ. ¹¹ Nu'bũ i ja ni zaguhũ, gui 'yøhmbu ya 'bê'a i xi ahũ rá Hogandãhi Ojã gyũ 'yêç'yêihũ. Nê nu'ũ to'o hin da thãpi nangue ran ts'o, hin da mba bũ ja ran unbi mazãi, nê hin di unba a ná yoho ran ðãte," bi 'yên'a ra nde bi xiquí.

Ram hma da hmam bũ ra hnini Pérgamo

¹² Nê bi xic mahøn'a ra nde, bi 'yêna: "Nuya gui 'yorpa ra søcuã ram 'bêhni ngue i fãx u yũ 'yêç'yêi bũ ja ra hnini Pérgamo, gue da mam bũ 'bũh yũ 'yêç'yêi. Nê gui 'yo't'i 'bê'a dí mangã gue i jagã ra espada yoho yá hêt'i. ¹³ Nugã dí pãçã 'bê'a guí øthũ hapũ guí 'bũhmbũ, guepũ di manda ra zĩthu. Nê dí pãçã gue hin gá hÿchmbũ ni t'êç'yêihũ, xĩngui ts'ũ gá cønju nu'bũ mi mba ntho bũ a ma hoga'yêhẽ ra Antipas, guepũ 'bũh ra zĩthu. ¹⁴ Pê i ja ahũ ts'ũ a gue hin di numanhogã, nguetho i 'bũ i 'da ahũ i tẽn rán xãdi ra Balaam, nu'a ran 'yohũ gue bi xãnba ra Balac 'bê'a da 'yøt'e gue da hyãt'ũ yũ israel. Nu ra Balac bi xih yũ jã'i da ðen yãn gopa yũ hmite, ngue da zĩ 'bê'a bi mbøspa u, nê da 'yøt' ran 'yom't'êni. ¹⁵ Nê i 'bũ i 'da ahũ gue hingui nde da 'yê'ts' yãn xãdi yũ nicolaítas, nê hin dí numanho 'bê'a øt'u. ¹⁶ Janangue'a dami pãh nin 'yomfênihũ. Nê nu'bũ hin'na, ga mbagã bũ n'dihi nê ga sũ'ũ nangue mam hmangã, tengu ra espada gue i pøm bũ ma ndegã," bi 'yên'a ra nde gue bí 'yêh mahêts'i. ¹⁷ Nê bi thoqui bi xiquí, bi 'yêna: "Nê to'o i ja yá zagu, da 'yøde 'bê'a xi'a rá Hogandãhi Ojã yũ 'yêç'yêi. Nê to'o hin da thãpi nangue ran ts'o, ga undã ra manã mahêts'i gue nt'ãgui. Nê ga undã n'da a n'da ra do xãn t'axi guepũ nt'o't'i ma'da'yo rá thuhu zêhẽ. Nê xinga gue'ũ mi'da yũ jã'i da bãdi 'bê'a nt'o't'i bũ, høn't'a to'o da hyãni," ên'a ra nde bí 'yêh mahêts'i.

Ram hma da hmam bũ ra hnini Tiatira

¹⁸ Nê bi xic mahøn'a, bi 'yêna: "Nuya gui 'yorpa ra søcuã ram 'bêhni gue i fãx u yũ 'yêç'yêi bũ ja ra hnini Tiatira, gue da hmam bũ 'bũh yũ 'yêç'yêi. Gui 'yorpi 'bê'a dí mangã rá Ts'ant'ugã Ojã, gue i sø ma dã tengu ra sibi i thẽ, nê nu'ũ ma gua di fexni tengu n'da ra bronce ra xit'egui gue i pa nthãmmi xãn ho. ¹⁹ Dí pãçã 'bê'a gãtho guí øthũ nê dí pãçã gue i ja nin huêcatehũ nê majuañi guím bẽnju, nê ja a ni t'êç'yêihũ xãn ho. Nê dí pãçã gue guí øthũ xãn ho rá 'bêfi Ojã, nê hin gãn xømbeihũ. Nê man'da xãn ho guí øthũ ya xinda gue'bũ ra mbũdi tho gá 'yêç'yêihũ. ²⁰ Pê i ja ahũ ts'ũ a hin dí numanhogã, nguetho gadí jafũ in xãnbate bũ n'da ra xisu, ra Jezabel, gue'a i ênse rá pøngahyã Ojã. Pê nu'a i xãnba yũ 'yêç'yêi bũ da ðen yãn ts'ihme yũ hmite, nê i xãnba ran 'yom't'êni. ²¹ Nugã dá to'mi a ra xisu ngue xtí pãh rán 'yomfêni, pë hingui nde, i nde di thocta a ra ts'on'yomfêni. ²² Janangue'a ga un ran unbi nts'edi, gue din hyên'na ra xisu, nê'ũ gãtho to'o i tenni da nu ran unbi nts'edi gue ga undã. Nê din jabũ ga øt'ã nu'bũ hin di pãh yãn 'yomfêni u nê hin da hÿh ran ts'o i øthũ a ra xisu. ²³ Nê nugã ga ho gãtho yá t'ahni a ra xisu, guepũ da bã u gãtho yũ 'yêç'yêi gue dí pãçã yãn 'yomfêni yũ jã'i, nê dí pãçã 'bê'a gãtho in nde yá mbũ u. Nê ga cos'ahũ 'bê'a gá 'yøthũ n'da ngu n'da ahũ. ²⁴ Pê mi'da ahũ bũ ja ra hnini Tiatira gue hin gá tẽnhdũ rán xãdi ra xisu, nê hin guí pãhmbũ rán xãdi ra zĩthu tengu i man u 'da gue êna pãdi xãn ho rán xãdi ra zĩthu. Nê nugã hin ga 'da ahũ man'da xãn hẽi gui 'yøthũ. ²⁵ Pê høn't'a ga xi ahũ, guim benthũ xãn ho ni t'êç'yêihũ asta gue'bũ

go bá ɛcä mahøn'a. ²⁶ Ne nu'ü to'o hin da thäpi nanguë ran ts'o, ne'bü di thoqui da 'yöt'e 'be'a gätho dí ndegä asta gue'bü go rán zegui ra pa, ga undä ran t'ɛdi di manda 'da yu xequi ra häi, ngue ga comhbe ra ts'edi bi 'dacä ma Ta. ²⁷ Ne'ü di manda gätho ü yu jä'i ngue 'dahma 'dan'yo bü na ya. Ne da 'yut ram fet'egui ü man suihe, tengu'bü da xen ra jahäi a ra bareta ngue din tɛxt'i. Ne gue'a ra ts'edi bi 'dacä ma Ta. ²⁸ Nugä tengu'bü dra Dəsø. Ne to'o da 'yöt'e 'be'a xän ho, dam 'bühmbe 'bü guä pengä. ²⁹ Ne nu'bü i ja ni zaguhü, gui 'yøhmbe 'be'a i xih rá Hogandähi Ojä yu 'yɛc'yɛi," ɛn'a rá Ts'ünt'ü Ojä.

3

Ram hma da hmam bü ra hnini Sardis

¹ Ne xø bi 'yɛng mahøn'a: "Nuya gui 'yorpa ra søcuä ram 'behni i fäx ü yu 'yɛc'yɛi 'büpü ja ra hnini Sardis. Ne gui xih mam hmangä, ngue di 'bü'be rá Hogandähi Ojä i juadi xän ho yá ts'edi. Ne i o ma 'ye ü yoto yu sø. Ne nuna mam hma da hmam bü 'büh yu 'yɛc'yɛi. Nugä dí paçä 'be'a gätho gui øthü bü. Nu ahü gui mamhbü maxøts'e thofo, ne sä gui ɛmhbü gui 'bühmbü nanguë Ojä, pɛ dí paçä, nu ahü, tengu'bü ya xän du ni tehü. ² Pɛ daman nuhmü ya, ne dami zacuahä a zü ts'ü ni t'ɛc'yɛihü bi bongui, n'damhma him majuäni da du ni tehü ngue gan ənbaü mazä. Nguetho dí paçä gue hin gui øthü in nde Ojä gui 'yøthü. ³ Dami bɛmhbü ya 'be'a bi sän'nahü. Nuya dami päh nin 'yomfɛnihü, ne dami tenhdü 'be'a gä paühbü rá mbüdi. Pɛ nu'bü hin gui päh nin 'yomfɛnihü, ga mbagä bü tengu n'da ra bɛ, ne hin gui paühbü 'be'a má ora ga søngä bü, ne ga ən'nahü. ⁴ Pɛ i 'bü'i 'da ahü gue him bi ts'on yá mbüdi. Ne nu'ü dan 'yohe ü, ne da hye ü yu pahni xän t'axi nguetho yän sähü dan 'yohe," bi 'yɛn'a ra nde bí 'yɛh mahɛts'i. ⁵ Ne bi thoqui bi xic ra nde, bi 'yɛna: "Ne nu'ü to'o hin da thäpi nanguë ran ts'o, da hye yu pahni xän t'axi. Ne hin ga ts'onba yá thuhu i huxpü ja ra søcuä i ma to'o i ja ra temazä. Ne gam mangä gue ma mbɛtigä ü, guerpü ja rá hmi ma Ta, guerpü i 'bäh yüm 'behni mahɛts'i. ⁶ Ne nu'bü i ja ni zaguhü, dami 'yøhmbe 'be'a i xih rá Hogandähi Ojä ü yu 'yɛc'yɛi," ɛn'a ra nde.

Ram hma da hmam bü ra hnini Filadelfia

⁷ Ne bi xiqui mahøn'a: "Nuya gui 'yo't' man'da ra søcuä, gui un'na ram 'behni i fäx'ü yu 'yɛc'yɛi 'büpü ja ra hnini Filadelfia, gue da hmam bü 'büh yu 'yɛc'yɛi. Ne gui xih mam hmangä gue xän hothogä, hin'yu ma ts'oqui, ne hønt'a majuäni dim mangä. Ne dí hä ran sogui ngue ra hmɛpya i jagä ra ts'edi tengu ra hmɛpya bi 'yu'a ra David. Ne nu'bü ga xocpa n'da bü ja ma ts'edi, njo'o n'da da zä da gurpi, ne nu'bü ga jurpa n'da, njon da zä da xocpi. ⁸ Nugä dí paçä 'be'a gätho gui øthü bü, ne dá xoc'ahü rá 'yu Ojä man'da da zä gui 'yørcahü ma 'bɛfi, ne hingui sä n'da ra jä'i da got ra 'yu. Ne dí paçä ngue hinguin zaqui ni t'ɛc'yɛihü, pɛ i ja ahü ts'ü. Thocua thofo gä ten man xädigä, xingui ts'ü gä hyegahü. ⁹ Pɛ nuya dami 'yøhmbe ts'ü ya 'be'a din ja yu jä'i bü gue i ten ra züthu, nu'ü im ma gue yu hogajudio ü, pɛ him majuäni yu hogajudio, ngue hingui ten Ojä ü. Nugä ga japi din danyahmu bü ja ni guahü to'o i ten'na ra züthu, n'dahma da bü ü ɛmmɛ ngue dádi huç'ahü gyu 'yɛc'yɛihü. ¹⁰ Ne nanguë a dá xi ahü, ne hin gän xømbühü 'bü mi mba ma ən'ni ahü, tengugä, jananguë'a ga jamansu ahü nu'bü bi zøn pa pa din ja ran ənbi nts'utho ua ja ra ximhäi, ngue da ts'ä gätho yu jä'i i 'bücua ja ra ximhäi. ¹¹ Nuya him maya'a ga mbagä bü. Nde'bü gan jamansuhü gue hin gui jafü n'da di ts'on'na ni t'ɛc'yɛihü, ngue hin da zä gui hyämbü 'be'a gä tähmü. ¹² Ne nu'ü to'o hin da thäpi nanguë ran ts'o, ga japi da hyän a ra 'bɛfi nüixte thofo, ngue tengu n'da ra guangu bü ja rá ngu

ma Ojãhũ mahęts'i, ne njãm'bu da bõm bu. Ne ga o't'ã rá thuhu ma Ojã bu ja rá ja'i, ne ga orpu rá thuhu rá hnini ma Ojã, Jerusalén ma'da'yo, guet'a ra hnini ba çãpu bí 'bu Ojã mahęts'i. Ne'a ma thuhu ma'da'yo ga o't'ã bu ja rá ja'i u. ¹³ Ne to'o i ja yá zagu, dami 'yõhmbũ 'be'a i xih rá Hogandãhi Ojã u yũ 'yęc'yei," bi 'yęna.

Ram hma da hmam bu ra hnini Laodicea

¹⁴ Ne bi xiqui mahõn'a, bi 'yęna: "Nuya gui 'yorpa ra søcuã ram 'behni i fãx'u yũ 'yęc'yei 'bũpu ja ra hnini Laodicea, da hmam bu a. Ne gui xih mam hmangã guecã zãí díím mam majuãni. Nugã dá øt'ã 'be'a gãtho i ja ua ya gue bi zãnd Ojã. ¹⁵ Nugã dí paçã 'be'a gãtho gã 'yõthũ bu, xõgue gui 'yo indethũ, yoho nin 'yomfęnihũ, ne 'da xni hothũ. Man'da xcã numanho ahũ 'bu n'dat'a ni t'ęc'yehũ xquí 'yõthũ, xtãn ho ogue hin di ho. ¹⁶ Pe nugã dí san'nahũ a gã 'yõthũ, ne ga sox ahũ. ¹⁷ Guetho nu ahũ sã guí ęmhbu gyũ membetihũ 'be'a gãtho guí homhbũ, ne guí ęmhbu hin'yũ 'be'a man'da guí homhbũ. Pe nugã dí paçã gue hin'yũ 'be'a i ja ahũ di muui. Pe huęcate ahũ, xõgue ndumbũi thofo ahũ, tengu'bu gyũ 'yãhehũ ne guí xãdãhũ," ęn'a ra nde bí 'yęh mahęts'i. ¹⁸ Ne xõ bi 'yęna: "Nugã gan zo ahũ ts'ũ, gua ęhmbũ ga 'da ahũ ra temazãí, tengu'bu gui tãmhbu ra oro mahoqui ngue ra sibi, janangue'a majuãni gam membetihũ. Ne ga 'da ahũ ran ho ni mbũihũ, tengu'bu gui tãn yũ pahni xũn t'axi gui hyehũ, janangue'a hin gui pe'ts' ni sãhũ ngue hin'yũ 'be'a gdí comp' ni ja'ihũ. Ne ga xoc'a ni dãhũ, tengu'bu gui tãmhbu ra 'yęthj gui cospa ni dãhũ, janangue'a da zã guí nuhũ xũn ho. ¹⁹ Nugã ga ðãmhyã ahũ ts'ũ, ne ga 'da ahũ ts'ũ ran unbi gãtho to'o dadí huęcã, n'dãmhma di hoc'a ni mbũihũ. Janangue'a daman ęhyahũ gui pãh nin 'yomfęnihũ. ²⁰ Nuya gui 'yõhmbũ ts'ũ, nguetho dí 'bãcã bu ja ra goxthi, díín zo ahũ. Ne to'o da 'yõh ma ndegã ne da xogui, ga çãrpu, dam 'bu'be bu ne dam pa'be. ²¹ Ne to'o hin da tãpi nangue ran ts'o, ga japi ga huxhe bu mahęts'i, guepũ i ja ma ts'edi, tenguthofo 'bu má tãpã ran ts'o ne dí hux'be ma Ta bu mahęts'i. ²² Ne to'o i ja yá zagu, da 'yõ'a i xi a rá Hogandãhi Ojã u yũ 'yęc'yei," bi 'yęn'a ra nde bi xiqui.

4

Ran thãnde bu mahęts'i

¹ Ne nu'bu mi jua a bi mam bũya, dá ndõts'e, ne dá nugã nsoqui n'da ra jut'i mahęts'i. Ne nu'a ra nde dá øcã tengu thofo n'da ra thũxi i yã nts'edi, bi 'yęngui: "Ba ęcua ne ga ut'a i 'be'a jatho din ja m'bejua." ² 'Bex bi 'dacã ra ts'edi rá Hogandãhi Ojã gue bi zã dá nugã bu. Ne dá nugã bu mahęts'i n'da ran thuts'i mahoqui xũn ho, tenguetho bu hux yũ hmuts'ut'abi. Ne mi huxpu n'da. ³ Ne nu'a to'o mi hupu, di fęxni tengu yũ fęxna sødo ra jasje ogue ra cornalina. Ne bi go'ma ra 'bejũni di fęxni tengu ra fęxna sødo ra esmeralda. ⁴ Ne bi mbãs'pu ja ran thuts'i mi 'dãte ma goho yũn thuts'i, guepũ mi hupu 'dãte ma goho yũ ðãc'yei. Gãtho mi he yũ pahni xũn t'axi ne mi hu'ts' yá corona ra oro. ⁵ Ne guepũ ja ran thuts'i mi hõ inde, bi bõm bu ra huei nts'edi, ne ran gãni ęmme di thoni, ne yũ nde. Ne nubũ mi hu a n'da, mi ja bu yoto yũ sibi gue mi xeh yũ t'usibi, rá hmępya rá Hogandãhi Ojã u, gue í juadi xũn ho yá ts'edi. ⁶ Ne nubũ mi hu a n'da, mi ja bu n'da ęna ra dejã, ne ęna ra xito. Ne dá nugã goho yũn t'uti gue madim 'bãt'a ran thuts'i, gue i 'bũi. Ne gãtho goho yũn t'uti mi ja yá dá bu yá hmi ne yá xũthã, ne gãtho yá ja'i. ⁷ Nu'a n'da ran t'uti bi nequi tengu n'da ra zate ra león, ná yoho bũya bi nequi tengu n'da ra toro, ne ná hyu bũya

bi nequi tengu rá hmi ran 'yohu, ne ná goho bi nequi tengu n'da ra dāpents' u madí tants' yá zahua, tengu' bu 'yo. ⁸ Ne gátho goho yan t'uti i 'bui, ja n'da ngu n'da 'dato yá hua. Ne gátho yá hua i ja xan ngu yá dá maxots'e neꝑu mbo. Ne ma pa ne ra xui bi dānde Oja, xingui ts' u bin he'a nán tuhu, ne bi 'yem' bu min tuhu:

Xan ho, xan ho, xan hotho Oja
nuxte rá ts'edi,
gue'a mi 'bui ne i 'bahya, ne guet'a i 'bui mazai.

⁹ Ne gátho goho yan t'uti bi dānde a gue mi hu inde bu, bi 'yēspa a Oja ne bi xifi jamadi Oja gue i 'bahya ne dim 'bui mazai høn' bu go njam' bu. ¹⁰ Ne nu' bu mi dānde Oja yan t'uti, gátho 'dāte ma goho yu dāc' yei bin dānyahmu bu ja rá hmi a i hu inde bu, ne bi un' ndu yá corona ra oro gue mi hu ts' i. ¹¹ Ne bi 'yēna:

Nu' i ma Hmu ahe, ma Oja ahe,
høn'a thoho nin sāui din ja ni nuxte ne ni ts'edi, ne høn'a thoho nin sāui da numansu a u gátho i 'bui.

Nguetho gátho gá 'yot'e 'be'a i ja ya,
nangue ni pähä zehē, ne gue'a ni pähä án ja' u 'be'a i ja ya.

5

Ra T'ude'yo rán sāui di tants'a ra sōcuq

¹ Ne nugā dra Xuuagā dá nugā a mi huxꝑu ja ran thuts' i mi ca bu rán 'yei n'da ra sōcuq m'bants' i ne nt' o't' i maxots'e neꝑu mbo. Ne mi ja yoto yán cuahmi bu ja ra sōcuq. ² Ne dá nugā n'da ram 'behni mahęts' i xan zaqui, ne nts'edi bi ma: "Ha 'bu a n'da rán sāui da xoc' u yán cuahmi i ja ua ja ra sōcuq, ngue di tants' i," bi 'yēna. ³ Ne xinga n'da mi 'bꝑu mahęts' i, xinga n'da mi 'bꝑu ja ra häi, ne xinga n'da mi 'bꝑu i 'bu u xan du rán sāui da xoc' u yán cuahmi ra sōcuq ngue da badi 'be'a nt' o't' i bu. ⁴ Ne nugā dra Xuuagā emme dán zongā nguetho njongui 'bui rán sāui di tants' a ra sōcuq ngue da nu 'be'a nt' o't' i bu. ⁵ Ne nu n'da ra dāc' yei bi 'yēngui: "O guí zoni," bi 'yēngui, "nguetho 'bu'a n'da t' embi ra León nangue rá 'yu ra Judá, ne rá 'yu ra ts' ut' abi ra David, nu' a him bi thapi nangue ran ts' o, ne da zā da xoc' u yán cuahmi ra sōcuq." ⁶ Ne 'bex dá nugā n'da i 'bā inde bu 'buh yan t'uti, ne' u 'dāte magoho yu dāc' yei. Ne nu' a bi nequi tengu n'da ra T'ude'yo bi mba ntho. Nu' a ra T'ude'yo mi ja yoto yá dani ne mi ja yoto yá dá, gue' a ra hmeꝑya rá Hogandahi Oja gue i juadi xan ho yá ts'edi, bá 'behni gátho ná nguni ra ximhäi. ⁷ Ne bi mba bu ne bi ganba ra sōcuq gue mi ja bu rán 'yei n'da gue mi hupꝑu ja ran thuts' i. ⁸ Ne nu' bu mi ganba ra sōcuq, nu' u 'dāte magoho yu dāc' yei bin dānyahmu bu ja rá gua ra T'ude'yo. Ne n'da ngu n'da mi ha yá arpa'bida, ne gátho mi ja yá ximbo ra oro mayuh rán dega ra za i yumanho, ra hmeꝑya gue ní mba nt' eꝑi Oja, gue i eꝑa Oja u yá t'uhni. ⁹ Ne gátho bin tu a n'da ra thuhu ma'da'yo, eñ' u:

Høn'a zehē i nin sāui guí xocua yán cuahmi ra sōcuq,
nguetho ya bi tho i, ne nangue ni ji guí jut' u yu ja' i, ngue gá 'yōꝑꝑa yá mbeti Oja
gátho u 'da gue 'dahma 'dan'yo bu na ya, ne gátho u 'da gue 'dahma 'dan'yo yá
'yu, ne gátho u 'da gue 'dahma 'dan'yo yá häi mi 'bui.

¹⁰ Ne dá un ni ts'edi din ts' ut' abi, ne dim mbāji bu di manda rá ts'edi Oja,
ne di manda bu ja ra häi, bi 'yem' bu min tuhu.

¹¹ Ne nugā dra Xuuagā, 'bex dá nugā ne dá ocā yá nde yem 'behni mahęts' i
emme xan ngu yu munts' i, ngue yu millone thoho madim 'bāt' a mi hupꝑu ja

ran thuts'i, ne yæn t'uti ne yu ðaç'yei. ¹² Ne gätho yæm 'behni mahçts'i nts'edi bin tuhu, ne bi 'yem 'bæ min tuhu:

Nangue bi du ra Jesús ra T'ude'yo,

rán säui din t'un rá ts'edi, ne 'be'a gätho di muui,

ne ran 'yomfëni nuixte, ne ra ts'edi nuixte,

ne da hyænba yäm hman u i numansu. Ne da t'çspi ne çmme da hnumanho.

¹³ Ne 'bex dá øcä bi mba nt'çspi a huxpæ ja ran thuts'i, ne ra Jesús ra T'ude'yo.

Gätho i 'bæi bi man'u tengu n'dare thoho:

Majapi thoho ne i hnumansu ngue nuixte thoho. Ne din ja rá ts'edi xæn ho,

ne gätho i 'bæi da 'yçspi høn'bæ go njäm'bæ mazai. Njabæ bi ma gätho i 'bæpæ

mahçts'i, ne pæ ja ra häi, ne'u xæn du, ne'u 'bæpæ ja yu deja, ngue n'dat'a bi man'u.

¹⁴ Ne gätho goho yæn t'uti i 'bæpæ mahçts'i bi 'yçna: "Ne cähe n'dat'a dím bæmhbe a," bi 'yæn'u. Ne gätho 'däte magoho yu ðaç'yei mi 'bæpæ bin ðanyahmu i thænðe a hu'inde bæ mahçts'i, ne ra T'ude'yo.

6

Yoto yæn cuahmi

¹ Ne nugä dra Xuuagä dá nu ra Jesús ra T'ude'yo bi xøc'a rá mbædi rán cuahmi ra søcuq ne bi ðæ'mi di tants'a ra søcuq. Ne n'da ran t'uti bi xicä, ne nt'øde rá nde tengu ran gäni: "Ba çcua gua nuua," bi 'yçngui. ² Ne dá heçtä bæ,

ne dá nu n'da ra t'axca ndøfani. Ne nu'a mi huxpæ mi hæ n'da ran sa, ne bi mba ma unni n'da ra corona. Ne bi mba bæ zai da ðah yæn sæi din ja. ³ Ne nu

ra Jesús ra T'ude'yo bi xøc'a ná yoho rán cuahmi ra søcuq. Ne dá øcä a bi mam

man'da ran t'uti, bi xicä: "Ba çhe, gua nu," bi 'yçngui. ⁴ Ne dá nugä, bi bøm bæ

n'da ra thenga ndøfani. Ne mi huxpæ n'da, ne bi mba ma unni ra espada xäm mba.

Ne bin t'un'na ran t'çdi gue di japi din sæ'u yu ja'i gätho 'bæpæ ja ra

ximhäi, ngue din hyo n'da ngu n'da u. ⁵ Ne nu'a ra Jesús ra T'ude'yo bi xøcua

ná hyu ran cuahmi, ne xø dá øcä rá nde man'da ran t'uti bi xicä: "Ba çhe, gua

nu," bi 'yçngui. 'Bex dá nugä bi bøm bæ n'da ra 'bondøfani, ne mi huxpæ n'da

mi hæ ra t'ent'i. ⁶ Ne dá øcä n'da ra nde bi bøm bæ mi 'bäh yæn t'uti, bi 'yçna:

"Hønt'a n'da kilo ra trigo da ðän'a n'dapa, ne hønt'i hyu kilo ra cebada da ðän'a

n'dapa. Pe ðami jamansuhæ ra aceite ne ra vino, o gadí japi dim 'bedi." ⁷ Ne

nu'bæ mi xøc'a ná goho ran cuahmi a ra T'ude'yo, dá øcä rá nde man'da ran

t'uti, bi 'yçngui: "Ba çhe gua nu," bi 'yçna. ⁸ Ne 'bex dá nugä bi bøm bæ n'da

ra ndøfani xæn c'axt'i ts'u. Ne mi huxpæ a n'da t'çmbi ran ðæte, ne mí ten'na

ran ðæte n'da gue xí bøm bæ 'bæ u xæn du. Nu'u bin t'un ra ts'edi di manda u

ná goho bæ 'bæh yu ja'i gätho ra ximhäi. Ne nu'u bin ja ra ts'edi gue da hyo

yu ja'i nangue ra espada, ne nangue din tumanthuhu, ne nangue ra ççhe, ne

yu zate da hyo yu ja'i. ⁹ Ne nu'bæ mi xøc'a ná cat'a rán cuahmi ra søcuq a ra

T'ude'yo, dá nugä bæ n'da ra mexa guerpæ i pa m'bøspe Oja, gue bim 'bøts'e zeh

u yu 'yçc'yei. Ne dá nugä bi hyupæ 'bimexa yá te u gätho i tho a rá m hman Oja,

ne bi ma nangue ra Cristo. ¹⁰ Ne gätho u mi hupæ 'bimexa nts'edi bi 'yçna: "Ma

Hmu tæthetho ni ts'edi, ne xæn ho i, ne majuañi guím ma. Ham'mi pa gui tøm

ngue gui 'yørpa ran juañi u, ne gui cospa u yu ja'i 'bæpæ ja ra ximhäi 'be'a bi

'yørcahe," bi 'yæn'u. ¹¹ Pe nu'u bin t'un yá pahni xæn t'axi, ne bi sifi da dø'mi ts'u

'da yu pa, ja gue'bæ bi guag'ú dí du a rá m hman Oja u yá mi'yçhehæ, ngue tengu

u. ¹² Ne nugä dra Xuuagä dá nugä ra T'ude'yo bi xøc'a ná 'dato rán cuahmi a

ra søcuq. Ne 'bex bin ja n'da ra 'yämhäi nts'utho. Ne nu'a ra hyadi gätho 'bex

bi boqui tengu n'da ra 'bo'bø't'e, ne nu'a ra zana 'bex bi thengui tengu ra ji. ¹³ Ne gätho yu sò bi dāpu häi, tengu n'da ra za i høh yän dät'o 'bu i huñ ran dāhi. ¹⁴ Ne nubu xun c'ammi ra ximhäi, bi mba m'bants'i tengu bu ra sōcuā, bim 'bedi. Ne gätho yu t'uhäi mi ja bu ja ra dehe, pe ne'u gätho yu t'øhø, bi mba ma pädi bu mi ja. ¹⁵ Ne gätho yu ts'ut'abi bu ja ra häi, ne gätho yu ngurpi yu ja'i, ne gätho yu hmudofai, ne gätho yu mēmbeti, ne gätho i jase yu ts'edi, ne gätho yu 'yēhe, ne gätho hing yu 'yēhe, bi mba bu dāpo, mi homi hapu din 'yāni gueru ja yu hyānhäi, o gueru ja yu hyādo. ¹⁶ Ne gätho mi nde u da zēmba yu ya yu do 'bu bi xo't' yu t'øhø ne da go'mi, ngue i su da nu a rá cue a i huxpu ja ran thuts'i mahęts'i, ne'a ra T'ude'yo. ¹⁷ Nguetho bi zøn ra pa ran unbi nts'utho, ne njon da zä da hyät ran unbi.

7

Rá 'bede u yu israhel bu mahęts'i

¹ Ne nubuya dá nugä goho yam 'behni mahęts'i, ne 'da a n'danni mi 'bāpu rá nyāni ra ximhäi i sam'ma ran dāhi i 'yo ua gue xingui ts'u din 'yo bu ja ra häi, o gueru ja ra dādejā, ne xinga gue di 'yan yu za. Ne'u yu dādejā hin di 'yāni, di nequi tengu n'da ra xito xun juāni tho. ² Ne dá nugä n'da ram 'behni mahęts'i bí 'yēpu ní bōx ra hyadi, ne nu'a bá hyā a rá sello Ojā ngue i 'bui, ne nts'edi bi mba't'u goho yam 'behni Ojā gue i 'bāpu yu nyāni ra ximhäi. Gue'u mi 'bāpu bin t'un ra ts'edi di unba ra häi ne ra dādejā. ³ Ne nu'a ram 'behni mi hā ra sello, bi xi u mi'da gue da dø'mi ts'u, him 'bex di unba ra häi o gue ra dādejā o gue yu za, ja gue bu di selloba bu ja yu dē yu 'yēc'yēi a rá sello Ojā. ⁴ Ne dá øcā hangu bi 'beh yu ja'i di jap ra sello yu dē, n'da ciento ne yote ma goho mahuāhi, bi thāsta u yam bom'beto yu ts'ant'u ra Israel. ⁵ Bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi yam bom'beto ra Judá. Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi yam bom'beto ra Rubén. Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi yam bom'beto ra Gad. ⁶ Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi yam bom'beto ra Aser. Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi yam bom'beto ra Neftalí. Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi yam bom'beto ra Manasés. ⁷ Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi u yam bom'beto ra Simeón. Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi yam bom'beto ra Leví. Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi u yam bom'beto ra Isacar. ⁸ Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi u yam bom'beto ra Zabulón. Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi u yam bom'beto ra José. Ne bi thāsta u 'de'mayo mahuāhi u yam bom'beto ra Benjamín.

Yu jq'i mi he yu pahni xun t'axi

⁹ Ne nugä dra Xuuagä, dá handi ne dá nugä xun ngu yu ja'i ne njon da zä da mbede hangu na ngu dá nugä. Dá nu u i 'bāpu gätho u 'da gue 'dahma 'dan'yo bu na ya, ne gätho u 'da gue 'dahma 'dan'yo yu 'yu, ne gätho u 'da gue 'dahma 'dan'yo yu häi mi 'bui. Ne gätho u mi 'bāpu mi hęt'a mí huxpu ja ran thuts'i bu mahęts'i, ne mi hęt'a ra Jesús ra T'ude'yo. Gätho mi 'bāpu mi he yu pahni xun t'axi, ne mi cā yu xijam'boza. ¹⁰ Ne gätho nts'edi bi 'yēna: ðmme dím numanho ahe, ma Ojā ahe,

tätetho ni ts'edi, ne'e gra Jesús gra T'ude'yo, dí ęs'ahe ngue gá pøje, bi 'yēn u. ¹¹ Ne gätho yam 'behni mahęts'i bi mbä'ts'a mi hupu made bu mahęts'i, ne gätho 'däte ma goho yu dāc'yēi ne'u gätho goho yan t'uti bi mbäs' tho go gätho mi 'bupu, bin danyahmu, bi nye'mahäi, bi dānde Ojā i hu inde bu. ¹² Gätho bi 'yēna: Ne cāhe 'dat'a dím bęmhbe, dí ęs'ahe, ma Ojā ahe, nuixte xun ho i.

Ne gátho guí p̄adi. Z̄ai dí xi ahe jamadi nangue ran ho guí ɔrcahe. Dín numansu ahe, ne nte guí h̄embi, p̄e i ja ni ts'edi x̄an ho, ne gam 'b̄ai h̄on'b̄u go nj̄am'b̄u maz̄ai.

Ne h̄on'a tho dím b̄en ahe ya, bi 'ȳɛn'ɛ.

¹³ Ne nu n'da ra d̄ac'ȳei bi 'ȳängä dra Xuuagä: “Ha guí p̄adi hap̄u bá nex ȳu.”

¹⁴ Ne dá ɛmp'a ra d̄ac'ȳei: “Nu'i guí p̄adi.” Ne nu'a ra d̄ac'ȳei bi 'ȳɛngui: “Nu'ɛ gue'ɛ bi 'ȳɛc'ȳei Oj̄a 'b̄u mi ja ran ɛnbi ndumb̄i tho b̄u ja ra ximh̄ai. Ne nu'a rá ji ra Jesús gue a i bo yá pahni ɛ, bi japi xtan t'axi. ¹⁵ Janangue'a i 'b̄ähni ja rá hmi Oj̄a ȳu. Ne in 'ȳɛhe ma pa ne ra xui ua ja rá niñ̄a Oj̄a. Ne gue'a i huxp̄u ja ran thuts'i di jamansu ȳu. ¹⁶ Ne him man'dand̄i din tumanthuhu ȳu, ne him man'dand̄i din tuthe. Ne him man'dand̄i da nu ran ɛnbi nam pa ra hyadi, xinga gue ɛ mi'da x̄um pa di ɛnbi. ¹⁷ Nguetho nu ra Jesús ra T'ɛde'yo gue i 'b̄u inde b̄u mah̄ɛts'i da 'ȳo't'e tengu 'b̄u ra mb̄ände'yo, ne da zixp̄u hap̄u i ja ra dehe gue di un ra te yá mb̄u. Ne nu'a Oj̄a him man'dand̄i di japi din zoni.”

8

Ná yoto ran cuahmi ne ra t'uts'i ra oro

¹ Ne nu'b̄u mi x̄ocua na yoto yán cuahmi ra s̄ocua, made ora njom bin yá b̄u mah̄ɛts'i ne nte bi 'ȳani. ² Nu'b̄u mí gua'a b̄aya dá nugä yoto ȳam 'behni mah̄ɛts'i z̄ai i 'b̄äp̄u ja rá hmi Oj̄a, ne bin t'un ȳu thuxi n'da ngu n'da. ³ Ne dá nugä n'dan'yo ram 'behni mah̄ɛts'i, bi mba bim 'b̄äp̄u ja rá mexa ȳan t'unni, ne mi the n'da ra t'uts'i ra oro ne bi mba nt'unni x̄an ngu rá ndega ra za din z̄o b̄u, i ȳaman'u, ne nu'a rá 'bifi da mba ma uq̄spi yám hma ȳu 'ȳɛc'ȳei 'b̄u i ɛspa Oj̄a. Ne gátho i z̄o b̄u ja rá mexa ra oro gue i h̄op̄u ja rá hmi a Oj̄a i hu inde b̄u. ⁴ Ne nu'a ra 'bifi i nexp̄u ja rá t'uts'i a ram 'behni, mauq̄ts'i yám hman ȳu 'ȳɛc'ȳei 'b̄u i ɛspa Oj̄a, ne bi z̄om b̄u bi 'b̄u Oj̄a. ⁵ Ne nu'a ram 'behni bi yus' ȳu d̄ɛspi b̄u ja ra t'uts'i ra oro gue mi z̄o b̄u ja ra mexa, ne bi 'yem b̄u ja ra ximh̄ai. Ne 'bex dá ɔc̄ä nts'edi ȳan ḡani din thoni. Ne dá nu nts'edi ȳu huɛi bi c'uɛti b̄u ja ra ximh̄ai, ne bin ja n'da ra 'ȳamh̄ai b̄u.

Ȳu thuxi

⁶ Nuya bim 'b̄äp̄u yoto ȳam 'behni mah̄ɛts'i i t̄o'mi da huixt' yá thuxi. ⁷ Ne rá mb̄edi ram 'behni bi huixt' rá thuxi, 'bex bi t'en b̄u häi ȳan do, ne ra sibi, mauq̄spi ra ji. Ne ná hyu x̄equi ra häi bin z̄o, bi gop̄u mi yox̄equi ra häi. Ne p̄u na hyu x̄equi bin z̄o ȳu za ne ȳu t'ei x̄an c'amm̄i. P̄e bi gohi yo x̄equi ngue him bin z̄o. ⁸ Ne na yoho ȳam 'behni bi huixt' rá thuxi, ne dá nu tengu n'da ra t'òh̄o x̄an ndoho, i s̄o ne ɛmm̄e nd̄ɔspi, ne bi mba nt'ent'i b̄u ja ra d̄adeja. ⁹ Ne na hyu x̄equi ra d̄adeja bi japi din ji. Ne gátho bi du ɛ mi 'b̄äp̄u mbo ra dehe. Ne gátho ȳu d̄ambosa gue mi 'yo b̄u bin ts'oni. P̄e bi go ɛ yox̄equi ra d̄adeja ngue him bin ts'oni. ¹⁰ Ne ná hyu ȳam 'behni bi huixt' rá thuxi. Ne 'bex bi d̄äh mah̄ɛts'i n'da ra s̄o x̄an ndoho ngue i z̄o ne ɛmm̄e x̄eh ȳu t'us̄ibi. Ne bi d̄äp̄u ja ná hyu ȳu d̄athe ne ná hyu ȳu mb̄othe b̄u ja ra ximh̄ai. ¹¹ Nu rá thuhu ra s̄o ngue bi d̄ägui ra Ajenjo na. Ne guerp̄u bi d̄äh ra s̄o gátho ra dehe ɛmm̄e bi ju'ts'i. Ne x̄an ngu ȳu j̄a'i bi du ngue bi zi a ra dehe x̄an ju. ¹² Ne nu ná goho ram 'behni bi huixt' rá thuxi. Ne 'bex bi boqui ná hyu x̄equi ra hyadi, ne'a ná hyu x̄equi ra z̄ana bi boqui. Ne a ná hyu nets'i ȳu s̄o bi boqui. Ne mbe ngoho ora ra pa ne ra xui him bin ja ran nequi. ¹³ Ne drá Xuuagä dá nu n'da ram 'behni mah̄ɛts'i mi 'yo inde b̄u mah̄ɛts'i, ne ɛmm̄e nts'edi mbafi, bi 'ȳɛna: “Huɛcate, huɛcate, huɛcate

yá ja'i 'børpá ja ra ximhäi, nangue 'be'a din ja 'bá bi huixt' yá thaxi yá mi hyu yám 'behni mahçts'i gue i 'bähññ," bi 'yçna.

9

1 Nε ná çat'a yám 'behni bi huixt' rá thaxi nε dá nu n'da ra sò tengu n'da ram 'behni mahçts'i ngue hingui ho, bi dápá mahçts'i bi zørpá ja ra ximhäi. Nε bin t'un'na n'da ran sogui da xoc ra hyähäi ngue çmmε xán hç nε nts'utho, guerpá i 'bá a ra zĩthu. 2 Nε nu 'bá mí xoc'a, bi bøm bá ra 'bifi xám pothi tengu 'bá fán ra sibi xán ndoho. Nε 'bex bi go'ma ra hyadi a ra 'bifi nε bin uants'ui ran dahi gátho ra ximhäi. 3 Nε xán ngu yá hε'yaxi bi bøm bá ja ra 'bifi ngue bin 'yo gátho ra ximhäi. Nε bin t'un' yá ts'edi da 'yøt'e tengu ran ámbi di un yá mbozú. 4 Nε bi sifi ngue hin di ts'on yá t'ei o gue yá za o gue mi'da i ja ua ja ra ximhäi, hønt'ú yá ja'i di ámbi gátho to'o him mi ja rá sello Ojá bá ja yá dç. 5 Nε him bi japi da hyo yá ja'i, hønt'a çat'a zána di ámba yá ja'i, tengu i øt' yá mbozú 'bá i sa n'da. 6 Nε nu'ú yá pa gue i 'yo ua yá hε'yaxi in nde yá ja'i da du pε hingui sä da du, hønt'a ran ámbi thofo da nu. 7 Nε nu yá hε'yaxi di nεqui tengu yá fani çna da mba ra sai, pε nu yá hmi tengu yá hmi yá ja'i, nε i hu'ts' yá corona yá oro. 8 Nε nu ú mi ja yá xtá tengu n'da ra xisu, nε mi ja yá ts'i tengu yá ts'i ra dazate. 9 Nε nu ú mi ja bá yá tĩa tengu rá xi ra dahuá, pε xám mε tengu ra t'çgui. Nε di hĩ yá zahua tengu 'bá yá carro i jut yá fani i tihí, çmmε di thoni tengu 'bá i pa bá ja ran sai. 10 Nε nu yá 'yoza tengu yá mbozú, nε çat'a zána bin t'un ran t'çdi di ámba yá ja'i, nangue yá 'bite i ja yá 'yoza. 11 Nε nu'a rá hmu ú yá hε'yaxi 'børpá ja ra hyähäi ngue çmmε xán hç, nε nu'a rá thuhu ra Abadón ngue rá nde ra hebreo, nε nu'ú yá griego çmbi ra Apolión. Pε nu rá thuhu nde da ma, gue nde di ts'oni 'be'a gátho i ja. 12 Nuya rá mbædi ran ámbi bi thogui, pε bá çh mi yoho yán ámbi. 13 Nε ná 'dato yám 'behni bi huixt' rá thaxi. 'Bex dá øcä n'da ra nde bi bøm bá ja yá dani gue'ú mi ja bá goho yá ts'at'i ra mεxa ngue ra oro i hørpá ja rá hmi Ojá. 14 Nε nu a ra nde bi 'yçmp'a ná 'dato yám 'behni mahçts'i gue i ja bá rá thaxi: "Dami xoc'ú goho yám 'behni mahçts'i ngue nthu't'i bá ja ra dæthe Eufrates," bi t'çmbi. 15 Nε bi mba nsoqui, nguetho bi dø'mi da zøn ra ora, nε ra pa, nε ra zána, nε ra jeya da soc'ú. Nε da mba ú da hyo a ná hyu njá'i bá 'büh yá ja'i gátho ra ximhäi. 16 Nε yociento millone yá dofai i hux yá ndøfani bi den'ndú. Nugä dra Xuuagä dá øcä hangu na ngu bi mba. 17 Nε in ja bá 'bá má nugä yá ndøfani, nε nu'ú yá dofai madin tøgue bi dác yá tĩa ra t'çgui ma çáhu xán theni, xán c'ammí nε xán c'axt'i. Nε nu'ú yá yá yá ndøfani tengu yá yá yá dazate. Nε bi bøm bá ja yá nde yá ndøfani ra sibi nε ra 'bifi nε ra dæspi. 18 Nε na hyu ram 'bede yá ja'i mi 'bæcua ja ra ximhäi bi du nangue rán ámbi ra sibi, ra 'bifi nε ra dæspi gue bi bøm bá yá nde yá ndøfani. 19 Nu yá ndøfani mi ja yá ts'edi nangue 'be'a bi bøm bá ja yá nde, nε mi ja ra ts'edi yá 'yoza, nguetho yá 'yoza i ja yá yá tengu yá pozú di ámba yá ja'i. 20 Nε gátho mi'da yá ja'i gue him bi du, him bi páh yán 'yomfçni, pε guexta'a bi dånde yá zĩthu nε'ú yá hmite bi 'yøzçh, yán t'øt'e ra oro nε ra t'axi nε ra fçxna t'çgui, nε ra do, nε yá za, yá hmite ú gue hingui nute nε hingui øhñahyá, nε hingui sä din 'yo. 21 Nε xingui ts'ú bi hyçh yán t'øt'e xán ts'o. Guexta'a bin hyodu nε bim bædi nε bin 'yomt'çni, nε bim pç.

10

Ra t'úsocuç i cq n'da rá m 'behni Ojá

1 Nε nugä dra Xuuagä dá nugä man'da rá m 'behni Ojá bá çah mahçts'i, mi ja rá ts'edi. Nε bán 'youi n'da ra güi, nε mi comba ra 'bejáni rá yá. Nε nu'a

rá hmi bi yoxni tengu ra hyadi, ne nu' u yá gua madi nequi tengu' bu n'da ra sibi. ² Ne mi ca n'da ra t'usocua ma tants'i. Ne nu'a rán 'yeigua mí nemp' u ja ra dadeja, ne nu'a rá gahagua mí nemp' u ja ra hái. ³ Ne nu'a ram 'behni nts'edi bi mbafi, tengu' bu i mba a ra dazate. ⁴ Ne nu' bu mi mbafi, 'bex dá ocá yoto yan gáni. Ne mí engá xcá o't'a ra socua 'be'a dá nugá, pe 'bex dá ocá n'da ra nde mahets'i bi 'yengui: "Yo guí o't'ya 'be'a bi ma yan gáni, nguetho hingui sá guí ma 'be'a bi man' u." ⁵ Ne dá nugá rá m 'behni Ojá mahets'i gue i 'bap u ja ra deja nep u ja ra hái, bi 'ua'ts' rán 'yei bu mahets'i. ⁶ Ne bi ndonba rá thuhu Ojá i 'bui ne dim 'bui mazai, gue bi 'yot' mahets'i ne ra ximhái ne ra deja ne gátho 'be'a i jab u. Bi ndonba rá thuhu, gue majuani hin da d'omi mi'da y u pa 'be'a din ja. ⁷ Ne éna, nu' bu bi huixt' rá thaxi a ná yoto rá m 'behni Ojá gue mi 'buhnu, 'bex din ja buya 'be'a bi xi Ojá yá pongahya maya' bu gue din ja, gue him mám fadi. ⁸ Ne nu'a ra nde mahets'i bi 'yengá mahon'a: "Nu'i, ní mba bu, bá can'a ra socua gue i ca'a rá m 'behni Ojá mahets'i i 'báhn u ja ra deja ne ra hái." ⁹ Janangue'a dá mbagá bu mi 'bá'a ram 'behni mahets'i, ne dá xifi gue di 'dac'a ra socua. Ne nu'a ram 'behni bi 'yengui: "Cani, ne guí sa. Ne nu' bu gá sa, tengu' bu ra t'afit'asa bu dán zá ni nde, pe nu' bu bi mba bu ni foho emme xtán ju buya." ¹⁰ Ne dá cangá ra socua buya, ne dá sagá a. Ne bin ja tengu bi xicá ram 'behni, x u cahi 'b u má sagá, emme x u n u, pe guerp u ma foho, emme x u n ju. ¹¹ Ne bi xiqui: "Jatho guí mamp'a rá m hma Ojá mahon'a, hõnbu go hap u 'bah y u ja' i 'dahma 'dan'yo bu na ya ne 'da n'danni yá hái, nep u 'bah y u ts'ut'abi." Ne gue'a bi sicá a dra Xuuagá.

11

Yoho y u pongahya

¹ Ne nugá dra Xuuagá, bin 'dacá n'da ra t'eni gue ra za, ne bi t'engui: "Ní mba bu ja ra danija ne guí 'yeni hangu na ndoho ra ngu. Nep u ja ra mexa i pox yan t'unni y u ja' i." Ne bi siqui ga pede hangu na ngu y u ja' i i thande Ojá bu. ² Pe bi sicá: "O guí eni hangu na ndoho ra hái ma mbá't'i bu thi ja ra danija, nguetho bin t'un'du y u ja' i 'dahma 'dan'yo bu na ya, gue' u hingui pa Ojá. Ne yote ma yozna din 'yo bu ne di un'na rá hogahnini Ojá." ³ Ne bi 'yengui: "Ga penhdá bu yoho ma pongahya, ne da hye y u he tengu' bu i tu yá mbui. Ne n'da mahuahi yo ciento ne hyate pa da man'a mam hmangá bu u," é n Ojá. ⁴ Ne nu' u yoho yá pongahya Ojá, gue' u mí u' u yoho y u za ngue y u olivo, ne' u yoho bu tõh y u lámpara gue i 'bap u ja rá hmi ra Hmu mahets'i, gue'a di manda gátho ra ximhái. ⁵ Ne to'o im beni di unba u yoho yan 'yohu gue yá pongahya Ojá, da bõn ra sibi bu yá nde ngue'a i zõ' u. Ne gue'a dí du' u gátho yán sui h u u yoho yá pongahya Ojá. ⁶ Ne nu' u yoho y u pongahya, din ja yá ts'edi ngue di japi hin din 'ye gátho y u pa gue dim pongahya bu. Ne din ja rá ts'edi gue gátho y u dehe di japi ngue din ja. Ne din ja yá ts'edi hont'a go 'be'a man unbi di unba ra ximhái, hont'a go ní pa i nde. ⁷ Ne nu' bu mí gua'a rá 'befi Ojá u, 'bex bi bõm bu ja ra hyahá emme x u n h e tengu n'da ran dazate, rá m 'behni ra zithu emme nts'utho. Ne bi mba bu, bi z u' u yoho yá pongahya Ojá, ne bi dāha bi hyo u. ⁸ Ne nu' u yá ngoc'yei u yoho bi du, mí 'bem bu ja ra calle made ra dahnini, gue n'dat'a ra hnini guerp u bi du ra Hmu mahets'i bu ja ra pont'i. Ne nu'a ran ts'o bin ja bu ja ra dahnini 'da'angu nan ts'oui bin ja bu ja ra hnini Sodoma, nep u ja ra hái Egipto. ⁹ Ne nhyupa made bi mba y u ja' i gátho 'dahma 'dan'yo bu na ya gue bi nep u gátho y u hái, bi hyet' u 'bom bu xí du. Ne him bi japi bi mba nt'agui. ¹⁰ Ne gátho y u ja' i i 'bucua ja ra ximhái bin johya 'b u mí du u, ne nangu ran johya, bi un

yən t'unni n'da ngu n'da, ne bi hyu yá mbəi ngue hin di paha mahən'a ɤ yé pəngahya Oja, nguetho bi nu ran ɤnbi nangue 'be'a bi 'yərpa ɤ. ¹¹ Pɛ nu'bɤ mi tho a nhyupa made mi 'bom bɤ, pɛ Oja bi un ra xɛhya mahən'a, ne 'bex bi ndants'ɤ, ne gátho to'o bi nu, ɛmmɛ bin su ɤ. ¹² 'Bex bá ɛ'a n'da ra nde mahɛts'i nts'edi bin ya, bi 'yɛmp'u: "Ba ɛcua ya," bi 'yɛna. Ne bi ndex mahɛts'i ɤ, in 'yohu n'da ra güi. Ne gátho yán swihɤ mi 'bäpɤ bi nu 'be'a bin ja. ¹³ Ne nu'bɤ mi mba ɤ yá pəngahya Oja, 'bex bi 'yən ra häi bɤ ja ra dahnini, ɛmmɛ nts'utho. Ne ná 'det'a ra xɛqui ra hnini bin ts'oni, yoto mahuahi yɤ ja'i bi du nangue nts'edi ra 'yənhäi. Ne nu'ɤ yɤ ja'i gue him bi du, ɛmmɛ bin su, ne bi 'yɛspa Oja mahɛts'i bɤya. ¹⁴ Nuya ná yoho yən ɤnbi bi thogui, ne 'bex ba ɛ'a ná hyu ran ɤnbi.

Ná yoto ra thuxi

¹⁵ Ne nu'bɤ mi huixt' rá thuxi a ná yoto ram 'behni mahɛts'i gue mi 'bäpɤ, 'bexque nt'ode bɤ mahɛts'i xən ngu yɤ nde nts'edi bin ya, bi 'yɛna:

Nuya gátho ra ximhäi bi dɤ Oja ma Hmuhɤ,
ne'a ra Cristo bi huahni,

ne hont'ɤ di manda bɤ hən'bɤ go njam'bɤ mazai, bi 'yɛn'ɤ yɤ nde i ya mahɛts'i.

¹⁶ Ne nu'ɤ 'däte magoho yɤ dɛc'yɛi ngue mi hupɤ ja yán thuts'i di mbä't'a Oja bɤ mi hudi, bin dɛnyahmu ne bi dɛnde Oja. ¹⁷ Ne bi 'yɛm' bɤ mi dɛnde:

Nu'i ma Oja ahe nte guí hɛmbi,

Nu'i zai guí 'bɤi, ne zai gmi 'bɤi,

nuya gá dɤ'mi gá 'bɛrpa yá ts'edi gátho mi'da,

ne da zä guí manda xən ho 'be'a gátho i ja.

Dí xi ahe jamadi, ngue ya gá 'yuh ni ts'edi tɛte thoho.

¹⁸ Nu'ɤ yɤ ja'i i 'bɛpɤ hən'bɤ go harɤ i ja yɤ häi ɛmmɛ bin cue
ngue ya bi zən ra ora da nu ran ɤnbi.

Nuya bi zən ra ora da nu nin juɤnbi, ne gátho ɤ xən du.

Bi zən ra ora gue gui un'dɤ ya 'be'a bi dɛ'ɤ ni 'yɛɛ ne ni pəngahya.

Ne bi zən ra ora gue gui un'dɤ yən t'unni gátho bi 'yɛc'yɛi,

hont'a go to'o i ja yá ts'edi, ne'ɤ hin'yɤ yá ts'edi.

Ne bi zən ra ora, gue gui jua'ɤ gátho to'o di ɤnba yá mijá'ihɤ, bi 'yɛn'ɤ.

¹⁹ Ne nu'bɤ mi gua'a bi man'ɤ yɤ dɛc'yɛi, dra Xuuagä dá nugä nsoqui ra dɛnija mahɛts'i. Ne dá nugä ra huada i hɔpɤ mbo, guerpɤ m'be'ts'i ran hoqui bi 'yot'ui Oja ɤ yá 'yɛc'yɛi. Ne bin ja nts'edi ra huei, ne bin thoni, ne yən gáni, ne bin ja n'da ra 'yəmhäi, ne bi hyoh yən do.

12

Ra xisu ne ra jarga

¹ Ne dá hant'a n'da ran t'uti xən ndoho bɤ magɛts'i, ngue n'da ra xisu mi he ra hyadi ngue rá pahni, ne mi tɔpɤ ja ra zɛna. Ne mi hu'ts'a n'da ra corona gue min 'youi 'de'mayoho yɤ sɔ. ² Ne nu'a ra xisu mi hat'uhni a, ne ɛmmɛ mi mbafi ngue xən ɤ, ngue nde dim 'bɤh rá t'uhni. ³ Ne bi nɛqui bɤ man'da ran t'uti tengu n'da ra jarga xən ndoho ne xən theni, ɛmmɛ nts'utho. Ne nu'a ra jarga mi ja yoto yá ya, ne n'da ngu n'da yá ya mi hu'ts' yɤ corona. Ne mi ja 'det'a yá dɛni. ⁴ Ne nu'bɤ mi uɛn'na rá 'yozɤ, bi hyom bɤ häi ná hyu nets'i yɤ sɔ mi ja bɤ mahɛts'i. Ne nu ra jarga 'darbɤ mi 'báhmɤ ra xisu, i nde da zap'a rá t'uhni 'bɤ bim' bɤi. ⁵ Ne bim' bɤ'a n'da ra ts'unt'ɤ, rá t'uhni ra xisu bɤya. Ne guehna ra ts'unt'ɤ din ts'ut'abi gátho yɤ häi, ne njon di japi da mbesta'a da ma. Pɛ nu'bɤ mim' bɤi, bi jamansu Oja, ne 'bex bi zixpɤ mahɛts'i bí ja rá ts'edi. ⁶ Pɛ nu ra xisu bi 'dagui, bi mba bɤ ma'ueni guerpɤ bi hocua Oja dim' bɤi n'da

mahuahi ne yociento ne hyate pa. Ne din ja bu 'be'a gätho da hyoni. ⁷ Ne nu bu mahets'i bin ja n'da ra dasui, nu'a rá ngurba m'behni Oja mahets'i ngue ra Miguel ne gätho u mi'da yám 'behni Oja mahets'i, bin sahmbu a ra jarga ne'u gätho yú 'yeha a ra jarga. ⁸ Pe nu'a ra jarga him bi dāha, ne Oja him bi japi dim 'bup mahets'i buya. ⁹ Ne bi thon'a thi bu mahets'i a ra jarga, guet'a ra c'eyā, ra zithu a, rá thuhu ra Satanás, gue i hāte gätho ua ja ra ximhāi gue'bu rá mbudi thoho. ¹⁰ Ne nubuya nugā dra Xuuagā dá oca n'da ra nde mahets'i nts'edi bin yā bi 'yena: “Ya bi zōn ra pa da yān'u yu 'yec'yēi, ne da nu a rá ts'edi Oja, di manda rá ts'edi Oja u, ne a ra Cristo. Nguetho ya bi thon'a thi bu mahets'i ra zithu ngue nzai madi yap'u ma cuhū bu ja rá hmi Oja ma pa ne ra xui. ¹¹ Pe gue'a rá ji ra Jesús, tengu'bu ra De'yo, ní dap'a ra zithu u yu 'yec'yēi, ne'bu i ma ngue ec'yēi ra Jesús, ne'bu hingui su da du. ¹² Janangue'a dan johyahu gätho dí 'buhmbu mahets'i. Pe ndumbūi thoho ahū gue guí 'buhmbu bu ja rá hāi, nepu ja ra dejā, nguetho bi zōm bu ja ra ximhāi ra zithu, ne emme in cue. I pādi him maya'a yu pa din ja rá ts'edi bu,” bi 'yēn'a ra nde dá oca bin yā bu mahets'i. ¹³ Ne nu'bu mi nu ra jarga zithu ngue bá t'ent'ua hāi, bi gu'a ra xisu gue bim 'buh rá ts'ant'u. ¹⁴ Pe nu'a ra xisu bi mba nt'unni yoho yu zahua tengu n'da ra pents'u xun ndoho, ne bi zāgui bi mba ma'uēni guēpu him bi zā bi bent'a ra jarga. Ne bi mba ma jamansu bu hyu jeya made. ¹⁵ Nu ra jarga buya bi bōn ra dehe rá nde, tengu'bu n'da ra dāthe xun ndoho, ena xtān dux'a ra xisu ra dehe. ¹⁶ Pe Oja bi xoc'a n'da ra hyāhāi guēpu bi yu'a ra dehe bi bōm bu rá nde ra jarga. ¹⁷ Pe nu ra jarga buya emme bi de ra cue nangue'a ra xisu, ne bi mba bi zā'u gätho mi'da ngue rá 'yu'a ra xisu, gätho u gue bi 'yot'a bi man Oja ne bi den'du 'be'a bi man'a ra Jesús.

13

Ran t'uti bi bōxpu ja ra dejā, ne ran t'uti bi bōxpu ja ra hāi

¹ Ne bi mba bim 'bāpu ja ndenthe a ra jarga zithu. Ne nugā dra Xuuagā dá nu man'da tengu n'da ra zate, bi bōxpu ja ra dādejā. Ne nuna ra zate mi ja yoto yú yā, ne 'det'a yú dāni, guēpu mi ja 'det'a yu corona. Ne mán t'o'ti bu yú yā yú thuhu zeha a ra zate embi gueŋe Oja, ne bi ma mants'o nangue Oja. ² Ne nuna ra zate dá nu, gue bi bōxpu ja ra dejā, tengu n'da ram hmasni, pe nu yú gua tengu yú gua yu oso, ne nu u yú nde, tengu yú nde yu león. Ne nu'a ra jarga bi un zeha rá ts'edi ná yoho ra zate gue xī bōxpu ja ra dejā. Ne bi un ran t'ēdi di manda bu hapu i ja rá ts'edi ra jarga zithu, emme xun ngu ra ts'edi mi ja a. ³ Nu'a n'da rá yā mi ja bu n'da ra seni ngue mi embi dí du a, pe bi zā. Ne gätho yu jā'i mi 'bucua ja ra ximhāi, bi deni, ne bi hyonya thoho nangue rá ts'edi mi ja. ⁴ Ne nu u yu jā'i bi dānde ra jarga, nguetho ya xi un rá ts'edi ra zate xi bōxpu ja ra dejā. Ne bi dānde ra zate, ne bi 'yena: “Njo'o man'da tengu na, ne njo'o to'o da zā din sahmi na.” ⁵ Ne bin t'un rán t'ēdi ra zate xī bōxpu ja ra dejā, da man ra ts'ore xun ts'o nangue Oja. Ne bin t'un ran t'ēdi din ja rá ts'edi yote ma yozna. ⁶ Ne nu'bu mí nyā, emme xun ts'o bi ma nangue Oja. Bi ndōm mánts'o rá thuhu Oja, nepu bí 'bui, ne gätho u i 'bup mahets'i. ⁷ Ne bin t'un ran t'ēdi ngue din sahmbu yú t'ahni Oja ngue di japi di 'be'u. Ne bin t'un ra ts'edi ngue di manda gätho ná ngu yu jā'i 'bucua ja ra ximhāi, gätho yu hāi, ne gätho 'dahma 'dan'yo bu na yā yu jā'i, gätho yu hnini. ⁸ Ne gätho yu jā'i bi dānde a. Pe him bi dānde u xmán t'o'ti yú thuhu bu ja rá sōcuā ra Jesús gue bi 'yo't'a ra T'ude'yo gue'a bi tho. Ne ya mán t'o'ti bu u yú thuhu u 'bu má hin'yu

ra ximhäi, im ma to'o i ja ra temazäi. ⁹ Nu'u to'o i ja yá zagu, dami 'yøhm̄ba x̄n ho ya. ¹⁰ Nu'a to'o di un ran ʌnbi yu ja'i gue da got' ra fädi, nese a da nu ran ʌnbi ngue da mba njot'i. Ne to'o din hote ngue di sente, nese a da nu ran däte ngue da ts'eni. Janangue'a to'o gätho u yé t'uhni Ojä, jatho hont'a da bēni gue yá yante Ojä, ne hin din xõmbui. ¹¹ Ne nu'bɔya dá nu man'da ran t'uti gue bi bõxp̄u ja ra häi, ne mi ja yoho yá t'udani tengu n'da ra t'ude'yo. Pe nu'bɔ mún yá ɛmm̄e nts'utho tengutho ra jarga zĩthu. ¹² Ne nu'a ran t'uti xí bõxp̄u ja ra häi bin ja rá ts'edi tengu ra zate ngue xí bõxp̄u ja ra dādeja ngue mi ja n'da ra seni a n'da rá yá gue xí zä. Ne bi japi gätho i 'bucua ja ra häi da dānde ra mb̄adi ra zate. ¹³ Ne nu'a ran t'uti gue bi bõxp̄u ja ra häi, bi 'yøt' yun t'uti nts'utho, bi japi bá çah mah̄ets'i ra sibi ngue da nu yu ja'i. ¹⁴ Ne bi hyät' yu ja'i gätho 'bucua ja ra ximhäi 'bɔ mi 'yøt' yu hyonya nt'øt'e. Ne hõn'bu i 'bäp̄u ja rá hmi ra zate xí bõxp̄u ja ra deja, bi zä bi 'yøt'u. Ne bi xih yu ja'i da 'yøt'a n'da ra nyoguido tengu ra zate xí bõxp̄u ja ra deja, gue mí ja ra seni bu ja n'da rá yá, ngue xí zä. ¹⁵ Ne nu'a ran t'uti gue bi bõxp̄u ja ra häi, bin t'un ran t'edi di japi dim 'bu a ra nyoguido nt'øt'e tengu ra zate bi bõxp̄u ja ra deja. Ne di japi din yá. Ne bi japi da mba ntho gätho to'o him bi dānde a. ¹⁶ Ne bi manda ngue gätho yu ja'i din ja rá hm̄epya ra nyoguido bu ja rá dē nep̄u ja rán 'yei, madague'a hont'a go má ja'i, gätho i ja yé ts'edi ne'u hin'yá yé ts'edi, gätho yu membeti ne gätho yu hyoya, gätho yu 'yēhe ne gätho ngue hing yu 'yēhe, gätho yu ja'i jatho din ja ra hm̄epya. ¹⁷ Ne hingui sä n'da ra ja'i dim pá o gue din tai 'bu hin di nequi rá hm̄epya ra zate xí bõxp̄u ja ra deja, nu bu ja rá ja'i. Gätho jatho din ja ra hm̄epya ngue nam bõni rá thuhu, o rá número, rá hm̄epya rá thuhu ra zate. ¹⁸ Jatho gan 'yomf̄eniñu x̄n ho ngue gui p̄ahmb̄u 'be'a nam bõn'a rá número ra zate, nguetho nu rá número, 'dato ciento ne hyate ma 'dato, rá número n'da ra ja'i.

14

Bin tuhu u bim pøhø

¹ Ne nubɔya dá nugä ra Jesús ra T'ude'yo i 'bäp̄u ja ra nyuni t'ɛmbi Sión. Ne mi 'bähmb̄u ra Jesús n'da ciento ne yote ma goho mahuahi yu ja'i ngue gätho i ja bu ja yá dē rá thuhu ra Jesús ne rá thuhu rá Ta. ² Ne dá øcä n'da ra nde bu mah̄ets'i nt'øde tengu yu dehe x̄n ngu ɛmm̄e di h̄i ne tengu ran gäni nts'edi di thoni. Ne dá øcä tengu'bu yu arpa'bida x̄n ngu i pei. ³ Ne nu'u n'da ciento ne yote ma goho mahuahi bi yan Ojä bu ja ra ximhäi, ne bin tup̄u n'da ra thuhu ma'da'yo bu ja rá hmi Ojä gue'a i huxp̄u ja rán thuts'i, ne guerp̄u 'bäh yan t'uti i 'bai, ne yu dāç'yēi. Ne njo'o mi'da bi zä bi b̄a a ra thuhu. ⁴ Ne nu'u, gätho x̄n hotho u, gue hont'a Ojä mb̄eni. Ne i tēn'na ra Dē'yo hõnb̄u go hap̄u da mba. Ne nu'u gue bi yam bu ja ra ximhäi bu 'buh mi'da yu ja'i, yan t'unni man'da x̄n ho bin t'un Ojä ne ra Dē'yo. ⁵ Ne xinga n'da ra fehni bi th̄inba u, xøgue xingui ts'u yá ts'oqui bu na nu Ojä.

Nu'a bi man'u hyu yám 'behni Ojä mah̄ets'i

⁶ Ne nubɔya dá nugä man'da ram 'behni mah̄ets'i mi 'yo inde bu mah̄ets'i, ne i çä ra søcuä nt'o't'i bu ran ho ma'da'yo hin njam'bu da guadi ne da mba gätho nanḡni ra ximhäi. Da mba bu gätho yu häi ne nu yu ja'i 'dahma 'dan'yo bu na yá da 'yøde hont'a go to'o ní ja'i. ⁷ Ne nu'a ram 'behni mah̄ets'i nts'edi bi 'yēna: "Dami numansuh̄u Ojä ne gui 'yēspah̄u rá ts'edi nuix̄te a, nguetho ya bi zõn ra ora da 'yøt' rán juanbi Ojä. Dami th̄andeh̄u a ya, gue'a gue bi 'yøt' mah̄ets'i ne bi 'yøt' ra ximhäi. Ne bi 'yøt' yu deja ne bi 'yøt' yu mbøthe," bi 'yēna. ⁸ Ne nu'a

man'da ram 'behni mahęts'i mahøn'a bi den'na rá mbuđi m'behni, ne bi 'yęna: "Ya bin theh rá ts'edi ra dąhnini Babilonia ngue ęmme mi ja rá ts'edi. Nguetho nu' u yu ja' i mi 'bapu bi xandı gątho ra ximhái a ran 'yom't'ęni mí ęzehe. Ne gątho u bi 'yot' ran ts'o tengu n'da ra řti gue com'ma rá seđ gątho mi'da," bi 'yęna. 9-10 Ne nu'a ná hyu ram 'behni mahęts'i bi den'na ná yoho, ne nts'edi bi 'yęna: "To'o gue da dąnde ra zate gue bi bęxpu ja ra deđa, ne ra nyoguido, ngue i ja rá hmępya be ja rá de ę o guepu ja rá 'ye, da nu hangu nangu rá ts'edi rá cue Oja. Nu Oja xingui ts'u da 'ye'ts'a ran unbi di un'ndu nangue rá cue. Ne da nu a ra Jesús ra De'yo ne yú hogam 'behni mahęts'i 'bu bin t'un'na, ngue ra sibi n'youi ra despi. 11 Nu'a ra 'bifi i pøm bu njam'bu din he a hont'bu go njam'bu mazai. Ne nu' u i 'bapu njam'bu din he a ran unbi i nu u ma pa ne ra xui. Gue'u gątho bi dąnde ra zate xi bęxpu ja ra deđa, ne ra nyoguido, gątho u i ja bu ja rá ja' i rá hmępya ne rá thuhu ra zate. 12 Pe nu ahu gyu 'yęc'yehi pe nde'bu man'da gui hyadumbuihu gui thoc ni t'ęc'yehi ne gui hyąthu yun unbi. Nguetho yú t'uhni Oja u gątho di thoqui i ot' yán t'ędi ne di thoqui i ęc'yei ra Jesús," bi 'yęn'a ná hyu rá m 'behni Oja mahęts'i. 13 Ne nubaya bi 'yęngá man'da ra nde dá ęcá mahęts'i: "Dami 'yo't' ya 'be'a ga xi a i. Din johya thoho gątho u xun du 'bu ya mí ęc'yei a ra Hmu Cristo mahęts'i. Majapi thoho, ęn'a rá Hogandahi Oja, nguetho din säya a rá 'befi mi ot'e. Ne nu'a ran ho mi ot'ua ja ra ximhái u, ne nubu mahęts'i da nu rá muui bu."

Rán sofo ra ximhái

14 Ne dá nu n'da ra güi xun t'axi thoho ne mi hu inde bu ja ra güi a n'da tengu n'da ra ja' i. Ne mi hu ts'a n'da ra corona ra oro. Ne mi ha ra mbore theni ęmme het'i. 15 Ne bá pøm bu rá dąnija Oja mahęts'i man'da rá m 'behni Oja, ne nts'edi bi xi a mi hupu ja ra güi: "Dami 'yörpa yu ja' i bu hai tengu'bu da hyec yu uva xun yąxpu ja ra nuąndát'o. Nguetho ya bi zøn ra ora gue gui pe'ts'u bin ja bu ni huahi," bi 'yęn'a rá m 'behni Oja. 16 Ne 'bex bi 'yot'a mi hupu ja ra güi tengu xi sifi. 17 Ne man'da ram 'behni bá pøm bu ja rá ngu Oja mahęts'i ne'a mi ha n'da ra mbore theni ęmme i het'i. 18 Ne xø bá pøm bu man'da rá m 'behni Oja buya guepu ja rá mexa yún t'unni Oja, ne nu'a di manda da de ra sibi bu. Ne nts'edi bi xi a ram 'behni gue mi ha ra mbore theni: "Dami 'yot' ya tengu i ot' yu ja' i 'bu i hec yu uva hingui ho nguetho bi zøn ra ora gue da nu ran unbi u nangue rán juąnbi Oja," bi 'yęna. 19-20 Ne njabu bi 'yot' rá m 'behni Oja, tengutho 'bu di pet yu uva ne da 'yen bu ja ran the'mi da bøn rán gui buya. Ne tengutho ra ja' i i ne't'u yu uva da bøn yun gui, ne ngutho da 'yörpa u to da zemi, da nu rá cue Oja ęmme nts'utho. Janangue'a ran t'uti ngue bi mbän rá ji. Ne bi 'yörpu ja ra ndehnini, ne ęmme xun ngu ra ji bi mbáni, hyuciento kilómetro nan janni, ne nan he tengu 'bu da hyecpu ja yú nde yu fani a ra ji bi 'yugui.

15

Yoto yam 'behni di manda yoto yun unbi

1 Ne nugá dra Xuugá dá nu man'da ran t'uti bu mahęts'i, ne ęmme dá hyonya thoho. Mi 'bähmbu bu yoto yám 'behni Oja mahęts'i, gue u di manda yoto yun unbi din ja ua ja ra ximhái, ne nu'bu bi thoh yun unbi, ya bi thoh rá cue Oja buya. 2 Ne dá nu n'da ra xito di nequi tengu ra deđa, rá cuhu xun theni tengu ra sibi. Ne gątho mi 'bapu ja ra xito, gue'u gue him bi dąnde ra zate xi bęxpu ja ra dehe, bi zedi, him bi dąnde ra nyoguido ngue ra pøte a, ne xím bin jap'a rá número o rá thuhu a. Ne n'da ngu n'da mi ha yu 'bida, ngue yu arpa

xí un'na Ojã ɯ. ³ Nε gãtho mi 'bãpɯ bin tuh rá thuhu ra Moisés rá 'yɛhe Ojã, ne bin tuh rá thuhu ra Jesús ra Dε'yo. Bi 'yɛn'ɯ:

Nu'i ma Ojã ahe, ma Hmu ahe, nuixte thoho ni ts'edi, ɛmme xɯn ho i, nε ma hyonya thoho nin t'ɔt'e.

Majuani nin t'ɔt'e xɯn hotho ɯ.

Nu'í grá hoga ts'ɛt'abi mazã.

⁴ Xinga n'da dim 'bui gue hin da dãnde i, gue hin da numansu ni thuhu, nu'í ma Hmu ahe.

Hɔn'a thoho i xɯn ho i, ma Ojã ahe.

Gãtho hɔnt'a go 'be'a má nde da dãnde i,

nguetho gãtho ya bi nu ngue xɯn ho 'be'a gãtho guí ɔt'e, bi 'yɛn'ɯ.

⁵ Nε nubɯya dá nu nsoqui n'da ra jut'i i ja bɯ mbo rá danijá Ojã bɯ mahɛts'i, guerpɯ m'be'ts'i yɯn t'ɛdi bi 'yo't' ra Moisés. ⁶ Nε yoto yám 'behni Ojã ngue di manda yɯn unbi bɯ ja ra hái bi bɔm bɯ. Gãtho i he yá pahni xɯn t'axi ngue ra lino, nε gãtho bi du't' yá tɣja ra oro. ⁷ Nε nu'a n'da ran t'uti mí 'bãpɯ bi un'i yoto yɯ ximbo bi un'ndɯ yám 'behni Ojã. Gãtho ma yudi rá cuε Ojã, nε nu'bɯ 'dah mi'da da mbãn ɯ mí po bɯ ja ra ximbo, gãtho yɯ jã'i i 'bɛcua ja ra ximhãi da nu rá cuε Ojã, gue i 'bui mazã. ⁸ Nε gãtho rá nijá Ojã bɯ mahɛts'i i ma yudi rá ts'edi nε rá nuixte Ojã tengu ra 'bifi 'bɯ i yupɯ mbo ra ngu. Nε xinga n'da sã da yɛrpɯ asta gue'bɯ bi gua'a rá 'bɛfi ɯ yoto yɯm 'behni gue di manda yoto yɯn unbi ua ja ra ximhãi.

16

Yɯ ximbo i po yɯn unbi ngue rá cuε Ojã

¹ Nε dá ɔcã n'da ra nde gue bi bɔm bɯ ja rá danijá Ojã. Nε nu'a ra nde bi xi ɯ yɯm 'behni: “Dami fãmhɯ bɯ ja ra ximhãi rán unbi Ojã nts'utho i po ɯ yoto ni ximbohɯ,” bi 'yɛna. ² Nu rá mbɛdi ram 'behni bi mbãm bɯ ja ra ximhãi rá cuε Ojã mí po bɯ ja rá ximbo. Nε gãtho yɯ jã'i gue bin ja rá hmɛpya a ra zate xí bɔxpɯ ja ra dehe, nε'a ra nyoguido ngue i thãnde ɯ, bi nu ran ɯ ngue yɯ sãsi xɯn ts'otho. ³ Nubɯya ná yoho ram 'behni mahɛts'i bi mbãn a rá cuε Ojã mi po bɯ ja rá ximbo, bɯ ja ra dãdejã. Nu'a ra dehe bɯya bin ja tengu rá ji n'da ra jã'i xɯn du. Nε gãtho mi 'bãpɯ mbo ra dejã bi du. ⁴ Nε ná hyu ram 'behni mahɛts'i bi mbãn'a rá cuε Ojã mi po bɯ ja rá ximbo hapɯ ja gãtho yɯ dãthe nε gãtho yɯ mbøthe. Gãtho ra dehe mi po bɯ bin ji. ⁵ 'Bex dá ɔcã rá nde rá m 'behni Ojã gue'a bi unba yɯ dehe bi 'yɛna: “Nu'í ma hoga Hmu, ma Ojã i, zã guí 'bui nε gmí 'bui, xɯn hotho gãtho nin juɛnbi, nguetho rán sãui ɯ gá unbi. ⁶ Ya gá un ra ji da zi ɯ, nguetho bi hyo ɯ nim 'behni bɯ hái nε ni pɔngahyã. Nuya gá cospa ra pengui nangue 'be'a bi 'yɔt'ɯ,” bi 'yɛna. ⁷ Nε dá ɔcã n'da ra nde bi bɔm bɯ ja ra mɛxa guerpɯ mí ja yán t'unni Ojã, i ɛna: “Ma Hmu i Ojã nuixte ni ts'edi xɯn ho, njuɛntho a nin juɛnbi, ngue rán sãui ɯ,” bi 'yɛna. ⁸ Nε nu'a ná goho rá m 'behni bi mbãm bɯ ja ra hyadi a rá cuε Ojã mi po bɯ ja rá ximbo. Nε ɛmme bin ja rá ts'edi ra hyadi ngue bin zɔ ɯ mí 'bãpɯ ja ra ximhãi nangue nam pa ra hyadi. ⁹ Nε nu'ɯ gue bi nu ran unbi nangue rá ts'edi ra hyadi, bi ndɔmants'o rá thuhu Ojã, gue'a bi manda yɯn unbi, pɛ guexta'a him bi 'yɛspa Ojã, him bi pãh yán 'yomfɛni ɯ. ¹⁰ Nuya ná cãt'a ram 'behni bi mbãm bɯ rá cuε Ojã mi po bɯ ja rá ximbo, nε bi mbãm bɯ hapɯ i ja rá ts'edi ra zate xí bɔxpɯ ja ra dehe. Nε nupɯ hapɯ ja rá ts'edi, gãtho xɯm 'bɛxui thoho bɯ. Nε nu'ɯ yɯ jã'i gue i 'bãpɯ bi zase yá jãni nangue ran unbi bi nu. ¹¹ Nε bi c'ãmants'otho Ojã nangue yɯn ɯ, nε nangue yɯ sãsi mi ja. Pɛ guexta'a him bi 'yɛ'ts'a ran ts'o mi ɔt'e, him bi

päh yán 'yomfëni. ¹² Ne nu'a ná 'dato ram 'behni bi mbäm bu rá cue Ojå mi po bu ja rá ximbo, bi mbäm bu ja ra dæthe xæn ndoho t'ëmbi Eufrates. Ne bi xä ra dehe ne 'bex bi 'yot' ra dæthe ngue da zä da thopu yu ts'ut'abi gue ni 'yëpu ni böx ra hyadi. ¹³ Ne nugä dra Xuuagä, dá nu hyu yu ts'onthi di nequi tengu yu 'ue, ngue bi bøm bu ja rá nde ra jarga zithu, nepu ja rá nde ra zate xi böxpu ja ra deja, ne bi bøm bu ja rá nde ran t'uti xi böxpu ja ra häi, gue ra hyäte pøngahya. ¹⁴ Nguetho nu'u, gue'u yá ts'onthi ra zithu u i ja yá ts'edi ngue da 'yot' yu hyonya nt'ot'e. Ne nu'u bi mba bu gätho ná ngani ra ximhäi, hønba go hapu 'buh yu ts'ut'abi, ngue bi japi di pet yu ja'i. Ngue din ja ra dæsu di sähmbu Ojå. Ne nu'a ra pa din ja ra sui gätho da nu rá ts'edi Ojå nuixte. ¹⁵ Ne dá øcä rá nde ra Jesucristo ngue bi 'yëna: "Gui 'yøhmbu ya, nugä ba ecä tengu n'da ra bæ. Hinga mfädi njäm'bu ga søhø. Din johya thohe u gue him bin aha pe bi jamansu yu he dá unni, janangue'a hin din 'yåhe ne hin din 'yasä büya, ngue im benthø a ran hoqui dá ørpa u, janangue'a hin di nequi yá ts'oqui, ne hin da mbe'ts' yá sä," bi 'yëna. ¹⁶ Ne gätho bim peti bu yu ts'ut'abi ne yu ja'i bu ja ra xequi t'ëmbi Armagedón, ngue yá nde yu hebreo a. ¹⁷ Nuya ná yoto ram 'behni bi mbäm bu rá cue Ojå mi po bu ja rá ximbo, bi huic ran dahi 'be'a mi po bu. 'Bex bi t'ø a n'da ra nde bi bøm bu ja rá ni ja Ojå mahets'i, gueru i hu inde Ojå. Ne nu'a ra nde bi 'yëna: "Ya da guadi gätho man ts'ëmbi," bi 'yëna. ¹⁸ Ne 'bex bi hyät'i nts'edi yu huei, ne nts'edi bin thoni yu ngäni. Ne bin ja n'da ra 'yånhäi nts'edi hin jam'bu bi nu n'da ra ja'i tengu na, asta gue'bu go mim 'bu u yu mbädi thohe yu ja'i. ¹⁹ Nu ra 'yånhäi bi xen'a ra dahnini Babilonia, hyu xequi bi böni. Ne gätho mi'da yu hnini hønba go hapu mi ja bi guadi. Ne bi bæñ Ojå gue xæn ts'otho mi øt' yu ja'i 'bøpu ja ra dahnini Babilonia, ne nts'edi bi unba u, nangue rá cue nts'edi a, asta gue'bu go min theh rá cue Ojå. ²⁰ Ne gätho yu t'uhäi i ja bu ja yu de ja bim 'bedi. Ne gätho yu nyuni ne yu t'øhø bim 'bedi, hin'yu büya. ²¹ Ne 'bex bi dæpu mahets'i yan do emme nts'utho nguetho yote kilo nán hyu n'da ran do, bi zu i 'da yu ja'i. Pe nu u yu ja'i bi c'amants'o Ojå nangue ran unbi nts'edi bi nu nangue yan do.

17

Ra ngarpa 'yomt'ëni xisu

¹ Ne nu'a n'da u yäm 'behni Ojå mahets'i gue'a mí ja n'da ra ximbo, bi xicä: "Ba æhe ga ut'a i rán juñbi Ojå da nu ra 'yomt'ëni xisu i hupu ja yu dehe 'dahma 'dan'yo bu gätho ra ximhäi. ² Nu'u yu ts'ut'abi bu ja ra ximhäi bi 'yøthu ran ts'o a ra 'yomt'ëni xisu. Ne yu ja'i 'bæcua ja ra ximhäi bi xänba bu gue da 'yot' ran ts'o gueru 'bu a ra 'yomt'ëni xisu. Gätho mi øt' ran ts'o tengu'bu iti thohe," bi 'yëm 'bu mi xiqui. ³ Ne nubüya nu rá m 'behni Ojå bi zixcä bu ja n'da ra huenhäi ma'ueni njon mi 'bøpu. Ne nu rá Hogandahi Ojå bi jaqui gue dá handi, ne dá nugä a ra xisu i hux'a n'da ra zate xæn theni. Nu ra zate mi ja yoto yá yu ne 'det'a yá dani, ne nt'o'ti bu ja rá ja'i æna jase rá ts'edi, gue rá thuhu æna guese Ojå. ⁴ Nu ra xisu mi he n'da ra hoc'bøt'e xæn jøpoi ne xæn theni. Ne emme madin 'yøt'e xæn ho nangue yu thebe ne yam fo'yë ra oro ne yu ts'angu emme xam hmadi thohe, ne høn't'a go mi cuat rá pahni. Ne mi the n'da ra tasa ra oro. Pe gätho 'be'a mi po ra tasa ra hmeþya nangue gätho yan ts'o mi øt' ra xisu. ⁵ Ne nubü ja rá dë nt'o'ti bu rá thuhu: "Ra dahnini Babilonia, ngue ja rá ts'edi tengu'bu rá mbe gätho yu 'yomt'ëni ne tengu'bu rá mbe gätho i øt' ran ts'o hønba go hapu i ja ra ximhäi," bi 'yën'a ra t'ohni. Pe hin da bæse n'da 'be'a ním böñ'a. ⁶ Ne dá hant'a ra xisu, tengu 'bu iti thohe nangue yá ji u gätho bi hyo 'bu

mi den Ojã ne'bu mi mamp'a rãm hman ra Jesús. Ne nugã drá Xuuagã, dadí hyonya thoho 'bu má nugã a n'da ran t'uti. ⁷ Ne nu rãm 'behni Ojã mahęts'i bi xiqui: "O gadi hyonya thoho, nguetho ga xi a ya 'be'a ni hmępya a ra xisu, ne 'be'a ni hmępya a ra zate i hux'a ra xisu, gue i ja yoto yú yã ne i ja 'det'a yú ðani. ⁸ Nu'a ran t'uti ngue ra zate gá nu, pe gue'a n'da mi 'bui, ne hingui 'buh ya, pe him ma ya'a ba ęhe mahøn'a, da bøm bu ja ra hyãhãi ęmme xun hę. Ne m'bejua da nu ran ðate xun ho hin dim 'buh mahøn'a. Ne gãtho yu jã'i ngue hinga nt'o't'i yú thuhu bu ja ra sœcuã mahęts'i, gue bi t'orpũ 'bu ma hin'yu ra ximhãi, di hyonya thoho 'bu bi nu mahøn'a tengu bu i hnu ra zate. Nguetho mi 'bui, ne njo'o ya, pe dim 'bui mahøn'a. ⁹ Nu'u to'o i ja yãn 'yomfęni xun ho, sã da bãdi 'be'a nim bøn a ra hmępya. Nu yoto yú yã ra zate ra hmępya ngue u yoto yu nyuni guepu i hu a ra xisu. ¹⁰ Ne ra hmępya gue'u yoto yu ts'ut'abi, ngue yu ts'om'bãi thoho. Bi du u cat'a ne nu ná 'dato i 'bøpu ya, ne ná yoto dim 'bui, pe hingan ya'a din ts'ut'abi. ¹¹ Ne nu'a n'da, ná hyãto ra ts'ut'abi buya, gue'a gue mi 'bui, pe njo'o ya. Nu'bu bá ęh mahøn'a, di manda tengu u yoto yu ts'om'bãi ts'ut'abi, pe m'bejua da mba da nu ran unbi mazãi. ¹² Ne nu'u yú ðani ra zate gá nu, yu hmępya ngue 'det'a yu ts'ut'abi din ja yú ts'edi 'da yu t'u ora tho ne da gomhbũ rá ts'edi ra zate. ¹³ Ne gãtho yu ts'ut'abi 'dat'a da bęni ngue di un ra ts'edi di manda ra zate. ¹⁴ Ne gãtho yu ts'ut'abi da zũ'a ra Jesús ra Dę'yo. Pe nu'a ra Jesús da ðaha, nguetho ra Hmu a nangue gãtho mi'da yu hmu, ne ra hmuts'ut'abi nangue gãtho mi'da yu ts'ut'abi. Ne nu'u gãtho ðin 'yohu ra Jesús 'bu bi ðaha, gue'u bi zon Ojã u, ne bi huahni, ne him bi 'ye'ts'a ní ðenni," bi 'yęn'a ram 'behni. ¹⁵ Ne nu rãm 'behni Ojã mahęts'i xø bi xicã mahøn'a dra Xuuagã: "Nu yu dehe gá nu guepu mi huh ra xisu, ra hmępya a nangue gãtho mi'da yu jã'i i 'buh nanguni ra ximhãi, gãtho yu hãi gãtho yu nde 'dahma 'dan'yo bu na yã. ¹⁶ Ne nu yu ðani gá nu, ngue yú hmępya yu ts'ut'abi, ne'a ra zate, m'bejua da zũ a ra 'yomt'ęni xisu u. Ne nu'u da hyãcpi 'be'a gãtho mi ja a ra xisu, ne da zap rá ngøc'yei a, ne da 'yu'ma ra xisu nangue ra sibi. ¹⁷ Nguetho Ojã bi bęnba yu ts'ut'abi da 'yøt'e tengu mim bęn Ojã, ngue n'da ngu n'da u di un rá ts'edi ra zate di manda, asta gue'bu go bin ja 'be'a bi man Ojã ngue din ja. ¹⁸ Ne nu'a ra xisu gá nu bu, rá hmępya ra ðahnini gue'a di manda yu ts'ut'abi a, nangue gãtho yu hãi i ja ua ja ra ximhãi," bi 'yęn'a ram 'behni.

18

Bi 'beh rá ts'edi ra ðahnini Babilonia

¹ M'bejua dá nugã man'da ram 'behni bá çah mahęts'i, ne ęmme i ja rá ts'edi. Ne i ja rán nequi, bi hyãt ra ximhãi 'bu mi gãi, tengu ra hyadi. ² Ne ęmme ts'edi bin yã, bi 'yęna: "Bi guahya, bi guahya rá ts'edi ra ðahnini Babilonia. Ne hønt'u yu zřthu dim 'bøpu, ne gãtho yu ts'onthi. Ne i 'bøpu hønt'a go 'be'a mán ts'o, ne yu doja gue hingui ho øt'e, xun ts'otho. ³ Nguetho nu yu męngu bu bi xãnba ran ts'o gãtho yu jã'i mi søm bu gue i 'buh ná nguni ra ximhãi. Ne gãtho yu ts'ut'abi bi gomhbũ ran ts'o ra hnini, ngue tengu'bu ra 'yomt'ęni xisu bu. Ne xun ngu yu jã'i 'da n'danni yú hãi, bim męmbeti 'bu mí mbãp'u 'be'a gãtho bi numanhøse yu męngu bu ja a ra hnini," bi 'yęn'a ram 'behni. ⁴ Ne dra Xuuagã dá øcã man'da ra nde bi 'yęh mahęts'i, bi 'yęna: "Ba ęhe gãtho yu jã'i ngue ma mbętigã, dami pøm bu ja ra ðahnini, gue hin gui cohma øt'ehu ran ts'o i ja bu, ne hin guin nuhu ran unbi gue da nu u to'o da gopu. ⁵ Nguetho nu'bu sã da mba ma munts'i yãn ts'o i t'ørpũ, tengu'bu da zũh nãn hęts'i ra ximhãi mahęts'i. Ne nu'a Ojã xingui

ts'« bi pumbəni ran ts'o 'be'a bi t'ørp«.” ⁶ Ne bi sih yám 'behni Ojā bəya: “Nuya dami cospah« ra pengui tenguthoho bi 'yørpa mi'da, dami cospah« ran « gue gui yof« mahøn'a. ⁷ Dami un ya ran «nbi ne nts'edi ra dumbəi 'be'a rán theui bi 'yøt'e. Nguetho bi bəni magueš«, ne bi 'yøt' y« ts'oqui bi numanhosə, ne xən ngu 'be'a gātho bi hyonš«. Tengu'b« n'da ra xisu da manše mbo rá mbəi, da 'yəna: “Nugā xən ngu ma ts'ediğā, hingan ts'ogui thohogā, ne njam'b« din jagā ra dumbəi,” ngub« bi ma. ⁸ Pə janangue'a da nu ran «nbi di und Ojā, ne gātho 'be'a din ja, 'da huətho án ja gātho y« 'yanthi. Ne da nu ra gəhə ne ra dumbəi, ne di juadi nangue ra sibi. Nguetho tətə tho ho rá ts'edi Ojā ra Hmu, gue di un'na rán theui bi 'yøt'e. ⁹ Ne nu yú ts'ut'abi gātho y« häi gue zai i combə ra ran ts'o, gātho din zoni ne dim mbafi 'b« i hand rá 'bifi ra dāhnini ngue i zø. ¹⁰ Ne gātho dim 'bāmanhə nguə əmme i su da nu ran «nbi tengu in nu « i 'bəp« ja ra dāhnini. Ne da ma: “Huəcate, huəcate, nguetho mahotho ra dāhnini, ne əmme mi ja rá ts'edi, pə n'da huətho gue bi ts'əmbi,” da 'yən'«. ¹¹ Ne gātho y« mbā b« ja gātho ra ximhäi din zoni ne dim mbafi, nguetho njo'o da dāmbi 'be'a da mbā. ¹² Ngue y« oro, y« t'axi, y«n 'yøt'e, y« perla, ne ra 'bøt'e ra lino xən ho, ra 'bøt'e ra seda, ra 'bøt'e xən tudí xən jəpoi ne xən theni, ne gātho y« za gue muman'u, ne'« nt'øt'e y« do'yo, ne gātho « y« za nt'øt'e əmme xəm hmadi, ne'« nt'øt'e ra bronše ngue ra thənga fəxna t'əgui, ne'« nt'øt'e ra t'əgui, ne'« nt'øt'e ra 'yaxi. ¹³ Ne zai mi 'bā b« y« canela, y« 'yəthi ngue in 'yoh« y« tħ«, ra t'əza muman'u, y« 'yəthi i yəmanho, y« perfume, y« vino, y« aceite, ra hocjani, ra trigo, yən dani, y« de'yo, y« fani, y« carro, ne y« 'yəhə mi 'bā b«, nguetho mi 'bāp yú te y« jā'i tengu'b« i 'bā y« fani. ¹⁴ Ne da 'yən'« y« mbā: “Gātho gue xən ho gmi honi bin thegue. Ne gātho y« mbeti ne gātho 'be'a mahotho ya bi mba. Him man'dandj guin nu mahøn'a tengu mí ja b«,” da 'yən'«. ¹⁵ Ne nu'« gue bim məmbeti ngue'« mim pā b« ja ra dāhnini, dim 'bāmanhə tho, nguetho i su da nu ran «nbi, tengu in nu'« mi 'bəp«. Ne əmme din zoni, i tu yú mbəi, nguetho njo'o da dāi 'be'a i ja da mbā. ¹⁶ Ne da 'yəna: “Dumbəi tho ho nangue 'be'a bin ja ra dāhnini, əmme mi ja b« mahotho, ne mi ja b« y« 'bøt'e ra lino, ne y« 'bøt'e xən jəpoi, ne y« 'bøt'e xən theni, ne madi nequi b« 'be'a mahotho gue y« oro ne y«n 'yøt'e ne y« perla xəm hmadi. ¹⁷ Nuya nte jab« ya, n'da oratho ám 'bedi gātho əmme xəm hmadi mi ja b«,” da 'yən'« mim pā b«. Ne gātho yú hmu y« barco ne'« gātho i hu b«, ne gātho y« mbefi di 'yon y« barco, mi 'bāmanhətho. ¹⁸ Ne bi du yú mbəi 'b« mi nu ra 'bifi i zø ra dāhnini, ne bi 'yəna: “Hin'y« man'da ra hnini mahotho tengu nu.” ¹⁹ Ne nu'«, bi 'yax yú yə y« fonthāi, ra hməpya gue tu yú mbəi, ne bin zoni ne bi mbafi, əna: “Huəcate ra dāhnini əmme mi ja rá ts'edi, nguetho gātho gah« dyú hmuh« y« barco dām məmbetiħ« n«, ne xøgue n'da oratho ám 'bedi gātho mi ja b«,” bi 'yən'«. ²⁰ Pə gan johyah« gātho ah« gue gui 'bəhmb« ua mahəts'i, gan johyah« nangue 'be'a bin ja ra dāhnini, bi ts'əmbi. Ne dan johyahe gātho gahe ma 'bāiħe ra Cristo ua ja ra häi, ne gātho gy« pəngahyāħ« Ojā, ne gātho gah« ngue dí tənhd« Ojā, dan johyah«, nguetho ya bi cos'ah« 'be'a bi 'yøt'ah« y« jā'i mi 'bəp« ja a ra dāhnini. ²¹ Ne nubəya n'da rām 'behni Ojā mahəts'i ngue xən ngu rá ts'edi, bi gəts'a n'da ra do əmme xən ndoho, ne nts'edi bi 'yem b« ja ra dādejə. Ne bi 'yəna: “Tengu tho ho din ja ra dāhnini Babilonia ngue mi ja rá ts'edi, pə njam'b« da hnu mahøn'a, gātho n'da m'bedi tho ho. ²² Ne hin da t'ørp« mahøn'a y« mbə'bida, gātho « i pə y« arpa, ne gātho « i huixt y« thuxi, xinga gue'« y« hyuxi. Xinga n'da ran 'yoh« dim pəp« mahøn'a, ne njon din cəm b« mahøn'a. ²³ Ne din çə'bexui tho ho, him man'dandj mahøn'a di nequi b« y« sibi, ne njon da 'yøt' ran thəti b« ngue din

johya tengu mi øt'e. Nguetho man'da mi ja yú ts'edi u mi øt' yú 'befi bu xinda gue'u mi'da gátho ra ximhäi. Pe mi hät yu ja' i 'bu mi xänbi di ho yú pähä zehé u gátho mi søm bu, bí nexpu ná nguäni ra ximhäi. ²⁴ Ne gueru bim fan yú ji u yú pøngahya Oja, ne u gátho mi'da yu t'uhni Oja, gue bi tho. Pe gueru bi tho u, ne gue'a i ts'emba a ra dahnini," bi 'yæn'a rám 'behni Oja.

19

¹ Ne nubuya, dra Xuuagä dá øcä yú nde n'da munts'i yu ja' i i 'bäru mahets'i. Ne bi 'yæn'u: "Dí espahu Oja, nguetho ma pørpätehu a, ne hønse ma Ojahu i ja rá nuixte ne tate thoho rá ts'edi. ² Xun ho rán ts'embi Oja, nguetho rán säui bi t'ørpa ra dahnini, tengu'bu ra 'yomt'ëni xisu, gue bi ts'onba yú mbui gátho yu ja' i ra ximhäi. Ne nuya Oja bi cosa u gátho to'o bi hyo yú 'yehé," bi 'yæna. ³ Ne nts'edi bi mam mahøn'a yu nde dá øcä: "Dí espahu Oja nguetho ya bi juah ra sibi a ra dahnini, ne hin din hë a nín 'yo rá 'bifi," bi 'yæn'u yu ja' i. ⁴ Nubuya gátho 'däte magoho yu dæc'yei ngue zai di mbä'ts'a Oja, ne'u goho yan t'uti i 'bui, bin danyahmu bu i hu a Oja, ne bi dande. Ne gátho bi ma bi 'yæn'u: "Necähe, ngubü dím bëmbe dí espahu Oja," ën'u.

Bi zin rá xisu ra De'yo

⁵ Ne dá øcä man'da ra nde bi bøm bu gueru i hu a Oja, ngue bi ma: "Dami 'yæspa ma Ojahu gátho u yú 'yehé. Dami 'yæspahu gátho to'o i numansu Oja, ne'u i ja yú ts'edi ne'u hin'na," bi 'yæn'a ra nde. ⁶ Ne dá øcä yú nde yu ja' i xän ngu, ngue di hÿ tengu'bu xän ngu yu dehe, ne tengu'bu bi thoni yan gäni. Ne bi 'yem 'bu mi ya: "Dí espahu Oja, nguetho di manda ya ra Hmu, ma Ojahu tate thoho rá ts'edi. ⁷ Gátho dan johyahu, ne da hyu ma mbuihu, ne ga espahu Oja ngue i ja rá ts'edi. Nguetho bi zøn ra ora da zin yu 'yæc'yei ra Jesús, ra De'yo, tengu thoho n'da ran 'yohu din thät'ui rá xisu. Ne mahøntho da mba ra xisu, mahoqui thoho. ⁸ Ne bin t'un ran t'ëdi da hye ra pahni di fexni, gue ra lino xingui ts'u ts'o. Nu'a ra pahni xän t'axi nam böni ngue bi mba mahoqui yú ts'oqui u yú t'uhni Oja ne nubuya i øt' yán thehu." ⁹ Ne nuna ram 'behni mahets'i bi xicä 'be'a ga o't' ya: "Din johya gátho to'o u bi ts'on bu ja ran sihme nangue rán thäti ra De'yo. Majuani rám hman Oja na dí xi a ya," bi 'yæng rám 'behni Oja mahets'i. ¹⁰ Ne nubuya dán danyahmu bu ja rá gua ram 'behni mahets'i. Pe nu'a bi xicä: "O guin jahu, nguetho nugä rá 'yehé thohogä Oja tengu thoho i, ne tengu ni cuhu, gátho u i mamp'a rám hman Oja nangue ra Jesús, gátho dadí jafu da fah ra Jesús," bi 'yæng 'bu mi xiqui.

Nu'a n'da bi hyux ra t'axca ndøfani

¹¹ Ne nubuya, dra Xuuagä, dá nugä nsoqui mahets'i. Ne mi 'bäru n'da ra t'axca ndøfani pa nthuts'i. Ne nu'a i huts'i, Majuani a rá thuhu, nguetho zai in mam majuani a. Ne di Ja'ts'a rá thuhu, janangue'a n'da ngu n'da di un'na rán säui 'bu bi juänbi, ne xän ho 'bu i øt' ran sei a. ¹² Ne nu'u yú dä a mi huxpu, mi zø tengu ra sibi, ne mi jahu xän ngu yu corona bu ja rá ya. Ne nu rá thuhu nt'o't' i bu, hønse mi pädi 'be'a rá thuhu. ¹³ Ne nu rá pahni mi he, bi zinni gátho ra ji, ne nu rá thuhu, ngue rám Hman Oja a. ¹⁴ Ne nu'u yu dofui mahets'i, gátho mi he ra t'axca lino mahotho, xingui ts'u xän ts'o. Ne gátho mi hux yu t'axca ndøfani, ne bi den'na ra mbüdi mi huxpu ja ra ndøfani. ¹⁵ Ne nu'a ra ngurbi i pøxpu ja rá nde n'da ra espada emme hët'i, ngue da dap yan seihu 'bäru gátho yu häi bu ja ra ximhäi. Ne gátho di manda u büya, ne njon di japi da mbesta'a da ma. Ne tengutho ra ja' i bu ja ran the'ma gui'uva, i nen yu uva, ne ngutho

da 'yörpa u to da zembí, di un rá cue Ojã nts'utho, ngue nu'a nte hẽmbi da 'yõt'e. ¹⁶ Ne nt'o't'i bũ ja rá pahni ne rá xĩthe rá thuhu, ngue ra Hmuts'ut'abi a ngue di manda gãtho yũ ts'ut'abi, ne rá thuhu, ngue ra Ngarpa Hmu a ngue di manda gãtho yũ hmu. ¹⁷ Ne dá nugã n'da rá m'behni Ojã mahẽts'i mi 'bãpũ ja ra hyadi, ne nts'edi bi mba't'u gãtho yũ doja mi 'yo bũ magãts'i, bi 'yẽmbi: "Gãtho ahũ gyũ dojahũ, ba ẽhmbũ yã, nguetho Ojã bi 'yõt'ahũ n'da ra dãnts'ihme. ¹⁸ Ba ẽhmbũ ya gui sihũ yã ngõc'yẽi yũ ts'ut'abi ne yũ hmudofãi, ne'ũ gãtho mi ja yã ts'edi. Ne yũ ndõfani ne gãtho mi huts'i, ne gãtho yũ jã'i yũ 'yẽhe ne gãtho hing yũ 'yẽhe, ne yũ hmu uague yã mbefi," bi 'yẽm 'bũ mi mba't' yũ doja. ¹⁹ Ne dá nugã ra zate gue xĩ bõxpũ ja ra dãdejã, ne 'darbũ bim pẽtihũ gãtho yũ ts'ut'abi ngue gãtho yũ hãi, ngue da 'yörpa n'da ra dãsuĩ a mi huxpũ ja ra t'axca ndõfani, ne'ũ gãtho mi tenni. ²⁰ Ne nu ra zate bãya bi mba mfent'i a, ne'a ra hyãte põngahyã bi fent'i, gue'a ran t'uti i bõx ra hãi ne xĩ 'yõt' yũ hyonya nt'õt'e bũ ja rá hmi ra zate. Ne gue'a mi hãt yũ jã'i gãtho to'o mi ja rá thuhu bũ ja rá dẽ. Gãtho yoho bi t'entpũ ja ra sibi ra azufre, tengu n'da ra dejã na ndoho a ra sibi. ²¹ Ne gãtho yũ jã'i mi ten'na ra zate, bi tho nangue ra espada mi põxpũ ja rá nde a mi huxpũ ja ra t'axca ndõfani. Ne nu'ũ yũ doja bãya bin niyã thoho nangue yũ ngõc'yẽi.

20

N'da mahuãhi njeya

¹ Ne nubũya, dra Xuuagã dá nugã man'da rá m'behni Ojã mahẽts'i bá çai ne bá hyã rán sogui ra hyãhãĩ ẽmme xũn hẽ ne nts'utho, guerpũ i 'bũh yũ zĩthu. Ne nu'a rá m'behni Ojã mi çã n'da ra cadena xũn ndoho. ² Ne bi bent'a ra jãrga, ne t'ẽmbi ra c'ẽyã, pẽ guet'a ra zĩthu, rá thuhu i Satanás. Ne bi mba nthãt'i n'da mahuãhi njeya nangue ra cadena. ³ Ne nu'a rá m'behni Ojã bãya, bi 'yentpũ ja ra hyãhãĩ a ra zĩthu. Ne bi go'mi, ne bi hyãt'a ran sogui, ne bi cuahmi xũn ho, ngue hin da zã da bõm bũ da hyãt' yũ jã'i, asta gue' bũ bi gua'a n'da mahuãhi njeya. M'bejua da mba nso'ts'i 'da yũ pa. ⁴ Ne dá nugã man'da ra hmepya mahẽts'i, xũn ngu yã thuts'i, ne nu to'o mi huxpũ bin t'un ran t'ẽdi da 'yõt' ran juãnbate, gãtho min 'yohũ u bi tho 'bũ mi ma i ẽc'yẽi ra Jesús, ne' bũ mi mamp'a rá m hman Ojã. Gue nu'ũ gãtho him mi thãnde ra zate xĩ bõxpũ ja ra dejã ne rá nyoguido. Ne nte mi ja bũ yã dẽ rá thuhu ra zate, xĩnga guerpũ ja yã 'yẽ. Nu'ũ bi ndants' mahõn'a 'bũ mi du, ne bin 'yohũ ra Jesús bin ts'ut'abi n'da mahuãhi njeya. ⁵ Ne guehya yã mbũdi bi xox Ojã bi t'urcã. Pẽ nu'ũ mi'da gue bi du, hin da dãmbẽni asta gue' bũ bi gua'a n'da mahuãhi njeya. ⁶ Ne di johya ne majãpi u gãtho u ra mbũdi da xox Ojã, ne hin da nu a na yoho ran dãte ngue ra sibi mazã. Ne dim mbãjã nangue ra Cristo bũ bi ja rá ts'edi Ojã, ne din 'yohũ ra Cristo ngue din ts'ut'abi n'da mahuãhi njeya.

Da mba nthãpi ra zĩthu

⁷ Ne nu'ũ bi gua'a n'da mahuãhi njeya, da mba nsocui a ra zĩthu mi ofãdi. ⁸ Ne nu'a ra zĩthu bãya da bõm bũ, xõ da hyãt mahõn'a yũ jã'i gãtho na ngũni ra ximhãi. Da mba bũ ja ra hãi Gog ne ra hãi Magog ne di japi dim peti gãtho nangue din ja ra dãsuĩ. Ne xũn ngu da denni hingui sã da 'bede, tengu ra 'bomu 'bom bũ ndendejã, njon da hyãt'i da mbede. ⁹ Ne din 'yerpã thoho bũ ní mba bi mbã'ts'i hapũ mi 'bũ u min 'yohũ Ojã, guerpũ ja ra dãhni di huẽc Ojã. Pẽ bá çãh mahẽts'i ra sibi bi juadi gãtho yãn suihũ. ¹⁰ Ne nu'a ra zĩthu ngue bi hyãt'ũ, bi t'entpũ ja ra sibi i the ra azufre, tengu n'da ra dejã na ndoho, guerpũ xĩ t'entpũ ra zate xĩ bõxpũ ja ra dãdejã, ne'a ra hyãte põngahyã gue ran t'uti xĩ

bøxpɥ ja ra häi. Ne gätho hyu da nu ran ʌnbi nangue ra sibi, ma pa ne ra xui høn'bu go njəm'bu gätho yu pa mazäi.

Ran zegui ran juq̄nbi

¹¹ Ne drá Xuuagä dá nugä mahøn'a, gue n'da ran thuts'i xən ndoho xən t'axi, ne mi hupɥ Ojã. Ne nu ra ximhäi ne mahęts'i bim 'be' bu mi hyant'a mi hupɥ, ne him man ja buya. ¹² Ne dá nugä gätho ʌ xən du, hont'a go 'be'a ní ja'i, mi 'bäpɥ ja rá hmi Ojã i hupɥ. Ne bi mba ma tants'i yu sɔcuã bu, ne'a ra sɔcuã im ma to'o i ja ra temazäi. Ne gätho bi mba ma juq̄nbi nangue'a nt'o't'i bu 'be'a gätho bi 'yot'a, nu'bu mi 'bui. ¹³ Ne gätho ʌ gue bi du bu ja ra dejã, ne gätho ʌ mi'da bi du hønbu go hapɥ, ngue gätho i 'bäpɥ 'bu' ʌ xən du, bi bøm bu, ne bim 'bäpɥ ja rá hmi Ojã. Ne bi mba ma juq̄nbi nangue 'be'a gätho bi 'yot' bu mi 'bui. ¹⁴ Ne nu'a ra xeq̄ui mi 'bu' ʌ xən du, bi t'entpɥ ja ra sibi, tengu ra dejã na ndoho. Gue'a na yoho ran ðate a. ¹⁵ Ne nubɥ ja ra sɔcuã gue im ma to'o i ja ra temazäi, ne nu' ʌ gätho him man t'o't'i yá thuhu bu, bi t'entpɥ ja ra sibi.

21

Ma'da'yo mahęts'i ne ra ximhäi

¹ Ne nubɥya, dra Xuuagä, dá nugä man'da bi t'urcä, ngue ma'da'yo mahęts'i ne ma'da'yo ra ximhäi. Nguetho ya bim 'bedi 'be'a gätho mi ja bu mahęts'i ne ra ximhäi. Ne hin'yu ra dejã bu ja ra 'da'yo ximhäi. ² Ne dá nugä bá çah mahęts'i guepɥ bí 'bu Ojã n'da ra hogahnini, gue'a ra Jerusalén ma'da'yo, mahotho, mahoqui, tengu n'da ra hmute i he ra pahni mahotho da mba dín thät'ui rá ndø. ³ Ne dá øcã n'da ra nde nts'edi bin ya, gue bá nexpɥ ja ran thuts'i bu bí hu Ojã, bi 'yɛna: “Dami hyand ya, bi gacua mahęts'i rá ngu Ojã,” bi 'yɛna, ne nuya zäi dim 'buhmbɥ yu ja'i a. ⁴ Ne guesɛ Ojã di un ran johya, ne him man ja yu guidä yu ja'i, ne hin dín ja ran ðate mahøn'a bu, ne hin dín ja yu dumbɥi bu. Nguetho gätho 'be'a mán ʌnbi mi ja, ya bi thogui. ⁵ Ne nu Ojã ngue i hupɥ ja ran thuts'i, bi 'yɛna: “Gätho ma'da'yo dá øt'ä ya.” Ne bi xiqui, dra Xuuagä: “Dami 'yo't' ya 'be'a dí xi a i, ne sä da t'ɛc'yɛi nguetho majuq̄ni a.” ⁶ Ne bi xiqui mahøn'a: “Ya bi guadi 'be'a gätho dá øt'ä ya. Gätho dá du'mi, ne ga juacä ra 'bɛfi dá du'mi. Zäi däm 'bucä ne dam 'bui mazäi. Ne nu' ʌ to'o i sä ngue di 'be'a ra te mahyoni thoho, tengu bu i tuthe, ga undä ra te i juadi, tengu bu ra mbøthe im fonts'a ra dehe ga unni, ne hin da gurqui. ⁷ Ne to'o da ðaha, ga comhbe 'be'a gätho i jagä, ne ga øt'e ma t'uhnigä ʌ, ne dyu Ojãgä ʌ. ⁸ Pe ga entpɥ ja ra sibi ʌ to'o i su yən ʌnbi 'bu da dengui, ne' ʌ to'o yoho yán 'yomfɛni, ne gätho ʌ xən ts'o yá mbui, ne gätho yu hyodu, ne gätho yu 'yomt'ɛni, ne gätho ʌ in yəhu yu zjthu, ne gätho ʌ i thənde hont'a go 'be'a gue him majuq̄ni, ne gätho ʌ i man yu fɛhni. Gätho ya da nu na yoho ran ðate, da t'entpɥ i zø ra sibi ra azufre, tengu ra dejã na ndoho,” bi 'yɛn Ojã.

Ma'da'yo ra hnini Jerusalén

⁹ Ne xø dá nugä man'da ra hmɛpya bi t'urcä. Nu'a n'da ʌ yám 'behni Ojã mahęts'i gue min 'yohu 'dato yəm 'behni, gue' ʌ mi the yu ximbo gue bi un yən ʌnbi bu ja ra häi, ne nu'a bi xiqui: “Ba çhe, ga ut'a ra hnini, tengu bu ra hmute bin thät'ui ra De'yo.” ¹⁰ Ne nu'a rá Hogandähi Ojã bi bęngä man'da mahøn'a, tengu bu bi zixcä a rá m 'behni Ojã bu ja n'da ra t'øhø xən hęts'i, ne bi 'yurca ra hogahnini Jerusalén ma'da'yo, bi çah mahęts'i guepɥ bí 'bu Ojã. ¹¹ Ne nu'a ra hnini ɛmme di yoxni nangue rán hose Ojã i 'bupɥ mbo. Ne di yoxni tengu ra do ra jasje i pømhyats'i. ¹² Ne nu'a ra hnini mi ja bu ra mbät't'i, ra jado xən

hęts'i, goho yá ts'at'i. Ne nu'a ra mbä't'i, mi ja b_u 'de'magoho y_u dajut'i, ne n'da ngu n'da y_u jut'i mi 'bäp_u n'da rá_m 'behni Ojā mahęts'i, da mbāh ra goxthi. Ne nu'_u 'de'mayoho y_u jut'i, n'da a n'da nt'o't'i yá thuhu _u 'de'ma yoho yá ts'unt'_u ra Israel. ¹³ Ne n'da nguadi min ja hyu y_u jut'i, hyu i xop_u ní bōx ra hyadi, ne hyu i xop_u ní y_uh ra hyadi, ne hyu i xop_u ra norte, ne hyu i xop_u ra sur. ¹⁴ Ne nu'a ra hnini mi fa'ts'i 'de'mayoho y_u do, n'da'a n'da nt'o't'i yá thuhu _u 'de'mayoho y_un 'yoh_u gue yá 'bāih_u ra Jesús, ngue ra De'yo. ¹⁵ Ne nu'a rá_m 'behni Ojā mahęts'i gue dān yā'be, mi hā n'da ra t'eni ra oro, tengub_u ra metro, gue da 'yēn ra hnini, hangu na ndoho y_u jut'i, ne y_u fō't'e. ¹⁶ Nu'a ra hnini x_un zant'ma ndoho, 'da'angu ná mba, ne 'da'angu nán j_unni. Ne nu'a ram 'behni mahęts'i bi 'yēn ra hnini, ne bi 'y_u' ra güenda ngue yo mahuāhi ne yo ciento kilómetro ná ndoho, 'da'angu ná mba, 'da'angu nán j_unni, ne 'da'angu nán hęts'i. ¹⁷ Ne nu'a ram 'behni bi 'yēni hangu nán hęts'i rá mbä't'i ra hnini, ne bi 'y_u' ra güenda ngue hyāte ma goho metro. Ne bi 'yēni tengutho i øt' y_u jā'i. ¹⁸ Ne nu'a ra mbä't'i nt'øt'e nangue y_u do ra jaspe, p_e nu ra hnini nt'øt'e nangue ra oro, tengub_u ra xito a ra oro. ¹⁹ Ne nu'_u 'de'mayoho y_u dādo mi fa'ts'a ra mbä't'i, x_un ngu nt'ut'i y_u t'ado 'dahma 'dan'yo, ngue di fexni, x_um hmadi di muui. Nu'a rá mbädi ra dādo nt'ut'i y_u t'ado ra jaspe, nu'a ná yoho ra dādo nt'ut'i y_u t'ado ra zafiro, nu'a ná hyu ra dādo nt'ut'i y_u āgata, nu ná goho ra dādo nt'ut'i y_u esmeralda. ²⁰ Ne nu'a ná cūt'a ra dādo nt'ut'i y_u ónice, ná 'dato ra dādo nt'ut'i y_u cornalina, ná yoto ra dādo nt'ut'i y_u crisólita, ná hyāto ra dādo nt'ut'i y_u berilo, ná gāto ra dādo nt'ut'i y_u topacio, ná 'det'a ra dādo nt'ut'i y_u crisoprasa, ná 'de'ma'da ra dādo nt'ut'i y_u jacinto, ná 'de'mayoho ra dādo nt'ut'i y_u amatista. ²¹ Ne gātho 'de'mayoho y_u jut'i rá mbä't'i ra hnini nt'øt'e nangue y_u perla gue x_un t'axi, ne n'da'a n'da y_u perla gue bi t'øt'e n'da ngu n'da ra jut'i. Ne nu'a ra calle x_un ndoho b_u mbo ra hnini nt'øt'e nangue ra oro x_un ho, tengub_u ra xito a ra oro. ²² Ne hin dá nugā n'da ra nijā b_u, nguetho gātho rá ngus_e Ojā a ra hnini, ngue ra Hmu tātetho rá ts'edi, ne ra De'yo, ne 'darp_u i 'b_uhm_u _u i 'b_up_u ja ra hnini. ²³ Ne nu'a ra hnini, him mahyoni ra hyadi di yorp_u, ogue ra zāna, nguetho gues_e Ojā ne ra De'yo di yorp_u. ²⁴ Ne nangue'a ra nyot'i i ja b_u, gātho di yot'_u ne dim 'b_umanho _u y_u jā'i dim 'b_up_u gātho y_u hāi ua ja ra ximhāi. Ne y_u ts'ut'abi gātho y_u hāi dim 'b_ui di dā b_u _u y_un ho x_u 'yøt'e, tengub_u di um b_u y_un t'unni x_un ngu di muui. ²⁵ Ne nsoquitho y_u jut'i gātho ra pa, ne njam'b_u da mba njut'i, nguetho njam'b_u din xui b_u. ²⁶ Ne hont'a go 'be'a gātho di muui, gue bi zān Ojā bi 'yøt' y_u jā'i 'dahma 'dan'yo y_u hāi ua ja ra ximhāi, ne gue'a da hyāxp_u _u, ní thīm b_u mbo ra hnini. ²⁷ Pe hin da yārp_u ja ra hnini 'be'a x_un ts'o, xing y_u ts'om'bāi da yārp_u, xing y_u hyāte. Pe hont'_u to'o bi 'yorpa rá thuhu ra De'yo b_u ja rá sōcuā, gue to'o gātho bi un ra temazāi, hont'_u da zā da yārp_u.

22

Mi ts'utho ba çh ra Jesucristo

¹ Ne nu'a rá_m 'behni Ojā xø bi 'yurcā man'da mahøn'a, dra Xuuagā. Ngue n'da ra dāthe mahoqui thocho ra dehe x_un güe tengu ra xito, t'ęmbi rá dehe ra temazāi. Ne bí nexp_u ja rán thuts'i Ojā ne ra Jesús ra De'yo. ² Ne bi tho'inde b_u ja ra calle x_un ndoho b_u ja ra hnini. Ne n'da n'danguadi mi 'bāp_u y_u za t'ęmbi y_u za gue di un ra te. Ne nu'_u y_u za din zūdi, n'dazna ngu n'dazna ma'da'yo y_un dāt'o din z_up_u, janangu'e'a 'de'mayo nidī din zūdi n'dajeya. Ne nu'_u y_u xi di un y_un zaqui gātho y_u jā'i. ³ Ne hin'y_u 'be'a dí hnu rán ts'ęmbi Ojā b_u. Pe din

ja bu rá ts'edi Oja ne rá ts'edi ra Jesús ra De'yo. Ne gátho yá 'yēhe da dānde u ne da 'yōrpa yá 'befi. ⁴ Ne nu' u dim 'bōrpa da nu rá hmi Oja, ne gátho din ja rá thuhu Oja bu ja yá dē. ⁵ Ne hin'yū bu ra xui, janangue'a njon da hyom man'da ran nequi, xing ra hyadi, nguetho guesē Oja ra Hmu di yozehē bu. Ne nu' u dim 'bōrpa din ts'at'abi gátho yū pa mazai. ⁶ Ne nu'a ram 'behni bi xicā: “Gátho ram hma gá 'yode, majuaṇi a, ne da zā da t'ēc'yei gátho. Nu'a Oja ra Hmu, gue'a di un rá Hogandāhi yá pōngahyā, ya bá pencā ua drām 'behniḡā a, ngue ga xi ahū 'be'a din ja, gue yá 'yēhe ahū Oja. Ne him maya'a din ja,” bi 'yēna. ⁷ “Dami 'yōhmbū ya,” ēn'a ra Jesús, “him maya'a gue gua ēcā. Gan johyahū gátho ahū gue guí ēc'yēihū 'be'a din ja, nt'o't'i bu ja ra sōcuā,” bi 'yēna. ⁸ Ne nugā dra Xuuagā, majuaṇi dá ode ne dá nugā 'be'a gátho bi t'urqui ngue dá o't'ā ua. Ne nu' bu mi gua'a 'be'a dá oca ne 'be'a xi 'yurqui, dán dānyahmu bu ja rá gua ram 'behni mahēts'i bi 'yurqui gátho, dí ēna gue ga thānde. ⁹ Pe nu ram 'behni bi xiqui: “O guí thādegui, nguetho nugā dra 'yēhēgā tengu i, ne ni cuhū mi'da yū pōngahyā, ne gátho mi'da u gue i ēc'yei 'be'a gá 'yōrpa ja ra sōcuā. Hōnse Oja gui thānde,” bi 'yēna. ¹⁰ Ne xō bi xicā ram 'behni buya: “O guí pēs' thoho na gá 'yo't'i, ngue 'be'a din ja, nguetho him maya'a din ja. ¹¹ Ne nu' u to'o i o't' ran ts'o, thocua thoho da 'yōt' ran ts'o, ne gátho to'o i o't' ran ts'om'bāi, thocua thoho da 'yōt'e. Pe nu' u to'o i o't' ran ho, thocua thoho da 'yōt' ran ho, ne to'o mahoqui thoho yá mbūi thocua thoho gue xtán ho yá mbūi,” bi 'yēn'a rām 'behni Oja mahēts'i 'bu mi xiqui. ¹² Ne bi 'yēngā ra Jesús buya: “Ne guehna dí xi ahū, him maya'a ba ēcā. Ne n'da ngu n'da ga un rán theui 'be'a gátho bi 'yōt'e. ¹³ Nugā gátho dá dū'mi ne ga juacā ra 'befi dá dū'mi, dra mbādigā ne dran zēguigā, zai dām 'būi ne dam 'būi mazai. ¹⁴ Majāpi thoho gátho mahoqui yá mbūi nangue Oja, tengu'bu m'beni yá pāhni. Janangue'a i ja yán t'ēdi da yōrpa ja yá goxthi ra hnini. Ne nu' u to'o da zā da yōrpa, da zā da zi yán dāt'o yū za gue t'ēmbi yū za di un ra temazai. ¹⁵ Pe hingui sá da yōrpa gátho u ngue bi 'uegue nangue Oja. Ne da gōrpa thi u gátho i yahū yū zīthu, ne gátho yū 'yomt'ēni, ne gátho yū hyodu, ne gátho i thānde 'be'a him majuaṇi, ne gátho yū jā'i gue di ho da man yū fehni, hingui sá da yōrpa u. ¹⁶ Nugā dra Jesúsḡā, dá penhdā bu mam 'behniḡā gue da xi ahū gyū 'yēc'yēihū, gue 'be'a gá 'yōrpa ja ra sōcuā. Nugā dram bom'betogā ra David, ne tengu'bu dra Dāsō dín 'yo'be ran nequi,” bi 'yēn'a ra Jesús. ¹⁷ “Ba ēhmbū gátho ahū,” ēn'a rá Hogandāhi Oja, ne'a rá xisu ra De'yo ēna. Ne' u gátho gue i ode, da ma: “Ba ēhmbū.” Ne ba ēcua gátho i tuthe, ne gui sihū ra dehe gue di un ra temazai, ne hin gui juthū a.

Ran zofo ran zēgui

¹⁸ Ne nuya dí xi ahū, gátho ahū guí nuhū ya yām hma i jaua, ngue i ma 'be'a din ja, o gue ahū guí oħmbū 'bu i hman ya yām hma nt'o't'i ua, pe nu' bu guí ēna gui hyuspahū mi'da yām hma, pe da hyus'ahū Oja u yūn unbi im mangua ja ra sōcuā 'bu. ¹⁹ O nu' bu guí ēmhbu him majuaṇi 'da yām hma nt'o't'i ua, ēna gue'bu gdí 'uejū u, pe Oja di 'uec'ahū yūn jāpi im mangua ngue hin di ja ahū gui cōrpa ja ra hogahnini, ne hin di ja ahū gui sifū yán dāt'o a ra za di un ra temazai. ²⁰ Ne nu'a ra Jesús gue bi man ya yām hma gátho i jaua, i ēm buya, “Majuaṇi ba ēcā n'dihi,” bi 'yēna. Ne gue'a dín nde'e, ne dí xi a i, ba ēhe ma Hmu i Jesús. ²¹ Ne gátho ahū dín nde guin nuhū rán jāpi a ma Hmuhū ra Jesús. Ne hōnt'a dí xi ahū ya.